

Григорій Аркушин

СЛОВНИК
УКРАЇНСЬКИХ ТОВІРОК
ПІДЛЯШСЬЯ

Григорій Аркушин

Словник українських говірок Підляшшя

Hryhorij Arkuszyn

**SŁOWNIK
GWAR UKRAIŃSKICH
PODLASIA**

Luck

2025

Григорій Аркушин

**СЛОВНИК
УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК
ПІДЛЯШШЯ**

Луцьк

2025

УДК 811.161.2*282.2(438)(03)

А 82

Рецензенти:

Лесюк М. П.

доктор філологічних наук, професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Сабадош І. В.,

доктор філологічних наук, професор Ужгородського національного університету

Консультанти:

Людмила Лабович, Юрій Гаврилюк

Аркушин Г. Л.

Словник українських говірок Підляшшя. Луцьк, 2025. 588 с.

У зведеному *Словнику українських говірок Підляшшя* уміщені фіксації підляської лексики ще з третьої і четвертої чверті ХІХ ст. (І. Нечуй-Левицький, К. Михальчук, М. Янчук, П. Житецький), з початку (І. Бессараба) та з тридцятих років (В. Курашкевич, Ю. Тарнацький) і з другої половини ХХ ст. (О. Горбач, М. Лесів, Б. Яняк), а також наших сучасників (І. Ігнатюк, Ф. Чижевський, К. Карабович, А. Дудек, Ю. Громик та ін.). Особливо багато цінної лексики вибрано із 184 номерів часопису *Над Бугом і Нарвою* (1991–2022 рр.).

Усі фіксації подаємо як цитати з відповідних джерел, поміщаючи їх у так звані ялинкові дужки – «». У цитованих джерелах записи трьома правописами – українським, польським і російським (ще царським).

У цій лексикографічній праці понад 10 000 словникових статей, причому фонетичних варіантів у декілька разів більше.

Пропонований *Словник* – це своєрідна енциклопедія Підляшшя.

ISBN 978-617-82-79-38-7

УДК 811.161.2*282.2(438)(03)

**Подружжю
Марії та Михайлові
ЛЕСЕВИМ**

Передмова

Група підляських говірок, що в північно-східній частині Люблінського та південно-східній Підляського (давніше Білостоцького) воєвідств Республіки Польща, досить чітко вирізняється від двох інших груп Західного Полісся – волинсько-поліської (центр і північ Волинської та північний захід Рівненської областей України) та берестейсько-пінської (центр, південь і захід Брестської області Республіки Білорусь), однак творить з ними спільну єдність – західнополіський діалект північного наріччя української мови.

Якщо фонетичний рівень південнопідляських говірок добре вивчений (насамперед публікації проф. Ф. Чижевського) та північнопідляських (публікації М. Роценка), то хоч відомості про лексику знаходимо в багатьох статтях, однак якоїсь узагальнювальної праці ще не створено, зокрема немає зведеного словника українських підляських говірок.

Про це ж писав і Ю. Гаврилук: *«То коли вже вітрак і загорода стоять, а історія сяк-так описана – пора зачаті укладати для їх словнікі і пудручнікі «нашого», в якіх ясно, зрозуміло й по порадкові било б розказане всьо, што можемо назвати історичною, мовною і культурною спадщиною нашої української пудляської громади»* [НБІН, 4/2017, 12].

Отже, наша мета – представити найповніше зібрання підляської лексики, що була опублікована в різний час та в різних виданнях, частина з яких малодоступна сучасним читачам (при цьому не використовуємо рукописні записи та фіксації діалектизмів у художній літературі, що можуть стати базою двох інших лексикографічних праць).

Джерельна база словника

Одну з давніх фіксацій підляської лексики знаходимо в нарисі І. Нечуя-Левицького “Мандрівка на Українське Підлясся” (1872), де автор подав до десятка підляських говіркових слів. Цього ж року К. Михальчук видав працю “Нарѣчія, поднарѣчія и говоры Южной Россіи въ связи съ нарѣчіями Галичини” з уміщеними відповідями на фонетико-морфологічний питальник із с. Полозки (Полоски) Більського повіту, до якого були додані ще й лексико-словотвірні фіксації.

У дослідженні П. Житецького “Очеркъ звуковой исторіи малорусскаго нарѣчія” (1876) особливу цінність має розділ “Образцы народныхъ говоровъ малорусскаго нарѣчія. Сѣдлецкія разнорѣчія уѣздовъ Бѣльскаго, Константиновскаго и Радинскаго”.

А на початку ХХ ст. І. Бессараба опублікував цінні “Матеріали для етнографіи Сѣдлецкой губерніи” (1903), де подав досить великий словник діалектизмів. Зауважимо, що і П. Житецький, і І. Бессараба для характеристики особливостей говірок використовували зразки усної народної творчості, оскільки фольклор – це одне із джерел вивчення діалектів, хоч ще М. Янчук зауважував, “что по пѣснямъ не всегда можно составить вѣрное представление о мѣстномъ говорѣ” [Янчук86, 71].

У другій половині тридцятих років підляську лексику фіксували В. Курашкевич (магнітофонні записи, що були транслітеровані в окремому виданні 1963 року) та Ю. Тарнацький (атлас, 1939).

О. Горбач створив великий словник однієї говірки – с. Добриводи поблизу Черемхи (опубліковано лише 2003 року).

З вісімдесятих років минулого століття маємо фіксації в АУМ та атлас Ф. Чижевського, а також записи М. Лесіва. У дев'яностих роках минулого століття найбільше підляської лексики опублікували І. Ігнатюк, Ф. Чижевський, Б. Яняк, К. Карабович, Г. Пельцова та ін.

З початку ХХІ ст. унікальні записи Ф. Чижевського, А. Дудек-Шумігай, К. Пастусяк, І. Ігнатюка, Ю. Громіка та ін., порівняно великим зібранням також стали “Матеріали до *Словника українських говірок Підляшшя*” Г. Аркушина (2022).

Крім фольклорних записів, ще одним джерелом вивчення діалектної лексики є етнографічні описи; з цього погляду цінні праці, розміщені в історико-етнографічному дослідженні “Холмщина і Підляшшя” (Київ, 1997).

Найбільше сучасної підляської лексики розміщено в часописі “Над Бугом і Нарвою” (1991–2022 рр.), це, зокрема, розповіді підляшуків – свідків описаних подій, спогади про пережите, інтерв'ю, фольклор та етнографія краю, короткі дослідження, а також спроби писати “по-своєму” та ін.

Хоч і до цього вищесказаного маємо уточнення: ще ніхто не зміг зафіксувати *всіх* говіркових слів (хай і з невеликої території), як і не зміг опрацювати *всі* понад-столітні публікації.

Отже, словник представляє частину лексики, фіксовану упродовж півтора століття (1872–2022 рр.) українською, польською та російською графіками.

Способи подачі підляської лексики різними дослідниками

Лише К. Михальчук у додатку до відповідей на запропонований питальник з говірки с. Полоски Більського повіту ще умістив отримані фіксації, які переважно без тлумачень – просто перераховані, напр., такі лексеми: *гыншій, картохля, двыйчы, трыйчы, жеребукъ, берехчы* [Михальчук, 553], хоч інші мовознавці подавали їх у формі словничків: діалектизм – літературний відповідник, пор.:

отюось (отєса, постромка у оглобли) [Янчук86, 68];

дарэмнікъ = даромъ работаюцій [Бессараба, 304];

абашча ‘так’ [Лесів, 414];

дес’ату́ха, -и десята неділя після Великодня [Горбач, 460];

дворе́ць – *подвір’я* [Ігнатюк, 94];

angelka ‘bluzka’ [Karabowicz, 147];

b'ańka ‘blaszana bańka do odciągania śmietany’ [Cz Nosów, 153].

Зрідка в таких словничках подано закінчення іменників родового відмінка однини або дієслів першої особи теперішнього часу:

тас’ёмка, -и стьожка [Горбач, 48];

теребу́ти, -бл'у́, -бу́ш висікати [Горбач, 483];
bes, gen. sg. *bezu* 'bez; *Syringa vulgaris*' [Janiak95, 62];
голодня, -і – ненажери [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

Ілюстрації, як правило, відсутні, лише винятково в окремих авторів наведені словосполучення чи невеликі речення:

морочу́ти росити: *дошч морочу́т* [Горбач, 470];
bor'oty 'bóść'; *kur'ova bore* 'krowa bodzie' [Janiak95, 62];
ранний ранній: *ра́н'ни ципен'ата у май'ови пшева́жн'е* [Горбач, 479].

У зведеному словнику повністю зберігаємо не тільки авторське написання (велика : мала літери), а й виділення певних слів курсивом чи товстішим (чорнішим) шрифтом, тобто усе це подаємо як цитати (див. приклади вище), тому й беремо їх у так звані ялинкові лапки, не вносячи ніяких змін чи виправлень, пор.:

«млюонь *род.* млюона 'рукоять у ручной мельницы'» [Янчук86, 68];
«дарэмнікъ = даромъ работающій» [Бессараба, 304];
«*абаишча* 'так'» [Лесів, 414];
«*дворе́ць* – *подвір'я*» [Ігнатюк, 94];
«*ang'elka* 'bluzka'» [Karabowicz, 147];
«*bor'oty* 'bóść'; *kur'ova bore* 'krowa bodzie'» [Janiak95, 62].

Досить значну частину підляської лексики зафіксовано в лінгвістичних атласах: до картографованої назви подаємо її семантику, вказану у назві карти, пор.:

«*p'otes* 'prześlica'» [Tarn, m. 70];
«*пл'ац* 'садиба'» [АУМ, к. 276];
«*sk'y'dalnyk* 'widły do ściągania gnoju'» [Cz Atlas, m. 53];
«*s'eduxa* 'kura siedząca na jajach'» [AGWB V, m. 74].

Оскільки фіксації лексики здійснені за допомогою кирилиці (і російським дореформенним правописом, і сучасним українським) та латинки, то для об'єднання цього матеріалу в один словник подаємо гасла кожної статті заголовними літерами сучасного українського правопису зі збереженням діалектних особливостей.

Безперечно, найповнішу характеристику лексеми та її граматичних ознак знаходимо в ілюстраціях зі спонтанного зв'язного мовлення діалектоносіїв, тобто з говіркових текстів, пор.:

ЛЕСТКІ *мн.* Лестоші. «*Вуднъ и судю лэстками и госьтіньями на свою сторону пэрэтягнэ*» [Бессараба, 68].

ЛЯСКІ *мн.* Кладка снопів жита. «*śieno stawim f kopycié, a zito w l'aski to dvan'aśce* [снопів]» [Kuraszkiewicz, 156].

ТЛУЩ *ч.* Тваринний жир. «*Як зачинáвся пуост то ма́ма за́вше миску́ міла, же́би то тлу́щу не було́ в туй місци́*» [Ігнатюк, 84].

ШУЛИК ч., *оказ*. Рештки стебел льону після витріпування волокна. «*a te šuty^lki sput^l toho^l lonu... // to u^lno nazy^lvaloša ta^lka ku^lrosta*» [CzW, 159].

ДВОРАНИН [дворанін] -а, ч., *бот.* Волошка; *Centaurea* L. «*Тійї сінен'к'і квиточкі вс'о рвал'і <...>. Двораніни, мусит', в нас називал'і йогó*» [Арк, 42].

Уривки з багатьох фольклорних творів чи з етнографічних матеріалів подаємо як цитати без пояснень, оскільки в них знаходяться і тлумачення підляської лексеми.

Фонетична транскрипція

Як справедливо зауважив П. Гриценко: “...Звучання мови може передати тільки саме звучання, а найдосконаліша транскрипція відтворює лише *образ звучання*” (Говірки Чорнобильської зони: Тексти. К., 1996. С. 10). Однак кожен записувач говіркового мовлення прагнув якнайточніше передати свої фіксації і на папері.

У кінці ХІХ і на початку ХХ ст. (та й пізніше) окремі слова чи й цілі тексти говіркознавці записували за допомогою “свого” алфавіту з різними над- і підрядковими допоміжними знаками, дотримуючись норм тодішніх правописів, пор.:

«*Кáжуть лю́дэ, що на Глухóви колісь была́ цэ́ркава, но на Вэ́лікдэнь запáлася*» [Бессараба, 45];

«*Був'ало так: кавал'ір і д'івчина не ход'или з соб'ою як теп'ер х'одять. Но так за'їде кавал'ір з дивосн'убом до д'івчини – поб'ачить ї'ї і зар'учини р'облять*» [Ігнатюк, 36];

«*А посля літкун – і вже наліває молодій у келішóк в'у^oдкі чи вінá там. І кáжди пудхóдїт і вже там ку^oлько грóші вкїне – молодім на вспомагáне*» [Бід, 337];

«*ja m'aju n'ovuje s'erp^lu, bot wšoraj był na jarm^larku i kup^lilem*» [Kuraszkiewicz, 153].

Сучасні записувачі в Україні використовують переважно фонетичну транскрипцію, прийняту в українській діалектології, пор.: «*Жіц'е билó байковáте билó би*» [Арк, 14]. Але найголовнішою фіксацією залишаються і надалі магнітофонні записи.

Позначення дифтонгів

Дифтонги підляських говірок донині добре збережені. Перед записувачами стояло завдання, як їх позначити. Були запропоновані різні варіанти (до речі, майже всі такі позначення зберігаємо у *Словнику*), пор.:

- позначення двома літерами, з яких складаються ці двозвуки: *не відаю* [Нечуй-Левицький. НБІН, 1999, №5–6, 21], *nioczka Kiralnioczka* [Jaroszewicz, НБІН, 5–6/93, 31]; *збуор* [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 27];

- дифтонг *і е* у часописі “Над Бугом і Нарвою” та в українських виданнях з Північного Підляшшя найчастіше позначають так: *хуччі'ей, сі'ета; мі'еті своє мі'єсцє* [УнП, 76], однак дифтонг *уо* – поєднанням двох літер: *вуон, найбуоольш, груом*;

- крім цього, у записах простим шрифтом для виділення дифтонгів використовують курсив: *міедь, крутіель, шміель* [Янчук86, 67], *чуопь* (затычка)

[Янчук86, 68], *свієкорко* ходіт по нових *сієнях* невієстку розбуджає [ТПУПП, 221], *Бієл* молодець *сієно* косіт / *Бієдна* вдова *їєсті* носіт [ТПУПП, 91];

- позначенням над літерою (пор. пояснення П. Житецького: “Для вираження двоєгласія, вмѣсто обычной кавычки $\sim$, мы ставим черту надъ темъ гласнымъ, который преобладаетъ въ дифтонгахъ” [Житецкій, 298]): *вѹин* [Житецкій, 306], *през сієм лієт* [Житецкій, 301], *рѹєк* [Житецкій, 304]; пор. у сучасного автора: *пієвень* [Мац, 104], *горієлочки* [Мац, 105];

- позначення дифтонгів кутиком з вершиною вгору знаходимо у К. Михальчука (*ту^илько, рю^удь* [Михальчук, 554]) та І. Ігнатюка (*бу^ольш, ву^он, ну^ост* [Ігнатюк, 47]), які у Словнику замінені дужками під літерами;

- у більшості використаних текстів перевагу надано дужці над літерами: *пѹойдете вієтэ* [Бессараба, 253], *лієтѹом* [Карский, 165], *jiēde na koñie stuol do tuol* [Kuraszkiewicz, 155], *viaz'ki šuva'ruov* [CzW, 91], *stuoh* ‘stóg (siana)’ [Cz Atlas, m. 165];

- натомість в сучасній українській фонетичній транскрипції використовують дужку під літерами: *д'їєти* [Арк, 13], *до вус'імнáцити л'їєт сту^к* *кóло дóму* [Арк, 183]; таке ж позначення знаходимо і в деяких польських виданнях [TG, 190];

- у часописі “Над Бугом і Нарвою” в останні роки іноді для дифтонгів теж використовують надбуквенні позначки, напр.: *Ніхто не повірив, што чудац Сергій, якій всьо робіт наодворуѹт, зробіт самольота* [Плева, НБІН, 2/2021, 22], що потрібно читати – *Ніхто не повірив, што чудац Сергієй, якій всьо робіт наодворуѹт, зробіт самольота*.

Щоб об'єднати ці різні умовні позначення, у словникових гаслах подаємо дифтонги за нормами нині чинного українського правопису таким написанням:

ДІЄТИ (*д'їєти*); **ЛІЄТОМ** (*лієтѹом*); **ВЕЛІКІ ВҮОС** ч. «*veliki v'os* ‘gwiazdozbiór Wielki Wóz’» [Cz94, 225]; **ВДОВУ⁰ЛЬ**; **ВЕВІЮ⁰РКА** і т.д.

Позначення наголосу

Для правильного прочитання підляських слів важливо знати і їхнє наголошення. Переважають такі позначення:

- над літерою: «Сэстрэ́нэць = племянникъ, сынъ сестры» [Бессараба, 312], «с'ічка / міша́нка, -и запарена з грисом коровам січка: *заміш 'ейу коровам с 'ічку*» [Горбач, 480], «*стóгар* – дрючок, кілок в стозі» [Ігнатюк, 105];

- перед літерою, що позначає наголошений голосний звук: *sox¹a* ‘żuraw u studni’ [Tarn, m. 81]; *stod¹ola* ‘stodoła’ [AGWB VIII, m. 318]; *svyst¹ok* ‘gwizdek’ [Cz Nosów, 153];

- перед наголошеним складом: *sel¹ex* ‘качур’ [АУМ, к. 333];

- деякі автори у своїх публікаціях позначають лише наголос, що відмінний від польського: *klin'ok* ‘drewniany klinek’ [Cz94, 198], «*kn'ihaiuka* ‘czajka, Vanellus vanellus’», – *bašuv z'is 'ai kn'ihaiuku* [Cz94, 198], але – *kešeña* ‘kieszeń’ [Cz94, 202];

- позначення погубленим шрифтом: «*Тая Оля то добра халєра*» [Лабович, НБІН, 1/2022, 34];

- зрідка підкресленнями: «*Скажут <...> дівчук або й зусієм гожутко – дівчучок*» [Лабович, НБІН, 6/2021, 31];

- у часописі НБІН лексеми переважно без позначень наголосу.

Досить помітний вплив польського наголосу в багатьох сучасних підляських словах.

Пунктуація

Повністю зберігаємо розділові знаки джерела (і їхню відсутність), хоч досить відчутно відрізняються супроти сучасної української пунктуації. Відмінності існують також між українською і польською пунктуацією, крім цього трапляються звичайні неточності та помилки. У багатьох цитатах узагалі відсутні розділові знаки, оскільки так вони подані в авторів.

Про що свідчить лексика Словника

Словниковий склад підляського мовлення переконує, що це говірки української мови. Про це писав І. Нечуй-Левицький ще в позаминулому столітті: «Однак, неважаючи на свої осібні прикмети, на м'яке **ѣ**, на зм'якшене **и**, на фонетику, близьку до церковного язика, на деякі церковнослов'янські слова (*днесь ведаю*), на понатикані польські слова, все-такі в основі язик більських русинів – то язик український» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5–6, 22].

Словник переконує, що з усіх мовних рівнів найбільш мінливий лексичний склад, про що і повідомляють самі підляшуки, пор.: «Раніше дружбів на Підляшші називали *сватами*, а ще давніше *бояррами*», «*świreń* (dawniej, a dziś gwarowo: spichrz, łamus, magazyn)», «*Казал'і хатис'ко*, а тепер *седл'іско*», «*Д'ам'ко* казали, а *стрійко* то топ'ірко по-новочесному», «*Тепер тал'арета*, а кол'іс' хутк'і», «*strop' cyli ro'wała*» та ін. Ось так поступово виходить з ужитку значна група побутової лексики та професіоналізмів, зокрема ті, що стосуються, напр. ткацтва, ковальства, гончарства, будівництва і т.д.

Функціонування підляських говірок по сусідству з польською мовою та в країні, де державна мова польська, спричинило запозичення значної кількості полонізмів, крім того, за посередництвом польської мови перейнято багато насамперед германізмів, а перебування у складі царської Росії та в складі СРСР сприяло засвоєнню росіізмів.

В ілюстраціях словникових статей наведені розповіді свідків історичних подій та їхня оцінка, зафіксовані народні назви церковних свят, представлено місцеві звичаї та обряди, докладно описано народний одяг та підляську кухню, різні знаряддя та процеси праці і т.д. А ще ж народні пісні, прислів'я та приказки, казки, анекдоти, жарти...

Підляшшя – співочий край. Дослідників вражають, наприклад, такі різновиди веснянок, для виконання яких визначено певний час, пор.:

«...На Південному Підляшші в Люблінському воєвідстві місцеве українське населення, що живе над Бугом, весняні пісні називає: *постяними піснями*, *великодними піснями* або *володарками*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 32];

«*Бул'і весновийі так'ійі спеційіал'ни пис'н'і – вс'о, вс'о надворі виходил'і стивал'і, рогул'к'і так назва*» [Арк, 23];

«Збиралися у пулувіну по́сту дивче́та в купкі такі і співали таких писе́нь – волода́рок» [Ігнатюк, 44]; «Сва́ньки – веснянки, теж **постя́нні пісні, велико́дні пісні і волода́рки**» [Ігнатюк, 105]; «Велико́дні пісні, зва́ни тут волода́рками співали ко́лись тут дівча́та од Велико́дня до Вознесе́ня то є до Више́стя» [Ігнатюк, 54]; «Деякі старожили на Південному Підляшші згадують, що перед самим Великоднем та під час свята співали пісні, які називалися —володарками|| (від гри-пісні —Володар||)» [Рижик, 255];

«Весняні пісні на Східній Україні називають веснянками. <...> Натомість на Західній Україні, в Галичині, називають їх гаївками. На Північному Підляшші в околицях Більська Підляського місцеві люди звать їх подібно – **гаї́ками**» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32];

«На півночі Підляшші пісні, які співали від Великодня до Провід, називали —рогу́льками||, —гу́льками||, —огу́льками||, очевидно, тому, що виконувалися вони на розі села» [Рижик, 260];

«Коли я записував у 1982 році пісні від Олександри Данилюк, то вона сказала, що в їх селі весняні пісні називають жалімонами. <...> В Галичині була дуже популярна гаївка, в якій люди просять жиду Зельмана, котрий орендував церкву, щоб він відчинив двері тієї церкви» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32]; «У Вільці називали зельман, а в нас рогу́льки» [Лабович, НБІН, 4/2013, 42];

«Пісні, що їх виконували в час, коли кує ця пташка [зозуля], часто й звали в нашому регіоні – зазу́ліни. Їх співали найчастіше від Провід до Святої Трійці, або й довше» [Лабович, НБІН, 4/2016, 33];

«В селі Красівка тм. Володава весняні пісні називають кропом від пісні, яка починається від слів —Ой вирости, кропе||» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32].

Як бачимо: матеріали Словника повністю підтверджують слова І. Ігнатюка: «Ствердив я, що на Підляшші майже в що другому селі трохи інакше говорять» [Ігнатюк, 9].

*

* *

Це зібрання лексики було задумане у формі словника диференційного типу, у якому лише лексичні, семантичні та словотвірні діалектизми. Однак підляське мовлення настільки різноманітне та оригінальне, що вирішено подати і найцікавіші фонетичні варіанти до кожної словникової статті, що постали внаслідок регулярних і нерегулярних фонетичних змін загальноновживаних слів, частина яких досить відчутно відрізняється від своєї першооснови.

Знаходимо фіксації тих самих слів упродовж навіть декількох століть, пор.:

НАГАВИЦІ -виць, мн. «Нагавіци = холщеные штаны, портки» [Бессараба, 309]; «*nahaw'icy* 'spodnie'» [Tarn, m. 34]; «**нагаві́ці**» [Горбач, 471]; «**нагаві́ці**» [Ігнатюк, 100]; «*nahav'ic 'i*» [Cz94, 206]; «*nahav'yc 'i* 'spodnie'» [Janiak95, 83]; «[нагавіци] || [нагав'іци]» [Арк, 95]; «[Як ходили?]. Біле́ньки нагаві́ці, соро́чка бу́ла до́вгая до ко́лін. В посто́лах ході́ли» [Ігнатюк, 30]; **НОГАВИЦІ** «**ногави́ці**» [Ігнатюк, 100]; **ГАНАВИЦІ** «**ганави́ці**» [Ігнатюк, 100].

Лексеми часто мають по декілька ілюстрацій, з яких кожна наступна, як правило, уточнює попередню, пор.:

СУКМАН ч. «Сукма́нь = верхня суконная одежда въ крестьян» [Бессараба, 314]; «*сукма́н – свитка, сирячина*» [Ігнатюк, 104]; «*А товді люде волáми ора́љи, в постолáх ході́льи, в сукманáх ході́льи*» [Ігнатюк, 46]; «*Бо у руодной мами ходіш у сукмані*» [ТПУШ, 172]; «*Сукман шили з темно-коричневого, рідше бурого валяного сукна, також без підкладки. Він щільно облягав талію, а бічні поли розходились досить широко. Ззаду від пояса сукман мав розріз, а на талії сукно було зібране в шість складок*» [ІК-В, 185].

Покликання на фіксації тієї самої лексеми, записаної упродовж декількох століть, свідчить про “живучість” народного слова:

ОБРУСОК¹ [обрúсок] -ска, ч. *Те саме, що ОБРУС*. «Обру́сокъ = скатерть» [Бессараба, 309]; «*obrúсок ‘obrus’*» [Tarn, m. 44]; «**обрúсок**» [Горбач, 472]; «*obrúсок ‘obrus samodziałowy’*» [Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 121; АУМ, к. 290].

*

* *

Пропонований *Словник* – це своєрідна енциклопедія Підляшшя, цього маленького, але унікального куточка Славії. А дещо завеликі ілюстрації до багатьох лексем тільки допомагають “зануритися” і вникнути у матеріальний та духовний світ підляшуків.

Оскільки цитування джерел наведені без перекладу, то ідеальними користувачами *Словника* є ті, що володіють українською, польською та російською мовами, – такими як і є сучасні **ПІДЛЯШУКИ**.

Умовні скорочення джерел

Арк – Аркушин Г. Матеріали до *Словника українських говірок Підляшшя*. Луцьк, 2022. 192 с.

АУМ – Атлас української мови. Т. II. Київ, 1988. 521 с.

Б – Борисенко В. Обряди життєвого циклу людини. *Холмицина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 280–309.

Бессараба – Матеріали для етнографії Сьдлецкой губернії / Собраль І. В. Бессараба. Санктпетербургь, 1903. 324 с.

Бід – Бідношия Ю. Етнолінгвістичні записи з Північного Підляшшя. *Діалектологічні студії*. 6. Львів, 2006. С. 335–355.

Бідн – Бідношия Ю. Феномен писемних діалектних текстів (наївна поезія Північного Підляшшя). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Філологічні науки. Вип. 1 (96). С. 52–74.

Бор – Борисенко В. Основна господарська діяльність. *Холмицина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 103–115.

Борисенко – Борисенко В. Повсякденна їжа та ритуальні страви. *Холмицина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 215–222.

- ВЗФ* – Вибрані зразки фольклору. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 353–379.
- Горбач* – Горбач О. Словник північно-підляської говірки села Добровода близько Гайнівки (Польща). *Діалектологічні студії. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської*. Львів, 2003 С. 455–488.
- Громик-1* – Громик Ю. Просторові та часові прислівники з основами *коль, *толь, *сель в українських підляських говірках. *Діалектологічні студії. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської*. Львів, 2003. С. 143–148.
- Громик-2* – Громик Ю. В. Деякі архаїчні структури прислівників в українських підляських говірках // *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN.* – Łódź, 2003. – Т. XLVIII. – S. 39–49.
- Житецкій* – Житецкій П. Образцы народных говоров малорусскаго нарѣчія. Сѣдлецкія разнорѣчія уѣздовъ Бѣльскаго, Константиновскаго и Радинскаго. *Житецкій П. Очеркъ звуковой исторіи малорусскаго нарѣчія*. Київ, 1876. С. 297–310.
- Ігнатюк* – Ігнатюк І. Українські говірки Південного Підляшшя (опис, тексти і словничок). Люблин: EPISTEME, 2013. 108 с.
- ІК-В* – Ігнатюк І., Кара-Васильєва Т. Народний одяг українців Холмщини й Підляшшя. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 177–214.
- Карский* – Карский Е. Ф. Русская диалектология. Ленинград, 1924. С. 165.
- КК* – Карабович К. Народні вірування. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 316–321.
- К-В* – Кара-Васильєва Т. Ремесла і народне мистецтво. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 223–248.
- К-В, К* – Кара-Васильєва Т., Карабович Т. Писанки. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 270–279.
- Лесів* – Лесів М. Українські говірки у Польщі. Варшава: Український архів, 1997. 496 с. (Словник діалектизмів, С. 414–425).
- Лесів97* – Лесів М. Особливості говору українців Холмщини та Підляшшя. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 86–100.
- Мац* – Мацієвський І. Інструментальна музика річного циклу праці на Білосточчині. *Gwary rólnosnego Podlasia*. Bielsk Podlaski – Puchły, 2008. S. 96–106.
- Михальчук* – Михальчук К. Нарѣчія, поднарѣчія и говоры Южной Россіи въ связи съ нарѣчіями Галичини. *Труды этнографическо-статистической экспедициі въ западно-русскій край*. Т. 7. С.–Петербургъ, 1872. С. 453–600.
- Пельцова* – Пельцова Г. Лексична інтерпретація в говірках східного порубіжжя Польщі (на матеріалах говірок Люблінщини). *Полісся: етнікос, традиції, культура*. Луцьк, 1997. С. 132–146.
- Рад* – Радович Р. Народне житло. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 116–133.

- Рижик* – Рижик Є. Календарні обряди українців Холмщини і Підляшшя. *Холмщина і Підляшшя (Історико-етнографічне дослідження)*. Київ : Родовід, 1997. С. 251–269.
- ТПУПП* – Традиційні пісні українців Північного Підляшшя (за матеріалами експедицій 1999–2001 років Лариси Лукашенко та Галини Похилевич). Львів, 2006. 308 с.
- УнП* – Українці на Підляшші: історія – мова – культура / Редактор Ю. Гаврилук. Більськ, 2021. 221 с.
- Янчук86* – Янчук Н. Малорусская свадьба въ Корницкомъ приходѣ Константиновскаго уѣзда, Сѣдлецкой губерніи. *Труды этнографическаго отдѣла императорскаго общества любителей естествознанія, антропологии и этнографіи при Московскомъ университетѣ*. Книга VII. М., 1886. Т. 48. С. 64–178. [Нѣкоторыя особенности Корницкаго говора, С. 66–72].
- AGWB* – Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny. T. V–IX. Leksyka. Warszawa, 1995, 1996, 1999, 2002, 2007.
- Andrulewicz* – Andrulewicz M. Moje zainteresowania słownictwem regionalnym. *Polszczyzna Mazowsza i Podlasia*. Badanie dziedzictwa kulturowego. Łomża, 2000. S. 145–148.
- CzAtlas* – Czyżewski F. Atlas gwar polskich i ukraińskich okolic Włodawy. *Rozprawy Slawistyczne*. 2. Lublin, 1986. 230 s.
- CzD* – Czyżewski F., Dudek A. Słowniczek gwar polskich i ukraińskich gminy Wola Uhruska. *Gmina Wola Uhruska na tle Euroregionu Bug. Język i kultura*. Wola Uhruska, 2003. S. 155–165.
- CzNosów* – Czyżewski F. Uwagi o leksyce gwary wsi Nosów w powiecie Biała Podlaska. *Język ukraiński: współczesność – historia. Українська мова: сучасність – історія*. Lublin, 2003. S. 151–158.
- CzS* – Czyżewski F., Sajewicz M. Polsko-ukraińskie paralele leksykalne w gwarach b. powiatu włodawskiego. *Między wschodem a zachodem*. Część IV. Zjawiska językowe na pograniczu polsko-ruskim. Lublin, 1992. S. 121–131.
- CzW* – Czyżewski F., Warchoń S. Polskie i ukraińskie teksty gwarowe ze wschodniej Lubelszczyzny. *Rozprawy Slawistyczne*. 9. Lublin, 1998. S. 7–216.
- Cz94* – Czyżewski F. *Słownictwo ludowe ukraińskiej gwary wsi Kolembrody w woj. białkopodlaskim*, *Annales UMCS*, vol. IX/X, 8, sect. FF, Lublin 1991/1992 [druk 1994]. S. 183–229.
- Cz03* – Czyżewski F. *Nomina loci* w gwarze ukraińskiej wsi Wyryki koło Włodawy. *Діалектологічні студії*. 3. *Збірник пам'яті Ярослави Закревської*. Львів, 2003. С. 377–383.
- Dudek03* – Dudek A. Obrzędy i zwyczaje doroczne gminy Wola Uhruska. *Gmina Wola Uhruska na tle Euroregionu Bug. Język i kultura*. Wola Uhruska, 2003. S. 137–151.

- Dudek* – Dudek-Szumigaj A. Nominacja obrzędów dorocznych w gwarach ukraińskich południowego Podlasia. Lublin, 2013. 212 s. [Słownik leksyki obrzędowej. S. 189–196].
- Janiak* – Janiak B. Polsko-ukraińskie związki leksykalne w gwarze Niemirowa nad Bugiem. *Między wschodem a zachodem*. Część IV. Zjawiska językowe na pograniczu polsko-ruskim. Lublin, 1992. S. 133–139.
- Janiak95* – Janiak B. Polsko-ukraińskie związki językowe na przykładzie gwary Niemirowa nad Bugiem (Fonetyka, fonologia, słownictwo). – Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1995.– 147 s.
- Karabowicz* – Karabowicz K. Niektóre ludowe nazwy odzieży na Podlasiu i Chełmszczyźnie. *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim*. Białystok, 1995. S. 143–153.
- Kuraszkiewicz* – Kuraszkiewicz W. Zarys dialektologii wschodniosłowiańskiej z wyborem tekstów gwarowych. Wydanie drugie zmienione i rozszerzone. Warszawa, 1963. 168 s. + mapy.
- Pastusiak* – Pastusiak K. Gwarowy słownik nazw roślin na terenie północno-wschodniej Lubelszczyzny. *Flora i fitonimy na pograniczu polsko-ukraińskim*. Lublin, 2006. S. 79–87.
- Pelcowa93* – Pelcowa H. Przebiegi izoleks na terenie gwar Lubelszczyzny. *Gwary mieszane i przejściowe na terenach słowiańskich*. Rozprawy Sławistyczne. 6. Lublin. 1993. S. 193–209.
- Pelcowa02* – Pelcowa H. Mowa mieszkańców nadbużańskich wsi województwa lubelskiego w świetle związków językowych polsko-ukraińskich. *Z dialektologii słowiańskiej*. Rozprawy Sławistyczne. 19. Lublin, 2002. S. 59–73.
- Sajewicz* – Sajewicz M. Zróżnicowanie etniczno-językowe wiejskiej społeczności prawosławnej Białostoczczyzny w świetle badań naukowych oraz w oczach mieszkańców tego regionu. *Język ukraiński: współczesność – historia. Українська мова: сучасність – історія*. Lublin, 2003. S. 39–63.
- Tarn* – Tarnacki J. Studia porównawcze nad geografiją wyrazów (Polesie – Mazowsze). – Warszawa, 1939. 289 s.
- TG* – Teksty gwarowe z Białostoczczyzny z komentarzem językowym / Praca zbiorowa pod redakcją A. Obrębskiej-Jabłońskiej. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972.

Найбільшу кількість підляських лексем вибрано з публікацій часопису **“Над Бугом і Нарвою”** (для поодиноких публікацій лише вказівка *НБіН*, а для постійних авторів – прізвище, рік, номер, сторінка). Зокрема:

- Бартошук* – Бартошук Л. Летят пташки із Вирію. 3/2016, 28–33, 35. Як по-нашому люде дикі звірі називають. 4/2017, 29–32; 5/2017, 25–27.
- Бідношия* – Бідношия Ю. Од Коляди до Коляди (Зимові святки в селі Відово коло Більська). 6/2005, 45–46.
- Вищенко* – Вищенко Л. Ми пришли Христа славіті... 3/92, 20–23.

Гаврилук – Ю. Гаврилук. Публікації різних років у НБіН:

В тієні дубицьких хрестуов. 3/2001, 26–27. Руздво з “твяздою” і пієсньою. 5–6/2001, 3. Хто ми є? Яка наша мова? (Додаток до “Над Бугом і Нарвою”). 1/2002, I–VIII. Na Łozici “Cieła historyja z siuol poczalasia!”. 5–6/2002, 24–26. Щоб вам жито родило. 5/2006, 2–5. По-свойому говориті, писаті і – думаті! 3/2009, 23–28. Усе про козакуов співалі в наших сторонах. 6/2014, 27–29. Хоч два рази до теї самої Нарви не вуойдемо... 4/2017, 2, 11–12. Осень на Пудляшові – не оно з грибами, але й культурою. 5/2017, 2, 4.

Г.Ю. – Гаврилук Ю. Антропо-анатомічна термінологія в селіє Рейпічи. 3/2019, 35–36.

Григоруц – Н. Григрук. Публікації різних років у НБіН:

Як курашіє на Великдень ждали... 2/2010, 13–14. З життя взяте! – історії з Курашева. 4/2017, 22–23; 6/2017, 20–21; 2/2018, 23–24; 2/2019, 20–21. Руок в Курашеві – зіма. 1/2022, 26; 2/2022, 3. Руок у Курашеві – од початку лієта до кунця осені. 3/2022, 9. Од чого зачиналі житі... 5/2022, 21. Як колісь люде проводілі Пиліповку. 6/2022, 13.

Ігнатюк – І. Ігнатюк. Публікації різних років у НБіН:

Надбужанське весілля. 2/98, 26–27; 3–4/98, 54–56; 5/98, 40–43; 6/98, 36–37; 1/99, 34–35; 2/99, 35–36; 3/99, 32–33; 4/99, 37; 5–6/99, 30–31; 1–2/2000, 26–27; 3/2000, 37–38; 4/2000, 35–37. Весняні пієні на Підляшші. 2/99, 32–33. Ой коляда, колядниця. 5–6/99, 26–28. Звичаї та обряди при народженні дитини на Південному Підляшші. 6/2000, 28–29; 1/2001, 24–26. Сіножаття, жнива та обжинки на Південному Підляшші. 4/2001, 34–35; 5–6/2001, 48–50. Чари, чарівниці і чарівники. 3/2006, 36–37. Народне прогнозування погоди. 3/2007, 33–36. Історичні і політичні пієні записані на Південному Підляшші. 1/2008, 25–28. Весняні звичаї та обряди на Підляшші. 2/2008, 14–17. Народне ткацтво на Підляшші. 3/2008, 28–30. Як колісь ставляли будинки на Підляшші. 4/2009, 18–20.

Киризюк – Киризюк І. Чудо. 6/2004, 48.

Лабович – Л. Лабович. Публікації різних років у НБіН:

“Ми пришлі Христа славіті...”. 1/2008, 7–8. Чорна-Церковна. 5/2008, 23–25. “Говоримо по-свойому”. 1/2009, 3–5. “Хочемо нашу гвару ще повторати, жеби вона не загінула...”. 5/2009, 12–14. Осінне свято української культури на Підляшші. 6/2009, 2–7. “Як Варвара розварит, то Микола загвоздит...” 6/2010, 38–39. Што ж ми хлопці молодіє в цара заслужилі? 2/2011, 17–21. “Пошов кум до куми”. 1/2012, 13–16. “Кую кую нуожку”. 3/2012, 24–30. “Як сіїна Лупа, буде жита купа”. 5/2012, 17–20, 6/2012, 28–31. Благовієщенські смак “буслової лапи”. 2/2013, 31–36; 3/2013, 28–33; 4/2013, 42–43, 45. Еволюція весільної обрядовості Північного Підляшшя. 5/2014, 29–33, 44. Світ народної еротики в підляських пієнях. 2/2015, 32–38, 42; 3/2015, 29–34. “Мала пташечка, невеліченька...” 2/2016, 35–38; 4/2016, 31–36; 5/2016, 29–34. “Шкодовав вовк кобилу...” 6/2016, 32–36; 2/2017, 27–30. “Ковкнув як бусьол жабу”. 3/2017, 35–36. “Пошов дієд по гриби, баба по опенькі”. 5/2017, 35–39. “Ми з тобою як риба з водою”. 2/2018, 33–35; 3/2018, 26–28. “Ой буде, буде туї буяронці...” 2/2018, 37–38; 3/2018, 32–36;

5/2018, 28–31. Бедрик, бедрик, бедранець... 2/2019, 28–32; 3/2019, 30–31; 5/2019, 32–33; 6/2019, 12–13. “Од Оготухі до Нового року”. 1/2020, 21. “Танцювала риба з раком”. 2/2020, 29–31. “На Івана то пасі бичка як пана”. 3/2020, 34–37, 40. “Заменулось змерзлого в Петруовку”. 4/2020, 34–39. “Smert’ pryszczyny szukaje”. 6/2020, 42–43; 1/2021, 37–40. “Лупіті як Сидорову козу”. 1/2021, 27–28. Як не одвернісь – все вона ззаду. 2/2021, 28–29. “Прощай розум, здоров дурнота”. 3/2021, 27–28. “Truna kiszeni ne maје”. 5/2021, 33–35. “Не хвали погоди зраня, а баби замолоду”. 6/2021, 31–32. Награбала би курка пазуром. 4/2022, 26, 33. Лоб не на воши. 5/2022, 38. От і зима готова! 6/2022, 14–18. Дурень думкою багатіє. 6/2022, 30.

Максим’юк – Максим’юк В. Як колісь у Збучиє жилось. 6/2017, 25–28; 1/2018, 30–34; 3/2018, 14–17.

Мац НБіН – Мацієвський І. Обрядова інструментальна музика різдвяного періоду на Білосточчині. 6/2000, 25–27.

Нечуй-Левицький – Нечуй-Левицький І. С. Мандрівка на Українське Підляся. 5–6, 1999, 19–22; 1–2/2000, 22–23; 3/2000, 25–27.

Ніна Г. – Ніна Г. Трохі про коліснє... 1/2021, 9–10.

Оверчук – І. Оверчук. *Публікації різних років у НБіН:*

Як хліборууб став книговодом... 4/2006, 29, 32; Смерть Калєника. 1/2007, 27–28.

Паб’ян – Паб’ян А. “Як замілованє є, то дбається”. 3/2020, 16–17.

Паціор – Паціорковська С. Назви одягу та взуття на володавському Підляшші. 5/2004, 27–29.

Петручук – В. Петручук. *Публікації у НБіН:*

Зімови вечоріє мого дитинства. 1/2003, 30–31. Хоч голо, але весьоло... 2/2009, 39–40.

Плева – Ю. Плева. *Публікації різних років у НБіН:*

Курашуовська і пудляська демографія. 3/2017, 25–28. Як пришлі совіти. 1/2018, 26–29. Пришлі совіти і зробілі нам – колхоз. 3/2018, 8–12. Про Карпа, Юосіфа, Сімона й Тімошку... 4/2018, 18–20; 5/2018, 18–21. За хлібом, за щастьом. 1/2019, 16–20, 30–33. W domu i zagrodzie. 1/2020, 17–20. Куойлувська капліця. 6/2020, 31–32. Сергіюв аероплян. 2/2021, 20–23. Бандюга влюбівся. 3/2021, 19–22. Колі земля пуд пєтами горіла. 5/2021, 20–23; 6/2021, 27–30. Повісті з нашого села. 1/2022, 31–33; 2/2022, 26–28; 3/2022, 29–31; 4/2022, 21–23; 5/2022, 39–41.

Савчук – С. Савчук. *Публікації різних років у часописі “НБіН”:*

Свічи з воску з нашої руодної землі. 1/2004, 23–24. “Все вітер був в очи”. 4/2006, 30–32. Спогади з біженства. 2/2016, 14–17.

Саєвич – Л. Саєвич. *Публікації різних років у НБіН:*

На лугові. *НБіН*, 6/2003, 29. Вербніця. 2/2004, 42. Сіні льон. 1–2/2005, 52. Фотографії. 2/2008, 44.

Сосна – Сосна В. Минуле по-свойому згадати... 2/2018, 15–16.

Филимонюк НБіН – Л. Филимонюк. *Публікації різних років у НБіН:*

“На новое літо роди, Боже...”. 5–6/2001, 4. Дмитрівська поминальна субота на Підляшші. 5–6/2001, 51. Весняні звичаї поминання. 2/2002, 33. Skrupka wede – do Kijowa. 3/2004, 12–13. З пам’яттю про дідів-прадідів. 2/2006, 41–42. “Пісні, які

будуть при наших правнуках...” 5/2006, 7–8. Народжена на світанку віку. 2/2007, 35–36. Весілля підляських українців. 5/2006, 37–39; 5/2006, 20–21; 1/2007, 29–31; 2/2007, 36–40; 3/2007, 36–39.

Яким'юк – М. і В. Яким'юки. *Публікації у НБіН:*

Різдвяні та новорічні обряди села Грабовець... 1/2021, 4–5. Великодні традиції села Грабовець. 3/2021, 4–7.

Charytoniuk – Charytoniuk J. “Wże oczy ne baczat, a jazyk szcze mele”. НБіН, 1/2012, 26–27, 41.

Jaroszewicz – Jaroszewicz J. Kupałnice i Soboty Pominalne w Kleszczelach i okolicy. НБіН, 5–6/93, 30–33.

Kościewicz – Kościewicz K. W hostiach u Czeremsi. НБіН, 1/2022, 27–28.

Łabowicz – Łabowicz L. Podlaskie nazwiska. НБіН, 6/2010, 31–34, 37.

Sawczuk – S. Sawczuk. *Публікації різних років у НБіН:* Dobrywodzka “Krynycia”. 6/2009, 13–14. “Na Węłykdeń Sonce hraje”. 2/2010, 15–16. Rajsk, który też chciano unicestwić. 4/2022, 5–6.

Інші умовні скорочення

анат. – анатомічна назва

бот. – назви рослин

будів. – будівництво

виг. – вигук

вищ. ст. – вищий ступінь

порівняння

вст. сл. – вставне слово

док. – доконаний (вид дієслова)

евф. – евфемізм

ент. – ентомологія (назва комахи)

ж. – жіночий (рід)

займ. – займенник

заст. – застарілий

збір. – збірний

змени. – зменшений

знев. – зневажливо

ірон. – іронічно

іхт. – іхтіологія (назви риб)

к. – карта

кулін. – кулінарія

лайл. – лайливе (слово)

медиц. – медицина (назва хвороби)

недок. – недоконаний (вид дієслова)

незмін. – незмінне слово

обряд. – обрядовий

оказ. – okazionalny

орн. – орнітологія (назва птаха)

перев. – переважно

пестл. – пестливо

прийм. – прийменник

прикм. – прикметник

присл. – прислівник

п. ф. – початкова форма

реліг. – релігійний

с. – середній (рід)

спол. – сполучник

субст. – субстантив

ткац. – ткацтво

фраз. – фразеологізм; стійке

словосполучення

ч. – чоловічий (рід)

част. – частка

числ. – числівник

т. – мапа (для польських атласів)

Наша щира вдячність

за сприяння у підготовці цього видання:

- ***Юрієві Гаврилюку*** за допомогу в доборі джерельної бази;
- ***Людмилі Лабович і Юрію Гаврилюкові та їхнім Матерям*** за цінні консультації;
- ***Марії Борцюх*** за видавничі та інтернетівські рекомендації.

А а

А¹ [а] **1.** спол. протист. Уживають для протиставлення дій, ознак, якостей і т. д. «В'ї-те заїд'їте додому <...> і вуз'м'їте тїїї л'їд'ї, нех'її вам т'їїу х'їту перенес'їт ал'бо на др'їгу ст'їрону, а йак н'є – нех розбер'їт; Вон'ї на нас к'їжут к'їц'їпц'ї, а ми на йїх л'ї'ахи» [Арк, 10]. **2.** спол. єдн. «Мижи л'їсом а багн'їм зр'їб'їл'ї так'ї крий'їфку» [Арк, 10]; «До сїх нуор мїж Бугом а Нарвою про свою мову пудляшук'ї што то —свуойськ'ї, прости, руськ'ї, білоруськ'ї або хахлацьк'ї язик!» [Лабовїч, НБїН, 1/2009, 3]; «М'їжи перет'їками а переб'їрами нем'ї руожн'їц'ї – то т'їе сам'їе» [Ігнатюк, 63]. **3.** спол. Мїж повторювальними їм., прикм., присл. та дієсл. для позначення вищої мїри якості, дії та їн. «А ми кол'їс' пових'їдимо, пос'ад'їїм, спив'їїмо... В к'їжнум се'л'ї спив'їїут, і там спив'їїут, бул'ї хор'їше-е а хор'їше-е» [Арк, 10]; «Трави било а било» [Сав-чук, НБїН, 2/2016, 16]. **4.** Або. «Скри-нїв ще не бул'ї, о так, кол'їчок в стїнї вб'їти, повїсит'ї на й'їму одїнне, а то пуд г'їлову пол'їжит'ї» [Ігнатюк, 29].

А² [а] част. **1.** підсил. Уживають для підсилення повідомлюваного. «А йа м'їло до шк'їли ход'їв, бо вїбухла вуїн'ї; Говор'їт а так'ї, йак йа говор'ї, – нев'їд'-йак» [Арк, 10]; «Марисю, небого, не люби никого, / Ино Михала, а молодого» [Рижик, 269]. **2.** ствер. Так. «[А вїкна вимазували на Середо-пїсте?] О, а!

То шче ф'їрбойу, же ц'ї-лїї ден' мїїе» [Арк, 10].

А³ [а] виг. Виражає заперечення (?). «[Дїти вас не забирають до себе?] Ни х'їчу, ни хоч'ї. А! йа в себе в х'їти, то... схоч'ї напал'ї, схоч'ї шчо...» [Арк, 10].

АБАЩА част. «абашча = да» [Михальчук, 553]; «абашча 'так'» [Лесїв, 414].

АБИ [абї] спол. **1.** Щоб. «Абї – др. русск. = если бы, чтобы, лишь бы» [Бессараба, 300]; «...Абї втерти носїшче» [Арк, 10]. **2.** Якби. Абї бул'ї шо йїсти, то не прїш'їв би до бат'-ка» [Арк, 10].

АБИСКУЛЬ присл. «а'бискул' „звїдки-небудь, їз яког'їсь конкретн'ї не визначеног'ї мїсц'ї“» [Громик-1, 145].

АВОН «ав'їн! виг. проганяти со-баку» [Горбач, 455].

АВСТРІЯЦКІЙ [австр'їй'їцк'її] -а, -е. Австрїйськїй. «Йак 'їс^{ни} йазїк такї'ї, д'їмайу: чи то австр'їй'їцк'її йазїк чи то жид'ївс'кїй» [Арк, 10].

АВТОХТОН [автохт'їн] -а, ч. Корїннїй жител'ї. «Бул'ї д'їти ї авто-хт'їни, ал'є м'їло бул'ї. Автохт'їн назив'їли тїїї, шо то бул'ї там» [Арк, 10].

АГА [аг'ї] част. **1.** Так. «Вигл'ї-д'їїут. – Аг'ї, йїде вже т'їїе прїд'їн'є вже; Б'їрзо д'їбрїї к'їс'їл' – луч йак у п'їчечках [купованїї], иг'ї, аг'ї» [Арк, 10]. **2.** Вживають, згадавши щ'їсь. «Йак то вон'ї сп'ївал'ї? Аг'ї! – А в ст'їрш'їг'ї св'їта обд'їрта х'їта...; Пошл'ї пор'їб'їл'ї. Аг'ї! Пр'ївда, йак вже в'їзл'ї, то шче п'їт'їїуц'ї:а, чи вам тр'їба ав'їнс;

[ága]. *Навколо грун-та так 'її пїашичїсти. Ага. Шче ни в'еду нам, чи то вам розказувати?»* [Арк, 10].

АГРЕСТ ч., бот. «*ahrest* || *†agrest* 'agrest zwyczajny; Grossularia reclinata Mill.'» [Pastusiak, 79].

А-ГУЛЯ, А-ГУЛЯ виг. «*a h'u-la a h'ula* 'okrzyk wydawany przy odpędzeniu gęsi"» [Cz94, 187].

АДВЕНТ ч., реліг. «*advent* || *adv¹ent* 'w Kościele rzymskokatolickim czterotygodniowy post poprzedzający święta Bożego Narodzenia'» [Dudek, 189].

АДВЯЗІЧ ч. «*adv¹az'ic* 'kawałek płótna ze sznurkami przywiązanymi do osnowy'» [AGWB IX, m. 441].

АДГУЗЯ ж., кулін. «*adh¹uz'a* 'kiszka nadziewana masą z tartych kartofli'» [AGWB VI, 240].

А ДЕ ТАМ [а дэ там!] незм. Виражає повне заперечення. «[А нім-ці відрізали жінкам груди?] *А дэ там! Таїа но пропагáнда билá*» [Арк, 10].

АДІЯЛО с. «*adi¹alo* 'kołdra'» [AGWB VI, m. 109].

АДРЕС [áдрес] -а, ч. 1. Місце проживання. 2. Причина; провина (?). «—*Пан йест затшимáни*». *Йа кажу: —Пуд йáк 'ім адрéсем?!*» [Арк, 10].

АЄРОПЛЯН ч. Аероплан, літак. «*Аеропляни началі зваті самольо-тамі*» [Плева, НБіН, 2/2021, 20].

АЖ спол. Поки. «*Но і так ходив, аж викачєв ту шерсть*» [ВЗФ, 363]; «*Ажъ = такъ что*» [Бессараба, 318].

АЖЕ [ажé] част. Адже. «*Ажé од Руздвá до Трох Крул'ув то вжє*

бáрзо бул'ї с'ватїїє вечорá» [Арк, 10].

АЖЕАЖ присл. «*Ажеажъ = черезчуръ*» [Бессараба, 318].

АЖ ХАЛЄРА БЕРЕ фраз. «*Колі хтось муоцно злуосни, учуємо в пуд-ляскїх сьолах аж халєра бере: Його аж халєра бере, што сусї'д буольш гроши заробляє*» [Лабович, НБіН, 1/2022, 34].

АЗБЕСТУВКА ж., будів. «*азбе-стўўка*, -и рід плит покривати дах» [Горбач, 455].

АЙ [аї] виг. Виражає гірке розчарування або гостре заперечення. «[*Як з розплавленого воску*] *вїїде такаїа помóричана нив'їт'шчо — ай! то кєпс'ка дóл'а... ворóжит кєпс'ку дóл'у, о; Ай! в:áшуї пшєніцї вїтриш-чк'ї мнóго, вонá бáрзо кол'ушча*» [Арк, 11].

А ЙДІ ДО ХОРОБИ незм. Відчепись. [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5–6, 22].

А-КИЧ виг. «*а-кич* 'вигук, яким відганяють овець'» [АУМ, к. 349].

А-КИЧА виг. «*а-кича*». Те саме, що А-КИЧ. [АУМ, к. 349].

АКТУАЛЬНИ [актуáл'ни] -а, -е. Обов'язковий до виконання. «*Пєриши дивоснўби то шче не актуáл'ни*» [Арк, 11].

АКУОВСЬКІ -а, -е. Такий, що належить АКУОВЦЯМ. «*Ту akuowśka mordo*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2002, 25].

АКУОВЦІ мн. Члени АК. «*U nas jich nazywajut —akuowciamil, chocz nazywaliś Narodowy Związek Wojskowy*» [Гаврилюк, НБіН, 5–

6/2002, 25]; *akowcy* [Гаврилюк, НБІН, 5–6/2002, 26].

АКУРАТ присл. Саме в цей час. «*To było akurat na Weligdeń na treti deń*» [TG, 206].

АКЦЕНТ [акцент] -а, ч. Певна відмінність у мовленні людей з різних територій. «*Йа пон'іма́йу, а́л'е говорі́ти йа не вм'іла там. То не доводимо, то ни на́ши тойово́... а́кцент мо́ви; Гово́римо по-сво́йому. Ну туди́ на штокма́ні – уже іна́чий а́кцент ма́йут*» [Арк, 11].

АЛЕ¹ [алé || ал'і] спол. 1. *Протист.* Але. «Але – др. русск. али = но, а, если бы» [Бессараба, 300]; «*А́ле кúрки [гриби лисички] н'е, а гриби́ суши́ли*» [Арк, 11]; «*Не зна́ли, не віда-ли, а́л'е їх стру́їли*» [Ігнатюк, 38]; **АЛІ** [ал'і]. «*За кúмс'а то бúду спи́вати, а́л'і сама́ то вже н'і; Ой чи попл'іву́, чи не попл'іву́, а́л'і йа не" втопл'ус'а*» [Арк, 11]; «*А́лі вун не ввинúвся а та спритні́ша була*» [Ігнатюк, 32]; «*Алі́ вже вона́ заступі́ла бу́ла з свої́м рибакóм в цьóнжи*» [Ігнатюк, 34]. 2.

-стало визначником українськості й української мови. «*Та в нас ту́тика вйóска йе Ставі́шч'і, там... ну то там вони́ вже а́л'е гово́рат, а то укрá*

йінс'ка [мова]; *Так гово́рит так, йак у Ставі́шч – а́л'е, а́л'е*» [Арк, 11]; **АЛІ** [ал'і]. «*А дру́гий раздава́в прис'т'ін'а́ бúд'таби ка́жному, алі́ аставл'ев в кагóс' адно́га*» [Арк, 11]; [Мова] *і не" белору́ска, і ни... і ни по́л'ска, і ни... і ни украї́нс'ка. Йа́г би пудхóд'іт пуд украї́нс'ку, а́л'і коб ішчé а́л'е, о*» [Арк, 11].

АЛЕ² [алé] част. ствер. Так. **АЛЄ** [ал'е]. [Арк, 11].

АЛЕ³ [ал'е] част. Насамперед. «*Почувáйу дúже до́бре, ра́чеі́ почувá-йуц':а вс'і перева́жно правосла́вними, а́л'е украї́нц'ами*» [Арк, 11].

АЛЕКАТИ [алéкати] -айу, -айеш, недок. Твердо вимовляти звукополоуки [ле], [ли]. «*За ста́нцийейу́ йе Ставі́шча. Там а́л'екайут, там на а́л'е. <...> А в нас а́л'е – ході́л'і, робі́л'і; [галéкати]. То в Ставі́шчах галéкайут*» [Арк, 11].

АЛЕКАЧІ [алéкач'і] -ув, мн. Прізвисько частини жителів Підляшшя, які твердо вимовляють але. «*Йі́х називáл'і а́л'екача́ми, бо а́л'е, а ми ка́жем а́л'е*» [Арк, 11].

АЛЄ-АЛЄ част. «*але-але = да!*» [Михальчук, 553].

АЛГАНСКО присл. Елегантно. «*aligansko ub'brane*» [CzW, 169].

АЛГАНЦЬКИЙ -а, -е. Елегантний. «*До шлю́бу вбира́ли: го́рсат, сорóчка така́я бі́ла, фа́йна, алі́ганцька...*» [Ігнатюк, 74].

АЛЬ [ал'] спол. Але. «*Ал' вона́ [річечка] вже в Ка́менци називáйец':а Пол'іча́нка, о*» [Арк, 11].

АЛЬБО [ал'бо] спол. Або. «*То зва́л'і Голготу́ха а́л'бо Бага́ти ве́чур*» [Арк, 11]; «*А́л'бо на ме́три люб на шні́ти бра́ли тії́ трачі́: зго́ду то зна́чить як згоді́лися рі́зати*» [Ігнатюк, 42].

АНГЕЛЬКА ж. «*angielka 'bluzka'*» [Karabowicz, 147].

АНГЄЛЬКА ж. «*angielka 'kuchnia (piec kuchenny do gotowania)'*» [AGWB VI, m. 158].

АНГЄЛЬСКИ -а, -е. Англійський. «*І бачу, що то не вуйсько. А в*

їх кожушки пуд сподом, такіе безрукав-кі, шинелі зельони, якби ангельські» [НБІН, 2/2003, 10].

АНДАРАК ч. 1. «*andar¹ak* || *ien-dar¹ak* || *ondar¹ak* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146; AGWB IX, m. 468]; «*andar¹ak* ‘spódnica zimowa’» [Tarn, m. 30]. 2. «**андарак**, -á рід свет-ра» [Горбач, 455].

АНДРЕЙОВЕ СТОЯНІЄ [а^ондр'ейове стойан'іє] -ого -іа, с., реліг. Свято, яке відзначають під час Великого посту. «*А^ондр'ейове стойан'іє билó. <...> Трїста чи кұл'к'і поклóнув одоб'ім'і <...>. Прóс'ат Бó-га Андр'ейа прис'н'іц':а тої хлóпец', што ти вже ма́йеш війт'і за йóго* [заміж]» [Арк, 11].

АНДРІЯ реліг. «*Andryja* || *Andr¹eja* ‘dzień św. Andrzeja (30 XI/ 13 XII)’» [Dudek, 189].

А НЕХ ЙОГО ХОЛЄРА ВОЗЬМЕ незмін., прокльон. «*а пех'іохо хо-¹lera ¹voźme*» [CzW, 11].

АНО [анó] част. Лише, тільки. «*Н'іц не сказа́в, анó ус'м'іхну́в'а, – в'ідно, йа тра́ф'іла йо'му; Вже вечо-р'іє, а тї'їє самол'óти анó ву-у-у; Анó с'н'áгу біло одóтунт*» [Арк, 12].

АНТАЛОК ч. «*an¹tałok* ‘beczka na piwo’» [CzW, 8]; «*a bu¹ty z¹nova an¹tałky / to po sto... ¹litruv bu¹to*» [CzW, 8];

АНТАЛОЧКИ мн. «*Горілка* [на весіллї] була в бочечках, яких звали *анталочками*» [Ігнатюк, НБІН, 5/98, 42].

АНТИХРЕСТ ч. «*A byli takije szcze lieta, szto bywało staryje lude jak powychodiat, jak zobaczat szto samochod ide, to klakali na koliena i Bohu*

molilisie, bo kazali, szto antichrest jiede» [TG, 190].

АНТОНІВКА ж., бот. «*Селяни плекали яблуні – антонівку*», —жаб-ки», —папіровки»...» [Бор, 109].

АНУ [ану́!] виг. 1. Виражає спонукання до якоїсь дії. «*А брат ка́же: —Ану, дава́йте поб'іж'імó хуч'іі! Хто шв'ітш'і?!*» [Арк, 12]. 2. «**а-ну** ‘вигук, яким відганяють коней’» [АУМ, к. 346]. 3. «**а-ну** ‘вигук, яким відганяють корів’ [АУМ, к. 347].

АНЬОЛ -а, ч., реліг. Ангел. «*Являється а́ньол і топіро тую ду́шу берé з землі догорі*» [Ігнатюк, 65]; «*Сподивається Господа Бога / Зь усї́ми а́нєлами*» [Бессараба, 242].

АНЬОЛІК ч., реліг. Малий ангел. «*Баба мні^е розказували, што ді^е-тятко, которе вмерло, воне є в небі, бо то ще а́ньолік*» [Лабович, НБІН, 5/2012, 19].

АПЛЯУЗИ мн. Відгуки, оцінки. «*Удалося тоє виступленіє, горячо нас принялі, апляузи булі велікі*» [НБІН, 5/2018, 10].

АПОСТОЛ [апóстол] -а, ч., реліг. 1. Учень Ісуса Христа. 2. Посланець. 3. “Книга діяній і посланій Св. Апостолів”. «*Тул'ко што йа ну Апóстола но прочи'ма́йу, то Часі́*» [Арк, 12].

А-ПССК! «**а-псск!** вигук прогання кота» [Горбач, 455].

АРГІНА ж., бот. «**арг'іна**, -и осіннє високе жовте зілля» [Горбач, 455].

АРЕШТ ч. «*ar¹ešt* ‘więzienie’» [AGWB VII, m. 263].

АРТЄЛЬ [арт'єл'] -і, ж. Група людей, об'єднаних для спільної праці; артіль. «*Тут робóта така́йа билá*

– там арт'ёл' на Голов'єц'ку, і-і шіл'і так'їє маринарк'і, то ш робоч'іх тұл'ко билó» [Арк, 12].

АРТОС ч., обряд. 1. «*Artos 'chleb pszenny, święcony po liturgii wielkanosnej, przechowywany przez tydzień na analogionie przed ikostasem, a następnie rozdawany wiernym przez kapłana po mszy w pierwszej niedzielę po Wielkanocy*» [CzD, 160]; «*artos || artus*» [Dudek, 189]. 2. «*Artos – obco brzmiące, niezrozumiałe i trudne do zapamiętania słowo (w języku grec-kim oznacza chleb pszeniczny) – ulegało różnym przekształceniom fonetycznym i dlatego w obcej chwili występują na Białostoczczyźnie nazwy gwarowe: Atos, Artus, Artur, a także Paska (Pascha) Chrystowa i świętej Agaty chleb*» [НБіН, 2/97, 36].

АРТУР див. АРТОС [НБіН, 2/97, 36].

АРТУС див. АРТОС [НБіН, 2/97, 36].

АРШИН ч. «*аршін, -а давня міра довжини*» [Горбач, 455].

АТАГА ж. Гурт, група. «*Атага то копиця воўкуов*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

АТЕЦ [ат'єц] -тцá, ч. Батько. «*Ат'єц то тóже трóхи поментáв, о*» [Арк, 12].

АТЛАСІКІ мн. «*Папієр, помню, бив в такіх невеликіх атласіках [зошитах] і разни там билі кольори*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

АТОС див. АРТОС [НБіН, 2/97, 36].

АТРАКЦІЙНИ -а, -е. Цікавий, привабливий. «*Елементом проєкту, котори бив найбуольш атракційни*

для молодьожі, сталі телевізійни варитати» [Лабовіч, НБіН, 1/2009, 4].

АХ¹ виг. 1. Передає жаль. «*Сynu, ach synu wernisia*» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 33]. 2. Передає захоплення. «*ах / ta'kii du'ty bu'dovali liēpšy*» [CzW, 174].

АХ² част. підсилюв. І, й. «*А вони, допірєнька, як дóбре граються то дóбре а як що такóе не по-їхóму то дíти на їх: – Ах ви програти!л*» [Ігнатюк, 35].

А-ЦЮ виг. 1. «*а-ц'у 'вигук, яким відганяють свиней'*» [АУМ, к. 351]; «*ас'и 'окрик wydawany przy odpędzaniu świń'*» [Cz94, 187]. 2. «*'окрик wydawany przy odpędzeniu prosiąt'*» [Cz94, 187].

А ЧО [а чó]. незмін. А чому? [Арк, 12].

А ЧОМ [а чом]. Те саме, що А ЧО. «*А чом так? – Пошл'і вони допúтивац':а?*» [Арк, 12]; **А ЧУМ** [а чум] *Позичив, а чум не од:айéш?*» [Арк, 12].

А ЧОМ НЄ [а чом н'є?] у зн. част. Так. «*[А на бабках „лепесі“ хліб пекли?] А чом н'є? На бапкáх то йак на бапкáх пекл'і*» [Арк, 12]; **А ЧОМ Й НІ** [а чом ї н'і?]. «*[Чи давали бабі-повитусі щось?] А чом ї н'і? Вже ї хусточку кúпйат чи фартушкá*» [Арк, 12].

А ЧОРТЬ ЙХ ЗНАЄ [а чорт' йіх знайє] виг. Не знаю. «*[Чому так?] А чорт' йіх знайє!*» [Арк, 12]; **А ЧОРТЬ ЙОГО ЗНАЄ** [а чóрт' йогó знайє]. Не знає. «*[То по-якому ви говорите?] Казáв кол'іс' дурнii, сто-йáв на шос'і, казáв: – А чорт' йогó знайє!*» [Арк, 12].

АШЕМ присл. (?). Поки (?). «*їа* *byûem tam v heï do... 'času / 'ašem še uže'ńiû*» [CzW, 202].

А Я ВІДАЮ [а йа в'ідайу?] *вж.* у запереченні. Не знаю. «[Помагало?] *А йа в'ідайу? Знайте, с'єтого на соб'іе не м'ієла... Господ' його в'ідайє*» [Арк, 12].

А Я ЗНАЮ [а йа знайу] *незмін.* Те саме, що А Я ВІДАЮ. «[А своєю мовою як ви називаєте?] *Ну йа в'іду? А йа знайу?*; [йа знайу]. «[Що давали батьки за дочкою?] *Йа знайу, што дав'ї?*» [Арк, 12].

АЯКЖЕ [ай'ак'же] *част.* Так; звичайно. «[На свекруху ви зразу стали казати мамо?] *Мамо, мамо, ай'ак'же, так, так*» [Арк, 12].

АЯЯЙ [айай'ї] *виг.* Передає плач малої дитини. «*Таїа діучина пл'аче, пл'аче – айай'ї!*» [Арк, 12].

БАБА² ж., кулін., обряд. «*b'aba* 'wielkanocne ciasto drożdżowe'» [Dudek, 189].

БАБА³ ж. Різні побутові та господарські пристосування. **1.** обряд. «*baba* 'snop żyta stawiany w izbie w wieczór wigilijny'» [Dudek03, 139]. **2.** «В куті між дверима й піччю ставили —коцюбу», —бабило» (кий для підпирання затички комина —баби»)» [Рад, 122]. **3.** «*b'aba* 'nasadka na stołku kołowrotka'» [AGWB IX, m. 416]. **4.** «*b'aba* 'słup pionowy żurawia studziennego'» [AGWB VI, m. 143]. **5.** Мотовило. «*teï 'mitki zwywaïut vže na klub'ki / <...> a ta'kaïa nazy'vaïets'a 'baba*» [CzW, 105].

БАБА-ЖАБА [баба-жаба] -и -и, ж., знев. Слова, якими дражнять внуки свою бабу. [Арк, 13].

БАБА ЖИЛІЗНА [баба жил'ізна] -и -ойі, ж. Страшна потвора, якою лякали дітей. «Баба жил'ізна в колод'азі сидіт» [Арк, 13].

БАБА З ПЕЧІ ВПАЛА І НА ДВОЄ ПОДІЛІЛАСЯ фраз. Жінка народила дитину. [Лабович, НБІН, 6/2021, 31].

БА-БАХ виг. Звуконаслідування падаючого предмета. «*Vy'xozu / i'di // a 'temno byto // ba 'baħ / pyre'kınıps'a*» [CzW, 33].

БАБЕРА [бабэра] -и, ж., знев. Стара товста баба. [Арк, 13].

БАБЕРНА [бабэрна] -и, ж. Те саме, що БАБЕРА. [Арк, 13].

БАБИЛО с. «В куті між дверима й піччю ставили —коцюбу», —бабило» (кий для підпирання затички комина —баби»)» [Рад, 122].

БАБИТИ недок. Приймати роди. «Часом літня жінка, яка вміла

Б б

Б [б] част. для твор. умов. способу дієсл. Б. «Топ'ір то б ни хотів собака йїсти — кол'іс' йїлі» [Арк, 100]; П [п]. «Тут когд́а-то було приїтї ос'удиво́, то в'і-те, о, за теїї дал'і ни пушли п <...> там в^фс'о вода́ була; И йа зробїла таку́ дуже́ гáрну могїлу, о. Но йагбї приїїхала, то йа б не попопстидáлапс'а, о» [Арк, 13]; «Коп хто спивáв, то п стивáла " за йїм» [Арк, 100].

БАБА¹ ж. **1.** Жінка, що має внуків. **2.** Будь-яка стара жінка. **3.** Всяка особа жіночої статі. «Як ба́ба вродїла дитїну то ту́ю дитїну одбирáла бабу́ля, яку теж називáють в'язковá» [Ігнатюк, 48]; «*Zaiš'ly do dy'rektora / ko'torym bi'la 'baba*» [CzW, 148]; «Перед їм стоїт баба (так у нас називають жінок)» [Петручук, НБІН, 2/2009, 39]. **4.** Заміжня жінка. «...И чепецъ служитъ главнымъ признакомъ того, что она съ этого времени —баба», т. е. замужня» [Янчук86, 110]. **5.** Дружина. «Вже я була замужом в Голишови, прийшов Кардах із села і каже: — Степане, вирадъ бабу жести» [Ігнатюк, НБІН, 4/2001, 34]; «Покїнув свою ба́бу в повáжним стáнє» [Ігнатюк, 44].

упоратися з родами, —бабила|| цілим селом» [Б, 281]; **БАБІТІ** «Бáбити = приймають младенця при народженні» [Бессараба, 300].

БАБІНЄЦЬ ч. «Бабінець = притворь храма» [Бессараба, 300].

БАБКА¹ ж. 1. [бáбка || бáпка] - и, ж. Рідна бабуся (батькова чи материна рідна мати). «Ну от так і бáпки, о, вйоскóви» [Арк, 13]; «babka 'barcia'» [Cz94, 187]; «Ну але вже дїєдко, бабка, мама чи тато казали: — Берїєте моїє чосонкі, берїєте моїє чобути і йдїєте колядовати» [Гаврилук, НБіН, 5–6/2001, 3]; «Колиш бабко до вечора / То дам качку і качора» [ТПУПП, 266]. 2. Жінка, яка приймає роди. «А ше в нас така була бáпка, шо вона одбирала дїєти, одбирала дїєти... Акушєрка» [Арк, 13]; «Як народїлося дїтя, но то найпєрш бáбка берє, хучїй завїває» [Ігнатюк, 55]; «'barka 'kobieta odbierająca poród'» [CzW, 212].

БАБКА² ж., кулін. 1. «бáбка солодка бабка, печена в формі: бáбка мазурска» [Горбач, 455]. 2. Великодня булочка. «А їак р'ryde ve'lygdeń / to ропару'каїт... ba'bok ta'kuх v h'lyńanux horščkaх bu'ly» [CzW, 12]. 3. Паска. «У деяких селах великодній хлїб звать також бабкою» [Лабович, НБіН, 3/2013, 30]. 4. Яєшня. «На родини та хрестини традиційно готували пироги з кашею, запікали —бабку|| з яйцями, яку називали —яєшня|| (бїльш первїсна назва — каша||)» [Борисенко, 220]; «На —одвідки|| обов'язково несли —бабку||

(—яєшня||)» [Б, 282]. (Див. ще БАПКА).

БАБКА³ бот. 1. Лепеха. «Бабку перед празниками розвішували для запаху, затикали за окна, двери й ікони» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29; Лабович, НБіН, 3/2020, 37]. 2. «Бáбка, -и / мл'єч, -у кульбаба (Taraxacum off.)» [Горбач, 455]; 3. 'roślina, Plantago'» [Cz94, 187]. 4. Подорожник ланцетолистий. «Бабка з продовжастими лістками» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29]. (Див. ще БАПКА).

БАБКА⁴ ж. 1. «Перед виходом до косіння трави кожний господар клепає косу молотком на тзв. бабці» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 34]; 'kowadełko do klepania kosy'» [Cz94, 187]. 2. «Вживалася бабка або пищалка — розщеплена надвоє стеблина комиша (—бабки||) довж. 10–15 см, в яку дмухали для змагань в імітації голосу птахів. Первїсний ініціальний зміст цих змагань очевидний» [Мац, 102]. (Див. ще БАПКА).

БАБКИ¹ мн., бот. 1. Лепеха; айр. «Бабкї' в вóкнах постáвл'ат' на Трїйц'у; Бaпк'ї так'їє-о, што рост'ут, рвáлос'о і посипáлос'о, і в хáт'ї трóху; Баб'к'ї паху'шчи» [Арк, 13]; «У лугови та'киї баб'ки в нас звал'іс' рос'л'і» [Громик-1, 144]. 2. «баб'к'иє 'усі гриби'» [АУМ, к. 329]. 3. Сорт яблунь. «Селяни плекали яблуні — антонівку||, —жабки||, —папіровки||, груші — цукрівки||, —бабки||...» [Бор, 109].

БАБКИ² мн., етн. «Відгомони ініціальних змагань серед українських пастухів ПДС [південно-східної зони Білосточчини] пов'язані з іншими музичними інструментами. Серед

них **бабки** – уставлена між пальцями (Дубяжин/Більськ) або розчеплена надвоє і розтягнена від коріння стеблина комиша (Канюки/Заблудів) довж. 10–15 см, імітує крики чайки або інших птахів («хто яку вдає» – В. Наумюк)» [Мац, 101].

БАБОЙКА «[ба́бойка] -и, ж., пестл. Те саме, що БАБОЧКА¹» [Арк, 13].

БАБОНЬКІ мн. Група жінок різного віку. «Всіє дівонькі йдуть віночки несуть ти сидиш з бабоньками» [ТПУПІ, 224].

БАБОЧКА¹ [ба́бочка] -и, ж., пестл. Бабуся. «Така́йя ба́бочка чи д'єдочок с ку́л'єї ну то пої́де до авто́буса... Ал'бо з двома́ ку́л'ам'і...» [Арк, 13].

БАБОЧКА² с., кулін. Невелика пасочка. «На могилу несуть, уже по іцьові кладуть. Некотори і паскі несуть кусенятко, такую бабочку маленьку спеціально» [НБІН, 3/2021, 9].

БАБСКІЄ ПОСЕДУХІ мн. «Wieczorki w Łosince – babskije posieduchy» [НБІН, 2/2008, 48].

БАБСЬКИ(Й) -а, -е. Такий, що призначений для жінок; жіночий. «Давніша льняна сорочка бабська була прикрашена переборами» [Ігнатюк, 54].

БАБУЛЕНЬКА ж., пестл. Бабуся. «Прибуди́ть прибу́ди бабуле́нько до мене» [ТПУПІ, 102].

БАБУЛЯ ж. Баба-повитуха. «В кожному селі була така старша, досвідчена жінка, яку звали —бабульою» або просто —бабкою» чи —бабою» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 28]; «На Підляшші після народження дитини жінка, що

приймала пологи (—бабуля!) загортала рушником дитину» [К-В, 235].

БАБУНКА [бабу́нка] -и, ж., пестл. Те саме, що БАБОЧКА¹. «То на кор^ова́ї пшева́жн'є кл'ікал'і так 'іх-о бабу́нок» [Арк, 13].

БАБУХА [бабу́ха] -и, ж., знев. Те саме, що БАБЕРА. [Арк, 13].

БАБЦЯ ж. 1. пестл. Те саме, що БАБОЙКА. «Йа не... не ба́чила, тіко же з мо́ви ба́нц'і ме́йї» [Арк, 13]; «ба́бц'а, -і бабуся: ба́бц'у! бабуся!» [Горбач, 455]. 2. «ба́бц'а, -і повитуха» [Горбач, 455].

БАВЕР [ба́вер] -а, ч. Німецький господар, на роботу до якого відправляли підляшуків під час другої світової війни. «Йа в н'іму́а бив так 'і дурні́, в ба́вера...; В ба́вера бу́ло во́с'ем кон'є́ї робо́чих, а четве́ро молоді́х, а бі́дла со́рок во́с'ем» [Арк, 13].

БАВИТІСЬ недок. Грати ігри. «...А тогди ще в котка і мишку ще бавились. І теж хлопець дівчину лапає» [Лабович, НБІН, 3/2013, 33].

БАГАТУХА ж., етн. Те саме, що БОГАТА ВЕЧЕРА.

БАГНА мн. Болотиста місцевість. «Як вечором над багнами, над мокрадлами такими стелиться памрока то казали, що на другий день буде погода» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35].

БАГНІСТИ(Й) -а, -е. Заболочений. «В сонечни дні^е на багністих лугах косілі і сушили сі^ено» [Саєвіч, НБІН, 2/2008, 45].

БАГНІТКА ж., бот. Суцвіття верби. «*багнітка, -тки / ко́тик[и], -а[у́] / ко́т'уху́, -у́» [Горбач, 455].

БАГНО [багно́] -а, с. 1. Болото. «Багно – др. русск. = болото, топкое мѣсто» [Бессараба, 300]; «*Мижли л'ісом а багно́м зроб'ілі таку крий'уфку*» [Арк, 13]; «*Вночі так йому́ тёмно було́, що вліз в такé багно́, же ни відає тих терéнуов, і не відає де тут вийти*» [Ігнатюк, 44]. 2. «*bahn'o 'trzęsawisko*» [Cz94, 187]. 3. «*'kawalek podmokłej zarosłej trawą ziemi między polami*» [Cz94, 187]. 4. Низинні місця, де водиться риба. «*ryb |były |połno f's |udy // by|li na tuх... |bahnaх*» [CzW, 90]. 5. бот. «рослина; *Ledum palustre L.*» [АУМ, к. 387].

БАГНЮК [багн'у́к] -а́, ч., бот. Гриб, що росте біля болота. [Арк, 13].

БАГОН ч. 1. Заболочене місце; болото. «*bah'on vel'iki a po ser'ediini tuh*» [Kuraszkiewicz, 155]. 2. бот. «*bah'on 'bagno zwyczajne; Ledum palustre L.*» [Pastusiak, 79]. 3. Зарості багна (?). «Черезь баго́нь везено коро́гнь, / На коро́гони друбноє писане» [Янчук86, 114].

БАГОР ч., бот. «*b'ahor 'chaber; Centaurea cyanus*» [Cz Atlas, m. 20].

БАДАТИ недок. 1. Перевіряти стан здоров'я. «*В Більську переночовалі, а рано бадав нас дохтор*» [Плева, НБіН, 5/2021, 20]. 2. **БАДАТИ** недок. Допитувати. «*Żandarmeryja joho złapała i badała*» [TG, 207].

БАДИСТ -у, ч. Дуже тонка тканина. «*Літом ху́стка була́ бадистівка, то вже найтша, найдилікатній з бадісту*» [Ігнатюк, 66].

БАДИСТІВКА -и, ж. Хустина з БАДИСТУ. «*Літом ху́стка була́*

бадистівка, то вже найтша, найдилікатній з бадісту» [Ігнатюк, 66].

БАЄЧНИЙ -а, -е. Веселий, смішний, гумористичний (про витівки під час розподілу короваю). «*То било на колісьній час бардзо баєчне. То веліка біла справа, весі'ле*» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 39].

БАЖАНТ ч., орн. 1. «*Бажант – Bążant*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 33]; «**бажа́нт**, -а фазан (*Phasianus*)» [Горбач, 455]. 2. перен. «*Весі'леї гості ловлять півня, танцюють з ним, а потім смажать його на відкритому вогнищі і ділять між гостями. Називають такого півня —бажант*» [Б, 298].

БАЗАР ч. «*baz'ar 'targ*» [AGWB VII, m. 255].

БАЗЬ-БАЗЬ виг. «*baz', baz' 'przywoływanie owcy*» [Janiak95, 62].

БАЗЮ-БАЗЮ виг. «*'baz'у-'baz'у 'вигук, яким кличуть овець*» [АУМ, к. 348]; «*baz'u, baz'u*» [Janiak95, 62].

БАЙ ч. «*baï 'окар nad kuchnią*» [AGWB VI, m. 159].

БАЙКА [ба́йка] -і, ж. Небилиця; неправда. «*І то ни ба́йка – тіко пра́вда біла*» [Арк, 13].

БАЙКИЙ [ба́йкії] -а, -е. 1. Прийнятний; такий, що може бути; звичайний. «*Та хоро́ша д'івка, а та ба́йка*» [Арк, 13]; **БАЙКІ** [ба́йк'і]. «*Ба́йк'і та́йа д'івчина; Д'івчина така ба́йк'і; [А не кажуть: дівчина байка?] Ни, дівчина ба́йк'і*» [Арк, 13–14]. 2. Не зле, але й вже недобре; посередньо. «*[Як здоров'я?] Ше ба́йк'і здоро́в'я; С'ітого ро́ку*

картохл'ї бáйк'ї» [Арк, 13–14]; незмін. «**байки** – так собі, ані добре ані кепсько» [Ігнатюк, 91]; «Байки – укр. байдуже = нічого себѣ» [Бессараба, 318]. **3.** Гарний; упорядкований. «В Дубичах бáйк'ї мóгилки» [Арк, 13–14].

БАЙКОВАТИ [байковáти] -а, -е. Посередній: і не добрий, і не поганий. «Жіц'є билó байковáте билó би» [Арк, 14].

БАК ч. **1.** «bak 'blaszana kopew do przewożenia mleka'» [AGWB VI, m. 184]. **2.** «бак, -á казан» [Горбач, 455].

БАЛАБУШКА ж., кулін. «Спеціально у той день [на свято Андрія] дівчата готували балабушки з муки, вкраденої з дому гаданого нареченого» [КК, 320].

БАЛАГАН¹ ч. Нелад, непорядок, розгардіяш. «Не йшлося, щоб назва була докладно по-нашому, оно щоб не було балагану з двома назвами їхнього села» [НБіН, 6/2018, 14].

БАЛАГАН² -а, ч. «балагáн – дровняк» [Ігнатюк, 91].

БАЛАМУТ ч. «Баламу́ть = бездѣльникъ, подстрекатель» [Бессараба, 300].

БАЛАМУТІТИ недок. «Баламу́тити = подстрекать, возмущать, бездѣльничать» [Бессараба, 300].

БАЛІЯ [бал'і́я] -і́ї, ж. **1.** Металічна посудина для води у вигляді корита. «То беруть то́го т'а́гнут до... до коло́д'аз'а, наве́рх бал'і́ю, о, поло́жат – не раз кому́с' тако́...» [Арк, 14]. **2.** «Балія = лохань для стирки бѣлья» [Бессараба, 300]; «bal'yeja 'balia'» [Cz Nosów, 152]; «ба́л'і́я, -і́ балія прати білизну»

[Горбач, 455]. **3.** «balyja 'naczynie bezczkowate na nóżkach, z otworem we dnie, służące do zaparzania bielizny'» [Pelcowa93, m. 1]. **4.** «bal'eia 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127]. **5.** Цементний круг колодязя. [Арк, 14].

БАЛТАШ ч. «baltáš 'wełniana spródnica w pasy'» [Karabowicz, 146]; **БАЛТИШ** «balt'uš» [Karabowicz, 146].

БАЛТАШОВКА ж. «baltáš'oúka». Те саме, що БАЛТАШ. [Karabowicz, 146].

БАЛЬ¹ -ю, ч. «баль – бенкет» [Ігнатюк, 91].

БАЛЬ² -я, ч., буд. **1.** «баль – балка» [Ігнатюк, 91]. **2.** «bal 'dyl, poziomy bal w ścianie'» [Cz94, 187].

БАЛЬКА ж., будів. «ба́л(')ка, -и трам, сволок хати» [Горбач, 455].

БАЛЬОК ч., буд. [ба́л'ок] -л'ка, ч. Балка, до якої кріпиться стеля будівлі. «Старáл'іс'а до когóс' до хáти із горшчкóм пóпелу і в ба́л'ок сту́кнути, коб пóпел ві́сипавс'а» [Арк, 14]; «Стелю укладали на попере́чні сволоки (—бальки||, —бельки||)» [Рад, 120].

БАЛЮВАТИ недок. Бути як на балу. «hosty 'połno // p'iu' // ba'liu'» [CzW, 32].

БАЛЮВАТИСЯ недок. «балюва́лыся = пировали» [Михальчук, 554].

БАЛЯСКІ ж. «bal'aski 'żelazne pręty paleniska w kuchni'» [AGWB VI, m. 160].

БАНДА [ба́нда] -и, ж. Черета корів. «Там ба́нду бі́дла пасе́» [Арк, 14]; «b'anda 'trzoda'» [Cz Atlas, m. 179].

БАНДАМИ у зн. присл. Гуртом; юрбами. «Но й в неділю як іде вурон на селó, лю́де там позбира́ються о-так-о в селі бандами і сидіть собі» [Ігнатюк, 33].

БАНДАРИЛКА ж. (?). «Чириз сад виноград чириз бандарилку / Виде старий бородатий молодую жинку» [ТПУПІ, 259; Лабович, НБІН, 2/2015, 36].

БАНДУРА ж. «bandura ‘окар nad kuchnią’» [AGWB VI, m. 159].

БАНДЮГА ч., згруб. Бандит. «Бандюга влюбівся» [Плева, НБІН, 3/2021, 19].

БАНИТИТИ недок. «бан’ітити суютитися, йорзатися: диті́на не спит, а бан’ітит» [Горбач, 455].

БАНТ ч., буд. 1. «bant ‘belecзка łącząca krokwie zbite w jedną parę’» [Cz94, 187]. 2. «бант, -у поперечка вгорі крокви» [Горбач, 455]. 3. «bant ‘jętka-bant’» [Tarn, m. 16].

БАНИНА ж., будів. «банті́на, -и / йен(т)ка, -и півзина, кізлина притискати солону на гребінці даху» [Горбач, 455].

БАНЬКА¹ ж. 1. «bańka ‘blaszana bańka do odciążania śmietany od mleka’» [Cz Nosów, 153; Cz94, 187; AGWB VI, m. 183]. 2. «ба́н’ка, -и велика молочарська конва: ба́н’ка на молоко́» [Горбач, 455]; «bańka ‘blaszana konew do przewożenia mleka’» [AGWB VI, m. 184].

БАНЬКА² ж. Зменш. до БАНЯ-2. [Арк, 14].

БАНЬТІК ч. «bantik ‘muszka wiązana pod szyją’» [AGWB IX, m. 495].

БАНЯ [ба́н’а] -і, ж. 1. Лазня. 2. Колодязний круг з цементу і щебеню. «Сту́дн’а на два́цят’ бан’; С’ем бан’ в

колóд’азі; У нас вода́ до́бра. У нас колóд’аз’ на три ба́н’і» [Арк, 14]; «bańa ‘cementowy krąg w studni’» [AGWB VI, m. 147].

БАНЯ СТУДСЕННА ж. «ба́н’а студ’єнна (мн. ба́н’и студ’єнни) бетоновий циліндер криниці» [Горбач, 455].

БАНЯК ч. «bańak ‘naczynie do gotowania potraw’» [Cz Atlas, m. 150]; «bańak ‘żeliwny (żelizny –?) garnek do gotowania’» [Pelcowa02, 66].

БАПКА¹ кулін. 1. «[ба́пка] -і, ж. Булка, печена на черені» [Арк, 14]. 2. обряд. «bapka ‘wielkanocne ciasto drożdżowe’» [Dudek, 189].

БАПКА² ж., бот. 1. «bapka ‘tatarak’» [AGWB VIII, m. 381]. 2. «bapka ‘babka; Plantago L.’» [Pastusiak, 79; AGWB VIII, m. 365]. 3. «bapka ‘koźlarz babka’» [AGWB VIII, m. 362].

БАПКА³ ж. 1. «bapka ‘blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie’» [AGWB VI, 92]. 2. «bapka ‘dolna obsada mlona u żaren’» [Cz Nosów, 153]. 3. «bapka ‘nasadka na stołku kołowrotka’» [AGWB IX, m. 416].

БАПКІ мн., бот. «bapki ‘tatarak’» [AGWB VIII, m. 381].

БАРАБАН ч. «baraban ‘grzechotka’» [AGWB VI, m. 119].

БАРАБОЛА -и, ж., бот. «барабо́ла – картопель, загально виступає карто́хель, карто́хлі» [Ігнатюк, 91].

БАРАН ч. 1. «‘niekastrowany samiec owcy’» [Cz94, 188]. 2. «‘samiec – jagnię’» [Cz94, 188]. 3. «барáн, -а́ / копі́л, -а́ копил саней» [Горбач, 455]. 4. перен. Дурень. «Ви

дурній барани, ви свого жсида втопили» [ВЗФ, 365].

БАРАНИСЬКО ч., зруб. «*bara-nys'ko*» [CzW, 34].

БАРАНИЦЯ ж. «Зимою чоловіки носили смушкові —бараниці|| — круглі, не надто високі шапки переважно чорного кольору. Її вдягали до кожуха» [ІК-В, 204].

БАРАНИ прикм. Баранячий; як у барана. «Барани розум — скажуть про такого, в якого розуму нема» [Лабович, НБІН, 6/2022, 30].

БАРАНИ ХВОСТИКИ мн., бот. «*bar'ańi xv'ostyky* 'borówka brusznica'» [AGWB VIII, m. 356].

БАРАНОК -нка, ч. 1. Шкура молодого барана. «Шапки мали такі з баранка, так високо стояли як козакі Дбнськїї ходять» [Ігнатюк, 58]. 2. «баранок — чоловіча шапка з баранячої або ягнячої шкури з волоссям на верх» [Ігнатюк, 91].

БАРАНУЄ недок. «*baran'uje* 'ruja u owcy'» [Tarn, m. 168].

БАРАНЧИК ч., змени. «*bar'ančuk* — *baranek*» [Janiak95, 62]; «баранчик, -а баранець» [Горбач, 455].

БАРАНЧИКІ мн., бот. «*barančuk'i* 'borówka brusznica'» [AGWB VIII, m. 356].

БАРАНИЮК ч. «*barań'uk* 'młody baran'» [Cz94, 188].

БАРАНИЮХІ мн., бот. «Баранюхі = брусника» [Бессараба, 300].

БАРАНЯЧА ШАПКА -ої -і. Те саме, що БАРАНОК. [Ігнатюк, 91].

БАРАНЯЧІ ГОЛОВИ мн., бот. «Грибами називали тільки —правдивки|| (білий гриб), решту видів — губами||. — Губи|| мали ще й власні назви: маслюки, бабки,

козирки (червоноголовці), сивульки (сиро-їжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови...» [Бор, 111].

БАРАШКОВА (шапка) «*baraškova* (*šarka*) 'czapka ze skóry baraniej'» [Janiak95, 62].

БАРАЦАТИ недок. Брязкати, тріщати. «Як вітьор, то барацат і вже там кроти не ідут» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 27].

БАРВІНЕЦЬ ч., бот. Барвінок. «Не стелісе барвінцю / Як тепер зельоний» [ТПУПІ, 63].

БАРДЗЕЙ [bárz'ej] присл. вищ. ст. Насамперед. «Там, де йа роділас'а, то ми говоріли барз'ей зукраїнс'ка завжде» [Арк, 14].

БАРДЗО присл. [bárzo] Дуже. «Так хороше було барзо» [Арк, 14]; «бардзо дуже» [Горбач, 455]; «Вже багато польських слів вплило в язык більських русинів, напр.: <...> бардзо (дуже)» [Нечуй-Левицький. НБІН, 1999, №5–6, 22]; **БАРЗО**. «барзо 'дуже'» [АУМ, к. 374]; «Мав батко ідного сїна. Той син барзо був здорови» [Ігнатюк, 34].

БАРИЛКА ж. «Барылка = боченокъ» [Бессараба, 300].

БАРИШ ч. 1. «баріш, -у могорич» [Горбач, 455]; «Після заручення пари молодих відбувався прийом, в якому брали участь молоді, їх батьки, мешканці хати, хрещені батьки та найближчі сусіди. Цей прийом мав назву запоїни. Був це свого роду могорич (в говіріці — бариш, по-польску — літкуп)» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 26]. 2. [баріш] -а, ч. Горілка і закуска, які виносять на весіллі незапрошеним гостям. «Баріши дл'а стуйки винос'ат» [Арк, 14]. 3. **БОРИШ** ч.

«bor¹yš ‘poczęstunek trunkiem po dobitym targu’» [Janiak95, 63].

БАРЕ^ЕЛОНЬКА ж. Дерев’яна посудина для рідин. «А горієлоньки двіє барієлоньки – / Для всеїа родиноньки» [Янчук86, 94].

БАРКУН ч., бот. «barkun – nazwa rośliny» [TG, 194].

БАРОК ч., анат. «b¹arok ‘ramię’» [AGWB V, m. 27].

БАРТНІК ч. «bartń¹ik ‘pszczelarz’» [Cz94, 188].

БАСАН [басáн] -а, ч. Водозабір, водосховище; басейн. «Пóс¹л¹е йак вже, е, страж^{III} повстáла, повикóпувал¹і такі¹йї басáни» [Арк, 14]; **БАСОН** «Колі скінулі ї^е [колоду] з санок до басона, батько сказав: —Тепер синок ми на свято нап’ємось солоджаного чаю!» [НБіН, 4/2006, 21].

БАСКИНИ мн. «Зісподу підшивали [горсет] ляним домотканим полотном, знизу обводили довкруги —листками|| (місцева назва —язики|| або —баскини||)» [ІК-В, 185].

БАСТРУК [бастрúк] -á, ч. Позашлюбний син; байструк. [Арк, 14]; «Народ вважає, що хрестити баструка приносить кумам щастя та успіх» [Лабович, НБіН, 1/2012, 14].

БАСТРУЧКА [бастрúчка] -и, ж. Жін. до БАСТРУК. [Арк, 14].

БАСТРЬОХА [бастр’óха] -і, ж. Те саме, що БАСТРУЧКА. [Арк, 14].

БАТАРЕЙКА ж. «батарéйка – ліхтарик» [Ігнатюк, 91]; «ščos’ ty¹žy¹ žy¹voje / to vo¹ny za bata¹re¹iki i ¹jazda» [CzW, 34].

БАТЕНЬКО ч., пестл. «Каліну ламала батенька питала» [ТПУП, 35].

БАТИСТУФКА ж. Літня жіноча хустка. [Паціор, НБіН, 5/2004, 27].

БАТОГ ч. «bat¹oh ‘bicz’» [CzD, 160].

БАТЬКУВЩИНА ж. «Батькув-щина = хата и земля, унаслѣд. отъ отца» [Бессараба, 300].

БАТЮЖКА ж. «батюжка [держак] батога» [Горбач, 455].

БАТЮШКА [бат’ушка] -и, ч., реліг. Православний священник. «I в нас в М’іронóсну н’ед¹ел¹у тож бат’ушка хóд¹ім» [Арк, 14].

БАТЮШКО ч. «b¹atúško ‘duchowny prawosławny’» [Janiak95, 62]; «ta¹ia os¹tat¹na vé¹čera // batúško otpra¹vá¹ł» [CzW, 191].

БАХ виг. «бах дит. спати: підем бах» [Горбач, 455].

БАХОР ч., бот. «Бахóръ = цв. василекъ синій» [Бессараба, 300].

БАХУР [бахúр] -á, ч. 1. Позашлюбний син; **БАХОР** [бáхор]. 2. знев. Хлопець. «Бахур’і см’ейúц’:а з нас» [Арк, 14]; «ч. бахúр, ж. бахúрка = евр. мальчикъ и дѣвочка» [Бессараба, 300].

БАХУРКА ж. 1. «бахúрка = евр. дѣвочка» [Бессараба, 300]. 2. «ba-x¹urka ‘blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie’» [AGWB VI, 92].

БАХЧИ мн. Баштан. «В того господаря корови треба було пасти, може не було тяжко, бо там все погороджане, тільки були такі іхні бахчи – города, там дині, гарбузи росли» [Савчук, НБіН, 4/2006, 31].

БАЧОК ч. «бачок, -чка малий казан» [Горбач, 455].

БАЧТЕ [бачте] *вст. сл.* Ужито для зв'язку зі співрозмовником. «Бач-те, ни трéба шукáт' навожéн'а дáти – íн:и бúде наво́за ни да́вати і бúде родíти, а íн:и бúде – ни бúде в йóго родíти; Вже, бáчте, кíl'ко хатíв порóжн'і?; А говорíм, то так, бáчте. В нас отúт-ó до половíни селá то бúдут говорíти тил'é...» [Арк, 14].

БАШКА ж. Кличка кобили. «[Jak nazywają konie?] / to íak / íak xto naz've / íak xto naz've / rozumáíte íe // <...> i 'maška i 'baška» [CzW, 57].

БАШЛИК -а, ч. Накриття на голову від дощу, пришите до БУРКИ. «На каптúр од бúрки кáжуть башлiк» [Ігнатюк, 71].

БАШМАКИ *мн.* Зимове взуття. «...Може удасться поїздити на правдiвому коньковi і вже не на босу ногу, як було на пробу, а в башмаках» [Петручук, НБiН, 1/2003, 30].

БАЮВКА [байúвка] -и, ж. Велика тепла хустка, якою вкривали жiнки спину і плечi. [Арк, 14].

БАЯТI [байат'i] -йу. -йеш, *недок.* Говорити, розмовляти, називати. «Отáк íак бáйут м'i нá то...» [Арк, 15].

БЕБЕХ ч., *анат.* «bebex 'zołádek', *veliki bebex»* [Cz94, 188].

БЕБЕХI *мн.* «Бéбэхи = внутрeнности» [Бессараба, 300].

БЕБЛЯХ ч., *знев.* «бéбл'ах, -а згiрд. дитина» [Горбач, 455].

БЕДЛАКИ *мн.* «бедлáки, -уú менш цiннi гриби» [Горбач, 455].

БЕДНАРКА ж. Тонкий метал виготовляти обручi для виробiв

бондаря. «tu'dy z'mieryú zro'biú z bed'narkí ob'ruč» [CzW, 87].

БЕДРАНЕЦЬ ч., *ент.* Те саме, що БЕДРИК. «Бедрик, бедрик, бедранець, / Де муой буде молодець?» [Лабович, НБiН, 2/2019, 31].

БЕДРИК ч., *ент.* Сонечко семикрапкове. «Невеличко́го круглого жу́чка, який має червонувате або жовтувате з чорними плямами забарвлення, зуть на Пiдляшшi по-рiзному, напр. <...> у Шостаковi – бедрик...» [Лабович, НБiН, 2/2019, 30].

БЕДРОНКА [бедро́нка] -и, ж., *ент.* Сонечко семикрапкове; *Coscinelidae»* [Арк, 15]; **БЕДРУОНКА**. «Бедрик, бедрик, бедруонка, Де буде моя жуонка?» [Лабович, НБiН, 2/2019, 31].

БЕ-Е-Е-Е *виг.* Наслiдування голосу бекача. «Бекач вун лéтит високо, а потом низко до зéмли і кричит бе-е-е-е. Од того, що бекає-бéчит зветься бекачом» [Бартошук, НБiН, 3/2016, 30].

БЕЗ¹ ч., *бот.* 1. «бузок (Syringa)» [Горбач, 455]; «Ми малiiе бил'í, бéзу налám'ím; БЄЗ [б'ез]» [Арк, 15]; «bez || bes 'lilak zwyczajny zw. Bzem; Syringa vulgaris L.'» [Pastusiak, 83]; БЕС «bes, g.sg. bzu, 'bez, Syringa vulgaris'» [Cz94, 188]; «bes, gen. sg. bezu 'bez; Syringa vulgaris'» [Janiak95, 62]. 2. «без, -у (чóрний, дiк'ий) бузина (Sambucus)» [Горбач, 455].

БЕЗ² *прийм.* «Безь – чрезь» [Михальчук, 553]; «vyki'daie bez deń» [CzW, 187]; «безь два роки» [Михальчук, 554]; «Дим вихóдив без окно́, без двéри» [Ігнатюк, 29]; «Без плечó сúмка до́вга; Без л'íто бiдло

пáсла, без вéсну 'літо і весну пасла'; Валкóм крутіл'і [сир], бо то тупér мóжем без маши́нку» [Арк, 15]; **БИЗ**. «То казáлі, што бóцян принесе́ [дитину], от укíне там биз димнік чи де» [Бід, 338]; **БЕС**. «*d'ruhu ob'ruč bes ton vyřšou 'dali*» [CzW, 87].

БЕЗ ГРОША [без грошá] фраз. Не маючи грошей; без копійки. «Ну так починáл'і [будівництво] без грошá, без нічóго» [Арк, 15].

БЕЗВАРУНКОВО присл. Обо-в'язково; без винятків. «На ко́ляду подавáли <...> гризúхи безварункóво, то знáчить печóни пля́чки на дрóцах» [Гнатюк, 72].

БЕЗДОНЬНИЦЯ ж. «Бэздóньница = бездна» [Бессараба, 300].

БЕЗМЄН ч. «*bez'men || bez'min || bez'mien* 'bezmian; rodzaj ręcznej wagi'» [Cz Atlas, m. 5]; **БЕЗМІЕН** «*bez'mien* [Cz94, 188].

БЕЗОТРАДНИЙ -а, -е. Нерозумний (?). «Ой куме ж мій куме безотрадний розуме / Ой возьми ж свої ума що я є твоя кума» [ТПУШ, 156].

БЕЗРОБОЦЄ [безробóц'є] -а, с. Безробіття. «Вони [хлопці] по робóтах бул'і, не було безробóц'а в нас» [Арк, 15].

БЕЗРОБОЧИЙ [безробóчий] -а, -е. Безробітний. «А йа і тут так 'ї безробóчий в менé був сус'їет⁰ – не м'ів робóти» [Арк, 15].

БЕЗРОЗУМНИЙ -ая, -еє. Нерозумний. «Дурна дівчина безрозумная по каваліеру плаче» [ТПУШ, 225].

БЕЗРОК ч. Наступного року; через рік. «Вжесьмо посіяли,

погорали, / Бодаєсьмо на безрок дочекали» [Рижик, 264].

БЕЗРУКАВЕЦЬ -вця, ч. Верхній одяг без рукавів; безрукавка. «Безрукавэць пошіти з буро́го сукна́ то називáвся шпанці́р» [Гнатюк, 59].

БЕЗЧИННИЙ -а, -е. «безчíнний невживаний: наш парнік перегорів і стоїт безчíнний» [Горбач, 455].

БЕЗЬ-БЕЗЬ виг. «Овечок кликали по-різному, в залежності від села: *киу-киу* напр. у Збучі, *безь-безь* на Стебках, проганяли *кіча пушла, кіч!*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 28].

БЕЗЯ ж., дит. Вівця; маленьке ягня. [Лабович, НБіН, 2/2017, 27]; «Безя – овечка» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

БЕКАЧ ч., орн. «Бекач вун лётит високо, а потом низко до зéмлі і кричит бе-е-е-е. Од того, що бекає-бёчит зветься бекачом» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30].

БЕКЛІВИ -а, -е. «*bekliwy* – *ow'ecka bekliva* 'o owcy, która ciągle beczy'» [Cz94, 188].

БЕЛОРУС [белорúс] -а, ч. Білорус (на Підляшші визначають за мовленням, тобто за наявністю дзекання і цекання та акання; на офіційному рівні всіх підляшан вважали білорусами). «Ми йак белорúси, ал'е така́йа вже мо́ва; [б'ілорúс]; У Б'елов'эжи там ужé зéкайт, то там ужé б'ілорúси» [Арк, 15].

БЕЛОРУСКИЙ [белорúский] -а, -е. Такий, що стосується Білорусі та білорусів. «Белорúска мова» [Арк,

15]. **Б'ЯЛОРУСКИЙ** [б'ялорускі]. «*Ї́ака ва́ша мо́ва? Не́ б'ялору́ска и не́ ру́ска*» [Арк, 15]; **БЯЛОРУСКИ** [б'ялоруск'і]; **БЕЛОРУСЬКІ** [белорус'кі]. «*Ни украї́нська, ни белору́ска, ну, на́ша мо́ва, бо белору́ска то кажут іна́чеї, очеви́с'це*» [Арк, 15].

БЕЛТАТИСЯ *недок.* «*b'el'tatys'a* 'o płynach: poruszać się wydając charakterystyczny odgłos'» [Janiak95, 62].

БЕЛЬЖИКИ *мн.* «*Новий кварта́л Сім'ятичів побудований в основ-ному —бельжиками*» — заробітчана-ми, які їздять у Брюссель та інші бельгійські міста за європейськими заробітками» [НБіН, 2/2004, 53].

БЕЛЬКА *-и, ж.* Балка в дерев'яній хаті. «*Дилі шихува́в, іще́ му́сив ма́ти бе́льки дере́в'янії*» [Ігнатюк, 71]; «*Як колісь билі бе́льки то на бе́льках теж громні́цьою робі́лі криж*» [Ігнатюк, 87].

БЕЛЬОВАТИ *недок.* Тюковати. «*Всьо ж в нас и́тора́з буоли люди переходя́т на бельоване́. Я то́же ду́маю бельовати́ отаву́, бо чолові́к стае́ мени́ зале́жни од пого́ди*» [НБіН, 4/2005, 20].

БЕЛЬОК *ч.* «*belok* 'belka'» [Janiak95, 62].

БЕНЗИНА *ж.* Бензин. «*Бензини збра́кло, от і всьо́*» [Плева, НБіН, 2/2021, 22].

БЕРДИЧОК *ч., ткац.* «*Давні́ші сорочки зав'язували́ під ши́єю чорною́ або синьо́ю вузенько́ю стрі́чкою —кусником*», *тканім на так званому бердичку́ із лянних ниток*» [ІК-В, 188]; «*—В'язані́ пояси́ — черво́ні або бу́рячкові — ви́робляли́ на спе́ціаль-ному ма́ленькому верста́ті, за до́могою —берде́чка*» [ІК-В, 203].

БЕРДО *с., ткац.* «*berdo* 'grzebień do przybijania wątku w warsztacie tkackim'» [Pelcowa02, 71; AGWB IX, m. 429].

БЕРЕЖНИЦЯ *ж., ткац.* «*berežn'yc'a* || *br'ežnica* 'gruba nitka z boku osnowy'» [AGWB IX, m. 440].

БЕРЕЗИНА *ж., збір.* 1. «*berezyna* „miejsce, gdzie rośnie dużo brzoźc'» [Cz03, 381]; **БЕРЕЗИНА**. «*Бэрэ́зіна = березня́к, березова́я ро́ща*» [Бессараба, 300]. 2. **БИРЕЗИНА** [бире́зіна] *-и, ж., збір.* Березове гілля. «*Хло́пці́ робі́ли так'ї́ї винкі́ на коро́ви, з бире́зіни роу́бі́ли...*» [Арк, 16]; [берез'іна] *Вбра́ни ко́ни, берез'іно́у ву́сч' учеп'я́ни...*» [Арк, 16].

БЕРЕМЕНС *с.* «*Бэрэ́мэне = оха́пка*» [Бессараба, 300]; **БЕРЕМЕНС**. «*Зачерпне́и тих дре́в беремн'е́ — ну вже́ несеш до ха́ти [під час дівочого гадання]*» [Арк, 15].

БЕРЕСЬЦІЦЬКІ *-а, -е* «*Бэрэ́сь-ці́цькі — дре́вн. русск. Берестейскі́й = Брестскі́й*» [Бессараба, 300].

БЕРЕТ *ч.* «*бе́рет, -а беретка*» [Горбач, 455].

БЕРЕХ *ч., ткац.* «*b'erex* 'boczná krawędź płótna'» [AGWB IX, m. 439].

БЕРЕХЧИ *недок.* Берегти. «*берехчи*» [Михальчук, 553].

БЕРЕЯК *ч.* «*Бэрэ́як = сосна середней величини́*» [Бессараба, 301].

БЕРКО [бе́рко] *-а, ч.* 1. Єврейське ім'я. 2. *етн.* Дитяча гра, коли один ловить інших учасників гри. «*Д'їти гра́ли бе́рка*» [Арк, 15].

БЕРОЗА *ж., бот.* «*беро́за, -и береза (Betula)*» [Горбач, 455]; «*Буде весно́їу сук б'їхчи́ з беро́зи*» [Арк, 15].

БЕРОЗОВИ -а, -е. [берóзови] -а, -е. Березовий. [Арк, 15].

БЕС ТО прийм. Через те, що. «...I musiw do Ameryki wteczy bes to, ze wstydu swoho, o» [TG, 194].

БЕСКУРНИ [бескúрни] -а, -е. Не джерельний (про воду). «Бескúрна наб ігáла вода тут» [Арк, 15].

БЕТКА ж., **БЕТКІ** мн. 1. бот. «Загальною назвою на окреслення їстівних і неїстівних грибів на Підляшші між Бугом та Нарвою є слово *бетка* (множина *беткі*)» [Лабович, НБіН, 5/2017, 36]; «*b'etki* 'grzyby'» [Tarn, m. 134]; **БЕДКИ** мн. «бédки, -док губи [з.н. їстівних грибів (крім білих)]: *бédки лихіші*» [Горбач, 455]. 2. бот. Різні їстівні гриби, крім білих. «*b'etki* 'ogólna nazwa grzybów jadalnych'» [AGWB VIII, m. 359]; «*b'etki* 'ogólna nazwa grzybów z wyjątkiem borowika'» [Janiak95, 62]; «Але ж найперуч треба било з їсті борц з бетками, бо тепер кажут борц з грибами, але де там тогди гриби? Опенькі сушани» [Ніна Г. НБіН, 1/2021, 9]. 3. перен. «Хтось як бетка – скажуть на Підляшші про надто спокійну людину» [Лабович, НБіН, 5/2017, 36].

БЕТЛЄЙК ч., етн. Вертеп. «З бетлейком часом [колядники], а часом два, три бетлейки» [НБіН, 6/96, 35].

БЕЦІК ч. Спеціальне накриття для немовлят. «Давніше теж беціків не знали [при повиванні дитини]» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 29].

БЕЧСТИ недок. «беч'єти / мékати бляяти: овéчка бечит /

мéкайе» [Горбач, 455]; «*bec'yt* 'owca beczy'» [AGWB V, m. 63].

БЕЩИ недок. Бігти. «*b'ešcy* – *dav'aj byžiěto!*» [Kuraszkiewicz, 157].

БЕГАЄ недок. «*b'ehaie* 'krowa okazuje poręđ p'ciowy'» [AGWB V, m. 57].

БЕЖЕНСТВО [б'éженство] -а, с. Евакуація населення Західного Полісся у глибину Росії перед наступом німецько-австрійських військ 1915 року. [Арк, 15].

БЄЛ -а, -е. Білий у зн. 'молодий, гарний'. «Біел молодець сіено косит / Біедна вдова їєсті носит» [ТПУП, 91; Рижик, 265].

БЄЛИ ГРИП ч., бот. «*b'ely hryp* 'borowik szlachetny'» [AGWB VIII, m. 358].

БЄЛОК ч. «*bielok* 'białko'» [Andrulewicz, 147].

БЄЛОРУСЦИ [б'елорúсци] -ив, мн. Білоруси. «Б'елорúсци інáчеї говóрат, йак ми» [Арк, 15].

БЄЛУГИ мн. Сорт пізніх яблук. [НБіН, 4/2022, 28].

БЄРОСКА ж., бот. «*ber'oska* 'powój polny'» [AGWB VIII, m. 378].

БЄШКОМ присл. Бігом. «*x'utko let'it xłopec' biěškom*» [Kuraszkiewicz, 155].

БЖЕХАЦЬ недок. «*brzechac'* 'szczekać – o psie'» [Pelcowa02, 71].

БЗДІЛЬ || **БЗДІЕЛЬ** ж., ент. «Паломена зелена це популярний зелений клоп, який поселяється на різних листяних деревах, а також на ягідних чагарниках. <...> Підляська назва цієї комахи (*бздіель, бзділь*) відноситься до її запаху» [Лабович, НБіН, 5/2019, 33].

БЗДІТИ недок. Випускати шлункові гази. «А в туої халуни / Всі

гнилодути / Капусту їли / А вітром бздїли» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 27].

БЗДУРА ж. Обман, неправда. «*To z prawda była, ne to szto bzdura*» [Лабович, НБіН, 6/2020, 43].

БЗИМКОТУХА ж., ент. «*Про муху хатню скажуть просто муха. Бзимкотуха або муха бзимкотуца (множина – мухі бзимкотуци) це синя м'ясна муха (plujka pospolita, mucha niebieska)*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 31].

БЗІКОВАТИЙ [бз'іковатій] -а, -е. Такий, що швидко сердиться. [Арк, 16].

БЗОВИ [бз'ови] -а, -е. Фіолетовий. [Арк, 15].

БЗЬДЮРКА [бз'д'юрка] -и, ж. Примітивний пристрій для освітлення; каганець. «*То такайя но називал'ї бз'д'юрка... Називал'ї, е... Скла не накладал'ї, онó тоїе... Така шáпочка, і вона чут'-чут'...*» [Арк, 16].

БЗЮЧАТИ недок. «Бзючати = жужжать» [Бессараба, 301].

БИ спол. Як, ніби, немов. «*Грачит би ворона*» [Лабович, НБіН, 2/2016, 35]; *І так вонó, подумайеш, би вчóра пройшло; Таїя капл'їца вже билá попросту такайя, би завал'ана*» [Арк, 16]. **БІ**. «*І ми так мйáхко говор'їм так, б'ї сп'їваїєм попросту, йак би с'п'ївом так вже*» [Арк, 16].

БИБУЛА ж. Кольоровий папір. «*Paperu kuryt takoho sprusyjalny arkuš i buły... taka bybula*» [CzW, 10].

БИВАЛО [бивало] присл. Якось; бувало. «*Ми бивало йак на Качали на санк'ї йак пуй'єдемо...*» [Арк, 16].

БИВАТИ недок. Бувати, бути. «*Наказала юбї [дочці] бивати през сїем лїет у себе*» [Житецькій, 301].

БИВШИ док. Будучи. «*Ой як же мнїе не шумїетї бивши зельоному / Ой як же мнїе не зрадїтї бивши молодому*» [ТПУПП, 212].

БИГУН ч. «бигун, -á, мн. -нї ходильці колиски: колїшка на бигунáх» [Горбач, 455]; **БИГУНИ** мн. «*bygun'y bieguny, wygięte rólokragło płozy przy kołysce*» [Janiak95, 64].

БИДЛО с. 1. збір. «*бидло 'худоба'*» [АУМ, к. 334]; «*b'ydło 'rogacizna'*» [Tarn, m. 156]; «*Свійська рогата худоба – це на підляських селах бидло*» [Лабович, НБіН, 6/2016, 32]; «*Дл'а бїдла цилкóм дóбре булó, бо булá обóра; В бáвера булó вóс'ем кон'їй робóчих, а четвéро молодїх, а бїдла сóрок вóс'ем*» [Арк, 16]; «*Ой роде роде багатий / Перепївайте бидлом рогатим*» [ТПУПП, 148]. 2. перен. «*Бидлом назвуть у регіоні також хамських, некультурних людей*» [Лабович, НБіН, 6/2016, 33].

БИДЛОВАТИ недок. 1. «*Від слова бидло походить, зачутий хоча б у Збучі і Чижях, приметник [це дієслово – !] бидловатї, якого вживається у відношенні до корови, яка хоче до бика (корова бидлує)*» [Лабович, НБіН, 6/2016, 33]; «*bydł'uje 'ruja u krowy'*» [Tarn, m. 167]; «*бидловати побїгатися: корóва бидлуїє*» [Горбач, 455]; **БИДЛУВАТИ**. «*bydłuv'aty 'o krowie:*

okazywać popęd płciowy» [Janiak95, 64; Cz Atlas, m. 132; AGWB V, m. 57]; «*vže йак ку'рова бидлуїє / то вže*

i'de [пастух] *huspoda'rovu* 'kaže» [CzW, 56]. **2.** перен. «**Бидлує** – скажуть також іронічно про чоловіка, який безперервно п'є (тиждень бидловав)» [Лабович, НБІН, 6/2016, 33]; «**Як Ваня дустав получку, то ціли тиждень бидловав**» [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

БИДЛЯ [бидл'á] -і, ж., збір. Те саме, що БИДЛО-1. [Арк, 16].

БИДЛЯЧИ ГНУОЙ ч. «*b'ydlačy hnuoi* gnój bydlecy» [Cz94, 189].

БИДЛЯЧИЙ -а, -е. Товарний; призначений для перевезення худоби (про залізничний вагон). «**Везлі в бидлячих вагонах**» [НБІН, 3/99, 16].

БИДНЯРКА ж. Бляха, з якої виготовляли обручі для бочок. «*bud'narka*» [CzW, 59].

БИЗ ДУХУ фраз. Дуже швидко. «*za'biy du* 'domu byz 'duxi» [CzW, 33].

БИЙСТРИЙ -а, -е. Швидкий. «*коні бийстриі*» [Михальчук, 554].

БИК [бик] -á, ч. **1.** Самець корови. [Арк, 16]; «*buk* 'buħaj» [Cz94, 189]. **2.** перен. Сильний чоловік. «**Йа наймолотии – вони бик і старійі**» [Арк, 16].

БИЛЕ займ. «**біле** – який-небудь, будь-який» [Ігнатюк, 91].

БИЛЕ-ДЕСКУЛЬ присл. «*бил'е-дескул'* „звідки-небудь, із якогось конкретно не визначеного місця“» [Громик-1, 145].

БИЛЕ-КУДИ присл. Будь-куди. «**Ще за цара його забрали в армію і то не биле-куди. Служив вуон в Москві**» [НБІН, 4/2016, 37].

БИЛЕНЬКИЙ [бил'ен'кий] -а, -е. **1.** пестл. Дуже білий. **2.** Високоповажний, вельмишановний,

дорогий. «**Гостон'к'і бил'ен'к'і, гостон'к'і мил'ен'к'і, пр'осимо вас – зажайте в нас**» [Арк, 16].

БИЛЕ-СКУЛЬ присл. «*бил'е-скул'* „звідки-небудь, із якогось конкретно не встановленого місця“» [Громик-1, 145].

БИЛЕ-ХТО займ. Будь-хто. «**Киселю наварити, то то не проста справа, то треба вміти. Биле-хто не наварит**» [Лабович, НБІН, 2/2013, 35].

БИЛЕ-ШТО займ. Будь-що, що-небудь. «**То не може биті так, што хтось зобрався і биле-што прив'юоз. То тяжка справа...**» [НБІН, 2/2016, 8].

БИЛЕ-ЯК присл. «**біл'е-йак** будь-як» [Горбач, 455].

БИЛЕ-ЯКИЙ займ. Будь-який, який-небудь. «*k'eps'koho* таје *koň'a* *b'yle* *jak'oho* *zuws'tem*» [Kuraszkiewicz, 153]; «**Лати біле якії там з ліса, то не то що пуд дах'овку, кривії поприбивав, навіть то ще колісь т'озбз'д'уов не було, то т'іблями прив'ершував, браце**» [Ігнатюк, 72]; **БИЛЬ-ЯКИЙ.**

«**Тронок [ціпа] то муг бути з бил'й'якого д'ерва – и л'іскови, и бир'озови...**» [Арк, 16]; **БИЛЕ-ЯКІ.** «**Школа бил'е-йак і німа, німа в нас вогол'і**» [Арк, 16]; **БИЛІ-ЯКІІ.** «*budo'vali* *ħat'ky* 'byli 'iak'ii» [CzW, 144]; **БИЛЕ-ЯКІЯ.** «**Хлопці любілі [мене] і то не биле якія, а грунт, што хороши і умі'елі гуляті, і притуліті навет, і подертісь за мене, с'ього не лгу**» [НБІН, 3/2017, 28].

БИЛОК ч. «*byłok* 'białko w jajku» [Cz Nosów, 154].

БИЛЬМО *с., медиц.* Білувата пляма на роговій поверхні ока. «*kíń maie na uk'owu bul'mo*» [Kuraszkiewicz, 149]; «*bílm'o f koń'a s'iwoho*» [Kuraszkiewicz, 153].

БИЛЬШОХ [бил'шóх] *присл.* (?). Більше. «*Було перш у нас тут бил'шóх, а топíрка но трох*» [Арк, 16].

ВИНЬДЮГА *ж.* «*byńd'uha* 'miejsce nad rzeką, gdzie się składa drzewo przeznaczone na spław i zbija się tratwy'» [Janiak95, 64].

БИРУСКА [бир'уска] *-и, ж., бот.* Березка польова; *Convolvulus arvensis* L. [Арк, 16].

БИСЕДА *ж.* «биседа – бенкет» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25]; **БИСЕДА.** Гостювання. «*І допíр була така биседа, поченстунок для фурмануов*» [Ігнатюк, 73].

БИСЬКА || **БИЦЬКА** *ж., дит.* «*Биська, бицька – корова*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25; Лабович, НБіН, 1/2017, 27].

БИСЯ *ж., дит.* «*Бися – корова*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25; Лабович, НБіН, 1/2017, 27].

БИТИ КОРАЛЯ [біти корал'á] *незм., етн.* Те саме, що ДУПНЯК. «*Корáл' – то стайе хлóпец' такó, а тут по дупи його л'íпл'ам'.* Так біти корал'á» [Арк, 16].

БИТИ *недок.* «*byty* || *b'ití* 'robić (masło)'» [Cz Atlas, m. 144; Cz Nosów, 153].

БИТИЙ [бітиї || біти] *-а, -е.*
1. Розбитий; нецілий. **2.** Побитий; покараний. **3.** *перен.* Кований (?), справжній (?). «*Спомагаї, батен'ку, спомагаї, мат'унко, червоними червонцями, бітими дол'арами.* (Весільна пісня)» [Арк, 16].

БИТИ БРАВА *фраз.* Захоплено кричати “браво”. «*...Усиє билі брава, коли ми стивали*» [Петручук, НБіН, 2/2009, 40].

БИТКИ *мн., обряд.* «*bytki* 'wielkanocna gra, polegająca na uderzaniu jajkiem o jajko'» [Dudek, 190].

БИТО [біто] *спол. Ніби.* «*Дес' йак'іс' куст чи штос', то коп мёрлиї... пáл'ц'ом мёрлого (так чула йа) доткнўвс'а, то біто не бўде, о*» [Арк, 17].

БИТОНИ *мн.* «*bytony* 'cementowy krąg w studni'» [Cz Nosów, 154]; «*byton'y* 'cembrowina'» [Janiak95, 62].

БИТОНЬКО *п.ф.* – ? «*А ty mołodaja ne kłady bytońka / U szwoho bateńka*» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32].

БИЦЮ-БИЦЮ *виг. 1.* «*byci, byci* 'przywoływanie cieląt'» [Janiak95, 63]. **2.** Вж. для прикликання бика. «*Я до його бицю, бицю, а він мене за спудницю*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2000, 38].

БИЦЯ *ж.* «*Біця* (дѣтск.) = воць, корова» [Бессараба, 301]; «*бўц'а, -і дит.* корова» [Горбач, 455].

БИЧ *ч.* «*бич, -á батіг пастуха*» [Горбач, 455]; 'батіг' [АУМ, к. 303]; **БИЧ** «*Вже багато польських слів вплило в язык більських русинів, напр.: бич (батіг)...*» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 22]; **БИЧ** «*bič 'bat'*» [Tarn, m. 77]; «*bič 'bicz, rzemień na trzonku służący do porędzania zwierząt'*» [Cz94, 189].

БИЧИЙ *-а, -е.* Такий, як у бика. «*Перед їм стоїт баба <...> передом до дядька в мойому вікові з бичим*

карком» [Петручук, НБіН, 2/2009, 39].

БИЧИЛО ч. Те саме, що БУЯК. [Лабович, НБіН, 1/2017, 27].

БИЧОК¹ ч. «*buč'ok* 'młody buhaj'» [Cz94, 189].

БИЧОК² ч., обряд., мн. **БИЧКІ**. «*buč'ok* || *buč'ki* 'farbowane jajka wielkanocne, jednobarwne, bez wzorków'» [Dudek, 190].

БИЯК ч. «*бий'ак*, -á билень ціпа» [Горбач, 455]; «*by'ak* 'bijak serów'» [Janiak95, 64].

БИ-ЯКІ [б'і-йак'і] займ. Те саме, що БИЛЬ-ЯКИЙ. «*Вс'о б'і-йак'і вагони бил'і*; [би-йак'і]» [Арк, 17].

БИЯНКА ж. «*by'ańka* 'drewniane naczynie do robienia masła'» [Janiak95, 64; Cz Atlas, m. 96; CzS, 123; Cz Nosów, 154]; «*бий'анка*, -и масничка збивати масло» [Горбач, 455].

БИБУЛА [б'ібула] -и, ж. Кольоровий папір, з якого виготовляли штучні квіти. «*В'іночк'і шче роб'іл'і з б'ібули*» [Арк, 17].

БИГАТИ недок. «*bih'aie* 'o krowie, przejawiać porędy pociowy'» [Cz Atlas, m. 132]; «*б'ihaje* 'ruja u krowy'» [Tarn, m. 167].

БИГУНКА ж., медиц. Розлад шлунка, понос. «*Умі'в Піліп бігунку лі'читі, разни простуди*» [Плева, НБіН, 1/2022, 32]; «*Лісте і корень молочая парилі і пілі од кашлю і бігункі*» [Саевич, НБіН, 6/2003, 29].

БИГУЩИЙ -а, -е. Бігаючий; здоровий. «*Будь багатий, як зоря, / Бігущий, як вода*» [Рижик, 252];

БИГУЩИ. «*Будь багати як земля І бігущи як вода!*» [Яким'юк, НБіН, 3/2021, 5].

БИГЧИ недок. Бігти. «*Люде зачали бігчі*» [Ігнатюк, 89].

БИДОТА ж., збір. «*бідота*, -и біда, нужда» [Горбач, 455].

БИ^ЕДКА ж. «*Б'їдка* = двуколка» [Бессараба, 301].

БИ^ЕЛ прикм. Хороший, гарний; білий. «*Bi'el mólodec si'no kosit / Bi'edna wdowa ji'eti nosit*» [НБіН, 4/2011, 34].

БИ^ЕЛКА ж. «*біелка*, -и білка (Sciurus)» [Горбач, 455].

БИ^ЕЛОК ч. «*bielok* 'białko w jajku'» [Cz94, 189].

БИ^ЕЛЬ ж. «*biel* 'biaława warstwa w drzewie pod korą'» [Cz94, 189].

БИЖОНЦО [б'іжонцо] «*А не було часу, ал'е задовол'она була, же т'ойе [молитви] вм'їу. І так вже... Завше було б'іжонцо, бо в'їруйу, йак-то кажут', по-нашому*» [Арк, 17].

БИЙКА ж. «*bijka* 'tuczka-kierznia'» [Tarn, m. 86].

БИКЄШ ч. «*bik'eš* 'cieple wotowane okrycie dla kobiet, palto'» [AGWB IX, m. 471].

БИЛЕНЬКІЙ -ая, -еє. Чисті; дорогі. «*И подарки биленькіи! / Пудїдете в'їтэ на чужину, / Будэтэ в'їтэ обсуджоны...*» [Бессараба, 253].

БИЛИ -а, -е, бот. «*біли білий; сорт картоплі: біли картофл'и» [Горбач, 456].

БИЛИЦЯ ж. «*б'ілиц'а* 'білка'» [АУМ, к. 330].

БИЛЬЮ с., збір. «*bil'jo* 'bielizna'» [AGWB VI, m. 123];

БИЛ'ЙО. «[Молодому] м'усила б'ути рубашка ну ї б'іл'їй'о ст'уд'н'е, о» [Арк, 17]; **БИЛЬО** «*біль'о* – білизна» [Ігнатюк, 108].

БІЛНА ж., бот. Рослина, якою прикрашали стріхи хат на Трійцю (?). «Повтикають і біліною [у стріху] – такіє жовтенькою так цвітє гожє... і березіною умасна хата» [Бід, 343].

БІЛІНКА ж. Билина; стебло рослини. «Найщаслівша та білінка, што росте у полю» [Житецькій, 302].

БІЛО с. 1. ткац. «*bilo* 'podłużne listewki płochy'» [AGWB IX, m. 432]. 2. «*bilo* 'część szczytowa łózka'» [AGWB VI, m. 106].

БІЦО с. «*bilo* 'część szczytowa łózka'» [AGWB VI, m. 106].

БІЛЬ ж. Куповані білі нитки. «Купча біла основа то біль» [Ігнатюк, 64].

БІЛЬЦЄ с. «*bilce* 'podłużne listewki płochy'» [AGWB IX, m. 432].

БІЛЯ прийм. Близько (у поєднанні з числівником). «Вогні відкотились на розстань біля 400–500 метрів від мене» [Киризиук, НБіН, 1–2/2005, 48].

БІЛЯВИ -а, -е «Билявы = бѣловатый» [Бессараба, 301].

БІТИЙ -а, -е. Рубаний, тесаний, а не різаний. «То не была старая церква. Колісь была уніятська, соломою крита, з дерева бітого» [НБіН, 3/99, 15].

БІТЬО с. Побиття; побої. «Так што всіє, котори жили на селіє нашум ще кілька десяток лієт тому, з бітьом справу мієлі» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

БІХЧИ «[б'іхчи] недок. Текти, бігти. Збоку шос' там зробіти, йакуйус' дірочку, то буде сук б'іхчи [з берези]» [Арк, 17].

БІЧИСКО с. «*bicysko* 'biczysko'» [Cz94, 189].

БІЧІЛЬНЄ с. «Бичільне = кнутовище» [Бессараба, 301].

БІШТИ [б'ішти] недок. Те саме, що БІХЧИ. [Арк, 17].

БІЯК [б'ійак] -а, ч. 1. Деталь ціпа, якою вдаряють по колосках. «*I вже той б'ійак мусит' бути дубови і т'ашк'і, і моцн'ейше дєрво*» [Арк, 17]; «*bijak* 'bijak u serów'» [Tarn, m. 57]; «*biak*» [Cz94, 189]. 2. «*biak* 'kij z drewnianym krążkiem na końcu jako narzędzie do zbijania śmietany na masło'» [AGWB VI, m. 187].

БІЯНКА [б'ійанка] -и, ж. Пристосування збивати масло зі сметани; [бийанка] [Арк, 17]; «*bianka* 'drewniane naczynie do robienia masła'» [AGWB VI, m. 186].

БЛАВАТ ч., бот. «*blawat* || *blavat* 'chaber; Centaurea cyanus'» [Cz Atlas, m. 20]; «*blawat* 'chwast – chaber; Centaurea cyanus'» [Pelcowa02, 72].

БЛАВЕЦЬ ч., бот. «*blavec* 'chaber; Centaurea cyanus'» [Cz Atlas, m. 20].

БЛАГИЙ -ая, -оє. Міршавий, непоказний; малородючий «*I якось збуже роділо – такоє як лозіна велике, а в сусієда благоє*» [НБіН, 5–6/99, 42]; **БЛАГІЙ** «Благій = плохой, дурной» [Бессараба, 301]; **БЛАХІ**. Простий, звичайний. «*Я про всьо пишу – і про поважни річи, і про такі блахі річі, але такі, жеб мало якусь красу*» [НБіН, 3/2017, 30].

БЛАГОВІЩИНЄ [благов'ішчин'є] -а, с., реліг. Благовіщення (7 квітня); сповіщення Діві Марії архангелом Гавриїлом про народження Сина Божого Ісуса Христа. «*Вона мн'і сказала, же, е, шчо йак прийде Благов'ішчин'а, то*

коб їа ни йїла, е, цїли ден' на Благов'їшчин'е» [Арк, 17]; **БЛАГОВІЩЕНЄ**. «*Blahov'iščeňe* || *Blahov'iščeňa* 'Zwiastowanie Pańskie (25 III/7 IV)'» [Dudek, 189]; **БЛАГОВІЩЕНІЯ**. «*Blahow'iszczeniya* 'Zwiastowanie Pańskie'» [CzD, 160].

БЛЕЙЧ ч. «*bleič* 'sznurek z ciężarkiem do wyznaczania pionu'» [AGWB IX, m. 456].

БЛЕЙЧАК ч. «*bleič'ak*». Те саме, що БЛЕЙЧ. [AGWB IX, m. 456].

БЛЕНКІТНИ -а, -е. «*бленкіт-ни* – блакитний» [Ігнатюк, 92].

БЛЕШНІ мн. «*На узбережжі Бугу, на Ленчисько-Володавському поозер'ї використовували рибальське начиння власного виробу: —вершики, —кломні, —блешні*» [Бор, 111].

БЛЄВЬЯСКАТІ недок. «Блевьяскати = вздорь говорить, болтать» [Бессараба, 301].

БЛЄКУТ ч. «Блєкуть = бїлена» [Бессараба, 301].

БЛИЗНА ж., ткац. «*близна́, -і* сказа в полотні» [Горбач, 456].

БЛИЗОРУКИЙ -а, -е. «*близо-руки́* 'короткозорий'» [АУМ, к. 372].

БЛИНЕЦ ч., кулін. «*блине́ц, -нц'а́* галушка, смажена на сковорідці» [Горбач, 456].

БЛИСКАВИЦЯ [блискави́ц'а] -и, ж. Блискавка. **БЛІСКАВИЦЯ** [бл'іскави́ц'а]. [Арк, 17]; **БЛИСКА-ВІЦЯ** ж. «*blysk'avica*» [Cz94, 188].

БЛИСТЯЧКА ж. «*блист'а́чка, -и* блискучі нашивки на дівочому одязі» [Горбач, 456].

БЛИЗНА ж. 1. «*Близна́* – др. русск. = рубець, знакъ послѣ раны» [Бессараба, 301]; «*blizna* 'znak po

zagojonej ranie'» [Cz94, 188]. 2. «*blizna* 'szczelina podłużna w płótnie powstała wskutek niezwiązania zerwanej nitki osnowy lub wadliwego nawleczenia nitek na płochę'» [Cz94, 188].

БЛІЗНЮЧКІ мн. «*blizn'učki* – *bliz'n'ački*» [Janiak95, 62].

БЛІЗНЯТА мн. «*bliznata* – *bliz'naki*» [Janiak95, 62].

БЛІЗОРУКИЙ -а, -е. «*бл'ізо-ру́кий* короткозорий» [Горбач, 456].

БЛІЗНЯКІ мн. «*bliz'naki* 'bliźnięta': 'chłopiec i dziewczynka'; 'dwóch chłopców'» [Cz94, 188].

БЛІКАТІ недок. «Бликати = мерцать» [Бессараба, 318].

БЛІН [бл'ін] -а́, ч., кулін. Дерун. «*Бл'ін картопл'ови*» [Арк, 17]; **БЛІНИ** мн. «*bliny* 'placki z tartych kartofli'» [AGWB VI, m. 193]; **БЛІННИ** «*bl'ynny*» [Cz Atlas, m. 175]; «*bliny*» [Cz94, 188].

БЛІНЧИК ч., кулін. «*zwykle w 1.mn. bl'inczyki* 'rodzaj plac-ków'» [CzD, 160].

БЛІСКАТІ недок. «Блискати = сверкать» [Бессараба, 318].

БЛІСКУЩИЙ -а, -е. Блискучий. «*І вже тие шабелькі блискущие всіе по верхові*» [Бідношия, НБІН, 6/2005, 46].

БЛІЩАЧИ [бл'іщча́чи] -а, -е. Блискучий. «*Пїят' злѣтих билѣ зел'ізни так'їе бїли, аж бл'іщча́чи*» [Арк, 17].

БЛІЩАЧКІЙ -а, -е «Блищачкій = блестящий» [Бессараба, 318].

БЛОХ ч. і ж., ент. «*блѣх* 'блоха'» [АУМ, к. 169; Лабович, НБІН, 3/2019, 30].

БЛОЧЕК ч. «*bloček* 'podstawka do przęslicy'» [AGWB IX, m. 414].

БЛОЩИЦА ж., ент. «*blościca* ‘pluskwa’» [Tarn, m. 178].

БЛЮВАКІ мн. «*blovaki* ‘wymiosiny’» [AGWB V, m. 94].

БЛЮВАТИ недок. «*blovaty* ‘wymiotować’» [AGWB V, m. 93].

БЛЮК ч. Багатоквартирний будинок. «*Всі, хто міг, їхав з села до —блюку*», бо «блюк» — це був символ авансу, праця не важна, але —блюк — важний» [НБіН, 2/2001, 4]; **БЛЮКИ** мн. «*Живемо в міських будинках, значить —блюках*» [Лабович, НБіН, 6/2022, 18].

БЛЮМА ж. Прикраса на новорічну ялинку. «*A bloma // a хто blombu bačuf*» [CzW, 10].

БЛЮМБА ж. 1. Те саме, що БЛЮМА. [CzW, 10]. 2. «*blomba* ‘sznurek z ciężarkiem do wyznaczania pionu’» [AGWB IX, m. 456].

БЛЮШОК ч. «*blošok* ‘tryca (krążek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)’» [AGWB IX, m. 415].

БЛЮДНИК ч. «*bludnik* ‘łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)’» [AGWB VI, m. 116].

БЛЮЗКА -и, ж. Блузка. «*I подарка дадуть такого, блюзку чи хустку*» [Ігнатюк, 48]; **БЛЮСКА** ж. «*bluska* ‘bluzka’» [Karabowicz, 147].

БЛЮЗОЧКА [бл'юзочка] -і, ж. Зменш. до БЛЮЗКА. «*А бл'юзочк'і знов тако де шпикул'анти часом йак 'ейес' знашл'іс'а, што м' 'ел'і, пр'іно-с'іл'і крошку д'ейакуйу бл'юзочку*» [Арк, 17].

БЛЮКАТІ недок. «Блюкати = моргати» [Бессараба, 318].

БЛЮМАТИ недок. «бл'умати рюмсати: *чогó бл'умайи?*» [Горбач, 456].

БЛЮСКА ж., ент. «*bluska* ‘pluskwa’» [AGWB V, m. 46].

БЛЮЩ ч., бот. «*bluśc* ‘tatarak’» [AGWB VIII, m. 381].

БЛЮЩАЙ ч., бот. «*bluśc'aï* ‘tatarak’» [AGWB VIII, m. 381].

БЛЯДЬ ж. «*Ох, то тая блядь до моєї Анюти прилізла*» [Плева, НБіН, 5/2022, 40].

БЛЯНК ч. «бл'анк, -у рід шкіри на вузду» [Горбач, 456].

БЛЯСК -у, ч. 1. «бляск — блиск» [Ігнатюк, 91]; «бл'аск ‘блиск’» [АУМ, к. 5]. 2. «бл'аск, -у заграва, луна» [Горбач, 456].

БЛЯХА [бл'аха] -и, ж. 1. Листове залізо для покриття даху. «*Обилі єї [капличку] боазерією, дах покрилі бляхою*» [НБіН, 4/99, 15]. 2. Деко для випікання хлібо-булочних виробів. «*Схóд'ац':а [коровайниці] та ї п'екут на так'ї-о бл'ас'і [коровай]; Вз'меш т'іста, розр'изуйеш, зробиш п'ьет' п'ал'цив і кладеш на бл'аху*» [Арк, 17]; «*Піч била веліка, бо влазіло туди шість велікіх блях*» [Григорук, НБіН, 5/2022, 21]. 3. «*blaxa* ‘szyber’» [AGWB VI, m. 161].

БЛЯШКА ж. «бл'ашка». Зменш. до БЛЯХА-3. [Горбач, 456].

БОАЗЕРІЯ ж. Дерев'яна декоративна оббивка стін. «*Обилі єї [капличку] боазерією, дах покрилі бляхою*» [НБіН, 4/99, 15].

БОБ [боб] -у, ч., бот. Те саме, що БУ⁰Б. **БУБ** [буб]. [Арк, 17].

БОБОВИННЄ с., збір. «*bobo-v'uhne* ‘słoma z bobu’» [Cz Atlas, m. 9].

БОБОВІНИ *мн.* «*bobov'iny* 'słoma z bobu'» [Cz Atlas, m. 9].

БОВДУР [б'овдур] *-а, ч. 1.* Димар. «*То бовдур кажуть [на комина]*» [Нечуй-Левицький. НБІН, 2000, №1–2, 23]; «*Л'їжїт-л'їжїт в тїї сол'ї [м'ясо], а пот'ом вїїмут і тр'ошку в б'овдур вс'ад'ат, в печї їак горїт*» [Арк, 18]. **2.** *перен.* Дурень. «*Там нема так 'їх, же там б'овдури в тїї шк'оли*» [Арк, 18].

БОВТУН *ч.* «*боўту́н, -а́ яйце-запорток*» [Горбач, 456]; **БУВТУН** *ч.* «*buvt'un 'stare zepsute jajko'*» [Janiak95, 63]; **БОЛТУН.** «*bolt'un*» [Cz Nosów, 154]; **БЕЛТУН.** «*beltun || boltun 'jajko zepsute, śmierdzące'*» [Pelcowa02, 71].

БОВТУР *ч.* «*b'ovtur 'окар над kuchnią'*» [AGWB VI, 146].

БОГАТА ВЕЧЕРА *ж., обряд.* «*boh'ata večera 'wieczera spożywana w ostatni dzień starego roku'*» [Dudek, 189]; **БОГАТИ ВЕЧУР** *ч., обряд.* «*boh'aty večur || boh'aty večir 'wieczur w wigilię Nowego Roku'*» [Dudek, 189].

БОГАЧКА [бог'ачка] *-и, ж., реліг.* Те саме, що БАГАТУХА. [Арк, 18].

БОГМЕ [б'огме] *виг., незмін.* Божіння; присягання іменем Бога. [Арк, 18]; **БУ^ОГМА** *виг.* «*Бу^Огма = ей-Богу*» [Бессараба, 301].

БУГМЕ ПРАВДА [бугме прав'да] *виг.* Те саме, що БОГМЕ. [Арк, 20]; **БУ^ОЙМЕ ПРАВДА** *виг.* Божіння. «*І б'ються на виб'їтки їд'ьон з др'угим – Бу^Оймé прав'да!*» [Ігнатюк, 33].

БОГОБОЙНИЙ [богоб'ойнїї] *-айа, -ейе.* Богобоязний; тихий, спокійний. «*Мама то так'ї бол'и*

спок'їни чолов'їк, так'ї богоб'ойнїе» [Арк, 18].

БОГОЯВЛІНС *с., реліг.* «*Посус'їдські з парафіяльним поселін'ом знаходїться колодець, при якому од найдавнїїших лїт одбивається освячуванє води в свято Богоявлїня (Йордан)*» [НБІН, 5/2019, 26]; **БОГО-ЯВЛЕНІЄ.** Водохреще. [Рижик, 268].

БОДАЙ¹ *част. 1.* Нехай, хай. «*Бодай – (Богь дай) = чтобь, пусть*» [Бессараба, 301]; «*Ой бодай ти муой мїленькї того не дождав / коб ти моє біеле лїчко нагайом спїсав*» [ТПУПП, 201]. **2.** Щоб. «*А бодай ти див-чин'онька сиви воли мала / Ти б зо мною молоденьким на коверцю стала*» [ТПУПП, 208].

БОДАЙ² [бод'ай] *вст. сл.* Можливо, мабуть. «*Там шче н'авет, бод'ай же, їєс'лї не розобр'алї, то шче п'ївн'їца с-пуд будїнку повїн:а б'ути*» [Арк, 18].

БОДАЙ ТИ СКІС! Прокльон. [Лабович, НБІН, 1/2022, 34].

БОДАЙЖЕ *вст. сл.* Те саме, що БОДАЙ². «*Мнїє було 14 лїт. Бодай-же я перейшов з 7-ої до 8-ої кляси*» [НБІН, 4/2005, 19].

БОДНЯ *ж. 1.* «*b'odña 'naczynie drewniane lub plecione ze słomy do przechowywania zboża, mąki, starej odzieży'*» [AGWB VI, m. 138]; «*б'одн'а, -і кадка на одяг*» [Горбач, 456]. **2.** Бочка (переважно для сала). «*potom vže ro'były s ta'kїx kly'pok // 'bodña nazy'vala še*» [CzW, 59]; «*bodña 'beczka z klepek rozszerzona u góry przeznaczona do przechowywania mięsa'*» [Cz94, 188]. **3.** «*b'odña 'rodzaj beczki z klepek często rozszerzonej u góry, z dwoma uchami'*» [AGWB VI, m. 180; Cz Nosów, 153].

БОДЬКІ *мн., бот.* «*bod'ki 'igły u sosny*» [Тарн, м. 153].

БОДЮРЕ *мн.* «*bodur'e 'igliwie*» [AGWB VIII, м. 348].

БОДЮРКІ *мн.* «*bodur'ki 'igliwie*» [AGWB VIII, м. 348].

БОДЯК *ч., бот.* 1. «Бодякъ = чертополохъ» [Бессараба, 301]. 2. «*bod'ak 'oset*» [AGWB VIII, м. 372];

БОДСК. «*bod'ek 'oset*» [Тарн, м. 150]; **БУДЯК** «*bud'ak 'oset, Carduus*» [Cz94, 189]; **БОДЗЯК.** «*bożak 'chwast, osset; Cirsium arvense*» [Pelcowa02, 66]; **БОДАК** «*bodziak || bodak || bodiak 'chwast – osset*» [Pelcowa02, 71].

БОЖАТИ *недок.* Повторювати «Боже... Боже». «*Tohdy [під час бурі] ja była w chaty. Ne pomyłała, szczo to robyt'sia. Stojala i słuchala. Ono —Vożala!*» [НБіН, 4/2005, 17].

БОЖЕ ДРЕВКО [бóже дрéвко] *-ого -а, с., бот.* Звіробій; *Hypericum perforatum* L. «Бóже дрéвко – то так звут ну... з'уравéц', о» [Арк, 18].

БОЖЕ ЗАРАТУЙ! [бóже зарáтуї] *виг.* Звертання до Бога з проханням врятувати від біди. «*Йа пирижилá... Шчо йа пирижилá, шчо Бóже зарáтуї!*» [Арк, 18].

БОЖЕ НАРОДЗЕНЄ [бóже нарозén'е] *реліг.* Різдво. «*I в грудн'у Бóже нарозén'е*» [Арк, 18].

БОЖЕ ТІЛО *с., реліг.* «*V'oze Títo || V'oze Čalo 'uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, przypadająca w czwartek w dziewiątym tygodniu po Wielkanocy*» [Dudek, 189].

БОЖЕНЬКІ *виг., пестл.* Боже. «*Боженькі, што я буду їм грати?*» [НБіН, 4/2022, 19].

БОЖНИЦЯ [божніц'а] *-і, ж., реліг.* Синагога. [Арк, 18];

БУЖНИЦЯ *ж.* «Бужніця = синагога» [Бессараба, 301].

БОЗІНА КОРОВКА *ж., ент.* Сонечко семикрапкове. «*Цікавою є підляська форма бозіна коровка, записана в Білках, яка ймовірно походить від дитячої пестливої форми Бозя на означення Бога*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 30].

БОЗЯ *ч., реліг.* 1. *дит.* Бог. «*Бозя сваритьсья*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 24]. 2. «Бóзя (дѣтск.) = Богъ, образъ» [Бессараба, 301]. 3. «бóз'а, - і *дит.* церква: *підем до бóз'и*» [Горбач, 456].

БОЗЯ СВАРИТЬСЯ *дит., фраз.* «Словник Грінченка фіксує також популярний на Підляшші фразеологізм **Бозя сваритьсья** (так кажуть дітям коли грім гримить)» [Лабович, НБіН, 3/2012, 24].

БОЙКА *ж.* «*b'ojka 'drewniane naczynie do robienia masła*» [AGWB VI, м. 186].

БОЙНЯ *ж.* Бійки. «*Найбуольша бойня все била, коли в селі^е якась забава чи весі^еле*» [Плева, НБіН, 1/2022, 32].

БОКОВОЄ САЛО *с.* «**бокo-вóйе сáло / солонúна, -и сало, солонина*» [Горбач, 456].

БОЛБОТУН *ч.* «*bolbotun 1. 'jajko nie zalęgnięte z powodu niezapłodnienia*». 2. «*stare zepsute jajko*» [Cz94, 188].

БОЛБОТУХА [болботу́ха] *-и, ж., знев.* Жінка-базіка. «*Вона́ говору́шча болботу́ха*» [Арк, 18].

БОЛВАНИ *мн.* «*bolvan'y 'bryły śniegu*» [Cz94, 188].

БОЛЄНЬ *ч., іхт.* «*У підляських водоймах проживає жерех – хижка риба родини корокових. <...> На Підляшші звуть цю рибу, вживаючи*

полонізму *болень*» [Лабович, НБіН, 2/2018, 34].

БОЛІ присл. вищ. ст. Більше. «*jaż ni^de b^oli ne ru^jdⁱ, no b^udu w^was po^ściw^laty*» [Kuraszkiewicz, 152; Лесів97, 89].

БОЛІЙ присл. Те саме, що БОЛІ. «*a z^uтойи / to v^ze t^reba bu^ło b^oli^í oni^łчок* [у постолі]» [CzW, 71].

БОЛОНЄ с. «Болоне – др. русск. = низина около рѣки» [Бессараба, 301].

БОЛОТО с. «Болото = болото, грязь» [Бессараба, 301].

БОЛЬНИЦА ж., медиц. «*bolnica* ‘szpital’» [AGWB V, m. 104].

БОЛЬОНИ -а, -е «Болёны = жалкій, болѣзный» [Бессараба, 301].

БОЛЬС ч. «бол’с, -а сворінь» [Горбач, 456].

БОЛЬШ [бóл’ш] присл. Більше. «*Ну йім крошку бол’ш, ал’е вс’о рúвно плáта* [мала]; **БУЛЬШ** [бул’ш]. *Мн’іе по-словіанс’ку л’єп’єй читáт’і* [Святе Письмо], *бо вже бул’ш читáйу*» [Арк, 18].

БОЛЮЩИ -а, -е. Такий, що хворіє. «*Од того часу люде зачали сюди прибивати і набіраті святої водічки. За їх словами, вона помагає на всьо – болющу голову, болющи ногі, хвороби скуори, рани, дітячи хвороби*» [НБіН, 4/2018, 17]; «*bolu^šcy* ‘bolący’» [Cz94, 188].

БОЛЯЧКА ж., медиц. «*bol’ačka* ‘wrzód’» [AGWB V, m. 96].

БОМ спол. Бо я. «*ja m’aju n’ovuje s’erp^ly, bom w^čoraj był na jarm^larku i kup^lilem*» [Kuraszkiewicz, 153].

БОМБОМКІ мн. «*boborki* ‘bombki na choinkę’» [Janiak95, 62].

БОМБОЧКА [бóмбочка] -і, ж. Скляна ялинкова прикраса. [Арк, 18].

БОРДОВИ -а, -е. Темно-вишневий. «*Шіли теж сорочкі з такого матеріалу як тепер називається попеліна бордóви чи інши*» [Гнатюк, 58]; «**бордóвий** темночервоний» [Горбач, 456]; **БУРДОВИ** [Арк, 20].

БОРОВИК ч. «**боровік**, -á боровик (*Boletus edulis*)» [Горбач, 456]; «*borov^luk* ‘borowik szlachetny’» [AGWB VIII, m. 358].

БОРОДА ж., обряд. «*Коли вже все збіжжя вижали, залишали на полю, в розі ниви близько дороги, кілька десятків стеблин жита (пшениці) і робили з них вінець, званий бородою*» [Гнатюк, НБіН, 4/2001, 35]; «*В нас як було закончене тих жнив то на полю бóроду вбирáли*» [Гнатюк, 85].

БОРОЗНА ж. 1. «*borozn^la* ‘skiba’» [Tarn, m. 125]; «**борозна́**, -ú борозда, розпруга (за плугом)» [Горбач, 456]; **БОРОЗЬНА** «*boroz^ln^la* ‘bruzda’» [AGWB VIII, m. 305]. 2. «*borozn^la* ‘rzysko’» (?) [Tarn, m. 127].

БОРОК [бóрок] -рка, ч. Орчик, до якого кріпляться посторонки кінської упряжі. «*А то у нас óрчик називáють, а там бóрок, а то так ‘її на páру кóнеї*» [Арк, 18]; «**бóрок**, ор-чик» [Горбач, 456]; «*Прийшов кум до куми позичати борка / Кума ногу пуд-няла показала вовка*» [ТПУПІ, 265].

БОРОНА ж. 1. Борона для боронування ріллі. 2. кулін., обряд. «*boron^la* ‘drożdżowe ciasto w kształcie brony, pieczone przed świętem Zwiastowania’» [Dudek, 189].

БОРОНОВАТЬ недок. «*boronow^lat* ‘włóczyć’» [Tarn, m. 123].

БОРОНЬ БОЖЕ! [борóн’ бóже] виг. Побажання-прохання,

щоб нічо-го злого не сталося. [Арк, 18]; **БРОНЬ БОЖЕ** «*broń boże i miłoka ne można buło iisty* [у піст]» [CzW, 11–12]; **БРУНЬ БОЖЕ** «*Брунь Боже, жеб щось робити на Благовіщине*» [Лабович, НБІН, 2/2013, 33].

БОРОТИ недок. «*boroty 'bóśc'; kur'ova bore 'krowa bodzie'*» [Janiak95, 63].

БОРОШНЯНА ЗАТІРКА ж., кулін. «*Варили [у піст] пісний борщ з грибами, борошняну затірку, картопляні кюски...*» [Борисенко, 219].

БОРУВКА ж., бот. «*boruika 'brusznica, Vaccinium vitis-idaea'*» [Cz94, 188].

БОРУЩА «*boruśca 'bodliwa krowa'*» [Cz94, 188].

БОСАК ч. «*bosak 'drażek, do którego przyczepia się wiadro, przymocowany w górnym końcu do ramienia żurawia'*» [AGWB VI, m. 145].

БОСЮНОВИЙ -а, -е. Лелечий. «*hńizd'o bos'unove na topol'óvi*» [Kuraszkiewicz, 155].

БОСЮТКІ [бос'утк'і] -а, -е, пестл. Босенький. «*Кáжди руок на Водокрешичén'їє бóса йшла до цѣркви і на Йордан'ї стойáла бóса-бос'утка, ну*» [Арк, 18].

БОТВА [ботвá] -и, ж., збір. Молоденьке листя бурячків. «*Холодѣц'... Ну с чо́го? Бурачки вже такі <...>, ѣт'ї ботви трóшки, до квáсу шчавуху <...>, ну ї там окрóпчик, листóк лаврóвий...*» [Арк, 18].

БОТВИНКА ж., бот. «*ботвинка – ботвина (стебла і листя коренеплідних рослин, наприклад, буряка)*» [ТПУШП, 305]; «*Вийшла Манєчка ботвинку щипати / Стала*

Манєчка жалосно плакати» [ТПУШП, 71].

БОТВИНЯ с., збір. «*ботвин'а 'бурячиння'*» [АУМ, к. 326]; «*Ботвине = ботва*» [Бессараба, 318].

БОТЬОК ч., орн. Те саме, що БОЦЯН. «*Зу всіх пташок найбліщою людьом є бусьол, кóторóго чáсом звут Ботьок або Боцян*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 30].

БОТЮН ч., орн. Те саме, що БОЦЯН. «*b'otún – bośan*» [Janiak95, 63]; «*боц'ун 'чорногуз; Ciconia L.'*» [АУМ, к. 339].

БОЦЬОН ч., орн. Те саме, що БОЦЯН. «*бóц'ун, -а чорногуз (Ciconia)*» [Горбач, 456].

БОЦЯН ч., орн. Лелека. «*бóцян – лелека, чорногуз, бусел*» [Ігнатюк, 91]; «*[Як на буслів у вас кажуть?] Боц'ані, боц'ані кáжгут'*» [Арк, 19]; «*b'os'an*» [AGWB V, m. 43]; «*boś'an*» [Cz94, 188].

БОХАН ч., кулін. «*b'ohan 'buchonek (chleba)'*» [AGWB VI, m. 172].

БОЦЕНЯ с., орн. Лелеченя. «*То зáраз заявілі і прийї'хала страж. І тóє боценя і внеслі аж на гніздó*» [Бід, 345].

БОЧКА ж. 1. «*b'ocka 'beczka'*» [Cz Nosów, 153; Cz94, 188]; «*бóчка солом'яник: солómїана бóчка*» [Горбач, 456]. 2. «*b'ocka 'cementowy krąg w studni'*» [AGWB VI, m. 147]. 3. перен. «*бóчка товста пузата людина*» [Горбач, 456].

БОЯРИ мн., обряд. «*Раніше дружбів на Підляшші називали сватами, а ще давніше боярами*» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 27].

БРАЗКОТУХА ж., евф., знев. Комбайн. «*...І селяне не снопки на полю в'яжут, оно —бразкотуху|| клічут, што за одним помахом і*

зожне, і обмолотім» [Гаврилюк, НБіН, 5/2017, 2].

БРАКЛО [бра́кло], *п.ф.* – бра́кти (?), бракну́ти, *недок.* Не вистачати; бракувати. «А й'єсти то, ка́же, і картохел' бра́кло» [Арк, 19].

БРАКУВАТИ [бракува́ти] *3 ос.* одн. браку́є, *недок.* Не вистачати чогось. «Плоскуха, ос'от – *їе* того з'іл':а, то́го ни браку́...; В його́ було шéстєро [дітей], то хл'їеба бракува́ло» [Арк, 19].

БРАМА [бра́ма] *-и, ж.* **1.** Широкі ворота. **2.** *перен., обряд.* Мотузок, за допомогою якого перепиняють дорогу весільному поїзду після вінчання молодих, вимагаючи горілки і закуски. «От *шнурок перет'єгуйт'* перед *вес'іл':ем*» [Арк, 19].

БРАМКА [бра́мка] *-и, ж.* Зменш. до БРАМА-1; вхідні дверцята на подвір'я. «*br'amka 'bramka, furtka'*» [Janiak95, 63]; «*bramka*» [Cz94, 189]; «*Бувало вже брамк'і знимал'і, то, о, солóмою на гул'ици, дров костру́ роск'ідайут, о*» [Арк, 19]; **БРОМКА** [брóмка]. *В нас на Готу́ху тоно́ зна́йте, што роб'іл'і хлопці? Д'ївчин'атам бромк'і ск'ідал'і*» [Арк, 19].

БРАНІТІ *недок.* Сварити. «*Чую в хаті гомоніт маті сина браніт*» [ТПУШ, 237].

БРАНКА *ж.* Повитуха (?). «*бранка = баба*» [Михальчук, 554].

БРАСКОТКА *ж.* «*brask'otka 'grzechotka'*» [AGWB VI, m. 119].

БРАТ *ч.* **1.** Рідний брат. «*В нас було два брата й дві сестри*» [НБіН, 6/97, 30]. **2.** Двоюрідний брат. **3.** *обряд.* «*Женихъ на этотъ разъ [під час запрошення на весілля] ходить*

уже съ —братомъ», роль котораго исполняетъ или родной братъ (младший), или близкій родственникъ» [Янчук86, 77].

БРАТАНЕЦЬ *ч.* «Братанэць – др. русск. братаничъ = племянникъ, сынъ брата» [Бессараба, 301]; «*brataneć – bratanek*» [Janiak95, 63]; **БРАТАНЄЦ** *ч.* «*brataneć*» [AGWB VII, m. 224].

БРАТАНИЦЯ *ж.* «*bratanić'a || bratanićica 'córka brata'*» [AGWB VII, m. 225].

БРАТАНКА *ж.* «*bratanka 'córka brata'*» [AGWB VII, m. 225]; «*bratanka*» [Janiak95, 63; Cz94, 189].

БРАТАНОК *ч.* «*bratanok 'bratanek, syn brata'*» [Cz94, 189; AGWB VII, m. 224].

БРАТИ *мн., обряд.* **1.** Рідні брати. **2.** «*Свати або брати (всі неодружені хлопці на весіллі)*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 39].

БРАТИСЯ [бра́тис'а] *беру́с'а, берéс'а, недок.* **1.** Намагатися щось зробити. «*Йа до то́го в'él'м'і не бра́лас'а, коб'н хаз'а́йкоу біт'і*» [Арк, 19]. **2.** Починати сварку. «*Йа кажу́... Ти, кажу́, до мене ниé би́рис'а, тико до свéйї ма́тера вуз'міс'а*» [Арк, 19].

БРАТИХА *ж.* «*brat'uxa 'žona brata meža'*» [AGWB VII, m. 215]; «*bratuxa – bratova*» [Janiak95, 63]; «**браті́ха, -и / брато́ва, -и** братова, швагерка» [Горбач, 456]; **БРАТІХА** *ж.* «*bratixa 'bratowa'*» [Cz94, 189].

БРАТІШКА *ч., пестл.* Братик. «*Ой ішло там два братішкі а третя сестра*» [ТПУШ, 198].

БРАТКО «[бра́тко] *-а, ч.* Звертання чоловіка до чоловіка. «*Пусті, братко, – од:ám*» [Арк, 19].

БРАТОВА *ж.* «*brat'ova || bratov'aia 'žona brata meža'*» [AGWB

VII, м. 215]; «**братова**, -и братова, швагерка» [Горбач, 456; Арк, 19].

БРАТОВЕ *мн.* Брати. «*А ви сестриці хоч по теліці [перепивайте] / А ви братове хоч по бичкові*» [ТПУПІ, 151].

БРАТСЬКІ СВЕЧІ *мн.* «*Робімо ще такіє великі свічі – називаємо їх братськімі. На великій празнік, як служиться коло порога вечірна, тогди пообатуол кобієти з тими свічамі стоять*» [Савчук, НБІН, 1/2004, 24].

БРАТУХА [братуха] *-и, ч., пестл.* Брат. [Арк, 19].

БРАТЦЯ *мн.* Браття. «*Нумо до бою, братця за волю*» [Ігнатюк, НБІН, 1/2008, 27].

БРАЦЕ [брац'е] *ч., пестл. 1.* Звертання до рідного брата. «*Нэ бэри, браце, [дружину] въ золоти, / А бэри въ розуми*» [Бессараба, 240]; «*Брац'е, трéба помох'чій*» [Арк, 19]. **2.** Звертання до співрозмовника. «*to čekaieš brac'e / žep χtos' 'vyšou na dvur*» [CzW, 16]; «*То ще зóлотом нам платильи, браце, щоб перехóдив з правослáвної на римокатолицьку віру*» [Ігнатюк, 47].

БРАЩАЧИЙ *-а, -е.* Такий, що бряжчить. «*По жнівах разом рвали доспієли стебла [льону] з бращачимі рижимі голуовками*» [Саєвіч, НБІН, 1–2/2005, 52].

БРАЩОТКА *ж.* «*braščotka 'grzechotka'*» [Cz94, 189].

БРЕГ *ч. 1.* 'brzeg rzeki" [Cz94, 189]. **2.** *ткац.* «*брегъ (край, кайма)*» [Янчук86, 69]; 'boczna krawędź płótna" – *paskudne, bo brek zatáhalas*» [Cz94, 189].

БРЕДНЯ *ж.* «*Бредня то билі два колкі полончани в конціє третім, на которих била плетьона сіетка. Двох бралі тую сітку, вкладали пуд*

воду і ішли по рієчці, де неглибоко, і так лапалі рибу» [Лабович, НБІН, 2/2018, 33].

БРЕЖКА *-і, ж.* «*брéжка – мережка*» [Ігнатюк, 91].

БРИВО *ж.* *чи с. (?)*, *анат.* «*br'uvo 'brew'*» [AGWB V, м. 7].

БРИДКО *присл.* Говорити, вживаючи нецензурні слова. «*А ще казали [прийшовши з церковної служби на Вербницю] так бридко: Не всцикайся, ни всирайся до робóти постишайся*» [Ігнатюк, 85]; «*Спивают тогди бардзо бридко: – Маршилок коровай рíже, / В його з носа лізе...*» [Филимонюк, НБІН, 2/2007, 38]; «*Тогди рíже його маршлок і передают людям. Спивают тогди бардзо бридко*» [Лабович, НБІН, 5/2018, 30].

БРИДШИ *-а, -е, мн., вищ. ст.* Не такі гарні, гірші. «*Тії беткі [гриби вискочні] біленькі, тоненькі, так би опенька, но бридши, бо опенька гладка, а то з зубчиками*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 39].

БРИЖІКІ [брíж'ік'і] *-ів, мн.* Пришиті в складки кольорові стрічки, які молодиці вдягали під чепець. «*Чепец', а там так'її бриж'ік'і*» [Арк, 19].

БРИКАТИ *недок.* «*брикати гуляти: кун 'брикайе*» [Горбач, 456].

БРИЛЬ *ч.* «*Улітку носили —бриль, виплетений зі стебел недозрілого жита*» [ІК-В, 204].

БРИХАТИ *недок.* Гавкати (про собаку). «*їак іа 'bydło 'pasła // to pes bry'χaw*» [CzW, 162].

БРОМКАТИ *недок.* Невміло грати на гармошці. «*Я начав бромкати. Троху показали умієлиє*

музиканти, а троху научився сам» [НБіН, 4/2005, 19].

БРОНЕЦЬ [бронéц'] -нц'а, ч., ент. Те саме, що БЕДРОНКА. «Бронéц', бронéц', де муї молодéц'?» [Арк, 19].

БРОНЗОВИ [бронзóви] -а, -е. Світло-коричневий. [Арк, 19].

БРОНКА [брóнка] -и, ж., ент. Те саме, що БЕДРОНКА. «Брóнка, брóнка! Де твоїа сестрóнка? Чи в том боку? Чи в том?; Брóнка, брóнка, де моїа сестрóнка? Чи в тóму конці, чи в тóму?; **БРУНКА** [брóнка]» [Арк, 19].

БРОНОЧКА [брóночка] -и, ж., ент. Зменш. до БРОНКА. «Брóночка, брóночка, де моїа сестрóночка?» [Арк, 19].

БРОНТАТИ недок. «брóнтати (нітка) за-, розплутати» [Горбач, 456].

БРОНТАЦА [брóнтац:а] недок. Скитатися; шлятися. «Пої'еду, кудá схочу' свобóдно, а не бóду дес' брóнтац:а» [Арк, 19].

БРУД ч., збір., перен. 1. «brud 'robactwo'» [Tarn, m. 179]. 2. «бруд, -у воші» [Горбач, 456].

БРУДАС ч. «brudas 'o człowieku: brudny'» [Cz94, 189]; «брúдас, -а брудний хлопчина» [Горбач, 456].

БРУКАВКА ж. Те саме, що БРУЧАВКА. [Мац, 102].

БРУКАР ч. Майстер з укладання бруківки. «Васіль виучився брукаром у Ригора Трохім'юка» [НБіН, 6/97, 30].

БРУКАРСТВО с. Заняття з укладання бруківки. «В нас було два брата й дві сестри, і я рішив пуйті в зарубкі і занявся брукарством» [НБіН, 6/97, 30].

БРУКУВАТИ недок. Укладати бруківку. «В час війни Михайло Лукашук брукував у Більську» [НБіН, 6/97, 31].

БРУЛЬКА ж., етн. «брúл'ка, -и бедрик (Coccinella septempunctata)» [Горбач, 456].

БРУНЗОВИ -а, -е «brunz|owy 'branzowy'» [Janiak95, 63].

БРУНОЧКІ мн., зменш. Брами. «Перед Новим роком то тоже така пакость. У нас уже бруночки – брами, то уже як не прив'язани, не приспавани – по-ойдут! Чорт-відь куди занесут» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 45].

БРУ⁰Д ч. «brud 'bród, miejsce w rzecie, przez które można przejść lub przejechać'» [Cz94, 189].

БРУСИ мн. «брусы = бревна» [Михальчук, 554].

БРУСЛИНИ мн., бот. «brusłyny || brusłiny 'borówka brusznica; Vaccinium vitis-idaea L.'» [Pastusiak, 80]; «brusłyny 'żurawina błotna; Oxycoccus quadripetalus Gilib.'» [Pastusiak, 86].

БРУСОК ч. «brusok 'osełka do ostrzenia kosy'» [AGWB VIII, m. 310]; «брусóк, -скá камінець гострити ножа, косу» [Горбач, 456].

БРУТФАНКА ж. «brutfanka 'niewielki cylindryczny metalowy garnek do gotowania'» [AGWB VI, m. 189]; «brutfanka 'rondelek'» [Janiak95, 63].

БРУХАТИЙ -а, -е. «брухáтий / волáтий / животáтий пузатий» [Горбач, 456].

БРУЧАВКА ж. «Типологічним реліктом зорі людства є й в ПДС [у південно-східній зоні Білосточчини] бручавка (bruczawka – Черемха), бручка (Чижи), брукавка (Дубяжин), млінок (Канюки) або верабей

(білорусько-українське суміжжя – Капітанщина/Наревка) – тонка овальна (іноді у формі скрипкової деки) соснова або вербова платівка (—палочка) либонь кістка (з ребра кози, зайця або дикого кабана) довж. 6–10 см, з 2 отворами, куди просувають вісімкою цупкий конопляний або льняний шнурок (довж. 2 x 40 см), що утримується пальцями обох рук (нерідко шнурок на кінцях має дерев'яні кілочки-держакі (—кулочки)). Після скручування, а потім розтягування шнурка платівка звивається навколо своєї осі і творить глісандні звукові пориви-завивання» [Мац, 102].

БРУЧАТІ *недок.* Видавати звуки (про військові літаки). «З сьола виїхали, бо самолёти барзо летієлі, все бручат і бручат» [Филимонюк, НБІН, 2/2007, 36].

БРУЧКА *ж.* Те саме, що БРУЧАВКА. [Мац, 102].

БРУШНИЦЯ *ж., бот.* «*brušn'yc'a* 'borówka brusznic; Vaccinium vitis-idaea L.'» [Pastusiak, 80]; «*bruš'nyc'i* || *bruš'ńicy* 'borówka brusznic'a'» [AGWB VIII, m. 356].

БУБ [буб] *бóбу, ч., бот.* Квасоля; *Phassolus vulgaris* L.; **БУ^ОБ**. «Бу^об ѝе сиду́н і тичкові» [Арк, 20]; **БУ^ОП** «*biop* 'fasola, Phaseolus: 1. 'fasola zwyczajna'; 2. 'fasola tyczkowa' – *biop* на тyc'k'i, *biop* bes тyc'ok» [Cz94, 189]; **БУ^ОБ ТИЧКОВИ** [б_уб тичкові] Витка квасоля. [Арк, 20].

БУБА *ж.* (?). «А тра козонці талярка дати. / Іще в придатку – бубу лопатку» [Рижик, 268].

БУБКА *ж., дит.* «Бубка, бубочка – ягода, всі круглі невеличкі фрукти» [Лабович, НБІН, 3/2012, 25].

БУБЛІК *ч., кулін.* «бубл'ік, -а солодкий коржик» [Горбач, 456].

БУБНІТІ *недок.* «Бубнити – барабанить» [Бессараба, 301].

БУБОН *ч.* «*bubon* 'bɛben''» [Cz94, 189]; «Бубонь = барабань» [Бессараба, 301].

БУВАЛЬЩИНА *ж.* «Жінки й дівчата співали пісні, розказували казки і легенди та справжні історії, звані у місцевій українській говірці —бувальщиною» [Ігнатюк, НБІН, 2/2008, 15].

БУВІТИ [був'іти] *-іє, недок.* Розвиднятися. «Був'іє, хутко буде св'іт» [Арк, 20].

БУВКАТІ *недок.* Характеристика говірок, у яких вживають був, а не бив. «Ну, Вуорля чи тие села, то вже там файно говорат по-українському: —бувкajут, —щокajут. А в нас тут так невідь-як...» [Гаврилюк, НБІН, 6/2014, 29]; «*Nu, Wu'orla czy tyje sela, to wże tam fajno howorat po-ukrajin'ski* – —*biwkajut*, —*szczokajut*» [Гаврилюк, НБІН, 1/2002, II].

БУВШИ [бўвши] *дієприсл., недок.* Будучи, проживаючи. «Ну йа бўвши на заход'і [Польщі], п'ішоў в шкóлу подставóву» [Арк, 20].

БУВШИЙ [бўвший] *-а, -е.* Колишній. «А нас там завéзли до тóйї Пшихóва, то ск'їнули шис'т' родін, е-е, бўшого майёткови» [Арк, 20].

БУГАЙ *ч.* «*buhaj* 'byk'» [Tarn, m. 161].

БУГМЕ ПРАВДА [бугмé правда] *виг.* Божіння; те саме, що БОГМЕ. [Арк, 20].

БУДА *ж.* «Бўда = конура, шалашь» [Бессараба, 301].

БУДЕ ЙЄ ВЕРХ *фраз.* Вона буде командувати. «*Jak prysiade [молода], to ūže bude jje werch, ūže wioŋ bude jje słuchati*» [TG, 199].

БУДКА *-и, ж.* Давніша хатинка. «*Розкажү як то дамній було, в якіх то хатках люде жили – в такіх будках*» [Ігнатюк, 29].

БУДНІ-ЯКІ [бўдн'і-йак'і] *займ.* Те саме, що БИЛЬ-ЯКИЙ. «*Бўдн'і-йак'і, каже, пойав'іц':а пророк... пойав'іц':а мес'іа, каже, і бўде йїздити в скрін'іц'і*» [Арк, 20].

БУДНЬОВИ *-а, -е* «*budń'ovu 'powszedni'*» [Janiak95, 63; Janiak, 134].

БУДОВА *ж.* Будівництво. «*taia bu'dova 'barzo 'volno is'ta*» [CzW, 88].

БУДОВАНІЙ [будованій] *-а, -е.* Збудований. «*Ета церков маіе тоже вже йак'іс'т' сто двацят' л'ет навет, будована билó за царізма с к'ірп'іча*» [Арк, 20].

БУДУЛЕЦЬ *ч., будів.* «*...Мав у лісі будівельне дерево (в говіріці —будулець!)*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

БУДУВЛЯ *-і, ж.* Будова; споруда. «*І така то була будуовля*» [Ігнатюк, 72].

БУДУЧЕ *с., субст.* Майбутнє. «*Наше будуче є в нас*» [НБіН, 2/2012, 11].

БУДУЩИНА *ж.* «*будущина, -и – майбутність*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

БУДЬБИ *спол.* «*бўдьби – мов, неначе*» [Ігнатюк, 91].

БУДЬОМ «*Вижалі житечко, будяки, будяки, / Тепер ми будьом певняки, певняки*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49].

БУДЬОНЬ (п.ф. – ?), *ч., кулін. ?* «*Бўдню наварила на молоці. Так*

об'їдалися тим будньом, як невідь-що» [Лабович, НБіН, 2/2018, 38].

БУДЬТАБИ [буд'табї] *спол.* Ніби; нібито. «*Адін хтос' пл'ушчив, а дрўгий раздавав прис'т'ін'а бўд'таби кажному, алї аставл'єв в кагос' аднога*» [Арк, 20].

БУЖИСЬКО *с. 1.* [бужіс'ко] *-а.* Старе русло річки Західний Буг. «*А йе бужіс'ко такєйе, коліс', шо... Коліс' був Буг'х*» [Арк, 20]. **2.** **БУЖИСКО** *-а.* «*bużysko „miejsce na Bugu, gdzie można łowić ryby“: Bug; na Buhovy de łovyli ryby to nazywali bużysko*» [Cz03, 379].

БУЗДЕРЕВО *с., бот.* «*Бўз-дэрэво = раст. артемизія*» [Бессараба, 301].

БУЗІ *мн. 1.* Губи. **2.** Поцілунок. «*Танцювали і співали [на весіллі]: —Коровай, коровай – Молодўхо бўзі дай!*» [Ігнатюк, 36]. (Див. ще БУСІ).

БУЗЬКІ *мн., анат.* Те саме, що БУЗІ-1. **2.** «*Приїде Колюнько бужькі дай бужькі дай*» [ТПУПП, 55].

БУЙМЕ! *виг.* Божіння. «*буйт'е!*» [Kuraszkiewicz, 150].

БУЙНЯ *ж.* Бійка. «*Без бўйні не могли розобраті, котори кунець [села] ліпши, котори гўрши, а по правді два кунці билі такіє саміє*» [Плева, НБіН, 3/2021, 20].

БУКАТ *ч.* «*бўкат, -а півсирівець (на упряж)*» [Горбач, 456].

БУКСА *ж.* «*buks'a 'żelazne łożysko w środku piasty'*» [Cz94, 189];

БУКША *ж.* «*Щоб побачити змору, треба було вночі оперти об двері дерев'яні борони й —букишу! (частину воза) і через неї та діру в дверях дивитися*» [КК, 316].

БУКШАТИ *недок.* Ударяти. «*Ті вогні були від мене до п'ятисоти метрів, вони котились із південного заходу на північний схід і цілий час один —букашав\ другого*» [Киризиук, НБіН, 1–2/2005, 48].

БУКШПАН *ч., бот.* «*На зустрічі можна було захоплюватися тим, у який спосіб молодь з Кліщель прикрашує верби букипаном (самшитом) і паперовими квітками*» [НБіН, 2/2010, 4].

БУЛБОТАТИ *недок.* «*bulbotaty 'bełkotać, niewyraźnie mówić'*» [Janiak95, 62].

БУЛВАН *ч.* «*Булв́ань = 1. идоль, 2. дуракъ*» [Бессараба, 301].

БУЛІЙ *присл. вищ. ст.* «*бу́лій – більши*» [Ігнатюк, 91]; **БУ^ОЛЬШ** [Ігнатюк, 91].

БУЛКА [бу́лка] *-и^і, ж., кулін.* 1. Хліб із пшеничного борошна. 2. обряд. «*bułka 'barka 'wielkanocne ciasto drożdżowe'*» [Dudek, 189]. 3. Хлібина, паляниця (з пшеничного або житнього борошна). «*Піет' бу́лок хл'е́ба ма́йу*» [Арк, 20]; «*bułka 'bochenek chleba'*» [Cz Nosów, 153; AGWB VI, m. 172]; «*puł 'bułku χliba*» [CzW, 14]; «*бу́лка – буханка*» [Ігнатюк, 92; Горбач, 456].

БУЛОНА *ж.* «*bułona 'biel, biaława warstwa w drzewie pod korą'*» [Janiak95, 62].

БУЛОЧКА *ж.* Хлібина, паляниця. «*ve'liky 'byty 'pecy // 'była odu'panćit bu'łočok v'liezło*» [CzW, 22].

БУЛЬБИ *мн.* «*бул'бу́, -у́* великі коралі» [Горбач, 456].

БУЛЬКОТАТИ [бул'котати] *3 ос. одн.* бул'коче, *недок.* Стукати, вдаряти. [Арк, 20].

БУЛЬШ *присл.* «*bulš 'więcej'*» [Janiak95, 62]; **БУ^ОЛЬШ** [Ігнатюк, 91]; «*buołš 'więcej'*» [Cz94, 189].

БУЛЬШЕ *присл.* Більш; переважно. «*a χłopc'у 'bulše pryhotuv'łaiet' prestav'leńiie h'e'rody // š'tuka to ie h'arna*» [CzW, 118].

БУЛЬШЕЙ [бу́л'шеї] *присл.* Більше. «*Дес'ім' л'ім м'ела, мóже, бу́л'шеї, мóже, одинáнцит', – дес' такó*» [Арк, 20].

БУЛЮЩИ *-а, -е* «*bul'ušcy 'bołacy'*» [Janiak95, 62].

БУМАШКА [бума́шка] *-и^і, ж.* Папірець; тут: якийсь документ. «*Йаку́йу бума́шку дав, мн'іе ниц ни казав, но бума́шку дав*» [Арк, 20].

БУНДУР *ч.* Димар. «*Піч у кухні є більша з великим припичком і бовдуром (в підляській українській говірці – бундур)*» [НБіН, 5/2000, 35].

БУНЬКА *ж.* 1. «*бу́н'ка, -и* глек: *йаг бу́тел' і шійка у́зка*» [Горбач, 456]. 2. «*Były też —buńkił, podobne do —hładyszkil, tylko szersze na górze i miały dwa uszka, coś podobnego do —sahanal*» [НБіН, 5/2008, 14]. 3. Бульбашка. «*Як падає дощ і буньки на воді подсакають то буде довший дощ*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 34]; «*бунькі – баньки, бульки, буль-башки*» [Ігнатюк, 91].

БУ^ОК *ч.* «*buok 'bok, prawa lub lewa strona tułowia człowieka'*» [Cz94, 189].

БУ^ОЛЬШ *присл.* «*buołš 'więcej'*» [Cz94, 189].

БУРА¹ *ж.* «*bura 'burza'*»: 1. «*silny wiatr z deszczem i piorunami*»; 2. «*silny wiatr*» [Cz94, 189].

БУРА² *ж.* Святковий жіночий поясний одяг. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

БУРАЧАНЕ ПОЛЕ [бурача́не по́ле] -ого -л'а, с. Те саме, що **БУРАЧИСКО**. [Арк, 20].

БУРАЧИСКО [бурачі́ско] -а, с. Поле з-під буряків. [Арк, 20].

БУРАЧКОВИ [бурачко́ви] -а, -е. Те саме, що **БУРДОВИ**. [Арк, 20].

БУРАЧНИСКО [бура́чниско] -а, с. Те саме, що **БУРАЧИСКО**; **БУРАЧИНИСЬКО** [бурачі́нис'ко] [Арк, 20].

БУРДОВИ [бурдо́ви] -а, -е. Темно-червоний. [Арк, 20].

БУРИ(Й) -а, -е. Коричневий. «Безрукавець поші́ти з бу́рого сукна́ то назива́вся шпани́р» [Ігнатюк, 59]; **БУРИ** «*b'ury* 'bułany (koń)» [Cz Atlas, m. 14].

БУРКА -и, ж. 1. Верхній довгополий чоловічий одяг із сукна. «На капту́р од бу́рки ка́жуть баши́к» [Ігнатюк, 71]; «Побутували також суконні довгі плаці (—буркил) з баши́ками» [ІК-В, 203]; «*burka* 'burka, długie okrycie wierzchnie z kapturem'» [Cz94, 189; Janiak95, 63]; «*b'urka* 'sukmana'» [AGWB IX, m. 481]. 2. «бу́рка, -и куртка; суконна куртка: бу́рка з сукна́» [Горбач, 456]. 3. Різновид спідниці. «Тка́ли полотно́ на хвартухі́, бу́рки, спудниці́, ручникі́, постéлю і всьо» [Ігнатюк, 58]; «В нас на спудни́цю ві́ткану з льо́ну каза́лі хварту́х, з во́вни, суконну́ – бу́рка» [Ігнатюк, 59]; «бу́рка – вовняна спідниця» [Ігнатюк, 91]; «Основний вид зимової спідниці – —бурка». Її шили з темно-коричневого сукна, а з початку ХХ ст. – червоного, оранжевого, сірого» [ІК-В, 184]; «Бурка шилася з чотирьох пілок полотна» [ІК-В, 207]; «*b'urka* 'wełniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

БУРКА КАРБОВАНА ж. Святковий жіночий поясний одяг. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

БУРКІ [бу́рк'і] мн. Зимове взуття, пошите з теплої тканини. «Ва́л'анк'і то, ну бил'і і бу́рк'і» [Арк, 21].

БУРОВКІ мн., бот. «*bur'ouki* || *bor'uvki* 'borówka brusznica'» [AGWB VIII, m. 356]; **БУРУФКІ**. «*bur'ufk'i* || *bur'ufku* 'borówka brusznica; Vaccinium vitis-idaea L.'» [Pastusiak, 80; Janiak95, 63].

БУРОК ч. «*b'urok* 'fartuch'» [AGWB IX, m. 470].

БУРОЛОМ [буроло́м] -а, ч. Дерево, повалене бурею. [Арк, 21].

БУРСАЧИКИ мн., кулін. ? «Можна було також спробувати фаворки, шубу, буслові лапи, тобто містечка, які пекли колись до свята Благовіщення, бурсачики чи вареники» [НБіН, 2/2010, 4].

БУРУЩА «*bur'ušča* 'o krowie: skłonna do bodzenia'» [Janiak95, 63].

БУРХЄЛЬ ч. «*b'urxel* 'jajko zniesione bez skorupki'» [AGWB VI, m. 195].

БУСАК ч. «*bus'ak* 'długi drag drewniany, na którym osadzone jest żelazne okucie z ostrzem i hakiem'» [Janiak95, 63].

БУСИ мн. 1. Вуста. «Ой дай ой дай Гандзєчко бусі» [ТПУПП, 250]; «бузька, буся, бузя – личко, губка» [ТПУПП, 305]. 2. «Буси – дѣтск. = поцѣлуй» [Бессараба, 318].

БУСІНЬ [бу́с'ін'] -а, ч., орн. Те саме, що **БОЦЯН**; [бу́син']. «Бу́син' дл'а то́го збира́є [плазунів], по́ки ві́збира́є» [Арк, 21].

БУСЛОВА ЛАПА [бу́слова ла́па] -ойі -и, ж., кулін., обряд. Обрядовий корж, печений на

Благовіщення. «Вз'меш т'їста, розрізуєш, зробиш пїет' пал'цив і кладеш на бл'аху. Брал'ї йл'ї» [Арк, 21]; «Пеклі —буслову лапу» — піруог на свято Благовіщення» [Саєвіч, НБіН, 1–2/2005, 52]; «**бўслови лапи** хлібець, печений на Благовіщення, як прилітають лелеки: *йак пєриши бўс'ол прил'їт'їє, спив'їют: —бўс'ол док'ола, нем'ї п'їна уд'ома, поїхау до вїл'ки кл'учї купов'їти, траву випуск'їти*» [Горбач, 456].

БУСЬОЛ [бўс'ол] -с'ла, ч., орн. Те саме, що БОЦЯН. «Бўс'ол лит'їт' на те с'їме гнздишк'о прилит'їє» [Арк, 21; АУМ, к. 339; AGWB V, т. 43; Горбач, 456]; «*h'ajs'c'or c'ornu jak b'us'ol*» [Kuraszkiewicz, 157]; «Зу всїх п'їашок найблїщою люд'ом є бусьол, к'отор'ога ч'їсом звут Бот'юк або Боцян» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30]; **БУСЬОН**. «Як бусьон стає на купках сїна як то є в косовицю і длубає по собї, то вже має погода псуватися» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35; АУМ, к. 339; Ігнатюк, 91; Арк, 21].

БУСЮН ч. 1. орн. Те саме, що БОЦЯН. «*na n'as'ї k'їu'ї bus'ın'y zrub'yly dva k'їbaхy*» [Kuraszkiewicz, 149]. 2. кулін., обряд. «**bus'un** || **buc'on** 'drożdżowe ciasto w kształcie bociana, pieczone przed świętem Zwiastowania'» [Dudek, 189].

БУСЮНОВЕ ЯЙЦЕ ч., кулін., обряд. «**b'usunove jaice** 'drożdżowe ciasto w kształcie jajka bociana, pieczone przed świętem Zwiastowania'» [Dudek, 189].

БУСЮНОВА ЛАПА ч., кулін., обряд. «**b'usunova łapa** 'drożdżowe ciasto w kształcie łapy bociana, pieczone przed świętem Zwiastowania'» [Dudek, 189].

БУТ [бут] -а, ч. Чобїт. «Вуружїли — бўти став'їали йїд'он за дрўгїм» [Арк, 21].

БУТЕЛЬ [бўтель] -мл'а, ч. Велика пляшка місткїстю 3–5 л. «Куп'їв ол'їу бўтел'» [Арк, 21]; Велика скляна посудина для горїлки. «Вибубнїв цї'єлого бутля» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

БУТЕЛЬКА ж. «**бутелька** — пляшка» [Ігнатюк, 92]; «*to v 'torbu / tam butelku muł'ka / to ka'valok x'liba*» [CzW, 57]; «С'югодні на Бїльцині для відлякування використовують також набїр пїдвїшених пляшок (бутельки)» [Мац, 101]; «*Todi wonu hurtoji na mene z butylkaty i pozaty*» [НБіН, 6/2003, 25]; «А йїа м'їйу бутїлку пўсту — вже т'їє молоко вїпив, же м'їа дала молоко» [Арк, 21].

БУТЕЛЬОК [бут'єл'ок] -л'ка, ч. Пляшка. «[На вечорниці] бут'єл'ок хл'опц'ї принесут гор'їлк'ї, є» [Арк, 21].

БУТЕЛЮЧКА -и, ж. Зменш. до БУТЕЛЬКА. «Ти принєсь-но мнї бут'єлючку пїва, бо м'їа мнї ни принєс'є» [Ігнатюк, 45].

БУТИ дієсл.:

- неозначена форма: **БУТИ** — «[Молодому] мўсила бўти руб'їшка ну ї б'їл'їю спўд'н'є, о» [Арк, 103]; «Й'єс'л'ї не розобр'їл'ї, то шче п'ївн'їца с-пуд будїнку повїн:а бўти іс ц'єгол вїмурувана» [Арк, 120]; **БУТІ** — «*buti*» [CzW, 70]; **БИТІ** — «*byti* 'byc'» [Cz94, 189]; **БИТЬ** — «Ну, говорїлі, што м'їже бит'ї і доц» [Бїд, 345];

- теперїшнїй час: **Є** — «На тум тїжн'ї, шо Труїц'їа, то ни, он'о на дрўгїм тїжн'ї у читв'єр, — тогдї йє з'єл'єн'єц'ї» [Арк, 101]; «добудовано сходи з дашком, к'отори є муоцно

потрібни як в дощ, так і в сонечну погоду» [НБіН, 2/2006, 15]; «Марина́рка є поші́та з гру́бого матер'ялу» [Ігнатюк, 71]; «*toї sta'nok z'roblonyї ie z 'derewa*» [CzW, 116]; «*zdruoї je ten kadłub s cymentu*» [Kuraszkiewicz, 156]; ЄСТ. «Єст у тебе нас едвабний» [ТПУПП, 201]; «*Їак йест л'іс, то і грибі́ росту́т*» [Арк, 79]; ЄСТЬ. «*Так дужо́х йес'т' помага́т'і, коб хтос' до́бре зача́в [співати]*» [Арк, 48]; ЄСЬЦЬ. «*За ётойу це́рквойу йес'ц' кл'еба́н'і́а*»; ЙІ^ЕСЬЦІ недок. «*ї'іес'с'і 'jesć*» [Cz94, 197]; ЄСЯ. «*В ка́ждум сел'і іна́кша мо́ва, е, йес'а*» [Арк, 50]; ЄСЬ. «*Ну і... то все што́сь тако́е есь*» [Бід, 348]; ЄС. «*їеželi їес рогода / to tak <...>*» [CzW, 45];

- минулий час: **БИВ** – Вун так і н'ев'ел'ічк'і бив [Арк, 17]; **БИЛА** – «*Ка́жуть лóдэ, що на Глухóви колі́сь бы́ла це́ркава, но на Вэ́лікдэнь запа́лася*» [Бессараба, 45]; «*seǵła to se'ruǵka była*» [CzW, 47]; **БУЛА** – «*bu'ła*» [CzW, 158]; **БУЛО** – «*bu'ło*» [CzW, 105]; **БИЛО** – «*Мої́е назв'іско пан'ёнск'е билó Влас'у́к...*» [Арк, 96]; **БУЛІ** – «*Там пеге́ри бул'і, ході́л'і до пеге́ру на ро'бо́ту*» [Арк, 116]; «*ї ристо'ту бу'лі 'dobry*» [CzW, 71]; **БИЛІ** – «*Тут <...> то зéра бил'і, зéра*» [Арк, 89]; *на́слем, ході́лем, записáлемс'а, побу́вем*, **БОЯЛІМСЯ** «*Бойáл'імс'а*» [Арк, 115]; **БУЛІ-СЬТЕ**; **БУЛІСЬМО** – «*bu'lis'mo nar'odom katol'ickim*» [Kuraszkiewicz, 153]; **МАЛІХМО**: *ході́л'іхмо, зимова́л'іхмо*;

- давноминулий час: **БИЛІ ПРОДАВАЛІ** [Бід, 352]; «*[коровай] нар'ізував був*» [Арк, 83];

- майбутній час:

• *простий*: «*схóчеш ві́пити*» [Ігнатюк, 45]; *попр'ётати, ві́л'осо́йте*;

• *складний*: «*мете – будете*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37]; «*Мете спомина́ти, як нас тут не буде*» [Ігнатюк, НБіН, 4/99, 37]; «*схóчеш ві́пити, а́лі не меш могчи́*» [Ігнатюк, 45]; «*що ме́те ї́сти?*» [Ігнатюк, 30];

• *складений*: «*будет rob'it'i*» [Kuraszkiewicz, 157]; «*b'udymo p'risty*» [Kuraszkiewicz, 149]; «*буде тут сто́яти*» [ТПУПП, 179]; «*Будюмо руки мы́ти, / Будюмо коро́вай робити*» [Бессараба, 239–240]; «*Будюмо Бо́га просити, / Жеб'ь нам'ь позво́лив ці́лу ну́дочь сьвітити*» [Бессараба, 242]; «*Пурст зачи-на́ється, бу́дюм пості́ти. Олі́й, мак...*» [Ігнатюк, 84]; «*будииш бачив*» [ТПУПП, 202]; «*b'udu 'toyo rob'iu'a*» [CzW, 204]; «*b'udemo budo'vali 'χatu // no i 'treba 'trača*» [CzW, 46]; «*bude dobre išło*» [Cz94, 214]; «*Дівчино́нько міла што́ ж будеш робі́ла*» [ТПУПП, 235].

БУТЬТО [бу́т'то] спол. Те саме, що БИТО. «*Коп со́нц'е не зійшо́, помі́т'іс'а дес' в:од'іе <...>, од хворóби бу́т'то* [помагає], *ка́жуть; Низ кор'ва́йу то в нас називáл'і пудóшва. То туйу пудóшву то так бу́т'то му́лудім*» [Арк, 21].

БУХ виг. у зн. дієсл. Вистрілити. «*Взяв'ь од'ь хло́пця стрильбу́ и бух'ь в'ь бабу, и баба впа́ла нэ́жива́я*» [Бессараба, 63].

БУХОНОК ч., кулін. «*bux'opok 'buchonek (chleba)*» [AGWB VI, m. 172; Cz94, 189].

БУХТА ж. «*b'uxta 'środkowa część tratwy*» [Janiak95, 63].

БУЦЕНЬ ч., орн. Те саме, що БОЦЮН. «Ива́нь обэ́рну́вся въ бу́цьна и ходи́тъ лѣ́том и вэ́сно́ю по боло́ти, збира́е, збира́е йихъ [плазунів] и нэ́ мо́жэ́ ния́къ позбира́ти» [Бессараба, 42; Карский, 165].

БУЦКА [бу́цка] -і, ж. Шматок чого-небудь. «Бу́цка гл'і́ни» [Арк, 21].

БУЧАТІ [буча́т'і] 3 ос. одн. бучи́т', недок. Вимовляти бу-бу-бу. «І бу-бу-бу-бу – бучи́т'» [Арк, 21].

БУЧИТИСЯ недок. «бу́читис'а гляді́ти з-під лоба» [Горбач, 456].

БУЯК ч. «*buja*'ak 'buk'» [Тарн, т. 161; Лабович, НБіН, 1/2017, 27].

БУЯН ч. «*buja*'an 'buk'» [Тарн, т. 161; Cz Atlas, т. 13]; «Зари́ж нам, пане, буяна (вола), / Жеби пше́ниця збуяла» [Бор, 107].

БУЯНЬ ч. Догана (?). «*tam dos*'tani 'bui'ańa 'barzo» [CzW, 173].

БУЯРКІ мн. Учасники весілля. «Приданки-буярки, / Познайте свою дочку» [Янчук86, 113].

В в

В [в] *прийм.* 1. Указує на рух у середину чогось. «*Мої ма́ма бу́ли в Ганну́й за сва́ху в і́дно́го в весі́лі*» [Ігнатюк, 38]; **ВЕ.** «*ve dvo... d'vože bu'la var'tov'na*» [CzW, 214]; «*Помню, тато з мамою ве двоє співали*» [НБіН, 1/2006, 23]; **ВУ.** «*Не мало вкладу в зародженне ву мні зацікавління прошлим вложили мої діди-небоицики*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 28]. 2. За; через. «*Наказала юбї [дочці] бывати през сїем лїет у себе. / Дочка не втерпїла, вь рочок прїлетїла!*» [Житецькій, 301]. 3. Уживають при вказівці на час (замість прийменника *о*). «*У суботу бат'ушка свѣт'ім в:ус'ім год'ін*» [Арк, 22].

ВАВА *ж.* 1. «*ва́ва, -и дит. рана*» [Горбач, 456]; 2. «*болить*» [Горбач, 456].

ВАЖНИ *-а, -е.* Важливий. «*i φk'rali i'ĩ' toho p'ers'c' onka... // a to byl zarenčy'novy // no to / to 'barzo byl... i'uš / 'taki 'važny*» [CzW, 213].

ВАЗОН *ч.* «*vaz'on 'doniczka do kwiatów'*» [AGWB VI, m. 132].

ВАЗОНЦА *ж.* «*vaz'ońica 'doniczka do kwiatów'*» [AGWB VI, m. 132].

ВАЗОННИК *ч.* «*vaz'ońnik 'doniczka'*» [Janiak95, 104].

ВАЗОНОК *ч.* 1. «*вазџнок, -нка вазон*» [Горбач, 456]. 2. «*vaz'onok 'doniczka do kwiatów'*» [AGWB VI, m. 132; Cz Nosów, 153]; «*vazonok 'doniczka z gązwą'*» [Cz94, 224].

ВАКАЦІЇ [вакаційї] *мн.* Канікули. «*Пуз'н'її вже пушлї до середн'ої шкџли, вже тїл'ко на*

вакаційї говорїла по-нашому» [Арк, 22].

ВАЛ *ч.* 1. «*wał 'odpadki przy trzerepaniu lnu'*» [AGWB IX, m. 409]. 2. *ткац.* «*wał 'wał w krosnach, na który nawija się osnowę'*» [Cz94, 224].

ВАЛАХ *ч.* «*ва́лах, -а каструвальник*» [Горбач, 456].

ВАЛЕК *ч.* «*walek 'товкач для картоплї'*» [Пельцова, к. І].

ВАЛЕНТУВКА *ж., медиц.* «*valent'u'ika 'padaczka'*» [AGWB V, m. 89].

ВАЛИТИ *недок.* Викидати. «*Багажї носити, / В болото валити*» [ВЗФ, 369].

ВАЛКОВАТИ [валковати'] *-їїу, -їїеш, недок.* Викачувати (вирівнювати) полотняний одяг за допомогою рубля і качалки; своєрідне прасування. «*Сорџку валковал'ї валкџм*» [Арк, 22].

ВАЛКОВНИЦЯ *ж.* «*walkow-n'yc'a 'malgownica'*» [Tarn, m. 93]; **ВАЛКУВНИЦЯ** «[валкувниц'а]» [Арк, 22]; «*walkuvn'yc'a*» [Cz Nosów, 153]; **ВАЛКУВНИЦА** «валкувниця» [Горбач, 456].

ВАЛОВЕ ПОЛОТНО *с.* «*Робџчи штани шили з грубого конопляного полотна — валового*» [ІК-В, 188].

ВАЛОВИЙ *-а, -е.* Напрядений з валу — грубої пряжі. «*Кросна сосновиї нитки валовиї*» [ТПУП, 75].

ВАЛОК [ва́лок] *-лка, ч.* 1. Товкачик розтовкувати варену картоплю. [Арк, 22]; [валџк] *-лка, ч.* [Арк, 22]. 2. «*Розмїльчування маку, гороху, пиона, сочевиці здійснювали дерев'яним макогноном, зустрічаються також назви —валџк, —вертюх, —верцюх*» [Борисенко,

215–216]; «*i v 'vertáxu 'myžy 'nohy / ku'linamy try'maie // i val'kom 'krutyi'*» [CzW, 12]. **3.** «*val'ok 'wałek do ciasta'*» [AGWB VI, m. 191; Cz Nosów, 156; Cz94, 224]. **4.** «*val'ok 'wałek do maglownicy'*» [Cz Nosów, 153]. **5.** «*val'ok 'zwój płótna'*» [Cz94, 224]; «*val'ok*» [AGWB IX, m. 448]. **6.** Пристрій вибивати насіння з головок льону; прач; товкач. «*u'bili [льон] 'takim 'val'kom 'i namo'cyli'*» [CzW, 185]. **7.** «*Свого роду синтезом обох видів цього інструменту [див. ВІТРАЧОК] є млінок, широко відомий в ПДС [в південно-східній зоні Білосточчини]: лопати—крильця|| розкручують зуб-частий валок з дощечкою-ударником на рамі, допасованій під прямим кутом до опорного стовпа*» [Мац, 101].

ВАЛОЧКИ *мн.* «У 20–40-их роках серед українського населення в комплексі надбужанського одягу побутувала також спідниця — валочки» <...>. Полотно ткали в такий спосіб, що спідниця мала вертикальні дрібненькі зборки, звані —валочками» [ІК-В, 184].

ВАЛОЧОК¹ *ч.* **1.** Зменш. до ВАЛОК-1, 2, 3. **2.** обряд. Спеціальна палиця головного розпорядника весілля. «*Маршалок вже має такий валочок і в бальок б'є*» [Бід, 337].

ВАЛОЧОК² *-чка, ж.* «*валочок — зборка*» [Ігнатюк, 92].

ВАЛОШКА *ч., бот.* «*val'oška 'chaber bławatek'*» [AGWB VIII, m. 368].

ВАЛЬ-ВАЛЬ-ВАЛЬ [вал'-вал'-вал'] *виг.* Звуконаслідування шахтної породи, яка обвалюється. «*Трах! — упало мен'ї с'удиво́ угол'. <...> Вал'-вал'-вал' — обвал'іло' на тиї з'емл'ї*» [Арк, 22].

ВАЛЬНУТИ [вал'ну́ти] *-у́, -еш, док.* Кинути щось від себе. «*Йак молодá вихо́дит с цє́ркиви, то йак тих дру́бн'ако'в [копійок] вал'ну́т...*» [Арк, 22].

ВАЛЬЧИТИ *недок.* **1.** Воювати, боротися. «*За то́є вже чоловік стрáтив дух до то́го, же працюва́в сполéчне там, бо присяга́в на то́є і вальчив поку́ль муг*» [Ігнатюк, 46]. **2.** Сварити; говорити негативно. «*А той ксьондз на тих кацапув [українців Північного Підляшшя] вальчив і вальчив*» [НБіН, 6/95, 9].

ВАЛЮХОВАТИ *-а, -е* «Валюховáты = неповоротливый, медлительный» [Бессараба, 301].

ВАНДРОВАТИ *недок.* «*вандровати* 'мандрувати'» [АУМ, к. 81].

ВАНЄНКА *-і, ж.* «*ванєнка — ванночка*» [Ігнатюк, 92].

ВАНКІР *ч.* **1.** «*...Гості входили до ясної кімнати званої світлицею, або свитьолкою чи теж ванкіром*» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 26]. **2.** «*ван'к'ір, -á* спальна частина хати» [Горбач, 456]; **ВАНЬКІР** «*vank'ier 'mały pokoik obok izby głównej, służący za sypialnię'*» [Cz94, 224].

ВАНТРАБЯНКА *ж., кулін.* «*vantrab'anka 'kiszka nadziewana masą z tartych kartofli'*» [AGWB VI, m. 196].

ВАНТРОБА *ж., анат.* «*vant'roba 'wątroba'*» [AGWB V, m. 33].

ВАРА *ж., кулін.* «*v'ara 'potrawa gotowana'*» [AGWB VI, m. 200].

ВАРАБУХ *ч., орн.* Горобець. «*Варабух на стрісі, заказав Марисі. / Марисю, небого, не люби никого, / Ино Михала, а молодого*» [Рижик, 269].

ВАРИВА *мн., збір.* «варіва, -у городовина» [Горбач, 456]; «v'ary'va 'warzywo, jarzyna'» [Cz94, 224].

ВАРИВО [váриво] -а, с., збір. Те саме, що ВАРИВА. «В нас гурудá тут слабійі в луз'її – от шос' з вáрива, бо-о слабійі гур... слабáйа зéмл'а <...>. В нас слáбийі зéмл'і, так» [Арк, 22]; «v'aryvo || w'arywo [Cz Atlas, m. 181; Janiak95, 104]; «Вуон [кріт] кори^ене пуд'їдає і тос вариво всохне» [Лабович, НБіН, 1/2017, 28]; **ВАЖИВО** «Йак муї син, то важіва тійі-о вс'е, о, сáдит, с'éйе вс'о» [Арк, 22].

ВАРТА *ж.* «Вáрта = сельській карауль» [Бессараба, 301].

ВАРТОВНЯ *ж.* Сторожівка, сторожка. «ve dvo... d'vože buła var'tov'na» [CzW, 214].

ВАРТУВНІК *ч.* «Вартувнік = караульний» [Бессараба, 301].

ВАРУНКІ *мн.* Умови. «Треба виказатися великим знанням про годовлю пціл, створити їм як найліпши варункі» [Паб'ян, НБіН, 3/2020, 16].

ВАРХЛЯК *ч.* «varxl'ak 'warchlak, prosię kilkumiesięczne'» [Cz94, 224].

ВАРШАВ'ЯНКА [варшав'янка] -и і -і, *ж.* 1. Жителька Варшави (у багатьох н. пп.). 2. бот. Айстра; Aster. «В нашуї вйóци називáл'і [айстри] варшав'янк'і, мýсит', з Варшáви привезл'ї» [Арк, 22].

ВАРШАТИ *мн.* Сукупність ме-тодів, що властива певній творчій праці. «Елементом проекту, котори бив найбуольш атракційни для моло-дьожи, сталі телевізійни варшати» [Лабович, НБіН, 1/2009, 4].

ВАСЕРВАГА *ж.* 1. «vaserv'aha 'sznurek z ciężarkiem do wyznaczania pionu'» [AGWB IX, m. 456]. 2. «васервáга – ватернас» [Ігнатюк, 92].

ВАСИЛЯ *реліг.* «Vas'yła 'pierwszy dzień Nowego Roku'» [Dudek, 195].

ВАСОНЖЕК *ч.* «vasonžek 'wóz przygotowany do jazdy odświętnej, np. na wesele'» [Cz94, 224].

ВАСОНК *мн.* Плетений короб на віз. «by'li їi va'sonǵi tag z'vany // to by'ũ p'let'ony z v'ik'l'iny / 'čy'li z loz'it'ny / p'letóny by'ũ» [CzW, 85].

ВАТУОВКА *ж.* Верхній одяг, утеплений ватою. «Вернувся і каже: —Одін [солдат] в куфайці, другі в шинелі, треті у ватуовці!» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 30].

ВАШЕЦЬ *займ.* «Вáшэць = вы, вашь» [Бессараба, 301].

В БИКА *дит.* «Приклади ігор із Збуча – це гри в хованкі, бика, чижика» [Лабович, НБіН, 3/2012, 29].

ВБИТИСЬ [вб'їтис' || уб'їтис'] *док.* Стати частиною колони евакуйованих під час першої світової війни. «А шче хот'ел'ї вб'їтис' – не дáл'ї рáди. <...> Йакіх штіри рóз'ін так'її моцн'їши уб'їл'іс' у шос, у вуїско» [Арк, 22].

ВБІЖКИ *присл.* Бігти дуже швидко. «Бижить братик вбіжки» [ВЗФ, 367].

ВВЕЧУР *присл.* Увечері. «Єслі вітьор такий сухий ідень чи врано, чи ввечур – такий теплий сухий вітьор – но то надходить ниж, но то буде доц» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

ВВИНУТИСЬ *док.* Устигнути. «Ще марш'лок не ввинувся а вона

трах на коні і їздить вєрхом» [Ігнатюк, 32].

ВВОЛОЧИТИ док. «вволочіти, -чú / всадúти, -джú всилити в вушко голки: вволочіти / всадúти нítку» [Горбач, 457].

ВГОВТАТИ док. «вгóўтати / присмирити вговорити» [Горбач, 457].

ВГОСИНИ присл. Восени. «Теж шовкóви хусткі булі – то до порі рóку, знáчить: як навесні, літом то шовкóви, а в гóсини й зимóю тепліши хусткі накладáли» [Ігнатюк, 57].

ВДАТИСЯ [вдáтис'а] 3 ос. одн. вдáс'ц'а, док. 1. Бути подібним до кого-небудь характером чи зовнішніми рисами. 2. Бути роботящими і слухняними (про дітей). «Хл'іб ни вдáвс'а – роз'ідец':а, абí д'іти вдалíс'а, шоп л'úд'ам далíс'а» [Арк, 22].

ВДЕКОРУВАТИ [вдекорува́ти] -úє, -úєш, док. Заквітчати, прикрасити. «Так, знáчит, уберúт йогó [коровай], вдекоруúют» [Арк, 22].

ВДЕНЬКИ мн. «Цей звичай спільних робіт, який мав місце вдень, називався —вденьками» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 15]; «Вже бабí позбираúються прісти, прійде їднá до другéї на вдéньки» [Ігнатюк, 30]; **ВДЕНЬКІ** «vd'eńki 'spotkania kobiet w czasie zimy, kiedy wspólnie przędzono wełnę, len i konopie'» [Dudek, 195].

ВДИРИТИ док. Ударити. «Кажут, як гриміт літом то треба в оконці ставіти тую [громничну] свічку – то груом не вдирит» [Савчук, НБіН, 1/2004, 24]; «Колíсь ми зайшлі до ліса, ягоди збіралі і

там я вдирила таку колéжанку» [Лабович, НБіН, 2/2016, 36].

ВДОВОЛЬОНИ -а, -е. Задоволений. «Але як їх [співачок] зберу, зробімо пару пробув, поїдемо десь, то вже всі вдовольони» [Гаврилук, НБіН, 6/2014, 29].

ВДОВУ⁰ЛЬ присл. Вдосталь. «Перши раз напився солодкого [березового] соку вдовуоль» [НБіН, 4/2006, 22].

ВЕВЮ⁰РКА ж. Білка. «На підляських селах найчастіше можна почути вавюорка (Збуч, Чижі), вевюор-ка (Шостаково), вивюорка, вивюр-ка» [Лабович, НБіН, 6/2016, 33]; «vevjuorka 'wiewiorka; Sciurus vulgaris'» [Cz94, 225]; «вевюорка» [Лабович, НБіН, 6/2016, 33].

ВЕВ'ЮРОЧКА ж. Маленька білка. «Вев'юрочка скаче з дерева на дерево» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30].

ВЕДЕЛЕЦЬ -я, ч. «ведéлець, видéлець – виделка» [Ігнатюк, 92]; **ВИДЕЛЄЦЬ** «Далі мні талірки – ложка, виделець, шклянкі» [Лабович, НБіН, 5/2014, 32].

ВЕДЕНІЄ [ведéн'іє] -а, с., реліг. Введення в храм Пресвятої Богородиці (4 грудня). «[А корову молодим батьки перепивають?] Н'е, то корóву то вже ведúт на Ведéн'іє» [Арк, 22].

ВЕДЛУГ [вéдлуг] прийм. 1. Згід-но з чимось; відповідно до чогось. «А тепér знов вéдлуг ужендóвеї кс'én'г'і, е, звéц':а йáко Дуб 'іче-Тоф 'іловце» [Арк, 23]. 2. Навпаки; в протилеж-ність чомусь. «А мáти, кажú, ходíла до' цéркви тво'йá? Вéдлуг тóго то мо'йá бáба хо'дíла» [Арк, 23].

ВЕЙКА ж. «*v'eika* || *v'iika* 'zamięć śnieżna'» [AGWB VIII, m. 390].

ВЕЛИКА ПІТЬОНКА ж., реліг. «*Velyka Pítónka* 'ostatni piątek Wielkiego Postu'» [Dudek, 195];

ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ «*Velyka Pátnyс'a*» [Dudek, 195].

ВЕЛИКА СУБОТА ж., реліг. «*Velyka Sub'ota* || *Vel'ika Sub'ota* 'ostatnia sobota Wielkiego Postu'» [Dudek, 195].

ВЕЛИКА ХАТА ж. 1. Хата великих розмірів. 2. Світлиця; кімната для гостей. «Крім того господиня перед Різдом робила з соломі і кольорового паперу павуки, яких також завішували під стелею в світлій кімнаті, званій в одних селах —ванкіром, а в інших —світлицею, або —великою хатою» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/99, 26].

ВЕЛИКДЕНЬ ч., реліг. Христове Воскресіння. **ВЕЛІДЕНЬ**. «*velig-deń* 'Wielkanoc'» [Cz94, 224]; **ВИ-ЛІДЕНЬ** «*Vyl'ihdeń*» [Janiak95, 104].

ВЕЛИКДЕНЬ ПОМЕРЛИХ ч. «У пісні згадується четвер. Можливо, мова йде про четвер після Великодня, який люди на Холмищині вважали Великоднем померлих» [Рижик, 260].

ВЕЛИКИЙ ЧЕТВЕР ч., реліг. «*велікий четвѣр* Страсний четвер» [Горбач, 457]; «*Velyki Četv'er* || *Vel'iki Četv'er* 'ostatni czwartek Wielkiego Postu'» [Dudek, 195].

ВЕЛИКІ ПІСТ ч., реліг. «*Velyki Píst* || *Vel'iki Post* || *Velyki Pust* 'post poprzedzający święta wielkanocne'» [Dudek, 195].

ВЕЛИКОДНА П'ЯТНИЦЯ ж., реліг. «*Velykodna Pátnyс'a*». Те

саме, що **ВЕЛИКА ПІТЬОНКА**. [Dudek, 195].

ВЕЛИКОДНА СУБОТА ж., реліг. «*Velykodna Sub'ota*». Те саме, що **ВЕЛИКА СУБОТА**. [Dudek, 195].

ВЕЛИКОДНИ ПОНЕДІЛОК ч., реліг. «*Velykodny Ponedilok* 'Poniedziałek Wielkanocny'» [Dudek, 195].

ВЕЛИКОДНІ ПІСНІ мн., обряд. Веснянки. «...На Південному Підляшші в Люблінському воєвідстві місцеве українське населення, що живе над Бугом, весняні пісні називає: *постяними піснями, великодними піснями або володарками*» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32].

ВЕЛИКОПІСНИЙ -а, -е. Такий, що стосується Великого посту. «...Жінки зустрічалися протягом Великого посту і готувалися до Великодня. Вони сходилися в хатах в середу, п'ятницю і неділю і співали великопісні пісні, між іншими з —Богогласника, виданого наприкінці XVIII століття в Почасві» [НБІН, 2/2010, 4].

ВЕЛІЗНИ -а, -е. Величезний. «Велізни майнток пана Антона поділівся на кілька менших» [НБІН, 4/2002, 38].

ВЕЛІЗЮРНИ -а, -е. Те саме, що **ВЕЛІЗНИ**. «Колі чоловіка вибірали дочці батькі, котори дівілісь не так на вроду, як на велізюрни кусок поля...» [Лабович, НБІН, 3/2022, 28].

ВЕЛІКІ БЕБЕХ ч. «*veliki bebex* 'świński żołądek'» [Cz94, 224].

ВЕЛІКІ В'ОС ч. «*veliki v'os* 'gwiazdozbiór Wielki Wóz'» [Cz94, 225].

ВЕЛІКІ РОСТІ! дит.

«Дякуючи дитині, говорилося —Велікі (веліка) рості!» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ВЕЛІКІ ТИЖДЕНЬ ч., реліг. «*Veliki Tyždeń*». Те саме, що ВЕЛІКОДНИ ТИЖДЕНЬ. [Dudek, 196].

ВЕЛІКОДНИ ТИЖДЕНЬ ч., реліг. «*Velik'odny Tyždeń* 'ostatni tydzień Postu'» [Dudek, 195].

ВЕЛІЧ ч. Будь-що велике. «А там обори довжизни, клуні – веліч» [Плева, НБіН, 5/2021, 22].

ВЕЛІЧАРИЗНИ -а, -е. Те саме, що ВЕЛІЗНИ. «Синові багатого коваля досталась по батьках веліка і хороша хата з велічаризними окнами» [Плева, НБіН, 4/2022, 21].

ВЕЛНЯНКА ж. «*veń'anika* 'weńiana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

ВЕЛЬКОЛЬОН ч., бот. «вел'-кóл'он, -л'ну льон довгунець» [Горбач, 457].

ВЕЛЬМЕ присл. Дуже. «Відаєш що Левицька, ти ще приді, бо вельме ти жнеш дóбре» [Ігнатюк, 31]; «*v'elme – barzo*» [Janiak95, 104]; **ВЕЛЬМИ** «*velmu*» [CzW, 59]; «*вел'ми* 'дуже'» [АУМ, к. 374]; **ВЕЛМІ** присл. «Вéлми – пол'ск. = очень, весьма» [Бессараба, 301]; **ВЄЛМІ** [в'ел'м'і] «*Їа до тóго в'ел'м'і не брáлас'а, кобⁿ хаз'áйкойу бiт'і, н'е; Не м'іел'і там на чом в'ел'м'і жiт'і*» [Арк, 24].

ВЕЛЬОН [вél'он] -а, ч. Фата молодої. «Не билó де і куп'іт'і плáт'іа чи тóфл'у, вél'она то позiчила» [Арк, 23]; **ВЕЛЯН** «вél'ан, -у шлюбний вельон» [Горбач, 457].

ВЕНГЕРКИ мн., бот. «Багато вирощували слив (місцеві назви: венгерки...)» [Бор, 109]; **ВЕНЬЄРКА**. «вен'г'єрка, -и сорт дрібніших сливок» [Горбач, 457].

ВЕНГЛЯРКА ж. Посудина для вугілля. «От стоїт венглярка пустая. – Генек, іді принеси венгля» [НБіН, 2/97, 16].

ВЕНЄР ч. «*v'eng'er 'kastrator'*» [Tarn, m. 171]; «*v'enger 'kastrator'*» [Janiak95, 105]; «*v'enger*» [AGWB V, m. 69; Cz Atlas, m. 67; Cz94, 225].

ВЕНГОШ ч., іхт. Вугор (?). «*nazva ryby / to tak / ščupak <...> / v'engoš*» [CzW, 49].

ВЕНҐРАСТИ -а, -е «*vengr'asty* 'mający węgry na języku (o wieprze)» [Janiak95, 104].

ВЕНҐРИ мн. 1. медици. «*v'engry* 'węgry'» [Janiak95, 104]; «*Kupci^e, jakiji prychodili kuplati, to jakijiš wengry ponimali*» [НБіН, 3/2003, 40]; «*s'viń'a maie wengry*» [Cz94, 225]; **ВЕНЬҐРИ**. «вєн'ґри, -уґ решетина, рожа» [Горбач, 457]. 2. Ті, що кастрували свиней. «*to χu'dyły z:a buha / to ma'c'ory χaraš'laty <...> // to buły ta'ki v'engry*» [CzW, 58].

ВЕНҐРИН ч. «*v'engryn*». Те саме, що ВЕНҐЕР. [AGWB V, m. 69].

ВЕНТКА ж. «*ventka* 'wędka', – *na ventku łapatí*» [Cz94, 225].

ВЕНТРОБА ж., анат. «*вентрóба, -и / печiнка, -и печiнка*» [Горбач, 457].

ВЕНТРОБА ЛЬОГКА ж., анат. «*Вентроба льогка – рiуса – легенi*» [Г.Ю., 36].

ВЕНТРОБА ТЯЖКА ж., анат. «*Вентроба тяжка – wątroba – печiнка*» [Г.Ю., 36].

ВЕНЦІДЛА *мн.* «wenc¹idła 'kiełzno-więdzidło'» [Tarn, m. 111].

ВЕНЬГРОВАТИЙ *-а, -е.*
«вен'гровáтий з решетиною: вен 'гровáтий каба́н» [Горбач, 457].

ВЕНЬЦІШ *ч.* Рибальська снасть. «po¹robiny obru¹ćie¹ ta¹kii dreviá¹nyii i na¹táhnnyuny / <...> nazy¹vaiećsa veńciś» [CzW, 73].

ВЕПОР *ч.* «Вэпóр = кабань» [Бессараба, 301].

ВЕПРИК *ч.* «вэ́прикь = кабань» [Бессараба, 301]; «v¹epryk – v¹eršak» [Janiak95, 105; AGWB V, m. 65]; «żet ipras v¹epryka» [Cz94, 225].

ВЕПРИНИ *мн., бот.* «v¹ep¹nyu 'porzeczka czarna'» [AGWB VIII, m. 357].

ВЕПРУК *ч.* «wep¹ruk 'wierprz'» [Tarn, m. 164]; «v¹ep¹ruk 'wierprz'» [AGWB V, m. 65]; «вепру́к, -а кабанець, підсвинок» [Горбач, 457].

ВЕРАБСІЙ *ч.* Те саме, що БРУЧАВКА. [Мац, 102].

ВЕРБА *ж. 1. бот.* Дерево або кущ із гнучким гіллям та цілісними листками. *2. обряд.* «verb¹a || v¹erba 'wiązanka wierzbowych gałązek, święcona w ostatnią niedzielę przed Wielkanocą'» [Dudek, 196; CzD, 164].

ВЕРБІНА *ж., збір., бот.* «Вэрбі́на = вербовая ро́ща» [Бессараба, 301].

ВЕРБНА НЕДІЛЯ *ж., реліг.* «V¹erbna Ned'íla». Те саме, що ВЕРБНИЦЯ. [Dudek, 196].

ВЕРБНИЦЯ *ж., реліг.* «V¹erbnyca 'ostatnia niedziela Wielkiego Postu'» [Dudek, 196; CzD, 164]; «s¹čuryi¹ p¹ust buw // tylko v¹že na¹ verbnycu // to v¹že da¹dui¹ dítkam mu¹ka» [CzW, 30].

ВЕРБОВА НЕДІЛЯ *ж., реліг.* «Werbowa Nedilia». Те саме, що ВЕРБНИЦЯ. [CzD, 164].

ВЕРБОЛОЗ *ч., бот.* «верболóз, -у верба біла (Salix alba)» [Горбач, 457].

ВЕРБОЧКА *ж., обряд.* Вербові гілки освячені на Вербницю. «Бáтюшка вже в неді́лю освя́тять, ну і тоді́ несúт ту́ю вéрбочку. Хто поса́дит вéрбочку – то вже ві́росте верба́ з єї, тако...» [Бід, 340].

ВЕРБУНОК *ч.* Запис на солдатську службу. «Приста́нь, Юрку, до вербунку, / Будеш їсти з маслом курку» [Лабович, НБІН, 2/2011, 20].

ВЕРВЕЧКА *ж.* «Вэрвэ́чка = оборка оть лаптя» [Бессараба, 301].

ВЕРЕС *ч., бот.* «v¹eres || v¹erest 'wrzos; Calluna Salisb.'» [Pastusiak, 86]; **ВЕРЕСТ.** «Шморигалі верест і трошку жита вмелем у жорнах, і того вересту, і так хлі́б мама спекут» [НБІН, 3/2008, 33].

ВЕРЕТЕНО *с. 1.* «веретенó, -á веретено» [Горбач, 457]; **ВЕРТЮНО.** «vertún¹o 'wrzeciono'» [Janiak, 137; Janiak95, 105]. *2.* **ВЕРЕТЬОНО** *с.* «veretón¹o 'pionowy czop, na którym osadzona jest paprzyca w żarnach'» [AGWB VI, m. 175].

ВЕРИТЬОН *-а, ч.* «Як напра́дётся ця́ли веритьо́н – звивáли на мотові́ло му́отки» [Ігнатюк, 41].

ВЕРЕШКА *ж.* Виплетена з пру-тів рибальська снасть. «oi¹ tylko ska¹-zati¹ p¹sakref... ve¹rešku¹ plui¹» [CzW, 49].

ВЕРЕЯ *ж. 1. ?* «А мы вэ́рэю орали, орали, / Бодай намъ во́лы буяли, буяли» [Бессараба, 256]. *2.* «Коли вже все збіжжя вижали, залишали на полю, в розі ниви

близько дороги, кілька десятків стеблин жита (пшениці) і робили з них вінець, званий бородою. <...> В інших селах той вінець із жита називали вересю» [Ігнатюк, НБІН, 4/2001, 35]. 3. Відзначення закінчення жнив; обжинки. «Робіли такую вересю, такії дожінки» [Ігнатюк, 51].

ВЕРОВКА ж. «вероўка, -и мотуз прирублювати возового рубля: мотуз (великий)» [Горбач, 457].

ВЕРСТА [верста́] -і, ж. Одиниця вимірювання віддалей, що дорівнювала 1066,8 м. «Кажут, до Полічної верста́» [Арк, 23]; «верста́, -і верства» [Горбач, 457]; **ВЙОРСТА** «a ¹dity vže dva vjorst / to dva kilo¹me... dva vjorst / to ve nape¹rety i¹duť» [CzW, 13].

ВЕРСТАТ ч. «верста́т, -у / кросна, -сєн кросна» [Горбач, 457]; «*verstat* 'krosna (warsztat tkacki)» [AGWB IX, m. 425]; **ВЕРСТАК**. «По святих вечорах у кожної господині в хаті з'являвся верстак» [Саєвіч, НБІН, 1–2/2005, 52].

ВЕРСТКИ [вєрстки], множина до ВЕРСТА. «А то все казали з Верстка до Полічни вєрстки булі – не к'їл'ометри булі» [Арк, 23].

ВЕРТЕГА ж. 1. «*v'erteha* 'donica'» [Tarn, m. 89]. 2. **ВЕРТЕХА** ж. Велика череп'яна миска; макітра. «Льон [насіння] сушили і вертієлі у вертєсі і посипали уварони картоплі» [Григорук, НБІН, 2/2010, 13].

ВЕРТЕШКА ж. «*vert'eška* 'doniczka do kwiatów'» [AGWB VI, 86]; **ВЕРТИШКА** «*vert'yška*» [AGWB VI, 86].

ВЕРТИХА [вєртиха] -и, ж. Велика миска. «Пеклі галк'ї так'її,

кرایал'ї і в чорну такую вєртиху, м'їску; **ВЕРТИХА** [вєрт'їха]; **ВЕРЦІХА** [вєрц'їха]. Мійаса наварат, постаўїят вєрц'їху тогó мійаса» [Арк, 23].

ВЕРТИСЬ ч. «На Вкраїні то говорат —макітра, а в нас —вертісь» — така глиняна чорна посудина» [НБІН, 6/97, 12].

ВЕРТУХА ж. Велика миска. «І завше вертуху м'яса приготов'ят» [НБІН, 3/96, 20].

ВЕРТЬОХА -и, ж. Велика миска; макітра. «І навет з сіменя з тогó, конопель теж вєртила в вєртьосє і зупу подпалєла і тим забіляла» [Ігнатюк, 84].

ВЕРТЮХ || **ВЕРЦЮХ** ч. «Розмільчування маку, гороху, пшона, сочевиці здійснювали дерев'яним макогоном, зустрічаються також назви —валок, —вєртюх, —вєрцюх» [Борисенко, 215–216].

ВЕРТЮХА ж. «Вєртюха = большая чашка для растиранія маку, крахмалу, укр. макотра» [Бессараба, 301].

ВЕРТЯХА ж. 1. «*v'ert'axa* 'gliniana miska do tarcia maku'» [Cz Nosów, 156; Горбач, 457; Janiak95, 105]; «i v ¹vertaxu ¹myžu ¹nohy / ku¹linamy try¹maie // i valkom k¹rutyť» [CzW, 12]; **ВЕРЦЯХА**. «*v'erc'axa*» [AGWB VI, m. 192]. 2. «*v'ert'axa* || *vert'axa* 'donica'» [Cz Atlas, m. 29; Cz94, 225].

ВЕРХНІЙ ТРАЧ ч., будів. «Трач, який стояв на верхові [стольця], називається —верхній, а трачі, що стояли на землі і пилку тягали називаються —спуодокамил» [Ігнатюк, НБІН, 4/2009, 18].

ВЕРХНІК -а, ч. Те саме, що **ВЕРХНІЙ ТРАЧ**. «Пілка до різання була ренчна. Їдзон на верхови був, верхнік називався, пілку тьогав а два спудаку було» [Ігнатюк, 42].

ВЕРХОЛЕК ч. «*verchołek* ‘wierzchołek drzewa’» [Cz94, 225].

ВЕРХОПЛУОТКА ж., іхт. «На Підляшші її звать верхоплуотка. Ця регіональна форма нав'язує до місцевої назви іншої риби – плуотка. Верховодку звали на Підляшші верхоплуоткою з огляду на певну зовнішню подібність до плитки» [Лабович, НБІН, 2/2018, 34].

ВЕРЦИ мн. Мотузки, якими кріпилися постолі до ноги; волокни. «*zakładali* ‘vercy f¹tyi pusto¹ty» [CzW, 90]; **ВЕРЦІ**. «*verci* ‘sznur do zawiązywania łapci łukowych’» [Cz94, 225].

ВЕРЦІХ [vérc'ix] -а, ч. Те саме, що **ВЕРТИХА**. «*Postávïat vérc'ix* тогò мйаса» [Арк, 23].

ВЕРШКИ¹ мн. «*вершкі*, -ўў сметана» [Горбач, 457].

ВЕРШКИ² мн. «На узбережжі Бугу, на Ленчисько-Володавському поозер'ї використовували рибальське начиння власного виробу: —*вершкїл*, —*кломніл*, —*блешніл*» [Бор, 111].

ВЕРШОК ч. «*wers'ok* ‘serce w sięci’» [Tarn, m. 85].

ВЕРЩЄЧКИ мн., кулін. «Наварилі з м'яса верщєчки – таке м'ясо нарізане, тушане, і воно з такою юшкою» [Лабович, НБІН, 2/2018, 37–38].

ВЕСЕЛИКИ мн., орн. «*веселькы* = журавлі» [Михальчук, 554]; **ВЕСЕЛКИ** «*веселки* ‘журавлі’» [Лесів, 416].

ВЕСЕЛО [вес'елó] присл. Весело. «То так'її бул'ї прад^мк'ї –

то булó так вес'елó-о-о!; [вис'óло]» [Арк, 23].

ВЕСІЛЛЄ [вес'іл':е] -а, с. 1. Обряд одруження. 2. Весільний поїзд. «От шнурок перет'єзуйут' перед вес'іл':ем» [Арк, 23].

ВЕСНОВІЙ [ве^нснóвїй] -á || -áйа, -é || -éйе. Весняний. «*Ве^нснóвáйа* Микóла двáцїт' дрúгого мáйа; *Веснóвїйї* п'ес'н'ї – то рогул'ки; *Бул'ї* веснóвїйї так'їйї спец'їйáл'ни пис'н'ї – вс'о, вс'о надворї вихóдил'ї стивáл'ї, рогул'к'ї так нáзва» [Арк, 23]; **ВЕСНОВИ** -а, -е «*vesn'ovu* ‘wiosen-ny’» [Cz94, 225].

ВЕСНОЮ присл. Навесні. «*Бабї* й дивчáта ходїли в шпанцїрах вóсини й веснóю» [Ігнатюк, 59].

ВЕСНУШКИ мн. «*веснóшки*, -шок / *ластовін'н'е*, -а веснянки на обличчі» [Горбач, 457].

ВЕСТИ [вєстї] -едú, -éш, недок. 1. Водити кого-небудь. 2. Нести померлого на кладовище. «О так у нас покóйн'їк помрé – ведúт йогó чéрес селó і завóд'ат' до тих крижúў» [Арк, 23]. 3. «*вєстї* відлїтити: *вєстї* корóву до бугайá» [Горбач, 457].

ВЕСТИ ПОКОЙНИКА недок. Проводити покійника на кладовище. [Лабович, НБІН, 5/2021, 34].

ВЕСЬ [вес'] ж. Село. «На Петрá ї Павлá шчорúк в нас вес', знáчит, о, в'ел'їк'ї прáзник» [Арк, 23].

ВЕТЛІЦЯ ж., бот. Бур'ян поміж зерновими. «Я жиєла в батька жито-пианицю / А в тебе мій милий голу ветліцю» [ТПУП, 146]; «*ветліця*, *метліця* – метлиця, метлюг (трав'яниста рослина, росте

як бур'ян у посівах жита, пшениці, ячменю» [ТПУПП, 305].

ВЕЧАТИ *недок.* «Вечати = р'веть» [Бессараба, 301].

ВЕЧІРНИЙ [веч'ірний] *-а, -е.* Такий, що стосується вечора. «Веч'ірне молоко» [Арк, 23].

ВЕЧІТИ *недок.* Подавати голос (про ведмедя). «Повод'їрь и крычїть и бье єго, а медвїѣдь упрѣтъця, вѣчїть, кусаецьця, встає на задніи лапы, а чэрэзь порогъ нѣ пэрэстунїть» [Бессараба, 44].

ВЕЧОРИНКИ [вечор'їнки] *-нок, мн.* Те саме, що ВЕЧОРКИ. [Арк, 23].

ВЕЧОРК *ч.* «вечорк, -ўў / прадкў, -дóк вечорниці із прядінням» [Горбач, 457].

ВЕЧОРКИ [вечорк'ї || вечорк'ї] *-рóк, мн., етн.* Вечорниці. «На вечорк'ї то ход'їл'ї кол'їс' с кудел'ам'ї» [Арк, 23]; «I тупїр одна з другою спивають, казкї розказують на вечóрках» [Ігнатюк, 30]; «*večork'i* || *víčorki* 'wieczorne spotkania towarzyskie młodzieży i dorosłych w okresie zimowym'» [Dudek, 195]; **ВЕЧУРКІ** «То на тих вечурках сідїєлі до години 24-ої — а так накурат, што нам, дітям седячим на печїє, не било чим дихатї» [УнП, 75]; **ВИЧОРКІ** «[вичóрк'ї] *-рок, мн.* Вечорниці» [Арк, 26].

ВЕЧОРНИЦІ *мн.* «*večorn'yc'i*». Те саме, що ВЕЧОРКИ. [Dudek, 195].

ВЕЧОРОВИ [вечорóви] *-а, -е.* Вечірній. «Вечорóве молоко» [Арк, 23].

ВЕЧОРОМ *присл.* Увечері. «Як вéчором кончáла робóту, як прїшлá із кудельюю, ну то як шпўлька пóвна, то єї трéба ізвївáти на тáльку» [Бід,

342]; «*večorom treba še u'myti*» [CzW, 188].

ВЕЧУР [вéчур] *-ора, ч. 1.* Пора доби між днем і ніччю. **2. обряд.** Те саме, що ПАНЄНСКІ ВЕЧУР. [Арк, 23]; «...Молодь збиралася на дівич-вечір, що мав назви: заручини, вечур, злюбини (*Підляшшя*), вінки, розплетини, розпускання коси, скупляння коси (*Холмщина*)» [Б, 292].

ВЕДЗА *ж.* Знання. «Добре, як хтось пушов до школи і здобув там ведзу» [НБіН, 1/2006, 24].

ВЕДОМО [в'едóмо] *присл.* Відомо; як усі знають. «То йакóйе булó йїзєн'є тод'ї?! В'едóмо, ма́ма дес' там дас'т' кусóчок солонїни — шче йїї два гóда, тейї солонїни, жóвта» [Арк, 23].

В'ЄЖНО [в'їєжно] *присл., оказ.* Коли є що їсти. «Хот' не в'їєжно, ал'є вл'їєжно» [Арк, 24].

ВЕЛІЄ *присл.* Багато. «*h'ryby teš bu'le* // *'a'le... že tak* // *'vele ne bu'to h'rybuф йак'tera*» [CzW, 211].

ВЕЛІЗАРНИ [в'ел'їзарни] *-а, -е.* Величезний. «В'ел'їзарна вїбска» [Арк, 24].

ВЕЛІКЕ СЕРЦЕ *с.* Привітне, щире. «Серця до них [католиків] такого велікого не маєш, як до нашого, з нашим теплей» [НБіН, 2/97, 16].

ВЕЛІКІ [в'ел'їк'ї] *-а, -е.* Який виділяється своїми розмірами (у багатьох н. пп.). [Арк, 24].

ВЕЛІКІ ЧЕТВЕР [в'ел'їк'ї четвєр] *-ого -ргá, ч., реліг.* Четвер перед Великоднем. «В'ел'їк'ї четвєр <...>, іду́т рáно, коп шче до... коп сóнц'є не зїшлó помїт'їс'а дес' в:од'їє» [Арк, 24].

ВЄЛЦЬОЗНИ -а, -е. «велицєзны» [Янчук86, 70].

ВЄНДЗІТІСЬ *недок.* Задимлюватись (про цибулю-димку). «Там вісіло мнуого вінкув цібулі, вона вендзілась на весну, коб не било ставбунуов» [Григорук, НБіН, 5/2022, 21].

ВЄНКШИ -а, -е «*vényšy* 'większy'» [Cz94, 226].

ВЄНКШОСЦЬ [в'єнкшос'ц'] -і, *ж.* Більшість. «Тут то́го [протисто-яння між католиками і православни-ми] не було́ náчеї, тут то́го не було́, бо тут нас в'єнкшос'ц'» [Арк, 24].

ВЄНЦ [в'єнц] *присл.* Насамперед. «На мо́г'ілках то йєст капл'іц'а, де, значит, йак йєст в:йос'ц'і небóшчик чіл'і покóйн'ік, в'єнц туді йогó достарчáйє» [Арк, 24].

ВЄНЦЕЙ [в'єнцеї] *присл.* Більше. «Пóтим пови'рну́л'іс'а, и то вже закладáл'і свої́ родіни, и вже знай-шлос'а в'єнцеї родінуф» [Арк, 24].

ВЄРСА *ж.* «*v'ersa 'otwór w lodzie nakrywany, by woda nie zamarzała*» [AGWB V, 204].

ВЄРУЮЩИЙ -а, -е. Той, хто шанує Бога та поклоняється йому і всім святим; вірянин. «Каждий, которий верующий, вішає в клуні спасітеля Ніколая, коб вуин сав...» [Лабович, НБіН, 6/2010, 39].

ВЄТКА *ж., бот.* «*w'etka 'kiśc 'kłos owsa i prosa*» [Тарн, м. 140].

ВЄЯНКА [в'єйанка] -і, *ж.* Машина для віяння зерна. «І пúз'н'єї в'єйанк'і так'йї бул'і і в'єйал'і [зерно]» [Арк, 24].

ВЖЕСЄНЬ [вжєс'єн'] -с'н'а, *ч.* Вересень. «Вже дев'ятого вжєс'єн'а

н'ємци бїл'і в Брєс'т'є. Отєйу шосóйу й'єхал'і» [Арк, 24].

ВЖИСТКА *ж.* Ув'язь для обв'язування сіна на возі. «*ta'kii iak to 'davno 'buło w'żystka nazy'waii:c'a do χ'viry / do 's'ina*» [CzW, 108].

ВЗОРОВАТІСЯ *недок.* Переймати (копіювати) узор (візерунки) вишивки. «Взороваліся на старих макатках з написами, якїї колісь билі» [НБіН, 6/2013, 6].

ВЗЯВШИ [вз'авши] *дієприсл.* Позначає другорядну дію поруч тієї, що названа присудком. «Пошóв йа рїбу лáпати', кóшиком вз'авши» [Арк, 24].

ВИ *займ.* 2 *ос. мн.* (вживають для підкреслення пошани). **ВИ; ВІ-ТЕ** || **ВІ-ТЄ.** «*w'ite 'wy (zaimiek)*» [Тарн, м. 185]; «Віте відаєте що дядьку? Кум єнде до нас приходить» [Ігнатюк, 51]; «В нас кажут' в'і-те – не в'і-тє» [Арк, 27]; «В'і-те, кажу́, прийд'іте на об'їд, йак нам об'їт привизу́т, о. Шчо в'і-тє сáми?» [Арк, 27]; «В'і-те б́удете нам з'д'йєн'ц'а робіти?» [Арк, 27]; «*v'ite zaro'byty volo'čebno*» [CzW, 16]; **віте** [ТПУШП, 148]; **ВИ-ТЕ** «**в'іте** ви: *віте не пишіте*» [Горбач, 457]; «То *ві-те студєнту тут привезлі?*» [Арк, 27]; **ВІІ-ТЕ** [віі-те] «*Віі-те не знайете, йак Карп хóдит?*; **ВЄ-ТЕ** [в'єте]. «*Такáйа бу́ло силó. Мóже, в'є-те в'єдаєте?*» [Арк, 27–28]; «Ой *вете, хлопци, хлопци молоді, / А де ж поділи брата Василі*» [ВЗФ, 367]; **ВІІТЕ.** «Ой *в'їте, хлопці, красны молодці, повернітєся до дому*» [Житецкїй, 305]; **ВІ^Е-ТЕ** «Ві^Е-тє = *вы*» [Бессараба, 302]; «*И подарки билєнь-кїи! / Пуд'їдете в'їтє на чужину, / Будэтє в'їтє обсуджоны...*» [Бессараба, 253];

«*viéte* – ви» [Ігнатюк, 93]; «*viéte ba'kiow ny 'maíte*» [CzW, 147]; *viéte* [Kurasz-kiewicz, 152].

ВИБАВИТИ док. «*вiбавити*, -ўл'у, -виш викорінити» [Горбач, 457].

ВИБЕРАЇТЬСЯ ЯК СУЙКА ЗА МОРЕ фраз. Довго збиратися. «Як хтось кошкаїтьса десь вибіраїтьсе і не може вибратись, то кажут на його: —Вибираїтьсе як суйка за море» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ВИБИЖЕНЬ ч., кулін. «*вiбижен'*, -жн'а гулька на буханці, яку вигнало при печенні» [Горбач, 457].

ВИБИРАННЯ с., ткац. «На початку століття в селах Сосновиця, Дубова Колода та інших ткали рушники, рядна, покривала, звані —диванил, оздоблені технікою —вибираннял» [К-В, 235].

ВИБИТКИ мн., етн. Гра крашанками. «А малі діти в яйця грають. І на вибитки б'ються теж старії» [Ігнатюк, 33]; «*вiбитки* – назва ігри (забави) в яйця на Великдень» [Ігнатюк, 93]; **ВИБИТКИ** «[в'ібі'тки']» [Арк, 27]; «*v'ubytki* || *v'ubitki*» [Dudek, 196; Арк, 24].

ВИБІРАНИ РЯДНА мн., ткац. «Ткали рядна —вибірані, до чого вживали аж шість ничалниць і шість поножі» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

ВИБІРАТИ недок. «*vybir'aty* 'wymiać sadze'» [AGWB VI, m. 162].

ВИБОРИ мн., ткац. «Традиційний декор надбужанських сорочок – це орнаментальні смуги ткацтва – перебори (рідше назви: —виборил, —заборил, —приборил)» [К-В, 179].

ВИБОРОМ у зн. присл., ткац. «Залежно від того, чи нитка узорного пiткання проходить по всій ширині тканини, чи тільки в межах контуру даного мотиву – виділяються дві групи переборних технік: —перетикл та класичний перебор з його варіантами – тiкання —пiд полотнол й —виборомл»; «Техні-ка —виборомл розширює можливості орнаментальних мотивів. Нитка пiткання пропускається лише в рамках певного елемента орнаменту, завдяки чому виникає рельєфний, опуклий малюнок та значно розширюється колористична гама» [К-В, 234].

ВИБУБНІТІ док. «До пiтя у широкому значені односітьса й слово *вибубнів* або тож *обубонів* (Вибубнів цілого бутля)» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ВИБУЙ ч. «*вiбуй*, -бойу вибоїна, яма на дорозі» [Горбач, 457].

ВИБУХТИ [вiбухти] мин. ч. одн. вiбухла, док. 1. Розірватися (про всякий вибуховий пристрій) (у багатьох н. пп.). 2. Початися (про бойові дії). «А йа мiло до школи ходiв, бо вiбухла вуїна» [Арк, 24].

ВИВАЖНІК ж. «*vyv'aznik* 'sznurek z cięzarkiem do wyznaczania pionu'» [AGWB IX, m. 456].

ВИВАРУВАТИ || **ВИВАРУВАТІ** недок. «*vyv'aruvaty* || *vyv'aruvati* 'wyparzać przędę w ługu z poriołu'» [AGWB IX, m. 423].

ВИВАШКА ж. «*v'yuška*». Те саме, що ВИВАЖНІК. [AGWB IX, m. 456].

ВИВЕСКА ж. «v'yúveska». Те саме, що ВИВАЖНИК. [AGWB IX, т. 456].

ВИВОДИНИ мн., обряд. «Перша частина похорону звалася на Підляшші —виводинами». На виводини йшли всім селом. Якщо кладовище було в іншому селі, то похоронна процесія затримувалася на краю села і відбувалася церемонія прощання покійника з селом. Далі йшли самі родичі, а односельці верталися додому» [Б, 303].

ВИВОДИНИ мн., етн. Те саме, що ВИВУД. «Wywodiny». [Лабович, НБІН, 5/2021, 33].

ВИВОЗ [вिवóз] -у, ч. Вивезення, виселення. «Йак назвіс'ко? – і записав до вивóзу» [Арк, 24].

ВИВОРОТ [в'иворот] -а, ч. Те саме, що ВИВРОТЕНЬ. «Там в'ивороти нат'ав на дрóва» [Арк, 24].

ВИВОРОЧИСТИЙ -а, -е. Такий, де можна вивернутися (перекинутися) з возом. «Вибірай дороженьку / Простую і гладеньку / Коб не каменистая / Не виворочистая» [ТПУПП, 115].

ВИВРОТЕНЬ [в'ивротен'] -т'н'а, ч. Вивернуте бурєю дерево. [Арк, 24].

ВИВУД ч., етн. Момент, коли труну з тілом небіжчика виносять з хати. «Wywud». [Лабович, НБІН, 5/2021, 33].

ВИВ'ЮРКА ж. «вивйўрка, -и / білка білка (Sciurus)» [Горбач, 457]; **ВИВЮРКА**. «vyw'urka» [Kuraszkiewicz, 149]; **ВИВІРКА**. «'вив'ірка» [АУМ, к. 330].

ВИВ'ЯДУВКА ж. Вияснення позиції членів колективу. «Треба буде робити зустрічі з батьками

дітей [щодо викладання української мови]. Треба буде зустрітися на —вив'ядув-ці в школі й представити ситуацію» [НБІН, 1–2/95, 3].

ВИГАНЯЙ! виг. «Кожного ранку під час випасного сезону <...> повсюдно пастух умовним сигналом виголошував до селян —Виганяй!» [Мац, 97].

ВИГАНЯЙЛО с., кулін., жарт. Те саме, що ВИШИБАЛА. [НБІН, 4/2022, 30].

ВИГАНЯТИ САДЗУ недок. «wyhań'aty s'azu 'wymiać sadze z komina'» [Cz Nosów, 156].

ВИГНЕТАТИ недок. Замішувати. «Але на тії шишкі [прикраси корова] то мусóво так твердій вигнетати, щоб вираб'яти тії шишкі, пташкі, там такіі слимачкі...» [Ігнатюк, 77].

ВИГУН ч. «vyhun 'pastwisko ogólne'» [Cz94, 226].

ВИДАТИ недок. Бачити. «То я й тоє тобі дам, / Що й ти зроду не видав» [Лабович, НБІН, 2/2015, 38].

ВИДЕЛЬЦЯ [видел'ц'а] -л'ец', мн. Виделка. «То вуз'мé видел'ц'а, встрóмит, е-е, зам'іс'т' хл'іба то вуз'мé кóрка од бутел'ки» [Арк, 25].

ВИДЖВАРАТИСЯ недок. «Виджваратися = паясничать, фиглярничать» [Бессараба, 302].

ВИДИМО с. «в'идимо, -а місце в засіві, де нема сходу» [Горбач, 457].

ВИДЛАК ч., бот. «vydłak 'widłak goździsty; Lycopodium clavatum L.'» [Pastusiak, 86].

ВИДМА ж. «видма, -и піщане [неродюче] поле: відми самийй йак ніц не росте» [Горбач, 457].

ВИДМУХОВАТИ док. «видму́ховати порскати: кун' видму́хуйе» [Горбач, 457].

ВИДМУШКА ж. Яйце без білка і жовтка. «Писанки – щонайменше п'ять штук, середньої величи-ни, гарної форми курячі яйця, зварені —на твердо|| або —видмушки||, добре запаковані <...> вкладіть до картон-ного пуделка» [НБіН, 1/97, 36].

ВИДОПТИ [в'ідопти] -нту, -птеш, док. Витоптати; вигребти. «І сказала, що їе й́амочку відопти на хр́есний дорóзи» [Арк, 25].

ВИДРИСКО с. «Наведу пару прикладів інших цікавих слів: <...> герліця (сніп витрясеної соломи), видриско (новина)...» [Рощенко, НБіН 1/91, 19].

ВИДРОВАТИ -а, -е. «Видрoвати – скажуть у Збучі про когось, хто є децо агресивний і сварливий» [Лабович, НБіН, 6/2016, 34].

ВИДРУБКА ж. Бочечка пива. «*кируто* ¹vutki / ¹кируто vud¹rubku / ¹abo an¹ta¹ak |pywa» [CzW, 11].

ВИДУРНЮВАТИСЬ недок. Жартувати. «Сванька стеле лю^нжко. То це видурнюються. Поліна кусок рогатого всадят в постелю і кия положат, завінут у пелюху, якую латку» [Лабович, НБіН, 5/2018, 30].

ВИДУРНЯТИСЬ недок. Робити “дурниці”. «Ой, не треба ді^еду / В лі^еси видурнятись, / Оно треба ді^еду / Грибчикі збирати» [Лабович, НБіН, 3/2015, 33];

ВИДУРНЯТИСЯ. «Ви-дурнятіся – значитья робіті з себе дурня» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30]; «Всяк видурнялись. Санкі аж на клуню

затягнут для господаря» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4].

ВИДЬОРКО с. «вид'орко, -а / дойанка, -и дійниця» [Горбач, 457].

ВИЖЕЙ [віжеї] присл. вищ. ст. Те саме, що ВІКШЕЙ. «в'іжеї вище» [Горбач, 457]; *Котóри віжéї св'і^ечку тримáйе* [під час вінчання], *то б́уде жóнд'іт'і над тим* [Арк, 25].

ВИЖИНАТИ недок. Довгий час жати. «Жала вона жала жала вижинала / І у чистум полі тополею стала» [ТПУП, 184].

ВИЗНАНС [визнán'е] -а, с. Конфесійна приналежність. «За сенá-ц'іїї то найвіж'еї вознán'е питáл'і – чи правослáвне, чи катóл'ік... йáк'е визвán'е... (швидко виправилась) визнán'е» [Арк, 25].

ВИЗЬМИ [виз'мі] вст. сл. Те саме що ВІЗЬМІТЕ. «На шáнку в нас кáжут' ш'éпка, а в йіх ш'іпка. Ої виз'мі» [Арк, 25].

ВИЗЬМІТЕ [виз'м'іте] вст. сл. Уживають для привернення уваги співрозмовника. «В нас што – там што, виз'м'іте, вс'о инáчеї говорат; [виз'міте] *Виз'міте, я вам скажу́, – нам то вона́, на́ша мо́ва, вис'о́ла, а кому́с'?*» [Арк, 25].

ВИЙМО с. «в'іймо, -а вим'я» [Горбач, 457].

ВИЙОНТЕК [вийóнтек] -тка, ч. Виняток. «В нас то тут вс'о б'елару́си – тут вийóнтек катóл'ік йе» [Арк, 25]; **ВИЙОНТОК** [вийóнток]. «Мало котори пари такийі з л'убв'і жініл'іс'а – то б́арзо в'іл'ік'і вийóнток б́ув» [Арк, 25]; «*domy byli d'ev'anyie // bo tiri'vanum t'ajio tam / vy'iontek z'es*» [CzW, 199].

ВИКАЙСТРОВАНІЙ -а, -е. «*vykaïstrov'nyï* ‘wytrzebiony’» [Cz Atlas, m. 190].

ВИКЛЄПАТИ док. «*в'ікл'єпати* поклепати: *в'ікл'єпати косу́*» [Горбач, 457].

ВИКЛИНА ж., бот. «*виклі́на*, -и верболіз» [Горбач, 457].

ВИКОПИСКО с. «*vyk'opysko* „miejsce, gdzie można (wy)kopać sokołwiek’» [Cz03, 379].

ВИКРЕНТАСИ мн. Викручені вироби з тіста. «*Інни то ще виробляли якісь там викрентаси, а інни оно піруог*» [Лабович, НБІН, 2/2013, 34].

ВИКУП ч., обряд. Дарована горілка за звільнений прохід весільному поїзду. «*х'торс'у х'осіт' іак на'булш' вукири*» [CzW, 119].

ВИКШТАЛЦЕНЄ с. Освіта. «*Чоловік без викишталценя, то не здає собіє справи, чого і де їде, туолько утікає*» [Савчук, НБІН, 2/2016, 16].

ВИЛАЗИТИ недок. «*вилáзити* / **схóдити** сходити (картопля, збіжжя)» [Горбач, 457]; «*Бóронами волóчимо, йак чут'-чут' зачинáют вилáзити* [картоплі]» [Арк, 25].

ВИЛЄТОК ч. «*vylet'ok* ‘jajo zniesione bez skorupy’» [Cz94, 226].

ВИЛИЗАТИСЯ док. «*в'ілизатис'а*, -жус'а / **окрийáти** виздоровіти після важкої недуги» [Горбач, 457].

ВИЛІВОК ч. 1. «*в'іл'івок*, -ўка перше яйце молодої курки» [Горбач, 457]. 2. «яйце без шкаралупи» [Горбач, 457]; «*v'y'livok* ‘jajko

zniesione bez skorupy’» [Cz Nosów, 156; AGWB VI, m. 195].

ВИЛКОВАТИ [вил'іковáти] -а, -е. Чималий. «*Тої дит'ук вил'іковáти*» [Арк, 25].

ВИЛКА [в'ілка] -лок, мн. Вила. «*Йе картопл'ови в'ілка і бурак'ови в'ілка*» [Арк, 25].

ВИЛКИ мн. «*вилкú*, -лók вили» [Горбач, 457].

ВИЛОЖАНІЙ -а, -е. «**в'іложаний* викладанець: *комір в'іложаний*» [Горбач, 457].

ВИЛОЧКИ мн. «*вилочкú*, суховини: *вилочкú йат з дéрева*» [Горбач, 457].

ВИЛОЧНИК ч. «*vy'ł'osnyk* ‘trzonek (wideł)’» [Cz Atlas, m. 180].

ВИЛЯСОВАТИ [в'іл'асоват'і] док. Виграти; отримати безкоштовно. «*Прийшóв і кáже: —Ви в'іл'асовал'і нагрóду!*»

ВИЛЬОСОВАТИ [в'іл'осо-вát'і]. «*Бúдете л'осовát'і, в'іл'осоє-те áл'бо л'оду́вку, прáл'ку, тел'е-в'ізор*» [Арк, 25].

ВИМАГАНЯ [вимагáн'а] мн. Шкільні вимоги. «*Ну ни така́йя [давнiша школа], ни так'ййи вимагáн'а, йак тепér*» [Арк, 25].

ВИМАНТИТИ док. Обманути. «*Витесалі вирубалі дубовую доску / Вимантілі випросілі у матера дочку*» [ТПУП, 154].

ВИМЕНЄ с. «*v'y'meńe*, g.sg. *v'y'meńa* ‘wymię’» [Cz94, 226]; «*w'y'muńe*» [Kuraszkiewicz, 149].

ВИМИТИ [в'імити] -ийу, -ийеш, док. Випрати. «*П'уз'н'йй зн'áти т'уйу ф'іранéчку, в'імити*» [Арк, 25].

ВИМІТАТИ недок. «*vy'mitatí* ‘wymiątać (sadzę)’», – *vy'mitatí sazi s*

kořina» [Cz94, 226; AGWB VI, m. 162].

ВИМ'ЯНА [вим'яна] -и, ж. Обмін українцями і поляками у повоєнний час між Україною (УРСР) і Польщею. «*Із:а Буга багáто л'удеї [приїхало] – такá булá вим'яна*» [Арк, 25].

ВИНАЙМОВАТИ недок. «*винаймóвати наймати: пастухá винаймóвали*» [Горбач, 457].

ВИНАЛІУМ [винал'іум] ч. Тканина якась (?). «*Кáже на йóго, на тóго майóра, шо в фокстрóт'іках, угу, і в нагав'іц'ах винал'іум*» [Арк, 26].

ВИНДА [вінда] -и, ж. Санки, прив'язані до жердини, які обертали навколо кілка, вбитого у лід (молодіжні розваги). [Арк, 26].

ВИНЕЦ ч. «*винéц, -нц'у / шл'уб, -у вінчання: йек прійдут з виниц'у*» [Горбач, 457].

ВИНІКИ мн. Результати. «*Матуру здав з середніми виніками*» [Оверчук, НБіН, 4/2006, 29].

ВИНОЧКИ мн., обряд. «*На Підляшші останній вечір перед шлюбом, переважно в суботу, відбувався дуже важливий весільний обряд званий виночками. <...> До хати молодої приходили дівчата з села, її подруги, і плели для неї шлюбний вінок, а також для дружок молодої та молодого*» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ВИНОЧОК ч., евф. Дівоча цнота. «*Знати козака – виночка не доношу*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 32].

ВИОБРАЗЬНЄ [виобраз'н'є] -а, с. Уява; уявлення. «*Вун сам зна́йе, йак п'ісáт'і [ікону], ма́йе, ма́йе свуї*

к'ірунок і ма́йе своїе... виобраз'н'є» [Арк, 26].

ВИПЕРДОК ч., бот. «*v'yperdok 'purchawka chropowata'*» [AGWB VIII, m. 361].

ВИПІТКА [віп'ітка] -и, ж. Випивка, п'янка. [Арк, 26].

ВИПРАВЛЯТИ недок. «*ви-праўл'áти влаштовувати: по зме́р-лому випраўл'áйе обід*» [Горбач, 457].

ВИПРИЩИТИ [віприщити] -у, -еш, док. Покропити, зволожити. «*Тійі мóтки трéба віприщити, о, горóнчоїу водоїу попріщити, коб вони крáшче бул'і [пряміші]*» [Арк, 26].

ВИПУСТ «*віпуст, -у поверх штанів: сорóчка / кошу́л'а на віпуст*» [Горбач, 457].

ВИПУСТОК ч. 1. «[віпусток]. Теля, яке вже випускали пастися. «*Йакóгос' такóго ни т'іл'óнок, но віпусток трóха бу́л'шиї, прив'ів додóму за тóйе... за ту́їу слóужбу*» [Арк, 26]; «*віпусток, -стка / йалóха, -и ялівка*» [Горбач, 457]. 2. «*v'ypustok 'zrebie roczne'*» [AGWB V, m. 50; Janiak95, 106].

ВИРАДИТИ док. Відправити; послати. «*jek pudrusl'i to w'yradyu na sl'uzbu*» [Kuraszkiewicz, 152].

ВИРАПІТИ ОЧІ фраз. «*ВЫрапити óчи = выпучить глаза*» [Бессараба, 302].

ВИРАТУВАТИСЯ док. «*выра-туюсь = спасусь*» [Михальчук, 554].

ВИРВЕЧКА -и, ж. Один з чотирьох мотузів, на яких підвішували колиску. «*Колішка бу́лá завішунá до пóлапа на такóму кру́кови на такіх штирóх шнурка́х, що називáлися вірвечки*» [Ігнатюк, 49].

ВИРГАЧ ч. «*vyrǵač* ‘zwinięta wiązka czesanego włókna lnianego’» [AGWB IX, m. 411].

ВИРИ мн. Примітивно обладнане місце для спання. «*to ro'bili tag z'vany 'vyry / s 'paru doš'čok / 's 'ieñnik 'narxanu so'łotoju*» [CzW, 88]; «*'vyry 'prycza z desek służąca do spania*» [AGWB VI, m. 105].

ВИРИКАННЯ мн. Голосіння. «*Віру в тоє, що близьки умерши могут з того світа явитися пташкою, чуїмо і в мёрлінських —вириканнях*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 29].

ВИРКИ мн. «*'vyrki* ‘prycza z desek służąca do spania’» [AGWB VI, m. 105].

ВИРОДОК ч., знев. «*виродок, -дка* виродок» [Горбач, 457].

ВИРОСТОК ч. «*вúросток, -тка* кілець [кільчик] на картоплині: *вúросток картóпл 'і*» [Горбач, 457];

ВИРОСТКИ мн. «*'vyrostki* ‘kiełki ziemniaczane’» [Cz94, 226].

ВИРУБ ч. «*'vyrub* ‘otwór w lodzie nakrywany, by woda nie zamarzała’» [AGWB V, 204].

ВИРУСТКИ мн. «*'vyrustki* ‘młode pędy w roślinie’» [Janiak95, 106].

ВИСАДА ж. Дорога, обсаджена деревами. «*i 'tutakaï bu'ła vu'sada // a'leïa*» [CzW, 73–74].

ВИСИПАТИСЯ недок. «*висипатис'а* колоситися: *próso висипáйеца*» [Горбач, 457].

ВИСІВКИ мн. «*вúс'іўки, -вок* грис» [Горбач, 457].

ВИСІЛЬНИК -а, ч. Учасник весілля. «*Ідуть на сáлю і музикáнти*

і висільники і там вже бáвляться. Танцюють» [Ігнатюк, 80].

ВИЕСКИ^Е мн. «*w'y'eskye* ‘szczęka końska’» [Tarn, m. 159].

ВИСКОЧЕНЬ 1. [вúскочен' -чн'а, ч., бот. Гриб (?). «*Вúскочн'і збирайут, так 'ійі сúвиe, сúвиe. Вúскочн'і пшеváжн'е робачл'іви*» [Арк, 26]. 2. «*Опеньок луговий це один із найсмачніших їстівних грибів (їстівна лише шапка), який містить лікарські речовини, однак він маловідомий та рідко збираний жителями підляських сіл. <...> Мені вдалося записати ще одну [назву], вживану в Стебках, присілку села Пасічники Великі — вискочень*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 39].

ВИСЛОДКИ БУРАЧАНИ мн. Бурякові відходи під час виробництва цукру. «*Штораз буольшою популяр-носьтою тіeшат'ся вислодкі бура-чани, подобно то добра, молоко-угонна паша*» [НБІН, 4/2005, 20].

ВИСОЛОПІТІ ЯЗИК док. «*Вúсолопити яззыкь = высунуть яззыкь*» [Бессараба, 302].

ВИСПА ж. «*wyspa* ‘wyspa’» [Cz94, 226].

ВИСРАНЕЦЬ ч., жарт. Хлопчак, підліток. «*Така була пістна вечера, але то дорослим, бо такі —висранці*», як ми, то іли леній» [НБІН, 6/97, 12].

ВИСРАНКІ мн., знев. Молоді, що вдають із себе старших. «*v nas f 'šili to ta'kúti z 'menšyту / to / ту za... 'wały* [ми називали] *wysran'ki*» [CzW, 17].

ВИСТЕРЕГАТИСЬ недок. Остерігатися, оберігатися. «*Любі доню любі доню то й вистерегайся /*

Щоб той козак молоденькі з тебе не сміявся» [ТПУПП, 203].

ВИСТІРАТИ док. «в́ист'ірати / в́ипрати випрати» [Горбач, 457].

ВИСТУПЦІ мн. «В́иступци = туфли» [Бессараба, 318].

ВИСЦЯТИ НА КРОПІВУ фраз. Не мати дитини; збавитися від дитини. «А як хтось бив трохи мондрі'йши і мі^е в одне або двоє діті, то пльоткаркі казали, што вона висцяла на кропіву» [НБіН, 4/2020, 23].

ВИСЮЩИЙ -а, -е. Такий, що висить. «Клали немовля спочатку біля матері, а згодом у колиску: —висючу!» (тобто, підвишену до стелі, сплетену з лози)» [Б, 282].

ВИТЕРЕБИТИ док. «в́итеребити, -бл'у / в́икорчовати викорчувати» [Горбач, 457].

ВИТИ недок. «в́іти вити: собáка в́ііе» [Горбач, 457].

ВИТИРАТИ недок. «в́итирáти витрясати з комина: в́итирáти сáжу» [Горбач, 457].

ВИТЛУМАЧИТИ [в́итлумачити] -у, -иш, док. Пояснити. «Зáра, зáра... Йá ни мóжу в́итлумачити... Возвид'én'ііе Чéсного Христá, Чéсний Хрест; Йá вже вам тóго не в́итлумачу» [Арк, 26].

ВИТНУТИ док. Ударити. «Витнув раз витнув два тіло почорніло» [ТПУПП, 259].

ВИТРИЩКА [в́итрищчка] -и, ж., бот. Якийсь колючий бур'ян, що росте поміж пшеницею. «Аї! в:áшуї пшениц'і в́итрищчк'і мнóго, вона бáрзо кол'ушча» [Арк, 26].

ВИТУШКА мн. «vut'uška 'wijadło'» [Janiak95, 106].

ВИТХНУТИ док. Відпочити (< віддихнути). «То тих писень

найбу́ольш складáлі і співáлі, щоб витхну́ті» [Гнатюк, 51].

ВИТШИМАНЯ с. Витримка. «Дзисай якби споганути тоє жице, но то видавалосе, же то не до витши-маня було» [Сосна, НБіН, 2/2018, 15].

ВИТЯГЧИ док. Витягти. «Тупір як в́ибілили [полотно], трéба бу́ло є звину́ти, в́итягчи» [Гнатюк, 41].

ВИТЯТИ док. 1. [в́ит'ати] в́итну, в́итнеш, док. Вирубати. [Арк, 26]. 2. Витоптати. «Стежка є, де ходят зайці, бо вони навіт в житові мают витяти стежки, де бігают» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ВИТЯТИЙ [в́ит'атій] -а, -е. Вирубаний. «Злемб – то в́ит'атій л'іс» [Арк, 26].

ВИТЯТИСЯ [в́ит'атис'а] -нус'а, -нес'а, док. Ударитися об твердий предмет. [Арк, 26].

ВИХАРАШАНИ(Й) -а, -е. «v'uxarashanyї || v'uxarashany || v'uxarash'any 'wytrzebiony'» [Cz Atlas, m. 190].

ВИХОВАНКА ж. «виховáнка, -и приймачка, нерідна дочка» [Горбач, 457].

ВИХОВАНОК ч. «виховáнок, -нка приймак, нерідний син» [Горбач, 457]; «v'uxovanok 'pasierb'» [Cz94, 226].

ВИХОДИТИ док. «в́иходити (своїé) подертися, виноситися: нагавіцї в́иходили своїé» [Горбач, 457].

ВИХОДОК [в́иходок] -дка, ч. Дерев'яний туалет, прибудований до господарської будівлі. «Ўстемп то под джв'і пшин'ес'е... (ўстемп – то в́иходок)» [Арк, 26].

ВИХОР ч. «вiхор, -хру буревiй» [Горбач, 457].

ВИХУВАНЕЦЬ ч. «wuchwanec' 'wuchwanek'» [Janiak95, 106].

ВИЦЕЧКА ж. «вицeчка, -и екскурсія, прогулька» [Горбач, 457];

ВИЦЄЧКА «Так доставал'и п'єрше м'єйсце, то пшевáжн'е давáл'и нам нагрóду – виц'єчка» [Арк, 26].

ВИЧАРАБКАТИСЯ док. Викарабкатися, видертися, вилізти. «Покуль льотчик вичарабкався з самольота, Сергiй успiв його з усіх сторóн оглянути» [Плєва, НБiН, 2/2021, 21].

ВИЧВОРИТИ док. Зробити, не обдумавши. «Вичворив штось дурное» [Лабович, НБiН, 6/2022, 30].

ВИЧИРИШНІЙ [вичiришн'iї] -н'а, -шн'е. Такий, що стосується вечора; вечiрнiй. «Вичiришн'е молоко» [Арк, 26].

ВИЧИЩОНИ -а, -е. «wycyśc'ony || wycyśc'any 'wytrzebiony'» [Cz Atlas, m. 190].

ВИЧУХРАТИ док. Вичесати рештки стебел з прядива. «i wże iak i'ho [стебла льону] pot'replu' / ščeš'treba 'wycuxraty» [CzW, 105].

ВИШИБАЙЛО ч. 1. «Żyd najczęściej brał sobie do potosu silnego, barczystego mężczyznę, który pilnował w karczmie porządku. Nazywano go wyszybajło» [НБiН, 3/2003, 39]. 2. жарт., обряд. «До весiльного столу обов'язково готували голубци, капусту з м'ясом, гречану кашу, м'ясну і сирну —мачанку». Наостанку подавали кисiль з сушених вишень (—вишибайло») [Борисенко, 220]; **ВИШИБАЛА** «Окрум того, вун [кисiль] подається, як правило, остатним і слугує свого роду ети-кетним знаком

закунчиня застуля, за що його у народі прозвали —вишибалою») [НБiН, 4/2022, 30].

ВИШИНІ [вишинiї] в зн. присл. Заввишки. «Д'iуйуса – стойт такайа-о бóчка вишинi і такайа ширинi» [Арк, 26].

ВИШКИ -шок, мн. «вiшки – стеля з жердин в хлiві» [Игнатюк, 92]; «вiшки, -шок горище над хлiвом» [Горбач, 457]; **ВИШКІ** «Вiшки = чердак в сараф для склада сiна или соломы» [Бессараба, 302]; «w'yški 'wyszki'» [Tarn, m. 17]; «v'yški 'strych w stodole'» [AGWB VIII, m. 319]; «w'yški 'strych w chlewie (oborze) utworzony za pomocą drągów rozłożonych na belkach'» [Cz94, 226; Pelcowa02, 71].

ВИШКРЕБОК ч., кулiн. «вiшкребок, -бка хлiбець з решток тiста» [Горбач, 458].

ВИШМАРОВАТИ док. «вiшмаровати, -руйу обсмарувати» [Горбач, 458].

ВИШМОРАТИ [вiшморати] -айу, -айеш, док. Намастити; вкрити тiло маззю. «Нашл'и туйу мáсти, менé вiшморал'и, по'лужил'и пут не'рiну» [Арк, 26].

ВИШТАЛЦЕНЄ [вишталц'єн'є] -а, с. Освiта. «Будите iix сортовáти, питáтис'а, iак'и фáх мáйеш? вишталц'єн'є...» [Арк, 27].

ВИЩЕРКА [вiщчерка] -и, ж., бот. Щириця; *Amaranthus retroflexus* L. «Кóл'иц'а вiщчерка» [Арк, 27].

ВИЩІЙ прикм. вищ. ст. «a de ty 'toho tufka'ča pudne'seš / iak to 'tylu w'yšy' z 'neho» [CzW, 9].

ВИЩІРІТИ ЗУБИ док. «Вiщирити зúбы = оскалить зúбы» [Бессараба, 302].

ВИАЗД ч. «*vújъзд*, до вийазду проїздка возом» [Горбач, 458].

ВІ виг. «*ві!* вигук на вола “ліворуч!”» [Горбач, 458].

ВІВАТИ мн. «*Досить популярними [на весіллі] під впливом поляків стали короткі вітальні приспівки — вівати*». Часто вони виконувалися речитативом» [Б, 300].

ВІПІЛІА ж., реліг. «*Vigília 1. wigilia Bożego Narodzenia (24 XII / 6 I)*» [Dudek, 196]; **ВІПІЛЬЯ** «*potem vigília na'chodit // 'robim їdlinku / ubi'raіemo*» [CzW, 187]. **2. ВІПІЛЬЯ** «*vigília ‘wieczera spożywana w tym dniu’*» [Cz94, 226]; «*uroczysta wieczera wigilijna*» [Dudek, 196]; **ВИПІЛІЯ** «[Що з грибами робили?] *Ну шчо робіли? Їд'он варів, мариновав, а приважн'е сұшат'. Ну і шчо? Зимойу до зұни, пирог'і, капусте на Вигіл'іе*» [Арк, 24]; **ВІЛІА** «*Vília*» [Dudek, 196].

ВІДАТИ [в'ідати] -айу, -айеш, недок. Знати. «*Хотіл'і, коп хлопц'і вже не в'ідал'і, йак вони́ будут ворожіти*» [Арк, 27]; «*Ни в'іду, ку'д'ко часу*» [Арк, 27]; **ВЄДАТИ** [в'єдати]. «*Можє, в'є-те в'єдайте-те?*» [Арк, 27]; «*вїдати — знати*» [Ігнатюк, 92; Лесів, 416]; **ВІЄДАТИ** «*не вїдаю*» [Нечуй-Левицький. НБІН, 1999, №5–6, 21]; «*Вже багато польських слів вплило в язик більських русинів, напр.: бич (batiz), вєдаю...*» [Нечуй-Левицький. НБІН, 1999, №5–6, 22]; **ВІЄДАТИ** «*И тїло бабы казавъ закопати дворакамъ въ ночи, щоб ниhto нэ бачивъ и нэ вїєдавъ*» [Бессараба, 63].

ВИДЕЛЄЦ ч. «*vıdelec ‘widelec’*» [Cz94, 226].

ВИДЕЛКІ мн., ткац. «*vıdelki ‘siery i widełki z haczykami, które nawijają nić na szpulkę’*» [Cz94, 226].

ВИЄРКО с. Відерце. «*Як у відерку вода єст вода єст / То й у дівочок правда єст правда єст*» [ТПУШ, 77].

ВИДНО¹ [в'ідно] безособ. дієсл. Видно; можна побачити. «*Гіл'ко з'єл'ско росло такійє — воїд'ош, то... то н'є в'ідно ч'єлов'єка, е-є, біло*» [Арк, 27].

ВИДНО² [в'ідно] встав. сл. Мабуть. «*Н'іц не сказав, ано ус'м'іхнувс'а, — в'ідно, йа траф'іла йо'му*» [Арк, 27]; **ВИДНО** [в'ідно]. «*Вун каже тєс'ц'ови, каже: — Видно, с'єї собака в примакаx*» [Арк, 27].

ВИДНОВА [в'ідно́ва] присл. Спочатку. «*Зачали в'ідно́ва будувати*» [Арк, 27].

ВИДУРОЧУВАТИ недок. «*—Шептуни*» силою слова, чарівним заклинанням відвертали зло, —*відурочували*», —*відганяли*» хвороби» [КК, 316].

ВИДЬ ж. Відомості, знання. «*Записки мої, котори зобрав і публікую, виявлюют, якая відь накопилася протягом столітті про дикі звірі*» [Бартошук, НБІН, 4/2017, 29].

ВІЄЙКА ж. «*Вїєйка = небольшая метель*» [Бессараба, 302].

ВІЄЙКІ мн., анат. «*Вїєйкі — rżęsy — вії*» [Г.Ю., 36].

ВІЄКО с. «*Вїєко = вїко, крышка отъ квашни, отъ кадки*» [Бессараба, 302].

ВІЄНИК ч. «*vıenyk ‘miotła do zamiatania izby’*» [Cz Nosów, 153].

ВІЄНЦЯ мн. «*Вїєнця = верхній край горшка, кувшина и другой посуды*» [Бессараба, 302].

ВІ^ЕРНО присл. Щиро, добросовісно. «...І їще вієрно жать не буде / Но на слонечко зглядать буде» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 35].

ВІ^ЕС ч., бот. «v'ies || v'es 'Ulmus campestris L.» [Pastusiak, 86].

ВІ^ЕЧКО «[в'ічко] -а, с. Накривка на діжу» [Арк, 27].

ВІ^ЕШАЛЬНИК ч. Той, хто повісився. «Як утопіце, то топельник, а як повісівсе – то вішальник... Самобу́йця» [Бід, 346].

ВІЄ ч. «в'ієе 'гряділь'» [АУМ, к. 306].

ВІЙОР ч., ткац. «v'ior 'kołowrotek do nawijania nici na cewkę'» [Cz94, 226].

ВІКЛІНА ж., бот. Різновид верби, з прутів якої плетуть кошики. «byli ū va'sonǵi tag z'vany // to byŭ p'let'ony z v'ikliny / 'čyli z łoz'i'ny / p'let'ony byŭ» [CzW, 85]; «Раз привію^оз з вікліни фотель» [НБіН, 1/99, 33].

ВІКО с. Дерев'яне накриття на бочку. «navet take v'iko na verx z'robyť» [CzW, 59].

ВІЛКА ж. «w'ilka 'przywoja'» [Tarn, m. 114].

ВІЛЬГОЦЬ ж. Сирість. «Зімою часом заходила по углам вільгоць, пудлогув тоже не било – нормальни туюк з глини» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ВІН займ. Він. [в'ін]. «То заўше в'ін запросів до хати, почистував нас» [Арк, 25; Ігнатюк, 72, 85]; v'ın [CzW, 32; CzW, 103]; **ВҀН** w'ın [Kuraszkiewicz, 154]; **ВҀН** в'ін [ТПУПП, 259; ТПУПП, 146]; **ВИН** [вин || ви'н]. «Бойа́л'іс'а, бо на роботу [в Німеччину] був злани ви'н и йа» [Арк, 25]; **ВЕН** ven [CzW, 159]; **ВУН** [Ігнатюк, 88]; v'yn [CzW, 158]; **УН** «un s'a na p'ewno w mi'sku

rod'it'» [Kuraszkiewicz, 153]; «То ун взев ниток скілька клупків і намочив їх у луей» [Лесів97, 90; CzW, 21]; **ОН** on [CzW, 116]; ^uon, ^uin [CzW, 202]; uon [Kuraszkiewicz, 153]; **ВУ^Н** «вуйн» [Житецькій, 306]; «Закуповлюют мо-лебень до святителя Николая, коб вуин іспомуи, коб всьо велось, шиховало» [Лабович, НБіН, 6/2010, 39]; **ВУ^ОН** [Ігнатюк, 73]; vion [Kuraszkiewicz, 157]; vion [CzW, 21], wion [CzW, 72], вуон [ТПУПП, 43]; **ВУ^ЕН** [Ігнатюк, 67]; wien [Kuraszkiewicz, 153]; «Вуєн пушов до возовні і витяг бричку» [Лесів97, 90]; пор. фік-сації в Атласі української мови: «в'ін || вҀн || вон || ун 'він'» [АУМ, к. 52].

ВІНДА ж. «v'inda 'urządzenie do wkładania kłoców na wóz'» [AGWB IX, m. 457].

ВІНЕЦЬ [в'інець'] 1. -нц'а, ч. Корона, яку тримають над головами мо-лодих під час вінчання. 2. **ВИНЕЦЬ** -нц'у, ч., обряд. Вінчання. «[Скільки разів за стіл садовлять весільних гос-тей?] Ну ку'л'ко? Йак прийедут з в'ін'-ц'у, а тогді вже вечєра; [винєць']. Од-йїж:аїе, на котору годіну там вже бат'ушка скаже винєць'» [Арк, 27].

ВІНКО с., змениш. Вино. «А ми то вінко випілі, випілі / Головки нізько схілілі, схілілі» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49]; «Дожалі житко до смуга, до смуга / Там бочка вінка і друга, і друга» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49]

ВІНКОВЕ с., обряд., субст. Закладання хати (?). «А вже за пуост на Вербніцю, вже вінкове било – сїту хату ставілі, в сорок другому

рокові» [Гаврилук, НБІН, 3/2001, 27].

ВІНО -а, с. 1. «*віно* – придане, посаг» [Ігнатюк, 92]. 2. «*в'іно* ‘худоба’» [АУМ, к. 363].

ВІНОВАТ [в'іноват] -а, -е. Такий, що має борг. «*Іа, каже, в'іноват оставс'а двацит' рубл'у'в*» [Арк, 27].

ВІНОК [в'іно́к] -нка́, ч. 1. Квіти, сплетені в коло для прикрашання голови. 2. Букет квітів. 3. «*віп'ок* ‘jemioła; Viscuum’» [Cz94, 226]. 4. обряд. «*У деяких місцевостях укра-їнсько-польського пограниччя <...> перед вінчанням, або ще й в суботу (Видово) чи його старший сват їхав до молодої з вінком. Це був явний вплив польської традиції на весільну обрядовість україномовного населення Підляшшя*» [Филимонюк, НБІН, 1/2007, 30]. 5. Невеликі чотиривірші повчального та побажального характеру для молодої, які читає старший сват. «*Ну говор'іц':а в'іно́к так'і... так'і в'ерш <...>, молод'а́йа вклон'а́йец':а, і там і му́зика ігра́йе*» [Арк, 27]. 6. «*Назвою вінок окреслювали на Підляшші так само довгі орації, які тоді виголошували старший сват і старша дружка польською мовою*» [Филимонюк, НБІН, 1/2007, 31].

ВІНОЧКИ [в'іно́чки] мн., обряд. Дівич-вечір. [Арк, 27].

ВІНОЧОК -чка, ч. Букет квітів чи різних трав, освячений у церкві. «*А по́том вже берé ба́бка купáє дітя́, кладé у во́ду вінóчки з зіля́*» [Ігнатюк, 55].

ВІНЬКІ мн., бот. «*w'ínk'í* ‘kwiaty’» [Tarn, m. 139].

ВІНЬЦЄЖИ мн. Рибальська сітка. «*i vín'ceży <...> zastav'iaiuoša*» [CzW, 49].

ВІРІТЕ [в'ір'іте] вст. сл. Ужива-ють для переконання співрозмовника. «*А́л'і, в'ір'іте, в з'іц'ін:их л'ітах билó, мо́же, і к'эпс'ко, а́л'е йа то́го не пон'імáла, же то к'эпс'ко*» [Арк, 27].

ВІСКА ж., анат. «*v'íska* ‘skroń’» [AGWB V, m. 14]; «*Віска* – skroń – висок, скроня. *Такоє квасне, што аж у вісках тісне*» [Г.Ю., 36].

ВІСЬНЬОВКА ж., медич. «*v'ís'ńoúka* ‘febra’» [AGWB V, 210].

ВІТАННЯ НА РІЗДВО: «*Будьте здорови з колядою*». – «*З вами здоровими*» [НБІН, 6/97, 12].

ВІТКЛАДНЯ ж. «*в'ітк'ладн'а* ‘полиця’ (у плузі)» [АУМ, к. 305].

ВІТРАНИКІ мн. «*w'itr'anyki* ‘wiatrówki’» [Tarn, m. 5].

ВІТРАЧОК ч. «*Для постійного ж відстрашування звірів і птахів від стада чи від поля <...> користувалися вітрачками, що кінцем стрижня закопувалися в землю і самі озвучувалися пориваннями вітру*» [Мац, 101].

ВІТРОГОН [в'ітрогón] -а, ч. Ручна віялка для віяння зерна. «*Тоді в'ійанк'і так'ійі бил'і. Ручна́йа маши́на шче то́йе... так'і, одні́м сло́вом, в'ітрогón*» [Арк, 28].

ВІТРЯЧКИ мн. «*Орнаментация узорів спідниці складається з ромбів, розеток, трикутників, — вітрячків, комбінуючи які, народні майстрині досягали безліч варіантів художнього вирішення*» [ІК-В, 207].

ВІТУШКА ж., ткац. «*v'ituška* ‘wijadło, urządzenie do przewijania przędzy’» [Cz94, 226].

ВІТЬОР ч. «*в'ім'ор* ‘вітер’» [АУМ, к. 40]; «*віт'ор*, -тру вітер:

жёрдку положиў на стропóви, шоби вiт'ор не зриваў» [Горбач, 458].

ВІТЮШКІ [в'іт'ушк'і] -шóк, мн. Гілки фруктового дерева, обплетені тістом як прикраса короваю. «На рогал'і казál'і в'іт'ушк'і» [Арк, 28]; **ВИТЮШКИ**¹ [вит'ушк'і] [Арк, 28].

ВІХТИК [в'іхтик] -а, ч. Те саме, що ШМАТКА. [Арк, 28].

ВІШАК ч. «вiшáк, -á гак вішати одяг» [Горбач, 458].

ВІШАЛЬНИК || **ВІСЕЛЬНИК** ч. «O meżczyźnie, który się powiesił, mówiono wi^eszalnik (Czyże, Zbucz), wi^eselnik (Klejniki)» [Лабович, НБіН, 6/2020, 43].

ВІШАР ч., бот. «Вишáръ = трава, растушая на лѣсных болотахъ, котóрую косятъ позднею осенью» [Бессараба, 302].

ВИЩАТИ недок. «Вищáти = визжати» [Бессараба, 302].

ВИЯЛЬНЯ ж. «вiйáл'н'а, -і / *млино́к, -нка віялка, млинок млинкувати збіжжя» [Горбач, 458].

ВИЯНКА [в'іянка] -и, ж. 1. Лопа-та-совок для віяння зерна. 2. Сіль-ськогопідарська машина-віялка. «Луз'-н'ей бул'і в'іянк'і так'ійі» [Арк, 28].

ВІЗЕНЕ [вiз'ен'е || в'из'ен'е] -а, с. Ув'язнення. «Йа ї в:оїс'ку був пól'-с'кому, и в в'из'ен'у був на заходи' [Польщі]» [Арк, 28].

ВІІТИ [вiй'т'і] мин. ч. одн. вiйв, док. Заподіяти нещастя кому-небудь за допомогою “поганих” очей. «I не знайу, хто-то чи^і вiйв, чи вона захвор'їела от:о́го, чи^і што» [Арк, 28].

ВЙОСКА ж. 1. «вiйóска, -и сільська громада» [Горбач, 458]. 2. [вiйóска] Село. «В нашуї вiйóсци називáл'і [айстри] варшавiянк'і,

мусит', з Варшáви привезл'і» [Арк, 28]; «uže tóta pry'vezla me'ne do mi'iej ro'din:yї yu v'iosk'i» [CzW, 144]; «Розривок нема, для того вся моло-дъож втикає до міста, а zostались недобітки, як то говорить на вiйосци» [Лабович, НБіН, 5/2009, 12].

ВЙОСКОВИ [вiйоскóви] -а, -е. Сільський. «Ну от так'і бáнки, о, вiйоскóви...» [Арк, 28].

ВКАРАТИ [вкарáт'і] -áйу, -áйеш, док. Покарати. «Коб сказáв, што Україна дойде од Рос'їи, - хол'єра,

вкарáл'і би» [Арк, 28].

ВКІНЯНИЙ -а, -е. Вкинутий. «zyto f'kińane» [CzW, 162].

В КОТКА І МИШКУ етн. Великодна гра. «...А тогди ще в котка і мишку ще бавились. І теж хлопець дiвчину лапає» [Лабович, НБіН, 3/2013, 33].

ВКРАСТІ ТХОРА фраз., евф. «Такіі жиди Манашикі то вже оно збуоже скуповлювали. А там у селіе то всяк комбіновали. Кавалієрка гроши не мi'ла – треба у батька тхора вкрати. Так говорили – тхора, то значит збуоже вкрати і тим Манашкам продати» [Максим'юк, НБіН, 6/2017, 28].

В КРАТИ присл., ткац. Спосіб простого ткання. «Також ткали простим сплетінням льняне полотно в сiрі клітини, в говiрці —в крати||, з якого шили простирала і пошивки, iнакше наволочки» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 29].

В КРАТКУ у зн. присл. Про мінливу погоду. «Погода оказалась в кратку. Сонце – дощ, сонце – дощ» [НБіН, 4/2005, 20].

ВКРОЇТИ док. «**вкройіти** / **врізати** вкרוїти: *врізати / вкройіти хл'їба*» [Горбач, 458].

ВКРУТИЛЬ ч. і ж., оказ. (?). «*Вийди мати подивися / Що ми тобі привезлі / Чи корову чи теліе / Чи невістку вкрутилиє*» [ТПУП, 154].

ВКУСКА -и, ж. Шматок чого-небудь їстівного для перекусу. «*І поміт ілі снадане, якусь вкуску хтось приладив як то для своєї родіни*» [Ігнатюк, 38].

ВЛАСЬНЄ [влас'н'є] присл. Властиво; очевидно. «*Влас'н'є єтого вс'ого не можна знат'ї, бо то ни ніхто не нотовав*» [Арк, 28]; «*власнє – саме*» [Ігнатюк, 93].

ВЛЄЖНО [вл'єжно] присл., оказ. Можливість полежати; ледарювання. «*Хот' не в'єжно, ал'є вл'єжно*» [Арк, 28].

В ЛИПУ ДУСТАТІ фраз. Бути побитим. «*Коб то бив хто інакши, то зараз вигнали б його з забави або в липу дустав би*» [Плева, НБІН, 1/2022, 33].

ВЛОГОВАСТИЙ -а, -е. «**влóго-вастий** спрацьований, зістарілий: *влóговастий кун'»* [Горбач, 458].

ВЛОНЧУВАТИ недок. «**влóн-чувати** включувати: *влóнчувати с'вітло*» [Горбач, 458].

В ЛУСКУ в зн. присл. «*Пастухи виплітали солом'яні смужки, а сільські умільці робили з них капелюхи. Плели кілька способами: рівною широкою стрічкою, у зубчики, косичкою, в луску тощо*» [ІК-В, 204].

ВЛУЧКА -і, ж. «*влучка – гарус*» [Ігнатюк, 93]; «*влучка, -и*

волічка, фабричні вовняні нитки» [Горбач, 458].

ВМАЗАТИСЯ док. «**вма́затис'а** повалятися: *вма́затис'а ў болóто*» [Горбач, 458].

ВМАКАТИ недок. Вмочати; посипати. «*Сушені гриби вмакають в муку і смажать на олії*» [Вищенко, НБІН 3/92, 20].

ВМАТАТИСЬ док. Залізти, опинитися. «*За —советув|| медві°дь вматався в погуон овечок в Ягуднік*» [Лабович, НБІН, 6/2016, 33].

В МІШКУ СЯ РОДІЛ фраз. Бути щасливим. «*un s'a na p'ewno w miš'ku rod'it*» [Kuraszkiewicz, 153].

В МУШКУ в зн. присл. Спосіб пов'язування намітки. «*Носили й —завійку|| (—рушник||). Її ткали з тонких лляних ниток, а кінці прикрашали переборами. Завійку жінки складали втрое, і зав'язували голову в —мушку||*» [ІК-В, 208].

ВНИК [вник] -а, ч. Петля для лову диких качок та ін. звірини. [Арк, 28]; «*Вниками лапали зайці, куни, лиси, що попадеться*» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 25].

В НОГИ фраз. Втекти. «*taia soł'datka 'ciēla i my to'dy v 'nohy ftyk'ly*» [CzW, 148].

ВНЯТИ док. Записати. «*Ku°lki ja tam znaw, ku°lki pomentaw tych ludy, z takych, szczo jich uže dawno, dawno neta, to ja jich u swoju kitrad' wniaw*» [УнП, 67].

ВО присл. 1. Ось тут. «*Во зóшит. Ни бачиш чи шо?*» [Арк, 28].

2. Ось-ось, незабаром. «*Vže mi ošim'žešont dva 'liēta // 'bude ūo 'teras*» [CzW, 203].

ВО ЙОМ'ЯЦА незмін. Початок молитви у швидкому темпі – *Во ім'я*

Отця. «ska'zala // —vo ĩom'ia'ca i 'syna i s'v'ia'toho 'duxa / a'miń!» [CzW, 21].

ВОВА ч. і ж. «**во́ва**, -и дит. уявна страшна істота, щось страшне» [Горбач, 458].

ВОВК ч. 1. Хижак родини собачих. 2. Комірний довгоносик. «**Вовком, волком та вовчаком** називають цю комаху також носії українських говірок Південного Підляшшя» [Лабович, НБіН, 6/2019, 13]. 3. евф. Жіночий статевий орган. «**Прийшов кум до куми позичати борка / Кума ногу пудняла показала вовка**» [ТПУПІ, 265].

ВОВК! ВОВК! виг. «Окрім сигналів до тварин (в т.ч. на водопій, на повернення) в репертуарі пастухів були мелодії для комунікації між людьми. <...> Двома протяглими через паузу тонами різної висоти (або гучності) і криками —**Вовк! Вовк!** піднімали тривогу» [Мац, 99].

ВОВКИ мн. 1. Хижаки родини собачих. 2. ент. Комірні довгоносики. «**Вовкі з дзюбаком заведуться у засіци – говорили в Збучі**» [Лабович, НБіН, 6/2019, 13]. 3. бот. «***вовкú**, -ÿÿ / **кол'учки**, -чок реп'ях (Aretium)» [Горбач, 458]. 4. бот. «**voũki** || **vovky** 'owoce łopianu'» [AGWB VIII, m. 367].

ВОВКОВАТИ -а, -е «**Вовковаты** = похожій характером на волка» [Бессараба, 302]; **ВОВКОВАТИЙ**. Зарослий бур'янами і кущами терен. «**Бо то ни силó, тїл'ко вовковатїй терен**» [Арк, 28].

ВОВКУЛАК ч., етн. Той, кого чарівник перетворив у вовка. «**Чарув-нікъ, якъ розозлицьця на**

якого нэбўдь человїѣка, то мóжэ ёго обэ́рнўти въ вовка, и тако́го вовка называ́ють вовкула́комъ» [Бессараба, 44].

ВОВНЯНКА -и, ж. Різновид спідниці. «**Вовня́нка** – назва спідниці з вовни, одностайного кольору» [Ігнатюк, 92]; «**Тка́ли теж на спудниці́ полотно́ з во́вни ідно́го кольору́ напри́клад бордо́ви, зельо́ни, чо́рни, бронзо́ви, і спудниці́ шїлі з його́ в такі́ кліні́. Така́ спудни́ця назива́лася вовня́нка**» [Ігнатюк, 60].

ВОВЧАК ч., ент. Те саме, що **ВОВК-2**. «**Вовком, волком та вовчаком** називають цю комаху також носії українських говірок Південного Підляшшя» [Лабович, НБіН, 6/2019, 13].

ВОВЧЕ ЛИКО с., бот. «**воўче лі́ко** бруслина (Evonymus europaeus)» [Горбач, 458].

ВОВЧИЙ -а, -е. «**воўчий: во́учи грибі́** неїстівні губи» [Горбач, 458].

ВОГОЛІ [во́гол'і] присл. Узагалі. «**Шко́ла бил'е́-ѣак'і ни́ма, ни́ма в нас во́гол'і**» [Арк, 28]; **ВОГУЛЄ**. «**А те-не́р во́гуле не́ма тих зезу́лов**» [Бід, 345]; «**v 'ogule 'tuteĩ s tux te'renuf // teš rus'kiie vyũž'zieli // z'načy pravos'ûav-nuĩ / vyũž'zieli**» [CzW, 205]; **ВОГУЛЄ** «**І так во́гуле всьо́ робї́лося ре́нчне**» [Ігнатюк, 41].

ВОДИЦЯ [водиц'á] -і, ж., пестл. Вода. «**Прийде Ва́н'їчка водиц'у́ бра́ти – за веде́рца́ вче́пл'ус'а**» [Арк, 28].

ВОДКА -і, ж. «**во́дка** – горілка» [Ігнатюк, 92]; **ВОТКА** [во́тка]. Горілка. «**Хло́пц'і во́тк'і, а ми заку́ск'і знисемо́**; «**Лї́тер во́тк'і ві́пїе**»; «**І беру́т ви́п'їва́ют во́тку**

там – *свойé схód'ац':а*» [Арк, 30]; **ВУДКА** «*вудка – горілка*» [Ігнатюк, 92]; **ВУТКА**. «*куруто 'vutki*» [CzW, 11].

ВОДНАЯ КОЛЯДА [Воднайа Кол'адá] *-ойі -и, ж., реліг.* Те саме, що **ВОДОКРЕЩЕНІЄ**. [Арк, 28]; «**вод-найа кол'адá надвечір'я** Богояв-лення» [Горбач, 458].

ВОДНОСТАЛЬ *присл.* «Водно-сталь = вь одну нитку» [Бессараба, 302].

ВОДОКРЕЩЕНІЄ [водокрешчén'іє] *-а, с., реліг.* Водохреще (19 січня). «*Кáжди ру^ок на Водокрешчén'іє бóса йшла до цéркви*»;

ВОДОХРЕЩЕНІЄ [водохрешчén'іє]. [Арк, 28]; «**водокрешчén'іє, -а** Водохреща» [Горбач, 458];

ВОДОКРЕЩЕННЯ. «*А решта [сіно з різдвяної вечери] ліжит на столі пуд обрусом, або пуд столом в'язочка, аж до Водокрещення, а тогди й виносят всьо й коляду разом*» [НБіН, 6/97, 12];

ВОДОХРЕЩЕНЬЄ

«*Vodoxreš'ėńie*» [Dudek, 196].

ВОДОКРИЩИ [водокрiшчи] *мн., реліг.* Те саме, що **ВОДОКРЕЩЕНІЄ**. «*Тришчi н'i тришчi – вже проiшли Водокрiшчи*» [Арк, 29; Лабович, НБіН, 1/2020, 21]; **ВОДОХРЕЩІ** «*Vod'oxreš'ci*» [Dudek, 196]; **ВОДОХРИЩЕ** «*Vod'oxryš'ce*» [Dudek, 196].

ВОДОХЩА *ж., реліг.* «*На Підляшшi це свято [Водохреще] відоме під назвами —Водохщa||, —Йордан||, на Холмицині – —Писана Коляда||, Йордань*» [Борисенко, 219].

ВОДЯНА КОЛЯДА *ж., реліг.* «*Vodanaia Kolada* '1. Wigilia święta Objawienia Pańskiego. 2. Wieczera spożywana w wigilię święta Objawienia Pańskiego'» [Dudek, 196];

ВОДЯНА КОЛЯДА *ж.* «*Напередодні Водохре-ща робили так звану водяну коляду. Це був пісний день, а до часу, як посвящать воду, взагалі нічого не їли*» [Рижик, 268–269].

ВОДЯНИЙ *ч., бот., субст.* «*vo-dan'yi 'tatarak'*» [AGWB VIII, m. 381].

ВОДЯНКИ *мн., бот.* Сорт слив. [НБіН, 4/2022, 28].

ВОЄ *с.* «*wo'e || wi'e 'grządziel*» [Cz Atlas, m. 52].

ВОЖУХ *ч.* «**вóжух / кручок, -чка** кухонний гачок до вогню» [Горбач, 458].

ВОЗАК *ч.* Той, що вивозив підводами дерева з Біловезької пущі. «*Як возак не позбирає нарiзаного дерва по ліси, не вивезе на дорогу і зложит в штаблі, то жадьон самоход не вивезе його з ліса*» [НБіН, 4/2006, 22].

ВОЗВИДЕНІЄ ЧЕСНОГО ХРИСТА [возвид'én'іє чéсного христá] *незм.* Воздвиження Чесного і Животворчого Хреста Господнього; Чесний Хрест (27 вересня). [Арк, 29].

ВОЗДУШНИ ШАР *ч.* Повітряна куля. «*Podiwilisie, szto tut krutitsie ton wozduszny szar, to znaczyt bude, wze kazali szto bude skutok swieta*» [TG, 190].

ВОЗИТИ *недок.* 1. Переміщати що-небудь за допомогою воза, авто та ін. 2. *перен.* Бити когось. «*І вóзить, і вóзить киякою*» [Ігнатюк, 52].

ВОЗОВНЯ *ж.* Приміщення для возів. «*Вуєн пушов до возовні і витяг брiчку*» [Лесів97, 90].

ВОЗЬМІ [воз'м'і] *вст. сл.* Звертання до співрозмовника – подумай, порівняй. «*А до шкóли ж, воз'м'і,*

н'ем'ець вс'їє шко́ли пороск'ідав – н'е билó шкóл» [Арк, 29].

ВОЙ ч. «*woj 'podłużne listewki płochoy*» [AGWB IX, m. 432].

ВОЙСКОВИЙ -а, -е. Солдатський. «*Як хлопці ішли до войска, то найбуольш спивали тиї писні войскови*» [Лабович, НБіН, 2/2011, 21].

ВОЛАТИЙ -а, -е. «*волатий / брухатий / животатий пузатий*» [Горбач, 458].

ВОЛАТИ *недок.* Викликати кого-небудь; вимагати прийти. «*А вчителька: — Раніє Jagodnicki, ran go nie bije. А батько: — То пошто мене волаєтєл*» [НБіН, 6/2020, 24].

ВОЛАХАТИ -а, -е «*Волахаты = косматый*» [Бессараба, 302].

ВОЛЕ, ВОЛЕ *виг.* Кличний відмінок ім. віл (?). «*Я до його воле, воле, а він мене рогом коле*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2000, 38].

ВОЛЄ с. «*Волє = зобь у птицы*» [Бессараба, 302].

ВОЛИК ч. «*вóлик, -а віл (кастрований)*» [Горбач, 458];

ВОЛІК «*...А на Юрія наїсться волік тра-виці*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

ВОЛІТИ [вол'іти] *вóл'ї, недок.* Хотіти; бажати. «*Йа ни знайу, бул'ї рúски значит' чи україн'с'к'ї – от л'убл'у, йак вони гомон'ат'. Вс'о їду за н'їми, слу... Вóл'ї сто рас³ л'єп'єї слúхати, ниш пóл'ске*» [Арк, 29]; «*Волю булочку сухую в мїєсти з'їєсти, як у батька м'ясо зо слоїка, на межїє*» [УнП, 82]; **ВОЛІЄТИ** *недок.* «*Волієти = больше желать, предпочитать*» [Бессараба, 302].

ВОЛІТИСЬ *недок.* Те саме, що ВОЛІТИ. «*Я волюся тисьонц дати / Ниж тебе розвинчати*» [Ігнатюк,

НБіН, 3/99, 32]; «*Я волівся б кáже – двіста рублі дати, жеб тая дівчина на тум коньóви не їздила*» [Ігнатюк, 32].

ВОЛОВЧИСТИЙ -а, -е. Такий, що має довге волокно (про льон). «*kilka par ia'ieč / v ku'ropku v'ložyt' / žeby to' lon biu' wołof'čysty'*» [CzW, 102].

ВОЛОДАР ч., *етн.* «*До найпопулярніших весняних забав належали —володар і —княгиня*» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 15].

ВОЛОДАРКА -и, *ж., етн. 1.* Пісня-веснянка. «*Збирáлися у пулувіну пóсту дивчєта в купкі такі і спивáли такіх писєнь – володáрок*» [Ігнатюк, 44]; «*Свáньки – веснянки, теж постя́ннії пісні, велико́дні пісні і володáрки*» [Ігнатюк, 105]. **2.** Великодня пісня. «*Велико́дні пісні, звáни тут володáрками спивáли колїсь тут дівчáта од Велико́дня до Вознесєня то є до Вшєстя*» [Ігнатюк, 54]; «*Деякі старожили на Півден-ному Підляшші згадують, що перед самим Великоднем та під час свята спивали пісні, які називалися —воло-дарками (від гри-пісні —Володар)*» [Рижик, 255]; «*Назва —володарка походить від назви одної забави, гри, що називається —володар*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 32].

ВОЛОДАТИ *недок.* «*волóдати* могли ворушити, [володіти]: *не волóдаїу л'ївою рукоїу*» [Горбач, 458].

ВОЛОКА¹ *ж.* «*волóка, -и* торок прив'язувати лапті» [Горбач, 458]; «*Взували ногу в личак та обв'язували її конопляними*

мотузками (—волока-ми!),
переплітаючи через —уха|| ли-чаків»
[ІК-В, 187]; «wołoka ‘sznur do
wiązania łapci łukowych’» [AGWB IX,
m. 486]; «vołoki pletuť s konořel»
[CzW, 169].

ВОЛОКА² ж. 1. Поземельна
міра з 30 моргів (близько 16,8 га). «А
vuoň mieř štyry vołoki // sto dvaćat’
morgi» [CzW, 74]. 2. Земельна ділян-
ка. «волока – волока (ділянка землі
площею близько 16,8 га)» [ТПУПІ,
305]; «Ой чия то волока / Довгая і
широка? / На юй женчикі жалі, /
Серпикі поламалі» [ВЗФ, 376–377]:
«Там теперечка вс’ої каз’он:и [ліс],
бо там шчо було – бул’і одні волók’і,
Грецьувщина» [Арк, 29].

ВОЛОС НИ СПАВ [вóлос ни
спав] фраз. Нічого не зруйноване;
усе не зачеплене. «А йак Чéхи? Не
зачéпане – там и вóлос з будінкоў ни
спав, вс’о стойт’... Чéхи стойат’»
[Арк, 29].

ВОЛОСЄ с., збір. «vołos’e
‘włosy’» [Cz94, 225].

ВОЛОСИ ДУБОМ СТАЮТ
фраз. Зі страху волосся піднімається
вгору. «Почув Даніло як волоси йому
дубом стають. З переляку аж шапка
з голови злетіла» [Гаврилюк, НБІН,
3/2012, 43].

ВОЛОХАТИЙ -а, -е. «волохá-
тий / кудлатий кудлатий» [Горбач,
458].

ВОЛОЧАСТИ -а, -е. Такий, що
волочиться, не держиться одного
місця. «А я добри хлопець / Та й не
волочасти / Де дивчину вчую / Там
нуочку ночую» [ТПУПІ, 255].

ВОЛОЧАЩИ -а, -е. Те саме,
що ВОЛОЧАСТИ. «А я хлопець
добри, той не волочащи, / Де дивчину

чую, там нуочку ночую» [Лабович,
НБІН, 2/2015, 33].

ВОЛОЧЕБНЕ [волочѣбне] -
ого, с., субст., обряд. Подарунок
хресних своїм хрещеникам на
другий день Великодня. «На
Велікдень кáжда мáти хрещóна
несé волочѣбне – три пáри, штіри
пáри яєць для свóго сúна» [Ігнатюк,
32–33]; «І бив такій звічай, що
давáлі волочѣбне для хрестнѣкуов»
[Ігнатюк, 88]; **ВОЛО-ЧЄВНЕ**
«Волочѣвнэ = даренье яиць на
Пасху» [Бессараба, 302]. **ВОЛО-
ЧЕБНО** [волочѣбно] [Арк, 29];
ВОЛ-ОЧЕВНЕ «vołořebne ||
vołořebno || vołořebne ‘jajka dawane
chrześniakom przez rodziców
chrzestnych na Wielkanoc’» [Dudek,
196]; «vite zarobyły vołořebno»
[CzW, 16]; **ВОЛОЧЕВНО**
«vołořebno ‘pisanki’» [Cz94, 225];

ВОЛОЧЕБНИК ч., обряд. «vo-
łořebnyk ‘dziecko odwiedzające domy
z życzeniami wielkanocnymi, wynagradzane za to pisankami’» [Dudek,
196].

ВОЛОЧЕБНИКІ мн., обряд. Ті,
хто ходили від хати до хати,
співаючи великодні пісні. «Takich
wielkanocnych kołędników nazywano
wołoczéb-niki, wołókalniki» [НБІН,
2/97, 36].

ВОЛОЧИТИ недок.
«волочіти, -чú, -чиш / боронувáти
скородити: волочіти нýс’л’а с’івбу
заволочу-вати» [Горбач, 458];
ВУЛОЧИТИ «typ’er wułoćat’
žel’iznemu b’orunaty a dawńij
skur’odyły dyruv’anymy»
[Kuraszkiewicz, 154]; «wołoćy’ety
‘włóczyć’» [Тарн, m. 123]; Бóронами

волóчимо, йак чут'-чут' зачина́йут
вилáзити [картоплі]] [Арк, 29].

ВОЛОШИСКО с. «*wołoš'ysko*
„pole, z którego zebrano fasolę“; *v nas*
wołoš'ysko ...tak wołoš'ysko / n'e fasol'a
/ no wołoš'yk nazyv'ajut'» [Cz03, 379].

ВОЛОШІ К [волош'ік] -а, ч.,
бот. Невитка квасоля [Арк, 29];

ВОЛОШІК «*волошік – квасоля*» [Г-
натюк, 93]; **ВОЛОШИК** «*n'e fasol'a*
/ no wołoš'yk nazyv'ajut'» [Cz03, 379].

ВОЛОШКА ж., бот. «*woł'oška*
'chaber'» [Тарн, м. 149].

ВОЛУКАЛЬНІКІ мн., обряд.
Ті, що ходили від хати до хати,
співаючи великодні пісні. «*Takich*
wielkanocnych kołędników nazywano
wołoczébniki, wołókalniki» [НБіН,
2/97, 36].

ВОЛЬНО присл. Повільно. «*ta-
ja bu'dova barzo volno iš'ta*» [CzW,
88].

ВОЛЬНОЄ [вóл'нойе] -ого,
субст. Вихідні дні (?); відпустка.
«*Прийїжжэйе с'удá, йак то ма́йе*
вóл'нойе» [Арк, 29].

ВОНА займ., ж. Вона. «*Вона́*
[дочка] *бойáлас'а врóку*» [Арк, 30];
ГОНА «*ho'na*» [CzW, 106]; **УНА** *u'na*
і *'una* [CzW, 203]; **ЯНА** «*яна ж мене*
кличе» [ТПУПІ, 246].

ВОНИ займ., мн. Вони. **ВУНИ**
«*vu'ny*» [CzW, 107]; **УНИ** «*u'ny*»
[CzW, 107], *uny* [Kuraszkiewicz, 150];
ВОНІ^Е «*voñiē poš'li*» [Kuraszkiewicz,
157].

ВОНО займ., с. Воно. «*ščoš'
'vono je*» [CzW, 172]; **ВУНО** *vu'no*
[CzW, 162]; **УНО** *u'no* [CzW, 159].

ВОНТОРНІК ч. «*vontornik*
'watornik, narzędzie do robienia
rowków w klepkach do wstawiania
dna'» [Cz94, 225].

ВОНТРОБА ж. «*vontroba zob.*
pečen'a» [Cz94, 225].

ВОРЕЧОК ч. 1. «*vor'ečok* 'górna
część męskiego garnituru'» [Karabo-
wicz, 145]; «*vor'ečok* 'marynarka'»
[AGWB IX, m. 474]; **ВУ^ОРЕЧОК**
[ву^оречок]. Чоловічий піджак. «*На*
маринáрку тут б'удут казáти
ву^оречок, а ту д'іж'урок» [Арк, 31]. 2.
«**воречок**, -чка мішечок» [Горбач,
458].

ВОРКІ мн. Мішки, торбинки.
«*s pa'kułuf // to myš... [мішки] še...
'vorki 'byli // 'vorki po 'našomu*
nazy'vali» [CzW, 187].

ВОРОБЕЙ ч. «**воробей**, -бйá
дзига, фуркало» [Горбач, 458].

ВОРОБЕЙКІ мн., орн., пестл.
Горобці. «*Внадятьсе пташкі, внадя-
тьсе пташкі, / Це й тие воробейкі*»
[Лабович, НБіН, 2/2016, 38].

ВОРОБЕЛЬ [воробел'] -бл'á, ч.,
орн. Горобець; *Passer* [Арк, 29; АУМ,
к. 144; Ігнатюк, 93]; **ВОРУБЕЛЬ**.
«*vorub'el* 'wróbel'» [Cz94, 225].

ВОРОБІЙ ч., орн. «*вороб'ій*
'горобець'» [АУМ, к. 144]; **ВОРО-
БІ^ЕЙ** «*Підляська пісня — Як вискочив*
воробі^ей» [Лабович, НБіН, 2/2016,
35]; **ВУРУБІЙ** «*virub'ij*» [Janiak95,
105]; «*wurub'ij*» [Kuraszkiewicz, 154].

ВОРОБІЙОВЕ МОЛОКО [воро-
бйóве молоко] -ого -а, с., кулін. Біла
рідина як страва, виготовлена із
розтертого конопляного насіння.
[Арк, 29].

ВОРОБУХ -а, ч., орн. Те саме,
що **ВОРОБЕЛЬ** [Ігнатюк, 93]; «**воро-
б'ух**, -а горобець» [Горбач, 458; АУМ,
к. 143].

ВОРОБЦЮХ ч., орн. «*вороб-
'ц'ух*». Те саме, що **ВОРОБЕЛЬ**.
[АУМ, к. 143].

ВОРОЖБІЙ ч. Те саме, що **ВОРОЖЕЙ**. «*Той ворожбій конче хотів, жеб тії, то значить, той господар йому зафундував. А вун не фун-дував*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2006, 37].

ВОРОЖЕЙ ч. «**ворожэй**, -а знахар [ворожбит]» [Горбач, 458].

ВОРОЖЕЙКА ж. «**ворожэйка**, -и / **воробжка** ворожка» [Горбач, 458].

ВОРОЖИТИ недок. 1. Передбачати майбутнє. 2. перен. Тут: свідчити, указувати. «*Як червоне сонце заходило, то казали, ворожило на погоду добру*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

ВОРОЖКА ж. Те саме, що **ВОРОЖЕЙКА**. [Горбач, 458].

ВОРОНА ж., орн. 1. Птах. 2. перен. «*Ворона – скажуть підляшани про роззяву*» [Лабович, НБіН, 2/2016, 36].

ВОРОНІНЕ ЖИТО с., бот. «*wor^oni^e z^yto 'sporysz'*» [Tarn, m. 147].

ВОРОТА мн. «**ворота**, -ут ворота: *ворота на дві половіни*» [Горбач, 458; АУМ, к. 130].

ВОРОТИЛО с., ткац. 1. «*vorotylo* || *vorotilo* 'wał w krosnach'» [AGWB IX, m. 426]; **ВОРОТІЛО**. «*vorotilo* 'wał w krosnach, na który nawija się płótno'» [Cz94, 225]; «*vorotilo*» [Cz94, 225]; «Воротіло = цилиндръ, на который наворачивают основу» [Бессараба, 302]; **ВУРУТИЛО**. «*vurutilo* 'wał w krosnach'» [Janiak95, 105]. 2. «**воротіло**, -а навій ткацьких кросен» [Горбач, 458]; «*worotylo* 'nowój'» [Tarn, m. 66].

ВОРОТОЧКА мн. «**вороточка**, -чок / **фуртка**, -и хвіртка» [Горбач, 458].

ВОРОТЦЯ мн. Ворітечка. «*Выїѣхала [молода] зъ воротэць / И махнула хусточкою въ городэць*» [Бессараба, 253].

ВОРОЧАТИСЯ [ворочатис'а] -айус'а, -айіс'а, недок. Вертатися. «*Пóс'л'і нї'мец став ворочатис'а... Пóвне селó булó тих нїмц'ув; А вже тїїї, котóри вже... рóтств'ен'іки', йáг би родїна, то їде с тим покóй-н'іком, а вже тїїї л'уде, так'її чужїїї, ворóчайуц':а додóму*» [Арк, 29].

ВОРОШИТИ недок. «Ворошіти = шевелить» [Бессараба, 302].

ВОРЇВКА ж. «**ворўўка**, -и лата тину» [Горбач, 458].

ВОРЧАТИ 1. [ворчати] -у, -иш, недок. Висловлювати невдоволення. «*І стáл'і вже ворчати, што пошл'і – нема́*» [Арк, 29]. 2. **ВОРЧЄТИ** «**ворчйєти** муркотати: *кўт ворчит; ворку-вати: гóлуб ворчйєйє*» [Горбач, 458].

ВОСОК ч. «**вóсок**, -ску віск» [Горбач, 458]; «*w^osok* 'wosk'» [Tarn, m. 182]; «*Тої вóсок ростáне, и тоді вже на вóду вил'івáл'і, і дївиц':а, йа-ка́йа ф'ігурка вїйде*. [Дівоче гадання]; *Купл'áл'і вóсок і на Ал'екс'є́йа рóб'ім св'єч'і*» [Арк, 29]; «*Восок вже попо-мнут, коб вуон розстав троху, і закладалі кнуот, і сукалі свїечку*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 29]; **ВОСК**. «*Купуємо воск у пцоловодув*» [Савчук, НБіН, 1/2004, 23]; **ВІСК**. «*wisk* – *w^osok*» [Kuraszkiewicz, 149].

ВОСЬЦЬ ж. «*ўos* 'с' «*ość ryby*»» [Cz94, 209].

ВОСЯ-ВОСЯ виг. «вóс'а-вóс'а! приманка корови» [Горбач, 458].

ВОШ ж. 1. ент. ВОША. [Лабович, НБіН, 3/2019, 31]; «vos 'wesz; Pediculus capitis» [Cz94, 225]. 2. перен. Образливо про людину. [Лабович, НБіН, 3/2019, 31].

ВПЕКТИС [впектіс || впектіса || впектіс'а] 3 ос. одн. мин. ч. вп'ікс'а, док. Спектися. «Йак короваї в'ікс'а, тоді вімут, и вже розійжз'айуц:а гóсти» [Арк, 30].

В ПЕРЕБОРИ [в переборі] незмін. Спосіб ткання домашніх килимів. «Кáжди дайé вже и плáхту до цéркви, такúйу йактó в переборі, йáкто ми звáлі кол'іс', ружноцв'ётни ї гóжи» [Арк, 30].

ВПЕРУЧ [впéруч] присл. 1. Насамперед. «Бат'ушкі одра́зу вс'о впéруч повийіж:áл'і [у біженство]» [Арк, 30]. 2. Спочатку. «В'перуч товка'ниц'і по'йіж, а тог'ди 'пуйдеи» [Громик-2, 39].

ВПЕРШ присл. Раніше від усіх. «То тáя короваїниця найстáрша, то вона приходит вперш і загнитáє ї розцинáє, і пóтом замісит» [Ігнатюк, 77].

ВПИРИТ [впирі́т] присл. 1. Попереду. 2. Колись, давніше. «Йакá там шкóла! То и ходіла, áл'е впирі́т такійі шкóли було?» [Арк, 30].

В ПОВОРОТКУ в зн. присл., ткац. «Збільшуючи кількість ниток основи і маніпулюючи підніжками верстата, майстри створювали різноманітні візерунки, які виступали рельєфними, опуклими мотивами над основою. На Підляшші улюбленими були тканини в —поворотку», або в —ялинку» [К-В, 233].

ВПОЛУДЕНЬ присл. Опівдні. «Ніхто тут [в колгоспі] не мі'єв трох косьцюмув, коб в одному ходіті рано, в другум в полудень, а в третюм, найлі'пшум, вечером» [Плева, НБіН, 1/2019, 30].

ВПРАВЕ [вправ'е] присл. Справді. «А йа бáт'ка ни памйатáйу, бáрзо máло памйатáйу, вправ'е» [Арк, 30]; **ПРАВЕ** [прав'е]. «Прав'е, шчо селó, то трóху ін:а мóва» [Арк, 30]; **ПРАВИ** [прав'і]. «Пувийіжáли, прав'і, вс'и» [Арк, 30].

ВПРОБУСЬЦЬ присл. «Впрóбусьць = вь сапогахь на босую ногу» [Бессараба, 302]; у взутті без онуч [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

ВПУВНОЧ присл. Опівночі. «До пубвнóчи чортъ máє вэликую сілу, но якъ піэвэнь засьпивáє вь пувнóчь, то вўднь втикáє и ховáецця вь тросьцину́, вь трэбэзу́ дэ нэбу́дь на болóти, абó на рицтэ́» [Бессараба, 42].

ВРАЗ присл. «враз – все таки» [Ігнатюк, 92].

ВРАНО присл. Уранці. «Вра́но встáну, допіро йогó [тісто] посолію» [Ігнатюк, 69]; «Єслі вітьор такий сухий ідень чи врано, чи ввечур – такий теплий сухий вітьор – но то надходить ниж, но то буде доц» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

ВРАСПОРОХ присл. «Вечеромъ же всъ «враспорохъ» (въ разныя стороны)...» [Бессараба, 256].

ВРЕД ч. На біду; на хвороби і на смерть. «То па wred dawali wze tuju wodu – czy chworye ti bude, czy jak» [Лабович, НБіН, 1/2021, 38].

ВРЕДНИ -а, -е. Шкідливий, недобрий, злий. «Змія то велікі уж. Вона вредна, ядовіта, може вкусіті.

А уж менчи» [Лабович, НБіН, 3/2017, 36]; «*Zależyт chto do koho przyszow, bo buli barzo wredny takiji, a inszy ne tak»* [НБіН, 5/2003, 26].

ВРЕДОТА ж., знев. «**вредота**, -и поганої вдачі людина» [Горбач, 458].

ВРЕКТИ док. Наврочити, зурочити. «*Як маленьке дітя, то некторі су^оль клáлі ко́ло дітяті, бо, ка́же, абі́ хто не вру^ок»* [Бід, 343].

ВРЕМ'Я с. «**врем'я**, -а / **чис**, -у час» [Горбач, 458]; **ВРЕМ'Є**. «*Трудне врем'є було»* [НБіН, 4/99, 15].

ВРОДА ж. 1. «Врóда = краса́та» [Бессараба, 302]. 2. «Врóда = уро-жай» [Бессараба, 302]; «**врóда** – уро-жай» [Ігнатюк, 92].

ВРОДІ [врóд'і] присл. Ніби, нібито. «*А вона́ гово́рит по-ру́с'к'і врóд'і і ху́тко – їа то́же не розберу́, о што хо́д'ит, не поїму́ што»* [Арк, 30].

ВРОДІТИСЬ док. Народитися. «*Я вроді́вся в дев'ятна́дцятому році, на Кре́щеніє, в Самарськóй губер́нії»* [НБіН, 3/99, 15].

ВРОДЛИВИЙ [вродлі́вий] -а, -е. 1. Гарний (про будь-який предмет). 2. Урожайний. «*Вродлі́ве жи́то – то йадринé»* [Арк, 30].

ВРОДЛІВСЬШІ [вродл'ів'є́ш'і] -а, -е, вищ. ст. Красивіший. «*Н'є́мц'і бил'і так'і́є бол'ш так'і́ вродл'ів'є́ши і ч'іст'є́ши'і»* [Арк, 30].

ВРОКИ [врóки] -у, мн. Наслання хвороби поглядом. «*А ба́т'ушка дав таку́йу сто́нику і сказа́в, коб вона́ бу́ла бес пи́єрви, бо то вона́ [дочка] бойáлас'а врóку, – бес пи́єрви при... при йу́ї»* [Арк, 30]; «*І за па́ра годі́н ма́ють ті́ї врóки,*

ті́ї ча́ри, кото́ри-ми менé заврóчили, ма́ють ві́йти і ма́ю бу́ти здо́рова» [Ігнатюк, 39].

В РОСКІТ в зн. присл. «*v r'oskit (or'aty) 'orać poczynając od brzegów'»* [Janiak95, 105].

ВРУЖБА -и, ж. Ворожба, воро-жіння. «*А остáтня врúжба така́я бу-ла́, же йде́мо пуд вербу́»* [Ігнатюк, 78, 93].

ВСАДИТИ док. 1. «**всадіти**, -джу́, -діш вгородити: *всадіти шпін у зе́мл'у»* [Горбач, 458]. 2. «**всадіти**, -джу́ / **вволочіти**, -чу́ всилити в вушко голки: *всадіти / вволочіти нітку»* [Горбач, 458].

В СВАТИ [в сватú] незм. Попереднє домовляння про весілля. [Арк, 30].

ВСЕ¹ [все || усé] займ. Усе. «*Забра́в с ха́ти все»* [Арк, 30]; **ВСЬО**. «*Бика́ми робіли то́є всьо»* [Ігнатюк, 29]; «*Так'і шче́риц', а ті́ко спéка – вс'о горі́т'»*; **ВСЬОЄ** «*І вс'о́йє билó механ'ізóване в н'і́ємц'а; А в н'є́мц'а то вс'о́йє билó ба́рзо го́їне»* [Арк, 31]; **ФСЄ** «*fs'ie 'wszystkie'»* [Cz94, 193].

ВСЕ² [все || усé] присл. Постійно, завжди. «*Йáблука і гру́ш'і свет'ім'і нос'іл'і все»* [Арк, 30]; «*І так виході́ло, што в Жоржиковóй хаті хлі́б бив все»* [Плева, НБіН, 1/2019, 16]; **ВСЬО**. «*А п'яниченька всьо п'є і п'є»* [ТПУШ, 163]; «*Був чолов'ік та́кі́й до́бри́й, шо вс'о бив по голов'і, і па́мит' стра́тила»* [Арк, 31]; «*Teper kazut wsio, szczo b było ro-pol'ski»* [НБіН, 2/2004, 49].

ВСЕЛЯКІЙ -а, -е «*Всєля́кій = вся́кій, разный»* [Бессараба, 302].

ВСЕНОШНА ж., реліг. «*Увечері [напередодні Великодня] люди*

йшли або їхали до церкви на всеношну і несли з собою в кошелях продукти. Святили передусім пиріг-паску» [Рижик, 253]; **ВСЮНОЧНА**. «У Велику Суботу люди йшли ввечері до церкви на цілонічне богослужіння, яке на Підляшші називають —всюночною» [Ігнатюк, НБІН, 2/2008, 16]; **ФСЄНОЧНА** «по а ро¹tom i'dem na tu¹iu fs'e¹no¹chni» [CzW, 189]; **СИНОЧНА** «tak ja i¹du na s¹yno¹chni do cerkvy» [CzW, 188].

ВСЕНЬ займ. «Всэнь = весь» [Бессараба, 302]; «Дівоньки мої, / Вислужіть мені. / А в суботу на вечір, / А в неділю на всень день» [Б, 295]; **ВСЕНЬ** «всень рудъ» [Янчук86, 73].

ВСЕНЮТКО займ., пестл. Усе. «Wseniutko było spalane» [Sawchuk, НБІН, 4/2022, 5].

ВСЕ ХОТІ^ЕТІ фраз. Постійно мати сильний сексуальний потяг. «Хоч зробив восьмеро діти, то все хоті^ев, так баба казала» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

ВСЕЮНЬКА займ., пестл. Уся. «всеюньку = всю» [Михальчук, 554].

ВСЕЛАКІ -а, -е, займ. Усякий. «Господі, рости на вселаку долю житечко» [Лабович, НБІН, 4/2013, 45]; **ФСЄЛЯКІ** мн. «rybu byli fs'elaki // <...> у... men¹tuzu / у piskory» [CzW, 91].

ВСЄЛЯЧИНА ж. Усячина; багато всього різного. «А тую решту [вербових гілок] застромлюється десь за лату, жеб вона спасала нас од всякеї вселячини – од бури, од вітру» [Лабович, НБІН, 3/2013, 29].

ВСЄЮТКО займ. Усеньке. «І блóхі, і прусаки, і всьо – всеютко погінуло» [Бід, 345].

ВСИПА ж. «всiпа, -и насипка, iнлет подушки» [Горбач, 458]; **ФСИ-ПА** «fs¹y¹pa 'wsy¹pa w pierzynie lub rodu¹szce'» [Cz Nosów, 152; Cz94, 193].

ВСІЇ займ. Усі. «І засядають за стіл всії» [Ігнатюк, 31].

ВСІКАТИСЬ недок. Не втримувати сечі. «Верба б'є не я б'ю / За тиждень Великдень / Не всікайся, не всірайся» [Лабович, НБІН, 3/2013, 29].

ВСІЛ'ЄК [вс'іл'єк] присл. Всіляко; по-всякому. «І корові пасем – спиваймо, о вс'іл'єк (сміється)» [Арк, 30].

ВСКОРО [вскóро] присл. Незабаром. «Йа вернула^с а вскóро» [Арк, 30].

В СРАКУ НОСОМ ПО МАЛІНИ фраз. «А як хтось питає Куди ідеи?, то й наши люде в злуості одказати могут, што **В сраку носом по малини**» [Лабович, НБІН, 2/2021, 28].

ВСТИД ч. Сором. «Вже в свого роду встыду наберуся» [Житецькій, 299]; «То мнє, – каже, – синку, встыд буде, що ти такий є!» [Лесів97, 89]; **ФСТИД** «to m¹he ka¹že s¹ynku fstyd b¹ude» [Kuraszkiewicz, 152].

ВСТИДАТИСЯ недок. Соромитися. «Пришов вночі, встидався прити до хати» [ВЗФ, 363].

ВСТОНЖЕЧКА -и, ж. Кольорова стрічка. «Той каптур був шіти з кольорóвого товару і обшивáни був встонжéчками і цекiнами такіми і такéю зúбкою» [Ігнатюк, 57]; див. ще **СТЬОЖКА** [Ігнатюк, 54].

ВСТРЕНТНИ -а, -е. Немилий, огидний. «Якіє ж вони встрентни видалісь мні^е одразу» [Савчук, НБІН, 2/2016, 17].

ВСТРЕТИТИ док. «встрѣтити, -чу, -тиш зустріти» [Горбач, 458].

ВСТРЕЧА -і, ж. «встрѣча – зустріч» [Ігнатюк, 92]; **ВСРЕЧА** «Як іде просіти куму́ов, іде доро́гою, і от когó першого зобачить, чоловіка, хто йому́ на всрѣчу йде, то то́го про́сить за кума і за куму́» [Ігнатюк, 66].

ВСТРИЧАТИ [встрича́т'і] -а́йу, -а́йеш, недок. Зустрічати. «А вже директор нас встрича́йе» [Арк, 30]; **ВСТРИЧАТИ**. «йак уже з шл'убом з цѣрки прійдут, то бат'ко-ма́ти встрича́йут з хл'ібом-сол'йу» [Горбач, 458].

ВСТР'ЄГТИ [встр'і́гт'і] 3 ос. одн. встр'і́г, док. Загрузнути в болоті. «Кол'іс' на Гра́барц'і куон' встр'і́г» [Арк, 30].

В СТУОРЧ в зн. присл. Вертикально. «Сторчуовка бо в стуорч паскі» [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

ВСТШОНС ч. Стрес. «Вона переживіла так той встониш [акцію “Вісла”], же пугубилася, з пам'яттю їй було кепсько» [НБіН, 5/2012, 10].

ВСЦЯТИСЬ док. Не втримати сечі. «Кумуся, ти кумуся, / Казала, що не всцюся» [Лабович, НБіН, 3/2015, 31].

ВСЬО ВРЕМ'Я [вс'о вре́м'я] присл. Постійно. «Вони́ вс'о вре́м'я кол'егова́л'іс'а» [Арк, 30].

ВСЬОЙ [вс'о́й] -а, -е, займ. Увесь. «Вс'о́й с'в'ет павут'іно́й збл'онтайет» [Арк, 31]; «І до́биток програ́в, Як до́биток програ́в, геть всьо́й: там ко́ни, сви́ни, овечкі́ і бідло, всьо» [Ігнатюк, 35].

ВСЬО РАВНО [вс'о равно́] присл. Все одно; однаково. «То і тійі

с'о́ла вс'о равно́ шос' іе тако́йе шос' не так, йак тут [у мовленні]» [Арк, 31]; **ВСЬО РУВНО** [вс'о ру́вно]. «Ну йім кро́шку бол'ш, а́ле вс'о ру́вно плáта [мала]» [Арк, 31]; **ВСЬО РОВ-НО** [вс'о ровно́]. «І вс'о ровно́ по́сл'і пров'ін'ен'і́йе достáв» [Арк, 31]; пор. коментар: «fšo raw'no frazeol. 'wszyst-ko jedno, bez różnicy'» [CzW, 189]; **ВСЬОРОМНО** «Хáта з круглячку́ив бу́ла збудована, така́я як до хáти вхо́диш то так як в льох всьоромно́» [Ігнатюк, 29]; **ВСЯРУВНО** «Алі пузній пудруос і як я почув тоє, што там було, то тут ліні, всярувно» [НБіН, 1/2010, 17].

ВСЮТКО [вс'у́тко] присл. Скрізь. «Тепѣр вс'у́тко недобре, бо вс'у́тко іе вел'і́ка роспу́ста» [Арк, 31].

ВСЯК [вс'а́к] присл. Всіляко. «Ну вс'ак пришло́с', т'а́шко бу́ло жы́ти; Ну ї́йе бува́йе і молодáйя і плáче – вс'ак бува́йе» [Арк, 31]; **ФСЯК** «ale fšak bu'lo» [CzW, 159].

ВСЯКІ ВСЯЧИНІ фраз. Велике різноманіття. «A diś wże kultura insza, i swi'etło, i gaznyki propali, i telewizor je, i woda, i wsi'e, wsi'e wyhody, telefony. Wsiaki wsiaczyny disia...» [НБіН, 2/2004, 43]; «Wsiaki wsiaczyny disia...» [УнП, 68].

В ТАКУ А ТАКУ (ГОДИНУ) в зн. присл. Уживають у переказі про якусь подію, не називаючи конкретний час. «В мене в таку́ а таку́ неді́лю ма́ють бу́ти христі́ни» [Ігнатюк, 66].

ВТЕЧИ [втечі́] -у́, -ѣш, док. Утекти. «А тут, ка́же, нам до́вше бу́де втечі́; Оно́ до Пóл'и́чи коб втечі́ нам» [Арк, 31]; «...I musiw do

Ameryki wteczy bes to, ze wstydu swoho, o» [TG, 194].

ВТОДИ присл. «*втоду́ і моду́ – моді*» [Ігнатюк, 92]; **ФТУДИ** «*ftu'dy tu'ju ro'lovu ot'čystiú na v'etrovi*» [CzW, 85]; **ВТЕДИ**. «*По-ру́с'ку моли́лос'а, ну вте́ди, бо то бі́ло пуд тим забóрем*» [Арк, 31]; «*втеды*» [Михальчук, 553].

ВТОК ч., ткац. «*втóк, -у зіткання, поробок, поперечна нитка полотна*» [Горбач, 458]; «*Окремо прядені були нитки на основу, а окремо на вуток (у говірці вток). На основу нитка була тонша, а на вуток грубша*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2008, 28].

В ТОМ РОКОВИ в зн. присл. *Минулого року. «f tom rok'ovu 'latoš (w tym roku)»* [AGWB IX, m. 500].

ВТОПОРИТІ док. Покласти, подіти десь. «*Оно люльку десь втопо-рив і хрієн знає, де її тепер шукати*» [Гаврилюк, НБІН, 3/2012, 43].

ВТОРОК ч. Вівторок. «*То було в сорок шостум рокови, якраз 29 стичня. То був второк, помню*» [НБІН, 2/2003, 10]; **ФТОРОК** «*ftorok 'wtorek'*» [Cz94, 193].

ВТЯГАТІСЬ В ГОРИЕЛКУ фраз. Ставати алкоголіком. «*Оно тоє піє до апетіту чи полоскане зубуов для мнугох кунчається часто тим, што втягаються в горилку*» [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

ВЎВСИСКО с. «*вўўсиско, -а поле, де зжато овес*» [Горбач, 458].

ВУВСЯНКА [вувс'анка] -и, ж., збір. Вівсяна солома. [Арк, 31]; «*вўўс'анка, -и вівсянка, вівсяна солома*» [Горбач, 458].

ВУВЧАРНІК ч., бот. «*vuičarn'ik 'borówka bagienna'*» [AGWB VIII, m. 354].

ВУЄ «*вуйе, -а дишель плужка*» [Горбач, 458]; **ВУЙЄ** «*wuj'e 'grządziel u sochy'*» [Tarn, m. 46].

ВУЄК [вўйек] -їка, ч. Дядько по матері; материн брат. «*Муї вўйек, матк'і брат, бив в Чил'аб'інску руок часу і... ал'і... і пудписав умову руок часу і вт'уок*» [Арк, 31].

ВУЄНКА ж. «*vuienka 'żona brata matki'*» [AGWB VII, m. 223].

ВУЗОК ч. «*вўзок, -зка дитячий візок*» [Горбач, 458].

ВУЗЬМИ! [вуз'мі] виг. Вж. для нацьковування собаки на звіра. [Арк, 31].

ВУЙКО ч. «*Вўйко – др. русск. вуй = дядя, брать матери*» [Бессараба, 302]; «*вўйко 'дядько'*» [АУМ, к. 368]; «*vuiiko 'brat matki'*» [AGWB VII, m. 221]; «*vuiiko 'wuj'*» [Cz94, 226].

ВУЙНА ж. «*vuiina 'żona brata matki'*» [AGWB VII, m. 223]; «*vuiina 'wujenka, żona brata matki'*» [Cz94, 226].

ВУЙНИЦЯ ж. Війна. «*Вуйныці не звоюем, свителкы не збудуем*» [Житецькій, 306].

ВУЙТ ч. «*вўйт 'війт'*» [АУМ, к. 101]; **ВУЎЙТ** [вўйт] [АУМ, к. 101].

ВУЛИЙ ч. «*вўлиї || вўл'її 'вулик'*» [АУМ, к. 147].

ВУЛІК ч. «*вўл'ік 'вулик'*» [АУМ, к. 147].

ВУЛІЧНІЙ ПІСНІ мн. «*wuliczniji pisni 'pieśni świeckie'*» [CzD, 164].

ВУЛОХ [вулóх] -у, ч., бот. Тичкова квасоля; *Phassolus vulgaris L.* [Арк, 31].

ВУЛУШІК ч., бот. «*wuluśik* ‘groch; Pisum sativum’» [Cz Atlas, m. 44].

ВУЛЬ ч. «вул’ ‘вулик’» [АУМ, к. 147].

ВУЛЬХУ^ОВКА ж., бот. «Підляська вульхувка (вульхувкі), тобто свинуха тонка, довгий час вважалася умовно-їстівним грибом, проте зараз доведено її отруйність» [Лабович, НБіН, 5/2017, 38].

ВУ^ОДРА мн. «Ву^Одра = корь» [Бессараба, 302].

ВУ^ОЙСЬКО с. 1. Військо, армія. 2. Військова служба. «Ву^Ойсько скуончилось і Піліп вернувся до хати, до Корнілової господаркі» [Плева, НБіН, 1/2022, 31].

ВУ^ОЛЬНИЙ -а, -е. Повільний. «Знав [грати] пара танцюв вуольних і пара скочних» [НБіН, 4/2005, 19].

ВУСТАВКІ мн. «*w^ustaiuki* ‘przyramki’» [Tarn, m. 31].

ВУТКАЧ ч., орн. «Вуткач – *Dudek*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 33].

ВУ-У-У [в^у:] виг. Наслідування звуків бомбардувальників. «Вже вечор’їє, а ті’їє самол’оти ано ву-у-у» [Арк, 31].

ВУЯШКО ч. «*vi^uaško* ‘brat matki’» [AGWB VII, m. 221].

ВХОПІТИ док. «Вхопіти = украсть» [Бессараба, 302].

ВХ^УДЧИНА ж., обряд. «вх^Удчина, -и новосілля» [Горбач, 458];

ВХУ^ОДЧИНИ мн., обряд. Новосілля; входини. «До мене дзвонила з Білостоку така одна учителька і вона вх^Уодчини зробила до нової хати» [НБіН, 3/2006, 30].

ВЦАЛЄ [вц^ал’є] присл. Узагалі. «Вц^ал’є то н’є билá м’ілос^т’ц’, то

вц^ал’є н’є билó, то попрóсту отáк... отáк, же́би билó хороше...» [Арк, 31]; **ВЦАЛІ**. «вцали» [Михальчук, 553]; **ФЦАЛІ** «*try ‘dñi ne ‘iilo ‘fcali*» [CzW, 14].

В ЦЬОНЖИ (ходити) незмін. Бути вагітною. «Як ба́ба в цьóнжи ходіла, то як щось смерділо то щоб вона́ голові не обрацáла, бо в дитіни́ бу́де з го́рла смердіти» [Ігнатюк, 84].

В ЧАСІ [в ч^ас’і] присл. Дотепер, до цього часу. «Ба́т’ко с’імдис’áт дрóгому ро́ц’і поме́р, н’із’н’іше ма́ма, брат, сестра́, ну а йа в ч^ас’і в Лу́бл’ін’і» [Арк, 31].

ВЧЕСНИ [вч^есни] -а, -е. Ранній. «Жіто вже тако́йе [6 травня, на Юрія], ч^асом весна́ вч^есна, – вже колосуйе» [Арк, 32]; «вч^есни – ран-ній» [Ігнатюк, 92].

В ЧИЖИКА дит. «Приклади ігор із Збуча – це гри в хованкі, бика, чижика» [Лабович, НБіН, 3/2012, 29].

ВЧИМ [вчим] -а, ч. Те саме, що ОЙЧИМ. [Арк, 32].

ВЧОРАЙШИ [вчора́йши] -а, -е. Вчорашній. «Вчора́йше молоко́» [Арк, 32].

ВЧОРАКАЙ присл. Учора. «*w^corajak tam byw*» [Kuraszkiewicz, 155]; **ФЧОРЕКАЙ** «*fčorekaï ‘wczoraj’*» [Janiak95, 68].

ВШЕЛЯКИЙ займ. Всякий. «Роди, Боже, жито, пшеницю / І вшелякою паши́цу» [Рижик, 267].

ВШЕСТЯ с., реліг. Сороковий день від Великодня; Вознесіння. «Велико́дні пісні, звáни тут волода́рками спивáли колісь тут дівча́та од Велико́дня до Вознесéня то є до Вше́стя» [Ігнатюк, 54]; «Викунчилося плебанію, в церкві

добудовано сходи з дашком, котори є муоцно потрібни як в дощ, так і в сонечну погоду. Найбуольши придається в день празника *Вшестя*» [НБіН, 2/2006, 15].

В ШТИК присл., будів. Спосіб в'язання брусів хати. «На підвалини майстри клали бруси (дилі) і вугла виробляли. Вугла закладалося нормально в —штик» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

ВЬОР ч. «*vór* 'wióry spod siekiery'» [AGWB IX, m. 460].

ВЬОРА ж. «*vóra* 'wióry spod siekiery'» [AGWB IX, m. 460].

В'ЮГА [вй'уга] -и', ж. Сильний вітер; заметіль, завірюха. «*Н'е, то знайете – вй'уги, то нап'равду йа захвор'йу; М'ес'ець такоїї в'етру, – н'е, то, знайете, вй'уги*» [Арк, 32].

В'ЮРОК ч. «*vjurok* 'wióry spod siekiery'» [AGWB IX, m. 460].

В'ЯЗ ч. 1. бот. «*вйаз*, -а / *б'ерест*, -а в'яз (*Ulmus*)» [Горбач, 458]. 2. «сполучна поперечка між кінцями копил, вдовбаних у полози» [Горбач, 458].

В'ЯЗАНІ ПОЯСИ мн. «—В'язані» пояси – червоні або бурячкові – виробляли на спеціальному маленькому верстаті, за допомогою —бердечка» [ІК-В, 203].

В'ЯЗАТИСЯ недок. «*вйаз'атис'а* творити бульбочки: *карт'опл'і б'удут вйаз'атис'а*» [Горбач, 458].

В'ЯЗКОВА ж., субст. 1. Баба-повитуха. «*Тій бабі званій також в'язковою за послугу при породі нічого не платилося*» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 28]. 2. Жінка, яка помагала породіллі і перев'язувала пуповину. «*Акушерок не було,*

тільки була сільська баба, яку називали в'язковою» [Ігнатюк, 48].

В'ЯЗУК ч. 1. «*вйазук*, -а ув'язь ціпа» [Горбач, 458]; «*vjaz'uk* 'u serów karicowych: rzemyk łączący bijak z dzierzakiem'» [Cz94, 225; Janiak95, 105]. 2. Петля, через яку проходить ремінь, скріплюючи біяк із ціпилном. «*c'ip, sup'utko, buj'ak, uż'ouka i dwa vazuiki*» [Kuraszkiewicz, 154]; **ВЕЗУК** «*uż'ouka, dwa vezuki*» [Kuraszkiewicz, 157]. 3. Шкіряне окриття в ціпові держака і біяка. «*va'zuk byw // bys toho by se ne moło'tilo*» [CzW, 129].

В ЯЛИНКУ в зн. присл., ткац. 1. «Збільшуючи кількість ниток основи і маніпулюючи підніжками верста-та, майстри створювали різнома-нітні візерунки, які виступали рельєфними, опуклими мотивами над основою. На Підляшші улюбленими були тканини в —поворотку», або в —ялинку» [К-В, 233]. 2. «Полотно для спідниць ткалося на верстаті діагональним сплетінням —на пово-ротку», або —чинувател», —в ялинку» [ІК-В, 206; Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 29].

ВЯТРАК -а, ч. Вітряк. «*Давній молоті муку в ж'орнах а потім на млинах, на вятраках*» [Ігнатюк, 69].

В'ЯТРУФКА ж. «*v'atruška* 'wiatrówka, deska osłaniająca słomę zewnętrzej krawędzi dachu od strony szczytu'» [Cz94, 225].

Г з

ГА [га] част. 1. пит. Уживають для перепитування. 2. підсил. «Ну то тепер там тейе га... Але шос' того старши покол'ін'е значит то... вони офйари у селах не давал'і» [Арк, 33].

ГАВНО [гавно́] -а, с. 1. Екскременти. 2. Нічого не мати; не розуміти. «Каже: —Гавно́ ти пон'і-ма́йеш!» [Арк, 33].

ГАВЧЕТИ недок. «гаўчйети гавкати, ляяти: соба́ка гаўчйит» [Горбач, 459].

ГАД ч. 1. «Земневодну тварину або плазуна називається й гадом» [Лабович, НБІН, 3/2017, 36]. 2. перен. «У селах тміни Чижі гад – це зневаж-ливе окреслення огидної, підступної людини (ти гаде! – можна ще тут почути)» [Лабович, НБІН, 3/2017, 36]; «Ни л'убит гад га́да, д'е л'уд'ей грома́да, а йак л'уде розі́дуц':а, то гад з га́дом зі́дуц':а» [Арк, 33].

ГАДАНКА ж., оказ. Та, що одгадує сни. «Ти циганка ти гаданка одгани мні сон» [ТПУШП, 253].

ГАДАТИ недок. «гадають = говорять» [Михальчук, 554].

ГАІТІСЯ недок. «Гаїтисся = мѣшкать, медлить» [Бессараба, 302].

ГАЇКИ мн., обряд. «Весняні пісні на Східній Україні називають веснянками. <...> Натомість на Західній Україні, в Галичині, називають їх гаївками. На Північному Підляшші в околицях Більська Підляського місцеві люди звать їх подібно – гаїками» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32].

ГАЙ ч. «Гай – др. русск. = роща» [Бессараба, 302]; «гай 'las''» [Cz94, 194].

ГАЙВОРОН ч., орн. «гайворон, -а галка» [Горбач, 459].

ГАЙДА виг. Швидко піти. «Пустив кони на домброву а сам гайда додому» [ТПУШП, 241].

ГАЙДАМАКА [гайдама́ка] -и, ч. і ж. Високого росту людина. [Арк, 33].

ГАЙДУК¹ ч. Панський слуга. «Однажды гайдуки Радзивилла за что то убили еврея изъ сосѣдняго мѣстечка» [Бессараба, 64].

ГАЙДУК² ч. Назва танця. «Пригостившись [на весіллі], дівчата просили дружбу вивести їх на двір погуляти. Танцювали завіруху, коза-чок, гайдука, польку, обертас, оберок, краков'як» [Б, 297].

ГАЙОВИ ч. Лісник. «Лас [корів] тоже гайовому і торовому» [НБІН, 4–5/96, 25].

ГАЙСЬЦЬОР ч., орн. «h'ajs'c'or č'orny jak b'us'ob» [Kuraszkiewicz, 157].

ГАЙТИ незмін. «Га́йты (дѣт.) = гулять» [Бессараба, 302].

ГАК ч. «hak 'widły do ściągania gnoju'» [Cz Atlas, m. 53].

ГАКОСТКА ж. «h'akostka 'przy-woja'» [Tarn, m. 114].

ГАЛАЙДРА ч., знев. «галайдра, -и бездомний волокита» [Горбач, 459].

ГАЛАМІ ЗАДЕР «Га́лами заде́ръ = ногами задрал» [Бессараба, 318].

ГАЛІВИТО с. «гал'івіто, -а рід линви, налюшник між ручицею й люшнею підтримувати збіжжову дра-бину: желізни гал'івіта» [Горбач, 459].

ГАЛІЧКА -і, ж. «галічка а також голічка – гілка, галузка,

вітка» [Ігнатюк, 93]; **ГУЛЯЧКА** «гулячка, гулічка, гуліка – галузка» [Ігнатюк, 93]; «голячка» [Ігнатюк, 93].

ГАЛКА¹ [гáлка] -и, ж., кулін.

1. Страва з тіста. «С того саме т'їста пекл'ї галк'ї так'її – крайал'ї і в чорну таку'їу вёртиху, м'їску. Йак вімут с пéчи' і йак тоді зал'їут шкваркám'ї, знов в п'їч» [Арк, 33]; «Отійї то галк'ї бул'ї дóбри. Абó в печі' пекúт, абó на патéл'н'ї» [Арк, 33]. **2.** Те саме, що ПИЗИ. «А с:иріх [картохель] то трут, видúшуйут і тоді вже рóбйат, то в нас не галк'ї кáжут – пíзи» [Арк, 33]. **3.** Прісний корж. [Арк, 33].

ГАЛКА² [гáлка] -и, ж. Круглий викачаний шматок білої глини для білення стін хати. [Арк, 33]; «Гáлка – шарь» [Бессараба, 302].

ГАЛКИ мн., кулін. «Головною стравою [на Різдвяну вечерю] був борц з грибами. Крім цього, також товчений мак з —галками (тісто, яке печуть з муки і картоплі на олії)» [Рижик, 266].

ГАЛНЕНЬКОЄ с. «Открытое» (примітка П. Житецького). «Як вы-мандруó у галненькóе поле, / Не едён скаже: —верніся, серце моє!» [Житец-кій, 300].

ГАЛСТУК ч. «h'alstuk 'krawat'» [AGWB IX, m. 494].

ГАЛЬВА ж. «h'alwa 'przywoja'» [Tarn, m. 114].

ГАЛЬВИТА ж. «гал'віта, -и кільце з пруття, яким прикріплювали ярмо до вїя: з хл'уби скручовали йейі, вонá зовйéне, то йак полежít» [Горбач, 459].

ГАЛЬКА -и, ж. Нижня спідниця, яку вдягають під верхню.

«Як народілося дітя, но то найпéри бáбка берé, хучій завівáе: як дівчина то в тáці, як хлóпець то в спудáк, то є в бáбську гáльку» [Ігнатюк, 55].

ГАЛЮВАТИ || **ГОЛЮВАТИ** недок. «галювати || голювати – швидко жати» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50].

ГАЛЯ-ГАЛЯ виг. «hal'a hal'a 'okrzyk wydawany przy odrędeniu owiec'» [Cz94, 194].

ГАЛЯФЕ [гал'áфé] незмін., с. Штани спеціального крою – галіфе. «Завинáл'ув нагав'їци гал'áфé, чобут-к'ї фокстрóти, кос'ц'умчик» [Арк, 33].

ГАМ дит. Їсти. [НБіН, 4/2021, 27].

ГАМАТИ недок. «Гáмати = кушать» [Бессараба, 302; НБіН, 4/2021, 27].

ГАМЕРИКА [гамéрика] -и, ж. **1.** Американський континент (у багатьох н. пп.). **2.** Сполучені Штати Америки. **3.** перен. Добро, багатство. «Н'ї подóбалос' мин'ї [на шахтах в Сибіру]! Ми там дúмал'ї, шо там гамéрика, чи йак там говóрат» [Арк, 33].

ГАНАВИЦИ [ганавіци] -иц, мн. Те саме, що НАГАВИЦІ. [Арк, 33]; «h'ana'vусу» [CzW, 160].

ГАНАВІЦЯ ж. Те саме, що НАГАВІЦЯ. «Некотори молотевнікі насипалі собі^e в ганавіці, у дві^e галоши, збуожа» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

ГАНДЛЯР [гандл'áр] -а, ч. Торговець; перепродувач товарів. «А з'іс' у вс'о по с'óлах йіз'д'ат тійї гандл'арі» [Арк, 33].

ГА-НУ виг. Для підганяння волів. «Ой га-ну, га-ну, сиви волікі, /

Чом віте не орете?» [Лабович, НБІН, 6/2016, 34].

ГАНЬБА [гáн'ба] -и, ж. Гандж; недобрі слова. «То був позóр! Гáн'ба!» [Арк, 33].

ГАНЬОЛ ч., реліг. Ангел. «Забивай друженьку посаг / Де сам Господь написав, / Де ганьоли малювали, / Там посаг забивали» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 36]; **ГОНГОЛ** «гонгол 'ангел'» [Ле-сів, 417]; **ГОРГОЛА** «горгола = ангела» [Михальчук, 554].

ГАРАПНИК ч. «гарáпник, -а лютий чоловік» [Горбач, 459].

ГАРАХ ч. «*har¹ax* 'kawałek chleba'» [Janiak95, 69]; 'pierwszy lub ostatni odkrojony z bochenka kawałek chleba'» [AGWB VI, m. 173].

ГАРАШКОВАТИ -а, -е. «Гарашкóваты (отъ горохъ) = кудрявий, курчавий» [Бессараба, 302]; **ГАРАШКУВАТИ**. «*гарашкувати* – куд-рявий» [Ігнатюк, 93].

ГАРАШОК ч., кулін. «*harašok* '1. pierszy odkrojony chleb; 2. ostatni z bochenka kawałek chleba'» [Cz Nosów, 154]; «*har¹ašok*» [Janiak95, 69].

ГАРБУЗ ч., бот. «Гарбу́зь = круглая тыква» [Бессараба, 302].

ГАРДИ -а, е. «*гáрди* – гордовитий» [Ігнатюк, 93].

ГАРДІТИ недок. «Гáрдити = при-небрегать» [Бессараба, 302].

ГАРМОНІЙНО [гармон'ійно] присл. Скоординовано; одночасно (?). «Тоді наше силó повстáло, и ту́та вс'о кол'ишн'і вйóск'і повставáл'і, о, так гармон'ійно, знáчит» [Арк, 33].

ГАРМОНЬЯ ж. «*harmońia* 'harmonia, rodzaj instrumentu muzycznego'» [Cz94, 194].

ГАРНЕЦЬ ч. 1. Міра для міряння рідини чи сипучих речовин. «*Ja swoju na szynok powedu, / I sto harnsi wurji*» [Jaroszewicz, НБІН, 5–6/93, 32]. 2. Дерев'яна посудина з клепок для визначення ваги борошна чи зерна (4 кг). «Ой знаю, я знаю, / Що в тудмъ короваю / <...> / Сїэмъ кудопъ яець / И друциэй гарнець» [Бессараба, 240].

ГАРНИШОК [гарнiшок] -шка, ч. Горщик. «Абó шче ї до хáти гарнiшка с нóп'илом кiнут' – ше так'і булі^е» [Арк, 33].

ГАРЧЄТИ недок. «гарчйєти гарчати: собáка гарчiт» [Горбач, 459].

ГАЦІ || **ГАЧІ** мн. Частина одягу, яку чоловіки носили під штанами. [Паціор, НБІН, 5/2004, 28].

ГАЦЯКАТІ [гац'áкат'і] -айу, -айеш, недок. Те саме, що ГЕЦЯТІ. «Там пуд гран'їцейу сáмейу трóшку ни так [говорять]. Чим не так? Бо там гац'áкайут» [Арк, 33].

ГАЧИК ч. «*haczyk* 'pogrzebacz'» [Pelcowa02, 71].

ГАЧОК ч. 1. «*hacok* 'pogrzebacz'» [Cz Atlas, m. 130]. 2. «**гачóк**, -чкá гачок на кінці дишля» [Горбач, 459].

ГВІЗДЬ ч. «*гв'їзд'* 'цвях'» [АУМ, к. 78]; **ГВОЗЬДЬ** [гвоз'д']. «В йогó л'їва рука, то так, йак права: і рубáйе, і молоткóм гвóз'д'і бйе і прибивáйе – вс'о! вс'о!» [Арк, 34].

ГВОЗДИТИ [гвоздiти] -зжy, -дiт, недок. Збивати масло у маслобiйци. «Берé тлyчку і гвоздiт мáсло» [Арк, 33].

ГДС-ТО [гд'é-то] присл. Десь. «Закупiв [дiд] тут гд'é-то, закупiв і по... пострóйiв там нáра дóмики!»

Ал'е д'ет'і в Белостоку то гд'е-то, прійіжжэйіут» [Арк, 34].

ГЕ част. Вж. для підсилення звертання. «*Ге, Іване, чи ти бачив, може, мого батька?»* [ВЗФ, 365].

ГЕБЛИК ч. «*гэблнк, -а гембель [рубанок]*» [Горбач, 459].

ГЕКТОР [гэктор] -а, ч. Гектар. «*Мала гэктор зимл'і, то так йа вз'ав йейі [заміж]; Тул'ко, каже, тоб'і – там гэктор, друтому... і то вс'о буде по тул'ко*» [Арк, 34].

ГЕН част. Аж; ось. «*Колісь то так било, што треба ген куолько осветімі!*» [НБІН, 3/2021, 8].

ГЕН-ГЕН присл. «*Гэнь-гэнь = вотъ тамъ*» [Бессараба, 303].

ГЕНДЕ [гэнде] присл. Он туди. «*Збóже с полóвою і к'ідаіе – полóва остайе́ц':а ту́таі, збóже гэнде пол'ет'іло*» [Арк, 34].

ГЕНДЛ'ОВИЙ [гэндл'овий] -а, -е. Торговельний. «*Скóнчилием шкóлу, записале^амс'а до шкóли В:олóдаві до украйінс'койі гэндл'овойі шкóли*» [Арк, 34].

ГЕНШАЙ [гэншаї] присл. Інакше; по-іншому. «*Ми так йак по-свóйому [говоримо], по-білорúски то трéба гэншаї*» [Арк, 34].

ГЕРБАТА ж. «*гербаты воды*» [Михальчук, 553].

ГЕРОД ч., у зн. мн. Воїн короля (у різдвяних сценках). «*У нас Гэрод ходів. Гэрод ходів – то значит білі солдату...*» [Бід, 339].

ГЕТ 1. виг. «*Гэть = прочь, вонь*» [Бессараба, 303]. 2. у зн. присл. Геть; зовсім. «*het mni s'kulo 'saloу tva'ra*» [CzW, 161].

ГЕТАЛИ [гэтали] -ив, мн. Прізвисько тих підляшуків, переважно білорусів, які вживають у своєму мовленні гэто 'це'. «*Оде в*

нас іна́чеі [говорять] нигде́, бо там б'елорúси, гэтали» [Арк, 34].

ГЕТ-ГЕТ [гет-гэт] 1. присл. часу. Значно пізніше. 2. присл. місця. Аж там. «*Арешт [приміщення] був гет-гэт на са́мому кунц'óви [села]*» [Арк, 34].

ГЕТИ [гэти] субст. Те саме, що ГЕТАЛИ. «*Туді вже пуд Лос'інку, пуд л'іес, то там бóдут гэти – хаз'іц'і, раб'іц'і*» [Арк, 34].

ГЕТО [гэто] займ., с. Це. «*Вона вз'ала вс'о гэто продала*» [Арк, 34].

ГЕЦЯКИ [гэц'аки] -ив, мн. Те саме, що ГЕТАЛИ. [Арк, 34].

ГЕЦЯТІ [гэц'ат'і] 3 ос. одн. гэц'айе, недок. Вимовляти м'який [т'] як [ц'] (про білорусів на Підляшші). «*Там, туді за Нарéвку, то там гэц'ачки – то такó гэц'айут так*» [Арк, 34].

ГЄРОДИ мн. Різдвяні сценки про царя Ірода. «*A х'lorc'у bulše pryhotuv'laieť prestav'leńiie he'rody // š'tuka to ie h'arna*» [CzW, 118].

ГСТАЧКИ [г'эчачки] -ив, мн. Те саме, що ГЕТАЛИ. «*Ну то йак г'эчачки говóрат, а ми тако-ó*» [Арк, 34]; **ГЕЦЯЧКИ** [гэц'ачки]. «*Там, туді за Нарéвку, то там гэц'ачки – то такó гэц'айут так*» [Арк, 34].

ГИЛЯ виг. «*гúл'а!* вигук прогання качку, гуску» [Горбач, 459]; **ГИЛЯ-ГИЛЯ**. «*Кликали гусей по-різному, в залежності від села: гусі-гусі (напр. у Шостакові), пиль-пиль (у Збучі), проганяли – гiля-гiля*» [Лабович, НБІН, 4/2016, 31].

ГИМЕЛІ мн. Самоназва частини жителів Південного Підляшшя. «*Лóде в Зábолотю назива́ють себе́*

польовиками, а люди, що живуть в сéлах Матяшівка і Межілисте – гимелями» [Ігнатюк, 54].

ГИНШИЙ займ. Інший. «гын-шій» [Михальчук, 553].

ГИЦЕЛЬ ч. «*hycel* ‘hysel’» [Janiak95, 71].

ГИЧКА ж. «*гичка* ‘бурячин-ня’» [АУМ, к. 326].

ГИША виг. «*hуša* ‘odpędzanie kur’» [Janiak95, 71].

ГИШАВКА ж. «*hуšavka* ‘huštawka’» [AGWB VI, m. 139].

ГІДКИ -а, -е «Гідки = тошний» [Бессараба, 303]; **ГИТКІ** «*hуtki* ‘wstretny’» [Janiak, 134].

ГІДКО присл. «Гідко = тошно» [Бессараба, 303].

ГІКАВКА ж. «*h’ikaўka* ‘czkawka’» [Cz94, 196].

ГІЛЬ ч., орн. «Гіль – *Gil*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30]; «Як гіль прилётит до сéла і скаче по дереві, то знати, що буде добрий мороз» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30].

ГІНДЕ присл. «*гінде* – там» [Ігнатюк, 93].

ГІНИЙ ч. Іней. «*dereva ūbrosty h’inyjot*» [Kuraszkiewicz, 154].

ГІРЕЙ присл. вищ. ст. Гірше. «*i šče i’mi yirei s’tanytsa*» [CzW, 162].

ГІЦУ, ГІЦУ! виг. «Скочила свашка зь воза, / Ступила на керноза; / А кернозь гицу, гицу! – Роздерь свасьци спудницу» [Янчук86, 93].

ГІША виг. «Гіша (др. русск. гижь = коршунь) = окрикь на курь» [Бессараба, 303].

ГЛАДИТИ недок. «гладити, -джу прасувати» [Горбач, 459]; **ГЛАДІТІ** «*h’aditi* ‘prasować’» [AGWB VI, m. 129].

ГЛАДИШКА ж. «*hładʹyška* ‘gliniane naczynie na mleko (bez dzióbka)’» [AGWB VI, m. 185; Cz Nosów, 154; Cz94, 194]; «Гладьішка = кувшинь съ широкимь горлышкомь» [Бессараба, 303]; «[Гладішка] Гладішка без ушкá» [Арк, 34]; «*hładʹyška* ‘gliniany garnek bez ucha używany na mleko’» [Cz Atlas, m. 39]; «*na’sušať syru / masła v hładʹyški nazbyraŭit i na’solať*» [CzW, 29]. (Див. ще ЛАДИШКА).

ГЛАДУНКА ж. Глечик, гладішка. «—*Hładunka* czy —*hładyszka* musiała być czarna, wypalana z gliny. —*Hładyszka* to naczynie bez uszka, bo z uszkiem, to już dzbanek» [НБіН, 5/2008, 14]; «*hład unka* ‘gliniane naczynie na mleko (bez dzióbka)’» [AGWB VI, m. 185]; **ГЛУДУНКА** [гладу́нка]. [Арк, 34].

ГЛАДЬОХИ мн., бот. «Грибами називали тільки —правдивки (білий гриб), решту видів – —губами. —Губи мали ще й власні назви: масляки, бабки, козирки (червоно-головці), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови, підпеньки, голубки, синяки, рижки, козаки, *гладьохи*...» [Бор, 111, 114].

ГЛИБЧІШИЙ -а, -е, вищ. ст. Глибший. «Перед тим вони пішли на млин викупатися, бо там в нас глибчіше місце на річці» [НБіН, 1/98, 21].

ГЛИНКА ж. «Були ми також у Мельникові, в кар’єрі – відкритій копальні, з якої добувають крейду. Колись її в нас звали —глинкою й вживали для білення хат» [НБіН, 1–2/96, 46]; **ГЛІНКА** «гл’інка, -и кредка» [Горбач, 459]; «А колись же не було печув кафльових, оно глінкою мазани» [Бідношия, НБіН, 6/2005,

46]; «*hlinka* ‘kreda’ – *hl'inkoïu písali*» [Cz94, 194].

ГЛИНЯНИЙ -а, -е. «глі́н'аний (грунт) глинкуватий» [Горбач, 459].

ГЛИСТА ж. «глі́ста, -и хробак у кишках» [Горбач, 459].

ГЛІЙОВИСКО с. «*hlijov'ysko _miejsce, gdzie kopie się szarą glinę*» [Cz03, 380].

ГЛІНА ж. «*hlin'a* ‘glina’» [Cz94, 194].

ГЛІНИСЬКО [гл'і́нис'ко] -а, с. Місце, де видобувають білу глину. [Арк, 34].

ГЛІНКИ мн. «*hlinki* ‘miejsce, gdzie kopią glinę’» [Cz94, 194]; «*hlin'ki* ‘gleba zawierająca glinę’» [Janiak95, 69].

ГЛІНОВИСКО с. «*hlinov'ysko _miejsce, gdzie kopie się białą glinę*» [Cz03, 380].

ГЛІНЯНКА ж. Яма з водою; заглиблення. «*Але мочиті не можна було будь-де, бо коли була якась мала річка або глінянка при лонці господаря, то вуон уважав, што то його*» [Григорук, НБіН, 2/2019, 20].

ГЛОБЛІ мн. Голоблі в кінській упряжі. «*nakła'dalos'a ko'ńovi* хотит ton *rus'ki* i do *hłobel du'hu*» [CzW, 85].

ГЛОТКА ж., анат. «*hłotka* ‘przełyk’» [AGWB V, m. 18].

ГЛУБІЙ присл. вищ. ст. «глі́бий глибше» [Горбач, 459].

ГЛУБКИ мн. Клубки; кулясті вогні. «*Ті вогненні клубки покотились через луки зарослі кущами лози та вільхами в напрямку полів*» [Киризюк, НБіН, 1–2/2005, 48].

ГЛУОД ч., бот. «Глуо́дь = боярышникъ» [Бессараба, 303].

ГЛУПОТА [глупо́та] -и, ж. Дурість. «*Глупота рўзна в тих л'удіс'к*» [Арк, 34].

ГЛУХІ КИШЕНІ мн. «*Синім шнурком обшивали поли [сукмана], нижні частини рукавів, — глухі кишені, задню частину пояса, де були шви*» [ІК-В, 202].

ГЛУХІЙ -а, -е «*hl'ixiï* ‘głuchy’» [Cz94, 194].

ГЛЯДІТИ -яджу́, -диш, недок. «*глядіти* – *пильнувати*» [Ігнатюк, 93].

ГНАТИ [гнати] жену́, женéш, недок. 1. Змушувати рухатися в певному напрямку. 2. «*гнати* відлітати, становити: *гнати мац'ору до кнуріе*» [Горбач, 459]. 3. Робити самогон. 4. Виготовляти смолу. «*Там кол'іс' смолу гнал'і – то смол'ерн'а*» [Арк, 35].

ГНЕСТИ -чу́, недок. «*гнэсти* – *бгати*» [Ігнатюк, 93].

ГНИЗДИШКО [гниздишкó] -а́, с. Гніздечко. «*Бўс'ол литіт' на те саме гниздишкó прилитайе*» [Арк, 35].

ГНИТЮХ ч., кулін. «*hnytuх* ‘placek na sodzie’» [CzS, 130; Cz Atlas, m. 124].

ГНИЗДЕНЬКО с., змениш. Те саме, що ГНИЗДИШКО. «*Oj ty lastoweńka, oj ty rabeńka, / Ne wij w czużuoj storonie hnizdeńka*» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32].

ГНІЛІЄ с. Те, що гниє. «*На Ілія наробіт гнілія*» [Лабович, НБіН, 1/2020, 21].

ГНІЛКА ж., бот. «Гні́лка = гнилая груша (плодь)» [Бессараба, 303]; «*Є груши гнілкі, но так називалі кілька сортув, котори в одповідні спосуб дозривалі*» [НБіН, 2/2016, 8].

ГНОЙ ч. «*hnoi* ‘gora z krwią’» [AGWB V, m. 97].

ГНОЙНИЦЯ [гноїніц’а] -і, ж. Одна з двох дощок, які використовують замість драбин, перевозючи гній. **ГНУЙНИЦА** [гнуїніца]. [Арк, 35].

ГНОЮВКА [гноїу́вка] 1. -і, ж. Сечовина з-під свиней. 2. -и, ж., бот. Печериця; *Agaricus*. [Арк, 35].

ГНОЯВКА ж., бот. «На Підляшші збирали також печерицю, яку з огляду на місце, де росла, звали, між іншими, в Шостакові **гноянка** (множина гноянки) та в Збучі і Чижах **гноявка**» [Лабович, НБіН, 5/2017, 39].

ГНОЯНКА ж. 1. «*hnoianka* ‘zbita z desek boczna ścianka wozu nakładana do wożenia obornika’» [Cz94, 194]. 2. **ГНУЯНКА** ж. «*hnoi-ianka* ‘gnójówka’» [Janiak95, 69]. 3. Печериця. [Лабович, НБіН, 5/2017, 39].

ГНУОЙ ч. «*hnoiōi* ‘gnój, pawóz zwierzęcy’; *kuoński hnoiōi*» [Cz94, 194].

ГНУЧИЙ -а, -е. «гнучий гнучкий» [Горбач, 459].

ГО¹ виг. Виражає упевненість. «*ho / to* ‘jicel’ // *vyn tebe zuročuw*» [CzW, 161].

ГО² част. Вж. для підсилення повідомлюваного. «—*Ге, Іване, чи ти бачив, може, мого батька?*» —*Го, ше як!*» [ВЗФ, 365].

ГОББИ с. Захоплення, справа до душі. «*Ризьба то є моє гобби*» [НБіН, 6/2020, 26].

ГОБОРА ж., буд. Приміщення для великої рогатої худоби. «*Ворони кони до стаєнки / Полови воли до гобори*» [Ігнатюк, НБіН, 1–2/2000,

26]; «*гобора* – хлів для корів» [Ігнатюк, 94].

ГОВОРИ^{ЕНЕ} с. Мовлення. [Лабович, НБіН, 1/2009, 5].

ГОВОРУХА [говоруха] -і, ж., знев. Говірка жінка. [Арк, 35].

ГОВОРУЩИ -а, -е «*hovorišcy* ‘o człowieku: gadatliwy’» [Cz94, 195]; **ГОВОРУЩИЙ** [говорущий]. «*Вона говоруща болботуха*» [Арк, 35].

ГОГОТАТИ [гоготати] 3 ос. одн. гоготіт', недок. 1. Виконувати пісні на ГОГОТУХУ. «*Гоготуха, бо гоготіють тоді хід'ат, кішки пріс'ат*» [Арк, 35]. 2. [оготати]. Випрохувати ковбасу-кров'янку. «*Оготала, сокодала – нігде кішки не до'стала*» [Арк, 35];

ГОЛГОТАТИ. Вітати з Новим роком (старим). «*Васільова маті / Пришла гоготати*» [ТПУШ, 44]; **ГУГУТАТИ** недок. «*huhutaty* ‘kołędować w wigilię Nowego Roku’» [Dudek, 191].

ГОГОТІТИ недок. [гоготіти]. «Ходити з Маланкою у надвечір'я Нового року» [Горбач, 459].

ГОГОТУХА [гоготуха] -и, ж., реліг. Надвечір'я Старого Нового року. «*Йа билá на Рuzдвó, на трéт'ий ден' Рuzдвá, а запрос'ила йїх на... на Гоготуху – в нас на Старій Новій рик; Зберáл'ис' на тó Гоготуху, ну зби'рáл'ис' такó до хáти, о*» [Арк, 35]; **ОГОТУХА** [оготуха]. [Арк, 35]; «*Пісн'а йе такáйа: Гоготуха гоготіла, нигдé кішки не достáла; де достáла, там і з'їла, под овéнцом посид'їла, поўну хáту насмерд'їла*» [Горбач, 459]; **ГОЛГОТУХА** «*То звáл'ї Голготуха ál'бо Богáти вéчур*» [Арк, 36]; **ГОЛОТУХА** «*А кол'ис' вже називáл'ї тáйа Голотуха, то*

перед Новим роком» [Арк, 36]; «У нас на новий рок була голотуха» [НБіН, 2/97, 16]; **ГОРГОТУХА** «[горготу́-ха]» [Арк, 36]; **ГУГУТУХА** «—*Huhu-tucha*» – *tak w miejscowej gwarze nazywa się nos przed Nowym Rokiem*» [НБіН, 1/2015, 36].

ГОГОТУШКА ж. Приспів у пісні на Гоготуху. «*Wasilowa mati poszła hohotati – hohotuszka*» [НБіН, 3/2021, 40].

ГОГУТИ мн. «*Hohuty* ‘ostatni dzień starego roku’» [Dudek, 190].

ГОД [год || гот] -а, ч. Рік. «год, -у рік» [Горбач, 459]; «*Дас'т' кусочок солоніни – шче йуї два годa, тейі солоніни, жовта; В с'емдис'ат д'ругом годoви повстaв тої зeспул, здайeц':a мн'і*» [Арк, 35]; «*Не пійду замуж сього годa*» [ТПУПП, 162].

ГОДЕ присл. Ось тут. «*гoде – тут, сюди*» [Ігнатюк, 93]; «*Як ми вже гoде приїхали з сeлa на хутор то Рудeнци горaли сохoю*» [Ігнатюк, 59].

ГОДІ виг. «Гoди = довольнo» [Бессараба, 303]; **ГОДИ** «*patne* ‘*pożycamy* [папір] // ‘*voźte ro'višaie* [на новорічну ялинку] / *ro'višaie* // *i hody*» [CzW, 10].

ГОДІНС -я, с., збір. «*годіне і одіне* – *одежа, одяг*» [Ігнатюк, 93].

ГОДІТИ недок. 1. «Гoдити = мирить, договаривать» [Бессараба, 303]. 2. Замовляти. «*Музиканта годілі на ціeли свята*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ГОДОВАТИСЯ [годоватис'а] -йус'а, -йес'а, недок. Виростати; жити змалечку. «*Нимa кому роб'іт'і – д'eт'і не годуйуц':a*» [Арк, 35]; **ГОДУВАТИСЯ** «*А як в кoго не годувалися діти, вмирали діти, то*

такий обичай був: на сaмий перуод виходить...» [Ігнатюк, 66]; «*Якщо якийсь сiм'ї умре перша дитина <...>, то надавали наступній, що вродилася ім'я батька або матері, бо вірили, що тільки тоді дитина буде годуватися*» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 28].

ГОДОВАТИ недок. «Гoдовати = воспитывать, содержать» [Бессараба, 303].

ГОДУН ч. «гoдунь, ж. гoдунка = пріeмьшъ, воспитанникъ» [Бессараба, 303]; «*hod'un* ‘*wychowanok*’» [Cz94, 194].

ГОДУНКА ж. «гoдунка» [Бессараба, 303]; «*hodunka* ‘*wychowananka*’» [Cz94, 194].

ГОЖЕ [гoже] присл. Добре; чесно; по-божому. «*Аї гoже тогдї грaл'і!*» [Арк, 35]; «*В йoго рiг злaмани, не гoже, не продасі волa без рoга*» [Ігнатюк, 53].

ГОЖЕНЬКІ [гoжен'к'і] -а, -е. Гарний. «*В нас тепeр ікoни, гoжен'к'і ікoнки*» [Арк, 35].

ГОЖИ -а, -е. 1. «Гoжи = добрый, ласковый» [Бессараба, 303]; «*a ten toło'dec* ‘*hožu χłopiec*’» [CzW, 32]; «*Гoжа свaшен'ка, гoжа, йак у сaдон'ку рoжа*»; «*Гожи дружечкi гoжи / Як у садi рoжи*» [ТПУПП, 110]; **ХОЖИ** «*chožu* ‘*piękny*’» [Cz94, 196]. 2. Гарний, смачний. «*Куруваї упiкся, гaрни був, хорoши, гoжи такий*» [Ігнатюк, 43]; «*Хлиб гoжиї, смачний*» [Арк, 35].

ГОЖИШ [гoжіш'і] -а, -е., вищ. ст. Смачніший. «*Картохл'aники гo-жіш'і*» [Арк, 35].

ГОЖУСЕНЬКІЙ -а, -е, пестл. Гарнесенький. «*Сіeла за столом пара / Обoе ровнюсeнькi / Обoе гoжусe-нькi*» [ТПУПП, 113].

ГОЖУТКО присл. Гарно, делікатно. «Скажут <...> дівчук або й зусі^м го^жутко – дівчучо^к» [Лабович, НБіН, 6/2021, 31].

ГОЗБЗДЗЬ -я, ч. Цвях. «Лати біле якії там з ліса, то не то що пуод даху^овку, кривії поприбивав, навіть

то ще колісь го^збзду^ов не було, то тіблями привершував, бра^є» [Ігнатюк, 72].

ГОЗГАРАЧАНИ -а, -е. Такий, що з широко розставленими ногами. [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ГОЙ¹ виг. «Молодая Гандзюлю, гой тобі горе буде...» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 35].

ГОЙ² ч. «Гой = чудаць» [Бессараба, 303].

ГОЙДАНКА ж. «Гойданка = качель» [Бессараба, 303]; «гойданка 'гойдалка'» [АУМ, к. 299]; **ГУЙДАНКА** [гуйданка]» [Арк, 35]; «h^uidanka 'huštawka'» [AGWB VI, m. 139].

ГОЙДАШКА [гойдашка] -і, ж. Те саме, що ГОЙДАНКА. [Арк, 35].

ГОЙНИ -а, -е «Гойны = щедрый, великодушный» [Бессараба, 303]; **ГОЙНИЙ** [гойний]. Пристойний, гарний. «А в н'емца то вс'оїе биліо барзо гоїне» [Арк, 35].

ГОКАТИ недок. «Гокати = кричать вь лѣсу: го-го-го! звать» [Бессараба, 303].

ГОЛЄПА ж. «hol'era 'nogawka'» [Cz94, 194].

ГОЛЛЄ с., збір. «гól'л'е, -а гилляки: гól'л'е йде на дрóва» [Горбач, 459].

ГОЛО присл. Бідно. «Хоч голо, але весьоло» [Петручук, НБіН, 2/2009, 39].

ГОЛОБЛЯ ж. «hołobl'a (zwykle w pl.) n.pl. hołobl'ie 'hołobla, dyszelki jednokonnego zaprzęgu'» [Cz94, 194].

ГОЛОВАЧ ч. «hołov'ač, częściej n.pl. hołovač'ie 'snopek do poszywania dachu, wiązany do łąty bliżej knowia, kłosaми spuszczoney na zewnątrz'» [Cz94, 195]; «hołowač'yu 'snopki strzechi'» [Janiak95, 70].

ГОЛОВЕЦА [головеца] -и, ж. Велика голова. [Арк, 36].

ГОЛОВИНА ж. «голови́на, -и м'ясо з голови зарізаної тварини» [Горбач, 459].

ГОЛОВИСТИЙ -ая, -еє. Такий, що має велику голову. «Ой чия то капуста головистая / Ой чия то дивчинонька розмовистая» [ТПУПІ, 260].

ГОЛОВКА ж. 1. Дитяча голова. 2. «hołovka 'główka zapalki'» [AGWB VI, m. 165]; **ГОЛОФКА** «holofka 'główka zapalki'» [Cz Nosów, 154].

ГОЛОВКІ мн. «holoúk'i 'namożnie'» [Tarn, m. 107].

ГОЛОВНО присл. Насамперед. «Час від часу ініціативи українського характеру відбуваються в Сім'яти-чах. Це головно концерти при нагоді Фестивалю української культури —Підляська осінь!...» [Лабович, НБіН, 5/2009, 12].

ГОЛОВНЯ ж. «hołovń'a 'głównie, kawał nadpalonego drewna, używany przez tracza do czernienia sznura'» [Cz94, 195; Łabowicz, НБіН, 6/2010, 34]; «Одна головня і в печі гасне, а дві і в полі горять» [Рощенко, НБіН, 4/95, 27]; **ГУЛУВНЯ** «huluvń'a 'głównia'» [Janiak95, 70].

ГОЛОВОЮ НАЛОЖИВ *док., фраз.* «Голово́ю наложи́въ = погибъ, убитъ» [Бессараба, 318].

ГОЛОВ'ЯД *ч., бот.* «голов'я́д, -у глід (*Crataegus oxyacantha*)» [Горбач, 459].

ГОЛОДИЦЯ *ж.* «*hoł'odyc'a* || *hoł'odyc'a* 'szadz'» [AGWB VIII, m. 394].

ГОЛОДНЯ *ж.* 1. Повсюдний голод. «*Приї́хали – нічого́тко нема, голо́дня*» [Савчук, НБіН, 2/2016, 15]. 2. *знев.* «*голо́дня – нена́жера*» [Гнатюк, 93]; *збір.* «*голо́дня, -і – нена́жери*» [Гнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

ГОЛОДОВКА [голодо́вка] *-а, ж.* Період, коли нічого їсти; голодування. «*Ну шчо? Верну́л'іс' – голодо́вка в нас*» [Арк, 36].

ГОЛОДРАЙ *ч., перев.* **ГОЛОДРАЄ** *мн.* «*hołodr'aï* || *hołodr'aïe* 'świeckie pieśni, śpiewane po wieczornym nabożeństwie wielkanocnym'» [Dudek, 190].

ГОЛОЛЬОДИЦЯ *ж.* «*hoł'odyca* 'gołoledz'» [Janiak95, 69].

ГОЛОЛЮОД *ч.* «*hołol'uod* 'goło-ledz'» [Cz94, 194].

ГОЛОПУПЕЦЬ *ч.* «Голопу́пэць – др. русск. голопупъ = неоперив-шийся птенчикъ» [Бессараба, 303].

ГОЛОСНИЙ *-а, -е.* «Голосный = громкий» [Бессараба, 303].

ГОЛОСНО *присл.* «Гóлосно = громко» [Бессараба, 303].

ГОЛОТА *ж., збір.* «Голо́та = голытьба» [Бессараба, 303].

ГОЛУБЕНЯ *с.* «*hołubeń'a*, n.pl. *hołubeńata* 'gołębie'» [Cz94, 195].

ГОЛУБЕЦ *ч., кулін.* «*го́лубец, -бца / голóмбок, -бка голубець (їжа)*» [Горбач, 459]; «*hołub'eć* zwykle w 1.

m. *hołubci* 'rodzaj potrawy, gołąbki'» [CzD, 161].

ГОЛУБКИ *мн., бот.* «*Грибами називали тільки —правдивки* (білий гриб), *решту видів – —губами*. —*Губи* мали ще й власні назви: *маслюки, бабки, козирки (червоноголовці), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови, підпеньки, голубки...*» [Бор, 111, 114]; **ГОЛУПКИ.** Сироїжки. [Арк, 36].

ГОЛУБНИК *ч.* «*hołubnik* 'gołębnik'» [Cz94, 195].

ГОЛУБОК [голубо́к] *-бка, ч., етн.* Гра великодніми крашанками. «*От' голу́б'ка ігра́л'і. От шопел'ку воз'му́т, ко́тищ':а де ййіце́, дру́га ну́с'т'іт'. Йак сту́кне, то вже його́ то́йе ййіце́*» [Арк, 36]; «*То ді́ті тими ййіцима ко́лиь у голу́бка гра́лі. Уже принесут шопел'ку до хати, по́жат там свої́ яйця, вони ко́тятьс'я і як чие іце́ стукне́тьс'я одне об дру́ге, то той вже вийгра́в*» [НБіН, 3/2021, 9].

ГОЛУБУШКА *ж., пестл.* «*Ой, ти кумушка, ти голу́бушка*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38].

ГОЛУЗА *-и, ж.* Вологий холод. «*Голу́за – то такó є зі́мно і такáя волóгость*» [Гнатюк, 70].

ГОЛУПКА *ж.* «*hołupka* 'urządzenie do wkładania kłoców na wóz'» [AGWB IX, m. 457].

ГОЛЬОДНИЦА *ж.* «*гол'о́дни-ца, -і ожеледа*» [Горбач, 459].

ГОЛЬОКАТІ *недок.* «Голёкати = кричать вь лѣсу, звать» [Бессараба, 303].

ГОЛЬОНИ *-а, -е.* «голёны (бри-тый)» [Янчук86, 68].

ГОЛЬОНКА *ж.* «*hol'onka* 'pogawka'» [AGWB IX, m. 473].

ГОЛЬОПА ж., анат. «Голѣпа = голень» [Бессараба, 303]; **ГУЛЬОПА** «*hol'ora* || *hul'ora* 'noga (j zwierzęciu)'» [Janiak95, 69].

ГОЛЬОПАТИ -а, -е «Голѣпаты = голенастый» [Бессараба, 303].

ГОЛЯКА ж. «Голяка, голячка = вѣтвь, вѣтка» [Бессараба, 303]; «*hola-ka* 'gałąź'» [Cz94, 194].

ГОМАЧКА -и, ж., кулін. «**Гомачка** – роздрібнений сир зі сметаною» [Ігнатюк, 94]; «*А такé булô весі-лє: шпíрки накрáють, гóмачки на-рôблять, мáсла і те дають ї́сти*» [Ігнатюк, 36–37].

ГОМОНІТИ [гомон'іти] -н'у, -ніш, недок. Розмовляти. «*Йа ни зна́йу, бул'і рúски значит' чи украйíн'с'к'і – от л'убл'у́, йак вони́ гомон'áт'»* [Арк, 36].

ГОНДХАРІ мн. Група колядників. «*Групи [для колядування] форму-ються за місцем проживання і за віком. У Черемсі —отдѣльно ходять —Гондхарі, —Осередники і —Козя-рі*» [Вищенко, НБіН 3/92, 23].

ГОНИТИСЯ недок. «*h'onusc's'a* 'o świni, przejawiać poręđ p'ciowy'» [Cz Atlas, m. 89].

ГОНІТИ недок. «*hońiti* 'wymiać sadze'» [AGWB VI, m. 162].

ГОНОРИТИСЯ [гонор'іт'іс'а] -у́с'а, -рі́с'а, недок. Мати гонор; вихвалитися. «*Йа попрôсту гонорúс'а гѣтим, же зна́йу не тóл'ко од'ін рúс'кий йазíк*» [Арк, 36].

ГОНЧАР || **ГОРЧАР** ч. «*hončar* || *horčar* 'garncarz'» [AGWB VII, m. 242].

ГОП [гоп] -а, ч., кулін. Терта картопля, запечена в каструлі. «*На-*

тѣрти' тóже картохѣл', и в каст-ру́л'ку в п'іч. То вже ми звѣмо гоп» [Арк, 36].

ГОП, КІР, РУМ, БУМ, БУМ евф. Те саме, що ЧУКІ, РУКІ, РУМ, БУМ, БУМ. «*З дівчинятмі ночовалі. / Гоп, кір, рум, бум, бум*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 34].

ГОПА ж. Пластиковая пляшка. «*Алє тепѣр так рôб'ят: од гóпи отôй обр'ѣжут і свѣчку влôжат – і тогди мóжеш собіѣ йти, о. І вѣтьор не шкô-діт*» [Бід, 340]. Коментар Ю. Бідно-шиї: «*Походить від назви фірми —НООР|| у Більську, яка випускає газовані напої у пластикових пляшках; сам напій називається —гоп||, а про роботу на цій фірмі кажуть: робіті в —Гóпах||*» [Бід, 354].

ГОРА ж. 1. Значне підвищення на земній поверхні. 2. Пагорб, горб. «*Ну ї там бáрзо тѣрен так'ї отпов'ада́йе – там горá ї тут*» [Арк, 36]. 3. «*hor'a* 'zaspa śnieżna'» [AGWB VIII, m. 389]. 4. «Горá = 1. гора, 2. чердакъ» [Бессараба, 303]; «*горá* 'го-рище'» [АУМ, к. 279; Горбач, 459; Cz94, 195]; «*То заткнóт кóмина на гор'і... Зал'ізут на дáх і кóмина заткнóт*» [Арк, 36]; «*У-у, сорóчка (шче в менѣ на горú вíнесла) свойѣйи рôботи*» [Арк, 36]; «*Я на горі залo-жів такій музѣй. Маю там 75 пжедмьóти*» [Ігнатюк, 56].

ГОРА ГРАБАРКА [горá грабарка] -и -и, ж., реліг. Те саме, що Грабарка. [Арк, 36].

ГОРАБ ч., бот. «**гóраб**, -у горобина (*Sorbus aucuparia*)» [Горбач, 459]; **ГОРАП** «*h'orab* || *h'orap* 'jarzáb pospolity'» [Pastusiak, 81].

ГОРАЧКА [горáчка] -и, ж., ме-диц. Висока температура тіла. «*Їа не могу роб'іт'і в шахт'і, бо горáчка менé хватáйе – бол'но́ї; Менé... ѡа... горáчка лáпайе*» [Арк, 36].

ГОРБАТИ -а, -е «*horbaty* ‘o człowieku: garbaty’» [Cz94, 195].

ГОРГОНУТИ [горгону́ти] -у́, -éш, док. Кинути. «*Їак горгонé ѡакі́ї горшчóк с пóпелом в хáту!..*» [Арк, 36].

ГОРЕЛІЦЯ ж., пестл. Горілка. «*Дожсалі житко із пшеницею із пше-ницею / Гости нас паніе гареліцею*» [ТПУПП, 98]; **ГОРИЛІЦЯ**. «*Напили-ся гориліці напилися меду / То за того солов'я що в кума спереду*» [ТПУПП, 106]; «*Живуот боліт, живуот боліт – гориліці дайте*» [Петручук, НБіН, 2/2009, 40]; **ГОРІ^ЕЛИЦЯ**. «*Пиво ме-не опушило, – / Горіелочки дайте; / Горіелиця не поможе / Дієвчини шу-кайте*» [Янчук86, 90]; **ГАРЕЛІЦЯ**. «*Дожсалі житко із пшеницею із пше-ницею / Гости нас паніе гарелі-цею*» [ТПУПП, 98].

ГОРЕНІСТИК ч. «*Відповідно до основного кольору спідниці мали назви: червоні спідниці – горенюхи, або хвартух —гореністик*», від назви ниток – горинь» [ІК-В, 182].

ГОРЕНЮХА ж. «*Відповідно до основного кольору спідниці мали назви: червоні спідниці – горенюхи, або хвартух —гореністик*», від назви ниток – горинь» [ІК-В, 182].

ГОРИНІСТИЙ -а, -е. Такий, що витканий з переборами з гориню. «*Шпанцір накладáлося на гориністу сорóчку з перебóрами*» [Ігнатюк, 59].

ГОРИНЬ -і, ж. Куповані кольо-рові нитки для ткання. «*Гóринь то такі́ї кúпчій червóній ниткі́*» [Ігна-тюк, 59]; «*Відповідно до основного*

кольору спідниці мали назви: червоні спідниці – горенюхи, або хвартух —го-реністик», від назви ниток – горинь» [ІК-В, 182]; «*До ткання спідниць на літо, т.зв. —хвартухів*», на вуток вживали купчих бавовняних ниток червоного кольору, які звали гор-иньом, і чорних ниток, яких звали шивчицьою або німкою» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

ГОРИЧ¹ [горіч] -і, ж. Куповані нитки. «*Кос'т'у́ми ткáл'і сáми так'і-йі́ з горіч'і*» [Арк, 36].

ГОРИЧ² ж. Гіркі слова; розча-рування; прикрощі. «*...Не хочу вноси-ти у ваши серця (тих, хто мене розуміє) горичи на початку Нового року*» [НБіН, 2/2009, 39].

ГОРІ^ЕЛОЧКИ мн. «*Програмні імітації та пісенні награвання для власної забави, один для одного та для гостей звучали й на більш простих звукових знаряддях. Серед них пієвень* (назва походить від наслідування птаха – півня), трава – береться до губ, або перед тим натягається між великими пальцями обох рук шовкова трава; лісток (“з вульшини”) <...>, —горієлочки» [Мац, 104–105].

ГОРКІЙ -а, -е «*horki* ‘gorzki’» [Cz94, 195].

ГОРЛАН ч., знев. Той, хто над-міру суб'єктивно і голосно щось стверджує або заперечує; горлопан. «*Оказалось, що слово —Вітаємо*», за-писане по-своєму, коле в очи місцьо-вих —політикув» і різних горлануов» [НБіН, 1/2009, 7].

ГОРЛО с. «*horlo*». Те саме, що ГОРНО. [Cz94, 195].

ГОРНО с. 1. «*horn*o ‘otwór w górnym kamieniu żaren, przez który sypie się zboże do mielenia’» [AGWB

VI, m. 176]. 2. «horn'o 'palenisko w kuźni'» [Cz94, 195].

ГОРНУШОК ч. Горщик. «А у тої далекої пухови подушки / А у тої біленької ціці як горнушки» [ТПУШ, 257].

ГОРОБОЧОК ч., бот. «горобо-чок, -ка, здібнення від слова гораб – горобина» [Ігнатюк, НБІН, 4/2000, 37].

ГОРОБУХ ч., орн. «горо¹бух 'горобець'» [АУМ, к. 144].

ГОРОБЦЮХ ч., орн. «горо¹б-ц'ух 'горобець'» [АУМ, к. 144].

ГОРОВАВШИ дієприсл. Горюючи. «Горовавши хліб їсти / Пановав-ши мід пити» [ТПУШ, 87].

ГОРОД¹ [górod] -а, ч. Місто. «Вже молодііе вс'е віс'едл'іл'іс' по городáх» [Арк, 36]; *Їд'іте с'уді до гóрода, Скáтин гóрод тутá-вó*» [Арк, 36]; «Там [у Києві] *welmi czudno! Jak to tak s postrojiti takij welikij horod?!*» [Филимонюк, НБІН, 3/2004, 13].

ГОРОД² [goród] -а, ч. Ділянка землі біля будинку для вирощування овочів. «А іни'і то казál'і, шо все попр'ятати [після Різдвяної вечері], то б́уде чістий горóд» [Арк, 36].

ГОРОД³ ч., етн. «Kobiety i dziewczęta zebrawszy się na wybranym miejscu, biorą się za ręce i robią koło zwane —ogrodeml (horod), a jedną spomiędzy siebie wpuszczają we środek, której dają nazwisko Rahulka» [Jaroszewicz, НБІН, 5–6/93, 30].

ГОРОДЕЦЬ [goródec'] -дц'а, ч. Квітник. [Арк, 37]; «Выѣхала [молода] зь воротэць / И махнула хусточкою вь городэць» [Бессараба, 253]; «А дівчина почула, почула, / І в городець скочила, скочила – /

Викопала, вико-пала кореня, кореня» [ВЗФ, 372].

ГОРОДИНА ж., збір. «horod'yna || hur'udyna 'warzywo'» [Cz Atlas, m. 181].

ГОРОДНИНА ж., збір. «hor'odnyna || hor'odvyna 'warzywo'» [Cz Atlas, m. 181].

ГОРОДОВИЗНА ж., збір. «urodov'yzna 'warzywo'» [Cz Atlas, m. 181].

ГОРОДСЬКІ -а, -е, субст. Міський (житель). «Городськіє сталі шукати їдла по сьолах» [Плева, НБІН, 4/2022, 22].

ГОРОХ ч. «hor'ox 'groch'» [Cz94, 195].

ГОРОХВИННЯ с., збір. «горóх-вин'н'а гороховиння» [Горбач, 459]; **ГОРОФІНС** «Як горох обмолотят, то тоє горофіне давали [вівцям їсти]» [Лабович, НБІН, 2/2017, 28].

ГОРОХВИНИ мн. «hor'oxviny 'grochowiny, łodygi omłóconego grochu'» [Cz94, 195]; «i z ho'roch'vin 'barzo 'dobrze 'było s'e'zeńe [на возі]» [CzW, 85].

ГОРСЕТ ч. «Нагрудний одяг жіночого вбрання у надбужанському комплексі представлений переважно безрукавою-горсетом та —шпанцирем» [ІК-В, 184].

ГОРСЕТКА ж. «В північних районах Волині, Рівненщини поширені були керсетки-шнуровиці з фабричних тканин, розширені нижче стану короткими складками. В Надбужжі носили аналогічні —горсетки» [ІК-В, 185].

ГОРСТКА ж. 1. Невелика кількість чого-небудь; пучок рослин. 2. перен. Мала групка людей. «Рока

szczo nas tut newelika horstka ludej» [НБіН, 2/2003, 8].

ГОРСТОЧКА [г'орсточка] -и, ж. Зменш. до ГОРСТКА-2. «*Ал'е ш л'уд'її н'емá... Г'орсточка л'уд'її*» [Арк, 37].

ГОРЇДЧИК ч. «*горїдчик*, -а огородець; квітник» [Горбач, 459].

ГОРЧАК [горчáк] -á, ч. Гончарний виріб, у якому варили переважно рідкі страви. «*Горчáк насїпїе* [попелу], *тудї* [у хату] *їак к'їне*, *ї вонó вїбухне*» [Арк, 37].

ГОРЧАР «[горчáр] -а, ч. Гончар. **ГОРЧЄР** [горч'ér] [Арк, 37]; «*гор-чáр*, -а / *гл'їн'аж*, -а гончар» [Горбач, 459]; «...*Треба било купїтї посуду – горчки і мїскї. Возів їх по сьолах горчар*» [Григорук, НБіН, 2/2010, 14]; **ГОРЩАР** «*горш'чар* || *гор'чар*» [АУМ, к. 137].

ГОРЧИК ч. «*г'орчик*, -а горщик» [Горбач, 459].

ГОРЧИНА ж., бот. «*horčyna* 'gorczyca biała; Sinapis alba L.'» [Pastusiak, 81].

ГОРЧИЦЯ ж., бот. «*horčyca* 'gorczyca; Sinapis'» [Cz94, 195].

ГОРЧОК ч. Те саме, що ГОРЧИК. «*Тїе горчки стоялі в печи цїлу нуоч, і тогди милї, ну і той горчок бив готови до варїня на нуост*» [Григорук, НБіН, 2/2010, 14].

ГОРЩЕЧНИК ч. «*horščečník* 'garncarz'» [AGWB VII, m. 242].

ГОРЩОК ч. 1. «*horščok* 'duży, zwięzony u dołu żelazny garnek do gotowania'» [AGWB VI, m. 188]. 2. «*horščok* 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

ГОСПОДАРИТИ [господáрти] -у, -иш, недок. Господарювати. «*Нам пудава́ли на́ши зéмл'ї так, їак ма́ли, так пудава́ли, верну́ли, і ста́ли*

на тих зéмл'ах господа́рти» [Арк, 37].

ГОСПОДАРКА [господáрка] -и, ж., збір. Господарство; домашня робота. «*господарку провадыты*» [Михальчук, 554]; «*ćila hospodarka*» [Kuraszkiewicz, 154]; «*Господáрка бу́ла на мни; В'едóмо, то не так і трудно билó і вч'їт'їс'а, то ї вч'їл'їс'е і вдóма помагáл'ї, о, в господа́рц'ї*» [Арк, 37]; «*Як бува́ло в нас господа́рка бұольша то тих женцїо́ов бу́ло мнїго*» [Ігнатюк, 40].

ГОСПОДИ! ПРАВДА! [Г'осподи! правда!] виг., незм. Божіння; присягання іменем Господа. [Арк, 37].

ГОСПОДЬ БОГ ч., реліг. Всевишній. «*Сподивається Господа Бога / Зь усїєми анéлами*» [Бессараба, 242].

ГОСПОДЬ ЙОГО ВІДАЄ [госпóд' його в'їдає] незмін. Те саме, що А Я ВІДАЮ. «*А їа в'їдаїу? Знáйте, с'єтого на соб'їе не м'їела, Госпóд' його в'їдає*» [Арк, 37].

ГОСТИНА [гостїна] -и, ж. 1. Гостювання. «*Три дн'а так билó нам такóїї гостїни*» [Арк, 37]. 2. Другий день весілля. [Арк, 37].

ГОСТИНЕЦ ч. 1. «*гостїнец*, -нц'а подарок [подарунок]» [Горбач, 459]; **ГОСЬЦІНЕЦЬ** 'podarek'» [Cz94, 195]; **ГУСТИНЕЦЬ** ч. «*hus-tynec* 'podarunek przywieziony z podróży'» [Janiak95, 70]. 2. **ГОСЬЦІНЕЦЬ** «*hos'c'їnec* 'gościnięc, szeroka nie brukowana droga'» [Cz94, 195]; «*Госьцїнэць = трактъ*» [Бессараба, 303]; **ГОСТИНЕЦЬ**. «*Чи далеко, чо-ловіче, до Сидорок? <...> От сим гостинцем под ліпами. А уніат додав, що в їх шляхом зветься великий тракт, а гостинцем*

або дорогою менша дорога» [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5–6, 20]; «*hustynec 'droga wiejska, trakt'*» [Janiak95, 70]; «*bo to hustynec išou o // tu ta'kaï*» [CzW, 8]; **ГОСЬТІНЕЦ** [гос'т'ін'ец]. «*Тут кол'іс' ос'ої гос'т'ін'ец, то ка-зál'і, цар (шче йа дóма билá), то казál'і: цар й'ехав с'удóйу, с'ім гос'-т'ін'ц'ом до Б'елов'эжа, мýс'ім'*» [Арк, 37]. **3.** «Госьцінэць = млечный путь» [Бессараба, 303].

ГОСТИТИС [гост'итис] 3 ос. мн. гост'атса, недок. Пригощатись. «*С'адáйут і гост'атса, йак короваї спе"чúт*» [Арк, 37].

ГОСТІТІ [гос'т'іт'і] 3 ос. мн. гóс'т'ат, недок. Пригощати. «*Хлóнци' позб'іра́йуц':а, цук'эрку принесúт, гóс'т'ат* [дівчат]» [Арк, 37]; «*Дожалі житко із пиеніцею із пиеніцею / Гости нас паніе гареліцею*» [ТПУПП, 98].

ГОСЬЦІНА ж. «Госьціна = угощення» [Бессараба, 303].

ГОТУХА ж. **1.** Те саме, що ГОГОТУХА. «*В нас на Готúху тонó, зна́йте, што роб'іл'і хлóнци'і? Д'івчин'атам бромк'і ск'ідáл'і; Тут в с'ум сел'і казál'і, же на Готúху солóму рост'агáл'і, йак хлóнец' хóдит' до д'івчини*» [Арк, 37]. **2.** Щедрівка. «*Структурна диференціяція народ-них колядок <...> і готух – щедрівок <...> з відповідними винятками тут лежить в руслі загальноукраїнської традиції*» [Мац НБіН, 6/2000, 27].

ГОТУШНИКИ мн. Привітальники з Готухою. «*Коза рухається, наскакує на людей, падає, захворює; готушники просять грошей їй на ліки*» [Мац НБіН, 6/2000, 27].

ГОЯ виг. Ой. «*Гоя моя, гоя! Нещасная доля!*» [Житецький, 301].

ГРАБАРКА [грабарка] -и, ж. Свята гора (пагорб), де підляшуки рятувалися від мору – страшної хвороби. [Гора Грабарка знаходиться в Мельницькій пуші, недалеко від міста Сім'ятичі, поруч з селом Грабарка, від якого і отримала назву. Являє собою лісистий, доволі просто-рий пагорб. (Із Вікіпедії)]. «*[А на Грабарці була церква?] Билá, билá цéркава – перебилá. Подúмаї, пол'áк спал'ів*» [Арк, 37].

ГРАБАТИ [грабати] недок. Гребти; згрібати. [Арк, 38].

ГРАБИК ч., бот. «*гра́бик, -а граб (Carpinus)*» [Горбач, 459].

ГРАБИНА ж., бот. «*hrab'yna 'jarzab pospolity zw. Jarzébina; Sorbus aucuparia L.'*» [Pastusiak, 81].

ГРАБІНЯ ж., збір. «*hrabi'na, coll, 'grab''*» [Cz94, 195].

ГРАБІТІ недок. Грабувати. «*Не то, што крав так як Архін, а просто грабів*» [Плева, НБіН, 3/2021, 21].

ГРАБЛИСКО с. «*hr'ab'lysko || hrab'lysko 'grabisko'*» [Cz Atlas, m. 42]; **ГРАБЛІСКО** «*hr'ablisko 'grabisko'*» [Tarn, m. 58]; **ГРЕБЛИСКО** «*грéблisko і гра́блisko – грабильно, ручка в граблях*» [Ігнатюк, 93].

ГРАБЛИЩЕ с. «*гра́блiщче, -а держак грабель*» [Горбач, 459].

ГРАБЛІ мн. «*hrabli 'grabie''*» [Cz94, 195].

ГРАДКА ж. «*Градка = шесть для в'шанья платья*» [Бессараба, 303].

ГРАДОБИЩЕ [градоб'іщ'ч'е] -а, с. Град, який вибиває посіви. «*Бúдут*

потопи, градоб'їц'є, б'ури розмайї-ти» [Арк, 37].

ГРАЙОК ч. Ігри; грання. «Все бив якійсь грайок – то свої^е роботуки откладают на буюк і погуляют» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

ГРАМОТА [гра́мота] -и, ж., реліг. Спеціальна книжка, у яку записують померлих родичів для вшанування їхньої пам'яті. «То йа завше св'ічкіі вставл'аїу [для поми-нання померлих], і в гра́моту соб'їі записалам» [Арк, 38].

ГРАМУЛЬКА [граму́л'ка] -и, ж. Зовсім небагато; трішечки. «Йа ї гра-му́л'ку не могла набрати тейї мукіі» [Арк, 38].

ГРАНЦЯ ж. Межа. «Дождали жита до границь, до границь, / А нам за тоє нэма ниць, нэма ниць» [Бессараба, 257].

ГРАПКИ мн. «hr apki || zhrapki 'zgrablone z pola resztki zżętego zbo-ża'» [Cz Atlas, m. 193].

ГРАТИ НА КУРЦІ фраз. «Півень – співає (співати), коли топче курку – грає на курці» [Лабович, НБІН, 4/2016, 35].

ГРЕБЕНЕЦЬ ч. «hreiben'ec' 'grzebień'» [Cz94, 195]; **ГРИБЕ-НЕЦЬ** «hryben'ec' 'grzebień'» [Cz Nosów, 152].

ГРЕБЕНЬ ч. «hr'ebeń 'strop – kalenica'» [Tarn, m. 4]; «hrebeń 'słoma nakładana na grzbiet dachu'» [Cz94, 195].

ГРЕБЕНЬКА [грéбен'ка] -и, ж. Гребінець. «То грéбен'ку зробит, па-п'їрка і дму́хайе – му́зика була, шче ї виход'ат танц'уїут» [Арк, 38].

ГРЕБІНЦІ мн. «На Холмицині дотепер зберігаються такі мотиви [писанок], як —сонцел, —спіраль <...>, на Підляшші – —панни кучеріі,

—гребінциі, —сорок вісім клинциі та іншіі» [К-В, К, 279].

ГРЕБСТИ [гребсті] -бу, -беш, недок. Те саме, що ГРАБАТИ. [Арк, 38].

ГРЕЄЦЦА недок. «hr'ejecca 'ruja u klaszy'» [Tarn, m. 166]; «hr'ejecca 'kobyła okazuje poręđ p'ciowu'» [AGWB V, m. 49].

ГРЕМПЛЮВАТИ недок. «Овечки стригли навесні. Острижену вовну возили до міста до кардуваль-ного цеху (тремлярні) і там її кардували (тремплювали)» [Ігнатюк, НБІН, 3/2008, 28].

ГРЕЧАНИ -а, -е «hr'ečany 'gryczany'» [Cz94, 195].

ГРЕЧАНИК ч., кулін. 1. перев. **ГРЕЧАНИКІ** мн. «hřečanyk || hřeča-nyki 'bułki drożdżowe z nadzieniem z kaszy gryczanej'» [Dudek, 191]. 2. **ГРЕНЧАНИК**. Корж з гречаного борошна. «pe'če to |toie to |toie // to h'renčanyki / z h'rečki» [CzW, 12].

ГРЕЧАНКА ж., збір. «грéчан-ка, -и гречана солома» [Горбач, 459].

ГРЕЧИВЛІСКО с. «hřečywlisko». Те саме, що ГРЕЧИСКО. [Cz Atlas, m. 47]; **ГРЕЧКУ^ЕВЛІСКО** с. «hřečk'uewlisko 'pole po gryce'» [Cz Atlas, m. 47].

ГРЕЧИСКО с. «hřečysko 'pole po gryce'» [Cz Atlas, m. 47].

ГРЕЧКІВ'Є с. «греч'к'іўє». Те саме, що ГРЕЧИСКО. [АУМ, к. 154]; **ГРЕЧКІВЛЄ** с. «hřečk'ivle» [Cz Atlas, m. 47]; **ГРЕЧКУВ'Є** «гречк'ўвє, -а гречнице» [Горбач, 459]; **ГРИЧКІВ-ЛЄ** «hryčk'ivle» [Kuraszkiewicz, 150]; **ГРЕЧКОВЄ** «hřeč'kové» [Cz Atlas, m. 47].

ГРЕЧКІВКА ж. «*hřečk'ivka*». Те саме, що ГРЕЧИСКО. [Cz Atlas, m. 47].

ГРЕЧУНКА [гrec'унка] -и, ж. Солома з гречки. [Арк, 38].

ГРЕЧУХ ч., кулін., перев. **ГРЕЧУХІ** мн. «*hřeč'ux* || *greč'uxi* 'placki z mąki pszennej lub gryczanej, smażone na oleju'» [Dudek, 191]; «*hreczuchi* 'postne placki drożdżowe'» [CzD, 161].

ГРЕДКА [гр'едка] -и, ж. 1. Жердка. 2. Сідало в курнику. [Арк, 38].

ГРИБ ч. «гриб, -á 1. «Правдивий гриб, щирий» [Горбач, 459]; «Назва **гриб** (множина гриби) в говірках Підляшшя позначає не гриба взагалі, але боровика, званого також білим грибом» [Лабович, НБІН, 5/2017, 36–37]; **ГРИП** ч., бот. «*hryp* 'borowik szlachetny'» [AGWB VIII, m. 358]. 2. «Наріст на дереві» [Горбач, 459].

ГРИБОВИЙ -а, -е. Такий, що з грибів. «Колектив з Доброводи приготував огульник, страву з гречаної каші, та грибові котлети» [НБІН, 2/2010, 4].

ГРИБОВИСКО с. «*hryb'ovysko* „miejsce, gdzie rośnie dużo grzybów“: *nazbyr'av / oj nazbyr'af / o / bo ty v'idaješ de hryb'ovysko*» [Cz03, 380].

ГРИБЧИКІ мн., бот., змениш. Грибочки. «Ой, не треба дієду / В лієси видурнятись, / Оно треба дієду / Грибчики збирати» [Лабович, НБІН, 3/2015, 33].

ГРИВА ж. «грíва, -и нескошені стеблини при кошенні, [пропуск при косінні]» [Горбач, 459].

ГРИЄ СЄ недок. «*hr'yie s'e* 'o kłaczy: okazać poręć płciowy'» [Cz94, 195].

ГРИЗБОТА ж. Страждання. «Погода – всім вигода, а сльота – всім гризбота» [Рощенко, НБІН, 4/95, 28].

ГРИЗЬБОТИ мн. «гризьботи – різні жіночі прикраси» [ТПУШ, 305]; «Попродай Ясю воликі до роботи / Покупи Ясю до сукенкі гризьботи» [ТПУШ, 89].

ГРИМОТ ч., збір. Громи і гримотіння. «Лудпалювалі [громничну свічку], коб не боялись гримоту» [Лабович, НБІН, 2/2013, 31].

ГРИМОТИ мн. «*hrym'oty* 'grzmoty'» [Janiak95, 70]; «Одного разу нагнало велику хмару з гримотами» [УнП, 76; Григорук, 2/2018, 24].

ГРИМУОТНІК ч., бот. «Гримуотнік (червець, коб дітя не боялося грому)» [Лабович, НБІН, 4/2020, 38].

ГРИП ПРАВДИВИ ч., бот. «*hryp pravd'uvy* 'borowik szlachetny'» [AGWB VIII, m. 358].

ГРИЦУХИ мн., кулін. «*гриц'ухи* – коржики» [Ігнатюк, 93]; «На коляду подавали <...> гриц'ухи безварунково, то значить печони пляцки на дрó-щях» [Ігнатюк, 72]; **ГРИЧУХІ** «*a hryč'uxi / o / to vže bu'la hryp'uxa // iag h'rečany p'lacki nas'mažat'*» [CzW, 29].

ГРИЧКА ж., бот. «*hryč'ka* 'rowój polny'» [AGWB VIII, m. 378].

ГРИЄШНИ -а, -е. Не релігійні пісні. «*Jednak ranie Maria Denisiuk i Maria Jakimiuk tak samo chętnie, jak pieśni cerkiewne, wykonują pieśni hri'eszny (greszne, czyli świeckie)*» [Cha-rytoniuk, НБІН, 1/2012, 27].

ГРИЄШНОЄ ТРЄЛО с., евф. Статеві органи. «Ой, чим же ж

прикрити / Тоє грієшне тіло?» [Лабович, НБіН, 3/2015, 31].

ГРІХ [гр'іх] -а, ч. 1. *реліг.* Порухення релігійно-моральних настанов (у багатьох н. пп.); **ГРІЄХ** [гр'ієх]. [Арк, 38]. 2. *евф.* Статевий орган чоловіка. «Нагавіці подєр, сорóчку подєр... И в нагавіц'ах то вже тої гр'ієх тр'інаїє» [Арк, 38].

ГРОБ ч. «гроб, -у могила» [Горбач, 459].

ГРОБЛЯ ж. «hrobl'a 'grobła'» [Cz94, 195].

ГРОБОВА ДОСКА *фраз.* Смерть. «*Usio prasicjet, prasicjet do hrowowej doski*» [TG, 208].

ГРОМАДА ж. «Громáда = сель-ській сходь» [Бессараба, 303].

ГРОМАДИТИ *недок.* Згрібати, складаючи в копиці. «*А я сіно громадила, штири хлопці занадила*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2000, 38].

ГРОМАДКА ж. «грома́дка, -и сузір'я Плеяди» [Горбач, 459].

ГРОМНИЧНА СВІЧКА [громнічна св'ічка] -ейі -і'. Свічка, освячена в церкві на Громниці (15 лютого). «*Йак гримій'т' мо́цно, то пал'ет' св'ічку громнічну*» [Арк, 38]; «*У цей день [на Стрітення], приїшовши з церкви, запалювали —громничну свічку й на стелі або на дверях робили хрест. <...> Цю громничну свічку ставили у вікні, коли гриміло*» [Рижик, 269];

ГРУМНИЧНА СЬВІЧКА «*hrumn'yc'na s'v'ic'ka*» [Dudek, 191].

ГРОМНІЦІ [громн'іц'і] *мн., реліг.* 1. Стрітення Господа Нашого Ісуса Христа (15 лютого). «*На Громн'іц'і, о йє Громн'іц'і, і свєт'ат с'в'ічк'і і вже п'ішут [хрести], пудсмáл'уйуц':а, о»* [Арк, 38]. 2. **ГРУМНИЦІ** «*Hrumnyci 'święto*

Matki Boskiej Gromnicznej'» [CzD, 161]; «*Hrumn'yc'i || Hrumn'ycy 'święto Oczyszczenia Najświęszej Marii Panny'»* [Dudek, 191].

ГРОМНІЦЯ -і, ж., *обряд.* 1. *мн., реліг.* «громніці, -ц / срєтен'іє Стрітення» [Горбач, 459]. 2. Свічка, освячена на Стрітення, яка оберігала від грому. «*Приходілі з костьола то робілі криж, запалялі громніцю, робілі криж на двєрох і над ко́мином теж»* [Ігнатюк, 87]. 3. **ГРОМНИЦЯ** «громні́ця – груба з жовтого воску свіча» [Ігнатюк, 93]; **ГРУМНИЦЯ** «*hrumnycia 'duża woskowa świeca'*» [CzD, 161]; **ГРУМНИЦА** «*hrumn'yc'a || hrumn'yc'a 'gruba świeca woskowa, święcona w dniu Oczyszczenia Najświęszej Marii Panny'»* [Dudek, 191]; «*bury bu'li / to tu'dy svy'tyli hrom'nyci // i kła'kali 'čala ro'dyna // to'liliša*» [CzW, 172].

ГРОМНЯСТИЙ [громн'áстиї] -а, -е. Дуже великий. «*...Хоц'а громн'áста то вйóска билá – тр'і к'іл'óметри*» [Арк, 38].

ГРОШ ч. Копійка. «*Штоб ти й мила була й нехороша / Оддав би тебе без одного гроша*» [ТПУП, 163].

ГРУБА ж. 1. **ГРУБАЯ.** «Гру́бая = толстая» [Бессараба, 303]. 2. «Гру́бая = беременная» [Бессараба, 303]; «*груба 'вагітна'*» [АУМ, к. 364; Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 28]; «*Як ба́ба ходіла —груба|| то ни во́льно бу́ло їй дивітися че́рез щиліобину, бо диті́на, котóра вродіться то бу́де косо-о́ка*» [Ігнатюк, 48].

ГРУБЕЧІ -а, -е. «грубéчи» [Янчук86, 70].

ГРУБЯЗНИ -а, -е. «грубязны» [Янчук86, 70].

ГРУД ч. 1. «Булі поперекручувани назви, котори мають в собі слово *груд* (польською мовою – *grąd*), то значит пудвижшане й сухое місце на пудмоклум терені» [НБіН, 6/2018, 14]; **ГРУДИ** мн. «*a 's'iteno 'čyli tra'vu vytá'hałos'a na 'tyi hru'dy iak nazy'vali*» [CzW, 82]; **ГРУ⁰Д** ч. «*hruod 'suche wzniesione miejsce wśród łąk błotnistych, grąd*» [Cz94, 195]. 2. «груд, -у сіно з сухої сіножаті» [Горбач, 459].

ГРУДА ж. 1. «*hroda 'zamarnięte błoto*» [Cz94, 195]. 2. «грудá, -и, мн. -ди, -д прищиця (у корів); груда (коней)» [Горбач, 459].

ГРУДЕЦЬ ч. «*hруд'ec 'spotkania towarzyskie młodzieży przed Wielkim Tygodniem*» [Dudek, 191].

ГРУДИНА ж. «грудíна, -и м'я-со з грудей заклоеної свині» [Горбач, 459].

ГРУДІ мн. «*hruđi „piersi*» [Cz94, 195].

ГРУДИНА ж., анат. «Грудíна – mostek – груднина, грудина, грудна кістка» [Г.Ю., 36].

ГРУДОНЬОК ч., зменш. Підвищення на рівнині; грудок. «Вийду я на юолоньку / Стану я на грудоньку» [ТПУПП, 108].

ГРУМ [грүм] -óму, ч. Грім. «*И грум, и бл'искайе*» [Арк, 38]; **ГРУ⁰М** «*hruom 'o zjawisku atmosferycznym: grzmot*» [Cz94, 195].

ГРУМАДА ж. Кучка полін. «Ну і ще ходілі по древка. На подвуору лежит їх грумада» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4].

ГРУМАТКА ж. «*hrumatka 'gwiazdozbiór Plejady*» [Cz94, 195].

ГРУМНИЧКА ж., обряд., пестл. «*hrumn'yčka || grumn'yčka*».

Те саме, що ГРОМНИЦЯ-3. [Dudek, 191].

ГРУНТ ч. Головне, основне (?). «То всео прошло. А як буде? Грунт жеб бив спокуй – о, то найважніейше» [НБіН, 3/99, 16].

ГРУША ж., бот. «*hruša 'grusza*» [Cz94, 195].

ГРУШКА ж., бот. «*hruška 'owoc gruszy*» [Cz94, 195].

ГРУШНИК [грушнік] -á, ч., кулін. Те саме, що ГРУШОВНИК. [Арк, 38].

ГРУШОВНИК [грушóвн'ік] -а, ч., кулін. Узвар зі сушених груш. «Компот з грушóк – то грушóвн'ік, с крив і – то йушка» [Арк, 38].

ГРУЩАНКА ж., кулін. «*hruszczanka 'kompot z gruszek*» [CzD, 161].

ГУ! ГУ! ГУ! виг. Уживають у початковому рядку пісні на Гоготуху. «*Гу! Гу! Гу! Дайте того, що на рогу! / Кишки, кубаски, ложечку кашки*» [Рижик, 268]; **ГУ-ГУ** «*Гоготáла, соготáла: —Гу-гú, дайте тóйе, шо на ругú!||; Гу-гú, дайте тóйе, же на рогú, о*» [Арк, 38].

ГУ... ГУ... ГУУ! виг. Уживають під час дівочого гадання. «*tuło'dyie vubeyaiut na 'uli... na 'ulicu i kryčat // hu... hu... huu!*» [CzW, 188].

ГУБА¹ «[губá] -и, ж., анат. 1. Одна з двох шкірно-м'язових рухомих складок, що утворюють краї рота (всі н.п.). [Арк, 38]; «*h'uba 'usta*» [AGWB V, m. 16]. 2. Рот. «*łap 'toho p'lacka i v 'hubu*» [CzW, 130].

ГУБА² ж. 1. «губá, -и трутовик (*Polyporus fomentarius*)» [Горбач, 459]. 2. «грибовий нарiст на дереві» [Горбач, 459].

ГУБА³ [губá] -и, ж., ткац. 1. Міра довжини основи для ткання

(близько двох метрів). «*Йак малá снувніц'а, то трéба губу́ на радно́*» [Арк, 38]. **2.** Міра довжини витканого полотна (близько п'яти метрів). [Арк, 38]; «*Міра полотна: в губі́ йе штири крил'і, у крил'і одін мéтер*» [Горбач, 459].

ГУБАВКА ж. «*h'ubawka 'hubka, używana dawniej do rozniecania ognia'*» [Cz94, 196]. **2.** Те саме, що ГУБКА. [Лабович, НБіН, 5/2017, 36].

ГУБИ мн. «*губи, -б / бедлаки, -ўў менш цінні гриби*» [Горбач, 460]; «*Губы = губы, грибы*» [Бессараба, 303]; «*h'uby 'grzyby'*» [Tarn, m. 134]; «*губи 'усі гриби'*» [АУМ, к. 329]; «*h'uby 'ogólna nazwa grzybów jadalnych'*» [AGWB VIII, m. 359]; «*Грибами називали тільки —правдивки (білий гриб), решту видів —губами*» [Бор, 111].

ГУБКА ж. «*h'ubka 'żagiew'*» [Tarn, m. 75]; «*Плодове тіло гриба-трутовика, що виростає на стовбурах або корінні дерев і уражає їх — це на Підляшші губка (множина губкі) або губавка (множина губавкі). Це неїстівний гриб, якого в давнину використовували як засіб для добування вогню*» [Лабович, НБіН, 5/2017, 37]; **ГУПКА** «*h'upka 'hubka do roz-niesania ognia za pomocą krzesiwa'*» [AGWB VI, m. 167].

ГУВЕЧКА ж. Вівця. «*to hu-večki o'd:elno 'pastyšé*» [CzW, 57].

ГУДИТИ¹ недок. Домовлятися з кимось про роботу. «*І топирéнька гудів майстрі́ будува́ти тую хату́*» [Ігнатюк, 42].

ГУДИТИ² недок. Погано говорити про когось; пліткувати. «*Самі*

себе не хваліем нікого не гудьмо» [ТПУПП, 264].

ГУДЦЯ ж. Сідниця. «*Ковзались тоже на гудиці і так виковзували стежку, што послі всі́ на юой падалі. Одбівали —орли на снігові*» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

ГУЖА виг. **1.** «*У Збучі свиней кликали чкі^е-чкі^е-чкі^е-чкі^е-чкі^е, проганяли — гужа*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29]. **2.** Вигук, яким нацьковують собаку (у зн.: 'бери, кусай!'). «*Колі Будгъ зобáчивъ то́го во́вка, то крýкнувъ: —гужа чóрта!*» [Бессараба, 41]; **ГУЖА!** «*Гужа! = окрикъ на собакъ, чтобы онѣ кусали*» [Бессараба, 303].

ГУЖШИ -а, -е, вищ. ст. «*гужши — вужчий*» [Ігнатюк, 93].

ГУЗЕРЕ с. «*huzer'e 'dolna część snora'*» [AGWB VIII, m. 311].

ГУЗЬОЛ ч. «*гуз'ол 'вузол'*» [АУМ, к. 296].

ГУЙДАВКА ж. «*h'uidawka 'huštawka'*» [AGWB VI, m. 139].

ГУЙДАНКИ мн. Розваги молоді. «*Мало хто пам'ятає вже сільські —гуйданки чи —каруселі*» [Рощенко, НБіН 1/91, 18].

ГУК ч. «*Гукъ = отголосокъ*» [Бессараба, 303].

ГУКАЄ СЄ недок. «*hukaĕ s'e 'o świni: okazywać porę́d pŕciowy'*» [Cz94, 196]; **ГУКАЄЦЦА** «*h'ukajessa 'ruja u świni'*» [Tarn, m. 169].

ГУКАТИ недок. «*h'ukaty 'o sowie: wydawać gŕos'*» [CzD, 161].

ГУКАТИСЯ недок. «*huk'aĕs'a 'o świni, przejawiać porę́d pŕciowy'*» [Cz Atlas, m. 89]; «*(o świni) 'okazywać porę́d pŕciowy, lochać się'*» [Janiak95, 71]; «*мац'óra гукайецца*» [Горбач, 460].

ГУКАТІ *недок.* «Гу́кати = кричать: гу-гу, гу; звать» [Бессараба, 303]; **ГУКАЦЬ** «*yuicaś 'krzycześ'*» [Pelcowa02, 65].

ГУ-КУ *виг.* Звуконаслідування дівочих вигуків під час гулянь. «Як зазуленька ку-ку, ку-ку / Я й молодая гу-ку гу-ку» [ТПУПП, 165].

ГУЛИЙ *ч., кулін.* Олія. «*hułyi*» [Kuraszkiewicz, 149].

ГУЛІ *мн.* «гулі – гуси (дитяче слово)» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25].

ГУЛІ^Е *с., збір.* Гілля. «Ой ти вербонько кучерава / На што ж ти гуліе поламала» [ТПУПП, 165].

ГУЛІЦА [гу́л'іца] *-и, ж.* Вулиця. «*Рáптом три господарі на ц'їлу гу́л'іцу; І' картóпл'і натіч'ілі, але в:éчери спи'ва́йем – гу́л'іца л'аиш'іт*» [Арк, 39].

ГУЛОНЯ *ж.* Вулиця; двір. «*Бижи, доню, на гулоню / Та та виглядати*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 33].

ГУЛУВАЧ *ч.* Верхня частина снопа. «*ustr'iškii i hułvacaś'i*» [Kuraszkiewicz, 154].

ГУЛЬБИ *мн.* Гуляння. «*Вже й мінаються вже й мінулися дівоцькія гультби*» [ТПУПП, 130].

ГУЛЬБИЩЕ *с., знев.* Гуляння молоді. «*Деніскі [жителі цього села] прийдут з скрипкою до нас, до Храболуов, тогди в Храболах тоже гультбіще*» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ГУЛЬКА [гу́л'ка] *-и, ж., бот.* Гілка (дерева). «*Гу́л'ка бэзу – гу... ба́нка, гу́л'ка бэзу – ба́нка... Опті-кайем кругóм хату [на Трійцю]; То йа ту бутілку беру́, л'ізу на берóзу, но́жиком дес' там чи гу́л'ку*

проріжу, чи шос', поста́вл'у [пляшку]» [Арк, 39].

ГУЛЬКИ *мн.* «*На півночі Підляшшя пісні, які співали від Великодня до Провід, називали —рогульками, —гульками, —огульками, очевидно, тому, що виконувалися вони на розі села*» [Рижик, 260].

ГУЛЬТЯЙ [гул'т'аї] *-а́йа, ч., знев.* Батько, який не дбає про своїх дітей. [Арк, 39].

ГУЛЮ *виг.* «*гу́л'у дит. прохід, їхати на возі*» [Горбач, 460].

ГУЛЯ *виг.* «*hula 'odpędzanie gęsi'*» [Janiak95, 71].

ГУЛЯКА *ч.* «*hul'aka || hul'ak 'tanecz'*» [AGWB VII, m. 299].

ГУЛЯКУВАТИЙ *-а, -е.* Гіллястий. «*Ой ти яблонько гулякувата. <...> Чого так довго в садочку стоїи?*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 33].

ГУЛЯНКА *ж.* «*hul'anika 'zabawa taneczna'*» [AGWB VII, m. 297].

ГУЛЯННЄ [гул'ан':е] *-а, с. 1.* Молодіжні розваги. «*Гуляне тривало до третьої години над раньом*» [НБіН, 4/2001, 22]. **2.** Танцювання. «*Му́зика ігра́йе, па́ра танц'у́йе. <...> За́ра пудхóдит оді́н, берé д'івчину до гул'ан':а*» [Арк, 39].

ГУЛЯТИ [гул'ати] *-а́йу, -а́йиш, недок. 1.* Танцювати. «*А коліс' пуйд'ом на забáву <...>. Самá ни пуйдé гул'ати – наві́жеї дв'і д'івчини мóжут' пуйті́ гул'ати; Вже йак по́йут трóху і гул'а́йут, і музикáнти вже...*» [Арк, 39]; «*hul'aty || hul'atí 'tańczyć'*» [AGWB VII, m. 298]; «*пу и́міје та́нцов'аті – tre-ba n'advur вурух'аті – пех пу завáз'аје што и́теје hul'аті*» [Kuraszkiewicz, 156]. **2.** Грати ігри. «*...А вечорами у бараках пили пиво і гуляли в карти*» [НБіН, 4/2009, 45]. **3.** **ГУЛЯТИ**

«Гуля-ти = бражничать, пьянствовать» [Бес-сараба, 303].

ГУЛЯТИКА ч. «*hulatyka* ‘tancerz’» [AGWB VII, m. 299].

ГУЛЯЧКА ж. «*hul'ačka* ‘tancerka’» [AGWB VII, m. 300].

ГУМАТНИЙ -а, -е «Гуматный = м'яшкватый (объ одеждѣ)» [Бессараба, 303].

ГУМЕНЕЦЬ ч. «Гумэнэць = дворъ между сараями» [Бессараба, 303].

ГУМНО с. «*humn'o* ‘stodoła’» [Tarn, m. 14].

ГУНДЦВОТ ч., лайл. Той, хто неслухняний, поганий, мерзенний. «А въ кого будэ довги языкъ, то вѣдн ёму одріэжсе и скрунэ голову такому — гундцвотови!» [Бессараба, 63]; **ГУНЦФОТ** «*p'odtyj ty huncfot*» [Kuraskiewicz, 154].

ГУНЬКА ж. «*h'uńka* ‘derka (nakrycie na konia)’» [AGWB IX, m. 450].

ГУОЛЬКА ж. Гілка, гіллячка. «Бігалі [діти] по сіельській гулиці з освечаними вербами і догнавши колежанку чи колегу старались — цѣвкнуті іх тоненькою гуолькою» [Саєвич, НБІН, 2/2004, 42]; «Люде, котори схочут, будут могли побирати при перетінаню тия гуолькі, котори одрослі» [НБІН, 2/2016, 9].

ГУОСТЬ ч. 1. Зв'язані колоски для освячення. «[Як називався такий вінок, букет (з колосків)?]. Самі колоскі як?.. То називалі... зараз... Гуость!.. Гуость!..» [Бід, 341]. 2. Різдвяний дідух. «У нас оно гуость стояв — то із життя зв'язане билó... і стояв...» [Бід, 345].

ГУПАЧ ч., орн. 1. «гупач, -а / пугач, -а пугач (Vubo)» [Горбач,

460]. 2. «Гупачь = водяной бык» [Бессараба, 303].

ГУРБА ж. 1. «Гурба = толпа, стадо» [Бессараба, 303]. 2. «*hurba* ‘zaspá śnieżna’» [AGWB VIII, m. 389; Janiak95, 71].

ГУРЕЧНИК [гуречник] -а, ч., бот. Рослина, листя якої має запах огірків (?). «Гуречник так гурком пахне» [Арк, 39].

ГУРШИНА ж., бот. «*huršyna* ‘leszczyna pospolita; Corylus avellana L.’» [Pastusiak, 83].

ГУРКАВИЙ [гуркавій] -а, -е. Гіркуватий. «А ол'ї був тої зи л'н'у, то в'ін такі'ї гуркавій» [Арк, 39].

ГУРКОВІННЄ с., збір. «гурков'ін':е ‘огірчиння’» [АУМ, к. 325].

ГУРМА ж. 1. Група людей; юрма. «*Todi wony hurmoju na mene z butylkamy i nozamy. Rozbyły meni hołowu. Todi ja odnoho — za klapył i u wikno!*» [НБІН, 6/2003, 25]. 2. збір. «*gurma bydła*» [Pelcowa02, 65].

ГУРНО с. «*hurn'o* ‘palenisko w kuźni’» [Janiak, 134; Janiak95, 70].

ГУРНУЛІ док. «Гурнули = ринулись» [Бессараба, 303].

ГУРОК [гурок] -рка, ч., бот. Огірок. «Гурка иче дал'ї [дідові]» [Арк, 39]; «*hur'ok* ‘ogórek; Cucumis sativus’» [Cz Atlas, m. 113; Горбач, 460; Janiak95, 71].

ГУРТ [гурт] -а, ч. Колектив співаків; ансамбль. «На стáнциї Черемси знов тійї гурті будуть одбуватис'а [, тобто проходить пісенний фестиваль]» [Арк, 39].

ГУРЧЄК [гурч'єк] -á, ч., бот. Гірчак; *Polygonum L.* «І з нас'ін':ам друс'он, йак гурч'єк, но гурч'єк червони» [Арк, 39].

ГУРЧИЦЯ ж., бот. «*hurčyc'a* 'gorczyca biała; Sinapis alba L.'» [Pastusiak, 81].

ГУСИ-ГУСИ виг. «Кликали гусей по-різному, в залежності від села: гусі-гусі (напр. у Шостакові), пиль-пиль (у Збучі), проганяли – гия-гия» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31].

ГУСКА [гуска] -и, ж. **1.** орн. Великий водоплавний свійський птах; *Anser domesticus* (у багатьох н. пп.). **2.** кулін. Виріб із тіста для прикрашування короваю. «Саžал'і [коровай] і так іми гусками тими і с т'іста робіят так, значит, уберут його, вдекоруїут; Можна було гуск і так положіти, йак н'е – то крижом клал'і» [Арк, 39]; «Словом гуска, гусочка в багатьох підляських селах окреслювали також невеличке весільне печиво, що його пекли разом з короваєм та роздавали людям» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31]; «Крім коровай, жінки робили гуски. Були це невеликі кругли оздобы, яких вміщувано в коровай. Обсипувалося ними зустрілих людей в момент виїзду молодої до шлюбу» [НБіН, 6/2003, 13]; **ГУСКІ** «А як йїде молодуха з молодим до шлюбу, то кідає гускі, бо пекут спеціальне в бляхах гускі... гусок мнуго, бо то бідут дієті» [Бід, 338].

ГУСОЧКА ж., кулін. Прикраса для короваю з прісного тіста у формі гуски. «Хоч по гусочци, хоч по трошечци / Всюй родинонци дайте» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 30].

ГУСТ ч. «густь = вкусь» [Михальчук, 554].

ГУСТАВКА¹ [густавка] -и, ж. Те саме, що ГОЙДАНКА. [Арк, 39].

ГУСТАВКА² -і, ж. «густавка – вставка, вишивка» [Ігнатюк, 93].

ГУСТИ недок. Подавати голос (про голубів). «Два голуби гуде зозулька черкоче» [ТПУШ, 170].

ГУЧАТІ недок. «Гучати = гудѣть» [Бессараба, 303].

ГУЧЕПКА ж. «Дитину в колисці колихалося тримаючи за такий мотузок, причеплений до боків колиски, який називався —гученкою (від дієслова гученити – привісити)» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 29]; [Ігнатюк, 49].

ГУЩАР ч. Густиий ліс, пуца. «...Задержався коло когось, хто вийшов з лісного гуцара» [Гаврилюк, НБіН, 3/2012, 45].

ГГ

ГАВЛІ *мн.* «g'avli 'widły do kartofli z zaokrąglonymi końcami» [Janiak95, 68].

ГАГА *ж., орн.* 1. «гага – у дитячій мові гусь» [Лабович, НБіН, 4/2022, 26]. 2. *дит.* «Малу гуску звуть у Чижівській тміні гусеня, гусенятко (*мн.* гусенята, гусенятка), у дитячій мові це тата» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31].

ГАГАВКА *ж., анат.* «Гагавка = кадыкь, Адамово яблуко» [Бессараба, 304; Лабович, НБіН, 4/2022, 26]; «Ймовірно, від слова *гата* взялося місцеве окреслення, вживане хоча б у Збучі, «адамового яблука» – *гатавка*» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31].

ГАГАТИ *недок.* «гагати гегати, гелготати: *гуси гагайт*» [Горбач, 460].

ГАДКА [гадка] *-и, ж.* Мовлення, спілкування. «Тута йак було бул'ш україніц'у^е і д'он пол'ак, то такайа гадка була то україін'с'ка, то пол'с'ка, м'ішана така була» [Арк, 40].

ГАЗ [газ] *ч.* «газ, -у / карос'ін, -у нафта до ляmpi» [Горбач, 460]; «*palij gazi*» [Kuraszkiewicz, 154]; «То шче дóбре, йак була лампа с тим склом, а йак за німца же газу то́го де купіти [не було]» [Арк, 40]; **ГАС** *ч.* «гась (керосинь)» [Янчук86, 69].

ГАЗА *ж.* «g'aza – nafta» [Janiak95, 68].

ГАЗНИК *ч.* 1. Гасова лампа. «Напроти^ев при стіні^е стуол, а над ім повішани газнік» [НБіН, 6/2021, 26]; «*A diś wże kultura insza, i swi^еtło, i gaznyki propali, i telewizor je, i woda, i wsi^е...*» [УнП, 67]; **ГАЗЬНІК**

«Госпо-дарові стане шкода газу, што вигоріт за мноого, то погасіт на 10 чи 15 мінут газьніка...» [Григоруk, НБіН, 1/2022, 26]. 2. *перен.* П'яниця. [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ГАЗНИЦЯ [газніц'а] *-і, ж.* Гасова лампа зі склом. [Арк, 40].

ГАЗНІЧОК *ч.* «*gazni^сok 'blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie'*» [AGWB VI, 92].

ГАЗОВАТИ *недок.* Пити горілку. «Ці^еле жице газує і б'є жуонку» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ГАЗОМЕТА *ч.* «Жартобліво п'яніцю народ і прозиває *газомета* (Льоня то добри газомета) або й *газнік*» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ГАЗЬНІЧКА *ж.* Те саме, що ГАЗНИК-1. «*Tohdyż ne było światła, gazniczki maleńki byli*» [НБіН, 3/2003, 40].

ГАЛІЦІЯ [гал'іцийа] *-і, ж.* Галичина. «Там найезни л'уде все бул'і... бул'і з Гал'іцийі» [Арк, 40].

ГАЛОША [галоша] *-і, ж.* Штанина; холоша. «Галоша в нагавіц'ах, кал'ош'і на вал'анки» [Арк, 40]; «галоша, -и холошня штанів» [Горбач, 460]; «Некотори молотевнікі насипалі собі^е в ганавіці, у дві^е галоши, збуожа» [Григоруk, НБіН, 1/2022, 26].

ГАЛЯ *ж.* «гáля (табельн. день)» [Янчук86, 69].

ГАЛЯРЕТА [гал'арета] *-и, ж., кулін.* Те саме, що ХУТКИ. «Тепер гал'арета, а кол'іс' хутк'і» [Арк, 40]; «*galareta 'galaretka z nózek'*» [AGWB VI, m. 202]; «*gala^сreta s kos^с'c'ami^с była zru^сbona*» [CzW, 212].

ГАНОК *ч.* «гáнок, -нку рід веранди» [Горбач, 460].

ГАНЧ ч. «ганч, -у хиба в коня: йак ѿе ганч, не купл'ай» [Горбач, 460].

ГАНЯ ж., орн. «Ганя = коршунъ» [Бессараба, 304].

ГАПА -и, ж. Гава; роззява. «Вона йому́ дóбре застивала – мóжеш мéні дóбре заплатіти як ти мéнда, як ти гапа» [Ігнатюк, 32].

ГАПУВАТИ [гапува́ти] -у́у, -у́єш, недок. Пам'ятати. «То в'єрша мен'ї було́ т'єшко научітис'а, а п'їс"-н'у рас пучу́у – і ѿа вже гапува́в» [Арк, 40].

ГАР ч. «gar 'gliniane pasczynie na mleko (bez dzióbka)» [AGWB VI, 210].

ГАРАГА ч. і ж., знев. Те саме, що РОЗГАРАКА. [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

ГАРБАРНЯ [гарба́рн'а] -і, ж. Промисловий заклад, у якому вичиняли шкури тварин. «Гарба́рн'а була́, то ш там працува́ло ку́л'о то л'уде́ї – все розва́лане» [Арк, 40].

ГАРДЗЮ́ЛКА ж., анат. «Гардзю́лка – польск. gardziel = гортань» [Бессараба, 304; Cz94, 193]; **ГАР-ДЗЬОЛКА** «garz'olka 'przełyk'» [AGWB V, m. 18].

ГАРЛУВІНА ж. «garłuvina 'słoma wumłósona maszyna'» [Pelcowa02, 66].

ГАРНЕЦЬ -рниця, ч. 1. Посудина з клепок для міряння кількості зерна. «Ниде́ нічо́го нема́, ни та́рниця, ни ничо́го» [Ігнатюк, 52]. 2. Міра рідини (?). «Взієв вуон за єю посаг немалий / А за приспівкї гарнець горієлкі» [ТПУП, 305].

ГАРНІТУР -у, ч. «гарнітур – костюм» [Ігнатюк, 94].

ГАРНУШОК ч. 1. «garnušok 'kubek'» [AGWB VI, m. 201]. 2. «гарну́шок – горщи́чок» [Ігнатюк, 94]; «гарнушок – мала посудина, малий горщик» [ТПУП, 305]; «Хліба дав нам окрушок / І борщу гарнушок» [ТПУП, 86].

ГАРНЦАЖ [га́рнцаж] -а, ч. Те саме, що ГЛАДИШКА. [Арк, 40].

ГАРЦЬ ч. Посудина, яку використовують для міряння об'єму рідини. «Його тестенька просить, / Гарцьом горілку носить» [Ігнатюк, НБІН, 1–2/2000, 26].

ГАСКА [га́ска] -и, ж. Те саме, що ГАЗНИЦЯ. [Арк, 40].

ГАЦІ мн. Штани. «Як народілося дітя́, но то найперш ба́бка берé, хучій завіва́є: як дівчина то в га́ці, як хлопець то в спудо́ак, то є в ба́бську га́лку» [Ігнатюк, 55].

ГАШТАН ч., бот. Каштан. [Лабович, НБІН, 4/2022, 26].

ГВАЛТОВАТИ недок. Голосно кричати. [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

ГВАРА [гва́ра] -и, ж. Говірка. «У нас тва́ра <...> оно́ от така́йа ре-г'іона́лна, така́йа сво́я – н'ї украї́н-ска́йа, н'ї б'єлору́ска» [Арк, 40]; «Хочемо нашу твару ще повторати, жеби вона не загинула...» [Лабович, НБІН, 5/2009, 12].

ГВЕЦЯТИСЬ недок. Бруднитися граючись. «Дітя́ гвеця́ється у боло-ті» [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

ГВІЗДОК ч. «gwizd'ok 'gwizdek'» [Cz94, 194].

ГВЯЗДА ж., обряд. «gwiazda || z'viz'da 'kolorowy lampion w kształcie gwiazdy, noszony przez kolędników w okresie świąt Bożego Narodzenia'»

[Dudek, 190]; «*to z'nowu koladni'ki cho'dili // s'pe'vali // z g'vazdoio / s ko'zo / a 'teraz y... 'navet xurody xu'dili*» [CzW, 190]; **Г'ЯЗДА** «У Збучи готувалися до нього [колядування] упродовж цілого місяця – вчилися нових колядок, при-гадували старі, готували зізду, яку звали в нас **г'яздою (г'язда)**» [Лабович, НБіН, 3/2012, 29]; **ЗВ'ЯЗДА** «[зв'язда]. В хироди н'е [не ходила], тілько з зв'яздойу» [Арк, 59].

ГВЯЗДАР ч., *перев.* **ГВЯЗДАРИ** *мн.* «*g'vazdar* || *g'vazdar'y* 'kolędnicy odwiedzający domu z gwiazdą w czasie świąt Bożego Narodzenia'» [Dudek, 190].

ГДЕСЬ *присл.* Десь. «*gdeś tam vo'do by'lo ta'koie*» [CzW, 48].

ГЕЕС ч. Комунальний кооператив – Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” (GS). «*Бив ще пшодовніком охрони, розвозів навози, контрактавав збуоже, свіні, вюов ці'лу контрактацію в Геесі*» [Мак-сим'юк, НБіН, 3/2018, 17].

ГЕРГОТАТІ *недок.* «Герготати = говорить по-жидовски» [Бессараба, 304].

ГЕРЛІЦЯ *ж.* «Наведу пару прикладів інших цікавих слів: *кувбаба* (солодкий перець), *жильникує* (постить), *герліця* (сніп витрясені соломи)...» [Рощенко, НБіН 1/91, 19].

ГЕРМАНІЯ [герман'їя] -її, *ж.* Німеччина. «*Шче їа двацит' с'омїї [рік народження], то до Герман'її шче мене не забрал'ї, бо двацит' шостїї то вже, значит, брал'ї*» [Арк, 40].

ГЕТИ [г'ети] *гет, мн.* Загороджене пасовище. [Арк, 40].

ГЄВЛЯТИСЬ *недок.* Колупатися. «*Не їсі, оно гєвляєшся в туом у ку-лєшовї*» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ГЄГЄДЗЬ -ч., *ент.* «г'ег'едз', -а гедзь, овад: *г'ег'едз' устаў і коровї гз'етца*» [Горбач, 460].

ГЄГНУТІ *док.* Умерти. [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ГЄЗ ч., *ент.* «гєзь (оводъ, oestrus)» [Янчук86, 69]; «*гєз – гєдз, мн. гзи, гзів і гзуов*» [Ігнатюк, 94]; «*Овід – це гєз. Слово гєз це запозичення з польської мови*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 29]; **ГЄЗ.** «Гєзь = нас'к. строка, оть которого разб'гається скоть» [Бессараба, 304]; **ГЄС** «*ges 'giez bydlęcy*» – *par'av_ges*» [Cz94, 194]; **ГЄЗИ** *мн.* «*Але є такїї овади <...>. Вони гєзи називаються, сліпакі і не люб'ят кольору синього. Їм з водою кояжиться і од того вті-кают*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 36]; **ГЗИ** *мн.* «*[Як] тоди гзи (гєдзі) тнулі – то теж ворожилося, що буде дош*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

ГЄЗЗЗ-ГЄЗЗЗ *виг.* «*Як корови женеш і не хочут корови їті, то скажеш «гєззз-гєззз», о то вони пуо-їдут*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 29].

ГЄЗУЄ *недок.* «*gez'uię 'krowa gzi się'*» [AGWB V, m. 58].

ГЄНГІАЮТ *недок.* «*gęgałut* (3 pl. praes.) 'o gęsi: wydawać głos'» [Cz94, 194].

ГЄНЧЕР ч. 1. «г'енчер, -а наріжна сніпка» [Горбач, 460]. 2. «рід шапки: *г'енчери накл'ад'ани*» [Горбач, 460].

ГЄОРГІНЯ *ж., бот.* «*g'eorg'inia* || *g'erg'inia* 'dalia zmienna zw. georginią ogrodową; Dahlia variabilis Hort. Non'» [Pastusiak, 80]; **ГЄОР-**

ГІНІЯ «*georg'iniia* 'georgia; Dah-lia'» [Cz94, 194].

ГЕРГОТАТИ *недок.* «г'ерготати, -очу шваркотіти (неслов'янською мовою)» [Горбач, 460].

ГЖЕЧНИ -а, е. Ввічливий, чемний. «Застилай пане столи і кресла, / несе віночок паненка гжечна» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/2001, 48].

ГЖИБ'ЯЖ [гжиб'яж] -а, ч. Любитель збирати гриби; грибник. «Йак йест л'іс, то ї гриби ростут, тїл'ко найгурш – найбул'ш гжиб'яжу, н'їж тих...» [Арк, 40].

ГЗИТИСЯ *недок.* «гзітис'а гедзатися, тікати перед гедзем: корові із'єтца» [Горбач, 460]; **ГЗИТИСЯ** «gz'itys'a» [Janiak95, 69]; **ГЗИТИСЯ** «Худоба від укусів овода або гедзя починає кидатися з боку в бік, ніби вередуючи, тому й скажуть на Під-ляшші: корова гзітється» [Лабович, НБІН, 4/2019, 29]; **ГЪЗИТИСЯ** «Гъзі-тися = разб'гаться (о скотѣ)» [Бессараба, 304]; **ГЗИ СЕ** «gz'i s'e 'o krowie» [Cz94, 194]; **ГЗИЦЕ** «gz'ic'e» [AGWB V, m. 58].

ГІДЗИКАВКА *ж.* «Гидзікавка = щекотанье» [Бессараба, 304].

ГІДЗИКАТИ *недок.* «Гидзікати = щекотать» [Бессараба, 304; Лабович, НБІН, 4/2022, 33]; **ГІДЖІАТИ** «*gižig'aty*» [Janiak95, 69]; **ГІДКАТИ** «*gidikati*» [Cz94, 194].

ГІЗОВАТИ *недок.* Граючись, якнайшвидше виконувати якусь роботу. «Спочатку, коли ще не знав як з їми [жорнами] обходитися коб було льокиш то гізовав аж мні^е очи вилазили» [Петручук, НБІН, 1/2003, 30].

ГІЗУНИ [г'ізуни] -нив, мн. Призвисько польських селян, зрівняних у правах зі шляхтою. [Арк, 40].

ГІМНАЗИОМ ч. Гімназія. «Вже перши рік я пуойшов до гімназіом» [Ігнатюк, 67].

ГІРА *ж., знев.* Нога. [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

ГІРЛІНА *ж.* «*girl'ina* 'duży snoprek do krycia dachu'» [Janiak95, 69].

ГЛЕНЬ || **ГЛЕНЬ** ч. Основа при сплавлянні дерева. «Основною одици-цею був глень. Це була платформа збита з кількох деревин» [НБІН, 4/2006, 2].

ГЛІНЧУК ч. «*glinčuk* 'sielawa; Coregonus albula'» [Janiak95, 68].

ГЛІНЯЖ ч. «гл'ін'аж, -а / горчар, -а гончар» [Горбач, 460].

ГЛОМП ч. 1. «гломпъ (кочерыжка)» [Янчук86, 69]. 2. «пень» [Янчук86, 69]. 3. «дуракъ» [Янчук86, 69].

ГЛЮВАТИ *недок.* «гл'овати клювати, дзьобати, їсти: птахи гл'уйут» [Горбач, 460].

ГЛЮН ч. «глєнь (з тверд., краюха)» [Янчук86, 68].

ГЛЮНЕК *ж.* 1. «*glonek* 'pierw-szy lub ostatni odkrojony z bochenka kawałek chleba'» [AGWB VI, m. 173]. 2. «*glonok* 'odkrojony z napoczętego bochenka kawałek chleba'» [AGWB VI, m. 174].

ГЛЮЦОК **ХЛІББА** ч. «Глєцокъ хлїба = кусокъ хлїба» [Бессараба, 304].

ГЛЮГАЧ ч., *орн.* «гл'угач 'дятел'» [АУМ, к. 337].

ГЛЯ *прийм.* Для. «Дай гля мене знати, / З кім я маю шлюб браті» [Лабович, НБІН, 4/2022, 26]; «...А тогди, як перестане [кувати], то оборочуваліся і грошикі кідали за себе гля зазулі» [Лабович, НБІН, 4/2016, 33].

ГМІННА ЗБІРОВА ШКОЛА

[Гм'ін:а зб'ірова шко́ла] *одн.* Школа для навчання дітей з усіх населених пунктів гміни. «Там в Дубич таку́йу огул'ногм'ін:у побудува́лі [школу] і вже тин'ір така́йа, йа́к-то назива́йеу':а гм'ін:а зб'ірова шко́ла» [Арк, 40].

ГНЕМБИТИ [гнѐмб'іти] *3 ос.*

мн. мин. часу гнѐмб'іл'і, *недок.* Гнобити, знущатися. «[У роки війни] пол'акі́і поробі́л'іс'а украї́н'ц'ами і так вже гнѐмб'іл'і ну́з'н'еї, йідні́ дру́г'іх видава́лі н'і́мц'ам» [Арк, 40].

ГОЖАЛКА *мн.* Горілка.

«Дожа-ли жита до ярки, до ярки, / Дасьць нашъ господаръ тожалки, тожалки» [Бессараба, 257].

ГОЗДИТЬ *ч., медиц.* Гостець.

«ta'ko ščoś začne bo'liěty // to tam baby star'yyi 'kažuť // to 'gozdyť ta'kiï ě» [CzW, 170–171].

ГОЗДІК *ч.* Цвяшок. «У його

всьо мусіло мієті своє мієсце — якієсь решета чи шопелькі білі повішани на тоздіках» [УнП, 76].

ГОЗЬДЗЬ *ч.* «гоз'дз', -а **1.** «сво-

рінь у плужковому дишлі» [Горбач, 460]. **2.** «Гóзьдзь = гвоздь» [Бессараба, 304]; «'цвях'» [Горбач, 460]; «toï lon / i do ta'keï 'derhan'ki // ta'ka na'byta v 'došku ta'ki gvu... 'goz'z'i na'bytu» [CzW, 159]; **ГОЗЬДЬ** «Навіть то ще колісь го́збздьуов не було, то тіблями привѣршува́в [лату до крокви]» [Ігнатюк, 72]; **ГОСЬЦЬ** «gos'c' || goz'z' 'gwózdź'» [AGWB IX, m. 466]; **ГУ⁰СЬЦЬ** *ч.* «guos'c', g.sg. goz'fa 'gwózdź'» [Cz94, 193].

ГОЛОМБОК *ч., кулін.* «голом-бок, -бка / голубец, -бца голубець (їжа)» [Горбач, 460].

ГОЛЬНУТИ *док. 1.* «Гóльнути =

ударить, треснуть» [Бессараба, 318]. **2.** Випити (горілки). [Лабович, НБіН, 4/2022, 33]; «Колі хтось випів, то скажут, певно із пуольської мови, гольнуті (Іван гольнув два кілішкі)» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ГОМЗА *ж.* «Гомза – штоє звезане» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ГОНІАТІ *недок.* «gongaïe 'o człowieku, który mówi przez nos'» [Cz94, 193].

ГОНІЄЛЬ *ч.* «гонгель (говорящій вь носъ)» [Янчук86, 69].

ГОНСКИ *мн., бот.* «g'onski 'pierzchnik jadalny'» [AGWB VIII, m. 360].

ГОНТ *ч., буд.* «gont 'wąska cienka deseczka służąca do pokrywania dachów'» [Janiak95, 68].

ГОРИНІСТИК *-а, ч.* Різновид літньої спідниці. «Як було літо то спудніця була така́я як ви купіли топіро – гориністик, тільки інша мо́-да, та́кий черво́ни – назива́вся то́ри-ністик» [Ігнатюк, 74]; «то́риністик – назва смугастої літньої спідниці» [Ігнатюк, 94].

ГОРИНЬ *ж., збір.* «горинь – назва купчих ниток яскравого червоного кольору» [Ігнатюк, 94].

ГОРЛИЦА *ж.* «горлі́ца, -и великий околіт: то́рліцу таку́йу звйаза́у» [Горбач, 460].

ГОРОНЧИ [горончи] *-а, -е.* Гарячий. «А тоді тійі мо́тки то трѣба віпрішч'іти, о, то́рончо́йу водо́йу попрішч'іти» [Арк, 41].

ГОРСЕТ *ч.* Вишита жіноча безрукавка. «В нас то́рсетуов не було» [Ігнатюк, 63; Паціор, НБіН, 5/2004, 28]; **ГОРСАТ** «До шлю́бу вбира́лі: то́рсат, сорочка така́я біла, фа́йна, аліга́нцька...» [Ігнатюк, 74].

ГОСКИ *мн., бот.* «g^losk'i 'gaski'» [Tarn, m. 135].

ГРАБАЖ *ч.* «**граба́ж**, -а грабар, що копає гріб: *викопує гроб*» [Горбач, 460].

ГРАБАН *ч., знев.* Рука. «*Ой які брудни в тебе грабани*» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ГРАКАТИ *недок.* «**гра́кати** крякати: *ворона грачіт*» [Горбач, 460].

ГРАНАТА *ж.* «**гра́ната** 'граната'» [АУМ, к. 119].

ГРАХОТКА *ж.* «**grax^lotka** 'grzechotka'» [AGWB VI, m. 119].

ГРАЦКА [гра́цка] -и, *ж.* Сапа із суцільним лезом. [Арк, 41].

ГРАЧАТИ *недок.* Подавати голос (про ворон). «*За багатим сином батько й мати плаче / А за сиротою чорний ворон граче*» [ТПУПП, 174].

ГРАЧИТИ *недок.* Видавати звуки (про ворону). «**grac^lyt** || **gr^laće** (*virona*) 'kracze'» [Janiak95, 69]; «*Грачит би ворона*» [Лабович, НБіН, 2/2016, 35]; **КРАЧИТИ** «*А в долині чорний ворон краче*» [Лабович, НБіН, 2/2016, 36].

ГРЕМЛЯРНЯ *ж.* «*Овечки стригли навесні. Острижену вовну возили до міста до кардувального це-ху (тремлярні) і там її кардували (тремлювали)*» [Гнатюк, НБіН, 3/2008, 28].

ГРЕНАТОВИЙ -а, -е. «**грена́товий** темносірий» [Горбач, 460].

ГРЕЦКІ [gréck'i] -а, -е. Такий, що стосується Греції. «*Подивівиши'а на теразн'ейшиє [ікони], то на гре́цк'і, не зна́йу, н'е на ру́ск'і, но на*

гре́цк'і, то вже там трóха йе и-и крiтики'і» [Арк, 41].

ГРИЦУХ *ч., кулін.* «**gryc^lux** || **hryc^lux** 'placek z maќi pszennej (grecza-nej) smażony na oleju'» [Cz Atlas, m. 43].

ГРОДНЕНСКА КАРТОШКА *ж., знев.* Прізвисько частини жителів Підляштя, територія яких колись увіходила в склад Гродненської г-убернії. «*I wse każut, nas zwali —bie-larusy —grodnienska kartoszka*» [НБіН, 2/2004, 43].

ГРОНДЗЕЛЬ *ч.* «**гронзель** 'гряділь'» [АУМ, к. 306]; «**gr^lonzel** 'grządziel'» [Cz Atlas, m. 52].

ГРОХАЧИ^Е *мн.* «*Грохачи^е — незрейна обувка*» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ГРОХУВКА [грохúвка] -і, *ж., кулін.* Гороховий суп. «*I вона́ нал'іла йому́ грохúвк'і, хл'іба, мiску дала*» [Арк, 41].

ГРОХУ^ОТКА *ж.* «**grox^luotka** 'grzechotka'» [Cz Nosów, 152]; **ГРИХОТКА** «**gryx^lotka**» [Janiak95, 68].

ГРУБА БАБА *ж.* «*Вагітну жін-ку на Підляшші звали грубою*» [Лабович, НБіН, 1/2012, 14; Лабович, НБіН, 4/2022, 26].

ГРУБИ(Й) -а, -е. Товстий. «*Груби як бочка*» [Лабович, НБіН, 4/2022, 26].

ГРУЗЛІЦА [грузл'іца] -и, *ж., медиц.* Туберкульоз. «*Молода́йя така́йя д'у́вчина вмерла́ <...>, кол'іс' йак то на грузл'іцу...*» [Арк, 41].

ГРУНТ *ч.* 1. «Грунтъ = земля, пашня» [Бессараба, 304]. 2. *перен.* Найкраща основа парубоцтва – кавалеркі. «*Хлопці любілі [мене] і то не биле якія, а грунт, што хороши і умі'елі гуляті, і притулiті навет, і*

подертись за мене, сього не лгу» [НБіН, 3/2017, 28].

ГРУХНУТИ *док.* Стукнути, вдарити. «*Біежи коню до стаєнки / Тупні грухні копитами»* [ТПУПП, 160].

ГРУЩАНКА *ж.*, *кулін.*, *обряд.* «*gruśćanka* ‘obrzędowy parój wigilijny z suszonych gruszek lub jabłek’» [Dudek, 190].

ГУГЕЛЬ *ч.* «гугель (шабашевый пирогъ)» [Янчук86, 69].

ГУДЗ *ч.* «гуз ‘вузол’» [АУМ, к. 296]; «гудз (на нитці)» [Горбач, 460].

ГУДЗЬОЛ *ч.* «гудз’ол, -ула». Те саме, що ГУДЗ. [Горбач, 460];

ГУЗОЛ *ч.* «Гузолъ = узель» [Бессараба, 304]; **ГУЗЬОЛ** «*guz’ol* ‘skręć na nitce’» [AGWB IX, т. 444].

ГУДКА *ж.*, *орн.* «Гудка – Dudek» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 33].

ГУЗ *-а, ч.* Гудзик. «Гузъ = пуговица» [Бессараба, 304]; «*Черевіки були з гузами, сіні гузи були, хоробши»* [Ігнатюк, 36]; **ГУЗЬ** «*Йак купуйут два в на страганах гуз’ікув хоче, то ми кажем: — Чи йе гуз’ік ‘і?’, вже попол’с’к’і до страган’ажа»* [Арк, 41].

ГУЗИК *ч.* «гузикъ (пуговица)» [Янчук86, 69]; «гузик, -а гудзик» [Горбач, 460]; **ГУЗИК** *ч.* «гузик ‘гудзик’» [АУМ, к. 92].

ГУЗИКІ *мн.*, *бот.* «*g uz’iki* || *guz’iku* ‘owoce łopianu’» [AGWB VIII, т. 367].

ГУЗИКУВКА *ж.* Гармонія кнопочка. «*Муой дієд іграв на скрипці, сусієд наш на гармонії гузикувці»* [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

ГУЗОЛОК *ч.* Зменш. до ГУДЗЬОЛ. «*treba nitku perewoloc’u bez*

bulku i zawięzat’i guz’olok» [Kuraszkiewicz, 156].

ГУЗЬО [гуз’о] *-а, ч.* Те саме, що ГУЗЬ. «*Не скаже гуз’ік – онó гуз’, гуз’о»* [Арк, 41].

ГУЛЫГОТАТИ *недок.* «гул’готати гелпотати: *индік гул’точе»* [Горбач, 460].

ГУЛЬ-ГУЛЬ-ГУЛЬ *виг.* Звуконаслідування. «*гуль-гуль-гуль – як хтось штось п’є»* [Лабович, НБіН, 4/2022, 26].

ГУМА *ж.* «*gum’a* ‘guma’» [Cz94, 193]; «гума (резина)» [Янчук86, 69].

ГУМАК *ч.* «*gum’ak* ‘wóz z kołami na oponach’» [Janiak95, 68].

ГУМОВЕЦЬ [гумовец’] *-вц’а, ч.* Віз з використаними автошинами. «*Прийіхали з:аходу, то гумовц’а спрравили і йїздили»* [Арк, 41].

ГУМОВИ *-а, -е* «*gumowy* ‘gumowy’» [Cz94, 193]; **ГУМОВИ ВУОЗ**. Віз на автошинах. «*І ми поїхали до запису гумовим возом, бо сусієд перши в Курашові купів гумови вуоз»* [НБіН, 3/2017, 28].

ГУНГЛІВИ *-а, -е* «*gungl’ivy* ‘mówiący przez nos’» [Janiak95, 68].

ГУНДЖЕР *ч.* Кучерява особа. «*Ішов Гунджер / Споткав Гапку»* [Лабович, НБіН, 2/2015, 38].

ГУНДЖЕРАВИ «[гунжерави] *-а, -е.* Кучерявий» [Арк, 41; Лабович, НБіН, 3/2022, 28]; **ГУНДЖИРАВИ** «*gunżurawy* ‘kędzierzawy’» [Janiak95, 68]; **ГУНЬДЗЄРАВИЙ** «гун’дз’єравий» [Горбач, 460].

ГУОР *ч.* «гуоръ (нитки, окрашенные в красножелтый цвѣтъ)» [Янчук86, 69].

ГУРИНА *ж.* 1. «*gur’yna* ‘przędza bawełniana’» [Janiak95, 68].

2. «*gury-na* ‘wsyра (na pierzyny lub poduszki)’» [Janiak95, 68; AGWB VI, m. 110].

ГУСКА ж. «*гўска*, -и наруклина» [Горбач, 460].

ГУСОК ч., орн. «*gus'ok* ‘gąsior, samiec gęsi’» [Cz94, 194].

ГУСЬ-ГУСЬ виг. «*gus* ‘*gus* ‘okrzyk wydawany w celu przywołania gęsi’» [Cz94, 194].

ГУТ-ГУТ-ГУТ виг. Звуконаслідування голосу одуда. «*гутка* – літературною —одуд», значить ся пташка, котора гут-гут-гут, гут-гут-гут кричит» [Лабович, НБіН, 4/2022, 26]; «І такій чубік в їх [одудів], і все гут-гут-гут, гут-гут-гут кричат» [Лабович, НБіН, 5/2016, 30].

ГУТКА ж., орн. ««*гутка* – літературною —одуд», значить ся пташка, котора гут-гут-гут, гут-гут-гут кричит» [Лабович, НБіН, 4/2022, 26]; **ГУТКІ** мн. «Гуткі в лісі жили, у нас там, як де дупло в дереві било. І вони в дуплі гніздо робілі» [Лабович, НБіН, 5/2016, 30].

Д Д

ДА [да] част. Так. «[То на тому старому місці село горіло?] *Н'е, тут, т'у-у-утика, да. На старому м'ісци ше за царá там згоріло*» [Арк, 42].

ДАВАТИ недок. «*да(ва)ти* кормити: *да(ва)ти корова́м*» [Горбач, 460].

ДАВАТИСЯ [давát'ic'a] -úc'a, -éc'a, недок. Піддаватися. «*Йому ми-шо́к тої нак'іда́ти – вун не дайе́ц':а*» [Арк, 42].

ДАВНИЙ -а, -е. «*даўний* давній: *даўна рул'л'е давне поле*» [Горбач, 460].

ДАВНІЙ присл. вищ. ст. Давніше, колись. «*В стужка́х [плетений зі соломи посуд] давній ка́шу хова́ли, горóх, ша́блі-квасо́лю, яйця...*» [Ігнатюк, 56]; **ДАМНІЙ**. «*Розкажу́ як то дамній було́*» [Ігнатюк, 29]; «*dam'niї*» [CzW, 22].

ДАЖЕ присл. «*да́же* навіть: *і шті́ри, і да́же пїат'*» [Горбач, 460].

ДАЙБИ виг. Божіння. «*to še ĭ s'poro 'daiby i o'večka na'їtaša*» [CzW, 10].

ДАЙМИ [да́йми] незм., вст. сл. Наприклад. «*Отáк йак ми, да́йми, [говорять] т'утаї в Л'іново*» [Арк, 42].

ДАЙТЕ вст. сл. Те саме, що ДАЙМИ. «*Якбї́, да́йте, у яку́м мї́с-цю вона́ б не впáла, то там трéба єї вкопáти, т'ую піску́*» [Бід, 348].

ДАЛЄЙШИЙ [дал'ейшиї] -а, -е, вищ. ст. Дальший. «*Наперéд прóс'ат [на весілля] дал'ейших, а в свойум сил'і в нид'іл'у*» [Арк, 42].

ДАЛІБУГ [дал'іб'уг] виг., незм. Божіння; **ДАЛІБУГ** [дал'ібуг]. [Арк, 42].

ДАЛІЙ [дал'її] присл. вищ. ст. Більше; далі. «*І вуїна́ вїбухла, і вже не ходів дал'її [в школу], бо село́ згор'їло*» [Арк, 42].

ДАМНІШНІЙ -я, -є. Давніший. «*Той дру́жко́ привéзе такї́й куші́ль, дамнішній*» [Ігнатюк, 36].

ДАМНО присл. «*дамно* 'дав-но'» [АУМ, к. 82].

ДАМСЬКИЙ -а, -е. Жіночий. «*Як да́мські чо́боти з корóткими холі́вами то чере́віки*» [Ігнатюк, 71]; «*да́мські – жіночий, переважно гово-рять ба́бські*» [Ігнатюк, 95].

ДАНЄ с. Страва. «*...На той вечур [Гоготуху] обов'язково му́сила биті кішка печона. То було́ яко перше дане́ на той вечур*» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4].

ДАР ч. Подарунок. «*Бо дивчина батэ́нька / Будэ́ даром дарити*» [Бессараба, 240].

ДАРЕМНІК ч. «Дарэмнікъ = даромъ работающій» [Бессараба, 304].

ДАРЕМЩИНА ж. Безоплатна робота. «*Як панщина-даремщина / З Польци утикала*» [Ігнатюк, НБіН, 1/2008, 26; ВЗФ, 368].

ДАРИТИ недок. Дарувати. «*Зáв-жди дарї́ла жебрака́м а вони́ молі́-ліся за моє́ здоро́в'є*» [Ігнатюк, 59].

ДАТИ БАРИШ фраз. «*да́ти барі́ш* могоричем викуплятися від парубоцької рогачки при весільному ході: *за то́йе, шчо забира́йе диу́чїну з друго́го села*» [Горбач, 460].

ДАТИ ПУТЬ [да́ти пут'] фраз. Подати приклад. «*А са́ме гла́вне, е-е, пут' дав ба́т'ушка – ба́т'ушка втика́-йе, а йак без ба́т'ушки жит'и? Дав ши́клад'и...*» [Арк, 42].

ДАТИ РАДИ фраз. Могти щось зробити. «Колі ти є молодій, ще маєш здоров'є, ни слухай нікого, віпий колі дасі раді» [Ігнатюк, 45]; «И штахєти такó обиймайт' [під час дівочого гадання], о, кұл'ки даш раді обийн'ати» [Арк, 42].

ДАТИСА [дátиса || дátис'а] - мса || -мс'а, -сúса || -сúс'а, док. **1.** Те саме, що ВИТЯТИС. **2.** перен. Бути потріб-ними, придатися комусь. «Хл'іб ни вдáвс'а – роз'ідéц':а, абí д'іти вдалí-с'а, шоп л'уд'ам далíс'а» [Арк, 42].

ДАТІ В ГАЗІНУ фраз. «Як вже хтось п'є буольш і частієй, то люде скажут, што дає у газіну (Той то любіт дати в газіну)» [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

ДАТІ В ГОМЕЛЬ фраз., жарт. Ударити. «А бұльш жартобливо вийде – дати в гомель» [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

ДАТІ У ШИЮ фраз. «Про того, хто п'є, скажут тоже, што загледає в кілішок, за ковнір не виліває чи дає у шию» [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

ДАХУВКА [дахúвка] -и, мн. Черепиця чи бляха покривати дах. «То старáйа хата ше, íнши булі вже дахúвки, а то пуд стрíхойу» [Арк, 42]; **ДАХУ^ОВКА** «Лáти біле якíи там з ліса, то не то що пуд дахúв-ку, кривíи поприбивáв, нáвiть то ще колíсь тóзбздьуов не булó, то тíбля-ми привéришувáв, бра́це» [Ігнатюк, 72].

ДАШЕЧОК [дашéчок] -чка, ч. Дашок. «Кол'іс' так'ійі бул'і вс'о хатк'і, же, е, попереди так йáг би йакійс'а хл'івéц', був і такій дашéчок» [Арк, 42].

ДАШОК [дашóк] -шка, ч. **1.** «піддашшя» [Горбач, 460]. **2.** «повітка на сіно» [Горбач, 460]. **3.** Прибудова без стін із дахом. «des' tam i'ho [вилежаний льон] so'bi z'ložat' pod i'a'kim daš'kom» [CzW, 104].

ДВЕРЦИ мн. «двѣрци, -иў дверцята кухні» [Горбач, 460]; **ДВЕР-ЦІ** мн. «dv'erci 'drzwiczki zamykające palenisko w kuchni» [Cz Nosów, 154; Cz94, 192].

ДВИЙЧИ присл. Двічі. «двыйчи» [Михальчук, 553].

ДВІСТА числ. «dv'ista 'двісті» [АУМ, к. 231]; «dv'ista» [Kuraszkie-wicz, 150]; «[дв'іста] «Записав бліс'-ко, и-и-и, тiс'ачу дв'іста п'ісєн'» [Арк, 42]; «Уже років з двіста, як козак в неволі» [Ігнатюк, НБІН, 1/2008, 27]; «Я волівся б кáже – дві-ста рублі дáти, жеб тáя дiвчина на тум коньóви не їздила» [Ігнатюк, 32].

ДВОЄЧКИ [двóйечки] -ив, мн. Два зліплені горшки зі спільною руч-кою. [Арк, 42].

ДВОРАК ч. Слуга в панському дворі. «И тiѣло бабы казавъ закопати дворакамъ въ ноци, щоб нихто нэ бачивъ и нэ вiѣдавъ» [Бессараба, 63]; «dvor'ak 'dawny robotnik dworski otrzymujacy zaplate w naturze» [AGWB VII, m. 232].

ДВОРАНИН [дворанiн] -а, ч., бот. Волошка; Centaurea L. «Тiйi сiнен'к'і квиточки вс'о рвал'і <...>. Дворанiни, мусит', в нас називал'і йогó» [Арк, 42].

ДВОРАНИНЕЦЬ ч., бот. «dvoran'ynec' 'chaber» [Tarn, m. 149]; «dvoran'ynec' || dvoran'inec' 'chaber blawatek'» [AGWB VIII, m. 368].

ДВОРЕЦЬ -рц'а, ч. «дворе́ць – подвір'я» [Ігнатюк, 94]; «Вéчором вже вси дивча́та стрóйац':а до хлòп-ц'ів, до йіднэйі... До нас рас при́шли на дворе́ц'» [Арк, 42].

ДВОРИСКО с. «дво́риско, -а місце, де стояла хата» [Горбач, 460].

ДВОРЩИЗНА ж. «*dvorščyzna* 'własność ziemiska należąca do dworu» [CzW, 8].

ДВОХЛІ^ЕТОК || **ДВУЛІ^ЕТОК** ч. «Двохлі́ток, двулі́ток (дволітній кінь)» [Лабович, НБіН, 1/2017, 24].

ДВОХРАДНИЙ ЯЧМІНЬ ч. «двохра́дний йачмі́н' ячмінь з двогранковим колосом» [Горбач, 460].

ДВОЮРОДНИЙ -а, -е. «дво-йу́родний двоюрі́дний; дво́йу́родний брат (мн. -ни браті́) тіточний; дво́йу́родна сестра (мн. -ни сестри́) тіточна» [Горбач, 460]; [дво́йуру́дн'і] «Дво́йуру́д'н'а систра́» [Арк, 42]; **ДВОЮРОДНИ** « *dvojurodny* 'brat stryjeczny'» [AGWB VII, m. 219].

ДВОЯКИ мн. «дво́йакі́, -ўў подвійний кетяг горішків, жолуддя; два колоски на одній стеблині» [Горбач, 460].

ДВОЯНЦІ [дво́йанц'і́] -ів, мн. Два горщики зі спільною ручкою. «В дво́йанц'а́х носі́'ла йі́жу на по́ле» [Арк, 42].

ДВУЙКІ мн. «*dvujki* 'dwojaki, podwójny garnek gliniany z uchem w miejscu sprojenia'» [Janiak95, 67].

ДВУЛІЕТОК ч. «*dvulietok* 'dwuletni koń'» [Cz94, 192].

ДВУР [двур] -ора́, ч. 1. Подвір'я. «*to čekaješ brac'e / žer χtos' vušoi na dvur*» [CzW, 16]. 2. Усе, що знаходиться поза приміщенням. 3. **ДВЎР** «двѣр, -ора́ поміщицький[a], пансь-кий[a]

палацик [садиба, будинок, ма-єток]» [Горбач, 460; Арк, 43]; **ДВУ^ОР** «Одним з тих, што осталися до наших дьон є двур в Щитах-Новодворах коло Вуорлі» [НБіН, 4/2002, 23].

ДВУРЕЦЬ ч. «Двурэ́ць = дворъ возлѣ хаты» [Бессараба, 304]; «Росходився молодый Ондрусє по двурцахъ, / Збираючи сваты-бояре до столу» [Бессараба, 242]; «*toj dyduło to 'zavše v ja'kiš čary 'viryw // <..> žeb nuχ'to na dvu'rec do 'ioho ny pry'sow*» [CzW, 162].

ДЕ ТАМ част. Та ні. «Чи справді то католицька церква? <...> Де там. Уніатська». [Нечуй-Левицький, НБіН, 2000, №1–2, 22].

ДЕ¹ [де] присл. 1. Де. 2. Куди. «*d'at'ku de id'ete?*» [Kuraszkiewicz, 154]; «Тоді сказалі вже, де їдемо» [Арк, 43]; «А де ти їдеши?» [Ігнатюк, 89].

ДЕ² виг. «де 'вигук, яким відганяють корів'» [АУМ, к. 347].

ДЕВАТАКИ [деватакі́] -ів, мн. Кладка з дев'яти снопів. «Деватакі́ – то дєвит' сно́пí, а дес'атíи звєрху» [Арк, 43].

ДЕВІ^ЕДИСІ^ЕТИЙ -а, -е, числ. Дев'яностий. «Я вродівся в Данцьòх тисячу вуосюомсòт девієдисієті́й вòсьмий руок» [Ігнатюк, 74].

ДЕВОСНУБИ мн., обряд. Сва-тачі. «[Косу чесала] девоснубув жда-ла» [ТПУП, 36].

ДЕВ'ЯДЕСЯТ числ. «*deviades* 'at 'dziewięćdziesiąt'» [Cz94, 191]; «дєв'ядєс'ат' 'дєв'яносто'» [АУМ, к. 230].

ДЕВ'ЯТИНИ мн., обряд. «—Мерлини|| відбувалися в одних місцевостях через три дні, а в інших

– на дев'ятини, а найчастіше – на сороковини та річницю» [Б, 304].

ДЕКАЛИ *мн.* Див. ДЕКАЛО. «*Tak więc mieszkańcy sąsiedniej wsi dziękającej mogą być określani dziekałami lub cieprukami (por. ciapier „teraz”), ci zaś swoich sąsiadów nie znających dziekania określają dekałami*» [УнП, 87].

ДЕКАЛО *ч. і ж., прізвисько* «*d'ekalo* 'на określanie osób, które wymawiają twardo spółgłoski przed e'» [Sajewicz, 55].

ДЕКАТІ [д'екат'і] *-айу, -айеш, недок.* Вимовляти твердо звукосполучення [де], [ле] та ін. «*У нас твара <...> ан'ї українс'ка чісто, ан'ї чісто б'елорус'ка – н'е з'єкайут і, так йак на Україн'є, не д'єкайут*» [Арк, 43].

ДЕЛКАТНЄ *присл. 1.* [дел'ікат-н'є]. Чемно, охайно; культурно. «*То ми там часом по ж'їт'ї!.. Кому і вітлочемо троху, ал'є то так... так дел'ікатн'є*» [Арк, 43]. **2. ДЕЛКАТ-НЕ.** Злегка; не посправжньому. «*vy-stryliła paru razy za namy / ale to było delikatne // może v horu / może na postrach*» [CzW, 148].

ДЕНЕРВУВАТИСЯ *-уюся, -уєся, недок.* Нервуватися. «*То тая мати зновинька вже денервується, вже зновинька слабіє*» [Ігнатюк, 34].

ДЕНКО *с.* Свистковий чопик. [Мац, 103].

ДЕНЬКІ *мн.* Зібрання жінок удень для колективного прядіння. «*poč:as pra'diň:a ba'by ca'lu z'ymy zbe'ra'uc':a na p'ritki / nazy'waiemy v deňki*» [CzW, 117].

ДЕРВО [д'єрво] *-а, -с. 1. бот.* Дерево. «*Тойє д'єрво майє вже коло*

стó д'єсум' л'єт» [Арк, 43]. **2.** Будівельний матеріал. «*Возіл'ї д'єрво с татом, нóс'л'ї р'їзал'ї*» [Арк, 43]; «*Мусили їхати в ліс, д'єрва навозити, розм'яру мнєй-вєнцей такóго, на якій рóзмяр мали будовати хату*» [Ігнатюк, 42]. **3.** Пов'язані колоди у плоти для сплавлення рікою. «*Плисакі жив'їли там на д'єрв'ї*» [Арк, 43].

ДЕРГА *ж.* «*d'erha* 'накрывіє на konia'» [AGWB IX, m. 450].

ДЕРГАНКА *ж.* Дротяна щітка. «*to' lon / i do ta'ke'i d'erhanki // ta'ka na'byta v došku ta'ki gvu... goz'z'i na'bytu*» [CzW, 159].

ДЕРЕВ'ЯКИ [дерев'які] *-ак, мн.* Взуття з дерев'яними підощвами. [Арк, 43]; **ДЕРЕВ'ЯКІ** «*derevaki* 'obu-wie na drewnianych podeszwach'» [AGWB IX, m. 498].

ДЕРЕВ'ЯШКІ *мн.* «*derevaski*». Те саме, що ДЕРЕВ'ЯКІ. [AGWB IX, m. 498].

ДЕРЕЗА *ж., бот.* «*dereza* 'Lycopodium clavatum L.'» [Pastusiak, 86].

ДЕРЕШ *ч.* «*d'eresh, -a / morózo-vatij* темно-сивий з яблуками: *морóзовати кун*» [Горбач, 460]; «*d'ereš* 'deresz – maśc konia'» [Janiak95, 66].

ДЕРЖАВА *ж.* «*Дэржава* = арен-да, посессія» [Бессараба, 304].

ДЕРЖАВЦЯ *ч.* «*Дэржавця* = арендатор» [Бессараба, 304].

ДЕРЖАК *ч.* «*Дэржакъ* = ручка лопаты» [Бессараба, 304].

ДЕРЖАНОК *ч.* «*derzanok // dry-žanok* 'trzonek (wideł)'» [Cz Atlas, m. 180].

ДЕРКАЧ *ч.* «*В обстежуваних селах словом деркач окреслюється*

не лише (1) пташку, але й (2) віник (по-дібно, зрештою, як у літературній мові), а також (3) сварливу і децю агресивну особу: **так як той деркач**» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31]; **ДЕР-КАЧ** «Пищики (деркач, пискавка, пищалка, устнік) <...> існують на Білосточчині у двох основних різновидах» [Мац, 98].

ДЕРКАЧОВАТИ -а, -е. Агресивний, задержуватий. «Деркачовати – скажуть про таку людину хоча б у Збучі» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31].

ДЕРК-ДЕРК виг. Наслідування голосу деркача. «На Підляшші знають його передусім дякуючи гучному крику —дерк-дерк», який видає під час шлюбного періоду, перш за все вночі» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31].

ДЕРНОВАНИЙ -а, -е, оказ. Такий, що обкладений дерном. «Є в полі корчумка тином тинована / Тином тинована дерном дернована» [ТПУПІ, 172].

ДЕРТІСЯ недок. Битися. «Колісь люде найбуольш свариліся й дерліся за поле, за нещасни межси» [Григорук, НБіН, 6/2017, 20]; «...То як пудпілі лепі, то сталі дертіся» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

ДЕСКУЛЬ присл. «дес'кул' „звідки-небудь, із якогось конкретно не визначеного місця“» [Громик-1, 145].

ДЕСЬ ТАКО [дес' такó] незмін. Позначення приблизної кількості. «Дес'ім' л'ім м'єла, мóже, бўл'шеї, мóже, оди́нанцит', – дес' такó» [Арк, 43].

ДЕСЬ¹ [дес'] присл. У невстановленому місці. [Арк, 43].

ДЕСЬ² [дес'] вст. сл. Мабуть. «[По-якому ви говорите?] А йа зна́йу, по-йако́му гово́рим? По-хохо́л'с'ку дес'» [Арк, 43]; «То вже ото десь (в'фроятно) якіесь забобоны (суев'рія) – не що» [Янчук86, 82].

ДЕСЯТКА ж. Кладка з десяти снопів. «zito w laski to dvan'asce [снопів], pseńicu w deśatki» [Kuraszkiewicz, 156]; «žyeli // v deśatki poskla'dali // šapki ponakla'dali na tyi deśatki» [CzW, 129].

ДЕСЯТУХА ж., реліг. «дес'а-тúха, -и десята неділя після Великодня» [Горбач, 460].

ДЕТИНА ж. «detina 'dziecko'» [Cz94, 192].

ДЕЦИЗІЯ [деціз'і́я] -і, ж. Постанова, ухвала. «Ну ал'е то не на́ша влас'т', не на́ша во́л'а, не на́ша деціз'і́я» [Арк, 43].

ДЕЩЮЛКА ж. «дешч'у́лка, -и / до́шчочка, -и дощечка» [Горбач, 460].

ДЕЯКИЙ [дéякий] займ. Будь-який; який-небудь. «Шпикул'ántи пр'іно́с'іл'і кро́шку дéяку́у бл'у́зочку» [Арк, 43].

ДЕДИНА [д'éдина] -и, ж. Дружина дядька. [Арк, 43].

ДЕДОЧОК [д'éдочок] -чка, ч., пестл. Дідусь. «Такáйа ба́бочка чи д'éдочок с ку́л'еї ну то пої́де до авто́буса... Ал'бо з двома́ ку́л'ам'і...» [Арк, 43].

ДЕДУ, ІДИ ДО ОБЕДУ! незмін. Запрошення померлих родичів під час поминального обіду. «Diedu, idy do obiedu» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 33].

ДЕКУВАНИ *мн.*, обряд. «Через тиждень після весілля дочка з чоловіком верталася до своїх батьків і там гостила кілька днів, що мало назви: —декувани», —на борці тощо» [Б, 300–301].

ДЄРЄВНЯ [д'ер'евн'а] *-і, ж.* Се-ло; невеликий населений пункт. «Оде в нас, óтут недал'єко – дєсет' к'іл'ó-метри, там йє так 'йї д'ер'евн'і – в нас назива́ют поштокмáн'с'к'і» [Арк, 43].

ДЕТІНЄЦЬ *ч.* Дитятко. «Бо москаль поїде широ́ким гості́нцём / А тебе покіне з мале́нькім дєтінцём» [ТПУП, 186].

ДЕТЬКО [д'єт'ко] *-а, ч. 1.* Дорослий чоловік. **2.** Дядько; батьків чи материн брат; **ДІТЬКО** [д'іт'ко]. [Арк, 43].

ДЖЕРЕЛИЦЯ *ж.* Джерело. «В Клениках посвячення джерелиці, яка від стількох століть поїть тіла й душі жителів села, за традицією відбувається вночі» [НБіН, 5–6/2001, 5].

ДЖИГАВКА [жігавка] *-и, ж., бот.* Кропива жалка; *Urtica urens* L. [Арк, 43].

ДЖИНДЖИ-БРИНДЖИ *мн.*, оказ. (?). «Ой, оддайте мене тай за кучера, / Щоб я свої джінджи-бринджи настобурчила» [Петручук, НБіН, 2/2009, 40]; **ДЖИНДИ-БРИН-ДИ.** «А й оддайте мене та й за кучира / Щоб я свої джінди-бринди настабурчила» [ТПУП, 260].

ДЗБАНОК *-нка, ч.* Глечик. «Там на горі [горищі хати] є коробкі, дзбанкі, стужкі, талірки, вазони, кошикі з солóми» [Ігнатюк, 57]; «Ви-плітали величезну кількість різнома-

нітних за формою і призначенням кошиків, коробок, —дзбанків, —банок» [К-В, 243].

ДЗВІРГОНУТИ *док.* Штурхнути. [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ДЗВОН *ч.* «*zvon* 'dzwono koła'» [Cz94, 193].

ДЗВОНКИ *мн., бот.* «дзвонкі, -йї дзвіночки (*Campanula*); орлики (*Aquilegia*)» [Горбач, 460].

ДЗЕГАЦЬ *недок.* «*z'egac* 'dziegiec'» [Cz94, 193].

ДЗЕЗУРИК *ч.* «*z'ez'uryk* 'górna część męskiego garnituru'» [Karabowicz, 145].

ДЗЕКАЛИ *мн.* Прізвисько тих жителів Підляшшя, які звукосполюку [d'e] вимовляють як [z'e]. «*dziekały* (por. *z'e* 'gdzie')» [Sajewicz, 55]; «*Tak więc mieszkańcy sąsiedniej wsi dziekającej mogą być określani dziekałami lub cieprukami* (por. *ciapier* „*teraz*»), *ci zaś swoich sąsiadów nie znających dzieka-nia określają dekałami*» [УнП, 87].

ДЗЕКАТІ [z'ekat'i] *-айу, -айеш, недок.* Вимовляти м'який [д'] як [z']. «У нас твара <...> ан'і українс'ка чісто, ан'і чісто б'елоруска – н'є з'єкайут і, так йак на Україн'є, не дєкайут; Йа то так тверз'єї говору, а вони так трóху з'єкайут вже; **ДЗЯКАТІ** [z'akam'i]. *z'akam'i* то вже туді пуд С'ім'ену́вку вже, о, туді, в тої куст» [Арк, 44].

ДЗЕНЬЦЬОЛ *ч., орн.* «дз'єн'-ц'ол, -а дятель» [Горбач, 460]; [z'єн'-ц'ол] [Арк, 44]; **ДЗЕНЬДЗЬОВ** «*z'єн'-z'oi*» [Cz94, 193].

ДЗЕЦЬКО *с., пестл.* Дитинка. «ої'тоїє |z'ec'ko / |kaže |тата» [CzW, 169].

ДЗИГАР || **ДЗІГАР** -а, ч. «*dzigar* і *dzigar* – годинник» [Ігнатюк, 94].

ДЗІ^ЕШКА ж. «*z'ieška* 'dzieża» [Cz94, 193].

ДЗІК ч. «Дзикъ = дикій кабанъ» [Бессараба, 304]; «дз'ік, -а дик» [Горбач, 460]; **ДЗІКІ** мн. Дикі свині. [Лабович, НБіН, 6/2016, 36].

ДЗІКА РУЖА ж., бот. «*z'ika ruža* 'dzika róža; Rosa'» [Cz94, 193].

ДЗІКЄ МІАСО с. «*z'ike miaso* 'dzikie mięso'» [Cz94, 193].

ДЗІНЬ ДОБРИЙ! виг. «дз'ін' дóбрый! добридень!» [Горбач, 460].

ДЗІСЬ присл. 1. Сьогодні. «*dzisъ*» [Михальчук, 553]; «*Була обóра и вс'о, тiл'ко з'іс'а хати ни булó*» [Арк, 44]. 2. Тепер, нині. «*І на вибiтки б'ються теж і старiї. Дзiсь не б'ються*» [Ігнатюк, 33]; *Ни знáйу, йа і з'іс' ни в'ідайу, за шчо йа сид'ів* [у тюрмі]; **ДІЗЬ** [d'iz'] «*Пáн'і Топол'áнс'ка шче д'із' живé*» [Арк, 44]; **ДЗІ^ЕСЬ** «*Вже багато польських слів вплило в язык більських русинів, напр.: ... дзiесъ...*» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5–6, 22]. (Див. ще ДІСЬ).

ДЗІСЯ присл. Те саме, що ДЗІСЬ-1. «*Всі люде так робiльи до-жiнки. Не так як дзiся*» [Ігнатюк, 40].

ДЗІСЯЙ [z'is'aï] присл. Те саме, що ДЗІСЬ-1. «*А потóm вже кáжут, шчо з'іс'аï прiдут сов'ети до Б'iл'-ска вже*» [Арк, 44]; «*дзiсяй – сьогóдні*» [Ігнатюк, 94].

ДЗІСЯКА присл. 1. Те саме, що ДЗІСЬ-1. «дз'іс'а(ка) сьогóдні» [Горбач, 460]. 2. Те саме, що ДЗІСЬ-2. «*То не булó як дзiсяка талiрочок*» [Ігнатюк, 32].

ДЗІЩІННИЙ [z'ic'in:iï] -а, -е. Дитячий. «*В з'иц'ін:их л'ітах билó, мóже, і к'эпс'ко, áл'е йа тóго не пон'імáла, же то к'эпс'ко*» [Арк, 44].

ДЗІЧЕНЄ с. «дз'ічен'é, -ети / дз'іке порос'é, -éти дике порося» [Горбач, 460].

ДЗЬОБАТІ недок. «Дзèбати = ударять остриємъ по дереву» [Бессараба, 304].

ДЗЬОВБАН ч. «дз'оўбáн, -á / тоўкáч, -á товкач ступи» [Горбач, 460].

ДЗЮОБ ч. «Дзюобъ = клювъ» [Бессараба, 304; Ігнатюк, 36].

ДЗЮОБАК ч. 1. «*z'ubak* 'dziób'» [Cz94, 193]; «*Бусьол бабу дзюобаком / Баба його кулаком*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 28]. 2. Гостріший кінець яйця. «*На другий і третій день Великодня, коли всі вже мали крашанки, пооббивані з двох боків (дзюбак і дупак), тоді грали в —качанки!*» [Рижик, 253]. 3. обряд. «*В деяких селах [на дивоснубах] наречена подавала дружбi сир, який він розламував на дві половини, які звалися —дзюбак!*» [Б, 288]. 4. знев. «дз'убáк, -á / кўшка, -и згiрд. ніс» [Горбач, 460].

ДЗЮОБАТІ недок. «Дзiобати = клевають» [Бессараба, 304].

ДЗЮОБАХ ч. «дзюбáхъ (клювъ)» [Янчук86, 69].

ДЗЮОБКІ мн. Пташині дзюоби. «*Часáмі пташкi [вироблені на короваї] дзюбкáми так до сéбе [один до одного] – бо то вже молодие так до сéбе*» [Бід, 338].

ДЗЮОБЛА мн. «*z'ubl'a* 'dziupla'» [Cz94, 193].

ДЗЮОГАТИСЯ недок. «*z'uhatyša – ślizgać śe*» [Janiak95, 68].

ДЗЮРА ж. «Дзюра́ = дыра» [Бессараба, 304]; «*дзю́ра – dípa*» [Ігнатюк, 94]; «*y de ʒ'ury / to kaže zalepíu tam*» [CzW, 47]; **ДЮРА**. «*vykruťítí ʒury v ʔatax i f k'rokvi*» [CzW, 46]; «*ʒ'ura 'otwór w górnym kamieniu żaren, przez który sypie się zboże do mielenia'*» [AGWB VI, m. 176].

ДЗЮРАВА МИСКА ж. «*ʒ'ur'ava myska 'durszlak'*» [Cz Atlas, m. 32].

ДЗЮРАВЕЦЬ [ʒ'уравец'] -вц'а, ч., бот. Звіробій; *Hypericum perforatum* L. «*Бóже дрéвко – то так звут ну... ʒ'уравец', о*» [Арк, 44].

ДЗЮРКА ж. Зменш. до ДЗЮРА. 1. «*ʒ'урка 'дírка'*» [АУМ, к. 4]; «*дзю́рка і дírка – дírка*» [Ігнатюк, 95]; «*Топуоль обложилі сїном, зробілі стуог, у стогові дзюрка і туди вставілі жорна і там наша мельніца біла*» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16]; **ДЮРКА** [д'урка] «*Такá-йа шіішка, і дв'і д'урки в туї шіішци*» [Арк, 49]. 2. евф. Жіночий статевий орган. «*Заплатив, гроши дав, / Не понав у дзюрку*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38].

ДЗЯДЕК ч. 1. «*дз'áдек, -дка дідуньо (кличут: дз'áдку! діду!)*» [Горбач, 460]; «*ʒ'áдек зáвше зачинáв ден' мол'ітвойу*» [Арк, 44]; «*На нурецьку станцію пудвозив нас дзядек Аркадій*» [НБіН, 1/2010, 15]; **ДЯДЕК** «*Д'áдек вм'ів так'і стол'арс'к'і жéч'і рубіти, і позбивáв так'ійі лішка і столá; Д'áдек з Мутнійі <...> був приступ'ів с'уді*» [Арк, 49]. 2. обряд. Сніп жита, який ставлять у кутку під час Різдвяних свят. «*Tato prynošit mni šino // ta'kojo ze snupka /*

ʒ' ʒyta / ta'kojo // ʒádek nazyvali» [CzW, 188].

ДЗЯДЗЬО [ʒ'áз'o] -а, ч., нестл. Дядько. [Арк, 44].

ДЗЯДИ мн., бот. «*dziady 'je-žynu'*» [Pelcowa02, 72].

ДЗЯДКО -а, ч., нестл. «*дзядко – дідусь*» [Ігнатюк, 94]; «*Потрóху ще й рéнту дадуть. Бо далé тих п'ятсóт злóтих, що то дзядкуви знáчить*» [Ігнатюк, 46].

ДЗЯДУНЬ ж., нестл. Дядько. «*Киньте Маньочці на спомаганé <...> / А ти дзядуню на —Польоне-за!*» [ТПУПШ, 148].

ДЗЯЛКА ж. «*дз'áлка, -и приділений ґрунт [присадибна ділянка]*» [Горбач, 461]; «*Л'ікв'ідувал'і ти дво-ру, роздавáл'і, то бáт'ко муʒ вз'іт'і найл'ітшу з'áлку*» [Арк, 44].

ДЗЯМКАТИ недок. «*дз'áмкати* скавучати, дзявкати: *собачен'é дз'ám-кайе*» [Горбач, 461].

ДИ [ди] част. Та й. «*Ди с'імйá билá – тр'і мешчїзни, дв'іе бáб'і, а то шче ї д'ém'і*» [Арк, 44].

ДИБИ мн. «*d'yby 'szczudła'*» [Tarn, m. 118].

ДИВАН [діван] -а, ч. 1. Переважно купований дорогий килим. «*Кол'іс' билó цéрква заслáна тїм'і плахтáм'і, а тéраз дивáни*» [Арк, 44]. 2. **ДИВАН** || **ДІВАН** ткац. «*Dywan, diwan – narzuta, kappa, nakrycie na tapczan lub łózko*» [НБіН, 1/2009, 9]; «*А ткáни накрїтя з вóвни називáли диванáми*» [Ігнатюк, 58]; «*дивáн – килим*» [Ігнатюк, 94]; «*d'yvan 'grube wełniane nakrycie na łózko'*» [Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 114]. 3. На-криття; витканий килим. «*[сидіння на возі] zaste'liu šče*

ía'kimes' dy'vanom / i ele'gancko vže vyhla'daú vuož» [CzW, 85]; «*maty moło'deíi nai'xo'riš:ymy dy-va'namy vyste'laíe mu'ldom klenč'niki*» [CzW, 120]; **ДИВАНИ** мн., «Дуже розповсюдженим на Підляшші було ткання ряден і килимів, званих у говірці диванами» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

ДИВОСНУБ -а, ч. 1. обряд. Перше знайомство парубка з дівчиною. «*Но так заїде кавалір з дивоснубом до дівчини – побáчить її і заручини рóблять*» [Ігнатюк, 36]; **ДИВОСНУБИ** мн. «*дивоснуби, -ўў запит, чи дівчина згідна йти заміж; сватання з хлібом і маршалком*» [Горбач, 461]. 2. Сват. «*Якщо батьки хотіли оженити сина із заміжною дівчиною то в суботу або неділю посилали до її хати дивоснуба. Функцію дивоснуба (свата) виконував переважно дядько майбутнього молодого*» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 26]. 3. «*Відбувалася зустріч батьків наречених у присутності спеціального посередника. Це був одружений чоло-вік (подекуди два), який на Холмщині звався дружба, староста, сват, а на Підляшші – дивоснуб, райок, старос-та, сват*» [Б, 286].

ДИВОСНУБЕ [дивоснубе] -уб, мн. Заручини. «*В нас йе пёрши дивоснубе, йе дрўги, а пóт'ім весіл'е; ДИВОСНУБИ* [дивоснуби]. *Пёрши дивоснуби то иче не актуáл'ни, а вже йак дрўги дивоснуби^e <...>, ну то вже вс'о – вже висіл':а вже їде; На дивоснуби їде марш'елок і товáриши молодóго*» [Арк, 44]; «*Дивоснуби або інакше сватання*» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 26]; **ДИВОСНУБИ** «*Ди-воснубы =*

сватовство» [Бессараба, 304]; **ДИВОСЛЮБИ** «*Біля Володави на змовини посилали двох свашок, які, прийшовши з хлібом, промовляли: —Прийшли ми найперше від Бога, до вас і до вашої дівки в дивослюбилі*» [Б, 286]; **ДИВОШУБИ** мн. Сватання. «*Прышлы до тебе добрыйі люды, / Добрыйі люды – тры дивошубы*» [Житецький, 307].

ДИВОСНУБСЬКИЙ СИР ч., кулін., обряд. «*В деяких селах [на дивоснубах] наречена подавала дружбі сир, який він розламував на дві половини, які звалися —дзюбакі. Одну віддавав молодій, а другу – молодому. Наречені розділяли цей —дивоснубський сир між усіма гостями*» [Б, 288].

ДИВЧИНЯ [дивчин'á] -áти, ж., пестл. Дівчинка, підліток. «*Дивчин'á-та незамўжн'і; Дивчин'áта заку́ску несл'і, хлопци горі'лку*» [Арк, 44].

ДИВЧИЦЬКИ -а, -е. «*дивчіцьки, дівчіцьки, дивóцьки – дівочий*» [Ігнатюк, 94].

ДИВЧУК -á, ж. Напівдоросла дівчина. «*диўчўк, -а згíрд. дівк[ч]а підліток*» [Горбач, 461]; «*[дивчўк || диўчўк]*» [Арк, 44].

ДИДИ мн., обряд. «*дидú, -ўў «поминальна субота перед запус-тами»* [Горбач, 461]; «*парастасові поминки в суботу перед масницею [м'ясницями]*» [Горбач, 461].

ДИДУВСЬКИ(Й) -а, -е. Старий, давній. «*Я ще стивáю давніших писéнь, дидувськíх, о!*» [Ігнатюк, 47].

ДИДУГА [дидугá] -и, ч., згруб. Те саме, що ДИДУГЕН. [Арк, 45].

ДИДУГЕН [дидугén] -а, ч., згруб. Старий дід. [Арк, 45].

ДИДУЛЬО -я, ч., *пестл.* Дідусь. «*dyd'ulo*» [Kuraszkiewicz, 149]; «Тільки дидульо мні про панищину розказували як ходили три дні робіти на тидень в пана а три дні вже в себе» [Ігнатюк, 30]; «*дидульо* – дідусь» [Ігнатюк, 94].

ДИЖ-ДИШ *виг.* «*dyż, dyś* ‘przywolywanie gołębi’» [Janiak95, 67]; **ДИЗ-ДИЗ** «*dyz_dyz* ‘okrzyk dla przywoływania gołębi’» [Cz94, 192].

ДИКА КУРИЦЯ *ж., орн.* «*дúка кúриц'а / куропáтва, -и орябок*» [Горбач, 461].

ДИКА МОРКВА *ж., бот.* «*дúка морква (Peucedanum)*» [Горбач, 461].

ДИКА РУЖА *ж., бот.* «*дúка рúжа, -и шипшина (Rosa canina)*» [Горбач, 461].

ДИКЄ МНЯСО *с.* «*dyke m'aso* ‘dzikie mięso na ranie’» [Janiak95, 67].

ДИКИЙ ГОЛУБ *ч., орн.* «*дúкий голуб* припутень, голуб синяк» [Горбач, 461].

ДИКИЙ ГОРОХ *ч., бот.* «*дúкий горóх* горошок (Vicia)» [Горбач, 461].

ДИКИЙ МАК *ч., бот.* «*дúкий мак* польовий мак» [Горбач, 461].

ДИКІ БУРАК [дúк'і бурáк] -ого -а, ч., *бот.* Різновид бур'яну (?). «*Дúк'і бурáк чирвóни так'і*» [Арк, 45].

ДИКТА *ж.* «*дúкта, -и форніра*» [Горбач, 461].

ДИКУВАТИ *недок.* «*dykuv'aty* ‘dekować, kryć dach’» [Janiak95, 65].

ДИЛЬ *ч.* 1. Дерев'яні бруси, з яких побудована стіна. «*Дилі шихувáв, іщє мýсив мáти бéльки дерев'яніі*» [Ігнатюк, 71]; «*диль* – груба дошка, яка служить до будови

будин-ку» [Ігнатюк, 94]; «*дил'*, -а брус; товста дошка-брус у 4–5: *дил' у 4–5 цáл' іў*» [Горбач, 461; CzW, 58]. 2. «*dyl* ‘dyl, poziomy bal w ścianie’» [Cz94, 192]; «*dyl* ‘dyl, niezbyt gruby kłoc prze-piłowane wzdłuż na połowę’» [Ja-niak95, 67].

ДИМНИК -а, ч. 1. «*дúмник, -а димар, комин*» [Горбач, 461; Ігнатюк, 94; Лесів, 418]; «*дymnik* ‘komin’» [Cz94, 192]; «*То казáли, што бóцян принесé* [дитину], *от укíне там биз димнік чи де*» [Бід, 338]. 2. «*У середині горища є комин (в говірі – димник)*, який виходить понад дах» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 19]; **ДИМНИК** «*dymnik* ‘przewód do odprowadzania dymu’» [Janiak95, 67].

ДИМНИЧОК *ч.* «*dymnic'ok* ‘blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie naftowej’» [Janiak95, 67; AGWB VI, 92].

ДИМОВКІ *мн., бот.* Давній сорт яблунь. «*Билі всякі яблика і груши: димовкі, капанєнкі, маранчукі, ракувкі, шнелкі, спасовкі, коштелі, паперуовкі, зелюнкі, зімувкі*» [НБіН, 2/2016, 7–8].

ДИН [дин] *числ.* Один. «*Йá, на-прим'ір, то тéплойу вудóйу пéрши рас сполушчú* [зелениці], *пóт'ім такóйу л'іт'н'уйу водóйу зал'івáйу і тíми пйúрками зи спóду, а навéрх чáпкойу, і так дин на дрúгий*» [Арк, 45]; **ДНЕ** *с.* «*Дне осталоє на Вкраїни а друге на Волині*» [ТПУШ, 171].

ДИНЬ [дин'] -а, ч., *бот.* Гарбуз. «*Дин' вірос, і з дún'а йáдра*» [Арк, 45]; «*То налілі теї сметани цілу хату – а ми з дíедом взяли диня (,гарбуза') і давай тоє масло бити диньом*» [Бідн, 64].

ДИНЮХА [дин'у́ха] -і, ж., бот. Гарбузова насінина. «Дин'у́хи з дін'а» [Арк, 45].

ДИНЯ [дін'а] -і, ж., бот. Гарбуз; Cucurbita pepo L. [Арк, 45].

ДИРКА ж. «дúрка, -и дiрка» [Горбач, 461].

ДИРУГА ж. «*dyruha* 'tkanina przeznaczona na chodnik'» [AGWB IX, m. 449].

ДИТЕ с. «дит'é, -éти (-áти) дитинка: *йат жу́нка ма́йе дит'é, на одві́дки приходит у це́ркоу́*» [Горбач, 461].

ДИТИ [ді́ти] -éї, мн. Діти. «Мойі́ ді́ти йі́здил'і до Печáйова» [Арк, 45].

ДИТЮК -á, ч. Дитя, дитина. «*дитю́к – дитя, теж диті́*» [Ігнатюк, 94]; «*Дитю́к народі́вся в такéї то, в Ану́лі чи Марі́ни, іду́ть на одві́дки колежа́нки, роді́на, кúми...*» [Ігнатюк, 47]; «*А батю́шка хрестив. Така́я компе́ль була зроби́она, висока така́я <...>. І води тепло́ наллю́ть, і дитю́ка розбираю́ть, на голо...*» [Ігнатюк, НБiН, 1/2001, 24]; «*ду́тук – з'е́сак*» [Janiak95, 67]; «*Вже спо́ри ваш дит'у́к*» [Арк, 45]; **ДІТЮК** [д'і-т'у́к]. «*Йі́ трéба трóху пил'нува́т'і то́го д'им'у́ка*» [Арк, 45]; «*to vže bu'lo 'dobre dla 'toho ditu'ka*» [CzW, 75].

ДИХАВИЦЯ -і, ж. **1.** анат. Ада-мове яблуко (в чоловіків). [Арк, 45]. **2.** **ДИХАВІЦА** анат. «*dychavica* 'miejsce między żebrami i biodrem'» [AGWB V, m. 32]. **3.** **ДИХАВІЦА** медиц. «*dycha-v'ica* 'astma'» [AGWB V, m. 86].

ДИХАВІЧНИ -а, -е «*dychav'icny* 'o człowieku: astmatyczny'» [Cz94, 192].

ДИЧКА ж., бот. «дúчка, -и трава на болотах» [Горбач, 461].

ДИШКА ж. «*d'y'ska* 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

ДИВАЧИТІСЯ недок. «Дивáчити-ся = чуда́чить» [Бессараба, 304].

ДИВЕР ч. «*d'iver* || *d'ivir* 'brat mę́ža'» [AGWB VII, m. 214]; **ДИВЕР** «[дúвер]; [дів'ip]; [дúвор]» [Арк, 44].

ДИВЗНО ж., знев. Дівчина. [Лабович, НБiН, 6/2021, 31].

ДИВІ-ДИВІ присл. «Диві́-диві́ = удивительно» [Бессараба, 304].

ДИВІРИК ч., нестл. Чоловіків брат; дiвер. «Зобачила дiвiрика в вишньовум саду» [ТПУПП, 200].

ДИВНИЦЯ || **ДИВНИЦЯ** ж. «Зерно розтирало у глиняних макітрах, які звалися тут —дiвниці́||, —дiвниці́||, —маку́три||» [Борисенко, 216].

ДИД З БАБОЮ ХОДИТИ «*did z baboju chodyty* 'opisowe określenie koledników noworocznych, wśród których był mężczyzna przebrany za kobietę i kobieta przebrana za mężczyz-nę'» [CzD, 161].

ДИД ч. [д'ід || д'ід' || д'іт' || [д' іед' || [д_иед' || [ди'д || [д'ет]. **1.** Чоловік, який має внуків. **2.** Старий чоловік. **3.** «Ді́д = д'дъ, нищій» [Бессараба, 304]; «*did* || *dit* || *dyet* 'zebrak'» [AGWB VII, m. 247]; «*died* 'zebrak'» [Cz94, 192]; «*Сиді́лі, як то називали, ді́ди — просили хлі́ба, бо як можна було жити, а ї́сти ж хочеться, пока вмере*» [УнП, 83]; «*Як ішли́ ді́ди — про-сіла їх на нуоч — приходьте*» [Ігнатюк, 59]; **4.** бот. Будяк; *Carduus crispus* L.» [Арк, 44]. **5.** «*det* || *diet* 'główny korzeń u sosny'» [AGWB

VIII, m. 347]. **6.** «*did* ‘*snop żyta stawiany w izbie w wieczór wigilijny*’» [Dudek03, 139; Арк, 45]; «*Господар приносив до хати жмут жита і в’язанку сіна. Цей жмут, який називають —Дідом, або —Колядою, ставлять у кутку за столом*» [Рижик, 266]. **7.** «*Застеляли також [на Святвечір] долівку хати соломною, яка звалася —дід або —дідух*» [Борисенко, 218].

ДИДИ мн. **1.** Предки; дід і баба. «*Не чула я [того] од діду^ов*» [Бід, 341]. **2.** **ДИДИ** обряд. «*диді, -ўў «поми-нальна субота перед запустами*» [Горбач, 461]. **3.** **ДИДИ** мн., реліг. Поминальна субота восени. «*На підляських селах звався цей день по-різному: дмитрова субота, дмитрув-ська субота, ді^еди*» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 51].

ДИДИНА [д’ідина] -и, ж. Дружина дядька; дядина. «*Вна за мого д’ят’ка вийшла зам’їш – мойа д’адина. В нас кажут’ д’ідина*» [Арк, 45].

ДИДИЦ [д’ід’іц || д’ід’їц] -їца, ч. Дідич; давніше багач, тепер обідній; п. *dziadziec*. «*На сил’ї не бързо хто пустит’, йак пұстит’, то дам пирога з грушками’, то ми вирта’їмс’а зно’в до д’ід’їца*» [Арк, 45].

ДИДКО ч. Дідусь. «*Це був момент, коли я спокійно пояснила, що він є українцем, так як його мама і тато, і бабуся і дідко, і тому говорить по-українськи*» [НБіН, 5/95, 22]; **ДИДКО** ч., пестл. «*diedko* ‘*dziadek*’» [Cz94, 192]; «*Ну але вже ді^едко, бабука, мама чи тато казали: – Бері^ете мої^е чосонкі, бері^ете мої^е чобути і йді^ете колядовати*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ДИДУХ ч., обряд. **1.** «*diduch* ‘*snop żyta stawiany w izbie w wieczór*

wigilijny’» [Dudek03, 139]. **2.** «*Засте-ляли також [на Святвечір] долівку хати соломною, яка звалася —дід або —дідух*» [Борисенко, 218].

ДИ^ЕВЧИНА ж. «*діевчина* в ліесіе» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 21].

ДИ^ЕДОВЩИНА ж. «*Ді^едовщина* = хата и земля, унасл^ѣдован. отъ дѣда» [Бессараба, 304].

ДИ^ЕФКА ж. «*diefka* ‘*dziewczyna*’» [Cz94, 192].

ДИЖУРОК [д’їжурок] -рка, ч. Чоловічий піджак. «*На маринарку тут бұдут казати ву^рречок, а ту д’їжурок*» [Арк, 45]; «*dizurok* ‘*marynarka*’» [AGWB IX, m. 474].

ДИКІ РУМ’ЯНОК ч., бот.

Ромашка лікарська. «*Білі^е в дікі рум’янок, блищав серебром сердечник, а —курача сліпота*» покривала всьо золотом» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

ДИКІ ЯГОДИ мн., бот. «*diki jahody* ‘*borówka bagienna*’» [AGWB VIII, m. 354].

ДИРУШКА ж. «*diruška* ‘*samodziałowe płócienne nakrycie na łóżko*’» [AGWB VI, m. 113].

ДИСІ^ЕЙШИЙ -а, -е. Нинішній. «*...Стаціоновалі в земляниці коло дісі^ейшого пристанку колійового*» [Оверчук, НБіН, 1/2007, 27].

ДИСЦИПЛЯНТ [д’ісципл’ант] -а, ч. Той, хто дисциплінований. «*Ўстемп то под джв’ї пшин’ес’е... О! так’ї д’ісципл’анти. (З протилежним значенням)*» [Арк, 45].

ДИСЬ [д’іс’] присл. Те саме, що ДЗІСЬ-2. «*Діс’ то того вже не роб’їят’*» [Арк, 45]; «*Вчора й біла дівчинонька дісь така старая*» [ТПУП, 263]; «*ny* ‘*tak* ‘*tag* ‘*dis*’ ‘*šosy*’» [CzW, 158].

ДІСЯ [д'іс'а] присл. Те саме, що ДЗІСЬ-2. «*Hu tak вис'іл':а – ни тák йак то д'іс'а*» [Арк, 45].

ДЛЮОНЬ ж. «*dluoń 'dłoń'*» [Cz94, 191].

ДЛЯ [дл'а] прийм. 1. Для позначення того, кому призначають щось. «*to vže buło dobre dla toho dítu'ka*» [CzW, 75]; **ЛЯ** «ля мене, ля ёго» [Янчук86, 71]. 2. Уживають з Р.в., замість пря-мого Д.в. «*А дин такій чолов'ік раз був – дл'а кáждого* [‘каждому’] в долон'у пожежки' (сміється), в'ін ж'арт хотів зробі-ти» [Арк, 46]; «*Obyjde* [молодая] *kruhom stoła, rodiakuje dla bat'kóu*» [TG, 197]; «*Но вун, той хлóпець кáже для тих кухарóк, жеб йому нала-дува́ли їжси*» [Ігнатюк, 88].

ДЛЯ ТОГО [дл'а то́го] спол. Тому що. «*Наприм'ір, йак с'ім нид'іл', то в'ін дв'і нид'іл'у с половіно́у, йа л'ічу́, – для то́го вонó назива́йеу':а Сирид'н'іс'т'е; Бусин' дл'а то́го зби-ра́е* [плазунів], *по́ки візбира́е*» [Арк, 46]; «*Ale mało хто míu paru końi // dla'toho / že paru końi to było... táško utrymatí / bo łonki byli sta'byi*» [CzW, 86]; «*Ostruowki byli miż'u uńij'ac'ki mi s'eta mi čyl'i lud'mi, i dla t'oho my ho-wor'yl'i jaz'ukom хах'ас'кім, а бу'іs'то nar'odom katol'ickim*» [Kuraszkiewicz, 153]; **ДЛЯ ТОГО ЖЕ** «*Тéраз, зна-йіте, слабійе р'іечки, бо дл'а то́го, же нема́ болотóв^ф*» [Арк, 46].

ДЛЯ ЧОГО в зн. пит. част. Чому? «*vypa'sali v no'cie końi // dla'choho? // dla'toho že v deń / kuoń byu' zafše pot'ribny do ro'boty*» [CzW, 82].

ДМИТРОВА СУБОТА ж., реліг. Поминальна субота восени. «*На підляських селах звався цей день по-різному: дмитрова субота, дмит-рувська субота, ді'ди*» [Филимонюк, НБІН, 5–6/2001, 51].

ДМИТРУВСЬКА СУБОТА ж., реліг. Те саме, що ДМИТРОВА СУБОТА. [Филимонюк, НБІН, 5–6/2001, 51].

ДМУХАВА ж. Охолоджувач повітря; вентилятор. «*Może joho tak ne roznosilo b, ale kazali, szto ti'em, szto dmuchawa dmuchala*» [Лабович, НБІН, 1/2021, 39].

ДНЕСЬ присл. «*Вже багато польських слів вплило в язик більських русинів, напр.: ... днесь...*» [Нечуй-Левицький. НБІН, 1999, №5–6, 22].

ДНІВКА -і, ж. «*дню́вка і дні́вка – поденна робота*» [Ігнатюк, 94]; **ДНЮ́ВКА** «*Брав лю́де, май-стрі, бра́є, кі́лько там платі́в дню́вку, і будува́в*» [Ігнатюк, 71].

ДНЬОМ [дн'ом] присл. Удень. «*Будк'і там [на плоту] булі і соба́к'і – то ж вноч'і и дн'ом* [пливли]» [Арк, 46].

ДО ХАЛЄРИ у зн. присл. Багато. «*Ко́лі часом чо́гось є мно́го, то скажут на наших сьолах до халери: Розвелосьо зї'ля до халери*» [Лабович, НБІН, 1/2022, 34].

ДОБИТОК [добіток] -тка, ч. 1. Домашні тварини. «*Добіто́кь = скотъ*» [Бессараба, 304]; «*добі́ток, -тку / живйо́ла, -и товар, худоба*» [Горбач, 461]; «*До́ма посвѣти́ц':а, і до́биток свѣти́ц':а тѣ́у свешчо́н:о́у водо́у; В нас ба́йк'і до́биток*» [Арк, 46]; «*Овечкі чи свіні там, ко́ні, ко-рови... у нас... ну такій*

добиток» [Бід, 342]; **ДУБИТОК** ч. «*dub¹ytok* ‘dobytek’» [Janiak95, 66]. **2. ДУБИ-ТОК** ч. «*dub¹ytok* ‘majątek’» [Janiak95, 66].

ДОБЛОНКАТИСЬ док. Доїхати, добратись до потрібного місця. «...*I* нареши́ти я́кось доблонка́лись до Пуольци́» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ДО БОЛЮ [до бол’у́] незм. Прокльон. «*A* неха́й и́ї́дут до бол’у́!» [Арк, 46].

ДОБРА ДУЙКА ж. «*dobra dui¹ka* ‘o krowie, która daje dużo mleka’» [Cz94, 191].

ДОБРАЩИЙ -а, -е. Добрий. «*Був чоловіком добращим, завше помагав людьом*» [Оверчук, НБіН, 1/2007, 27].

ДОБРЕ присл. **1.** Багато, чимало. «*A* колісь сі^ем’ї булі, не так як тепер, то й миску добру вертиш маку і **добре** маком їх [вареники] посип’єш» [Лабович, НБіН, 6/2010, 38]. **2.** Над-звичайно. «*sonečko dobre hože*» [CzW, 104].

ДОБРИ(Й) -а, -е. **1.** Чесний, працьовитий. «*От я з доброго роду що й до того прекрасна*» [ТПУПІ, 245]. **2.** Смачний. «*dobra voda*» [Kuraszkiewicz, 156]. **3.** Великий. «*Пок’і-нец’а* [на полі] *трóха жы́та жме́ну до́бру; На сти́ел’ц’а і рибáка то трéба до́брого пужн’áка*» [Арк, 46]; «*to za nioc̄ nab’ieśśa* [риби] *po dobrui¹ vydrovu*» [CzW, 72–73]; «*A* колісь сі^ем’ї булі, не так як тепер, то й миску добру вертиш маку» [Лабович, НБіН, 6/2010, 38]. **4.** Сильний, міц-ний. «*Як гіль прилётит до сéла і скаче по дерві, то знати, що буде добрий мороз*»

[Бартошук, НБіН, 3/2016, 30]; «*t’reba dobro¹o čolo¹vika / žep / z’naća... žep za¹nius*» [CzW, 14]. **5.** Зручний у користуванні. «*i pusto¹ly bu¹li dobry*» [CzW, 71]. **6.** перен. Не-добрий. *Був чолов’ік такі́й до́брий, шо вс’о бив по голов’і, і пáмим’ стрáтила*» [Арк, 46].

ДОВБНЯ ж. «доўбн’а, -і довбня, дерев’яний молот» [Горбач, 461].

ДОВГОВАТО присл. Досить довго. «*Так гоже подівітися било* [на колядників]. *I* навіть довговато так» [Бідн, 56].

ДОВЖА присл. вищ. ступ. (?). Довше. «*Піст пéред Рuzдвóм тривáв шість тідні, два тідні довжа ниж в катóликів*» [Гнатюк, 53].

ДОВЖИЗНИ -а, -е. Дуже довгі. «*A там обори довжизни, клуні – веліч*» [Плєва, НБіН, 5/2021, 22]; **ДОВЗІАЗНИ** -а, -е. «довзіазны (отъ до́вги)» [Янчук86, 70].

ДОВШ присл. Довший час; менше. «*musyt’ dowš troški potoknuty* [стебла льону]» [CzW, 104].

ДОГАНЯТИ недок. Дорікати. «*Як я захочу тебе, сироту, брати, / Не буду тебе посагом доганяти*» [ВЗФ, 371; ТПУПІ, 68].

ДОГНАТИ док. Те саме, що ДОГАНЯТИ. «*Не доженеш ти не до-женеш ти дожене твоя маті / Чого ж ти до нас чого ж ти до нас без посагоньку прийшла*» [ТПУПІ, 226].

ДОГОВОР ч., обряд. «*Znou¹ dohoworujúcie, szto pryjede toj molodyj na dohowor, na koli tam, jak wesiele, jak szto*» [TG, 197]; **ДОГОВОРИ** мн. «*Передвесільну зустріч обох родин*

почали окреслювати словом **договори**» [Лабович, НБІН, 5/2014, 30].

ДОГОРИ НОГАМИ у зн. присл., фраз. «догорі́ нога́ми дибки» [Горбач, 461].

ДОДІСЬ присл. «до|д'іс' || до|з'іс' 'до цього часу'» [Громик-2, 43].

ДОДІСЯ присл. «до|д'іс'а || до|з'іс'а». Те саме, що ДОДІСЬ. [Громик-2, 43].

ДОДІСЯЙ присл. «до|д'іс'ай || до|з'іс'ай». Те саме, що ДОДІСЬ. [Громик-2, 43].

ДОЖИНКИ мн., обряд. «По закінченню жнив повсюдно відзначали —обжинки|| (або —дожинки||)» [Бор, 107]; «На дожінки винка́ зрóbлять» [Гнатюк, 39]; **ДОЖИНКІ** «...Після війни був на Підляшші звичай влаштування обжинок (в гов. **дожинок**)» [Гнатюк, НБІН, 4/2001, 35]; **ДУЖИНКІ** «ro|bili du|żynki / tag |zwanej dru|żynki» [CzW, 199].

ДОЖИНОК ч. «do|żynok 'bukiet święcony w dniu Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (15 VIII / 28 VIII)'» [Dudek, 190].

ДОЖИТИСЯ док. «дож|итис'а, -ив|ус'а доробитися майна» [Горбач, 461].

ДОЗДРИТИ док. Дозріти, досягнути, доспіти. «|tag w|że |dobre do|z|dry|it' [стебла і насіння льону] / du|piro w|że r|wu|t' |o|ho» [CzW, 103].

ДОЗДРІЛИЙ -а, -е. «do|z|dry|łe || do|z|dr'ele '(do)jrzałe zboże'» [Cz Atlas, m. 27].

ДОЗДРІТИЙ -а, -е «доздрітий — доспілий, стиглий» [Нечуй-Левицький. НБІН, 1999, №5–6, 22].

ДОЙНІЦЯ ж. «do|in'ic'a 'dawny skopek do dojenia krów'» [AGWB VI, m. 181].

ДОЙТИ док. 1. Добратися у визначене місце. 2. Померти. «I chtoś nasowi^etowaw, kob wymazati czym to i w pi^ecz wsaditi. Wsadili w pi^ecz i ditia dojszlo» [Лабович, НБІН, 6/2020, 43].

ДОЙЧИ [до|іч'і] -ув і -у, мн. Німці. «I каже: вишл'ім'і на хл'ів'і до тих до|ічу... в'іл'ік'і пл'акат» [Арк, 46].

ДОКІЛЬ присл. «до|кіль і до|ку|оль — доки» [Гнатюк, 94]; «На обід за|іць, на в|ечеру за|іць, а я кажу — а до|кіль ти|і за|іці буд|еш варити щодня» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 25]; **ДОКУЛЬ** «до|кул' „доки, до якого часу“ та „до якого місця“» [Громик-1, 145; Громик-2, 46].

ДОКОГДИ присл. Те саме, що ДОКІЛЬ. «[До якого часу кує зозуля?] Начне — і зараз к|ончит х|утко. Але до|когди, я до|пра|вди вже не в|ідаю» [Бід, 344].

ДОКУЛЬКІ присл. Те саме, що ДОКІЛЬ. «[До якого часу кує зозуля?] «Вона... че|ка|йте... Я й зна|ла, до|ку|лькі...» [Бід, 344].

ДОЛІНЬКА [до|л'ін'ка] -и, ж., нестл. Життєва доля. [Арк, 46].

ДОЛЮДНИЙ [до|л'удний] -а, -е. Удатний, здалий (?). «Дол'удна и до|тан|ця'а, и до|ру|жа|н|ця'а» [Арк, 46].

ДОМ [дом] -а, ч. Будинок; хатинка. «...а|л'е раз|д|ва о|жен'і|вс'а і за|рас ту|та|й дом тако|ї ма|л'ен'к'і|ї до|м'ік по|ста|в'ів» [Арк, 46].

ДОМА [до|ма] -и, ж. 1. Хата. «до|ма — дім» [Гнатюк, 94]; «А|л'е вони [батьки] ска|за|лі, што вун на|їста|ри|і бив, — коб до|му п'і|л'нов|ав» [Арк, 46]; «Зоста|вс'а без н'і|чо|го, а|л'е раз|д|ва о|жен'і|вс'а і за|рас ту|та|й дом тако|ї ма|л'ен'к'і|ї до|м'ік по|ста|в'ів» [Арк, 46]. 2. Домашнє

господарство. «Дóми ни булó, хатів ни булó. Трéба вс'ім йїхати [із заходу Польщі] до тейї дóми, а йїї нима́» [Арк, 46].

ДОМБРОВА ж. Діброва. «Пустив кони на домброву а сам гайда додому» [ТПУПП, 240]; «Там козаченька убілі / Под домбровою схоронілі» [ТПУПП, 160; Лабович, НБіН, 1/2017, 25].

ДОМІК [дóm'ік] -а, ч. Зменш. до ДОМ. [Арк, 46].

ДОМІНА [дом'іна] -и, ж. Великий сільський будинок. «Зачалі будо-вати будінки, то в тріцит' шóс-тому рóці згор'їли... Побудовали дом'їни» [Арк, 46]; «Ой коля лози – виїли кози. / Коля доміни – виїли свини» [Рижик, 268].

ДОМІСКО с. Великий дім. «Заїхали ми до господаря, а там доміско у його хороше» [Плева, НБіН, 5/2021, 22].

ДОМОВИ ч. Дух, що живе в домі (за віруваннями росіян). «Як за царської вуйні ще люде прієжджали билі із Росії – ну, то все казали што там домовіє ходілі у Росії (сміється). То в нас говорілі, але тут у нас тóго не билó» [Бід, 339].

ДОМОВІЇ мн., субст. «Померлого обмивали солом'яним віхтем <...>. Для цього кликали чужих літніх людей, іноді навіть жебраків. Тільки на порубіжжі з польськими або в змішаних польсько-українських селах тіло обмивали —до-мовиї, тобто хатні родичі» [Б, 301].

ДОМОВИНИ мн., обряд. «Під час цього прийому відбувалися домовини або змовини. Дружно домовлявся з батьками молодої, на

яку годину <...> забрати їх дочку до церкви» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ДОМОВІНА ж. «Niekiedy we wsiach podhajnowskich mówiono na trumnę *domowina*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 38].

ДОМУВАТИ недок. Перебувати вдома. «Наша пані домує / Нам вечеру готує» [ТПУПП, 81]; «Наша пані господиня домує, / Нам горилоньку готує» [Рижик, 265].

ДО НАЩЕНТУ присл. До решти; зовсім, повністю. «Оберут вони [колядники] цілу хоїнку до нащенту» [НБіН, 6/96, 35].

ДОПІЧКА ж. «*dońička* 'doniczka do kwiatów'» [AGWB VI, m. 132].

ДОПЕКЧИ док. «допекчі, -кү, -чеш дошкулити» [Горбач, 461].

ДОПИТИ мн., обряд. Попереднє випитування. «...Післанець вертався з доброю звісткою до хати молодого [, що можна йти в заручини]. У Більському повіті ця перша зустріч називалася —допити, що характерно майже для всього Полісся» [Б, 286]; «Якщо сім'я хлопця не була впевнена, чи батьки дівчини приймуть сватів, посилала раніше маршалка або якусь старшу особу з родини на допити» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 37].

ДОПІЛЬНОВАТИ док. Догляну-ти, достерегти. «...У мужика некто-рого не дітя віновате, а жуонка, што не допільновала» [Григорук, НБіН, 2/2010, 14].

ДОПІР присл. Тепер. [Ігнатюк, 49]; **ДУПІР** [Ігнатюк, 94].

ДОПІРА присл. «Но й допіра прийшла знов» [Ігнатюк, 86];

ДОПІРЕНЬКО присл., пестл. Тепер. «*do'pireńko*» [CzW, 102].

ДОПРИЧКА присл. «допіричка – допіру» [Ігнатюк, 94].

ДОПРО присл. 1. Тепер. «Допіро» [Михальчук, 553]; «Но вже допіро вбувають ту́ю дівку, сяд́ають за стіл, госте́ть» [Ігнатюк, 36; Арк, 46]; **ДУПРО** «du'píro» [CzW, 30]. 2. «допіро тоді» [Горбач, 461].

ДОПРОНЬКО присл., нестл. Те саме, що ДОПРО. «І вже так як ска́же ба́тько й ма́ти і допіринько його́ охри́стить» [Ігнатюк, 65].

ДОПРУ присл. «допіру – допіру, щойно» [Ігнатюк, 94].

ДОПОМІНАТИСЯ [допом'іна́т'іс'а] -а́йус'а, -а́йес'а. Домагатися, нагадуючи про себе; вимагати. «Дава́ї ми са́м'і ітí допом'іна́т'іс'а» [Арк, 46]; «Вони [євреї] й гроши пози-чали і не допоміна́лися, коб зара одда-ти» [Максим'юк, НБІН, 6/2017, 28].

ДОПРАВДИ присл. Справді, дійсно. «Але доко́гда, я допра́вди вже не ві́даю» [Бід, 344].

ДОПУКИ присл. «допу́ки – доки» [Ігнатюк, 94].

ДОПЧИТИ [до́пчити] -у, -иш, недок. Бгати (про тісто). «Бо то одна́ м'ісит корова́ї, одна́, а вже тійі́ сто́я́т дивл'а́ц':а, до́пчит трóху» [Арк, 46].

ДОРАДІТИ [дорáд'іт'і] док. Порадити. «Дес' дорáд'іл'і на вйóс'ц'і, же́би поса́д'іт'і соко́ра» [Арк, 46].

ДОРОГА ж. 1. «droh'a 'droga, пр. droga przez wieś'» [Cz94, 192]. 2. «doroha 'szczelina podłużna w płótnie po opuszczeniu nitki'» [AGWB IX, m. 443].

ДОРОГОВИЗНА ж. «дорого-візна, -и дорожнеча» [Горбач, 461].

ДОРОГУТКІ -а, -е, нестл. Дорогенький. «Ба́бцю, дорогутка, я зачешу́ся...» [НБІН, 1/2019, 6].

ДО РОКУ [до ро́ку]. Поки не пройде рік. «Вже в нас йак бида́ зро́биц':а [напр., помре близька людина], то не" спива́йе, до ро́ку ни спива́йе» [Арк, 47].

ДОРОСТАТИ [дороста́ти] -а́йу, -а́йеш, недок. Виростати. «Йак шче йа дороста́ла, так ужé чу́ла» [Арк, 47].

ДОРОСТИ ДО ЛІ́ТА [дорості́ до л'і́ета] фраз. Діждати повноліття. «Гéто коб старі́м кавал'éром н'е бил, бо йак доростé до л'і́ета, коб хуч'éї лапну́л'і [одружили]» [Арк, 47].

ДОРУДНИЙ [дорóдний] -а || -а́йа, -е || -е́йе. Урожайний. «Дору́дне жу́то; В нас дору́дни гру́ши» [Арк, 47].

ДОСВІТОК ч. Ранок, коли ще сонце не зійшло. «а як рі́е́jut [півні] tretí ras to na d'ósfítku» [Kuraszkiewicz, 156].

ДОСЕЛЯ присл. «досе́ля – до ти» [Ігнатюк, 95].

ДО СЕБ'Є! незмін. «до с'е́бйе! виг. на коня: вліво!» [Горбач, 461].

ДОСІЛЬ || **ДОСЮ́ЛЬ** присл. «досі́ль, досю́ль – доти» [Ігнатюк, 95].

ДОСКА ж. 1. «d'oska 'dennica'» [Tarn, m. 102]. 2. «d'oska 'podpórka, na której trzepie się włókno lniane'» [AGWB IX, m. 408].

ДОСПИВАТИ недок. «доспи́вати (збу́жйе доспи́вайе) дозривати» [Горбач, 461].

ДО СПУ́ЛКИ фраз. Ради гурту, компанії. «А тійі́ сиді́ли до спу́лки аж поку́оль не розишлі́ся» [Ігнатюк, 50].

ДОСТАВАТИ [доставати] -айу́, -айеш, недок. 1. Діставати щонебудь; брати щось. 2. Отримувати, одержувати. «Дл'а нас, напишкклад, то йе дóбре. Йа там ма́ло доста́йу – пйацóт злóтих доста́йу но [пенсії]» [Арк, 47].

ДОСТАВИТИ док. «доставити становити: доставити коби́лу до óг'ура» [Горбач, 461].

ДОСТАРЧАТИ [достарчати] -айу́, -айеш, недок. Доставляти; завозити. «На мо́г'ілках то йест капл'иц'а, де, значит, йак йест в:йóс'ц'и небошчик чіл'и покóйн'ик, в'енц туді йогó достарчайе» [Арк, 47].

ДОСТАТИ КРАКСУ фраз. Бути учасником якогось нещасного випадку. «syn na svo'iom v'lasnom samóhodovy dostaf k'raksu v víš'ni'caх» [CzW, 75].

ДОСТОЯЛИЙ -а, -е. «dostoiale '(do)jrzałe zboże'» [Cz Atlas, m. 27].

ДОСЬПЯЛИ -а, -е. «došpiale 'dojrzałe zboże'» [Pelcowa02, 71].

ДО СЮЛЬ [до с'ул'] у зн. присл. До цих пір; до цієї межі. «До с'ул' ну́сто бу́ло» [Арк, 47]. **ДОСЮЛЬ** присл. «до'с'ул' „досі, до цього часу“ та „до цього місяця“» [Громик-1, 145]. (Див. ще: **ДОСІЛЬ** || **ДОСЮЛЬ**).

ДОСЮЛЬКА присл. Те саме, що ДОСЮЛЬ. «до'с'ул'ка» [Громик-1, 146].

ДОСЮЛЬО присл. «до'с'ул'о „ось до цього місяця“» [Громик-1, 146].

ДОТАМТУЛІ присл. До тих пір. «пройдут д'єревн'у стам'тул'і до-там'тул'і» [Громик-1, 146].

ДОТАМТУЛЬ присл. «дотам-тул', до'тамтол', до'тамтул' –

жд'а-ти до'тамтул' не було мен'іе в инт'ерес'е» [Громик-1, 146].

ДОТЕРТИ [дотерти] мн. мин. ч. дотерлі, док. Доїхати, добратися. «Н'єкатори аж на Сиб'ір дотерлі, о» [Арк, 47].

ДОТИКАЧ ч. «dotykač 'kawalek plótna ze sznurkami przywiązanyimi do osnowy'» [AGWB IX, m. 441].

ДОТКНУТИСЯ [доткнутися] -у́с'а, -нє́с'а, док. Доторкнутися. «Дес' йак'іс' куст чи штос', то коп мєр-лиї... пал'ц'ом мєрлого (так чула йа) доткнүвс'а, то біто не бұде, о» [Арк, 47].

ДОТОЧИТИ док. «доточіти, -очу, -чиш надточити, доштукувати» [Горбач, 461].

ДОТУЛЬ присл. «до'тул' „доти, до того часу“ та „до того місяця“» [Громик-1, 145]; **ДОТУЛЬ**. «І з то-го часу, пуд впливом сові'єтської про-паганди, появиліся такіє думкі, што пудляшукі то білоруси, бо дотуоль ніхто так і не думав» [Плева, НБІН, 1/2018, 26].

ДОТУЛЬКА присл. Те саме, що ДОТУЛЬ. «до'тул'ка – до'тул'ка не ходи, йак в'чора» [Громик-1, 146].

ДОТУЛЬО присл. «до'тул'о „он до того місяця“ – т'ітой'ковбок доту-л'о сам зако'тив» [Громик-1, 146].

ДОТЯТИ док. Дорікнути. «Ах, Господи! За що я буду вмирати?! А санітарка Соня, кульгава була, йому в одказі: За Родіну! За Сталіна будеш вмирати! Так йому дотяла...» [НБІН, 1/98, 22].

ДОХОТИТИ [дохотіти] -óчу, -óчеш, док., оказ. Здійснити своє хотіння (бажання). «Хто шо хóче, тої дохóче» [Арк, 47].

ДОХТОР [дóхтор] -а, ч. Лікар. «Ну ї зайшла доу дóхтора, о, про-свитілі...; Старій жи'д чи молóдший жи'д бив дóхтором» [Арк, 47]; **ДОХТУР** «дóхтур – лікар» [Ігнатюк, 94].

ДОЧИСТА присл. Повністю, зовсім. «Пречиста – обсійся дочиста» [Лабович, НБіН, 1/2020, 21].

ДО ЧОРТА БИЛО у зн. присл. Багато. «Вже на гумових кольосах возуов до чорта било» [Гаврилюк, НБіН, 3/2001, 26].

ДОЧУХНА [дочúхна] -и, ж. Дочка. «Ну, дочúхна то так кáжут'» [Арк, 47].

ДОЩАНИЙ -а, -е. «дощаній – дощовий» [Ігнатюк, 94].

ДОЩЕЧКА ж., змени. **1. ДОЩОЧКА** «дóшчочка, -и / дешчúлка, -и дощечка» [Горбач, 461]. **2.** «дóш-чечка, -и мн. -кú поплентачка, до-щинка, вставлена між воротилом і нитчельницями в основу на кроснах розділювати її нитки» [Горбач, 461]. **3.** «d'oščečka 'pedał kołowrotka'» [AGWB IX, m. 418].

ДОЩИК КАП-КАП дит. «Коли йде дощ, підляшуки казали дітям дощик кап-кап» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ДОЩПНИЙ -а, -е. Приталений. «Застебнугий на гапки або гудзики шпанцир щільно облягав у поясі (у говірці — дощпний), мав внизу —язикил, оздоблювався синім шнурочком та —стебнівкою» [ІК-В, 185].

ДОЩПНО присл. «дощпно – додiбрано до стану, до фігури (одяг)» [Ігнатюк, 94]; «Кожúх виглядав по-дóбно як тепér виглядає.

Шіти тут такó дощпно, був допасóвани» [Ігнатюк, 58].

ДОЩКА ж. **1.** «дошчка 'дошка'» [АУМ, к. 103]; «doščka 'deska'» [Cz94, 192]. **2.** «'deska na spodzie wozu'» [Cz94, 192]; «дóшчка помостина, днова дошка воза: дóшчка до вóза» [Горбач, 461].

ДОЩОВИЙ -а, -е. **1.** «дошчовій дощовий»: «дошчовáя погóда слітна погода [негода]» [Горбач, 461]. **2.** «дошчовáя водá дощівка» [Горбач, 461].

ДОЩОВНИК ч., ент. «дошчову́ник, -а дощівниця, хробак» [Горбач, 461].

ДОЯЛКА ж. «dojalka 'dawny skopek do dojenja krów'» [AGWB VI, m. 181].

ДОЯНКА ж. «дойáнка, -и / вид'óрко, -а дійниця» [Горбач, 461].

ДРАБИНЄ [драбин'é] -á, ч. Віз з високими драбинами. [Арк, 47].

ДРАБІНКА ж. **1.** «drabinka 'miejsce w kącie stajni (obory), gdzie kładzie się siano' (звідки їдять тварини)» [AGWB V, m. 55]. **2.** «drabinka 'żelazne pręty paleniska w kuchni'» [AGWB VI, m. 160].

ДРАГЛІ [драгл'і] мн., кулін. М'ясний холодець; те саме, що ХУТ-КИ» [Арк, 47]; «drahli 'galareta'» [Cz Atlas, m. 36; CzS, 129]; **ДРАГЛІ^Е** «drahli^Е 'galaretko z nózek'» [Cz Nosów, 154].

ДРАГАНЧИК ч. «dragančyk 'podstawka do przęślicy'» [AGWB IX, m. 414].

ДРАКА [драка] -к'і, ж. Бійка. «I там навет так'її драк'і бил'і» [Арк, 47].

ДРАНКА ж. «дрáнка, -и / лучі-на, -и смерекова тріска, якою колись світили» [Горбач, 461].

ДРАПЕЦЬ ч. Дротяна щітка. «*klepańci toj lon // ji ud'rapaie na d'rapc'i*» [CzW, 185].

ДРАПАК [драпáк] -á, ч. Старий зметений віник з березового гілля [Арк, 47]; «*drapak 'stara zdarta miotła'*» [Pelcowa02, 66].

ДРАПАНКА ж., обряд., перев. **ДРАПАНКИ** мн. «*drapanki 'kolorowe jajka wielkanocne ozdobione wzorkami uzyskanymi przez wyskrobywanie pomalowanej skorupki ostrym narzędziem'*» [Dudek, 190]; **ДРЯПАНКИ** мн. «*Писанки за технікою виконання поділяються <...> на —дряпанки, або —скробанки. Яйце фарбують у темний колір, а потім металевим вістрям зішкрябують верхній шар фарби, внаслідок чого утворюються білі ажурні орнаменти*» [К-В, К, 276].

ДРАПУЩИЙ -а, -е. Подертий, дірявий (?). «*Як хмари виходять такі драпущи то тиж має бути зміна погоди*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

ДРЕВКО с. Поліно. «*Куюлько дасть ради набере древок [під час дівочого гадання] і несе до хати і вже лічат тия древка*» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4].

ДРЕВНЯК ч. «*drevniaki częściej w pl., 'drewniaki, obuwie na drewnianych podszwach'*» [Cz94, 192].

ДРЕВО с. «*дрéво 'дерево'*» [АУМ, к. 70].

ДРЕГЕЛІНИ мн., кулін. «*Дрэгэ-ліны, дрэглѣ = студень*» [Бессараба, 304]; «*dreheliny 'galaretka z nózek'*» [Cz94, 192]; **ДРИГІЛІНИ** «*drygilyn || dregaliny 'galaretka'*» [Cz Atlas, m. 36; CzS, 129].

ДРИВУТНЯ ж. «*dryvutnia 'romieszczenie, gdzie składa się drewno'*: *oj, ty no pryn'eś do dryvutni drow*» [Cz03, 381].

ДРИГІЧКА [дриг'ічка] -и, ж., бот. Те саме, що ДРИГАНКА. [Арк, 47].

ДРИГУТКА ж. «*Дригютка = дрозь*» [Бессараба, 318]; «*dryhuotka 'czkawka'*» [Cz94, 192].

ДРИГ [дриг] -у, ч. 1. Бажання, хіть. «*Ну шо вони будуть помагати, йак вони до того ни майут' дригу?*» [Арк, 47]; «*Но їх мало держалі. Бо до отера треба мієті дриг – добре годовати і гледієті, коб бив такій, што аж блищит шерсць*» [Лабович, НБіН, 1/2017, 24]. 2. Енергія, рух. «*Вона нас добре підучила співати – з таким «дригом», з життям*» [НБіН, 3/2020, 23].

ДРИГАНКА¹ [дріганка] -и, ж., бот. Трава, яку освячують у церкві на ЗЕЛЕНЕЦЬ; трясушка середня; *Briza media* L. «*О, дріганка то такайя вона ростє на лонци*» [Арк, 48].

ДРИГАНКА² ж. «*drygavka 'urządzenie do kierowania tratwą'*» [Janiak95, 67].

ДРИГАН ч., дит. ? «*Гойда-гойда, гойда-дана / Вишла дієвка за дригана*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 26].

ДРИГІЛІНИ мн., кулін. «*drygilyn 'galaretka'*».

ДРИГІЄ ж., кулін. «*drygle 'galaretka z nózek'*» [Pelcowa02, 71].

ДРИМИЗА [дримизá] -и, ж., збір. Будь-що дрібне; дрібнота. «*Вс'у дримизу ту вікопати, вічистити...*» [Арк, 48].

ДРИМОТАТИ -очу, недок. «*дримотати* – *дримати*» [Ігнатюк, 94].

ДРИНА ж. «*dr'yna* ‘cementowy krag w studni’» [AGWB VI, m. 147].

ДРИПКА ж. Дротяна щітка для чищення волокна від решток стебел. «*ie ta'kaia / taka d'ripka* <...> *s ta'kimy z d'rotamy / i tak 'ciħaiu' i'ho* [волокно]» [CzW, 105].

ДРОВНИК [дровнік] -а, ч. Те саме, що ДРИВУТНЯ. [Арк, 48].

ДРОВНЯ [дровн'а] -і, ж. Те саме, що ДРИВУТНЯ. «*А в старшого свата обдерта хата і в дровн'і пол'іна...* (Весільна пісня)» [Арк, 48].

ДРОВОРУБИСКО с. «*дроворубиско*, -а дривітня» [Горбач, 461].

ДРОЖДЖИ мн., кулін. «*drożdżu* ‘drożdże’» [Cz94, 192]; **ДРУЖДЖИ** «*dr'užžu* ‘drożdże’» [Janiak95, 66]; **ДРУОЩИ** «*dr'uošcy* ‘drożdże’» [Cz Nosów, 154]; **ДРУЩИ** «*друщи* – *дрижджа*» [Ігнатюк, 94]; «*Ой знаю, я знаю, / Що в тудь короваю / <...> / Стємь кудопь яець / И друциэй гарнэць*» [Бессараба, 240].

ДРОЖДЖОВИ БАБИ мн., кулін. «*Puod Wetykdeń tama rekła pasku, drożdżowy baby, mazurky*» [НБіН, 2/97, 38].

ДРОНГАЛЬ ч., знев. «*дронгал'*, -а високорослий чоловік, [здоровань]» [Горбач, 461].

ДРОТИ мн. Спиці, за допомогою яких в'язали рукавиці чи шкарпетки. «*З куолками не ходілі [на вечорниці], оно чи на дротах робілі, чи шиделком*» [Лабович, НБіН, 6/2012, 31].

ДРУБНЯКІ [друбн'ак'і] -о'в, мн., збір. Дрібні монети. «*Йак*

молода виходит с церкви, то йак тих дробн'ак'ов вал'нут...» [Арк, 48].

ДРУГА КОЛЯДА ж., реліг. 1. «*Dr'uha Kolad'a* ‘wigilia święta Objawienia Pańskiego’». 2. «*dr'uha kolad'a* ‘wieczerza spożywana w wigilię święta Objawienia Pańskiego’» [Dudek, 190].

ДРУГА ЧАСТИНА ДИВОСНУБІВ обряд. «*За тиждень відбувалася друга частина дивоснубів, тобто заручини*» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 26].

ДРУГЕ субст. Той (чоловік з подружжя). «*Н'ігдэ не ход'ат [чоловік і жінка – ні в церкву, ні в костьол] – н'і одне, н'і друге*» [Арк, 102].

ДРУГІ ДИВОСНУБИ [друг'і дивоснуби] -іх -ув, мн., обряд. Заручини, після яких уже весілля. «*Пос'ле друг'іх дивоснубув то за тижден' вес'іл':е*» [Арк, 48]; **ДРУГИ ДИВОШНУБИ** [други дивошнуби]. [Арк, 48].

ДРУЖБА ч., обряд. «*...Молодий в супроводі весільного старости <...> званого в селах над Бугом друж-ком, а в деяких селах біля Білої Під-ляської – дружбою, вибиралися пізнім вечором до молодої*» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ДРУЖБАНТ [дружбант] -а, ч., обряд. Товариш молодого. «*Ну то в'іну'і над головам'і [тримали] старши дружбант муї і старши дружбант йог'о*» [Арк, 48]; «*Виклікає вуон тих дружбантуов*» [Ігнатюк, 37]; «*dr'užbant* ‘młodzieniec towarzyszący panu młodemu do ślubu’» [Janiak95, 67; Cz94, 192].

ДРУЖБАНТИ мн. Товариші весільного молодого. «*tu'udyi s svu'itym družbantamy i d'ruškamy pod'chodyt do stu'ła*» [CzW, 119].

ДРУЖБИНА ч. Слуга (?). «Он за єю молодею дружбиною служить» [ТПУПП, 202].

ДРУЖИНА ж. Сім'я, родина. «Ой оддала мене мама у чужую чужину / У чужую чужину у велику дружину» [ТПУПП, 237].

ДРУЖКА ж., обряд. «дружка, -и весільна дружка: у молодойі йе дружкі» [Горбач, 461]; «дружка – кожна незаміжна дівчина на весіллі» [ТПУПП, 305].

ДРУЖКО -а, ч., обряд. «дружко – весільний староста» [Ігнатюк, 94]; «...Молодий в супроводі весільного старости <...> званого в селах над Бугом дружком...» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 27]; «Той дружко привезе такій кушіль, дамнішній. В тому кошелі було дві пари черевік і дві пари паньчїх: дівци і матері її» [Ігнатюк, 36]; «—Дружко! войдя в избу съ женихом, послѣ обычныхъ привѣтствїй, становитя посреди избы и произноситъ рѣчь...» [Янчук86, 74]; **ДРУШКО** [друшкó]. [Арк, 48].

ДРУЙКІЙ -а, е «Друйкій = горьковатый» [Бессараба, 318].

ДРУК [друк] -а, ч. 1. Нетовстий стовбур дерева, велика гілляка. «Ну, значит, зéмл'у викóпувал'ї, а звéрху клáл'ї дрúк'ї і земл'óйу накривáл'ї – так'їйї, значи, окóпи, називáл'ї ми» [Арк, 48]. 2. «druk 'drağ pionowy w środku stogu'» [AGWB VIII, m. 326].

ДРУСЛЯК ч. «druslak || druślak || druślak 'blaszane naczynie z otworami służące do przecedzania klucek'» [CzS, 124]; **ДРУШЛЯК** «druślak 'durszlak'» [Cz Atlas, m. 32].

ДРУСЬОН [друс'óн] -а, ч., бот. Польовий бур'ян (?). «Друс'óн так'ї

сáми ростé, йак л'ебодá, і з нас'ін':ам друс'óн, йак гурч'ék, но гурч'ék червóни» [Арк, 48].

ДРУХНА ж., обряд. «druхna 'druhna, dziewczyna towarzysząca pannie młodej do ślubu'» [Janiak95, 66]; «to йuś... була та найстарша d'ruхna» [CzW, 213]; «druхna 'družka weselna'» [Cz94, 192].

ДРУХНИЦІ мн., обряд. Дружки. «Пуд піечь, друхници, пуд піечь, / Зъ мышами воєвати, / Не сванечкамъ спивати» [Янчук86, 93].

ДРУЧОК ч. 1. «druč'ok 'drağ'» [Cz94, 192]. 2. «druč'ok 'pawęz'» [AGWB VIII, m. 332]. 3. «дручóк, -чкá полудрабок возової драбини» [Горбач, 461].

ДУБЕЛЬТУВКА 1. [дубел'тúв-ка] -и, ж. Мисливська рушниця (переважно без розрізнення: з одним чи з двома стволами). [Арк, 48]. 2. **ДУБЕЛЬТУ⁰ВКА** ж. Товста тепла хустка. «Але ще як я билá, то хúстку дубельту⁰вку такúю-о грубу накривá-тісе – то вже ж мýсит хлóпец все купіті» [Бід, 337].

ДУБ'Є с., збір. Дуби. «Село великое, / Дуб'є високоє, / Коники вороньє, / Князіата молодые» [Янчук86, 88].

ДУБИНА ж., збір. «dub'yna „miejsce, gdzie rośnie dużo dębów“» [Cz03, 381]; **ДУБИНА** «Дубїна – дубнякъ, дубовая роца» [Бессараба, 304].

ДУБИННИК [дубún:ик] -а, ч., збір. Місце, де ростуть дуби. [Арк, 48].

ДУБРОВА ж. «дуб'рова 'дїброва'» [АУМ, к. 61].

ДУГА ж. 1. Райдуга. «В чаровному мїєсці, яким є наш орленські —Сад||, колі перестало падати, роз-

постерлася на небі чудна дуга» [НБіН, 5/2008, 13]; **«тэ́нча і дуга́ – райдуга»** [Гнатюк, 106]. **2.** «*duha* ‘duha, kabłak nad koniem łączący hołoble’» [Cz94, 192]; **«дуга́, -ú надхо-мутовий каблук між оглоблями»** [Горбач, 461].

ДУДЕК ч. «*dudek* ‘Урпра’» [Janiak95, 67].

ДУДИ мн. «*Potem zaczęto robić —dudy*» – *rury odprowadzające dym przez drzwi*» [НБіН, 4–5/96, 37].

ДУДКА ж. **1.** «У північній частині ПНС [північно-східної зони Білосточчини] серед нащадків кривичів <...> домінуючим є термін **дудка** (як і на більшій частині етнічної Білорусі)» [Мац, 103]. **2.** Тверда частина пір’їни. «Дудку з пір’я використовували як писак для розмальовування яєць на Великдень» [Лабович, НБіН, 4/2016, 31].

ДУДОК ч., орн. «Дудок то інакшій жидівська зазуля, тому, що видає одголос «гуд-гуд», подобни до жидівської мови» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30]; «*dud'ok* ‘dudek; Урпра ерорпс’» [Cz94, 192].

ДУ-ДУ виг. Вж. у приспіві. «А ти, солов’ю, ранняя пташечка, / Ой ду-ду, ду-ду-ду, ранняя пташечка. Чого ти так рано з вирію вилітаєш?» [ВЗФ, 374].

ДУЖАТІСЯ недок. «Дужатися = борються» [Бессараба, 304].

ДУЖЕ присл. «Дуже = багато» [Бессараба, 304].

ДУЖИ -а, -е. **1.** «Дужи = сильний» [Бессараба, 304]. **2.** Багаточисельний. «А їх ойц’еу на фронті, а їх дужа роз’їна...» [Арк, 48].

ДУЖИНОК ч., обряд. «*dużynok* ‘garstka nie zżatych kłosów żyta zosta-

wiona po żniwach na polu, reg. przepiórka’» [Janiak95, 66].

ДУЖІНЬКО [дуж’ін’ко] присл. Дуже багато. «Ікони дуж’ін’ко іе теперка [в церкві]» [Арк, 48].

ДУЖКА ж. «дужка, -и каблучкова ручка відра» [Горбач, 461].

ДУЖКА СОЛОМ’ЯНА ж. «дужка солóm’яна бочка-солóm’яник» [Горбач, 461].

ДУЖМАН ч. «Дужман – значиться муоцни, у якого велика фізична сіла» [Лабович, НБіН, 3/2022, 28].

ДУЖО [дужо] присл. **1.** Дуже. «Кулі стимн’їло дужо, приходили хлопці» [Арк, 48]. **2.** Багато. «дужо – багато» [Гнатюк, 94]; «дужо багато» [Горбач, 461]; «Він там дужо гроші зароблєв» [Гнатюк, 44; Cz94, 192]. «Дужо іе, шо повмірали» [Арк, 48].

ДУЖОВАТО присл. Досить багато. «Там буде темновато, / Дієток буде дужовато» [Лабович, НБіН, 3/2015, 29].

ДУЖОХ [дужох] присл. Багато. «Так дужох іес’т’ помагат’і, коб хтос’ добре зачав» [Арк, 48].

ДУЙНИЙ -а, -е. «дуйний дійний: дуйна коро́ва» [Горбач, 461].

ДУЙНУЧКА ж. «*dujniczka* ‘dawny skopek do dojenia krów’» [AGWB VI, m. 181].

ДУКАНСЬ с. Невизразне нечітке мовлення. «Результат такій, што дієті не вміють вже говориті по-своєму, бо ж —дуканє і плутанє слув пуольських, руських (російських), білоруськіх і —своїськіх і трудно назваті говориєньом рудною мовою» [Лабович, НБіН, 1/2009, 5].

ДУЛІ мн., бот. «Селяни плекали яблуні — антонівку», — жабки», — папірочки», груші — цукрівки», — бабки», — дулі!» [Бор, 109].

ДУЛО с., евф., анат. Сідниця. «Коб запропоновати інакшу терміно-льоґію, возмімо слова, которих уживається, наприклад, у Чижах. Перше з їх то дуло. Але у ії велике дуло! — скажут стариїши» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

ДУМАНЄ с. Думання; втілення думки в проєкт. «На думаню не скуончилось і взялись вони до роботи» [Плева, НБіН, 6/2020, 31].

ДУНАЄНЬКО ч. Узагальнена назва ріки; будь-яка велика вода. «Прыплынь, Дунаеньку, / До нашого бэрэженьку: / Будюмо руки мыти, / Будюмо коровай робити» [Бессараба, 239–240].

ДУНЦЯ ж. *duńic* 'а 1. 'gliniana miska do tarcia maku'. 2. 'miednica'' [Cz94, 192].

ДУОЛ ч. Викопана яма, у яку опускають труну з покійником. «Труну спускають в дуол» [Ігнатюк, 81].

ДУПА [дупа] -и, ж. 1. анат. Сідниці. «Корал' — то стане хлонец' такó, а тут по дупи його л'іпл'ат» [Арк, 48]; «Сидієлі баби купами / Вибілі траву дупами» [ТПУШ, 53]; «Ще були такі пжесонди, же значить, як приїхали з винцю, як сядают за стіл, як хочуть мати двоє диті то два пальці треба подложити под дупу» [Ігнатюк, 85]. 2. «dura 'dolna część spora'» [AGWB VIII, т. 311]. 3. «дупа, -и тупий кінець яйця» [Горбач, 461].

ДУПАК ч. Товстіший кінець яйця. «На другий і третій день Великодня, коли всі вже мали крашанки, пооббивані з двох боків

(дзюбак і дупак), тоді грали в — качанки» [Рижик, 253].

ДУПЕЦА [дупеца] -и, ж., згруб. Збільш. до ДУПА. [Арк, 48].

ДУПЛЯСТИ ЗУБ ч., анат. «Дуплясти зуб — ząb z dziurką — дуплястий зуб» [Г.Ю., 35]; «дупл'астий дуплавий» [Горбач, 461].

ДУПНЯК [дупн'ак] -а, ч., етн. Парубоча гра на вечорницях. «Одін держит подушку, а друг ії з головою л'агає, і бйут. И майе вгадати» [Арк, 49].

ДУПТАТИ недок. Топтати нога-ми. «Дуптали чашу, ікони біли, лан-цюгами, трахтором розтягали [церкву]» [НБіН, 1/2014, 33].

ДУРИТІ недок. Жартувати. «Якось там дурили, дурили, подивиліся, а там полотно накладяне» [Лабович, НБіН, 5/2018, 30].

ДУРНИЦЯ -і, ж. 1. Будь-яка непотрібна річ. 2. евф. Жіночий статевий орган. «І вона пуошла і тую дурницю вишмарувала гумном» [Ігнатюк, 73].

ДУРНІЛО ч. Той, хто нерозумний. [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ДУРНІСКО ч. Те саме, що ДУР-НІЛО. [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ДУРНОЄ с., субст. Дурниця; те, чого не очікували. [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ДУРНОТА ж. 1. Дурниці, дурість. «Процай розум, здоров дурнота — говорили п'яніці, коли зачинали випівку» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30]. 2. Нерозважність, нерозумність. «Найбуольш роботи Піліпові приходілось із-за людської дурноти» [Плева, НБіН, 1/2022, 32].

ДУРОЙОБ ч., знев. «Як хтось не витримає і матюка загне, то

можна вчуті вельмі бридке **дуройоб**. Но так як чи не всі^е матюкі, слово певно пришло до нас з московської мови» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ДУРОЧКИ *мн.* Дірочки. «*dve ta'kiḡ / štyry / 'duročok zro'była* [в тісті]» [CzW, 21].

ДУСИТИ *недок.* «*ду'сити* 'душити'» [АУМ, к. 104].

ДУТИШ *ч., орн.* «*Дутиш – Go-łqb garłacz*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 33].

ДУТКА [дўтка] *-и, ж.* **1.** Цівка, на яку намотували нитки. **2.** Тверда час-тина пір'їни, з якої виростає пух. [Арк, 49].

ДУХ *ч., іхт.* «*dux* 'pęcherz ryby'» [AGWB V, m. 81].

ДУХОМ *присл.* Дуже швидко. «*treba łapat'i jaz'ykom* [булку] *i duxom treba jej'i ścahat'i do sebe*» [Kuraszkiewicz, 156].

ДУЧАЙКА *ж.* «*duś'aika* 'otwór w górnym kamieniu żaren, przez który sypie się zboże do mielenia'» [AGWB VI, m. 176].

ДУША *ж.* **1.** Особа (при вказівці на кількість людей). «*a ro'dyny 'buły po dwa'naic'it duś*» [CzW, 158]; **ДУШЄ** «*ду'ш'є* 'душа'» [АУМ, к. 48]. **2.** *кулін.* «Обов'язково випікали [на Святвечір] спеціальний хліб – *книш, посередині з шишкою, що звалася —душа*» [Бори-сенко, 218].

ДУШКА *ж.* «*duška* 'otwór w górnym kamieniu żaren'» [Cz Nosów, 154].

ДУШОГРЕЙКА *ж.* «*dušo-hr'eika* || *dušahr'eika* 'część ubrania męskiego, bez rękawów i kołnierza, noszonego pod marynarką'» [Karabowicz, 146].

ДЮЖИТІ *недок., знев.* Пити. «*О, по ці'єлих днях стоять і віно дюзат у нас в склепі*» [НБіН, 3/96, 20].

Д'ЯБОЛ *ч.* Диявол. «*Казали старий: —Д'ябол може сорокою зробитися*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32]; «*Густудар з дяблом зайнеє умову*» [ВЗФ, 363]; **Д'ЯБЛІ** *мн.* «*Може тибє д'яблі возьмут а я замуж ви'йду*» [ТПУПП, 202].

ДЯДИНА *ж.* «Дядина = жена дяди» [Бессараба, 304]; «*d'adina* 'żona brata ojca'» [AGWB VII, m. 222]; 'żona brata matki'» [AGWB VII, m. 223].

ДЯДЬКО *ч.* «д'ад'ко, -а дядько, материн брат, батьків брат, тітчин чоловік» [Горбач, 461]; «*d'atko* 'brat ojca'» [AGWB VII, m. 220].

ДЯДЯ *ч.* «д'ад'а, -і *дит.* старший чоловік» [Горбач, 461].

ДЯТЬОЛ *ч., орн.* «*d'am'ol* 'дятел'» [АУМ, к. 40]; **ДЯХТЬОЛ** «[д'ахт'ол] Дятель; *Piciformes*» [Арк, 49]; «*Чи не найпопулярнішою регіональною назвою дятла є дяхтьол*» [Лабович, НБіН, 4/2016, 32].

Е е

Е [e] *вст. сл.* Вживають переважно на місці паузи. «*Ну трóйе д'іт'єї вігодовала, так што, е, так што хваїно билó; И вонá [церква] називáлас'а, е... е-е, П'етропáвловскаїа, посвйáченаїа на Петрá і Пáв-ла – патрона с'ватóго Петрá і Пáв-ла*» [Арк, 49].

Е-Е-Е *част.* Вж. у запереченні. —*Е-е-е! Йуж запоmn'áлем!* [говорити по-українськи]» [Арк, 56].

ЕГЕ¹ [егé] *част.* Так. «*Молодáйя от^д себе її^еде, ну ждуть в цёркв'і, егé, ждуть в цёркв'і*» [Арк, 49].

ЕГЕ² [егé] *част.* Вж. як нагадування того, про що забули сказати. «*Еге! Говорíла ї нидоговорíла...*» [Арк, 49].

ЕЙ ТАМ! *виг.* Уживають для заперечення якихось відомостей. «*Еї там! // то нус не... не рота'halo тні*» [CzW, 171].

ЕЛЕГАНЦКО [ел'егáнцко] *присл.* Елегантно. «*Молоду́йу везу́т páру кон' ел'егáнцко*» [Арк, 49].

ЕМЕРИТУРА [емеритúра] *-и, ж.* Пенсія. «*І в Б'ілосто́ку прожилá тріци́т' л'іет, там пророб'íла, до емеритúри дороб'íлас'е*» [Арк, 49].

ЕНДЕ *присл.* Он; онде. «*Віте відасте що дядьку? Кум éнде до нас прихóдить*» [Ігнатюк, 51]; «*éнде* або *óнде* – там» [Ігнатюк, 95].

ЕПОКА *ж.* «*епóка, -и сорт картопель*» [Горбач, 462].

ЕТО [éто] *займ., с.* Те саме, що **ГЕТО**. «*Вс'ák'і-вс'ák'і ети кишéва, вс'ák'і бéзи, вс'ák'і...*» [Арк, 49]; «*Влáс'н'е ётого вс'огó не мóжна*

знáт'і, бо то ни н'іхтó не нотовáв» [Арк, 49].

ЕХ, ТУП-ЧИК КОМАР *виг.* Уж. у приспіві до пісні. «*Комариха ці^ели тиждень хлі^еб пекла. / Рум-тай-тум. / Комариха ці^ели тиждень хлі^еб пекла. Ех, туп-чик комар, / Рум-тай-тум, рум-тай-там*» [Лабович, НБІН, 4/2019, 30].

Є є

Є, *теп.* час дієсл. бути. «Я є Іван Пáвлік з Яну́вки Волóдавського повіту» [Ігнатюк, 29]; «Ой возьми ж свої ума що я є твоя кума» [ТПУПП, 156]; «Колі ти є молодій, ще маєш здо-рòв'є, ни слухай нікого, віпний колі дасі раді» [Ігнатюк, 45]; «Тут вже будьши як сòрок літ ми є на окольонії» [Ігнатюк, 59]; «Марина́рка є пошіта з гру́бого матер'ялу а лётнік з то́ншого, в лётнікови ходіли літом» [Ігнатюк, 71].

ЄГОМОСЬЦЬ *ч.* Пан. «А на подвіри росте мурава, / а наш єгомосьць ходить як пава» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/2001, 48].

ЄДВАБ *ч.* «jedv'ab 'jedwab'» [Cz94, 197].

ЄДВАБНИЙ *-а, -е.* Шовковий. «Єст у тебе нас єдвабний» [ТПУПП, 201]; «Черевічки й панчошки / Єдвабни подв'язочки» [ТПУПП, 62]; **ЄДВО-БНИ** «Нех ті рустчеше братык косоньку, / Нех повыплытає єдвобны шнурочки» [Житецькій, 308].

ЄДЕН [й'єден] *-дна, -дне, числ.* Те саме, що ОДЕН. «Фл'їрти біл'і так 'їе спец'іал'н'є – й'єдне дрúгому давало прочитат'і» [Арк, 49]; **ЇДЬОН** [й'ід'он]. «Вуружіли – б'ути стáвл'али й'ід'он за дрúг'ім» [Арк, 49]; «[Що з грибами робили?] Ну шчо робіли? Й'ід'он варів, мариновáv, а привáжн'є с'ушат'» [Арк, 49]; «Тут зараз за Бугом єден дід був у Києві» [Нечуй-Левицький. НБІН. 2000, №3, 26]; **ЄДІН** «jed'in 'jeden'» [Cz94, 197]; «je'din za d'ruhut» [CzW, 131]; **ЄДЬОН** «Не єдєн скаже: —верніся, серце моє!»

[Житецькій, 300]; «je'don syn» [CzW, 174].

ЄДЗЕНЄ *-я, с., збір.* «єдзєне і їдзєне – їжа і їда» [Ігнатюк, 95].

ЄДИНАК *ч.* «jedyn'ak 'jedynak'» [Cz94, 197].

ЄДЛЮ *с., кулін.* «jedlo 'potrawa gotowana'» [AGWB VI, 250].

ЄДНАК [й'єднак] *спол.* Однак; одначе. «Безробóч'і бив – то безробóч'і, ал'є й'єднак такó муг заробітти трóхи в господар'у» [Арк, 49].

ЄДНОЛІТИ *-а, -е.* «єдноліти – однорідний» [Ігнатюк, 95].

ЄДНОРАЛ *ч., нар.* *етим.* Генерал. [Янчук86, 103].

ЄДНОСТКІ *мн.* Окремі особи. «Бо були такіє єдносткі, може не дужо, алє були, што сказали – —не поїдем, што буде!» [Савчук, НБІН, 2/2016, 15].

ЄДУЧИ [й'єдучи] *незм.* Указівка на місцезнаходження чого-небудь по дорозі до чогось. «Там он йєст у нас шче одна капл'ічка, на Р'єпн'ік'і й'єдучи» [Арк, 50].

ЄЖЕЛІ [й'єжел'і] *спол.* Якщо. «Й'єжел'і росхóд'іц'є о народóвос'іц'і украї́н'ску, ну то там ужє за Б'єл'ск до Черéмухи', то там ужє укра-й'іц'і» [Арк, 50]; «А єжєлі ві'тьор, ну то трудні'ї [занести запалену свіч-ку]» [Бід, 340]; «А єжєлі котóри чоловік грішни, когóсь там забів чи спалів чи когóсь обокрáv то вже до то́го чоловіка мають шатані, ша-тан» [Ігнатюк, 65]; **ЄЖЛІ** «Ежлі мене береш, бері ж без заводу» [Житецькій, 302].

ЄЗДКІ *мн.* «jezdk'i 'żyzwy'» [Tarn, m. 117].

ЄЗЬОРО с. «*īez'oro 'jeziro*» [Cz94, 197]; «Там за лісом за бором / За сіненькім єзьором» [ТПУПП, 53].

ЄЇН займ., присв. Їі. «Пожар, якій спалахнув вечором того дня, зусім зніщив дерев'яну церкву, разом з єїним внутрішнім обладнанєм» [НБІН, 6/2019, 14]; **ЄЇНА** [йейіна]. «І була тутка чéрес до'рогу до'чка́ йейіна; Йейіна хустка на стол'і» [Арк, 50]; «Також надією оповите і єїне [верби] освяченне» [Саєвич, НБІН, 2/2004, 42].

ЄЙ виг. Вж. на початку пісні. «Єй, коляду, коляду, / Дайте мачку і кутіцу» [Рижик, 266].

ЄЙ-БОГУ [йей-богу] виг., незм. Божіння. [Арк, 50].

ЄЙЦЕ с. «йейцэ, -ц'а яйце» [Горбач, 462].

ЄК спол. Як. «Єк уні [сини] пуд-руслі, то вирадив на службу» [Лесів97, 89].

ЄЛЕНЬ ч. «йел'эн', -а / олén', -а олень» [Горбач, 462].

ЄЛОВИЙ -а, -е. «йелóвий смерековий: плет'анік з йелóвих гóл'л'юў» [Горбач, 462].

ЄНДИК ч., орн. Індик. «*īendyk*» [CzW, 215].

ЄНТКА ж. «йén(т)ка, -и півзина, кізлина притискати солону на гребінці даху» [Горбач, 455].

ЄР ч. (?). «Виорав сто єр виорав другі час воли випрагаті» [ТПУПП, 225].

ЄС теп. час дієсл. бути. Є. «*īeže-li īes pogoda / to tak <...>*» [CzW, 45].

ЄСЕННИЙ -а, -е. «йес'énний осінній (йес'énни плашчú осінки)» [Горбач, 462].

ЄСЕНЬ ж. «*īes'eń 'jesień*» [Cz94, 197].

ЄСЛІ [йес'л'і] спол. «*єслі – якщо*» [Ігнатюк, 95]; «*Йес'л'і не розбрал'і, то шче п'івн'іца с-пуд будінку повін:а бúти*» [Арк, 50]; «*Єслі чоловік щасліви, дóбри був на світи, з людьміма дóбре живів, не був забúйца, не був злódійом, такій був набóжни то до тóго чоловіка мають а́ньоли, значить*» [Ігнатюк, 65]; **ЄСЛИ** «*І ще ставляють запасову тарілку й ложку – то для прохожающого. Єсли прийде, то буде вечерати з нами*» [НБІН, 6/97, 12].

ЄСЛІ-СЬ спол. Якщо. «*Єслі-сь дíєтя мое, прошу тя до хаты*» [Житецькій, 301].

ЄСТ теп. час дієсл. бути. «*Єст у полі двіє стеженькі а третя межа*» [ТПУПП, 198]; «*Як у відерку вода єст вода єст / То й у дівочок правда єст правда єст*» [ТПУПП, 77]; **ЄСТЬ** «*Єсть у мене карболіни я й розлічуся*» [ТПУПП, 200]; **ЄСЬЦЬ** «*За ётойу цёрквойу йес'ц' кл'ебáн'і́я, там вун живé*»; **ЄСЯ** «*В кáждум сел'і іна́кша мóва, е, йес'а*» [Арк, 50]; **ЄСЬ** «*Ну і... то все штось такóе єсь*» [Бід, 348].

ЄСТИ недок. «*єсти*» [Нечуй-Левицький, НБІН, 2000, №1–2, 22–23].

ЄТКА ж., анат. «*īetka 'przełyk'*» [AGWB V, m. 18].

ЄЧНЯ [йечн'а] -і, ж., кулін. Ячня. «*С'адáйем вс'і за стул вечéрайем ту́йу йечн'у*» [Арк, 50];

ЇЄЧНЯ [ййечн'а]. «*Ма́ма печé іййечн'у*» [Арк, 50].

ЄЩЕ [йешчé] част. Ще. «*Йе-шчé мóжна познáт'і [за мовленням], хто ви так'ійі*» [Арк, 50]; «*Єще красні́йша Міркова жона*»

[ТПУПІ, 33]; **ЄЩО** || **ЇЩО** «*Йеишчó*
не вiдужайете, йишчó дас'т' вам
урл'óну» [Арк, 50].

Ж Ж

Ж [ж] част. підсил. Ж. «И вже ж йак в жыто табун дитей иде, то вс'о кричал'и бат'ки!» [Арк, 50]; **Ш** [ш]. «А топ'ір вже ш Квас'н'евск'и то вже ш, йаг би сказати, – з л'ев'ици, с комун'истув» [Арк, 50].

ЖАБКА ж. Вид покарання українців у таборі Явожно. «...*Bieganie z rękami uniesionymi w górę lub obciążonymi kamieniami i cegłami, skakanie —żabką*» [НБІН, 2/2009, 28].

ЖАБКИ мн., бот. «Селяни плекали яблуні – —антонівку», —жабки», —папірówki...» [Бор, 109].

ЖАБОРОТІНС с., збір. «Жаборотіне = лягушечья слизь въ водѣ» [Бессараба, 304].

ЖАВРІЄТІ недок. «Жаврїєти = разговаривать, балагурить» [Бессараба, 304].

ЖАГУЧКА [жагучка] -и, ж., бот. Те саме, що ДЖИГАНКА. [Арк, 50].

ЖАДАТИ недок. Бажати; випрошувати. «Кланяйся, Марысю, / Старому, малому, Батеньку родному. Въ ручки, въ нуджски падай, / Одъ Бога доли жадай» [Бессараба, 253].

ЖАДЕН займ. «*żaden* 'nikt'» [Cz94, 228]; **ЖАДНИЙ** [жадний]. «Шукал'и, ал'е йа жаднейи ноч'и вдома в хати не^а ночував, о, оно тико по^у л'уд'ах» [Арк, 50].

ЖАДЕН [жад'ен] займ. Інший; жоден інший. «В четвєр вже в молодого пережовини, ден' четвєр, ни жад'ен, но четвєр» [Арк, 50].

ЖАДНИ займ. «Жадны = никакой, никто» [Бессараба, 304]; **ЖАДНИЙ**. Жодний. «На Великдень жа-

них писєнь не спивали так як на Кольяду» [Ігнатюк, 33].

ЖАК ч. «*żak* 'rodzaj sieci rozpiętej na kilku obręczach'» [Janiak95, 109].

ЖАЛІМОН ч., збір., обряд. Пісні, які співали після Великодніх свят. «Тії письні жалімонові то співали по Великодні. То билá такáя мóда, називáлися письні жалімо́н» [Ігнатюк, 51]; **ЖАЛІМОНИ** мн., обряд. Веснянки. «Коли я записував у 1982 році пісні від Олександри Данилюк, то вона сказала, що в їх селі весняні пісні називають жалімона-ми. <...> В Галичині була дуже популярна гаївка, в якій люди просять жидá Зельмана, котрий орендував церкву, щоб він відчинив двері тієї церкви» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32].

ЖАЛО с. «*żało* 'ostrzy brzeg kosy'» [Cz Atlas, m. 200].

ЖАНДАРМЕРИЯ ж., збір. Жандарми. «*Żandarmeryja joho złara-la i badała*» [TG, 207].

ЖАПКА ж. «*żapka* 'dolna obsada mlona u żaren'» [AGWB VI, m. 177].

ЖАРТОБЛИВО присл. Жартівливо. [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

ЖАРУВКА [жарувка] -и, ж., бот. Те саме, що ДЖИГАНКА. [Арк, 50].

ЖБІК ч. «Жбік то такий кіт. До нас може два літ тому скільсь приблукавсь жбік і ломоче у гаражовї, пришов зкелясь» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 25].

ЖВИР ч. Жовтий пісок. «...*Tam de берет żwyr, koło mohiłok*» [TG, 206]; «жвір', -у жорства, шутер» [Горбач, 462].

ЖВІРОВІСКО с. «žv'irov'isko „miejsce, gdzie kopią żwir“: žv'ir; na žv'irov'iskovy kop'ajut' žv'ir» [Cz03, 380].

ЖВІРУ⁰ВНЯ ж. «З арешту в гайнувським гестапо вечором зву⁰ль-нілі кілька осу⁰б, а на другі день всі⁰х, котори осталися, розстріляли на гайнувськуй —жвіру⁰вній» [НБіН, 1/2002, 26].

ЖЕ [же] спол. Що. «Гу-гу, дайте тойе, же на рогу, о» [Арк, 50]; «же 'що'» [АУМ, к. 258]; «Дерев'янії такії возі були, же зліза не було на йому» [Ігнатюк, 29].

ЖЕБ [жеб^м] спол. 1. Щоб. «Хлопці ставлять стола перед дверіма з такіми винками, жеб молодій за молодую ще водку ставив» [Ігнатюк, 31]; **ЖЕП** [жеп]. «...Жеп кацапс'к'их з'єц'і до школи н'е хоз'іл'і» [Арк, 50]; «žer 'žebu', — žer teb'e rotorok vz'af» [Cz94, 228]; **ЖЕБИ** «жеби — щоби» [Ігнатюк, 95]; «Вуон збирає тії хлопці жеби були його сватами» [Ігнатюк, 37]. 2. Якби. «Же-б ти была, дїевчінонька, троха богатьенька, / Взял бы тебе за рученьку, завюол до батьенька» [Житецкій, 301].

ЖЕБИСЯ спол. Щоб. «А ву⁰н сказав так, жебися тим не журились хто буде вивезьони, бо то вивезут всі⁰х православних, українцюв, штоб ні одін не остався. І так било» [НБіН, 3/99, 16].

ЖЕБРАК ч. «žebr'ak 'žebrok'» [AGWB VII, m. 247].

ЖЕВЖИК ч., знев. Недорослий злодій. «Колісь, коли хліба не раз в хаті не хватало, коб у доволь наїстіся, бивало, што уже зусім малиє жевжикі пудкрадали своєюй матери хліб з комори» [Плева, НБіН,

3/2021, 19]; «Хоч то малиє жевжикі, всьо приуважили» [Плева, НБіН, 5/2022, 39].

ЖЕГВА ж. «ž'ehwa 'žagiew'» [Tarn, m. 75].

ЖЕГНАТИ недок. 1. Благословити знаком хреста; перехрестити. «zavše iag zaide to žegnaie» [CzW, 170]; **ЖИГНАТИ** «v tu 'vodu na'kidaw [вугілля] / f tu 'vodu žygnaiie» [CzW, 161]. 2. «жетнати — прощати» [ТПУПП, 305].

ЖЕЖЖО присл. Гаряче, спекотно. «жежжжо» [Михальчук, 554].

ЖЕЖКА ж. 1. «[жежка] -і, ч. Будь-що гаряче. «А дин такії чолов'їк був — дл'а кáждого в долон'у по жежскиі [гаряча ковбаса-кров'янка]; **ЖЕШКА** [жешка]. Пáску пекú в пйáтницю, бо в нас у субóту бáт'ушка свéт'ит в:ýс'ім год'ін, то бáрзо трéба рáно, а жешка, то, знáйте, небáрзо дóбре нес'т'і йéйі» [Арк, 50–51]. 2. «[жеж^мка] -і, ж., бот. Те саме, що ДЖИГÁВКА» [Арк, 51].

ЖЕЖКІ -а, -е. «жежкі — пал-кий, гарячий» [Ігнатюк, 95]; «Насипе там [у ступу] ячменю, води жежкеї поливає, і таким як молоток б'є тов-качом» [НБіН, 6/96, 34]; **ЖЕШКІ** «taty be're žeški vo'deju 'paryt [ячмінь]» [CzW, 9].

ЖЕЖКО присл. «Жежко — пол'сск. = жарко» [Бессараба, 305].

ЖЕЛЄЗНА ДОРОГА [жел'єзна дорóга] -ейі -і, ж. Залізниця. «Ми жел'єзну дорóгу складáл'і тут» [Арк, 51].

ЖЕЛЄЗНИЙ -ая, -еє. Залізний. «Там на вигони ходили кони всьо желєзния пуга» [ТПУПП, 228].

ЖЕЛЄЗО с. «жел'эзо, -а залізо, окуття дишля» [Горбач, 462].

ЖЕЛЄТКА || **ЖАЛЄТКА** ж. «*žel'etka* || *žal'etka* 'część ubrania męskiego, bez rękawów i kołnierza, noszonego pod marynarką'» [Karabowicz, 146]; **ЖИЛЄТКА** «*žyl'etka* 'kamizelka'» [AGWB IX, m. 476; Горбач, 462].

ЖЕЛІЗНИЙ [жел'ізний] -а, -е. Залізний. «*Потом поймавл'ат'у'а, ка-же, пташкіі жел'ізни, будут л'етати*'» [Арк, 51].

ЖЕЛІЗОВАТИ недок. «—Дожидаєш Покрову, забірай до хліва корову, коня тоже треба забрати, бо буде желізовати, значить ся простудит куонь горло і навет може пасті од простуди, бо коні є барзо утли» [Лабович, НБіН, 6/2012, 29].

ЖЕЛЯЗКО с. «жел'азко, -а [праска]» [Горбач, 462].

ЖЕЛЯЗО с. «жел'азо, -а залізо» [Горбач, 462].

ЖЕНЧИК ч., пестл. Жнець. «*Женчик не буде жита жати / Буде на сонце поглядати*» [ТПУПШ, 139].

ЖЕНЩИНА [жэншчина] -и, ж. Жінка. «*На короваі кл'ікалі короваі-ниці' — так'іх ужэ-е замужн'іх жэн-шчин, о, збирал'і*» [Арк, 51].

ЖЕНЮХ ч. Той, кому пора одружуватися. «*У суботу молодії женюхі збіраліся, гостілі*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

ЖЕНЯЧКА ж., знев. Одруження. «*І хоч хлопець з його небридкі, ніяка дівчина його не хотіла. Подобаліся йому дві дочки кульгавого Романа — Палажка і Малашка. І як Архіп не пробував, з*

женячки з імі нічого не виходило» [Плева, НБіН, 3/2021, 20].

ЖЕРДКА ж. 1. «*жёрдка*, -и лата тину» [Горбач, 462]; **ЖЕРТКА** «*žertka* 'žerdž'» [Cz94, 228]; **ЖЕРДКИ** мн. «*жердкі*, -док / **огорódжа**, -и вориння з жердок» [Горбач, 462]. 2. Прикріплена горизонтально товста палиця, на якій ночують кури. [Арк, 51]. 3. «*tyczka na słomie dachu krytego słomą nie związaną w snopczki*'» [Cz94, 228].

ЖЕРЕБЕЦ ч. «*žereb'ec* 'ogier'» [Tarn, m. 157]; **ЖЕРЕБЕЦЬ** «*žereb'ec* 'samiec — źrebię'» [Cz94, 228].

ЖЕРЕБІК ч. «*žereb'ik* 'kołek używany przy wiązaniu snopów'» [AGWB VIII, m. 312].

ЖЕРЕБУК ч. Підрослий лошак. «*kūń, žerebuk*» [Kuraszkiewicz, 154]; **ЖЕРЕБУКЪ** «*жеребукъ*» [Михаль-чук, 553]; «*жеребук — жереб'я*» [Ігнатюк, 95]; «*žerebuk* 'žrebię'» [Cz Atlas, m. 198]; **ЖЕРЕБ'ЮК** ч. «*že-reb'uk* 'žrebak'» [Janiak95, 109].

ЖЕРЕБУЧКА -і, ж. «*жеребучка — лошаčka*» [Ігнатюк, 95].

ЖЕРЕБЯ с. «*žereb'a* 'žrebię'» [Tarn, m. 158]; **ЖЕРЕБЄ** «*žereb'ie* || *žereb'e* 'žrebię'» [Cz Atlas, m. 198]; **ЖЕРЕБ'ЯТА** мн. «*žereb'jata ho'duie try'roki*» [CzW, 57].

ЖЕРЕДЮК «[жеред'ук] -а, ч. Пристосування обв'язувати вірвовкою віз зі соломою» [Арк, 51].

ЖЕРЕЛО с. 1. «*Жерэлó = вод. жила*» [Бессараба, 305]. 2. «*Жерэлó = источ.*» [Бессараба, 305].

ЖЕРІБНА «*жерібна жеребна, відстановлена [про кобилу]: жерібна кобіла*» [Горбач, 462].

ЖЕРЛО с. «žerło || žurło ‘ostrzy brzeg kosy’» [Cz Atlas, m. 200].

ЖЕРОБКА ж. «жеробка, -и лошиця» [Горбач, 462]; **ЖЕРУ^ОБКА** «Жеруобка = молодая кобыла» [Бессараба, 305].

ЖЕРОБЧИК ч. «жеробчик, -а лошак, жеребець» [Горбач, 462].

ЖЕРУ^ОБНА КОБИЛА ж. «Жеруобна кобила (кобила, яка має народити жереб'я)» [Лабович, НБІН, 1/2017, 24].

ЖЕРЦЬ ч. «żerc ‘żerdź w płocie, do której przybija się sztachety’» [Cz94, 228].

ЖЕЧИ [жэчи || жэч'і] мн. 1. Різні речі, знаряддя праці. «Д'адек вм'ів так'і стол'арс'к'і жэч'і рубіти, і позбивав так'ійі лішка і стола» [Арк, 51]. 2. Вироби. «Теперішнім вже систéмом прáдемо на куврúотках, і вже маém дúжсо улéпшоне, так же хорóши жечи виробліємо» [Ігнатюк, 41]. 3. Слова, вирази. «А по-пол'ску то йа вс'огó... Йе так'ійі жэчи, шо йа ни пон'імáйу, шо то йе» [Арк, 51].

ЖИБЕРКО [жибérко] -а, с., кулін. Реберце. «По кусóчку вс'огó [святять]: йáйка, кувбасі, жибérка вáрани...» [Арк, 51].

ЖИВЕ НА ВІ^ЕРУ фраз. «Живé на віэру = внѣбрачне сожителство» [Бессараба, 305].

ЖИВИЙ -а, -е. 1. Такий, що живе. 2. Жвавий, непосидючий. «perš to byúa ta'kaia so'biē žyvaia 'diēfšyna // i ru'botna» [CzW, 204].

ЖИВІНА ж., збір. «Четвероногі свійські сільськогосподарські тварини назвуть у залежності від села по-різному: скотина || скатіна

<...>, живіна <...>, худоба...» [Лабович, НБІН, 6/2016, 32].

ЖИВИТИ [жив'іти] -ійу, -ійеш, недок. Жити. «Плисакі жив'іли там на дэrv'і [при сплаву плотами]» [Арк, 51]; «живіти – жити» [Ігнатюк, 95]; «Люде вірили, що по смérти душá прихóдить на тóе сáмоє місце, де чоловік живів» [Ігнатюк, 65]; «oto tak 'lude dav'hiū žyv'ihy» [CzW, 30]; **ЖИВІ^ЕТИ** «Ой милы жь бо мніе батенько, / Що я у ёго живіела» [Янчук86, 84].

ЖИВЦЯ ж. 1. «žyv'ic'a || žyv'yc'a ‘żywica’» [AGWB VIII, m. 343]. 2. «žyv'ic'a ‘boczny sznur nicielnicy’» [AGWB IX, m. 427].

ЖИВЙОЛА ж., збір. «живйóла, -и / добúток, -тку товар» [Горбач, 462].

ЖИВКОМ [живкóм] присл. Те саме, що ЖИВЦЬОМ. «Приготóфте брон'! Живкóм нас не" вóз'мут'» [Арк, 51].

ЖИВНОСТЬ -і, ж., збір. Продукти споживання; провіант. «Дамній матеріалу жáдного не носіли [на одвідки породіллі] а тілько такóе щось з живнóсті занéсуть, а буóдши ничóго» [Ігнатюк, 47]; **ЖИВ-НОСЬЦЬ** «žyvność... 'taia... tam da'vali ū fšo p'ravé 'postnoje» [CzW, 205].

ЖИВОЛАПКА ж. Пастка для лову гризунів. «Чáсом в кождóму силі іначій їх називалі: ступиця, шкоп, шлоп, живолапка» [Бартошук, НБІН, 4/2017, 29].

ЖИВОПЛУТ ч. «живоплўт, -óту тин з кущів (Lonicera)» [Горбач, 462].

ЖИВОТ ч. «žyv'ot ‘zołádek świ-ni’» [AGWB V, m. 70]; žyv'ut [AGWB V, 174].

ЖИВОТАТИЙ -а, -е. «животá-тий / брухáтий / волáтий пузатий» [Горбач, 462].

ЖИВОТИНА ж., анат. Живіт. «Ой живуот же мніе боліт / І на пієч мене гоніт / Ой на пієч на лучину / Попарити животину» [ТПУПП, 266; Лабович, НБіН, 2/2015, 36].

ЖИВУ^{ОТ} ч., анат. «Ой живуот же мніе боліт» [ТПУПП, 266]; **ЖИВЎТ** «живўт, -отá живіт» [Горбач, 462].

ЖИВЦЬОМ [живц'óm] присл. Настійливо, прискіпливо. «Солдáти вчинілис'а до бат'ка – ну, живц'óm прóсто» [Арк, 51].

ЖИГАВКА [жігавка] -и, ж., бот. Те саме, що ДЖИГАВКА. **ЖИГАВКА** [жігáвка] [Арк, 51]; **ЖИГАФКА** «*żyhafka* || *żygafka* 'pokrzywa żegawka; Urtica urens L.'» [Pastusiak, 84]; «*żyhafka*» [Cz94, 229]; **ЖИГАФКА** «*żyg'auka* || *żyh'afka*» [AGWB VIII, m. 364].

ЖИДІВСЬКА ЗАЗУЛЯ ж., орн. Те саме, що ДУДОК. «Дудок то іначій жидівська зазуля, тому, що видає одгóлос «гуд-гуд», подóбни до жидівської мови» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30].

ЖИДОВКІ мн., бот. 1. «*żydoúk'i* 'gąski'» [Tarn, m. 135]. 2. **ЖИДУВ-КІ** «*żyduúk'i* 'piernik jadalny'» [AGWB VIII, m. 360].

ЖИДОК [жидóк] -д^мка, ч. 1. Молодий єврей (всі н. пп). 2. бот. Чорнобривець; Tagetes. [Арк, 51].

ЖИДУВСЬКИ [жиду́вс'ки'] -а, -е. Єврейський; власність єврея. «И там корчма жиду́вс'ка стойáла» [Арк, 51].

ЖИДУ^ОВСЬКА БЕТКА ж., бот. «Його [гриба пліски 'лисички'] інша назва – **жидуовська бетка** – від того, що це був гриб, якого охоче збирали і їли підляські євреї» [Лабович, НБіН, 5/2017, 39].

ЖИДУ^ОВСЬКІ КУЧКИ мн. «Од Пречистої жидуовські Кучкі (тобто Суккот – єврейське свято Кучок, одне з трьох визначних біблійних свят, коли історично єврейське населення подорожувало до Єрусалимського храму)» [Лабович, НБіН, 6/2012, 28].

ЖИЖА ж. «Жі́жа (дѣтск.) = огонь» [Бессараба, 305]; «**жі́жа**, -и дит. вогонь, пече» [Горбач, 462]; «Усе, що гаряче, окреслювали словом **жи́жа**» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ЖИЖКА ж., бот. «жі́жка, -и жалива, жигавка [кропива-жигавка (Urtica urens)]» [Горбач, 462].

ЖИЛІЗНА БАБА [жил'ізна ба́ба] -ойі -и, ж., етн. Страшна баба, яка нібито сидить у колодязі; нею лякають дітей; **ЖИЛЄЗНА БАБА** [жи'л'єзна ба́ба]. *Говорілі, йак дес' ко́ло колóд'аса: —Не загл'адáйте, бо там жи'л'єзна ба́ба сидіт!»* [Арк, 51].

ЖИЛО с. «жилó, -á жало» [Горбач, 462].

ЖИЛЬНИК ч. 1. [жіл'ник] -а, ч., реліг. Четвер перед Великоднем; Страстний четвер. «На Жіл'ника трéба їти до р'їечк'і вікупатис', чи зімно, чи теплó, поку́л' ворóна ни купáйє свої́х дитéй, – так казál'і» [Арк, 51]; «Великий Четвер (на Підляшші – **Жильнік, Жильник**)» [Лабович, НБіН, 3/2013, 29]. 2. Три дні суворого посту перед Великоднем. «Від Великого Четверга до Великодньої Неділі люди давніше нічого не

іли і не пили. Цей піст називається —жильник!» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 14].

ЖИЛЬНИКОВАТИ *недок.* 1. Постити. «Як буде тиждень остатні [Великого посту] – то жильниковали котори» [Лабович, НБіН, 3/2013, 29]. 2. Нічого не їсти упродовж трьох передвеликодних днів. «Такіє билі, што не їлі три дні до Великодня» [Лабович, НБіН, 3/2013, 29]; **ЖИЛЬНИКУВАТИ** «Не їсти від Страстного четверга до першого дня Великодня» [Арк, 51]; «Наведу пару прикладів інших цікавих слів: кувбаба (солодкий перець), жильни-кує (постить)...» [Рощенко, НБіН 1/91, 19].

ЖИНИННЯ «[жин'ін'а] -а, с. Одруження. Хлопець до жин'ін':а» [Арк, 52].

ЖИПУХА *ж., бот.* «*жур'иха* 'gorczyca polna; Sinapis arvensis L.'» [Pastusiak, 81].

ЖИР *ч.* «Жирь = птичий кормь вь лѣсу, вь полѣ» [Бессараба, 305].

ЖИРОВЛИНИ *мн., бот.* Журавлини. «*жыровлыны*» [Михальчук, 554].

ЖИРУЮТ *недок.* «Жирують = ищутъ кормь (о птицахъ)» [Бессараба, 305].

ЖИТЄ [жít'є] -а, с. Життя. «О, отó тако́йе було́ жыт'є, тако́йе було́ жыч'є – не даї, Бóже...» [Арк, 52]; **ЖИЦЄ** [жítц'є]. «До шкóли хóдит-хóдит-хóдит і... і все свойé жыц'є в шкóл'і молодóйе; **ЖИЧЄ** [жítч'є]. «Роскáже, йак жи'в, йак то тóйе... про жыч'є» [Арк, 52].

ЖИТКО *с., пестл., бот.* «До-жалі житко до смуга, до смуга / Там бочка вінка і друга, і друга» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49];

«Дожалі житко із пшеницею із пшеницею / Гости нас паніє гареліцею» [ТПУПІ, 98].

ЖИТНИСКО *с.* «жítниско, -а поле, де зжато жито [житнище]» [Горбач, 462]; «*ж'ytныско* „pole ро жысіє“» [Cz03, 379]; **ЖИТНИСКО** «*ж'ytńisko*» [AGWB VIII, m. 313].

ЖИТНИЦЯ *ж.* «*ж'ytныс'а* 'жысіса (chwast); Lolium'» [Janiak95, 109].

ЖИТНІЙ «[жítн'її] -тн'а, -тн'є. 1. Виготовлений із жита, спечений із житнього борошна. 2. Про ґрунт, на якому родить жито. «Йак жыто – кўл'ко то поповóз'ат... У нас така жыт'н'а, картофл'ана земл'а; Найл'єп'її жыто рóдит', о, шо жыт'н'а зимл'а» [Арк, 52].

ЖИТО КВІТУЄ *недок.* «*ж'yto kwituje* 'жyto kwitnie'» [Tarn, m. 137].

ЖИТО МАЄ *недок.* «*ж'yto m'aje* 'жyto kwitnie'» [Tarn, m. 137].

ЖИТО РУНИТЬ *недок.* «*ж'yto r'unyť* 'жyto kwitnie'» [Tarn, m. 137].

ЖИТОНЬКО *с., пестл.* Жито. «Ой дожалі ми житонько, дожалі / І з-под межи пшепюречку вигналі» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49].

ЖИТУХА *ж.* Життя. «А як постояв над тею коровою, подумав – о там то була житуха» [Савчук, НБіН, 2/2016, 17]; «Подумав собі – ой там била житуха в Росії» [НБіН, 3/2005, 31].

ЖИТЯ *с., збір.* Харчі; харчові продукти. «І вони набрали собі жытя, набрали всьогó і стáли йти, áлі вже своé жытє з'їли і знов дохóдять до тєї пўци» [Ігнатюк, 36].

ЖИХОТКА *ж.* «*ж'ух'otka* 'grzechotka'» [AGWB VI, 52].

ЖИЧЕНЄ -я, с. «жичєн'є, -а побажання» [Горбач, 462]; «*жичєне*

– бажання» [Ігнатюк, 95]; «Батькі благославляють, жиченя складають» [Ігнатюк, 31].

ЖИЧКУХА [жичкúха] -и, ж., бот. Те саме, що ДЖИГАНКА; [жишкúха]; [жи^сшкúха] «О, жи^сшкúха така пекúшча» [Арк, 52]; **ЖЕШКУХА** || **ЖИШКУХА**. «*žeškuha* || *żyškuha* ‘pokrzywa żegawka’» [AGWB VIII, m. 364].

ЖИЧКУШКА [жичкúшка] -и, ж., бот. Зменш. до ЖИЧКУХА. [Арк, 52].

ЖИШКА ж., бот. 1. «*żyška* || *žeška* ‘pokrzywa żegawka’» [AGWB VIII, m. 364]; «Кропіва поуд плотом – така жишка, друобна, зельоненька – о то був їх борщик, вони називали —свари^снка!» [Савчук, НБІН, 2/2016, 15]. 2. **ЖИШКА** мн. «*żyška* ‘igliwie’» [AGWB VIII, m. 348].

ЖІВОРОНОК -нка, ч., орн. «*жіворонок* – жайворонок» [Ігнатюк, 95]; **ЖЙЕВОРОНОК** «*жйэво-ронок*, -нка жайворонок (Alauda)» [Горбач, 462].

ЖЛОПАТИ -аю, -аеш, недок. «*жлópати* – міцно пити воду чи щось інше» [Ігнатюк, 95].

ЖЛУКТО с. 1. «*źlukto* ‘naczynie do moczenia bielizny w ługu’» [AGWB VI, m. 127; Cz94, 228; Pelcowa93, m. 1]. 2. «*źlukto* ‘potaczka’» [Tarn, m. 87].

ЖМЕНЯ ж. Кількість предметів, які можна взяти в одну жменю руки. «*trypačka* / *iednej rukoju trymaiut* [волокно] / *źmeñu voz me / a druhuju bie*» [CzW, 105; AGWB IX, m. 410].

ЖМИКАЦЬ недок. «*žmykać* ‘prac w rękach’» [Pelcowa02, 72].

ЖНИВАК -а, ч. «*жнивák* – жнець» [Ігнатюк, 95].

ЖНІВ'ЯРКА [жн'ів'ярка] -и, ж. Сільськогосподарська машина для скошування зернових. «Трэба біло жат'і. Пуз'н'ей вже косойу – то вже біло хуч':ей, а пòс'л'а там жн'ів-йáркоу» [Арк, 52].

ЖОВТАТИ -а, -е. Жовтуватий. «Моя мама ходили в кожусі, з таким станом був, такий жовтати, вишивани такими мішками» [Ігнатюк, 64].

ЖОВТИЙ -а, -е. «жóўтий буланій: жóўтий кун'» [Горбач, 462].

ЖОВТОБРУШЕЧКА ж. «жoў-тобрушечка, -и вівчарик (Phyllos-copus)» [Горбач, 462].

ЖОВТОЛИЧКА ж. «Жовтолічка = желтолозникъ» [Бессараба, 305].

ЖОВТЮТКІ -а, -е. Жовтенький. «Зривали бази, як то кажуть котушкі, і в тих котушках мальовали яйця і вони виходили такі ясни, ясни жовтюткі» [Лабович, НБІН, 3/2013, 31].

ЖОЛНЄЖ [жóлн'еж] -á, ч. Солдат, воїн. [Арк, 52].

ЖОЛО с. «*żo'lo* ‘żądło u pszczoły’» [Cz94, 228].

ЖОЛОБЕЦЬ [жолобéц'] -бц'á, ч. Маленький жолоб. «Зрòбл'ат дe-рeв'яни жолобéц', иайічкó клáл'і і стúкне. Йáк у мойé стúкне, то од менé заберé» [Арк, 52].

ЖОЛОБОК ч., етн. «*W całkowite zapomnienie poszła zabawa chłopców, a nieraz i dorosłych mężczyzn, zwana żolobok. Polegała ona na staczaniu z górki malowanego jajka w kierunku wgłębienia*

wyżłobionego w ziemi» [НБіН, 2/97, 36].

ЖОЛТОК ч. «*żoltok* ‘żółtko’» [Andrulewicz, 147].

ЖОЛУДОК ч., анат. «*żołudok* ‘żołądek (człowieka)’» [AGWB V, m. 29]; «*żołudok* ‘żołądek świni’» [AGWB V, m. 70]; **ЖЕЛУДОК** «*желудок*, -дка шлунок (корови)» [Горбач, 462]; **ЖУЛУДОК** || **ЖИЛУДОК** [жулу́док || жилу́док] «Засла́б, náчeб на жулу́док засла́б – рáка мав жилу́дка... и вмер» [Арк, 52].

ЖОМІЕР ч. Жовнір (?). «Ой мати, мати, / Жоміер у хати, / Стукає, пукає – / Не дає спати» [Янчук86, 98].

ЖОМРАТІ недок. Їсти. «Українська мова вельмі синонімічна. <...> В сьолах коло Гайновкі учуємо тожє буольш жартобліво: *жомраті*...» [НБіН, 4/2021, 27].

ЖОНДАТИ -аю, -аєш, недок. Бажати. «А хорішиша дівка то буольш жондають [викупу за молоду], а як трóшки тée – то мени» [Ігнатюк, 31].

ЖОНДИ НАСТАЛІ [жóнди настáл'і] фраз. Такі часи настали; такі зміни відбулися. «Одн'ім словом, так 'її жóнди настáл'і...» [Арк, 52].

ЖОНДІТІ [жóнд'іт'і] 3 ос. мн. жóнд'ат, недок. Управляти, керувати. «А тепérка то вже вун [приймак]... вун жóнд'ит ус'імá, а не йім жóнд'ат; Котóри віжсєй св'і́чку тримáйє [під час вінчання], то б́уде жóнд'ит'і над тим» [Арк, 52].

ЖОНДОВИЙ [жондóвий] -а, -е. Такий, що у власності уряду; державний; див. ще ПАНСТВОВИ. «То вс'о [ліси] пошлó пуд жóнд, і тепéречк'і вс'о жондóве; А́л'е бáт'ко йак и-и н́іби там пра́ц'овáв, то

зимл'і ни мál'і, тил'ко так на жондóвуй робíв» [Арк, 52].

ЖОНКА [жóнка] -и́, ж. Дружина. «То жóнка с'этого чолов'ека» [Арк, 52]; «*iš'ûa* 'i žonka tu'ia» [CzW, 198]; **ЖУНКА** [жўнка] [Арк, 52].

ЖОНОЧКА [жóночка] -и́, ж. Зменш. до ЖОНКА; **ЖУНОЧКА** [жўночка] [Арк, 52].

ЖОНЦА -и, ч. «*жóнца* – управляющий маєтком» [Ігнатюк, 95]; «Він допирéнька до свóго жонци кáже: – —Перепрош́ю, жóнца, мóже ми в кáрти загрáємо?» [Ігнатюк, 35].

ЖОРНА мн. Пристосування з двох каменів для розмелювання зерна. «*to byli tak'ii... tag z'vany tak iak 'tera s'rutov'nik* // *to byli dav'niei žorna*» [CzW, 84].

ЖОРНУ⁰ВНИЦЯ ж., евф., анат. Сідниця. «*Жорнуовниця* – наступни синонім – троху жартобліва, бо й зразу відно, што походит од слова —жорна», а інспірацією для нашого народу став тут кругли вигляд того приладу, котрим мололі збуоже» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

ЖОРСТВА ж. «*żorstva* ‘żwir’» [AGWB IX, m. 467].

ЖОФТОК ч. «*żoftok* ‘w jajku: żółko’» [Cz Nosów, 157].

ЖУБЕР ч. Зубр. «*Жубри* живут у пуци» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25]; **ЖУБОР** [Лабович, НБіН, 6/2016, 36]; **ЖУБР** «зубр» [Горбач, 462].

ЖУБРЎВКА ж. «*жубрўўка*, -и пахуча лісова трава, як приправа до горілки, [зубрівка]» [Горбач, 462].

ЖУВТОВИЙ -а, -е. Жовтуватий. «*i tu'j 'ia'ca pova'ra'c'a / pofar-*

buŭú:a // ta'kiiŭ ĭak / ĭak cy'bula 'buduŭ žuw'towe» [CzW, 16].

ЖУЖВЕЛІНА ч. «*ž'užvelina 'želazo stopione z węgłem» [AGWB IX, m. 465].*

ЖУЖЕЛЬ ч. «*ž'užel || ž'užvel 'želazo stopione z węgłem» [AGWB IX, m. 465; Cz94, 229].*

ЖУК ч., ент. «*жук, -а стер-корарій: жу́ку, жу́ку, де твуй дом? на дорóз'і пуд гоўно́м! й́хаў пан роздоп-та́ў, а жук у гоўно́ви пропа́ў» [Горбач, 462].*

ЖУКЕТ ч. «*žuket 'bluzka» [Karabowicz, 147].*

ЖУЛІК ч. Нечесна людина, злодій. «*Жулікув всякіх то в нашум селі ніколі не бракло» [Плєва, НБіН, 3/2021, 19].*

ЖУПАН ч. «*župan 'sukienne okrycie do pasa» [Cz94, 229].*

ЖУПАНИК ч. Верхній чоловічий одяг. «*Wyjechaw mołodec na woropiuot koniki, / Wyjechaw w zylopiuot županiki» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32].*

ЖУПЦЯ ж. «*župic'a 'sukmana» [AGWB IX, m. 481].*

ЖУР [жур] -у, ч., кулін. **1.** Рідка страва із запареного житнього борошна. «*Журъ = похлебка съ ржаной муки» [Бессараба, 305]; «ĭa'kaiaš ta'kaia za'lipka tak z'vana // mi'ka za'boûtanaia / ĭi ta'kii žur» [CzW, 206].* **2.** Страва із запареного вівсяного борошна» [Арк, 52]; «*...Здебільшого варили кисіль з вівсяного борошна (—жур!)*» [Борисенко, 216].

ЖУРАВЕЛЬ ч. **1.** орн. Птах. **2.** буд. «*Журавель – це також довга жердина, приладнана біля колодязя як важіль для витягування води, або*

й увесь пристрій з такою жердиною» [Лабович, НБіН, 4/2016, 32]; «žurav'el 'žuraw studzienny', 'ruchome ramie żurawia» [Cz Nosów, 157; Cz Atlas, m. 203; AGWB VI, m. 142].

ЖУРАВІНА ж., бот. «*žur'avina 'žurawina; Oxycoccus': 1. 'roślina'; 2. 'owoc» [Cz94, 229];* **ЖУРАВЛИНИ** мн. «*žuravl'yny || žurav'iny 'žurawina błotna; Oxycoccus quadripetalus Gilib.'» [Pastusiak, 86].*

ЖУРАФ ч. «*žur'af, g.sg. žur'ava 'žuraw studzienny» [Cz94, 229].*

Зз

З прийм. 1. Поруч, разом з кимсь. «добрі був на світи, з людьміма добре живів» [Ігнатюк, 65]. 2. Від. «Зрізану сосону, і обрубану з галуззя, називають —штукою» [Ігнатюк, НБІН, 4/2009, 18]; **ЗО.** «зо свитлицы» [Михальчук, 554]; «зо мною жини-тися» [ТПУПП, 231]; «Як ходили колядувати, то оно зо звиздою» [Яким'юк, НБІН, 1/2021, 4]; «Хлопець такій файни, прилюдни, учора зо мною так поговорив му^очно» [НБІН, 3/96, 20]. 3. Указівка на приблизну кількість предметів. «зо два» [ТПУПП, 229]; «Zo dwie niedieli ty buli razem» [TG, 207]. 4. **ЗИ.** Бути з кимось. «Як приїдуть зи шлюбу то зараз молодуху впроваджіють до хати» [Ігнатюк, 70]; «zy styranom» [CzW, 33]; **ЗЕ** «Chtoś robit budynok, maje i wodu w budynku, sobie ze studni dostawit jezeli potru je» [TG, 216]; **ИС.** «I vsi^e ic swičkami dodomu idut» [Бід, 340]; **С** «С сімн'а, ну» [Арк, 77]; **ИС** «и вже молоко воробійово звал'и ис конопен'. С сімн'а, ну» [Арк, 77].

ЗА [за] прийм. 1. Указівка на місце розташування одного предмета за іншим. 2. Про. «Завжди, коли бачила **петрика**, бабуся говорила, щоб питати його за погоду» [Лабович, НБІН, 3/2012, 28]. 3. Через. «За тиждень відбувалася друга частина дивоснубів, тобто заручини» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 26]; «...Вони не знали чого сподіватися, однак прийняли їх там дуже тепло та запрошували за рік» [Лабович, НБІН, 6/2009, 4]. 4. Через те, що. «Ну

і бойус'а з'імн'а за тойе, но» [Арк, 53].

ЗАБАБИТИ док. «Батьки немовляти дарували бабі і кумам подарунки, найчастіше жінкам хустки—шаліновки, а чоловікам — сорочки. Це був почесний подарунок, ним похвалялися, що —закумували, —забабили, тобто отримали як за працю» [Б, 282–283].

ЗАБАВА [забава] -и, ж. 1. Ігри та розваги молоді; гуляння. «zabava 'zabava taneczna'» [AGWB VII, m. 297]. 2. Те саме, що ВЕЧОРКИ. «А коліс' пуйдом на забаву — дівчина мала пувузэн'е» [Арк, 53].

ЗАБАВКА [забавка] -и, ж. 1. «забавка, -и, мн. -кі іграшка» [Горбач, 462]; **ЗАБАВКИ** мн. «З соломи виготовляли також дитячі іграшки (—забавки)» [К-В, 245]; «На Руздво нос'ат' пачки, — там чикол'ада, забавки, шос' з убрán'а» [Арк, 53]. 2. «zabavka 'grzechotka'» [AGWB VI, 52]. 3. Жарт. А хлопці нам пахóлк'і поховáйт, пр'і-ідем, шукáйем-шукá... — такайя забавка билá; Утó такоїе булá забавка» [Арк, 53].

ЗАБАВ'ЯТІСЯ недок. Баритися. «Иди, діетятко, не забав'яйся, / Мене до себе не сподивайся» [Янчук86, 82].

ЗАБАРДЗО [забарзо] присл. Ду-же, надзвичайно. «А зе^мл'а <...> ни кепс'ка ї ни забарзо добра» [Арк, 53].

ЗАБИВАННЯ ПОСАГУ обряд. «Після обряду поклонів відбувалася церемонія —забивання посагу, тобто підготовки місця за столом для молодої пари, коли вона вернеться із шлюбу» [Ігнатюк, НБІН, 3–4/98, 55].

ЗАБИГ ч. «зábиг, -у затока (при їзді саньми)» [Горбач, 462].

ЗАБИГАТИ *недок.* «забига́ти йти в затоки: *санкі забига́йт*» [Горбач, 462].

ЗАБИТЕК [забі́тек] *-тка, ч.* Пам'ятка. [Арк, 53]; **ЗАБИТЕК ВЕЙСЬКІ** [забі́тек в'ейс'к'і]. Сільська пам'ятка; пам'ятка місцевого значення. «Тойе дёрво ма́йе вже коло сто́ дэсум' л'ет <...> йако́ забі́тек в'ейс'к'і» [Арк, 53].

ЗАБЛУДЖАНИ [заблуджа́ни] *-а, -е.* Заблуканий. «Йак 'іс' нес приліт'ів, то́же так'і, певна, йак йа, заблуджа́ни» [Арк, 53].

ЗАБОЇЧ *ч.* «zab'oič 'zabojnik u kosy'» [Tarn, m. 60].

ЗАБОР [забо́р] *-а, ч.* Захват території чужої держави. «Ну вте́ди, бо то́ біло пуд тим заборе́м [російським]» [Арк, 53].

ЗАБОРИ *мн., ткац.* «Перебори ткали на території, де проживали українці. Це підтверджується не лише назвою техніки (—переборил, —заборил, —приборил)...» [К-В, 233]; «Традиційний декор надбужанських сорочок — це орнаментальні смуги ткацтва — перебори (рідше назви: —виборил, —заборил, —приборил)» [К-В, 179].

ЗАБРОНТАТИ *док. 1.* «забро́нтати (нітка) заплутати» [Горбач, 462]; **ЗАБРОНТАТИ** *док.* «Забро́нтати = запутать нитку, веревку» [Бессараба, 305]. *2. перен.* Заплутати балачками. «Нэдовіэро́къ вмі́е до́брэ забро́нтати чело́віэка, якъ паву́къ му́ху в паву́тіну» [Бессараба, 68].

ЗАБУГОВЦІ [забуго́вці] *-ів, мн.* Католики, переселені в Польщу із Західної України — із-за Буга» [Арк, 53].

ЗАБУДОВА *ж.* «забудо́ва, -и будинки: *забудо́ва на пл'ацо́ви*» [Горбач, 462].

ЗАБУДОВАНЄ [забудова́н'е] *-а, с., збір.* Будівлі одна біля одної. [Арк, 53]; **ЗАБУДОВАННЯ** *мн.* «Де́сь по оби́ди стрельба втихла і люди вишли з схронув, які́ї булі за забудованями» [Сосна, НБІН, 2/2018, 15]; «Бо у його́ мусів биті пора́док на пудву́рку — при хлівах і у клуні, і кругом його́ забудованя» [УнП, 76].

ЗАБУЙЦА *-и, ч.* «забу́йца — убивця» [Ігнатюк, 95]; «Є́слі чолові́к щаслі́ви, до́бри був на світи, з людьмі́ма до́бре живів, не був забу́йца, не був зло́дійом, та́кий був набóжни то́ до то́го чолові́ка ма́ють а́ньоли, зна́чить» [Ігнатюк, 65].

ЗАВЕДЕНІЄ [зав'ед'ен'і́є] *-а, с. 1.* Звичка. *2.* **ЗАВЕДЕНЄ** [зав'ед'е́-н'е]. Як заведено, узвичаєно. «Над д'іешкоюу криши то́й роб'івс'а [полу-м'ям свічки]. Та́койе... Та́койе біло́ зав'ед'ен'е» [Арк, 53].

ЗАВЕЙКА *ж.* «zav'eika 'zaspa śniežna'» [AGWB VIII, m. 389].

ЗАВСЯ [зав'е́йя] *-ейі, ж.* Метелиця. [Арк, 53]; «zav'eia 'zamięć śniežna'» [AGWB VIII, m. 390].

ЗАВЗЯТИ *-а, -е 1.* «Завзя́ты = упря́мый» [Бессараба, 305]. *2.* «Завзя́-ты = злопамя́тний» [Бессараба, 305].

ЗАВИВАНЦІ *мн., кулін.* «Скри́зь на Рі́здво вживали напередодні наго-товлені скоромні страви <...>, —закру́тякил, —завива́нціл (пирогі з маковою і ягідною начинкою)» [Борисенко, 218].

ЗАВИВАТИ [завива́ти] -а́йу, -а́йиш, недок. Зав'язувати (рани); забинтовувати. «Ті́ми серпа́ми тій́й па́л'ц'і – шче тепе́ра ку́л'ко знаку́в... То хто там завива́в?» [Арк, 53].

ЗАВИДНИЙ -а, -е. «зави́дний зависливий [заздрісний]» [Горбач, 462].

ЗАВИНАЛІТІ [завина́л'іт'і] -у, -иш, док. Поскладати, запакувати (?). «Завина́л'ув нагав'іци гал'афе́, чобут-к'і фокстрóти, кос'ц'у́мчик» [Арк, 53].

ЗАВИРУХА ж. «зави́ру́ха, -и / зави́йка, -и / зави́йа, -і заметі́ль» [Гор-бач, 462].

ЗАВІ^ЕЗКА ж. Передник-фар-тух. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

ЗАВІЙКА ж. Головний убір заміжних; намітка. «Носили й —заві́й-ку» (—рушник). Її ткали з тонких лляних ниток, а кінці прикрашали переборами. Заві́йку жінки складали втроє, і зав'язували голову в —мушку» [К-В, 208]; «Давній на го́лову наклада́лі ручника́, таку́ зави́йку ма́лі» [Ігнатюк, 64].

ЗАВІЙОХ ч., кулін., перев. в мн. **ЗАВІЙОХІ** «zavíj'ox || zavíj'ox'i 'drożdżowe ciasto z makiem pieczone na blasze i krojone na małe kawałki'» [Dudek, 196].

ЗАВІЙОХА ж. «Дружко давав їй [молодій] шкiряні черевики та велику вовняну, теплу хусту, звану в місцевій говірці опийохою, або опиньохою, чи теж зави́йохою» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ЗАВІЙОШОК ч., кулін., перев. **ЗАВІЙОШКІ** мн. «zavíj'ošok || zavíj'oški». Те саме, що ЗАВІЙОХ. [Dudek, 196].

ЗАВІНУТІ [зав'іну́т'і] -у́, -е́ш, док. Обмотати; зав'язати; прикрити.

«Тої, ка́же, об'і́йа́чам'і зав'іну́в но́г'і; В мене́ дит'а́ з го́лою сра́коюу, — му́сила ба́ба ж:і́та по́лочку зв'яза́ла, коб хоч сра́ку завину́ти» [Арк, 53].

ЗАВІРУХА ж. 1. «zavír'uxa 'zamiéc śnieżna'» [AGWB VIII, m. 390]. 2. Танець. «Пригостивишиє [на весіл-лі], дівчата просили дружбу вивести їх на двір погуляти. Танцювали зави́руху, козачок, гайдука, польку, обертас, оберок, краков'як» [Б, 297].

ЗАВІСИТИСЯ [зав'і́ситис'а] док. Зачепитися за щось і простояти (про пліт на ріці). «Т'аглі́ дeрво, му́сит', вгóру ду́ Гда́нс'ка і тут зав'і́силис'а» [Арк, 53].

ЗАВІЯКІ мн., кулін. «zawijaki 'ciastka z makiem, jagodami, lub suszonymi jabłkami albo śliwkami'» [Dudek03, 142].

ЗАВІЯНТУС ч., кулін. «zavíj'an-tus». Те саме, що ЗАВІЙОХ. [Dudek, 196].

ЗАВОД ч. Тут: придане, хазяйство. «Ежлі мене береш, бері ж без заводу» [Житецькій, 302].

ЗАВОДУВКА [заводу́вка] -и, ж. Школа, у якій здобували робітничі професії. «Хло́пц'і там в шко́лу ту́йу заводу́вку поконч'е́л'і чи то на́вет' те́хн'ікум ко́нч'і́л'і» [Арк, 54].

ЗАВОЛІКУВАННЯ с. «Ця техніка [вишивки "натяг"], аналогічна —занизуванню, —заволікуванню, поширена на Поліссі й Волині» [К-В, 234].

ЗАВОЛОКА ж. Мотуз, за допомогою якого постолі прив'язували до ноги. «Личаки плели з чотирьох або шести лок. Деякі мали підшви з дубового дерева або

були підкріплені грубим конопляним мотузком. Ноги обгортали лляною онучею, обв'язували —заволоками» [ІК-В, 204].

ЗАВОЛОКАТИ *недок.* «заволока́ти закрутити свині дріт у рило, щоб не рила: *дріт свин'ї заволока́йут*» [Горбач, 462].

ЗАВРОЧИТИ *док.* Те саме, що УВРОЧИТИ. «*І за пара годін мають тії вроки, тії чари, которими менé заврочили, мають війти і маю́ бути здоро́ва*» [Ігнатюк, 39].

ЗАВСІГДА *присл.* Завжди; постійно. «*І завсігда накрите зоставяем лішнее [під час Різдвяної вечері] — для гостя*» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 45].

ЗАВСТИДАТИСЯ *док.* Засоромитися. «*Той маршілок завстидався*» [Ігнатюк, 32].

ЗАВТРИ [завтр'і] *присл.* Узавтра. «*А вун завод'ит до клун'ї, каже: —Зав-тр'ї змолот'ит*» [Арк, 54].

ЗАВУОЗ *ч.* Черга в млині молоти зерно. «*Не в каждого билі жорна, то у нас бив завуоз з молотьом*» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

ЗАВШЕ [завше || заўше] *присл.* Завжди. «Завше = всегда» [Бессараба, 318]; «*То заўше в'ін запросів до ха-ти, почистува́в нас*» [Арк, 54]; «*тої дудило то 'zavše v 'a'kiš 'čary 'viru»* [CzW, 162]; «*Він виїжджєв завше на дóвги час*» [Ігнатюк, 44]; «*Як зачина́в-ся пуост то ма́ма за́вше миски́ міла, же́би то тлу́щу не бу́ло в туй місці*» [Ігнатюк, 84].

ЗАВЯЗІЧ *ч.* «*zav'az'ič 'kawalek płótna ze sznurkami przywiązanymi do osnowy*» [AGWB IX, m. 441].

ЗАВ'ЯЗКА *ж.* «зав'язка, -и пришитий шнурок при вусті, зав'язувати мішок» [Горбач, 462].

ЗАГА *ж., медиц.* «зága, -и згага; пече в шлунку [печія]» [Горбач, 462]; «*z'aha 'zgaga*» [Janiak95, 107]; «*zaha 'zgaga, pieczenie w przełyku*» [Cz94, 227; AGWB V, m. 90].

ЗАГАДУВАТИ *недок.* «Загадувати = задумать, предполагать» [Бессараба, 305].

ЗАГАЧИТИ *док.* Зачепити; описати. «*Нема такого темату, которого би я не загачив у віршах чи своїх оповістях*» [НБіН, 3/2017, 30].

ЗАГВОЗДИТИ *док.* Тут: замерзнути; стати твердим (напр. грязюка). «*Як Варвара розварит, то Мікола за-гвоздіт...*» [Лабович, НБіН, 6/2010, 38].

ЗАГІН *ч.* «*zah'in pola*» [Kuraszkiewicz, 149]; **ЗАГОН** «*po t'ry za'hony 'teij z'em'lie*» [CzW, 73]; **ЗАГҀН** *ч.* «загҀн, -гҀну вузька смуга поля» [Горбач, 462].

ЗАГЛЄДАТИ В КІЛІШОК *фраз.* «*Про того, хто п'є, скажуть тоже, што загледає в кілішок, за ковнір не виліває чи дає у шию*» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28]; «*Як було 7 або 8 діти а тато заглядав у кілі-шок без толку, то в'ядомо, што било*» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

ЗАГНИТАТИ -аю, -аєш, *недок.* Готувати тісто для короваю; розчиняти. «*То тая корова́йниця найста́рша, то вона́ приходит вперш і загнитає й розчинає, і по́том замісит*» [Ігнатюк, 77].

ЗАГОВИНИ *мн.* «за́говини, -н початок посту» [Горбач, 462].

ЗАГОНЕЦЬ *ч.* Малий загін поля. «Ой жнися жнися загонцю мой узенькій» [ТПУПП, 88]; **ЗАГУИ-НЕЦЬ** «zah'uiŋec' 'grządka (na ogrodzie)» [Cz Atlas, m. 51].

ЗАГОНИ «заго́ни, -ўў [спосіб оранки]: *ора́ти у заго́ни, ора́ти на склад*» [Горбач, 462].

ЗАГОНОК *ч.* «zah'onok 'grządka (na ogrodzie)» [Cz Atlas, m. 51].

ЗАГОРНУТИ [загорну́ти] -у, -еш, *док.* Зігнати до гурту. «То пої́ехал'і вно́чи, загорну́л'і тійі ко́ни, зан'ал'і ї забра́л'і» [Арк, 54].

ЗАГОРОДКА *ж.*, *обряд.* «Коли весільний поїзд їхав під дім молодої тоді-то парубки <...> перед її домом робили так звану загородку» [Ігнатюк, НБіН, 3–4/98, 54]; «По дорозі до дівчини весільну дружину перестрічали хлопці, які загороджували дорогу, вимагаючи викуп. Бояри давали їм найчастіше горілку й пироги. На Підляшші цей звичай мав назву —загородка!» [Б, 295]. «Я роз-кажу про загоро́дку. Найсампе́ри як молодій приїжджіє то хлопці ста́в-лять стола́ пе́ред двері́ма з такі́ми винка́ми, жеб молодій за молодую́ ще во́дку ста́вив» [Ігнатюк, 31].

ЗАГОРОДЯ *ж.* «У Зі́єнювського на загородю то дві́є моги́ли...» [Гаврилюк, НБіН, 3/2001, 27].

ЗАГОРОЧЧИНА *ж.* Те саме, що ЗАГОРОДКА. «to iŝ'če ne p'roŝo-nyje v vy's'il'e / roblať zahoroč:yuni // s'tavlaít stula nakrytoho obrusom s buketom» [CzW, 119].

ЗАГОРУОДЕ *с.* «Освечаного не можна било викидати. Скоролупкі по

яйця́х виносі́лі колі́сь на загоруоде» [НБіН, 3/2021, 9].

ЗАГРАТИ *док.* Забаскувати. «Ей куо́ню муо́й <...> Як я заї́ду / До тества́ на двуор / То загра́й пуодо мною́» [Ігнатюк, НБіН, 1/99, 34].

ЗАГРУДНІК *ч.* «zahr'udník 'część ubrania męskiego, bez rękawów i kołnierza, noszonego pod marynarką» [Karabowicz, 146].

ЗАГРУБІЕТИ *док.* «Про зачаття́ говори́лося, що ба́ба загрубі́ла» [Ла-бович, НБіН, 1/2012, 14]; **ЗАГРУБІТИ** «Тя́я коло́нні мі́єлі по́над 2 м висо́-кості, то як ба́би їх вибіра́лі не раз кото́рась умлі́ла в тих коло́ннях, то за́раз сусі́дкі ві́дали, што вона́ вже за́грубі́ла» [Григору́к, НБіН, 2/2010, 13].

ЗАД *ч.* «zad 'tylna część łódki» [Tarn, m. 116].

ЗАДАРМО *присл.* Безкоштовно. «dobra / pšepo'suieť vas za darto» [CzW, 148]; «Ва́нно розпро́водзало́сь за дармо, а плати́лось то́лько за розсі́яне» [НБіН, 2/2006, 16]; «По-верну́лі мні́є господа́рку і да́лі три ваго́ни за дармо на транспо́рт» [НБіН, 3/99, 16].

ЗАДАШЕ *с.* Місце під дахом. «ту трыпа́ту [льон] / <...> des' pu ía'keš ta'ke za'daše» [CzW, 159].

ЗАДИШКА [заді́шка] -и, *ж.*, *медиц.* Астма. «Вже за́дішка заду́шує» [Арк, 54].

ЗАДНИК *ч.* «за́дник, -а зап'яток» [Горбач, 462].

ЗАДОК *ч.* «zad'ok 'tył wozu» [Cz94, 227].

ЗАДОПТАТИ [задопта́ти] -пчу́, -пчеш, *док.* Затоптати. «Шо́с' да́ла там <...> і сказа́ла на роста́н':у до́рогу задопта́ти і йе ви́кинути там» [Арк, 54].

ЗАДРІПАНИ -а, -е 1. Такий, що має забруднений одяг. «задріэпаны = съ загрязненнымъ подоломъ платья» [Бессараба, 305]. 2. Відсталий; село віддалене від міста. «Часто ми, молоді люди, нехтуємо знаннями старших людей, які ціле своє життя провели десь у —задрипаному|| підляському селі» [Филимонюк, НБІН, 2/2007, 35].

ЗАДРОТОВАТИСЯ док. «задротоватис'а затратуватися: кун' задротоваўс'а (скалічити підковою з другої ноги)» [Горбач, 462].

ЗАСЧЕ ЛИКО с., бот. «зайчє ліко жарновець (Sarothamnus scorigius)» [Горбач, 462].

ЗАЖЕШКІ -а, -е. Загарячий. «Як друот бив за зімни, волоси не крутілись, як за жешки, могли загори'тись» [Плева, НБІН, 2/2022, 27].

ЗАЖИНКИ мн. «зажінки, -нок початок жнив» [Горбач, 462].

ЗАЖИТИ док. 1. Зазнати; нажити. «Ще й розкоши не зажила вже й літа минають» [ТПУПІ, 208]. 2. Пригоститись. «Г'остон'к'і бил'єн'к'і, г'остон'к'і мил'єн'к'і, пр'осимо вас – зажійте в нас. (Весільна пісня)» [Арк, 54].

ЗАЗДРОСНИ -а, -е. 1. «zazdrosny 'zazdrosny'» [Cz94, 227]; «[заздр'осний]. Заздрісний» [Арк, 54]. 2. «заздр'осни – ревнивий» [Ігнатюк, 96].

ЗАЗДРОСТИТИ -ошу, недок. «заздр'остити – заздрити, завидувати» [Ігнатюк, 95].

ЗАЗЛОСТОВАТИ док. Розізлитися; відчути злість. «...I nareszty szczur otkusyū jomu [гусеняті] nohu. Ja zazłostowaū» [TG, 205].

ЗАЗУЛІНИ мн. «Пісні, що їх виконували в час, коли кує ця пташка [зозуля], часто й звали в нашому регіоні – зазуліни. Їх співали найчастіше від Провід до Святої Трійци, або й довше» [Лабович, НБІН, 4/2016, 33].

ЗАЗУЛЦЯ ж., орн. Зозуля. [Лабович, НБІН, 4/2016, 32].

ЗАЗУЛЯ ж., бот. ? «Скромна рабенька —зазуля|| ховалась білязько землі» [Саєвич, НБІН, 6/2003, 29].

ЗАІСТЄННО ВОСКРЕС! виг. Воістину Воскрес! «Ludzie pozdrawali się słowami *Chrystos Woskres!* Odpowiedano: *Zaistiенno Woskres!*» [НБІН, 1/2021, 8].

ЗАЙВА [зайва] -и, ж., збір. Зайці. «Мойа Л'іда короваї стичє, к'ачк'і, так, ну ї зайви нал'апайім дес' там тоїе...» [Арк, 54].

ЗАЙГРАНИЙ -а, -е. «зайг'раний (йейцє) запліднений, що наклюється [про яйце]» [Горбач, 463]; «Півень – співає (співати), коли топче курку – грає на курці. Отже, яйце, з якого квоктуха могла висидіти курча – зайгране» [Лабович, НБІН, 4/2016, 35].

ЗАЙГРИШ ч. «зайг'риш, -а заляжок у яйці» [Горбач, 463].

ЗАЙДИ мн. «z'ajdy 'tylna część łódki'» [Tarn, m. 116].

ЗАЙКА ч., дит. Маля зайця. «Бі'єгав зайка по капусті, / Носіє ляльку в жовтуй хустці» [Лабович, НБІН, 6/2016, 35].

ЗАЙНСТИ УМОВУ фраз. Укласти угоду. «Гуспудар з дяблом зайнєв умову» [ВЗФ, 363].

ЗАЙТКІ мн. «zaitk'i 1. 'sanie złożone z dwojga mniejszych sanek'». 2.

‘sanki tylne (w saniach składanych)’» [Cz94, 227].

ЗАЙЧИ ГРИБ ч., бот. «Зайчим грибом називали в Збучі моховика зеленого (*podgrzybek zajaczek*)» [Лабович, НБіН, 6/2016, 35]; «Моховик зелений <...> на Підляшші відомий під назвою **зайчи гриб** (множина зайчи гриби). Це добрий їстівний гриб» [Лабович, НБіН, 5/2017, 39].

ЗАЙЧИК ч. «зайчик, -а дит. кролик» [Горбач, 463].

ЗАЙЧИНА ж., збір. Заяче м'ясо. «М'ясо з зайця, зайчину, туши-лі і ілі, а скури продавали» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ЗАЙЧИНИЙ -а, -е. Заячий. «Тиї, що лапают, по зайчиних слідах ідут і бачат, де заєць бієг» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ЗАЙЧИ ХЛІБ фраз. «Як колісь їздилі зимою по дрова до пуци, то привозилі кусок хліба чи так што і говорили, што то —зайчик дав!» [Лабович, НБіН, 6/2016, 35].

ЗАЙЧИ ЩАВУХ ч., бот. «Зайчи щавух – це в говірці того села [с. Збуча] квасениця звичайна (*szczawik zajęczy*)» [Лабович, НБіН, 6/2016, 35].

ЗАЙЧУК ч. «Зайчук то ще недорослий зайць» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ЗАКАЗ ч. Заборона (дорожній знак). «А чи бачив пан, що там був заказ в'їзду у цю вулицю?» [НБіН, 4–5/96, 35].

ЗАКАЗАТИ [заказати] док. Замовити. «Заказав то котл'єти, то б'іт'ічк'і, то кубасу, шчи... (тихіше) Б'іришч – то шчи» [Арк, 54].

ЗАКАЛЕЦЬ ч., кулін. «закалець, -лца закалець у хлібі» [Горбач, 463];

ЗАКАЛЕЦЬ [закалець]. Дещо підгоріла шкуринка хліба. «Хл'єб з:акал'ц'ом» [Арк, 54].

ЗАКАЛЬОНИЙ [закальоний] -а, -е. Упертий; твердий, непохитний. «Воні до ц'єрки ниє худіл'і, удна тіко систра хо'діла, а тійі р'єшта н'є – ну бул'і такійіє закаль'оні; А нив'істка ше ни р'азу ни була [ТУТ], вже с'імн'іц'іт' л'іт, ну, то така закаль'она» [Арк, 54].

ЗАКАСОВУВАТИ [закасовувати] -уйу, -уйеш, недок. Відмовлятися від чогось; скасовувати. «Теп'єр вже, зн'а-йете, так зроб'іл'і род'іт'ел'і – зака-с'овуйут православно в'і'єру» [Арк, 54].

ЗАКВАСКА ж., кулін. «закваска, -и квасне тісто для розчини» [Горбач, 463]; «zakvaska 'zakwas'» [AGWB VI, m. 169]; «ros... čy'nałat ta'kiyi 'zakvaski» [CzW, 21]; «Ді'єжку, ну як ужé хліб на бляхі пол'ожіце... і вже закваска такая м'усіт ост'аті тр'охі... і ту закваску трим'ают. І вже як тр'єба зну'в хліб печі, то єї вже розм'очуют» [Бід, 342]; **ЗАКФАСКА** «zakfaska» [Cz Nosów, 157].

ЗАКІДАТИ [зак'ідати] -айу, -айеш, недок. Говорячи, вживати незвичний мовленнєвий елемент. «В'іте бул'ш й'акос' іна'чеї тр'ішку зак'ідайете» [Арк, 54].

ЗАКЛАДАТИ [закладати] -айу, -айеш, недок. 1. Починати будівництво якоїсь споруди (у багатьох н. пп.). 2. Організовувати, утворювати. «П'о-тим пови'єрну'л'іс'а, і то вже заклад'ал'і своїі родіни, і вже знайшл'ос'а в'єн-цеї родінуф» [Арк, 54]. 3. Запрягати (про коні). «Но то топ'ірика каже б'атькови заклад'ати коні» [Ігнатюк, 39].

ЗАКЛАДЧИН ч. Закладання першої дерев'яної балки хати. «Zakładczyn». [НБіН, 5/2021, 30].

ЗАКОВЗНАТИ док. «закоўзна́ти, -а́йу загнуздати» [Горбач, 463].

ЗАКОВЗНЯ ж. «закоўзн'а́, -і вудило, ховстало» [Горбач, 463].

ЗА КОВНІР НЕ ВИЛІВАТИ фраз. «Про того, хто п'є, скажуть тожє, што загледає в кілішок, за ковнір не виліває чи дає у шию» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ЗАКОЛОТИ док. «зако́лоти (свин'у) зарізати» [Горбач, 463].

ЗАКОЛЯДОВАНЕ с., субст. Те, що отримали за колядки. «Мілі саночки, на котрих возілі заколядоване» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ЗАКОМОСІТІСЯ док. «Закомосі́вся = засуети́вся» [Бессараба, 305].

ЗА КОМУНИ [за кому́ни] у зн. присл., незм. У час, коли в Польщі насаджували комуністичні ідеали. «За кому́ни карто́хл'і в нас купл'а́ли з Рос'ї́ї; Кол'і́с', йак за кому́ни, там в шкóл'і жа́дних крижу́в та жа́дного ниц не бу́ло; Остáтн'і [роки] за кому́ни бу́ло до́бре, зна́йте... напра́вде» [Арк, 54–55]; **ЗА КОМУН** [за кому́н] [Арк, 55].

ЗАКОРНІК ч., ент. «зако́рн'ік, -а шашель (Coryphalus picea)» [Горбач, 463].

ЗАКОТИТИ док. «зако́ти́ти засукати» [Горбач, 463].

ЗАКОЧАНІЙ -а, -е. «зако́чаний засуканий: зако́чани рука́ви» [Горбач, 463].

ЗАКПИТИСЬ док. «закпи́тися – поглумитися» [Ігнатюк, 95]; «А цар засміявся з йо́го, закпи́вся з йо́го» [Ігнатюк, 88].

ЗАКРЕНТ [закре́нт] -а, ч. Закрут, поворот (вулиці). «І се́ло таке ца́ле криве́ – і с^{ну}уді́ і туді́ там закре́нтуф йе ду́жо» [Арк, 55]; «І взяли́ дерво на закре́нті спусти́лі, шос загороді́лі» [НБіН, 3/99, 16].

ЗАКРИВНЯ ж. «zakryuń'a 'szczelina podłużna w płótnie po opuszczeniu nitki'» [AGWB IX, m. 443].

ЗАКРУЙ ч. «zakruj 'odkładnica pług'a'» [AGWB VIII, m. 304].

ЗАКРУТКА ж. «за́крутка, -и гачок, закрутка до вікна» [Горбач, 463].

ЗАКРУТКИ мн. Щось скручене. «Сильною була віра у відьом. Вони накликали всяку біду. Крали дощ і росу, через те на землі були посухи, доїли чужих корів, робили на збіжжі —закрутки» [КК, 317].

ЗАКРУТЯКИ мн., кулін. «Скрізь на Різдво вживали напередодні наготовлені скромні страви <...>, —закрутяки», —завиванці» (пирого з маковою і ягідною начинкою)» [Борисенко, 218].

ЗАКРУЧАНКА [закру́чанка] -и, ж. Те саме, що БАЮВКА. [Арк, 55].

ЗАКУВАТИ док. Заморозити. «Як Михайло закує, то Микола розкує» [Рощенко, НБіН, 4/95, 28].

ЗАКУМУВАТИ док. «Батьки немовляти дарували бабі і кумам подарунки, найчастіше жінкам хустки—шаліновки», а чоловікам – сорочки. Це був почесний подарунок, ним похвалялися, що —закумували», —забабили», тобто отримали як за працю» [Б, 282–283].

ЗАКУПОВЛЮВАТИ ОБІДНЮ обряд. «Молодь ходила разом [колядувати], а за заколядовані гроші в січні-лютому закуповлювала обі́д-

ню в церкві, під час якої батюшка молився за всіх молодих із села» [Лабович, НБІН, 3/2012, 29].

ЗАКУРОТКІЙ -а, -е. Короткуватий. «juh^o lü^žko za kur^otke» [Kuraszkiewicz, 154].

ЗАКУСКА ж., кулін. «Закуска = тушоная свинина» [Бессараба, 305].

ЗАЛАТВЛЯТИ недок. Мати коханок. «Бо ву^н бив музикантом, іграв на скрипці і одогравав 109 весілю^о; ка-зав, што на кождум весі^елі то «за-латвляв по дві^е дружкі» [УнП, 75–76].

ЗАЛЄСКО с. «zal'esko 'zelazko do prasowania'» [AGWB VI, m. 130].

ЗАЛІВКА ж., кулін. Пісна страва із розведеного водою борошна. «i'a^okaiaš ta^okaia za^oliŋka tak z^ovana // tu^oka za^oboi^otanaia / i^o ta^okii žur» [CzW, 206].

ЗАЛІ^ЕЗНІК ч. «Залієзникъ = же-лѣзная лопата» [Бессараба, 305].

ЗАЛІЗНЯК [зал'із'н'ак] -а, ч. Віз, у якому більшість металевих деталей. «Нас тут вóзами привóзили, вóзом, а во^зіу булі так'і шче ї зал'із'н'акі^е булі^е» [Арк, 55].

ЗАЛІЧАНИ -а, -е. Вилікуваний. «То хто мі^ев здоровши организм, то пережив, а слабши уміралі, залі^еча-них мало» [Григорук, НБІН, 6/2017, 21].

ЗАЛОГ [залог] -а, ч. Шлюбний контракт. «[Що давали батьки за дочкою?] Йа знайу, што давáлі? Корóву обовіонскóво – то вже корóву дáт'і. А так, на кул'ко што молоді залог дай^е» [Арк, 55].

ЗАЛОЖАНИЙ -а, -е. «заложаний / засіджаний

накльований: заложаний / засіджаний йейц^е» [Горбач, 463].

ЗАЛОЖИТИ(С)Я док. Посперечатися; парі. «zalo^žylia o bu^otelku ho^oryi^oki» [CzW, 72].

ЗАЛОЖІТИ [залож'іт'і] -у, -иш, док. Організувати. «Йа тут тóже зéспул залож'іла, дванáцит' л'іет вже сп'івáйем» [Арк, 55].

ЗАЛУПІТИ док. Задерти. «Ні-кунча залупіла спудніцу, стала раком і каже: —Побачим, котрої буде правда» [Григорук, НБІН, 5/2022, 21].

ЗАЛЬОПАНИ -а, -е «Залёпаны = забрызганный» [Бессараба, 305].

ЗАЛЬОПАТИСЯ док. «Залёпатися = замочить подоль платья» [Бессараба, 305].

ЗАЛЬОТИ мн. 1. Офіційне знайомство каваліра з дівчиною. «За недѣлю до свадьбы, въ воскресеньє вечеромъ бывають «залёты», т. е. первое формальное знакомство жениха съ невѣстой» [Янчук86, 73]. 2. Виявлення симпатії до когось. «Ну то ву^н до єї пу^ниде, зальоти робит до єї» [Лабович, НБІН, 2/2018, 37]. 3. Залицяння. «Кривы йшов у залёты, / А сліпы дівівся» [Житецкій, 300].

ЗАЛЯВА ж. Пролівний дощ, злива. «Нэ йіѣдъ, Ондрюсю, бо залява. / – Якъ же нэ йіѣхати, коли казала» [Бессараба, 242].

ЗАМАТАТИСЯ -аюся, док. «заматáтися – заплутатися, вплутатися» [Ігнатюк, 95].

ЗАМЕЛЬДУВАТИ [замел'ду-ва́ти] -у́йу, -у́йеш, док. 1. Вписати в документи для проживання. «Йа прихóжу до н'óго і кажú так: йа тебе замел'ду́йу рáзом до себе і бúдиш зо мно́йу» [Арк, 55]. 2. Заявити; повідомити. «Ліснічи замел'дува́в, шчо

тут вже л'уде прийїжж'ел'і» [Арк, 55].

ЗАМЕЛЬДУВАТИСЯ док. За-реєструватися. «Я вже зовсім забув про поліцію і про те, що треба було десь замельдуватися» [НБІН, 4–5/96, 21].

ЗАМЕНУТИСЬ док. Захотітись, заманутись, забажати. «Заменулось змерзлого в Петруовку» [Лабович, НБІН, 1/2020, 21].

ЗАМЕРТЕ ЯЙЦЕ ж. «zamerte jaić'e 'jajo załęgnięte, ale zepsute w czasie wysiaduwanian'» [Cz94, 227].

ЗАМЕТЮНИ -а, -е. Заметений. «x'ata wże zam'et'una» [Kuraszkiewicz, 154].

ЗАМЄТЬ ч. «zam' et' 'zaspa śnieżna'» [AGWB VIII, m. 389].

ЗАМИКАТИ ОЧІ обряд. «По-мерлому відразу ж закривали (—зами-кали) очі копійкою, бо —як дивиться, то ще хоче когось з хати забрати» [Б, 301].

ЗАМИНАТИ [заминати] -айу, -айеш, недок. Розчиняти, місити тісто; бгати. «Дівчата пеклі, хрósна тїл'ко заминала, а тїйї вс'ї тóйе... пикл'ї; Копан'ка заминати тїсто» [Арк, 55]; **ЗАМИНАТИ** [заминати']. [Арк, 55].

ЗАМІЛОВАНЄ с. Захоплення, любов. «Як вже замілованє є, то дбається і дивиться їх [бджіл], щоб утримати» [Паб'ян, НБІН, 3/2020, 16].

ЗАМКНЬОНИ [замкн'они] -а, -е. Замкнений. «Трєба билó ус'н'ет'ї, коб н'є спуз'н'ит'ис'а, бо вже двєр'ї замкн'они» [Арк, 55].

ЗАМНОГО [замнóго] присл. Забагато. «Бат'ко трóха замнóго... т'ашко до тейї робóти вз'єв'а» [Арк, 55].

ЗАМОВЛЯТИ недок. «замоў-л'ати замовити службу в священника: замоўл'айеш обідн'у, післ'а обідн'ї панахида слўжицца» [Горбач, 463].

ЗАМОЗЕЛІНА ж., бот. ? «На Зеленця колїсь ми плелї вїнкї, вїшали їх на крижах. Де криж, то вїшали по дорогах, де є крижиє. Такая была колїсь **замозелїна**, такїї лїсточкї зельоненькї мїла, а тепер нема єї, згїнула, а колїсь з їїє вїнкї вїлі» [Лабович, НБІН, 4/2020, 34].

ЗАМОК ч. «замóк, -мкá звисна колодка» [Горбач, 463].

ЗАМОРДОВАТИ док. «замор-довати вбити людину» [Горбач, 463].

ЗАМОЦЬОВАТИ док. Прилаштувати, закріпити. «...Друот вигладився і я його замоцьовав до виструганого конька, примоцьовав кусок шнюрка...» [НБІН, 1/2003, 30].

ЗАМРАЖАРКА мн. Морозильна камера; холодильник. «Весїле било в м'ясніці, послї Рузда, бо весїля робїлі найбуольш зїмою – в той час не било замражарок, штоби робїті лїє-том» [Григорук, 2/2018, 24; УнП, 76].

ЗАМРУГАЧ ч., знев. «замру́гач, -а чоловік із приплющеними очима» [Горбач, 463].

ЗАМРУЖИТИ док. «замру́жити, -жў / запл'у́шчити, -чў заплющити (очі): замру́жити / запл'у́шчити óчи» [Горбач, 463].

ЗАМУЛЯНИ -а, -е. Затомлений; запрацьований. «Ну то што било – сморуод, блохі і буольши комахі, бо людіна була замуляна роботою» [Григорук, НБІН, 5/2022, 21].

ЗАМУРАНИ -а, -е «Заму́раны = испачканный» [Бессараба, 305];

«*pušł'a pr'aty zam'urane šmat'e*» [Kurazzkiewicz, 149].

ЗАМУРАТИ док. «*замурати* – забруднити» [Ігнатюк, 96]; «*І прийшла і лягла а вуон до єї і замурав р'уки, прогнав дод'ому*» [Ігнатюк, 73].

ЗАМУРЗАНИ -а, -е «*Замурзаны = испачканный*» [Бессараба, 305].

ЗАМЯР ч. Намір; план. «*Був замяр до Гданська і плян на пароході до Данії*» [НБіН, 4–5/96, 25].

ЗАНЕХАЯТИ [занехайати || занихайати] -айу, -айеш, док. Забути; не відзначати щось; не дотримуватися давніх звичаїв. «*Пул'осту казал'і. О! ц'о кол'іс" то то к'єнс'ко опх'од'іл'і, д'іс' вже занихайут'; Традиц'іѡа тайа занехайала*» [Арк, 55].

ЗА НЄМЦА [за н'є'мца] в зн. присл., незмін. Період, коли територія Підляшшя була окупована гітлерів-цями. «*За н'є'мц'а то тутика коло ц'єрки було так – ставил'і [хрести] за здоров'є, за с'б'є, за т'б'є*» [Арк, 55]; **ЗА НІЄМЦЯ** [за н'і'ємц'а]. «*За н'і'ємц'а то ї можна сказат'і, што ї в Б'їел'ску н'є билá; И тáто дес", е, знайшлиї так'уйу за н'і'ємц'а мастику розмайту до т'б'го вс'ог'б*» [Арк, 55].

ЗАНИЗУВАННЯ с. «*Ця техніка [вишивки “натяг”], аналогічна —зани-зуванню», —заволікуванню», пошире-на на Поліссі й Волині*» [К-В, 234].

ЗАНИКНУТИ [занікнути] 3 ос. одн. занікне, док. Те саме, що **ЗАНІКАТИ**. «*Теп'єр уж'є вс'о стар'б'є занікло*» [Арк, 55].

ЗАНІКАТИ [зан'ікат'і] 3 ос. одн. зан'ікайє, недок. Зникати, забуватися.

«*А теп'єр уж'є вс'о зан'ікайє*» [Арк, 55].

ЗАНОСИТИ [зан'осити] 3 ос. одн. зан'осит', недок., перен. Уподібнюватися. «*Нáша м'б'ва тр'б'ха зан'осит' до п'б'л'с'койї і до укрáйн'с'кейї; по-нáшому, йак то кáжут'*» [Арк, 56].

ЗАНЇЗ ч. «*зан'їз, -н'б'за бокова затичка в ярмі: зан'їз в йарм'б'ви*» [Горбач, 463].

ЗАПАДЛІСКО с. Низинне місце; западина. «*łoŋki 'našy / by'li po prostu 'možna ska'zati zapad'lisko*» [CzW, 82].

ЗАПАЛІТИ ОГОНЬ док. «*zapal'ity oh'oń ‘zapalić światło’*» [Cz Nosów, 153]; «*zapaliti*» [Cz94, 227].

ЗАПАЛКА ж. «*zapalka ‘zapalka’*» [Cz94, 227]; мн. «*zap'alk'i ‘zapalki’*» [Cz Nosów, 157]; «*У неко-торих с'б'лах то билі так звани корчми. Так люде йшли купувати следзі, запалкі, суоль, таз [нафту]*» [НБіН, 6/2003, 29].

ЗАПАЛЬНИК [запáл'ни'к] -а, ч. Той, хто швидко сердиться. [Арк, 56].

ЗАПАРКА ж., кулін. «*zap'arka ‘zakwas’*» [AGWB VI, m. 169].

ЗАПАСКА ж. Передник-фартух. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28]; «*До спідниці вдягали фартух – званий тут —запаскою*» [К-В, 208].

ЗАПАСОВИ -а, -е. Запасний; зайвий, який може знадобитись. «*І ще ставляють запасову тарілку й ложку – то для прохожajúщого. Если прийде, то буде вечерати з нами*» [НБіН, 6/97, 12].

ЗАПАСТІСЯ док. Провалитися. «*Кáжуть люд'є, що на Глух'б'ви кол'ісь былá ц'єрква, но на В'єлікд'єнь запáлася*» [Бессараба, 45].

ЗАПАСЬНІК ч. «*zapas 'nik 'fartuszek zawieszony na szyi*» [Cz94, 227].

ЗАПИВАТИ *недок.* Просватати. «*Чом же ж ти, Манічко, не плакала як тебе запивали...*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 32].

ЗАПИВИНИ [запівини] *-ин, мн., обряд.* Те саме, що ДИВО-СНУБЕ-1. [Арк, 56].

ЗАПИЗЛЯ ВЙОСКА *ж., знев.* Відстала, забита. «*Одна високопо-ставляна особа назвала Добриводу —запизляю вйоскою*» [НБІН, 4/2006, 29].

ЗАПИЧОК ч. Місце за пічню. «*z'aryšok*» [Kuraszkiewicz, 157]; «*А спали на запичках*» [Ігнатюк, 29].

ЗАПІВАНОЧКІ *мн., обряд.* Учасники запоїн (заручин). «*Ой пріе-хали запіваночки / Марыси запива-ти*» [Янчук86, 94].

ЗАПІК ч. «*z'apik 'pryca z desek służąca do spania*» [AGWB VI, m. 105]; «*Родители сидять за покритымъ столомъ въ переднемъ углу, другіе родственники по скамьямъ у стѣнь и “на запіку” (на полатяхъ, за печкой)*» [Янчук86, 81]; «*Ой сватіку сватіку / Добре било в запіку*» [ТПУПІ, 153]; **ЗАПИК** «*запик, -у запічок, припіч, спати біля печі*» [Горбач, 463].

ЗАПЛАТА *ж.* Платня. «*zbe'raie [пастух] 'toie 'žyto // 'toie / vže 'tuii zap'latu swo'iu*» [CzW, 56].

ЗАПЛЄЧЕ с. Площа, приміщен-ня та ін., що знаходиться за основ-ними спорудами; тил (?). «*Окупанти, котори стаціоновали в Орішкови були контужаними фронтовиками, одосланими на*

заплєче» [Оверчук, НБІН, 1/2007, 27].

ЗА ПЛУОТ *фраз.* Викинути, не зберегти. «*Гамтіх коробок нема, бо перша робота завжді за плуот*» [Ігнатюк, 56].

ЗАПЛЬОНТАТИСЯ *док.* 1. «*за-пл'бнтатис'а* замотатися, заплута-тися: *ниткі* запл'бнтатис'а» [Горбач, 463]. 2. Заплутатися під час мовлення; забути основну думку. «*Дужо говоріти, то запл'бнта-йес'а...*» [Арк, 56].

ЗАПЛЮЩИТИ *док.* «*запл'уш-чити, -чү / замрүжити, -жү* заплю-щити (очі): *запл'ушчити / замрүжи-ти очі*» [Горбач, 463].

ЗАПОВЕДЬ *ж., обряд.* «*Після запоїн починався період приготування до весілля. Також тоді давали священику знак, щоб оголосив заповідь [у церкві]*» [Филимонюк, НБІН, 5/2006, 38]; «*Оглашенія священникъ произноситъ в три воскресенія сряду*» [Янчук86, 73]; **ЗАПОВІДЬ** «*На всій території Холмщини й Підляшшя, очевидно, під впливом західної традиції, стало звичайним відразу після сватання давати священику знак, щоб оголосив заповідь*» [Б, 287].

ЗАПОЗНАВАТИСЯ *недок.* Знайомитися. «*Але в мене невістка з-пуд Городка, —хадзіць-рабіць*». Як приїж-джала запознаватися, то ми чутъ з ними могли говорити» [НБІН, 6/95, 10].

ЗАПОЇНИ *мн., обряд.* «*Зустріч батьків і родичів наречених, як і скрізь в Україні, звалася заручини (на Підляшші подекуди дивоснуб, запоїни)*» [Б, 287]; «*Після заручення пари молодих відбувався прийом, в*

якому брали участь молоді, їх батьки, мешканці хати, хрещені батьки та найближчі сусіди. Цей прийом мав назву запоїни. Був це свого роду могорич (в говірці – бариш, по-польску – літкуп)» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 26].

ЗАПОМНЯТИ [запомн'яти] док. Забути. «І туп'іро куліс' йуго бачив там, Тадик Мазур, Тадик с пул'ак'ів, ка: —Е-е-е! Йуж запо-н'алем! [говорити по-українськи]» [Арк, 56].

ЗАПОМОГА [запомога] -и, ж. Допомога. «Туді ш иче не дав'лі ни ренти, ни запомоги» [Арк, 56]; «Баби началі нарикати, як то їм кепсько живеться і сказали, што треба било б написати пісьмо до Сталіна, коб прислав якуюсь запомогу» [Плева, НБІН, 3/2018, 10].

ЗАПОРОЖЕНЦІ мн. «Називали їх [незапрошених на весілля] в селах запорожцями або запороженцями» [Ігнатюк, НБІН, 3–4/98, 55].

ЗАПОРОЖНІКІ мн., обряд. «Пісні на весіллі співали переважно старіші жінки, які стояли на порозі і під вікном. На Підляшші звали їх запорожнікі (запоруоже, стуйока). Вони, попри те, що не брали безпосередньої участі у весіллі, були важливими акторами цілої драми» [Филимонюк, НБІН, 1/2007, 29].

ЗАПОРОХЦИ [запорохци] мн., обряд. Те саме, що ЗАПОРУЖНИ. [Арк, 56].

ЗАПОРУЖНИ [запоружни] у зн. ім., -их, мн., субст. Незапрошені на весілля спостерігачі, яким теж виносять угощення. [Арк, 56].

ЗАПРОТИВИТИСЬ [запротівитис'] -вл'ус', -вис'а, док. Розсердитися, нагніватися. «Йак йому ска-

зати д'ієд, то запротівити':а» [Арк, 56].

ЗАПУЛ ч. Пола одягу. «Вуон оріехі ломіт щипле / До дівчини в запуол сипле» [ТПУПП, 95].

ЗАПУСКАТИ недок. «запуска-ти (дил'і) задовбувати: запуска-ти дил'і» [Горбач, 463].

ЗАПУСНИЙ ТИЖДЕНЬ [запус-ній тіжден'] -ого -жн'а, ч., реліг. Тиждень перед Великим постом. [Арк, 56].

ЗАПУСТИ мн. 1. «запусті, -ўў масниця» [Горбач, 463]. 2. «[запусти]. Те саме, що ЗАПУСНИЙ ТИЖ-ДЕНЬ» [Арк, 56]. 3. «z'apusty 'ostatni dzień tjasnyci'» [CzD, 164]; «...Єди-ним днем перед Великим постом, який тут відзначали, був останній або передостанній. Це запусти, що їх у декотрих селах звали також кавалі'рським вечором» [Лабович, НБІН, 2/2013, 32].

ЗАПУСТИТИСЯ док. «запустітис'а перестати доїтися: коро́ва запусти́лас 'а» [Горбач, 463].

ЗАПУТИЛОК ч. Клинок, який забивають у наперсток для кріплення коси до кісся. «kus's'e, kulka, napers-tok, zaputyłok (tj. klin)» [Kuraszkie-wicz, 154].

ЗАП'ЯТАЯ [зап'ятая] ж., фраз. – ? Проблема; невирішене питання. —Суд'ім' б'уд'ем! — от вже ї добра зап'ятая» [Арк, 56].

ЗАРА [зара] присл. 1. Те саме, що ЗАРАЗ-1. «зара» [Михальчук, 554]; «zara za'du» [CzW, 8]; «Зара, зара мамо!» [Ігнатюк, 86]. 2. Поблизу; відразу ж. «А тут-о, вже с'уді, л'ітши тунта, а туді, зара за

фойінойу, шче л'єпши; [зарá]. Ум'є-л'еш м'іску мук'і – зарá звáр'іш боршчú» [Арк, 56]; «*zara na put... pudva'linu fsta'víú*» [CzW, 47].

ЗАРАЗ [záraz] присл. 1. У цю мить (у багатьох н. пп.). **ЗАРАС** «*z'aras 'chwila'*» [AGWB IX, т. 504]. 2. Відразу ж. «*Бáт'ко прийі́ехал'і з Рос'і-йі – зáраз вмер*» [Арк, 56]. 3. Непода-лік чого-небудь, поблизу чогось. «*Тут зараз за Бугом еден дід був у Києві*» [Нечуй-Левицький, НБіН, 2000, №3, 26]. 4. Ось тут, недалечко. «*У нас тутай-вó зáраз бóцян бив*» [Бід, 345].

ЗАРАЗА [zaráza] -и, ж. 1. *медиц.* Усяка заразлива хвороба (та, що передається від одного до другого). «*Ну там истóр'і́я така́йа. Та́йа зарáза поновáла, л'úди скр́ілис'а на туйу горú* [Грабарку]» [Арк, 56]. 2. *перен.* Погана людина (у багатьох н. пп.). [Арк, 56].

ЗАРАЗКА присл. Зараз. «*І тогди на треті, на четверти день уже зобрали люди ні́мці і заразка казалі коб поробілі такіє носілки*» [Гаври-люк, НБіН, 3/2001, 27].

ЗАРАЗІОСЕНЬКО присл., *пестл.* Зараз. «*Заразіосенько поманю-сенько / Будем їсти і пити всьо теп-люсеньке*» [ТПУПП, 258].

ЗАРАННЯ [zarán':a] присл. Раніше, ніж потрібно; очікуючи відповідну пору. «*Ну а дуп – то, кáжут, мóндре дéрво, бо вонó нігди зарán':а ни... ни розв'іва́йец':а, ну жде, аж морозá перéйдут*» [Арк, 56].

ЗАРЕВСТИ *док.* Голосно заспівати. «*Koliś, czy wesi'le, czy chrystiny, jak dobre wypili to trzeba było szcze zarewsty*» [НБіН, 3/2002, 14].

ЗАРЕНЧИНЬОВИ -а, -е. Такий, що стосується заручин. «*i f'krali i'í 'toho p'ers 'c 'onka... // a to był zaren-čy'ňovy // no to / to 'barzo był... iuš 'taki 'važny*» [CzW, 213].

ЗАРЕНЬКА присл. «*зáренька – зараз*» [Ігнатюк, 95].

ЗАРЖЄВЛЯНИЙ [зарж'єўл'ані] -а, -е. Заіржавлений. [Арк, 56].

ЗАРИ [záри] присл. Те саме, що ЗАРАЗ-1. «*Зáри в одн'і двéри, дрúг'і, трéт'і пошл'і по одно́му нас*» [Арк, 57].

ЗАРІБНИК *ч.* «*за'р'і́бник 'наймит'*» [АУМ, к. 360].

ЗАРОБОК [зарóбок] -бка, *ч.* Заробіток. «*Ду пеге́ру ході́ли... ше на зарóбок, о, і мóжна бу́ло жи́'ти*» [Арк, 57]; «*t'ieli j'íexat'і na zar'obok*» [Kuraszkiewicz, 153].

ЗАРОБОТОК [záроботок] -тка, *ч.* Те саме, що ЗАРОБОК. «*Зáрабо-ток вів'ішени, хто по ку́л'ко заро-б'ів*» [Арк, 57].

ЗАРУБЛЮВАТИ ХВІРУ *недок.* «*Цей мотуз зачеплюють [на возі] з одного боку за таку дерев'яну клюку та по двох боках за рубель. Ця робота називається зарублювати хвіру*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 34].

ЗАРУЧНИКІ *мн., обряд.* Учасники заручин. «*Приїхали заручники, / Привезли черевичкі, / Черевичкі шимшевії*» [Б, 288].

ЗА САВЄТУВ [за сав'єтув] *незмін., у зн. присл.* Період, коли територія Підляшшя входила в склад Радянського Союзу. «*Йак ужé за сав'єтув, то там с Пол'ічнуї дурен' (воні за пол'ім'іку сид'ів двацм' л'ім, значит', в Карту́з'е-Березній)*

до церкви с'уді пришов <...>, і пришов в шапці» [Арк, 57].

ЗА СЕНАЦІЇ [за сенáц'її] незмін. Період санації – час правління урядів Ю. Пілсудського. «За сенáц'її то найвіж'ей вознán'е питáл'і – чи правослáвне, чи катóл'ік...» [Арк, 57].

ЗАСІВКИ *мн.*, обряд. «Перше сіяння [зернових] називається засівки» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 35].

ЗАСІДАЧ *ч.*, обряд. «Коли молодий заходив до хати, то боярин мав —скупити|| косу. Біля княгині сидів брат, якого звали —намісник||, або —засідач||» [Б, 295].

ЗАСІЄВИ *мн.* Сіяння, сівба. «А як засієви на весніє, то конечно било розкідати лупінкі з їсць – тих, што лупілі до светієня на Великдень» [Григорук, НБіН, 4/2017, 23].

ЗАСІЄК *ч. 1.* «Засієкъ = сусієкъ, закрóмь» [Бессараба, 305]; «zas 'ієк 'miejsce w kącie stajni odgradzone deskami, gdzie kładzie się siano do karmienia koni'»; **ЗАСЄК** «z'as'ek 'zasiek-sąsiek'» [Тарн, м. 15]; «zas'ek 'miejsce w kącie stajni (obory), gdzie kładzie się siano'» [AGWB V, м. 55]; «засторонок у стодолі: збіжїє, овєс буваїє в зас'іках» [Горбач, 463]; «to z'robiť de... f ku'tory ta'koho za'sika z doš'čok / vže tu'dy zбіž 'syrať» [CzW, 60]. **2.** «(йáшчик) де зсипають зерно, збіжжя» [Горбач, 463]; «zasiek 'skrzyńnia na ziarno lub мақе'» [Pelcowa02, 71].

ЗАСКВАРИТИ *док.* Засмачити. «...Й жур варили – тії ополокіни то такії рїєденькі, і вже олійом заскварат, цибульку пересмажат і так ієлі» [Лабович, НБіН, 2/2013, 35].

ЗАСКОЧЕНИЙ *-а, -е.* Здивований. «Мушу сказати, що я був заскочений передовсім тим, що люди між собою говорили майже літературною українською мовою» [НБіН, 2/2009, 7].

ЗАСКРОНЄЦ *ч.* «заскрóн'ец, -н'ц'а веретільниця (Anguis fragilis)» [Горбач, 463].

ЗАСЛАБНУТИ *-бну, -бнеш, док.* «заслáбнути – захворіти» [Ігнатюк, 95].

ЗАСЛОНКА *ж.* «zas'lonka 'deska lub blacha do zakrywania otworu pieca chlebowego'» [AGWB VI, м. 153].

ЗАСЛОТИТИСЯ [заслотіти-с'а] *док.* Надовго затягнутися хмарами (про небо) з набридливим дощем. [Арк, 57].

ЗАСМАЖКА *ж.*, *кулін.* «засма́жка, -и запражка з муки» [Горбач, 463].

ЗАСОВКА *ж. 1.* «z'asoũka 'deska lub blacha do zakrywania otworu pieca chlebowego'» [AGWB VI, м. 153]. **2.** «zas'oũka 'szyber'» [AGWB VI, м. 161].

ЗА СОНЦЯ *в зн. присл.* Коли ще світить сонце. «Ой до кóнця, челя-донько, до кóнця, / То поїдемо додо-моньку за сонця» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 48].

ЗАСПА [зáспа] *мн.* Сніговий замет. «А йак задуйє то... Тут и ни вїйдите нигдє, бо так'їє зáспи – прóсто ни мóжн'а» [Арк, 57].

ЗАСРАТИСЯ *док.* «засрáтис'а обвалитися: корóва засрáлас'а» [Горбач, 463].

ЗАСТІЛЕ || **ЗАСТУОЛЕ** *-я, с.* «застіле або застубле – місце за столом» [Ігнатюк, 96].

ЗАСТОРОНОК ч. «zastor¹onok ‘zasiek-sąsiek’» [Tarn, m. 15]; «z¹astor¹onok» [Janiak95, 107].

ЗАСТРЕШНЯК ч. Нижній снопок стріхи. «put so¹lomu / pud zastreš-¹haki» [CzW, 48].

ЗАСТУВАТИ [застувати] -уйу, -уйиш, недок. Затуляти собою щонебудь, насамперед джерело світла. «Онó вс'о одна́ з них: —Откруні́ [„від-хили“] го́лову, бо ти ме^н’і засту-йеш!; [засту́вати]» [Арк, 57].

ЗАСТУКАТИ [засту́кати] -айу, -айеш, док. **1.** Постукати у щось (у деяких н. пп.). **2.** Стукати в те місце, де жмурився (під час гри у хованки). «Йак доби́жит, де пл’у́шчив, – зора́! И вже вун бу́де пл’у́шчити, – трéба засту́кати» [Арк, 57].

ЗАСТУПАТИ -аю, -ає, недок. Заміняти померлих батьків у весільному обряді. «Сироті́ ріднього ба́ть-ка заступа́є [на весі́ллі] хри́щони ба́тько як є і хри́щона ма́ти заступа́є рідню ма́тур» [Ігнатюк, 68].

ЗАСТУПИТИ В ЦЬОНЖИ фраз. Завагітніти. «Алі́ вже вона́ заступі́ла бу́ла з свої́м рибакóм в цьо́нжи» [Ігнатюк, 34].

ЗАСУВКА ж. «за́су́йка, -и засув у хатніх дверях» [Горбач, 463]; «z¹asuýka ‘zasuwa u drzwi’» [Cz94, 227].

ЗАСУНУТИ док. «засу́нути замкнути: засу́нути на кл’уч» [Горбач, 463].

ЗАСУХА ж. «засу́ха, -и посуха» [Горбач, 463].

ЗАСЬВ’ЯДЧЕННЄ с. «за-с’в’ядчén’н’е, -а посвідка [пол. zaświadczenie]» [Горбач, 463]; **ЗА-**

СЬВЯЧЕНЄ «Wony zastawyli její uziaty od dochtora zaświaczenie jakuju wona ma je chorobu» [TG, 206].

ЗА СЬОЄ ЗА ТОЄ [за с’о́йе за то́йе] фраз. То за се, то за те. «За н’é¹мц’а то ту́тика коло цéркви бу́ло так – ста́вил’і [хрести] за здо́ров’йе, за с’о́йе, за то́йе» [Арк, 57].

ЗАСЬТЯШКА [за́с’т’ашка] -и, ж. **1.** Стрічка, яку дівчата вплітають у коси. **2.** Шнурівка у черевиках і туфлях. [Арк, 57].

ЗАСЯД ч., обряд. **1.** Етап другого дня весілля. «Головна гостина молодих – посад, посаг (Холмицина), засяд (Підляшшя) – був найважливішим дійством весілля, кульмінацією обряду, коли відбувалося обрядове скріплення шлюбного союзу» [Б, 296]. **2.** Сидіння за столом у гостині після невеликої перерви. «na d¹ruhotu za-s¹adovy / pry kun¹c’i muzykanty h¹raiú’ čy¹rečka» [CzW, 121].

ЗАТАРГ ч., етн. «за́тарг, -у зго-да дівчини йти заміж: йе за́тарг, йе-же́ли молодáйа забéре ху́стку і хл’і́б у ма́риалка» [Горбач, 463].

ЗАТИКАЛЬНИК ч., ткац. «zaty-kal¹nik ‘w czasie tkania: kawałek płótna ze sznurkami przywiązany do osnowy przy rozpoczynaniu lub przy zakoń-czeniu tkania’» [Cz94, 227; AGWB IX, m. 441].

ЗАТИКАЧ ч. «zatykač ‘kawałek płótna ze sznurkami przywiązanymi do osnowy’» [AGWB IX, m. 441].

ЗАТИЛОК ч., евф., анат. Сідниця. «За тоє за́тилок – тоже вчу́те в Чи́жах – звучит у́же неке́сько» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

ЗАТИЧКА ж. 1. «затічка, -и / *л'бник, -а льоник на осі воза» [Горбач, 463]. 2. «zlatyčka 'deska lub blacha do zakrywania otworu pieca chlebowego'» [AGWB VI, m. 153].

ЗАТІЕНОК ч. «zatienok 'miejsca ocienione'» [AGWB VIII, m. 400].

ЗАТІРКА ж., кулін. «Заті́рка = похлебка изъ муки» [Бессараба, 305]; «зат'ірка, -и стиранка з муки: зат'ірка на молоці» [Горбач, 463];

ЗАТІРКА «z'atírka || za'terka 'zacierka'» [Cz Atlas, m. 191]; «Zupa mleczna z klu-szczkami – zatírka» [НБіН, 4/2022, 27]; **ЗАЦЬОРКА** [зац'орка]. «З муку́ вварі́лі... робі́лі... вварі́лі зац'орку» [Арк, 57].

ЗАТІРУШКА ж., кулін. Те саме, що ЗАТІРКА. «Як вже тато пушов до роботи, то було ліні, мукічки при-несе, затірушка була, ще й козу купив до того» [НБіН, 1/2010, 15].

ЗАТІХО присл. Дуже тихо. «Што то дівонькі за ліхо за ліхо / В нашому селі затіхо затіхо» [ТПУШ, 69].

ЗА ТОГО. Через те. «Щирипуст бив і люде здорові билі і жили за того лєні» [НБіН, 3/96, 20].

ЗА ТОЄ [за тойє] прийм. Через те. «Ну і бойу́са з'імн́а за тойє, но» [Арк, 57]; «За тоє хлопці з двох кунцюв́ нашого села тогди погоді́лись» [Плева, НБіН, 3/2021, 20].

ЗАТОМНЯНИЙ [затомн'аний] -а, -е. Утомлений. «В с'олах затомн'ани л'уде, то не ході́лі до чужі́х бабу́в» [Арк, 57].

ЗАТРУДНЯНИ [затрудн'ани] -а, -е. Найнятий до праці. «Сві́ни годовáлі там ду́жо, а бу́ло ку́лко працо́вних затру́дн'аних» [Арк, 57].

ЗАТРУТИ -а, -е. Отруєний. «Я ще коня мі́в, то клав на шурі́ затру-ти хлі́б» [Лабович, НБіН, 2/2017, 28].

ЗАТУЖНИЙ -а, -е. Затяжний; задовгий. «...А як часом зима протягається, затужна, довга, то ні, нема тої трави» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

ЗАТУЛКА ж. 1. «Зату́лка = крышка» [Бессараба, 305]. 2. «зату́лка – бляха до закривання отвору хліб-ної печи» [Ігнатюк, 96]; «zatułka» [Cz94, 227; Cz Nosów, 156]; **ЗАТУВКА** «z'atuúka 'blacha do zakrywania pieca chlebowego'» [Janiak95, 107]; «nakryfkoú peč zatu'lıtos'a // ta'kaú z'atuúka» [CzW, 22].

ЗАТЬОРИ мн. Заглибини в клепках, у які вставляли дно бочки. «i do dna... / za'riezovatos'a / takúú z'atóry nazy'valis'a / žeb dno sa try'malo» [CzW, 87].

ЗАТЮ́НЛИВИ -а, -е. «Затю́нливы = упрямый, злопамятный, злб-ный» [Бессараба, 305];

ЗАТЮ́НЛІ-ВИ «Жиды́-ошуканьци хі́трыи, за-тю́нливыи и лáсы на грóшии» [Бессараба, 68];

ЗАТЯГНУТИ док. 1. «зат'агнүти, -а́гну зав'язати тісто (?)» [Горбач, 463]. 2. «зат'агнүти тас'емкоюу застібнути» [Горбач, 463].

ЗАУФАНЯ [зауфан'а] -а, с. Віра в когось; симпатія. «Там дáлі хтос' ма́йє до ко́гос' зауфан'а» [Арк, 57].

ЗАХВАЛЯТИ недок. Хвалити, вихвалити. «До нас до гардероби по виступі приході́лі украї́нські профе́сори, захваля́лі нас» [НБіН, 5/2018, 10].

ЗАХОВАТИ док. Тут: зберегти. «...Задуматися над тим, чого на правду нам треба, коб могли ми заховати свою мову, пісню, традицію і всю тожсамость» [НБіН, 3/2009, 23].

ЗАХОВАТИСЬ док. Тут: зберегтись. «Заховався вуон [сільський має-ток] до сьогоднішнього дня і разом з частиною села Щити досюоль так називається [Новодвори]» [НБіН, 4/2002, 23].

ЗАХОВУВАНЄ с. Оберігання, збереження. «Уже од кількох літ проекти, скеровани на заховуване пудляскіх діалектув, реалізує Товариство Спадицина Пудляша» [Лабовіч, НБіН, 1/2009, 3].

ЗА ЦАРА в зн. присл. У роки царської імперії. «*Starsi mieszkańci wsi wspominali, iż —za carall, czyli przed I wojną światową, istniały nawet plany utworzenia na wzgórkcu w pobliżu źródelka uzdrowiska*» [Sawczuk, НБіН, 6/2009, 14].

ЗАЦЕНТИЙ -а, -е. Затятий, упертий. «зацєнтый» [Михальчук, 553].

ЗАЧАТИ [зачати] -чнү, -чнєш, док. Почати. «Зачалі будовати будінки, то в тріцим' шóstому роц'і згор'іли...» [Арк, 58]; «Пришли всіє и посядали за стубль и зачали пити» [Бессараба, 64]; «Люде зачали бігчі» [Ігнатюк, 89]; «Люди зачали займатися не туолько севом, оркою, а зачали думати теж про культуру» [Лабовіч, НБіН, 5/2009, 13]; **ЗАЧАТИ** «Як я зачну на Україні говорити, то вони кажут, же я українка, мусім, десь з села приїхала сюда, кажут» [НБіН, 5/95, 13].

ЗАЧЕПЛЬОВАТИ недок. «заче-пл'овати причіпляти:

заче́пл'уйеца лан'цух до бórка» [Горбач, 463].

ЗАЧЕРПНУТИ [зачерпну́ти] -нү, -єш, док. Захопити, набрати гуртом. «Оно тако́ воз'мєш вже, о, зачерпнєш тих дров берємн'є — ну вже несєш до хати» [Арк, 58].

ЗАЧИМ прийм. «зачім — поки» [Ігнатюк, 95].

ЗАЧИНАТИ [зачина́ти] -а́йу, -а́йєш, недок. Починати. «Зачина́в ден' мол'итвойу перед іко́нойу там, пүз'н'їй зачина́в шос' робіти; Бóро-нами волóчимо, йак чут'-чут' зачина́йут вилáзити [картоплі]» [Арк, 58].

ЗАЧИНАТИСЯ недок. Почина-тися. «Пурст зачина́ється, б́удюм постіти» [Ігнатюк, 84].

ЗАШНУРОВЛЮВАТИ [за-шнурóвл'увати] -у́йу, -у́йєш, недок. Пов'язувати на нозі волоки (шнурки) постолів. «Постолі зашнурóвл'увал'ї, шо с корі́ йакóйїс'» [Арк, 58].

ЗАЩЕПІТИ док. «zašćepiti 'szczepić drzewko'» [Cz94, 227].

ЗАЩИК ч., медиц. «зашчик, -а застрик, ін'єкція, [укол]» [Горбач, 463].

ЗАЩИНКА ж. «зашчипка, -и гачок віконної рами» [Горбач, 463].

ЗАЩИТОК ч. «zašćytok 'szczyt'» [Tarn, m. 3].

ЗАЯЦЬ ч. «zaiać 'zajac; Lupus'» [Cz94, 227].

ЗБАБІТИ док. Уподібнитись жінкам. «Як ніколі досюоль помагав жу́нци рвати зіле, аж мужчини в селі подсмїхувалїсь, што збабів до решти і бабською роботою займається» [Плева, НБіН, 2/2021, 22].

ЗБАДАТИ [зба́дат'ї] -а́йу, -а́йєш, док. Обстежити. «Дохторі зба́дал'ї, же хлопчик [народиться]» [Арк, 58].

ЗБАНОК [збанок] -нка, ч. Глечик (переважно з вухом). «А часом і очин'ат двєр'і то ї до с'ін'ув к'інут збанка...» [Арк, 58]; «Збанокъ = кувшинъ» [Бессараба, 318]; «zban^lok 'dzbanek'» [Tarn, m. 90]; «збанок» [Горбач, 463]; «zban^lok || zban^lok 'dzbanek'» [Cz Atlas, m. 34; CzW, 9; Cz Nosów, 157; Cz94, 227].

ЗБЕРНЯВА [збєрн'ава] -и, ж., знев. Зібрання. «То вже так саме вс'о збєрн'ава була» [Арк, 58].

ЗБИТИ док. 1. «збути витовкти: град збуї» [Горбач, 463]. 2. «збути копїта підбитися: кїн' збуї собі копїта і кул'гáйє» [Горбач, 463].

ЗБИВАЧ ч. «zbi^lvač 'roziome beleczi łączące staciwy krosien'» [AGWB IX, m. 428].

ЗБИЖ [зб'іж] -а, ж., збір. Зернові культури. «Ми с'їємо всєн'ку зб'іж; [збуж^м]» [Арк, 58]; «to z'robyť de... f ku'tory ta'koho za'sika z doš'čok / vže tu'dy zbiž 'syrať» [CzW, 60]; **ЗБЇ-Ж'Є** с., збір. «збїжїє, -а збїжжя» [Горбач, 463].

ЗБЛОНТАТИ [зблонтат'і || збл'онтат'і] -аїу, -аїєш, док. Обснувати; заснувати. «Наїпєруч, каже, бїд'єт, каже, зблонтайєт павук'і вс'ої с'в'єт, павут'їної зблонтайєт» [Арк, 58].

ЗБОЖА [збóжа || збóж:а] -а, с., збір., бот. Те саме, що ЗБИЖ. «Кос-терєва ростє в збóжи» [Арк, 58].

ЗБРАКНУТИ док. Не вистачити. «Бєзини збракло, от і всьо» [Плева, НБіН, 2/2021, 22].

ЗБРЕСАТИ [збрєсáти] 3 ос. одн. збрєсáїє, недок. Прокисати (про молоко). «Молоко на сонци' вже збрєсáїє» [Арк, 58].

ЗБРЕСКЛИЙ [збрєсклиї] -а, -є. Прокислий (про молоко). «Збрєскле

молоко – то ни квáсне, ни солóдке» [Арк, 58].

ЗБРОЇТИ док. Наробити шкоди. «Там, каже, знов штось зброїлі – яблика билі в кошикові, то на гору влїзлі і вивалілі» [НБіН, 6/2020, 25].

ЗБУОР ч., обряд. Зібрання у май-бутнього молодого. «То вже той кавалір що в його має бїти весїле дамній робїв такїй збуор» [Ігнатюк, 37]; «Так само в цей день, увечері [в переддень весїлля], мав місце в хаті молодого парубоцький (кавалірський) прощальний вечір, якого звали збір, збуор або збор» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ЗБУЯТИ док. «збуяти вибуяти, перерости вгору: жїто збуяло» [Горбач, 463].

ЗВАЛЬОК ч. «звáл'ок, -л'ка звїй полотна» [Горбач, 463]; «zv^lalok» [AGWB IX, m. 448]; «В'єл'їк'і звáл'ок полотна» [Арк, 58]; **ЗВАЛКИ** «А в єї то полотна було мну^гго накладяного. Звалки полотна, то воно ж тежкє» [Лабович, НБіН, 5/2018, 30]; **ЗУВАЛОК** [зувáлок]. «Зувáлок – то дес' штіри мєтри» [Арк, 63].

ЗВЕРБОВАТИ [звербовáти] док. Заагітувати. «Нас звербовáв [спї-вати], е-є, ну от так'і бáпки, о, вїос-кóви, ал'ї нас звербовáв тої уч'їт'їл' був, науч'їт'їл'ом – Крупа Йáнек» [Арк, 58].

ЗВЄЖЕНТА мн. «Коли вперше виганяли в поле худобу, то обов'язково робили це свяченою вербою: Коб звєжєнта [звірина – ред.] здоро-ви і послушни билі» [Яким'юк, НБіН, 3/2021, 5].

ЗВЕНКШИТИ док. Збільшити. «*to ty šče v'zavtra / šče bulšu... z'venkšym te fšo*» [CzW, 162].

ЗВИВАТИСЯ недок. Добросовісно працювати. «*Вжехмо ся добре звивали, / Вжехмо житенька дождали*» [Рижик, 265].

ЗВИДЕНСТА [звиден'ета] мн. Зведені діти кожного з подружжя. [Арк, 58].

ЗВИКЛИ -а, -е. «звікли – звичайний» [Ігнатюк, 96].

ЗВИХНУТИ док. «звихнути вивихнути» [Горбач, 463].

ЗВІД звода, ч. «звід і звуод – журавель при колодязі» [Ігнатюк, 96]; **ЗВУ^ОД** «z'vid || zvi^od 'żuraw (przy studni)» [Cz Atlas, m. 203].

ЗВІДАТИ [зв'ідати] -айу, -айеш, док. Ознайомитися; вивчити. «*Навет в С'імферопол'і були, в кáждим рáз'і, то ш Украйіну зв'ідали*» [Арк, 58].

ЗВІДЖУВАТИ [зв'ізуват'і] -уйу, -уйе'и, недок. Описувати; досліджувати. «*В кн'ігах он 'ісує [походження назви села], навет' тутá йїздил'і такійе-о... с тóго-о... котóри зв'ізувал'і терéни*» [Арк, 59].

З ВІ^ЕКУВ-ПРАВИ^ЕКУВ присл. Здавна. «*З ві^екув-праві^екув тягнеться дмитрувська субота*» [Филимонюк, НБІН, 5–6/2001, 51].

ЗВІ^ЕТИ док. Провіяти. «*t'reba z'v'etí z'biože*» [CzW, 83].

ЗВІЗДА ж., ткац. «Серед українського населення Підляшшя в орнаментиці тканин побували кружки, хрестики, сосонки, млиночки <...>. В середину ромба вміщували хрест (—звізду!), іноді менший ромб складної конфігурації» [К-В, 234].

ЗВІЗДАРИ мн. Діти-колядники, що ходять із зіззодоу. «*На Руздво ходят звіздарі – діти, жінки вже не ходят*» [Вишенко, НБІН 3/92, 23]; **ЗВІЗЬДЗЯРИ** «zwyździar'i 'kolędnicy z kolorową gwiazdą odwiedzający domy w okresie świąt Bożego Narodzenia'» [CzD, 164].

ЗВІН || **ЗВУ^ОН** ч. «z'vin || zwi^on 'dzwono (u koła wozu)» [Cz Atlas, m. 35].

ЗВІРИК ч. Звірок. «*Рись подобний до ката, оно в ухах має довгу шерсть, то кепській звірик тиї рисі*» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 27].

ЗВІРИНА ДОМАШНЯ ж., збір. Домашні тварини. «*Вони займалися звіриною домашньою, бо било у каждого всьо – коні, овечкі, корови*» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

ЗВІТКА ж. «z'vitka 'zwinęta wiaz-ka czesanego włókna lnianego'» [AGWB IX, m. 411].

З ВОЙСЬКА [з воіс'ка] незм. Після служби в армії. «*З воіс'ка вернувс'а с'уді, а с'ул' пуйіхав ше раз^с*» [Арк, 59].

ЗВОЛЬНЬОВАТИ недок. «звóл'н'овáти, -уйу звільнювати» [Горбач, 463].

ЗВОНІЦЯ [звоніц'а] -і, ж. Дзвіниця. «*На верхові – в'ітер, сквоз'н'ак'і, то йак на звоніц'і в ц'еркв'і*» [Арк, 59].

ЗВОНИЧОК ч. «Магічний оберег для корів несли й дерев'яні (з липи) довбані (у вигляді коритця) дзвіночки довж. коло 20, висотою 15 см: зво-нички, клетоткі» [Мац, 100].

ЗВОНО с. «z'wono 'dzwono (u koła wozu)» [Cz Atlas, m. 35].

ЗВОНОК ПАСТУХА ч. «Подібні до труб функції (напр., сигнал —на зебранє|| 4 удари, пауза і

так тричі) в Велінові міг виконувати великий звонок пастуха з снарядів або рель-си» [Мац, 100]; «Для загального ж сигналу тривоги в селах Підляшшя ще довго (до 60-их років ХХ ст.) служив <...> великий звонок пасту-ха» [Мац, 106].

ЗВОРОЧАТИ недок. Звертати; не акцентувати увагу на чомусь. «Але то була така тогди культура, што ніхто не зворочав увагі» [УнП, 76].

ЗВУНЯК ч. «zwuńak 'dzwono (u koła wozu)» [Cz Atlas, m. 35].

ЗВ'ЯЗДА ж., обряд. Звізда (зірка), з якою ходять колядники. «*χ*тор-с'у *robíat z'v'iaz'du / i vyč'o'ramu χodaí ot χaty du χaty*» [CzW, 118]; «Як ходили колядувати, то оно зо звиздою» [Яким'юк, НБіН, 1/2021, 4]. (Див. ще ГВЯЗДА).

ЗВЯСТУВАНЄ с., реліг. «Кульо дні пцоли вилетять з улиюов перед Звястуваньом (Благовіщенням) то туольо будуть дні сидіти по Звястувані – то є туольо дні буде зимно» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 34].

ЗГАНУТИ [зганути] -у, -еш, док. Згадати, споминути. «*Ти зганеш мойі слова; Ба́чте, йа абі́ но згану́ла, то і пла́чу*» [Арк, 59]; «зганути 'при-гадати собі'» [Лесів, 419]; «Як згану я своє горе зальют мене сльози» [ТПУПП, 239]; **ЗГАНУТИ** «згану́ті і згану́ти – згадати, спом'янути» [Ігнатюк, 96].

ЗГНІВАТИ док. Розсердити; знервувати. «...Нераз казали тому, хто згнієває: *іді в сраку*» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

ЗГОВОРІТІСЯ [зговор'іт'іс'а] -у́с'а, -ис'а, док. Домовитися. «Ну зговор'іл'іс'а ми трох» [Арк, 59].

ЗГОЛОВОК ч. «zhołowok 'kierownik u woza'» [Tarn, m. 99].

ЗГОНИ мн. «zh'ony 'kawałki słomy z kłosami'» [Cz Atlas, m. 193].

ЗГОНИНИ мн. 1. «zh'onyny || zh'ońiny 'kawałki słomy z kłosami'» [Cz Atlas, m. 193]. 2. «зго́нини, -н вимлинкувані отрубки, м'якини з колосся» [Горбач, 463].

ЗГОРБИТИСЯ док. «зго́рбити-с'а, -ус'а, -ишс'а скорочуватися» [Горбач, 463].

ЗГОРОК ч. «zh'orok 'wzgórze'» [Janiak95, 108]; «*И н'і́би приложі́ти там коло то́го крі́жа, на тум зго́ркови, ухó, то мо́жна уполу́ден' мо́жна чу́ти тійі́ звоні́ церко́вни*» [Арк, 59]; **ЗГУРОК** ч. «zhiurok 'ragórek'» [Cz94, 228]; «*А шче згу́рка село́*» [Арк, 59]; **ЗГУРОК** «*А трéт'і двур був туді́, пуд Чóрни л'ї́с, на згу́рку*» [Арк, 59].

ЗГОРОЧОК [зго́рочок] -чка, ч. Зменш. до ЗГОРОК. «*Там був такі́й зго́рочок кол'іс' – дес' опс'ів зго́рочок; З:го́рочка йа́йц'а спуска́л'і, виграва́л'і*» [Арк, 59]; «Посту́йте, сватко́ве, на згорочку, / Пу́йду до сусі́еда по сороч-ку» [Янчук86, 81].

ЗГУДНІ́ЙШИ -а, -е. Такий, що погоджувався помагати. «*То ще билі всі́ бідні́йши і згудні́йши, помагалі́ одні́ другі́м*» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9].

ЗГУЛЯТИ док. Затанцювати. «*Наша кожінська молодь попросила їх: хлопці́, згуля́йте козака*» [НБіН, 1/98, 21].

ЗГУ́ОДНО присл. Разом, спільно погодивши дії. «*Тогди́ хлопці́ з двох кунцюо́в нашого́ села́ згу́дно пуйшлі́ на тих з сусі́днього́*» [Плева, НБіН, 3/2021, 20].

ЗГАГА ж., медич. «zɡ¹aga ‘zga-ga’» [AGWB V, m. 90].

ЗГРАБНИ -а, -е. Такий, що подобається усім; симпатичний. «*Takaja na połowini ludowa poezia – barzo zgrabna*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2002, 25].

ЗДАЛЮОК присл. «здалюокъ (издали)» [Янчук86, 68].

ЗДАРИННЯ мн. Події. «—Як були шведи, як ішов Наполіон, про поморил і про други історични зда-риння» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 28].

ЗДИБАТИ [здубати] -айу, -айеш, док. Зустріти. «*В Луцьку булам, бо хт'їлам здібати там одну л'у-дїну*» [Арк, 59]; «*здібати ‘зустрі-ти’*» [АУМ, к. 379].

ЗДИВАТИСЯ недок. 1. Знущатися. «*Сваха до свахи поклонялася, / Жеб сваха з дочки не здивалася*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 35]. 2. «*здивалася* від *здиватися* – насміхалася, насміхатися» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

ЗДИРИТИСЯ док. Зустрітися, трапитися. «*І знов здириліся з процедурами – санепід ітд.*» [НБіН, 2/2016, 7].

З ДІДА-ПРАДІДА [з д'їда-прад'їда] присл. Споконвіку; [з д'ада-прад'ада]. [Арк, 59].

ЗДОЖИТИ [здóжит'ї] док. Змогти встигнути. «*Ну ї на там час перед Мел'н'ікóм [народила] – не здóжил'ї дов'ес'т' кон'óм, не здóжил'ї*» [Арк, 59].

ЗДОЙНЯТИ док. Сфотографувати. «*Друга справа – перейшов село з апаратом. Постановив собі^е здойняти каждую посесию*» [Сосна, НБіН, 2/2018, 16].

ЗДОЛЬНИ(Й) -а, -е. 1. Такий, що мав силу виконувати щось.

«*Прийшов розказ іті, мобілізація, всіх забирати до вўойська котóри здóльні булі служіти*» [Ігнатюк, 49]: «*rukі pohra'beli // he 'bulam z'dolna zvia'zaty 'teii vo'łóki*» [CzW, 169];

ЗДУОЛЬНИ «*zduołny ‘o człowieku: uzdolniony do robót ręcznych’*» [Cz94, 227]. 2. Здатний, умілий; мати талант до чогось. «*Йа до писен'ни здóлна*» [Арк, 59].

ЗДОНЕТИ док. «Наведу пару прикладів інших цікавих слів: <...> *терлиця* (сніп витрясеної соломи), *видриско* (новина), **здонети** (зняти)...» [Рощенко, НБіН 1/91, 19].

ЗДОРОВИ [здорóви] -а, -е. 1. Той, хто при здоров'ї; не хворий. 2. Міцний (про вироби з дерева). «*І тїї криж'ї, котóри вже порохно, попа-л'їти, а котóри здорóви, перекопати і понад плотами [вставити]*» [Арк, 59]. 3. Сильний, кріпкий. «*А сидіт так'ї д'ам'ко л'їет с'емдис'ат – здо-рóви мушчіна*» [Арк, 59]. 4. перен. Великий. «*Тїї красн'укі здорó-ови – отакїї кóрин', так йак рука*» [Арк, 59].

ЗДОРОВИСКО с. «*zdoro'vysko „sanatorium, miejsce, gdzie można poprawić stan zdrowia“: w Adamp'ol'u li'cat's'a lude i nazyw'ajut 'zdoro'vysko*» [Cz03, 379].

ЗДОХЛЯК [здохл'ак] -а, ч. 1. Те саме, що КОШТЕЛЬ. 2. Мертва тварина. [Арк, 59].

ЗДРАБИНОВАНИ [зрабинóвани] -а, -е. Такий, що має високі драбини. «*Здрабинóвани воўз*» [Арк, 59].

ЗДРАДА ж. «Здрада = измѣна» [Бессараба, 305].

ЗДРАКОВАТИЙ -а, -е. «здрако-
'ватий' 'короткозорий'» [АУМ,
к. 372].

ЗДРІЛИ -а, -е «Здрілы = зрѣ-
льий» [Бессараба, 305].

ЗДРОЙОВИЙ -а, -е. Джерель-
ний. «Здройову воду пієте / В далеку
дрожку йдієте» [ТПУП, 51].

ЗДРОКАТИЙ -а, -е. «здрокá-
тий / кóсий зизуватий» [Горбач,
463].

ЗДРОЧИТИ недок. «здрочіти,
-чú, -чúш недобачати, не бачити
добре» [Горбач, 463].

ЗДРУЙ ч. Цементний круг для
колодязя. «zdruij je ten kadlub
scučen-tu» [Kuraszkiewicz, 156].

ЗДУБИКАТИСЯ док. «здубіка-
тися – остовніти» [Гнатюк, 96].

ЗДУМІКАТИСЯ док. 1. «Зду-
мікатися = недоумѣвать» [Бессара-
ба, 305]. 2. Задуматися. «Ксєндзы
здумікалися – замовчали и пэрэста-
ли обідати» [Бессараба, 64].

ЗДУН ч. «zduń 'zdun': 1. «zduń
'murarz'» [AGWB VII, m. 240]; 'rze-
mieślnik stawiający piece', – zduń
stavít kuxni; 2. «zduń 'garncarz'»
[AGWB VII, m. 242; Cz94, 227].

ЗДУРИТИ док. «здуріти кази-
тися: собáка здуріу» [Горбач, 463].

ЗДУТИСЯ док. «здúтис'а мати
здутий шлунок від мокрої конюши-
ни: корóва здúлас'а» [Горбач, 464].

ЗДУХ ч., анат. «zdux 'miejsce
między żebrami i biodrem'» [Janiak95,
107; AGWB V, m. 32].

ЗДУШИТИ док. «здушіти,
-шú, -шиш стиснути в жмені»
[Горбач, 464].

ЗДЬЄНЦЄ [з'д'йєн'ц'є] -а, с.
Фото; фотографія; знімок. «А вун
йіде ї каже: — Чи вам зробіти,

можє, з'д'йєн'ц'а?» [Арк, 60];
[з'д'єн'ц'є] «Тепér то йідут [молоді]
з'д'єн'ц'а роб'ім'і, а кол'іс' хто там
з'д'єн'ц'а тійі...» [Арк, 60];
ЗД'ЄНЦЄ «зд'єн-це – знімка,
світлина» [Гнатюк, 96].

ЗЕБРАНЄ [зебрáн'є] -а, с. Збо-
ри; зібрання. «Отáк часом зайіж-
жáйем на зебрáн'є, зб'іра́йемс'а»
[Арк, 60].

ЗЕГАРОК ч. Годинник. «Їде
чоловік, але як-то колісь – зегаркув
не було» [ВЗФ, 363].

ЗЕЗВОЛЄНІЄ [зезвол'єн'йє] -
а, с. Дозвіл. «А штос' тако́йє-о – за-
б'ім'і св'ін'акá, то вонé трéба билó
здавát'і, здát'і. Йедно́го здав, два,
то дас'т' [німецький урядовець] зе-
звол'єн'йє заб'іті» [Арк, 60].

ЗЕЗУЛЯ ж., орн. «zezula 'ptak
kukułka; Cuculus canorus'» [Pelco-
wa02, 71]; «А тепér во́гуле нема́ тих
зезулюв» [Бід, 345].

ЗЕЛЕНЕЦЬ 1. [зелене́ц' ||
з'ел'є-не́ц] -нц'á і -нцá, ч., реліг.
Свято, яке відзначають у четвер
наступного тижня після Трійці. «На
тум тійжн'і, шо Трүйц'а, то ни, онó на
дрúгим тійж-н'і у читвєр, – тогдú йє
з'ел'єне́ц'»; [зил'іне́ц]» [Арк, 60];

ЗЕЛЄНЕЦ «зе-л'єне́ц, -н'цá
дев'ятий четвер після Великодня:
коліс' усе йшли косіти на зел'єне́ц»
[Горбач, 464]; «Zelenec' 'uroczystość
Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa,
przypadająca w czwartek w
dziewiątym tygodniu po Wielkanocy'»
[Dudek, 196]; «Зеленець – перший
четвер після Святої Трійці»
[Лабович, НБІН, 1/2020, 21];

ЗЕЛЬОНЕЦЬ «Підляський Зеле-
нець, Зельонець це залишок із
уніатських часів католицького

Свята Тіла і Крові Христових (у польській традиції – *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa*, у розмовній мові – *Boże Ciało*)» [Лабович, НБіН, 4/2020, 34]; **ЗЕЛЕН-ЦІ** [зеленц'ї] -ів, мн. Те саме, що **ЗЕЛЕНЕЦЬ**. «Вже в нас тих Зеленц'ів не бързо того... св'ітк'уйут'» [Арк, 60]. **2.**

ЗИЛИНЕЦЬ ч. «*zylyn'ec'* '(nie-do)jrzały (owoc)» [Cz Atlas, m. 28].

ЗЕЛЕНУШКА ж., бот. Гриб зелениця. [Лабович, НБіН, 5/2017, 37].

ЗЕЛЄЗИ мн. «з'ел'ези, -ўў зовзи (в коня)» [Горбач, 464].

ЗЕЛЄЗОВАТИ недок. «зел'езо-в'ати зовзувати: кун' зел'езуїе» [Горбач, 464].

ЗЕЛЕНІ СВЯТКИ мн., реліг. Те саме, що **ТРІЙЦА**. [CzD, 164]; **ЗИЛЬОНИ СВІТКИ** [зил'они св'ітки]. «*Beréz'inoju wu^os³ učet'iani, iak na Kl'ečán'ii'e, na Z'el'óni sw'jóntk'í*» [Арк, 61]; **ЗЕЛЄНІ СВЯТА**. «*Zel'eńi S'váta* || *Zel'one S'váta* 'Zesłanie Ducha Świętego'» [Dudek, 196]; **ЗЕЛЬОНИ СВ'ЙОНТКИ** «з'ел'они с'в'йонтки / тр'їйца, -і Зелені свята, [Трійця]» [Горбач, 464]; **ЗЕЛЬОНЕ СВІТКІ** мн. «*Zel'one S'vítki*» [Dudek, 196].

ЗЕЛЄНКА [зел'єнка] -и, ж., бот. Те саме, що **ЗЕЛЕНИЦЯ**. «*Zel'enké takí'ii voná zel'ón... zel'ėnaja takája*» [Арк, 60]; **ЗИЛЬОНКА** [зил'онка]. «*Al'i tynér zil'onkí dékol'i tránci':a*» [Арк, 60]; **ЗИЛЮНКА** [зил'унка]. «*Zel'unkí sívi, i' kotí sívi, ál'e kotí to ne iadál'ni*» [Арк, 60].

ЗЕЛЄНОВАТИ -а, -е «*zelenovaty* 'zielonkawy'» [Cz94, 227].

ЗЕЛО -а, с., збір. «*зелó – бур'ян*» [Ігнатюк, 96].

ЗЕЛЬМАН ч., обряд. «*zelm'an* || *žalim'on* 1. «rodzaj wspólnej zabawy wykonywanej w okresie świąt wielkanocnych»»; **ЗАЛЬМАН**. Молодіжні ігри зі співами від Великодня і до Провідної неділі. «*i tam ś'daūt dif'čēta s'p'ivaūt zal'mana tag z'vanoho*» [CzW, 131]. **2.** Pieśń wykonywana podczas wspólnych zabaw w okresie świąt wielkanocnych. [Dudek, 196]; **3.** Веснянки. «*У Вільци називалі зельман, а в нас рогульки*» [Лабович, НБіН, 4/2013, 42]; **ЗЕЛЬМАНИ** мн. «*У деяких селах майже всі веснянки й великодні пісні називали —зельма-нами*». Ця традиція пов'язана з постаттю легендарного жиди Зель-мана, який тримав ключі від церков і тільки за данину відкривав храми» [Рижик, 254]; «*В селі Городици, тм. Вишничі, пов. Володава, Люблінське воєвідство весняні пісні називають зельманами*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 32].

ЗЕЛЬОНІЙ -а, -е. «*zel'onuї* '(nie-do)jrzały (owoc)» [Cz Atlas, m. 28].

ЗЕЛЬОНІЙ ДУБ ч., обряд. Танець молодої невістки зі свекрухою. [Лабович, НБіН, 3/2007, 38].

ЗЕЛЮНКИ мн., бот. Давній сорт яблунь. «*Билі всякі яблика і груши: димовкі, капанєнкі, маранчукі, ракувкі, шнелкі, спасовкі, коштелі, паперуовкі, зелюнкі, зімувкі*» [НБіН, 2/2016, 7–8].

ЗЕЛЮНКА ж., бот. «*Смачною, популярною серед підляшан беткою, яка росте у хвойних лісах,*

на піщаних ґрунтах, є рядовка зелена (звана й зеленушкою), тобто підлясь-ка зелюонка» [Лабович, НБІН, 5/2017, 37]; **ЗЕЛЮНКА** «*zelunka* ‘gąska; Tri-choloma; różnojesienny grzyb’» [Cz94, 227].

ЗЕМЛЯ ж. 1. Ґрунт. «*na dvořy zem'la*» [CzW, 46]. 2. Доли́вка в хаті. «*na dvořy zem'la i v 'xatí zem'la*» [CzW, 46]; «Доли́вка (—земля) раніше завж-ди була глиняна у всіх приміщен-нях» [Рад, 121].

ЗЕРКО [зэ́рко] -а, с. Зернятко. **ЗЯРКО** [з'я́рко]. «З'я́рка слонéчника» [Арк, 60].

ЗЕРНЄ с. «*zern'ie* || *zern'o* ‘ziarno (zboża)’» [Cz Atlas, m. 195].

ЗЕРНЮК -а́, ч., збір. (?). Зерно. «Курка би́жить за дзядком, жеб я всі́нав зернюка́» [Ігнатюк, 46]; «*zern'uk* ‘ziarno (zboża)’» [Cz Atlas, m. 195].

ЗЕРО [зэ́ро] -а, с. Озеро. «Тут йак мал'іра́ційи н'є билó, то зéра бил'і, зéра» [Арк, 60].

ЗЕСПУЛ [зэ́спул] -у, ч. Група об'єднаних співаків; ансамбль. «А йа і тепéрка ма́йу вча́сно вс'о... До зеспóлу до одногó нал'э́жу» [Арк, 60]; **ЗЕСПУОЛ** «зэ́спуол – колектив» [Ігнатюк, 96]; «То по́том такі зеспóли дава́й зака́зувати на перебо́ри [тканий одяг]» [Ігнатюк, 75].

ЗЕШИТ ч. «зэ́шит, -а / тетра́д', -і зошит [пол. zeszyt]» [Горбач, 464].

ЗЕШЛИ -а, -е. Минулорічний; вторішній. «*Do zeszłoho roku szcze robyła, a terer nić нута siły*» [TG, 208]; **ЗЕШЛИЙ**. «В зéшлим рокóві хоті́єла перекі́нути [писанку через хату] і не далá ра́ди перекі́нути» [Бід, 348].

ЗЄВ ч. «*z'eu* ‘otwór w osnowie do przesuwania czółenka’» [AGWB IX, m. 436].

ЗЄВА ж. «*z'eva* || *z'evy*». Те саме, що ЗЄВ. **ЗІВА** ж., ткац. «з'і́ва, -и роззів у ткальній основі на кроснах, куди кидають човника» [Горбач, 464; AGWB IX, m. 436]; **ЗІЄВА** «*z'ieva*» [Cz94, 228].

ЗЄВИ мн. 1. ткац. «*z'evy* ‘otwořy w osnowie do przesuwania czółenka’» [Janiak95, 108]. 2. будів. «*z'evy* ‘otwór pieca, przez który wkłada się chleb do pieczenia’» [AGWB VI, m. 150].

ЗЄЛІМОЗІНА ж., бот. «Назва-ніє растенія, то-же что “барвинокъ” (?) у другихъ малороссовъ». «Зелимо-зина ліето и зиму зелéна» [Янчук86, 87].

ЗЄЛЬНІК [з'э́л'н'ік] -а, ч., реліг. 1. Те саме, що ЖИЛЬНИК. «На с'в'а́то З'э́л'н'іка в четвэ́р в:э́чери повечэ́райе, то ту́л'к'і на В'ел'і́ден' на пэ́рши аш ден' поснеда́йе» [Арк, 60]. 2. Те саме, що ЗЕЛЕНЕЦЬ. [Арк, 60].

ЗЄЛЬНІКУВАТИ [з'э́л'н'ікува́ти] -у́йу, -у́йеш, недок. Те саме, що ЖИЛЬНИКУВАТИ. «Ну н'і́ктури з'ел'н'іку́йут до... йак пойд'а́т, до В'ел'і́код'н'а не йід'а́т (в четвэ́р в:э́чери повечера́йе)» [Арк, 60].

ЗЄЛЬСКО [з'э́л'ско] -а, с., збір. Великий бур'ян. «Ті́л'ко з'э́л'ско росло́ тако́йе – воід'о́ш, то... то н'є в'і́дно ч'елов'э́ка, е-е, бі́ло» [Арк, 60].

ЗЄМБА ж., орн. ? «Земба дереться в лі́єсі, як має бути́ холо́д» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 33].

ЗЄМНЯЧАНІЙ -а, -е. «з'ем-н'а́чаний картопляний: з'емн'а́чана зу́па» [Горбач, 464].

З ЖИВОТОМ [з^ж животом; ж:ивотом] *незмін.* Бути вагітною. «*Бáчте, йа йакáйа – вже ж животом*» [Арк, 60].

З-ЗА ТОГО [з:а то́го] *спол.* Тому що. «*Поста́ла [назва] Пол'ічна з:а то́го на́ша, когда́с' була́ тут пол'ána*» [Арк, 60].

З-ЗА ЧОГО [з:а чо́го] *у зн. пит. част.* Чому. «*А з:а чо́го так ка́жуть?*» [Арк, 60].

ЗИЗУВАТИ *-а, -е* «*zuzuv¹aty 'zezowaty'*» [Janiak95, 107].

ЗИЗУЛЯ *-і, ж., орн.* «*зизу́ля і зезу́ля – зозуля*» [Ігнатюк, 96].

ЗИЛ'ЕСКО *с.* «*zyl'iesko 'zelazko do prasowania'*» [Cz Nosów, 153].

ЗИЛЬОН *-а, -е.* Зелений. «*Зильон дубочок / Як горабочок / На Дунай похилівся*» [Ігнатюк, НБіН, 1/99, 34].

ЗИЛЬОНИ КАРТОФЛІ *мн., бот.* «*зил'они карто́фл'і зелені бамбульки на картоплинні*» [Горбач, 464].

ЗИЛЬОНКА [зил'онка] *-и, ж., збір.* Городина. «*То назива́йу зил'онкою: помидо́ри, огурк'і, па́прика*» [Арк, 61].

ЗИМА || **ЗІМА** *ж.* «*зи(і)ма́, -и зима: пал'то́ на з'іму*» [Горбач, 464].

ЗИМНИЙ ДЕНЬ *ч.* «*зимний ден'* «холодний день»» [АУМ, к. 357].

ЗИМНО¹ *присл.* «*з'утно – з'итно*» [Janiak95, 108]; «*Голу́за – то та́ко є зі́мно і та́ка́я во́логость*» [Ігнатюк, 70]; «*Гу! Гу! Гу! Дайте того, що на рогу! / Кишки, кубаски, ложечку кашки! / Пильно, пильно, бо мні в ножки зимно!*» [Рижик, 268].

ЗИМНО² *с.* Холод. «*пу ит'суй'і d¹ery bo z'utno їде*» [Kuraszkiewicz,

149]; **ЗІМНО** [з'імно́]. «*Ну і бойу́с'а з'імна́ за то́йе, но*» [Арк, 61].

ЗИМОВИЙ *-а, -е.* «*зимовий озимий: зимова пшени́ца*» [Горбач, 464].

ЗИМОЮ *присл.* «*зимо́йу взимку*» [Горбач, 464]; «*Теж шовкóви хусткі булі – то до порі ро́ку, зна́-чить: як навесні, літом то шовкóви, а в го́сини й зимо́ю тепліши хусткі накладáли*» [Ігнатюк, 57].

ЗИНДРА *ж.* «*z¹undra 'zelazo stopione z węglem'*» [AGWB IX, m. 465].

ЗИРК *у зн. дієсл., док.* «*Зыркъ = глядь*» [Бессараба, 318].

ЗИТНЯНКА *ж., збір.* Житня солома. «*z'yt¹anka*» [Kuraszkiewicz, 156].

ЗИКРАТИ *-а, -е* «*Зикраты = пучеглазый*» [Бессараба, 305].

ЗІЛИНІНА *ж., бот.* «*zily¹ina 'loboda; Atriplex L'*» [Pastusiak, 83].

ЗІЛЬНИЙ ПРАЗНИК *ч., обряд.* «*Висівали озимі й яріві культури, додаючи при посіві зерно, освячене на Зільний празник (Перша Пречиста – 28 серпня)*» [Бор, 106].

ЗІМНИ НОГІ [з'імни но́г'і] *-их нуг, мн., кулін.* Те саме, що ХУТКИ. [Арк, 61].

ЗІМНУХА *ж., медиц.* «*z'it¹nuxa 'febra, choroba'*» [Cz94, 228].

ЗІМОВКІ *мн., бот. 1.* [з'імо¹вк'і]. Морозостійкі квіти, напр., айстра верболиста, *Aster salicifolius*. «*То йе з'імо¹вк'і, вони́ перед са́мим морóзом зацв'іта́йут'*» [Арк, 61]. **2.** **ЗІМУВКІ** Давній сорт яблунь. «*Билі всякі яблика і груши: димовкі, капа-ненкі, маранчуки, ракувкі, инелкі,*

спа-совкі, коштелі, паперуовкі, зелюнкi, зімувкi» [НБiН, 2/2016, 7–8].

ЗІМУВКА ж. «z'it'uoïka 'ozi-mina'» [Cz Atlas, m. 119].

ЗІСТИ док. «з'істи, з'ім, з'ісі, з'іс'ц'і, з'іж з'істи» [Горбач, 464].

З'ІХАТИ ПОД ПСЕНЬ [з'іхати под псен'] фраз. Перетворитися на ні-що. «А н'уз'н'еї тоїе попáрц'е з'іхало под псен'» [Арк, 61].

ЗКЄЛЯСЬ присл. Звідкілясь. «До нас може два літ тому скільсь прибулавсь жбiк i лóмоче у гара-жовi, пришов зкєлясь» [Бартошук, НБiН, 5/2017, 25].

ЗЛАПАТИ ЗАЙЦЯ фраз. «Злапав (злапала) зайця – говорили для малятка, коли впаде» [Лабович, НБiН, 6/2016, 35]; **ЗЛАПАТИ ЗАЙЧИКА**. «Коли впала [говорили дитинi] – —Злапав (злапала) зайчика» [Лабович, НБiН, 3/2012, 25].

ЗЛАПАНИ [злápани] -а, -е. Спійманий. «Бойáл'іс'а, бо на роботу [в Німеччину] був злápани ви'н и йа» [Арк, 61].

ЗЛАПАТИ док. Зловити, спіймати. «o s'viti i'da tam na paš'visko / z'lapa to'ho ko'na» [CzW, 83]; «Ой як же мніе моя мамо утечи / Як злапає п'яніченька за плечи» [ТПУПІ, 101]; «v'za'la so'bi z'lapala i'ak ras 'taka 'ci'cka // ži'čok буф» [CzW, 214]; «Кохáни, во-ні прихóдять, привóдять якусь дівку, десь злápали, таку богáту» [Ігнатюк, 34]. **2. ЗЛАПАТИ.**

Наздогнати, поспі-шивши. «Ну д'іт туді зай'єхав, коло йіх став – от иче злápав йіх, не повт'ікал i вс'є»

[Арк, 61].

ЗЛАПАТИСЬ док. Схватитись, узятись. «Я, як злапався за той

ровер, а був в светри, то мніе пообривалі рукави» [Сосна, НБiН, 2/2018, 16]; **ЗЛАПАТИСЯ** «Йа злápалас'а за ті-йі двэри, бо ни дам ráду [стояти]» [Арк, 61]; «Якщо жінка [вагітна під час пожежі] —злапається за інше місце тіла напр. за шию, то в дитини на тому місці буде червона цятка тзв. —огник» [Ігнатюк, НБiН, 6/2000, 28].

ЗЛЕМБ [злемб] -а, ч. 1. Визначена ділянка лісу для вирубування. «Луд злемб л'іс назнáчани» [Арк, 61]. 2. Ділянка вирубаного лісу. «Злемб – то віт'атіі л'іс» [Арк, 61].

ЗЛЕТУВАТИСЯ недок. Сходитися. «Штовторок ми злетуємося тут, до світліці нашої» [Филимонюк, НБiН, 5/2006, 8].

ЗЛИЙ ДУХ фраз. Нечиста сила; спокусник. «Що я зробів, то я злóму духови записáв свою дитину» [Ігнатюк, 44].

ЗЛІГАТИ недок. Зменшуватись (про мороз). «Вив'юв мене босую ще й питає / Чи морозець дівчино чи злігає» [ТПУПІ, 193].

ЗЛПИТИСЯ док. «зл'іпiтис'а заповстатися: нитки зл'іпилис'а» [Горбач, 464].

ЗЛОВАТИ недок. Злитися; мати зло на когось. «Чорт тоже зловав, послав ві'тьор i викінув молодця з воза» [НБiН, 3/2010, 41]; **ЗЛОВАТИ** «Ali koli pryji'edu i hroszy prywezi, to [дружина] ne z'lowala» [Филимонюк, НБiН, 3/2004, 12].

ЗЛОДЮГА ч., згруб. «z'odyj, z'lo'duha» [Kuraszkiewicz, 157].

ЗЛОЖІТИСЯ [злож'іт'іс'а] -у'с'а, -ис'а, док. Скластися; зібрати

що-небудь разом (переважно про гроші). «Дамó йому по п'ідис'ат чи по трійцит' рубл'у́в, – злóж'имс'а» [Арк, 61].

ЗЛОМ [злом] -а, ч. Повалене бурею дерево. [Арк, 61].

ЗЛОСТИТИ недок. Злитися. «Іноді злостує, що з хати втікаю...» [НБіН, 6/2011, 8].

ЗЛОТО с., бот. «*złoto*». Те саме, що ЗЛОТУХА. [Pelcowa93, m. 2].

ЗЛОТУХА ж., бот. 1. «*złotucha* 'chwast, przytulica czepna; Galium aparine'» [Pelcowa93, m. 2]. 2. **ЗЛО-ТУХА** || **ЗОЛОТУХА** «*złotuxa* || *złotuxa* 'kianianka; Cuscuta; roślina niszcząca len'» [Cz94, 228].

ЗЛУ⁰ДЬ ж. «*złuod'* to jak dere-¹lina obmerz¹aje» [Kuraszkiewicz, 156].

ЗЛУ⁰СНІК ч. «*złuośnik* 'złośnik, człowiek łatwo wpadający w gniew'» [Cz94, 228].

ЗЛУТУВКА ж. «*čy złutuŋku / čy dva złoty za toie š:o vyb'ie* [олію]» [CzW, 7].

ЗЛЮБИНИ мн., обряд. «...Молодь збиралася на дівич-вечір, що мав назви: заручини, вечур, злюбини (Підляшшя), вінки, розплетини, розпускання коси, скупляння коси (Холмищина)» [Б, 292]; «В селах віддалених від Буга, наприклад за Білою Підляською, цей дівочий вечір [виночки] називали злюбинами» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ЗЛЯКАТИСЯ док. «зл'акáти-с'а сполошитися, понести; налякатися: кун 'зл'акáус'а» [Горбач, 464].

ЗЛЯМОВАТИСЯ док. «зл'амо-вáти-с'а / зл'асовáти-с'а замотатися, заповстатися (воўна, нитка)» [Горбач, 464].

ЗМАЛЕНКОСТІ [змаленкóс'-т'і] присл. Змалечку. «Йа такó змаленкóс'т'і булá в Пóл'шчи, йа по-пóл'с'ку говорíла» [Арк, 61].

ЗМАЛУ присл. Змалку. «Було змалу шановати здоров'єчка свого» [ТПУП, 210].

ЗМАРНОВАТИСЯ док. «змар-новáти-с'а пропасти без ужитку» [Горбач, 464]; **ЗМАРНОВАТИСЬ**. «Як жито чи пшеницю косітьсá косою, то што нектори колос на землю впаде і може змарноватісь, а то є грíх» [Плева, НБіН, 2/2021, 21].

ЗМАРНУВАТИ док. Зіпсувати. «Нíхто не знав, чи Прокуоп добре шие, то і шкодовалі йому люде по-лотно давати, бо ще змарнує» [Плева, НБіН, 4/2022, 22].

ЗМЕРКНУТИ «[змеркнуги] 3 ос. одн. змеркне, док. Смеркнуги, звечоріти. Змеркло вже» [Арк, 61]; «змеркáйе смеркаєтьсá» [Горбач, 464].

ЗМЕРКОМ присл. «змер'ком 'смерком'» [АУМ, к. 97].

ЗМЕРЛИЙ -а, -е, субст. «змер-лий покійник» [Горбач, 464].

ЗМИВАК [змíвак] -а, ч. Шма-ток тканини для миття посуду; [зми-вák] [Арк, 61].

ЗМИВАЛЬНИК [змивáл'ник] -а, ч. Те саме, що ЗМИВАК. [Арк, 61].

ЗМІЛІТИ [зм'іл'іт'і] -у́, -иш, док. Помилитися. «Йа йак кóго не зна́йу, то говорú до йóго... зачина́йу по-пóл'с'к'і говорít'і, áл'е йак вун зм'іл'ит, йа бáчу, шо вун не пóл'с'к'і, і йа вже тоді́ говорú [по-своєму]» [Арк, 61].

ЗМІЯ ж. Гадюка. «Змія то вели-кі уж. Вона вредна, ядовіта,

може вкусіті. А уж менчи» [Лабович, НБіН, 3/2017, 36].

ЗМОВИНИ мн., обряд. «Під час цього прийому відбувалися домовини або змовини. Дружко домовлявся з батьками молодої, на яку годину <...> забрати їх дочку до церкви» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

ЗМОРИ мн. «Зловорожими й небезпечними вважалися також змори (—*марил*) і відьми» [КК, 316].

ЗМОРЧКА ж. «зморчка, -и бганка, збирка, [складка] (на одязі)» [Горбач, 464].

ЗМРОК ч. Смерк, темінь. «*oduřš'la ka'vałok od ty'ňova // i'du // a vže zmrok*» [CzW, 147].

ЗМУДРОВАТИ док. Надумати, намислити. «Змудровалі й а два каваліри а зо мною жинитися» [ТПУПІ, 231].

ЗНАЄТЕ [зна́єте] вст. сл. Уживають для переконання співрозмовника. «*Оста́тн'і [роки] за кому́ни було́ до́бре, зна́єте... напра́вде; І шче тут дру́г'і сус'і́ет неда́вн'е, зна́єте, зайе́хал'і; Ну ви зна́єте, йа с'это́го вам не скажу́, не скажу́...*» [Арк, 62]; **ЗНАЙТЕ** [зна́йте]. «*Бо че́рес то, зна́-йіте, пушо́в в катол'і... бо ка́же, зна́-йіте...*» [Арк, 62].

ЗНАЙДУХА [знайду́ха] -и, ч. і ж., знев. Те саме, що БАХУР-1. [Арк, 62].

ЗНАЙТИСЯ [знайту́с'а] док. 1. Оселитися; перебувати в певному місці. «*Вже п'ізн'іше йак прийі́хали, то не п'ішли́ на Циті́тув, тіл'ко знашли́с'а в Криве́рб'і*» [Арк, 62]. 2. Виявитися, постати. «*Потім пови́р-ну́л'іс'а, и то вже закладал'і свої́*

роді́ни, и вже знайшлос'а в'е́нці́ роді́нуф» [Арк, 62].

ЗНАК ч. «*znak 'narzędzie do wyznaczenia rowków'*» [Cz Atlas, m. 196].

ЗНАКОМИ -а, -е. «*знако́ми – знайо́мий*» [Ігнатюк, 96].

ЗНАТИ ЧИН фраз. Дотримуватися народного етикету (?). «*jakuj twiej syn zn'aje čyn*» [Kuraszkiewicz, 153].

ЗНАТОНЬКИ недок., пестл. Знати. «*Ой не знатоньки було / Гандзюлі у матюнки*» [Ігнатюк, НБіН, 6/98, 37].

ЗНАТУРИТИСЯ док. «*знату́ритис'а* зноровитися: *знату́риу́с'а кун'»* [Горбач, 464].

ЗНАЧИТ [зна́чит] вст. сл., незмін. 1. Вж. як уточнення. «*А шче в нас бул'і Проводи так'йі, – о, зна́-ч'іт, В'ел'і́ден' пере́йде, Па́ска зна́-чит, йак у вас зва́ти, и тогді́ за ті́жден' неді́л'а...*» [Арк, 62]. 2. Сло-во-паразит. «*Там ку́л'к'і-то л'іет оно́ с'а згор'іла [церква], то поста́вил'і на тум м'і́с'ц'і́ дру́гу, зна́чит*» [Арк, 62]; **ЗНАЧИ** [зна́чи]. «*Ну, зна́чит, зе́мл'у вико́пувал'і, а зве́рху кла́л'і дру́к'і і земл'о́йу накрива́л'і – так'йі, зна́чи, око́пи, назива́л'і ми*» [Арк, 62].

ЗНАЧИТИ недок. «*значі́ти, -чу́, -чіш* маркувати марком ряди при садінні картоплі» [Горбач, 464].

ЗНАЧИТКА [зна́читка] вст. сл., незмін. Те саме, що ЗНАЧИТ-1. «*І то вже, зна́читка, запако́вл'у́є в таку́йу... упако́вл'у́єц'а; То вже та́йа [дівка] пе́рша п'у́де замуш у́же в с'ум роко́ви, зна́читка, о*» [Арк, 62].

ЗНАЧИЦЦЯ [значиц':а] *вст.* сл. Наприклад; таким чином. «А там було одне дит'я чи... чи дво́йе, значиц':а, і вже ї́х по́просто до шко́ли [не пускали]; Шче вони́ так і́, шче господару́ють, значиц':а, шче господа́рства прова́д'ат» [Арк, 62]; **ЗНАЦЯ**. «*t'reba 'dobro^ho čolo'vika / žer / z'naća... žer za'ňus*» [CzW, 14].

ЗНАЧНИК ч. «*zn'ačnyk || zn'ačnik 'narzędzie do wyznaczania rowków'*» [Cz Atlas, m. 196]; **ЗНАЧНИК** «значн'ік, -а марок маркувати ряди при садінні картоплі» [Горбач, 464].

ЗНЕСТИСЯ [знести́с'а] 3 *ос.* одн. -сэц':а || -сэц':а, *док.* 1. Відкласти яйце (про пташку) (у всіх н. пп.). 2. *перен.* Здружитися, зійтися на основі якихось інтересів. «Знесла́с'а з бурлака́ми – пилá, гул'áла» [Арк, 62].

ЗНИСОК ч. «*znys'ok 'maleńkie jajko kurze'*» [Janiak95, 108]; **ЗНЬОСОК** «зн'обсок, -ска перше яйце молоді курки» [Горбач, 464]; «*zn'osok*» [Cz94, 228].

ЗНОБИТИ *недок.* Морозити, холодити. «Ой коляда, колядиця, / Дайте маку і кутиці, / Як не дасте, откажіте, / Моїх ножсек не знобіте» [Рижик, 267].

ЗНОВИКА [зно́ви'ка] *присл.* Знову. «Пошл'і зно́ви'ка на робо́ту» [Арк, 62].

ЗНОВИНЬКА *присл.* Те саме, що ЗНОВИКА. «То та́я ма́ти зно-винька вже денерву́ється, вже зно-винька слабіє» [Ігнатюк, 34]; **ЗНОВІНЬКА** «зно́вінька – знов» [Ігнатюк, 96].

ЗНОВИЧКА [зно́вичка] *присл.* «зно́вичка – знов» [Ігнатюк, 96]; «Пото́м прихо́д'ат' зно́вичка, пита́-

н'а: йак назвіс'ко? І записáв до виво́зу» [Арк, 62].

ЗНОВКА *присл.* Те саме, що ЗНОВИКА. «І став зновка грати наші пісні» [НБІН, 4/2022, 19].

ЗНОВОНЬКУ *присл.* Те саме, що ЗНОВИКА. «зновоньку» [Михальчук, 554].

ЗНОВУНЬКІ *присл.* Те саме, що ЗНОВИКА. «*tu'p'iro i'ho* [вилежений льон] *w'ažu' / z'nowu'ńki ta'kii' ku'li*» [CzW, 104].

ЗНУЧАТИСЯ *недок.* «Солдати забівали, злучалися над народом (злучатися = знуцатися), <...>, але то же нахалілі бабуов» [Лабович, НБІН, 1/2022, 29].

ЗОБАЧИТИ *док.* «зо'бачити 'побачити'» [АУМ, к. 377]; «Зобачила дівірика в вишньовим саду» [ТПУП, 200]; «Як іде просіти кум'ов, іде дорогою, і от когó першого зобачить, чоловіка, хто йому на всречу йде, то то́го про́сить за кума і за куму́» [Ігнатюк, 66]; **ЗОБАЧИТИ**. «Колі́ Будзь зобачивь то́го во́вка, то крьікнувь: — гужа чо́рта!||» [Бессараба, 41]; «Зобачит'і, шчо там в сел'і^e роб'іц':а» [Арк, 62].

ЗОБРАТИСЯ *док.* «зобра́тис'а, зоберу́с'а зійтися» [Горбач, 464].

ЗОВИЦА *ж.* «зові́ца, -і / золо́ў-ка, -и / шваг'є́рка, -и чоловікова сестра» [Горбач, 464]; **ЗОВИЦЯ** [зо-віц'а] -і, *ж.* Те саме, що ЗОЛОВКА. «Йатро́ха йатро́х'і не бойіц':а і тро́-х'і, а йак при́де зовіц'а, то йатро́ха бойіц':а» [Арк, 62].

ЗОВСІЛЬ *присл.* «зовсі́ль і зовсю́оль – звідусі́ль, звідусюди» [Ігнатюк, 96].

ЗОВ'ЯТИ *док.* «зов'я́ти, -áну зів'янути, зів'яти» [Горбач, 464];

ЗОВ'ЄНУТИ «зов'єнути» [Горбач, 464].

ЗОЛА ж. «*zoła* 'popiół do ługu'» [AGWB IX, m. 424].

ЗОЛІТИ || **ЗОЛІТИ** док. «*zolity* || *zoliti* 'wyparzać przędę w ługu z popiołu'» [AGWB IX, m. 423].

ЗОЛНИЦЯ ж. «*zólnyc'a* 'rotaczka'» [Tarn, m. 87]; **ЗОЛЬНИЦЯ**. «*zólnic'a* 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

ЗОЛОВИЦЯ ж. «*zółwica* || *zółwica* 'siostra męża'» [AGWB VII, m. 213]; «*z'ółwica* 'siostra męża'» [Cz94, 228].

ЗОЛОВКА ж. «*zółwka*, -и / **зо-віца**, -і / **шваг'єрка** чоловікова сест-ра» [Горбач, 464; Арк, 62]; «*zółofka* || *zółouka* 'siostra męża'» [AGWB VII, m. 213].

ЗОЛОТКО [з'олотко] -а, с., нестл. Лагідне звертання до співрозмовника. «[У що ви вдягалися колись до церкви?] *О-ої! з'олотко! Шо ми вд'агáл'ис', то тепер на шчоден' не схотів би того наложити*» [Арк, 63].

ЗОЛОТО [з'олото] -а, с. 1. Благородний метал жовтого кольору (всі н. пп). 2. Фольга будь-якого кольору. «*Образі з'олотом кл'єйане*» [Арк, 63].

ЗОЛОТУХА ж. 1. медиц. «...*Rzeka Dobrywódka ma wodę o właściwościach leczniczych, które należą jeszcze zbadać, ale bywa ona potoczna przy leczeniu zolzy (w miejscowej gwarze zółotuchi) jraz różnych ran*» [Sawczuk, НБІН, 6/2009, 14]. 2. **ЗУ-ЛУТУХА** ж., бот. «*zulułuxa* 'przy-tulia czepna; Galium aparine L.'» [Pastusiak, 84].

ЗОЛЬНИК ч. «*zolnik* 'drewniane naczynie z klepek służące dawniej do zaparzania bielizny w ługu'» [Pelcowa02, 71]; «*zolnik* 'naczynie beczkowane na nóżkach, z otworem we dnie, służące do zaparzania bielizny'» [Pelcowa93, m. 1].

ЗОПСОВАТИ док. «зопсовати, -йу зіпсувати» [Горбач, 464].

ЗОРА! ЗОРА! [зорá! зорá!] виг. Уживають під час гри у хованки, повідомляючи, що одного учасника вже виявлено. «*Йак добижйт, де пл'ушчив, – зорá! зорá! И вже вун буде пл'ушчити, – трéба застукати*» [Арк, 63].

ЗОСТАТИ -áну, док. «зостати – залишитися» [Ігнатюк, 96]; **ЗОСТАТИ(СЬ)** [зостати(с')] док. Залишитися. «*И вже в нас учн'у máло зостáло*» [Арк, 63].

З-ПЕРЕД прийм. «*Сідят кількоро дубічлян, в буольшості охочих до поговорі'ня про поді'ї з-перед 60 лі'т*» [Гаврилюк, НБІН, 3/2001, 26].

З ПЕЧИ ВПАСТИ фраз. Народити дитину. «*На Підляшші не говорилося, що жінка народила, але й, що з печи впала (і на двоє поділілася)*» [Лабович, НБІН, 1/2012, 15].

З ПУВРОТОМ [с пувр'отом] присл. У зворотний шлях; повернувшись на попереднє місце. «*Тутаї йа йїздив аж до С'імйáтич, а вже с пувр'отом йїхав на Кл'ішчел'і с С'імйáтич*» [Арк, 63].

ЗРАЗИ мн. «*Тепер хочем побраті з традиційних сортув так звани зрази і зацепиті їх на саджанцях*» [НБІН, 2/2016, 9].

ЗРОБИТИ МІЛОСТЬ фраз. Бути у статевих стосунках. «*И*

котора йому [панові] подобалася то мусила з їм йти і зробити мілость» [Ігнатюк, 73].

ЗРОБИТИ док. Наслати на когось недугу чи біду. «*I to був czarodziej, takije je, szto zrobiti zrobiti, a odrobiti ne moze*» [TG, 191].

ЗРОБИТИ ДІТЯ фраз. (про чоловіків). Бути батьком дитини. «*Хоч зро-бів восьмеро діти, то все хотієв, так баба казала*» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

ЗРОБИТИ КУЧУ фраз. Спеціально падати один на одного. «*Але бувало і так, што як зробілі на помості кучу і невхотьом викрунулі бабі ногу, то до смерті була калієкою*» [Григорук, НБІН, 2/2010, 13].

З РОДУ ДО РОДУ в зн. присл. Увесь час; від покоління до покоління. «*a ja z rodu do rodu* [православна]» [CzW, 173].

ЗРОЇТИСЬ док. Вилетіти роєм. «*jak pščoły zr'oјats'a, let'at – to ix zlar'aje, pokr'oјit wod'oju*» [Kuraszkiewicz, 154].

ЗРУП ч. «*zrup 'drewniane ścianki studni*'» [Janiak95, 108; AGWB VI, m. 146].

З СВЕЇ РОБОТИ незмін. Про тканину, виготовлену в домашніх умовах. «*Чоловікам з свеї роботи шілі маринаркі*» [Ігнатюк, 63].

ЗСІЛЬ присл. Звідси. «*Ни зтіль і ни зсіль охотнік-стрілець*» [ТПУП, 166]; **ЗСЮОЛЬ**. «*зсюоль і зсіль – звідси*» [Ігнатюк, 96].

ЗТАМТІЛЬ присл. Звідти. «*Ну і повернулися зтамтіль*» [НБІН, 5/2012, 10].

ЗУБ ч. 1. Зуб людини чи тварини. 2. «зуб, -а мн. -би зуб борони» [Горбач, 464]. 3. «*Каптур був обве-*

дений узорчатою стрічкою. <...> Спереду вирізали листок (—зубл), що спадав на чоло, задню частину стягували тасьмою» [ІК-В, 187].

ЗУБАК ч. «*zuba 'wełniana spródnica w pasy*'» [Karabowicz, 146].

ЗУБАТКА ж. «зубатка металева штаба з зубцями окуття (регулювати розпир на оглоблях): *зубатка до оглобел*'» [Горбач, 464].

ЗУБИ ПРОПОЛОСКАТИ фраз. «*У нашуй мові не бракує тоже форм буольш метафоричних: з хлібом не їсть, зуби прополоскав, але тоже н'є до апетіту – а всьо то про випів-ку*» [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

ЗУБИТИ недок. «зубіти, -бл'у» наклепувати зубці на серпі: *зубіти зуби серпа*» [Горбач, 464].

ЗУБКА -и, ж. Прикраса для одягу (яка?). «*Той каптур був шіти з кольорóвого товáру і обшивáни був встонжéчками і цекíнами такіми і такéю зúbкою*» [Ігнатюк, 57].

ЗУБОР ч. Зубр. «*zubor, dwa zubriē, ws'e zubriē*» [Kuraszkiewicz, 157].

ЗУВАЛОК [зувáлок] -лка, ч. Сувій (полотна). «*Зувáлок – то дес' итíри мéтри*» [Арк, 63].

ЗУДОСИТИСЯ [зудосітис'а] -ш'ус', -с'ус'а, док. Зустрітисся. [Арк, 63].

ЗУКРАЇНСЬКА [зукраїн'с'ка] присл. По-українськи. «*Там, де йа роділас'а, то ми говоріли бáрз'еї зукраїнс'ка зáвжде*» [Арк, 63].

ЗУОРНО присл. «*Зуорно = звѣздно*» [Бессараба, 305]; «*z'uorno 'o czasie, gdy niebo jest usiane gwiazdami*'», – *іак з'is'ai zuorno*» [Cz94,

228]; **ЗУРНО** «zurno 'gwiaździŝce'» [Janiak95, 108].

ЗУПА -и, ж., кулін. «зупа, -и / суп, -у суп» [Горбач, 464]; «[Гриби] мариновáли^е, чáсом до зупи кú^едали чи смáжили» [Арк, 63]; «I náвет з сіменя з тóго, конопéль теж вертіла в вёртьосе і зупу подпáляла і тиж забіляла» [Ігнатюк, 84].

ЗУПЕЛНЄ присл. Цілком; повністю. «зупелне» [Михальчук, 553].

ЗУПКИ мн. «zupky 'zęby wideł'» [Cz Atlas, m. 192].

ЗУРКА [зурка] -и, ж. Зірка. «С'адáл'і вечéрати, йак зурка зійде, – перед Руздвóм» [Арк, 63]; «zúrka 'gwiazda'» [Janiak95, 108]; **ЗУ^ОРКА** «ziórka». [Cz94, 228].

ЗУРОЧЕННЯ с. «У традиційному світорозумінні й повсякденному побуті українців Холмищини та Південного Підляшшя важливу роль відігравали вірування в чари, забобони, у віщі сні, в силу замовлянь і заклинань, в можливість насання хвороби – —зурочення» [КК, 316].

ЗУРОЧИТИ док. «зурóчити, -чу навести чари, наврочити поганим поглядом» [Горбач, 464]; «Шість тижнів молода мати не з'являлася на людях <...>. Весь цей час жінка носила при собі ніж, аби її не зурочили» [Б, 282]; «ho / to 'yicel' // vup te'be zu'roçyw» [CzW, 161].

ЗУСЬОЛЬ присл. Відусіль. «Oj z usiol ri'ki tekut / Oj z usiol zbihajut...» [НБІН, 4/2011, 34];

ЗУСЮЛЬ «Тут [приїжджають] із:а гран'іцив, вс'уди зус'ул'» [Арк, 63]; «зус'ул' найбл'іж-чу роз'іну кл'ічут» [Громик-1, 144]; **ЗУСЮ^ОЛЬ**. «зусюоль (отовсюду)»

[Янчук86, 68]; «Зусьоль = отовсюду» [Бессараба, 318].

ЗУХ -а, ч. «зух – молодець» [Ігнатюк, 96].

З ХЛІБОМ НЕ ЇЄТЬСЯ фраз. «У нашуй мові не бракує тоже форм буольш метафоричних: з хлїбом не їєтьс, зуби прополоскав, але тоже п'є до апетіту – а всьо то про випівку» [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

ЗЦЮЛЬ присл. Звідси. «зцюль (сюдою)» [Нечуй-Левицький. НБІН, 2000, №3, 27].

ЗЬБЮР ч. Зібрання. «toї p'ryde / toї p'ryde... bo to źbur / buї» [CzW, 17].

ЗЬРУДЕЛКО [з'руделко] -а, с. Зменш. до ЗЬРУДЛО. «[Звідки вода тече?] Рув ёт'і, то вона течє... начáло ёто з'руделко берє на Петра́шках» [Арк, 63].

ЗЬРУДЛО [з'рудло] -а, с. Джерело. «З'рудло, вода б'іжїт', очїшчуйє» [Арк, 63].

ЗЮЗЯ ж. «Зюзя (дѣтск.) = холодь» [Бессараба, 305]; «з'юз'а, -і дит. мороз, зимно» [Горбач, 464]; «На означення холоду, морозу в підляських, та взагалі в західнополіських діалектах, уживається слово зюзя» [Лабович, НБІН, 3/2012, 24].

ЗЯБЛІТІ недок. «Зяблити = пахать на зябь» [Бессараба, 305].

З'ЯГ ч. Гавкіт. «Вовк собакі не боїтьс, но не любіт його з'ягу» [Лабович, НБІН, 6/2016, 35].

ЗЯДИ мн., бот. «z'ady 'jeżyna; Rubus L.'» [Pastusiak, 82].

ЗЯРКО [з'арко] -а, с., бот. 1. Зерно; зернина. «Вонї будут ворожити... Ну то приносилі курицу і там сіпал'і такó вже кўнками з'ар-

ка» [Арк, 63]; «i 'vitor že'ne tu'iu
so'lotu... te... p'levu i 'toje oku'tyše // a
'ziarko pole'tit tam» [CzW, 45]. 2.
«z 'arko 'pestka (np. wiśni, śliwki)»
[AGWB VIII, m. 334].

ЗЯЯТІ недок. Світити, сяяти.
«Ой там за горами де соничко зяє /
Там моя Маруся з другіми гуляє»
[ТШУШ, 251].

Ии

И¹ [и || и¹] *спол. єдн.* Те саме, що І¹. «*Йа ї в:оїс'ку був пól'с'кому, и в в'із'єн'у був на зáходи* [Польщі]» [Арк, 64]; «*no i vz'ou h'lini šaru .. y de ž'ury / to kaže zale'rii tam*» [CzW, 47].

И² [и || и¹] *част. підсил.* Те саме, що І². «*И там, знáчит, німец не пускав їх с'удá, в тóйе-о... до Кл'ишчél'; Кáжди дайє вже и плáхту до цєркви; И вже тогдї в'ешайут на ст'инú тїйє макáтк'ї с'л'їчни, так'їє розмайїти*» [Арк, 64]; «*Там и вóлос з будїнкоў ни спав, вс'о стойїт'... Чєхи [назва села] стойáт'*» [Арк, 29]; «*Вонá казáла: —Ну! Ну – и конєц'!*» [Арк, 64].

ИГИ [игї] *част.* Те саме, що ЕГЕ. «*Йайєчка качáл'ї, надб'їтку б'їл'їс'а, игї; Ну кúрку, порос'áтко крáл'ї [учасники презви], што удáс'ц':а дл'а н'їх уз'áт'ї, а пшевáжн'є кúрку, пшевáжн'є кúрку, игї*» [Арк, 64].

ИДУЧИ [идúчи¹] *дієприсл.* Уживають для визначення місця дії. «*Коровї р'їєжут тутó йак идúчи коло двóра*» [Арк, 64].

ИЛНИСКО *с.* «(и)лнїско, -а льнище, де зібрано льон: на л'нїскови» [Горбач, 464].

ИМПЕТ [їмпет] *-у, ч.* Могутня, але незрима сила; раптовий порив. «*Вонá [церква] згор'їла, і тóтаї в'їт'ор, їмпет тогó пожáру, ікóну зак'... загнáв <...>, аш пригнáв с'удї, на краї селá, о*» [Арк, 64].

ИНАЧЕЙ [инáчеї] *присл.* «инáчей інакше» [Горбач, 464]; «*Ну крóху тáгбито крóху инáчеї зак'їдáйєц':а [при вимові]*» [Арк, 64].

ИНДИК *ч.. орн.* «индúк, -á индик» [Горбач, 464].

ИНДИЧЕНЯ *с., орн.* «индичен'á, -áти индиченятко» [Горбач, 464].

ИНДИЧКА *ж., орн.* «индúчка, -и индичка» [Горбач, 464].

ИНО *част.* Тільки, лише. «*Варабух на стрісі, заказав Марисі. / Марисю, небого, не люби никого, / Ино Михала, а молодого*» [Рижик, 269].

ИНТИЛІГЕНЦИЄ [интил'їгєнциїє] *-ийї, с.* Висока культура. «*Мїал висóко интил'їгєнциїє, хóц'аш н'є бил учóни*» [Арк, 64].

ИРОДИ [ирóди] *мн. 1.* Різдвяні сценки про вбивство дітей царем Іродом у пошуках Ісуса. **2.** Учасники таких сценок. «*Мáло ход'їло тих ирóдув*»; **ХИРОДИ** [хирóди]. «*В хирóди н'є [не брав участі], тїл'ко з:вїáздойу*»; **ЕРОДИ** [єроди]. «*Бїл'ї так'їйє хлóпц'ї, то ход'їл'ї єрoдом тим*» [Арк, 64].

I i

I¹ [i || и] спол. єдн. I. «И вийшов і на кал'ідор'ї вже полож'івс'а; Шос' далá там [...] і сказáла на ростáн':у дорóгу задоптáти і ÿе вíкинути там» [Арк, 64]; **И** «и вже молоко воробійóво звáл'ї ис конопén'. С сiмн'а, ну» [Арк, 77]; **Ī** (й + і) «kíe'páiuí toí lon // ÿi ud'raraie na d'rapc'i» [CzW, 185]; «ох / 'paxne fšo // ÿi ka'pusta 'paxne // ÿi boršč 'paxne» [CzW, 188]. (Див. ще I¹).

I² [i] част. підсил. Вживають для підсилення значення наступного слова. «I тоді вже над рáн'ом молодóуу везу́т – де там? – везу́т до молодóго; I на стол'ї, на місци, постáвит [гасничка], коб бл'їжеї; Мáма то похóдил'ї і нiби з рýс'кої родiни» [Арк, 64]; **I^{II}** «I^{II} там же мýсили конéшне тудá вiси^елити» [Арк, 76]; **Ī** (й+і). «iš'úa ÿi 'žonka mi'ja» [CzW, 198]. (Див. ще I²)

ІВА ж., бот. 1. «iвa, -и верба козяча (Salix caprea)» [Горбач, 464]. 2. «Омела, звана місцевим населенням —iвою» [підвішена під стелею на Коляду], мала символізувати вічне життя» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 26]; «iвa 'jemioła pospolita'» [AGWB VIII, m. 349].

ІВАНА реліг. «Iv'ana 'święto Jana Chrzczicela (24 VI / 7 VII)'» [Dudek, 191].

ІВАН КОПАЧ [Івáн Копáч] -а -á, ч., реліг. День Св. Івана Богослова (9 жовтня)» [Арк, 64]; «Осiннього Івана звать на Бiльщинi —Іван копач» [НБіН, 2/98, 27]; «У народi Івана [свято Івана Богослова] – це свято пов'язане з копанням

картоплi. Тому ÿ на Пiдлiашиi часто звать цей празник – Івана Копача» [Лабович, НБіН, 6/2012, 29].

ІВАНОВА КРОВ [iвáнова кров] -ойі -и, ж., бот. Звiробiй. [Арк, 65].

ІВАНОВИ ГОЛОВКІ мн., бот. ? «Вже кiтку зробиш з вселякого зiля: боркун, як називаiмо, дзюравец, лiпа, мариiка, Іванови головкi – таке було подобне до конiчини, як цвiте» [НБіН, 4/2020, 14].

ІВІНА ж., бот. «i'vina 'jemioła pospolita'» [AGWB VIII, m. 349].

ІГОЛКА ж. «iгóлка, -и голка» [Горбач, 464].

ІГРА ж., iхт. «ihr'a 'tarło ryb'» [AGWB V, m. 79].

ІГРАНС с. Грання на музичному iнструментi. «Żuonka czasom byla nedowuolna, szto ja z tym ihraniom j'edu w nedi'elu porołodniiu» [Филимонюк, НБіН, 3/2004, 12].

ІГРАТИ недок. 1. Грати на музичному iнструментi. «Ти iграй iграчу, / То я тоби заплачу» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38]. 2. Грати iгри. Хóваного iгрáл'ї, так ÿак корч'ї, пасвiс'ко... ÿак когó кол'ї хто нáйде» [Арк, 65]. 3. **ІГРАТИ** недок. Неспокiйно стояти, вигинаючи шию, нагинаючи голову та перебираючи ногами (про коня). «Якъ я заiеду до тесьця въ двуръ – / Играй [коню] пудо мною» [Янчук86, 79].

ІГРАЧ ч. Той, хто грає на музичному iнструментi. «Ти iграй iграчу, / То я тоби заплачу» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38].

ІГРИСКО с., iхт. «ihr'yisko 'tarło ryb'» [AGWB V, m. 79].

ІДІ В СРАКУ фраз. У зн.: відчепись! «...Нераз казалi тому, хто

згніває: *іді в сраку*» [Лабович, НБІН, 2/2021, 29].

І З ВАМІ ЗДОРОВИМИ обряд. «Зі свого дитинства пам'ятаю, як після традиційного поздоровлення: **З празднічком Рожджеством Христовим** (на що господарі відповідали: **І з вами здоровими**), обов'язково слід було спитати дозволу на колядування» [Лабович, НБІН, 3/2012, 28].

ІЗГОРАТИ док. Зорати. «изгораты» [Михальчук, 554].

ІЗЖИЛІТІСЬ док. Прижитись, призвичаїтись. «Але вони^е [польська родина] так ізжилісе з намі – і наше свято... наше свято святкують, і батьошку прімають» [Бід, 337].

ІЗ-ЗА прийм. Через. «Найбуольш роботи Піліпові приходілось із-за людської дурноти» [Плева, НБІН, 1/2022, 32].

ІЗ-ЗА ТОГО [із:а то́го] прийм. Те саме, що З-ЗА ТОГО. «І тут [в с. Мощона-Крулевська] паничїзни не́ било, із:а́ то́го Круле́вс'ка, а та Па́нс'ка – то паничїзна билá» [Арк, 65].

ІЗ прийм. Вказівкв на поаток руху. **ІЗИ** прийм. З. «Серпикі із Кракова / Женчикі изи Львова» [ТПУПШ, 81; НБІН, 4/2011, 35].

ІЗТУ^ОЛЬ присл. Звідти. «Изтуоль мі^елі нас взяті на поїзд» [НБІН, 3/2008, 33].

ІЙТИ недок. Іти; відбуватися. «Господароване в колхозі йшло кепсько» [Плева, НБІН, 1/2018, 28].

ІКАНЯ [ікан'а] -а, с. Вимова [і] на місці *о в новозакритих складах. «То вже там йе ікан'а: говорат' – в'ін, к'ін', ст'ї'л» [Арк, 65].

ІКЛАК ч. «ікла́к, -а очний зуб у дикого кабана, [ікло]» [Горбач, 464].

ІКРАК ч., іхт. «Икра́къ = сельдь съ икрой» [Бессараба, 308].

ІЛНИСКО [ілніско] -а, с. Те саме, що ЛЬНИСКО; [іл'ниско]. [Арк, 65].

ІЛБІ реліг. «*Ilbi* || *Ł:i* 'święto proroka Eliasza (20 VII / 2 VIII)'» [Dudek, 191].

ІЛЬКО ч., реліг. Те саме, що ІЛБІ. «Треба добре дбати, аби не купувати: сіна – до Юрка, хліба – до Лька» [Роценко, НБІН, 4/95, 28].

ІЛ'ЯШ [іл'яш] -а, ч. **1.** Варіант імені Ілля, уживаний у деяких селах. **2.** реліг. Те саме, що ІЛБІ. **3.** реліг. Назва парафії від назви святого, на честь якого іменована церква. «В нас в цєркв'і прихот Іл'яша» [Арк, 65].

ІМАТИ [імати] -а́йу, -а́йеш, недок. Мати що-небудь. «Вона́ там іма́йе хату» [Арк, 65].

ІМЖИТИ недок. Моросити; іти дрібненько (про мжичку). «Ой гляну гляну я в окєнечко друобний дощик імжит» [ТПУПШ, 218].

ІМПРЕЗА ж. Захід з піснями і танцями, присвячений якійсь події. «Метою імпрези є презентація українського доробку Підляшшя, а також зустріч всіх людей з нашого регіону» [НБІН, 4/2003, 5]; «Треба, штоб такіх імпрез – і молодим, і старим – у селах било буольш і часті'й» [НБІН, 2/2019, 21].

ІМ'Я с. Тут: прізвисько. «Я не маю свого іменя ані назвіска. Я маю тільки ім'я —Руска!» [НБІН, 1/2010, 17].

ІНАЧЕЙ [іна́чеї] присл. Інакше. «[У Грабовці так само говорять?] Іна́чеї»; **НАЧЕЙ** [на́чеї]. «От ми на коро́ву ка́жем коро́ва, а вони́ ка́жут

скотіна – *отак вже в їх, вже начеї вони; Тут просто с'єйа окол'ічнос'т' онó такайа, а то все там за Б'їел'ска то начеї говорат*» [Арк, 65]; **ІНАЧИЙ** «*іначий – інакше*» [Ігнатюк, 96]; «*Говоримо по-сво́йому. Ну туді на штокмані – уже іначий акцент ма-їут*» [Арк, 65].

ІНИЙ [іні́й] -а́йа, -е́йе, займ. Те саме, що ІННИ¹. «*Тоді́ молод'о́ш іна́йа била́*» [Арк, 65].

ІННИ¹ [і́нн:и] -а, -е, займ. Інший. «*і́нний і́нший, і́накший: камі́нни го́рчки, то і́нни*» [Горбач, 464]; «*Шука́ї де і́н:ого мі́с'ц'а; Там Мо́кре то так, і Кно́рі'ди го́врат, мо́же, йак'іс' і́н:и тийе́ л'іте́ри штос' тро́хе і́начеї...; Мо́же, пов'е́тше билó і́н:е...; Прип'е́вка така́йа, йак хло́пчик – то і́н:а, а йак діу́чинка – то і́н:а*» [Арк, 65].

ІННИ² [і́н:и] -а, -е, субст. Інший (чоловік, господар). «*І́н:и бу́де наво́за ни дава́ти і бу́де роді́ти, а і́н:и бу́де – ни бу́де в йо́го роді́ти*» [Арк, 65]; **І́ННИ** «*А й́н:и признава́л'іс'а [що православний], призна́йе́ц':а одра́зу*» [Арк, 66].

ІНШИЙ [і́нши́й] займ. **1.** озн. Інший (у багатьох н. пп.). **2.** неозн. Дехто. «*І́нш'і каза́л'і, шо трéба зоста́вити [їжу], а і́нш'і то каза́л'і, шо все попр'е́тати*»; **ГІНШИЙ**. «*Ті́ко вже куза́к [гриб] то ма́йе черво́ну, то́йе, голо́вку, а вона́ ма́йе таку́йу г'і́ншу голо́вку*» [Арк, 65].

ІРВАТИ *недок.* Рвати, виривати. «*Колопенькі вуон ірвати обицявся*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 36]; «*Ой послала мати сина у солдати / Молоду невістку в поле льон ірвати*» [ТПУП, 182].

ІРЗАТИ *недок.* «ирзати (ржать)» [Янчук86, 71].

ІС *прийм.* **3.** «*І всі́е іс свічка́ми додóму йдут*» [Бід, 340].

ІСКОРКІ *мн., бот.* «*А знов било зі́ле іско́рки – цвіло червоними малими квіточками, то матері́е, котори мі́лі дочок, запаровалі в кварточках і пудлівалі дочкам, коб іх хлопці любілі*» [НБіН, 4/2020, 23].

ІСНЄТИ [існ'е́ти] **3 ос. одн.** існ'е́йе, *недок.* Існувати. «*То ті́л'ко то́йе село́ іс'н'е́ло; І так вона́ іс'н'е́йе Пол'ічна од в'е́ку-в'ек*» [Арк, 65].

ІСПОМУГТИ *недок.* Допомогти. «*Як скотина не ведеться, то закуповлюют молебень до святителя Ніколая, коб вуин іспомуг, коб всьо велосьо, шиховало*» [Лабович, НБіН, 6/2010, 39].

ІСПРАВИТИ *док.* Купити чи зробити якусь нову річ. «*О му́й батеньку ру́дній, / Оддаеш мене молодую / Исправ мні ложе золотое*» [Ігнатюк, НБіН, 1–2/2000, 26].

ІТИ [іті́ || їти́ || іт'і́] -ду́, -деш, *недок.* **1.** Пересуватися за допомогою ніг (у багатьох н. пп.); **ІТІ**^Е [іт'і́е]. **2.** *перен.* Упевнено готуватися до весілля. «*Пéрши дивосну́би то шче не актуа́л'ни, а вже йак дру́ги дивосну́біе <...>, ну то вже вс'о – вже висі́л':а вже їде*» [Арк, 65].

ІТИ НА ДЕРВО *фраз.* «*і́ту на d'ervo 'najać się do pracy przy spławie drzewa'*» [Janiak95, 72].

ІТИ НА ПЛІС *фраз.* «*і́ту на plis*». Те саме, що ІТИ НА ДЕРВО. [Janiak95, 72].

ІТІ С ПІРОГАМІ *обряд.* «...Молодой супругъ отпрапляется оффициально въ гости къ тестю, причем беретъ съ собою нѣскольکو

хлѣбовъ; это называется “ити съ пирогами”» [Янчук86, 113].

ІТІ ТВОЮ МАТЬ! виг. Прокльон; матюк. «Я тобі^е, іті твою мать, дам пі^есню!» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 46].

І ХА-ХА-ХА виг. Передавання сміху. «*dieŕcyna na boša'ka / a ĩa v posto'laχ // i χa / χa / χa*» [CzW, 71].

ІЦЕ || ІЦЕ с. Яйце. «Піска то значи іцѣ. Зварát іцѣ – і тогді фарбують у фárбу <...>. Зваране іцѣ пішут піскою... тим стугавкою пішут» [Бід, 348].

ІЦЬО с. Яйце. «На могілу несут, уже по іцьові кладут» [НБіН, 3/2021, 9].

Ї ї

ЇВОЛ ч. «*ivól* ‘wilga’» [Janiak95, 73].

ЇГОВКА [йігóвка] -и, ж. Жінка секти свідків Єгових. [Арк, 66].

ЇДЕН [йідén] -ного, числ. Один. «*А тут майу йідного сина – то правосла́вний*» [Арк, 66]; **ЙДЬОН** [йд'он]. «*Раз вбра́вс'а, е-е, ід'он в солóмйаний [капелюх]...*» [Арк, 66]; **ЇДЬОН** «*йід'он* ‘один’» [АУМ, к. 225; Ігнатюк, 96]; «*І б'ю́ться на ви́битки ідьо́н з дру́гим – Буо́ймé пра́вда!*» [Ігнатюк, 33]; **ІДЬОН**. «*Ідьо́н брат був бога́ти, а дру́ги бі́дни*» [Ігнатюк, 52].

ЇДЗЕНЄ с., збір. «*йідзén'е*, -а їжа, їда: *карто́фли на йідзén'е*» [Горбач, 464]; «*То йако́йе було́ йізén'е тод'і?!*» [Арк, 66]; «*Покупл'ал'і по то́йе, што вун на́казував, то́йе йізе́н'е*» [Арк, 66]; «*Ой у мене на весі́ллі / То і́дзене́ і пи́цене*» [Ігнатюк, НБІН, 6/98, 37].

ЇДЛІНКА ж. 1. Новорічне деревце – ялинка. «*potem vígíliá na'xodít // 'robím iídlinku / ubí'raјemo*» [CzW, 187]. 2. «*iíd'línka* ‘świerk; Picea Dietr.’» [Pastusiak, 85].

ЇДЛЮ с., кулін. Те саме, що ІДЗЕНЄ. «*to vže ta'koјe iíd'lo bu'lo*» [CzW, 30]; **ЙІДЛЮ**. «*Йі́длю, йида́ = ъда*» [Бессараба, 306].

ЇДНА РУКА ж. «*Розсівали зерно за другим кроком. За ширину засіву вважалася —їдна рука*», що дорівнювала трьом крокам» [Бор, 107].

ЇДРІ незмін.; у виразі «(йі)дрі: **йідрі твійу́ палку!** проклін» [Горбач, 464].

ЇДУЧИ [йіду́чи] дієприсл. Позначає додаткову дію до тієї, що названа присудком. «*Йак вун закрича́в, йіду́чи додо́му: —Ура́-а-а!*» [<...>» [Арк, 66].

ЇЕСТЬ ТАК БИ ТАЯ БЕЗДЕННІЦЯ фраз. Про ненаситного. [НБІН, 4/2021, 27].

ЇЖ ч. Їжак. «*йіж*, -а їжак» [Горбач, 464]; «*Їж ко́лющавий, алі то добрий звірок, бо миши лапає*» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 25]; «*Як їж в госини хутко лягає спати, замотується в кубах, в листя то буде тяжка зима*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35]; **ЙІЖ** «*Йі́жъ = єжъ*» [Бессараба, 306]; **ЙІЖ**. «*йіе́ш 'jež; Erinaceus'*» [Cz94, 197].

ЙІ БОГУ! [йі́ бо́гу] виг. Те саме, що ЄЙ БОГУ! [Арк, 66].

ЙІЦЕ [йі́це] -ц'а, с. Яйце. «*От шопел'ку воз'му́т, ко́тиц'а де йі́це, дру́га ну́с'т'ім'. Йак сту́кне, то вже йогó то́йе йі́це*» [Арк, 66].

ЙІМБОЛА ж., бот. «*йім'ола* || *јem'ола* ‘jemiola pospolita; Viscum album L.’» [Pastusiak, 81].

ЙІДИК ч., орн. «*йінд'ук* ‘indyk’» [Cz94, 197].

ЙІНЕЙ ч. «*йі́ней* || *йі́ней* ‘szadz’» [AGWB VIII, m. 394].

ЙІСТИК [йі́стик] -а, ч. Торбина для сина і вівса, яку чіпляли до голови коня. [Арк, 66].

ЙІТЬГІ недок. «*йі́т'і* ‘iść’» [Cz94, 197].

ЙІХИЙ [йі́хиї] займ. Їхній. «*Йі́ха дочка́ була́ трóха тут*» [Арк, 66].

ЙІЩО [йі́щчó] част. Ще. «*Йі́щчó дас'т' вам урл'óну*» [Арк, 66].

Й й

Й част. «Говорит коровай / Й а в пічи сядячи» [ТПУПП, 113]; «Ой мати мати й утко / Чом не виходиш хутко» [ТПУПП, 123].

ЙДИ виг. «*йди* 'вигук, яким відганяють корів'» [АУМ, к. 347].

ЙДИ ТИ ПУД ХОЛ'ЕРУ [йди ти пуд хол'еру!] незм., фраз. Прокльон. «[Жебрак:] —А йа хочу ша:ла! — каже. А баба каже: —А йди ти пуд хол'еру!» [Арк, 66].

ЙЕЗ ч. «Йіѣзъ — др. русск. ѣзъ, езъ = заколы въ рѣкѣ» [Бессараба, 306].

ЙЕРХА ж. «Йіѣрха — татарск. = собачья шкура» [Бессараба, 306].

ЙЕСЬЦІ недок. «*ies'c'i 'jes'c'*» [Cz94, 197].

ЙЕХАТІ недок. «*iechati 'jeschac'*» [Cz94, 197].

ЙОГІН займ. Його. «Збудовали єї [хату] на початку 1930-х Євдокім Домбруовські, а тепер тут господарит йогін правнук Артур Янюк» [НБіН, 4/2018, 29].

ЙОГОНИ «[йогони]. (?). —А от тұл'ко, тұл'ко, — каже, — тоб'і дру́гому, і то вс'о б́уде по тұл'кол. І вже ми заклада́ємо йогони...» [Арк, 66].

ЙОДЛІНА ж., бот. «*iodlina 1. coll. 'swierki'; 2. 'las swierkowy'*» [Cz94, 197].

ЙОЖИК ч. Їжак. «Миши не́ма, як йожик у клуні» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ЙОЛ(К)И мн., ткац. «*йол(к)и* смерічковий взір при тканні полотна: в 4 поножі: у йол(к)и ткут» [Горбач, 464].

ЙОЛА ж., бот. Ялина. «Йоли і сосни пуд сніговим наві^есом рисують контури на фоні лі^еса» [НБіН,

1/2010, 38]; «Дес' там так 'і йоли...» [Арк, 66].

ЙОЛИНА [йолина] -и, ж., бот. Ялина; *Picea abies* (L.) Karsten. [Арк, 66].

ЙОЛКА ж., 1. бот. «*iolka 'swierk; Picea Dietr.'*» [Pastusiak, 85].

2. Новорічна ялинка. «А ми топірака вбираємо коляду. Бо хойнка стоїть, йолка як її називають» [Ігнатюк, 79];

ЙОВКА «*i vze 'kaze to 'ioyka*» [CzW, 10].

ЙОЛОВИЙ [йоловий] -а, -е. Ялиновий. «Йоловий лис за селом» [Арк, 66].

ЙОНКАЛО ч., знев. «*ionkalo 'o czlowieku, ktory sie jaka'*» [Cz94, 197].

ЙОНО [йонó] присл. Саме тоді; якраз. «Йа мав с'і^е м л'і^е т — то ш йонó ма́ла б́ути зач'етис'а шкóла» [Арк, 66].

ЙОРДАН [йордан] -н'а, ж., реліг. Те саме, що ВОДОКРЕЩЕНІЄ. «*Jordan || Jordań 'w Kościele wschod-nim święto Objawienia Pańskiego (19 I)'*» [Dudek, 191]; «Бóса йшла до цéркви і на Йордан'і сто́йала бóса-бос'утка, ну» [Арк, 66]; «На Підляшші це свято [Водохреще] відоме під назвами —Водохща, —Йордан, на Холмицині — Писана Коляда, Йордань» [Борисенко, 219]; «По-сусі^едські з парафіяльним посе-ліньом знаходиться колодець, при якому од найдавні^ейших лі^ет одбива-ється освячуванє води в свято Бого-явліня (Йордан)» [НБіН, 5/2019, 26].

ЙОРДАНЬСКА ВОДА ж. «*jordańska woda 'woda poświęcona w rzece lub jeziorze w dniu Objawienia Pańskiego'*» [Dudek, 191].

ЙОРЗАТИ -аю, -аєш, недок.
«йорзати – трясти, хитати»
[Гнатюк, 96].

ЙОХОВИ [йохóви] мн., субст.
Члени секти свідки Єгови. [Арк, 66].

К к

К прийм. До. «Привезе виночок з лілії. / Ой рано, рано, з лілії. / Сховай Гандзюлю к'неділі» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 33]; «...Раду радити, піво варити. / А к якому дню? К святому Великодню» [ВЗФ, 375]; «кь тобіє»; **Г** «гь вамь»; **ІК** «икь собіє»; **ГУ** «гу мніє» [Янчук86, 71]; **КО** «Czy ne zahaworyt bateńko / Ко тніє, ко тніє» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32].

КА [ка] 3 ос. одн. Кажє. «I туп'іро куліс' йугó бачив там, Тадик Мазур, Тадик с пул'ак'ів, ка: —Е-е-е! Йуж запомн'алем» [Говорити поукраїнськи] [Арк, 67]; «a тої ка // —*musyć cho'leru za'być*» [CzW, 16].

КАБАН ч. «каба́н, -а кастрований кабан» [Горбач, 464].

КАБАТ -а, ч. «каба́т – короткий каптан із сукна» [Ігнатюк, 97]; «Булі ще такі корóтки сукмані, і їх назива́лі портягами – то такі каба́ти булі, в інших се́лах так їх назива́лі» [Ігнатюк, 60]; «Для надбужанського комплексу характерним з середини ХІХ ст. стає —кабат». Це короткий одяг, подібний до горсета, але з рукавами» [ІК-В, 185]; «У каба́ти колопні рвати / А у сукні потанцьовати» [ТПУПП, 53].

КАБЛУК ч. 1. «каблу́к, -а грабковий лук на кіссяті коси» [Горбач, 464]. 2. «каблу́к дерев'я́ний ручко-ва дерев'яна дужка кошика» [Горбач, 464].

КАБЛУКИ мн. 1. «каблукі́, -у́ рідка шнуркова сітка на двох півобручах переносити сіно» [Горбач, 464]; «*kabluki* 'kabluki do poszenia siana'» [AGWB V, m. 56]. 2.

Основа наметового корпусу. «Пометаю, такую зробілі на возі буду, каблукі обшили, і ї'халі возами [у беженство]» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 35].

КАБЛУЧОК -чка, ч. Вигнутий виріб у вигляді півкола різного пристосування. «Як молодуха приї'хала до молодого то маршїлки робіли таку кимба́лку каблукóк і накладали їй на го́лову» [Ігнатюк, 36].

КАБОЛИ [кабо́ли] мн., знев., оказ. Те саме, що КЛУМАК. «Вун вз'ав нас на нуч. Поста́в'іл'і ми свої́є тї́є кабо́ли, йак йа говору́, і пошл'і» [Арк, 67].

КАВАЛ ч. Великий шмат чого-небудь їстівного. «Ласа сванечка, ласа, – Вхопила каваль мяса» [Янчук86, 93].

КАВАЛЄР [кавал'єр] -а, ч. 1. Неодружений хлопець. «Ти, Куз'ма́, ка́же (йа зву́с'а Куз'ма́), ти, ка́же, кавал'єр, а йа, ка́же, жона́тий» [Арк, 67]; **КАВАЛІР** «кавалі́р – парубок» [Ігнатюк, 96]; «Бува́ло нас диво́к облива́ли кавалі́ри» [Ігнатюк, 32]; «*kavaliruv bu'ło s 'sorok*» [CzW, 17]. 2. «кава́л'єр, -а жених [парубок] перед весіллям: кавал'єр вийма́є пул л'іт-ра» [Горбач, 464].

КАВАЛЄРКА -і, ж., збір. 1. «кавалє́рка – парубоцтво» [Ігнатюк, 96]. 2. **КАВАЛІЄРКА** ж. Об'єднання молоді за віковим цензом. «Коли ми завершали початкову школу, приїмали нас до —каваліє́рки». Тоді колядувала одною групою вся молодь» [Лабович, НБіН, 1/2008, 7].

КАВАЛЄРСЬКІЙ -а, е. Парубоцький. «Вже тебе минають, молоді Ясюлю, / Каваліє́рськіє свисты»

[Янчук86, 75]; **КАВАЛІРСЬКИЙ**. «Так само в цей день, увечері [в переддень весілля], мав місце в хаті молодого парубоцький (кавалірський) прощальний вечір, якого звали збір, збуор або збор» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27].

КАВАЛІРСЬКИЙ ВЕЧУР ч., обряд. «...Єдиним днем перед Великим постом, який тут відзначали, був останній або передостанній. Це запусти, що їх у декотрих селах звали також **кавалірським вечором**» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

КАВАЛОК [кава́лок] -лка, ч. «кава́лок – шматок» [Ігнатюк, 97]; «ка'валок 'кусок'» [АУМ, к. 322]; «Бойа́вс'а ка́жни син чи дочка́, бо ма́ти му́сит да́ти кавало́к земл'і; Пере́п іва́йут у́же там чи грóш іми чи йак то кол'іс' кавало́к йакóйї ма́те́р'і́її» [Арк, 67]; «s ka'valkom χ'liēba na o'don deń» [CzW, 148]; «odyš'la ka'valok [дороги] od ty'ňova // i'du // a vže zmrok» [CzW, 147]; «to v torbu / tam bu'telku tu'lu'ka / to ka'valok χ'liba» [CzW, 57].

КАВЕЛЬ ч. Контамінація біблійних імен Каїн + Авель. «[Що означають плями на повному місяці?] А то той... Кавель Авеля чи як там на вілах нібито» [Бід, 343].

КАВКА ж. «кайка 'kawka; Coloeus monedula'» [Cz94, 197].

КАДАНИЦЯ ж. Кадило (?). «Приїхала його мила, / В каданицю накадила» [Ігнатюк, НБіН, 4/99, 37].

КАДЛУБ ч. 1. «kadłub 'drewniana obudowa, w której osadzone są kamienie żaren'» [Cz94, 197]; «k'adłup 'drewniana obudowa żaren'» [AGWB VI, m. 178; Cz Nosów, 154]. 2. «k'adłup 'podpórka, na której trzepie się włókno lniane'» [AGWB IX, m. 408].

КАДУБ ч. 1. 'цямриння'. 2. 'дупло; вулики з дупла' [АУМ, к. 54].

КАДУК ч. «Кадукъ = злой духъ» [Бессараба, 306].

КАДУШКА ж. «kaduška 'naczy-nie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

КАЄТ ч. «kaïet 'zeszyt'» [Cz94, 197; Janiak95, 73].

КАЖДИ(Й) -а, -е, займ. «ка́жди – кожний» [Ігнатюк, 96]; «Ка́жди дайé в́же и пла́хту до це́ркви» [Арк, 67]; «každy 'duvus 'a na tu'lu'duxu / na tu'lu'dc'a» [CzW, 32]; **КАЖДИ ОДЬОН** займ. підсиленій числ. «bačyt 'každy o'don / že to nat'χodit 'bura» [CzW, 70]; **КАЖДИ ОДІН** «kažgy o'din imiēu 'toie zro'biti» [CzW, 87]; **КАЖДИЙ УДИН** «[ка́ждий удін]. Велика купа чого-небудь, з якої обчищена повинна бути кожна складова частина. А нóт'ім ка́жду удну́ [зеленицю] усóбно трéба [чистити]» [Арк, 67]; **КАЖДЬОН** «ка́ждьон – кожний» [Ігнатюк, 96].

КАЖЕЦЯ [ка́жец':а] вст. сл. Здається. «На з'їму, ка́жец':а, в'ерну́л'іса вони́ додóму» [Арк, 67]; **КАЖИЦА** [ка́жиц':а]. «Од'ін рас óде той Карма́зін (тóже з ва́ших сторóн, з Лу́чка, ка́жиц':а) Карма́зин, е-е, музика́нт бил» [Арк, 67].

КАЗЬОННИЙ [каз'óн:иї] -а, -е. Те саме, що ПАНСТВОВИ. «Тó йе н'і-би каз'óн:иї [ліс], а с ц'óго бóку то бу-л'і, е, то с'іл'с'к'і фойни, о» [Арк, 67].

КАЙСТРАЧ ч. «kaïstr'ač 'kastrotor'» [AGWB V, m. 69].

КАЙСТРОВАТИ недок. «kaïstrov'aty 'kastrować (zwierzeta)'» [Cz

Atlas, m. 68]; **КАЙСТРОВАТИ** *недок.* «*kajstrow^lati* ‘kastrowanie’» [Tarn, m. 170]; «*kaïstrov^latí* ‘kastrować’» [AGWB V, m. 68].

КАЙСТРОВНИК *ч.* «*kajstrown^lik* ‘kastrator’» [Tarn, m. 171]; «*kaïstroû^ln^lik*» [AGWB V, m. 69].

КАЙСТРУН¹ *ч.* «*кайструн*, -а каструля» [Горбач, 465].

КАЙСТРУН² *ч.* «*kaïstr^lun* ‘kast-rator’» [AGWB V, m. 69].

КАКА *ж.* **1.** «*кака* *дит.* щось погане». **2.** «*excrementum*» [Горбач, 465].

КАКАРДА *ж.* «Головку [бриля] обводили чорною або темно-синьою широкою стрічкою – китайкою. Парубки прищиплювали ще —какарду!» [ІК-В, 204].

КАКАРУЗА *ж., бот.* Кукурудза. «А лучина не pomoже какарузи дайте / Какаруза не pomoже мілого шукайте» [ТПУПШ, 266].

КАЛАБАЯ *ж., знев.* «*kalab^laia* ‘pogardliwe o starym drewnianym wo-zie’» [Janiak95, 73].

КАЛАКУТ *ч.* **1.** «калакуть, *ж.* калакутка = пѣтухъ и курица особой породы» [Бессараба, 306]. **2.** *знев.* Уніат, який прийняв католицизм. «Особенно стали чуждаться русскихъ пѣсенъ так называемые «калакuty», т.е. бывшіе уніаты, уклоняющіе отъ православной церкви» [Бессараба, 256]; **КАЛАКУТИ** «[калакyти] -ив, *мн.* Корінні жителі Підляшшя, які перейшли в католицизм» [Арк, 67].

КАЛАМУТНИ -а, -е. «*kalam^lut^lny* ‘meṭny’» [Janiak, 134].

КАЛАТАТИ *недок.* «Калатати = раскачивать» [Бессараба, 306].

КАЛАТАТИСЯ *недок.*

«Калататися = раскачиваться, окалачиваться, коротать» [Бессараба, 306].

КАЛАТУШКА **1.** «[калатушка] -и, *ж.* Пристрій з дерева “розкалатувати” варений горох» [Арк, 67]. **2.** «*kalatuszka* ‘tłuczek w maślaniczce’» [Pelcowa02, 71]. **3.** «*kalat^luška* ‘grzechotka’» [AGWB VI, m. 119]. **4.** *знев.* «*kalat^luška*». Те саме, що КАЛАБАЯ. [Janiak95, 73].

КАЛДУН *ч.* **1.** *анат.* «[калдун] -а, *анат.* Живіт» [Арк, 67]; «*kald^lun* ‘żołądek (człowieka)’» [AGWB V, m. 29; Janiak95, 73]. **2.** «Калдунъ = желудокъ животнаго» [Бессараба, 306]; «*кал-дун*, -а великий шлунок корови, пу-зо» [Горбач, 465]; «*kald^lun* ‘żołądek świni’» [AGWB V, m. 70]; «*kald^lun* ‘brzuch zwierzęci’» [AGWB V, m. 52]. **3.** «*kald^lun* ‘kastrator’» [AGWB V, m. 69].

КАЛДУНАТАЯ [калдунатайя] -ойі, *ж.* Вагітна. «Калдунатайя баба» [Арк, 67].

КАЛДУНИ [калдуні] -ів, *мн., кулін.* **1.** Борошняні вироби на весілля. **2.** Флячки. [Арк, 67].

КАЛДУНИСЬКО [калдуніс'ко] -а, *ч., анат.* Збільш. до КАЛДУН. «От калдуніс'ко впас, йак...» [Арк, 67].

КАЛДУП [калдуп] -а, *ч.* Бочка, витесана зі стовбура дерева для зберігання зерна. [Арк, 67].

КАЛЕНИЦЯ *ж., будів.* «Траплялося, що гребінь [солом'яного] даху виготовляли з —калениці (мочених у рідкій глині солом'яних сніпків)» [Рад, 121].

КАЛЄБА [кал'єба] -и, *ж.* Яма з водою; калюжа. «Тут круга були

так 'її кал'єб'і, ну то ні'би' і далі
й'ако н'азви Ставіииче» [Арк, 67].

КАЛИПКА ж. «кал'урка
'kołyaska na biegunach'» [AGWB VI,
m. 118].

КАЛИТА ж. «кал'ита 'гама-
нець'» [АУМ, к. 297].

КАЛИТКА ж. 1. «кал'итка
'гаманець'» [АУМ, к. 297]; **КАЛІТ-
КА**. «кал'итка – калита (торба для
грошей)» [ТПУП, 305]. 2. «Кал'ітка
= кожаная сумка для огнива» [Бесса-
раба, 306].

КАЛІДОР [кал'ідор] -а, ч.
Кори-дор. «И в'їшов і на кал'ідор'і
вже полож'ів'а» [Арк, 68].

КАЛІСОНИ -ів, мн. «кал'ісо́ни
– підштанки» [Ігнатюк, 97];
«кал'ісо́-ни, -ю́ / пудштанки, -ю́
підштан-ці» [Горбач, 465].

КАЛІТИ [кал'іти] -л'у́, -л'и́ш,
недок. Білити глиною що-небудь.
«Весно́йу вішн'і б'уду кал'іти» [Арк,
68]; **КАЛІТІ** «Хати калілі не в ос-
татні тиждень, хати калілі ще до
Вербниці» [Лабович, НБІН, 2/2013,
36]; **КАЛЯТИ** «каляти – білити»
[Ігнатюк, 98].

КАЛОША ж. «кал'оша || таг'оша
'nogawka'» [AGWB IX, m. 473].

КАЛУЖА ж. «кал'ужа 'kałuża'»
[Cz94, 198].

КАЛЬОША [кал'оша] -і, ж. Ка-
лоша на валянки для оберігання їх
від вологи. «Гал'оша в нагави́ц'ах,
кал'о-ш'і на ва́л'анки» [Арк, 68].

КАЛЮЖИТІСЯ недок. «Там
вода била і вони [свині] калюжиліся
ці'ли день. <...> Не казали, што свині
купаліся, но калюжиліся» [Лабович,
НБІН, 2/2017, 29].

КАЛЮЩКІ мн. «кал'уш'кі 'igli-
wie'» [AGWB VIII, m. 348].

КАЛЯВИНКИ мн. Сорт пізніх
яблук. [НБІН, 4/2022, 28].

КАЛЯТИСЯ недок. «кал'ати-
с'а валятися в болоті» [Горбач, 465].

КАМАШ -а, ч. Чобіт з
короткою халявою. «Як да́мські
чо́боти з коро́ткими хо́лівами то
череві́ки а як чо́ловічи то кама́ши –
ка́жуть» [Ігнатюк, 71]; «kam'ašu
'kamasze'» [AGWB IX, m. 484].

КАМЕНЕЦЬ ч. «kam'enes'
'pest-ka (np. wiśni, śliwki)'» [AGWB
VIII, m. 334].

КАМЕНИСКО с. «kam'enysko
'miejsce, gdzie leży dużo kamieni'»
[Cz03, 379].

КАМЕНЯЛИЙ -а, -е.
Кам'яний. «Серце твоє каменялоє не
можеш розжалітись» [ТПУП,
136].

КАМЄЛЬ ч. «kam'el 'najgrubsza
część kłosa, odziomek'» [AGWB IX,
m. 454].

КАМЄНЯШ ч. «kam'eń'aś 'ka-
mieniarz'» [Cz94, 198].

КАМИЗЕЛЬКА ж. «кам'ізел'-
ка, -и / жил'єтка, -и жилет» [Горбач,
465]; «kamyz'elka || kamiz'elka ||
gamyz'elka 'część ubrania męskiego,
bez rękawów i kołnierza, noszonego
pod marynarką'» [Karabowicz, 146];
«šyty / 'taki kamyz'elki i suru'čki»
[CzW, 160]; «Ба́бська то камізе́ля а
чолові́ча то камізе́лька» [Ігнатюк,
71]; **КА-МЗЕЛЬКА** ж. «kamz'elka
'kamizel-ka'» [AGWB IX, m. 476].

КАМИЗЕЛЯ -і, ж. Жіноча
безрукавка. «Ба́бська то камізе́ля»
[Ігнатюк, 71].

КАМИНИЦЯ ж. Кам'яна гора.
«Ой там на гори на білу́й камини́ці /

Ой там гулялі дівки і молодиці» [ТПУПП, 73].

КАМІННИЙ -а, -е. «камінний кам'яний» [Горбач, 465].

КАНА ж. «*kana* 'blaszana konew do przewożenia mleka'» [AGWB VI, m. 184].

КАНАВАЛ ч. «*kanav'al* 'weterynarz'» [Cz94, 198].

КАНАТЄЛЬ [канат'єл'] -і, ж. Сварки, нерозбериха. «То так, йак пón'ати, спеціал'но зрóbл'ане булó, коб булá така́йа канат'єл'» [Арк, 68].

КАНЕВКА ж. «*kan'eúka* 'blaszana konew do przewożenia mleka'» [AGWB VI, m. 184].

КАНІ ч.(?). «кán'і, -н'' паз, фуга в будинковому стовпі: у стоубóви кá-н'і, шоби запусkáти дил'і» [Горбач, 465].

КАНКА ж. «кánка, -и банька з накривкою: кánка на молоко́» [Горбач, 465]; «*kanka* 'blaszana konew do przewożenia mleka'» [AGWB VI, m. 184].

КАНТАР ч. 1. «*kantar* 'część uprzęży nakładana na głowę konia'» [Cz94, 198]. 2. **КАНТОР** ч. «кánтор, -а парадніша вузда; кантар: кánтор до виїазду, ма́йе два паскі» [Горбач, 465].

КАНТИЧКИ мн. «Під час колядування дітей і молоді співали переважно польськи колядки, які були міцно розповсюджені на Південному Підляшші завдяки пісенникам, звані-ми —кантичками!» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 26].

КАНТОВИ -а, -е. «кантóви —гранча́стий» [Ігнатюк, 96].

КАНЧУЧКИ мн. Тут: побої канчуками. «Будут канчучки поза

плєчами а сльозки пуд очами» [ТПУПП, 130].

КАНЮКА ж., орн. «канюка —myszołów» [Łabowicz, НБіН, 6/2010, 33].

КАНЯ ж., бот. «Дуже смачним грибом, проте не усіма збираним, є гриб-парасолька великий, тобто підляська **каня**: Кажут, што то барзо смакота, оно його треба в буці і у їцьові вивалити, то як котлет смакує» [Лабович, НБіН, 5/2017, 37].

КАПА ж. 1. «покривало на ліжко» [Горбач, 465]; «*kapa* 'narzuta, nakrycie na łóżko'» [Janiak95, 74]; «*kapa* 'ozdobne nakrycie na łóżko'» [Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 113]; 'grube wełniane nakrycie na łóżko'» [Cz94, 198]. 2. «*kapa* 'obrus odświętny'» [AGWB VI, m. 122]. 3. «кá-па, -и шкіряне пошиття хомута» [Горбач, 465]; «*kapa* 'skórzane obszycie z wierzchu chomąta'» [Cz94, 198].

КАПАНЄНКИ мн., бот. Давній сорт яблунь. «Билі всякі яблика і груши: димовкі, **капанєнки**, маранчукі, ракувкі, шнелкі, спасовкі, коштелі, паперуовкі, зелюнкі, зімувкі» [НБіН, 2/2016, 7–8].

КАПЕЛЮШ -а, ч. 1. Капелюх. «Прийшов рас йак'їс' пан — так'і фáїни, с тєчко́у і в капел'ушов'і» [Арк, 68]; «Ходіли в капелюша́х з солóми» [Ігнатюк, 75]; «Почєплювали рúські кокáрди до капелюшóв» [Ігнатюк, 49]. 2. «З ліквідацією курної сис-теми опалення над челюстями почали встановлювати пристрій для збору диму (—бондурл, —бовдурл, —бундурл, —капелюшл)» [Рад, 119]; Накриття,

через яке дим з печі виходив у комин. [Плева, НБіН, 1/2020, 19]. **3. КАПАЛЮШ** ч. «*kapal'uš* 'blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie'» [AGWB VI, m. 135].

КАПИЦЯ ж. «*kap'уса* || *kap'іса* 'gązwa (przy serię)'» [Cz Atlas, m. 37]; **КАПЦА** ж. «*kap'іса* 'wiązanie bijaka i dzierzaka u serów'» [Pelcowa02, 66].

КАПЛИЧКА [капличка] -и, ж. Невелика споруда без вітваря для молитов. «*Церкви ни^е було, тут була т'іл'ко старайа капличка. Ми сходилис' і молилис'»* [Арк, 68].

КАПЦЯ ж., реліг. «*kap'іса* 'kaplica'» [Cz94, 198].

КАПЛОЧКА ж. Те саме, що КАПЛИЧКА. «*Батюшка Вінцукевіч видумав, што добре било б збудовати з їх каплочку коло Ляд»* [НБіН, 4/2016, 37]; «*З незапам'ятних часів над річ-кою, яка перепливає через Добриводу, стоїть квадратна дерев'яна —кап-лочка»* [НБіН, 3/2002, 39].

КАПЛУН [каплун] -у, ч., кулін. **1.** Їжа, приготовлена з розтертої покришеної зеленої цибулі, засмачена олією та сіллю. **2.** Покришений хліб, доданий до води, у якій варили картоплю. «*Вода тайа с картофл'уѣ и во —накріишии хл'ѣба, и звал'і каплун»* [Арк, 68]. **3.** Страва із сухарів з додаванням цибулі та олії [Арк, 68]; «*χ'liba nak'raiat' // cy'bulki i za'ı:u' kaplu'nom tym / 'teiu vu'doıu* [у якій варили картоплю] *i to vže kap'lun»* [CzW, 30]; «*Вони [учні] мусили довідатись як називаються колісні страви, нп. каплун, галушкі, шупеня, кулі^еш, подполомикі, райбак, оладкі»*

[НБіН, 2/2009, 14]. **4.** орн. «*Каплунъ = тюря; откормленный пѣтухъ»* [Бесса-раба, 306].

КАПЛУНЕЦЬ [каплунец'] -ни'а, ч., кулін. Зменш. до КАПЛУН-2. «*Наварии картохлу, отц'идиш, а тайа картохл'анка, вода, то вже в міску, и накріишии хл'ібц'а, и каплунец' ѣ'ел'і»* [Арк, 68].

КАПТАН ч. «*kap'tan* 'górna część męskiego garnituru'» [Karabowicz, 146].

КАПТАНКА ж. «*каптánка, -и* рід жіночої блузки з рукавами» [Горбач, 465].

КАПТУР -а, ч. **1.** Пошита шапочка, яку вдягали молодиці під хустку. «*каптур* — різновид чепця» [Ігнатюк, 97]; «*Той каптур був шіти з кольорового товару і обшивани був встонжечками і цекінами такими і такєю зубкою»* [Ігнатюк, 57]; «*Характерною ознакою надбужанського головного убору є —каптур|| з —зубами»* [ІК-В, 186]. **2.** Накриття на голову від дощу, пришите до верхнього одягу. «*На каптур од бурки кажуть башилік»* [Ігнатюк, 71]. **3.** «*kap'tur* 'daszek nad kuchnią'» [Cz Nosów, 154; Cz94, 198; AGWB VI, m. 159]. **4.** «*kap'tur* 'w lampie: blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie'» [Cz94, 198].

КАПТУРКА ж. Те саме, що КАПТУР-1. «*Жінки зав'язуються хустками, часом носять на голові каптурку. Каптурка — то українська намітка, тільки дуже змінена»* [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №3, 27].

КАПТУРОК ч. «*kap'turok* 'blaszany kapturek z otworem na pło-

mień» [Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 135].

КАПУСНИЙ -а, -е. «*капусний* ‘капустяний’» [АУМ, к. 164].

КАПУСНИК ч. «*kar|usnyk* „pole, z którego zebrano kapustę”» [Cz03, 380].

КАПУСНЯК [капúс'н'ák] -á, ч., кулін. Юшка з квашеної капусти. [Арк, 68].

КАПУСТА ж. 1. бот. Капуста як рослина. 2. кулін. «*капúста*, -и капусняк» [Горбач, 465].

КАПУСЬЦІСКО с., кулін. Тушкова капуста. «*Ой недобра то капусьциско, недобра: / Не осолена, не окрашена й не дробна*» [Янчук86, 90].

КАПУТ [капúт] незмін. Все про-пало; нічого немає. «*То знов йа до с'омойі [класи] дойшла – і вуїна, і вс'о – капúт*» [Арк, 68].

КАРАДЖЕґА ч. і ж. «*Хтось несправни то тоже караджеґа*» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

КАРАКАН ч., ент. Те саме, що ТАРАКАН. «*У Збучі цю комаху звуть таракан. У Білках це каракан*» [Лабович, НБіН, 3/2019, 31].

КАРАНДАШ ч. Олівець. «*У нашуй темниці [хаті] не було ні однеї книжки, ні однеї кітраді, ні карандаша*» [Петручук, НБіН, 1/2003, 31].

КАРАЧУОН ч. «*Карачуонь* = корявое дерево» [Бессараба, 306].

КАРБОВАНКА ж. «*karb|ovan-ka* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

КАРБОЛІНИ мн. «*карболіни* – гроші» [ТПУПП, 305]; «*Ти ни думай моя мила і ни журися / Єсть у мене карболіни я й розлічуся*» [ТПУПП, 200].

КАРГУТ [ка́ргут] -а, ч. Пліт з товстих стовбурів дерев, які сплавляли Бугом. «*Йак зав'исилис'а, той ц'ілий каргут дав тойе дєрво на цєркву*» [Арк, 68].

КАРК ч., анат. Потилиця. «*Передо мною стоїт дядько з напасяним карком*» [Петручук, НБіН, 2/2009, 39].

КАРКУЛЬОВАТИ недок. «*Каркулєвати* = соображать» [Бессараба, 306].

КАРЛІК ч., знев. «*ка́рл'ік*, -а низькорослий чоловік» [Горбач, 465].

КАРМАН ч. «*karm|an* ‘górna część męskiego garnituru’» [Karabowicz, 145]; **КАРМАН** «*karm|an* ‘margynarka’» [AGWB IX, m. 474].

КАРНАВАЛ ч., обряд. «*karna-va|al* ‘okres od Nowego Roku do Wielkiego Postu, kiedy można urządzać huczne zabawy’» [Dudek, 191].

КАРОСІН ч. «*карос'ін*, -у / газ, -у нафта до ляmpi» [Горбач, 465].

КАРП ч., іхт. Короп. «*Підляська лексема карп* – це ймовірно полонізм у мові підляшан, хоча – як зауважу-ють українські діалектологи – вона здавна відома в системі української мови» [Лабович, НБіН, 2/2018, 35].

КАРТОПЛЬОВИ [картопл'óви] -а, -е. 1. Такий, що призначений наби-рати картоплю чи буряки. «*Йе кар-топл'óви вілка і буракóви вілка*» [Арк, 68]. 2. **КАРТОХЛЬОВИ** [картохл'óви] -а, -е. Такий, що з картоплі. [Арк, 69].

КАРТОПЛЯНА БАБКА ж., кулін. «*Під час свята відбувся конкурс на найсмачнішу картопляну —бабку*» [НБіН, 5/2018, 7].

КАРТОПЛЯНІ КЛЮСКИ *мн., кулін.* «Варили [під час посту] пісний борщ з грибами, борошняну затірку, картопляні ключки...» [Борисенко, 219].

КАРТОФЛИННЄ *с., збір.* «картофл'їн'н'є, -а картопляні стебла» [Горбач, 465]; «*kartofl'yn'ne* 'nać z kartofli'» [Cz Atlas, m. 63]; «*kartofli'ne* 'zielona nać ziemniaków'» [Pelcowa02, 66]; **КАРТОФЛИНЄ** *с., збір.* «*kartofli'ne* 1. 'łodygi i liście z kartofli w czasie ich rośnięcia'; 2. 'łodygi i liście po wykopaniu kartofli'» [Cz94, 198].

КАРТОФЛИСКО *с.* «картоф-
(п)ли(і)ско, -а поле, де зібрано картоплю» [Горбач, 465]; **КАРТОХ-
ЛИСКО.** «*kart'oxlysko*» [Kuraszkiewicz, 154]; **КАРТОХЛИСКО** [картох-
л'іско]; **КАРТОПЛИСКО** [картоп-
лиско]. [Арк, 69]; **КАРТОХЛИСКА**
мн. «*kart'oxl'iska* „pole, na którym
rosły kartofle'» [Cz03, 379].

КАРТОФЛІ *мн.* «картоф-
л'и(а), -і картопля (сіни, біли, по-
с'війєнцики, епока, фл'їсак, мариканка
сорти картоплі) [Solanum
tuberosum]» [Горбач, 465]; «*ũ k'ircaħ*
w lux'owu kart'oxli rum'erzły»
[Kuraszkiewicz, 149]; *Чи п'ан'ї*
спієд'аїє картохл'ї?» [Арк, 68].

КАРТОФЛЯ [картофл'а] -і, *жс., бот.* Картопля. «От, к'аже, звару там... спечу картофл'у такó; [кар-
тохл'ї]; [картофл'ї]» [Арк, 68]; «кар-
тохля» [Михальчук, 553].

КАРТОФЛЯНИЙ [картофл'а-
ний] -а, -е. 1. Виготовлений із картоплі. 2. Про ґрунт, де родить картопля. «У нас такá ж'їт'н'а,
картофл'ана земл'а» [Арк, 68].

КАРТОФЛЯНИКИ *мн., кулін.*
«З тертої картоплі смажили —кар-

тофляники|| (деруни)» [Борисенко, 217].

КАРТОХЛІ МНЯТИ «[картохл'ї
мн'ати] -ів -их, *мн., кулін.* Картопляне
пюре. **КАРТОХЛІ М'ЯТЕ** [картофл'ї
мй'ате]. [Арк, 69].

КАРТОХЛ'ЬОВИ ПЛЯЦОК
[картохл'ови пл'ацок] -ого -чка, *ч., кулін.* Дерун. «Йїж пл'ацки картох-
л'ови» [Арк, 69].

КАРТОХЛЯ [картохл'а] -і, *жс., бот.* Картопля. «Ше [влітку] навет
саділи картохл'у, кóтра виростала
то ш в тум рóц'ї; **КАРТОХЛІ** [кар-
тохл'ї] *мн.* «А йїєсти то, к'аже, і
картохел' бракло» [Арк, 69].

КАРТОХЛЯНА БАПКА [кар-
тохл'ана б'апка] -ойі -и, *жс., кулін.* Те
саме, що ГОП. «Гоп ал'бо б'апка вже
звемо, картохл'ана б'апка звемо»
[Арк, 69].

КАРТОХЛЯНИК [картохл'а-
ник] -а, *ч., кулін.* Те саме, що
КАРТОХЛ'ЬОВИ ПЛЯЦОК. [Арк,
69]; **КАРТОХЛЯНИКІ** *мн.*
«*kartoxl'a-nuki* 'placki z tartych
kartofli'» [AGWB VI, m. 193].

КАРТОХЛЯНКА [картохл'ан-
ка] -и, *жс., кулін.* 1. Вода з-під вареної
картоплі. «А т'аїа картохл'анка –
водá с картохл'у» [Арк, 69]. 2. Те
саме, що КАПЛУН-2. [Арк, 69].

КАРТОЧКА [карточка] -и', *жс.*
1. Невеликий аркуш паперу для
записів (всі н. пп.). 2. Картка із
записаними іменами, яку подають у
церкві, щоб священник помолився за
їхні душі. «Дай'єц':а к'арточку за
сво'їу сим'їу, і вин чит'аїє, помó-
лиц':а» [Арк, 69]. 3. Фотографія.
«На-зивают їх —карточкам'ї||,
берегут як итось дорогоє» [Саєвіч,
НБІН, 2/2008, 45].

КАРЧИК -а, ч. 1. анат. «*ка́рчик* – потилична» [Ігнатюк, 97].
2. Крій жіночої сорочки. «*Стáрши баб́і то вже ш́ілі сорочќі з ка́рчиками собі, рукав́і до́вги і тут вже не було коме́ра*» [Ігнатюк, 63]; «*kařčy'k* 'karczek koszuli'» [Cz94, 198]; «3 20-их років почали шити сорочки з —карчиком». Вони склалися з 4-х прямокутних кусків полотна – пере-ду, спинки, двох рукавів та шести менших кусків, а саме: —карчика (частини полотна, що вишита до коміра на спинці), коміра, підставок (—циклів) і чохол» [ІК-В, 187].

КАРЧМА ж. «*a tut 'o 'karčma bu'ła*» [CzW, 7].

КАРЧУНЕК ч. «*karczunek* 'pole po wykarczowanym lesie'» [Pelcowa02, 71].

КАС'ЄР ч. Касир. «*Був прийняти на пув року на становиско кас'єра*» [Оверчук, НБІН, 4/2006, 32].

КАСТРУЛЯ ж. «*kastr'ula* 'nie-wielki cylindrczny metalowy garnek do gotowania'» [AGWB VI, m. 189].

КАСУВАТИ недок. Скасовувати; відмовлятися від якогось звичаю. «*В нас гречку не кочкують, / В нас сира касують*» [Ігнатюк, НБІН, 3/99, 32].

КАТАНКИ [ка́танки] -нок, мн. Різновид валянок. [Арк, 69].

КАТЕГОРІЯ ж. Поділ населення на групи привілейованих (вищих) і непривілейованих (нижчих). «*Прийшлося їм тепер [підляшукам після біженства] жити в Пуольци, а в Пуольци сталі вони обивателями другої категорії, хоч, по правді, і за цара такімі билі*» [Плева, НБІН, 1/2018, 26].

КАТЕР ч., медиц. «*kater*, g.sg. *katru* 'katar'» [Cz94, 198].

КАТКА ж. «*k'atka* 'cementowy krąg w studni'» [AGWB VI, m. 147].

КАТОЛЦІ [катол'іци] мн. Ка-толики. «*І-і ба́чу, же не т́іл'ко пра-восла́вни прихóд'ат і катол'іци там [на гору Грабарку] прихóд'ат*» [Арк, 69].

КАФТАН -а, ч. Верхній жіночий одяг. «*Такі кафтані булі*» [Ігнатюк, 63]; «*Стáрши лю́де на блю́зку ка́зали кафта́н*» [Ігнатюк, 70]; «*kaft'an* – *bluska*» [Cz94, 197; Janiak95, 73; Karabowicz, 147; AGWB IX, m. 469]; «*На Підляшші після Першої світової війни крім сорочок стали шити блуз-ки. <...> Шили —кафтани з бавовня-ної тканини в дрібні квіточки. Вони сягали за пояс, мали довгі рукава, комір. Їх одягали літні жінки*» [ІК-В, 179]; **КАФТАН ЗАСТИГАНИ З ЗАБОРАМИ З РУКАВАМИ**. [Паціор, НБІН, 5/2004, 28].

КАЦАПИ [каца́пи] -ив і -у, мн., знев. 1. Прізвисько росіян (у багатьох н. пп.). 2. Прізвисько, яким поляки прозивають православних українців Підляшшя. «*Вони́ на нас ка́жут каца́пи, а ми на їх л'а́хи*» [Арк, 69].

КАЧАЛКА ч. «*kač'atka* 'wałek do ciasta'» [AGWB VI, m. 191].

КАЧАЛКО с. «*kač'atko*». Те саме, що КАЧАЛКА. [AGWB VI, m. 191].

КАЧАЛОК ч. «*kač'atok*». Те саме, що КАЧАЛКА. [AGWB VI, m. 191].

КАЧАН ч. 1. бот. Середина головки капусти. «*Ой чия то капуста ой чи́є то качани*»

[ТПУПІ, 265]. 2. бот. «качан – głąb kapusty lub kolba kukurydzy» [Łabowicz, НБіН, 6/2010, 34]. 3. обряд. «У провідний понеділок кожна господиня смажила яєчню, і був звичай, який називався —*крутити капусту*». Двоє дівчат бралися за руки і крутилися дуже швидко (щоб ка-пуста цього року вродила). А як ловили хлопця, то крутилися навкруг нього і називали його качаном» [Рижик, 260].

КАЧАНЕЦЬ ч., бот. «*kačan¹ec* ‘kaczeniec’» [Janiak95, 73].

КАЧАНЄ КОРОВАЯ обряд. «Суто підляським звичаєм було *качанє коровая*. Для цього господині пекли спеціальний хліб, децю відмінний від весільного короваю чи великодньої паски» [Лабович, НБіН, 4/2013, 45].

КАЧАНКИ мн., обряд. «На другий і третій день Великодня, коли всі вже мали крашанки, пооббивані з двох боків (дзюбак і дупак), тоді грали в —*качанки*». Качали яйця по землі згори вниз, щоб одним яйцем попасти в друге. Той, хто попав в яйце, яке лежало на землі, забирав його» [Рижик, 253]; **КАЧАНКІ** «*ka-čanki* ‘wielkanocna gra jajkami, polegająca na ich staczaniu z niewielkiego wzniesienia’» [Dudek, 191].

КАЧЕЛЯ [качел'а] -і, ж. Те саме, що ГОЙДАНКА. [Арк, 69].

КАЧИНЄЦ ч., бот. «*kačyn¹ec* ‘knieć błotna; Caltha palustris L.’» [Pastusiak, 82; AGWB VIII, m. 380].

КАЧЙЕТИ недок. «*качйѣти*, -ѣйу качати білизну» [Горбач, 465].

КАЧЙЕТИСЯ недок. «*качйѣти-с'а* качатися, тарятися: кун' кач'ѣйет-ца» [Горбач, 465].

КАЧОР [качор] -а, ч., орн. Самець качки; качур. [Арк, 69].

КАЧУВИНС с., бот. «*kačuvyn¹e* ‘knieć błotna; Caltha palustris L.’» [Pastusiak, 82].

КАЧУК ч. «*kačuk* ‘kacze’» [Janiak95, 73].

КАЧУРКОВИЙ [качурковії] -а, -е. Зелений. «*Майу сайан качурковії*» [Арк, 69].

КАША [каша] -и і -і, ж. 1. кулін. Каша з будь-яких круп (у багатьох н. пп.). «*каша*, -и каша: *каша прос'а-на* пшоняна; *каша гречана* гречана» [Горбач, 465]. 2. Крупа. «*Кут'у то робили іс пшенічної каш'і і с... с тейі... йачм'ін:ойі каш'і; І от с:у-с'іedom тут повй'ус, знайте, йач-м'ен', коп каш'і нароб'ит'і*» [Арк, 69]; «*Ступа такая була – рукамі треба було гримати, біти кашу з пшонá*» [Ігнатюк, 29]. 3. «На Підляшші нею [кашею] завершували весільну бесіду в неділю у молоді (Прослі каші нема паши)» [Лабович, НБіН, 1/2012, 16]. 4. «Обрядом характерним для підля-ських хрестин була т.зв. *каша*. <...> Бабиною кашею сім'я новона-родженої дитини прощала бабку, яка оставалася у хаті повитухи сорок днів після пологів з метою звершення ритуалів очищення себе, молоді матері та немовлята» [Лабович, НБіН, 1/2012, 16]. 5. «На родини та хрестини традиційно готували пиро-ги з кашею, запікали —бабку» з яйця-ми, яку називали —*яєшня* (більш первісна назва —*каша*)» [Борисен-ко, 220].

КАШАНКА -и, ж., кулін. Кров'яна ковбаса з кашею. «Бо то ни називалася кашанка тільки

кішка» [Гнатюк, 78]; «kaš¹anka 'kiszka nadzie-wana masą z tartych kartofli'» [AGWB VI, m. 196].

КАШАРНЯ ж. «В українських селах були також круподерки (—кашарніл) для обробки гречки, проса, вівса, ячменю» [Бор, 107].

КАШЕР ч. «kaš¹er 'nieđuza sieć'» [Janiak95, 74].

КАШТАН ч. 1. бот. «kaš¹tan 'kasztanowiec; Aesculus'» [Cz94, 198]. 2. «ка́штан, -а гнідий кінь» [Горбач, 465].

КВАКАТИ недок. «кв́акати кахкати: кáчка квáкайе» [Горбач, 465]; «к¹вакайт' 'крякають' (про качок)» [АУМ, к. 343].

КВАРТА ж. «kv¹arta 'kubek'» [AGWB VI, m. 201].

КВАРТИРОНЬКА ж., пестл. Квартирка. «Стану раненько гляну в окенко одчиню квартироньку одчиню квартироньку» [ТПУП, 58].

КВАРТОЧКА ж. 1. Кухлик; мала кварта. «Як што-небудь п'єш, то не можна в кварточці кідати, бо як хтось по тобіє нап'ється, то не буде в тебе молока в цицьці» [Лабович, НБіН, 1/2012, 15]; «А знов било зіле іскоркі – цвіло червоними малими квіточками, то матеріє, котори мієлі дочок, запаровалі в кварточках і пудлівалі дочкам, коб їх хлопці любілі» [НБіН, 4/2020, 23]. 3. «kv¹artočka 'kubek'» [AGWB VI, m. 201].

КВАС [квас] -у, ч., кулін. 1. Кислуватий напій із житнього хліба або фруктів (всі н. пп.). «Запарувалі муку і робіллі квас» [Арк, 69]. 2. Страва з хлібного квасу, у який добавляють кришені огірки та зелену цибулю; окрошка. 3.

Кислість. «Холо-дѣц'... Ну с чого? Бурачки вже такі <...>, єт'і ботві трішки, до квасу шчавуху <...>, ну і там окропчик, листок лавровий...» [Арк, 69–70].

КВАСКАВИЙ [кваска́вий] -а, -е. Такий, що починає скисати (про молоко). «Тойє молоко кваска́ве» [Арк, 70].

КВАСНИЙ [квасни́й] -а, -е. Кислий (про молоко). «Квасне молоко – то кісле; [квасне́ молоко]; [квас'не молоко]. І зашів до к'їоску, купів булку і там йакогос' квас'ного молока» [Арк, 70]; «квасни́й / к'їслий: квас'не / к'їсле молоко» [Горбач, 465]; «kv¹asne 'kwaśne (mleko)» [Cz Atlas, m. 87].

КВАТЕРУНОК [кватеру́нок] -нка, ч. Організація, що розподіляє квартири. «Йа зайшла до кватеру́нку – вони мн'і дайт' до вибору мешка́н'а» [Арк, 70].

КВАТИРКА ж. Посудина переважно для горілки місткістю 0,25 л. «z u¹chot b¹lašan:a kv¹tyrka» [CzW, 8].

КВАЧИК ч. Те саме, що СМОЧОК. [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 39].

КВАШАНИНА ж., кулін. «kv¹aša-ńina 'galaretka z nózek'» [AGWB VI, m. 202].

КВАШЕЛИНИ мн., кулін. М'яс-ний холодець. «mys¹ki ta¹kii¹ yhu¹boki kvaše¹tyny / gara¹leta po¹polsku» [CzW, 32]; **КВАШИЛИНИ** [Арк, 70]; **КВА-ШИЛІНИ** мн., кулін. «kv¹ašy¹liny 'ga-lareta'» [CzS, 129; Cz Atlas, m. 36; Janiak95, 78].

КВИТКА [квіт́ка] -у, ж., бот. 1. Квітка. 2. Букет квітів. «То в нас Йана, перет Петром, то того-во... тод'і квітку свѣт'ат из зіл'ечка»

[Арк, 70]; **КВЕТКА**. «*kv'etka* || *kv'itka* 'wiązanka zbóż i ziół do święcenia'» [AGWB VIII, m. 342]; «*kv'ietka* 'wiązanka zbóż i ziół przeznaczona do święcenia w dniu 15 sierpnia (Matki Boskiej Zielnej)'» [Cz94, 202]; «*I wби-рالی kv'etku тую оргінями барзо, бо тії оргіні колісь билі*» [Лабович, НБіН, 5/2012, 20]. **КВІТКА** «*Вже квітку зробиш з вселякого зіля: боркун, як називаїмо, дзюравец, ліпа, марійка, Іванови головкі – такоє було подобне до конічини, як цвите*» [НБіН, 4/2020, 14; Janiak95, 78]. **3.** За-лишені і прикрашені останні стебла жита на полі. «*Кв'етку чом не роб'ї-л'ї? Роб'ї-л'ї, о. Йак? Пок'інец': а трóха жїта жмєн'у...*» [Арк, 70]; «*На за-кінчення жнив із незжатога пучка стебел (—жмініл) робили квіт-ку*» [Бор, 107]. **4. КВЄТКА**. Різдвяний дідух. «*Кв'етку завше нат'ор-гайеш, такó постáв'їш в куткóв'ї, звїáжеш ж:їта*» [Арк, 70]. **5.** «*На Підляшші підвішували на стіні біля образів —квітку|| з необмолоченого жита, яка також звалася —Коляда||*» [Борисенко, 218].

КВИЧІЄТИ *недок.* «*квичїєти* квичати [кувікати]: *порос'є квичїт*» [Горбач, 465].

КВІЕТ *ч., бот.* «*kv'iet* 'kwiat': **1.** 'część rośliny'; **2.** 'roślina doniczkowa'» [Cz94, 202].

КВІТОК *ч.* «*kvit'ok* 'kwiat doniczkowy'» [Cz94, 202].

КВІТЯРНЯ *ж.* Магазин квітів. «*Приходить чоловік у квітярню й просит зробити найхоруци букет*» [НБіН, 5/2021, 43].

КВОКА [квóка] *-и, ж., орн.* Кур-ка, яка квокче, висиджуючи курчат або вже доглядає за ними. [Арк, 70]; «*kvoka* (3 sg. praes.) 'o

kurze: wydawać głos, by przywołać kurczęta'» [Cz94, 202].

КВОКТУХА *ж., орн.* «*kvoktuxa* **1.** 'kura siedząca na jajach'» [Cz94, 202; Арк, 70]; **КВАКТУХА** «*kvakt'uxa*» [AGWB V, m. 74]; «*kvukt'uxa* 'kwoka'» [Janiak95, 78]. **2.** 'kura wodząca kur-częta'» [Cz94, 202]; «*квокту́ха квóк-че*» [Горбач, 465].

КЕЛИШОК *-шка, ч.* Чарочка. «*I до кáждого з тих гостї пуодхóдила, келїшок од сéбе частувáла, приспї-вувала ще*» [Ігнатюк, 55–56]; **КІЛІ-ШОК**. «*I по кілішку наллóть моло-дїм горїлки*» [Ігнатюк, 80]; **КИЛІ-ШОК**. «*Випї сванечко випї / Килїшок невелїкий*» [ТПУПІ, 124].

КЕНЗЛО *ч.* «*kenzło* 'kietzno-więdzidło'» [Tarn, m. 111].

КЕПСЬКИЙ [кєпс'киї] *-а, -е.* Поганий, недобрий. **КЄПСЬКИЙ**. «*к'єпс'кий* поганий, недобрий: *к'єпс'ка погода* негода» [Горбач, 465]; «*Кол'їс' кул'їш був дóбри, а тепєр зўпа к'єпс'ка*» [Арк, 70]. Пор. "цитування": «*А в тїїї —дóбрил к'єпс'к'ї часї, шо то ход'їл'ї... бáнда тáїа ход'їла (в нас так бáрзо не" ход'їл'ї), то попириб'їрál'їс'а, зарáзи*» [Арк, 70].

КЕПСЬКО «[кєпс'ко] *присл.* **1.** Недобре, погано. «*Жїти стáло кєпс'ко*» [Арк, 70]; **КЄПСЬКО** [к'єпс'ко]. «*В з'їц'їн:их л'їтах билó, мóже, ї к'єпс'ко, áл'е йа тóго не пон'їмáла, же то к'єпс'ко*» [Арк, 70]. **2.** Несмач-но. «*Ну и вс'о булó смáчне [із їжі], ниц не булó кєпс'ко*» [Арк, 70]; «*не к'єпс'ко* не зле, добре» [Горбач, 465].

КЕРДА *ч.* «*k'erda* 'knur'» [Cz Atlas, m. 72].

КЕРДУН ч. «*kérd'un* 'knur'» [Cz Atlas, m. 72].

КЕЦЬ-КЕЦЬ [кец'-кец'] виг. Звуконаслідування ударів упалої лопати, яка ще декілька разів підстрибнула. «*Мн'е шу́фл'а з рук ві́рвалас'а... І вона́ кец'-кец'!...*» [Арк, 70].

КЄВЗНИ мн. Гнуздечка в кінській упряжі. «*tuõlko / že tało ko'toryi kuõñ mieu' keuznu*» [CzW, 86].

КЄДИСЬ [к'єдис'] присл. Колись. «*Ну н'іби к'єдис' тут булутá бил'і <...> чи журау́л'і б'іл'і чи шо; Вс'е до́бри, йак к'єдис'. Муї Бо́же! Бо не́ б'іло так, йак те́раз*» [Арк, 70]; «*їа kedyś meškaúet tam na tamtom okuñ'coví [села]*» [CzW, 202].

КЄІНЯ ж. «к'єін'а полукішок між драбини на віз: к'єін'а плет'ана, один, на зад, а дру́гу на перу́д» [Горбач, 465].

КЄЛЗНА мн. «*ketzna* 'węd-zidła'» [Cz94, 202].

КЄЛЬНЯ ж. *kelńa* 1. «Кельня = плетенка изъ лозы для воза» [Бессараба, 306]; «*półkoszek do wozu*» [Cz94, 202; Janiak95, 78]. 2. «*skrzynia, którą nakłada się na wóz*» [Cz94, 202]; «*to byu' plet'ony z vikliny / čyli z łoz'iny / plet'ony byu' / y... nazy'wała s'e to kelńa*» [CzW, 85]; **КІ^ЕЛЬНЯ**. «*Жиди возамі їзділі. У возі такая уплетьона кіельня, коб не вилетіло ніц*» [Максим'юк, НБіН, 6/2017, 28].

КЄМПА ж. «*ketpa* 'wyspa na rzecze porosła krzewami i drzewami'» [Janiak95, 78]; «*ketpa* 'niewielkie twarde podłoże wśród bagien'» [Cz94, 202].

КЄНЬДЮХ ч., анат. «Кєньдюхъ = желудокъ животного» [Бессараба, 306]; «к'єн'д'у́х, -а частина шлунка корови» [Горбач, 465].

КЄРАТ ч. «к'єрат, -а керат, кінний привід» [Горбач, 465].

КЄРНОЗ ч. «Кєрноз = некастр. кабанъ» [Бессараба, 306]; «*kernuz*» [Kuraszkiiewicz, 154]; «*Скочила свашика зъ воза, / Ступила на керноза; / А кернозъ гицу, гицу! – Роздєрь свасьци спудницу*» [Янчук86, 93].

КЄРУЛЬЦІ мн. «к'єру́л'ці, -ю́ керувальні санки при перевозі кльоців» [Горбач, 465].

КЄШЕНЯ ж. «*kešeńa* 'kieszeń'» [Cz94, 202].

КИДАТИ недок. 1. Махнувши рукою, примушувати падати те, що було в руці. 2. «к'удати садити [картоплю] за плугом: к'удати картон'л'у» [Горбач, 465].

КИЛЬКО [к'іл'ко] займ. 1. пит. Скільки. «*Кіл'ко годін?*» [Арк, 71]. 2. неозн. Декілька. «*Був кіл'ко л'іт в:уї-скóвиї шкóли*» [Арк, 71].

КИМБАЛКА ж. 1. «*Жінка розділяла волосся надвоє, одягала на голову — кимбалку, тобто обруч з ліщини чи волокон льону, обшитий полотном або стрічками*» [ІК-В, 186–187]; «*Як молодуха приїхала до молодого то марш'лки робіли таку кимбалку каблучок і накладали їй на голову*» [Ігнатюк, 36]; **КИБАЛКА** «к'ібалка, -и дротяний обручик на волосся під чіпець: *дру́т зогну́тий шма́ткою... косу на його по́ложит*» [Горбач, 465]; **КЕНБАЛКА** «*Той дружкó шукає [молодуху], кенбалку вже робить*» [Ігнатюк, 37]. 2. **КИМБАЛКА** «*кімбалка і кімбілка* – обручка з ліщини на голову, яку колись дівки накладали в підляському народному одязі» [Ігнатюк, 97].

КИНДЮК ч. 1. анат. Шлунок свині. **КИНДЮК**. «*кіндюк – żołądek wieprzowy*» [Łabowicz, НБіН, 6/2010,

34]; **КЕНДЮХ**. «То складал'и в кен-д'ух [шматки м'яса для тривалого зберігання]» [Арк, 70]; **КІНЬДЗЮК** ч. «*kínhz'uk 'żołądek świni'*» [AGWB V, m. 70]. **2.** кулін. «*Puod Welykdeń tama rekła pasku, drożdżowy baby, mazurky. Pekłoś i waryłoś mnieso, robyłoś kyp-diuku, kuńru*» [НБіН, 2/97, 38].

КИНУТИСЬ [к'інутис'] -ус', -ес'а, док. Почати виконувати якусь важливу роботу. «*К'ін'с'а, то йа помож'у*» [Арк, 71].

КИСИЛИЦЯ ж., кулін. «*Влітку зі свіжих черешень, а взимку з сушених готували —кисилицю*», яку заправляли борошном, сметаною» [Борисенко, 217].

КИСТКА ж. «*ky'stka 'krzemień'*» [AGWB VI, m. 166].

КИТАЇ мн. «*До —чілка*» чіпляли різнокольорові стрічки (—стягил, —китайл)» [ІК-В, 187].

КИТАЙКА -и, ж. **1.** «*китайка* — шовкова стьожка, стрічка» [Ігнатюк, 97]; «*К'оси дивчіта розпуск'алі і г'олову прибир'алі такіми шир'окими кит'айками*» [Ігнатюк, 60]; **КИТАЙКА**. «*kit'ajka 'wstażka'*» [AGWB IX, m. 490]; «*hulač'ki s kitajkamy v's'akix ku'loruf*» [CzW, 118]. **2.** «...На святкову спідницю нашивали барвисті стрічки (—китайки) та фабричну мережку» [ІК-В, 183].

КИТКА ж., бот. «*к'ітка*, -и волоть вівса, волоть проса» [Горбач, 465].

КИЧ виг. «*кич* 'вигук, яким відганяють овець'» [АУМ, к. 349].

КИЧА! виг. «*к'іча!* вигук прога-няти овечку» [Горбач, 465].

КИША! КУДА! виг. «*к'іша! куд'а!* вигук проганяти овець» [Горбач, 465].

КИША, КИША виг. Вж., щоб прогнати душі померлих після поминального обіду. «*Киша, киша душечки! Котра старша і більша то дверима, котра менша вікном*» [НБіН, 6/2003, 36].

КИШКА ж. **1.** анат. Еластична трубка як частина травного тракту; «*к'ішка*, -и кишка (-і'у' бебехи корови)» [Горбач, 465]. **2.** **КІШКА** -и', ж., кулін. Те саме, що КАШАНКА. «*Бо то ни назив'алася кашанка тільки к'ішка*» [Ігнатюк, 78]; «*Перед Н'овим р'оком то ход'ілі, то вже к'ішку пек'ут, тоді к'ішку вінесут, по кус-к'ов'і дай'ут*» [Арк, 71]. **3.** «*кишка*, -и вальок м'який у хомуті» [Горбач, 465]; «*ky'eška 'kiszka w chomacie'*» [Tarn, m. 112].

КИЯКА -и, ж., згруб. Великий кий, велика палиця. «*І в'озить, і в'озить* [б'є] киякою» [Ігнатюк, 52].

КІВАЙКА -и, ж. Деталь ковричка. «*О то є колес'о, то є л'авочка, а тут є кивайка, вона так крутить колес'о*» [Ігнатюк, 62].

КІЗЛЯК ч. «*Мололи переважно на парових та водяних млинах <...>, а також на вітряних млинах (—кізляках)*» [Борисенко, 215].

КІЗЬБА ж. «*к'із'ба* 'косовиця (сіна)'» [АУМ, к. 317].

КІЗІЮ-КІЗІЮ виг. «*kiz'u, kiz'u 'przywoływanie konia'*» [Janiak95, 79].

КІЗЯ ж., дит. **1.** «*Кізя* — жереб'я» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25]. **2.** Кінь. «*Підляська бабуся та її онуки з коником і корівкою, тобто —кізью*»

i —бицьою» [Лабович, НБіН, 1/2012, 13].

КІЗЯ-КІЗЯ-КІЗЯ *виз.*
«*kiz'a kiz'a kiz'a* 'okrzyk wydawany przy przywoływaniu źrebiąt'» [Cz94, 202].

КІЙ *ч.* 1. «*kiï* 'w maślnicy: kij z drewnianym krążkiem na końcu do zbijania śmietany', – *kiï i kruż'ok*» [Cz94, 202; AGWB VI, m. 187]. 2. «*kiï* 'kij, którym obraca się kamień żaren'» [CzS, 124]. 3. «*kiï* 'laska'» (ціпок) [AGWB IX, m. 496].

КІЙОК *ч.* «*kiï'ok* 'kij z drewnianym krążkiem na końcu jako narzędzie do zbijania śmietany na masło'» [AGWB VI, m. 187].

КІКТЬ *ч., анат.* «*kikt'* 'kłykieć, staw palca w ręki'» [Janiak95, 79].

КІЛА *ж., медиц.* 1. Грижа. «Кіла – др. русск. = грыжа» [Бессараба, 306]; «*А од'ін оде, [тихіше] то Іван Б'елорус, бив свáтом, і в його біла к'іла, к'іла ви бив*» [Арк, 71]. 2. «*kiłá* 'przepuklina'» [Janiak95, 79].

КІЛАВИ [к'ілави] *-а, -е.* Такий, що має грижу. «Кілавы = страдающій грыжей» [Бессараба, 306]; «*А од'ін оде, [тихіше] то Іван Б'елорус, бив свáтом, і в його біла к'іла, к'ілави бив*» [Арк, 71]; «*kiłavu* 'o człowieka: chory na przepuklinę'» [Cz94, 202].

КІЛЗИ *мн.* «*kiłzy* 'kieżnowiędzidło'» [Tarn, m. 111].

КІЛІСЬ [к'іл'іс'] *присл.* Те саме, що КЄДИСЬ. «*Зуби бул'і к'іл'іс' бул'і здорові, здорові зуби*» [Арк, 71].

КІЛШЕЧОК [к'іл'ішечок] *-чка, ч.* Чарочка. «*То ше ї дав по к'іл'ішечку [горілки] і грóш'і запла- тів... Ос' такий...*» [Арк, 71]; **КІЛ-**

ШИЧОК. «*tihi'duxa naty'vaie tam ki'lišyčok ho'ryúki*» [CzW, 33].

КІЛЬКА *займ.* Декілька. «*Там кілька винкі постáвлять як така хурúошша дівка то з п'ять винкі*» [Ігнатюк, 31].

КІЛЬКО ВЛІЗЕ *фраз.* Скільки є змоги; скільки є сил і бажання. «*s'py'vait' kílko nam tylko v'lize*» [CzW, 160].

КІЛЬКО *займ.* «*кілько, ку́олько і ку́олько – скільки*» [Ігнатюк, 96]; «*Но, й вже дружко кільки віторгує тілька постáвить їм [горілки]*» [Ігнатюк, 31].

КІЛЬКОРО *числ.* Декілька. «*Сідят кількоро дубічлян, в буольшості охочих до поговорі'ня про поді'ї з-перед 60 лі'ет*» [Гаврилук, НБіН, 3/2001, 26]; «*Часом кількоро коні треба било, коб якоесь тяжке желі'ство до мліна привезті*» [Плева, НБіН, 4/2018, 20].

КІЛЬО [к'іл'о] *-а, с.* Кілограм. «*Куп'ів два к'іл'а ковбасі; Чéрес хáту сус'іт то прив'іс тріццит' к'іл' правз'івк'і; А сват к'іл'о цукéрку на- берé, дайé*» [Арк, 71]; «*tam bi'ło... то... kílun dvač:at' p'iat'*» [CzW, 14]; «*Той пуошóв, зробів йому пáлку, два-націть кілі таку пáлку*» [Ігнатюк, 34].

КІМИТИ *-млю, недок.* «*кімити – тямити, пам'ятати*» [Ігнатюк, 98].

КІМНУТИ *док. (?)*. «*Нерáз тая ба́ба кімнула його́*» [Ігнатюк, 45].

КІНУТИСЯ *док.* Перекинутися – стати зозулею. «*Кінулася зазулею, на каліні сїела; / Почала ковáті, ремненько плакáті*» [Житецькій, 301].

КІПЦІ *мн.* Купи овочів. «*ŭ k'ipcax w lux'owu kart'oxli rum'erzły*» [Kuraszkiewicz, 149].

КІРАТ [к'ірат] *-а, ч.* Сільсько-господарська машина, що працювала від руху коней по колу. «*Ал'е máло билó в сил'е шл'іфтóвок, тих і к'ірату máло, онó пшева́жн'е рука́м'і молот'іл'і*» [Арк, 71]; **КЄРАТ** [к'єрат]. «*А там у ме́не вдóма то билá та́йа маши́на кун'ми – к'єрат*» [Арк, 71].

КІРЗОНКА [к'ірзónка] *-и, ж.* Сучасний кордон між Польщею і тодішнім Радянським Союзом по лінії, яку запропонував англійський політик Керзон. «*Ше ми́ д'іт і прад'іт був, то там бу́ло Брєс'ке во́йєвúтство, а гра́ниц'а, та к'ірзónка, пир'ір'ізала... Одм'іні́лос'а все...*» [Арк, 71].

КІРПІЧ [к'ірп'іч] *-а, ч.* Цегла. «*Е́та це́рков ма́йе то́же вже йак'іс' сто два́цят' л'ет на́вет, будова́на билó за ца́рízма с к'ірп'іча́*» [Арк, 71]; «*Disiaj, prosze was, wże je skazat' pidisiat procent budynkiw no-wych, kiedyś byli sołotoju kryty, a diś wsio kirpiczom i s kirpicza*» [TG, 216].

КІРУНОК [к'іруно́к] *-нка, ч. 1.* Напрямок. **КЄРУНОК.** «*Направи́лся шосо́ю в керу́нку на Білове́жу*» [НБіН, 6/95, 23]. **2.** Стиль, манера виконання. «*Вун сам зна́йе, йак п'іса́т'і [ікону], ма́йе, ма́йе сву́ї к'іруно́к і ма́йе сво́йє... виобра́з'н'е*» [Арк, 71].

КІСЄЛІК [к'іс'єл'ік] *-а, ч., кулін.* Кисіль. «*К'іс'єл'ік подава́л'і [на весі́л-лі]... А то́ вже пу́з'н'и к'іс'єл'ік*» [Арк, 71].

КІСІЛЬ *ч., кулін., обряд.* «*kis'it* || *kys'it* || *kis'iel* 'kisiel owsiany lub gryczany, przygotowywany na wieczrę wigilijną'» [Dudek, 192].

КІСКА *ж.* Плетена смужка із жита як основа пошиття бриля. «*Гарним матеріалом є житня солома, яку використовували для пле-тення літніх капелюхів (брилів). Різними варіантами техніки — кіскил плетуть від 3 до 7 стрічок*» [К-В, 245].

КІСЛОТА [к'іслотá] *-і, ж.* Те саме, що КВАС-3. [Арк, 71].

КІСТКА *мн.* Різновид китички. «*Верх шапки [рогатки] був чотири-кутним, Обшивали по швах синім шнурком, а — роги́л закінчували тако-го ж кольору кутасиками, званими — кістками*» [К-В, 204].

КІСЬ-КІСЬ *виг.* «*kis', kis'* 'przywoływanie konia'» [Janiak95, 79].

КІСЬТЬ *ж., бот.* «*kiśt' 'kiść 'kłos owsa i prosa'*» [Tarn, m. 140].

КІТАЛЬ || **КІТЕЛЬ** *ч.* «*k'ital* || *k'itel* 'wełniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

КІТІЕЛЬ *ч. ?* «*Над столом кітіе́ль вісит / Сам Бог корова́й місит / Аньо́ли воду но́сят...*» [НБіН, 6/2003, 14].

КІТКА [к'ітка] *-і, ж., бот.* Вітка проса. [Арк, 71]; «*k'itka 'kiść 'kłos owsa i prosa'*» [Tarn, m. 140].

КІТКА *ж.* Кішка. «*kit, kitka*» [Kuraszkiewicz, 149].

КІТРАДЬ *ж.* Зошит. «*У на́шу́ї темни́ці [хаті] не було ні одне́ї кни́жки, ні одне́ї кітраді, ні каран-даша*» [Петручук, НБіН, 1/2003, 31]; «*Ku'lki ja tam znaw, ku'lki pomentaw tych ludy, z takych, szczo jich uże dawno, dawno neta, to ja jich u swoju kitrad' wnaw*» [УнП, 67].

КІХІКАТІ *недок.* «Кихікати = покашливать» [Бессараба, 306].

КІЦЛЯТИ [к'іц'іл'áти] -áйу, -áйеш, *недок.* Лоскотати. [Арк, 71].

КІЦЯ *ж., дит.* «Кіця – кіт» [Ла-бович, НБіН, 3/2012, 25].

КІЧА ПУШЛА, КІЧ! *виг.* «Ове-чок кликали по-різному, в залежності від села: кшу-кшу напр. у Збучі, безь-безь на Стебках, проганяли кіча пушла, кіч!» [Лабович, НБіН, 2/2017, 28].

КІЧКА *ж.* «кічка – cześć wozu» [Łabowicz, НБіН, 6/2010, 34].

КІШКА *ж.* 1. 'kiszka, jelito'. 2. *кулін.* «k'iška – kašanka» [Janiak95, 79; AGWB VI, m. 196]; 'kaszanka, kiszka nadziewana masą z tartych kartofli (bądź kaszy i krwi)', – *napekl'am kiš'ok*» [Cz94, 202; Cz Nosów, 155].

КІШУНКА *ж.* Кишенька. «No a mołodaja, to bere żyto tam deś u kiszónku» [TG, 200].

КІЯНКА *ж.* Дерев'яний прац, який використовували при пранні полотняного одягу. «do ryki / vyperet ta'koj' ki'janko z d'revna» [CzW, 186; AGWB VI, m. 125].

К'ЙОСОК «[к'йóсок] -ска, ч. Кіоск. I зашóв до к'йóску, купів б'улку і там йакóгос' квáс'ного молóкá» [Арк, 72].

КЛАДБИЩЕ *с.* Кладовище. «...I батьки дуживіли..., тут лежать на кладбици» [НБіН, 5/2012, 10].

КЛАДОВКА *ж.* «кладóўка, -и / комóра, -и спіжарня» [Горбач, 465].

КЛАДОЧКА [клáдочка] -и, *ж.* Лава для сидіння. «Сид'áт' л'уде по кладочкáх» [Арк, 72].

КЛАПОВУХИЙ [клапову́хий] -а, -е. Такий, що має відстовбурчені вуха. [Арк, 72].

КЛАПОУХОВАТИЙ [клапоухо-ва́тий] -а, -е. Те саме, що КЛАПОВУХИЙ. [Арк, 72].

КЛАСТИСЯ *недок.* 1. Лягати спати. «Го́пір ка́жуть кла́стися в лу́ожко і нигде́ не ворохну́тися но лежі́ти» [Ігнатюк, 39]. 2. **КЛАС-ТИСЬ** [клáстис'] 3 ос. одн. мин. ч. клáлос', *недок.* Йшлося, готувалося. «До вис'іл':а клáлос' в́же» [Арк, 72].

КЛАТКА *ж.* «klatk'a 'kładka do przechodzenia przez rów'» [Cz94, 198].

КЛЕЇТИСЯ *недок.* «клеї́тис'а добре робитися: в руках не клейі́ц'а» [Горбач, 465].

КЛЕКОТАТИ *недок.* «клеко́та-ти клекотати: бóц'ун клеко́че» [Горбач, 466].

КЛЕКОТКА *ж.* «Магічний оберег для корів несли й дерев'яні (з липи) довбасні (у вигляді коритця) дзвіноч-ки довж. коло 20, висотою 15 см: звонички, клекоткі» [Мац, 100].

КЛЕЛІ *мн.* «клéл'і, -ўў сили, здоров'я: у́же у ко́го клéл'ўў нема́» [Горбач, 466].

КЛЕХА *ж.* «Кроїлися ногавиці з чотирьох кусків: дві холоші (—клехи||, —клешині||), вставка ззаду і пасок» [ІК-В, 188]; **КЛЄХА** *ж.* «kl'eha 'no-gawka'» [AGWB IX, m. 473].

КЛЕЧАЛЬНА СУБОТА [кле-чáл'на субóта] -ойі -и, *ж., реліг.* Субота перед Трійцею. «В Клечáл'ну субóту теж^м пом'іна́йе ба́т'ушка вс'іх помéрлих» [Арк, 72].

КЛЕЧАНЄ [к'лечан'є] -а, с., *реліг.* Зелені святки; Трійця.
КЛЄЧА-НЄ [к'л'ечан'є]. «А на К'л'ечан'є вес'іл'у'ов! Ої!» [Арк, 72];
КЛЄЧАН-НЯ [к'л'ечан':а] [Арк, 72];
КЛЄЧАНЄ «На Підляшші це свято називають по-різному, між іншими адаптуючи церковні назви: Тройця, Труойця. Найпоширенішою є, все таки, *Клєчанє*» [Лабович, НБІН, 3/2020, 37];
КЛЄЧАНІЄ «Берез'інойу ву^ос^з учеп'іани, йак на К'л'ечан'ііє, на Зел'оні свйонтк'і» [Арк, 72].

КЛЄШНЯ *ж.* «клешня 'штанина, ногавиця'» [Лесів, 420]; «Кроїлися ногавиці з чотирьох кусків: дві холоші (—клехи, —клешні), вставка ззаду і пасок» [ІК-В, 188].

КЛЄЩЕ *мн.* «Оригінальне приладдя для рибальства —клеще було поширене над Бугом, на Володавищині» [Бор, 111].

КЛЄБАНІЯ [к'л'єбан'іія] -ііі, *ж.* Будинок священника. «За ётойу цёрквойу йес'ц' кл'єбан'іія, там вун [батюшка] живе» [Арк, 72];
КЛЄБА-НЬЯ *ж.* «klebańia 'plebania'» [Cz94, 198];
КЛІБАНІЯ *ж.* «klib'ańia 'ple-bania'» [Janiak95, 74].

КЛЄКОТУН *ч.* «Бусьол бусьол клекотун / Злапав бабу за ковтун» [Лабович, НБІН, 3/2012, 28].

КЛЄКУОТКА *ж.* «Клекуотка = трещетка» [Бессараба, 306].

КЛЄНЧНІК *ч., реліг.* Місце в костелі для молитви на колінах. «та-ту толодеї пайхо'риш:уту дувапату ву-сте'лаіє тил'дом кленч'нікі» [CzW, 120].

КЛЄПАДЛО *с.* «klep'adlo 'podpórka, na której trzepie się włókno lniane'» [AGWB IX, m. 408].

КЛЄПАТИ *недок.* Вибивати трі-пачкою рештки стебел льону з волок-на. «be're ta'kuju tşy... try'pačka nazy'vali <...> k'le'pa'ut' to' lon» [CzW, 185].

КЛЄПАЧКА *ж.* Мечик для витріпування решток стебел льону з волокна. «to' sta'pok z'roblony' ie z 'derewa / nazy'vaieta k'le'pačka» [CzW, 116]; «klepačka 'narzędzie do trzepania włókna lnianego w celu usunięcia resztek paździerzy'» [Cz94, 198]; «klep'ač-ka || klep'acka» [AGWB IX, m. 407].

КЛЄПІСКО *с.* Тік для молотьби зернових. «zd'ujme joh'o [льон] s-fuõry na k'le'pisko» [Kuraszkiewicz, 155]; «k'le'pisko ro'bitos'a z h'liny» [CzW, 89]; «[Де ви молотили ціпом?] В клун'і на кл'еп'іску, на токов'і» [Арк, 72; Pelcowa93, m. 3];
КЛІПІСКО «k'lip'isko – tok» [Janiak95, 74].

КЛЄРИК *ч.* «kleryk 'kleryk'» [Cz94, 198].

КЛЄЧНА СУБОТА [к'л'єчна субота] -ейі -и, *реліг.* Те саме, що КЛЄЧАЛЬНА СУБОТА. «К'л'єчну суботу теж пом'інаіє бат'ушка вс'іх помёрлих» [Арк, 72].

КЛЄШНЯ *ж.* «kl'eşńa 'nogawka'» [Tarn, m. 35; Janiak95, 74; AGWB IX, m. 473].

КЛЄЩІ [к'л'єшч'і] -ів, *мн.* Деталь ярма. «Такіа л'амец, такіа подкладка (так хамут устроїени), там кл'єшч'і» [Арк, 72].

КЛИК *ч., анат.* «klyk 'klykieć'» [AGWB V, m. 23].

КЛИНИ *мн.* «Спереду вони [спідниці] були трохи коротші, а ззаду довші, мали широкі складки (—клини!). Це були святкові спідниці для молодих жінок та дівчат» [КВ, 184].

КЛИЧКА *ж.* Прізвисько. «Маю в околиці нову кличку: —Українець! або —Ukrainiec!» [НБіН, 2/2004, 53].

КЛИШАВИТИЙ [клішавитий] *-а, -е.* Такий, що під час ходьби тре коліними. [Арк, 72].

КЛИШАТИ *недок.* «клішати, -айу ходити тручи колінами» [Горбач, 465].

КЛИШОНОГИЙ *-а, -е.* «клишоногий з колінами в формі “Х”» [Горбач, 465].

КЛІЄЩЕ *мн.* «*kliešče* ‘drewniane kleszcze choma’» [Cz94, 198].

КЛИНОК *ч.* 1. «*kl'in'ok* ‘zabojnik u kosy’» [Tarn, m. 60]; «*klin'ok* ‘drewniany klinek służący do przymocowania kosy do kosiska’» [Cz94, 198]. 2. «*klin'ok* ‘kliny pod rękawami koszuli’» [AGWB IX, m. 493].

КЛІТКА [кл'ітка] *-и, ж.* 1. Закрите приміщення для птахів чи тварин з металевих або дерев'яних прутів (у багатьох н. пп.). 2. [кл'ётка]. Крамниця єврея. [Арк, 72].

КЛОМНИ *мн.* «На узбережжі Бугу, на Ленчисько-Володавському поозер'ї використовували рибальське начиння власного виробу: —вершикл, —кломніл, —блешніл» [Бор, 111].

КЛОНІЦА *ж.* «клон'іца, -і / л'ушн'а, -і ручиця воза» [Горбач, 465]; **КЛОНІЦІ** *мн.* «*kłon'ici* ‘kłonice’» [Tarn, m. 104]; «*kłonica* ‘w wozie: kłonica (przednia) i tylna’» [Cz94, 198]; **КЛОНІЦЯ**. «*kłonyca* – *kłonica*» [Janiak95, 75].

КЛОПОТ *ч.* «клóпот, -а [деталь у жорнах: *клóпот тримáйє мл'ó-нича*]» [Горбач, 465].

КЛОПУВАТИ [клопува́ти] *-у́йу, -у́йєш, недок.* Мати багато клопоту. «Зел'єнкé [гриби] *такі'єйі... воні зел'он...* То треба багáто клопува́ти [щоб відмити від піску]» [Арк, 72].

КЛОСИ [клóси] *мн.* Колоски (жита, пшениці). «Жіто вже *такóйє...* Чáсом висна́ вчєсна... Вже колосу́є – *клóси вихóд'ат*» [Арк, 72].

КЛОЧЕ *с., збір.* 1. «*kłocze* ‘kłaki, odpadki przy czesaniu lnu’» [Cz94, 198]; «*kł'ocze* ‘odpadki przy trzepaniu lnu’» [AGWB IX, m. 409]. 2. *ткац.* Гірший ґатунок волокна; клоччя. «*i tedy prad'e kł'ocze na t'iexi*» [Kuraszkiewicz, 155].

КЛУБКÓМ ПРИКОТ'ІЛО [клуб'кóм прикот'іло]. Очевидно, йдеться про кульову блискавку. «*I в той час заgrim'іло... <...> Ми не бáч'ілі малійє, што клуб'кóм прикот'і-ло і тут йогó заб'іло*» [Арк, 72].

КЛУМАК [клумáк] *-á, ч.* Дорожня валіза, чемодан. «Прóсто с *тім'і клумака́м'і йа з мужикóм б'іл'і*» [Арк, 73].

КЛУНИЦЯ [клуніц'а] *-і, ж.* Люшня біля воза. «В нас *л'ушн'а, е, до вóза, а там клуниц'і, клуніц'а*» [Арк, 73].

КЛУНЯ *ж.* «*kłunia* ‘stodoła’» [CzD, 161; AGWB VIII, m. 318].

КЛУП *ч., анат.* «*kłup* ‘biodro’» [AGWB V, m. 26].

КЛУТКА *ж.* «*kłutka* ‘kłodka’» [Janiak95, 75].

КЛЬОК [кл'ок] -а, ч., етн. Те саме, що ПЕКАР. [Арк, 73].

КЛЬОКОТИТИ док.

«кл'окот'ї-ти б'ус'ол кл'окотїт» [Горбач, 466].

КЛЬОМБИ || **КЛЬОМПИ** мн.

Взуття з дерев'яними підошвами. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28]; «...Верх черевікув зо скуори, а пуд сподом прибіте дерево. <...> Називалось тоє обув'є —кльомби||» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29]; «kl'omby» [AGWB IX, m. 498].

КЛЬОН¹ ч. «klon 'przekleństwo, przeklinanie'» [Janiak95, 75].

КЛЬОН² ч., бот. «кл'он, -у клен (Acer)» [Горбач, 466]; «klon 'klon; Acer'» [Janiak95, 74]; **КЛЮ**^{ОН}. «kluon» [Cz94, 198].

КЛЬОЦ [кл'оц] -а, ч. Відрізана частина від стовбура дерева. «То на тартаківі тійї кл'оци...» [Арк, 73]; «кл'оц, -а відземок зрубаного дерева» [Горбач, 466]; «kloc» [AGWB IX, m. 453].

КЛЮКА ж. 1. «kl'uka 'widły do ściągania gnoju'» [Cz Atlas, m. 53]. 2. «Цей мотуз зачеплюють [на возі] з одного боку за таку дерев'яну **клюку** та по двох боках за **рубель**» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 34].

КЛЮЦКІ мн., кулін. Галушки. «t'iēsto s'a miēsīt fkor'añc'i na pīroh'i na kluck'i» [Kuraszkiewicz, 155].

КЛЮЧ ч. 1. «kluč 'kluczka u stud-ni'» [Tarn, m. 83]; «кл'уч, -а жердка тягти воду з криниці» [Горбач, 466]; «kluč 'drażek, do ktorego przymoco-wuje się wiadro, umieszczony w górnym końcu do ramienia żurawia'» [Cz Nosów, 154; Janiak95, 75]. 2. Ко-лодязний журавель. «kluč 'żuraw studzienny'»

[AGWB VI, 108]; «Коло третьої або четвертої хати був колодязь з журавлем, чи ключем, як там звуть журавля» [Нечуй-Ле-вицький. НБіН, 1999, №5–6, 21]. 3. «саморобний гачок до засуву» [Горбач, 466].

КЛЮЧКА ж. 1. «klučka 'drażek (do którego przyczepia się wiadro) przymocowany w górnym końcu do ramienia żurawia'» [Cz94, 198; AGWB VI, m. 145]. 2. «кл'учка, -и кулька микати сіно» [Горбач, 466]; «klučka 'widły do ściągania gnoju'» [Cz Atlas, m. 53]. 3. «kl'učka 'pogrzebacz'» [AGWB VI, m. 164]. 4. Сапа з трьома зубами. «Але всіє вже саділі пуд плуг [картоплю], а не ключкою і у загони» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9]. 5. «kl'učka 'laska'» [AGWB IX, m. 496].

КЛЯК ч. «klak 'dzwono koła'» [Janiak95, 74].

КЛЯКАТИ недок. Ставати на коліна під час молитви. «bury buli / to tu'dy svy'tyli hrom'nyci // i kla'kali čala ro'dyna // mo'liliša» [CzW, 172]; «A byli takije szcze lieta, szto bywało staryje lude jak powychodiat, jak zobaczat szto samochod ide, to klakali na ko liena i Bohu molilisie, bo kazali, szto antichrist jiede» [TG, 190].

КЛЯКНУТИ [кл'акн'ут'ї] -у́, -е́ш. Док. вид до КЛЯКАТИ. «В і'їал'ї рук'ам'ї [зерно], шуф'ел'ка так'їа зроб'їана, кл'акне тут тої – і зб'оже с пол'овойу і к'їдаїе» [Арк, 73].

КЛЯМКА [кл'амка] ж. «кл'амка, -и ручка з крючком причиняти двері» [Горбач, 466]; «Ми там до кл'амк'ї ўха поприставл'ал'ї – сл'ухал'ї» [Арк, 73]; «klamka 'ruchoma rączka u drzwi'» [Cz94, 198; Janiak95, 74].

КЛЯМОТИ *мн.* Старі непотрібні речі. «Ще я возів господиню із клямотами на станцію» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 32].

КЛЯПА¹ *ж.* Вилога на передній частині верхнього одягу; лацкан. «Todi wonu hurtoju na mene z butylkamy i pozamy. Rozbyly meni holowu. Todi ja jednoho —za klaryu i u wikno!» [НБіН, 6/2003, 25].

КЛЯПА² [кл'апа!] *незмін.* Прокльон з побажанням комусь померти. «Хаї тобі кл'апа!» [Арк, 73].

КЛЯПСИ *мн., бот.* «кл'апси, -ўў сорт грушок» [Горбач, 466; НБіН, 4/2022, 28].

КЛЯРИ [кл'ари] *мн.* Непристой-на поведінка (?). «Придуть хлопці [малювати шибки вікон], а там де ни пушлі — е! — то дівка там кл'ари замáзан'і» [Арк, 73].

КЛЯСА [кл'аса] *-и, ж. 1.* Шкіль-ний клас. «За Пóл'шчи до трéт'ійі кл'аси ход'іла» [Ігнатюк, 67]; **КЛА-СА.** «Я вступів до шкóли ходіти, до пійтої клáси. І там укóнчив шóсту клясу» [Ігнатюк, 67]. **2.** Рівень родючості землі. «У нас шо ш? Пйáта-шóста кл'аса. <...> В нас нимá чит-вérтойі, де в кóго, мóже, йакáйя лáточка нáйдец':а, о. В нас слáбийі зéмл'і, так» [Арк, 73].

КЛЯШТОР *-а, ч.* «кляштор — монастир» [Ігнатюк, 97].

КМІНОК *ч., бот.* «kmin'ok 'kminek; Carum carvi» [Cz94, 198].

КМОЧИ *мн. ?* «Там на вигони ходили кони / Всьо железни кмочи» [Рижик, НБіН 1/93, 21].

КНЕБЕЛЬ *ч.* «кнебел', -бл'а дерев'яна ключка зав'язувати пере-

весла снопів» [Горбач, 466]; **КНИБЕЛЬ** «kn'ybel 'drewienko używane dawniej przy wiązaniu snopów» [Janiak95, 75; Cz94, 198; AGWB VIII, m. 312]; «był taki kii <...> knybel» [CzW, 45].

КНИБОТЬ *ч. ?* «Беруть кавалок кия і роблять з нього швайку, котра навзгрубша і наздовж повинна бути, як —книботь, себто: з півліктя вздовш...» [ВЗФ, 357].

КНИГА¹ *ж.* Велика за обсягом або важлива за змістом книжка.

КНИГА² *ж., орн.* Чайка. «кніга — чайка» [Ігнатюк, 97]; «Люде так приказували, що як книга робит гнізно на купині, то буде мокре літо, а як міжду купиною, в долові, то літо сухое» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 31].

КНИГАВКА *ж., орн.* «kn'yhavka 'czajka» [Janiak95, 75; Ігнатюк, 97]; «Як книгавки роблять гнізда по полі то буде мокре літо» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35]; **КНИГАВКА.** «Кнігавка = чайка» [Бессараба, 306]; «kń'ihauka 'czajka, Vanellus vanellus», — бацув з'is'аї kń'ihauki» [Cz94, 198].

КНИГИ *мн., анат.* «кніги, -г частина шлунка корови» [Горбач, 466].

КНИХАЮ *недок.* «Кнїхаю = чуть дышу, чуть живу» [Бессараба, 306].

КНИШ *ч., кулін. 1.* «Обов'язково випікали [на Святвечір] спеціальний хліб — кнїш, посередині з шишкою, що звалася —душа» [Борисенко, 218]. **2.** «кнїш, -а калачик» [Горбач, 466].

КНИШАМИ ПАХНУТИ *фраз.* Сповідання про смерть. «Там уже

книша́ми па́хне, гово́рат, йак хто умре́» [Горбач, 466].

КНОВЄ с. «*kn^ove* ‘dolna część spora’» [AGWB VIII, m. 311]; **КНУ-В’Є**. «*kniv’e*» [Janiak, 137].

КНУ^ОТ ч. Гніт. «Робімо кноти з ніток, беремо три нітки і сочимо їх до купи, воскуємо їх, вкладаємо кнуот до розвалкованого воску, звіва-ємо його, знов качаємо і виходит сви́ча» [Савчук, НБІН, 1/2004, 23].

КНУР ч. «кнур, -р’е кнур: мац’ору ведуть до кнур’е» [Горбач, 466]; «*knur* ‘knur, samiec świni’» [Cz94, 198].

КНУРУВАТИСЯ недок. «*knur^uies’a* ‘o świni, przejawiać porędy pociowy’» [Cz Atlas, m. 89].

КНЯГІНЯ ж., обряд. 1. «..и съ этих пор невѣста называется не только “молодою”, но и княгинею» [Янчук86, 76]. 2. **КНЯГИНЯ**. «Виплі-тали з колосся і квітів вінок, одягали його на голову дівчини-жниці (—княгині)» [Бор, 107]. 3. етн. «До найпопулярніших весняних забав належали —володар|| і —княгиня||» [Ігнатюк, НБІН, 2/2008, 15].

КНЯЖИЧ ч. Місяць. «*w pości z’ory i k^hażu^č albo t^his’ac’*» [Kuraszkiewicz, 154].

КНЯЗЬ ч., обряд. «Въ то-же время отправляется съ этой же цѣлью “молоды”, котораго называютъ также “молодецъ”, “кніазь”» [Янчук86, 76]; **КНІАЗЬ** [Янчук86, 76].

КНЯЗЯТА мн., обряд. Весільні молодий і молода. «Село великое, / Дуб’є високоє, / Коники воронье, / Князіата молодые» [Янчук86, 88]; **КНЯЗІАТА** [Янчук86, 88].

КОБ [коб || коп] спол. 1. Якби; коли б. «Зна́йу [пісню], а́л’е коп шче хто нагану́в» [Арк, 73]; «Ой коб я знала хто зятьом буде...» [ТПУПІ, 36]. 2. «коб – щоб (рідко)» [Ігнатюк, 97]; «І на стол’і, на місци, поста́вит [гасничка], коб бл’іжеї; Про́с’ат, коб го́сти пил’і і йі́л’і» [Арк, 73].

КОБЕЛЬ ч., іхт. «*kobel* ‘kiełb; Gobio gobio’» [Janiak95, 75].

КОБЄТА [коб’ета] -и, ж. Жінка; заміжня жінка. «Йа раз був в Позна́ну на ку́рси, то менé одна́ така́йа д’івчинка – ни д’івчина, так са́мо коб’ета бу́ла (то вже два́цят’ л’ет

То́му назáт бу́ло), то назва́ла менé украї́нцем» [Арк, 73]; **КОБІТА** «кобіта – жінка» [Ігнатюк, 97]; «кобіта, -и жінка, дружина» [Горбач, 466].

КОБИЛА ж. 1. «*kobyła* ‘klasz’» [Cz94, 199]. 2. «До начиння бондаря входила —кобила|| (лава для обтісування виробів)» [Бор, 114].

КОБИЛИЩЕ ж. і с., зруб. «кобілишче, -а шкапа: старáйа кобілишче» [Горбач, 466].

КОБИЛКА ж., орн. «Кобылка = иволга» [Бессараба, 306].

КОБИЛОВАРГИ мн., бот. «Ба-гато вирощували слив (місцеві назви: венгерки, терносливки, любачки, кобилюхи, кобиловарги)» [Бор, 109].

КОБИЛЮХИ мн., бот. 1. «Ба-гато вирощували слив (місцеві назви: венгерки, терносливки, любачки, кобилюхи...)» [Бор, 109]. 2. «Грибами називали тільки —правдивки|| (білий гриб), решту видів – —губами||. —Губи|| мали ще й власні назви: маслюки, бабки, козирки

(червоно-голови), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови, підпеньки, голубки, синяки, рижки, козаки, гладьохи, плиски, *кобилюхи тощо*» [Бор, 111, 114].

КОБ ТЕБЕ ПОКРУТИЛО! виг. Прокльон. [Лабович, НБіН, 1/2022, 34].

КОБ ТИ ЗДОХ! виг. Прокльон. [Лабович, НБіН, 1/2022, 34].

КОВАДЛО с. «ковадло, -а ковало» [Горбач, 466].

КОВАЛІХА ж. «kovalixa 'zona kowala'» [Cz94, 200].

КОВБ ч., іхт. Пічкур. «У різних українських говірках знайдемо різні назви пічура <...>. На Підляшші чуємо *ковб*, *ковбік*» [Лабович, НБіН, 3/2018, 27].

КОВБАНЯ ж. «*коубаня* 'калюжа'» [АУМ, к. 64].

КОВБЕЛЬ ч., іхт. «*k'ouïbel* 'pis-korz'» [AGWB V, m. 77].

КОВБІК ч., іхт. Те саме, що КОВБ. [Лабович, НБіН, 3/2018, 27].

КОВДРА ж. «*кобдра*, -и рід ватованого одіяла» [Горбач, 467]; «*k'ouïdra* 'kołdra'» [AGWB VI, m. 109]; **КОДРА** «*k'odra* 'kołdra'» [Cz Nosów, 152].

КОВЕРЕЦЬ ч. Килимок, на яко-му стоять молоді під час вінчання. «А бодай ти дивчинонька сиви воли мала / Ти б зо мною молоденьким на ко-верцю стала» [ТПУШ, 208].

КОВЕРЧИК ч. Килимок. «Кова-ны возы, кованы, / Коверчиками засланы» [Янчук86, 108].

КОВЗАНКА ж. «*k'ovzanka* 'sliz-gawka'» [AGWB VIII, m. 392].

КОВЗНАТИ недок. «*коўзнати*, -айу гнuzдати» [Горбач, 467].

КОВЙОР [ковйор] -а, ч. Килим, килимок. «*Дес' дадуть ковйор йак 'ї-с'а пуд нóg 'і чи шчо*» [Арк, 73].

КОВКНУТИ док. Ковтнути. «*Ковкнув як бусьол жабу*» [Лабович, НБіН, 3/2017, 35].

КОВНАК ч., бот. «*коўнак*, -а гриб-зонтик (великий) (*Lepiоla*)» [Горбач, 467].

КОВНЄРЦИ мн. «*koïn 'ercy* 'mankiety'» [Tarn, m. 33].

КОВОРІТОК «[ковор'іток] -ітка, ч., ткац. Прядка. [Арк, 73];

КОВРІТОК. «*ковріток* – прядка» [Ігнатюк, 97].

КОВОРОТ [кóворот] -а, ч. 1. Вал з ручкою, за допомогою якого дістають воду з колодязя; коловорот. «*кóворот*, -а барабан, вал з ланцюгом тягти воду» [Горбач, 466]. 2. Колодязний журавель. «*k'oworot* 'śmiga u studni'» [Tarn, m. 82]; «*k'ovorot* 'żuraw studzienny'» [AGWB VI, m. 142]. 3. ткац. Те саме, що КОВОРІТОК. «*То вуз'мут йак кóвороти кол'іс' (кóво-роту знаєте?), то беруть тóго т'аг-нут до... до колód'аз'а*» [Арк, 73].

КОВРОТОК [коврóток] -тка, ч., ткац. Те саме, що КОВОРОТ-3. «*Прал'і, коврóтк'і бил'і*» [Арк, 74]; **КОВРУ⁰ТОК**. «*ковруóток* і *ковріток* – прядка» [Ігнатюк, 97]; **КУВРІТОК** ч. «*kuwr'itok*» [Kuraszkiewicz, 149].

КОВРОТОЧОК [коврóточок] -чка, ч., ткац. Зменш. до КОВРОТОК-3. «*Тоді вже трéба прáсти, вже коврóточок і такó (показує, як прядуть)*» [Арк, 74]; «*то*

každa¹ musyť¹ mity s¹voho kow¹rotočka» [CzW, 105]; **КУВРОТОЧОК** «куврóточок» [Арк, 81].

КОВТУН ч., медиц. Хвороба, при якій волосся збивається у жмут. «**коўтун**, -а склеєний жмуток волосся від струпів на голові: *голова ў його йак коўтун дурна*» [Горбач, 467]; «*Як вже тії ковтуні заведуться, но то йдуть до такіх, о, шептуну́ов*» [Ігна-тук, 70]; «*Як згадують жителі села Збуч, ще у 1960-х роках траплялися люди з ковтуном на голові*» [Лабович, НБіН, 3/2019, 30].

КОВТЯХИ мн. «**коўт'ахі** кетяги лісових горіхів: *коўт 'ахі оріху́ю*» [Горбач, 467].

КОГДАСЬ [когда́с'] присл. Колись. «*Когда́с' йа пон'ав за́йца*» [Арк, 74; Громик-2, 48].

КОГДАСЬ-ТО-КОГДАСЬ [когда́с'-то-когда́с'] присл. Колись; дуже давно. «*Найшо́вс' тут такі́с'а когда́с'-то-когда́с' так 'ї д'ет, о, закупі́в тут...*» [Арк, 74].

КОГДА-ТО «[когда́-то] присл. Те саме, що КОГДАСЬ. «*Тут когда́-то бу́ло при́тї ос'удиво́, то в'і-те, о, за тейі да́л'ї ни пуши́ї п <...> там в^фс'о вода́ бу́ла*» [Арк, 74].

КОЄ-ДЕ присл. Де-небудь. «*Ще оде́жа коє-де яка́сь би́ла*» [Максим'юк, НБіН, 3/2018, 16].

КОЄ-ХТО [ко́йе-хто] займ. Хто-небудь. «*Ну там вже ко́йе-кого́ про́сит л'їти́х так 'їх там, бо вс'їх на пережо́вини ни про́сит*» [Арк, 74].

КОЖА ж. «**ко́жа**, -и шкіра» [Горбач, 466].

КОЖАН ч. «*kożan* 'nietoperz'» [Tarn, m. 175].

КОЖДЬОН займ. «**ко́ждьон** – *кожен*» [Ігнатюк, 97].

КОЖУХИ ХВАЛДОВАНІ БАБСЬКІ мн. Жіночі кожухи. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

КОЖУШИНКА ж. «*Краї рукавів, низ, поли [кожуха] обшивали смушком – —кожушинкою*» [ІК-В, 186].

КОЖУШНИК ч. 1. «*Шили їх [кожухи] сільські кушніри – —кожушники*» [ІК-В, 186]. 2. перен. «*Володя тих партизанув називає кожушниками, бо поза збираньом по війосках їдла і одежи ниц доброго не зробили*» [Оверчук, НБіН, 1/2007, 28].

КОЖУШОК ч., кулін. «*Худобі давали цілушку з книша і —кожушок* (вершок) з куті» [Борисенко, 218].

КОЗА¹ [ко́за] -і, ж. 1. Свійська рогата жуйна тварина родини порожнисторогих; Capra hircus (всі н. пп.). [Арк, 74]. 2. перен. Худа дівчина. «*Дівчину козою називали, бо вона як коза, а ще як така шпїцонога – тонкі ноги і хутко бігає як коза*» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25]. 3. обряд. «*koza* || *koza* 'drewniana maskara przypominająca kształtem głowę kozy, noszona przez kołęd-ników'» [Dudek, 192]. 4. «'krzemień, używany dawniej do rozpalania ognia'» [Cz94, 200]; «*koza*» [CzS, 130; AGWB VI, m. 166]; **КУЗА** «*kuz'a* 'krzemień'» [Janiak95, 76]; «*Дядько шматку спалів і мієв такую скриночку, тую шматку спаляну тримав і такіх два камені, як то казали – —коза*». Міжи тих камені кладе тую шматку спаляну і кусок серпа, пара раз потягне і папероса прикурував» [Сосна, НБіН, 2/2018, 15]. 5. 'stołek w kołowrotku, gruba deska osadzona na trzech nogach pod kątem poziomym'» [Cz94, 200]. 6.

«*koz^la* ‘urządzenie do wkładania kłoców na wóz’» [AGWB IX, m. 457].

КОЗА² [коза|| ко^за] -і, ж. 1. Приміщення, де тримали арештованих; ‘areszt’». [Арк, 74]; «*Такій арешт був в нас – називалася ко^за*» [Арк, 74]. 2. ‘dłuższy pobyt w szkole za karę’ [Cz94, 200]; **КУЗА** «*kuz^la* ‘więzienie’» [AGWB VII, m. 263].

КОЗАК [коза́к] -а, ч. 1. Вільна людина, борець. 2. бот. Підосичник; *Boletus aurantiacus*; «*Коза́къ = подосиновикъ*» [Бессараба, 306]. 3. [ку^о-за́к] бот. Те саме, що ЧЕРВОНОГОЛОВЕЦЬ. «*Ку^оза́к то ма́йе чирво́ну... то́йе, го^ловку*» [Арк, 74]. 4. Танець. «*И обую́мъ башкама, / Еще пуд-йдю́мъ козака* [танцювати]» [Бессараба, 257].

КОЗАКИ мн., бот. «*Грибами називали тільки —правдивки* (білий гриб), решту видів – —губами. —Губи мали ще й власні назви: *маслюки, бабки, козирки* (червоноголовці), *сивульки* (сироїжки), *курячі ножки* (лисички), *баранячі голови, підпеньки, голубки, синяки, рижки, коза-ки...*» [Бор, 111, 114].

КОЗАКОВАТИ -а, -е «*Козаківати = похажувати на козака, молодцеватий*» [Бессараба, 306].

КОЗАНКА ж. «*koz^lanka* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

КОЗАЧОК ч. 1. Весела чи жартивлива пісня. «*Rusin podlaski <...> się smuci lub weseli bez udania, bez przymusu i usposobienie to duszy wydaje w pieśni. Jeżeli tęskny, śpiewa dumkę; jeśli wesół śpiewa kozaczka lub krakowiaka*» [УнП, 111]. 2. Танець. «*Пригостившись [на весіллі], дівчатка просили дружбу вивести їх на*

двір погуляти. Танцювали завіруху, коза-чок, гайдука, польку, обертас, оберок, краков’як» [Б, 297].

КОЗЕЛ ч. Сидіння візника. «*Господар взяв за лейци і сів спереду на козлові, я сів з-заду на бричку*» [Плева, НБІН, 5/2021, 22].

КОЗЕЛЄЦЬ ч., бот. «*koz^lelec* ‘chaber bławatek’» [AGWB VIII, m. 368]; **КОЗЕЛЬЦІ** [козел’ці || козел’ци] -у, мн., бот. Те саме, що ВОЛОШКИ. «*На Йана зіл’ачко світ’ат – нарвати козел’цу, то нас страшили, шчо русалка в жити*» [Арк, 74].

КОЗЕЛЬКОВИЙ [козел’ковий] -а, -е. Темно-синій, фіолетовий. [Арк, 74].

КОЗИРКИ мн., бот. «*Грибами називали тільки —правдивки* (білий гриб), решту видів – —губами. —Губи мали ще й власні назви: *маслюки, бабки, козирки* (червоноголовці)...» [Бор, 111].

КОЗИРОК ч. 1. «*козиро́к, -рка* дашок шапки» [Горбач, 466]. 2. «*козиро́к, -рка / шчито́к* корси саней» [Горбач, 466].

КОЗИЦА ж. «*koz^lica* ‘kozica’» [Tarn, m. 76].

КОЗЛЕНЄ с. «*козлен’е, -éти / -ати* сарнення» [Горбач, 466].

КОЗЛЄ с. «*koz^le* ‘koźlę’» [Cz Atlas, m. 81].

КОЗЛЄНКО с. «*koz^lenko* ‘koźlę’» [Cz Atlas, m. 81].

КОЗЛИ мн. 1. Самці лісових кіз. 2. «*koz^ly* ‘wiatrówki’» [Tarn, m. 5]. 3. будів. «*koz^ly* || *kuz^ly* ‘koz^ly na grzbiecie dachu słomianego’» [Janiak95, 77]; «*koz^ly* ‘drażki pozbijane parami kładzione na grzbiet dachu słomianego’» [Cz94, 200]. 4. **КУЗЛИ**.

Підставка для різання дров. «*vže na kuz'laχ s'tavyt' // vže po'rižuť tyji d'rova na kohut'ki ta'kii*» [CzW, 59].

КОЗЛИНИ *мн.*, будів. Те саме, що КОЗЛИ-3. «*Верх [солом'яного] даху вибивали м'ятою соломною і закріплювали дерев'яними —козлинами*» [Рад, 121]; **КОЗЬЛІНИ** «*koz'-l'iny*» [CzW, 48].

КОЗЛІК *ч.* «*козл'ік, -а саранча*» [Горбач, 466].

КОЗЛЯК *ч.* 1. «*Мололи зерно у вітряках (їх називали на Володавищині —козляками)*» [Бор, 107]. 2. *бот.* «*Цього популярного гриба звать на Підляшші козляк (множина козлякі) або козьяк (множина козьякі). Це їстівний смачний гриб, що утворює мікоризу в основному з грабом*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 38]; **КОЗЬ-ЛЯК** «*koz'l'ak 'koźlarz babka'*» [AGWB VIII, т. 362]; «*коз'л'ак, -а березовик (Tachypus scaber)*» [Горбач, 466].

КОЗОНКА *ж.*, *пестл.* Кізонька. «*А тра козонці талярка дати*» [Ри-жик, 268].

КОЗУБ *ч.* «*На Володавищині, Підляшші використовували для сівби плетені з соломи козуби*» [Бор, 107].

КОЗУЛЯ *ж.* «*koz'ula 'kamień'*» [CzS, 130].

КОЗЬОЛ «*[коз'ол] -зла, ч.* 1. Самець лісової сарни. «*коз'ол, -зла сарнюк*» [Горбач, 466]. 2. «*коз'ол, -зла / -злі, -ўў півзини, кізлина на гребінці стріхи*» [Горбач, 466]. 3. Пристосування, на якому ріжуть дрова. [Арк, 74].

КОЗЬОЛОК [коз'олок] *-лка, ч.* Те саме, що КОЗЬОЛ-3. [Арк, 74].

КОЗЮК *с.*, *фаун.* «*koz'uk 'koźlę'*» [Cz Atlas, т. 81].

КОЗЯК *ч.*, *бот.* «*koz'ak 'koźlarz; Leccinum'*» [Cz94, 200; AGWB VIII, т. 362]; «*Цього популярного гриба звать на Підляшші козьяк (множина козьякі) або козьяк (множина козьякі)*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 38].

КОЗЯРІ *мн.* Група колядників. «*Групи [для колядування] формуються за місцем проживання і за віком. У Черемсі —отдельно ходять —Гондхарі, —Осередники і —Козярі*» [Вищенко, НБІН 3/92, 23].

КОЙКА *ж.* Ліжко. «*po'ložyla nas na ta'kei 'koic' y // 'uskuj'*» [CzW, 148].

КОКІЛЬ *ч.*, *бот.* Польовий бур'ян. «*кокіль*» [Михальчук, 554].

КОКО *с.*, *дит.* 1. «*Коко — яєчко*». 2. «*Коко — картопля*» [Лабович, НБІН, 3/2012, 25].

КОКОДАКАТИ *недок.* «*коко-дакати* кудкудакати: *кўрка кокодаче*» [Горбач, 466]; **КОКУДАКАТИ**. «*Коли курка знесла яйце — кокудаче (кокудакати), квоктуха — квокче (квоктати)*» [Лабович, НБІН, 4/2016, 35]; **КОКОДАКАЄ** «*kokodakaie* (3 sg. praes.) 'o kurze, wydawać głos': 'przed zniesieniem jajka', 'po zniesieniu jajka'» [Cz94, 199].

КО-КО-КО *виг.* Наслідування голосу курей. «*Він тую плахту на голову, вискочив з огню, біжить, ко-ко-ко, ко-ко-ко*» [ВЗФ, 364].

КОЛА *прийм.* Коло. «*А кола дороги облоги, / Готуй нам, пане, пиро-ги*» [Рижик, 265]; **КОЛЯ** «*Ой коля лози — виїли кози. / Коля доміни — виїли свини*» [Рижик, 268].

КОЛАЧОК *ч.*, *кулін.* «*kolaczok, zwykle l. mn. kolaczki 'ciastka drożdżowe z marmoladą'*» [CzD, 161].

КОЛВПОТОК ч. «кол'пóток, -тка коливороток для прядіння» [Горбач, 466].

КОЛЄГА [кол'єга] -и. 1. ч. Товариш; одноліток. «[Хто тримає вінці над молодими?] Ну старіши сваті, йак'ї... чи кол'єга, чи кузін йак'ї» [Арк, 74]. 2. ж. Товаришка, подруга. «А як я була дівчиною то моя коле́га була спрїтна» [Ігнатюк, 32].

КОЛЄГОВАТИСЯ [кол'єговáт'іс'а] недок. Дружити. «Воні вс'о вре́мїа кол'єговáл'іс'а» [Арк, 74].

КОЛЄЖАНКА [кол'єжа́нка] -и, ж. «колєжа́нка – колега, подружка» [Ігнатюк, 96]; «Ну нас бу́ло де́сет' мойїх кол'єжа́нок, нас де́сет'» [Арк, 74]; **КУЛІЖАНКА** «Колісь як бу́ло весіле – приходили до молодє́ї її куліжа́нки» [Ігнатюк, 42].

КОЛЄЖЕНЬСТВО с. Приятелювання. «*Wioń zaúsze мене zastai-laú, kob ja jomu samohonki pryniós – pjanusia була straszna – i тут ja kinuú z im koleżeństwo*» [TG, 208].

КОЛЄЙ ч. «*kolei 'koleina na dro-dze'*» [Cz94, 199]; «*kolei'*» [Janiak95, 75].

КОЛЄЙКА [кол'є́йка] -и, ж. 1. Порядок, який дотримувалися пряди-льниці, приходючи щодня на прядки. «Ход'їл'ї по кол'є́йц'ї до ка́ждийї – з'іс' в одноїї в хáт'ї, а зáвтра в дрúгуй ужé» [Арк, 74]. 2. Черга в магазині. «За хл'є́бом трéбуло кол'є́йку сто́йáт'ї» [Арк, 75]. 3. Черга, за якою випасають череду корів чи гурт овець. «Кол'іс' пастух'ї бїл'ї, те́пер пастухóв н'е бїло то ми с кол'є́йк'ї [пасли корів]» [Арк, 75]; **КОЛІЙКА**. «кол'ї́йка, -и черга: по кол'є́йц'ї; черга при пасінні

овечок: всі да́йут кол'ї́йку» [Горбач, 466].

КОЛЄЙНИ -а, -е. Наступний; черговий. «Думаю, што в най-блїжшїх лї́тїох вдасться нам приго-товаті інакшї кнїжкї, зрештою, збіраємо вже матеріали до колейної» [Лабович, НБІН, 2/2017, 6].

КОЛЄСО с. «кол'єсó, -á колесо: два кол'єсá перéдни: кол'óса – на деревїáних кол'óсах» [Горбач, 466]; «*koles'o 'koło'*» [Cz94, 199]; **КУЛІСО** «*kulis'o 'koło'*» [Janiak95, 75].

КОЛЄЯ ж. «*kol'eja 'ślad (kół wozu na drodze)'*» [Cz Atlas, m. 172].

КОЛИВО с., кулін., обряд. «На всїй дослїджуванїй територїї готували основну ритуальну страву – коливо з пшениці (у ХХ ст. подекуди з рису)» [Б, 304]; **КОЛІВО** «Кутя, яку зветь також коливом [при поминанні предків], це була варена постяна ячмінна каша» [Лабович, НБІН, 6/2012, 29].

КОЛИ ЛАСКА ВАША вст.сл. Будь ласка. «Полуднуйте, коли ласка ваша, сказала баба сміліше» [Нечуй-Левицький. НБІН. 2000, №1–2, 23].

КОЛИСАТИ недок. «колїсáти, -áйу колїсати: колїхáти дитїну» [Горбач, 466].

КОЛИСКА ж. 1. 'kołyska wiśaąca'» [Cz94, 199; Cz Nosów, 152]; **КОЛИШКА**. «Кольшка = большая продолговатая корзина, колыбель» [Бессараба, 306]; «Колїшка була за-вішуна до пóлапа» [Ігнатюк, 49]; «Ну то йа вз'алá завизáла [стоншку] так, йак-то кол'іс' тїйї колїшкї бул'ї тїйї, за колїшк[у]...» [Арк, 75]. 2. 'kołyska na

biegunach“» [Cz94, 199; Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 118]; **КОЛИШКА**. «Дитину колихали в ко-лисці (в гов. колишка)» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 29; АУМ, к. 287; Горбач, 466].

КОЛИСЬ присл. «колúс'(а) колись» [Горбач, 466]; **КОЛІСЬ**. «kol'is' 'kiedyś“» [Cz94, 199]; «[кол'іс'] Кол'іс' пастух'і біл'і, тепер пастухов н'е біло то ми с кол'ейк'і [пасли корів]» [Арк, 75].

КОЛИС(Я) присл. «колúс'(а) колись» [Горбач, 466]; **КОЛІСЯ** «Кол'іс'а збирал'і сир, сушил'і ї крутил'і – сєрики [робили] ї сушил'і» [Арк, 75].

КОЛИХАТИ недок. «kołux'atu 'kołysać'» [Cz Nosów, 152]; «коли-хати, -шú, -шеш» [Горбач, 466].

КОЛИХАТИСЯ недок. «коли-хатис'а хвилюватися: вóди колі-шуцца» [Горбач, 466].

КОЛІЙНИК ч. «кол'ійник, -а помічник пастуха овечок» [Горбач, 466].

КОЛІ-НЕ-КОЛІ «[кол'і-не-кол'і] присл. Інколи, іноді. Ну шче с'л'ез'а кол'і-не-кол'і купл'у» [Арк, 75].

КОЛІНО с. 1. анат. Коліно ноги. 2. бот. «кол'іно, -а колінце стебла» [Горбач, 466].

КОЛІПКА ж. Різновид рибальської плетеної з прутів снасті. «to йіш 'letńo po'roiu // kołipkiui to'viiu 'rybu» [CzW, 49].

КОЛІСЬ-ПРЕКОЛІСЬ присл. Дуже давно. «То колісь-преколісь сї'ти обходи [полів] билі» [Лабович, НБІН, 3/2020, 36].

КОЛІСЯКА присл. Колись. «...В тому часі [восени] весілья всьо

робили колісяка» [Лабович, НБІН, 6/2012, 29]; «Як хлопці ішли до войска, то найбуольш стивалі тії писні войскови. <...> Колісяка то тому хлопцьови робили гостину» [Лабович, НБІН, 2/2011, 21].

КОЛІСЯКІ присл. Колись. «Колісякі їх [журавлів] було барзо мноуго» [Лабович, НБІН, 4/2016, 32].

КОЛІ-ТО [кол'і-то] присл. Те саме, що КОЛІСЬ. «Шче поб'ід-н'ейшало [село], йак то (ни в'еду, кол'і-то) дел'іл'і с'ола на учástки!» [Арк, 75].

КОЛІЯЖ [кол'ійаж] -а, ч. Працівник залізниці. «Іду до того колійажса, же, мóже, достанус'а до Парц'ева» [Арк, 75].

КОЛКО || **КУЛКО** с. «kolko || kulko 'kołowrotek do nawijania nici na sewkę'» [AGWB IX, m. 437].

КОЛО ГОСПОДИНЬ с. Добровільне об'єднання жіноцтва. «Тепер пуд керовництвом сьветлицової Касі Філімонюк заложили Коло господинь» [НБІН, 1/2019, 33].

КОЛОВРУТНІК ч. «kołowrutník 'rzemieślnik wyrabiający kołowrotki do przędzenia'» [Cz94, 199].

КОЛОДА ж. «kolod'a 'kloc'» [Cz94, 199; AGWB IX, m. 453].

КОЛОДЕЦ [колóдец] -дця, ч. Колодязь. «kol'odec» [Kuraszkiewicz, 157]; «Там хороше зробл'ане [в капличці], там колóдец, значит, в серéдини, о» [Арк, 75]; **КОЛОДЕЦЬ**. «На пудвору новий колодець і відро» [ТПУП, 143]; **КОЛОДИЦЬ**. А вже пóтум стál'і у бát'ушки на подвурку коло колóдиц'а [святити воду]» [Арк, 75]; **КОЛОДЕЦЬ**. «kol'od'ec' 'studnia'» [Cz Nosów, 154]; **КОЛОДЯЗ** ч. «kol'od'az 'studnia'» [Cz Atlas,

м. 167]; **КОЛОДЯЗЬ** ч. «колóд'аз', -а криниця» [Горбач, 466].

КОЛОДИЦА ж. «колóдица, -і голова вазового колеса» [Горбач, 466].

КОЛОДКА ж. 1. Ствбур дерева, очищений від гілля. 2. **КОЛОТКА** [колóтка] -и^і, ж. Відрізана частинка ствбура. «Д'ім прии́ов, на колóтци с'ів с'ід'ім і читáйе» [Арк, 75]; «kolotka 'kloc'» [AGWB IX, м. 453]. 3. «kolotk'a 'piasta'» [Cz94, 199]; **КУЛОТКА** «kulotka 'piasta, część środkowa koła, w której schodzą się szprychy'» [Janiak95, 75]. 4. «колóдка, -и черенок ножа» [Горбач, 466]. 5. обряд. «Щодня варили вареники на сиропусний тиждень перед постом, який тут називався —Колодка» [Борисенко, 217]; «На Холмицині сиропусний тиждень частіше називався —Колодка, на Підляшші – —Масниця» [Борисенко, 219].

КОЛОМАЗЬ ж. «колóмаз', -і смавило до воза» [Горбач, 466].

КОЛОПЕННІК ч., орн. Горобець, бо скльовує насіння конопель. «Колопеннік: до колопнюв як унадяться, то страшила ставілі» [Лабович, НБІН, 2/2016, 38].

КОЛОПЕНЬКІ мн., бот. Зменш. до КОЛОПНІ. «Ой потопіла мене матуля як колопенькі в рові» [ТПУПІ, 224].

КОЛОПНИСКО [колóпниско] -а, с. Поле з-під конопель; [конóпниско]. [Арк, 75].

КОЛОПНІ мн., бот. Коноплі, *Cannabis sativa* L. «А ще було у моєї баби сі^ем'є з колопень, то було називане пташине молоко, його сушили і тоже валком вертілі, і

тогда залівали перевараною водою і досолоділі сахариною» [Григорук, НБІН, 2/2010, 13]; «У кабати колопні рвати...» [ТПУПІ, 53]; «Колопні мокнут колопні мокнут йдут люде витягаті» [ТПУПІ, 224]; **КОЛОП-НЯ** [колóпн'а]; **КОНОПНІ** [конóпн'і] [Арк, 75].

КОЛОПНІНА ж., збір. «Тогда треба било чесаті [прядиво] на дротянуой щуотці, тия очоскі називалися колопніна» [Григорук, НБІН, 2/2019, 21]; **КОЛУПНІНА** ж. Гірший гатунок прядива. «Найлі^епши [льон] то бив на кужель, на тонке полотно. А т.зв. колупніна то була на калісони і простині^е» [Григорук, НБІН, 6/2022, 13].

КОЛОСОВАТІ [колосовáт'і] 3 ос. одн. колосуйе, недок. Про жито, коли колоски виростають. «Жіто вже та-кóйе [6 травня, на Юрія], чáсом весна вчэсна, – вже колосуйе» [Арк, 75].

КОЛОССЕ с., збір. «колóс'с'е, -а колосковий кінець стебла» [Горбач, 466].

КОЛОТЕЧА ж. «Колотэча = ссора» [Бессараба, 306].

КОЛОТИ недок. «колóти, -л'у, -леш колотися: корóва кóле рогáми» [Горбач, 466].

КОЛОТИ В ОЧИ фраз. Те, що не подобається комусь. «Оказалось, що слово —Вітаємо, записане по-свойому, кóле в очи місцьових —політикув і різних горлануов» [НБІН, 1/2009, 7].

КОЛОТИТИ недок. «kolotiyu 'robić (masło)'» [Cz Atlas, м. 144].

КОЛОТИТИСЯ недок. 1. «колóтитис'а, -чус'а, -тишс'а вовтузитися» [Горбач, 466]. 2. **КОЛО-**

ТІТІСЯ *недок.* «Колотитися = ссориться» [Бессараба, 306].

КОЛОТУХА *ж.* 1. «*kolotuxa* ‘wspólne przędenie lnu, konopi lub wełny należących do gospodyni, w której domu odbywało się spotkanie’» [Dudek, 192]. 2. «*колотуха*, -и вовтузливець: *колотуха колотициц’а*, *воў-тузливець воўтузициц’а*» [Горбач, 466].

КОЛУН -а, ч. «*колун*, -а топір» [Горбач, 466]; «*колун* – топір до розбивання грубих колод дерева» [Ігнатюк, 98].

КОЛЬБА *ж.* 1. «*кóл’ба*, -и корба крутити віялку» [Горбач, 466]; «*taia bočka maie tut takuj drut / zelizo / a tut kolba*» [CzW, 7]. 2. «*kolba* ‘laska’» [AGWB IX, m. 496]; «У дорозу чоловіки вибиралися з палицею – —кольбою». Вона була загнутаю вгору. На нижній кінець набивали металеву обручку – —ріхву» [ІК-В, 204].

КОЛЬО ТОГО [кóл’о тóго] *прийм.* Через те. «*Такóйе жít’е булó нáше. И йа так пóтом верnúлас’а... Трóх’і заслáбла кóл’о тóго*» [Арк, 75].

КОЛЬОНА [кóл’óна] -и, *ж.* Те саме, що КОЛЬОНІЯ-4. «*Ход’іл’і на ж’іто, на Йúрйа ход’іл’і, а тепér то вже не má, вже не хóд’ат. Ну-ну, качáл’іс’а. Такáйа йакáс’ давн’ейша мóда билá. Тепér прик’инулос’а тóйе*» [Арк, 75].

КОЛЬОНІЯ [кóл’óн’ійа] -ійі, *ж.* 1. Село. 2. Частина села, відділена від іншої річкою або ровом. [кóл’óн’ійа]. «*Жилі на т’ї колóн’ійі за р’ічкою*» [Арк, 75]. 3. Хутір. «*кольóнія* – ху-тір» [Ігнатюк, 100]; «*Ми булі на кол’óн’ійі, а тепér тут*» [Арк, 75]. 4. Місце, де живуть

переселенці. «*То кол’óн’ійа такáйа булá, бо то ни силó*» [Арк, 75]. 5. «*кол’óн’ійа*, -і індивідуально приділена / скомасо-вана господарці долина для пасовища коровам» [Горбач, 466].

КОЛЬЦО *с.* «*кол’цó*, -цá кільце, перстень шорового сидельця?» [?]» [Горбач, 466].

КОЛЬЦЯ *мн.* «*k’olc’a* ‘słoje drzewa’» [AGWB VIII, m. 346].

КОЛЮХ *ч.* 1. *бот.* «*kol’ux* ‘owoc łopianu’» [Cz94, 199; AGWB VIII, m. 367]. 2. *іхт.* Колючка триголкова. [Лабович, НБІН, 2/2018, 35]. 3. *іхт.* Річкова риба (?). «*kol’uxu du’piro teras žeš še poia’vili / po vo’ne // a kedyś pred’ vo’no’ne byuo*» [CzW, 200].

КОЛЮЧКИ *мн., бот.* «*кол’учки*, -чок / *вовкú*, -ўў реп’ях (Aretium)» [Горбач, 466].

КОЛЮШКА *ж.* 1. *бот.* «*kol’uška* ‘owoc łopianu’» [AGWB VIII, m. 367]. 2. *іхт.* Те саме, що КОЛЮХ-2. [Лабович, НБІН, 2/2018, 35].

КОЛЮЩАВИЙ -а, -е. Такий, що колеться; колючий. «*Їж колющавий, алі то добрий звірок, бо миши лапає*» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 25].

КОЛЮЩИЙ [кóл’úшчій] -а, -е. Колючий. «*В’áшуї пшеніци віт-ришчк’і мно́го – вона бáрзо кол’ушча*» [Арк, 76].

КОЛЯДА [Кол’адá] -і, *ж. одн.* 1. *реліг.* Різдво Христове (7–9 січня); *Kolada* ‘Boże Narodzenie (25 XII / 7 I)’ [Dudek, 191]; «*na koladu tylko ršy’nušnuχ ra’cuškiw nas’taža’*» [CzW, 29]; «*То кáжут, корóва отéлице, то як ді’ев... бáба пріде, ну то бúде те-лúшка. А як мужчíна, то бичóк... [Це на Різдво?]. То не на*

Роздво́, о́но на Ко́ляду в нас» [Бід, 346]; **КОЛЄДА** [Яким'юк, НБіН, 1/2021, 4]. 2. «*kola-d'a* || *kulad'a* 'uroczysta wieczerza wigilijna'» [Dudek, 191]. 3. обряд. «*ko-lada* 'snop żyta stawiany w izbie w wieczór wigilijny'» [Dudek03, 139]; **КОЛЄДА**. «Господар приносиў до ха-ти сноп жыта і ставиў пуд іконою, його називали коледа» [Яким'юк, НБіН, 1/2021, 4]; «Сно́пá стáвили в кутóчку. Хто жéтн'ї, хто пишáнич-ни. Називáли кол'адá; [кол'ада]» [Арк, 76]; **КУЛЯДА**. «*do pero prynosyć 'bat' ko / takii / o snopok / <...> / 'tuju kuladu prynosyć*» [CzW, 60]; «*kula'da ž 'żyta*» [CzW, 10]. 4. обряд. «На Підляшші підвішували на стіні біля образів —квітку|| з необмолоченого жыта, яка також звалася —Коляда||» [Борисенко, 218]. 5. Прикрашена ялинка на Різдво. «А ми топірака вбираємо коляду. Бо хойнка стоїть, йолка як її називають» [Ігнатюк, 79]. 6. обряд. Пісня-колядка. «*s'ri'vaiii 'kolady*» [CzW, 189]; «На Великдень жадних писень не співали так як на Коляду» [Ігнатюк, 33]. 7. «*kolad'a* 'ko-lędnik'» [Dudek, 191].

КОЛЯДА ПЕРЕД ВОДОХРЕЩАМИ ж., реліг. «*Koład'a p'ered Vod'oxreščamii* 'wigilia święta Objawienia Pańskiego'» [Dudek, 191].

КОЛЯДЕНЬ ч. «Ой, коляда, колядень! / Як уночі, так і вдень!» [Рижик, 267].

КОЛЯДИЦЯ -і, ж., реліг. Різдво Христове; Коляда. «Збирáлися в малі́ гру́пи і йшли кулядувати пуд укно́ і коляду́ємо: Ой коля́да,

коляди́ця – Да́йте ма́чку і куті́ці» [Ігнатюк, 38; Рижик, 267].

КОЛЯДНАЯ ВЕЧЕРА ж., обряд. «*koladn'aia večera* 'uroczysta wieczerza wigilijna'» [Dudek, 191].

КОЛЯДНИЙ [кол'адний] -а, -е. Такий, що стосується Коляди. «І-ї йак хло́пец дівчину, е-е, хóдит – тоже так... бул'ї так 'її пис'н'ї, ал'е то кол'адне тійї» [Арк, 76].

КОЛЯДНИК ч., обряд. 1. «*koladnyk* zwykle w 1. mn. *koladnyki* 'kolędnicy'» [CzD, 161; Dudek, 192]; **КОЛЯДНИК** «[кол'адн'їк]» [Арк, 76]; «*to znowu koladni'ki cho'dili // s'pe'vali // z g'vazdoio / s ko'zo / a 'teras y... 'navet chy'rody chy'dili*» [CzW, 190]. 2. «*ko-ladnyk* 'snop żyta stawiany w izbie w wieczór wigilijny'» [Dudek03, 139]. 3. кулін. «wynagrodzenie dawane *kolęd-nikom przez gospodarzy w podziękowaniu za pieśni i życzenia święteczne*» [Dudek, 192]; «Мик, мик! / Винесте колядник!» [Рижик, 266]; «Пирожки з маком або сушеними грушками чи з чорними ягодами званими —колядни-ками|| печені в печі» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 26]; «На ко́ляду подава́ли <...>. Ще колядникі́ з ма́ком на ко́ляду безварунко́во» [Ігнатюк, 72].

КОЛЯДНОЄ с., субст. «*koladn'oie* 'wynagrodzenie dawane kolędnikom przez gospodarzy w podziękowaniu za pieśni i życzenia święteczne'» [Dudek, 191].

КОЛЯДОВАТИ недок. «*koladov'aty* || *koladuv'aty* 'odwiedzać domy z życzeniami i pieśniami w okresie od Bożego Narodzenia do Trzech Króli'» [Dudek, 192].

КОЛЯТКИ ж., обряд. 1. **КУЛЯТКИ** мн. Різдво Христове. «*i vže*

žduť <...> š'vita nazy'vaĭemo'o ružž'vo čy'li ku'latki» [CzW, 118]. 2. «ko'latka || ku'latka 'pieśń wykonywana przez ko-łędników'» [Dudek, 191]. 3. «ko'latka 'snop żyta stawiany w kącie izby w wigilię Bożego Narodzenia'» [Dudek, 191].

КОЛЯЦЯ ж. «кол'ація, -і / вечера, -и вечеря» [Горбач, 466].

КОМЕДИЙКА [комедійка] -и, ж. Невелика різдвяна сценка. «А вже р'ус'ке Рuzдво прійде, вже тоді забáva, і комедійка, и вс'о; Роб'іл'і йаг б'і то комедійк'і так'іѳе – називá-л'іс'а приставл'ен'іѳа, ал'е нáчеї не роб'іл'і, онó на р'ус'ке Рuzдво» [Арк, 76].

КОМЕДИЯ [комед'іѳа] -і, ж. 1. Щось смішне (у багатьох н. пп.). **КОМЕДИЯ** [комедійѳа]. «Ну дес' і-і пирибируц':а то за цигáнк'і і... то за того, тó такó такійѳі-о комедійѳі, і тák ч'уд'ат [на весіллі]» [Арк, 76]. 2. Бешкетування; щось непристойне. «Тоді молод'ош інаѳа билá, н'е билó так'іх-о комед'іѳі, йаг тепér» [Арк, 76]. 3. перен. Різні кухонні начиння з пластику. «Не вк'існе так [квас]. А чом – ѳа не в'ідаѳу. Мо, тим, шчо в пл'астикóвих тих-ó... комед'іѳах все рошчин'áѳут» [Арк, 76]. 4. Уживають цю лексему, якщо забули назву чи деталь якогось предмета. «А там такаѳа комедійѳа, такаѳа шіѳика з... ремén'у рóб'іц':а, з ремén'у с шкури [про біяк ціпа]» [Арк, 76].

КОМЕН ч. «*komen* 1. 'piec kuchenny do gotowania, rodzaj kuchni, na której palono ogień'» [Cz94, 199]; **КОМІН** ч. «*komin* 'kuchnia'» [AGWB VI, m. 158; Cz94, 199]. 2. «'przewód do odprowadzania dymu z pieca na

dach'» [Cz Nosów, 154]; «*komen* 'komin'» [Cz94, 199]. 3. **КОМІН** ч. «*komin* 'okap nad kuchnią'» [AGWB VI, m. 159]. 4. **КОМІН** ч. «*komin* 'szkło u lampy'» [Tarn, m. 91].

КОМЕНІОХ ч. «Комэніо́хъ = трубочистъ» [Бессараба, 306]; «*коте-н'іх* 'kominiarz'» [AGWB VII, m. 243].

КОМЕР ч. «Шили кратівки з чотирьох полотен, не закладених у складки, а лише призбираних у поясі, який звався —комером!» [ІК-В, 184]; **КОМІЕР**. «комієрь (род иногда комэра)» [Янчук86, 67].

КОМЕРА ж. «Орнаментальні смуги нашивали на зовнішньому шві штанин, від пояса (—комерал) ногавиць, аж до самого краю холошів» [ІК-В, 188, 202].

КОМИНАР ч. «*котун'ар* 'kominiarz'» [AGWB VII, m. 243]; **КОМІНІАР** «*котіп'ар* 'kominiarz'» [Cz94, 198].

КОМІР ч. «комір, -á комір; **комір віложаний** викладанець, стоїачий стоячок» [Горбач, 466].

КОМІРЕЦЬ -рця, ч. «*комірець* – манжет» [Ігнатюк, 97]; «Давніша льняна сорóчка бабська булá прикрáшена перебóрами: на комéри, на приплічках – верх рукавá, на рукавáх – низ рукавá, на комірицях – сам низ рукавá, де пришітїї гúзики» [Ігнатюк, 54]; «Широкі рукави були внизу збористі, стягнені зморщенням і вишиті в чохла (—коміриціл), які застібали на два гудзики» [ІК-В, 179].

КОМОНДЗЮНЯ ж. «комондзюня – здрібнення від слова кума» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25]; «Думаймо, гадаймо / Що робити маємо / А ми своєю комондзюні /

Доляри складаймо» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 29].

КОМОРА ж. «Комора = кладовая, таможня» [Бессараба, 306].

КОМПЕЛЬ ж. Купіль; посудина, у якій охрещували немовлят. «А батюшка хрестив. Такая компель була зробљона, висока така <...>. І води теплої налють, і дитюка розбирають, на голо...» [Ігнатюк, НБІН, 1/2001, 24].

КОМУ^ОРНИК ч. «Комуорник = судебный приставъ» [Бессараба, 306].

КОМУРКА [комурка] -и, ж., бот. Різновид гриба (?). «В нас ѝе і подгжіб^нк і, комуркі ростут'» [Арк, 76].

КОМУРНИК ч. «*комурник / л'ікатор, -а комірник» [Горбач, 466].

КОНДЗЄРАВИ -а, -е. Кучерявий. «Въ нашого господара / Головка кондзерава» [Янчук86, 77]; **КУНДЖИРАВИЙ** «[кунзіравії]» [Арк, 82].

КОНДИЦІЯ [кондіц'ія] -ійі, ж. Фізичний стан людини. «Бат'ко бив добри кондіц'ійі, бо бил запотчин'они ран:их в воїску» [Арк, 76].

КОНЕЦЬ [конец' || кінець] -нц'а, ч. 1. Закінчення чого-небудь; кінцева частина. «конец, кінц'а кінець» [Горбач, 466]; «Конец' нитки одирв'авс'а» [Арк, 76]. 2. «кут[ок] села» [Горбач, 466]. 3. Сильне бажання щось мати. «Вс'о було спал'ано, ничо-го ни було, а дудому хт'їлос'а – і конец'; И репатр'ійант з:а Буга сидит' [у їхній хаті], нимá прáва вигнати – и кон'еу. [Із розповіді того самого оповідача]». [Арк, 76].

КОНЕЧНЕ присл. Обов'язково. «То був такий хрáбя богáти, áлі вуон конéчне хотів в кáрти загрáти»

[Ігнатюк, 35]; **КОНЕШНЕ** [конéшне]. «Г^н там же мусили конéшне тудá в'исц'елити» [Арк, 76]; **КОНЄШНО** [кон'éшно]. «Давáї поїеду [на шахти в Росію], ни кон'éшно вдóма с'ід'ет'» [Арк, 76].

КОНЕЧНО встав. сл. Звичайно. «Ну, конечно, Іван бив і хороши» [УнП, 76].

КОНИБЕЛЬ ж., бот. ? «На городи коньбель (?), Бери хлопци погібель» [Янчук86, 93].

КОНІЧИНА ж., бот. Конюшина. [НБІН, 4/2020, 14].

КОНКУ^ОЛЬ ч., бот. Кукіль. «Ой тогды ты, козаченьку, тогды оженися, / Як у млыні на камéні конкӯоль (sic) уродітс'я» [Житецкій, 301].

КОНОВКА ж. 1. «Як тільки ставали до роботи [найняті на службу], насамперед брали коновки (дерев'яні відра) і йшли до криниці по воду, щоб цілий рік бути здоровому і добре —служилося!» [Бор, 108]. 2. «k'onoўka 'konew do mleka'» [Cz94, 199]; **КОНУВКА** ж. «k'onoўka 'dawny skopek do dojenia krow'» [AGWB VI, 202]; **КОНУФКА** «k'ouufka» [Cz Nosów, 154]; **КУ^ОНВА** «k'uoŋva 'blaszana konew do przewożenia mleka'» [Cz Nosów, 155].

КОНОПЕЛЬКІ мн., обряд. «Młodzi mężczyźni i chłopcy chodząc gromadą od chaty do chaty śpiewali wielkanocne pieśni religijne, a także świeckie —konopielki, jeżeli w chacie były rannu na wydaniu» [НБІН, 2/97, 36].

КОНОПКА ж., бот. «koporka, pl. koporli 'koporie'» [Cz94, 199].

КОНОПЛИСКО с. «конопліуско, -а коноплице, де коноплі» [Гор-

бач, 466]; **КОНОПЛИСКО** «*konopl'is-ko* „role po konopriach“» [Cz03, 379].

КОНОПНИ [конопні] -пен', мн., бот. Коноплі посівні; *Cannabis sativa* L. «*И конопен' на... навертіш – и вже молоко воробійово звал'и ис конопен'. С сімн'а, ну*» [Арк, 77].

КОНЦЇВКА ж. «*концїўка*, -и кінчик возової осі» [Горбач, 467].

КОНЬКИ мн. «*Особливо цікаві — коньки, тобто художньо оброблені кінці дощок, що виступають над дахом, бачимо в Луковському повіті. Їх вирізували у вигляді спарених, сти-лізованих конячих або пташиних го-лів, інших складних фігур*» [К-В, 241].

КОНЬОК [кон'ок] -н'ка́, ч. 1. «*кон'ок*, -н'ка́ ковзан» [Горбач, 467; Петручук, НБІН, 1/2003, 30]. 2. «*коі́кі 'łyżwy*'» [Tarn, m. 117]. 3. етн. Дитяча гра. «*Кон'ок грал'и тако-о. Палочку положіш', другоїу пудк'ідаїеш, і ку́л'и раз^c там вістукнеш'*» [Арк, 77].

КОНЬОЛУП ч. «*końol'ur 'człowiek, który zawodowo ściga skóry ze zwierząt'*» [Cz94, 199].

КОПА ж. 1. Шістдесят одинорідних предметів. «*копа́*, -и 60 штук» [Горбач, 467]; «*Дьвіє копы яець петруовчаныхъ*'» [Янчук86, 76]; «*Ой знаю, я знаю, / Що в тудьмь короваю / <...> / Сїэмь кӯопъ яець / И друціэй гарнэць*» [Бессараба, 240]; «*za deń parż'ne na... parż'ne 'кори [60 снопів]*» [CzW, 158]. 2. Кладка із шістдесяти снопів.

КОПАЛКА ж. «*копалка*, -и багер» [Горбач, 467].

КОПАЛЬНИК ч. «*копал'ник 'копач'*» [АУМ, к. 139].

КОПАЛЬНЯ [копал'н'а] -і, ж. Вугільна шахта. «*Пойїхал до копал'н'и [працювати]*» [Арк, 77].

КОПАНЄЧКА ж. «*кор'аїєчка 'пїєска'*» [Cz94, 199].

КОПАНИЦЯ ж. «*коран'ус'а 'матука'*» [Tarn, m. 55].

КОПАННЯ [копан':а] -а, с. Період збирання (викопування) картоплі. «*В жнивá вївезли – ше пєред копан':ом їа вже булá вдóма*» [Арк, 77].

КОПАНЬКА [копан'ка] -и, ж. 1. Посудина у вигляді коритця, видобана з деревини, призначена замочувати м'ясо чи розчиняти тісто; ночви. «*Копан'ка замінáти тїсто*» [Арк, 77]; **КУПАНЬКА**. «*куп'аїнка 'пїєска'*» [Janiak95, 75]. 2. Великі ночовки для купання дітей. «*копан'ка*, -и балїйка дитину купати» [Горбач, 467]. «*Подовжїста копан'ка купáли д'ї'тєї; У бál'їях купáл'и, у копан'ках*» [Арк, 77]. 3. Корито будь-якого призначення [Арк, 77]; «*Копанька = укр. ночвы – дерев. посуда для стирки бїлья*» [Бессараба, 306]; «*кор'аїнка 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'*» [AGWB VI, m. 127]. 4. **коп'аїнка** «*opałka do czyszczenia zboża'*» [Cz Nosów, 154].

КОПАТИ недок. «*копати* порпати картоплю: *копати з корча картопл'у*» [Горбач, 467].

КОПАЧ -а́, ч. «*копáч – вилки з загнутими зубами*» [Ігнатюк, 98]; **КУПАЧ** «*куп'аč 'widły do ściągania gnoju'*» [Cz Atlas, m. 53].

КОПАЧКА ж. 1. «*Копáчка = сапа*» [Бессараба, 306]; «*кор'аčка 'матука'*» [Tarn, m. 55]; «*копáчка*, -и / **мотїчка**, -и мотика копати картоп-

лю» [Горбач, 467]. **2. КУПАЧКА.** «*kup'ačka* || *kop'ačka* 'widły do ściągania gnoju'» [Cz Atlas, m. 53].

КОПЕР ч., бот. «*k'oper* || *kop'er* || *kop'or* 'koper ogrodowy; Anethum graveolens L.'» [Pastusiak, 82].

КОПЕЦ ч. **1.** «*кóпец*, -ица / *йáмка* ям[к]а на картоплю» [Горбач, 467]. **2. КУ⁰ПЕЦЬ** ч. «*kuoṛeś* 'kretowisko'» [Cz94, 201]. **3. КОПЕЦЬ.** Пагорбок. «*na 'korćovu 'śielam*» [CzW, 169].

КОПИЛ ч. **1.** «*коп'іл*, -а задовбаний усторч у полози саней стовпець для в'язів» [Горбач, 467]. **2.** «*ко-п'іл*, -а / *барáн*, -а копил саней» [Горбач, 467].

КОПИТИ [коп'іти] -пл'у́, -п'іш, недок. Згрібати сіно і складати в копиці; **КОПІТИ** [коп'іт'і] [Арк, 77]; **КУПИТИ** «*kup'ytu* 'składać w kory, pr. siano'» [Janiak95, 76].

КОПИТНИК ч., бот. «*kop'ytník* 'babka (*Plantago*)'» [AGWB VIII, m. 365]; 'lorian' [AGWB VIII, m. 366].

КОПИЦЯ ж., перен. Тут: купа, багато. «*Атага то копиця воўкуов*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

КОПОЧКА [кóпочка] -и, ж. Купка чого-небудь. «*Туйу солóму грабл'áми перегрибáйеш, а тóйе [зер-но] отсувáйеш на кóпочку*» [Арк, 77].

КОПРИВА ж., бот. «Копр'іва = крапива» [Бессараба, 306].

КОПРИВА-ЖИГАВКА ж., бот. «*kop'rywa-żyh'awka* 'pokrzywa'» [Tarn, m. 148].

КОПСАТИСЯ недок. «*кóпса-тис'а*, -айус'а важко йти» [Горбач, 467].

КОПТИТИ недок. «*копт'іти*, -пч'у́, -пт'іш вудити: *копт'іти м'ясо*» [Горбач, 467].

КОПТИЛКА ж. Примітивний світильник без скла. «*Коптилка на столі^e не давала радості кудельницям у виконувани свої роботи*» [Петру-чук, НБіН, 1/2003, 31].

КОПУЛА ж. Баня церкви; купол. «*Літом, у день розруйнування церкви приїхали трактори, яких ми й до тих пір не бачили. <...> Насамперед скинули копулу. Вона плачем загула і все запало до церкви, до середини*» [НБіН, 6/98, 28].

КОПЦІ мн. Кротовина; горбки наріті кротоми. «*Як повхи в'єліки копці риют, то казали, що буде довга зима*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30]; «*Єжелі круот викручує копці до гори, влазить глибоко в землю то буде зима твердая*» [Гнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

КОРАЛЬ [корáл'] -а, ч., етн. Те саме, що БИТИ КОРАЛЯ; див. ще ДУПНЯК. «*Корáл' – то стáне хлоп'ец' такó, а тут по д'уни йогó л'ін-л'ат*» [Арк, 77].

КОРБОН ч. «*korbon* 'płachta zawieszona w polu na kijach, zastępująca kołuskę'» [Pelcowa02, 71].

КОРДУПЕЛЬ [корд'упел'] -пл'а, ч., знев. Низькорослий чоловік. [Арк, 77].

КОРДЮК ч., медиц. «*корд'у́к*, -а чиряк на язиці у скота [у тварин]» [Горбач, 467].

КОРЕНКУВАТИЙ [кор'єнкува-тиї] -а, -е. Опецькуватий (про товсту низького росту людину). [Арк, 77].

КОРЕЦЬ ч. Міра сипучих речовин. «*Бодай здрава пльононала, /*

кажда копонька сто корців дала» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/2001, 48]; **КУ°-РЕЦЬ**. «Ой короваю, короваю, / Мнуого до тебе коштувь: / Два куорци муки пшеничної...» [Янчук86, 76].

КОРИТКО с., обряд. Гра крашанками, яких спускали спеціальним коритком. [Лабович, НБІН, 3/2013, 33].

КОРИТО [коріто] -а, с. Русло річки. «Коліс' був Буг^x [тут], а по́т'ім зр'обі́єв соб'і дру́ге ко́рїто» [Арк, 77].

КОРМИТИ недок. Годувати. «У нас [на Коляду – 6 січня] оно кормилі худобу, не можна било молотити і рубати дров» [Яким'юк, НБІН, 1/2021, 4].

КОРМНИ СВИНІ мн. Свині на відгодівлі. [Лабович, НБІН, 2/2017, 29].

КОРМНИК ч. Кабан, якого посилено відгодовують. «*k'ormnyk*» [Kuraszkiewicz, 154]; «*k'ormnyk* 'wieprz, którego się tuczy'» [Janiak95, 76]; **КОРМНІК** «*kormń'ik*» [Cz94, 199].

КОРНІК ч., ент. Короїд. «Шведи влазят у деревину і точат дерево, а корнік точит пуд корою» [Лабович, НБІН, 6/2019, 12].

КОРОБКА [короб^нка] -и і -і, ж. 1. Посудина прямокутної форми, виготовлена з будь-якого матеріалу (фанери, картону та ін.). 2. Посудина з соснових дранок для перенесення різних плодів, яку чіпляли через плече. 3. Виплетена з соломі посудина у формі великого глека для зберігання зерна. [Арк, 77]. 4. «Короб-ка = плетенка изъ соломы для ноше-нія зерна во время сѣянїя» [Бес-сараба, 306–307]; «*коробка* –

посуди-на сплетена із соломі й верболозів, яка служила до ручного сїяннїя збіжжя» [Ігнатюк, 98]; **КОРОПКА** «*kor'opka* 'słomiane naczynie lub płach-ta do siania'» [AGWB VIII, m. 306]; «*koropka*» [Cz94, 199]. 5. «*коробка*, -и кошик на гриби: *назва́ўс 'а грибо́м пол 'іза́й у коробку*» [Горбач, 467].

КОРОВАЙ [коровáй] -áйу і -áйа, ч., кулін., обряд. 1. Найголовніший обрядовий хліб на весіллі (у багатьох н. пп.). 2. Вечір напередодні весілля, коли випікають коровай. 3. Обрядовий хліб, печений на свято Юрія, який клали кожен на своє поле під час церковної процесії. [Арк, 77].

КОРОВАЙНИЦЯ [коровáйниц'а] -і, ж. Учасниця одного з важливих етапів весілля – випікання коровай. «*На корова́й кл'ікал'і корова́йниц'і – так 'іх ужé заму́жн'іх жéншчин, о; Вже та́йа, е, ста́рша корова́йниц'а, йак називáйут, діл'іт по кускови тіста, по мéншому*» [Арк, 77–78].

КОРОВАЙЧИК [коровáйчик] -а, ч., кулін. Прикраса з тіста для коровай. «*Його́ [коровай] обтікувал'і тіми мал'én'кими корова́йчиками... о!*» [Арк, 78].

КОРОВАТИ недок. «*коровáти, -áйу облуплювати [лупити] кору*» [Горбач, 467].

КОРОВУШКА ж., пестл. Корівчина. «*Йшов мілий у дорогу я пропіла корову / Што я мілий зробіла коровушку пропіла*» [ТПУШП, 252].

КОРОГОН ч. «Черезь багонь везено корогонь, / На корогони друбное писане». Примітка М. Янчука: «Слово непонятное для поющих»;

это искаж. им. “короговъ”» [Янчук86, 114].

КОРОЄДИ [коройєди] -ив, мн., знев. Прізвисько підляшуків, які живуть біля самої Біловезької пущі. «Нас тійє пудл'ес'ак'і звал'і матанá-м'і, а ми йіх коройєдам'і» [Арк, 78].

КОРОК [кóрок] -рка, ч. 1. Затичка у пляшці. «То вуз'мє видéл'ц'а, встрóмит, е-е, зám'іс'т' хл'іба то вуз'мє кóрка од бутéл'ки» [Арк, 78]. 2. Свистковий чопик. [Мац, 103]. 3. «k'orok 'dolna obsada mlona u żaren'» [AGWB VI, m. 177].

КОРОЛЬ ч., обряд. «korol 'snop żyta stawiany w izbie w wieczór wigilijny'» [Dudek03, 139].

КОРОЛЬОВЦИ мн. 1. Прізвисько українців-підляшуків, які проживають на північ від р. Нарви. «Ну чекáйте, йак? Тўмаї гэти на нас говорат корольовци» [Арк, 78]. 2. Самоназва частини жителів Підляшшя. «Korolowcy 'mieszkańcy miejscowości wchodzącej niegdyś w skład Korony (por. kor'ol 'król')'» [Sajewicz, 55]; «Mieszkańcy okolic Bielska Podlaskiego, Orli, Dubicz Cerkiewnych określają siebie jako „Korolowców» (por. korol „król»), a mieszkańców tych ziem, które niegdyś wchodziły w skład Litwy, jako „Litwinów»» [УНП, 87].

КОРОМИСЛО с. «kor'omysto 'nosidła do noszenia dwu wiader wody'» [Cz Nosów, 154]; **КОРОМИСЛО** «kor'omistlo» [AGWB VI, m. 149].

КОРОНА ж., обряд. «У селах біля Красноставу, де українське населення було більше змішане з поляками, перед від'їздом до шлюбу староста вичитував молодій —корону польською мовою» [Б, 296].

КОРОНЬКИ КЛІЙНІІ мн. (?). «А якіі пироги – пшеenniі, / Щоб були короньки клійниі» [Рижик, 265].

КОРОП ч. 1. «Кóропъ = жаба» [Бессараба, 307]. 2. «k'orop 'гориха'» [Там, м. 176]; «кóроп – ропуха» [Ігна-тюк, 98]; «korop 'gorucha; Buffo'» [Cz94, 199]; «ruozne żaby, koropy (k'orop = gorucha), užye, jaščurki» [Ku-raszkievicz, 154].

КОРОПОВА ЖАБА ж. «kor'opova žaba 'gorucha'» [AGWB V, m. 47; Лабович, НБІН, 3/2017, 36].

КОРОПУХА [коропу́ха] -и, ж. Земноводна тварина, подібна до жаби; ропуха; Bufo» [Арк, 78]; «korop'uxa 'гориха'» [Там, м. 176; AGWB V, m. 47; Лабович, НБІН, 3/2017, 36].

КОРОСТА¹ [корóста] -и, ж., медиц. Заразна шкірна хвороба людей і тварин. [Арк, 78]; «kor'osta 'świerzb'» [AGWB V, m. 95]; **КУРОС-ТА** «kur'osta 'krosta'» [Janiak95, 76].

КОРОСТА² [корóста] -и, ж. «korosta 'krosta, odpadki przy trzepaniu włókna lnianego'» [Cz94, 199]; «Трєпáчка такáйя і кáлдуб, і б́у йогó, б́у л'он, шоб в́итрпнати корóсту» [Арк, 78]; «**корóста**, -и трилля; (дріб-на) шетриця з льону» [Горбач, 467]; «у трут бабу от... ko'rosty i wulukna» [CzW, 116]; **КУРОСТА** ж. «kur'osta 'paździerze'» [Janiak95, 76]; «a te šu-tyki sput toho lonu... // to u'no nazy'va-łośa ta'ka ku'rosta» [CzW, 159]; **КРОС-ТА** «krosta 'paździerze'» [Pelcowa02, 71].

КОРОЧКА [кóрочка] -а, ж. Шкірочка на печених кулінарних виробих. «Такá вонá [яєчня] запечéц':а такáйя с кóрочкойу, хорóша» [Арк, 78].

КОРСИ *мн.* «*k'orsy* 'zakszywione końce płóz'» [Janiak95, 76].

КОРТІТИ *недок.* Хотіти щось зробити. «Кортіть = хочеться» [Бессараба, 307]; «*Йде собіє дорогою, йдэ, а ёго всё кортіт заглянути в мишок, що там такое е*» [Карский, 165].

КОРЧ *-а, ч., бот.* «Корчъ = кусть» [Бессараба, 307]; «*корч – куш*» [Ігнатюк, 98]; «**корч**, *-á* куш; куш картоплі; **корчій** *лүгови* хашівник» [Горбач, 467]; «*korč – kšak*» [Janiak95, 76]; «*korč 'krzew'*» [Cz94, 199]; «*Ja ich pytajusia: czoho wy przyszli, tosz teper liemo, teplo, mohlib deś o korczach posyd iety*» [TG, 206].

КОРЧАК [корчак] *-á, ч., бот.* Великий куш. «*По-лудовому іначеї називаїеу: а а тїїї корчак'ї, а польску то зус'їм іначеї*» [Арк, 78].

КОРШАК *ч., орн.* «*коршак – ptak drapieżny*» [Łabowicz, НБІН, 6/2010, 33].

КОС *ч., орн.* «*Кос – Kos*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 33]; «**кос**, *-á* кіс *Turdus*» [Горбач, 467].

КОСА *ж., анат.* «*kos'a 'śledziona'*» [Janiak95, 76]; «**Коса** – *śledziona* – селезінка» [Г.Ю., 36].

КОСАР *ч.* «*kos'ar 'kosiarz: człowiek, który kosi (np. zboże)'*» [Cz94, 199].

КОСАРИ^Е *мн.* «*kosar'ie 'gwiazdozbiór Orion'*» [Cz94, 199].

КОСЕЦ *ч.* «**косец**, *күсц'á* *ко-сар*» [Горбач, 467; Janiak95, 76]; **КОСЕЦ** «*kos'ec 'kosiarz'*» [Tarn, m. 184]; **КОСЦИ** *мн.* «*Треба косцуов попросіті / Долиноньку ізкосіті*» [ТПУШ, 92].

КОСИЙ *-а, -е.* «**кóсий** / **здрокá-тий** *зизуватий*» [Горбач, 467].

КОСИСКО *с.* Ручка коси; кісся. «*Косиско за довге і кулька обсаджана за високо*» [НБІН, 4/2005, 19].

КОСИЧКОЮ *в зн. присл.* «*Пас-тухи виплітали солом'яні смужки, а сільські умільці робили з них капелюхи. Плели кількома способами: рівною широкою стрічкою, у зубчики, косичкою, в луску тощо*» [ІК-В, 204].

КОСМОК *ч.* Жменя підготовленого прядива для прядіння. «*космокъ прідыва*» [Михальчук, 554].

КОСНИК [коснік] *-á, ч.* Стрічка, яку дівчата вплітають у косу. «*Русáлка мала косників'...*» [Арк, 78].

КОСОВИЦА *ж.* «*kosowica 'sianokosy'*» [Pelcowa02, 71]; **КУСУВИЦЯ** «*kusuv'yc'a 'sianokosy'*» [Cz Atlas, m. 154].

КОСООКІЙ *-а, -е* «*kosookii 'o człowieku: zezowaty'*» [Cz94, 199];

КОСОВОКІ «*kosoúoki*» [Janiak95, 76].

КОСТЕЛІ *мн.* «*kostel'i 'szczudła'*» [Tarn, m. 118].

КОСТЕРЕВА *ж., бот.* «*Костэ-рэва = раст. костеръ; кострика*» [Бессараба, 307]; «**костер'ева** 'kostrzewa; *Festuca L.'*» [Pastusiak, 82]; «**костер'ева** || **kustur'eva** 'kostrzewa; *Festuca'*» [Cz Atlas, m. 81; AGWB VIII, m. 369]; «*Костерэва ростэ в збóжци*» [Арк, 78]; **КУСТИРЕВА** «**kustyr'eva** 'kost-rzewa; *Festuca'*» [Janiak95, 76]; **КОС-ТЕРВА** «**kosterva** 'kostrzewa; *Festuca'*» [Cz94, 199]; **КУЩЕРИВА** «**kuš-čer'ыва** 'kostrzewa; *Festuca'*» [Cz

Atlas, m. 81]; **КОЩЕВА** «*koščeva*» [Pastu-siak, 82].

КОСТКА ж. Шматок, кусочок. «*de kostka masła ta'koho sta'roho / to ne 'choćú' iisty / bo vže peres'taryle masło*» [CzW, 29].

КОСТОПРАВ ч. «*kostopr'av* 'człowiek, który składa złamane kości'» [Janiak95, 76; Janiak, 134].

КОСТРА [костра́] -у́, ж. Шар складених дров. «*Бува́ло вже брамк'і знимал'і, то, о, солóмоу на гúl'ици, дров костру́ роск'ідайут, о*» [Арк, 78].

КОСТРИКА ж. Соломка льону. «*toje wołokn'o zawezlut do liēsa abo na smuh post'elut*» [Kuraszkiewicz, 155].

КОСТРИЦА ж. «*kostryca* 'paździerze'» [Tarn, m. 145].

КОСТРОЖОК [кострожо́к] -ж^мка́, ч. Зменш. до КОСТРА. [Арк, 78].

КОСТРУГ [костру́г] -а, ч. Скла-дені дрова у формі копиці. «*Наскла-да́йім коструги́ на з́иму*»; [костру́г^x]; **КОСТРУОГ** [костру́ог]. «*Вже спали́-ла два костроги́*» [Арк, 78].

КОСТРУЛЯ ж. «*kostrula* 'nie-wielki cylindryczny metalowy garnek do gotowania'» [Cz Nosów, 154]; «*кос-тру́л'а* [костру́л'у], -і бляшаний казан [?]» [Горбач, 467].

КОСТУР ч. «*kostur* 'laska'» [AGWB IX, m. 496].

КОСЬЄ с. «*кос'їе*, -а́ кісся» [Горбач, 467].

КОСЯ ж. «*кóс'а*, -і дит. кінь» [Горбач, 467; Лабович, НБіН, 3/2012, 25; Лабович, НБіН, 1/2017, 24].

КОСЯРКА ж. «*кос'арка*, -и кінна косарка» [Горбач, 467].

КОТЕНЄТКО с. «*котен'єтко*, -а котеня» [Горбач, 467].

КОТЕНЯ с. «*koteń'a* 'kocię'» [Cz94, 200]; **КОТЕНЄ** «*котен'є* коте-ня» [Горбач, 467].

КОТИ [коті́] -ів, мн., бот. Різновид грибів (?). «*Зел'ункі сівви, и коті́ сівви, ал'е коті́ то не йадал'ни*» [Арк, 78]; «*З-поміж номенів грибів виділяється чимало спільних підляських і західньополських говірок <...>. Однак є й такі назви, які відомі лише на Підляшші: пахнюк, пліска, правдівок, скрептуха, ухаці, **коти** та інші*» [НБіН, 4/2003, 42].

КОТИГОРОХ ч. «*котігорох*, -у підмаренник (*Galium*)» [Горбач, 467].

КОТИК -а, ч., бот. «*пун'ях* — брунька верби, теж *кóтик*» [Ігнатюк, 102]; «*кóтик[и]*, -а[үў] / *кот'ухі*, -үў / *багнітка*, -тки» [Горбач, 467]; **КОТІКІ** мн., Вербові суцвіття. «*По верби сівими котіками ходілі гребльою, пуд лі'с*» [Саєвич, НБіН, 2/2004, 42]; **КОТКІ** мн. «*По wnie-sieniu* [освяченої гілки верби] *do izby cała rodzina wyskubywała z gałazki wierzbowej bazie i polykała 2–3 —kotkil*» [НБіН, 2/97, 35]; **КОЦЬКИ** «*koćky* 'bazie z wierzby'» [CzD, 161].

КОТКИ мн., обряд. Великодна гра крашанками. «*Саме тому, що писанка уособлювала початок життя, її ніколи не варили, не гралися в битки, —котки, не їли і намагалися не розбивати, а зберігати якнайдовше*» [К-В, К, 276].

КОТЛЕВНЯ [котлєвн'а] -і, ж. Відділене місце в підвалі хати, де роз-ташований котел парового опалення. [Арк, 78].

КОТОРИ займ. Деякі (некото-ри). «Як буде тиждень остатні [Великого посту] – то жильниковали котори» [Лабович, НБІН, 3/2013, 29].

КОТОРИЙ [котóрий || кутóрий || котóри] займ. 1. відносно. Який. «Наперёт за тїжден' прós'ат [на весілля] так іх дал'ейших, котóри по чужїх вїо... с'óлах» [Арк, 79]. 2. Котрий. «С кутóрого вонá рóку, їа не знаїу; Поскл'ікаїе там на котóру там годину вже скá[же]...» [Арк, 79]. 3. присв. Чий. [Арк, 79].

КОТОРИЙСЬ [котóрийс'] займ. Хтось; один із декількох; якийсь. «І вун дав кс'óннику їакуйус'... і вун... котóрес' розложїло туйу кс'óннику, і вун прочитáв...; [котóрас']» [Арк, 79].

КОТРИЙ [кóтриї] займ. нит.-відносно. Який. «Ше [влітку] нáвет садїли картóхл'у, кóтра виростáла тош в тум рóц'ї» [Арк, 79].

КОТУХ ч. 1. «kot^uix 'miejsce w kącie stajni (obory), gdzie kładzie się siano' (звідки їдять тварини)» [AGWB V, m. 55]. 2. КУТУХ «kut^uix 'kurnik'» [Janiak95, 76]. 3. «kot^uix 'skrzynka, którą nakłada się na sanie'» [Cz94, 200].

КОТУШКІ мн. Суцвіття верби. «Зривали базї, як то кажуть ко-тушкі, і в тих катушках мальовали яйця і вони виходили такїї ясни, ясни жовтюткі» [Лабович, НБІН, 3/2013, 31].

КОТЬОЛ ч. «kot^ool 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

КОФТА ж. «k^ofta 'bluzka'» [Karabowicz, 147; AGWB IX, m. 469].

КОФТОЧКА ж. Зменш. до КОФТА. «k^oftočka» [Karabowicz, 147]; «k^oftočka 'bluzka'» [AGWB IX, m. 469].

КОХАНИ вст. сл. Звертання до співрозмовника. «Кохáни, вонї приходять, приводять якусь дівку, десь злápали, таку богáту» [Ігнатюк, 34].

КОЦУР [коцур] -а, ч. Старий кіт. [Арк, 79].

КОЦЬ-КОЦЬ виг. «коц'-коц' 'вигук, яким кличуть свиней'» [АУМ, к. 350].

КОЦЮБА ч. «Коцюбá = кочер-гá» [Бессараба, 307]; «koc^uba 'narzę-dzie do wygarniania węgla z pieca chlebowego'» [Cz Nosów, 154]; «na-reśc'e 'vyhornula koc^uboiu žar ton» [CzW, 22]; **КОЦУБА** «коцубá кочер-га» [Горбач, 467]; **КУЦЮБА** ж. «kuc^uba 'kosior'» [Cz94, 201]; **КОТЮБА** ж. «kot^uba 'kosior'» [Tarn, m. 74].

КОЦЮБКА [коц'убка] -и, ж. 1. Сапа з суцільним лезом. [Арк, 79]. 2. **КОЦЮПКА** «koc^upka 'pogrzebacz'» [AGWB VI, m. 164]; **КУЦЮПКА** «ku^upka 'narzędzie do wygarniania węgla z pieca chlebowego'» [CzS, 124].

КОЧЕРГА ж. «kočer^ha 'kosior'» [AGWB VI, m. 156].

КОЧКУВАТИ недок. «кочкува-ти або кучкувати – в'язати гречку, овес, ячмінь в малі снопочки т. зв. кучки» [Ігнатюк, НБІН, 4/2000, 37]; Згрїбати в кучки скошену гречку. «В нас гречку не кочкують» [Ігнатюк, НБІН, 3/99, 32].

КОШАНКА ж. «кóшанка, -и скошена стерня [з] бур'яном [?]» [Горбач, 467].

КОШИК ч. «кóшик, -а кіш на картоплю» [Горбач, 467].

КОШЕЛЬ ч. «Кошѣль = котомка изъ липоваго лыка» [Бессараба, 307]; **КОШЛЬ** «Брали в дорогу по-лотняну торбу або плетений з березової кори козуб, який на Підляшші звався —кошіль» [ІК-В, 204]; «В то́му кошелі [весільний по-дарунок:] було́ дві па́ри черевік і дві па́ри паньчіх: дівци і ма́тери її» [Ігнатюк, 36].

КОШКА ж. «кóшка, -и кішечка, кітка» [Горбач, 467].

КОШКАЇТИСЬ недок. Повільно щось робити. «Як хтось кошкаїться десь вибіраїтьсе і не може вибратись, то кажут на його: —Виберайтьсе як суйка за море!» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

КОШЛАК ч., бот. «Кошлáкъ = ломкая крушина» [Бессараба, 307].

КОШЛАТИЙ -а, -е. 1. «кошлáтий / кошмáтий косматий» [Горбач, 467]. 2. «(нитка) зволосвітлий [волохатий]» [Горбач, 467].

КОШЛЯВИЙ [кошл'áвий] -а, -е. Кривоногий. [Арк, 79].

КОШМАТАЯ [кошмата́я] -áйї, ж., евф. Жіночий статевий орган. «Напи́лас'а гор'іло́н'ки, напи́лас'а ме́ду – то за ту́йу кошмату́йу, шо ма́йу спире́ду» [Арк, 79].

КОШОТА [кошо́та] -и, ж., збір., бот. Опалі соснові голки. **КОШОТА** [кошо́та] [Арк, 79]; «koš'ota 'igliwie'» [AGWB VIII, m. 348]; **КОШУТА** «Кошута = хвои, иглы на соснѣ» [Бессараба, 307]; «košut'a 'drobne gałazki z igłami'» [Cz94, 200]; **КОШУТЕ** «кошуте – дрібні соснові галузки разом з хвоєю» [Ігнатюк, 98];

КУШУТА «kušut'a 'igliwie'» [Janiak95, 76].

КОШТЕЛІ мн., бот. Давній сорт яблук. «Билі всякі яблика і груши: димовкі, капанєнкі, маранчукі, ракувкі, шнелкі, спасовкі, коштелі...» [НБіН, 2/2016, 7–8]; **КОШТЕЛЄ**. Сорт пізніх яблук. [НБіН, 4/2022, 28].

КОШТЕЛЬ [коштéл'] -а, ч., знев. Дуже худий чоловік. [Арк, 79].

КОШУЛЯ ж. «кошúл'а / сорóчка сорочка: сорóчка / кошúл'а на ві́пуст» [Горбач, 467]; «a 'troxa 'še'nše [полотно] / čter'nastka / to 'była na košuli» [CzW, 187]; «То трéба попот'áгати [щойно виткане полотно] нидíл' три, а мóже, шті́ри по пóплави, коб вонó вбил'іло́', и йак обíл'іц'а, тоді́ вже полотно́ – вже сорóчка, кошúл'а» [Арк, 79].

КОЯЖИТИСЬ недок. Бути подібним; нагадувати щось. «Але є такії овади <...>. Вони тези називаються, сліпакі і не люб'ят кольору синього. Їм з водою кояжиться і од того втікают» [Лабович, НБіН, 2/2013, 36].

КПИНА -и, ж. «кпíна – на-смíшка» [Ігнатюк, 96].

КРАВЕЦЬ ч. «kravec 'krawiec'» [Cz94, 200].

КРАВЦОВА [кравцо́ва] -ойї, ж. Кравчиня. «Мойá ма́ма так дúжо гáрно шійе – вонá кравцо́ва» [Арк, 79]; «kraýcova 'szwaczka'» [Cz94, 200; AGWB VII, m. 235].

КРАВЦЬОВАНЄ с. Уміння шити одяг. «Мама мене вигодовала і виучила на кравчиху, а в 1957–1958 роках то кравцьованє било у моді» [НБіН, 3/2017, 28].

КРАВЧИХА ж. «*kraúč'uxa* 'szwaczka'» [AGWB VII, m. 235; НБІН, 3/2017, 28]; **КРАФЧИХА** «*kra-fč'uxa*» [Janiak95, 77].

КРАДЬКОМ присл. «*крад'ком*» [АУМ, к. 167].

КРАЙЗЕГА -і, ж. (?). «*Всьо рѣнчнѣ, всьо рѣнчнѣ, ни булѣ жадной крайзѣги, ницѣ*» [Ігнатюк, 71].

КРАЙКА -и, ж. 1. Крайка = кромка; поясокъ изъ обрѣзка сукна или изъ другой матеріи» [Бессараба, 307]. 2. Витканий пояс з кольорових ниток. «*Нагавіці біли і крайкою нуодпѣсане*» [Ігнатюк, 75]; «*k'raikič' čer'vonyi put'rasany*» [CzW, 160]; «*kr'aiĳka* 'pasek tkany z nici'» [AGWB IX, m. 479]; **ОКРАЙКА** «*kr'aiĳka* || *'okraĳka* 'pasek tkany'» [Karabowicz, 147]. 3. Учіпка біля коробки. «*Накла-далося крайку од коробки на шию, насіплеться збўожа і йдѣться [сія-ти]*» [Ігнатюк, 40].

КРАЙОК (?) зменш. Край чоґо-небудь. «*Сінку, Івѣнку, припливі до крайку, я тобі їстѣньки а ти мні рибѣньки!*» [Ігнатюк, 86].

КРАЙЧАКІ мн. «*kraič'aki* 'obuwie plecione z lipowego, wierzbowego lub brzozowego łyka'» [Karabowicz, 148]; «*kraič'aki* 'dawne łapcie z łyka'» [AGWB IX, m. 485].

КРАКАЄ недок. 1. «*kr'akaĳe* 'o wronie: kracze'» [Cz94, 200]. 2.

КРАКАЮТЬ недок. «*k'raĳajut'* 'кумкають' (про жаб)» [АУМ, к. 344];

КРАМКАЮТЬ «*k'ramĳajut'* 'кум-кають' (про жаб)» [АУМ, к. 344].

КРАКОВ'ЯКІ мн. Веселі пісеньки до танцю. «*Теперешняя молодежь больше любитъ пѣть веселые польскіе краковяки*» [Бессараба, 256]; «*Досить популярними [на*

весіллї] під впливом поляків стали короткі ві-тальні приспівки —*віватил*. Часто вони виконувалися речитативом. Таким же впливом можна пояс-нювати і поширення приспівок до танцю, так званих *краков'яків*» [Б, 300]; «*Rusin podlaski <...> się smuci lub weseli bez udania, bez przymusu i usposobienie to duszy wydaje w pieśni. Jeżeli tęskny, śpiewa dumkę; jeśli wesół śpiewa kozaczka lub krakowiaka*» [УнП, 111].

КРАКСИ мн. ? «*Літом 1940 р. в селі Куївець, у новій мурованій школі, члени ОУН(м) організували дитячий табір із пластовою програмою. Перед війною в селі було дві церкви, які —*кракси* зруйнували*» [НБІН, 4–5/96, 21].

КРАКУВКА ж. «*krakujka* 'mała łódka, którą posługuje się retman, ret-manka'» [Janiak95, 77].

КРАМ ч. «*kram* || ж. *kr'ama* 'skle-pik'» [AGWB VII, m. 252].

КРАМА ж. Крамниця. «*Сама Марыся въ крами стояла...*» [Янчук86, 81].

КРАМЄНЬ ч. «*kr'ameń* 'krzemień'» [AGWB VI, m. 166].

КРАМНИ -а, -е. «*krámni* — куплений в крамниці» [Ігнатюк, 97].

КРАМНИНА ж., збір. Одяг з купованої тканини. «*Наложі на мене всю мою крамнину / І збери до мене всю мою родину*» [ТПУПІІ, 173]; «*крамнина* — те, що з крамниці, наприклад одяг» [ТПУПІІ, 306].

КРАМУХ ч. «*kram'ux* 'krzemień'» [AGWB VI, m. 166].

КРАНИЦЯ ж. Струмок. «*des' taĳaĳa / o / vu'da kra'nyca // ne hlu'boka / i rosty'tajut' i 'bilat'* [полотно]» [CzW, 107].

КРАНУТИСЯ -нуся, док. «*крану́тися – обернутися*» [Ігнатюк, 98].

КРАНЦІ *мн.* Кінці, межі, границі. «*Так же то кранці православ'я у нас*» [Лабович, НБІН, 5/2008, 24].

КРАПАНКИ *мн.* «*Писанки за технікою виконання поділяються на —крапанки— з різними кольоровими візерунками на тлі чорного, зеленого чи якогось іншого кольору*» [К-В, К, 276].

КРАСИТИ *недок.* 1. «*krasyty 'o jajkach: malować'*» [CzD, 162]. 2. *Кулін.* «*красіти, -шу́, -сиш помастити їжу: кут 'т'у олівою крас'ат*» [Горбач, 467]; «*На Великий Піст готували переважно борошняно-овочеві стра-ви і —смачилил, —красилил (засмажу-вали) їх олією*» [Борисенко, 219]; «*Кішкы начин'али и кашойу йач 'м'ін:ойу... греч'анойу кашойу, картофл'ами, ну. А красил'і тлушчом, ну (то на Новій рук)*» [Арк, 79]; «*...А в будний день то картоплі варили з капустою і олійом красили*» [НБІН, 6/97, 12].

КРАСІ^ЕЛЬНИК *ч.* Фарбувальник пряжі. «*Бив красіельник – жид, што муоткі красів. Їздив по селі^е і баби виносілі на якій там день напрядяне і вуон забірав*» [Максим'юк, НБІН, 6/2017, 28].

КРАСКА¹ *жс.* «*kraska 'farba'*» [Tarn, m. 181]; «*краска, -и фарба*» [Горбач, 467].

КРАСКА² *жс., орн.* «*Краска – Kraska*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 33].

КРАСНІЙША *прикм. вищ. ст.* Краща. «*Єще красніейша Міркова жона*» [ТПУПІ, 33].

КРАСНИ -а, -е «*krasny 'czerwony'*» [Janiak95, 77].

КРАСНИ ЧЕТВЕР *ч., реліг.* Чистий четвер. «*В Красни четвѣр по службі б'атюшка вже як послужит – і всі^е іс свічкамі додому йдут*» [Бід, 340].

КРАСНОГОВЕЦЬ *ч.* «*Красно-голівець = березовый грибъ*» [Бессараба, 307]; **КРАСНОГОЛОВЕЦЬ** «*красног'ловец, -ўц'а осиковик (Trachypus versipellus)*» [Горбач, 467]; **КРАСНОГОЛОВЕЦЬ** «*krasnohol'ovec 'koźlarz babka'*» [AGWB VIII, m. 362]; **КРАСОГОЛУ^ОВЕЦЬ** «*Смачним їстівним грибом є красоголуовець (множина красоголуовці, красоголуовці), краснюк, тобто підосиковик*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 38].

КРАСНОГОЛОВІК *ч., бот.* «*krasnohol'owik 'czerwotka'*» [Tarn, m. 136].

КРАСНЮК [красн'ук] -а, *ч., бот.* 1. Підосичник; *Boletus versipellis*. 2. Підберезник; *Boletus scaber*. 3. Красноголовець; *Boletus rufus* Scha-eff. «*Тійї красн'укі здор'ови – отакій корин', так йак рука*» [Арк, 79]; «*Смачним їстівним грибом є красоголуовець <...> краснюк, тобто підосиковик*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 38].

КРАСНЮЧОК [красн'учок] -чка, *ч., бот.* Зменш. до КРАСНЮК. [Арк, 79].

КРАСНЯЧОК [крас'н'ачок] -чка, *ч., бот.* Те саме, що КРАСНЮК-3. «*Йак йест л'іс, то ї грибі́ ростут <...>, і тійї червоноголовці (крас'-н'ачки назив'ають)*» [Арк, 79].

КРАСОХА *жс., орн.* «*Згінуло мнуого дяхтьолув, красох і інших пташок*» [НБІН, 4/2006, 23].

КРАСОХА ж., орн. «Красоха – *Kraska*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 33].

КРАСЬНЮК ч., бот. 1. «*kras 'n'uk* 'czerwonka'» [Tarn, m. 136]. 2. «*kras 'n'uk* 'koźlarz babka'» [AGWB VIII, m. 362].

КРАТА -и, ж. «*kráta* – клітка на матеріалі» [Ігнатюк, 97]; «Як було в *krátku* то називалися радно́, *kráta* чо́рна, *kráta* черво́на, *kráta* бі́ла – то то були́ рідна» [Ігнатюк, 58]; «З початку ХХ ст. в комплекс надбу-жанського одягу ввійшла —*кратів-ка*». Це різновид літнього вбрання з тканини в клітку (*крату*)» [ІК-В, 183].

КРАТІВКА ж. «Залежно від локальних особливостей, спідниці на Холмщині та Підляшші мають багато назв: *хвартух*, *кратівка*, *бурка*, *пигуля*, *рандак тощо*» [ІК-В, 179]; «З початку ХХ ст. в комплекс надбу-жанського одягу ввійшла —*кратів-ка*». Це різновид літнього вбрання з тканини в клітку (*крату*)» [ІК-В, 183]; «Виткана спідниця з різнокольоровим клітковим візерунком. «Спуодниці в нас були́ теж *кратівки* – *тка́ли їх в кр́ату*» [Ігнатюк, 58]; **КРАТУ^ОВКА** «*крату́ówka* і *кратівка* – назва літньої спідниці з картатої (клітчастої) тканини» [Ігнатюк, 97]; **КРАТУФКА** [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

КРАТКА ж. «*kr'atka* 'łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)'» [AGWB VI, m. 116].

КРАШАНКА ж., обряд., перев. **КРАШАНКИ** мн. «*kraś'anika* || *kraś'an'ki* 'farbowane jajka wielkanocne, jednobarwne, bez wzorków'» [Dudek, 192]; «Писанки за технікою виконання поділяються <...> на —*крашан-*

ки, пофарбовані в один суцільний колір» [К-В, К, 276].

КРАШЕННИК ч., обряд., перев. **КРАШЕННИКІ** мн. Те саме, що **КРАШАНКА**. [Dudek, 192].

КРВАВНИК ч., бот. «*krvavn'ik* 'krwawnik; Achillea'» [Cz94, 201].

КРЕДЕНС ч. Кухонна шафа. «В старуом *креденсі* і на полиці, што вієсіла на стіні^е, билі всякі дохтуорські прилади і лікарства» [Плева, НБіН, 1/2022, 32].

КРЕСАТІ недок. «*kresatí* 'krzesac (ogień)'» [Cz94, 200].

КРЕСЕВО с. «*kresevo* 'krzemień'» [CzS, 124].

КРЕСІЛО с. «Крэсіло = огниво» [Бессараба, 307]; «*kres'ivo* 'krzesiwo'» [Cz94, 200]; **КРЕСИДЛО** с. «*kres'yldo* 'krzesiwo'» [Cz Nosów, 154].

КРЕСНИЙ ХОД ч. Процесія парафіян зі священником. «*ruz'ni' p'ryi'ž:ai'e du se'la svi's'če'nik / i s'k'res-nym 'χodom* <...> *op'χodit' φs'e po'la*» [CzW, 118]; **КРЕСТНИЙ ХОД** «*Krestnyj chod z chorągwiemi, wśród kwitnącej zieleni, kończy molebień, pod-czas którego odbywa się poświęcenie wody*» [Sawczuk, НБіН, 6/2009, 14].

КРЕЩЕНЄ с., реліг. Водохреще. «*a po'tom / po tym 'novym 'hodo'vi to i'uš i'est tai'... te... kreš'če'nie*» [CzW, 190]; **КРЕЩЕНІЄ** «Я вродівся в дев'ятнадцятому році, на Крещеніє, в Самарській губернії» [НБіН, 3/99, 15].

КРЕЩЕНСЬКІ МОРОЗИ мн. «Досі в деяких підляських селах говориться про *крещенські морози*, тоб-то дуже люті морози, які притаманні періодові святкування, що проходять у день Богоявлення

та Хре-щення Господнього» [Лабович, НБіН, 6/2022, 16].

КРЕЩЕНЬСКАЯ ВОДА ж., реліг. «*krešč'eńskaia voda* 'woda poświęcona w rzece lub jeziorze w dniu Objawienia Pańskiego'» [Dudek, 190].

КРЕЩЕНЬСКАЯ КОЛЯДА ж., реліг. «*Kryšč'eńskaia Kolada* 1. 'wigilia święta Objawienia Pańskiego'; 2. 'wieczera spożywana w wigilię święta Objawienia Pańskiego'» [Dudek, 190].

КРИВАВНИК ч., бот. «*kryvavnyk* || *krvavnuk* 'krwawnik pospolity; Achillea millefolium L.'» [Pastusiak, 82; Janiak95, 77].

КРИВДА ж. Нещастя; руйнування. «*i tołaćsa // źeby taia bura ny zro'bila kryvdu*» [CzW, 71].

КРИДОВАТИ недок. «*крийдовати*, -йу кривдити» [Горбач, 467].

КРИВИЙ ТАНЧИК ч., обряд. «*kryv'yi tančuk* 'zabawa odbywająca się przed cerkwią w czasie świąt wielkanocnych'» [Dudek, 192].

КРИВУЛЄ мн. «*krywul'e* 'namożnie'» [Tarn, m. 107].

КРИГІ мн. «*kryhi* 'żelazne pręty paleniska w kuchni'» [AGWB VI, m. 160].

КРИЖ ч. 1. «*криж*, -а хрест (і на могилі: за упоко́й): на по́хорон і несут криж» [Горбач, 467]. 2. Хрест на роздоріжжі. «*Прошч'айуц': а с тим поко́йн'іком там коло то́го крижа*» [Арк, 79].

КРИЖАКІ мн. Хрестоносці. «*Нападалі ятвягі, татари, крижакі*» [Плева, НБіН, 3/2017, 25].

КРИЖЕНЬКИ мн. Шматки криги. «*Ой, то ще в річеньках пливають криженьки...*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 33].

КРИЖИ мн. «*кріжи*, -ей крижі» [Горбач, 467].

КРИЖИК -а, ч. «*кріжик* – хрестик» [Ігнатюк, 97]; «*Що́дра, що́дра Марія / На присто́ліку стояла́ / Два крижі́ки тримала́*» [Ігнатюк, 38].

КРИЖИКОМ [кріжиком] присл. Те саме, що КРИЖИЧКАМИ. «*Виш і́вала кріжиком сорочк'і, насту́л'ниці*» [Арк, 80].

КРИЖИЧКАМИ [кріжичками] у зн. присл. Спосіб вишивання – хрестиками. «*Була́ сорочка, ви́шита кріжичками*» [Арк, 80].

КРИЖМО с., обряд. «*Обидва куми приходили з хлібом, а кума приносила ще й иматок полотна – крижмо*» [Б, 282]; **КРЕЗЬМА**. Полотно, яке дарувала кума на хрестини новонародженому. «*а kuma // to kreźma nazyvali / pułutno*» [CzW, 212].

КРИЖОВИЙ -а, -е. Перехресний. «*їа'ко šče troški stym'niie i puđem na kryžovy dorohi*» [CzW, 161].

КРИЖОМ [крижом] присл. Навхрест. «*Можна було́ гуск'і [на коровай] так положіти, йак н'е – то крижом клал'і*» [Арк, 80].

КРИЕ́Й ч. «*kryei* || *krioi* 'nóz pług'a'» [Cz Atlas, m. 104].

КРИЙОМА [крийома] присл. Крадькома; потайки. «*Вдо́ма то б ма́с'т'і [від корости] і змивати, а в чужу́ї хату́ стидáлас'а – так йа вс'о крийо́ма, вс'о хова́лас'а*» [Арк, 80].

КРИКОТЬ ч. Дерен з камінням для придавлювання стебел льону при вимочуванні. «*za'vezут v vodу [обмо-лочені стебла льону] /*

на¹то¹чо¹то / та-¹кім к¹ры¹ко¹т¹о¹
ро¹на¹кі¹да¹і¹то¹» [CzW, 159].

КРИЛЦІ *мн., пестл.* Крильця.
«Налів водиці по сами крилиці»
[ТПУШ, 167].

КРИЛЛЯ *мн., збір.* Крила. «Ой
пусти мене, соколє. – / Роспусти
крилля, то й пуцу» [ВЗФ, 372].

КРИЛО¹ *с.* «kryło ‘skrzydło
ptaka’» [Cz94, 201].

КРИЛО² *с.* «крило́, -а́ міра
полотна (1 метр)» [Горбач, 467].

КРИЛЬЦЯ *мн.* «Свого роду
син-тезом обох видів цього
інструменту [див. ВІТРАЧОК] є
млінок, широко відомий в ПДС [в
південно-східній зоні Білосточчини]:
лопати—криль-ця|| розкручують
зубчастий валок з дощечкою-
ударником на рамі, допасованій під
прямим кутом до опорного стовпа»
[Мац, 101].

КРИНИЦЯ [криніц'а] *-і, ж.*
Джерело, яке впливає з-під землі.
«Йє криніц'а коло К'ел'ц'а; То то
була кол'іс' криніц'а, і там добра
вода барзо була» [Арк, 80]; «па-
р'улішмоша воды з крын'ці» [Kurasz-
kiewicz, 149]; «Jak nakazuje tradycja,
w miejscu, z którego wybijała krynycia,
ustawiono zadaszanie oraz krzyż» [Saw-
czuk, НБІН, 6/2009, 14]; **КРИНИЦЯ**
«krynica» [Cz94, 201]; **КРИНИЦА**
«krynica» [Pelcowa02, 71].

КРИНИЧИНА [кринічина] *-и, ж.*
Те саме, що КРИНИЦЯ. [Арк,
80].

КРИПА [кріпа] *-и, ж.* **1.** Посу-
дина для зберігання води, видовбана
зі стовбура дерева. **2.** Корито для на-
поювання худоби. **3.** Жолоб, куди
кла-дуть сіно для худоби. [Арк, 80].
4. «krupa ‘miejsce w kącie stajni
(obory), gdzie kładzie się siano’ (звідки

їдять тварини)» [AGWB V, m. 55]. **5.**
Човен. «I поплів кріною знов по
рібу» [Ігнатюк, 86]. **6.** «кріпа –
баржа» [Ігнатюк, 97].

КРИСАТИ *недок.* «krysaty
‘krzesać ogień’» [Cz Nosów, 155].

КРИСЛО *с.* «krysło ‘drewniana
obudowa żaren’» [AGWB VI, m. 178].

КРИСОЧКА *ж.* Позначка, ри-
сочка. «Цю —швайку|| ділять попе-
речніми крисочками на дванадцять
рівних частин» [ВЗФ, 357].

КРИЧЕК *ч.* «kręcек ‘tryca (krą-
żek z rowkiem na obwodzie przy
szpulce w kołowrotku)’» [AGWB IX,
m. 415; Janiak95, 77].

КРИШ *ч., анат.* «kryś ‘dolna
część kręgosłupa, krzyż’» [Cz94, 201;
AGWB V, m. 30].

КРИШКА *ж.* «крішка, -и
верхняк маснички» [Горбач, 467].

КРИЮВКА [крійу^фка] *-и, ж.*
Схованка, схрон. «То такуйу ми на-
решти зробил'і крійу^фку» [Арк, 80].

КРІЄСЛО *с.* «Крїєсло = стуль»
[Бессараба, 307].

КРИЛЬ *ч., обряд.* «kril ‘snop żyta
stawiany w izbie w wieczór wigilijny’»
[Dudek03, 139].

КРОВ'ЯЧИ *-а, -е* «kr'ov'iačy
‘krowi’» [Janiak95, 77].

КРОЗ [кроз] *прийм.* Через;
крізь. «Коб бил'і тихен'ко кроз окно
пови-к ідал'і чумаїдани...» [Арк, 80].

КРОКВА *ж.* «krokva ‘krokiew’»
[Cz94, 200].

КРОНЖАВКА *ж.* «kronżaŭka
‘w kołowrotku: drażek służący do
umocowania włókna przy przędzeniu,
prześlica’» [Cz94, 200].

КРОП (?) *ч., обряд.* Веснянка.
«В селі Красівка тм. Володава весняні
пісні називають кропом від пісні, яка

починається від слів — *Ой вирости, кропе!*» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32].

КРОПІВА ж., бот. «*kropiwa* ‘pokrzywa’» [Tarn, m. 148]; **КРУПІВА** || **КУПРИВА** «*krupiva* || *kupiva* ‘pokrzywa’» [Janiak95, 77].

КРОПІДЛО с. «*kropidło* ‘kropid-ło’» [Cz94, 200].

КРОСЕНЬЦЕ с. Невеликий ткацький верстат. «*Ой весна красна, що нам винесла? <...> А молодим господилям – кросеньце ткати*» [ВЗФ, 375].

КРОСНА мн. 1. ткац. Простий ткацький верстат. «*крósна*, -сén ткацькі кросна [ткацький верстат]» [Горбач, 467]; «*Вироблили бабі всьо самій на крósнах*» [Ігнатюк, 29]; «*Крósьон ни мójсна булó ткáти до половіни пóсту*» [Ігнатюк, 44]; «*Кросна сосновиї нитки валовиї*» [ТПУПІ, 75; ТПУПІ, 306]; **КРОСЬ-НА** «*prynóšit snov'alniću, snuje, osno-v'alsy prynóšit kr'ósna*» [Kuraszkie-wicz, 156; Cz94, 200; Janiak95, 77]. 2. «*крósна* дерев'яна оправа жорен: *крósна на жórна*» [Горбач, 467]; «*kr'osna* ‘w żarnach: drewniana obu-dowa, w której osadzone są kamienie’» [Cz Nosów, 154; AGWB VI, m. 178]; **КРОСЬНА** «*kr'os'na* ‘skrzynka na żarna’» [Janiak95, 77].

КРОСНИЦІ мн., ткац. «*Білі плетені очіпки, які носили в надбужанському краї, виконувалися на невеличких кросницях*» [К-В, 232].

КРОТ ч. «*крот*, -á / *пóўх*, -а крiт» [Горбач, 467].

КРОТИ || **КОРОТИ** мн. Кумки (отруйні жаби). «*Весною короти рехкают*» [Лабович, НБІН, 3/2017, 35].

КРОТОВИНА ж., збір. «*крото-віна*, -и кротовиння» [Горбач, 467].

КРОХМАЛЬ ч., ткац. «*крóхмáл'*, -у відмастка змазувати нитки основи при тканню» [Горбач, 467].

КРОХУ [крóху] присл. «*крóху* дрібку» [Горбач, 467]; «*Дам вам крóху груш; Пудростé л'он крóху – трéба полóти; Ну крóху тáгбито крóху инáчеї зак'ідáйец':а* [вимовляється]» [Арк, 80].

КРОШКА ж. «*крóшка*, -и окрушина, дробина» [Горбач, 467].

КРОШКУ [крóшку] присл. Трішечки. «*Шпикул'анти пр'інóс'іл'і крóшку дéйакуїу бл'ўзочку*» [Арк, 80].

КРУТЄЛЬ ч. «*krut'el'kołek używany przy wiązaniu snorów*» [AGWB VIII, m. 312].

КРУГ ч. 1. «*kruh* ‘deska lub blacha do zakrywania otworu pieca chlebowe-go’» [AGWB VI, m. 153]. 2. «*круг*, -á / *кружók*, -жкá / *фáйérка* перстень у кухонній плиті: *зн'імi два кругi*» [Горбач, 467]; **КРУХ** «*krux* ‘krażek metalowy w płycie kuchennej’» [AGWB VI, m. 163].

КРУГА [кругá] присл. Навкруги, навколо. «*Тут кругá булі так'її ка-л'éб'і, ну то нi'би'ї далi йáко нáзви Ставiшче*» [Арк, 80]. 2. По кругу. «*ta'ki kameń ... i kru'ha chodyt* [k'óń]» [CzW, 7].

КРУГАЛЄЦ ч. «*kruhalec* ‘kruhelka, szkielec zrobiony z prętów, na który nawija się przedzę’» [Cz94, 200].

КРУГЛІНЬКО [крúгл'ін'ко] присл. Напівокругло; півколом. «*Онó ст'інá тáйа* [в капличці], *так шо ікóни, но так нимá, кор Рáйс'к'і дéр'і*

бил'ї, н'є, так кру́гл'ін'ко, йак то́го...» [Арк, 80].

КРУГЛЯЧОК -чка, ч. Стовбур дерева без кори, який використовували для будівництва. «Хáта з круглячуцив булá збудóвана, такáя як до хáти вхóдиши то так як в льох всьоромнó» [Ігнатюк, 29].

КРУГМЕНЄ [кругмѐн'є] -а, с. Частина подвір'я біля хліва та клуні. [Арк, 80].

КРУГОМ¹ присл. «кругóм довкола» [Горбач, 467].

КРУГОМ² прийм. «Обу́jde [молодая] кру́гом сто́ла, ро́диакуже дла бат'кóу» [ТГ, 197].

КРУЖЕЧКИ мн., ткац. «Орнамент їх [тканих виробів] утворювався з дрібних прямокутників синього, зеленого, червоного, сірого, коричневого та інших кольорів. У середині цього орнаменту знаходився головний елемент, який мав назву —цибульки, або —кружечки» [К-В, 235].

КРУЖЕЧОК ч. «*kruž'ěčok* 'tryca (krażek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)'» [AGWB IX, m. 415].

КРУЖЄЛКА -и, ж. Деталь коврїтка. «А то є такїй кїй — називáється по-прóсту — кружєлка. Їдьон патїк прóсто а дрўги пьонóво такó вткньóни» [Ігнатюк, 62].

КРУЖІЛКА [круж'їлка] -и, ж. Молодіжна забава: санки навколо кіл-ка на льоду, які обертали кавалїри. [Арк, 80].

КРУЖКА¹ ж. «кру́жка, -и горнятко, кружка / кúбик глиняне горнятко» [Горбач, 468]; **КРУШКА** ж. «*krúška* 'kubek'» [AGWB VI, m. 201].

КРУЖКА² присл. Навкруги. «Там кру́жка такіє-вó сьóла у нас» [Бід, 337].

КРУЖОК ч. 1. «*kruž'ok* 'kij z drewnianym krażkiem na końcu jako narzędzie do zbijania śmietany na masło'» [Cz Nosów, 155; AGWB VI, m. 187]; «кру́жок, -жкá кругла дощечка з дїрками товкача...» [Горбач, 468]. 2. «*kruž'ok* 'krażek metalowy w płycie kuchennej'» [Cz94, 200; AGWB VI, m. 163]; «кру́жок, -жкá / круг, -á / файєрка перстень у кухонній плиті: зн'імї два кру́гї» [Горбач, 468]. 3. «*kruž'ok* 'tryca, krażek z rowkiem na obwodzie znajdujący się przy szpulce w kołowrotku'» [Cz94, 200].

КРУК¹ ч. «крук, -á шарпїр, шпїнь, на який завішують двері, вікно» [Горбач, 468]; «*kruk* 'hak do zawiasów'» [Cz94, 200; Janiak95, 77].

КРУК² ч., орн. «крук, -а ворон» [Горбач, 468]; «Чортъ мóжє покáзатися чоловїѣкомъ, козлóмъ, баранóмъ, совóю, крукóм, сорокою» [Бесараба, 42].

КРУКАТИ недок. «кру́кати курликати: журавє́л' кру́каїє, крякати: крук кру́каїє» [Горбач, 468].

КРУЛІК ч. «*krulik* 'królik'» [Cz94, 200].

КРУЛІХА ж. «*krulixa* zob. *Kruli-ca*» [Cz94, 200].

КРУЛІЦА ж. «*krulica* 'samica królika'» [Cz94, 200].

КРУЛЬ ч. «*król* 'snop żyta stawiany w kącie izby w wigilię Bożego Narodzenia'» [Dudek, 192].

КРУМЄЛЬ ж. (?). «*krum'el* 'zwinięta wiązka czesanego włókna lnianego'» [AGWB IX, m. 411].

КРУМКА ж. «*krumka* 'odkrojony z napoczętego bochenka kawałek chleba'» [AGWB VI, m. 174].

КРУМКАТИ *недок.* Подавати голос (про жаб). «*Но, як зельона жаба зачне крумкати то буде дощ*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

КРУОТ *ч.* 1. «*У селах тміни Чижі кротом (однина – круот) місцеві жителі зуть кумку (кутак), тобто жабку з яскраво-оранжевим черев-цем*» [Лабович, НБіН, 6/2019, 12]. 2. «*Вовчок звичайний, інакше капустян-ка, це багатойдний шкідник.<...> Зафіксували слово круот (та на-ближені фонетичні варіанти)*» [Лабович, НБіН, 6/2019, 12]. 3. «*kruot* ‘kret; Talpa europaea’» [Cz94, 200].

КРУПНИЙ *-а, -е.* «*крूपний грубозернистий*» [Горбач, 468].

КРУПНИК¹ *ч., кулін.* «*krupnyk* ‘kрупnik’» [Tarn, m. 131]; **КРУПНИК** «*Крूपникъ = супъ изъ крупы и картофеля*» [Бессараба, 307]; «*крूपник, -у / суп, -у / зупа, -и суп із круп*» [Горбач, 468]; «*krupnyk* ‘kрупnik, zupa ziemniaczana z dodatkiem kaszy’» [Cz Nosów, 154]; «*krupnyk* ‘zupa z kaszą’» [Janiak95, 77]; «*navaryt krupnyku s šimňom*» [CzW, 160];

КРУПНИК² *ч.* «*Приїнявши дитину, баба [повитуха] готувала —крупник (горілку з медом) і давала через годину після пологів породіллі та бризкала краплю цього напою на вуста немовляти*» [Б, 282]; «*У хаті молодого невістку пригощали горілкою з медом, званою на Володавщині —крупник*» [Б, 300].

КРУПНИЧОК *ч., кулін.* «*krupnyčok* ‘zupa z kaszą bez ziemniaków’» [Cz Nosów, 154].

КРУПОН *ч.* «*крूपон, -у товста, твердо виправлена шкіра на підош-ви*» [Горбач, 468].

КРУПЧАТКА *ж., кулін.* «*крупчатка, -и найдорожче борошно*» [Горбач, 468].

КРУТАВА *-и, ж.* «*крутава – завіруха, заметіль*» [Ігнатюк, 97].

КРУТИТИ КАПУСТУ *обряд.* «*У провідний понеділок кожна госпо-диня смажила яєчню, і був звичай, який називався —крутити капусту. Двоє дівчат бралися за руки і крутилися дуже швидко (щоб капуста цього року вродила)*» [Рижик, 260].

КРУТІЕЛЬ *ч.* «*крутіель (наворотливий челов.)*» [Янчук86, 67]; «*Крутїєль = плуть, проныра*» [Бессараба, 307].

КРУТИТИ *недок.* «*krutiti* ‘skrecać razem dwie lub więcej nitki’» [Cz94, 200].

КРУТО [крúто] *присл.* Сутужно. «*В нас було бързо круто з лахам і, з од'ошкой*» [Арк, 80].

КРУТОГОЛОВЕЦЬ *ч., орн.* «*Крутоголовэць = пт. вертошейка*» [Бессараба, 307].

КРУТОХА *ж., бот.* Кропива жалка. «*Коб не боятіся свекрухі перед весільом, треба било піті кропиву, так звану крутоху, значит малую*» [НБіН, 4/2020, 23].

КРУТЯВКА [крúт'авка] *-и, ж.* Те саме, що КРУЖІЛКА. [Арк, 80].

КРУХА [крúха] *-и, ж.* 1. «*Живі-ц'а такайя... На дэрви вона така прóсто... Такайя круха...*» [Арк, 80]. 2. Крушина (?). «*Іді хучій – кáже на маминого брата – крухі наріж в лісі*» [Ігнатюк, 38].

КРУХІНЬКІЙ *-а, -е.* Крихкий і м'який. «*Перепражат той льон на петельні, перевертят його валочком і вуон стане такій крухінькій і до картофель його вкінут*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 35].

КРУЦЬОЛКА ж. «*kruć'olka* 'kruhelka'» [AGWB IX, m. 421].

КРУЧАНИЙ СПОСІБ ч. Ручне виготовлення церковних свічок. «Є кілька способув вироблення свічок. Наш – як кажут — кручаний — є най-старішим способом» [Савчук, НБіН, 1/2004, 23].

КРУЧИК ч. «*kr'učyk* 'pogrzebacz'» [CzS, 130; Cz94, 200].

КРУЧОК ч. 1. «**кручок**, -чка / **вбжух** кухонний гачок до вогню» [Горбач, 468]; «*kr'učok* || *kruć'ok* 'pogrzebacz'» [Cz Atlas, m. 130; CzS, 130; Cz Nosów, 154; Janiak95, 77]. 2. «***кручбк**, -чка / **гаплук**, -а гачок гафткі [дротяної застібки]» [Горбач, 468]. 3. «*kruć'ok* 'turkuć podjadek'» [AGWB V, m. 39].

КРУШИНА ж., бот. «**крушина**, -и жостір (*Rhamnus frangula*)» [Горбач, 468; Cz94, 200].

КРУШИТИ недок. «*krušyti* 'kru-szyć, kroić'» [Cz94, 200].

КСЕНГА [к'єнга] -и, ж. Книга як офіційний документ. «А тепер знов ведлуг ужендovéї к'єн'г'і, е, звé-ц':а йáко Дуб 'іче-Тоф 'іловце...» [Арк, 80].

КСИ! [кси] виг. Те саме, що ВУЗЬМИ! [Арк, 80].

КСЬОВ-КСЬОВ виг. «*ks'ou, ks'ou* 'przywoływanie konia'» [Janiak95, 78].

КСЬО-КСЬО виг. «**кс'о-кс'о!** приманка коня [?]» [Горбач, 468]; «**кс'о-кс'о** || **кс'у-кс'у** 'вигук, яким кличуть коней'» [АУМ, к. 345].

КСЬОНЗ [к'онз] -а, ч. 1. Католицький священник. 2. Православний священник. «*Прийжáв кс'онз з Слова́тич шчодру́га нед'і́ла, шчо-*

trém'a...» [Арк, 81]; **КСЬОНЦ** «*ks'onc* 'ksiądz'» [Cz94, 201].

КСЬОНШКА ж. «*ks'onška* 'książka'» [Cz94, 201].

КСЮ-КСЮ виг. «**кс'у-кс'у** 'вигук, яким кличуть коней'» [АУМ, к. 345].

КТОСЬ займ. «*ktoś* 'ktoś'» [Cz94, 201].

КУБАЙ ч. «*кубай* – węzeł» [Łabowicz, НБіН, 6/2010, 37].

КУБАРА ж. «*Кубара* = кубышка изъ коры для ягодъ» [Бессараба, 307].

КУБАСА ж., кулін. Ковбаса. «*ku'soćok kuba'sy i χ'liba*» [CzW, 14].

КУБАХ [к'убах] -а, ч. 1. Місце, де греблася курка. «*Он йáкого ві-грибла к'убаха!...*» [Арк, 81]. 2. Місце, де несуться кури. [Арк, 81]. 3. Гніздо пташки. «*na n'ašui k'ubi bus'un'y zr-ub'uty dva k'ubaxy*» [Kuraszkiewicz, 149]. 4. Місце зимівлі їжака. «*Як їж в госини хутко лягає спати, замотується в кубах, в листя то буде тяжка зима*» [Гнатюк, НБіН, 3/2007, 35]. 5. «*k'ubax* 'okap nad kuchnią'» [AGWB VI, 146].

КУБЕЛ ч. «*kubel* 'wiadro przy studni'» [Cz94, 201]; **КУБОЛ** «*kubol* 'drewniane wiadro przymocowane na stałe przy studni'» [AGWB VI, m. 148]; «**к'убол**, -бла путня при криниці» [Горбач, 468].

КУБЕЛО с. «*swyń'a purus'at naveł'a w kubely (kubelo tj. gniazdo zwierzęce)*» [Kuraszkiewicz, 154].

КУБЕЛОК ч. 1. «**куб'елок** 'wiadro' [Арк, 81]; 'drewniane wiadro przymocowane na stałe przy studni'» [Cz Nosów, 155; Cz Atlas, m. 182]. 2. «*kub'elok* 'dawny skopek do dojenia krów'» [AGWB VI, 202].

КУБЕЛЬ ч. 1. «*kubel* 'wiadro (przy żurawiu)'» [Cz Atlas, m. 182];

КУБЛІ *мн.* «wtup¹yw dwa k¹ubli w ku¹od'azy» [Kuraszkiewicz, 150]. **2.** Видовбана виїмка в стовбурі дерева як складова частина ступи. «v¹derevi¹ 'dura ta'kaŭa ĭak¹ k¹ubel» [CzW, 84]. **3.** **КУБЄЛЬ** *ч.* «k¹ubel 'naczynie drewniane lub plecione ze słomy do przechowywania zboża, mąki, starej odzieży'» [AGWB VI, m. 138].

КУБЕРЕЦЬ || **КОБЕРЕЦ** *ч.*, *обряд.* «На Холмицині та Підляшші наречена готувала до шлюбу відріз білого полотна (—куберець||, —коберець||), який давали старостам. Вони стелили його в церкві молодим під ноги. Під полотно клали гроші, щоб були багатими» [Б, 296].

КУБИК *ч.* «кубик, -а / кружка, -и глиняне горнятко» [Горбач, 468].

КУБИЛКІ *мн.* Виплетена з ниток рибацька снасть. «byli ku¹byłki z'imo¹voŭi ro¹goŭi» [CzW, 49].

КУБОК [кубóк] -бкá || -пка, *ч.* Чашка. «Тої вóсок ростáне, и тоді вже на вóду вил'іва́е... кубóк водí» [Арк, 81]; «m¹ni¹ ka¹že¹ tei¹ vi¹dy šce¹ t¹ro¹xi¹ na¹py¹ty¹sa s¹ k¹upka» [CzW, 161]; «ku¹-bok 'kubek'» [Cz Nosów, 155; AGWB VI, m. 201].

КУБОЧОК *ч.* «k¹ubočok 'kubek'» [AGWB VI, m. 201].

КУБРАК *ч.* «k¹ubr¹ak 'górna część męskiego garnituru'» [Karabowicz, 145].

КУВБАБА *ж.* «Наведу пару прикладів інших цікавих слів: кувбаба (солодкий перець)...» [Рощенко, НБіН 1/91, 19].

КУДА! *виг.* «кудá! вигук проганяти коня: там пошлá! / там пошóу!» [Горбач, 468].

КУДЕЛІЦЯ *ж.* Волокно для прядіння. «Ой прала б я куделіцю голова боліт» [ТПУПП, 199].

КУДЕЛЬНИЦЯ *ж.* Учасниця спільних прядок. «Коптілка на столі^e не давала радості кудельницям у виконванні своєї роботи» [Петручук, НБіН, 1/2003, 31].

КУДЕЛЯ -i, *ж.* «кудѣля – кожіль» [Ігнатюк, 97]; «kudela 'len przywiązany do kręzła celem przedzenia'» [Cz94, 201]; «На вечорк'і то ход'іл'і кол'іс' с кудел'ам'і» [Арк, 81].

КУДСЬЛЬНИЦІ *мн.* «kud¹élnyc' i 'wspólne przedzenie wielu kobiet w jednej chacie'» [AGWB IX, m. 413].

КУДЛАТЕНЬКІЙ -a, -e. Кучерявенький. «ta¹kii¹ z¹robyt¹'a [підрослий льон] ta¹kii¹ kud¹lateńkii¹ / že berut¹'a ĭ¹ho¹ polu¹» [CzW, 103].

КУДОЮ || **КУДЕЮ** *присл.* Якою дорогою. [Громик-1, 147].

КУДРАВІЙ -ая, -еє. Кучерявий. «Ой ти вербо кудравая / Хто ж тобі вербо корінне мив» [ТПУПП, 162].

КУЖ [куж] -у, *ч.* Пил; пилюка. «То тѣраз менч робóти, ну, бо тѣраз ужé онó так положíв, пов'ѣс'ів, стер куж і... і вс'о в порáтку» [Арк, 81].

КУЖАЙКА *ж.*, *медич.* «ku¹ž¹aika 'kurzajka, in. brodawka'» [Janiak95, 78; Cz94, 202].

КУЖЕ МУЙ [кúже муї] *виг.*, *незмін.* Прокльон. —Мóже, син цос' зроб'ів в:óйску?|| — Так, зроб'ів||. — Кúже муї!||» [Арк, 81].

КУЖЕЛЬ *ч.* «ku¹žel 'najlepsze rłótno lńiane'» [AGWB IX, m. 445].

КУЖІ^ЕЛЬНИ -a, -e «Кужі^Ельны = холщево́й» [Бессараба, 307].

КУЗАКА ж., ент. «Популярним підляським словом на означення жука, передусім маловідомого, є кузака. <...> У селах гміни Чижі кузакою називають лише жуків, які повзають (полі́зла якась кузака)» [Лабович, НБіН, 5/2019, 32]; «Говорили тогди про стонку, такую кузаку в жовто-чорни паскі, якая картофлі їсть» [Плева, НБіН, 1/2019, 31]; **КОЗАКА** «коза́ка, -и / мураве́л', -ўл'á муравель, [мурашка]» [Горбач, 466]; «коза́ка, -и тарган» [Горбач, 466].

КУЗДРАТІ недок. «Кўздрати = ковырять, мѣшать вѣ печкѣ угли, дрова» [Бессараба, 307].

КУЗИН [кўзин] -а, ч. Двоюрідний брат. «[Хто тримає вінці над молодими?] Ну старіши сваті, йак і... чи кол'єга, чи кўзин йак і» [Арк, 81].

КУЗИРОК ч. «kuzyr¹ok 'daszek czapki'» [Janiak95, 77].

КУЗЬБА ж. Косовиця трав. «Запитав, чи до нього не прийшов би хто на кузьбу» [НБіН, 1/98, 21].

КУЗЬБ'ЯНИЙ прикм. Косарський. «Пó селах доживають остатні люде, котори співають рогульки чи пісні кузьб'янії» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 28]; **КУЗЬБ'ЯНИ** [УнП, 81].

КУТ ч. Кіт. «куїт» [Нечуй-Левицький, НБіН, 3/2000, 27].

КУТКА ж. Кішка. «куїтка» [Нечуй-Левицький, НБіН, 3/2000, 27].

КУКА ж., дит. 1. анат. «кўка, -и дит. живіт, шлунок» [Горбач, 468]. 2. медиц. «Кука – рана, місце, яке болить» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

КУКАРКА ж. «Чоловіки опоясували пояс двічі, третій раз зав'язували спереду або з лівого боку бант, званий —кукаркою» [ІК-В, 203].

КУКАТИ недок. Подавати голос (про зозулю). «Угу, зозуля кўкає» [Бід, 344]; **КУКАТІ**. «А як стане кукаті, то все питалі: —Зазулю перегорулю, скажи, куолькі я ліет буду жити?» [Лабович, НБіН, 4/2016, 33].

КУКОРОЖА ж. ? «Кукорожу сыру йїела, / Кукорожа набубніела; / Нема кому проточити, / Кукорожи наварити» [Янчук86, 90].

КУ-КУ виг. Звуконаслідування голосу зозулі. «Як зазуленька ку-ку, ку-ку / Я й молодая гу-ку гу-ку» [ТПУШ, 165].

КУКЎЛЬ ч., бот. «кукўл', -кóл'у кукіль» [Горбач, 468].

КУЛАК ч. «kułak 'pięść'» [Pelco-wa02, 71].

КУЛЄ с. 1. «куле – круглий кілок у плоті» [ТПУШ, 306]. 2. збір. Ого-рожа із кілків. «То батькув город негороджани / Негороджани неоса-джани / Поб'ємо куле всьо дубовое / Посередини всьо золотое» [ТПУШ, 99].

КУЛЄЇНА ж. «kulejina 'ślad (kół wozu na drodze)» [Cz Atlas, m. 172].

КУЛИК ч. Зменш. до КУЛЬ-2. «i tu'pireńko 'teji 'kułyki po'v'azuť i'ho [обмолочений льон] i... du vu'dy» [CzW, 103]; Мала в'язка обмолоченого льону. «i 'potom be'ret'a v ta'ki 'kułyk» [CzW, 158]; **КУЛІК** [кўл'ік]. Снопок зв'язаного вилежаного льону. «Віл'іжиц:а л'он, трéба його

звóдити вже, и вїазáти в ку́л'іки, і додóму весті́» [Арк, 81].

КУЛИ-НЕКУЛИ присл. Час від часу; іноді. «*to každy huspo'dar musyť šos' daty kuły nekuly // to v torbu [пастухові]*» [CzW, 56–57].

КУЛИ мн. «*kuli 'szczudła'*» [Tarn, m. 118].

КУЛІГИ мн. «*Мабуть тому багатюх із нас любить куліги – коли можна кататися на санях, запряжених кіньми та в морозному повітрі чути дзвеніння дзвіночків*» [Лабович, НБіН, 6/2022, 16].

КУЛІК¹ ч., орн. «*ку́л'ік, -а кулик (Tringa)*» [Горбач, 468].

КУЛІК² ч. «*ку́лік, -а сніпка [сніпок] з трьох жмень; пошивальня [для пошиття даху]*» [Горбач, 468]; «*Я сам ще кулікі в'язав. В'ядомо, не вмієв. Як неруовни одгузок, то сокієрою рубаю, а вже тоє на кришу іде*» [НБіН, 3/2008, 33].

КУЛІКОМ ПРОІЄХАТИ фраз. «*Санні поїздки навколо села і до лісу на kulig (або куліки, куліком проїєхати) в південно-східній частині Білосточчини особливо часто відбувалися під час Масниці (або Масляної) – тиждень перед Великим постом*» [Мац, НБіН, 6/2000, 27].

КУЛІСО с. «*kulis'o 'koło'*» [Janiak95, 75].

КУЛІШ [кул'іш] -á, ч., кулін. Страва зі пшона. «*Кол'іс' кул'іш був дóбри, а тепér зупа к'єпс'ка*» [Арк, 81]; **КУЛЄШ** «*kulesz 'krupnik'*» [Andrzejewicz, 148].

КУЛІШ З БОБОМ [кул'іш з бóбом] ч., кулін. Квасолевий суп. [Арк, 81].

КУЛЮ [кúлю] прийм. Коло; біля. «*Налашевич – тут кúлю Лéбед'ева так 'їє силó*» [Арк, 81].

КУЛЬ¹ ч. 1. Вимолочений сніп. «*Борозенькою йшов / Куль соломи найшов*» [ТПУПП, 269]. 2. В'язка об-молоченого льону. «*protom i'ho [об-молочений льон] f ta'k'i 'kuli 'vižyt:a'*» [CzW, 159]; «*v'iažuť i'ho [обмоло-чений льон] ф ку'лі*» [CzW, 103]. 3. Снопок скошеної трави. «*Петруовку колісь на лонці куліє носілі все, бо так грузко било, што не можна било в'їхати, то косамі косілі і куля зв'я-жут і виносят його і сушат*» [Лабович, НБіН, 4/2020, 34].

КУЛЬ² ч. «*kul 'matnia w niewodzie'*» [Tarn, m. 84].

КУЛЬБАКА ж. 1. «*kulbaka 'laska do podpierania się przy chodzeniu'*» [Cz94, 201; AGWB IX, m. 496]. 2. «*kulbaka 'podstawka do przęślicy'*» [AGWB IX, m. 414].

КУЛЬБАЧКА ж. «*kulbačka 'laska'*» [AGWB IX, m. 496].

КУЛЬГАВИ -а, -е «*kulhavy 'o człowieku: kulawy'*» [Cz94, 201; Арк, 81].

КУЛЬГАТИ недок. «*кул'гáти, -айу кривати, храмати; шкутильгати*» [Горбач, 468].

КУЛЬКА ж. 1. «*кул'ка 'ручка' (на кісці)*» [АУМ, к. 308]; «*kulka 'kulka u kosy'*» [Tarn, m. 61; AGWB VIII, m. 307; Janiak95, 78; Cz94, 201]; «*kus's'e, kulka, na'perstok, zapu'łok (tj. klin)*» [Kuraszkiewicz, 154]; «*Коси-ско за довге і кулька обсаджана за високо*» [НБіН, 4/2005, 19]. 2. «*kulka – laska*» [Janiak95, 78; AGWB IX, m. 496].

КУЛЬКІ-ТО [кúл'к'і-то] займ. Скількись; декілька. «*Там кúл'к'і-то л'їет онó с'а згор'їла [церква], то поста́вил'і на тум м'їс'ц'і дрúгу, зна́чит*» [Арк, 81].

КУЛЬКО [к'ул'ко] займ. 1. *пит.* Скільки. «кул'ко скільки; кул'ко ча-суу? котра година» [Горбач, 468]. 2. *відн.* «Зáроботок вів'ішени, хто по кул'ко зароб'ів» [Арк, 81]. 3. *неозн.* Декілька. «Свини годовалі там дужо, а було кул'ко працювних затрудн'аних» [Арк, 81].

КУЛЬКОСЬ [к'ул'кос'] займ. Скількись; декілька. «По́йїст^о по-стойт кул'кос' там м'інут» [Арк, 81]; **КУЛЬКІСЬ** [к'ул'к'іс']. «До од-ного госпóдара зайшов [німець] і ка́же, же пл'ан не од:ани – кул'к'іс' то трé-ба...» [Арк, 81].

КУЛЬО [к'ул'о] займ. Скільки; стільки. «Гарба́рн'а була́, то и там працюва́ло кул'о то л'уде́й» [Арк, 81; Ігнатюк, 97; Лесів, 420; Лесів97, 98].

КУЛЬО-ТО [к'ул'о-то] займ. Декілька. «Кул'о-то л'уде́й ба́чило» [Арк, 82].

КУЛЬТУРАЛЬНИЙ [кул'ту-ра́л'ний] -а, -е. Культурний; чемний; мистецький. «Вун був сла́бій, вун соб'і леж'ев в кутóчку. Дуже був кул'турал'ний чу'лу'в'ік» [Арк, 82]; «Треба того на селі, жеби верну́ли́ся давніши часи, жеби люди зишлі́ся і могли поспивати, разом зінтегру-ватися і спотикатися хоч раз у рокови на таку́й культуральну́й ім-прези» [Лабович, НБіН, 5/2009, 14].

КУЛЬЧА *мн.* «к'ул'ча, -а ріжки на перилі горішнього полудрабка збіжжевої драбини воза: на кул'ча накла́у сно́пів» [Горбач, 468].

КУЛЬЧИК *ч.* 1. «к'ул'чик, -а сережка» [Горбач, 468]. 2. «кільце у вусі товару [тварини]» [Горбач, 468].

КУЛЬША *ж.* 1. «к'ул'ша, -и / р'уг, рога́ закривлене доверху передне закінчення полудрабка збіжжевої драбини для

притримування сно́пів» [Горбач, 468]. 2. *анат.* «k'ul'sha || k'ul'sa 'udo'» [Janiak95, 78]; «k'ul'sha 'udo'» [AGWB V, m. 25]. 3. *анат.* «kulsza 'biodro u człowieka'» [Pelcowa02, 71; AGWB V, m. 26]; **КУЛЬША** «k'ol'-sha» [Cz94, 201].

КУЛЮ *присл.* «кул'у „якою дорогою“» [Громик-1, 147].

КУЛЮХА *ж., бот.* «kul'uxa 'ciernik, gw. kolka; Casterosteus acu-leatus'» [Janiak95, 75].

КУЛЮЩИ -а, -е «kul'ušcy 'ko-laşcy'» [Janiak95, 75].

КУЛЯ *ж.* «К'уля = пули, костыль» [Бессараба, 307]; «Така́йя ба́бочка чи д'едочок с кул'е́й ну то по́йде до авто́буса... А́л'бо з двома́ кул'ам'і...» [Арк, 82]; «k'ula 'laska'» [AGWB IX, m. 496].

КУЛЯВЕЦ [кул'áвец] -вца, *ч., знев.* Той, хто накульгує. [Арк, 82].

КУЛЯХА *ж.* «kul'axa 'podstawka do przęślicy'» [AGWB IX, m. 414].

КУМКАНСЬ *с., обряд.* «Гра, в якій граючі —билися яйцями|| назива-ється грою —на вибитки|| або —кум-каньом||» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 16].

КУМКАТИ *недок.* «к'умкати кумкати, рахкати: жа́бі к'умкайт» [Горбач, 468]; **КУМКАТІ**. «Про жа-бу, яка видає звуки —кум-кум||, гово-рили в селах ім. Чи́жі, що вона кумкає (кумкати)» [Лабович, НБіН, 3/2017, 35].

КУМКАТИСЯ *недок.* «Звичай —грання в яйця|| вже майже загинув, тільки в деяких селах ще малі діти —кумкаються|| яйцями» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 17].

КУМН *ч.* «Кумнь = окорок» [Бессараба, 307].

КУМНЯК ч. Гурт, куча. «*Одьон чоловік зимою поїв бидло, проруб рубав і ніби то пуд льодом цілу в'язку ластувок вийняв, і були всі щепляни пазур за пазур, кумняком*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

КУМП ч. «*kump 'szynka'*» [Janiak95, 78].

КУМПА ж., кулін. «*кўмпа, -и шинка / (kumpis) окорок, вітчина*» [Горбач, 468].

КУМΠΑНКА ж. Подружка; членкиня тієї самої компанії. «*Моя кумпáнка ой мїєла бородавкі! На ногáх прáмо скру°зь билі*» [Бід, 345].

КУМУСЯ ж., пестл. Кума. «*Ку-муся, ти кумуся, / Казала, що не всцюся*» [Лабович, НБіН, 3/2015, 31].

КУМУШКА ж., пестл. Кума. «*Ой, ти кумушка, ти голубушка*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38]; «*Ой ти кумушка / Ти голубушка / Спечи гусака / Щоби юшечка біла*» [ТПУПП, 258].

КУНА ж. Куниця. «*Буу у нас в селїє такїй, що лапав колїсь куни і скурку здирав і продавав*» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25]; «*кунá, -ú куниця (Marbes)*» [Горбач, 468; Cz94, 201].

КУНКУРИ мн. «*kinkury 'konkury'*» [Janiak95, 75].

КУНФІСІЙОНАЛ ч. «*kunfisyjonał 'konfesjonał'*» [Janiak95, 75].

КУНЧАНЕ мн. «*Кунчáнэ = живущіє на окраїнѣ села*» [Бессараба, 307].

КУНЧИНА ж. «*Вуйна значить смерть, про якую колїсні люде з наших суюл говорили тоже – кунчина*» [Лабович, НБіН, 1/2022, 29].

КУНЧІВ'Є с. «*кунчївїє, -а за-рібка полотна при тканні*» [Горбач, 468].

КУНШАХТО с. Торговельна угода. «*Іван з жидами робить куншахто, каже: —Вїте только купїте яець, а я вам висиджу курил*» [ВЗФ, 364].

КУНЬ ч. «*кун', кон'á кїнь: кун' тримáїє л'ókче воза, йак йє сид'óлко*» [Горбач, 468]; **КУ°НЬ, КУНЬ, КІНЬ, КИНЬ**. «*Наприклад, слово кїнь виступає аж в штирох фонетичних варіантах: ку°нь, кунь, кїнь, кинь*» [УнП, 79].

КУНЬП ч., кулін. «*Wielka szynka razem z całą tylną nogą – kúńp – była wędzona i suszona w zimnym dymie, w kominie na strychu, aż do żniw*» [НБіН, 1/2021, 8].

КУНЬПА ж., кулін. Те саме, що КУНЬП. «*...а на Великдень – сир, масло, кубасу, куньпу...*» [НБіН, 2/2009, 39]; «*А кобети неслі хуткі, капусту, куньпу солону...*» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13]; «*Все, як Жоржик перед Руздвом або перед Великодньом колов сьвіню, то не з'їдали всього м'яса зразу. Куньпу солїлі, а послї сушили. І вієсіла собіє тая куньпа в комори*» [Плева, НБіН, 1/2019, 16]; «*Puod Welykdeń tama pekła pasku, drożdżowy baby, mazurky. Pekłoś i waryłoś mnieso, robyłoś kundiuku, kúńpu*» [НБіН, 2/97, 38].

КЎ°ЛКО [к_ў°лко] -а, с., ткац. Те саме, що КОВОРІТОК. «*На ковротках пр'єл'ї, кў°лка назївал'ї, кў°лко*» [Арк, 81]; **КУЛКО**. «*kulko 'kołowrotek'*» [Janiak95, 78; Cz94, 201]; **КУ°ЛКО**. «*З куолками не ходїлі [на вечорницї], оно чи на дротах*

робілі, чи шиделком» [Лабович, НБІН, 6/2012, 31; Арк, 82].

КУ^ОНСЬКІ ДОХТОР ч. Ветеринар. «Хутко його [Піліпа] приуважив куонські дохтор» [Плева, НБІН, 1/2022, 31].

КУ^ОНЬ¹ ч. «*kuoń* ‘koń’» [Cz94, 201].

КУ^ОНЬ² ч. «*kuoń* ‘szczelina podłużna w płótnie po opuszczeniu nitki’» [AGWB IX, m. 443].

КУ^ОПКА ж. «Куопка = печурка съ лѣвой стороны печи для углей и золы» [Бессараба, 307].

КУ^ОПНО присл. «Куопно = мно-го снѣгу на дорогѣ» [Бессараба, 318].

КУ^ОТКА ж., анат. «Куотка – kostka – кісточка, щиколодка. Ступіє так, што у куотиці намуог. Влієз в болото по куоткі. Нога у куотиці спухла. Удирився в куотку» [Г.Ю., 35].

КУ^ОТНА «*kuotna* ‘o kotce (sucę, owcy), która ma mieć małe’» [Cz94, 201].

КУ^ОХВА ж. «куохва (о всякомъ животномъ, у котораго оттопырились отъ ѣды бока, нѣм. Kufe)» [Янчук86, 69].

КУ^ОШКА ж. «*k^uoška* ‘kotka, samica kota’» [Cz94, 201].

КУПА [кúпа] -и, ж. 1. «Кúпа = куча» [Бессараба, 307]; «А ѱа на тас'-ма тúйу кúпу [вугілля] к'ідайу» [Арк, 82]. 2. «*k^upa* ‘kretowisko’» [AGWB V, m. 38]. 3. «*k^upa* ‘zaspa śnieżna’» [AGWB VIII, m. 389]. 4. Гурт людей. «Одб'іраїїмс'а такó кúпойу, одб'іра-їїмс'а, бо тогді булó напхáне дит'ó-їу тéйу цї́ле селó» [Арк, 82].

КУПА ВЕЛІКА фраз. Гурт дітей, які попадали один на одного.

«Алі хлопці дохóплуться, зо волóку потігнуть, розвіжуть – дівчина звалїться, ще й ще, кúпа велїка» [Ігнатюк, 38].

КУПАЙЛО с., етн. «купайло Рїздво Івана Хрестителя» [Горбач, 468].

КУПАЛЬНИЦЯ ж., обряд. Вогнище. «Молодая молодїцьо, / Вийди до нас на улицю, / Розложи купальницю» [Рижик, 262].

КУПАЛЬНО^УЧКА ж., змениш. «*Małaja nioczka Kupalnioczka*» [Jaro-szewicz, НБІН, 5–6/93, 31].

КУПИЛО с. «*kupyło* ‘stram, pionowy słupek w saniach’» [Janiak95, 76].

КУПІНА ж., збір. «Купина = кочки на болотѣ» [Бессараба, 307].

КУПЛЯТИ недок. «купл'ати купувати: хлóпец купл'áйє хúстку хорóшу, на листкóви бúлочку печúт, із тим іде з маршилком на дивоснуби до молодúйї» [Горбач, 468].

КУПОВАТИ недок., оказ. Купля-ти. «Ще молодúха сорóчку мúсит для молодóго пошитї, а молодїй для мо-лодúсі тúфлі куповáє... купúє» [Бід, 337].

КУПНИЙ [кúпний] -а, -е. Купова-ний. «Їїм кúпний хл'єїб – ни хóчу пичї свуї» [Арк, 82]; **КУПНИ** [кúпни]. «Со-рóчка булá пуд спóдом кúпна» [Арк, 82].

КУПЧИ(Й) -а, -е. Купований. «кúпчий фабричний, недомашнього виробу» [Горбач, 468]; «Тїї сорóчки з кúпчого матерїалу булі шїти на той сáмий стрїй [, що і з полотна власної роботи]» [Ігнатюк, 58]; «Кúпчим по-лотнóм булá тако-гó завїázана на шїйї» [Арк, 82].

КУРАВА ж. «Кúрава = пыль» [Бессараба, 307].

КУРАТІННИК ч., буд. Прибудова для курей. «Хто мієв колісь куратінніка? Ніхто» [Лабович, НБіН, 4/2016, 34].

КУРАХ [курáх] -а, ч. Приміщення для курей; курник. [Арк, 82].

КУРАЧА ДУПА ж., медиц. «kur'ača d'upa 'kurzajka (brodawka na ręce)» [AGWB V, m. 102; Cz94, 201].

КУРАЧА СЛПОТА ж., бот. Рід рослини з родини жовтецевих, можливо, жовтець. «Білієв дікі рум'янок, блищав сребром сердечник, а —курача сліпота» покривала всьо золотом» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29]; «kurača słpota 'jaskier; Ranunculus L.» [Pastusiak, 81].

КУРАЧА СЛПУХА ж., бот. «kurača słpuxa 'jaskier; Ranunculus L.» [Pastusiak, 81].

КУРАЧА СРАКА ж., медиц. «ku-r'ača sr'aka 'kurzajka (brodawka na ręce)» [AGWB V, m. 102].

КУРВА ТВОЯ МАЦЬ виг. «A ty co, kurwa twoja mac, nie nauczyłaś się po polsku mówić za tyle lat?!» [НБіН, 5/2003, 26]; «kurwa wasza mac» [НБіН, 5/2003, 26].

КУРДЗЮК ч. «kurz'uk 'руре́с (chorobowe zgrubienie na języku kury)» [AGWB V, m. 72; Janiak95, 78].

КУРДУПЕЛЬ [курдúпел'] -пл'а, ч. Низькорослий чоловік. [Арк, 82].

КУРЕНЄ с., орн. «курен'є, -ти курча» [Горбач, 468]; **КУРЕНЯ** «[курен'á]» [Арк, 82]; «Слова куреня, куренятко — суто місцеві, проте їх зустрічаємо також в українських говірках Полісся» [Лабович, НБіН, 4/2016, 35].

КУРЕНЯТКО [курен'áтко] -а, с., орн. Зменш. до КУРЕНЯ; [курén'ат-

ко]» [Арк, 82; Лабович, НБіН, 4/2016, 35].

КУРИЄЙКО ч. «kuryeiko 'kogut, który nie pieje»» [Cz94, 202].

КУРИТИ недок. 1. «курúти, -ру́, -ру́ш курити» [Горбач, 468]; **КУРИТІ** 'kury'tí 'palić papierosy»» [Cz94, 201]. 2. «(конопл'і) цвісти» [Горбач, 468].

КУРИЦЯ [кúриц'а] -і, ж. 1. орн. Курка. «Воні́ бúдут ворожúти... Ну то принóсил'і кúриц'у і там сúпал'і такó вже кúпками з'áрка» [Арк, 82]; «kuryc'a 'kura» [Cz94, 202; Janiak95, 78]; «Чорна куриця чорна й а злетіела на жорна / Як стала сокотаті не да ла нуочкі спаті» [ТПУПП, 252]; **КУРИЦА** «кúрица, -і курка» [Горбач, 468]. 2. «кúрица, -і їжовик (Sarcodon imbricatus)» [Горбач, 468].

КУРИЯШ ч. «kuryaş 'kogut o słabo rozwiniętych sechach pfcio-wych»» [Janiak95, 78; Janiak, 134].

КУРКА [кúрка] -и, ж. 1. орн. Свійська птиця, яку розводять на м'ясо і для одержання яєць; Gallus gallus (у багатьох н. пп.). 2. бот. Те саме, що КОРИНОГА. «Пл'іски в нас називáють — кúрк'і кáжут» [Арк, 82]; «Приємний, смачний гриб, який зро-стає найчастіше сім'ями, це лисичка справжня, звана на Підляшші в об-стежуваних селах передусім пліска <...> або курка» [Лабович, НБіН, 5/2017, 39]. 3. медиц. Бородавка. «Йак йе кúрка, то перевіáзуйец':а чóрноїу нítкойу» [Арк, 82]. 4. медиц. «Після заходу сонця не можна було виносити з хати сміття, —бо курка (тобто куряча сліпота) нападе!» [КК, 318].

5. «*kurka* ‘gwiazdozbiór Plejady’» [Cz94, 201].

КУРКІ *мн.*, *бот.* «*kurki* ‘pieprzownik jadalny’» [AGWB VIII, m. 360].

КУРКУЛЬ *-я, ч.* «*куркуль* – *груба суката колода дерева, грубий пеньок*» [Ігнатюк, 98].

КУРМУХИ *мн.* Відгодовані свині (?). «*daŭ iŭisty* <...> *sw'uncy, purus'it'um, kurtux'am*» [Kuraszkiewicz, 149].

КУРНИК *ч.* «*kurnyk* „kurnik, miejsce, gdzie noszą kury”: *mama kaz'ali / a vže zamkn'ulaŭ kurnyka*» [Cz03, 380].

КУРНОСИЙ *-а, -е.* «*курно́сий* *кирпатий*» [Горбач, 468].

КУРОНКА *ж.* «*kur'onka* ‘lekka ažurowa tkanina’» [Janiak95, 76].

КУРОПАТВА *ж., орн.* «*куропáтва, -и / дúка кúриц'а* *орябок (Tetrastes)*» [Горбач, 468].

КУРОЧКА [кúрочка] *-и, ж.* 1. *орн.* Зменш. до КУРКА-1. 2. *бот.* Те саме, що КОРИНОГА. [Арк, 82]. 3. «*kuročka* ‘kapturek u lampy’» [Tarn, m. 92; AGWB VI, 92]. 4. «Кúрочка = куриная слѣпота» [Бессараба, 307]. 5. «Кúрочка = Малая Медвѣдица» [Бес-сараба, 307].

КУРТА *ж.* 1. «*kurta* ‘górna część męskiego garnituru’» [Karabowicz, 145]. 2. «*kurta* ‘sukmana’» [AGWB IX, m. 481]. 3. «*А кúрта то бу́ло корóтке пальто поши́те на ва́ти на зíму*» [Ігнатюк, 70]. 4. «*Носили ще пальта на вати, короткі пальта на зразок кожухів, які називали —куртами*» [ІК-В, 186].

КУРТКА *ж.* «*kurtka* ‘okrycie zimowe’» [Cz94, 201; Karabowicz, 145].

КУРУШКИ *мн.* Корінці. «*Що ти будиш брав, чи виришки, чи курушки?*» [ВЗФ, 363].

КУРШТАК *ж.* «*kuršt'ak* ‘pogrzebacz’» [AGWB VI, m. 164].

КУРЯЧІ НОЖКИ *мн., бот.* «*Грибами називали тільки —правдивки* (білий гриб), *решту видів —губами*». —*Губи* мали ще й власні назви: *маслюки, бабки, козирки (червоноголові), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички)*...» [Бор, 111].

КУСЕНЯТКО *с.* Шматок. «*На могилу несут, уже по іцьові кладут. Некотори і паскі несут кусенятко, такую бабочку маленьку спеціально*» [НБіН, 3/2021, 9].

КУСЄ *с.* «*kus'e* ‘kosisko, trzonek kosy’» [Janiak95, 76]; **КУССЄ** «*kos'a i kus's'e*» [Kuraszkiewicz, 149].

КУСІТІ *недок.* Підмовляти; спокушати. «*Хóдить ву́днь [чорт] за кúдждымъ чоловѣкомъ и кúситъ єго на грѣхъ*» [Бессараба, 42].

КУСКА *ж.* «*kuska* ‘robactwo’» [Tarn, m. 179].

КУСЛІВИ *-а, -е.* Такий, що жалить (про бджіл і джмелів). «*Но треба било втікати так, як од щуол, бо вони [джмелі] кусливи билі*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 30].

КУСНИК *ч.* «*kusnyk* || *kos'n'ik* ‘wstażka’» [AGWB IX, m. 490]; «*Відкладний [комір] зав'язували під шиєю червоною або синьою вузькою стрічкою —кусником*» [ІК-В, 179]; **КУСНІК** «*Куснікъ (оть коса) = лента*» [Бессараба, 307]; «...причесываеъ ее [весьльну молоду], вплетая въ косы длинные “кусники” (ленты)» [Янчук86, 76];

КУСНИЧКИ *мн.* Стрічки. «*В меі Маньочки черевички нови*

скрипілі / А в русоуі косі ясни кустнички сяг-тілі» [ТПУПП, 40].

КУСОК [кусок] -ска́, ч. Шматок будь-чого. «Оту́та с'єти-о кусок од тамтє́йї му́рванки черво́нойї до с'ул' то ніко́го не було́, ніхто́ не жив» [Арк, 82].

КУСОЧОК ч. «кусочок, -чка кусник, рештка» [Горбач, 468].

КУСТ¹ «[куст] -а́, ч., медиц. Якесь захворювання (?). «Дес' йак 'іс' куст чи штос', то коп мєрлії... пал'ц'ом мєрлого (так чу́ла йа) до-ткнєв'а, то біто не бєде, о» [Арк, 82].

КУСТ² [куст] -а́, ч., збір. Група населених пунктів. «з'а́кат'і то вже туді́ пуд С'ім'єну́вку вже, о, туді́, в тої́ куст» [Арк, 82].

КУТ ч. 1. «кўт, ко́та кіт» [Горбач, 468]; **КУ**⁰**Т** «киот 'kot'» [Cz94, 201]. 2. «[кут] ко́та, ч., бот. Різновид грибів (які?)» [Арк, 82].

КУТАС ч. 1. Китиця. «А вже там як дівчата вишиють кліна, кутасуов начепляють і позашивають» [Филимонюк, НБІН, 6/2006, 21]; «Пояс був довгий, доходив до чотирьох метрів. Краї закінчувалися —кутасами!» [ІК-В, 203]. 2. «kutas 'szyjka ozdobna bata'» [Cz94, 202].

КУТИЦЯ -і, ж., обряд., кулін. Обрядова страва на Різдво Христове; Кутя. «Збираліся в малі́ гру́пи і йшли́ куляду́вати пурод укно́ і коляду́ємо: Ой коля́да, коля́дця — Да́йте ма́чку і кути́ці» [Ігнатюк, 38]; **КУТИЦА** «Єй, коля́ду, коля́ду, / Да́йте ма́чку і кути́цу» [Рижик, 266].

КУТКА¹ «[кўтка] -и, ж., бот. Китиця вівса» [Арк, 82].

КУТКА² ж., анат. «k'utka 'kostka u nogi lub ręki'» [Janiak95, 76].

КУТНА ж. «кўтна щінна, кітна (су́ка, ко́тка)» [Горбач, 468].

КУТНИЙ -а, -е. «кўтний (зуб) черінний» [Горбач, 468].

КУТТЯ мн. (?). «кут'т'а́, -і куття: кут'т'а́ — йачме́нни крупі́» [Горбач, 468].

КУТЯ [кут'а́] -і, ж., кулін. 1. обряд. Обрядова страва на Різдво Христове (у всіх н. пп.). [Арк, 83]; «k'ut'a 'wigilijna potrawa obrzędowa z gotowanej tłuczonej pszenicy lub jęczmieniu z dodatkiem miodu i maku'» [Dudek, 192]. 2. «Кутя = супь изъ ячной крупы» [Бессараба, 307]. 3.

«Грубу ячну кашу називають теж кутьою» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/99, 26]. 4. обряд. Коливо. «Кут'а́ з рїсу на по́хоронах» [Арк, 83]; «На всій до-сліджуваній території готували основну ритуальну страву — коливо з пшениці (у ХХ ст. подекуди з рису). На Володащині варену пшеницю змішували з медом і звали цю страву —кутя!» [Б, 304].

КУФЕР ч. 1. «kufer 'kufer, skrzy-nia drewniana z wypukłym wiekiem do przechowywania odzieży, bielizny'» [Cz94, 201]; **КУХОР** ч. «k'uxor 'ku-fer'» [Тарн, м. 94]. 2. «кухоръ = сун-дукъ» [Михальчук, 554].

КУФЕРОК [куфє́рок] -рка, ч. 1. Окована скриня для зберігання святкового одягу; зменш. до КУФЕР. «Отв'єра́л'і тї́йї куфє́рки, йак то ка́жут', ти сундуки́є, и дивї́л'іс'а, чи там брѳ́н'і нима́ чи чо́го» [Арк, 83]; «kuf'erok» [Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 136]. 2. «куфє́рок, -рка /

сундук, -á дерев'яна валіза» [Горбач, 468].

КУХНЯ ж. «*kuchnia* 1. 'pomieszczenie, w którym się gotuje'» [Cz94, 201]. 2. «'piec kuchenny'» [Cz94, 201].

КУЧА ж. *kuča* 1. 'odgradzona część pomieszczenia w chlewie dla świń lub krów'» [Cz94, 201; Cz Nosów, 155]; «відгороджений куток, хлів для телят» [Горбач, 468]; «*Бодай свини поздихали, / А куча згоріла, / Як вже мені приймацькая / Служба надоїла*» [ВЗФ, 369]. 2. «'wnęka pod piecem'» [Cz94, 201]; «*kuča 'wnęka w murze, np. dla kur'*» [Janiak95, 78].

КУЧЕРАВИЙ -а, -е. «*кучерáвий / гун'дз'ерáвий кучерявий*» [Горбач, 469].

КУЧЕЧКА ж. Купка чогонебудь. «*vyby'rajuť tuju p'loskuń / v'ia-žuť kućećki takii ma'leńki*» [CzW, 107].

КУЧКА ж. 1. «*kućka 'kupka czegj, np. zboża, lnu'*» [Janiak95, 78]. 2. «*кучка – снопок вівса, ячменю або гречки*» [Ігнатюк, 97].

КУЧКАННЯ с., обряд. «Після [великодного] обіду діти й молодь клали в кишені крашанки й писанки та йшли на село грати в яйця. Цей звичай на Підляшші називався —*кучканням*» [Рижик, 253].

КУШКА ж. 1. «*кушка, -и / дз'убак згїрд. ніс*» [Горбач, 469]. 2. Тупий кінець яйця. «...Один тримає в руці крашанку, носком догори, а другий б'є носком свого яйця. Потім б'є другий по кушці, тобто по проти-лежному кінці» [Лабович, НБіН, 3/2013, 33].

КЦІ-КЦІ виг. «*кц'і-кц'і!* приманка kota» [Горбач, 469].

КШАКУВА ж. «*кшакүва, -и самогонка*» [Горбач, 469].

КШЕВА [кше́ва] мн., бот. Кущі. «*Вс'ак'і-вс'ак'і ёти кше́ва, вс'ак'і бёзи, вс'ак'і...*» [Арк, 83].

КШЕСНИЙ [кше́сний] -ого, ч. Хресний батько. «*Був так'їй кше́сний, то́йе [коровай] нар'їзував був... И та-ко́ обма́цаниї такі́м ручнико́м і ка́ждому клав то́йе [шматок корова́я], і вс'і клáл'і грóш'і*» [Арк, 83].

КШИЖАК ч., ент. «*кшүжак, -а павук хрестовик (Aranea diadema)*» [Горбач, 469].

КШУ-КШУ виг. «*Овечок клика-ли по-різному, в залежності від села: кшу-кшу напр. у Збучі, безь-безь на Стебках, проганяли кіча пушла, кіч!*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 28].

КЮЛЬ с. Тин з кілків. «*Будемо бити кюль золотое*» [ТПУПІ, 103].

Л л

ЛАВА ж. «*ława* ‘ława, długa podparta deska do siedzenia’» [Cz Nosów, 152].

ЛАВЦЯ ж. Група риби; косяк. «*ryby na peret togo čou̇na idut łavicej*» [CzW, 90].

ЛАВКА ж. 1. «*лаўка / сто́лок* ослін» [Горбач, 469]; «*ława*» [Cz94, 203]; «*stołek (rodzaj krótkiej ławki)*» [AGWB VI, m. 115]. 2. **ЛАФКА** «*łafka* ‘ławka przed domem’» [Cz Nosów, 152]. 3. «*pedał kołowrotku*» [Cz94, 203]. 4. «*w wozie: ruchoma belka z dwiema kłonicami na przodzie wozu*» [Cz94, 203]. 5. «*ławka* ‘sklepik’» [AGWB VII, m. 252].

ЛАВОЧКА ж. 1. «*ławočka* ‘ław-ka’» [Cz94, 203]. 2. «*Колись таку роль [культурного проведення часу] сповняли —вечурки́ або —лавочка́, де крім сусідських пліток і жартів, був час і на співання*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 8].

ЛАВУЧНИК ч. «*ławičnyk — sklepikaš*» [Janiak95, 80].

ЛАГЕР [лаг’ер] -а, ч. Табір військовополонених. «*А нас до лаг’ера полáпал’и, рúск’и полáпал’и*» [Арк, 84].

ЛАГАНИ мн. «*łaganu* ‘drabiny do wozu’» [Janiak95, 80].

ЛАДИ мн., обряд. Домовляння. «*Nu a uže u toje tołodoji zbirajećcie bólsz swojakȯu, tam uže robiat hościni, łady, ładijućcie*» [TG, 196]; «*У ладах, які відбувались у дівчини, брали участь родичі обох молодих, а також запрошені друзі. Тоді остаточно закріплювали згоду на шлюб і публічно оголошували про весілля*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 38].

ЛАДИТИ недок. Готувати. «*Батькі ладилі весиле*» [НБіН, 3/2010, 41].

ЛАДИШКА ж. «*ładuška* ‘gliniane naczynie na mleko (bez dzióbka)’» [AGWB VI, m. 185; Janiak95, 69; Janiak, 137].

ЛАДІТІ недок. «*ładiti* ‘nawijać osnowę na krosna’» [AGWB IX, m. 435].

ЛАДНЄ присл. Гарно. «*Хор спивáє бáрзо лáднє*» [Гнатюк, 80].

ЛАДНИ [ладни] -а, -е. 1. Гарний. **ЛАДНИЙ** «*ладний* ‘гарний’» [АУМ, к. 373; Арк, 84]. 2. Сонячний. «*Такá лáдна погóда*» [Арк, 84].

ЛАДУВАТИ [ладувáти] -у́йу, -у́йиш, недок. Готувати. «*Вже тут прийі́ехал’и, ладу́йут’ все* [до виселення]» [Арк, 84]; **ЛАДОВАТИ**. «*Добиток, харчі^е ладовалі на фу^ори, сукно, по-лотно, плахти, кніжкі — закопувалі*» [УнП, 74]; **ЛАДНУВАТИ** «*ладнувáти*» [Арк, 84].

ЛАДУВАТИСЯ недок. Домовлятися, погоджуватися. «*Nu a uže u toje tołodoji zbirajećcie bólsz swojakȯu, tam uže robiat hościni, łady, ładijućcie*» [TG, 196].

ЛАДУНКИ мн. Те, що складають у запас. «*В ладункі, бо вже то було на літо, масло складалі*» [НБіН, 6/96, 34].

ЛАДУШКИ мн. «*Поширені були —ладушки́ — видовженої форми глеки для молока, —пáлмовки́, в яких готували бабки, випікали здобу*» [К-В, 224].

ЛАМАНКА ж. «*łamańka* ‘narzędzie do łamania lnu i konopi’» [Janiak95, 80].

ЛАМАННЯ ПОСТУ с. Те саме, що ПЕРЕБИВАННЯ ПОСТУ. «*За по-*

чаток весняних звичаїв і обрядів можна прийняти день, в якому кінчається перша половина Великого Посту. <...> З цим днем пов'язаний звичай, званий —перебиванням посту|| або —ламанням посту||» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 14].

ЛАМАТИ ПУ^УСТ фраз., обряд. Відзначати молоддю середину Великого посту. «В половіну по́сту як вже пист переламáвся. Пуцст ламáльи» [Ігнатюк, 81]; «Ну то то́ ламáл'і пу^Уст – пулпóсту, пулпóсту казáл'і» [Арк, 84].

ЛАМАТИ недок. «łamatí 'trzeci (ten)'''» [Cz94, 203].

ЛАМАТИ ЯЗИКА недок. Заставляти себе вимовляти незвичні звуко-сполуки чужої мови. «Навіт не стид-но говориті по-своєму; зайдеши по хлі^б і не треба ламаті язика» [УнП, 74].

ЛАМАЧКА ж. «łatačka 'łamaczka, narzędzie do tarcia lnu'''» [Cz94, 203].

ЛАН ч. «Ланъ = помѣщицьє поле, земля» [Бессараба, 307].

ЛАНЦУХ [ланцúх] -а, ч. Ланцюг. «Там, де шче йак отхóд'ів, то поховáв ланцух 'і» [Арк, 84]; «ланцухъ = цѣпь» [Михальчук, 554].

ЛАНЬЦУШОК ч. «лан'цушóк, -шка ланцюжок» [Горбач, 469].

ЛАНЯ ж. «лáн'а, -і олениця» [Горбач, 469]; «Єлень то самець, а ланя то самиця» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 26]; «На Олексіюках на пѣтлю злапали ланю, то наробили слоїкув, що на ціле літо було що їсти» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ЛАП виг. Хап. «łap 'toho p'łaska i v 'hubi» [CzW, 130].

ЛАПА ж. 1. «лáпа, -и лапа, нога собаки, kota» [Горбач, 469]; **ЛАПИ** мн. «łapy 'nogi konia i krowy'''» [Tarn, m. 160]. 2. «łapa (częściej w n. pl.) łapy 'pedały krosien'''» [Cz94, 203].

ЛАПА-ГОЛЬОПА ж., кулін., обряд. «Благóвіщинне в народних пóвір'ях то перше свá то, пóчáток вѣсни, пуд кóторе, на привітанне пташок, пѣклі буслову лану-гóльопу» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30].

ЛАПАТИ [лáпати] -айу, -айіш, недок. 1. Ловити будь-що. «Лапати = ловить» [Бессараба, 318]. 2. Рибалити. «Тут і коліс' лáпали рíбу; Пошóв йа рíбу лáпати', кóшиком вз'áвши» [Арк, 84]; «łapatí 'łowić (ryby)'''» [Cz94, 203]. 3. Підніматися (про температуру тіла). «Йа вже зл'акáвс'а... Йа йак зл'акáйус'а, менé горáчка лáпайе» [Арк, 84]. 4. Руками доторкуватися до чого-небудь, виявляючи особливості того предмета. 5. перен. Уловлювати, розуміти. «Йа н'емѣцкого нѣкóтори-нѣкóтори словá лáпала» [Арк, 84].

ЛАПАТИ НА ЖИВЦЯ фраз. «Ловити рибу на живу рибку це – лাপати на живця» [Лабович, НБіН, 2/2018, 33].

ЛАПАТИСЯ недок. «лáпатися – хапатися» [Ігнатюк, 98].

ЛАПИЩЕ с., згруб. «лапыще» [Михальчук, 553].

ЛАПКА ж. «łapka 'pedał kołowrotka'''» [AGWB IX, m. 418].

ЛАПНУТИ [лапнúт'і] -ну́, -не́ш, док. Засватати, одружити. «Рушн'і-кóм завйáзивал'і [новонародженого] чом? <...> Гѣто коб старім кавал'ѣром н'е бил, бо йак доростѣ до л'іѣта, коб хуч'ѣй лапнúл'і, так

йак ч'елов'єк р'ано вст'анє, вм'їєєц:а і за рушн'їк б'єрєц:а» [Арк, 84].

ЛАПОТЬ ч. 1. «л'апот', -пт'а личак» [Горбач, 469]; **ЛАПТІ** «Л'ап-т'ї с корі л'їни, ліко бр'ал'ї» [Арк, 84]; **ЛАПЦІ** мн. «л'арсі» [Karabowicz, 148; Janiak95, 80]. 2. Виплетене взуття з гіршого гатунку прядива. «А л'ант'к'ї так'їє с тако́го... зи л'н'у зр'об'їм» [Арк, 84].

ЛАПША мн., кулін. «l'apš'a 'ma-karon'» [AGWB VI, 260].

ЛАПШИЖЕ [лапш'їже] мн., бот. Різновид невисоких вербових кущів. «Шче їє так'її ти мал'її т'їїї, е-е, в'єрби – лапш'їже» [Арк, 84].

ЛАСТОВИННЄ с., збір. «ласт-тов'їн'н'є, -а / весн'їшки, -шок весн'ївки [веснянки] на обличч'ї» [Горбач, 469]; **ЛАСТУВІННЄ**. «ласт-тув'їннє 'ластовиння'» [Лесів, 414].

ЛАСТУВКА ж., орн. «l'astu'їka 'jasku'їka'» [Cz94, 203].

ЛАСТУВОНЬКА ж., евф. Жіночий статевий орган. «Напиліся горил'їці напиліся меду / То за тую ластувоньку що в куми спереду» [ТПУШ, 106].

ЛАТА ж., будів. «l'ata 'lata; żerdź na krokwiach, do której przywiązuje się słomę podczas krycia budynku'» [Cz94, 203].

ЛАТАТЄ с., бот., збір. «Лат'ате = раст. калюжница болотная» [Бессараба, 307]; «лат'атє 'водяна рослина з великим листям і жовтими або білими квітами'» [Лесів, 420; Арк, 84]; **ЛАТАЧЕ** «l'atačє» [Pastusiak, 82]; **ЛАТАЦИЯ** «l'atacy'їa» [AGWB VIII, m. 380]; **ЛАТАТЬ** «l'ata't'» [AGWB VIII, m. 380; Cz94, 203]; **ЛАТАЧ** «l'atacz» [Pelcowa02, 71]; **ЛОТАЦЬ** «lot'ac'» [Pastusiak, 82].

ЛАТВІ'Й присл. вищ. ст. Краще, легше [вчитися]. «Буде їм латв'ї'й в школі» [УнП, 77].

ЛАТВО [латво] присл. 1. Дуже. «Чолов'їк, йак то к'ажут', л'атво в'їрн'ї [в'їрить усїм]» [Арк, 84]. 2. Легко. «І я з того руського [читання] л'атво перейшов на український» [НБІН, 3/2017, 29]; «До дохтора хворого везлі тогди, як вуон чут' живий бив, то і не л'атво його било дохто-рові вил'їчит'ї» [Плева, НБІН, 1/2022, 32]. 3. Важко. «Хоч пуца є велика то про роботу не було л'атво» [НБІН, 4/2006, 22].

ЛАТКА ж. Шматок тканини. «То ще видурнюються. Полїна кусок рогатого всадят в постелю і кия положат, завїнут у пелюху, якую л'атку» [Лабович, НБІН, 5/2018, 30].

ЛАТКІ мн., кулін. «l'atki 'placki'» [Andrulewicz, 147].

ЛАТОЧКА [латочка] -ї, ж. 1. Кусочок тканини латати д'їрки в одязі. 2. Шматок чистої тканини. «Хл'їба нажуйє с ц'їкром і в л'аточку, і вон'о [дитя] с:є» [Арк, 84]. 3. Малий шма-ток землі; городець. «В нас н'їм'а читв'єртойї [кляси родючості], де в к'о́го, м'о́же, йак'їя л'аточка н'ї-дец':а, о» [Арк, 84–85].

ЛАТУ'ОК ч., знев. Обжера, ненажера. «Того, що об'їдається як бочка, у с'олах г'їни Чижїє називають – латуок» [НБІН, 4/2021, 27].

ЛАХІ [л'ах'ї] -у, мн. 1. знев. Лахм'їття. «...Партизани забил'ї його, тяжарну жуонку і сина. Двоє дити, якїє загорнул'їсь на припикові в якїсь л'ахї, пережило» [Оверчук, НБІН, 1/2007, 27]. 2. Узагалі одяг. «В нас бул'о б'арзо кр'їто з л'ахам'ї, з од'ош-койу» [Арк, 85]. 3. «l'axi 'bielizna'» [AGWB VI, m. 123].

ЛАХМАНА ж. «лахмана = лох-мотья» [Михальчук, 554].

ЛАХМАНЦІ мн., знев. Дитячий одяг. «Несут же ж [на хрестини] кубасу, неслі перожкі, пляцкув напекут і цукром посип'ють, і олійом окрашат, і несут горієлку, а лахманцюов то ніє, не било» [Лабович, НБіН, 1/2012, 16].

ЛАХТАТИ недок. «лахта́ти, -а́йу / л'а́пати базікати» [Горбач, 469].

ЛАХТАЧ ч., знев. «лахта́ч, -а базікало» [Горбач, 469].

ЛГАТИ недок. Обманювати, казати неправду. «Не буду лгати ані правди казати» [ТПУПП, 72]; «Ой маршалку баламуте на што лгав / На што ж ти мене молоденькую намов-ляв» [ТПУПП, 142]; «Ну я говорю: —Правду ти говориш?», потому што не виходіт лгати такое шось» [Филимонюк, НБіН, 2/2006, 46]; «Хлопці любілі [мене] і то не биле якія, а трунт, што хороши і умілі гуляті, і притуліті навет, і подер-тісь за мене, сього не лгу» [НБіН, 3/2017, 28].

ЛГАЧ ч. «lhač 'łgarz'» [AGWB VII, m. 272].

ЛГУС ч. «lhus 'łgarz'» [AGWB VII, m. 272]; **ЛГУС.** «lgus – kłamčix» [Janiak95, 80].

ЛГУН ч. «lhun 'łgarz'» [AGWB VII, m. 272]; «Цинічних брехунуов, лгунуов і маніпулянтув, на світі хва-тає» [НБіН, 3/2020, 6].

ЛЕБЕДА [лебеда́] -і, ж., бот. Лобода; *Chenopodium album* L.; **ЛЄБОДА** [л'ебодá]; **ЛИБОДА** [либодá] [Арк, 85]; **ЛЕБОДА** «лебо́да 'лобода'» [АУМ, к. 60].

ЛЕДЬВО присл. Ледве. «Іде смутний, невеселий – ледьво несуть ноги» [Ігнатюк, НБіН, 1/2008, 28]; **ЛЄДВО** «'ledvo s'teški 'bačyš pry'tí do 'dotu» [CzW, 131]; «Унілася ледво стою / Йду додому й так се бою» [ТПУПП, 267].

ЛЕЖАНКА ж. «лежа́нка, -и місце біля печі, припіл» [Горбач, 469].

ЛЕЖАТИ НА ПЕЧІНЦІ фраз. Те, що хвилює, болить. «Я просто пишу те, що —лежить мені на печінци!» [НБіН, 2/2004, 53].

ЛЕЙЦИ мн. 1. «лейци, -уї воло-від, посторонки; (сукати) конопляні (портяні) віжки» [Горбач, 469]; **ЛЄЙ-ЦИ** «l'ejcy 'lejce'» [Tarn, m. 109]; **ЛЄЙЦЕ** «lejce» [Cz94, 202]; **ЛЄЙЦІ** «Ніємець покотівся пуд коні, забіти, а я лейці кінув, у руов упав, і в лієс пошов» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 32]. 2. **ЛЄЙЦІ** мн. Вервечки, на яких підвішували колиску. «Колиска плет-яна з лозіни, на лейцях вієсіла» [Григо-рук, НБіН, 5/2022, 21].

ЛЕМІШ ч. «lemiš 'sosznik pługa'» [Tarn, m. 49].

ЛЕНТА ж. Кольорова стрічка, яку влітають у косу. «А Маруся хорая лежала, / Чорною лентою голову звязала» [Житецькій, 303]; **ЛЄНТА** «лє́нта – стрічка, стьожка» [Ігнатюк, 98]; «l'enta 'wstażka'» [AGWB IX, m. 490]; «Коси розпустила ленту уплетала / Ще й свого мілого штодня прижидала» [ТПУПП, 252]; «л'єнти молодáйя купл 'а́йє дл 'а сєбе і молодó-го, старша дру́жка купл 'а́йє дл 'а дружба́нтуу» [Горбач, 469].

ЛЕПЕХА -і, ж., бот. 1.

«*lepéxa* – татарське зілля»; **ЛЄПЕХА** «*lep'e-xa* ‘tatarak zwyczajny; *Acorus calamus* L.’» [Pastusiak, 85]; **ЛШЕХА** «*liné-xa*» [Ігнатюк, 98; Арк, 85]. 2. «*лепеха* ‘рослина: лопух’» [Лесів, 420].

ЛЕПОК ч. «Володимір Леонюк якій бив ще тогди, як сам каже, —лепком (недоростком), пільновав того дня коні» [Гаврилюк, НБІН, 3/2001, 26].

ЛЕТІТИ недок. Швидко бігти. «*x'utko letit xlopec' biěškom*» [Kuraszkievicz, 155]; **ЛЄТІЄТІ** «Летієвъ куонь вороненьки» [Янчук86, 75]; «*mhe xučičiē letiēty bu'to / ĩak y'ty*» [CzW, 169].

ЛЄВАК ч. «*levak* ‘o człowieku: mańkut’» [Cz94, 202].

ЛЄВЦА [л'ев'іца] -и, ж. Об'єднання комуністів чи соціалістів. «*A ton ĩr vže ш Квас'н'евск'і то вже ш, ĩag би сказати, – з л'ев'іци, с кому-н'істув*» [Арк, 85].

ЛЄВОРУЧНИК ч. «*levor'učnik* ‘człowiek leworęczny’» [AGWB VII, m. 265].

ЛЄВША ч. і ж. «*levš'a* ‘człowiek leworęczny’» [AGWB VII, m. 265].

ЛЄГУН ч. Ледар, лежень. «Легунь ваш сынъ, легунъ, / Наша дочка робуотночка» [Янчук86, 113].

ЛЄЖАТИ НА ПОКУТІ фраз. «*Określenie leżati (leżaty) na pokuti w wielu wsiach podlaskich to frazeologizm oznaczający, że ktoś zmarł*» [Лабович, НБІН, 1/2021, 38].

ЛЄЙБІК ч. «*l'eĭbik* ‘część ubrania męskiego, bez rękawów i kołnierza, noszonego pod marynarką’» [Karabo-wicz, 146]; «*l'eĭbik* ‘kamizelka’» [AGWB IX, m. 476].

ЛЄКИ мн. Те, що лякає; ляки. «Скажѹ вам які лѣки дамній булі» [Ігнатюк, 39].

ЛЄККА ПЕЧЕНЬ ж., анат. «*lekka peceń* ‘płuca’» [Cz94, 202].

ЛЄКОТАТИ [л'екотати] -чѹ, -тіиш, недок. Тремтіти. «*Л'екотало вс'о – так зл'акавс'а; [л'акотати]*» [Арк, 85]; **ЛКОТИТИ** «л'ікотіти, -очѹ дригтіти від холоду» [Горбач, 469]; **ЛКУТИТИ** «*liku'tyty* ‘drzeć’» [Janiak95, 79]; **ЛКОТИТИ** «л'ікоті-ти, -очѹ дригтіти від холоду» [Горбач, 469]; **ЛЯКОТАТИ** [л'акотати]. [Арк, 88].

ЛЄКЦІЇ [л'екційі] -иї, ж. Навчання; шкільні уроки. «*Пекаєс пр'і-йїж: айє ĩ тут заб'ірайє* [учнів] <...> *і вóз'іт на л'екційі до Чижó'в*» [Арк, 85].

ЛЄКШИ присл. вищ. ст. Легше. «*lon nakla'duĭ / ĩ'ho 'sušaĭ // to bu'to 'lek-šy i xučičĭ* [далі обробляти]» [CzW, 104–105].

ЛЄЛЯК ч., орн. 1. «Лєлякъ = пт. козодой» [Бессараба, 307]. 2. «Підляське окреслення дрімлюги, тобто лєляк – це насправді говірковий варіант давнішої української назви лєляк» [Лабович, НБІН, 4/2016, 32].

ЛЄНДИЦІ мн. «*l'endyci* ‘świkle’» [Tarn, m. 32].

ЛЄПЕЙ [л'єпеї] присл. вищ. ст. Краще. «*Тепер хóд'ат' шче л'єпеї, ĩак кол'іс' на Грáбарку; [л'єп'єї]. Вóл'і сто рас³ л'єп'єї слѹхати, ниш пól'ске; Мн'їє по-словіанс'ку л'єп'єї читáт'і* [Святе Письмо], *бо вже бул'ш читá-йу; [л'єп'ії]. То тинєр [сир] мóжем без машинку, то л'єп'ії булó би^e, а то валкóм крутіл'і*» [Арк, 85]; **ЛЄПІЙ** «*te'peryka vže 'lepĭĭ*» [CzW, 57].

ЛЄПЄХ ч., бот. «*lep'ex* 'tatarak zwyczajny; *Acorus calamus* L.» [Pastusiak, 85]; **ЛЄПІК** «*lep'ik*» [Pastusiak, 85]; **ЛЄПІИ** «*lepy*» [Pastusiak, 85].

ЛЄПОХА ж., бот. «*lepoxa* 'przytulia, *Galium*, – chwast (lepki) rosnący często we lnie» [Cz94, 202].

ЛЄПЧИЦА ж., бот. «*lepczyca*». Те саме, що ЛЄПОХА. [Pelcowa02, 71; Pelcowa93, т. 2].

ЛЄПШЕ [л'єпше] присл. вищ. ст. Те саме, що ЛПШІ. [Арк, 85].

ЛЄСКЛІВИ -а, -е «Лєсклівы = льстивый» [Бессараба, 307].

ЛЄСНІЦТВО [л'єсн'іцтво] -а, с. Лісництво. «*Там в л'єсн'іцтв'є возіл'і дєрво, возіл'і дєрво с татом*» [Арк, 85].

ЛЄСТКІ мн. «Лєстки = лєсть» [Бессараба, 307]; «*Вуднь и судю лєстками и госьтіньями на свою стору пэрэтягнэ*» [Бессараба, 68].

ЛЄТКІ ВУНТРОБИ мн., анат. «*letki vuntr'oby* 'płuca'» [Janiak95, 79].

ЛЄТКО присл. Легко. «*še i na za'bawu хо'diw и posto'laх // іак то letko*» [CzW, 71].

ЛЄТНІК ч. 1. «Лєтнік що ходіли чоловікі» [Ігнатюк, 71]; «*лєтнік – літній піджак*» [Ігнатюк, 98; ІК-В, 202]. 2. **ЛІ^ЕТНІК** «*litnyk* || *letnik* || *l'etnik* 'górna część męskiego garnitu-ru'» [Karabowicz, 145]; **ЛІТНІК** «*Одвернувс'а, з л'ітника добів – од:ав мн'і п'ідис'ат тих рубл'уов*» [Арк, 86].

ЛЄТНЯ КУХНЯ ж. «л'єтн'а кўхн'а окрема від хати літна кухня» [Горбач, 469]; «*Кўхн'а тўта йє о'дна постройана ко́ло хл'іва́, кўхн'а л'єт'н'а, то л'єт'н'а кўхн'а*» [Арк, 85].

ЛЄТНЯК ч. 1. «*let'ak* 'marynarka'» [Cz94, 202]. 2. «*Розповсюдилися в цей час [на поч. ХХ ст.] піджаки з грубого сукна, які звали —маринарками, а пошиті з тонкого матеріалу на літо —летняками або —летніками*» [ІК-В, 202]; **ЛЄТНІК** [ІК-В, 202]. 3. Верхній літній одяг у формі плаща. «*nakry'valyśmośa let'nakom od'nym i d'ruhum / іо'ho і то'йт*» [CzW, 148].

ЛЄТУЧА МИШ ж. «л'єту́ча миш / скóжан кажан» [Горбач, 469].

ЛЄТЯЦА МИШ «[л'єт'ашча миш] -ейі -и, ч.». Кажан. [Арк, 85].

ЛЄТЯЩИ(Й) -а, -е. Такий, що летить. «*Як зобачиш лєтязого бусла, як летіт бусьол, то будеш швидкі*» [Лабович, НБІН, 2/2013, 34].

ЛЄЧЕБНИЙ -а, -е. Лікувальний. «*В коренях, лістках і квітках таїлась лєчебна сіла*» [Саєвич, НБІН, 6/2003, 29].

ЛЄЩА ж., бот. «*leśca* 'leszczy-na pospolita; *Corylus avellana* L.» [Pastusiak, 83].

ЛЄЩІ мн. «Лєщи = прєссь для выжимки меду» [Бессараба, 318].

ЛИГАТИ¹ -аю, недок. «*лигати* – ковтати» [Ігнатюк, 98]; «*Накпєри давали малім дітjom тії пуп'яхі з вербі лигати [освяченої на Вербницю]*» [Ігнатюк, 82]; **ЛИКАТИ** «*ли'ка-ти* 'ковтати'» [АУМ, к. 383]; **ЛИКА-ТІ** «Лбікати = глотать» [Бессараба, 308]; «*lykati*» [Cz94, 203].

ЛИГАТИ² недок. «*лыгати* или лó-гати (прихрамывать)» [Янчук86, 69].

ЛИЖВИ мн. «*lyżwy* 'lyżwy'» [Tarn, т. 117].

ЛИЗАК ч. Міліцейський (поліцейський) жєзл. «...аж показав мені

—*лизака*|| *міліціант*» [НБіН, 4–5/96, 35].

ЛИКАРСТВО -а, с.
«*ликáрство* – *лік*» [Гнатюк, 98];
ЛІКАРСТВО. «*Борсуки білі, бо сало борсука то лікарство*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30].

ЛИКОВАТИ *недок.* Лікувати.
«*лыковавъ (лѣчилъ)*» [Михальчук, 554].

ЛИНЬ ч., *іхт.* Прісноводна риба родини корошових з товстим слизь-ким тілом; *Tinca tinca*. «*nazva ryby / to tak / ščirak / lynь <...>*» [CzW, 49].

ЛИС [лис] -у, ч. Ліс. «*В нас йолóвий лис; [л'іс]*» [Арк, 85]; **ЛІЕС** «*l'ēs 'las''*» [Cz94, 202]; «[Постоли плели?] *Тут н'є, то там дес' пуд л'ієсом, ми називáл'и постóл'н'ік'і*» [Арк, 130].

ЛИСА ж. 1. Кличка корови. [CzW, 57]. 2. Кличка кобили. «[*Jak nazywają konie?*] / *to їак / їак хто назве / їак хто назве / ruzmaїте їє // i łysa i ra'baїa*» [CzW, 57].

ЛИСАК ч. «*łysak 'nieużytek'*» [Tarn, m. 120].

ЛИСИ -а, -е «*łysy 'o człowieku, który ma łysinę'*» [Cz94, 203].

ЛИСІНА ж. «*łys'in'a 'łysina nad czołem'*» [Cz94, 203].

ЛИТА ж., *анат.* «*łyta 'łydka'*» [Cz94, 203; AGWB V, m. 24].

ЛИЧ ч. «*лич, -á рило*» [Горбач, 469]; «*łyč 'ryj świni'*» [AGWB V, m. 67].

ЛИЧАКИ *мн.* «*З липового лика у селах на Підляшші виплітали —лича-ки*|| (*взуття*)» [К-В, 245].

ЛІВЕНТАР ч., *збір.* «*liventar || livventar 'zwierzęta domowe – razem'*» [Cz Atlas, m. 26].

ЛІВИЙ -а, -е. 1. Такий, що ліворуч. 2. Нелицевий бік тканини. «[полотно] *ta'koїє bē'lusseńke z'robyt's'a / i p'ravyї i 'līvyї bīh [бік] 'bude*» [CzW, 107]. 3. *перен.* **ЛІВІЙ**. Такий, що не знає звичаїв і не дотримується їх; трохи нерозумний. «*Як вона [майбут-ня молода] зайде до того хлопця, до батька й до матери до хати, то їє лічили такою трошку лівою. То було невожно*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 38].

ЛІГАРИ *мн.*, *будів.* «*л'ігáри, -уї бальки, до яких прибита підлога*» [Горбач, 469].

ЛІДНИЦЯ ж. «*l'idnyс'a 'kliny pod rękawami koszuli'*» [AGWB IX, m. 493].

ЛІЕПШИ -а, -е, *вищ. ст.* «*l'ieršy 'lępszy'*» [Cz94, 202].

ЛІЕСКА ж. Ліщинова гілка. «*Возьми, мати, лїєску: / Привитай нэвієстку, / Лїєску лисковую, / Нэвієс-тку молодую*» [Бессараба, 255].

ЛІЕТКІ *мн.*, *пестл.* Роки. «*Хто не курит і не п'є, то сто лієткув проживе*» [Лабович, НБіН, 3/2021, 27].

ЛІЕТО с. 1. «*l'ēto 'lato'*» [Cz94, 202]. 2. «*л'іта, -і роки*» [Горбач, 469]; «*Я співаю чотири літа*» [НБіН, 6/2011, 16]. 3. **ЛІЕТО** «*l'eto || l'ieto 'słoje drzewa'*» [AGWB VIII, m. 346]; **ЛІТА** *мн.* «*слої у пні дерева*» [Горбач, 469].

ЛІЕЩ ч., *іхт.* Лящ. «*Підляська форма лієщ вказує на адаптацію польської назви leszcz до підляської говірки*» [Лабович, НБіН, 2/2018, 35].

ЛІЕЩА ж., *бот.* «*l'iešča 'leszczyna; Corylus'*» [Cz94, 202]; **ЛІЕЩА** «*l'ešča*» [Pastusiak, 83].

ЛІЗАК [л'іза́к] -а, ч. Цукерка на паличці. «Л'іза́к – то цук'єрок на пати-кóви» [Арк, 85].

ЛКАТОР ч. «л'ікато́р, -а / ко-мўрник комірник» [Горбач, 469].

ЛІМЕЦЬ ч. Збитий жмут трави чи волосся. «А то зрòбиться такий ковту́н, такий лімець на голові» [Ігнатюк, 70].

ЛІНА ж. «л'іна, -и мотузка» [Горбач, 469].

ЛІНДИЦА ж. «л'інду́ца, -і цвико́ль сорочки» [Горбач, 469].

ЛІНИТИСЯ недок. «л'інитис'а губити пір'я: кúри л'ін'аица» [Горбач, 469].

ЛІНОГУЗ ч. Ледар. «Ліногуз ле-жит, сраку одвалівши» [Лабович, НБіН, 2/2021, 28].

ЛІНТЯЙ ч. Ледар. «Бо ти смер-дячи лінтяй!» [Петручук, НБіН, 2/2009, 39].

ЛІПА ж., бот. «lipa 'lipa; Tilia'» [Cz94, 202].

ЛІПАКІ мн. «lipaki 'obuwie ple-cione z lipowego, wierzbowego lub brzozowego lуka'» [Karabowicz, 148].

ЛІПНИЙ присл. вищ. ст. «ліпний – ліпше, краще» [Ігнатюк, 98];

ЛІПИ. «Та дочка́ заїжджіє до ма́тера то ма́тері трóшкі ліпи» [Ігнатюк, 34]; **ЛЕПІЙ** «лєпій краще» [Горбач, 469]; **ЛІПІЙ** «[л'іп'іі]» [Арк, 85].

ЛІПИТИ [л'іпі́ти] -пл'у́, -пиш, недок. **1.** Виліплювати щось із чого-небудь. **2.** перен. Ударяти. «Кора́л' – то ста́не хло́пець' та́ко, а тут по ду́пи його́ л'іпл'ат» [Арк, 85].

ЛІПЦУВКІ мн. Сорт груш. [НБіН, 4/2022, 28].

ЛІПЧИЦЯ [л'іпчі́ц'а] -і, ж., бот. «lipč'us'a || lурč'us'a 'przytulia

czepna; Galium aparine L.'» [Pastusiak, 84; Janiak95, 79; AGWB VIII, m. 371]; «Л'іпчі́ц'а то така́йа... вона́ ба́рзо чєпл'аїец'а до... і так'її дру́бнийї, йак горóшк'і» [Арк, 85]; «А та́коє зї́ле як ліпчи́ця, то тия чаровнікі збіра́лі і дава́лі жункам, и́тоб парилі́ для мужикуов, то нігде вуон до дру-гої́ сусі́дкі не пуо́йде» [НБіН, 4/2020, 23].

ЛІПШ присл. «a tud žeb lipš prydu'syty» [CzW, 7].

ЛІПШИЙ [л'іпши́й] -а, -е, прик. вищ. ст. Кращий. «Л'і́том така́ вода́, же л'і́пшойї не трє́ба; То йїхн'а [со-віцька] л'і́пша шкóла та́ко тої...; То л'і́пшого гриба́ ні́ма, йак правд'івок» [Арк, 86].

ЛІП'ЯНКА || **ЛЄП'ЯНКА** ж. Тимчасова споруда, що замінювала хатину. «Зараз палаткі́ розтягну́лі яко́сь, потум ліп'янку́ зробі́лі» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ЛІС [л'і́с] -а, ч. Самець роду ссавців родини собачих; лис; *Vulpes*. [Арк, 86]; «lis 'lis; Vulpes'» [Cz94, 203].

ЛІСА ж. Лисиця. «Найста́ріші́ жителі́ Збуча́ зуть цього́ звіра́ ліса» [Лабович, НБіН, 1/2017, 29].

ЛІСЦИ мн., бот. «l'is 'icy 'gąski'» [Tarn, m. 135].

ЛІСКА ж. Різка з ліщини. «Готуй́ мати́ ліску́ / Приві́з син неві́стку́ / До хати́ сварлі́вую́ / До лю́ди гни́влі́вую́» [ТПУПП, 117].

ЛІСКОВИ [л'і́скóви] -а, -е. Виготовлений з ліщини; ліщиновий. «Трóнок то му́г бу́ти з бил'-йа́ко́го дє́рва – и л'і́скóви, и бирóзови» [Арк, 86]; «Возьми́, мати́, лі́ску: / Приви-тай́ нэввє́стку, / Лі́ску лисковую́, / Нэввє́стку́ молодую́» [Бессараба, 254].

ЛІСНИ -а, -е. «лісни – лісовий» [Ігнатюк, 98].

ЛІСОГОН «[л'ісог'он] -а, ч. Той, хто підвозив підпори в шахту. *А што то за л'ісог'он? – Стоїк'і пудв'оз'ит в заб'ой*» [Арк, 86].

ЛІСОХА ж., бот. «Лисо́ха = осока лѣсная» [Бессараба, 307].

ЛІСТОК ч. «list'ok 'liśc'» [Cz94, 203].

ЛІТВІНИ [л'ітв'іні] мн. 1. Прізвисько частини українців Підляшшя. «*В нас їх назива́ють л'ітв'іні, в їх так'у́ю м'ову – ходіли, робіли*»;

ЛІТВУНИ [л'ітвуні]. [Арк, 86]. 2. Прізвисько підляшуків, які розмовляють білоруською говіркою. [Арк, 86]; **ЛІЦВІНИ** [л'і'цв'іні || л'іцв'іні] мн. Ті, хто у своєму мовленні більше за інших “цѣкає”. «*Ето туді, пуд Домб'ор'у-Белост'о́цку, там вони політера́цку г'ов'орат, по-б'елору́ску, то в нас ка́жут то л'іт'в'іні*» [Арк, 86]. 3. **ЛІЦЬВІНИ**. Жителі Підляшшя, що говорять по-білоруськи. «*Рo bіłoruśkomu to tam za Narowku pojichatu... Tam tyji, jak jich nazywajut —lićwinyll, to j naprawdu po-bіłoruśkomu howorat*» [НБіН, 2/2003, 9]. 4.

Назва частини жителів Підляшшя, землі яких колись увіходили у склад Литви. «*Mieszkańcy okolic Bielska Podlaskiego, Orli, Dubicz Cerkwieńczych określają siebie jako „Korolowców” (por. korol „król”), a mieszkańców tych ziem, które niegdyś wchodziły w skład Litwy, jako „Litwinówll*» [УнП, 87].

ЛІТЕР [л'ітер] -а, ч. Те саме, що ЛІТРА. «*Молока́ л'ітер віпи́ла; Їа пош'ов куп'ів л'ітер гор'ілк'і, бо гор'ілка то билá т'ан'а, куп'ів к'іл'о кубасі́*» [Арк, 86].

ЛІТКУП ч. 1. «литкупъ (поль.) – выпивка послѣ торга, соб. пропива-емая часть задатка» [Янчук86, 73]. 2. Завершальний етап першого дня весілля, коли гості дарують подарун-ки молодим. «*А посля літк'уп – і вже наліває молодій у келішо́к в'у'одкі чи віна́ там. І ка́жди пудходіт і вже там ку'олько гр'оші вк'іне – молодім на вспомага́не*» [Бід, 337].

ЛІТНІЙ [л'іт'н'ій] -н'а, -н'е. 1. Те, що стосується літа (у багатьох н. пп.). 2. Теплий; підігрітий. «*П'ерши рас спо'лушч'у* [гриби], *п'от'ім тако́у л'іт'н'у'юу во'до́у зал'іва́йу*» [Арк, 86].

ЛІТОМ присл. «*л'ітом* ‘улітку, влітку’» [АУМ, к. 250]; «*Теж шовко́-ви хусткі булі – то до порі ро́ку, зна́чить: як навесні, літом то шовко́-ви, а в го́сини й зимо́у тепліши хусткі накладáли*» [Ігнатюк, 57].

ЛІТОСТИВИ -а, -е. «літості́-ви – милосердний» [Ігнатюк, 98].

ЛІТОШНІЙ [л'ітошн'ій] -н'а, -н'е. Уторішній. [Арк, 86].

ЛІТРА [л'ітра] -и, ж. Кількість рідини, що дорівнює 1000 куб. см. [Арк, 86].

ЛІТРИ [л'ітри] -тер, мн. Святковий віз з боковими дошками замість драбин, який використовували у весільному поїзді. [Арк, 86].

ЛІХІЙ -а, -е 1. «Лихій = злой, сердитий» [Бессараба, 307]; «*Там за горою медведь брикає / Не йди Ма-ньо́чко свекра ліхая*» [ТПУПП, 148]. 2. Нещасливий. «*А як яка́я доля ліхая пливі на море з водою*» [ТПУПП, 127].

ЛІХОРАДКА ж., медиц. «л'іхо-ра́дка, -и маля́рія» [Горбач, 469];

ЛІХОРАТКА «*lixor¹atka* ‘febra’» [AGWB V, m. 88].

ЛІЧИТИ [л'ічути || л'ічити] -у, -иш, недок. **1.** Рахувати. «*Йа́крас посере́дин'і поста́, напри́м'ір, йа́к с'ім нид'і́л', то в'ін дв'і нид'і́л'у с полови́ною, йа́ л'ічу́*» [Арк, 86]. **2.** Вважати. «*Йа́ л'ічу́ б'і́лорусом, зна́чит б'і́лорусом <...>, вс'і ми л'і́чимо би'лоруси, зна́чит; Ми тут л'і́чимо, шо ми пудла́га́йім под... и... ц'о́го... под В'і́л'хі'вшичину́*» [Арк, 86]; «*me'ne vze 'licyli 'jako komu'nistu*» [CzW, 205].

ЛІЄЧИТИСЬ недок. Лікуватись. «*А старши то лі́чили́сь найбуо́льш зі́лямі, кому́ я́кія помагали́*» [Григорук, НБіН, 6/2017, 21].

ЛІЧИТИСЯ [л'іч'іт'іс'а] -у́с'а, -іс'а, недок. Вважатися; бути визначеним. «*Онó трéба билó три ро́к'і в читвэ́ртуї, то в́же л'іч'і́лос'а йа́т-бі́то пудста́во́ва [шко́ла]*» [Арк, 86].

ЛІШНІ -я, -є. Зайвий. «*Oj, matuleńko wisznia, czy była w tebe ja lisznia*» [Charytoniuk, НБіН, 1/2012, 27]; «*Ой матуленько вішня чи ж то я в тебе лішня*» [ТПУПП, 244]; «*I завжди́ накрите́ зоставя́ем лі́шнеє [під час Різдвяно́ї вечері] – для гостя́*» [Бідноши́я, НБіН, 6/2005, 45]; **ЛИШНІ** [Ігнатюк, 98].

ЛІШТВА НА ЛОШКІ ж. «*lištva na loški* ‘łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)’» [AGWB VI, m. 116].

ЛІЩИННИК [л'іщч'ін:ик] -а, ч. Зарості ліщини. [Арк, 86].

ЛІЩИНОВИ [л'іщчин'ови] -а, -е. Виготовлений з ліщини. [Арк, 86].

ЛОБ ч. **1.** анат. «*Лоб – czoło – лоб*» [Г.Ю., 36]; **ЛОП** «[лоп^б]» [Арк, 87]. **2.** перен. Розум. «*То вун за три*

нид'і́л'і навчі́вс'а францу́зкого йази́ка, йа́к фра́нцус! Так'і́ мав лоп^б» [Арк, 87].

ЛОБАЙКА ж., знев. Голова. «*...У когось му́цні́йша голова, то й без пробле́му переп'є́ кума, у якого лобайка сла́бша*» [Лабович, НБіН, 3/2021, 27].

ЛОДКА ж. «*ло́дка, -и / чо́ўно́, -а човен*» [Горбач, 469]; **ЛОТКА** ж. «*łotka* ‘łódka’» [Tarn, m. 115].

ЛОЖЕЧКО с. «*łożečko* ‘kołyska na biegunach’» [AGWB VI, m. 118].

ЛОЖЕЧНИК ч. «*łożecznik* ‘łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)’» [AGWB VI, m. 116]; *łuźečnik* [AGWB VI, m. 116].

ЛОЖКА ж. «*łożka* ‘warzocha’» [Andrulewicz, 148].

ЛОЖОК ч. «*łożok* ‘łożko’» [Tarn, m. 95].

ЛОЗА ж., бот. **1.** «*лоза́, -у* шелюга (*Salix fragilis*)» [Горбач, 469]. **2.** обряд. «*łoża* ‘wiązanka wierzbowych gałązek, święcona w ostatnią niedzielę przed Wielkanocą’» [Dudek, 192].

ЛОЗИНА ж., бот. «*лозі́на / ро́ку́та, -и* (верболіз) лозина на кошики» [Горбач, 469].

ЛОЗЯ ж. «*лoз'а, -і дит.* ложка» [Горбач, 469].

ЛОКОТЬ ч. *łokot* **1.** анат. ‘łokieć’ [Cz94, 203]. **2.** «*Їх [вікон] довжина і ширина рівнялися —лок-тю|| – четвертій частині —саж-ня||*» [Рад, 120]. **3.** Виміри на довжину ліктя. ‘*długość osnowy równa czwartej części ściany*’» [Cz94, 203]; **ЛОКЄЦЬ**. Народна міра довжини ви-тканого полотна. «*łok'ec' ^uo / 'teras to metr*» [CzW, 186]; **ЛОКЦІ** мн. Давня народна міра довжини. «*ni metry / no / łokci*

bu|le ku|liś» [CzW, 212]. Порівняйте коментар: «*łokcie, jednostki miary płótna*»; *łokeć* dawn. 'miara długości, około 0,5 metra'» [CzW, 212].

ЛОКШИНИ *мн., кулін.* «*łokšunu* 'makaron'» [AGWB VI, m. 203].

ЛОМАЧЕ *с., збір.* «*Łomáche* = хворость» [Бессараба, 307].

ЛОМОТАТИ *недок.* «*Форм, котори називают біте, у нас вельмі мнѹго, бо ж можна когось: <...> ломотати (виломотати, поломотати)...*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

ЛОНИ [лони́] *присл.* **1.** Наступного року. «*Лони – то на дрүгий рук, ни зівтра; То на дрүгий руок, лони́ – то на дрүгий руок, л'атас''' – то в с'ум року, ну тепер-о*» [Арк, 87]; **ЛОНИ** [лони́] «*Лони́ то на дрүгий руок*» [Арк, 87]. **2.** Уторік. [Арк, 87]; **ЛОНИ** «*łoni* 'łoni (w zeszłym roku)'» [AGWB IX, m. 502]; **ЛОНИ** «*Лони ми зудо|сил'іс'*» [Громик-2, 40].

ЛОНКА *-і, ж.* «*Лонка – польск. łąka = лугъ*» [Бессараба, 307]; «*лонка – лука*» [Ігнатюк, 98]; «*лонка, -і сіно-жать*» [Горбач, 469]; «*Там зимл'е булá, бо мáми булó штіри гектáра зимл'і – два с половиною орного і пивторá гектáра лонки*» [Арк, 87].

ЛОНЬСЬКІ РУОК *ч.* «*Лоньськи руокъ = прошлый годъ*» [Бессараба, 307]; «*лонс'к'і рук* 'минулий рік'» [Громик-2, 42]; **ЛУОНСЬКІ РУОК** *ч.* «*łońśki ruok* 'ubiegły rok'» [Cz94, 203].

ЛОНЬСЬКІЙ «[лони́с'к'і́] *-а, -е.* Те саме, що ЛІТОШНІЙ» [Арк, 87]; **ЛУОНСЬКІ.** «*У червцьові луонського року до нашої школи приїхали люде з проекту — Говоримо по-своёму*» [НБіН, 2/2009, 14].

ЛОПАТКА *ж.* «*łopatka* 'pogrze-bacz'» [Cz Atlas, m. 130].

ЛОПНУТИ *док.* «*лѡпнути* тріс-нути: *не встáвиш гѡрчика в файірку, лѡпне*» [Горбач, 469].

ЛОПОК *ч.* «*Łopók = чека*» [Бессараба, 307].

ЛОПУХ *ч., бот.* «*лопух, -а* реп'ях (*Aretium lappa*)» [Горбач, 469; Cz94, 203; AGWB VIII, m. 366].

ЛОСЯ-ЛОСЯ *виг. 1.* «*łos'a, łos'a* 'przywoływanie krowy'» [Janiak95, 80]; **ЛОСЯ-ЛОСЯ-ЛОСЯ** «*łos'a łos'a łos'a* 'okrzyk wydawany w celu przywołania krowy'» [Cz94, 203]. **2.** «'przywołanie cieląt'» [Cz94, 203].

ЛОТОТЬ *ч., бот.* *Aір (?)*. «*Лототю лототю чом ти не розвівсе*» [ТПУПІ, 186].

ЛОХАНЬКА [лохан'ка] *-і, ж.* Миска. «*Сидіт' з лохан'к'іу*» [Арк, 87].

ЛОХІНА *ж., бот.* «*łochina* 'łochynia, *Vaccinium uliginosum*, gatunek borówki o jagodach sino-czarnych'» [Cz94, 203]; **ЛОХІНИ** «*Лохіны = яг. голубика*» [Бессараба, 308]; «*лохіни, -н синюваті чорниці, [глухині]*» [Горбач, 469; Арк, 87]; **ЛОХИНИ** *мн., бот.* «*łochynu* || *łuchynu* || *łoch'ina* 'borówka bagienna; *Vaccinium uliginosum* L.'» [Pastusiak, 80].

ЛОХІННИК [лох'ін:ик] *-а, ч.* Місце, де росте ЛОХІНА. [Арк, 87].

ЛОХНУТИ *недок.* «*Лѡхнути = груститъ, тревожитьсѧ*» [Бессараба, 308].

ЛУБ *ч.* «*łub* 'łub u buta'» [Tarn, m. 41].

ЛУБІН [лүб'ін] *-у, ч., бот.* Люпин; *Lupinus polyphyllus* L. «*лүбін, -у люпін*» [Горбач, 469]; «*Ну*

s'їiav todї жїто, пиен'їц'у i овєс, ну лїб'їн, сардєл'у часом» [Арк, 87].

ЛУБОК ч., етн. «*Po śniadaniu [Великоднім] trzeba było odespać nos, albowiem po południu miała się odbyć – tradycyjnie jak coroku gra w łubka. <...> Ogulne zasady gry polegały na trafieniu spuszczoneм z łubka jajkiem w leżące na podłodze jajko przeciwnika»* [НБІН, 2/97, 37].

ЛУГ ч. 1. «луг, -у луг, зола» [Горбач, 469]; **ЛУХ** ч. «*łux || łuh 'ropioł do ługu»* [AGWB IX, m. 424]. 2. [луг] -у, ч. Водний розчин попелу, у якому замочували білизну перед пранням. «*Toї nóпел, е, завáренїї, тáйя водá називáлас' луг називáли»* [Арк, 87]; «*łuh»* [Cz Nosów, 152]; «*i tedy mac'aje tyji tuoťki w tuom p'opelowi, to nazыв'ajetće łuh»* [Kuraszkiewicz, 155]; **ЛУХ** ч. «*łux 'roztwór do zaparzania bielizny"*, – *v łuhu treba moćyti»* [Cz94, 203].

ЛУГОВИКИ мн. Самоназва частини жителів Південного Підляш-шя. «*Лїоде в Зáболотю називáють себе польовиками, а лїодї, що живїуть в сєлах Матяшївка i Межїї-листе – гимелями, натомїсть лїодї, що живїуть в сєлах над Бўгом як: Шостаки, Залєвше, Пáросля, Яблoчїн, Новосїлки називáють луговиками»* [Ігнатюк, 54–55]; «*луговики 'назва мешканців частини південного Підляшшя'»* [Лесів, 421].

ЛУЙ ч. «лїй, лїйу баранячий лїй» [Горбач, 469]; **ЛУОЙ** «Лубїй = баранїй жирь» [Бессараба, 308]; **ЛУЕЙ**. «*То ун взєв ниток скїлька клупків i намочив їх у лубїй»* [Лесів97, 90].

ЛУКИ мн. «Лїуки – полѣсск. = лугь» [Бессараба, 308].

ЛУНА ж. «Лунá = зарєво» [Бес-сараба, 308].

ЛУНЬЩАК ч. «*Луньщак (рїчне жєреб'я»* [Лабович, НБІН, 1/2017, 24].

ЛУОШКО с. «*łuoško 'łóžko'»* [Cz Nosów, 152].

ЛУПА ж., релїг. Відзначення пам'ятї про святого Луппа Солунського (5 вересня). «*Як сїїна Луппа, буде жита купа»* [Лабович, НБІН, 1/2020, 21].

ЛУПЄШ ч. «*łupěš 'łupież'»* [Cz94, 203].

ЛУПИНА ж. 1. «лупїна, -и лушпайка: лупїна з картóфл'ї» [Горбач, 469; Арк, 87]; **ЛУПНИ** мн. «Лупїны = шелуха оть овощей» [Бессараба, 308]; Лушпиння з цибулі. «*a f cybulnykuvy to tak 'same / ot cybuli f tyx łupynaх* [фарбують крашанки]» [CzW, 15]. 2. «*łupyna 'skorupka jaj-ka'»* [Cz Nosów, 155].

ЛУПИНЄ [лупїн'є] -а, мн. Збір. до ЛУПИНА. [Арк, 87].

ЛУПУ-ЦУПУ виг.-приспів, оказ. «А хто выпиває, / Тому доливає. / Лупу-цупу! Лупу-цупу! / Тому доли-ває» [Янчук86, 90].

ЛУПЦЬОВАТІ недок. «Форм, котори називают бітє, у нас вельмі мнїго, бо ж можна когось: лупцьовати (налупцьовати, пополупцьовати)...)» [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

ЛУСКА ж., збір. «лускá, -и лузиво зі змєленої грєчки» [Горбач, 469].

ЛУТШИЙ -а, -є. Крашїй. «*druye [полотно] 'było ta... ta'koї 'łutše»* [CzW, 187].

ЛУХАНЯ ж. «*łux'ańa 'naczynie do tarcia maku'»* [CzS, 130].

ЛУЧ¹ [луч] -а, -е. Кращий. «*Бър-зо добрий к'ис'ел' – луч йак у пачечках [купований]*» [Арк, 87].

ЛУЧ² «[луч] присл. вищ. ст. Краще, ліпше» [Арк, 87].

ЛУЧИНА ж. 1. «лучіна, -и / ск'іпка скіпка, тріска» [Горбач, 469]; «*liścyna 'drewno żywiczne używane do rozpalania ognia'*» [CzS, 124]. 2. «лучіна, -и / дранка, -и смерекова тріска, якою колись світили» [Горбач, 469].

ЛУШНЯ [л'ушн'а] -і, ж. Деталь у возі. «*В кáждум сел'і інáкша мóва <...>. В нас л'ушн'а, е, до вóза, а там – клуниц'і, клуніц'а*» [Арк, 87].

ЛУЩИНА ж. «*liścyna 'skorupka jajka'*» [AGWB VI, m. 194].

ЛЬНЯНИЙ -а, -е. «л'н'аний льняний» [Горбач, 469].

ЛЬОГАТИСЯ недок. «*l'ohaĭet' -s'a 'o świni, przejawiać poręđ p'ciowy'*» [Cz Atlas, m. 89];

ЛЬОХАТИСЯ недок. «*i vže ĩo'tu [венгрові-кастру-вальнику] zap'latyt' // i vže 'taĭa svuĭna ne 'loħaĭc':a*» [CzW, 58]; **ЛЬОХАЙ-ЦЬСЄ** недок. «*loħaĭc 's'e 'o świni: oka-zywać poręđ p'ciowy'*» [Cz94, 203].

ЛЬОГКИ мн., анат. «л'огк'и, -их / плуца, -ц легені» [Горбач, 469].

ЛЬОД ч. «льод» [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5-6, 22].

ЛЬОДУВКА [л'оду́вка] -і, ж. Холодильник. «*Будете л'осовáт'і, ві-л'осойете áл'бо л'оду́вку, прáл'ку, те-л'ев'ізор*» [Арк, 87].

ЛЬОДЯНИЙ СВИЧКИ мн. «л'од'анийі свичкú сосульки» [Горбач, 469].

ЛЬОДЯНИЙ -а, -е. «л'од'аний льодовий» [Горбач, 469].

ЛЪОКАЛЬНИ(Й) -а, -е. «...*Не писалося про пудляську мову в лъокальних газетах, а як вже писалось, то не совсі́м згуодно з правдою, часом буольш мутячи ніж вяяснюючи*» [Лабовіч, НБіН, 1/2009, 3].

ЛЪОКЧЕ присл. вищ. ст. «л'обк-че легше» [Горбач, 469].

ЛЪОКШ присл. вищ. ст. Те саме, що ЛЪОКЧЕ. «*Спочатку, коли ще не знав як з їми [жорнами] обходитися коб було лъокиш то тізовав аж мні́е очи вилазили*» [Петручук, НБіН, 1/2003, 30]; «*Уже трошкі лъокиш*» [Савчук, НБіН, 2/2016, 17].

ЛЪОКШЕЙ присл. вищ. ст. Те саме, що ЛЪОКЧЕ. «*Хто мі́е в буольш землі́е то тому било лъокишей житі́и*» [НБіН, 6/2003, 29].

ЛЪОЛЯ ж. «л'обл'а, -і дит. сорочка» [Горбач, 469].

ЛЪОМАТІ недок. «Лѐмати = бѣ-жать (о свиньяхъ) » [Бессараба, 318].

ЛЪОН ЦВІТЕ недок. «*lon cwite 'len kwitnie'*» [Tarn, m. 138].

ЛЪОНИК ч. «л'обник, -а / зату́ч-ка лъоник в осі воза» [Горбач, 469]; **ЛЪОНКІ** мн. «*lonki 'zatyczki'*» [Ja-niak95, 80].

ЛЪОНИСЬКО с. «л'онис'ко 'поле з-під льону'» [АУМ, к. 153];

ЛЪНИСКО «*l'nysko 'pole po lnie'*» [Cz03, 379; Арк, 87].

ЛЪОНОК ч. «*lon'ok || lonek 'sworzeń, duży gruby gwózdź żelazny do łączenia części wozu'*» [Cz94, 203].

ЛЪОПЦІ мн., оказ. «*Ой найіхалы хлопці-лѐпці, / Сталы дерево руба-ты*» [Житецькій, 306].

ЛЪОС ч. «л'ос, -у доля» [Горбач, 469]; «*Лъос народу і його мова*

то той сами льос» [НБіН, 2/2012, 11].

ЛЬОСОВАТИ [л'осоват'і] *недок.* Брати участь у розіграші; вигравати. «Будете л'осоват'і, віл'осоєте ал'бо л'одувку, прал'ку, тел'ев'ізор» [Арк, 87].

ЛЬОТАТИ [л'отати] *-айу, - айеш, недок.* Літати. [Арк, 87].

ЛЬОТНІСКО *с.* Аеродром. «За советув то я будовав льотніско в Піліках» [НБіН, 6/97, 31].

ЛЬОХА *ж.* «Мацьора, льоха (са-миця свині)» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

ЛЬОХКІ¹ [л'охк'і] *-а, -е.* Неважкий; легкий. «А йак л'охк'і [сундук з приданим] – ну то шо? То вона [молода] б'ідна вже, о» [Арк, 87].

ЛЬОХКІ² *мн., анат.* «l'охкі 'pluca» [AGWB V, м. 34]; l'окі [AGWB V, 86].

ЛЮБ *спол.* Або, чи. «Альбо на мэтри люб на шніти брали тій трачі: згόδу то значить як згоділися різати» [Ігнатюк, 42].

ЛЮБАЧКИ *мн., бот.* «Багато вирошували слив (місцеві назви: венгерки, терносливки, любачки...)» [Бор, 109]; **ЛЮБАШКИ.** Сорт слив. [НБіН, 4/2022, 28].

ЛЮБІВА *ж., кулін.* «lub'iva 'chude mięso» [AGWB VI, м. 198].

ЛЮБІВЕ М'ЯСО *с., кулін.* М'ясо без жирних шматків. «...А также сало скруняне або ізиште з кавалочками скрайок любівого м'яса (худога)» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13]; «lub'ive m'aso 'chude mięso» [AGWB VI, м. 198].

ЛЮБКА *ч. і ж.* «Любка = любви-мец, любимица» [Бессараба, 308].

ЛЮБЛЯНИЙ *-а, -е.* Такий, що його любили. «Він був так любляний через нашу молодь... Грав на бала-лайці і прекрасно співав...» [НБіН, 1/98, 22].

ЛЮБЧИК [л'убчик] *-а, ч. 1.* Пестунчик. **2. етн.** Кулька з прядива, яку використовували у гри-гаданні на вечорницях, підпалюючи її. «Йак тої л'убчик взору, то ти л'убиш мине» [Арк, 88].

ЛЮДЕ *мн.* «lude 'ludzie» [Cz94, 203].

ЛЮДИСЬКА [л'удіс'ка] *-с'ок, мн., знев.* Погані люди. «Глупота рўзна в тих л'удіс'к; Йе л'уде, йе ї л'удіс'ка» [Арк, 88].

ЛЮДІТА *ж.* «людіта – люди-на» [Ігнатюк, 98].

ЛЮДКОВЕ [л'удкове] *мн., збір.* Люди. «[У розпуці:] Л'удкове! Ратуй-те! Пожар!..» [Арк, 88].

ЛЮДНОСТЬ [л'уднос'т'] *-і, ж., збір.* Жителі; населення. «У нас ус'а л'уднос'т' утикала в Рос'їю [на початку першої світової війни]» [Арк, 88]; «І такії гості билі, але било людності повна церква» [Лабович, НБіН, 6/2010, 39].

ЛЮДОВИ *-а, -е.* «людови – народний» [Ігнатюк, 98]; «Takaja na polowini ludowa poezia – barzo zgrabna» [Гаврилук, НБіН, 5–6/2002, 25].

ЛЮДОВИЦЯ *ж.* «ludov'yc'a 'gołoledź» [Janiak95, 79].

ЛЮДОКОРМНИ *-а, -е.* «Той, што їсть як воробі'ї, значитья вельмі мало» [НБіН, 4/2021, 27].

ЛЮДЯ [л'уд'а] *незмін. 1. нейтр.* Людина. «Людя = вообще человек» [Бессараба, 308]; «Йак од'он – то л'уд'а, йак ду'жо – то л'уди'є гово-р'ат'... То так'ї л'уд'а... ну...

такóйе л'уд'е» [Арк, 88]; **ЛЮДИ** ж. і с. «люді – людина» [Гнатюк, 98]. **2.** пестл. Люди. *А то шче ї д'ет'и, то вс'уди бї-л'и – не так йак теперка двóйе л'уд'ї живé в хат'и*» [Арк, 88]. **3.** знев. По-гана людина. «То кéпс'ке л'уд'а» [Арк, 88]. **4.** **ЛЮДЕ** [л'уд'е]. «То такóйе л'уд'е – дóбриї чи недóбриї» [Арк, 88].

ЛЮЗАК ч. «*luzak* ‘człowiek do potosu w czasie sptywu drzewa’» [Janiak95, 80].

ЛЮЗНІЙ присл. вищ. ст. Менш тісно, слабше, повільніше. «Тут є така шрўба, що мóжна прикруnúти тисній чи люзній, бо вона має такі шрўби нуод спóдом» [Гнатюк, 62].

ЛЮЗОМ присл. «л'ўзом вільно» [Горбач, 469].

ЛЮЛІ виг. «Люлі, люлі, люлі / Прилетілі гулі...» [Гнатюк, НБіН, 6/2000, 29].

ЛЮЛЬКА¹ ж. «*lulka* ‘kołyska na biegunach’» [AGWB VI, m. 118]; «Люля, люлька – колиска» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ЛЮЛЬКА² ж. «*lulka* ‘fajka’» [Cz94, 203].

ЛЮ-ЛЮ виг. «*lu, lu* ‘przywoływanie gęsi’» [Janiak95, 80].

ЛЮЛЯ ж. «л'ўл'а, -і дит. колиска» [Горбач, 470; Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ЛЮЛЯШІ виг. «Люлі, люлі, люляші / Прилетіло три Ляші...» [Гнатюк, НБіН, 6/2000, 29].

ЛЮ⁰СИ мн. «*luousy* ‘żelazne pręty paleniska w kuchni’» [Cz Nosów, 155].

ЛЮСТРО -а, с. «люстро – дзеркало» [Гнатюк, 98]; «л'ўстро, -а дзеркало» [Горбач, 470].

ЛЮТРАНИЙ -а, -е. «л'ўтраний замок із заціпкою: л'ўтраний замок» [Горбач, 470].

ЛЮЦЬКІ -а, -е «Люцьки = люд-ской, чужой» [Бессараба, 308]; «*lućke* ‘bydúo pas’» [CzW, 202].

ЛЮШНЯ ж. «л'ўшн'а, -і / кло-н'їца, -і ручиця воза» [Горбач, 470]; **ЛЮШНІ** мн. «*l'ušn'i* ‘kłonice’» [Tarn, m. 104];

ЛЯ прийм. Для. «То в жменю, то в кишеню ля жонки на вечеру» [Гнатюк, НБіН, 5–6/99, 30].

ЛЯГНУТИ «[л'агнути] -ў, -еш, док. Лягти. *Йа зайшла на стáнційу... там розвэрн'ане. Бойáлас'а спáти вноч'ї... Йа л'агнула...*» [Арк, 88].

ЛЯДА ж. **1.** ткац. «*lada* ‘ru-choma rama krosien’» [Janiak95, 79; AGWB IX, m. 434]. **2.** «*lada* ‘urządzenie do wkładania kłoców na wóz’» [Гнатюк, 98; Janiak95, 79; AGWB IX, m. 457]. **3.** «л'áда, -и скринька січкарні напускати солому: *подайўт солóму ў л'áду*» [Горбач, 469]; «‘siecz-karnia na słome’» [Cz94, 202].

ЛЯДА займ. Будь-який. «Мовчи дівко ни розмовляй ляда з яким бисом» [ТПУПП, 60].

ЛЯДА-СКУЛЬ присл. «л'áда-скул' „звідки-небудь, із якогось конкретно не визначеного місця”» [Громик-1, 145].

ЛЯДАЧИ -а, -е. «лядачи – кепський, поганий, знищений» [Гнатюк, 98]; **ЛЯДАЧИЙ** «[л'áдачий] -а, -е. Ле-дачий» [Арк, 88].

ЛЯДАЧНІЦЯ ч. і ж. Ледар. «Усіє хлопці добры, одін лядачніця» [Житецькій, 299].

ЛЯДО с., ткац. «*lado* ‘bidła’» [Tarn, m. 67].

ЛЯК ч. Розсіл (?). «Ще жид дасть кварточку ляку з следзя» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13].

ЛЯЛЬКА ж. «*lalka* ‘zwinięta wiązka czesanego włókna lnianego’» [AGWB IX, m. 411].

ЛЯЛЯ ж. «Ляля (дѣтск.) = дитя» [Бессараба, 308]; «Ляля – інша дитина» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ЛЯМЕЦ [л'амец] -миу, ж. 1. Сукно. 2. Підкладка у ярмі, щоб не натирало шию волам. «*Такáйя л'амец, такáйя подклáдка (так хамúт устрóйени), там кл'ешч'і*» [Арк, 88].

ЛЯМПЕРІЯ ж. 1. «л'ампéрiя, -і підвіконник, футрила вікна, дошка споду вікнової скриньки» [Горбач, 469]. 2. «лямування» [Горбач, 469].

ЛЯМПИРУФКА ж. «*lampyrufka* ‘listwa’» [Janiak95, 79].

ЛЯНИ ПОНЕДІЛОК ч., обряд. «*Łany Ponedíłok* ‘Poniedziałek Wielkanocny’» [Dudek, 192]; **ОБЛИВАННИЙ ПОНЕДІЛОК**.

ЛЯНКІ мн. «*lanki* ‘odpadki przy trzepaniu lnu’» [AGWB IX, m. 409].

ЛЯПАТИ недок. «л'áпати, -áйу / лахтáти, -áйу базікати» [Горбач, 469].

ЛЯРВА ж., ент. «л'áрва, -и гусінь: л'áрва на капúст'і» [Горбач, 469].

ЛЯСИ ж. «*lasy* ‘żelazne pręty paleniska w kuchni’» [AGWB VI, m. 160].

ЛЯСКА ж. 1. «*laska* ‘laska do podpierania się przy chodzeniu’» [Cz94, 202]. 2. «Ляска – дрюк для керування [плотом під час сплаву по Нарві]» [НБіН, 4/2006, 3].

ЛЯСКАВКА ж., іхт. «*laskavka* ‘recherz ryby’» [AGWB V, 196].

ЛЯСКІ мн. Кладка снопів жита. «*śieno stawim f kopyciē, a zito w laski to dvan'aśće* [снопів]» [Kuraszkiewicz, 156].

ЛЯСКОТАТИ [л'аскотáти] 3 ос. одн. л'аскотít', недок., знев. Базікати, сваритися. «*Шч'е тобi чогó бракувало? Тамáри? Шчоб л'аскотáло тут?*» [Арк, 88].

ЛЯСКУН ч., іхт. «*laskun* ‘recherz ryby’» [AGWB V, 196]; **ЛЯСГУН**. «*lastun* ‘recherz ryby’» [Janiak95, 79].

ЛЯТАРКА ж. Ліхтарик. «*Дорого коштовало [колядникам гвезда] з лятаркою ходiти, то робiлося на свiчкi*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ЛЯТАСЬ присл. [л'áтас'™™]. Цього року. «*Л'áтас'™™ – то в с'ум рóку, ну тепér-о*» [Арк, 88].

ЛЯТОРОЩКА ж., бот. «*latoroščka* ‘latorośl’» [Tarn, m. 152].

ЛЯТОСЬ «[л'áт'ос'] присл. *Минулого року*» [Арк, 88]; «*latos* ‘latoś (w tym roku)’» [AGWB IX, m. 500].

ЛЯХ ч., знев. Поляк. «*Як ми iх [поляків] називаем? Ми не маем права, —лях| часом, але мало чутi*» [НБіН, 5/95, 13]; **ЛЯХИ** «[л'áхи] -ув, мн., знев. Прізвисько, яким православні прозивають католиків Підляшшя. *Вони на нас кáжут кацáни, а ми на iйх л'áхи*» [Арк, 88].

ЛЯХОВЕЦЬКІ -а, -е «Ляховéцьки = лядскій» [Бессараба, 308].

ЛЯШКА -і, ж. «*ляшка* – десять снопків жита або пшеници на полю» [Гнатюк, 98].

ЛЯШКІ¹ мн. Поляки. «*Люблят мене ляшки, / Дают бо мнiє горiє-*

лоньку / З зеленої фляшки» [Житецькій, 300].

ЛЯШКІ² *мн.* Поставлені снопи колоссям догори для просушування. «А снопки – то ляшки ставілі тако-о» [Бід, 342].

ЛЯШНЯ *ж.*, збір. «Ляшня = ляхи» [Бессараба, 308]; «Мені було ще більше смішно. Бо та ляшня думала, що нам — заїхала, мовляв ми з ССРСР» [НБІН, 5/2008, 39].

ЛЯШОК [л'ашок] *л'ашка* і *л'ашка*, *ч.* «л'ашок 'кладка снопів у межах 10'» [АУМ, к. 318; Горбач, 469]; «Л'ашк'і так 'їе снопк'і в'їазал'і, так став'іл'і йїх... Девет, по девет'» [Арк, 88].

ЛЯЦАТИ [л'ашчати] *3 ос. одн.* *л'ашчїт*, *недок.* Голосні співи молоді надвóрі після роботи. «И' картóпл'ї натїч'іл'ї, алé в:éчери спи'вáїем – гóл'їца л'ашчїт» [Арк, 88]; «Ляцїть = гре-мить, громко звучить» [Бессараба, 318].

ЛЯЩИ *док.* Лягти. «lašćy sp'aty» [Kuraszkiewicz, 150].

М м

МАГЄЛЬ ч. «ма́гєль (катокъ для бѣлья)» [Янчук86, 69].

МАДЕЛЬ ч. «m¹adel ‘mędel (spór)’» [Janiak95, 80].

МАЗАНИ -а, -е. Білений. «А колісь же не било печув кафльових, оно глінкою мазани» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 46].

МАЗАТИ недок. «ма́зати шліхтувати нитки при тканні: ма́зати осно́ву» [Горбач, 470].

МАЗІДЛА мн. Мазі; креми. «Замовляла тоже всякі парфуми і разни бабські мазідла» [Плева, НБіН, 2/2022, 27].

МАЗНИЦЯ [мазні́ц'а] -і, ж. 1. Посудина для зберігання коломазі. 2. перен. Брудна людина. «Пиши́чїт тє́йє ко́л'єсо: хахо́л – мазні́ц'а, дайє – дражні́ц'а» [Арк, 89].

МАЗУРАК [мазу́рак] -рка, ч., кулін., обряд. Великодна булочка спіральної форми. «Дв'їє па́ск'ї тре полож'їт'ї, два мазу́рк'ї [у великодний кошик]» [Арк, 89]; **МАЗУРКИ** мн. «Piiod Węłykdeń tama rekła pasku, drożdżowy baby, mazurky» [НБіН, 2/97, 38].

МАЗУРНЯ ж., збір. Мазури. «Ота проклята мазурня нас так ненавидить» [НБіН, 5/2008, 37].

МАЗЯ ж. «maz 'a 'bołoto'» [Cz94, 204].

МАЙ [маї] -а, ч. «май – травень» [Ігнатюк, 99]; «Йа пошо́в до робо́ти пе́ршого ма́йя, дру́гого ма́йя і тре́т'ого ма́йя – подвуйна пла́та би-ла́» [Арк, 89].

МАЙДАН ч. «majd'an 'smolarnia'» [AGWB IX, m. 464].

МАЙОВИЙ -а, -е. Травневий; весняний. «Там на майовуой росі / Ясенько коня пасе» [ТПУПІ, 51].

МАЙОНТОК [майо́нток]

-нтка, ч. 1. «майо́нток – маєток» [Ігнатюк, 99]; «майо́нток, -тку фільварок» [Горбач, 470]; **МАЙОНТЕК** «ma'ontek 'majątek, duża własność ziemską'» [Cz94, 204]. 2. перен. Особисті речі. Убра́н':а йа в'ел'ікого не м'єв – кожу́шок так і́ бра́тув <...> ну і пал'тє́чко тако́йє старє́н'ке видє́рте билó, видє́рте, – ту́л'ко билó мого́ вс'а майо́нтку» [Арк, 89].

МАЇВКИ мн. «Відходять в забуття так популярні колісь веселі —маївки|| на привітання весни» [Рощенко, НБіН 1/91, 18].

МАКАРОНИ мн., кулін. «makaron'» [AGWB VI, m. 203].

МАКАТКА [мака́тка] -і, ж. Вишивка прямокутної форми, яку вішали на стіну без рами. «И вже тогди́ в'єшайут на ст'їну́ тийє мака́тк'ї с'л'їчни, так'їє розмаї́ти» [Арк, 89]; «Взоровалися на старих макатках з написами, якії колісь билі» [НБіН, 6/2013, 6].

МАКОВЕЙ ч., реліг. «Makow'e'j». Те саме, що МАКОВЕЯ. [Dudek, 192].

МАКОВЕРТ ч. 1. «Маковє́ртъ = пєсть для растиранія мака, крахмала» [Бессараба, 308]. 2. «makowert 'тов-кач для картоплі'» [Пельцова, к. І].

МАКОВЕЯ реліг. «Makow'e'ja 'święto ku czci siedmiu Męczenników Machabejskich (1 VIII / 14 VIII)'» [Dudek, 192].

МАКОВІЙ ч., реліг., нар. етимол. Те саме, що Маковея. «На Маковія пекли —маковники|| (струдли), а також —паланиці|| і, подрібнені, обмішували з підсолодженим маком» [Борисенко, 220].

МАКОВІНСЬ с., збір. «*makovińce* ‘łodygi maku’» [Pelcowa02, 66].

МАКУВКА ж., бот. «*makówka* ‘makówka, główka maku’» [Cz94, 204].

МАКУТРА ж. «*makutra* ‘gliniana miska do ucierania maku’» [Pelcowa02, 71]; «Зерно розтирали у глиняних макітрах, які звалися тут —дівниціл, —дивниціл, —макутрил» [Борисенко, 216].

МАКУХ ч. «*Mákuхъ* = макуха, выжимки изъ льняного или конопляного сѣмени» [Бессараба, 308]; «*tak'ux* ‘wyłoczony z nasion oleistych, zwykle zbite w postaci, okrągłego placka’» [Cz94, 204].

МАКУХА ж. Те саме, що МАКУХ. «*čy zhu'tuфku / čy dva złoty za toіe š:o vyb'іe* [олію] і *po'šoiu i ta'kuх ud'daіa*» [CzW, 7].

МАЛАХАЙ ч. Шапка-вушанка. «*Шáпка з úхами то малахáйка абó малахáй*» [Ігнатюк, 71]; «На поч. ХХ ст. почали носити куповані кашкети, шили також з синьої матерії шапки з козирком —мацєівкил, взимку ходили в суконних шапках з козирком і навушниками, які звались —малахаямил» [ІК-В, 204].

МАЛАХАЙКА -и, ж. Те саме, що МАЛАХАЙ. «*Шáпка з úхами то малахáйка абó малахáй*» [Ігнатюк, 71].

МАЛАХАЙКА З НАУШНИЦЯМИ ж. Чоловічий зимовий головний убір, що прикриває вуха. «*малахайка з наушниц'ами*» [Паціор, НБіН, 5/2004, 27].

МАЛЄЙКА виг. «*мал'ейка* ‘вигук, яким кличуть свиней’» [АУМ, к. 350].

МАЛЄНЬКО присл. Трішки; помаленьку. «*Варвара кусок ночи*

увала, а дня доточила, як курка ступіла. <...> —Як курка ступіла! — бо день дошав так маленько» [Лабо-вич, НБіН, 6/2010, 38].

МАЛІНА ж., бот. «*malina* ‘malina; Rubus’» [Cz94, 204].

МАЛІННИК ч. «*malinnyk* ‘miejsce, gdzie rosną maliny’»: *taku malinnyk / taku ładny malinu*» [Cz03, 380; Арк, 89].

МАЛІРАЦІЯ [мал'іраційа] -і, ж. Меліорація. «*Тут йак мал'ірацій н'е билó, то зєра бил'і, зєра*» [Арк, 89].

МАЛЬОВАНКА ж. 1. обряд., перев. **МАЛЬОВАНКІ** мн. «*malowanka* || *malovanki* ‘kolorowe jajka wielkanocne, ozdobione różnorodnymi wzorami’» [Dudek, 192]; «*А на Прóводи так сáмо ти мальовáнки бра́ли і гра́ли в яйця*» [Ігнатюк, 81]. 2. «*malowanka* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

МАЛЬОВІДЛО [мал'ов'ідло] -а, с. 1. Малюнок; картина. 2. Техніка малювання. «*Тепєр йакó в нас к'іл'ка йє тих і-і... ікóнку так'іх мал'єн'к'іх, то вжє тійє грєцка м... мал'ов'ідло тоіє*» [Арк, 89].

МАЛЮЛЄНЬКІ -а, -е. «малюленьки» [Янчук86, 70].

МАЛЮПУЛЄНЬКІ -а, -е. «малюпуленьки» [Янчук86, 70].

МАЛЮСЬ-МАЛЮСЬ виг. «*mal'us* ‘mal'us’ 1. ‘okrzyk wydany przy przywoływaniu świa’» [Cz94, 204; Janiak95, 81]. 2. ‘przy przywoływaniu prosiat’» [Cz94, 204].

МАЛЮСЮСЄНЬКІ -а, -е. «ма-люсюсєньки» [Янчук86, 70].

МАЛЮЦЮЛЄНЬКІ -а, -е. «малюцюленьки» [Янчук86, 70].

МАЛЯРЩИК ч. Маляр. «*Їдьте свати до Львова, / З Львова до Кра-*

кова / По тії малярцики / Що коро-
вай малюють» [Ігнатюк, НБІН, 6/98,
37].

МАМА ж., *пестл.* 1. Рідна
мати. «**ма́ма**, -и мати: *мамо! мамо!* (і
до хресної мами)» [Горбач, 470]. 2.
Хресна мати. «*мамо! мамо!* (і до
хресної мами)» [Горбач, 470].

МАМАША ж. «Мні^е мамаша
приказала / Коб я з хлопцьом не сто-
яла» [Лабович, НБІН, 2/2015, 32].

МАМІНА [ма́м'іна] -ойі, ж.
Материна. «*І шче ма́м'іна сестра́*
билá – нібито т'отка мойá» [Арк,
89].

МАМОНЬКА [ма́мон'ка] -и,
ж., *пестл.* Мати. «*Од:ала́ ш менé*
мойá ма́мон'ка, де йа жы́ти не
прив'ікша. (Весільна пісня)» [Арк,
89].

МАМРОТА ж., *знев.* «*mamrota*
'kobieta, która mało mówi'» [Cz94,
204].

МАМУЛЕНЬКА ж., *пестл.*
Матуся. «*Ой мамулю-мамуленьку!*
Люблят мене хлопці!» [Житецькій,
300].

МАМУЛЯ [маму́л'а] -і, ж.,
пестл. Те саме, що МАМОНЬКА.
«*Маму́л'у мойá доро́гэнка!*» [Арк,
89]; «*Ой мамулю-мамуленьку!*
Люблят мене хлопці!» [Житецькій,
300].

МАМЦЯ [ма́мц'а] -і, ж., *пестл.*
Те саме, що МАМОНЬКА. [Арк, 89].

МАНДЕЛЬ ч. «*мандел'*
'кладка снопів у межах 15'» [АУМ,
к. 318].

МАНІЖ ч. «*Як зіма приде, то*
сієчку риєзали маніжом. *То била ма-*
шина такая з зубами, там друк
такій, і запрегалось двоє коні і вони
ходілі» [Лабович, НБІН, 1/2017, 24].

МАНІЖКА ж. «*ман'іжка*, -и
нагрудний передок сорочки»
[Горбач, 470].

МАНКЕТ -а, ч. «*манкёт*, -а
чохла сорочки» [Горбач, 470]; «*Со-*
ро́чка з перебо́рами да́мська бу́ла:
манкёт в перебо́ри і ту́тика нара-
ме́нники в перебо́ри» [Ігнатюк, 75].

МАННОВА КАША [ма́н:ова
ка́ша] -ейі -і, ж., *кулін.* Манна каша.
«*І та́йя ка́ша, ма... ма́н:ова ка́ша*
билá іс тім... іс тим... марга́рінойу»
[Арк, 89].

МАНЬКА¹ [ма́н'ка] -и, ж.
Варіант імені Марія (у багатьох н. пп.).

МАНЬКА² [ма́н'ка] ч. і ж., *знев.*
Те саме, що ЛЕВШУН. «*Ма́н'ка, ну в*
ме́не си^{бн} оді́н, то в його́ л'іва рука́
то так, йак пра́ва» [Арк, 89];
«*mańka 'człowiek leworęczny'*»
[AGWB VII, m. 265].

МАНЬКЕТА ж. «*mańketa*
'mankiet'» [AGWB IX, m. 491].

МАНЬКУС ч. «*mańkus 'czło-*
wiek leworęczny'» [AGWB VII,
m. 265].

МАНЬКУТ [ма́н'ку́т] -а, ч., *знев.*
Те саме, що ЛЕВШУН. [Арк, 89].

МАНЬТУХ ч. «*mańtux*». Те
саме, що ЛЕВШУН. [AGWB VII,
m. 265]; **МАНЬТЮХ** «[ма́н'ту́х]»
[Арк, 89].

МАНЯК ч. «*maniak 'torba do*
karmienia koni przy wozie'» [Pelco-
wa02, 71].

МАРА ж. «*Мара́ = привидѣние,*
призракъ» [Бессараба, 308].

МАРАНЧУКІ мн., *бот.* Давній
сорт яблунь. «*Билі всякі яблика і*
груши: димовкі, капанєнкі, маранчу-
кі...» [НБІН, 2/2016, 7–8].

МАРГАРИНА [марга́ріна] -и,
ж., *кулін.* Маргарин. «*І та́йя ка́ша,*

ма... мán:ова кáша билá íс тiм... íс тiм... маргарiноу» [Арк, 89].

МАРЕЦ [мáрец] -рца, ч. Березень. «То вiшло у... у... у мáрцу м'és'аци, прогрáма такáйа вiшла» [Арк, 90]; **МАРЕЦЬ**. «Коли марець пережив старець – буде здоров» [Ро-щенко, НБiН, 4/95, 28]; **МАРИЦЬ**. «мáриць» [Iгнатюк, 99].

МАРЖА ж. Рiзниця у коштах мiж закупiвлею i продажем товарiв. «Товариство займеться продажою, а собiе возьме наприклад маржу» [НБiН, 2/2016, 10].

МАРИ мн. «Зловорожими й небезпечними вважалися також змори (—марил) i вiдьми» [КК, 316].

МАРИКАНКА ж., бот. «мари-кáнка, -и сорт картоплi» [Горбач, 470].

МАРИНАРКА ж. «Розповсюдилися в цей час [на поч. ХХ ст.] пiджакки з грубого сукна, якi звали —маринарками», а пошитi з тонкого матерiалу на лiто – —летняками» або —летниками» [IK-B, 202]; «маринáрка – пiджак» [Iгнатюк, 99]; «Чоловiкáм з свeй робóти шiли маринарki» [Iгнатюк, 63; Karabowicz, 145]; «На маринарку тут бiдут казáти вурéчок, а ту д'iжурок» [Арк, 90]; **МАРИНАЛКА** «maryn'alka» [Karabowicz, 145]; **МАНАРКА** «man'arka» [Karabowicz, 145]; **МАРНАРКА** «ta'kiŕ i marnar'ki ŕyŕy» [CzW, 160].

МАРИНКА ж., бот. «Nie zjedzone okruszynu [великоднього обiду] zbierano i wysuřano pod drzewka owocowe, wierząc że wyroŕnie z nich *marynka* – ziele o biaŕych kwiatkach, bádŕ dawano je kurom, by lepiej się niosŕy» [НБiН, 2/97, 36].

МАРiЙКА ж., бот. ? «Вже квітку зробили з вселякого зiля: боркун, як називаiмо, дзюравец, лiна, марiйка, Иванови головкi – таке було подобне до конiчини, як цвiте» [НБiН, 4/2020, 14].

МАРКАЧ ч. «mark'aŕ 'samiec owcy (nie kastrowany)'» [AGWB V, m. 64].

МАРКОТНИЙ -ая, -еє. Сумний, зажурений. «Стоiт дiевка маркотная руки заломивши» [ТПУП, 254].

МАРНИЙ -а, -е. Тут: неврожайний. «Єжелi загримить перший раз з полудня то лiто буде добре, тепле, а єжелi загримить з пуовночи то буде лiто марне, холодне» [Iгнатюк, НБiН, 3/2007, 34].

МАРОК ч. Маркер (?). «...маркувати марком ряди при садiннi картоплi» [Горбач, 464].

МАРТВИТИСЬ [мáртвитис'] -вл'ус', -вис'а, недок. Жалiти щось, бiдкатися за чимось. «Йа не мáртвивс'а про т'i грóши» [Арк, 90]; «I от вiн бáрзо мáртвивс'я: – як я вiлизу» [Iгнатюк, 44].

МАРУДА ж. «Мару́да = мямля» [Бессараба, 308].

МАРУДiТИ недок. «Мямлять, бездiльничать» [Бессараба, 308].

МАРФiНС с., збiр. «marxfiŕne 'naŕ marchwi'» [Pelcowa02, 66].

МАРЦИПАН ч. 1. Подарунок. «Обдаровуючи молодого, дружба брав на палицю рушник, розмахував ним i казав: —Дeсь тут був наш пан молодий, а то просить панна молода на перший марципан, щоб було прийнято з ласкою, охотою i дякуванням» [Б, 288]. 2. кулiн. «Що з тим марципаном зробити? / Чи на люде роздати, чи до свiрня схова-

ми?» [Лабович, НБіН, 5/2018, 29]; «[Поклонися] До билесенькихъ нуожокъ, / До друбнесенькихъ стуожокъ. / За коровай, за марцыпань». Примітка М. Янчука: «“Марцыпань” – печенье, пирожное» [Янчук86, 92].

МАРЦОВАТИ *недок.* «**марцовати** марцоватися: *кўтка марцўїе*» [Горбач, 470].

МАРШАЛОК *ч., обряд.* 1. «*mar-šalok* ‘swat (staršy mežczyzna, który idzie w swaty z kawalerem)’» [AGWB VII, m. 293]; **МАРШИЛОК.** «**мар-шілок**, -лка весільний сват, староста: *їего перевїзуїут ручником*» [Горбач, 470]. 2. «**маршілок** – дружба у весіллі» [Ігнатюк, 99]; головний роз-порядник весілля. «*Рїже тїе мїасо по кусочку, о, обрїзуїе – нїхтї, но старши сват албо маршілок часом*» [Арк, 90]; **МАРШЄЛОК** [марш“е-лок]. [Арк, 90]; **МАРШЛОК.** «*Ще маршілок не ввинўся а вонї трах на конї і їздить вєрхом*» [Ігнатюк, 32].

МАСА *ж.* ‘*masa* ‘głowka za-
pałki’» [Cz94, 204; AGWB VI, m. 165].

МАСИВНИЙ *-а, -е.* Товстий, важкий. «*То било їх [хустки-шаланівки] три татунки – така тоненька, тоненька, і трошку грубша, і така ще грубша, масивна, хороша*» [Лабович, НБіН, 2/2018, 37].

МАСКА *ж.* «*maska* ‘głowka za-
pałki’» [AGWB VI, m. 165].

МАСЛЄНКА [масл’єнка] *-и, ж.* Відходи від збивання масла. [Арк, 90].

МАСЛОБОЙКА [маслобїйка] *-и, ж.* Те саме, що БІЯНКА. [Арк, 90]; «*masłoboiika* ‘drewniane naczynie

do robienia masła’» [AGWB VI, m. 186]; «*masłoboiika* ‘maśniczka’» [Cz Atlas, m. 96].

МАСЛЮК *ч., бот.* «*Серед їстівних грибів, що їх охоче збирають у підляських лісах, є маслюк, маслючок. Він характерний своєю клейкою шапкою*» [Лабович, НБіН, 5/2017, 38]; **МАСЛЮХ** «*Маслюхъ = гр. масленникъ*» [Бессараба, 308]; **МАСЬЛЮК** «*мас’л’ў(а)к, -а маслюк (Ichoncus)*» [Горбач, 470].

МАСЛЮЧОК *ч., бот.* Зменш. до МАСЛЮК. [Лабович, НБіН, 5/2017, 38].

МАСЛЯНКА *ж.* «*Збивали в масничках масло. Свіжу —маслянку|| пили, а решту згодовували худобї*» [Борисенко, 217]; **МАСЬЛЯНКА** «*maślanka* ‘płyn, który pozostaje po zrobieniu masła’» [CzS, 124].

МАСЛЯЧОК [масл’ачок] *-чка, ч., бот.* Те саме, що МАСЛЮЧОК. [Арк, 90].

МАСНЕЧКА *ж.* «*m’asnečka* ‘drewniane naczynie do robienia masła’» [Cz94, 204]; **МАСНОЧКА** *ж.* «*m’asnočka* ‘maśniczka’» [Cz Atlas, m. 96]; **МАСЬНІЧКА** «*maśnička*» [CzS, 124].

МАСНИЦЯ *ж.* 1. «*masnyca* ‘maśniczka’» [Cz Atlas, m. 96]. 2. *обряд.* «*m’asnyc’a*». Те саме, що МАСЬЛЯНИЦЯ. [Dudek, 192]; «*На Холмицині сиропусний тиждень частіше називався —Колодка||, на Підляшші —Масниця||*» [Борисенко, 219].

МАСТИКА [мастика] *-и, ж., медиц.* Лікарська мазь. «*А менє тоді короста злап... И тїто дес”, е, знаїшлиї такуїу за нїємїа мастику розмайїту до тїго вс’огї*» [Арк, 90].

МАСТЬ [мас’т’] *-ї, ж., медиц.* Те саме, що МАСТИКА; лікувальний

крем; мазь. «Вдóма то б мáс'м'и [взяла] і змиváти, а в чужуї хáти стидáлас'а» [Арк, 90].

МАСЬЛЯК ч. «mas l'ak 'maślak; Suillus» [Cz94, 204].

МАСЬЛЯНИЦЯ ж. «masła-nyca 'ostatni tydzień karnawału» [Dudek, 192].

МАТА ж. «мáта, -и солом'яна мата на двері на зиму» [Горбач, 470].

МАТАНИ [матані] -ів, мн. Прізвисько жителів Підляшшя на південь від Біловезької пущі. «Нас тійе пудл'ес'áк'і звáл'і матанáм'і, а ми йїх коройéдам'і» [Арк, 90].

МАТЕРИЗНА ж. «За звичаєвим правом на цих землях, дівчина в посаг отримувала землю – материзну, яка переходила в спадок лише по жіночій лінії» [Б, 280].

МАТЕРІАЛ -у, ч. Купована тканина. «Дамній матеріалу жáдного не носіли [на одвідки породіллі] а тільки такóе щось з живнóсті занéсуть, а буольш ничóго» [Ігнатюк, 47]; **МАТЕР'ЯЛ** «Маринáрка є пошіта з грубóго матер'ялу а лётнік з тóншого» [Ігнатюк, 71].

МАТЕРІНЩИНА ж. «Матэ-рінщина = наслѣдство послѣ матери» [Бессараба, 308].

МАТЕРКА ж., бот. «мáтерка, -и матірна, сіменна конопля» [Горбач, 470]; **МАТЕРКІ** мн. «m'aterki 'konopie żeńskie» [Там, м. 143].

МАТИ¹ ж. 1. Рідна мати. **МАТИ** «Дала маті дочку далеко от себе» [Житецькій, 301]. 2. Хрещена мати. 3. **МАТИ** ж. «o pszczole: matka roju» [Cz94, 204].

МАТИ² мн. Утеплення, виплетене зі соломи. «на l'yci pererubati

luot // i zasta'viti ta'kiie 'maty» [CzW, 49].

МАТИ³ дієсл., недок. «Ой тату-лю матулю / Чом я доли не маю» [ТПУШ, 82]; **МІТИ** «міти мати: сýка бóде міти собачен'éta» [Горбач, 470]; **МЄТИ** [м'ét'і]. «Тáто мóцно сп'івáл'і – так'і гóлос дóбри м'él'і» [Арк, 92]; **МІЄТИ** [м'іét'і]. «Вс'е бо-с'акóм отак'і ход'іл'і. Хто там обóток м'іév?» [Арк, 92]; **МНІТИ** «mń'ity 'mieć» [Janiak95, 82].

МАТИКОВАТИ недок. Обробляти городні рослини мотикою. «Треба корову доіти, треба свиньом давати, треба матиковати што посадиш» [УнП, 82].

МАТИЛКА || **МОТИЛКА** ж., ент. Нічний метелик. [Лабович, НБІН, 5/2019, 33].

МАТИ ЛОБ фраз. Бути розумним. «Але навіть деякі мене по-хвалили, що —маю лоб!» [НБІН, 2/2004, 53].

МАТИНКА ж. Дерев'яна лопатка для гостріння коси з мокрим піском. «Вже гострили [косу] осьолкою, а не так як колісь, по скупості – матинкою» [НБІН, 4/2005, 19].

МАТИЦЯ ж. «matyc'a 'główny korzeń u sosny» [AGWB VIII, м. 347].

МАТИНА ж. Стебла і листя городніх рослин. «Колісь то матіна була буольша, копали кілька дні^е пудрад, а тепер в одін день часто викопаси і теї матіни нема» [НБІН, 5/2018, 6]; **МАТИНС** збір. «Матіне – др. русск. нати́на = листья корнеплод-ныхъ растений» [Бессараба, 308].

МАТИНКА [мáт'інка] -и, ж., пестл. Мати. «Так'іх сухостóйув вс'о

бáт'ко з мáт'інкоюу навозíл'і» [Арк, 90].

МАТІР ПРЕНАЙСВЯТІША ж., реліг. «Нехай Матір Пренай-святіша насе [худобу], стереже, своїми рученьками святими прикриває од звіра, од гада, од літаючого овода...» [Бор, 109].

МАТІ ЧЕРВІ В СРАЦІ фраз. «Як хтось верткі, што не вседіт, то кажут —черві в сраці!» [Лабович, НБІН, 2/2020, 31].

МАТКА [мáтка] -і, ж. 1. Мати (рідна). «З мáткоюу вішов» [Арк, 90]. 2. «мáтка, -и теца (для зятя шанобливо)» [Горбач, 470]. 2. «‘matka roju pszczól’» [Janiak95, 81]; «Potiом hledisz ich [бджіл], szto by ne było druhej matki» [TG, 213; Janiak95, 81]. 3. «m'atka ‘główny korzeń drzewa» [Janiak95, 81].

МАТКА БОСКА [мáтка бóска] виг., ж., реліг. Те саме, що МАТКО ЄЗУ. [Арк, 90].

МАТКІ мн., бот. «matk'і ‘konopie żeńskie’» [Tarn, m. 143; Janiak95, 81].

МАТКО ЄЗУ [мáтко йéзу] виг., реліг. Звертання до Богоматері. «Ну і йа принóшу [гроші], ал'е... І кажу́ так. А-а-а Мáтко Йéзу, хоч бирі́ назáт [віднось]...» [Арк, 90].

МАТНІЦЯ ж. «matń'ic'a ‘główny korzeń u sosny’» [AGWB VIII, m. 347].

МАТНЯ ж. 1. «matń'a ‘główny korzeń u sosny’» [AGWB VIII, m. 347; Tarn, m. 154]. 2. «matń'a ‘matnia w niewodzie’» [Tarn, m. 84].

МАТНЯК ж. «matń'ak ‘główny korzeń u sosny’» [AGWB VIII, m. 347].

МАТОШНІК ч. Місце у вулику для матки. «jak wże ukreń'ats'a

[бджоли] tohd'y s'a m'atku wupuš'aje z ma'ošnika» [Kuraszkiewicz, 154].

МАТРОСКА ж. «matr'oska ‘bluzka’» [Karabowicz, 147].

МАТУЛЕНЬКА ж., пестл. Матуся. «Матуленька мила свою дочку біла» [ТПУПП, 59]; «Ой матуленько вішня чи ж то я в тебе лішня» [ТПУПП, 244]; «Цитьте дітки цитьте дітки ни гомоните / Молодеї матуленьки ни розбудите» [ТПУПП, 200].

МАТУЛЯ ж., пестл. «Ой вигукну я нехай матуля чує / Нехай для мене вечероньку готуй...» [ТПУПП, 88]; «Ой татулю матулю / Чом я доли не маю» [ТПУПП, 82].

МАТУРА ж. Екзамен за середню школу. «Матуру здав з середніми виніками» [Оверчук, НБІН, 4/2006, 29].

МАТУХНА ж., пестл. Матінка. «Встала Марыся зь ложа, / При юой матухна Божа» [Янчук86, 110].

МАТУШКА ж. «mat'uška ‘kruhelka’» [AGWB IX, m. 421].

МАТЬ ЙОГО В ЙОБ незмін., прокльон. «mat' ŷoho v ŷob / žeb ty ŷoti da'vaŷy [гроші]» [CzW, 11].

МАТЬОРКА ж., бот. «Щоб полегшити роди, баба тричі обводила вагітну жінку навколо стола. За звичаєм, перев'язувала пуповину пря-дивом —матьоркою», а не плоскінним (з чоловічого стебла), щоб дитя, як виросте, не було безплідним» [Б, 282].

МАТЮНКА ж., пестл. Мати. «puiđe mat'únka v 'pole» [CzW, 159]; «мáтюнка — матуся, матінка» [Ігна-тюк, 99]; **МАТІНКА** «матінка» [Ігнатюк, 99].

МАТЮРКА || **МАЦЮРКА** ж., бот. «*m¹at¹urka* || *m¹ac¹urka* ‘osobniki o kwiatach męskich konopię’» [Pastusiak, 82].

МАХАМОРА ж., бот. «*тахам¹ора* ‘muchomor’» [Janiak95, 81].

МАХНУТИ -у́, -éш, док. 1. Помахати чим-небудь. 2. перен. Випити чарку горілки. «*То як махну́ле то вже т́емат ші́рши то́ї мо́ви є*» [Ігнатюк, 45].

МАЦЄЇВКА ж. «*На поч. ХХ ст. почали носити куповані кашкети, шили також з синьої матерії шапки з козирком — мацєївки*» [ІК-В, 204].

МАЦІНА ж., збір. «*naćina i maćina* ‘zielona nać ziemniaków’» [Pelcowa02, 66]; **НАЦІНА** [Pelcowa02, 66].

МАЦЦА ж. «*mac¹ica* ‘główny korzeń u sosny’» [Cz94, 204; AGWB VIII, m. 347].

МАЦЬОРА ж. «*мац’ора*, -и льоха» [Горбач, 470]; «*[мац’ора]*. Годована свиня» [Арк, 90]; «*Мацьора*, льоха (*самиця свині*)» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29]; Кормлена свиня. «*то ху¹ду́лу з:а¹ бу́ха / то ма¹с’ору хара¹ла́лу*» [CzW, 58].

МАЦЬОРИ мн. «*mac¹ory* ‘konopie żeńskie’» [Cz94, 204].

МАЦЮРКА ж., бот. *m¹ac¹urka* ‘osobniki o kwiatach męskich konopię’» [Pastusiak, 82].

МАЧАНКА [мáчанка] -и, ж., кулін. Те саме, що ОМАЧКА. «*Сми-та́на і то́ї сир — то ма́чанка, о*» [Арк, 91]; «*Влітку на сніданок найчастіше подавали сирну —мачанку*». Це роз-тертий сир, заправлений сметаною» [Борисенко, 217].

МАЧОК -чку, ч., бот., пестл. Мак. «*Збирáлися в малі групи і йшли куляду́вати пуд укно́ і коляду́ємо: Ой коля́да, коля́дця — Да́йте ма́чку і кути́ці*» [Ігнатюк, 38].

МАЧОХА [мáчоха] -и, ж. Нерідна мати; [мачо́ха]. [Арк, 91]; «*мáчоха*, -и мачуха» [Горбач, 470]; «*т’а́чоха* ‘macocha’» [Cz94, 204].

МАШИНА ж. 1. «*Даніло Пере-пуд повертав зімовою ночею з —ма-шини* (желе́зної дороги), на котору́й робі́в» [Гаврилук, НБіН, 3/2012, 43]. 2. «*маші́на*, -и інкубатор: *з-пуд маші́ни*» [Горбач, 470].

МАШИНКА ж. 1. «*маші́нка*, -и підкрутка нафтової лампи» [Горбач, 470]. 2. «*таш¹у́нка* ‘blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie’» [AGWB VI, 92].

МАШКА ж. Кличка кобили. «*[Jak nazywają konie?] / to їak / їak хто наз¹ve / їak хто наз¹ve / ruzma¹їte їe // <...> i¹та́шка i¹ба́шка*» [CzW, 57].

МАШОК ч. «*rzeczownik* *taš¹ok* ‘worek’ używany w okolicach Narewki» [Sajewicz, 55].

МАЯТИ недок. 1. «*ма́йти* — повівати» [Ігнатюк, 98]; «*мас*, від *маяти* — повівати» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37]. 2. **МАЯТІ**. «*Маяти* (въ пѣсн.) = краснѣть, красоваться» [Бес-сараба, 308].

МГЛА ж. «*mhla* ‘mgła’» [Cz94, 204].

МГЛИСТИЙ -а, -е. «*мглі́стий* імлістий, мрячний» [Горбач, 470].

МГЛО присл. «*mhlo* ‘mdlo’» [AGWB V, m. 92]; «*ої мніе mhlo budu ryhatí*» [Cz94, 204].

МЕБИ спол. (?). «мебы = чтобы и если бы» [Михальчук, 554]; «меби 'щоби, якби'» [Лесів, 421].

МЕДВЕДИНИ мн., бот. «*med-vedynu* 'jeżyna; Rubus L.'» [Pastusiak, 82].

МЕДВІЄДЬ ч. Ведмідь. «За —совєтув|| медвієдь вматався в погуон овечок в Ягуднік» [Лабович, НБІН, 6/2016, 33].

МЕДОВНИК ч., кулін. «медоўник, -а медяник» [Горбач, 470].

МЕЖА ж. «*meż'a* 'miedza', — *pet'a meż'te tylko borożn'a*» [Cz94, 204].

МЕЖИ прийм. «мэжи — поміж» [Ігнатюк, 99].

МЕКАТИ недок. «мékати / беч'єти бляти: овéчка мéкайе, бечіт» [Горбач, 470].

МЕЛАНІЯ ж., реліг., обряд. Останній день старого року; Маланка. «Буваю на всіех українських імпрезах <...>, тим бардзєй на Меланії» [НБІН, 1/2003, 37].

МЕЛЬДУВАТИ [мел'дуват'і] -уїу, -уїєш, недок. Заявляти; доносити. «Мел'дуїє на н'ємц'а так' і так» [Арк, 91].

МЕЛЮТИ(Й) -а, -е. Мелений; молотий. «Давній перогі пеклі з мукі пшєнічній і теж мелютої на раз, бо не було з чо́го петлюва́ти» [Ігнатюк, 69].

МЕЛЯТИСЬ недок. Крутитися, не знаходити собі місця. «*i tuł'ka ne moż'na buł'o* 'iusty // *tak* // *a* 'dity 'bidny 'meluć:a» [CzW, 11–12].

МЕМРА ж. «*memra* 'kobieta małomówna'» [Janiak95, 81].

МЕНДА -и, ж., знев. Те саме, що ГАПА. «Вона йому́ добре за-

спивала — можеш мені добре заплатити як ти мєнда, як ти гапа» [Ігнатюк, 32].

МЕНДЕЛЬКІ мн.; одн. — **МЕН-ДЕЛЬОК** (?). Кладка з 15 снопів у вигляді хреста. «*każe —š'tyru men'delki navia'załem*» [CzW, 45].

МЕНЖАТКА ж. Замужня жінка. «Коровая пеклі старіши пшеважне, менжатки» [Лабович, НБІН, 3/2018, 32].

МЕНСЬКИЙ -а, -е. Чоловічий. «Сорóчка з перебóрами дáмська бу́ла: манкét в перебóри і тўтика нара-мєнники в перебóри. <...>. А мєнські — то бу́ла стўєчка в перебóри (стоячи комір)». [Ігнатюк, 75].

МЕНТРИКА ж. Якийсь документ; посвідчення. «Муой батько тоже пудлягав [виселенню внаслідок акції "Вісла"], але якось дойшов до володавського ксьондза, до дзєкана, той якусь там ментрику виписав, мається розуміти за гроши, і батько зостався» [НБІН, 3/2017, 29].

МЕНТУЗ ч, іхт. 1. «менту́з, -а линога? (Lampetra)» [Горбач, 470]. 2. **МЄНТУЗ**. Прісноводна риба. «*ryby by'li fs'elaki* // <...> у... *men'tuzy* / у *piskory*» [CzW, 91]; **МЄНТУС**. «*men-t'us* 'miętus; Lota lota'» [Cz94, 206; AGWB V, m. 76]; «*nazva* 'ryby / *to tak* / *š'čupak* <...> / *'iaz* 'uk / *'mentus*» [CzW, 49].

МЕНТУШКА ж. «*ment'uška* 'kopystka'» [Tarn, m. 63].

МЕНЧ присл. Менше. «*Czasu uże mєncz...*» [TG, 197]; «*menš* 'moćat' [стебла льону]» [CzW, 104]; «*menš* 'mniej'» [Cz94, 204].

МЕНЧ-БУ^ОЛЬШ присл. Більш-менш. «*Сіта церква збудована біла менч-буольш у 1950 рр.*» [Лабович, НБіН, 6/2012, 29].

МЕНШИ -а, -е «*меншы ‘mniej-szy’*» [Cz94, 204].

МЕНЬОК ч., іхт. «*ме́нок ‘miętus’*» [AGWB V, т. 76]; *та́нок* [AGWB V, 186]; «*Іншою рибою, яку можна зловити в підляських річках, є **меньок**, тобто минь річковий*» [Лабович, НБіН, 2/2018, 35].

МЕРВА ж. «*Мэрва = сѣнная труха*» [Бессараба, 308].

МЕРЛИЙ [ме́рлий] -а, -е. Мертвий. «*Дес' йак 'іс' куст чи штос', то коп ме́рлий... па́л'ц'ом ме́рлого (так чу́ла йа) доткнѹвс'а, то біто не бѹде, о*» [Арк, 91].

МЕРЛИНИ || **ВМЕРЛИНИ** мн., обряд. 1. «*Поминальний обід за померлим (—мерлини), —вмерлини)* мав локальні відміни. Давніші польські джерела свідчать, що робили це на цвинтарі перед похованням мерця. Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. поминали в хаті після поховання» [Б, 304]. 2. **МЕРЛІНИ** мн. «*merl'iny ‘pogrzeb’*» [AGWB VII, т. 284].

МЕСТИНА [ме́стіна] -а, ж. Місцинка. «*Зна́чит, пе́рше, де ко́лодець сто́їт там, то... то та́йа, зна́чит, ме́стіна*» [Арк, 91]; **МЕСЦІНА** [м'есці́на]. «*А м'есці́на!, коб ви зна́лі, йака́йа! Цудо́вна! Просто ну цудо́вна*» [Арк, 91].

МЕТЕ «*мете – будете*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

МЕТЕЛЮГА ж. «*Мэтэліога = метель, бурань*» [Бессараба, 309]; **МЕТЕЛЮХА** «*метелю́ха – метелиця*» [Ігнатюк, 99]; «*Но буде, зима, сніг, метелюха...*» [Ігнатюк, НБіН,

1–2/2000, 26]; **МЕТУЛЮГА** «*metuluha ‘zamięć’*» [Cz94, 204]; **МИТЕЛЮГА** ж. «*mytel'uha ‘zawieja’*» [Janiak95, 81].

МЕТЕНЬКА ж. «*Мэтэнька = лопаточка, котрою точат песком косу*» [Бессараба, 309]; «*метэ́нка, -и дерев'яна копістка загострювати по-клепану [клепати] косу*» [Горбач, 470]; «*met'eńka ‘osełka do ostrzenia kosy’*» [AGWB VIII, т. 310]; **МИТЕНЬКА** «*myt'eńka ‘drowniana łopatka do ostrzenia kosy’*» [Janiak95, 83].

МЕТЕР [ме́тер] -тра, ч. 1. Міра довжини – 100 см. 2. Міра ваги – 100 кг; центнер. «*Ході́л'і до пете́ру на робо́ту, и там заложі́л'і па́ру кар... ме́трив карто́фл'і. Там ме́тер... зо́ два...; Ку́л'ко гекта́р, ту́л'ко ме́три' жита [оподатковано]*» [Арк, 91]; «*namoto'tiłośa to'ho 'meter z'buoźa*» [CzW, 129]; **МЕТР** ч. «*Розплачува́лися за випас корів з пастухом найбільше зерном. На прикінці ХІХ – на початку ХХ ст. платили чвертку жита за кожну корову (чвертка – спеціальна дерев'яна мірка з ручкою для відмірювання 25 кілограмів збіж-жя). Чотири чвертки становили —метр|| – 100 кг зерна*» [Бор, 110].

МЕТЕ СПОМИНАТИ недок. Споминатимете. «*Мете споминати, як нас тут не буде*» [Ігнатюк, НБіН, 4/99, 37].

МЕТЄЛЬ ж. «*met'el ‘zamięć śnieżna’*» [AGWB VIII, т. 390].

МЕТІ^ЕЖ ж. Хаос, непорядок. «*І поставілі вже третього крижса – од пуольської меті^ежи*» [Гаврилук, НБіН, 3/2001, 26].

МЕТРА ч. «*Мэтра = землемѣръ*» [Бессараба, 309].

МЕТРЕНГА ж. «метрѣнга, -и горе, журба» [Горбач, 470].

МЕТРОВИ -а, -е. Такий, що важить 100 кг. «*Do dziś jestem pełen podziwu, że dziadek, mężczyzna niewielkiego przecież wzrostu, ładował „metrowell (stukilogramowe) worki ziemniaków na furę*» [НБіН, 1/2021, 8].

МЕЩИЗНА [мешчѣзна] -и, ч. Чоловік; мужчина. «*Ди с'імйá билá – тр'і мешчѣзни, дв'іє бáб'і, а то иче ї д'ѣт'і*» [Арк, 91].

МЄСТЕЧКО с. «*mestečko 'mias-teczko'*» [Cz94, 206].

МЄТЄЖНІКІ мн., знев. Поляки. «[А як називаєте їх (поляків) ви?]. *Ляхи, метєжнікі. Бо колісь українець всьо метєж виганяв в ліса*» [НБіН, 6/95, 9].

МЄТКА [м'ѣтка] -и, ж., кулін. Те саме, що КАРТОХЛІ МНЯТИ. [Арк, 91].

МЄЧИНА ж. «*męcyna 'szczebel płaski po obu końcach drabiny wozu'*» [Cz94, 205].

МИГАВКА ж. «*m'ygawka 'błyskawica bez grzmotu'*» [Janiak95, 82].

МИДЕЛЬ [мідел'] -дл'а, ч. Кладка з 10–12 снопів. «*По дѣвит' снопѣ, а три снопѣ звѣрху – то мідел'*» [Арк, 91]; «*мідел' жита*» [Горбач, 470].

МИДЕЛЬНИК ч., бот. Рід рослин родини гвоздикових; собаче мило. «*Мидельнік з розовато-білим цвіѣтом*» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

МИЗА ж. Передня частина голови корови. «*Добре, што хутко добіг, бо уже його погун коруѣв окружив. Одни тоє діво [літака] оно мизамі тицялі, інши ж лізали*» [Плева, НБіН, 2/2021, 21].

МИЙ-МИЙ виг. «*мий-мій дит. мити(ся), купати(ся)*» [Горбач, 470].

МИК, МИК! виг. «*Мик, мик! / Винесте колядник!*» [Рижик, 266].

МИКОЛА [микóла] -и, ж., реліг. День перенесення мощей Святого і Чудотворного Миколая (22 травня). «*Ве^uсновáйа Микóла двáцит' друкóго мáйа*» [Арк, 91].

МИКОЛАЇВСЬКА ДИВКА ж., жарт. «Наведу пару прикладів ін-ших цікавих слів: <...> *герліця* (сніп витрясеної соломи), *видриско* (нови-на), *здонети* (зняти), *миколаївська дивка* (стара панна)» [Рощенко, НБіН 1/91, 19].

МИКОЛАЯ реліг. «*Mykołája*». Те саме, що МИКОЛА. [Dudek, 193].

МИКОЛИ реліг. «*Mykoły* || *Mikoły* 1. dzień św. Mikołája (9 V / 22 V); 2. dzień św. Mikołája (6 XII / 19 XII)» [Dudek, 193].

МИЛО с. «*m'yló 'mydło'*» [Cz Nosów, 152].

МИЛЯТИСЯ [мил'átис'а] -áйус'а, -áйес'а, недок. Помилятися. «*Йа л'ічѣ і мил'áйус'а*» [Арк, 91].

МИНУТИ док. «*минѣти* пропустити при сівбі: *йак минѣѣ жито, то ўже хтос' умре — говóрат*» [Горбач, 470].

МИРЛІНСЬКИЙ -а, -е. Такий, що стосується померлого. «*Віру в тоє, що блізьки умерши могут з того світа явитися пташкою, чуїмо і в мѣрлінських —вириканнях*» [Барто-шук, НБіН, 3/2016, 29].

МИСКА ж. 1. «*m'yska 'talerz'*» [Cz Atlas, m. 174]; 2. **МІСКА** «*m'iska 'miednica'*» [AGWB VI, m. 131].

МИСОЧКА ж., змени.
«**мисóч-ка** мищинка дубового жолудя» [Горбач, 470].

МИТИ недок. «*m'ytí* 'prac bielizne'» [AGWB VI, m. 124]; *m'ytu* [AGWB VI, 64].

МИТЛА ж. 1. «*mytl'a* 'miotła do zamiętania klepiska, duża z trzonkiem'» [Cz Nosów, 152]. 2. **МИТЛА** ж. «*mitł'a* 'pomiotło (narzędzie do wygarniania żaru i popiołu z pieca chlebowego)'» [AGWB VI, m. 157]. 3. бот. «**митлá**, -и митлиця (*Carex Festuca*)» [Горбач, 470].

МИШ «**миш**, -и миша (*Sorex*)» [Горбач, 470]; «*myś* 'mysz'» [Cz94, 205].

МИШ ЛЕТУЧА ч. Кажан. [Лабович, НБІН, 6/2016, 36].

МИШАЧА ПТАШКА [мішача пташка] ж. Нічний ссавець із довгими крилами; кажан; *Chiroptera*. [Арк, 91].

МИШЕЧОК ч. Малий мішок. «*v myšečkovy lon vy'nos'at dľa s'voho huspuda'ra*» [CzW, 102].

МИШКА ж. «*m'yška* 'tryca (krążek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)'» [AGWB IX, m. 415].

МИШКАМИ у зн. присл. Спосіб вишивки (?); візерунок (?). «*Моя ма-ма ходілі в кожусі, з таким станом був, такий жовтати, вишивани такіми мишками*» [Ігнатюк, 64].

МИШОЛАПКА ж. «*myšola'pka* 'pułarka na myszy'» [AGWB V, m. 35; Лабович, НБІН, 2/2017, 27].

МИШОЛОВКА ж. «*myšol'ouka* 'pułarka na myszy'» [AGWB V, m. 35; Лабович, НБІН, 2/2017, 27].

МИШУВАТИЙ -а, -е «*myšuvatyj*» [Pelcowa02, 66].

МІД меду, ч. «**мід** – мед» [Ігнатюк, 99]; «**м'ід** 'мед'» [АУМ, к. 27]; **МНІД** [Ігнатюк, 99]; «*Робити мід то не є проста справа*» [Паб'ян, НБІН, 3/2020, 16]; **МІ^ЕД** «*міедь* (род. меду)» [Янчук86, 67]; **МІ^ЕТ** «*m'iet* 'miód'» [Cz94, 206]; **МНІТ** «*m'hit* 'miód'» [Janiak95, 83].

МІДНИЦА ж. «*midnica* 'miednica'» [AGWB VI, m. 131]; **МЕДНИЦЯ** «*mednyc'a – miska*» [Janiak95, 81]; **МИДНИЦЯ**. «*mydnyc'a* 'miednica'» [Cz Nosów, 152]. «*Вже короваїниця рошчин'аїе в мидниці, міска такаїа, рошчин'аїе тоїе місто*» [Арк, 91].

МІ^ЕСТО с. «*m'iesto* 'miasto'» [Cz94, 206].

МІ^ЕСЯЦЬ ч. «*m'ies'ac* 1. 'miesiąc'; 2. 'księżyc'» [Cz94, 206].

МІ^ЕТКА ж., бот. «*m'ietka* || *m'itka* 'mięta; Nentha L.'» [Pastusiak, 83]; **МІНТА** «*m'inta* 'mięta; Nentha L.'» [Pastusiak, 83].

МІ^ЕХ ч. 1. Мішок. «*i tedy prad'e kłoce na miechi*» [Kuraszkiewicz, 155]. 2. «*m'iech* 'miech kowalski'» [Cz94, 206].

МІЖ прийм. **МІЖИ** «вдарити мижи уши» [Янчук86, 71]; **МИЖИ**. «*i v 'vertaxu 'myžu 'nohy / ku'linamy try'maie // i valkom k'rutyj*» [CzW, 12].

МІЖДУ прийм. Поміж. «*Шила вона шила чорними нитками / Штоб познати свого козаченька міжду козаками*» [ТПУП, 235]; **МЕЖДУ** [между]. «*Цукерку дас'т' тóрбу и вс'о, и тоді друи^жкі между собою поділ'ац':а*» [Арк, 91].

МІЗГОЛІТІСЯ недок. Обніматися, притулятися. [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

МІЗИНЄЦЬ ч. «*miz'inec' 'mały palec'*» [Cz94, 206].

МІЛКА ж. Мила дівчина. «*Одна гора високая а другая нізка / Одна мілка далекая а другая бізка*» [ТПУПП, 256].

МІЛОСЬЦЬ [м'ілос'ц'] -і, ж. Кохання. «*Вц'ал'е то н'е билá м'і-лос'ц', то вц'ал'е н'е билó...*» [Арк, 91].

МІЛЮСЕНЬКІ -а, -е, нестл. Милесенький. «*Mioj synoczki milu-sieńki*» [НБіН, 4/2011, 33].

МІНУТА [м'іну́та] -и, ж. 1. Хвилина; 60 секунд. «*И пр'ішл'і в:éчори, вноч'іе – за дéсет' м'іну́т ві'брат'іс' с'о́йе...; По́йіст'ó постій'іт кúл'кoc' там м'іну́т*» [Арк, 91]; «*minuta 'minuta'*» [Cz94, 206]; «*Як увінувся, за мінут 15 розкінув усі^е копиці*» [НБіН, 3/2010, 41]. 2.

МІНЮТА ж. «*miń'uta 'chwila'*» [AGWB IX, m. 504].

МІНУТКА ж. «*miń'utka 'chwila'*» [AGWB IX, m. 504].

МІНЬКА ж. Кличка корови. «*ku'rovu... 'tysa / stru'kata / to ra'bula / to 'mińka nazy'vały*» [CzW, 57].

МІРИЦЯ ж. Посудина для міряння кількості збіжжя. «*А то е пше́ніці чéтире міриці*» [ТПУПП, 185].

МІРОНОСНА НЕДІЛЯ [м'і-ронóсна нед'і́л'а] -ойі -і, ж., реліг. Неділя, що через два тижні після Великодня. «*Прóводнайá нед'і́л'а по В'ел'ікодн'у, а зáрас за... д́ру́га М'іронóсна нед'і́л'а*» [Арк, 91].

МІТИ [м'і́ти] дієсл., недок. Мати. «*Ба́ба ше ї чипéц' м'іла, йак мал'і́йі д'і́ти; Вона́ вже ни м'іла пáмйати; До ма́тер'і н'іц н'і м'іли, бо ма́ти, знáчит', бу́лá йáко пóл'ка*»

[Арк, 92]; «*to 'každa 'musy't 'mity s'voho kow'rotočka*» [CzW, 105]; «*міти*» [Михальчук, 554; Ігнатюк, 99]; «*міти* мати: *сúка бúде міти собачен'ета*» [Горбач, 470]; **МЄТИ** [м'є́т'і]. «*Та́то мо́цно сп'івáл'і – так'і го́лос дóбри м'ел'і; Ни в'éда́йу, скóл'а йа то́йе шчáс'т'йе м'éла*» [Арк, 92]; **МІЄТИ** [м'і́єт'і]. «*Вс'е бос'акóм отак'і ход'і́л'і. Хто там обúток м'і́єв?*» [Арк, 92]; **МНІТИ** «*mń'ity 'miec'*» [Janiak95, 82].

МІТЛІЦА ж., бот. «*mitlica 'chwast, miotła zbożowa; Apera spica-venti'*» [Pelcowa02, 66].

МІХЕР ч., іхт. «*miħ'er 'pęcherz'*» [AGWB V, m. 71]; *мух'і́р* [AGWB V, 176]; «*miħ'er 'pęcherz ryby'*» [AGWB V, m. 81].

МІХІР ч. «*miħ'ir 'grzechotka'*» [AGWB VI, m. 119].

МІШАНКА ж. «*mišánka, -и / с'і́чка* запарена з грисом січка коровам: *заміш'é́йу корóвам с'і́чку*» [Горбач, 470].

МІШОК ч. «*miš'ok 'woreczek'*» [Cz94, 206].

МІШОК С СОЛОМОЮ ч. «*miš'ok s sol'otoyi 'siennik'*» [Cz94, 206].

МЛЄЙКО присл. «*ml'ejko 'mdło'*» [AGWB V, m. 92].

МЛЄЧ ч., бот. «*мл'еч, -у 1. «молочай (Euphorbia)»* [Горбач, 470; Арк, 92]. 2. «*кульбаба, бабка (Taraxacum)»* [Горбач, 470; Pastusiak, 83].

МЛЄЧАК ч., бот. «*mlečak 'mniszek pospolity; Taraxacum officinale F. H. Wigg.'*» [Pastusiak, 83].

МЛЄЧАРНЯ ж. Молочарня. «*Я заїжджаю і беру – соду до митя, сир у млечарні, масло*» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 32].

МЛИНАР ч. «*mlyn'ar* 'mlynarz'» [Cz94, 204].

МЛИНОК ч. «*млино́к, -нкá / віялн'а, -і віялка*» [Горбач, 470].

МЛІНОК ж. Те саме, що БРУЧАВКА. [Мац, 102]; «Свого роду синтезом обох видів цього інструменту [див. ВІТРАЧОК] є *млинок*, широко відомий в ПДС [в південно-східній зоні Білосточчини]: *лопати—крильця* розкручують зубчастий валок з дощечкою-ударником на рамі, допасованій під прямим кутом до опорного стовпа» [Мац, 101].

МЛЬОНИЧ ч. «*мл'обнич -а жорнівка*» [Горбач, 470].

МЛЮОН ч. «*Млюо́нь = шесть для ручної мельниці*» [Бессараба, 308]; «*млюонь род. млюона 'рукоять у ручної мельниці'*» [Янчук86, 68]; «*mлюо́н 'drażek, którym wprowadza się górny kamień żaren w ruch obrotowy'*» [Cz Nosów, 155; Cz94, 204].

МНСЙ-ВЕНЦЕЙ [мн'ей-в'енцеї] присл. Більш-менш. «*А зе"мл'á така – мн'ей-в'енцеї, с'р'ед'н'а сказа́ти, ни кепс'ка ї ни забáрзо дóбра*» [Арк, 92]; «*Мусили їхáти в ліс, дёрва навозіти, розм'яру мнсй-венцеї тако́го, на якій рóзмяр máли будова́ти хáту*» [Гнатюк, 42].

МНИГО [мні́го] присл. Багато. «*В нас тут вс'ї мни́го лубеї ви́йхало тудá, на Укра́йину*» [Арк, 92]; «*Мні́го соба́к ѝе в се"л'і*» [Арк, 92]; «*Всьо пепері́д я йду а за мнóю та челяді́на йде, бо мні́го бабів*» [Гнатюк, 31]; «*Положи́лі мни́го грошей*» [ВЗФ, 364]; **МНИГО** [мн'і́го]. «*Мн'і́го бра-ту"в бу́ло*» [Арк, 92]; «*Мн'і́го не верну́лос'а* [з

північно-західних земель Польщі]» [Арк, 92]; «*Лісу бу́ло мні́го*» [Гнатюк, 68]; «*мні́го 'много'*» [Лесів, 421]; **МНОГО** [мнóго]. «*мнóго – багато*» [Гнатюк, 99]; «*Там здал'еку ба́чила мнóго ра́зив*» [Арк, 92]; **МНУГО** [мн'у́го] «*jak tniótkiw zber'et'ce tnióho, w'ozme p'orehu <...>*» [Kuraszkiewicz, 155]; «*П'уче одне́, а мн'у́го – п'уча*» [Арк, 92]; **МНУГО** «*Staryji szcZasliwi'jszy jak mólodyji — bo majut rentu, zarewnionu byt, a mólodyji szczo? Mni'ho bez roboty*» [УнП, 68].

МНІТИ недок. М'яти. «*я буду мні́ты шкуру, щоб мі́гка [була]*» [Михальчук, 553].

МНУЖИЕНЬ присл. Дуже багато. «*Мнужи'ень люди́ погінуло*» [Пле-ва, НБіН, 5/2022, 41]; «*Господари' з їх сла́бе, землі' маю́т мало, а оно́ ді́ті мнужи'ень бі'гає у їх по гулі́ці, так як в правді́вум Кітаю*» [Плева, НБіН, 3/2018, 8]; «*Армія була́ вели́ка, сол-дату́в мнужи'ень*» [Плева, НБіН, 1/2018, 27].

МНЯВЧІСТИ недок. «*мн'аўч'е́ти м'явкати: кут мн'аўч'і́т*» [Горбач, 470].

МНЯКІШ ч., кулін. «*мн'ак'іш, -у м'якушка (у хлібі)*» [Горбач, 470].

МНЯТИ КАРТОПЛІ мн., кулін. «*тн'аты картопл'і 'kasza z kartofli'*» [Tarn, m. 130]; **МНЯТИ КАРТОФЛІ** «*тн'аты kartofli 'tłuczone kartofli'*» [Cz Nosów, 155].

МНЯТНИЦЯ [мн'áтниц'а] -і, ж., кулін. Те саме, що МНЯТИ КАРТОПЛІ. [Арк, 92].

МО [мо] вст. сл. Може. «*Не вк'іса́йє к'іс'і'ел', мо, тим, шчо в плáстикових тух-ó... комед'і́ях все рошчин'áйут*» [Арк, 92]; «*tam bu'ło... to... 'kiluv d'vać:at p'iat'*» [CzW, 14].

МОВКА ж. Мовлення, гово-
ріння. «Мовка про вовка, а вовк
тут» [Лабович, НБіН, 6/2016, 35].

МОГИЛКИ мн. «могилки
‘кла-довище’» [АУМ, к. 370];
«мóгилки, -лок цвинтар,
кладовище» [Горбач, 470];
МОГИЛКІ «m'ohylki» [Ja-niak95,
82]; **МОГІЛКІ** [móg'ilk'i].
«[Могилки в селі?] Н'е, н'е, в
Кл'ейн'іках. Тут с'елó нев'ел'ік'е, ал'е
в нас там с ц'ілої парáф'ійі мó-
г'ілк'і» [Арк, 92].

МОГЧИ док. Могти. «Колі ти
є молодій, ще маєш здоров'є, ни
слухай нікого, віпний колі дасі ради,
бо, каже, буде так, як ти схóчеш
віпни-ти, алі не меш могчі» [Ігнатюк,
45].

МОДА [мóда] -и, ж. 1. Не-
довготривале панування певних
смаків щодо одягу, взуття та ін. (всі
н. пп.). 2. «мóда, -и взір(ець)» [Гор-
бач, 470]. 3. етн. Звичка; звичай.
«Вечоркі. В с^твйáто то все тоді
мóда булá спивáти; Коліс' булá мóда
брáти сто короваїниц'; А там, в
Чижу, такáйá мóда, што вже йак
берут молодуйу, то вс'о
[забирають]» [Арк, 92].

МОДЖЕВ бот. «modžeú 'mod-
rzew, Larix» [Cz94, 204].

МОДЖЕВ'Є с., бот. «моджéв-
йе, -а модрина (Larix)» [Горбач, 470];
МОДЖЕВ'Я «А вже под осінь є
спадзь знову з моджев'я і сосни»
[Па-б'ян, НБіН, 3/2020, 16].

МОЕ вст. сл. Може. «to йіх бу'ло
tоe tryc:at štuk» [CzW, 17].

МОЖЕ БУТИ «може бути
‘мабуть’» [АУМ, к. 377].

МОЖНОСТЬ ж. Можливість.
«ïa miēu možnosť stela še vyrušyti»
[CzW, 204].

МОЖНЯ [мóжн'а] модальне сл.
Можна. «Там шче мóжн'а додáти
вс'огó туді до йо... до тих
огул'нику»; А йак задуйе то... Тут и
ни вийдите нигде, бо так 'йіе зáспи –
прóсто ни мóжн'а» [Арк, 92]; «Алє
по половіни пóсту вже мóжня булó
спивáти, алє ни якіх, тілько
володáрок» [Ігнатюк, 44]; **МУ⁰ЖНЯ**
«Кáжуть, що якъ-бы найті тое
мїэсьце, дэ барáнь схо-вáецьця, и
кїнути шáнку, або крáйку, або
чóбутъ, то грóши мубжня бы
найті» [Бессараба, 45]; **НЕМУОЖ-
НЯ**. «Е такійи хаты вь сéлахъ и
мистáхъ, що пýстками стоятъ, бо
нэмубжня вь йихъ жыти, бо щось
лякáе вь ночі» [Бессараба, 43].

МОЗОЛЬ ч. 1. «mozol 'pa-
gniotek'» [AGWB V, m. 100]; **МО-
ЗІЛЬ** «мозіл', -а гудз на стопі: завйé-
же музіл'е» [Горбач, 470]. 2. **МО-
ЗУ⁰ЛЬ** ч. «Мозуóль = язва, рана»
[Бессараба, 308]. 3. «mozol 'skreť na
pitce'» [AGWB IX, m. 444]; Вузол.
«Пудляські батькі білі діті – а то
страпкачами (такімі звезанимі в мо-
золі^е кунцямі ручнікув), а то паском»
[Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

МОЇМ ЗДАНЄМ [мойім здá-
н'ем] незмін. На мою думку; я так
вважаю. «И далі такуйу нáзву Ста-
вішче, мойім так здán'ем йе» [Арк,
92].

МОКРАДЛО -а, с. «мокрáдло –
драговина, мочар» [Ігнатюк, 99];
МОКРАДЛА мн. Низинні вологі
міс-ця. «Як вечором над багнами,
над мокрадлами такими стелиться
па-мрока то казали, що на другий

день буде погода» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35].

МОКРЕЦЬ [мокрéц'] -у, ч., бот. Городній бур'ян, що росте в низин-них місцях; зірочник; *Stellaria media* L. [Арк, 92].

МОКРИЙ -а, -е. Дощовий. «Як книгавки роблять гнізда по полі то буде мокре літо» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35].

МОЛАНКА ж., кулін. «*m'olanka* 'tuczone gotowane ziemniaki'» [AGWB VI, m. 199].

МОЛЄСТУВАТИ недок. Розбещувати. «Але ніхто ні на кого не зловав і не казав, што молєстуют» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

МОЛОДАЯ ж., обряд. «*molodaia* 'panna młoda'» [Cz94, 205].

МОЛОДАЯ ЯЛОШКА ж. «*mo-lodaia jałoška* 'jałówka'» [Cz94, 205].

МОЛОДЕЦЬ -дця, ч., обряд. «*молодéць* – молодий у весіллі» [Ігнатюк, 99]; «*molodéc* 'pan młody'» [Cz94, 205]; «Въ то-же время отправляется съ этой же цѣлью “молоды”, котораго называютъ также “молодецъ”, “кніазь”» [Янчук86, 76]; «Приїжджіє молодéць на вірад, забирáє молодúху і вже йдéмо до цёркви» [Ігнатюк, 80]; «Шчебрéц', шчебрéц', де муї молодéц'?» [Арк, 92]; **МУЛУДЕЦЬ** «*každy 'duyuc'a na tuhu-duxi / na tuhud'c'a*» [CzW, 32].

МОЛОДИЙ МЄСЯЦЬ ч. «*molod'yi mes'ac* 'nowy księżyc', – *mes'ac 'jak serp*» [Cz94, 205].

МОЛОДИКІ мн. Молоді хлопці; молодь. «*молодыки*» [Михальчук, 554].

МОЛОДУХА [молодúха] -и, ж. «*moloduxa* 'panna młoda'» [Cz94, 205]; «Вс'у павутú молодúха вібере в комóри [як буде схована]» [Арк, 92]; «Колісь так булó, що молодúху садúли на дíжци насеред хáти» [Ігнатюк, 36]; **МУЛУДУХА** «*tułuduxa*» [Janiak95, 82; CzW, 32].

МОЛОДУХА, ЩО ВИНОК НЕСЕ ж., обряд. «Цей вінок [з колосків жита] клали на голову дівчині, яка працювала найкраще (називали її —молодуха, що винок несе!)» [Рижик, 264].

МОЛОДЧАК ч. Молодий хлопець, парубок. «Не óдьон мóлòдчáк мніго чо́го там до́відався од старі́йших» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 29].

МОЛОДЬОЖ -и, ж., збірн. Молодь. «А тепér вже молодьóж позабува́лася, не вміють так як ми спивáти» [Ігнатюк, 31]; **МОЛОДЬОШ** [молод'óш]. «Тоді́ молод'óш іна́йа билá» [Арк, 93]; **МОЛОДЯШ** [молод'аш]. *Та́йа молòд'аш то то́ дока... розмайіти штúк'і докáзувал'і*» [Арк, 93].

МОЛОДЮНІ [молод'у́н'і] -а, -е. Молоденький. «В пазд'ерн'іку ба́т'ко помéр, то мо́йá ма́ма бу́ла молò-д'у́н'а... то молòд'у́н'а бу́ла» [Арк, 93].

МОЛОДЯКИ [молод'акі́] -у, мн., збір. Те саме, що МОЛОДЬОЖ. «Ну поскл'іка́в нас, так'іх отò молод'акú; А тійі́ старіши́ хлопц'і тих молодш... тих молод'акóв намóв'іл'і» [Арк, 93].

МОЛОЗИВО с. «Молóзиво = первое молоко отъ отелившейся коровы» [Бессараба, 308]; «*mol'ozivo* 'siara'» [Tarn, m. 132]; «*mol'ozuvo*» [Cz Atlas, m. 155; Cz Nosów, 155];

МОЛОЗИВО с. «*mołoz'ivo*» [AGWB VI, m. 182].

МОЛОКИТА -и, ж., бот. Різновид верби. «*Дитину колихали в колісці, яка була плетена з лозів (пруття) молокіти (верби)*» [Ігнатюк, 49]; **МОЛОКИТА** «Молокі-та = корзиночна лоза» [Бессараба, 308].

МОЛОКО ВОРОБІЙОВО [молоко воробійово] -а -ого, с., кулін. Страва з розтертого конопляного сімені. «*Конопен' навертіш – молоко воробійово звалі*» [Арк, 93].

МОЛОТЕБНИК ч. «*молотібник*, -а молотільний» [Горбач, 470]; **МОЛОТЕВНИК**. «*Наймалі люде молотевнікув, котори молотілі ціпами*» [Григорук, НБІН, 2/2010, 14]; «*Некатори молотевнікі насипалі собі в ганавіці, у дві галоши, збуо-жа*» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

МОЛОТЕ с. Розмелювання збіжжя на борошно. «*Не в каждого билі жорна, то у нас бив завуоз з молотьом*» [Григорук, НБІН, 1/2022, 26].

МОЛОЧАК ч. 1. анат. «*Молочак* – *zab mleczny* – молочний зуб. *Вуон вже десеть ліет має, а молочак ще сидіт. Не плач, то бив молочак, одросте. Молочакі зачинают йому вилітати і не має чим гризті*» [Г.Ю., 35]. 2. іхт. «*Молочакъ = сельдь съ молоками*» [Бессараба, 308].

МОЛОЧЕЙ ч., бот. «*mołoc'ej* 'mlecz; *Sonchus*'» [Cz94, 205]; **МОЛОЧЕЙ** «[молоч'ей]» [Арк, 93].

МОМЕНТ ч. «*moment* 'chwila'» [AGWB IX, m. 504].

МОМО с., дит. «*Момо* – молоко» [Лабович, НБІН, 3/2012, 25].

МОМРА ж., знев. «*motra* 'kobieta, która mało mówi'» [Cz94, 205].

МОНДРИ [мóндри] -а, -е. «*мóндри – мудрий*» [Ігнатюк, 99]; «*Ну а дуп – то, кажут, мóндре дéрво, бо вонó нітди зарán':а ни... ни розв'іва́йец':а, ну жде, аж морозá перéйдут*» [Арк, 93].

МОНІСТ ч., бот. «*Монистъ* = раст. *цикута*» [Бессараба, 308].

МОНОПОЛЬКА ж. Горілка, купована у шинку. «*Принэси нам монопольки, / То якъ выпьюм, / Пудьдюмъ польки*» [Бессараба, 257].

МОРАВНИК -а, ч. «*моравнік* – *мурашник*» [Ігнатюк, 99].

МОРАХА || **МУРАХА** -і, ж., етн. «*морáха і мура́ха* – *мурашка*» [Ігнатюк, 99].

МОРГ ч. Одиниця земельної площі (близько 0,5–0,6 га). «*pro tryc:at' morgi kazdomu da'vaw*» [CzW, 74].

МОРДА ж. «*мóрда*, -и писок коня, корови» [Горбач, 470; *Pelcowa02*, 71].

МОРДОКЛЄЙКІ мн., жарт. Цукерки іриски. [НБІН, 4/2022, 27].

МОРЗУЩИЙ [морзúщчий] -а, -е. Такий, що швидко брудниться. «*Б'іле морзúщче*» [Арк, 93].

МОРКАЧ ч. «*mork'ač* 'baran'» [Tarn, m. 162]; «*Моркач (некастрований самець овечки)*» [Лабович, НБІН, 2/2017, 27].

МОРКОЧЕТЬСЯ недок. «*mork'očec'sa* 'ruja u owcy'» [Tarn, m. 168].

МОРОЗОВАТИЙ -а, -е. «*морóзоватий / дéреш* темноватий, залізний шпак: *морóзоватий кун'*» [Горбач, 470].

МОРОЧИТИ

недок.

«**морочіти** росити: дошч морочіт» [Горбач, 470].

МОРХВА ж., бот. Морква. «*a na ro'uidhne / ya'daiu / 'albo b'rukva 'albo 'morxva*» [CzW, 205].

МОСКАЛЬ ч. «*mosk'al, daw. 'żołnierz'*» [Cz94, 205].

МОТАТИ недок. «*motati 'motać: nawijać przędzę ze szpulki na motowidło'*» [Cz94, 205].

МОТЕЛИЦА ж. «**мотеліца**, -і мотилиця (овець)» [Горбач, 470];

МУТИЛЦЯ ж. «*mutyl'ic'a 'choroba owiec'*» [Janiak95, 82].

МОТИКА ж. «*motyka* 'matyka'» [Tarn, m. 55].

МОТИКОВАТИ

недок.

«**мотиковати**, -уйу сапати» [Горбач, 470].

МОТИЛІК ч., ент. Зменш. до МОТИЛЬ. [Лабович, НБіН, 5/2019, 33].

МОТИЛКА ж., ент. Метелик. «*Аероплян то такое чудо, што ні то пташка, ні то мотилка...*» [Плева, НБіН, 2/2021, 20].

МОТИЛЬ «[мотіл'] -а, ч., ент. Метелик» [Арк, 93]; «**мотіл'**, -а / **метелик**, -а метелик» [Горбач, 470];

«*Не літай мотелю попід білим стельом*» [ТПУПІ, 187]; **МАТИЛЬ** «*Комах із двома парами крил, вкритими дрібними лусочками, які зумовлюють яскраве і різноманітне їх забарвлення, у підляських селах звуть найчастіше мотиллямі. У селах гміни Чижі це матиль*» [Лабович, НБіН, 5/2019, 33].

МОТИЧКА [мотічка]. 1. Всяка сапа. [Арк, 93]; **МАТИЧКА**. «*Вже сталі садіти по буольш [картоплі], а то всьо було ж пуд матичку*

[Григоруk, НБіН, 3/2022, 9]. 2. Сапка з 2–4 зубами. [Арк, 90]; «**мотічка / копачка**, -и мотика копати картоплю» [Горбач, 470].

МОТОК ч. «*motok 'motek, pewna liczba kolisto namotanych nici, przędzy, zwykle zwiniętych luźno w podłużny pęczek'*» [Cz94, 205; AGWB IX, m. 420].

МОТОР ч. Мотоцикл. «*Сідімо всіе, а там іде німецька розвідка на моторах*» [Гаврилюк, НБіН, 3/2001, 26].

МОЦНІЙШИ [моцн'ейши] -а, -е, вищ. ст. Міцніший. «*А вже тої б'ійак [ціпа] то мусит' бути дубови, дубови! І т'ашк'і, і моцн'ейше дерво; [моцн'ійши]. Йакіх штіри рóz'ін так'ійі моцн'ійши убіл'іс' у шос, у вуйско*» [Арк, 93].

МОЦНИ -а, -е. Міцний. «*Ти мні зробі такú палку, такú моцну*» [Ігнатюк, 34].

МОЦНО [моцно] присл. 1. Міцно. 2. Сильно. «*Йак гримій'т' моцно, то пал'ет' св'ічку громнічну*» [Арк, 93]. 3. Гарно. «*В нас так моцно не сп'івал'і; Тато моцно сп'івал'і – так'і гóлос добри м'ел'і*» [Арк, 93]. 4. перен. Багато. «*Вчóра моцно понів*» [Арк, 93].

МОЦЬО с. «*Моцè = дѣтск. молоко*» [Бессараба, 308].

МОЦЬОК ч., анат. «*tos'ok 'żołądek'*» [Cz94, 204].

МОЦЯ ж. «**моц'а**, -і дит. молоко» [Горбач, 470].

МОЧА ж. Мокротеча; дощовий рік. «*а йак йід'ноho 'roku pum'ia'taiu bu'la ta'ka 'moča*» [CzW, 158].

МОЧАРИСКО с. «*močarysko „stojąca woda, gdzie moczy się len"*» [Cz03, 380].

МОЧИМОРДА ч., знев. «Мочи-мórда = горький пьяница» [Бессараба, 308].

МОЧИТИ *недок.* «*moćyti 'wy-parzać przędę w ługu z poriołu'*» [AGWB IX, m. 423].

МОЧКИ [мóчки] -уї, мн. Мотки ниток; мітки. «*И то так попо-прадеш-попопрадеш, тих мóчкуї намагáйеш на тóкó матавіло*» [Арк, 93]; **МОТКИ** [мóтки]. «*А тоди тийї моткиї то треба виприїшч'иїти, о, горончойу водóйу пóприїшч'ити*» [Арк, 93].

МОШКА ж., ент. «*Мошка це дрібна двокрила комаха, зовнішній вигляд якої дуже нагадує зменшену до маленьких розмірів муху*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 32].

МОШОНКА ж., анат. М'язо-шкіряний мішечок, у якому містяться чоловічі яєчка. «*Танцьовала, тупала, за мошонку щупала. / Я думала, що то гроши, а то яєчка хороши!*» [Лабович, НБіН, 3/2015, 34].

МОЯ [мойá] **1.** займ. присв. Та, що належить мені. **2.** субст. Дружина. «*То вже свán'ка мойá розкáзуїє мойуї...*» [Арк, 93]; «*Ти принєсь-но мні бутéлючку пíва, бо мóя мні ни принесé*» [Гнатюк, 45].

МРУГАТИ *недок.* «*мругати мигтїти: л'ампа мругайє*» [Горбач, 470].

МРУК ч., знев. «*mruk 'o człowieku małomównym'*» [Cz94, 205].

МРУЧАТИ *недок.* «*Мручáти = мурлыкать, бормотать*» [Бессараба, 308].

МУДРАГЕЛЬ ч. «*Мудрагэль = умникъ (ирон.)*» [Бессараба, 308].

МУДРОВАТИ *недок.* «*Мудро-вáти = шалить*» [Бессараба, 308].

МУЖИК [мужік] -á, ч. **1.** Особа чоловічої статі (у всіх н. пп.). **2.** Селянин; бідняк. «*А одná [дочка] тóтаї на вйóсци живé, розишлáс'а з мужикóм*» [Арк, 93]. **3.** Чоловік дружини. «*Нá-вет с так'іх монéтув йа шл'уб брáла, то, е, мужік вікл'єнав прес'т'óнк'і*» [Арк, 93]; «*тиž'ук 'maž'*» [Janiak95, 82]; «*мужік – муж*» [Гнатюк, 99; Cz94, 205; CzW, 147]; «*В пéршу ниділю булá гостіна у моїх бат'кóв, а в дрóгу булá у мужикá*» [Гнатюк, 81]; «*Чужия жункі все бралі його за приклад, казалі своїм мужикам — іді, побач, якій порадок у Івана*» [УнП, 76].

МУЖОВАТИ *недок.* Одружувати, перетворюючи в мужа. «*Жито-пшеницю час вижинати / А сина Мірка час мужовати*» [ТПУПІ, 37].

МУЖЧИНСЬКІ -а, -е. Чоловічий. «*Поле орати то є мужчинська робота*» [Плева, НБіН, 3/2018, 12].

МУЗИКІ мн. Молодіжна гулянка з танцями. «*то їак 'robymo 'tyї mu'zyki / to od'nu ne'dilu vo'ny 'robíat' / a d'ruhu ne'dilu ty 'robymo*» [CzW, 17]; «*mu'zyki 'zabava taneczna'*» [AGWB VII, m. 297; Janiak95, 82].

МУЙ [муї] **1.** мойóго, займ. Мій. **МУОЙ** займ. «*тиої 'mój'*» [Cz94, 205]; «*муой – мій*» [Гнатюк, 99]. **2.** субст. Власний чоловік. **3.** Син. «*А муї звóн'ит шчотіжден' в четвэр (вун мáїє вóл'ниї од робóти) – в столóвци рóбит*» [Арк, 94].

МУЙ БОЖЕ [муї бóже] виг. Звертання до Господа як свідка. «*Вс'е [їдло] дóбри, йак к'édис'. Муї Бóже! Бо нé бїло так, йак тéраз*» [Арк, 94].

МУКІЧКА ж., *пестл.*

Борошно; мукá. «Як вже тато пушов до ро-боти, то було ліні, мукічки принесе, затірушка була, ще й козу купив до того» [НБіН, 1/2010, 15].

МУЛ ч. «мул, -у занесений піском кусень сіножати» [Горбач, 470].

МУЛОЧНА ДОРОГА ж. «*mi-łocna doroha* ‘gwiazdozbiór: Droga Mleczna’» [Cz94, 205].

МУЛУКО с. 1. Коров’яче молоко. «*bo mułka broń boże // śćyry ŕust buw*» [CzW, 30]. 2. кулін. Страва з розтертого конопляного сімені, що кольором нагадувала коров’яче молоко. «*i śimńe vyr’tát // i s toho śimńa roblať mułko*» [CzW, 30].

МУЛУЧИЙ ч., *бот.* «*mutučiŷi* || *mutučiēi* ‘mniszek pospolity; Taraxacum officinale F. H. Wigg.’» [Pastusiak, 83].

МУЛЯР ч. «*mular* ‘murarz’» [AGWB VII, m. 240]; **МУЛЯШ** «*mułas to... tam pryšoŷ poturo’vaŷ*» [CzW, 47].

МУНДРАЛЯ ч. і ж., *ірон.* «*mun-dr’ala* ‘o mądrym dziecku’» [Janiak95, 82].

МУОЛЬ ч. Тривога, хвилювання, біль. «Кажди має якійсь своуй тягар на серцю, каждый чоловік. В каждой хаті є своуй муоль» [Гаврилук, НБіН, 6/2014, 29].

МУОСК ч. «*m^uošk* ‘mózg’» [Cz94, 205].

МУОСТ ч. «*m^uošt* ‘most’» [Cz94, 205].

МУРАВЕЛЬ ч., *ент.* «*муравел’*, -ўл’á / *козáка муравель*» [Горбач, 470].

МУРАВЛІ ПО ПЛЄХОХ ХОДЯТ фраз. «Згадка про мурашки

збереглася у фразеологізмі *Муравлі по плєдох ходят* – так скажуть у Білках, коли хтось тремтить, здригається від холоду, хвилювання чи ра-дості» [Лабович, НБіН, 2/2019, 32].

МУРАВНИК «[муравнік] -á, ч. Мурашник; **МУРАВНІК** [муравн’ік]» [Арк, 94; Cz94, 205]; «Муравнік = муравейник» [Бессараба, 318]; «*мураўнік*, -á муравлице» [Горбач, 470]; «На підляських селах гніздо мурашок зуть по-різному: *напр.* <...> у Білках у тм. Милейчиці – *муравник*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 31–32].

МУРАЛЬ ч., *ент.* Мураха. «Чирвони муралі^e пекущи» [Лабович, НБіН, 2/2019, 31].

МУРАХА ж., *ент.* «*muraħa* ‘mrówka’, – *łaz* ‘at *muraħi*» [Cz94, 205].

МУРАХЕЛЬ ч., *ент.* Мурашка. «На Підляшші збереглися різні назви на окреслення тої комахи, *напр.* у Збучі і Білках це *мураль*, у Шостакові і Куойлах – *мурахель*, у Храболах у тм. Більськ – *мурацка*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 31].

МУРАШИННИК ч. Житло мурашок. «*мурашчки* іⁿ:и раз ви^lаз’ат, би з *мурашин:ика*» [Громик-1, 144]; **МУРАЩИННИК** «[мурашчїн:ик]» [Арк, 94]; **МУРАЩИННІК** ч. «На підляських селах гніздо мурашок зуть по-різному: *напр.* у Збучі це *муращиннік...*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 31–32].

МУРАШНІК ч. «На підляських селах гніздо мурашок зуть по-різному: *напр.* <...> у Шостакові – *мурашнік...*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 31–32];

МУРАШКА ж., ент. «*mur¹aščka 'mrówka'*» [Janiak95, 82].

МУРЗА ч., знев. «*мўрза, -и / брўдас, -а брудний хлопчина*» [Горбач, 471].

МУРЛАТА ж. «*mur¹ata 'mur-łata'*» [Tarn, m. 6].

МУРОВАНКА [мурóванка] -и, ж. Змурований цегляний будинок. «*Отўта с'єти-о кусóк од тамтєйї мурóванки червóнойї до с'ул' то никóго не булó; Од'їн онó син посус'їец'к'ї за мойєйу хáтойу – мурóванка то*» [Арк, 94];

МУРУВАНКА «*muruw¹aŋ-ka 'dom murowany na wsi'*» [Janiak95, 82].

МУРОВИСКО с. «*murówysko „miejsce, gdzie żyją mrówki”*» [Cz03, 380].

МУРОК ч. «*m¹urok 'окар над kuchnią'*» [AGWB VI, 146].

МУСИТИ¹ недок. Бути змушеним щось виконувати. «*Мáти мўсит дáти кавáлок земл'ї... тєйї булó... Йáк то за тєйї Пóл'шчи... так мусóво*» [Арк, 94].

МУСИТЬ² [мўсит'] вст. сл. Мабуть; може бути. «*мўсить – мабуць*» [Ігнатюк, 99]; «*a toї ka // —tusyť cho¹leri za¹byŋ*» [CzW, 16]; **МУСИТ** [мўсит]. «*То булá, мўсит, бирóза*» [Арк, 94]; **МУСИТЬ** [мўс'ит']. «*Цар й'єхав с'удóйу, с'їм гос'т'їн'ц'ом до Б'елов'єжа, мўс'ит'*» [Арк, 94]; «*Ой, боцяни прїлетї'лі, вже прїнеслі, мусїть, дї'вчїнку чї што*» [Бідн, 56]; **МУСИТ** [мўс'ит] «*Мўс'ит, з двáцїт' хатó'в пустїх стойїт, пус'т'їс'єн'-к'їх*» [Арк, 94]; «*Як я зачну на Україні говоритї, то вони кажут, же я українка, мусїт, десь з села прїї'хала сюда, кажут*» [НБіН, 5/95, 13].

МУСОВО присл. Конче; обов'язково. «*Но але як вже гости, хтось там має то вже мусово було ставити горїлку*» [НБіН, 6/96, 34]; «*А тодї сундўк [молодої] – то мусóво*» [Арк, 94]; «*to vže ti sowo*» [CzW, 10].

МУТЕРКА ж. «*мутєрка, -и мутра на осї воза*» [Горбач, 471].

МУТІТИ недок. «*Мутїти = возмуцать, обманувать*» [Бессараба, 308].

МУТЬ «*муть – будуть*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

МУТЯЧИ дієприсл. Не вияснюючи; змішуючи правду з вигадкою. «*...Не писалося про пудляську мову в льокальних газетах, а як вже писалось, то не совсїем згуодно з правдою, часом буольш мутячи нїж виясню-ючи*» [Лабовїч, НБіН, 1/2009, 3].

МУХА ж. «*m¹ixa 'muszka wiązana pod szyją'*» [AGWB IX, m. 495].

МУХА БЗИМКОТУЩА ж., ент. «*муха бзимкотуща (множина – мухі бзимкотущи) це синя м'ясна муха (plujka rozpolita, mucha niebieska)*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 31].

МУХОМОРА [мухомóра] -и, ж., бот. Мухомор; Amanita muscaria (Fr.) Hook. [Арк, 94; Cz94, 205].

МУЦНІЙШИ прикм. вищ. ст. Міцніший, сильніший. «*хто тис'нїйшy буде // хто булš v¹daryŋ*» [CzW, 9].

МУЧАНИЦІ мн., бот. «*мўчаниці, -ці / головїáд, -у глід (Crataegus onyacantha)*» [Горбач, 471].

МУЧЄТИ недок. «*муч'єти мукати: корóва ревє áл'бо мучїт*» [Горбач, 471]; **МУЧИТ** «*тис'yt 'o krowie: гусчу'*» [Cz94, 205].

МУШЕНЯТКО *с., ент.* Маленька мушка. «Муха мієсить, / Муха мієсить, / Комарь воду носить, / А малое мушеніатко / На весіеле просить» [Янчук86, 75].

МУШКА *ж. 1. ент.* «мўшка, -и метелик» [Горбач, 471]. **2.** «*m'uška* 'muszka wiązana pod szyją'» [AGWB IX, m. 495].

МУШЛЯ *ж.* «мўшл'а, -і шка-ралуца слимака» [Горбач, 471].

МУШНЯ *ж., ент., збір.* Мухи. «*I найшла численна мушня на дім фа-раона*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 31].

МУШОНО [мўшоно] *присл.* Те саме, що МУСОВО. «*По-сво́му то бі́ло мушо́но [молитися], не бі́ло по-пóл'ску*» [Арк, 94].

МУЩИНА [мўшчїна] *-и, ч.* Чоловік; мужчина. «*М'і́хал харóши мушчїна бил... Дес' то́же пропáв...*» [Арк, 94].

МША *ж., реліг.* Церковна служ-ба. «*daŭ k'šonžovu na tšui r'iaŭ z'loty*» [CzW, 11]; «*мша* – *меса, служба Бо-жа*» [Ігнатюк, 99]; **МШ** «*А в цє́ркви прáвителься мши*» [Ігнатюк, 81].

МЬОД *ч.* «*мьод* (утьок)» [Не-чуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 21].

МЬОЙЦА || **НЬОЙЦА** *незм.* «*мєйца* || *нєйца* 'початок молитви – W imie Ojca...'» [Янчук86, 72].

МЯЗГА *ж.* «*mazga* 'biel'» [AGWB VIII, m. 344].

М'ЯКША ГОВІРКА [м'я́кша гов'ірка] *-ойі -и.* М'яка вимова перед-ньюязикових приголосних перед *и. «*Дáл'і в́же на зáх'ід то в́же йє м'я́кша гов'ірка – во'ни*

говóрат': хо'д'іл'і, ро'б'іл'і, кул'і, бул'і» [Арк, 94].

М'ЯСНИЦЯ *ж., реліг.* «*mjasnycia* 'okres od Nowego Roku do Wielkiego Postu'» [CzD, 162]; **МЯС-НИЦІ** *мн.* «*m'asn'ycy* || *m'asn'yc'i*» [Dudek, 192]; **М'ЯСНИЦІ** *мн.* «*Ве-сі́ле бі́ло в м'ясніці, послі Рузда, бо весі́ля робі́лі найбу́льш зі́мою — в то́й час не бі́ло замражарок*» [УнП, 76].

М'ЯСОПУСНА НЕДІЛЯ *ж., реліг.* «*За два тижні до початку Великого посту починається М'ясопусна, а потім Сирна неділя*» [Рижик, 269]; **М'ЯСОПУСНА НЕДІЛЯ** *ж., реліг.* «*m'asop'usna ned'ila* 'przedos-tatnia niedziela karnawału'» [Dudek, 193].

М'ЯСТО *с.* «*м'я́сто, -а місто*» [Горбач, 471].

М'ЯТА *ж., бот.* «*m'jata* || *m'n'jata* 'mięta; Nentha L.'» [Pastusiak, 83].

М'ЯТИ КАРТОФЛІ *мн., кулін.* «*м'я́ти карто́фл'і* пюре з картоплі: ў Черóмс'і — *тоўкани́ца*» [Горбач, 471].

М'ЯТКО *присл.* «*m'iatko* 'syрко', – *з'is* 'm'iatko kartofli'» [Cz94, 204].

М'ЯФЧИТ *недок.* «*m'afč'yt* 'o kocie: wydawać glos'» [Cz94, 204].

М'ЯХІНИ *мн.* «*m'axk'iny* 'plewa z prosa otłuczonego'» [Cz Atlas, m. 98].

М'ЯХКО ГОВОРІТИ [м'я́хко говор'іті] *присл.* Вимовляти сполучення [ли], [ле], [ди], [ти] та ін. як [л'і], [л'є], [д'і], [т'і]. «*I ми так м'я́хко гово́р'ім так, б'і сп'івáйем попрóсту, йак би с'п'івом так в́же...*» [Арк, 94].

Н н

НА¹ [на] прийм. 1. Знаходження на поверхні чогось. 2. У значенні 'у || в'. «*И ми ййй впйшимо на золотуйу кнйшкуну*» [Арк, 95]; «*Щось по обіді я вийшов на місто*» [НБіН, 4–5/96, 22]; «*Давній молоті мукі в жорнах а потім на млинах, на вятраках*» [Ігнатюк, 69]; «*Приблизно тоє саме може сказати кажди, хто уродівся на нашому селі*» [Гаврилук, НБіН, 4/2017, 2]; «*Ja swojmu na szynok rowedu*» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32]. 3. Уж. прийменникового 3.в. замість безприйменникового. «*Всьо по-перід я йду а ти баби так кленуть на мене, що я поперід жну серпом*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 34]; «*Ми ждали на вас, ми тішмся, што ви нас освободілі од панської Пуольци*» [Плева, НБіН, 1/2018, 29]; «*Хлётці на нас ждуть, сидять*» [Ігнатюк, 78]. 4. Уж. 3.в. замість прямого Д.в. «*Мел'дуйе на н'ёмца так 'і так*» [Арк, 91]. 5. У зн. 'від'. «*Накперш давали малім дітјом тій пуп'яхі з вербі литати* [освячені на Верб-ницю]. *То на кашель мало бјти*» [Ігнатюк, 82]. 5. Пор.: «*Пуд Вилікдень билілі хати вапном, а окна мальовалі на синє*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 36].

НА² у зн. наказової форми дієсл. 'взьми'. «*Иванэ! на, занэсі той мишокъ на рикуну*» [Бессараба, 41].

НАБЕДРИК ч. «*nab'edryk* 'jeden z pasów uprzęży'» [Janiak, 134–135].

НАБЗДИТИ док. Виділити шлункові гази. «*Казали, сміючись, що як кури високо на сїдалові сидят, то тхур нє влізе, оно набздит і кури поспадают – почадіют*» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 27].

НАБИТИ док. «*набјти, -бју побити, відлупцювати*» [Горбач, 471].

НАБІЛЦІ мн., ткац. «*nab'ilycy* 'bidła'» [Tarn, m. 67].

НАБІЛКА ж. «*n'abilka* 'ruchoma rama krosien, w którą wkłada się pło-chę'» [Cz94, 206; AGWB IX, m. 434]; **НАБИЛКИ** мн., ткац. «*набілки, -лок прибивальна ляда кросен*» [Горбач, 471].

НАБОЖНИЙ -а, -е. Такий, що прославляє Бога. «*a muzykanty hraiūt na'božniū pīs'ni // —pot tvoio ob'ronę!*» [CzW, 119].

НА БОРЩ обряд. «*Через тиж-день після весілля дочка з чоловіком верталася до своїх батьків і там гостила кілька днів, що мало назви: —декуванил, —на борщ тощо*» [Б, 300–301].

НАБОСАКА присл. У взутті без онуч. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

НА БОСЯКА. Босоніж. «*diefсyпа na bośa'ka / a ĩa v posto'laχ // i χa / χa / χa*» [CzW, 71].

НАБРОЇТИ док. Наробити збитків; нашкодити. «*Як котори молоди хлопець штось наброїв, забіралі його до дому поправчого*» [Плева, НБіН, 6/2021, 27].

НАБУНТОВАТИ док. «*набунтовати підбунтувати*» [Горбач, 471]; «*Старій то набунтовав, а молодій пошов пудпал'ів* [церкву на святій горі Грабарці], *спал'ів вс'о тійе...*» [Арк, 95].

НАВАБИТИ -блю, док. «*навабити – наманіти*» [Ігнатюк, 99].

НАВАЛЬНИЦЯ ж. «*navaln'yса* 'gwałtowna burza z silnym wiatrem'» [Janiak95, 83].

НАВЕРХНІК ч. Частина взуття над стопою. «*ne barzo vniēu ples'tiē to* [постоли] / *pluū bes na'verḡhnikuū*» [CzW, 90].

НА ВЄЧНИ ОТПОЧИНОК фраз. На смерть. «*i tak ku'lyś v'bera'ly // vže na 'vēčny otpo'čynok*» [CzW, 160].

НАВЗГРУБШ присл. Завтовшки. «*Беруть кавалок кия і роблять з нього швайку, котра навзгрубша і наздовж повинна бути, як —кни-боть*», себто: з півліктя вздовж...» [ВЗФ, 357].

НАВИ(І)ЖА(Є)ТИ док. «*нави(і)жа(є)ти*, -а(“е)йу відвідати покойника поки лежить у хаті: *йд'ом навiж'ети покойника, бо умер*» [Горбач, 471].

НАВИБИТКИ незм., обряд. «*У деяких селах [великоднє] грання в яйця називалося —на вибитки*» [Рижик, 253]; **НАВИБІТКИ** «[навiб“ітк“іткi] || [нав“іб“ітк“і]. *Бил'і, бил'і нав'і-б'ітк'і, ну*» [Арк, 95].

НАВИЖЕЙ [навiжеї] присл. Найбільше. «*А колiс' пуйд'ом на забаву <...>. Самá ни пуйдє гул'ати — навiжеї дв'і д'iвчини мóжуть пуйтi гул'ати*» [Арк, 95].

НАВИЛЮТ присл. «*Навiлють = напролеть, насквозь*» [Бессараба, 309]; «*Наши пальта прилiєплi до плечи, рукавiцi промокли навилют...*» [НБiН, 1/2010, 38].

НАВИПЕРЕДКИ присл. Змагання на швидкість. «*...A po weczery [Провiднiй] starsi chłopczy stawali do wyścigów. Biegli przez całą wieś —na wýperedki*» [НБiН, 2/97, 36].

НАВИСЬОЛО [навис'óло] присл. З веселощами; весело. «*И спи-вáл'и рiжни пис'н'і, i... навис'óло*» [Арк, 95].

НАВИВАТИ || **НАВИВАТИ** недок. «*naviv'aty || naviv'atí 'nawijać osnowę na krosna'*» [AGWB IX, m. 435]; «*navi-vatí — treba naviatí kros'na*» [Cz94, 206].

НАВЛОЧКА ж. «*navłoc'ka 'poszwa'*» [Cz94, 206]; **НАВЛЄЧКА** «*navl'ečka 'poszawka na poduszkę'*» [Janiak95, 83].

НА-ВМІ^Е присл. «*На-вмiє = на умѣ, вѣ умѣ*» [Бессараба, 309].

НАВОЖЕНЄ [навoжєн'є] -н'а, с. Те саме, що **НАВОЗ**. «*Бáчте, ни трéба шукáт' навoжєн'а дáти...*» [Арк, 95].

НАВОЗ [навóз] -а, ч. Гнiй; перегнiй. «*Íн:и бóде навóза ни давáти i бóде родiти, а iн:и бóде — ни бóде в iйóго родiти*» [Арк, 95].

НАВОЙ ч., ткац. 1. «*nav'oï || nav'ui 'wał w krosnach'*» [AGWB IX, m. 426]; **НАВУЙ** «*naw'ój 'nowój'*» [Tarn, m. 66]; «*wał w krosnach, na który nawija się osnowę; 'wał w krosnach, na który nawija się płótno'*» [Janiak95, 83]. 2. «*nav'oï 'podłużne listewki płochy'*» [AGWB IX, m. 432].

НАВОЛОКАТИ недок. «*navołokati 'nawlekać nici w płochę', — navo-lokati v berdo*» [Cz94, 206].

НАВОЛОЧКА ж. 1. «*навoлoч-ка, -и пішва подушка*» [Горбач, 471; AGWB VI, m. 112]. 2. «*navołoc'ka 'poszwa (powłoka na pierzune)'*» [AGWB VI, m. 111].

НАВОРОЖЕНЬ ч. «*навoрoж-ен', -жн'а в'язи саней*» [Горбач, 471].

НАВОРОЧАТИ недок. Навертати. «*Ой буде бiтi научати / на свою руку навoрoчати*» [ТПУПІ, 134].

НАВПА ж. «На́впа польск. małpa = обезьяна» [Бессараба, 309].

НАВПАК присл. «Навпа́къ = въ противоположную сторону» [Бессараба, 309].

НАВПЕРІД присл. «*навпері́д і навперу́д* – насамперед, найперше» [Ігнатюк, 99].

НА ВСЮ СТЕЖУ в зн. присл. «*на ўс'у с'тежу* 'навстіж'» [АУМ, к. 249].

НА ВУГЛИ у зн. присл., будів. «*Стіни зрубних жител (—на вугли)* складали з протесаних півколод-брусів та дошкоподібних пластин (—тертиць)» [Рад, 119].

НАГАВИЦІ -виць, мн. «Нагаві́ци = холщенные штаны, портки» [Бессараба, 309]; «*nahaw'icy* 'spodnie'» [Tarn, m. 34]; «**нагаві́ци**» [Горбач, 471]; «**нагаві́ци**» [Ігнатюк, 100]; «*nahaw'ic'i*» [Cz94, 206]; «*nahaw'us'i*» [Janiak95, 83]; «[нагаві́ци] || [нагав'іци]» [Арк, 95]; «[Як ходили?]. Біле́ньки нагаві́ци, сорочка бу́ла до́вгая до колі́н. В посто́лах ході́ли» [Ігнатюк, 30]; **НОГАВИЦІ** «**ногави́ци**» [Ігнатюк, 100]; «Основний комплекс [чоловічого вбрання] – сорочка, штани (—ногави́ци), безрукавка <...>» [ІК-В, 187]; **ГАНАВИЦІ** «ганави́ци» [Ігнатюк, 100].

НАГАВІЧКІ мн. Штаненята. «*Шив вуон нагаві́чки і платъя з того полотна, што баби зімою виткали*» [Плева, НБІН, 4/2022, 22].

НАГАВКА [нага́вка] -и, ж. Холоша штанів. «*Нагав'іц'і ма́йут' дв'і́е нага́вки*» [Арк, 95]; **НАГАФКА** «*nah'afka* || *nah'aiuka* 'nogawka'» [AGWB IX, m. 473].

НАГАЙБУК незм. «нага́йбукъ = (по)магай Буогъ» [Янчук86, 73].

НАГАНУТИ [нагану́ти] -ну́, -не́ш, док. Нагадати. «*Йак хтос' нагане́, то зна́йеш п'ес'н'у, – коб хто нагану́в*» [Арк, 95].

НАГАНЯЧІ мн. «*Полювання було привілеєм панів, а селяни виступали як —наганячі*» [Бор, 111].

НАГЕНЬКІ -а, -е. Без одягу. «*Tam wybihło try diwońki <...>, Tretia w winoczki naheńka*» [Jaroszewicz, НБІН, 5–6/93, 32]; **НАГЕНЬКІЙ** «*А што середня в червоному вбранню / А што найменша біленька нагенька*» [ТПУШ, 72].

НАГЛІС [на́гл'е] присл. Раптово. «*Йа засла́бла так на́гл'е на тифус*» [Арк, 95].

НАГНЬОТ ч. «*nahń'ot* 'odcisk'» [Janiak95, 83].

НАГНЬОТОК ч. «*nahń'otok* 'nagniotek'» [AGWB V, m. 100].

НАГОВОРІТИ док. Підговорити; намовити. «*І пара чоловік з Куойлув наговорив [комісар]*» [Плева, НБІН, 1/2019, 17].

НАГОВОРУВАТИ недок. Намовляти; агітувати. «*В 1941 році, як прийшли до нас Німці, почали вони наговорувати молодих люди з села, коб їхати в Германію на роботи*» [Плева, НБІН, 5/2021, 20].

НАГРАДА ж. «награ́да, -и нагорода» [Горбач, 471]; **НАГРОДА** «[нагро́да] *Прийшо́в і ка́же: —Ви віл'асовал'і нагро́ду*» [Арк, 95].

НАГРУДНИКИ мн. «Згодом хлопцеві мати шила штанята у формі комбінезона, звані у місцевій говірі —нагрудниками» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 29].

НАГУЛА ч. «Нагу́ла = бестолко-вый» [Бессараба, 309].

НАГУОНКА ж. Напади, переслідування. «*Колі додати до того ще всю тую послівоєнну нагуонку на*

—українських націоналістувл, котору заццплювалі і нашим людям, то не дівно, що виробився в нас одрух, коб на питанє про національність і мову одказувати, що білоруська» [НБіН, 1/2009, 7].

НА ГУРА фраз. Вітати кого-небудь, підкидаючи його вгору. «Зроблять винка і топір то господарі беруть перев'яслом по-обвізують і беруть його —на гурал, щоб він поставив пива» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49].

НАГУЧИТИ док. Накричати, насваритись. «Не подобається дієвчині [кавалір], штось там ще фучит, то накричит, нагучит маті» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 37].

НАГЛОВОК ч. «*nagłowok* 'uzdeczka'» [Tarn, m. 110]; **НАГЛУВОК** «*nagłuvok* 'uzda'» [Janiak95, 83].

НАГРАБАТИ БИ КУРКА ПАЗУРОМ фраз. «Скажут, як хто бридко пише... – награті би курка пазуром» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

НАД [над] прийм. 1. Указує на розміщення чого-небудь над чимось (у багатьох н. пп.). 2. У зн. прийм. 'з'. «*Їа с тіми коровами. Нєкотори вóду пйут над Бúгом, нєкотори хóд'ат...*» [Арк, 95]. 3. прийм. У зн. 'до, біля'. «*Берé рóвер і йіде там над Бух, там над Бух кладéц':а*» [Арк, 95]. 4. У зн. 'перед'. «*Пос'ід'ат, мóже, год'іну там чи дв'і до рán'а і тоді вже над рán'ом молодóуу везóут*» [Арк, 95]; «*Гуляне тривало до третьої години над раньом*» [НБіН, 4/2001, 22]. 5. У зн. 'до'. «*Ішли над ополóнку над Буг і там бáтюшка святів вóду*» [Ігнатюк, 83]; «*І зáйде над рикú і кричítь*» [Ігнатюк, 86]. 6. У зн. 'пе-ред'.

«*Вигледає як курка над здохом*» [Лабович, НБіН, 4/2016, 36].

НАДАВАТИСЬ недок. Підходити до якоїсь роботи; бути потрібним. «*Туди піліп зусієм не надавався*» [Плє-ва, НБіН, 3/2022, 31].

НАДАЛІЙ присл. Далі. «*Бачу, ті два вогненні клубки надалій б'ються між собою*» [Киризьок, НБіН, 1–2/2005, 48].

НАДБІТКИ [надб'ітки] -тку, мн., етн. Те саме, що НАВИБІТКИ. «*Їайéчка качáл'і, надб'ітку б'іл'іс'а, угі*» [Арк, 95].

НА ДВІРЦЯХ [на дв'ірц'ах] у зн. присл. Надворі; на чиємусь подвір'ї. «*На вечóрк'і л'ітом на дв'ірц'ах збирáлис'а*» [Арк, 95].

НАДВОРІ присл. Зовні, знадвору. «*druški ube'raítú dom na dvo'ri*» [CzW, 118]; **НАДВОРІ^Е** «*na dvoř"é* 'na dworze, na zewnątrz budynku'» [Cz94, 206].

НАДВУ^ОРНИ СВІНІ мн. Свині, яких випасають на пасовищі. «*На-двуорни свіні*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

НАДВУР [на́двур] присл. Надво-рі. «*Ві́йду на́двур, с'áду на лáвку*» [Арк, 96].

НАДВУРНЯК ч. «*nadvurniak* 'świniak karmiony głównie plewami'» [Janiak95, 83].

НАДГОРОДА ж. «*надго́рода* 'нагорода'» [АУМ, к. 72].

НАДЕДНЄМ присл. Перед днем; на світанку. «*f tyї 'cerkvi 'celu nióč // na'dedńem pry'ходім // pry'ходім do 'domu*» [CzW, 188]; **НАДОДНЬОМ**. «*No a posli to úže doúho, bywało nadodniom prywezut mołoduju*» [TG, 199].

НАДСЛАТИ [над'єлати] -айу, -айеш, док. Зробити. «*З ва́ми плóхо*

б^уде, же так ви над'елал'і» [Арк, 96].

НА ДЗІНЬ ДОБРИЙ ДАТИ фраз. Привітатися. «на дзінь добрый дати» [Михальчук, 554].

НАДИТИСЯ на́джуся, недок. «на́дитися – сподіватися, надіятися» [Ігнатюк, 100]; «А на Маню хай не надяться...» [ТПУПІ, 53].

НАДМЯР ч. Те, що понад міру; більше, ніж потрібно. «Солоніна соляна в дерев'яну скринці, шоби надмяр розсолу стікав...» [Григорук, НБІН, 2/2010, 13].

НАДООСЕК ч. «nadoos 'ek 'belka nad osią wozu'» [Cz94, 206].

НАДТО [на́дто] присл. Надзвичайно. «На Б'елостóч:ин'і то мн'іе на́дто мо́ва подобáйец:а отá пól'ска» [Арк, 96].

НАЄЖДЖИЙ -а, -е. Приїжджий. «А там ду́жо було наєжджих» [НБІН, 1/2010, 16]; **НАЄЗНИЙ**. «Там найезни л'уде все бул'і... бул'і з Гал'іциї» [Арк, 96].

НАЄМНІК ч. «наіетнік 'najemnik'» [Cz94, 206].

НАЖАРИТИ [нажа́рити] -ру, -риш, док. Насмажити. «Нава́риш карто́хл'у, нима́ чим окрасіти – вз'ав нажа́рив то́го лну и вмочáйеш карто́хл'і» [Арк, 96].

НАЖЕНДЗЯ мн. Знаряддя праці. «Бо дзісь є тра́хтор, і дзісь є ко́ни гінши і розмаіти нажендзя» [Ігнатюк, 46].

НАЖИЧОНИ(Й) ч., субст. Наречений. «А я міла нажичо́ного ца́лком ішого» [Ігнатюк, 78]; **НАЖЕЧОНИ** «нажечо́ни – наречений» [Ігнатюк, 100].

НАЖРАТИСЯ док. «нажра́ти-с'а, -жеру́с'а згірдл. наїстися» [Горбач, 471].

НАЖУТА -и, ж. «нажу́та – покривало» [Ігнатюк, 99].

НАЗАД! виг. «на́зад! вигук на коня, щоб цофався» [Горбач, 471].

НАЗВАНЄ [назвáн'е] -а, с. Назва; найменування. «Лу́щина, то путса́жн'ік, – ну і то все так'її бул'і назвáн'а [урочищ]» [Арк, 96].

НАЗВІСКО [назв'іско] -а, с. Прізвище. «Пришли́ вуїско́ви, прийіхали ране́н'ко, пришли́, пита́йуц'а, йак назв'іско?» [Арк, 96].

НАЗВІСКО ПАНЕНСКЄ [назв'іско пан'енск'е] -а -ого, с. Дівоче прізвище. «Мойе́ назв'іско пан'енск'е билó Влас'у́к, а с'ейе Себас'т'ан'ук, а пружв'іско Коровáй» [Арк, 96].

НАЗДОВШ [наздóвш] присл. За-вдовжки. То йідна́ хата [кімната] бу́ла наздо́вш йак ца́ла хата» [Арк, 96].

НА ЗЕБРАНЄ виг. «Подібні до труб функці́ї (напр., сигнал —на зебранє! 4 удари, пауза і так тричі) в Велінові міг виконувати великий звонок пастуха з снарядів або рельси» [Мац, 100].

НАЗУКУСЬ [назуку́с'] присл. Навскіс; з нахилом. «Іко́ни в'ішайут' назуку́с'» [Арк, 96].

НАЙЄСТІСЯ ПО САМУ ШПУ°НКУ фраз. «Одни люб'ят найє́стіся по саму шпу°нку (значить-ся по тардюолку)» [НБІН, 4/2021, 27].

НАЙБАРДЗО [наїба́рзо] присл. найвищ. ст. Найбільше; найгірше. «Кол'ец':а, а наїба́рзо, йак жу́то жа́л'і, та́йа стерн'а» [Арк, 96].

НАЙВИЖЕЙ [найвіжеї] присл., найвищ. ст. Найперше; насамперед (?). «На кор'о́ваї пшева́жн'е кл'ікал'і так 'іх-о́ бабу́нок – вже мушч'ін то... [ні]. Найвіжеї хришч'они; За сенáц'її то найвіж 'еї вознán'е питáл'і – чи правослáвне, чи катóл'ік...» [Арк, 96].

НАЙВСТИДЛІВІЇШИЙ -а, -е. Такий, що приносив найбільший сором. «Але як злапали злодія од соло-ніни, то в'єшали йому той кусок на плєчи і гналі через сьоло. То біла найвстидліві'їша кара» [Григорук, НБіН, 6/2017, 20].

НАЙГІРІЙ присл. найвищ. ст. Найгірше. «Найгірїй було, як вовки їли стерво якесь, а він не міг» [ВЗФ, 363]; **НАЙГІРІЙ** «Но найгірїй, що колись з одного села було п'ять чита-чів і співаків, а тепер но осталось по два, по три» [Филимонюк, НБіН, 2/2002, 33]; **НАЙГОРІЙ** [найг'ор'її] «Так йáкос', йа в'ем, ни м'ушу ска-зáти, же найг'ор'її» [Арк, 96]; «А найгорїй, як було мало свого сина, то їздили в пушу – а там і ужї бачилося» [НБіН, 4/2020, 13]; **НАЙГУРІЙ**. «Найгурїй було мужчинам – косами косили, тому їшли косити з росою» [НБіН, 4/2020, 13].

НАЙГУРШЕ [найг'урше] присл. найвищ. ст. Найгірше. [Арк, 96].

НАЙГУРШІЙ [найг'уршиї] -а, -е. Найгірший. «Завез'л'ї [свекруху] до т'єї нев 'істки' найг'уршиїї» [Арк, 96].

НАЙЛЄПЄЙ¹ [найл'єп'єї] прикм. найвищ. ст. Найкращий. «Там земл'á л'єпша, а тут найл'єп 'єї» [Арк, 96].

НАЙЛЄПЄЙ² [найл'єп'єї] присл. найвищ. ст. Найкраще. [найл'є-п'єї]. «Йа вам скажу́, хто в

нас найл'є-п'єї сп'івáє» [Арк, 96]; **НАЙЛПІЙ**. «Найліпїй можна тоє [підляське мовлення] учути в понеділок на ринкові (торговий день), коли з 'їж-джаються продавці і покупники з цілиї гміни» [УнП, 79].

НАЙЛЄПШИ -а, -е «найlepszy» [Cz94, 206]; **НАЙЛП-ШИ(Й)** «то [постоли] на 'całi 'z'imi 'było najtyp'lejše obu'té i naj'lipše» [CzW, 90].

НАЙОМНІК ч. «naj'omník 'człó-wiek wynajęty do pracy» [Janiak95, 83].

НАЙПЕРУЧ [найп'еруч] присл. найвищ. ст. Найперше, спершу. «Наїп'еруч, кáже, б'уд'ет, кáже, збл'он-тайет павук 'і вс'ої с'в'ет павут'їної збл'онтайет» [Арк, 97]; **НАЙПЕРЧ** [найп'ерч]. «Наїп'ерч тóго майóра ві-слухал'ї» [Арк, 97]; **НАЙУПЕРУЧ**. «Йа найу'перуч зроб'їла 'с'оїе» [Громик-2, 40]; «...А найу'перуч або при-шиют, або зашиют сорочку або калісони, коб не вл'єзлі ногі» [Филимонюк, НБіН, 6/2006, 21].

НАЙСАМПЕРШ присл. Насам-перед; на самому початку. «Найсам-п'ерш як молодїй приїжджїє то хл'оп-ці стáвлять столá п'еред дверїма з такїми винкáми, жеб молодїй за молод'юю це вóдку стáвив» [Ігнатюк, 31]; **НАЙСАМИ ПЕРУОД** [Ігнатюк, 43].

НАЙСЛАБІЙ [найслаб'її] присл. найвищ. ст. Найбідніше. «...Тої тóже в кос'ц'умчиков'ї, одїн йа найслаб'її, е, – то в'їдáт', што роб'от'н'їка син» [Арк, 97].

НАЙСТАРША БУЛКА ж., кулін., обряд. «Бїля Володави напередодні Водохреща пекли хлїб у формї хреста і називали його —найстарша булка». Вже на Водохреще, коли вер-

талися з церкви, несли цей хліб до обори і роздавали всім домашнім тваринам» [Рижик, 269].

НАЙТИПЛЄЙШИ(Й) -а, -е. Найтепліший. «*to [постоли] na 'caŋu 'z'itmi 'było najtyp'lejše obu'té*» [CzW, 90].

НАЙТИСЯ док. Народитися. «*i χ'li'ba nape'čy / i dy'tina naiš'las'a*» [CzW, 145].

НАЙТЯЖЕЙ присл. найвищ. ст. Найтяжче. «*Найтяжчей било полоти льон*» [Григоруk, НБіН, 3/2022, 9].

НАЙХОРИШШИЙ -а, -е. Найгарніший, найкращий. «*maty toło-dei naiχo'riš:ymy duva'namy vyste'laie miu'dom klenč'nik'i*» [CzW, 120];

НАЙХОРУ°ЩИ «*Найхору°щи бив у їх хлопець Ваня, але його називали Ян*» [УнП, 77]; **НАЙХОРУЩИ** «*Прихо-дит чоловік у квітярню й просит зробити найхорущи букет*» [НБіН, 5/2021, 43].

НАКЛАДАТИ недок. 1. Класти щось одне на друге. 2. Пов'язувати (про хустку). «*Теж шовкові хусткі були – то до порі року, значить: як навесні, літом то шовкові, а в гóсини й зимою тепліши хусткі накладáли*» [Ігнатюк, 57].

НАКОЛЮШКА ж. «*накоб-л'ушка, -и просте шило, шпіляр*» [Горбач, 471].

НАКОПАТИ док. «*накопáти порпати картоплю: накопáти з корча картóпл'у*» [Горбач, 471].

НАКОПИТИ док. «*накопúти, -пл'ú, -пúш надбати, настарати майна*» [Горбач, 471].

НА КОРОВАЙ МОЛОТИ обряд. «*Ще наприкінці ХІХ ст. на*

Підляшші зберігався звичай —на коровай молоти!» [Б, 289].

НАКРАСИТИ док. Додати до страви олію. «*Фасолю то навіть як ішли косити брали. Натовкут єї, накрасят оліюм і цибульою і так ілі*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 35].

НАКРАЯТИ [накрáят'і] -áйу, -áйеш, док. Нарізати смужками. «*Прий'эхав той молодий іс свáтом, вже друж'кám цук'ерку привйúос, áл'е на спуд накрáйав буракú⁸, а на вéрх чикол'адóвих цукéрку⁶*» [Арк, 97].

НАЛАД ч. Налагодження; ре-монт. «*A druhi prosuscia: zanesiety mnie czerewyki do naladu*» [ТГ, 206].

НАЛАДЖОВАТИ недок. «*nal'a-žovaty || nal'aživatí 'nawijać osnowę na krosna'*» [AGWB IX, m. 435].

НАЛАДУВАТИ док. Те саме, що НАШИХУВАТИ. «*Но вун, той хлопець кáже для тих кухарóк, жеб йомú наладуváли їжи*» [Ігнатюк, 88].

НАЛАПАТИ [налáпати] -айу, -айеш, док. Наловити. «*Мойá Л'іда короваї стичé, кáчк'і, так, ну ї заїви налáпайім дес' там тóйе*» [Арк, 97].

НАЛОГ [налóг] -а, ч. Податок. «*Йак йа но вішла зáмуш, то було за комúн бáрзо т'éшко – потиг'энти так'йї накладáл'і, налóг'і*» [Арк, 97].

НАЛОЖИТИ док. «*наложúти наложу вдягти: наложúти л'ól'у*» [Горбач, 471]; «*Шо ми вд'агáл'іс', то тепér на шчодén' не схотів би тóго наложúти; Типér би шчодén' ни схотів би наложúти, йак кол'іс' в нид'іл'у*» [Арк, 97].

НАЛОЙЧИК ч. Аналой; “рівно-бічний столик з трохи похиленим верхнім боком, на якому читають,

напр., Євангелію або кладуть Ікони чи Хреста для поклоніння» [Огієнко I, 61]. «Ну, і звінчаюче. Батьюшка кругом престόла обводит [молодих], налóйчіка одведе» [Бід, 337].

НАЛЮСТЕК ч. «nalustek ‘w wozie: kabłak łączący stojankę z kłonicą’» [Cz94, 206].

НАЛЯКАТИ док. «нал’акáти, -с’а настрашити, -ся» [Горбач, 471].

НАМАСТИР ч. Монастир. «Вже надвечір ми приїхали до монастиря, чи намастиря, як звуть його яблочинські русини» [Нечуй-Левицький. НБіН, 3/2000, 25].

НАМІСНИК ч., обряд. «Коли молодий заходив до хати, то боярин мав —скупити|| косу. Біля княгині сидів брат, якого звали —намісник||, або —засідач||» [Б, 295].

НАМЙОТ ч. Намет. «Розклавши намйоти, опалювалися і оддихали» [НБіН, 4/2001, 22].

НАМОЛЯНИЙ -а, -е. Такий, де багато молилося. «...А тут у Кураше-ві билі такії, што їм помогло, бо то стало намоляне місце» [Лабович, НБіН, 5/2012, 19].

НАМУЛЯТИ док. «намўл’ати (взуття) наглодати, натерти» [Горбач, 471].

НАМУТІТИ док. Натворити, наслідити; залишити слід. «Найбуольш тут намутілі совіти, котори в 1939 рокові україномовни околиці од Більська, через Кобринь, Берестє, аж до Пінська прилучилі до Білоруської ССР» [Гаврилюк, НБіН, 3/2009, 23].

НА-НА! виг. «на-на! приманка собаки» [Горбач, 471]; **НА-НА-НА** «na_nana ‘okrzyk wydawany w celu przywołania psa’» [Cz94, 206].

НАНАЛОЖИТИ [наналожіт’і] -ў, -ши, док. Багато накласти м’яса для тривалого зберігання. «Наналóжат и туди [в кендюх] напхáют там вс’огó» [Арк, 97].

НАНОСНИК ч. «нанóс’н’ік, -а долішній поперечний ремінець вузди» [Горбач, 471].

НАНУЧ присл. На нічліг. «na w’os’mot r’ocy pryx’odyt’ tr’et’ij i pr’o-syc’c’a na-nuś» [Kuraszkiewicz, 152];

НАНУОЧ «na_n’uōč ‘nocleg’» [Cz94, 206].

НА НУЧЛІ присл. Нічліг. «puj’ixai s kii’ntu na nuč’li» [Kuraszkiewicz, 154].

НАОБОРОТ присл. «наоборóт – навпаки» [Ігнатюк, 100].

НАОДВОРУОТ присл. 1. Навпаки. «Ніхто не повірив, што чудак Сергій, якій всьо робит наодворóт, зробит самольо́та» [Плева, НБіН, 2/2021, 22]. 2. Зовсім не так, як уявлялося. «Наодворуот, тут бив одін косьцюм в ці́лум колхозі» [Плева, НБіН, 1/2019, 30].

НАОКОЛО прийм. Навколо. «na’około» [CzW, 83].

НАПАРСТОК ч. «n’aparstok 1. ‘naparstek’» [Cz94, 206]. 2. «‘w kosie: pierścień łączący kosę z kosiskiem’» [Cz94, 206].

НАПАСНИ -а, -е. «напáсни – причепливий» [Ігнатюк, 99].

НАПАСЯНИЙ -а, -е. Вгодований, наїджений; товстий, жирний. «Передо мною стоїт дядько з напасяним карком» [Петручук, НБіН, 2/2009, 39].

НАПЕКТИ 1. [напекті] -чу́, -чєш, док. Нажалити кропивою. «Йа вас прок’івоу напечу́» [Арк, 97]. 2.

НАПЕЧИ док. Напекти, спекти. «*tra napęczy xliba*» [Kuraszkiewicz, 150].

НАПЕРЕТ [наперёт] присл. Заздалегідь. «*Наперёт за тижден' прós'at* [на весілля] *так'іх дал'ейших, котóри по чужіх вйо... с'óлах*» [Арк, 97].

НАПЕРСТОК ч. Кільце, яким коса кріпиться до кісся. «*kus's'e, kulka, na'perstok, zapu'yłok* (tj. klin)» [Kuraszkiewicz, 154; АУМ, к. 309]; **НАПАРСТОК** «*nap'erstok* || *nap'arstok*» [Cz Atlas, m. 123].

НАПЄРНИЦЯ ж. «*nap'ernyc'a* 'poszwa (powłoka na pierzynie)'» [AGWB VI, m. 111]; **НАПЄРНИЦЯ** ж. «*nap'ernic'a* 'wsyra (w pierzynie lub poduszce)'» [AGWB VI, m. 110].

НАПЄШО [нап'єшо] присл. Пішки. «*Ходіл'і – і нап'єшо! нап'єшо!*» [Арк, 97].

НАПІХОТО у зн. присл. Пішки. «*pru'chodyła do 'dom na ru'choto*» [CzW, 160]; **НАПІХОТО** «*До Нуця ходила на піхото купляла ксьонжкі*» [НБіН, 1/2010, 17]; **НАПІХОТУ** «[нап'іхóту]» «*Їдэмо нап'іхóту до Бóт'ку^о*» [Арк, 97].

НАПІТІСЯ В ДРЕБЕЗГІ фраз. Бути п'яним. [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

НА ПОВОРОТКУ в зн. присл., ткац. «*Полотно для спідниць ткалося на верстаті діагональним сплетінням —на поворотку*», або —*чинувате*», —*в ялинку*» [ІК-В, 206]; «*Також ткали —на поворотку*» хідники до домашнього вжитку і на продаж» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

НА ПОКУДЄЛІ [на покуд'єл'і] незм. Зібрання жінок удень для спільного прядіння. [Арк, 97].

НАПОЛОХАТІ док. Налякати. «*Я медведя наполошу, / Марысю перепрошу*» [Янчук86, 80].

НА ПОПРАВКУ в зн. присл. «*Иные любители выпить еще и в послѣдующіе дни [після весілля] заб'гають на минутку кь молодымь “на поправку”*» [Янчук86, 113].

НАПОРИТІСЬ док. Наїстися. «*На Ілію хліба напеку, а на Бориса вже добре напорися*» [Лабович, НБіН, 5/2012, 17].

НА ПОСАГ в зн. присл. Почесне місце за столом. «*Тестя и тещу сажаютъ съ почетомъ за столь —на посагъ*», т. е. *въ передній уголъ*» [Янчук86, 113].

НАПОСІСТІСЯ [напос'іс'т'іс'а] -*с'адус'а*, -*с'адес'а*, док. Причепитися до когось за щось. «*Де на ко́го напос'адуц':а, то то понарисóвуйут то...*» [Арк, 97].

НА ПОСТАТІ в зн. присл. «*Господар (пан, дідич) визначував найкращу й найскорішу жницю, щоб вона жала на переді тобто на поста́ті, а решта жниць йшли за нею з роботою*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 35].

НАПОСУПИТИСЯ док. «*напосупитис'а*, -пл'ус'а ображено надутися» [Горбач, 471].

НАПОСЯДАТИСЯ [напос'адатис'а] -*айус'а*, -*айес'а*, недок. Намагатися здолати. «*Три ра́зи напос'ада́вс'а кінуги – ни кінув... И ни кінув*» [Арк, 98].

НАПРАВДУ [направду] присл. Справді, дійсно. «*Направду, тру́дно було*; **НАПРАВДИ** [направди]. *Йако́йес' тако́йе...* [мовлення] *миша́не, ну направди*; **НАПРАВДЕ** [направде]. *Оста́тні* [роки] *за кому́ни було*

дóбре, зна́йте... напρά́вде» [Арк, 98].

НАПРАЦОВАТИСЯ док. «на-працоватис'а, -цуйус'а наробитися» [Горбач, 471].

НА ПРЕБУСЬЦЬ в зн. присл. «*na prebus'c' 'chodzić w obuwii włożonym na bosą nogę'*» [Cz94, 206].

НАПРИМ'ЄРНО присл. «на-примйєрно наприклад» [Горбач, 471].

НАПРИМІР [наприм'ір] вст. сл. Наприклад. «*Йа, наприм'ір, то тєплойу вудойу пєрши рас сполушчў [зелениці]*»; **НАПРИМЄР** [наприм'єр] «*П'єрвий р'єт, наприм'єр, рóб'иш твйáзду – об'ич'єйка одна*» [Арк, 98].

НА ПРОБУ фраз. Спробувати щось зробити. «...*Може удасться поїздити на правдівому конькові і вже не на босу ногу, як було на пробу, а в башимаках*» [Петручук, НБІН, 1/2003, 30].

НАПРОСТО присл., ткац. Ткання простим сплетінням ниток. «*На кроснах із льняних ниток у дві ничалниці і два поножі ткали простим сплетінням, тобто —на просто*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2008, 29]; «*То значить, як на просто то тчється на два поножє, а як на чиновáто то на штїри*» [Ігнатюк, 61–62].

НАПРОЩКИ присл. Навпростець. «*тул'у без пол'а напрошчки буде бл'іжєй*» [Громик-1, 147].

НА ПРУСАХ [на прўсах] у зн. присл. На північному сході Польщі, куди були виселені українці. «*На прўсах ми булі до п'ідис'áт шóстого [року]*»; «*Зáмиж йа вихóдила на прўсах*» [Арк, 98].

НАПУСК ч. «на́пуск, -у скап стріхи (між стіною і беріжком даху)» [Горбач, 471].

НАПУЦЬНЯТИ док. «Напуцьняти = разбухнуть (о горохѣ и бобахъ)» [Бессараба, 309].

НАПХАНІЙ [напхáний] -а, -е. Перезаселений. «*Одб'іра́ймс'а такó кўпойу [повільно], одб'іра́ймс'а, бо тогдї́ булó напхáне дит'ойу тєйу цї'ле селó*» [Арк, 98].

НАПЦЕНЬГУ [напцєн'гу] присл. Не роздумуючи (?). «*К'єдис' пáру л'їєт то йїх [подгжибки] ни брáл'ї, а тєраз берўт' напцєн'гу*» [Арк, 98].

НАПШИКЛАД [напшїкклад] вст. сл. Те саме, що НАПРИМІР. «*Дл'а нас, напшїкклад, то йє дóбре. Йа там мáло достайў – пїацóт злóтих достайў но*» [Арк, 98].

НАРАДІТИ док. «*naraditi 'nawi-jać osnowę na krosna'*» [AGWB IX, m. 435].

НАРАЖАТИ недок. Одягати мертвого в труну. «*Кїдай мати жито жати кїдай дожинати / Іди дочку одїночку на смерть наражати*» [ТПУПІ, 202].

НА РАЗ (МОЛОТИ) у зн. присл. Отримувати борошно грубого помолу. «*Давнїй перогї пеклі з мукї пше-нічнїї і теж мелютої на раз, бо не булó з чóго петлювáти*» [Ігнатюк, 69].

НАРАЗ [нараз] присл. 1. Разом. «*Вс'їєм нараз не мóжна [втїкати]*» [Арк, 98]. 2. Зразу; аж тут. «*Нараз їде старушок*» [ВЗФ, 362].

НА РАКА фраз. Повзти як рак. «*Удалось доповзти —на рака*» через гуцар 200 метрув до шоси» [НБІН, 4–5/96, 25].

НАРАМЄННІК -а, ч. Виткана чи вишита вставка в сорочці на плечах. «Сорóчка з перебóрами дáмська бу́ла: манкéт в перебóри і тóтика нарамéнніки в перебóри» [Ігнатюк, 75].

НА РАНКІ у зн. присл. Працювати вранці. «Ча́сом сіно як косі́ли то ході́ли на ра́нкі і толоко́ю косі́ли» [Ігнатюк, 74].

НАРВА «narva 'wrzód'» [Cz94, 206].

НАРВАНИЙ [нарва́ній] -а, -е. Те саме, що БЗІКОВАТИЙ. [Арк, 98].

НАРЖНАТИ док. Нажати. «za deń narż¹ne na... narż¹ne 'koru» [CzW, 158].

НАРИ мн. «n'ary 'pół'» [Tarn, m. 98]; «n'ary 'pryczna z desek służąca do spania'» [AGWB VI, m. 105].

НАРИВ ж., медиц. «nar¹yŭ 'wrzód'» [AGWB V, m. 96]; **НАРИФ** «n'aryf» [Janiak95, 83].

НАРИВАТИСЯ [нарива́тис'а] 3 ос. одн. нарива́єц':а, недок. Раптово з'являтися, приходити. «Аж на́рива́єц':а і То́маш, то́ї д'ідув кол'éта» [Арк, 98].

НАРИКАТИ недок. Ображати-ся. «На свою ма́тьуоночку на́рикала / Чом за чорноморчика й ни оддала» [ТПУПІ, 193].

НАРОСЛЯ ж., медиц. «n'arosla 'kurzajka (brodawka na ręce)'» [AGWB V, 240].

НАРОСТОК ч. «на́росток, -тка / [па́росток, -тка] / одро́сток, -тка пагін» [Горбач, 471].

НАРОЧНИЙ -а, -е. «наро́чний спеціальний» [Горбач, 471].

НАРУ⁰ЖНІК ч. «Нару́бжникъ – укр. налі́гачъ = веревка на рогахъ воловь» [Бессараба, 309].

НАРУТКА ж. «nar¹utka 'bluzka'» [Karabowicz, 147; AGWB IX, m. 469].

НАСАД ч. «наса́д, -у приосеві кріпні дошки у возі» [Горбач, 471]; **НАСАТ** «nas¹at 'kierownik u woza'» [Tarn, m. 99].

НА СВОЮ РУКУ НАВОРОЧАТИ фраз. Приневольовати; заставляти коритись чужій волі. «Ой буде бі́ті нау́чаті / на свою руку навороча́ті» [ТПУПІ, 134].

НАСЕРЕД прийм. Посеред. «Колі́сь так бу́ло, що молодóху сади́ли на ді́жци на́серед ха́ти» [Ігнатюк, 36].

НАСИПКА ж. «n'asypka 'wsyra (w pierzynie lub poduszce)'» [AGWB VI, m. 110].

НА СКЛАД (орати) «na sklad (or¹aty) 'orać poczynając od środka zagonu'» [Janiak95, 83].

НАСКУБТИ док. «наску́бти, -бу наску́бти» [Горбач, 471].

НА СМЕРТЬ [на смерт'] у зн. присл. Одяг для нарядження померлого. «Шче мо́йе ма́ми то шче в'інчану [сорочку] трима́л'і на сме́рт'» [Арк, 98].

НА СТАРИЄ ГРОШІ в зн. присл. Сума до грошової реформи. «За тинковане дали 32 міліони на старіє [за давнішими цінами]» [НБіН, 4/99, 15].

НАСТИЛЬНИЦЯ [настíл'ниц'а] -і, ж. Скатертина. «С^{ни}іно то в нас то пуд настíл'ниц'у все стил'ілі [на Різдвяну вечерю]»; **НАСТОЛЬНИЦА** «nast¹olnica 'obrus'» [Tarn, m. 44; AGWB VI, m. 121]; **НАСТУЛЬНИЦЯ** [настúл'ниц'а]. «Виш'івáла крі́жиком сорочк'і, настúл'ниці» [Арк, 98].

НАСТІЛЬНИК

ч.

«*наст'іл'ник* 'скатерть'» [АУМ, к. 290]; **НАСТІЛ-НИК** «*настїлник* – *скатерта, об-рус*» [Ігнатюк, 100]; **НАСТУ^ОЛНИК** «*настублник*» [Ігнатюк, 100]; «*на-стїлник*» [Горбач, 471]; **НА-СТУ^ОЛЬНИК** «*В перебори ткали скатерти, яких у говірці називають —настїльниками*» (настуольниками)» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 29].

НАСТОРОНОК -нка, ч. «*на-сторóнок* – невелика хвіра (хура) сіна, збіжжя чи соломи, положеної будь-як» [Ігнатюк, 99].

НАСТОЯЩЕ [настойащче] присл. По-справжньому. «*То йа настойащче опритомн'їла*» [Арк, 98].

НА СТРАХА ВЗЯТІ фраз. Налякати. «*Так нас на страха взяв*» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 34].

НАСТРАХАТИ [настрахати] -айу, -айиш, док. Налякати. «*То так настрахайе – на страх кугóс' вóз'ме*» [Арк, 98].

НАСТРЕНЧИТИ [настрєнчити] -чу, -чиш, док. Порадити комусь що-небудь. «*Йїм хтос' там настрєнчив*» [Арк, 98].

НАСТРОЇТИ док. Порадити; намовити. «*Ale z chtoś nastrojìw, szto treba, jak chto umre, do joho puji ti i polożyti rolotna*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 39].

НАСТРОМИТИ -млю, док. «*настромїти* – *накидати, накласти чогось як-будь в неладї*» [Ігнатюк, 99].

НАТАКРУ^ОК присл. «*Натакруòкъ = на будущій год*» [Бессараба, 309].

НАТАРЧИВО присл. «*натарчїво* – *настирливо*» [Ігнатюк, 99];

«*Як мухи, т.зв. слїпаки, кусають натарчиво худобу то буде дощ*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

НАТВЕРДО в зн. присл. Зварені круто (про курячі яйця). «*Писанки – щонайменше п'ять штук, середньої величини, гарної форми курячі яйця, зварені —на твердо*» або «*—видмушки*», добре запаковані <...> *вкладіть до картонного пуделка*» [НБіН, 1/97, 36].

НАТИНА ж., збір. «*nat'yna* 'nać z kartofli'» [Cz Atlas, m. 63]; **НАЦІНА** || **МАЦІНА** «*naćina i maćina* 'zielona nać ziemniaków'» [Pelcowa02, 66].

НАТИЧІТИ [натїч'їти] -чу, -чеш, док. Насадити. «*И' картоплї натїч'їлї, алє в:єчери спи'вайем – гул'їца л'ашчїт*» [Арк, 98].

НАТНУТИ док. Нарізати. «*to bui' pa'pìr rozma'ity // ston'žok nak'raie // nat'ne*» [CzW, 10].

НАТРУТ ч. «*Натруть = вередь*» [Бессараба, 309].

НА ТУМ СВИ^ЕТІ [на тум св'і_їє-т'ї] незмін. Там, де перебувають душі померлих. «*Не мójна й'єс'т'ї* [яблука до Спаса], *їак у когó д'їт'а вмере, то, кáжут, што на тум св'їєт'ї не буде йому й'яблука*» [Арк, 99].

НАТУРИСТИЙ -а, -е. «*натурїстий* норовистий: *натурїстий кїн*» [Горбач, 471].

НАТЬ [нат'] част. Навіть. «*Йа не знаїу, в когó нат' вона* [звізда колядників] *їе*» [Арк, 99].

НАТЬОРГАТИ [нат'òргат'ї] -айу, -айеш, док. Навибирати; нависмикати. «*Кв'єтку* [дідуха] *завше нат'òргайеш, такó постáв'їш в куткóв'ї, звїа́жеш з жїта*» [Арк, 99].

НАТЯГ ч. «Як і скрізь серед українського населення на Підляшші, в оздобленні володавських сорочок поширеною була вишивка —натяг», що імітувала ткацтво» [К-В, 206]; «Поступово ткані перебори, як надзвичайно складні у виконанні, на Підляшші подекуди замінюються технікою вишивки —натяг». Вона, як і на Поліссі та Волині, імітує узорне перебірне ткацтво і створює художні ефекти простішими й доступними методами, що не потребували вер-стата» [К-В, 234].

НАТЯГАТИ недок «нат'агати / нат'агнути накрити гребінку стріхи, пошити сніпками: нат'агати стропá, нат'агнути струп» [Горбач, 471].

НАТЯГОМ у зн. присл. «На початку ХХ ст. давня техніка перебору, шитво —натягом» подекуди зникають, їх місце займає вишивка хрестиком в червоно-чорних кольорах» [К-В, 179].

НАТЯТИ [нат'ати] -тну́, -тне́ш, док. Нарубати. «Там вівороти нат'ав на дрóва» [Арк, 99].

НАУКА [на́ука] -и, ж. 1. Система знань. 2. Слова священника про померлого як коротка характеристика його життєвого шляху. «Ба́т'ушка нау́ку роска́же, йак чолов 'і́ек жив» [Арк, 99].

НАУПА ж., фаун. «наупа (поль. Mał+ra)» [Янчук86, 68].

НА УРА (робити) фраз. Охоче, з ентузіазмом (робити). «Гурток був, але то в літах, здається 1956–60-их, як —на ура» те все робили, то й був гурток зорганізований» [НБіН, 1–2/95, 3].

НАУЧИТЕЛЬ ч. «naucyt'el 'nauczyciel'» [Cz94, 206]; **НАУЧИТЬ** [науч'іт'іл']. «Нас звербовав

[співати], е-е, ну от так і ба́нки, о, війско́ви, а́лі нас звербовав тої уч'і́т'і́л' був, науч'і́т'і́л'ом — Крупа Йáнек» [Арк, 99]; **НАУЧИЦИЛЬ** [научіцил']. «В теї шко́лі то було ті́ко дво́йе научицил'е́й» [Арк, 99].

НАФТА ж. Гас для гасової лампи. «t'rebaš 'nafty ku'pytu» [CzW, 31].

НАХАЛІТИ недок. Гвалтувати. «Солдати забівали, знучалися над народом (знучатися = знущатися), <...>, але тоже нахалілі бабуов» [Лабович, НБіН, 1/2022, 29].

НАХЛЪОБАТИСЯ док. «на-хл'обатис'а згірдл. наїстися» [Горбач, 471].

НАХЛЯТИСЯ док. «Нахлятися = напиться водки, нализаться» [Бес-сараба, 309]; «Жуонка зусі́ем не бор-мотала, што вуон нахлявся як сві́ня» [Плева, НБіН, 5/2022, 39].

НАЧАЛО [нача́ло] -а, с. Початок. «[Звідки вода тече?] Рув е́т'і, то вона́ течé... нача́ло е́то з'рудéлко берé на Пе́трашках» [Арк, 99].

НАЧАТИ док. Почати. «Стежкою йду далі, приглядаюсь на вогненні шари і раптом чую, що на котрійсь з груш на Федоровому полі начав пуга-ти пугач-сова —пу-гул, —пу-гул, —пу-гул» [Киризиук, НБіН, 1–2/2005, 48]; **НАЧАТИ** «Споганула своє дїтя, на-чала плакати» [Житецькій, 301].

НАЧЕБ [на́чеб] част. Висловлює припущення. «Засла́б, на́чеб на жулу́док засла́б, — ра́ка мав жулу́дка... и вмер» [Арк, 99].

НАЧЕЙ [на́чеї] прийм. Те саме, що **НАЧЕБ**. «Тут то́го [протистояння між католиками і православними] не було на́чеї, тут то́го не було, бо тут нас в'е́нкшос'ц'» [Арк, 99].

НАЧИНАТИСЯ [начина́тис'а] *з ос. одн.* почина́єц':а, *недок.* Брати початок; починатися. «Там вже Пінс'к'і болота́ почина́юц':а чи н'е?» [Арк, 99].

НА ЧИНУВАТО *присл., ткац.* Спосіб ткання полотна. «Діагональним сплетінням, званим ткалями —на чинувато|| або —на поворотку|| чи —в ялинку||, ткали полотно в чотири ни-чалниці і на чотири поножі» [Ігна-тюк, НБіН, 3/2008, 29].

НАЧМИРИТИСЬ *док.* Надутись; сердитися. «Начмирився як борсук» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30].

НАШЕ СВЯТО *с.* Православне свято. «Але вон^е [польська родина] так ізжилісе з на́мі – і на́ше свято... на́ше свято святку́ють, і ба́тюшку пріма́ють» [Бід, 337].

НАШИЛЬНИК *ч.* «наші́л'нік, -а нашийник упряжі» [Горбач, 471].

НАШИХУВАТИ *док.* Наготува-ти. «Мати вдома нашихують увсеє. Пирогоув наваріть» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 48].

НАШІ [на́ш'і] *мн., субст.* Батько і мати; вся рідня. «Прийі́ехал'і на́ш'і» [Арк, 99].

НАШТО *част.* Навіщо. «Бо й нашто видумувати нови слова, як сі^етих, што є в нашої мові, хватім» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

НА ШТУКІ *у зн. присл.* Продавати по штукно. «там ну¹ ва́зуї / ну² ščo tam / на štu¹ki» [CzW, 9].

НЕ [не || не^н || ни] *част.* 1. *запереч.* Не (у багатьох н. пп.). «Теперичка ш нихто́ ни прадé» [Арк, 99]. 2. Подвійне заперечення. «Вла́с'-

н'е ётого вс'огó не мо́жна знáт'і, бо то ни н'іхто́ не нотовáв» [Арк, 49]. 3. *підсил.* Підсилює значення дієслова (не заперечує!). «Котóри хлóпец' до д'івчини хóд'ат', то ві́сипіут дорóгу або солóмою (чим не попáло), чи пóпелом, чи фáрбойу по сн'ігов'і» [Арк, 99]; «Якб́і, да́йте, у яку^ом м'єс-цю вона́ б не впáла, то там трéба єї вкопáті, т́ую піску» [Бід, 348].

НЕБИ *спол.* Ніби. «...Так у́же мо́łodaja kob наступіті жоту на по́ну, небу, о, тросзку мо́łodоту» [TG, 198];

НИБИ. «н́уби неначе» [Горбач, 471].

НЕБИТО *спол.* Те саме, що НЕБИ. «То небито точно правда» [Лабович, НБіН, 4/2016, 34].

НЕБОЩИК [небо́шчик] *-а, ч.* 1. Покійник; померлий. «На мо́г'ілках то йест капл'іц'^ма, де, значит, йак йест в:йóс'ц'і небо́шчик чіл'і покóй-н'ік, в'єнц туді йогó достарча́йе» [Арк, 99]; **НЄБУ^оЩИК** *ч.* «ńebuóš-čyk 'nieboszczyk'» [Cz94, 207]. 2. **НИБОЩИК** *ч.* Означення-прикладка, яку додають до імені того, хто помер. «tuł^utyw^u żyto зу stypanom ну¹bošcykom» [CzW, 33].

НЕБОЩИЦА «[небо́шчица] *-и, ж.* Жін. до НЕБОЩИК; [нибо́шчиц'а]» [Арк, 99].

НЕБРИДКІ *-а, -е.* Непогані. «Чогось такого вуон у себе за Уралом і не бачив. Дівчєнята там тоже не-бридкі, але коб так одягатіся?» [Плева, НБіН, 3/2018, 10].

НЕБУ^оЩКА || **НЄБУ^оЩКА** *ж.* «ńebuóška 'nieboszczka'» [Cz94, 207].

НЕВДАЧНО присл. Невдало. «Навару їсти – не смачно, / Напеку хліба – не вдачно» [Рижик, 263].

НЕВИКОНЧАНИЙ [невікончаний] -а, -е. Недобудований; з незаконченим будівництвом. «*Їа самá, йа самá зостáлас', бо муї чоловік по-мёр... тїлко побудувáл'іс' тут і шче дóбре ш невікончана хáта*» [Арк, 99–100].

НЕ ВИЛІТИ недок. Не дозволяти. «*Ої пила б я горилицю милий не вилїт*» [ТПУПП, 199].

НЕВІ^ЕДАТЬ-ШТО займ. Невідомо-що. «*Неві^едать што билó такóе*» [Бід, 339].

НЕВІ^ЕСТКА ж. «*nevīestka 'synowa'*» [Cz94, 207].

НЕВІСТА ж. «*Нихто зезулі не чує, / Тїльки почула невіста, / На кру-ту гору їдучи*» [Рижик, 263].

НЕВОЛЬНО присл. Те, що недозволено; заборонено. «*ale 'dity ne їe'dat'* [освяченої паски] // *ne 'volno 'daty / bo to so'bota*» [CzW, 14]; **НИВОЛЬНО** «*Крóсьон ни мóжна булó ткáти до половїни пóсту, бо вже літом бóдуть перунї бїти. Збїже ви-бивáти град бóде. Вже ни вóльно бу-лó*» [Гнатюк, 44].

НЕВХОДІ присл. Те саме, що НЕВХОТЬОМ. «*А як, не дай Боже, скїбу невходї одорав, то і вуйна мї^еж-ду сусї^едамї*» [Григорук, НБіН, 6/2017, 20].

НЕВХОТЬОМ присл. Не хочаючи, ненавмисно. «*Але бувало і так, што як зробїлі на помостї кучу і невхотьом викрунулі бабї ногу, то до смертї била калї^екою*» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

НЕВХУ^ОТЬ присл. Те саме, що НЕВХОТЬОМ. «*Хтось оравиши поле*

невхуоть на п'ядю переорав межу» [Плєва, НБіН, 1/2022, 32].

НЕ ГЛЄДЯЧИ спол. Незважаючи. «*Не глядячи на велїкі вклад праці й будовельного матерїалу, Вознесенська церква архїтектурно найкраще скомпонована не є*» [НБіН, 6/2019, 14].

НЕГОЖИЙ -а, -е. Негарний, брудний. «*Ну якби такó, отó в таку^ої сукенци негóжуй, в таку^ої обóрвануй – отó русáлка*» [Бід, 343].

НЕГОДНИЙ -а, -е. «негóдний / *ничóгий / *к'єпс'кий нікудишній, нездалий» [Горбач, 471].

НЕГОДЯЙ ч. «негод'áй, -а нездара, неповоротливець» [Горбач, 471].

НЕДАВНЄ [недáвн'є] присл. Недавно. «*І шче тут дрўг'ї сус'їет недáвн'є, знáєте, зайєхал'ї*» [Арк, 99].

НЕ ДАЙ БОЖЕ [не даї бóже] виг. Прохання до Бога, щоб нічого поганого не сталося. «*О, отó такóйе булó жїт'є, такóйе булó жїч'є – не даї, Бóже...*» [Арк, 100].

НЕ ДАТИ РАДИ [не дáти рáди] незм. Не мати сили, не змогти щось зробити. «*М'ін'áйут* [руки, тримаючи вїнци над головами молодих], *бо не дадóт рáди*; [не дáти рáду]. *Їа злápалас'а за тїйї двєри, бо ни дам рáду*; [не дáт'ї рáди] *Вже хóче гово-рїт'ї по-нáшому, áл'ї вун так'ї крóху <...> не дáс'т' рáди так сказáт'ї, йак с'єти*» [Арк, 100]; **НЕ ДАТИ РАДИ** док. «Нэ дáти рáды = не вь силахь что-нибудь сделать» [Бессараба, 318].

НЕДБАЙЛО ч. «недбáйло, -а недбалюх» [Горбач, 471].

НЕДБАЙНИЦЯ ч. і ж. Той, що не дбає про сім'ю. «А п'яниця недбай-ниця в корчме п'є / А пришевши додомоньку мене б'є» [ТПУПІ, 101].

НЕДБАЛЬСТВО с., -а. «недбáл'ство недбалість» [Горбач, 471].

НЕДІ^ЕЛЯ ПАЛЬМОВА ж., реліг. «*nedziela palmowa* 'Niedziela Palmowa''» [Cz94, 207].

НЕДІЛЯ ж. 1. Сьомий день тижня – неділя. 2. **НІДІЛЯ**. Тиждень. «*to φ'χodaí φ 'rhoíe / tam tyždeń / dvi ní'dili*» [CzW, 103]; **НЕДІ^ЕЛЯ** ж. «В 1939 рокові совети билі у нас дві^є чи три неді^єлі» [НБіН, 3/99, 15]; **НИДИ-ЛЯ** «*Тепер тул'кото неділ' віл'іжи-ц':а* [стебла льону] – *трé-еба йогó зводити вже и вйазáти в кúл'іки^і і додóму весті^і*» [Арк, 102]; **НИДІЛЯ** [нид'іл'а]. «*То вун за три нид'іл'і на-вчівс'а францúзкого йазикá йак фрáнцус!*» [Арк, 102].

НЕДОБІТКИ мн., знев. Старі жителі села. «*Розривок нема, для того вся молодьож втикає до міста, а zostались недобітки, як то говорить на вйосці*» [Лабович, НБіН, 5/2009, 12].

НЕДОВГО присл. Незабаром. «*І в 1954 році Сімон мліна закрив, а і сам недовго умер*» [Плева, НБіН, 5/2018, 20]; «*Недовго появилсь нови структури власті*» [Плева, НБіН, 1/2018, 28]; «*Недовго ще гúрше нещастє прийшло до нас*» [Плева, НБіН, 3/2021, 21].

НЕДОВІ^ЕРОК ч., знев. Єврей. «*Жиды́ – нэдові́эрки: вь Бога вѣ́ратъ, но Богови нэ вѣ́ратъ*» [Бессараба, 68].

НЕДОЖИВ'ЯНИ -а, -е. Такий, що живе впроголодь. «*Люде часто*

билі недожив'яни» [Плева, НБіН, 3/2017, 26].

НЕДОЗДРІВИ -а, -е. «*niedo-zdr'iwu* '(niedo)jrzały (owoc)''» [Cz Atlas, m. 28]; **НЕДОЗДРІЛИ(Й)**. «*ne-dozdr'ity* || *nedo-zdr'ityj*» [Cz Atlas, m. 28]; **НЕДОЗДРІТИЙ** «*Та не рви моркви, бо ще зельона недозріта*» [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5–6, 22].

НЕДОРОБОК ч., знев. «*недорó-бок*, -ка низькорослий хлопчак» [Горбач, 471].

НЕЗАБУДКА ж., бот. «*незабúдка*, -и незабудька (*Myosotis*)» [Горбач, 471].

НЕЗАЙГРАНИ дієприкм. Не запліднені (про курячі яйця). «*Бо не можна, штоб основа лежала на лі^є-то – казалі, што не буде урожаю, а ще як покладе яйця пуд квоктуху, то будут не зайграні*» [Григорук, НБіН, 2/2022, 3].

НЕЗГРЕЙНИ -а, -е. «*Незгрейни* – *значиться непочасни, несправни, якій негоже ходит*» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

НЕЗДАТНИЙ [нездáтний] -а, -е. Старий, розвалений; немічний (про людину). «*Нездáтна хáта*» [Арк, 100].

НЕЗДОЛЬНИЙ [нездóл'ний] -а, -е. Такий, що не може щось зробити. «*Йа то до пи'сén' не здóл'на – йа не спивáйу*» [Арк, 100].

НЕЗЧЕРПАЄМИЙ -а, -е. Неви-черпний. «*...А люде знашли тут воду – криницу незчерпаєму*» [Лабович, НБіН, 5/2012, 19].

НЕКЄПСЬКО присл. Непогано. «*Czytali... Każut, szczo nekierśko*» [УнП, 68].

НЕКОНЕЧНЕ

присл.

«неконеч-не – необов'язково» [Ігнатюк, 100].

НЕКОТОРИ займ. «некотóри

– де-який» [Ігнатюк, 100]; «Поментая, што колісь люде оставлялі місце для померших, і теперка нектори так роб'ят [під час Різдваної вечері]» [Яким'юк, НБІН, 1/2021, 4]; «...У мужика некторого не дітя вінова-те, а жуонка, што не допільновала» [Григорук, НБІН, 2/2010, 14]; **НЕСКОТОРИЙ** [н'єкторий]. «Н'єктори по т'урмах остáл'и, н'єкторих побіл'и»; **НЕСКОТОРИ** «Ой, нектори то не хочут, у!» [Бід, 338]; **НИКТУРИЙ** [н'іктúрий]; **НИКТУРИ** [никтúри] [Арк, 100].

НЕКОТОРИ-НЕКОТОРИ [нє-

котори-нєкотори] -а, -е, займ. Лише деякі. «Йа так послухала, йа н'емєц-кого нєкотори-нєкотори слова лапала, ал'е... ал'і йа говорю йому по-пóл'ски тоді» [Арк, 100].

НЕМАРНО присл. Непогано;

добре. «—Dawaj robaczu, czy zmoħu ihratill, bo wħe trochu imi^ew, i nemarno nawet wychodiło» [Филимонюк, НБІН, 3/2004, 12].

НЕМИЙ -а, -е «нетуї 'о człowieku: niemy'» [Cz94, 207].

НЕ МОЖНЯ присуд. сл. «broń 'boħe i tuł'ka ne 'moħna bu'ło 'iisty» [CzW, 11–12].

НЕНДЗА ж. 1. «n'enza 'roba-

ctwo'» [Tarn, m. 179]. 2. «нєндза, -и / бідá нужда» [Горбач, 471]; «Чи часом тоє, што з далека виглядає на —бо-гатствол, коли приглянутіся бліжсей – реально не оказується —нендзою!» [Гаврилюк, НБІН, 5/2017, 4].

НЕОПАЛЯНИЙ [неопáл'аний]

-а, -е. Без обігріву. «И то в'із'єн'е то неопáл'ане булó, ниц ни окнá ни булó, ничóго ни булó» [Арк, 100].

НЕОТПУЩОНИЙ -а, -е. Не-

прощений (про гріх). «saħra'ni boy 'ħebu ħto wħaw [молока] do 'ħuby / bo to h'riħ ne ot'pušĉonyi 'bude» [CzW, 30].

НЕПАМ'ЯТЛИВИЙ [непáм'ят-

л'івий] -а, -е. Такий, що все забуває. «Непáм'ятл'іва такайа і тепер вже не могу. Кон хто стивáв, то п стивáла " за йім» [Арк, 100].

НЕПЕРЕВАРАНОЄ -ая, -еє.

«pererewaran'oie 'słodkie (mleko)'» [Cz Atlas, m. 159].

НЕПРИТОМНИЙ [непритóм-

ний] -а, -е. Який без свідомості. «Дитіно! Ти дв'і сүтк'і булá непритóмна» [Арк, 100].

НЕРАЗ присл. Іноді, інколи. «по

ho'vorat ne'raz ħe 'bude 'bura» [CzW, 172]; **НЕРАС** [нерáс]. Часто. «Чáсом нерáс волокут санк'і господарá на стр'іх туді-о [перед Щедрим вечором]» [Арк, 100].

НЕ РУХАТИ недок. «Нє рúхати

= не трогать» [Бессараба, 318].

НЕСЛАВНО присл. Негарно,

непорядно для господаря. «Мілі тия батькі по кілька синуов і вони не хотілі іті у так звани приступи, бо то било неславно» [Григорук, НБІН, 5/2022, 21].

НЕСУЩА «nesušĉa 'kura, która

znosi duħo jaj'» [Cz94, 207].

НЕ СЮД, НЕ ТУД фраз. Не

сю-ди і не туди; не тут і не там. «не сюдъ, не тудъ» [Михальчук, 554].

НЕТО [нетó] спол. Або, чи.

«Мá-ком мóжна присієпати нетó цибул'-койу; **НЕСТО** [н'етó]. То он

переїшов на н'ем'ецк'її... Одрáзу почáв до мéне н'етó по-н'імецк'ї говорíт'ї» [Арк, 100].

НЕУДОБНЕ ПОЛЄ с. «*neud'ob-ne p'ole* 'nieużytek'» [Tarn, m. 120].

НЕУЖИТОК ч. «**неужіток**, -тку / **облогі**, -ўў неужитковий ґрунт» [Горбач, 471].

НЕ ФЕР фраз. Ненайкращий (?). «*Всі̇м стало тяжко. Сьое вико-ристалі сцетикі. І думаю, што в спосуб —не фер!*» [НБіН, 4/2005, 20].

НЕХ [нех] част. «**нех** – нехай, хай» [Ігнатюк, 100]; «**нех** 'хай'» [АУМ, к. 254]; «*Нэхъ ей Будѣъ дасьць сына*» [Бессараба, 248]; «*Скажі вдоб-ма, што нех ждуть дв'ї нид'іл'ї – по дв'ї нид'іл'ах вёрнуц':а; В'ї-те зайд'ї-те додóму <...> і вуз'м'їте тійї л'ў-д'ї, нехаї вам тўйу хату перенесуть ал'бо на дрўгу стóрону, а йак н'е – нех розберуть*» [Арк, 100]; «*Наваріте крухі, нех нап'ється*» [Ігнатюк, 39]; **НЕХ** «*Нехъ батенько тоє чує, / Нехъ посагу не готує*» [Янчук86, 114].

НЕХАЙ [нехаї] част. Те саме, що НЕХ. «*В'ї-те зайд'їте додóму <...> і вуз'м'їте тійї л'ўд'ї, нехаї вам тўйу хату перенесуть ал'бо на дрўгу стóрону, а йак н'е – нех розберуть*» [Арк, 101].

НЕХАЙ ТЕБЕ МУОР! виг. Про-кльон. [Лабович, НБіН, 1/2022, 34].

НЕХЛЮБНИ -а, -е. Безславний. «*Моїм замислом було тоє, щоби тую нехлюбну рочницю [акції "Вісла"] якось упаментнити*» [НБіН, 5/2012, 10].

НЕХ ТЕБЕ ХАЛЄРА! виг. Про-кльон. [Лабович, НБіН, 1/2022, 34].

НЕЦЛИ(Й) у зн. Неповний, тобто менше вказаної кількості.

«Господарка мого Німця не була вели-ка, нецілих 10 гектарув» [Плева, НБіН, 5/2021, 22].

НЕ ШУ-ШУ НЕ ВОРОШУ фраз. Про нерозумного. [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

НЄ [н'є] част. 1. *запереч.* Ні. [н'ї]. «*За кі'мс'а то б'уду спи'вати, ал'ї самá то вже н'ї*» [Арк, 101]. 2. *пит.* Чи так? П'ра́вда? «*Нас ві́везли в ч'єрвц'ови. Н'є? В ч'єрвц'ови ми пуйїхали*» [Арк, 101]. 3. *ствер.* Так.

«*У нас то тв'єрда мóва, н'є?*» [Арк, 101]; «*Така́йя шішिका з... рем'єну рóб'їц':а, з рем'єну с шкўри. Н'є?*» [Арк, 101]; **НЄА** «[Ім щось казали?] *Неа, не, нє*» [Бід, 338]. (Див. ще НИ).

НЄ А ЧОГО? [н'є, а чо́го?] незмін. Так. [Арк, 101].

НЕБЕСКІ -а, -е. «*niebieski* 'бла-китний колір'» [Пельцова, к. IV]; **НІБЕСЬКІ** [н'їб'єс'к'ї]. «Світло-синій; блакитний» [Арк, 102]; **НІБ'ЄСКИЙ** «*ніб'їєский* синенький» [Горбач, 471].

НЕБ'ЙОСИ мн. Небеса. «*Глоси наши летят под неб'йоси*» [ТПУПШ, 50].

НЕВЕДОМО-ЯКИЙ [н'єв'єдó-мо-йáкїї] займ. Хтозна-який. «*Йáка вáша мóва? Н'є бйалорўска, и н'є рўска, і н'єв'єдóмо-йáка*» [Арк, 101].

НЕВЕЛЧИНЬКІ [н'єв'єл'ї-чин'к'ї] -а, -е, *пестл.* Невеликий.

«*Розихўдничок – вун цв'їт'є тóже жóвтим цв'їтом, і вун на земл'ї... вун так'ї н'єв'єл'їчин'к'ї, о, і вун так йáк'б'и рoсхóдиц':а, тим вун називáйец':а*» [Арк, 101].

НЄДОПИР ч. «*ńedop'yr* 'nietoperz'» [AGWB V, m. 41];

НЄТОПЕШ «*ńetop'eš* 'nietoperz; Chiroptene'» [Cz94, 207];

НЕСТОПЄЖ [Лабович, НБіН, 6/2016, 36].

НЄЗДАРА ч. і ж. «*niezdara 'niezdarny, niezręczny'*» [Cz94, 207].

НЄКОЛІСЬ [н'екол'іс'] присл. Колись. «*Ну то в нас там н'екол'іс' на пудвурку бирóза булá*» [Арк, 101].

НЄСХОДІМИ -а, -е. Такий, що не можна пройти. «*...A to stane pored jeju abo liēs nieschodimy, abo reka*» [TG, 194].

НЄТ част. Ні, немає. «*Як у решетку води нет води нет / То у хлопчикуов правди нет нет*» [ТПУШ, 77].

НЄХТУРИКАЙ займ. Деякі. «*nehcturykai*» [CzW, 74].

НЄШТО [н'ештó] займ. Нічого. «*Прáт'і бил'йó чи што – н'е мiла, н'ештó*» [Арк, 101].

НИ МУ у виразі: «*йá toho rob'uty ny ty (tj. ny budu)*» [Kuraszkiewicz, 150].

НИ¹ [ни] част. запереч. «ны = ні» [Михальчук, 554]; «*На тум тiжн'і, шо Труйц'а, то ни, онó на дрúгим тiжн'і у читвэр, – тогдi йе з'ел'е-нэц'и'; Ал'е ни по-пóл'ску, і ни по-белору́ску – ми по-своióму* [говори-мо]» [Арк, 101]. (Див. ще НЄ).

НИ² [ни] част. з пропуском деяких слів. Ні. «*Вонá теш такó ход'it'і, роб'it'і, такó вс'о на тóйе. В нас так ни [не кажуть]; Кол'іс' нес'л'і і пáру кубáс несúт, і перу́х спéканий несúт, а тепér вже ни [не несуть]; Нáвет шче йак кáву дас'т' – шче ї дóбре, йак ни [не дасть] – то йáгоди абó грúши*» [Арк, 101]; «*Влáс'н'е ётого вс'огó не мóжна знáт'і, бо то ни н'ixтó не нотовáв*» [Арк, 28]

НИБИ спол. «*нiби* неначе» [Горбач, 471].

НИВИДОМО [нивидóмо] присл. Те, що не бачено досі; те, що невідомо. «*Нáша мóва то кáжут, же вонá невидóмо йакáйа*» [Арк, 101].

НИВИДЬ-ЩО [нивiд'т'-шчо] займ. Невідомо що. «*Вонi сухi'ейi тiйi шiнки бул'і, ал'і нивiд'т'-шчо...; [нив'it'-шчо]*» [Арк, 101]; **НИВІТЬ-ЩО** [нив'it'-шчо] «*Вiйде такáйа по-мóричана нив'it'-шчо*» [Арк, 101].

НИВІДЬ-ЯК [нив'id'-йак] присл. Невідомо як; невідомо якому. «*Говорáт а такó, йак йа говорú, – нев'id'-йак*» [Арк, 101].

НИДУСІК ч., ткац. «*nidus'ik 'wada plótna'*» [Janiak95, 84].

НИЖ ч. ? «*Єсли вiтьор такий сухий удень чи врано, чи ввечур – такий теплий сухий вiтьор – но то надходить ниж, но то буде дощ*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

НИЗАРАЗ [низáраз] присл. Зразу ж; одразу. «*То тó хлопц'і низáраз приведúт музикáнтов*» [Арк, 102].

НИЗДАТНІШИЙ -а, -е. Менш здатний (до роботи). «*А як богата, то вже до єї хлопцi добиваються, хоч вона і паскуднiша од теi бiднiшоi і такая низдатнiша наветь*» [Лабович, НБіН, 2/2018, 37].

НИЗОВИНА [низóвина] -и, ж. Низина. [Арк, 102].

НИМЕЩИНА [нимéщина] -и, ж. Землі, повернуті від Німеччини. «*І, знáчит', бáт'ка вчепiлис'а воiс'ко, бо то пóл'с'ке воiс'ко, нiби засилiти Нимéщину*» [Арк, 102].

НИНАКИЙ -а, -е, займ. «*нинáкий* жоден» [Горбач, 471].

НИНИ присл. Сьогодні, у цей день. «*Нини би́ла ноч зурна*» [Громик-2, 42].

НИНИКА присл. Те саме, що **НИНИ** [Громик-2, 42]; **НИНІКА** «*Званє перших будовнікуов належит передусі́м до групи тогдишньої молоді з Бі́льська й Кожина, якая й ниніка <...> є стержньом Товариства любителюв скансену*» [Гаврилюк, НБІН, 4/2017, 2]; **НІНІКА** «*Пудляські діалект нініка*» [Лабовіч, НБІН, 1/2009, 3].

НИРАХА ч. і ж. «*пурґаха 'niechluj'*» [Janiak95, 84].

НИТИНОВАНИЙ -а, -е. Такий, що без тину; негороджений. «*Ой чий то город нигороджаний нитинова-ний*» [ТПУПП, 103].

НИТКО присл. «*nytko 'mdło'*» [AGWB V, m. 92].

НИХТ займ. «*нихт – ніхто*» [Ігнатюк, 100]; «*І нихт до мене не одзивався*» [Ігнатюк, 78]; «*пухт па toje ne zver'taw u'vah 'i*» [CzW, 147].

НИЦЬМА присл. «*n'us'ta 'na wznaк'*» [Janiak95, 84].

НИЧ ж. «*nycz 'nos'*» [CzD, 162].

НИЧАЛНИЦІ -иць, мн., ткац. «*ні́чалниці – реміза*» [Ігнатюк, 100]; **НИТЧАНИЦІ** «*ні́тчаниці*, -ц начиння ткацького верстату; крізь їх очка проходять нитки основи: *ткун у три, итіри і да́же во́с'ем ні́тчаниці*» [Горбач, 471]; **НИЧАНИЦІ** «*n'us'anyci*» [CzW, 106]; **НИЧАЛЬНИЦІ** «*n'ic'alnic'i*» [Cz94, 207].

НИЧОГИЙ [ничогий] -а, -е. 1. Худий, хворобливий (про людину). 2. «*ничогий / к'эпс'кий / *негодний нікудишній: ничогий / к'эпс'кий майстер*» [Горбач, 471]; «*Ничогий*

кавал'ер; НИЧОГІ [ничог'і]» [Арк, 102].

НИЧОГУТКО займ., змени. Нічого. «*Не буде вона ничогутко робити / Но буде вона хорошутко ходити*» [ТПУПП, 89]; **НИЧОГУТКО** «*Приї́хали – ничогутко нема, голодня*» [Савчук, НБІН, 2/2016, 15].

НИЯКИ(Й) у зн. прикм. Малий, недорослий. «*А я ще нияка́ бу́ла – дванаці́ть літ*» [Ігнатюк, 67].

НІ СЛУХУ НІ ДУХУ фраз. Нічого немає, нічого не відомо. «*Ми послі шукали, де вони пропали. Но ні слуху, ні духу не било*» [Максим'юк, НБІН, 3/2018, 16].

НІ ХОЛОДНО НІ ЖАРКО фраз. Однаково. «*...А у тих, што носи сіні, то їм ні холодно, ні жарко*» [Григорук, НБІН, 2/2022, 3].

НІБИ-ПОЛЯКІ мн. Підляшуки, які відмовляються від рідної говірки і своєї культури. «*Бо тепер то передусі́м од їх [молодих батьків] залежит, чи наши ді́ті ву́йдут в об'єднану Европу як повноці́нни люде, чи дезорієнтовани, другосортни ніби-полякі*» [УнП, 77].

НІВА ж. «*n'iva 'duży obszar pola'*» [Cz94, 207].

НИГДЕ [ні́гдє] присл. Ніде. «*Н'і-гдє не ход'ат [ні в церкву, ні в костьол] – н'і одне́, н'і друге́; [нигдє]. Тут и ни ві́йдите нигдє́, бо так 'ї́е за́сти*» [Арк, 102]; **НИГДЕ** «*нигдє́ ніде*» [Горбач, 471].

НИГДИ присл. Ніколи. «*i ne v'yzbiraje n'igdy*» [Kuraszkiewicz, 154]; **НИГДИ** [ні́гди]. «*А шоп шос' з одє-жи купі́ти чи шо – ниц ні́гди, ні́гди; Бо́же Нарозє́н'е ні́гди ни ра́зом [з католиками]*» [Арк, 101];

НИГДИ «*nígdi* – *ніколи*» [Ігнатюк, 100].

НИДУХВАТ ч. «*níduxvat* ‘*niedo-bór*’» [Janiak, 134].

НИЕМЕЦ [н'іем'ец] -мца, ч. 1. Представник німецького народу. 2. Німецька армія, німецька влада. «По-тóm, е, н'іем'ец одишо́в – пришо́в сов'ёт; Тут, за Б'угом, біл'і н'ім'ец, і там Пóл'шча; **НИМЕЦ** [німец] ...Йак за німца же тáзу тóго де купіти [не було]» [Арк, 102].

НИЕМЦІ ч. Німеччина. «Хоч Тімошка боявся і́хаті до Німець, то так вийшло, што попав вуон некеп-сько» [Плева, НБіН, 5/2018, 18].

НИЕТ част. Немає. «Ярая ру-тонька, жовты цвіеть, / Чомъ тебе, Ясюлю, довго ніеть?» [Янчук86, 80].

НИКОГУТКІ займ. Нікого. «Колісь било понад 30 хатуов, то тепер-ка сім чи вуосім пустих, нема ніко-гуткі» [НБіН, 2/2017, 22].

НИКТ [н'ікт] займ. Ніхто. «А́л'е н'ікт не хóче здава́т'і; [н'іхт]. Н'іе-м'ец стрóг'ім бив, а́л'е йак н'іхт не ві́дас'т' <...>, то вун тóже пон'іма́в тóйе» [Арк, 102].

НИМКА ж., ткац. Те саме, що ШИВЧИЦЯ. [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

НИМКИ мн. «Відповідно до основного кольору спідниці мали назви: червоні спідниці – горенюхи, або хвартух —гореністик», від назви ниток – горинь, а чорні – —німки», від чорних ниток, купованих у німців» [ІК-В, 182].

НИПАТІ недок. «Ніпати = слоняться, бродить вь поискахъ» [Бессараба, 309].

НИЦ займ., незмін. Нічого. «До-жали жита до границь, до границь,

/ А нам за тое нэма ниць, нэма ниць» [Бессараба, 257]; «А типёр н'іц нимá-йе – ни корова́йа...; **НЕЦ** [нец]. А ти-пёр рóдиц'а – и не^ма́ нец» [Арк, 102]; **НИЦ** «*ніц* і *ниць* – *нічого*» [Ігнатюк, 100]; «А́лі вуон, той син, ни хтів робіти ниц» [Ігнатюк, 34]; **НИЦЬ** «Значит вона [дівчина] вже ниць не варта і буде ждати до Мисниць, коб вийти замуж» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 51].

НИЧКА -і, ж. «*нічка* і *ну́чка* – нетля, ноциця, рідко ще *тьма*» [Ігнатюк, 100].

НИЧОРТА в зн. займ. Нічого. «Ді́д нічорта не знав, а тож попано-вало – так вона сказала» [Григорук, НБіН, 6/2017, 21].

НИЩЕТИ [н'ішч'ет'і] 3 ос. одн. н'ішч'ейе, док. Нищитися; гинути, пропадати. «Ту́таі н'іхтó не живе́, гэто ш ус'ó н'ішч'ейе» [Арк, 102].

НО¹ спол. «но – але» [Ігнатюк, 100]; «На Глухови коло рикі закóпаны грóши, но нихтó йихъ нэ мо́жэ знай-ті» [Бессараба, 45]; «*jaž nide b'oli ne rujd'u, po b'udu wwas pošiw'atu*» [Ku-raszkievicz, 152]; «Не буде вона ничо-гутко робити / Но буде вона хоро-шутко ходити» [ТПУПП, 89]; Дл'а нас, наші́клад, то йе до́бре, но на́-шим д'іт'ам <...> шкóла бил'е́-йак 'і ни^ма́; Йа зна́ла, но забу́лас'а» [Арк, 102].

НО² част. 1. Ось. «Но і так ходив, аж викачев ту шерсть» [ВЗФ, 363]. 2. Отже. «Єслі вітьор такий сухий ідень чи врано, чи ввечур – такий теплий сухий вітьор – но то надходить ниж, но то буде доц» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33]. 3. Так. «[А czy je komu той folklor peredawaty?] Но, то́лодут» [НБіН,

6/2004, 16]; «*Ну і бойу́с'а з'імнá за то́йе, но*»; [То в Середопусну середу таке роблять?] «*О! так! Но, но! – то пул'о́сту*» [Арк, 102]; [А на поху́лкі не chodyty?] «*по хо́dyty // toš to na p'rovody*» [CzW, 170]. **4.** обмеж. Тільки, лише. «*Йак бат'к'і казál'і дити́ну на... назváти? – Ничо́го не казál'і, казál'і но охресті́ти; Одні но шул'акі́ – кап'усти нимá...*» [Арк, 102]; «*Там два дні помóкне той хліб а як ча́сом то но їд'о́н день*» [Ігнатюк, 69]. **5.** підсил. Аж. «*То подо мнóйу крові́ но кал'у́жа така́ була́*» [Арк, 102]. **6.** Уживають для пом'якшення наказу (як правило, стоїть після наказової форми дієслова). «*Ві́те но схова́йтеся в наме́т*» [Ігнатюк, 52].

НО³ виг. «*но* 'вигук, яким відганяють коней'» [АУМ, к. 346]; «*но!* виг. на коня “вперед!”» [Горбач, 471].

НОВИЙ ГОД ч. Новий рік; Новорічне свято. «*a po'tom / po tym 'novym 'hodov'i to iuš їest taї... te... kreš'čeń'e*» [CzW, 190].

НОВИНА ж. «*новина́, -и* свіжо викорчуваний ґрунт; [вперше зорана земля]» [Горбач, 471]; **НОВІНА** «*nowina* 'nowina'» [Tarn, m. 122].

НОВОРОДОК -дка, ч. Дитя, що тільки народилося. «*Та́я бабу́ля, що одбира́ла то́го новоро́дка бра́ла пувлітру́овку там горі́лки те́ї в ру́ки, і до ка́ждого з тих гости́ пудо́ходила*» [Ігнатюк, 55].

НОВОЧЕСНИ [новочесни] -а, -е. Сучасний, новітній. «*Вихо́д'it вс'о новочесне, у́же то́йе старо́... старо-св'е́цк'е, йак то ка́жут, у́же зан'іка́-йе*» [Арк, 103].

НОВУЦЬКІ [нову́ц'к'і] -а, -е. Новенький. «*По рубл'у́о в і^м віплат'ілі*

так'ім-о́ – то запечáтованийї нову́ц'-к'і іс фа́брик'і» [Арк, 103].

НОГІ мн., кулін. «*но́гі 'galaretka z pózek'*» [Cz94, 207].

НОЖИЦІ мн. «*но́жиці, -ц* ножиці стригти вівцю» [Горбач, 471].

НОЖКА! виг. «*но́жка!* вигук на коня, корову, щоб переступилися чи підняли ногу» [Горбач, 471].

НОЗДРАТИЙ -а, -е., перен. Такий, що з великими ніздрями. «*Ой ноздратий наш коровай ноздратий / Бо носатиє коровайниці робили*» [ТПУШ, 145].

НОЗЯ ж., пестл. «*но́з'а, -і / ну́жка, -и* дит. нога» [Горбач, 471].

НОРИЦА ж. «*но́рица, -і* рід недуги товару [домашніх тварин]» [Горбач, 472].

НОРКА ж. «*Норка то миш, бо миши є пород мнуго*» [Бартошук, НБІН, 5/2017, 26].

НОСЕННЯ [нос'ен':а] -а, с. Носіння; використання. «*Од Спáса бері рукави́ц'і до пáса, од Сплéн':а – на нос'ен':а*» [Арк, 103].

НОСИЛИ мн. «*nos'lyty 'dražek do noszenia wioder z wodą'*» [Cz Atlas, m. 103].

НОСИЛКІ мн. «*nos'y'łki*». Те са-ме, що НОСИЛИ. [Cz Atlas, m. 103].

НОСИЛЬЦЕ с. «*На круту гору ідучи, / Коромислом воду несучи. / А її милий стрічає, / З плечи носильце здоймає*» [Рижик, 263].

НОСИТИ недок. **1.** Переносити що-небудь. **2.** Вдягати щось з одягу. «*Бабу́ї й дивкі́ в нас пра́ве одна́ково ході́ли, тільки що бабу́ї носі́ли каптурі́*» [Ігнатюк, 57].

НОСИЩЕ [носі́шче] -а, с., анат., згруб. Великий ніс. «*Ой да́йте*

ру́чнишче, абі́ вте́рти носі́шче. (Весі́льна пісня)» [Арк, 103].

НОСІЛКА ж. «*nos 'ilka 'nosidla do poszenia dwu wiader wody*» [AGWB VI, m. 149].

НОСОК ч. «*носóк, -ска́ кінчик, капа черевика*» [Горбач, 472].

НОТОВАТИ [нотова́т'і] -у́ю, -у́єш, недок. Фіксувати; записувати. «*Вла́с'н'е ё́того вс'о́го не мо́жна зна́т'і, бо то ни н'іхто́ не нотова́в*» [Арк, 103].

НОЧВИ мн. «*но́чви, -о́ў ночви*» [Горбач, 472].

НОЧКА [но́чка] -и, ж. Те саме, що МИШАЧА ПТАШКА. [Арк, 103].

НОШИ мн. 1. «*n'oşy 'drażek do poszenia wioder z wodą*» [Cz Atlas, m. 103]. 2. «*n'oşy 'kabląki do poszenia siana*» [AGWB V, m. 56].

НОШКІ мн. «*n'oşki*». Те саме, що НОШИ-1. [Cz Atlas, m. 103]. 2. Сітка для перенесення сіна. «*śino i ov'sanku namiśaiut / i ta'ki 'noški bu'ty*» [CzW, 57].

НУ Й [ну ї] у зн. єдн. спол. І; та. «[Молодому] *му́сила бу́ти руба́шка ну ї б'іл'ійо́ сту́д'н'е, о*» [Арк, 103].

НУ НЄ? [ну н'є?] ствердж. част. Те саме, що НЄ, А ЧОГО. «*В:е-л'іку́й копа́нці'і пра́лі сорочкі́. Ну н'є?*» [Арк, 103].

НУ¹ [ну] част. 1. підсил. І, а. «*Зачерпне́ш тих дров берéмн'е – ну вже несéш до ха́ти; Ну і то все так'ї́ї бул'і назва́н'а [урочищ]; [ну н'є?]. В:ел'іку́й копа́нці'і пра́лі сорочкі́. Ну н'є? А в малу́ї то зам'іс'ат' той прис'н'ак*» [Арк, 103]. 2. ствер. Так, авжеж. «*Ви правосла́вни? – Ну; [ну-ну] Ход'і́лі на ж'іто, на Їу́рїа ход'і́лі, а тепéр то вже нема́, вже не хóд'ат. Ну-ну, кача́л'іс'а; [ну-ну-ну] Їайéчка кача́л'і, н'іск'і так'ї́е*

кра́-шани йайéчка, ну-ну-ну, надб'ітку б'іл'іс'а» [Арк, 103].

НУ² [ну] у зн. присл. Надзвичайно, найкраще. «*А так л'уб'ілі менé л'уде, же ну...*» [Арк, 103].

НУ³ виг. 1. 'вигук, яким відганяють овець' [АУМ, к. 349]. 2. 'вигук, яким відганяють корів' [АУМ, к. 347].

НУ⁴ [ну] сл.-параз. Часто повторюють, не надаючи йому жодного лексичного значення. «*Вже в Жука́х тиеш так [говорять], а́лі тро́ху ни так, йак у нас. [Що не так?] Ну йа зна́йю? Там йа́кос' ну ни так*» [Арк, 103].

НУДІТИ недок. «*Нудити = скуцать*» [Бессараба, 318].

НУ́Ж ч. «*ну́ж, ножа́ ніж, ножик*» [Горбач, 472]; **НУ⁰Ш** «*нио́ш 'но́з'*» [Cz Nosów, 155].

НУЖДА ж. «*nuż'da 'robactwo*» [Tarn, m. 179].

НУЖНО присл. Потрібно. «*nuż-no 'było v 'domi roma'yatí 'matc'í // 'matka 'była mo'ia bol'na'ia*» [CzW, 191].

НУЗДРИ мн. «*ну́здри, -ю́ / хра́-пи, -ю́ ніздрі, храпи*» [Горбач, 472].

НУМЕРИ [нумéри] -ів, мн. Господарства. «*Було́ д'ів'яно́сто нумéр'ів, в цім в'іс'імдес'ат с'ім правосла́вних украї́нс'к'іх, три нумé-ри було́ катол'іцк'і*» [Арк, 103].

НУОЖКА ЗА НУОЖКОЮ фраз. Повільно. «*Пока учителька приде – а ще як ідут дві́ [учительки-подружки], нуо́жка за нуо́жкою, бо ж тия кляси порозтягувани по ці́лум селові – то в нас лекція тривала 15 мінут*» [НБіН, 6/2020, 24].

НУРКОВАТИ *недок.* «Нурковати = нырять» [Бессараба, 319].

НУТРАК *ч.* **1.** «Нутракъ = полукастр. кабанъ» [Бессараба, 319]. **2.** «*Нутрак (кінь з аномалією в розвитку статевих органів)*» [Лабович, НБІН, 1/2017, 24].

НУЧЛІ^Е *ч.* «Нучліѣ = ночлегъ, ночное въ лѣсу съ лошадьми, волами» [Бессараба, 309].

НЯМАТИ *недок., дит.* Те саме, що ГАМАТИ. [НБІН, 4/2021, 27].

НЯМ-НЯМ *дит.* Те саме, що ГАМ. [НБІН, 4/2021, 27].

О о

О¹ [о] виг. Виражає різні емоції – від здивування, страху до захоплення. «*О! тійї то галк'ї [печені кулінарні вироби] бул'ї до-о-обр'ї*» [Арк, 104]; «*С картóфл'ї то бáрзо до́бре [вода, в якій варилася]. А шче йак окропíти йе чим, – о! то вже бул'ш ничóго не трéба*» [Арк, 109]; «*О! йак там отро́ку назбирáлос'!*..» [Арк, 112].

О² прийм. 1. У зн. літ. 'про'. «*Йéжел'ї рoсхóд'иц':e o народóвос'ц'ї укрáйїн'ску, ну то тáм ужé за Б'ел'ск до Черéмухи'ї, то там ужé укрáйї-нц'ї*» [Арк, 104]; «*А вонá гóвóрит по-рúс'к'ї і хúтко – йа тóже не розберу́, о што хóд'ит*» [Арк, 104]. 2. У зн. літ. 'об'. «*Пу^од стиною стану, о стину опруся...*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2000, 38]. 3. У зн. літ. 'за'. «*do š'koły o 'des'et' kilo'metruw*» [CzW, 147].

О³ [о] 1. част. вказ. Ось; ось так; ось туди. «*О тудí, за Гáйновку, то там ужé б'елорúси, бул'ш по-беларúски*» [Арк, 104]; «*А тепér на коврítках сукáють, шпéня о сюдí в коврítок вложу́ і так сучу́*» [Ігнатюк, 61]. 2. част. ствер. «*[Молодому] му́-сила бу́ти рубáшка ну ї б'іл'ийó спúдн'е, о; Дес' йак'іс' куст чи штос', то коп мёрлиї... пáл'ц'ом мёрлого (так чу́ла йа) доткнóвс'а, то бíто не бóде, о*» [Арк, 104]. 3. част. підсил. «*А з коровайом – то так о било*» [Лабович, НБіН, 3/2018, 32]; «*Ja wziaw wsadiw w ohoń taki kusok o, szunu*» [TG, 191].

О⁴ [о] ? «*Просим егомосьцї о політику, / О бочку пива, о музику*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 35].

О⁵ сл.-паразит. Вживають на місці паузи. «*І там сiпал'ї такó вже*

ку́нками з'áрка, о, так, так, такó окру́х, о, і вже туйу кúрку стáвил'ї в серéдину» [Арк, 104].

ОБ [об || оп] прийм. Про. «*[Як вам жилося на заході Польщі?] Там хаз'áйствовали'ї, áл'е ни оп чім ни дбáли – все ху^от'їли назáд^м прийíхати*» [Арк, 104].

ОБАДВА [обáдва] числ. Обидва. «*Ужé йак м'ін'áйут [руку, тримаючи вінець], то обáдва м'ін'áйут'*» [Арк, 104].

ОБАЛЬОВАТИ недок. «*обáл'овати* підгортати: *сýшка обáл'уйе / обóруйе картофл'и*» [Горбач, 472].

ОБАПУЛ¹ ч. «*Обáпуль = доска съ выпуклой стороной*» [Бессараба, 309].

ОБАПУЛ² присл. 1. «*Обáпуль = по об'їмь сторонамь р'їки*» [Бессараба, 309]. 2. По обидва боки. «*Як умре, клалі і по дiсь день кладут свечане зi'ле так обáпул*» [Лабович, НБіН, 4/2020, 35]; «*Jak hołowa, to ro oboch bokach hołowy [освячені квіти]. Di'lit'sia na połowini i ro obaruł kla-det'sia*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 38].

ОБАРАНКИ мн., кулін. Бублики. «*Чула, чула, иды до мэнэ – купы сэлэдэць, обаранки*» [Бессараба, 68]; «*a bulka ide do hrutady do śleziū, sy do obarankiū*» [Kuraszkiewicz, 156]; «*Як вже трохи на гостинах по-гостили, то бабуля (баба повитуха) брала в руки пляшку горілки та тарілку, на якій лежали маленьки бублики звані у місцевій говірці —обаранками, і підходила з тим до кожного гостя*» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25].

ОБАРАНЧИКИ мн., кулін. «*обарáнчики – бублики*» [Ігнатюк, 100].

ОБАРИНОК ч., кулін. «обарі́нок, -нка обаранка, бублик» [Горбач, 472].

ОБАЧИТИ док. Побачити. «Але хтось обачит, увагу зверне...» [Гаврилюк, НБІН, 5–6/2001, 3]; **ОБАЧІТИ** «В К'їюв'і воні ход'іл'і, там Лавра йес'т', і воні ход'іл'і обач'ім'і» [Арк, 104].

ОБГАРАНИЙ [обгáраний] -а, -е. Обгорілий. «Мойá хата вже була обгáрана» [Арк, 104].

ОБГОГОТАТИ док. Привітати з Новим роком. «І так кáжда дівчина по два хадзяї обгоготáла» [Ігнатюк, 77].

ОБГОРТАТИ недок. «обгортáти підгортати плужком: обгортáти сүшкою картóпл'у» [Горбач, 472].

ОБГОРУВАТИ недок. Те саме, що ОБГОРТАТИ. «süška obh'orivaty kart'oxly» [Kuraszkiewicz, 154]; **ОБОРЬОВАТИ** «обóр'овати підгортати плужком: одкладн'і обóр'уйут» [Горбач, 472]; **ОБОРУВАТИ** [обóрувати] [Арк, 105].

ОБГАЛУШИТИ док. Оборвати, напр. яблука з дерева. [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

ОБДЖИГОЛІТИ док. Обстригти. [Лабович, НБІН, 4/2022, 33].

ОБДИРАТИ недок. «обдирáти, обдérти дерти гречку на крупи» [Горбач, 472].

ОБЕЗЯНА ж., перен. Страхище. «Ставили у брамі страшило. Робілі такую обезяну з соломи» [Лабович, НБІН, 3/2007, 37].

ОБЕРЕМОК ч. «Обэрэмокъ = охапка» [Бессараба, 309].

ОБЕРНУТИСЬ док. Перетворитись у когось; стати кимось іншим. «Иван обэрнүвся в бұцьна и хóдит лѣтом и вэсною по болóти,

збирáе, збирае йих [плазунів] и нэ може нияк позбирати» [Карский, 165].

ОБЕРОК ч. Давній танець. «Пригостившись [на весіллі], дівчата просили дружбу вивести їх на двір погуляти. Танцювали завіруху, коза-чок, гайдука, польку, обертас, оберок, краков'як» [Б, 297].

ОБЕРТАС ч. Давній танець. «Пригостившись [на весіллі], дівчата просили дружбу вивести їх на двір погуляти. Танцювали завіруху, коза-чок, гайдука, польку, обертас, оберок, краков'як» [Б, 297].

ОБ'ЄДНЯ ж., реліг. «об'їедн'а, -і богослужба в наміченні» [Горбач, 472]; **ОБЄДНЯ** «І там [у каплиці] одб'івáйец':а об'єдн'а по... слүжба по покóйн'іков'і» [Арк, 104].

ОБЖЕРТУХ ч., знев. Той, хто багато їсть; ненажера. «Пастух-обжертух – вдома їст, вийде за ворота і знов хлїб до рота» [НБІН, 2/2009, 14].

ОБЖИНОК ч., обряд. «obżynok 'bukiet święcony w dniu Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (15 VIII / 28 VIII)'» [Dudek, 193].

ОБЖОНДОК -ндку, ч. «обжóндок – порання біля господарства» [Ігнатюк, 100].

ОБЗИВАТИ [обзивáт'і] -áйу, -áйеш, недок. Називати когось, використовуючи прізвиська чи зневажливі ймення. «Тої украї́йнец' так похáмс'ки на тóго обз'и'вáв йогó кацáпом» [Арк, 104].

ОБИВАТЕЛЬ [обивáтел'] -а, ч. Громадянин. «Ми, йак то кáже, обиватéл'і пóл'с'к'і, бо в Пóл'шч'і живéмо» [Арк, 104].

ОБИЛТИСЬ [обіл'ітис'] 3 ос. одн. обіл'іц'а, док. Відбілити сіре полотно після ткання. «То трéба по-пот'агати ниділ' три, а мóже, шті-ри по пóплави, коб вонó вбил'іло', и йак обіл'іц'а, тоді вже полотно́, вже сорóчка, кошул'а» [Арк, 104].

ОБИРАТИ [обира́т'і] -а́йу, -а́йеш, недок. Очищати картоплину від шкурки; [обира́ти]. [Арк, 105].

ОБИЧАЙ ч. Звичай. «А як в ко́го не годува́лися діти, вмира́ли діти, то такий обі́чай був: на са́мий перу́од вихо́дить...» [Ігнатюк, 66].

ОБИЧАЙКА ж. 1. «*obuśajka* 'kabląk sita'» [Cz Nosów, 155]; **УБИЧАЙКА** ж. «*ubućajka* 'otok sita'» [Janiak95, 85]. 2. **ОБИЧЕЙКА** [об'і-ч'ейка] -и, ж. Кругла основа звiзди колядників. «П'ерви́ р'ет, напри-м'ер, рóб'іш твiа́зду – об'іч'ейка одна...» [Арк, 105].

ОБІД ч. 1. «обід, -у / *полуден', -дн'а обід, полуденок» [Горбач, 472]; **ОБІД** ч. «Обі́дь = парадный или праздничный обі́д» [Бессараба, 309]. 2. «обід, -у стипа [поминки]: по умéр-лomu виправл'а́йе обі́д» [Горбач, 472].

ОБИДАТИ -аю, недок. «обіда́ти – їсти сніданок» [Ігнатюк, 101].

ОБИДИШНІЙ [об'ідишн'ій] -а, -е. Такий, що стосується обіду (середини дня). «Об'ідишн'е молоко́» [Арк, 105]; **ОБ'ЄДИШНИЙ** «Бері об'єдишне молоко́» [Арк, 104]; **ОБІД-НІШНИЙ** [об'ідн'ішній]. [Арк, 105].

ОБІДНЯ ж., реліг. «...А заколя-довані гроші йшли до спільної —каси́. Ми платили ними за забаву

на Ганну (7 серпня), а окрім того, ще у січні, справляли —обі́дню— замовляли в церкві молитву за збуцьку молодь та приготувляли почастунок з тан-цями» [Лабович, НБiН, 1/2008, 7].

ОБІД ПО НЕБОЩИКОВИ ч., обряд. «*o'bid po neboszczykowy* 'styrpa'» [CzD, 162].

ОБІРУЧ присл. «Обі́ручъ = об'їими руками» [Бессараба, 309].

ОБИРКА -і, ж. Зменш. до **ОБОРА**¹. «обі́рка – хлівчик для корів» [Ігнатюк, 100]; **ОБУОРКА** «обу́рка» [Ігнатюк, 100].

ОБИЯК ч. «*obiak* 'bijak'» [Cz Atlas, m. 7].

ОБИЯЧ [об'ійа́ч] -а́, ч. Вузька і довга тканина, якою давніше солдати обмотували ноги вище черевик; своєрідна обмотка литки ноги. «То́ї, ка́же, об'ійа́чам'і зав'іну́в но́г'і...» [Арк, 105].

ОБ'ІДАТИСЯ ЯК БОЧКА фраз. Про ненаситного. «Того, що об'ідається як бочка, у сьолах т́іні Чижи́ називаю́т – латуо́к» [НБiН, 4/2021, 27].

ОБЛЄВАНЄ с., обряд. «*Z Pro-wodami związany był też zwyczaj oblewania się wodą*» [НБiН, 2/97, 36].

ОБЛИВАНИ ПОНЕДІЛОК ч., обряд. «*Oblywany Poniedziałek Wielkanocny*» [Dudek, 193].

ОБЛІХ ч. Неоране поле. «*ii'ho* [обмолочені стебла льону] *vutáhnu' na x'viru / deś na ob'liħ* [везуть]» [CzW, 104].

ОБЛІЧИТИ [обл'іч'іт'і] -у́, -чи́ш, док. Порахувати, підрахувати. «Кá-же, обл'і́чі, ку́л'ко нам на три ра́зи нам трéба, ка́же, отда́ти по питна́-цям рубл'у́в» [Арк, 105].

ОБЛОК ч. «*obl'ok* ‘obłok’» [Cz94, 207].

ОБЛУГ ч. «*oblüg*, -ога переліг, запущене поле» [Горбач, 472; Арк, 105]; **ОБЛУ^ОГ** «Облудгъ = заброшенное поле съ слѣдами грядокъ и бороздъ» [Бессараба, 309]; **ОБЛОХ** ч. «*obl'ox*» [AGWB VIII, m. 303]; **ОБЛУХ** [Janiak95, 85]; **ОБЛУ^ОХ** ч. «*obl'uoḥ* ‘odłóg, pole nie uprawiane przez wiele lat’» [Cz94, 207].

ОБЛЯМКИ ж. «*obliamki* – назва оздоблення на підляській спідниці з наших внизу різнокольорових стьожок» [Ігнатюк, 100]; «*Нашіте под сподом полотно на спудниці на-зивається підбілкою, а нашити на її верху широкі стьожки називаються облямки*» [Ігнатюк, 54].

ОБЛЯМОВАНИ -а, -е. Зшитими стрічками на спідниці. «*Хвартухі малі облямувки, хвартушкі теж були облямовани*» [Ігнатюк, 59].

ОБЛЯМУВКА -и, ж. Те саме, що ОБЛЯМКИ. «*Хвартухі малі облямувки, хвартушкі теж були облямовани*» [Ігнатюк, 59].

ОБМАЦАНІЙ [обмацаний] -а, -е. 1. Такий, якого обмацували (у багатьох н. пп.). 2. етн. Обв'язаний обрядовим рушником. «*Був так'ї києчний, тойе [коровай] нар'їзував був, и такó обмацаний такім ручником, і кáждому клав тойе, і вс'ї клáл'ї грóш'ї*» [Арк, 105].

ОБМОЛОТИТИ док. «*obmolotiti*, -чú зверха обмолотити: *обмолотити ціпáми снўп*» [Горбач, 472].

ОБНЇЖКА ж. «*obnijka*, -и вовна при чесанні [?]» [Горбач, 472].

ОБОВІЙОНСКИ [обовійонски] -у, мн. Обов'язки; певні види роботи. «*И на мене вже обовійонску дужо перейшло, бо не^у було тáта*» [Арк, 105].

ОБОВІЙОНСКОВО [обовійонскóво] присл. Обов'язково. «[Що давали батьки за дочкою?] *Йа знайу, што давáл'ї? Корóву обовійонскóво – то вже корóву дáт'ї*» [Арк, 105].

ОБОЄЦ ч. «*obojec*, -ўйца чохла [манжет] сорочки» [Горбач, 472]; **ОБОЄЦЬ** «*ob'ojec* ‘mankiet’» [AGWB IX, m. 491]; **ОБУЙЦІ** мн. «*ob'ojci* ‘mankiety’» [Tarn, m. 33].

О БОЖЕ МОЙ виг. «*o boże moj / oj*» [CzW, 30].

ОБОЙЧИК ч. 1. «*ob'ojcyk* ‘mankiet’» [AGWB IX, m. 491]. 2. «*ob'ojcyk* ‘drewniana oprawa przetaka’» [Cz94, 207].

ОБОЛОК -а, ч. «*obolok* – хмара» [Ігнатюк, 100]; «*Як сонце сходило ясно то мала бути добра погода, а як сходило і були оболони то мала бути зміна погоди*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

ОБОЛОКАТИСЯ недок. «*obolokatisia* = надѣвать бѣлье» [Бессараба, 309].

ОБОЛОКО с. «*oboloko* = облако» [Бессараба, 309].

ОБОЛОНА ж. «*obolona* || *obol'ona* ‘biel’» [AGWB VIII, m. 344].

ОБОЛОНЬКА ж. Хмаринка світлого кольору. «*Ани хмуроньки, ни оболоньки / На мою росу косу...*» [Янчук86, 81].

ОБОРА¹ [обóра] -и, ж., будів. 1. Приміщення для зберігання снопів і соломи. «*Таку́йу ми на́решти́ зроби́л'ї крийу́в^фку – така́йа бу́ла обóра в'ел'їка*» [Арк, 105]. 2. Приміщення

для домашніх тварин. «Дл'а бідла цилком добре було, бо була обора; У нас тут було... була обора <...>, свіни годовал'і дужо» [Арк, 105]; «У своїй садибі господар будував другий хлів, який в говірці називається —обо-рою». В оборі господар тримав ко-рови і вівці» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 20].

ОБОРА² ж. «ob'ora || ob'orsa 'sznur do wiązania łąpci łukowych'» [AGWB IX, m. 486].

ОБОРЕМ'Є [оборем'є] -м'я, с. Те саме, що БЕРЕМНЄ. «Ходіл'і дрóва носіл'і, збирал'і оборем'є» [Арк, 105].

ОБОРОГ [оборóг] -а, ч., будів. Пристосування для зберігання сіна чи соломи на чотирьох підпорах з підйомним дашком. [Арк, 105]; **ОБО-РУГ** «обор'уг, -ога оборіг: обор'уг на штирóх сто'убáх» [Горбач, 472]; **УБУРОХ** «ubur'ox 'bróg'» [Janiak95, 85].

ОБОРОЧАТИ недок. ? «Вуон тобі^е помагає, бо твою жуонку оборочає» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9].

ОБРАЗ ч. Ікона. «Принесе сіна в'язочку і коляду – жито і в куток ставлят коло образ» [Вищенко, НБіН 3/92, 20].

ОБРАЦАТИ недок. Повертати. «Як баба в цьонжи ходіла, то як щось смерділо то щоб вона́ голові не обра́ла, бо в дитини́ буде з гóрла смердіти» [Ігнатюк, 84].

ОБРЕСК док. «Обрэскъ = опухъ, обрюзгъ» [Бессараба, 309].

ОБРИЗУВАТИ [обрізувати] -уйу, -уйеш, недок. **1.** Укорочувати що-небудь (у багатьох н. пп.). **2.** Чистити картоплину від верхньої шкур-

ки. [Арк, 105]; **ОБРИЗОВАТИ** «обрізувати стругати, чистити, лупити [лушпину з картопель, яблук: обрізувати картофл'у, йáблука]» [Горбач, 472].

ОБРОК ч. «obr'ok 'pokarm dla koni'» [Tarn, m. 133]; **ОБРУК** «obruk 'obrok, owies z sieczką'» [Cz94, 207]; **ОБРУ^ОК** «obr'ok» [Cz94, 207]; **ОБР'УК** «обр'ук, -óку січка з зерном як корм: обр'ук кóнум» [Горбач, 472].

ОБРОНЧКА ж., обряд. Обручка; шлюбний перстень. «Вилівали воск. Вилівали і дівіліся. Як вийде штось кругленьке, подобне до обрончки, то буде в твоєму рокові шлюб теї дівчини» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4; Арк, 106].

ОБРОСЛЯНИ «обрóс'л'ани] -а, -е. Зарослий, неголений (про чоловіка). «А вун за йакійс' [час] тóйе... такій, кажú, обрóс'л'ани, бородáти тóйе... пришóв» [Арк, 106].

ОБРОТЬ ж. «obr'ot' 'uzdeczka'» [Tarn, m. 110].

ОБРУБИ мн. «обр'уби цямриння колодязя: обр'уби дерев'яни» [Горбач, 472].

ОБРУГАТИ [обругáти] -áйу, -áйиш, док. Насваритись. «То там ше одна́ дівчина була, то там вона́ обругáла: —А шо тоб'і, шо ми так говоримо?!» [Арк, 106].

ОБРУС ч. Скатертина. «Дайте нам кола, кола / Обруса до стола» [Янчук86, 90]; «stavlaiut' stu'la nak'rytoho 'obrusom s bu'ketom» [CzW, 119; Ігнатюк, 100].

ОБРУСОК¹ [обр'усок] -ска, ч. Те саме, що ОБРУС. «Обрусокъ = скатерть» [Бессараба, 309]; «obr'usok 'obrus'» [Tarn, m. 44]; «обр'усок» [Горбач, 472]; «obr'usok 'obrus samo-

działowy» [Cz Nosów, 152; AGWB VI, m. 121; АУМ, к. 290]; «Обруск'і іс собойу молодайа йак йіде, берэ на... Йак завезут вжэ, то стёл'е на стул, кўл'ко вонá майе – дванáцит, чи дэ-сит', чи кўл'ко...» [Арк, 106]; **УБРУ-СОК** [убрусок]. «С'їєно пунстїлá-йец':а пунт убрўсок [на Рїздвяну вечерю]» [Арк, 106]; «toš ĭa 'taĭu še štyru ub'ruski na st'ib» [CzW, 107].

ОБРУСОК² ч. «обрусок, -ска брусок гострити косу» [Горбач, 472].

ОБРУЧ ч. «obr'uč 'obręcz na kole» [Tarn, m. 106]; **ОБРУЧ** «'obr'uč» [Cz94, 207].

ОБУБОНІТІ док. Те саме, що ВИБУБНІТІ. [Лабович, НБІН, 3/2021, 28].

ОБУВ'Є [обув'їе || обуй'їе] -а, с., збір. Взуття. «Обуй'їе кїдал'ї, пантóф-л'ї, йак вжэ, е, с'áде такó і вжэ до порога тудї, до двэри кїдайе» [Арк, 106].

ОБУМЕРЩИНА [обумершчина] -и, ж. Велика смертність серед людей. «В нашо́му сел'ї обумершчина – і шко́ли не^мма́йе; А тепэ́рка там в ту́й в:йóсци так са́мо обумершчина» [Арк, 106].

ОБУТЕ с., збір. Взуття. «Пошто будете там дерті обу́те – зараз скїдай, а ковзатїся то йді босо» [Гав-рилюк, НБІН, 5–6/2001, 3]; «то [по-столи] на 'caĭu 'z'imi 'byĭo naĭtyr'leĭše obu'te i naĭlipše» [CzW, 90]; **ОБУТ'Є** [обут':э]. «Ми то́йе обут':э и соб'ї вз'ал'ї, шо пасувáло» [Арк, 106]; [обу-т':е] «Розл'їч'ївса, здав пос'ц'эл', ода́в то́йе обут':е» [Арк, 106].

ОБУТИ док. «обу́ти, обуйу взути» [Горбач, 472].

ОБУТОК [обу́ток] -тка, ч., збір. Те саме, що ОБУТЕ. «Вс'е

бос'акóм отак'ї ход'їл'ї. Хто там обу́ток м'їэв?» [Арк, 106].

ОБУХ ч. «ob'ux 'obuch, tępo zakończona część siekiery» [Cz94, 207].

ОБХОДИ мн., обряд. «На третій день Трійці дуже часто відбувалася процесія по полях. <...> Коли процесія повертала до села, то кожна сім'я виходила на подвір'я, де стояв накритий скатертиною стіл і лежала буханка хліба. Цей звичай на-зивають —обходами» [Рижик, 261].

ОБХОДИТИСЯ недок. Користуватися. «Спочатку, коли ще не знав як з їми [жорнами] обходитися коб було льокиш то тізовав аж мнї^е очи ви-лазилї» [Петручук, НБІН, 1/2003, 30].

ОБЦАС ч. «обцás, -а закаблук, підбор» [Горбач, 472].

ОБШЕЛЬМОВАНІ(Й) -а, -е. Обдертий; обікрадений. «Хати тїї, што покїдали люде – обшельмовани, всьо облетї^ело...» [Савчук, НБІН, 2/2016, 15].

ОБШІЙКИ мн. «обшийкї, -ток залубні санки» [Горбач, 472].

ОБШИТОТ ч. «обшитóт, -тка крило залубеня» [Горбач, 472].

ОБШМУЛЯНИ -а, -е. «обшмуляни – побруджений чимсь жирним що аж блищить» [Ігнатюк, 101].

ОВЕДЕНІЄ с., реліг. Введення у храм Пресвятої Дїви Марїї. [Лабович, НБІН, 6/2022, 14]; «В нашум селї^е пўст Піліпови зачинався од 4 грудня, значит од Оведенія» [Нїна Г. НБІН, 1/2021, 9].

ОВЕНЦ || **ОВЕНЦО** (?). «Пїс-н'а йе така́йа: Гоготўха гоготїла, нїгдэ кїшки не достáла; де достáла, там і з'їла, под овенцом

посид'їла, поўну хату насмерд'їла» [Горбач, 459].

ОВЕС ч., бот. 1. «овес, воу́са овес» [Горбач, 472]. 2. «пустий овес вівсюг, дичок» [Горбач, 472].

ОВЕЧНИК ч. Приміщення для овець. «Далій вже була хата, а за хатою – овечник на овечкі, коб у стіну тепло било» [Максим'юк, НБІН, 6/2017, 25].

ОВЕЧУХНА ж. «*owieczna*» [Janiak95, 86].

ОВОЦОВАТИ недок. Плодоносити. «Залежит нам на туом, коб тоди, як дерева зачнут цвісті і овоцовати, докладно означиті сорти» [НБІН, 2/2016, 8].

ОВОЦИ мн. Фрукти – яблука і груші. «У нас церков Преображенська на могїлках і там святїлі овоци». Пор. примітку: «В Клениках та сусїдніх селах овоци це те саме, що садовина, тобто плоди садових дерев; у Києві – фрукти» [НБІН, 4/2021, 11].

ОВСИСЬКО [óвсис'ко] -а, с. Поле після вівса; **ОВСИСКО** [óвсис-ко]. [Арк, 106]; **ОВСІСКО** «*ovs'isko* || *ovs'yisko* 'pole po owsie'» [Cz Atlas, m. 118]; **ОФСІСКО** «*'ofs'isko*» [Cz94, 208].

ОВСЯНКА ж. Вівсяна солома. «*a kor'myły to tak // 'śino i ov'śanku na'mi'saiūt*» [CzW, 57]; **ОВСЕНКА** «[овс'єнка]» [Арк, 106]; **УВСІНКА** «*uws'inka*» [Kuraszkiewicz, 149].

ОВШЕМ присл. Взагалі. «*oušet s'ynku to žen'ys'a*» [Kuraszkiewicz, 153]; **ОВСЕМ** [Лесів97, 89]; **ОФ-ШЕМ** вст. сл. «*ofšet / 'dobre pere-no'čij*» [CzW, 146].

ОГЛЕДЩИНА [оглédшчина] -и, ж., обряд. Попереднє знайомство батьків молодого з хазяйством молодої; оглядини. [Арк, 106].

ОГЛОБЛЬОВЕ с., обряд., субст. «Це була традиція частувати горїлкою гостей, які вже сидїли на возах і від'їжджали додому. Оскільки на Підляшші найпоширенїшими були вози з голоблями, цей звичай звали і зуть досї **оглобльове**» [Лабович, НБІН, 3/2007, 38]; «Цїкаво, що на сьолах пуд Гайнувкою **оглобльовим** зветься остатні кілішок горїлки, которого дають тому, хто вже виїж-джає з гостїни і сидїт на возї – на одхўдне (од слова *оглобля* у возї). – Куме, ще мусово **оглобльове!**» [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

ОГЛЯДИ мн., обряд. Оглядини господарства нареченого. «*A jak zladujúcie, to tohdy szcze pojede bat'ko ú ohlady, tudy úže do joho, ohlediti jakije tam, szto je, czy bohaty...*» [TG, 196]; **ОГЛЕНДИ** «*oglendy 'ogłędziny, odwiedziny młodej w domu przyszłego męża'*» [Cz94, 208].

ОГЛЯДИНИ мн., обряд. «Якщо сватався парубок з їншого села, то родичї молодої їздили до нього на оглядини» [Б, 287]; **ОГЛЄДИНИ** мн., обряд. «За тиждень від заручин здебільшого в недїлю, відбувалася третя частина дивоснубів, яка була звана оглєдинами або огльондами» [Ігнатюк, 2/98, 26]; **УГЛЄДИНИ** «*uhl'edy-ny 'odwiedziny z rodzicami w domu konkurenta'*» [Janiak95, 85]; **ОГ-ЛЬОНДИ** [Ігнатюк, 2/98, 26].

ОГНИК ч. «Якщо жїнка [вагїтна під час пожежі] —злапається за їнше місце тіла напр. за шию, то в

дитини на тому місці буде червона цятка тзв. —огник» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 28].

ОГНИСКО с. 1. «ohn¹ysko _miej-sce, gdzie pali się ogień» [Cz03, 379]. 2. **УГНИСКО** с. Вогнище. «v¹nosy na dvou¹rie // ug¹niska še pa¹liiu» [CzW, 205].

ОГО част. Так (із захопленням). «ale ton ra¹živil bu¹to to bo¹haty / o¹ho / o¹ho» [CzW, 74].

ОГО, ГО, ГО, ГО! виг. Уживають у пісні, що її виконують на Гоготуху. «Ого, го, го, го! Козо-небого!» [Рижик, 268].

ОГОВОРИТИ док. «ог¹говори-ти, -р¹у / опл¹отков¹ати обмовити когось» [Горбач, 459].

ОГОРОДЖА ж. «огор¹оджа, -и [огорожа] з жердок» [Горбач, 459].

ОГОРУДЧИК [огор¹удч¹ік] -а, ч. Невелика частина огороженого городу. «А вна¹, ка¹жут, с¹ід¹іт отак¹о ко¹ло с¹т¹іні¹, а качк¹і крич¹ат в огор¹удч¹іку» [Арк, 106].

ОГОТУХА ж., реліг. «Оготуха, гоготуха, готуха, голотуха – під-ляська назва вечора, який попере-джує Новий Рік, а також усіх обря-дових дій, пов'язаних із ним» [ТПУПП, 306]; «Огот¹уха – то Баг¹а-тм¹і в¹еч¹ір, х¹од¹ат¹ шчодру¹йут¹; Вз¹ав-тра Нові рук, а то св¹ет¹і в¹ечур – Огот¹уха» [Арк, 106].

О ГОЯ, ГОЯ виг. Початкові слова пісні про зельмана. «dif¹čičēta s¹ři¹vaiut za¹mana tag z¹vano¹ho // —o / ho¹ia / ho¹ia // i x¹torc¹у pry¹cho¹dat i ro¹to¹haiut im» [CzW, 131].

ОГРАБИНА ж., бот. «ohrab¹yna 'jarzab pospolity zw. Jarzębina; Sorbus aucuparia L.» [Pastusiak, 81].

ОГРОДНИК ч. «огродныкъ = садовныкъ» [Михальчук, 554].

ОГУЛКІ [ог¹улк¹і] -лок, мн. Тиждень після Провідної неділі. **ОГУЛЬКІ** [ог¹ул¹к¹і]. «А в¹же йак повеч¹ерайт, то бу¹л¹і в¹же Ог¹ул¹к¹і назив¹ал¹іс¹ – тої ц¹іли т¹іжден¹, то обл¹ів¹ал¹іс¹а б¹арзо» [Арк, 106].

ОГУЛОМ [огулом] присл. 1. Купувати не одну річ, а цілою партією; гуртом. 2. [огулом]. Робити що-небудь разом з усіма. «У нас огулом не п¹асл¹і худ¹обу» [Арк, 106].

ОГУЛЬКА ж., обряд. Веснянка. «Спів¹аємо старовинну пісню «ог¹уль-ку» – така веснянка» [НБіН, 3/2017, 8]; **ОГУЛЬКИ** мн. «На півночі Під-ляшшя пісні, які співали від Великодня до Провід, називали —рогульками, —гульками, —ог¹ульками, очевидно, тому, що виконувалися вони на розі села» [Рижик, 260]; **ОГУЛЬКІ** мн. «Зара по Великодні співали огулькі, а послі веснянкі. Воно і тоє, і тоє лі-чить¹ся весновоє» [НБіН, 4/2020, 7]; «Огулькі співали од Великодня до Про-вуод, а од Провуод до Вшестя то в¹же весняниє» [Лабович, НБіН, 4/2013, 42].

ОГУЛЬНИ -а, -е. 1. Спільний (у користуванні). «Пасвиско було огуль-не» [НБіН, 4–5/96, 25]; **ОГУЛЬНИ** -а, -е. «ог¹ульни – загальний» [Ігнатюк, 100]; «Ш¹апка то огульна назва на-крітя голові» [Ігнатюк, 71]. 2. Ужи-ваний в окремих місцях, що об'єднані деякою спільністю. «Може, в огул¹них м¹естах то того не думал¹і, а так йак т¹ут¹а де-не-де, то в¹же д¹умал¹і в¹же» [Арк, 107].

ОГУЛЬНИК [огу́л'ник] -а, ч., кулін. Гречаний пиріг. «Огу́л'ник – та́кі пирі́'х з грéчки» [Арк, 107]; «Колектив з Добриводи приготував огульник, траву з гречаної каші, та грибові котлети» [НБіН, 2/2010, 4].

ОГУЛЬНОГІМННИЙ

[огул'но-гм'ін:ій] -а, -е. Спільний для всіх населених пунктів однієї гміни. «Там в Дубич таку́йу огул'ногм'ін:у побуду-ва́л'і [школу] і вже тип'ір та́ка́йа, йа́к то назива́йец':а гм'ін:а зб'іро́ва шко́ла» [Арк, 107].

ОГУЛЬНЯК мн. Огульна серед-ня школа. «В той час —огульнякі, як говори́лось про та́кі школи, не були в пошані» [Оверчук, НБіН, 4/2006, 29].

ОГІР ч. «og'er 'ogier'» [Тарн, м. 157]; **ОГІР** «огир, -а жеребець: о́гир з йéйцима» [Горбач, 472].

ОГІСКО с. Об'єднання (осередок) людей за інтересами. «Послі пушов до рольнічої школи в Бі́льську і до огніска музичного» [НБіН, 4/2022, 18].

ОГУЛЬНО присл. Спільно; разом. «хо́ду́ту о́гулно́ копу» [CzW, 57].

ОД [од] прийм. 1. Від; од. «Брат му́й був од шис'т' рок мо́лодши́й од ме́не» [Арк, 107]. 2. За мене. «И мо́я́ ста́рша сестра́ по п'іт'і... п'іт'і л'ет би́ла ста́рша од ме́не» [Арк, 107]. 3. «Вона́ [ріка] вит'іка́йе од о́з'ера» [Арк, 107]; «Але як злапали злодія од солоніни, то ві́шали йому той кусок на плечи і гна́лі через сьоло» [Григо-рук, НБіН, 6/2017, 20]; «Червоноар-місти вуйшли до Курашева од сходу» [Плева, НБіН, 1/2018, 27]. 4. [уд то́го]. Від того; тому. «Лиса́ло, шо тут уд то́го похóдит' на́зва Костомло́ти» [Арк, 107].

ОДБЄРАЧКА ж. «odber'ačka 'blaszana bańka do odciągania śmietany od mleka, z kranikiem i szkiełkiem u dołu'» [AGWB VI, m. 183].

ОДБИДЛОВАТИ док. «одбидловáти відлітитися» [Горбач, 472].

ОДБІОРНИК ч. «odbiorník». Те саме, що ОДБЄРАЧКА. [AGWB VI, m. 183].

ОДБИРАТИ ДИТИНУ фраз. Помагати породіллі під час пологів. «Як ба́ба вроді́ла дити́ну то тую дити́ну одбирáла бабу́ля, яку теж назива́ють в'язкова́» [Гнатюк, 48]; **ОДБИРАТИ ДІТТИ** [одбирáти д'іє-ти]. «А ше в нас та́ка бу́ла ба́нка, шо вона́ одбирáла д'ієти, одбирáла д'ієти... Акуше́рка» [Арк, 107].

ОДБИВАЄ недок. «odbivaє s'e 'odbijanie się, skurcze wyrzucające gazy z żołądka przez usta'» [Cz94, 207].

ОДБИВАТИ ОРЛИ фраз. Відбитий слід на снігу від упалого тіла з розпростертими руками. «Ковзались те́же на гу́лиці і так ви́ковзували сте́жку, што послі всі́ на юо́й падали. Одбівали́ —орли́ на снігові» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

ОДБИРАТИСЯ [одб'іра́тис'а] недок. Збиратися; групуватися. «Одб'іра́йімс'а та́ко кúпо́у, одб'іра́йімс'а, бо то́гді бу́ло напха́не дит'о́йу те́йу ці́ле село́» [Арк, 107].

ОДБОБОВЧЕНИ -а, -е «Одбобовчены = оттопыренный» [Бессараба, 319]; **ОДБОБОВЧИВ ГУБУ** док. «Одбобовчив губу = оттопырил губы» [Бессараба, 319].

ОДВАЖИТИСЯ док. «одва́житис'а, -ус'а посміти» [Горбач, 472].

ОД ВЄКУ ВЄК [од в'éку в'ек] у зн. присл. Споконвіку. «От і

назв'я́ли Пол'ічна. І так вона іс'н'є́є Пол'ічна од в'єку в'єк» [Арк, 107].

ОДВІДКИ мн. 1. «одві́дки, -док виві́д, молитва священника над породіллею 40-го дня у церкві» [Горбач, 472]. 2. «одві́дки – відвіди́ни» [Ігнатюк, 100]; «Дитю́к наро́дівся в такéї то, в Ану́лі чи Марі́ни, іду́ть на одві́дки коле́жáнки, роді́на, кúми...» [Ігнатюк, 47]; «На дру́гий-тре́тій день бу́ли —одві́дки|| або —ро́дини||. О́двідували́ поро́дільню жінки-сусі́дки, родички» [Б, 282]; **ОДВІ́ТКИ** «Я́к і́деш на одв'і́тки, то шос' несéш з одéж'і» [Арк, 107]; **ОДВІ́ДКІ** [Лабович, НБіН, 1/2012, 15].

ОДВІ́ДНИЦІ мн., обряд. Жінки, що одві́дують поро́дільню. «Я́к тільки —одві́дниці|| ступали́ на порі́г, хутко розв'язували́ свої́ вузли́ки, щоб дити́на до ро́ку ходила» [Б, 282].

ОДВО́ЛОЖИТИ док. «одво́ло́жити, -жу́ звогчити» [Горбач, 472].

ОДГАНУТИ док. Відгадати. «Загада́й же мні́ три зага́дочки / А як одганеш́ то моя́ буде́ш» [ТПУПІ, 39]; **ОДГАНУ́ТИ**. «Я то́біє сонь то́нь одгану́» [Янчук86, 85]; «Ти ци́ганка ти га́данка одгани́ мні́ сон» [ТПУПІ, 253].

ОДГО́ЛОВКИ мн. «одго́ло́ўки, -у́ деталі́ саней» [Горбач, 472].

ОДГУ́ЗОК ч. 1. Нижня части́на снопа. «Я́ сам ще ку́лікі в'язав. В'ядо-мо, не вмі́в. Я́к неруовни́ одгу́зок, то сокі́рою рубаю́, а вже то́є на кри́шу і́де» [НБіН, 3/2008, 33]; «odh'uzok 'dolna część snopa'» [AGWB VIII, m. 311]. 2. «odh'uzok 'najgrubsza część kłosa, odziomek'» [AGWB IX, m. 454].

ОДДА́ЛИТИ [од:ал'і́т'і] док. Віддалити у часі́ якусь подію. «Шче сказа́в: —То Бог, ка́же, мо́же приши́ти і́ од:ал'і́т'і то́йє вс'о [кі́нець світу]||» [Арк, 107].

ОДДЕ́ЛЬНО присл. Окремо. «to hu'vec'ki o'd:elno 'pastyše» [CzW, 57]; **ОДЕ́ЛЬНО** [од'ел'но]. «И ка́жди вже од'ел'но́ свої́є лі́чит [рахує]» [Арк, 108]; **ОТДЕ́ЛЬНО**. «Отде́льно ходя́т кавалі́ри [колядувати], отде́ль-но ста́рші́ люде́» [Вишенко, НБіН 3/92, 23]; **ОДДЗЕ́ЛЬНО** присл. «од-дзельно – окремо» [Ігнатюк, 100].

ОДДИ́ХНУТИ док. «одди́хну́ти відпочити, перепочити» [Горбач, 472].

ОДДІ́ЛЯЧКА ж. «oddil'ačka 'blaszana bańka do odciągania śmietany od mleka'» [AGWB VI, m. 183].

ОДДЯ́Л ч. [одд'áл]. Група учнів одного ві́ку, що становила́ клас у довоє́нній польськíй школі́. «Я́а с пéршого до... до дру́гого одд'áлу пере́йшов, и за рук... а в дру́гум два ро́к'і́ був...» [Арк, 107]; **ОДДЗЯ́Л** [одз'áл] «Шті́ри одз'áли називá-лос'е, а трéба бу́ло ході́ти с'ѐм л'і́т» [Арк, 107].

ОДЕ́ [о́де] присл. Ось тут. «А те́ра-о́, і́ак і́дут' на Спа́са до це́рки <...>, то ста́йу́т' о́де у стро́ї, ста́йу́т', мо́л'ац'і́л» [Арк, 107]; «Ка́же: —Остава́йтес'а о́де в нас, ка́же, покáшчол» [Арк, 107]; «Так зоста́вся оде́ з ба́тьками...» [НБіН, 6/98, 38]; «Приходила́ до голо́ви думка, ким ми́ є, скі́ль ми́ оде́ взялі́ся» [НБіН, 6/2011, 15]; **ОДО́** [одо́]. «А шче сто́йáла та́н-га одо́, де

тепер... коло того... коло кол'їйє» [Арк, 108].

ОДЕВО [одевó] присл. Те саме, що ОДЕ. «Бáчте, мн'ї то куло нáс одево́ то так [найкраще]; Он'ї одево́ ос'édл'їл'ї за шосóйу» [Арк, 107].

ОДЕЗВА ж. «одéзва, -и протест: йак не́ма́ жа́днейї одéзви на тїїї за́повід'ї, то буде шл'уб» [Горбач, 472].

ОДЕКА [óдека] присл. Те саме, що ОДЕ. [Арк, 107].

ОДЕН [одéн] одно́го, ч. 1. числ. Один. «оденъ» [Михальчук, 553]; **ОДИН** [одін]. «За одін заму́ж бу́ла пошла́, а по́т'їм за дру́г'ї; **ОДИН** [од'ін]. Од'ін онó син посу́с'їец'к'ї за мойéйу хáтойу – му́рoванка то; **ДИН** [дин]. А дин та́кїй чолов'їк був – дл'а ка́ждого в долóну по же́жки» [гаряча ковбаса-кров'янка]; **ОДЬОН** [од'óн]. Возі́ сто́я́т'... По́ста́вил'ї од'óн ко́ло дру́гого; Йак од'óн – то л'уд'а́, йак дўжо – то л'уди́ говóр'ат'; **УДЬОН** [уд'óн]; **АДИН** [адін]. Адін хтос' пл'у́шчив, а дру́гї раздава́в прис'т'ї-н'а́ б'уд'та́би ка́жному, алї а́ставл'éв в кагóс' адно́га» [Арк, 107–108]; «одéнь» [Бессараба, 43]; «одéн / од'óн один» [Горбач, 472]; «s ka'vałkom χliēba na o'don deń» [CzW, 148]. 2. субст. Хтось, якийсь чоловік. «Пуднал'ів од'óн хáту» [Арк, 108]; «od'in 'jeden'» [Cz94, 208]. (Див. ще ЄДЕН, ЇДЕН).

ОДЕТКА присл. Ось тут. «Ро́ яку́ти howoryte? – То ро́ такóти як ту howoryt odetka» [НБіН, 3/2002, 13].

ОДЖИВЕНЄ с. Вітамінна їжа, що сприяє виздоровленню хворого. «to нус не... не ро́та'hało мні // tuołko odżyveńa treba dobroho» [CzW, 171].

ОДЖИВ'ЯТИСЯ недок.

Віджив-лювати втрачену силу. «...То ді́д му́сів взяти дру́гу жуонку і то мну́ого мо́лоду. То оджив'явся добре, бо жуонка мо́лодая» [Григорук, НБіН, 2/2010, 14].

ОДЗЕМОК ч. «одзéмок, -мка відземо́к зрубано́го дере́ва» [Горбач, 472]; **ОДЗЬОМОК**. «odz'omok || odz'etok 'najgrubsza część kłoca, odziumek'» [AGWB IX, m. 454; Cz94, 208].

ОДЗНАЧЕНЄ [одзначéн'е] -а, с. Відзна́ка, нагоро́да. «Ма́ла дўжо одз́начен'» [Арк, 108].

ОДЗЬОМ || **УДЗЬОМ** ч. «oz'om || uz'um 'najgrubsza część kłoca, odziumek'» [AGWB IX, m. 454]; **ОДЗЬОМ** «oz'um 'dolna, najgrubsza część pnia'» [Janiak95, 85]; **ОДЗЬОМ** «одзьюо́мь (одзéма, дз чит. слитно, нижня́ часть ство́ла дере́ва)» [Янчук86, 68].

ОДИЙТІ [одийт'ї] -дў, -дéш, док.

1. Відді́литися, роз'еднатися. «Коб сказа́в, што Укра́їна одийде́ од Рос'ї-її, – хол'éра, вкара́л'ї би» [Арк, 108]. 2. перен. Померти. «Szczob ramjatka була́ ро́ babi, jakby ranisze odyjszła» [НБіН, 1/2009, 8].

ОДИНА -и, ж. Година. «I бу́ла візна́чона оді́на, на яку́ю оді́ну заї́тї» [Ігнатюк, 73].

ОДИНЄ с., збір. Одяг. «Скрині́в ще не бу́ло. О так, ко́лочок в стині́ вбі́ти, пові́сить на йóму оді́нне, а то пуд го́лову по́ло́жить» [Ігнатюк, 29]; **ОДИНЄ** [Ігнатюк, 63].

ОДИСКАТИ док. Знайти, відшука́ти. «Ja kapusty nawaru, / Swoju żuonku odiszczu» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32].

ОДІЯЛО с. «од'ійало, -а коц» [Горбач, 472].

ОДКАЗ ч. Відповідь. «Ах, Госпо-ди! За що я буду вмирати?! А сані-тарка Соня, кульгава була, йому в одказі: За Родіну! За Сталіна будеш вмирати! Так йому дотяла...» [НБіН, 1/98, 22].

ОДКЛАДНЯ ж. «одкладн'а, -і крило плужка» [Горбач, 472].

ОДКУЛЬ присл. 1. «од'кул', -відколи, із якого часу, із якої пори» [Гро-мик-1, 145]; **ОДКУЛЬ** «од'куол'» [Громик-2, 45]. 2. «одкуль 'звідки'» [Лесів, 421; Лесів97, 98].

ОДКУЛЬКА присл. «од'кул'ка». Те саме, що ОДКУЛЬ. [Громик-1, 145; Громик-2, 45].

ОДЛІГА ж. «одл'іга, -и відлига» [Горбач, 472]; «'odliha 'odwilż'» [Cz94, 208].

ОДЛІЧУВАТИ [одл'ічуват'і] -уйу, -уйеш, недок. Вираховувати. «То на др'уг'і м'ес'ац вони вже зароб'іл'і (вже авансу не одл'ічувал'і) то по десет' рубл'у» [Арк, 108].

ОДЛОГ ч. Необроблена земля, обліг. «Билі такіє села, де осталоє ледво пару чоловік, а земля через кілька літ лежала одлогом» [Плева, НБіН, 3/2017, 26].

ОДМАГАТИСЯ недок. Відмовлятися, не погоджуватися. «to star'uk šče odmah'ajec's'a od j'oho» [Kuraszkiewicz, 152].

ОДНЕ [одне] с., субст. Одна особа. «Н'ігд'е не х'од'ат [чоловік і жінка – ні в церкву, ні в костьол] – н'і одне, н'і др'уге» [Арк, 102].

ОДНЕЙЧИ присл. Одного разу. «Ї'хала однейчи пані» [НБіН, 3/2010, 42].

ОДНІМ СЛОВОМ [одн'ім сл'овом] незмін. Отже; коротко кажучи. «Одн'ім сл'овом, так'її ж'онди наст'ал'і...» [Арк, 108].

ОДНОС ч., кулін., обряд. «Дуже давно був на Підляшші цікавий звичай пов'язаний з обрядом хрестин, якого звали односом» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25]; «Коли куми йшли до ди-тини, щоб забрати на хрещення до церкви, вони несли загорнуті в руш-ник три спеціально випечені хлібини <...>. У найближче Різдво батьки дитини пекли також три хлібини, загортали у рушник з переборами і йшли в гостину до кумів. Цей обряд звався —односл'» [К-В, 235].

ОДНОЮ НОГОЮ НА ТАМТОМУ СВІТІ фраз. «odnoju nohoju na tamtomu świti 'bardzo chory'» [CzD, 163].

ОДОБІТІ [одоб'іт'і] -й'у, -й'еш, док. Низько вклонитися. «Їдут тр'іста чи к'ул'к'і покл'онув одоб'іт'і» [Арк, 108].

ОД ОГОТУХІ ДО НОВОГО РОКУ фраз. «Пожиті (поробиті) од Оготухі до Нового року (Чижи^е) – вельмі коротко» [Лабович, НБіН, 1/2020, 21].

ОДОГРІТИНА [одогр'ітина] -и, ж., кулін. Відтоплене кисле молоко. [Арк, 108].

ОДОТУНТ [од'отунт] присл. До цих пір. «Ан'о с'н'агу біло од'отунт» [Арк, 108].

ОДПРАВИТИ НА М'ЯСО фраз. Відправити на вірну смерть. «То тих, што признались, што вінтовку дер-жалі чи стрілялі, чи в пуольськум вуойську билі, одразу одправілі на пе-редовую, на м'ясо» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 34].

ОДПРАВКІ *мн.* Проводи в поль-ську армію. «Пізніше їх [пісні] співа-ли під час т.зв. —одправокл (—випра-вокл) — коли хлопці йшли до польсь-кого війська» [Лабович, НБіН, 2/2011, 21].

ОДПУСТ *ч., реліг.* «Дуже поширеними на Підляшші є храмові свята, які тут називають —одпустл або —пристольний празникл» [НБіН, 6/2003, 34]; «Протягом року в різний час святкували храмові празники (одпусти). З'їжджались родичі та знайомі з сусідніх сіл» [Борисенко, 220].

ОДРА *ж., медиц.* «odra 'odra, choroba» [Cz94, 208].

ОДРЕМБНИ [одрёмбни] *-а, -е.* Такий, що не подібний до інших; окремий. «Отакó йакáс' нáша мóва — йа знáйу? — такá одрёмбна» [Арк, 108].

ОДРИЧИСЯ *док.* «одричіся — відцуратися» [Ігнатюк, 100].

ОДРОБІТИ *док.* Одвернути недугу чи біду, раніше цим же чарівником наслані. «I to byw czarodziej, takije je, szto zrobiti zrobiti, a odrobiti ne moze» [TG, 191].

ОДРОСТОК *ч.* «одросток, -тка пагін» [Горбач, 472].

ОДРУСТ [одруст] *-оста, ч.* Пагін дерева. «Кáжут' в нас пáсинок і одруст» [Арк, 108].

ОДРУХ *ч.* Рух у протилежному напрямку. «Колі додати до того ще всю тую послівоєнну нагуонку на —ук-раїнських націоналістувл, котору за-щеплювали і нашим людям, то не дівно, що виробився в нас одрух, коб на питанє про національність і мову одказувати, що білоруська» [НБіН, 1/2009, 7].

ОД СЕБ'Є *виг., незмін.* «од с'эбйе! виг. на коня: вправо!» [Горбач, 472].

ОДСТАВИТИ *док.* «одста́вити відсунути: кастрóл'у одста́вл'у» [Горбач, 472].

ОДСЮЛЬ [одс'ул'] *присл. 1.* Звідси. «Селó булó не тóтика, анó верстó од... одс'ул'; **ОТСЮЛЬ** [отс'ул']» [Арк, 108]. **2.** [од'с'ул']. Відтепер, із цього часу, із цієї пори. «Ш'чено одс'ул' вун став 'праве здо'ровий» [Громик-1, 145; Громик-2, 45].

ОДСЮЛЬКА *присл.* «од'с'ул'-ка». Те саме, що ОДСЮЛЬ-1, 2. [Гро-мик-1, 145; Громик-2, 45].

ОДТАМГУЛЬ *присл.* [одтам-тул']. Аж із того часу, ще з тієї пори. «ц'іета коб'іета одтам'тул' сама» [Громик-2, 43]; **ОДТАМТОЛЬ** «од-тамтол'» [Громик-1, 145].

ОДТУЛЬ *присл. 1.* [од'тул']. Звідти. **ОДТУЛЬ** [од'туол']. «Од-туол' ми на поку'ди'л'е буол'и не пош'л'і» [Громик-2, 45]. **2.** Відтоді, із того часу, із цієї пори. [Громик-1, 145]; **ОДТУЛЬ**. «Командіри сказа-лі, што то віна Івана і вивезлі нашого сільського комуніста з цілою сімєюю в Сибір. Одтуоль началі ми боятіся нової власті» [Плева, НБіН, 3/2018, 8].

ОДТУЛЬКА *присл.* «од'тул'ка». Те саме, що ОДТУЛЬ. «од'тул'ка то стала не старим гостина, но моло-дим» [Громик-1, 145; Громик-2, 45].

ОДХИЛИТИ *док.* «одхиліти вберегти: хай б'ю одх'илит — хай Бог боронить» [Горбач, 472].

ОДХУКАТИ *док.* «одх'укати, -айу ледве врятувати від смерті!» [Горбач, 472].

ОДЧИ^ЕПНЕ *с., субст.* Зробити що-небудь і як-небудь, аби відчепилися. «Куолько било делов за тії срачи^е! <...> Поліція карала. То люде робілі на одчи^епне» [Лабович, НБІН, 3/2019, 30].

ОДЧИНЯННЯ УРОКІВ *с.* «Людину можна було відурочити, її сильна віра в замовляння, заговори, магичні діїства повертала здоров'я. Владою —одчиняння уроків^л була обдарована кожна найстарша дочка в сім'ї» [КК, 321].

ОДЯГАНЯ [од'агán'а] *-а, с., збір.* Те саме, що ОДЬОШКА. «Пр'і-нос'іл'і крощку дѣйакуйу бл'узочку – о такó од'агán'а...» [Арк, 108].

ОДЯГНЯНИ [од'áгн'ани] *-а, -е.* Вдягнутий, вдягнений. «За н'ѣмц'а слабо, слабо ход'іл'і, ал'е, знайте, то іна́чеї... Слабо ход'іл'і од'áгн'ан'і» [Арк, 108].

ОДЯЖКА *ж., збір.* Одяг. «З колопніни билі ткани грубиши одяжкі – простірадла, калісони» [Григорук, НБІН, 2/2019, 21]; **ОДЬОШКА** [ód'ошка]. «В нас бу́ло ба́рзо кру́то з ла́хам 'і, з óд'ошко́йу» [Арк, 108].

ОЖИНА *ж., бот.* «ożyna 'jeżyna; Rubus: 1. 'krzew'; 2. 'owoc'» [Cz94, 209]; **УЖИНИ** *мн.* «ужі́ни, -н ожини (Rubus fruticosus)» [Горбач, 484].

ОЖИННИК *ч.* «ożynnyk „miejsce, gdzie rośnie dużo jeżyn“: r'ostut' ożyny / te nazyv'ajut' ożynnyk» [Cz03, 380].

ОЖУХ *ч.* 1. «Ожухъ = палка съ обожженнымъ концемъ» [Бессараба, 309]. 2. «óжух, -а / кручо́к, -чка кухонний гачок до вогню» [Горбач, 473].

ОЖУХОВИЙ *-а, -е.* «ожуховий темно-брунатний колір» [Горбач, 473].

ОЗАДДЕ *с., збірн.* «oz'ad'd'e 'poślad'» [Tarn, m. 142]; «озáд'д'е, -а / послід, -у гірше зерно» [Горбач, 473]; **ОЗАДЕ** *с.* «oz'ade 'poślad'» [AGWB VIII, m. 322].

ОЗВИРИТИ *док.* «озвирі́ти, -і́йу розмовитися» [Горбач, 473]; **ОЗВИ-РИТИ.** Стати злими, недобрими. «Тѣ-пер люде озвірилі» [Бартошук, НБІН, 4/2017, 29].

ОЗГОЛОЛОВК *ч.* «озго́лоловк, -ўка дощана оправа осі у возі» [Гор-бач, 473].

ОЗЬМУТ [óz'мут] *п.ф.* -?; -у, -еш, *док.* Узяти. «Оз'мут такó позб'і-ра́йут [стебла] жы́та ту́л'ко і звѣ-жут» [Арк, 108].

ОЙ¹ [ої] *виг.* Виражає різні емоції – від здивування, жалю до радості. «Ої! робо́ти бі́ло на ту кошу́лу! – то страх зга́дувати!» [Арк, 109].

ОЙ² [ої] *част.* Вживають для підсилення значення наступного сло-ва. «Ма́н'а йі́де, ої́ йі́де-йі́де шче і́ од-йі́жжа́йе... (Весільна пісня)» [Арк, 109].

ОЙЦЕЦ [óйц'ец] *-ца, ч.* Батько. «Йі́х о́йц'ец на фрónтові» [Арк, 109].

ОЙЦІ *мн.* Батьки; батько і мати. «šče šyēst liēt by'lam v ro'sji sa'maīa // bys... bys svu'ix o'ic' uōw» [CzW, 144].

ОЙЦУ⁰ВСЬКІЙ *-ая, -еє.* Такий, що має батьків; батьківський. «По ойцуовськум сину батько й маті плаче» [ТПУПІ, 234].

ОЙЧЕНЬКО *ч., пестл.* Батечко. «Ой чом Ніночко твого ойченька не відно» [ТПУПІ, 143].

ОЙЧИМ ч. «ойчѹм, -а вітчим» [Горбач, 473]; «оїч'ут 'ojczum'» [Cz94, 208]; **ОЙЧИН** [оїчѹн]. «Оїчѹн дѹбри був» [Арк, 109].

ОКАЗАТИСЯ док. Виявитися. «Оказалося, що слово —Вітаємо||, записане по-своєму, коле в очи місцьових —політикув|| і разних горла-нуов» [НБіН, 1/2009, 7].

ОКАЗУВАТИСЬ недок. Виявляється. «Оказується, што коли прийшов 17 вересня 1939 року і на схуд-ню часть Пуольци вуйшли сові'ти, на наших селах люде одразу про тоє дознались» [Плева, НБіН, 1/2018, 27].

ОКАЛИТИ док. «окаліти, -л'у / помазати побілити, поліпити: околіти хату білейу глінейу» [Горбач, 473].

ОКАЛЯТИ недок. «окаляти — обмазати піч, хату» [Ігнатюк, 101].

ОКАП ч., буд. «ок'ар 'окар, wystająca poza ścianę częśc dachu'» [Cz94, 208].

ОКЄЛЗНАТИ док. «ok'elznati 'okielznać (konია)' » [Cz94, 208].

ОКЄНКО [ок'єнко] -а, с. Віконце. «Там такѹ ок'єнко, значит, перше, де колѹдец стоїт там» [Арк, 109].

ОКІТЬ ж. «—Сорока як прилітає до села, то буде окіть|| (нема погоди — дощ то сніг)» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ОКЛЄПНИ мн. «oklępiny 'odpadki przy trzepaniu lnu'» [AGWB IX, m. 409].

ОКЛЯСКІ мн. Оплески. «При великіх оклясках одбилися очередни пункти їх [ансамблю] програми» [НБіН, 5/2008, 26].

ОКНА мн. 1. Вікна. 2. Прорубані отвори в льоду для лову риби; ополонки. «*okna poro'biti*» [CzW, 49].

ОКО с. 1. Орган зору людини і тварини. 2. «*око* дірка посередині верхняку жорен насипати зерно при меленні; *око* — насипати ў жорнах» [Горбач, 473]; «*oko 'otwór w górnym kamieniu żaren, przez który sypie się zboże do mielenia'*» [AGWB VI, m. 176]. 3. «отвір в оправі жорен, звідки сиплеться мука» [Горбач, 473].

ОКОВИТА ж. «*ho'riwka / to oko'vyta*» [CzW, 8].

ОКОЛА 1. присл. «окола = кругомъ» [Михальчук, 554]. 2. прийм. (відсутній текст).

ОКОЛІЧНИ -а, -е. 1. Навколишні. «Сі'ти розкази билі на всі' околічни села» [УнП, 77]; «Колі б не пуца то не знаю, як виглядало би життє околічних люди» [НБіН, 4/2006, 22]. 2. Місцевий. «І так зачав тих пі'сень околічних учитись» [НБіН, 4/2022, 19].

ОКОЛІЧНО [окол'ічно] присл. Поблизько; неподалік. «А там дал'ї, окол'ічно, шче інакше говорат» [Арк, 109].

ОКОЛІЧНОСТЬ [окол'ічнос'т'] -і, ж. Частина якоїсь території. «Тут прѹсто с'єйа окол'ічнос'т' онѹ така-йа, а то все там за Б'їел'ска то на́чеї говорат» [Арк, 109].

ОКОЛО прийм. Побіля. «*staviat 'około do'rohi ukrašonyi z'e'leni... pa'chišcym*» [CzW, 118].

ОКОЛОТ ч. «околѹт, -а околїт: околѹт зо змолѹчаних снопѹў» [Горбач, 473]; «*okolot 'snopek słomy wymłócony serami'*» [Pelcowa02, 71];

«Вже тую соломую осмикав елегантно, простенько і зробив такі великі снопки, звані —околотами!» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 19].

ОКОЛУШКА ж. «*ok'oluška* 'otok czapki'» [Cz94, 208]; **УКОЛУШКА** «*uk'oluška* 'otok czapki'» [Janiak95, 85].

ОКОЛЬОНІЯ ж. «*окольонія* або *кольонія* – хутір» [Ігнатюк, 100]; «Тут вже буодьш як sóрок літ ми є на *окольонії*» [Ігнатюк, 59].

ОКОНКО с. Віконце. «Як гляну в *оконко* іде мій синочок» [ТПУПП, 191]; **ОКЕНКО**. «До сусієда чрез *окенко* утікай» [ТПУПП, 197].

ОКОННИЦІ мн. «*окбнниці*, -у віконниці, ставні» [Горбач, 473].

ОКОНОМ ч. «*окопонт* 'eконом'» [Cz94, 208].

ОКОПЧАТІ [окópчат'і] -айу, -айіш, док. Закоптити; обдати димом. «*І трóшку в бóвдур всáд'ат* [м'ясо], в печі́ йак горі́т, *окóпчат і вс'о, і йід'ет так*» [Арк, 109].

ОКОСТЕНІТИ док. «*окостен'іти*, -ійу заkostenіти від холоду» [Горбач, 473].

ОКОТИТИСЯ док. «*окотіти-с'а* привести щенята, котенята, ягнята: *с'ука кóтка, овéчка окоті́лас'а*» [Горбач, 473]; **ОКУТІЛА СЕ**. «*okutiła s'e* 'o owcy: urodzić małe jagnięta'» [Cz94, 208].

ОКРАЄЦ ч., кулін. «*окра́йец*, -йц'а / *óсух*, -а цілушка, *окраець буханки*» [Горбач, 473].

ОКРАЙОК ч. «*ок'райок*». Те саме, що ОКРАЄЦ. [АУМ, к. 321].

ОКРАСА ж., кулін. «Окраса = приправа – сало, масло» [Бессараба,

309]; «*okrasa* 'słonina'» [CzS, 130; Cz Atlas, m. 158].

ОКРАСИТИ [окрасіти] -ашу́, -áсиш, док. Засмачити страву тваринним жиром чи олією. «*Навáриш картóхл'у, нимá чим окрасіти* – *вз'ав нажáрив тóго лну и вмоcháйеш кар-тóхл'і*» [Арк, 109]; **ОКРАСИТИ**. «Ок-расіти = приправить» [Бессараба, 309].

ОКРАСКА ж., кулін. Те саме, що ОКРАСА. «У-гу, дайте того, що на рогу. Кишки, ковбаски, на пируг *окраскі*» [Рижик, 268].

ОКРАШАНИ(Й) -а, -е. «*okraša-nuї* || *okrašanu* 'polany tuszczem'» [Cz Atlas, m. 114].

ОКРЕС ч. Період. «*Пробулі вдо-ма окрес зівови*» [НБіН, 4–5/96, 25].

ОКРИЯТИ док. «*окрийáти*, -айу виздоровіти після важкої недуги» [Горбач, 473].

ОКРІ^ЕП ч., бот. «*okriep* 'koper ogrodowy; Anethum graveolens L.'» [Pastusiak, 82].

ОКРОМЕ присл. «Окрómэ = отд'ельно» [Бессараба, 309].

ОКРОПИТИ [окропіти] -пл'у́, -пиш, док. Те саме, що ОКРАСИТИ. «*С картóфл'і то бáрзо дóбре* [вода, в якій варилася]. *А шче йак окропіти* йе чим, – *о! то вже бул'и ничóго не трéба*» [Арк, 109].

ОКРОПНЕ присл. Дуже, страшно, безнадійно. «*Приїхалі, то бардзо муоцно каяліся, окропне*» [НБіН, 1/2010, 16].

ОКРУ^ОП ч. «Окруо́пъ = кипятокъ» [Бессараба, 309].

ОКРУХ [окру́х] присл. Навколо, навкруги. «*І там сіпал'і такó вже кúпками з'áрка, о, так, так, такó окру́х, о, і вже туйу кúрку стáвил'і в серéдину*» [Арк, 109].

ОКРУШОК ч., кулін. 1. Перша скибка з паляниці. «Хліба дав нам *окрушок / І борщу гарнушок*» [ТПУПП, 86]. 2. «Окрушокъ = кусокъ хлѣба» [Бессараба, 310]; «**окрушок**, -шка кусник: *одріжала **окрушок** хліба*» [Горбач, 473]. 3. «*окрушок* – крихітка» [ТПУПП, 306].

ОКУЛУСЄ с., збір. Рештки колосся. «*i 'vitor žene tu'iu so'lotu... te... p'levu i to'ie oku'tyše // a žiarko pole'tit tam*» [CzW, 45].

ОКУНЄЦЬ ч. Кінець; тут: край поселення. «*ja 'kedyš 'meška'iem tam na 'tamtom oku'ń'covi* [села]» [CzW, 202].

ОКУОНЬ ч., іхт. «*ок'уон' 'окоон'; Perea fluviatilis*» [Cz94, 208].

ОЛАДКА [оладка] -и, ж., кулін. 1. Млинець з борошна. «**оладки**, -док / **пампушки** рід смажеників, налис-ників» [Горбач, 473]. 2. Дерун. «*Пе^нк-ла оладки картопл'ови*» [Арк, 109]; **ОЛАТКІ** мн. «*o'latki 'placki z tartych kartofli*» [AGWB VI, m. 193].

ОЛЕНЄ с. «*олен'е, -ети / -ати оленя*» [Горбач, 473].

ОЛЕНЬ ч. «*олен' / йел'ен' олень*» [Горбач, 473].

ОЛІВА ж. «*ол'іва, -и олія*» [Горбач, 473]; «*Як напечут [огульники], то вложат на вертяхи і покрасят олівою з цибулькою*» [Лабович, НБІН, 2/2013, 35]; «*Раз біла то машина оліву з льну витіскати*» [Пле-ва, НБІН, 2/2021, 21].

ОЛІВКІ мн. Сорт ранніх яблук. [НБІН, 4/2022, 28].

ОЛІЙ [ол'ій] -а, ч. Олія. «*А ол'ій був той... гуркавій*» [Арк, 109]; «*Майже в кожному селі були олійні,*

де били —олій з ріпаку, конопляного та лляного насіння» [Бор, 107]; **ОЛЄЙ** [ол'ей]. «[Що робили з насіння льону?]. *З насін'а? Ол'ей бїл'ї до йезен'а; Куп'їв ол'їу бїтел' <...>, дїма поїїем тим ол'ей*» [Арк, 109].

ОЛТАР ч. «*o'lt'ar 'o'ltarz'*» [Cz94, 208].

ОЛУВОК ч. «*олувок, -ўка олівець*» [Горбач, 473]; «*А дай олувка, жеб вмїла дїбре вчїтїся*» [Ігнатюк, 55]; **ОЛУ^оВОК** «*олу^овок – олівець*» [Ігнатюк, 100];

ОЛЬОС ч. Вільховий ліс. «*Бачу, тї два вогненні клубки надалїй б'ються мїж собою, але, що цїкаве, десь бїля до половини схованї у скова-ному льодом лузі, за яким починався ольос з урочищем Вульшинка*» [Кири-зюк, НБІН, 1–2/2005, 48].

ОЛЬШАНКА ч., бот. Гірчак єв-ропейський. «*Підляська ольшанка це місцевий регіональний варїант укра-їнської вільшанки*» [Лабович, НБІН, 2/2018, 35].

ОЛЬШИНА ж., збір. «*o'lsyna „miejsce, gdzie rośnie dużo olch"*» [Cz03, 381].

ОМАЛЬ част. Майже. «*Вуйна почалася в 1914 рокови. Омаль через ру^ок начав приближатїся до нас фронт*» [НБІН, 6/95, 23].

ОМАЧКА [омачка] -и, ж., кулін. 1. Розтертий сир з молоком або сметаною (у багатьох н. пп.). 2. Рідка страва з конопляного насіння. «*В нас омачку робїл'ї <...>, сїмїе конопл'ї... с конопел', намел'ут тих конопел', тогї сїмїа, тогї до водї додаїут... цукор додаїут*» [Арк, 109].

ОМЕЛА ж., бот. «*ome'a 'je-miola pospolita; Viscum album L.*»

[Pastusiak, 81]; «*omeła* || *'imela* 'jemiola pospolita'» [AGWB VIII, m. 349].

ОМЕТРА¹ ч. «*омётра* – геометр, землемір» [Гнатюк, 100]; «*ometra*» [Cz94, 208].

ОМЕТРА² ж. (?). «Давній казали, що огонь ходить, ометра, по окупонцях ходить» [Гнатюк, 70].

ОНДЕКА [ондека] присл. Он там. «В нас ондека називал'и штіри загони – За мли'ном, Куз'мушчина...» [Арк, 109].

ОНДЕ-О [онде-о] присл. Он там. «Тут йес'т' р'іка – од оз'ера онде-о в нас, йак йїдем с Курашева, о» [Арк, 109]; **ОДЕВО** «Он'ї одево ос'едл'іл'ї за шосойу» [Арк, 110].

ОНДИК ч., орн. Індик. «В обстежуваних селах Збуч і Чижі звуть його найчастіше ондик» [Лабович, НБіН, 4/2016, 34].

ОНИ [он'ї] займ. Вони. «Он'ї оде-во ос'едл'іл'ї за шосойу; І с'ід'ел'ї он'ї на тій пудвал'ін'е» [Арк, 110].

ОНИМЕЧЧИТИ док. «То билі Полякі, оно їх сілою онімеччили» [Плева, НБіН, 5/2021, 22].

ОНО¹ [онó] присл. Ось тут; ось там. «Онó в нас там сус'їтка йак за майстра виходила замуш <...>, то вже принесл'ї стружін насіпал'ї в хат'ї; [онó]. Оно такó воз'меш вже, о, зачерпнеш тих дров беремн'е – ну вже несеш до хати» [Арк, 110].

ОНО² [онó] част. Лише, тільки. «оно = только» [Михальчук, 553]; «*оно* 'тільки'» [Лесів, 421]; «То не на Роздво, оно на Кóляду в нас» [Бід, 346]; «І тоже там [на старому місці] она билá вйóскоу прихот'с'кóйу – оно ёто билó ішчé за паничини; Тут прóсто с'ейа

окол'їчнос'т' оно такá-йа, а то все там за Б'їел'ска то náчеї говорат» [Арк, 110].

ОНОЩО присл. «Онóщо = едва, чуть-чуть» [Бессараба, 310].

ОНУЧА ж. «*он'ища* 'szmata (do chwytania gorących garnków)'» [Cz Atlas, m. 171].

ОНУЧКА ж. «*он'ишка* 'szmata (do chwytania gorących garnków)'» [Cz Atlas, m. 171]; **ГУНУЧКА** «*hunn'ишка*» [Cz Atlas, m. 171].

ОПАЛАТИ [опалати] -áйу, -áйеш, док. «опалати відвіювати полову / муку, підкидати в ночвах на вітрі: опалати ў ночвах» [Горбач, 473]; «Опалати крупі йе опалушка. Йак крупу робіл'ї, то треба опалати йїх в туї опалушци'ї» [Арк, 110].

ОПАЛУШКА [опалушка] -и, ж. 1. Посудина, в якій палали зерно, – провіювали. «Опалати крупі йе опалушка» [Арк, 110]. 2. «*op'aluška* 'niecka'» [AGWB VI, m. 204]; **ОПОЛУШКА** [ополушка]. Дерев'яні ночви. [Арк, 110].

ОПАЛЮВАТИСЬ недок. Засмагати. «Розклавши намйоти, опалювалися і оддыхали» [НБіН, 4/2001, 22].

ОПАРЕНГІ мн. «опаренгі, -ўў поруччя» [Горбач, 473].

ОПАРИ мн. Випаровування. «Книгі, кулікі, качкі – як журавлі, лётят на опари – Пінські болота» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30].

ОПАРКА [опарка] -и, ж., кулін. Хлібна закваска. «Опарка на хл'їп» [Арк, 110].

ОПАСКА ж. Пов'язка. «А туй, як то ся називає, комуністи, понакладалі червони опаскі на рукави» [НБіН, 3/99, 15].

ОПАТРИ [опáтри] -ів, мн. Те саме, що ОГЛЕДШИНА. [Арк, 110].

ОПЕНЬКА ж., бот. «oreńka ‘opieńki; Armillaria melea, – rodzaj grzyba jadalnego”» [Cz94, 208]; «Підляська **опенька** (множина опенькі) це дуже популярна бетка, яка росте в листяних і хвойних лісах, садах, на пенях, стовбурах, корінні дерев та чагарників великими, тісними групами» [Лабович, НБІН, 5/2017, 39].

ОПЕРЕЗАТИ док. «оперезáти шмагнути: йак опережý тебе бичéм» [Горбач, 473].

ОПИЙОХА || **ОПИНЬОХА** ж. «Дружко давав їй [молодій] шкіряні черевики та велику вовняну, теплу хусту, звану в місцевій говірці опийохою, або опиньохою, чи теж завійохою» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 27]; «З комори молодих дружко виводив по драбині, прикритій соломною. В хаті садовили молоду на стілець і одягали на неї очіпок і намітку чи хустку—опийоху» [Б, 299].

ОПИТУВАТИСЯ -уюся, недок. «опітуватися – вітатися» [Ігнатюк, 100]; **ОПИТУВАТИСЄ**. «Во то једе маті s kurkoju, kurku weze prydanku. Putchodiat opytuwatisie» [TG, 201].

ОПЛАТВИ мн., будів. «В давніших будівлях —крокви» <...> опиралися на платви (—оплатви), що лежали на рівні стіни» [Рад, 121].

ОПЛАТКА [оплáтка] -и, ж., реліг. Різновид спеченого коржа, який використовують під час католицького богослужіння і на Боже Народження. «П’іс’мó [святе] прочитáйец’а ну ї то^{у2}діі д’іл’ац’а оплáтко^м» [Арк, 110].

ОПЛЬОТКОВАТИ док. «опл’отковáти / обговорúти обмовити когось» [Горбач, 473].

ОПОЛ ч. Обапіл (бокові частини від розрізання колоди на дошки). «byli o’poły // tak їagby bal... ‘bali by’li» [CzW, 47].

ОПОЛОК ч. «op’ol’ok || opolek ‘opól, deska z boku kloca, zaokrąglona z jednej strony”» [Cz94, 208].

ОПОЛОНИК ч. «ополóник, -а вареха» [Горбач, 473]; «opołonyk ‘du-ża łyżka drewniana do mieszania i nale-wania potraw. warząchew’» [Cz No-sów, 155]; **ОПОЛОНІК** ч. «Ополóникъ = разливная ложка» [Бессара-ба, 310]; «А вс’о – і ополон’іка, в ідél’-ц’і – шо но могл’і схват’ім’і, зав’ез’л’і» [Арк, 110]; «opołónik ‘drewniana łyż-ka”» [Cz94, 208].

ОПОЛОНКА ж. «opołonka ‘przerębel’» [Tarn, m. 180].

ОПОЛОНКИ мн., кулін. «...Великі млинці з дріжджового тіста, замішані тільки на воді, які звалися на Холмщині —рацухи, —речухи, на Підляшші – —ополонки» [Борисенко, 218].

ОПОЛОЧКИ мн., будів. Зменш. до ОПОЛОК. «Ополочки (обрізані трачами тільки з одного боку коло-ди)» [Ігнатюк, НБІН, 4/2009, 20].

ОПОНА [опóна] -и, ж. Шина велосипедного колеса. «З опóна із рóвера кусок їдрі’жу <...>. То йа так ‘їⁱⁱⁱ пл’ів постолі» [Арк, 110].

ОПОРОСИТИСЯ док. 1. «опо-росúтис’а привести поросята: мац’ó-ра опоросілас’а» [Горбач, 473]; **ОПОРОСИТИСЯ** [Лабович, НБІН, 2/2017, 29]. 2. перен. «Так наї^евся, што чуть не опоросівся

(забагато з'їв)» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

ОПРИСКІ *мн.* Отрута для нищення бур'янів. «Било добре, што не било стонкі, ніякіх оприскув на зі'є» [Григорук, НБіН, 4/2017, 22]; «Вони його [льон] два рази пололі, бо не било тогди оприскув» [Григорук, НБіН, 2/2019, 20].

ОПРИСОК *ч.* Жар. «Колісь, бувало, клалі ще в огнище [картоплю] – як казалі – в оприскови робилі» [НБіН, 5/2018, 7].

ОПРОЧЕ *присл.* «*опроче* 'осібно'» [Лесів, 422].

ОПРУЧ [опруч] *част.* Крім, окрім. «Вс'і с'ватá опхóдимо рáзом з катол'іцк'іми, óпруч Пáсхи» [Арк, 110].

ОПСЕДЛІСКО *с.* «*ops* "edlisko" || *os* "edlisko" "gospodarstwo wiejskie"» [Cz94, 208].

ОПСІСТИ «[опс'істи] -*пс'áде*, -*пс'áдеш*, *док.* Зменшитися, осісти. «Дес' опс'ів згóрочок» [Арк, 110].

ОПУ^ОЛОК -*лка*, *ч.* «*опуóлок* і *опóлок* – відходи при різанню дерева на дошки» [Гнатюк, 100].

ОПУЩОНИЙ -*а*, -*е*. Спустошений; безлюдний. «Наше село не було спальяне. Як вернуліся то стояло, ту^олькі опущоне було» [НБіН, 3/99, 15].

ОПХОДИТИ [опхóдити] -*у*, -*иш*, *недок.* Відзначати свято, дотримуватися давніх звичаїв. «Пул^осту казал'і... О! ц'о кол'іс' то то к'єпс"ко опхóдил'і – д'іс' вже занихáйут'; Вс'і с'ватá опхóдимо рáзом з катол'іцк'іми, óпруч Пáсхи» [Арк, 110].

ОПЧАС *ч.* «*орс(с)* "as" "obcas"» [Tarn, m. 40].

ОПШИТКІ *мн.* «*opš'ytki* "sanki do jazdy odświętej"» [Janiak95, 85].

ОП'ЯТЬ *присл.* «*опйáт* 'знову» [Горбач, 473]; «*Пришóв назáд додóму* [з війни] і так зно́ву – *оп'ять та господáрка зачинáйця*» [Гнатюк, 45–46].

ОРАБ *ч., бот.* «*Орабъ* = дер. рябина» [Бессараба, 310]; «*óраб*, -*у* горобина (*Sorbus*)» [Горбач, 473]; «*óраб* або *гóраб* – горобина» [Гнатюк, 100]; «*orab* "jarzëbina"» [Janiak95, 86; Łabowicz, НБіН, 6/2010, 33]; «*Жито дожинають, роблят пере-пилку. Кійочка встромлят, зв'яжут горою, жито ополот* (щоб на другий рік було чисте), камінчиками обло-жат, *орабом притрусят* (щоб жито було таке велике, як *ораб*)» [Рижик, 264]; **ОГРАБ** *ч.* «*ограб* 'рябина'» [Лесів, 421].

ОРАБОЧОК *ч.* Зменш. до **ОРАБ**. «*Стоить дубочокъ, як орабочокъ, / На Дунай похилившисьъ*» [Бессараба, 241].

ОРАТИ *недок.* «*орати: ў загóни / на сплошнóу*» оборювати від середини; *на рóзкид'* орати від країв; у розгін; *чорнóху* восени на жито; *на йаринóу / йаровóе* орати весною під яре збіжжя» [Горбач, 473].

ОРГІНІЯ *ж., бот.* «*org'iniia* "georgia, Dahlia"» [Cz94, 208]; **ОРГІНЯ**. «*org'iniia* "dalia zmienna zw. georginią ogrodową; Dahlia variabilis Hort. Non'"» [Pastusiak, 80]; «*І вбіралі кві^отку тую* [букет для освячення] *оргінями барзо, бо тии оргіні колісь билі*» [Лабович, НБіН, 5/2012, 20].

ОРДИНАНС -*а*, *ч.* «*ординáнс* – *ординарецъ*» [Гнатюк, 100].

ОРЕШНИК ч., бот. «*or'ešnyk* || *or'ešník* 'leszczyna pospolita'» [AGWB VIII, m. 351].

ОРИЛІ мн. Ті, що сплавливали дерево Нарвою. «*Саме в Пухлах було місце, де зупинялись орилі після сплаву*» [НБіН, 4/2006, 3].

ОРИЛЬКА ж. «*Орилька в давнину це був спосіб сплавлення пуцанського дерева річкою Нарвою*» [НБіН, 4/2006, 2].

ОРИШОК [орішок] -шка, ч., бот. 1. Плід ліщини (у багатьох н. пп.). 2. Конюшина повзуча; *Trifolium repens* L.; **ОРИШОК** [ор'ішок] [Арк, 110].

ОРИХ ч. «*or'ix* 'orzeczek laskowy; *Corylus avellana*'»: 1. 'krzew'; 2. 'owoc'» [Cz94, 208].

ОРИЛКА -и, ж. Горілка. «*Ставили орилки, мнісо, хліб*» [Ігнатюк, 73].

ОРИХ ЛИСКОВИЙ ч., бот. «*оріх лисковий лісковий горіх*» [Горбач, 473].

ОРИХ ч. «*ор'ix* 'пропуск в оранці; *огріх*'» [АУМ, к. 315].

ОРИХУВ ЦВІТ ч., бот. «*оріхуї* цвіт черв'ячки, цвіт ліщини» [Горбач, 473].

ОРИШНИК «[ор'ішник] -а, ч., бот. 1. Ліщина звичайна; *Corylus avellana* L. «*Личина і ор'ішник – те саме*» [Арк, 111]. 2. Зарості ліщини. [Арк, 111].

ОРКА ж. Орання. «*Орка ішла вельмі хутко, за пара годин дівчина зорала ціле колхозне поле*» [Плева, НБіН, 3/2018, 12]; «*Люди зачали займатися не тільки севом, оркою, а зачали думати теж про культуру*» [Лабович, НБіН, 5/2009, 13]; «*odnym kóňovi spráhalis'a do 'orki*» [CzW, 86].

ОРЛІ прикм. Орлиний. «*Коб я мієла орлі крила ще й соколи очи...*» [Лабович, НБіН, 2/2011, 20; ТПУП, 214].

ОРНАР'Я «*orn'ar'ia* 'zapłata w naturze', – *ornar'iu dosta'e*» [Cz94, 208]; **ОРНАРИЯ** [орнарийа]. «*Побрав орнарийу – кол'іс" не" було ренти чи побори*» [Арк, 111].

ОРНИЙ [орній] -а, -е. Такий, що орють, тобто обробляють (про зем-лю). «*Було штіри гектара зимлі – два с половиною орного і пивтора гектара лонки*» [Арк, 111].

ОРОБИТНОЧКА ж. Роботяща дівчина. «*Проп'єш дочку проп'єш дочку-оробитночку*» [ТПУП, 130].

ОРОВ ч., орн. «*or'ou* 'orzeł; *Aguila*'» [Cz94, 208].

ОРУЖОН ч. «*оружон*, -жна люшня» [Горбач, 473].

ОРЧИК ч. «*орчик*, -а / *бброк*, -рка орчик» [Горбач, 473].

ОСА¹ [оса] -і, ж., ент. Чорна з жовтими поперечними смужками комаха, що жалить як бджола; *Vespa vulgaris* L. (у багатьох н. пп.). [Арк, 111].

ОСА² [оса] -і, ж., бот. Осика; *Populus tremula* L. [Арк, 111]; «*osika*» [Cz94, 208].

ОСАДА [осада] -и, ж. Поселення середнє між селом і містечком; селище. «[Чому так село називається – Чехи-Орлянські?] *Орл'ан'с'к'і – ми ш коло Ўрл'і, тут недал'єко. Орл'а – така йат би осада*» [Арк, 111].

ОСЕДЛИТИСЯ [оседлитис'а] док. Оселитися. «*А барак'і зосталис'а, то хто м'ix <...> оседлитис'а*» [Арк, 111].

ОСЕРЕДНИКИ мн. Група колядників. «*Групи* [для колядування]

формується за місцем проживання і за віком. У Черемсі — *отдельно* ходять — *Гондхаріл*, — *Осередникіл* і — *Козяріл*» [Вишенко, НБІН 3/92, 23].

ОСЕРЕДОК ч. «*oser'edok* 'rdzeń'» [Tarn, m. 151].

ОСЄДЛИТИ [ос'єдл'іти] док. Поселити. «*Он'і одево́ ос'єдл'ілі за шосо́йу*» [Арк, 111].

ОСЄЙ [ос'єй] -á || -áйа, -é || -éйе, займ. Оцей. «*Там, де цєрков на́ша ос'á сто́йт*» [Арк, 111].

ОСИНА ж., бот. «*осі́на*, -и осика (*Populus tremula*)» [Горбач, 473]; «*осун'а* || *ос'уна* || *осі́на* 'topola osika; *Populus tremula* L.'» [Pastusiak, 86]; **ОСИНА**. «*Осі́на прокля́тое де́рево – на осі́ни Ю́да пові́єсився, якъ жидáмъ Хри́ста прода́въ*» [Бессараба, 44]; **УСИНА** «*usun'а* 'topola osika; *Populus tremula* L.'» [Pastusiak, 86].

ОСИННЮ [осин':у] присл. Восени. «*Йак при́шл'і вже ру́ск'і в со́рок четвє́ртум роко́ви, в со́рок четвє́ртому о́син':у, – ну і кол'о́н'ійі, та́йа земл'á пошлá пуд па́н'ство*» [Арк, 111].

ОСИПКА ж. «*осипка*, -и грис» [Горбач, 473] «*'osypka* 'ospa, rodzaj otrąb, dodawanych do karmy zwierzęcej'» [Cz94, 209]; «*Казáв мн'іє бра́т'і од'ін м'ішо́к о́сипк'і за рас ко́н'ам, йа вже очолов'єч'івс'а – б'єру́ дру́г'і м'ішо́к*» [Арк, 111].

ОСИЦЯ [осі́ц'а] -і, ж., бот. Те саме, що ОСА². [Арк, 111; Pastusiak, 86].

ОСМИКІ мн. 1. «*osm'yki* 'odpadki przy trzepaniu lnu'» [AGWB IX, m. 409]. 2. Те саме, що ПАКУЛИ. «*А ще пакули билі, тз. осмикі, то пралі на мішки*» [Григорук, НБІН, 4/2017, 22].

ОСМИЧИННИ мн. «*osm'yčynu* || *sm'yčynu* 'odpadki przy trzepaniu lnu'» [AGWB IX, m. 409].

ОСМОЛ ч. «*osm'ol* 'twardziel'» [AGWB VIII, m. 345].

ОСНІВНИЦЯ ж. «*Цікаві повір'я пов'язані з символікою писанки — оснівниця*» (частина ткацького інвентаря). *Її писали в кожній хаті і обов'язково господиня тримала вдома, — щоб льон родив*» [К-В, К, 276].

ОСНОВА ж. «*osnova* 'osnowa, przedza idąca od nawoju przedniego do tylnego'» [Cz94, 208].

ОСОБНО присл. «*особно* окремо, відділено» [Горбач, 473]; **ОСОБНЄ**. «*Мольо поста́вив хату і вже пушо́в особне*» [Ігнатюк, 50]; **УСОБНО** [усобно]. «*А по́т'ім ка́жду удну́ [зеленицю] усобно трє́ба [чистити]*» [Арк, 171].

ОСОВИ [осови] -á, -é. Осиковий; **ОСОВИЙ** [осови́й]. [Арк, 111].

ОСОКА ж., бот. «*осока́*, -и болотяна різеха» [Горбач, 473]; **УСУ-КА** «*usuk'a* 'turzysca'» [AGWB VIII, m. 382].

ОСОЛЬОНИ -а, -е. Посолений. «*Ой недобра то капусьциско, недобра: / Не осолє́на, не окрашона й не дробна*» [Янчук86, 90].

ОСОТ ч., бот. «*os'ot* 'oset'» [Tarn, m. 150; AGWB VIII, m. 372]; **ОСЬОТ** «*ос'от*, -у осот (*Carduus*)» [Горбач, 473].

ОСПА ж., медич. «*ospa* 'ospa, choroba'» [Cz94, 209].

ОСПОВАТИ -а, -е, медич. «*ospovaty* 'o człowieku: ospowaty'» [Cz94, 209].

ОСТ ч. Гостре знаряддя для лову риби. «*A jak ne utoplusia, / To na ostu skolusia*» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 32].

ОСТАВИТИ док. «*оста́вити, -ўл'у, -виш залишити*» [Горбач, 473].

ОСТАВЛЯНИ [оста́вл'ани] -а, -е. Залишений. «*Пустка! Ничо́го, оно́ блука́йуц':а пси оста́вл'ани...*» [Арк, 111].

ОСТАТИ [оста́ти] док. Залишити. «*Тре́ба зароб'іти найме́ни п'іди-с'ат, коп шос' остало́*» [Арк, 111]; «*12 господару́в оно в нашум селі́ остало, а то всьо ренцісти*» [УнП, 82].

ОСТАТНІ -я, -є. «*остатні – останній*» [Ігнатюк, 101].

ОСТРИЄ с. «*ostrzyje 'ostrze topora*» [Tarn, m. 72].

ОСТРИЙ¹ -а, -е. 1. «*острий* гострий: *острим бо́ком обрізу́ем*» [Горбач, 473]; «*ostrzy 'ostrzy'*» [Cz94, 209]. 2. Морозний; холодний. «*Як круот рие високі куопці, глубоко лізе в землю то буде остра зима*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

ОСТРИЙ² ч. «*ostrzy 'ostrze kosy'*» [Cz94, 209]; **ОСТРІЙ** «*острїй, -а вістря (коси, ножа)*» [Горбач, 473].

ОСТРИТИ недок. «*острїти, -рў, -риш гострити*» [Горбач, 473].

ОСТРІШАНИК ч. «*ostr'iešanik* (częściej w pl. *ostr'iešaniki*) 'snopek do poszywania dachu, wiązany bliżej kłosów, knowiem wystający na zewnątrz'» [Cz94, 209].

ОСТРІШОВАНЕК ч. «*острїшованек, -а пошивальна сніпка колоссям вниз*» [Горбач, 473].

ОСТРОКОЛИ мн. Загострені кілки тину. «*Так-о як остроколи обніме, каже: —Вдовець, молодець,*

вдовець молодець» [під час дівочого гадання]» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 46].

ОСУДИТИ док. Обговорити; негативно схарактеризувати. «*А свекруха встала, її не збудила, / Зайшла до сусіди, її осудила*» [Ігнатюк, НБіН, 4/99, 37].

ОСУХ [óсух] -а, ч., кулін. 1. Пер-ша скибка паляниці. [Арк, 111]; «*osux 'pierwszy lub ostatni odkrojony z bochenka kawałek chleba*» [AGWB VI, m. 173]; «*бóсух цілушка, окраєць хліба*» [Горбач, 473; АУМ, к. 321]. 2. «*os'ux || us'ux || wsux 'placek suchy z mąki, wody i maku pieczony na oleju*» [Cz Atlas, m. 116].

ОСУШОК [осу́шок] -шка, ч. 1. кулін. Зменш. до ОСУХ-2; [óсушок]; [осушо́к]; «*os'ušok 'placek suchy z mąki, wody i maku pieczony na oleju*» [Cz Atlas, m. 116]. 2. Те саме, що СУХОСТОЙ. [Арк, 111].

ОСЦЮК || **ОСЬЦІК** ч. «*осці́ок* або *осьці́к – остра частина колоса жита або ячменю*» [Ігнатюк, 101].

ОСЬ ж. «*ос', -і вісь воза*» [Горбач, 473].

ОСЬМУХА [ос'му́ха] -и^е, ж. Міра площі поля – восьма частина десятини. [Арк, 111].

ОСЬОЙ [ос'о́й] -а, -е, займ. Цей. «*Тут кол'іс' ос'о́й, гост'ін'ец, то, казál'и, цар <...> й_éхав с'удо́йу; И вонá [ікона] там впа́ла, там, де цёрков на́ша ос'á сто́йт*» [Арк, 112].

ОСЬОЛКА ж. «*os'olka 'osełka*» [Tarn, m. 62]; «*os'olka 'osełka do ostrzenia kosy'*» [Cz94, 209; AGWB VIII, m. 310]; «*ос'о́лка, -и камінець для коси*» [Горбач, 473]; «*Вже гострили [косу] осьюлкою, а не*

так як колісь, по скупості – матинкою» [НБіН, 4/2005, 19].

ОСЬТЯК ч. «ос'т'ак, -а остьюк у колоску ячменю, жита» [Горбач, 473].

ОСЮДИВО [ос'удивó] присл. Ось сюди. «Тут когд́а-то бу́ло [не] при́т́и ос'удивó...» [Арк, 112].

ОТ прийм. 1. Від. УТ. «i tak / po dva 'pudy 'žyta ut ku'rovу [платити пастухові]» [CzW, 56]. 2. У зн. літ. на; для. «iак mieú 'čoboty / to 'tylko ot š'fáta» [CzW, 90].

ОТАВА ж. «otava 'siano z drugiego pokosu'» [Cz94, 209].

ОТАК [отак] присл. Так, ось так. «Отак, же́би билó хороше...» [Арк, 112].

ОТАКИЙ [отакі́ї] -а || -а́йа, -é || -о́йе. Те саме, що ТАКИЙ. «Ті́йї крас'ну́кі здорó-ови – отакі́й ко́рин', так йак рука́; Отака́йа трива́ла бу́ла [баба]; Отако́йе вс'о» [Арк, 112].

ОТАКО [отакó] присл. Ось так. «Отакó в нас говорат, йак йа говору́» [Арк, 112].

ОТАКО-ВО [отакó-во́] присл. Те саме, що ОТАКО. «Де ка́жут к'іт, а в нас кут, телу́шка, коби́ла, бу́с'ол... отакó-во́» [Арк, 112].

ОТАМ [отам] присл. Ось там. «Ну, пра́вда, йе ї Волóк і л'іс – отам» [Арк, 112].

ОТИ [óти] част. От скільки (роботи). «И йак обі́л'іц'а, тоді́ вже полотно́, вже сорóчка, кошу́л'а. Óти. Ої робóти бі́ло на ту кошу́л'у!» [Арк, 112].

ОТКАЗОВАТИ недок. «otkazovati 'odpowiadać'» [Cz94, 209].

ОТКІТКА [óтк'ітка] -и, ж., кулін. Сир зі сметаною. [Арк, 112].

ОТКЛАДНИЦА ж. «otkładnica 'odkładnica pługą'» [AGWB VIII, m. 304].

ОТКЛАДНЯ ж. «otkładń'a 'odkładnica u pługą'» [Tarn, m. 53]; «otkładńa» [Cz94, 209]; «otkładń'a || otkładńa» [AGWB VIII, m. 304];

УТКЛАДНЯ «utkładń'a 'odkładnica pługą'» [Janiak95, 86].

ОТКРУНУТИ [откруну́ти] -у́, -éи, док. 1. Відкрити що-небудь, напр. гайку. 2. Повернути чи нахилити голову. «Онó такó вс'о одна́ з них:—Откруні́ го́лову, бо ти ме́н'ї за́стуйеш!» [Арк, 112].

ОТКУЛЬ [отку́л'] присл. Звідки. «То так'ї фантáз'і́ї то-о могл'і ві́думат'і, а́л'е отку́л' вонó [село] повста́ло і йак вонó таку́йу на́зву, то вже...» [Арк, 112].

ОТО ВЖЕ НЯНЬКА ж. «Десятирі́чну дівчинку вже звали —ото вже нянька!» [Бор, 108].

ОТО ВЖЕ ПАСТУХ ч. «Десятирі́чну дівчинку вже звали —ото вже нянька», а хлопчика —ото вже пастух!» [Бор, 108].

ОТПУСК [óтпуск] -а, ч. Престольний празник. «У нас пара́ф'і́я́л'ни́й óтпуск на Петра́; Та́то з ма́мою по́йі́ехал'і до Ко́рн'іна на óтпуск; О́дпус [óдпус]. В нас óдпус на Петра́» [Арк, 112].

ОТРЕПІНИ мн. «otrępiny 'odpadki przy trzepaniu lnu'» [AGWB IX, m. 409].

ОТРЕПКИ мн. «otrępki». Те саме, що ОТРЕПІНИ. [AGWB IX, m. 409].

ОТРОК [отро́к] -а, ч. 1. Чоловік, мужчина. «О! йак там отро́ку на-збирáлос'!...» [Арк, 112]. 2. Той, хто молодший за мовця. «Йа старá, а ти отро́к» [Арк, 112]; «Вуон є кравцо́м, шиє одежу і

бабам, і отрокам» [Плева, НБіН, 4/2022, 21].

ОТРУБИ *мн.* Висівки з борошна. «*otrub'y 'otręby'*» [Cz94, 209]; «*otrubamtu pot'sypała* [паляницю на хлібній лопаті]» [CzW, 22]; **УТРУБИ** «*utrub'y 'otręby'*» [Janiak95, 86].

ОТСЮ⁰ЛЬ *присл.* «Отсѣооль = отсюда» [Бессараба, 310].

ОТТУ⁰ЛЬ *присл.* «Оттуооль = оттуда» [Бессараба, 310].

ОТУПАТИ *док.* Довести до ладу, ходячи біля чогось. «...*А ще як зако-лют паршука, то треба його оту-пати*» [Григорук, НБіН, 2/2022, 3].

ОТУТА [отута] *присл.* Ось тут. «*Сус'ім Куз'ма. Його вевелі пуд студн'у і так н'імец'и' йо'му отута його застрил'ів*» [Арк, 112].

ОТЧЕНАШИ *мн.* Молитви. «*На лі^еви бочок ляжете і говори^ете отченаши*» [Григорук, НБіН, 5/2022, 21].

ОТЬОСОК *ч.* «от'осок, -ўска відосевий кріпильний прут до оглоблі (залізний)» [Горбач, 473]; «*ot'osok 'pręnt żelazny przy hołoblach'*» [Cz Atlas, m. 110]; **ОЦЬОСЕК** *ч.* «*oc'osek (zwykle w pl.) oc'oski 'pręnt żelazny równoległy do hołobli'*» [Cz94, 207].

ОТЮ⁰С *ч.* «отюосъ (отѣса, постромка у оглоблі)» [Янчук86, 68].

ОФСЯНИЙ *-а, -е.* Такий, що стосується вівса. «*a pole to ofšanne*» [Kuraszkiewicz, 156].

ОФ'ЯРА [офйара] *-и, ж.* Дарування; жертва. «*То такайя офйара, офйарувало л'уде село і пуставил'і* [хрести]; *То вже чѣрес тойе ок'ѣнко там тіййі офйари туді*

к'ідал'і» [Арк, 112]; **ОХВІ^ЕРА.** «охвіера (приношеніє, ofiara)» [Янчук86, 69]; **ОХВЯРА.** «*охвѣра – жертва*» [Гнатюк, 100]; «**офйара,** - и жертва» [Горбач, 473].

ОФ'ЯРУВАТИ [офйаруват'і] *-ўйу, -ўйе'ш, недок.* Дарувати (переважно гроші); жертвувати на чийсь потреби (церкви, бідних і т.д.). [Арк, 112]; **ОХВАРУВАТИ** *док.* «*охварувати – жертвувати*» [Гнатюк, 101].

ОХ *виг.* Передає захоплення. «*ох / 'раҳне fšo // йі ka'rusta 'раҳне // йі boršč 'раҳне*» [CzW, 188].

ОХВАТИТИСЯ *док.* «**охватитис'а** мати кольки: *кўн 'охватіўс'а*» [Горбач, 473]; **ОХВАТИТИСЯ** «*Такий то вельмі часто любіт охватитися – значитьсѣ наїстїсѣ без толку*» [НБіН, 4/2021, 27].

ОХЛАПКИ [охлапки] *мн.* Шматки чого-небудь. «*Такийй-о охлапки солонїнки, <...> такоїе сало*» [Арк, 113].

ОХЛЯБ(НУТИ) *док.* «Охлябъ = истоцился, ослабѣль» [Бессараба, 310].

ОХОЖА *ж.* «Охóжа = большое болото» [Бессараба, 310].

ОХОТА *ж.* Бажання. «*З хлопцями погулять то й охота моя*» [ТПУПІ, 256]; **ОХВОТА** «*А з хлопцїма погуляті то й охвота моя*» [ТПУПІ, 266].

ОХОТНИК [охóтн'ік] *-а, ч. 1.* Той, хто має бажання до чогось. «*И вун вже знав, шо його зл'ап'ат', то фт'ук на охотн'їка до Немѣтчини на робóту*» [Арк, 113]. **2. УХОТНИК** *ч.* Доброволець. «*Вун пушов ухотніком на батька воювати*» [НБіН, 6/95, 9].

ОХОТНО [охóтно] *присл.* За власним бажанням. «*Булó такі'ех па-*

ра роз'ін, же охóтн'о... охóтно до Рóс'її пуйіхали» [Арк, 113]; **ОХ-ВУ^ОТНО** «Вони вельмі охвотно схо-тієлі тия старія сорти [яблунь і груш] в себе посадіті» [НБіН, 2/2016, 7].

ОХ-ОХ-ОХ виг. Вж. для передавання болю та страждань. «Івана на соломі везуть. А Іван тільки ох-ох-ох» [ВЗФ, 364].

ОХРОНА ж. «ох'рона 'охорона'» [АУМ, к. 72].

ОЦІЛІТІ док. Залишитися ціли-ми. «Сієти сьола якось так оцілілі» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 30].

ОЧЕПА ж. 1. «о^сєра 'murłata'» [Tarn, m. 6]; **УЧІ^ЕПА** «и^сєра 'najwyższa belka w ścianie, idąca przez całą długość domu'» [Cz94, 224]. 2. **ОЧЕ-ПИ** мн. «очéпи, -ўў надмурові плат-ви, на яких спертий зруб, дах» [Гор-бач, 473].

ОЧЕПЕЦЬ ч., обряд. Те саме, що ЧЕПЕЦЬ. «...и чепець служить главнымъ признакомъ того, что она съ этого времени — баба», т. е. замужняя» [Янчук86, 110].

ОЧЕПИНИ мн., обряд. «Після розподілу короваю і перепною (обдарування) молодих свахи здійснюють —очепини, тобто одягають на княгиню очіпок і намітку» [Б, 298].

ОЧИ ВИЛАЗИЛІ фраз. Старан-но виконувати якусь роботу. «Спо-чатку, коли ще не знав як з їми [жорнами] обходитися коб було льоки то тізовав аж мніє очі вилазили» [Петручук, НБіН, 1/2003, 30].

ОЧИВИСЬЦЄ [очивіс'ц'є] встав. сл. Безперечно, очевидно. «Ни українс'ка, ни белору́с'ка, ну, на́ша мо́ва, бо белору́ска то кажут инáчеї, очевіс'ц'є; **ОЧИВИСЬЦЄ** [очив'іс'-

ц'є]. Ми трифл'а́йем, договóримс'а, очив'іс'ц'є [з приїжджими]» [Арк, 113].

ОЧПОК ч. «очіпок, -пка чіпець» [Горбач, 473].

ОЧКО [óчко] -а, с. 1. Око дитини (у всіх н. пп.). 2. Камінь у персні. «Мáла йа перс'т'óнок з óчком» [Арк, 113].

ОЧКОВАТИ недок. «o^сzkovati 'o^сzkować drzewko'» [Cz94, 207].

ОЧМАНА ж. «Очманá = чудище, странное существо» [Бессараба, 310].

ОЧНЯК ч., анат. «очн'ак, -а очний зуб: очн'ак у л'удéй, шчо іклáк у свинéй» [Горбач, 473]; «Очняк — ząb przedtrzonowy — малий кутній зуб. Верхні очнякі собіє вибів. Вже оно одін здорови очняк зоставсе. Пув го-діни мніє того очняка рвалі» [Г.Ю., 36].

ОЧОЛОВЄЧІТІСЯ [очолов'єч'іт'іс'а] мин. ч. одн. очолов'єч'іс'а, док. Освоїтися. «Казáв мн'іє [бауер] брáт'і од'ін м'ішóк óсипк'і за раскóн'ам, йа вже очолов'єч'іс'а — б'еру́ дру́г'і м'ішóк» [Арк, 113].

ОШАЛЄТІ док. Здуріти. «Чи й ти вдово ошаліела / Чи головка заболіела» [ТПУПІ, 91].

ОШВА ж. «o^шфа 'murłata'» [Tarn, m. 6].

ОШУКАНЕЦЬ ч. Обманник, брехун. «Жиды-ошуканыци хитрыи, затіонливыи и ласы на грóши» [Бессараба, 68]; «o^шukanec' 'łgarz'» [Cz94, 209; AGWB VII, m. 272].

ОШУКАНІ ЯЙЦЯ мн. «У багатьох селах, наприклад Ставки, деякі хлопці билися —ошуканими яйцями, тобто яйцями, в яких усере-

дині були живиця або віск» [Ігнатюк, НБІН, 2/2008, 16].

ОШУКАНИЦА «[ошукан'їца] -и, ж. Обманниця. «Пишен'їца – ошукан'їца: раз врѳдит', раз н'е» [Арк, 113].

ОШУКАНЬСТВО с. Обман. «Не било ошуканьства, злодї'їства не било» [Максим'юк, НБІН, 1/2018, 31].

ОШУКАТИ [ошукáти] -áйу, -áйеш, док. Обманути; сказати неправду. «Мойá мáма булá такá шо... и бáт'ко шо не ошукáл'ї» [Арк, 113]; **ОШУКАТИ**. «Ошукáти = обмануть» [Бессараба, 319]; «Но чáсто шайтáнъ ошúкуе людї́эй» [Бессараба, 43].

ОШУКУВАТИ недок. «ošukivati 'oszukiwać'» [Cz94, 209].

ОЩЕНДИТИ [ощчѳндити] -у', -їш, док. Зберегти. «Л'уди скрїлис'а на тўйу горú [Грабарку] і остáви... Тáйя зарáза йáкос' їїх ошчѳндила» [Арк, 113].

Пп

ПАВІТУХА ж., бот. «*pravituxa* ‘przytutia czepna’» [AGWB VIII, m. 371]; **ПОВІТУХА** «*rovituxa* ‘rowój polny’» [AGWB VIII, m. 378].

ПАВУЙКА ч., бот. «*prav'uiĭka* ‘powój polny; Convolvulus arvensis L.’» [Pastusiak, 84; Janiak95, 87]; «В павуїци то нимá тих óнде насін':а, а в бирўсци насін':е ѱе» [Арк, 114]; **ПАВУ^ОЙКА** «*pravu oiĭka*» [Cz94, 210]; **ПАВУТКА** [павўтка]. «Павўтка то свїни ѱейї ѱїд'áт'» [Арк, 114]; «павўтка, -и повїйка (Convolvulus)» [Горбач, 473].

ПАВУК ч. 1. ент. «*prav'uk* ‘рајáк; Araneus’» [Cz94, 210]; «Павук (паук) у мовї жителїв рєгїону це не лише малий хижáк...» [Лабович, НБїН, 2/2020, 29]. 2. етн. «...Це не лише ма-лий хижáк, але також традиційна прикраса хати в рїздвяному перїодї, виготовлена з соломи, паперу, яку пїдвїшували до сволока» [Лабович, НБїН, 2/2020, 29]; «З соломи виготов-ляли також —павуки|| – ажурні соло-м'яні конструкції найрїзноманїт-нїших форм (кулясті, кристалїчні, зїркоподїбні). Ёх вїшали над столом і вони повільно поверталися в струменях теплогo повїтря» [К-В, 245]; **ПАУК** «О, то в мнугóх хатáх билó – паукї такїе із солóми гóже зрób'яни» [Бїд, 345].

ПАВУКІНА ж. «*pravukina* ‘рајє-чзупа’» [Cz94, 210].

ПАВУС ч. «павус ‘рубель’ (до воза)» [АУМ, к. 302].

ПАВУТА [павутá] -ї, ж. 1. Паву-тина. «Вс'у павутў молодўха вїбере в комóри [як буде схована]» [Арк, 114]. 2. бот. Березка; Convolvulus arven-sis L.» [Арк, 114].

ПАГУРКІ мн. Пагорби. «Найму косарїв собї три чи чотири / Щоб викосили всї пагурки, долини» [Рижик, НБїН 2/92, 12].

ПАДАТІ недок. Іти (про дощ). «В чаровному мї^есци, яким є наш ор-ленськї —Сад||, колї перестало пада-ти, розпостерлася на небї чудна дуга» [НБїН, 5/2008, 13].

ПАДЛЮ с. «падлó, -а стерво» [Горбач, 474].

ПАДЛЯШ ч. Житель Пїдляш-шя. «*Padl'aš* ‘określenia mieszkańców okolic Hajnówki, Bielska Podlaskiego, Orli i Kleszczel’» [Sajewicz, 55]; **ПУДЛЯШ** «*Pudlasz – to czolowi^ek nasz, a Litwin – to czortuw syn*» [НБїН, 6/95, 33].

ПАДЛЯШИСКО ч., знев. Жи-тель Пїдляшшя. «*Adczapisia, Padla-szysko ty! Kryczy niemał z nienawiścią ładna Litwinka*» [НБїН, 6/95, 33].

ПАДУЧА ХВОРОБА ж., медиц. «*pad'ucha xvor'oba* ‘padaczka’» [AGWB V, m. 89].

ПАЗДЄРНІК [пазд'єрн'їк] -а, ч. Жовтень. «В пазд'єрн'їку бáт'ко по-мєр» [Арк, 114].

ПАЗУР ч. «Пазўръ = ноготь, коготь» [Бессараба, 319]; «*raz'ur* ‘raz-pokieć’» [AGWB V, m. 21]; **ПАЗУРІ^Е** мн. «*razur'ie* ‘raznokcie’» [Cz94, 210].

ПАЗУРКІ [пазўрк'ї] -рок, мн. Сапка із зубами. [Арк, 114].

ПАЗЬДЗЄЖЕ мн. «*raz'z'eže* ‘paździerze’» [Cz94, 210].

ПАЙДУНИ [пáйдунї] -їв, мн., знев. Прїзвисько частини жителїв Пїдляшшя, які твердо вимовляють звукосполуки [ди], [ли]. «Ходї, пришóв – по^аїдунї називáют, пáйдунї» [Арк, 114].

ПАКОСТЬ ж. Бешкети молоді перед Новим роком (старим). «*Перед Новим роком то тоже така пакость. У нас уже бруночки – брами, то уже як не прив'язани, не приспавани – по-ойдут! Чорт-відь куди занесут*» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 45].

ПАКУЛЄ [пáкул'е] -а, с., збір. Гірший гатунок прядива. «*На ков-рótках прáл'і то л'он, то такóйе тóйе вже пáкул'е*» [Арк, 114].

ПАКУЛИ мн. Відходи при готуванні прядива. «*А ще пакули билі, тз. осмикі, то пралі на мішки*» [Григорук, НБіН, 4/2017, 22]; «*s rakuluf // to tuš... [мішки] še... 'vorki 'byli // 'vorki po 'našomi nazy'vali*» [CzW, 187].

ПАЛАНИЦІ мн., кулін. «*Варили [під час посту] пісний борщ з гри-бами, борошняну затірку, картопляні клюски <...>, —паланиціл (коржі) з маком*» [Борисенко, 219].

ПАЛАТИ [палáти] -áйу, -áйеш, недок. **1.** Відділяти половиу від зерна, підкидаючи в ночовках. **2.** Будь-що підкидати в ночовках під час ворожіння. «*Вуружіли – хустк'і палáли в нучóвках*» [Арк, 114].

ПАЛАТКИ мн. «*pałatki 'prycza z desek służąca do spania'*» [AGWB VI, m. 105].

ПАЛАХКОТІТИ недок. «*палахкот'іти / палахт'іти* палахкотіти: *огón' палахкотіт' / палахтіт'*» [Горбач, 474].

ПАЛАШ ч. ? «*Далі єму палаша, / Уже Пу́дльша не нашá*» [Житецькій, 299].

ПАЛЄНИСКО с. «*palen'ysko* „część pieca, w której pali się“» [Cz03, 380].

ПАЛИТИСЯ недок. «*палúти-с'а* палитися до жеребця: *кобіла паліцца*» [Горбач, 474]; **ПАЛІЦЦА** недок. «*pał'icca 'ruja u klaczy'*» [Tarn, m. 166]; «*pał'icca 'kobyła okazuje poręđ rłciowy'*» [AGWB V, m. 49].

ПАЛІЕ мн. «*паліе (паль – столбъ, коль)*» [Янчук86, 67].

ПАЛІЦА ж. «*pał'ica 'łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)'*» [AGWB VI, m. 116]; **ПОЛІЦА** «*pol'i-ca*» [AGWB VI, m. 116].

ПАЛКА ж. «*пáлка, -и* пастуша палиця» [Горбач, 474].

ПАЛМОВКИ мн. «*Поширені були —ладушкил – видовженої форми глеки для молока, —палмовкил, в яких готували бабки, випікали здобу*» [К-В, 224].

ПАЛЬ ч. **1.** «*Паль = свая, високої коль*» [Бессараба, 310]. **2.** Кий, палиця. «*В затоці коло ріки видра є, то взяв паля, забив...*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 32].

ПАЛЬМА ж., обряд. «*пáл'ма, -и* свячена верба» [Горбач, 474]; «*Нéсли святіти, принóсили додóму, побивáли діти пальмо́ю і казáли: будь здорóви як вербá*» [Ігнатюк, 85]; «*palma 'wiązanka wierzbowych gałązek, święcona w ostatnią niedzielę przed Wielkanocą'*» [Dudek, 193]; «*...Всі йшли до церкви, щоб посвятити вербову гілки, яку ще називали пальмою, або просто вербою*» [Рижик, 251].

ПАЛЬМОВА НЕДІЛЯ ж., обряд. «*Palm'ova Ned'ila* 'ostatnia niedziela Wielkiego Postu; Niedziela Palmowa'» [Dudek, 193]. (Див. ще **ВЕРБНИЦЯ**).

ПАЛЬНУТИ [пáл'нути || пал'ну́ти] -у, -еш, док. Вистрілити з

рушниці. «*I báчили, шо в 'ін в'їшов, — п'ал'нули і н'огу перебіли*» [Арк, 114].

ПАЛЬТЕЧКО ч. «*p'altečko 'margynarka'*» [AGWB IX, m. 474].

ПАЛЬТО с. «*пал'т'о, -á* плащ: *пал'т'о на з 'іму*» [Горбач, 474].

ПАЛЬТОН ч. «*palt'on 'górna część męskiego garnituru'*» [Karabowicz, 145]; «*На початку нинішнього століття [тобто ХХ] замість сукма-нів чоловіки в холодну пору року носили пальта (—пальтонил) з фаб-ричної вовняної матерії*» [ІК-В, 202].

ПАЛЬТОСІК ч. «*palt'ośik*». Те саме, що ПАЛЬТОН. [Karabowicz, 145].

ПАЛЬЦЯТА мн. Рукавички з відділеннями для кожного пальця. «*З поч. ХХ ст. почали в'язати —пальця-та|| з вовняних товстих ниток*» [ІК-В, 204].

ПАЛЬЧАТКА ж. «*palčatka (częściej w pl. palčatki) 'rękawica z pięcioma palcami'*» [Cz94, 209]; **ПАЛЬЧАТКІ** «[пал'ч'атк'і] мн. «*Плат'о́чк'і так'і б'іл'і обр'обл'ани, тим плат'о́чком [тримали вінця], а п'ос'ла то так'її рукав'їц'і б'іл'і — пал'ч'ат-к'і*» [Арк, 114].

ПАЛЮХ ч., кулін. 1. «*Пал'ю́хъ = вареникъ*» [Бессараба, 310]. 2. Шматок паляниці. «*Зна́чить, пал'ю́х зо стар'ого хліба к'їдається за́вше і ще той квас з то́го хліба [для розчини]*» [Ігнатюк, 69].

ПАЛЮХА [пал'у́ха] -і, ж., кулін. 1. Корж. «*Пал'у́х'ї" з ма́ком*» [Арк, 114]. 2. «*palu'cha 'bułkę'*» [CzW, 14]. 3. Те саме, що КАРТОХЛЬОВИ ПЛЯ-ЦОК. [Арк, 114]. 4. **ПАЛЮХІ** мн., «*palux'i || pal'ux'i 'kluski gotowane w wodzie i*

podawane z utartym makiem'» [Dudek, 193].

ПАЛЮШЕЧКИ мн., кулін. «*З теї кучки гречки будуть палюшечки*» [Рижик, 268].

ПАЛЮШКІ мн. 1. «*pal'uški 'placki z tartych kartofli'*» [AGWB VI, 230]. 2. «*Булку з маком пеклі, палюшкі з маком варили*» [НБіН, 6/96, 34].

ПАЛЮШОК ч., анат. «*paluś'ok 1. 'paluszek, palec dziecka'; 2. 'miz'i-nec'*» [Cz94, 209].

ПАЛЯНИЦЯ ж., кулін. Корж. «*Часто пекли, особливо в піст, пшеничні —паляницї|| (коржі) на кислому молоці*» [Борисенко, 216].

ПАЛЯЧ ч. «*pal'ač 'o człowieku, który pali papierosy'*» [Cz94, 209]; «*pal'ač 'palacz papierosów'*» [Janiak95, 87].

ПАМЕНТАТІ [памент'ат'і] -а́йу, -а́йеш, недок. Пам'ятати. «*С'у́ого не помент'а́йу*» [Арк, 114].

ПАМИТУЩИ -а, -е «*ramtu'ušcy 'mająca dobrą pamięć'*» [Janiak95, 87].

ПАМОЛОДОК [п'амолодок] -дка, ч., бот. Відросток із фруктового дерева. «*pal'mołodok 'latorośl'*» [Тарн, m. 152]; «*Сл'івки п'амолодки*» [Арк, 114].

ПАМПУШКИ мн., кулін. «**памп'ушки рід смажеників, налис-ників: карт'офл'і трут*» [Горбач, 474]; **ПАМПУШКІ**. «*rampu'uški 'placki z tartych kartofli'*» [AGWB VI, 230]; *rampu'ušky* [AGWB VI, 230].

ПАМРОКА ж. Легкий туман. «*Як вечором над багнами, над мок-радлами такими стелиться памрока то казали, що на другий день буде погода*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35];

«**памр'о́ка** – імла, туман» [Ігнатюк, 101]; «**пампрока**» [Лесів, 422].

ПАМЬОНТКА ж. Пам'ятна річ; пам'ятка. «Ще я маю дзись памь'онтку – бороню́ дерев'яну́ю» [Ігнатюк, 40].

ПАМ'ЯТНИК ч. «па́м'ятнік наміренневий [пам'ятний] хрест біля церкви: па́м'ятнік за здра́віе, в родза́йу офіа́ри» [Горбач, 474].

ПАМ'ЯТУЩИ -а, -е «ра́м'я-туі́щу 'mający dobrą pamięć'» [Cz94, 209].

ПАН БОГ ч., реліг. Бог, Господь. «Лу́д'юдюмо до Пана Бога на раду: / Будюмо Бога просити, / Жебъ намъ позволив ці́элу нӯдочъ съвитити» [Бес-сараба, 242]; **ПАН БУГ** [пан буг]. «Ба́рзо ду́жо йа́гуд бу́ло, гриб'і́в – дес' так Пан Буг понаро́зував нам [як вернулися на свої землі]» [Арк, 114]; **ПАН БУГ** || **ПАН БУК**. «žegnaty / f' tuju storonu // ščerym sercom / žer pan buk odsunui' tuju buru» [CzW, 172].

ПАНАС [панас] -а́, ч. 1. Власне особове ім'я чоловіка (всі н. пп.). 2. етн. Піжмурки. «Гра́л'і панаса́: —Па-нас, ла́паі нас!||» [Арк, 114].

ПАНАХІДА ж., реліг. «**panachida** 'msza ofiarowana w intencji zmarłego'» [CzD, 162].

ПАНЄ МУЙ вст. сл. Звертання до співрозмовника. «žer xtos' vušoï na dvur... i v'bičču / pañe miï / ob'litu» [CzW, 16].

ПАНЄНСКЄ НАЗВІСКО [пан'єнск'є назв'іско] -ого -а, с. Дівоче прізвище. «Мойє назв'іско пан'єнск'є билó Влас'ук, а с'єйє Себас'т'ан'ук» [Арк, 114].

ПАНЄНСКІ ВЕЧУР [пан'єнск'і вєчур] -ого -а, ч., обряд. Дівич-вечір напередодні весілля. «В суб'оту билó

пан'єнск'і вєчур, в суб'оту» [Арк, 115].

ПАНИМАТКА ж. Мати. «Ой подобно-сь, паніма́тко, неженєны ходжу» [Житецькій, 306].

ПАНКУВАТИ(Й) -а, -е «pankivaty || rankivatyï 'podobny do pana z miasta'» [Pelcowa02, 66].

ПАНИ КУЧЕРІ мн. «На Холмицині дотепер зберігаються такі мотиви [писанок], як —сонце||, —спіраль|| <...>, на Підляшші —пан-ни кучері||, —гребінці||, —сорок вісім клинців|| та інші» [К-В, К, 279].

ПАНОВАТИ недок. Помагати; підходити для лікування. «Колі, як де хто муоцно скалі́чив ногу чи руку, <...> і клалі тую латочку з того полотна тканого льняного і на його клалі свечане зі́ле і тогди вже обвівали, і нектори казалі барзо пановало» [Лабович, НБІН, 4/2020, 35].

ПАНОЧКУ ч. Звертання до співрозмовника. «to vže / pañočku / to vže ša ro'biło» [CzW, 129].

ПАНПУШ ч., кулін. «панпу́ш, -а пампушка» [Горбач, 474].

ПАНСТВО с. Держава; своя країна. «І вун розголосів скрузь по свому панств'ови, же хто знайде його́ дочкі то котору схоче то її собі возьме за жу́нку» [Ігнатюк, 88]; «Але на панство буду нарікати, же ни далó ніц пудчима́ня» [Ігнатюк, 46].

ПАНСТВОВИ [панств'ови] -а, -е. Державний; той, що у власності держави. «Лісі́ то не ма́йут на́зви — то панств'ови ліс, а то приватни» [Арк, 115].

ПАНТИРКА ж., орн.

«Пантур-ка – *Perliczka*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 33].

ПАНТОФЛІ мн. 1. «*rantofli* ‘rófbuty’» [Cz94, 209]. 2. Чоловічі туфлі. «Чоловічи то пантофлі а бабські тóфлі» [Ігнатюк, 71]. 3. Будь-яке взуття. «Обу́ує кідал’і, пантофлі [під час ворожіння]» [Арк, 115].

ПАНЬСЬЦЕ [пан’с’цэ] -ц’а, с. Невелика держава. «Мáло, кáже, тó-йє пан’с’цэ, кáже, хто бóде знáти йогó» [Арк, 115].

ПАПА ж., дит. 1. «Папа (дѣтск.) = хлѣбъ» [Бессараба, 310]; «пáпа, -и дит. хлѣб» [Горбач, 474]. 2. «Папа – їжа» [Лабович, НБІН, 3/2012, 25].

ПАПАРЕЧКА ж. «*papar¹ečka* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

ПАПАХА ВИСОКА ж. Висока вовняна шапка. [Паціор, НБІН, 5/2004, 27].

ПАПЕРУ⁰ВКА ж. Ранній сорт яблук. «Лі⁰том зачинаються паперувки» [НБІН, 2/2016, 7]; «Чи кілька особових самоходув буольш занечистит пуцу чим кільканадцетітонови самоход, котори забирає кльоци і паперувку» [НБІН, 4/2006, 23]; **ПАШ-РОВКА**. «Селяни плекали яблуні – —антонівку», —жабкил, —папіровки...» [Бор, 109].

ПАПЄЖ [пáп’еж] -а, ч., реліг. Папа Римський. «А́л’е вони [комуністи] тóже попере́рóзувал’іс’ – по́йе-хал’і до Пап’е́жа... и в́же комун’іс-ти...» [Арк, 115].

ПАПЄРОС ч. «*paper¹os* ‘papieros’» [Cz94, 209].

ПАПЄР ч. «папієр (род. Папé-ру)» [Янчук86, 67].

ПАПІРОК [пап’ірок] -рка, ч. Папірець. «То гребén’ку зрóбит, па-п’ірка і дму́хайе – му́зика бу́ла...» [Арк, 115].

ПАПОРОТЬ ж., бот. «пáпо-рот’ папороть (*Matteuccia*, *Pteridium*, *Digopteris*, *Arthysium*) » [Горбач, 474]; **ПАПРУ⁰ТЬ**. «*papr¹uoŕ* ‘paproć; Fi-lix’» [Cz94, 209].

ПАПРОТКА ж., бот. «па-прóтка рід дрібної вазонкової квітки» [Горбач, 474].

ПАПРУГА ж. «Носили й ре-мінні пояси з металевими пряжками. Їх називали —папругами», або —па-пружками» [ІК-В, 203]; «папруга ‘шкіряний ремінь’» [Лесів, 422].

ПАПРУЖКА ж. «Папру́жка = кожаний пояс» [Бессараба, 310]; «Пáсок рамінни до нагави́ць то папру́жка» [Ігнатюк, 71]; «папру́жка / пáсок, -ска ремінець підпері-зуватися» [Горбач, 474]; **ПАПРУШ-КА** «*papr¹uška* ‘rzemienny pasek’» [Karabowicz, 147; AGWB IX, m. 478].

ПАПУГА ж. Великий згорток. «Як виняв з-за пазухі папугу гроши, зразу їх взяли і пустілі [за кордон]» [Плева, НБІН, 5/2022, 41].

ПАПУЦІ мн. «*pap¹uc¹i* ‘obuwie plecione z lipowego, wierzbowego lub brzozowego łyka’» [Karabowicz, 148].

ПАРА [пáра] -и, ж. 1. Два предмети. 2. Рахування деяких предметів, напр. курячих яєць. «*to vže dvi pary py¹sankuf* [дають]» [CzW, 15]. Пор. коментар: «na Podlasiu jednostką obliczeniową (także w handlu) jest para (dwie sztuki) jaj» [CzW, 15]. 3. Указує на кількість, що більша ніж названа числівником. «Два́цм’ náра л’ім тут о́рав» [Арк, 115].

ПАРАЛЮШ ч., *медиц.* «Пара-люшъ = параличъ» [Бессараба, 310].

ПАРАНИНА ж. «*paranyna* || *paranina* 'ugór (pole nie uprawiane przez 1 rok dla odpoczynku ziemi)'» [AGWB VIII, m. 302]; **ПАРАНИНА** ж. «*Паранина то колісь била часть поля, на которуй нічого не сіяли і не саділі, але оставлялі на руок облогом, коб оддыхнула*» [НБіН, 5/2021, 27]; **ПАРЕНИНА**. «*p'arenyna* 'ugor'» [Tarn, m. 121]; **ПАРНИНА** «*пáрни-на, -и торфанний обліг*» [Горбач, 474].

ПАРАПЄЧКА ж., *кулін.* «*para-p'ečka* 'rodplomyk (placек z ciasta chlebowego pieczony w piecu przed wygaśnięciem żaru)'» [AGWB VI, m. 171]; **ПЕРАПЄЧКА** «*perap'ečka*» [AGWB VI, 176].

ПАРАСІННИ(Й) -а, -е. Витканий з переборами. «*В Зáболотю сорóчку з перебóрами називáли сорóчкою парасінною*» [Ігнатюк, 58].

ПАРАСЛЯК ч. «*paraslak* 'kloc'» [AGWB IX, m. 453].

ПАРАХВЯНИ *мн.* Віряни однієї парафії. «*їак |хо́уі |луде / paraxvianu te // to p'ros'at' batúški / ščob pri'їēxat posvīatyty*» [CzW, 170].

ПАРАЩІ^ЕТИ *недок.* «*паращіє-ти* – *брацати, бити по дахові (доц або град)*» [Ігнатюк, 101].

ПАР҃АН ч. «*parg'an* 'plot z żelaza zrobiony, służący zwłaszcza jako ogrodzenie kościelne'» [Cz94, 210].

ПАРЕНЬ ч. Парубок. «*Взяла парня за рученьку / То й повела в зельон сад*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 33].

ПАРИСТІЙ [парістії] -а, -е. Такий, що має пару (чоловік –

дружину, жінка – чоловіка). «*М'ісіти корова́йа м'ус'ат' паріс'т'і л'удіе*» [Арк, 115].

ПАРИТИ *недок.* 1. «*пáрити* варити [кип'ятити (про молоко)]: *молоко́ páране*» [Горбач, 474]. 2. «*p'a-ryty* || *p'aryti* 'wyparzać przędę w ługu z popiołu'» [AGWB IX, m. 423].

ПАРКУТУН ч. «*parkutun* 'baran'» [Cz Atlas, m. 2].

ПАРНИК ч. «*parnyk* „urządzenie, gdzie dużo pary, bo parują kartofle'» [Cz03, 380]; «*парнік* – *парильний чан*» [Ігнатюк, 101]; «*парнік, -а* піч-казан парити картоплю: *наш парнік перегорів і стоїт безчинний*» [Гор-бач, 474].

ПАРОБОК ч. «*паробок* 'наймит'» [АУМ, к. 360]; «*p'arobok* 'dawny robotnik dworski otrzymujący zapłatę w naturze'» [AGWB VII, m. 232]; **ПАНУ-БОК**. «*Пáрубокъ* = *годовой работ-никъ*» [Бессараба, 310]; «*робітник фільварку*» [Арк, 115]; «*пáрубок* – *батрак, наймит*» [Ігнатюк, 102]; «*v таїноотку parupk'i*» [Cz94, 210]; **ПАРБОК** «*парбок*» [АУМ, к. 57].

ПАРСЬЦЬОНОК ч. «*pars'c'ono-nok* 'obrączka łącząca kosę z kosiskiem'» [Cz Atlas, m. 123].

ПАРТИЗАНКА [партизанка] -и, ж., *збір.* Воєнізовані польські формування під час другої світової війни. «*Бойáл'імс'а, бо то партизанка ходіла... <...> Пóл'с'ка бáнда та́йак така́йа ходіла*» [Арк, 115].

ПАРХ ч. «*parx* 'nietoperz'» [AGWB V, m. 41].

ПАРХИ *мн., медиц.* «пáрхи, -у́ парші (на шкірі в коня)» [Горбач, 474].

ПАРЦИЛЮВАТИ [парцил'у-ва́ти¹] *недок.* Розділяти більші ділянки землі на менші. «Йак то кол'іс" йак то вже ти двóри парцил'увáл'і, роздавáл'і л'уд'ум – л'ікв'ідовáл'і ти двóри» [Арк, 115].

ПАРЦЯНКА *ж.* «За кроєм та способом ношення зимово-осінній чоловічий одяг мало відрізнявся від жіночого. Це той же сукман, кожух, —парцянка» [ІК-В, 202].

ПАРШУК *ч. 1.* «Паршук (кастрований самець)» [Лабович, НБІН, 2/2017, 29]; «*parš'uk* 'wierpż'» [AGWB V, m. 65]; «...А ще як заколют паршу-ка, то треба його отупати» [Григо-рук, НБІН, 2/2022, 3]. **2.** Тут: свинина. «Батькі побудували стройни дома, купілі —б'льокі і на додаток од часу до часу пудкідають [своїм дітям] ічко, молочко і паршука» [НБІН, 4/2005, 20].

ПАС *ч. 1.* «пас – пояс» [Ігнатюк, 102]; «Єст у тебе пас єдвабний» [ТПУПП, 201]. **2.** «*pas* 'перевесло для в'язання снопів'» [Пельцова, к. II].

ПАСАМАН *ч. 1.* Довгий слід на тілі від удару, напр. батогом. **2.** Смуга. «Пасамáни то шлях, що є на хварту-хóви» [Ігнатюк, 64];

ПАСАМОН. «Нижню частину [тканої спідниці] оздоблювали широкою смугою переборів – —пасамоном» [ІК-В, 206].

ПАСВИ(І)СКО *с.* «пасві(і)ско, -а пасовище» [Горбач, 474]; «Пас-виско було огульне» [НБІН, 4–5/96, 25]; **ПАСВИСЬКО**

[пасвіс'ко]. «Хó-ваного ігрáл'і, так йак корч'і, пасвіс'ко... Йак когó кол'і хто náйде; Ну то так с'інокóси, то кусóк пок'іне, то бóде пасвіс'ко; [пасві-ско]» [Арк, 115]; **ПАСВІСКО.** «*by'li* 'vuznačony *pas'víska*» [CzW, 82; Ja-niak95, 87]; **ПАЗБИСЬКО** [пáзби-с'ко]. [Арк, 114].

ПАСЕРБ *ч.* «Пáсэрбъ = пасынокъ» [Бессараба, 310]; «пáсерб, -а нерідний син» [Горбач, 474]; **ПАСЕРБ** *ч.* «*pas'erb* 'pasierb'» [Cz94, 210]; **ПАСЕРП** «*pas'erp*» [AGWB VII, m. 206].

ПАСЕРБЕЦЬ *ч.* «*pas'erbec* 'pasierb'» [AGWB VII, m. 206].

ПАСЕРБИЦЯ *ж.* «Пáсэрбыця = падчерица» [Бессараба, 310]; «пáсербиця нерідна дочка» [Горбач, 474; Арк, 115]; **ПАСЕРБИЦА** «*pas'erbica* 'pasierbica'» [Cz94, 210].

ПАСЕРБНИК || **ПАСЕРБНИК** *ч.* «*pas'erbnyk* || *pas'erbńik* 'pasierb'» [AGWB VII, m. 206].

ПАСИНОК *ч. 1.* «*pasynok* 'pasierb'» [AGWB VII, m. 206]. **2.** «пáсинок, -нка наймець [приймак] [?]» [Горбач, 474]. **3.** *бот.* «*pasynok* 'latorośl'» [Tarn, m. 152]; 'пагін дерева' [Арк, 115].

ПАСЙОНАТИ *мн.* Ті, хто бажа-ють чимсь зайнятися. «Не знаю, але надіюся, що й серед молодих люди знайдуться пасійонати, якії мають стількі одваги, щоб вести свою пасіку» [Паб'ян, НБІН, 3/2020, 17].

ПАСКА (ПАСХА) **ХРИСТОВА** *див.* АРТОС [НБІН, 2/97, 36].

ПАСКА [пáска] *-и, ж., реліг. 1.* кулін. Обрядовий хліб, спечений на Великдень. «пáска, -и великодня пас-ка» [Горбач, 474]; «*pas'aska*

‘wielka-nocne ciasto drożdżowe’» [Dudek, 193]. **2.** Усе, що приготоване до освячення. «*paska* || *pasxa* ‘pokarmy święcone w Wielką Sobotę’» [Dudek, 193; CzD, 162]; «У Грабовиці паскою звать не лише хліб, але й цілий кошчок зі стравами: У Велику Субо-ту паску светилі» [Яким’юк, НБіН, 3/2021, 5]; «...Паскою по сьогодні не тільки обрядовий хліб, але і всі страви в кошику, які люди несуть освятити: паску, яйця, м’ясо, хліб, сіль, хрін, масло, сир» [Лабович, НБіН, 3/2013, 30]. **3.** Великдень; Вознесіння Господнє. «А шче в нас бул’і Проводи так’її, – о, знáч’іт, В’ел’їден’ переїде, Паска значит, пак у вас звати, и тогої за тижден

неділ’а...» [Арк, 115]; «*Paska* || *Pasxa* ‘Wełykdeń’» [Dudek, 193].

ПАСКИ *мн.* **1.** [пáски] -ок. Смуги на чому-небудь» [Арк, 115]. **2.** **ПАСКИ** [пáск’і]. Вузькі і довгі загопи поля. «*tylko buło ta’ki... paski / že kar’toch’luw*» [CzW, 157].

ПАСКУДНИЙ [пáскудній] -а, -е. Поганий, негарний; недобрий. [Арк, 116].

ПАСКУДНИШИЙ -а, -е, *вищ.* ст. Гірший; більш поганий. «А як богата, то вже до єї хлопці добиваються, хоч вона і паскудниша од теї біднішої і така низдатніша наветь» [Лабович, НБіН, 2/2018, 37].

ПАСКУДНО [пáскудно] *присл.* Те саме, що КЄПСЬКО. «Нам паскúд-но попáло, бо окупáциїа» [Арк, 116].

ПАСМО *с.* «*pasmo* ‘pasmo, pewna liczba nitek przędzy’» [Cz94, 210].

ПАСОВИСКО [пасовúско] -а, *с.* Пасовище. [Арк, 116]; «*pasowysko* „miejsce, gdzie pasie się bydło”»

[Cz03, 380]; «*dav’niї buło u’gulne pasowysko ta’ke v seli*» [CzW, 56]; **ПАСОВИСКО.** «*pasow’isko* ‘pastwisko’» [Cz Atlas, m. 120].

ПАСОВОЄ *с.* Пасовище. «Колісь, вельмі давно тому, там било курашуовське пасовое» [НБіН, 4/2016, 37]; «Сказав мні випрежчи коня, іті з їм до хати і випустіті на огорожане дротом пасовое» [Плева, НБіН, 5/2021, 23].

ПАСОК *ч.* **1.** «*pasok* ‘пояс (чоловічий)’» [АУМ, к. 295]; «*pasok* – *поясок*» [Гнатюк, 101]; «*pasok*, -ска / **папрúжка**, -и ремінець (підперізува-тися)» [Горбач, 474]; «*pasok* ‘pasek rzemienny do spodni’» [Cz94, 210; AGWB IX, m. 478]; «*pasok* ‘rzemien-ny pasek’»

[Karabowicz, 147]. **2.** «*pasok* ‘pasek tkany z nici’» [AGWB IX, m. 479]; **ПАСЕК** «*pasok* ‘pasek tkany’» [Karabowicz, 147]; **ПАСАК** [Karabowicz, 147]. **3.** Ремінець на шиї собаки. [Арк, 116].

ПАСТВИСКО *с.* «*pastwisko* || *pas-wisko* ‘pastwisko’» [Cz94, 210]; «Дядь-ко вигнав корови, я іду з їм на пас-твіско» [Савчук, НБіН, 2/2016, 17].

ПАСТЕВНИК *ч.* «*pastevnik* ‘pas-twisko’» [Cz Atlas, m. 120].

ПАСТОВЕНЬ *ч.* «Пáстовэнь = выгонь около села, гдѣ пасется скоть» [Бессараба, 310];

ПАСТУВЕНЬ *ч.* «*pastuven* ‘pastwisko’» [Cz Atlas, m. 120].

ПАСУВАТИ *недок.* Подобатися. «*it’dit’ ščo ko’mu pasuiе*» [CzW, 120].

ПАСЧЕК *ч.* «*pasček* = *ротъ*» [Михальчук, 554].

ПАСЬОК *ч.* «*pasok* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

ПАС'Я ж. Захоплення. «А друга пас'я моя то фотографія» [Сосна, НБіН, 2/2018, 16].

ПАСЯКИ мн., ткац. 1. Прості кольорові смуги на витканому полотні. «І ткáлі на прóсто, пася́ки на прóсто» [Ігнатюк, 64]. 2. «пася́ки – назва суконних спідниць в смуги» [Ігнатюк, 103]. 3. **ПАСЯКІ**. Багатобарв-на тканина з поперечними смугами. «Кару, chodniki, pasiaki i dywany były kiedyś podstawowym elementem dekoracyjnym każdego wiejskiego domu» [НБіН, 1/2009, 8]. 4. **ПАСЯКІ** мн. «pas'aki tkanina przeznaczona na chodnik'» [AGWB IX, m. 449].

ПАСЯСТИЙ -а, -е. Смугастиий. «Дикі свині, як малиї, то всі пасясти, а як посьлі, то будут чорни і рижо-вати» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 32].

ПАТЕЛЬНЯ ж. «patel'nia 'patelnia'» [AGWB VI, m. 190]; «patel-ńa 'patelnia'» [Cz94, 210]; **ПЕТЕЛЬ-НЯ** «[петел'н'а]» [Арк, 119]; **ПИ-ТЕЛЬНЯ** «пител'(?)н'а, -і сковорід-ка» [Горбач, 474].

ПАТИК [паті́к] -а́, ч. 1. «Паті́кь = кусокъ палочки» [Бессараба, 310]; «А то є такі́ кій – називається по-прóсту – кружéлка. Їдьон паті́к прóсто а дрúги ньоно́во такó вткнью́-ни» [Ігнатюк, 62]. 2. Загострена гілка (рожен) пекти сало на вогнищі. 3. Паличка. «Л'іза́к – то цук'э́рок на патико́ви» [Арк, 116]. 4. **ПАТИКІ** [патик'і] -у́, мн. Гілки переважно плодових дерев, обплетених тістом, як прикраса в коровай. «На патик'і нав'іва́ли кв'іткі, каза́ли ши́шкі» [Арк, 116].

ПАТОНІ^ЕТІ недок. «Патоні́џти = говорить вздор, сплетничать» [Бессараба, 310].

ПАТОНА ч. «Патона́ = сплетникъ, болтунъ» [Бессараба, 310].

ПАТРОН¹ [патро́н] -а, ч. Опікун; охоронець; ім'я святого, надане церкві під час освячення. «И вонá [церква] називáлас'а, е... е-е, П'етропáвловска́я, посвйáченая на Петра́ і Па́вла – патро́на с'вато́го Петра́ і Па́вла» [Арк, 116].

ПАТРОН² [патро́н] -а, ч. З'єднане в одне ціле куля або дріб з поро-ховим зарядом (усі н. пп.). [Арк, 116].

ПАХНЮК [пахн'у́к] -а́, ч., бот. Різновид гриба (?). [Арк, 116]; «З-поміж номенів грибів виділяється чимало спільних підляських і західньо-польських говірок <...>. Однак є й такі назви, які відомі лише на Підляшші: пахнюк, пліска, правдівок, скрептуха, ухаці, коти та інші» [НБіН, 4/2003, 42].

ПАХНЮЩИЙ -а, -е. Те саме, що ПАХУЩИЙ. «ka'pusta // to пах-ńuśca 'była 'barzo» [CzW, 131].

ПАХОЛКІ [пахо́лк'і] -ів, мн., ткац. 1. Підставка до прясниці. «pa-xo'łok 'podstawka do przęślicy'» [AGWB IX, m. 414]; «А хло́пці́ нам пахо́лк'і поховáйут» [Арк, 116]. 2. Деталь прядки (?). «pa-xo'łki (tylko w pl.) 'dwa pionowe wałeczki kołowrotka, pomiędzy którymi jest umieszczona szpulka'» [Cz94, 209]; «Пу́дим ми чéр'ес ц'і́ле с'ело́, обійдемо, де д'івчин'áтка, а хло́пці́ нам пахо́лк'і поховáйут» [Арк, 116].

ПАХОТІНЬ ж. Пахоці. «Послі треба ще паршука розобрати, а як м'ясо ри́жут, пахоті́нь розході́ться і всі́ собаки і коти з села

збігаються» [Плева, НБіН, 4/2022, 23].

ПАХУЩИЙ [паху́щчий] -а, -е. Запашний, духмяний. «Баб'к'і паху́щчи [лепеха]» [Арк, 116]; «*stoły s'tav-iať 'około do'rohi ukra'sonyi z'e'łeni... ra'chišc'ut*» [CzW, 118]; «Вони [воско-ві свічки] такіє пахущи» [Савчук, НБіН, 1/2004, 24].

ПАЦЕР ч. Молитва. «Жегнала-ся, пацера зговорила, «Отче наші» і всьо» [Лабович, НБіН, 2/2018, 38]; «Приде господар з клуні^е, всі^е сядем, пацер зговоримо і їмо» [Лабович, НБіН, 2/2013, 36]; **ПАЦЮ^ОР** || **ПАЦІР** «*па́цюр і па́цір – молитва*» [Ігнатюк, 103]; **ПАЦЬОР** «*pa-cior*» [CzD, 162]; «*pryś'olem do d'om, zm'ovilem p'ac'or*» [Kuraszkiewicz, 153].

ПАЦИФІКАЦІЯ ж. Вживання збройних формувань для усмирення місцевого населення. «Всі жертви пацифікації села були похоронені 31 січня 1946 р. на сільських могилах в Залішанах» [НБіН, 2/2003, 10].

ПАЦЬОРИ мн. «*пацьори – намісто*» [Ігнатюк, 103]; «*пацьори, -ўў коралі*» [Горбач, 474]; «*На голові квіти, тут на грудьох пацьори булі*» [Ігнатюк, 74]; «*Розповсюдженою прикрасою було намісто (—пацьорилі). Носили по кілька низок поверх сорочки та горсета*» [ІК-В, 187].

ПАЦЬОРКИ мн. Те саме, що ПАЦЬОРИ. «У нас дівчата носять тільки пацьорки сині або жовті» [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №3, 26–27].

ПАЦЮРОВАТИ недок. «Пацюр-овати = молитися по-єврейски» [Бессараба, 310].

ПАЧЕСНИЙ -ая, -оє, ткац. «*пачесній згрібний, грубший: по-лотно пачеснойе*» [Горбач, 474].

ПАЧКА [пачка] -и^і, ж. **1.** Паперова коробка для упакування чого-небудь. **2.** Спаковані речі. «*Пудийшов автобус, забрав нас, наші тійї пачк'і вс'е и вез'от*» [Арк, 116]. **3.** обряд. Різдва́ний подарунок хрещеникам. «*На Рuzдво́ нос'ат' пачки, – там чикол'ада, забавки, шчос' з убр'ан'а*» [Арк, 116]: пор. ще: «*Приходить з мішком [Дід Мороз], а там пачкі для їх [дітям]*» [Вишенко, НБіН 3/92, 21]. **4.** Усякий подарунок. «*Ми, прихожане, вельмі дякуємо для нашого настоятеля, бо било 20 діти і всі^е досталі немалиє пачкі*» [НБіН, 2/2019, 21]. **5.** Група людей, об'єдна-на спільними інтересами. [Арк, 116].

ПАЧОСИ мн., ткац. «*пачоси, -ўў виліски з гладінки льону [відходи при чесанні льону]*» [Горбач, 474].

ПАША ж. **1.** «*Паша = пастбище, кормь*» [Бессараба, 310]. **2.** Заготовлена трава для годівлі тварин. «*З паш мокрих найбуольшу популяр-ность діся мають сі^енокішонкі*» [НБіН, 2/2006, 16]. **3.** Посіяна кормова рослина для годівлі худоби. «*Сард'ел'а тако́йе, ну, з'ел'оне, нас'ієн'е йест... Тако́йе, ну, паш... паша така́йа билá*» [Арк, 116].

ПАШЕК ч., анат. «*пашек 'рот'*» [Лесів, 422].

ПАЩЕНКА ж., анат. «*Пашенка = пасть*» [Бессараба, 310]; «*paś-č'ejka 'szczeka'*» [AGWB V, m. 17].

ПАЩЕНКІ мн. «*p'aščenki 'szczę-ka końska'*» [Tarn, m. 159].

ПАЩОКИ мн., знев. «*пашчоки, -к згїрд. рот: роз'з'авиў пашчоки*» [Горбач, 474].

ПЕВНО¹ [пéвно] *част.* Так. «У вас гáрно говор'ат'? – Пéвно». [Арк, 116].

ПЕВНО² [пéвно] *вст. сл.* Мабуть; напевно. **ПЕВНЕ** [пéвне]. «Йа-к'іс' пес прил'ім'ів, тóже так'і, пéвне, йа-к' іа, заблúжани» [Арк, 116].

ПЕВНЯКИ *мн., оказ.* Ті, що впевнені в добрих результатах своєї роботи. «Вижалі житечко, будяки, будяки, / Тепер ми будьом певняки, певняки» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49].

ПЕГЕЕР [пегеéр] *-у, ч.* Державне сільське господарство – Państwo Gospodarstwo Rolnicze. «Там пегеéри бул'і, ходіл'і до пегеéру на ро'бóту» [Арк, 116].

ПЕДАЛУ⁰ВКА *ж.* Музичний інструмент (?). «І ву⁰н на педалу⁰вці таку⁰й ногáмі і рукáмі грав» [Бід, 352].

ПЕК *дит.* «Слово *пек* уживали, коли говорили про щось, чим можна опе́ктися» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ПЕК ТОБІ^Е *прокльон.* «Пекъ тобіѣ = чуръ тобѣ» [Бессараба, 310].

ПЕКАЕС [пекаéс] *незмін.* Абревіатура від Państwo Komunikacji Samochodowe. «Учн'і на́ши дово́з'ат пекаéс до Чи́жó'в» [Арк, 117].

ПЕКАРСЬКИЙ П'ЄЦ *ч.* Піч, у якій пекли хліб. «Піч (—печл) з пекарським —п'єцом|| і комином для готування традиційно розташовувалася в кутку між сінешньою і тильною стінами» [Рад, 119].

ПЕКТИСЯ [пектіс'а] *-чу́с'а, -чэ́с'а, недок.* Пекти що-небудь. «Пл'áцк'і пеклос'о, рошчин'áлос'о на дрóж:ах і на ол'ійі» [Арк, 117].

ПЕКУЩИ [пеку́шчи] *-а, -е. 1.* Пекучий; жалкий. «О, жи^ешкúха та-ка́ пеку́шча» [Арк, 117]. **2.** Болючий укус. «Чирвони муралі^е пекуци» [Лабович, НБіН, 2/2019, 31].

ПЕЛІНКА *ж.* «пелінка, -и пеленка [пелюшка]» [Горбач, 474]; **ПЄЛЮНКА** [п'ел'у́нка]. «П'ел'уно́к н'е билó, і старáл'іс'а... ба́нка старá-лас'а пр'ін'áт'і д'ім'á у рушн'ік» [Арк, 119].

ПЕНД *ч.* «пенд, -у пагін, прут» [Горбач, 474].

ПЕНДРАК *ч., ент.* «пендра́к, -а борозняк» [Горбач, 474].

ПЕНЗЕЛЬ [пéнзел'] *-л'а, ч.* Щітка білити хату. «Пéнзел' кал'ім'і хáту» [Арк, 117].

ПЕНСІНИ *мн., анат.* «пенс'і-ни, -н котик коня [частини ноги]» [Горбач, 474]; Частина ноги коня, що лучиться з копитом. «Путалі коня не́ повижій пенсінув, но зара за копита-ми, пуд пенсінами» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

ПЕНЦАК *ч., кулін.* «пéнцак, -у логаз, ячмінна крупа» [Горбач, 474].

ПЕНЬКАТИ [пéн'кати] *-айу, -айиш, недок.* Тріскати; лопати. «А тупéр ни тріскайуц'а, не бол'áт', ни в ко́го не пéн'кайут' [пальці]» [Арк, 117]; **ПЕНЬКАТІ** [пéн'кат'і]. «На Йá-на со́нце ста́ло печі́ мн'е, ста́л'і ног'і тэ́рпнути' і пéн'кати', і кров брі́с-кайе» [Арк, 117].

ПЕРВІ^ЕСТКА *ж.* «perviéstka 'krowa, która ma po raz pierwszy cieleś'» [Cz94, 210]; **ПРЕВЯСТКА** «prew'astka 'pierwiastka'» [Tarn, m. 165].

ПЕРДУН *ч. 1.* Той, хто голосно звільняється від шлункових газів. **2.** Різновид пищика. [Мац, 98].

ПЕРЕБАЧИТИ [переба́чити] - у, -ши, док. Пробачити. [Арк, 117].

ПЕРЕБЕНЬДЮВАТИ «Пэрэбэ́ндювати = превередничать» [Бесараба, 310].

ПЕРЕБИВАННЯ ПОСТУ с., обряд. «Весняні звичаї та обряди походять з дуже давніх часів. На Підляшші ці святкування починаються звичаєм —перебивання посту. Коли минала половина посту, в середу, яку ще називали —середопуосте, дівчата та хлопці переодягалися циганами чи жебраками, і в такому вбранні ходили від хати до хати, ворожили, крали децо або випрошували» [Рижик, 251].

ПЕРЕБИВАТИ ПІСТ фраз. Відзначати середину Великого посту. «Перебива́ли піст. Гарну́шка вкінуть до хати з по́пиллом. Вже сміх, бо то вже полови́на по́сту було́» [Ігнатюк, 43]; «То було́ в нас на полови́ну по́сту як лама́вся пуост, перебива́льи пуост» [Ігнатюк, 81].

ПЕРЕБИР ч. 1. Вибирання жениха з-посеред багатьох претендентів. «...Ано взяв мене той, кого я ни знала, / Ото мні перебир, що й перебирала» [Филимонюк, НБІН, 2/2007, 39]; **ПЕРЕБОРИ** мн. «Ото тобі перебори що й перебирала» [ТПУПІ, 259]. 2. **ПЕРЕБОР** ч. і ж. Той (та), що перебирає дівчатами (хлопцями). «Ото-жъ тобіе, переборе, / Щось перебирала» [Янчук86, 112]. 3. **ПЕРЕБОР**. «Залежно від того, чи нитка узорного п'іткання проходить по всій ширині тканини, чи тільки в межах контуру даного мотиву – виділяються дві групи переборних технік: —перетик та класичний перебор» [К-В, 234].

ПЕРЕБИРАНЦІ мн., обряд. «*perebyrancі* 'przebierańcy; kołędniczy odwiedzający domy w ostatni wieczór starego roku'» [Dudek, 193].

ПЕРЕБИРАТИ недок. 1. «перебирати при їді перебирати» [Горбач, 474]. 2. «перебира́ти ткати з узором» [Горбач, 474].

ПЕРЕБИТИ [перебу́т'і] док. Не залишитись; згинуті, пропасти. «[А на Грабарці була церква?] Біла́, біла́ це́рква – перебіла́. Поду́маї, пол'ак спал'ів» [Арк, 117].

ПЕРЕБИВАТИ СЕРЕДОПОСТ [переб'іва́т'і Середопо́с'т'е] незм. Те саме, що ПЕРЕБИВАТИ ПІСТ. «Середопо́с'т'е переб'іва́л'і – пр'ідут... пр'ідут і сту́кають в с'т'ину́» [Арк, 117].

ПЕРЕБЛЯ ж. «*perebl'a* 'prze-řebła'» [Cz94, 210].

ПЕРЕБОРИ мн., ткац. «*перебо́-ри* – назва гапту витканого на кроснах» [Ігнатюк, 102]; «Давніша льняна сорочка бабська була прикрашена переборами» [Ігнатюк, 54]; «Традиційний декор надбужан-ських сорочок – це орнаментальні смуги ткацтва – перебори» [К-В, 179].

ПЕРЕВЕРНУТІ ДОГОРИ ДРИГОМ фраз. Зробити все навпаки; уверх ногами. «Бо як робіться у селіе штось доброго, то зараз знайдуться такіе, што не подобається і стараються всьо перевернуті догори дригом» [Ніна Г. НБІН, 1/2021, 10].

ПЕРЕВ'ЄСЛО || **ПЕРЕВЕСЛО** с. «перев(й)єсло / перевєсло, -а перевєсло» [Горбач, 474].

ПЕРЕГОВОРУВАТИ [перегово́рувати] -уїу, -уйеш, недок. Осудливо

обговорювати; насміхатися. «Будут нас переговорювати, йак ми такó говоримо, ал'е ш... так говоримо, йак... йак говоріл'і на́ши бабі́ і бат'к'і, і вс'і» [Арк, 117].

ПЕРЕГОВОРЩИК [пе^нре^нговóрщик] -а, ч. 1. Перекладач. 2. Пояснювач незрозумілого мовлення. «До на́шого Ївас'а тра пе^нре^нговóрщика, то шо-не́бут' пу́ймеш» [Арк, 117].

ПЕРЕГОРУЛЯ ж., оказ. «А як стане кукаті, то все питалі: — Зазуюлю перегорулю, скажи, куолькі я лі^ет буду жити?» [Лабович, НБіН, 4/2016, 33].

ПЕРЕГҀН ч. «перегҀн, -ону поперечні скибки на кінцях ораної ниви» [Горбач, 474].

ПЕРЕД ч. «per^{ed} || per^yet 'przed-nia część wozu'» [Cz Atlas, m. 138].

ПЕРЕДОК ч. «pered^{ok} 'przednia część wozu'» [Cz Atlas, m. 138; Cz94, 210].

ПЕРЕЖВИ [пережві] -óв, мн., обряд. Гостювання у четвер після весілля. «Пережві робіл'і в четвѣр» [Арк, 117].

ПЕРЕЖЕГНАТИСЯ док. Пере-хреститися. «І тепер коли кобайн в'їжджає на поле то пережег-нається, дай Господи, щоб щасливо тие жніва перейшли і коб добри пльон бив, добре видало» [НБіН, 4/2000, 2];

ПЕРЕЖЕГНАТИСЄ. «Я то зараз, як зобачу [боцяна], то аж пережєг-наює, што той боцян вже хóдїт» [Бід, 345].

ПЕРЕЖОВИНИ [пережóвини] -ін, мн., обряд. Гостювання після весілля. «Ну там вже ко́йе-когó прóсит л'їпших так'їх там, бо вс'їх

на пережóвини ни прóсит» [Арк, 117]; «В четвѣр вже в молодóго пере-жóвини, ден' че^нтвѣр – ни жад'ен, но че^нтвѣр» [Арк, 117];

ПЕРЕЖОВІНИ [пережóв'іни]. «Пережóв'іни в моло-дóго в четвѣр, а в молодéї в субóту» [Арк, 117]; «Невід'ємною складовою частиною весілля українців Підляш-шя були післявесільні гостини, які відбувалися у домі молодої та молодого. <...> Підляшуки звали їх найчастіше **пережовінами**» [Лабович, НБіН, 3/2007, 38].

ПЕРЕЗ прийм. «пéрез – через» [Ігнатюк, 101]; «Пéрез дірку не мóж-на бу́ло дивітися, бо дитіна косо́бка бу́де» [Ігнатюк, 84]; «Перез тижде́нь ми пошлі в церкву» [НБіН, 6/95, 23]; «І там вже служба на́чинаєця – і вже службу слухаєм перез телевізор, так-о з Москви» [Бідношя, НБіН, 6/2005, 45].

ПЕРЕЗВ'ЯНКА ж., обряд. Учасниця ПЕРЕЗВИ. «Найїхали пэрэзвьянки, / Що ажь погнулися лавки» [Бессараба, 255].

ПЕРЕЗДВА [перездва́] -і, ж., обряд. 1. Весільна перезва. «На Воли́-н'і гóврат' пере^нзва́, а в нас ка́жут' перездва́» [Арк, 117]. 2. Весільники, які перевозили віно молодої до молодого; перезва. «Перездва́ привóзила корова́ї од молодéї» [Ігнатюк, 36].

ПЕРЕЗІМОК ч. «perez[']imok 'zrebień roczne'» [AGWB V, m. 50].

ПЕРЕЙМАТІ «[переїма́т'і] -а́йу, -а́йеш, недок. 1. Ловити когось; не давати можливості пройти. 2. Замі-нювати; підмінювати. «І коров'і па́с-ла свої́е. Ра́но то вже пасу́ до с'н'е-да́н'а, а ме́не брат переїма́йє поту́м» [Арк, 117].

ПЕРЕКОБІ^ЕЛИ *мн.* «Пэрэкобѣлы = быкъ или корова черной масти съ бѣлой полосой поперець туловища» [Бессараба, 310].

ПЕРЕКОМАРАТІСЯ *недок.* «Пэрэкомаратися = подшучивать, подразнивать» [Бессараба, 310].

ПЕРЕКРИВЛЯТІ *недок.* «Пэрэкрывляти = копировать, передразнивать» [Бессараба, 310].

ПЕРЕКРОЧИТИ *док.* Переїхати; минути. «Як тільки перекročили границю, приїхали до Тересполья» [НБіН, 1/2010, 17]; **ПЕРЕКРОЧИТИ** [перекроч'іт'і]. «А де тойе Койданово? Перекрочив с'є границю» [Арк, 117].

ПЕРЕКРУТИТИСЯ *док.* Перестати БИДЛУВАТИ. «vže aš na d'ruhuŷ deň vupuskaŷe tuiŷ ku'rovu / vže vo'na perekrutuyc'a» [CzW, 56].

ПЕРЕЛАЗИ *мн.* «Пэрэлазы = огорожа изъ жердей» [Бессараба, 310].

ПЕРЕЛЮ^ОТ *ч., бот. ?* «Такое зієле як перелюот, подобне до бієлої конюшини, то його сушили і потум кадїлі дієті перелякани» [НБіН, 4/2020, 23].

ПЕРЕЛЯК *ч., бот. ?* «Zi'le, szto swetit'sia na Jana – i rumjuon, perelak, hrytuotnik, dziurawiec, pałyŷ» [Лабович, НБіН, 1/2021, 38].

ПЕРЕМОТ *ч., ткац.* «perem'ot 'w czasie tkania: omyłka przy snuciu» [Cz94, 210].

ПЕРЕПАСАНИ *-а, -е.* «перепасани – оперізаний» [Ігнатюк, 103]; «Допіро дружкó з ручникóм перепасани...» [Ігнатюк, 43].

ПЕРЕПЕКА *ж.* Печія. «Як перепека біла, то треба било говорити все сієте, то ніби перестане: Пе-

репека пече, Свіня хвост волоче» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

ПЕРЕПЕЛИЦЯ *ж., обряд. 1.* «Дожинаючи жито, завжди залиша-ли пучок, щоб сплести з нього бороду, або, як кажуть на Підляшші, перепе-лицю (перепілку)» [Рижик, 263]; **ПЕРЕПЕЛІЦА** [перепел'іца]. «До-жинал'і – перепел'іцу робіл'і» [Арк, 118]; **ПЄРЄПЄЛІЦЯ** [п'єр'єп'єл'і-ц'я]. «Онó вже кругóm тоїї п'єр'є-п'єл'іци вірвут стєрн'у, такуїу стє-жечку до дорóг'і, коб русалка пр'іхó-д'іла» [Арк, 118]. **2. ПЕРЕПЕЛІЦЯ** «perepelic'a 'wiązanka zbóž i ziół do święcenia» [AGWB VIII, m. 342].

ПЕРЕПІВАТИ [переп'іват'і] -аїу, -аїеш, *недок.* Дарувати подарун-ки молодим, за що отримували шматок весільного короваї. «Вже йак переп'івайут, то сватám, друш^ж-кám такó вс'ак то... вс'ак'і п'іс'н'і сп'івал'і; Переп'івайут ужé там чи грóш'іми чи йак то кол'іс' кавáлок йакóїї матєр'ії» [Арк, 118].

ПЕРЕПІВНИЙ *-а, -е.* Такий, що дарований на весіллі під час пере-пою. «Од перепівати взялося й слово перепівний, яке односіться до того, што молодїї дусталі при перепіваню. – За перепівні гроши то вони купілі нового самохода» [Лабович, НБіН, 3/2021, 27].

ПЕРЕПІЙ || **ПЕРЕПУ^ОЙ** *ч., обряд.* «перепій і перепуóй – назва обряду зв'язаного з діленням короваї на весіллі і давання весільниками подарунків молодїй парі» [Ігнатюк, 102]; «Перепій той рóблять, а то вже нарєшити, —сіра|| там спивáють, там перепій і по тим всім закончєне» [Ігнатюк, 32].

ПЕРЕПЛІКА ж., ент. «перепліка – метелик» [Ігнатюк, 103].

ПЕРЕПІЧКА ж., кулін. «перепічка, -и / пудполбник паляниця» [Горбач, 474].

ПЕРЕПЛЕТЯНИЙ [переплет'аний || переплет'ани] -а, -е. 1. Переплетений. 2. перен. Змішаний. «Але то така вже україїнська мова дал'єко переплет'ана с пол'с'кою» [Арк, 118].

ПЕРЕПОЇНИ мн. Те саме, що ПЕРЕПОЙ. [Ігнатюк, 102].

ПЕРЕПОЙ «[перепой] -ойу, ч., обряд. 1. Переймання весільного поїзда з метою отримати викуп – горілку, закуску. 2. ПЕРЕПУЙ [перепуй]. Час-тина весільного обряду, коли ділять коровай, а гості вручають подарунки, за що отримують від молодого чарку горілки. «Пооб'їдають і перепой, вже переп'івають» [Арк, 118]; «Після роз-поділу короваю і перепую (обдари-вання) молодих свахи здійснюють —очепини, тобто одягають на кня-гину очіпок і намітку» [Б, 298]; ПЕРЕПУОЙ. «...перепуой, д'їлення короваю молодою» [Янчук86, 93].

ПЕРЕПРОСІТИ док. «Пэрэпросіти = извиниться» [Бессараба, 319].

ПЕРЕПЮЛКА ж., обряд. Те саме, що ПЕРЕПЕЛИЦЯ-1. «Вже й ми жито дожали / перепюлку убрали» [ТПУПІ, 83].

ПЕРЕПЮРКА ж., орн. «p'erepurka || pšerpurka 'przeriórka; Coturnix coturnix'» [Cz94, 210].

ПЕРЕСКАРЖІТИ док. Перешкоджати (?). «Мати нам не перескаржіє ни ніц» [Ігнатюк, 45].

ПЕРЕСТАРИЛИЙ -а, -е. Досить давній; старий. «de kostka masła takoho staroho / to ne choúť úisty / bo vže perestaryle maslo» [CzW, 29].

ПЕРЕСТОЯТИ док. «перестояти переспіти на пні: збійжє перестойало» [Горбач, 474].

ПЕРЕСТРАЖНИК ч., бот. ? «Перестражнік, як дитє кулісь перелякається, то кадили» [Лабович, НБІН, 4/2020, 38].

ПЕРЕСТУЙ ч. «перестуй, -ойу переспіле на пні збіжжя» [Горбач, 474].

ПЕРЕТИК ч., ткац. «Залежно від того, чи нитка узорного п'іткання проходить по всій ширині тканини, чи тільки в межах контуру даного мотиву – виділяються дві групи пере-борних технік: —перетик та класи-чний перебор з його варіантами – ткання —під полотно й —вибором» [К-В, 234].

ПЕРЕТИКИ мн. «Нижню частину спідниці оздоблювали поперечними оранжевими, синіми, зеленими, жовтими смугами (—перетиками)» [К-В, 184]; «Мєжи перетіками а переборами нема руожніці – то тое самє» [Ігнатюк, 63]; «перетіки – рід ткання на кроснах, давня назва переборів» [Ігнатюк, 103].

ПЕРЕТРИМАТИ [перетримати] -айу, -айеш, док., перен. Пережити, прожити. «Йакос^ш так зложі-лос'а – перетримали тєйє л'іто» [Арк, 118].

ПЕРЕХОВАЛЬНЯ ж. Місце переховування. «Як каже Андрієй, студіюм то була переховальня для тих, хто утикав од вуойська» [Оверчук, НБІН, 4/2006, 29].

ПЕРЕХОВАТИ *док.* Те саме, що ЗАХОВАТИ. «Люде в пудляських селах переховали через вікі тую лексику, котора была їм потрібна в штоден-нум життьові» [Гаврилюк, НБіН, 3/2009, 25].

ПЕРЕХРЕСТІТИСЬ *док.* Ви-хреститись; перейти в іншу віру (тут: католицьку). «Одін Дмитрук день перед тим з цілою родіною пошов до Сворув, до косьцьола і перейшов, зна-чїться перехрестївся на католика. Ксьондз дав картку і його не вивезлі» [НБіН, 3/99, 16].

ПЕРЕШЛИ РУ^ОК *ч.* «*perešty ruok* ‘ubiegły rok’, – *f prešłym roku*» [Cz94, 210].

ПЕРЕШУТКІ [перешутк’і] *мн.* Православні підляшуки, що прийняли католицизм. «Було д’ївйаносто нумэр’ів, в цїм в’іс’імдес’ат с^{ни}’ім православних українс’к’їх, три нумэ-ри було катол’їцк’ї – так звани перешутк’ї, от перешили с православїа на католиц’ї» [Арк, 118].

ПЕРИКЛАДИ *мн.* «*perykłady* ‘poziome beleczki łączące stacjy krosien’» [AGWB IX, m. 428].

ПЕРИМУТ *ч., ткац.* «*perymut* ‘omyłka przy snuciu’» [Janiak95, 88].

ПЕРИНА *ж.* «*peryna* ‘kołdra’» [AGWB VI, m. 109].

ПЕРИЧ «[пéрич] *присл.* Давніше. То в нас дв’ї вечéри було [на весіллї] так значит, йак пéрич» [Арк, 118].

ПЕРІГ -рога́, *ч., кулін.* «*perig* – булка, білий пшеничний хліб спечений на дріжджах» [Ігнатюк, 101]; **ПЕРУ^ОГ** «*peruóg*» [Ігнатюк, 101].

ПЕРЛАК *ч., кулін.* Перлова каша. «*taia kutá // šo perlak / o //*» [CzW, 10].

ПЕРЛЯК *ч.* Очищене від лупин ячмінне зерно; перлова крупа. «*řak vže ‘całkom tuřina od řačteńu odliězła / tuďy vže byú / hořova ‘była ‘kaša / ‘čyli ‘perlak*» [CzW, 84].

ПЕРНУТИ *док.* Голосно звільнитися від шлункових газів. «Але так всі смяліся, што нектори, як хтось з’їв з горохом, то голосно пернув» [Григорук, 2/2018, 23].

ПЕРО *с.* «В тому ж середовищі [підлітків-підпасичів] вживали й **перо** – трубочку (довж. 12–15 см) з пера гуски або бусла з надрізаним низу входом у вигляді язичка» [Мац, 102].

ПЕРСІ *мн., анат.* «Як перед у коня широкі – то звуться персі» [Лабович, НБіН, 4/2019, 29]; **П’ЄРСІ** «**п(й)éрс’і**, -йў груди коня» [Горбач, 474].

ПЕРСТЕНЬ *ч.* «**перстен’** ‘наперсток’ (у косі)’» [АУМ, к. 309]; «*persteń* ‘obrączka łącząca kosę z kosiskiem’» [Cz Atlas, m. 123].

ПЕРСТЬОНОК [перс’т’онок] -нка, *ч.* Перстень; обручка. «*Мала йа перс’т’онок з очком; ПЕРСЬЦЬОНОК* [перс’ц’онок]» [Арк, 118]; **ПЕРСЬЦЬОНОК**. «*i fkrali řiř toho řers ‘s’opka*» [CzW, 213]; **ПЕРСЬЦЬОНОК** [перс’ц’онок]. «*И менé прищ на руц’ї, то, знáйте, йак перс’ц’онок був*» [Арк, 119].

ПЕРУН *ч.* Грім з блискавкою. «Крósьон ни мóжна було ткáти до половіни пóсту, бо вже літом бóдуть перуні бїти» [Ігнатюк, 44].

ПЕРХУНИ *мн. ?* «Розступілася земля і пані улітіла до самого

чорта, але своїми перхунами засмородила воду» [НБіН, 3/2010, 42].

ПЕРЦЕ с. ? «На мори перце вививається – / Зіть до теци забира-ється» [Ігнатюк, НБіН, 1–2/2000, 26].

ПЕРШ присл. Давніше; колись. «*perš to by'úa ta'kaia so'biē žy'vaia diēφcyна // i ru'botna*» [CzW, 204].

ПЕРША СТРАВА ж., кулін. «*persza strawa 'pierwsze danie'*» [CzD, 163].

ПЕРШАТКА ж. «*perš'atka 'pierwiastka'*» [Tarn, m. 165]; «*perš'atka 'krowa mająca pierwsze ciele'*» [Janiak95, 88].

ПЕРШЕ [пéрше] присл. Спершу. «*Бо, кажут, шо л'іву ціц'ку далá пéрше* [тому дитя лівша]» [Арк, 118].

ПЕРШЕ ПОЛЬЩА [пéрше пól'шча] -ейі -и. Польська держава міжвоєнного періоду. «*Стáрши од нас то вже вони, йак то билá пéрше Пól'шча, то тогді вони вже крошку м'éл'и одéжи*» [Арк, 118].

ПЕРШЕЦЯ [першéц'а] -іх, мн., збір. Те саме, що ПЕРЕШУТКІ. «*Шче ви́брал'і* [для виселення] *тих пер-шéц'а*. Розум'їєте? *Перешéч'іх на-звáл'і, шчо перейшла з рúс'кого* [православного] *на пól'с'ке*» [Арк, 118].

ПЕРШИ ДИВОСНУБИ [пéрши дивоснуби] -іх -ив, мн., обряд. Перше знайомство кавалера з дівчиною. «*Йак йшл'і пéрши дивоснуби, то несл'і хл'ієб; Ну вже прийїжзáйє хлóпец', знáчит', із маршáлком в тійї пéрши дивоснуби*» [Арк, 118].

ПЕРШИ ДРУЖБАНТ ч., обряд. Головний розпорядник весілля.

«*vže 'toho kuru'vaia 'peršy d'ružbant s ku'tory vy'nosyt'*» [CzW, 33].

ПЕРШИЙ ЗАСЯД ч., обряд. «*Коли сніданок, тобто —перший засяд*», *наближався до кінця, тоді наступав обряд перепойн*» [Ігнатюк, НБіН, 3–4/98, 56].

ПЕРШИЙ ЛПШИЙ -а, -е. Будь-який. «*ba'by <...> i'dut do 'peršeї 'lipšeї su'sidki*» [CzW, 121].

ПЕРШІ СОВЕТИ мн. Представники радянської влади упродовж 1939–1941 рр. «*З сусі'днього села перевезлі будинок лісника вивезьоного —першими сові'тамі* в Сибір» [НБіН, 1/2002, 26].

ПЕРШОЖЕНДНИЙ -а, -е. Першорядний; найкращий. «*І піска першожéндна! Піскі – ой гóжі піскі вихóдят!*» [Бід, 348].

ПЕСЕНЄ с. «*peseń'e 'szczenie'*» [Cz Atlas, m. 169].

ПЕСТІТІСЯ недок. «*Пэстítитися = нѣжиться*» [Бессараба, 310].

ПЕСТКА [пéстка] -и', ж., бот. 1. «*пéстка, -и насіння гарбуза*» [Горбач, 474]; «*Понанóс'ат* [на вечорниці] *и пéсток... Пéсток налушчат по' ку-л'іна*» [Арк, 119]; **ПЕСТКИ** мн. «*...Возьмеш* [на вечорниці] *бувало жменю гороху, пражимо його або песткув чи сушених груш і їмо*» [НБіН, 5/2000, 36]; **ПЕЦЬКІ** мн. «*Хлопці до нас ходілі, цукеркув при-несут, пецьок*» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 36]; «*Без окон, без двери, пов-на хата люди (диня з пецьками)*» [НБіН, 3/2018, 13]. 2. «*p'estka 'pestka* (np. wiśni, śliwki)» [Cz94, 210; AGWB VIII, m. 334].

ПЕСТОК ч. «*p'estok 'pestka'*» [Janiak95, 88].

ПЕСТУН ч. «Пэстунъ = баловникъ» [Бессараба, 310].

ПЕСЬТІТІ *недок.* «Пэсьтіті = баловать» [Бессараба, 310].

ПЕТИЛІНІ^ЕЙНИ -а, -е. Розмір гасової лампи за розміром гнота. «За одним газніком, т.зв. петіліні^ейним, то сиділо 12 чоловік і співали колядки, аж хата лящала» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

ПЕТЛЮВІЙ [петл'овий] -а, -е. Пшеничне борошно тонкого помолу. «Петл'ова мукá» [Арк, 119].

ПЕТЛЮВАТИ *недок.* Отримувати пшеничне борошно дрібного помолу. «Давній перогі пеклі з мукі пшеничної і теж мелютої на раз, бо не було з чого петлювати» [Ігнатюк, 69].

ПЕТЛЯ ж. «пéтл'а, -і зашморг (на мотузі)» [Горбач, 474].

ПЕТРА І ПАВЛА *реліг.* «*Petra i P'avla* 'święto apostołów Piotra i P'awła (29 VI / 12 VII)'» [Dudek, 193].

ПЕТРА *реліг.* «*Petra*». Те саме, що ПЕТРА І ПАВЛА. [Dudek, 193].

ПЕТРИК ч., *ент.* Сонечко семи-крапкове. «Невеличкою круглого жучка, який має червонувате або жовтувате з чорними плямами за-барвлення, звуть на Підляшші по-різному, напр. у Збучі це *петрик*» [Лабович, НБіН, 2/2019, 30]; «Зав-жди, коли бачила *петрика*, бабуся говорила, щоб питати його за по-году» [Лабович, НБіН, 3/2012, 28].

ПЕТРІВКА ж., *реліг.* «*petr'ivka* 'dwotygodniowy post poprzedzający święto Piotra i P'awła'» [Dudek, 193]; «У ніст перед Петром і Павлом, звани петрівкою, співали колісь пісні звани петрівчиними піснями»

[Ігна-тюк, 54]; **ПЕТРУВКА** «*petr'ivka*» [Dudek, 193].

ПЕТРІВЧИНИ -а, -е. Такий, що стосується ПЕТРІВКИ. «У ніст перед Петром і Павлом, звани петрівкою, співали колісь пісні звани петрівчиними піснями» [Ігнатюк, 54].

ПЕТРУ^ОВЧАНИ -а, -е. Такий, що з'явився перед святом Первоверховних Апостолів Петра і Павла (12 липня). «Дьвіє копы яець петруовчаныхъ» [Янчук86, 76].

ПЕЦКАТІСЯ *недок.* «Пэцкати-ся = пачкаться» [Бессараба, 310].

ПЕЧ ж. 1. Грубка для опалення кімнати. «Піч (—печл) з пекарським —п'ецом і комином для готування традиційно розташовувалася в кутку між сінешньою і тильною стінами» [Рад, 119]. 2. Піч для випікання хліба. **ПЕЧ** ж. «*piecz* 'piec (do chleba)» [Andrulewicz, 147]; **ПЕЧ** «*n'iech* 'піч'» [АУМ, к. 29].

ПЕЧАРКА ж., *бот.* «печарка, -и печериця (Psalliota)» [Горбач, 474].

ПЕЧАТОВАТИ ГРУ^ОБ *недок.* Остаточне закривання труни, молитва священника. [Лабович, НБіН, 5/2021, 34].

ПЕЧЕНЯ ж. 1. *анат.* «*peceń'a* 'wątroba'» [Cz94, 210]. 2. *кулін.* «...го-рохъ съ салом, каша пшенная, жаркое (печеня)» [Янчук86, 90].

ПЕЧИ *недок.* Пекти. «*i va'ryty / i chliēr pe'čy*» [CzW, 145]; **ПЕЧИ** «*peč'i* 'piec, np. chleb', — *treba peč'i*» [Cz94, 210]; **ПЕЧИ^Е** «*peč'ye*» [Cz Nosów, 155]; **ПЕЧИ^Е** «*chliēr... dumala peč'ie / to uz'a'lat... poš'ta po tu'ku*» [CzW, 21].

ПЕЧИСКО [пéчиско] -а, с. Те саме, що ХАТИСЬКО. «Тіко чут'-

чут' трóшк'і вперét – там пéчиско тако́йе йе» [Арк, 119].

ПЕЧНИК ч. «*rečník* 'murarz'» [AGWB VII, m. 240].

ПЕЧУРКА ж. «*печурка*, -и гзимс надприпíчкового бовдура» [Горбач, 474].

ПЄВЧИ мн. Учасники церковного хору. «*tam 'vodu vytá'gaiut* [для освячення] / *a tu 'refčy špé'vaiut*» [CzW, 191].

ПЄКНИЙ -а, -е. Добре випечений (?). «*suče 'žyto // ro'hodne // to / 'kaže 'xlyb 'bude 'péknyj*» [CzW, 46].

ПЄЛЄГНЯРКА [п'ел'егн'арка] -и, ж. медиц. Та, що опікується хворими. «*I шче дочка била дурна́йа така́йа, вона п'ел'егн'арку тримал'і ко́ло йе́йі*» [Арк, 119].

ПЄРВИЙ [п'єрви́й] -а, -е. Перший. «*П'єрви́й р'ет, напри́м'єр, рóб'іш гвйáзду – об'іч'е́йка одна*» [Арк, 119].

ПЄРЕЙ ч., бот. «*perej* 'perz; Agropyron'» [Cz94, 214].

ПЄСАЛЬНИК [п'єсал'н'ік] -а, ж. Пісенник. «*П'єсал'н'іка така́йа свої́а, з Укра́йіни привóз'іл'і*» [Арк, 119].

ПЄТОК ч. П'ятниця. «*p'etok*» [Kuraszkiewicz, 149].

ПЄХОТОЙ [п'єхóтої] присл. Пішки. «*I ву́н пошóв п'єхóтої*» [Арк, 119].

ПЖЕВАЖНЄ присл. Переважно. «*Пєрші почітки за мєї памняти, пжєвájнє я вже горáв зелі́зним плу́гом*» [Ігнатюк, 40].

ПЖЕДМЬОТ -а, ч. Предмет; тут: експонат. «*Я на горі заложів та-кій музєй. Маю там 75 пжєдмьóти*» [Ігнатюк, 56].

ПЖЕЖИЦЄ -я, с. Переживання. «*Мої́ ма́ма булі в Ганну́й за сва́ху в і́дно́го в весі́лі. Теж зроби́ли їм та-ко́е пжєжице на весі́лі. Не зна́ли, не віда́ли, алé їх стру́їли*» [Ігнатюк, 38].

ПЖЕСОНДИ мн. Пересуди; повір'я; забобони. «*Ще булі такі пжєсóнди, же зна́чить, як приї́хали з винцю́, як сядáють за стіл, як хочуть ма́ти двóе диті́ то два пáльці трéба подложі́ти под дýпу*» [Ігнатюк, 85].

ПЖИХОДНІЙ субст. Прохожий. «*А вже в день шлю́бу як і́хала молодáя до винцю́ то мýсила кáждому пжиходнóму якій тілько йшов, клáнятися, жеб він поблагослові́в*» [Ігнатюк, 85].

ПИВНИЦЯ ж. «*пивні́ця – підвал*» [Ігнатюк, 102]; «*пиўні́ца, -і / по́греб, -а льох*» [Горбач, 474].

ПИГУЛЯ ж. «*Залежно від локальних особливостей, спідниці на Холми́ні та Підля́шші маю́ть багато назв: хвартух, кратівка, бурка, пигу́ля, рандак тощо*» [К-В, 179]; «*На заході Надбужани́ні по-ді́бні [до бурок] спідниці звуть —пигу́лями*» [К-В, 184]; «*пигу́ля – назва спідниці з домотканого полотна з вовни в різноко́льорові смуги*» [Ігнатюк, 102]; «*То така спуодні́ця сукóнна, її пигу́лію називáли*» [Ігнатюк, 74]; «*Булі теж пигу́лі, і́нші називáлі ранда́ка а і́нші пигу́ля, алі то така сама́ спуодні́ця*» [Ігнатюк, 59]; **ПИГУЛЯ**. «*pih'ula* 'wełniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146]; **ПИГУЛЯ** ж. «*Пигу́ля = юбка*» [Бессараба, 310].

ПИЖ ч. «*Пыжъ = колышекъ, которымъ прикрѣпляется ярмо къ дышлу воза или саней*» [Бессараба, 311].

ПИЖМАК || **БИЖМАК** ч. «*Пижмак то водяний щур*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30]; «*Полопки ставили на щурі, куні, тхорі і пижмаки*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 29].

ПИЗИ [пізи] пиз і -ив, мн., кулін. Галушки; картопляні галушки. «*Йак схотівши, то йак закручуйеш пізи, то м'ясо йако́йе-не́буд^{м'}, а тоді шкварочкою обл'їеу:а*» [Арк, 119].

ПИЗЮМИЦІ мн., бот. «*pyżu-t'yc'i* 'poziomka pospolita; *Fragaria vesca* L.'» [Pastusiak, 84].

ПИК! ПИК! ПИК! виг. «*Пик! Пик! / Виносьте колядник! / Пильно, пильно, / Бо мні в ножки зимно!*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 27].

ПИКУШКА [пикішка] -и, ж., бот. Те саме, що ДЖИГАНКА. [Арк, 119].

ПИЛИПВКА ж., реліг. «*pył y-řivka* 'w Kościele wschodnim czterytygodniowy post poprzedzający święta Bożego Narodzenia'» [Dudek, 194]; «*У ніст пєред Рїздвом, звїни пилипїв-кою, дївчїта і жїнкї спївїли пісєнь, яких називїли пилипївчаними*» [Ігна-тук, 54]; **ПИЛИПУВКА** «*pyłuriv-ka*» [Dudek, 194]; **ПІЛПОВКА** [п'і-л'іповка] [Арк, 120].

ПИЛИПВЧАНИ -а, -е. Такий, що стосується ПИЛИПВКИ. «*У ніст пєред Рїздвом, звїни пилипївкою, дївчїта і жїнкї спївїли пісєнь, яких називїли пилипївчаними*» [Ігнатюк, 54].

ПИЛЬНО присл. Швидко; неод-мінно. «*Гу! Гу! Гу! Дайте того, що на рогу! / Кишки, кубаски, ложечку каш-ки! / Пильно, пильно, бо мні в ножки зимно!*» [Рижик, 268]; «*Пик! Пик! Пик! / Виносьте колядник! / Пильно, пильно, / Бо мні в*

ножки зимно!» [Іг-натюк, НБіН, 5–6/99, 27].

ПИЛЬ-ПИЛЬ виг. «*pył, pył* 'przywoływanie kaczek'» [Janiak95, 92].

ПИЛЮГА [пил'уга] -и, ж., згруб. Пил, пилюка, курява. [Арк, 119].

ПИЛЯ¹ ж. «*пїл'а, -і дит. ніж: не берї пїл'у, бїде вїва*» [Горбач, 474].

ПИЛЯ² прийм. «*Пыля – полѣс. = подлѣ, возлѣ*» [Бессараба, 319].

ПИЛЯВА [пїл'ава] -и, ж. Те саме, що ПИЛЮГА. «*А пїл'ава стойїла за вїзом!..*» [Арк, 119].

ПИЛЯ-ПИЛЯ виг. «*pyła pyła* 'okrzyk wydawany w celu przywoływania gasiąt'» [Cz94, 214].

ПИЛЯЧКА [пил'ачка] -и, ж. Сапка із суцільним лезом. «*Мотїчка з зубами, а пил'ачка так*» [Арк, 119].

ПИНЖАК ч. «*пинжак, -а свита*» [Горбач, 474]; **ПИНЖАК**. «*řinżak* 'górna część męskiego garnituru'» [Karabowicz, 145]; **ПИНДЖАК** «*řinżak*» [Karabowicz, 145]; «*řinżak* 'marynarka'» [AGWB IX, m. 474].

ПИПЕЦЬ ч. «*pypec* 'pypec (chorobowe zgrubienie na języku kury)'» [AGWB V, m. 72]; **ПИПОЦЬ** «*pyroc* 'pypec (choroba kury)'» [Cz94, 214]; **ППОТЬ** «*řipot*» [AGWB V, 178].

ПИРЕДНІК ч. «*pyrednik* 'starszy oryl na przedzie tratwy'» [Janiak95, 88].

ПИРИГ [пир'іг] -ога, ч., кулін. **1.** Печений виріб з тіста з начинкою (у більшості н.пп.). **2.** Біла паляниця. «*С пил'ової мук'ї пиклі пшенічнії пир'іг – то б'їлий хлїб*» [Арк, 119]; **ПИРОГ** «*Свашка вынимаєть сыр'и*

пирогъ (пшеничний хлѣбъ) и *подаеть маршалку»* [Бессараба, 247]; «...*Бі-лий пшеничний хлѣб званий пирогом»* [Ігнатюк, НБІН, 3–4/98, 55]; **ПИРУОГ** «Пируоґъ = пшеничний хлѣбъ» [Бес-сараба, 310]. **3.** Вареник. [Арк, 119]. **ПИРОГИ.** «*Дожнуть житю, п'ють, пироги варить і співвають»* [Ігнатюк, 39]; «*Мати вдома нашихують увсеє. Пирогоув наварить»* [Ігнатюк, НБІН, 5–6/2001, 48].

ПИРИГ-ПАСКА кулін., обряд. «*Увечері* [напередодні Великодня] *люди йшли або їхали до церкви на всеношну і несли з собою в кошелях продукти. Святили передусім пиріг-паску»* [Рижик, 253].

ПИСАНКА ж., обряд. «*p'isanka* || *pis'anka* || *pys'anka* 'kolorowe jajka wielkanocne, ozdobione różnorodnymi wzorami'» [Dudek, 194]; «*to vže dvi paru p'ysankuf* [дають]» [CzW, 15].

ПИСАНКАРКА ж. Жінка, яка розмальовує писанки. «*Писачком писанкарка набирає гарячого воску і пише по яйцю»* [Лабович, НБІН, 3/2013, 32].

ПИСАЧОК ч. «*Малюнок на яйце наносять розтопленим воском за допомогою спеціального —писачка|| — конусоподібної трубочки»* [К-В, К, 277].

ПИСК ч. «*Пыскъ = високъ, лицо»* [Бессараба, 311].

ПИСКАВКА ж. «*Більш тривалою [у часі зберігання] є пискавка, пицалка... Натягнену смужку трави (з білими пасмами – Пілікі), або тоненької берези (Масєво-2) встав-ляють у виріз дерев'яної палички довж. 10–15 см (необробленої, кора не стягається) і затискають відтя-тим з неї ж поліщем»* [Мац, 105].

ПИСЬМО ч. «*письмо – лист»* [Ігнатюк, 102]; «*пис'мо, -а лист: вже новий гуд пис'ма нема»* [Горбач, 474]; **ПІСЬМО** [п'іс'мо́]. «*Йак буде й'їха-т'іс'а, нам нап'ішу, о, пришл'у п'іс'-мо, о»* [Арк, 120].

ПИТЛЬОВАНКА [питл'ованка] -и, ж. Пшеничне борошно тонкого помолу [Арк, 119].

ПИТЛЬОВИЙ [питл'овий] -а, -е. Борошно, виготовлене за допомогою пителя. «*С питл'ової мук'і пиклі пшеничний пир'іг – то б'їлий хліб»* [Арк, 119]; «*питл'овий білий хліб: питл'овий хл'іб»* [Горбач, 474].

ПИТУХА ж., евф. Жіночий ста-тевий орган. «*Возьми курку за питу-ху, / Комара за яйця»* [Лабович, НБІН, 2/2015, 38].

ПИХАВКА ж., бот. «*p'uxaika* 'purchawka chropowata'» [AGWB VIII, m. 361].

ПИХОТО(Ю) присл. Пішки. «*ne їде / to p'uxoto їде»* [CzW, 13]; «*iš'li p'uxotoї cału do'rohu»* [CzW, 144].

ПИЦЕНЄ с., збір. Пиття. «*Ой у мене на весіллі / То їдженє і пиценє»* [Ігнатюк, НБІН, 6/98, 37].

ПИЧИ [пичі] -у, -еш, недок. Пекти що-небудь на вогнищі, жару. «*Буду пичі свї хл'їб»* [Арк, 119]; **ПИЧИ** «*p'us'i (xlip) – p'ies (xler)»* [Janiak95, 87].

ПИШКІ мн., кулін. «*p'us'ki* 'drob-ne ciastka z ciasta ziemniaczanego z dodatkiem suszonych owoców'» [Dudek, 194].

ПИШНИ -а, -е. «*p'usny* 'zarozumiały'» [Cz94, 214]; **ПИШНИЙ** «*p'us'niї*» [Cz94, 214].

ПИЩАЛКА ж. «*Пицики (деркач, пискавка, пицалка, устнік) <...> існують на Білосточчині у*

двох ос-новних різновидах» [Мац, 98].

ПИЩАЛКА З ЖИТА ж. «Для звукових забав використовували та-кож довжиною 10 см *пищалку з жита* – сплющений з одного кінця зелений колосок» [Мац, 105].

ПИЩИК ч. Свистковий чопик. [Мац, 103].

ПИЩУГА ж. «*пишчуга*, -и піщаний ґрунт» [Горбач, 474]; **ПІЩУГА**. «Тоді в Синевичах парцелю-вали поміщицький маєток, а що на «Литві» була *піщуга*, а за Доро-гичином гарні землі, то вони сюди переселилися» [УнП, 131].

ПИЯК [пий'ак] -а, ч. П'яниця. «Один'ак йак ни зл'одий, то пий'ак; **ПЯК** [п'й'ак]. У нас було п'й'яков тр'оха» [Арк, 119]; «*рй'ак*» [Cz94, 214].

ПИЯЦЬКИЙ -а, -е. Такий, що стосується п'яниць. «*ale to buło py'ias'ke śv'iató / porpra'viny bu'ły*» [CzW, 17].

ПІВНИЙ -ая, -оє. Такий, що має властивості пива. «*Твоє піво не півное / Твоє слово невієрное*» [ТПУПП, 95].

ПІВНИКИ мн., бот. «*пй'ники*, -й' р'яст (Corydalis) [?]» [Горбач, 474].

ПІВНИЦЯ [п'івніц'а] -і, ж. 1. Тепла комора для зберігання картоп-лі, прибудована до хати. «*Теп'ер п'івніц' немайє, все р'обл'ат' л'оха*» [Арк, 120]. 2. [п'івн'іца] -и, ж. Під-вал. «*Й'ес'л'і не розобр'ал'і, то шче п'івн'іца с-пуд будінку повін:а б'ути іс ц'єгол вімурувана*» [Арк, 120].

ПІВТРЕТЯ числ. «*п'й'трет'а* 'два з половиною'» [АУМ, к. 228].

ПІВЧВЕРТА числ. «*п'й'чверта* 'три з половиною'» [АУМ, к. 228].

ПІВ'ЯРНЯ ж. «*Увезав господар коня пуд дахом коло спеціального ко-рита, насипав йому овса, а мене за-брав до пів'ярні*» [Плева, НБіН, 5/2021, 21].

ПІД ПОЛОТНО у зн. присл., ткац. «Залежно від того, чи нитка узорного п'іткання проходить по всій ширині тканини, чи тільки в межах контуру даного мотиву – виділя-ються дві групи переборних технік: —перетик|| та класичний перебор з його варіантами – ткання —під по-лотно|| й —вибором||» [К-В, 234].

ПІДБІЛКА ж. «*Край спідниці оздоблювали домотканою облямів-кою з вузеньких смужок червоного, зеленого, жовтого, синього кольорів. Цю облямівку пришивали знизу і звали —підбілкою||*» [К-В, 182–183];

«*На-шіте под сп'одом полотно на спудніці назив'ається підбілкою, а нашіти на її верху широкі ст'обжки назив'аються облямкі*» [Ігнатюк, 54].

ПІДГУЛЯТІ док. Погуляти. «*Кліче маті вечераті вечерай сама / А я пуйду підгуляті до білого дня*» [ТПУПП, 200].

ПІДКВАСКА || ПУ^ОДКВАСКА ж., кулін. «*підкваска і пудкваска* – кусок (шматок) тіста з поперед-нього печева, який давніше служив за дріжджі» [Ігнатюк, 101].

ПІДЛЯСНЯ с. «Підляся» [Не-чуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 20].

ПІДЛЯСЯК -а, ч. Житель Під-ляшся. «*В нас, в Черкащині, почувши більського підляшака, сказали б, що він говорить по-циганськи*» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 21].

ПІДПАЛОК ч., кулін. «*Майже завжди перед саджанням хліба*

пекли кілька невеличких плескатих хлібин (—підпалків), які вживали гарячими до сніданку або брали в поле» [Бори-сенко, 216].

ПІДПАЛЬОНІ -а, -е. Підсмажені. «...Червоний буряковий борщ, куди добавляють —підпальоні на муці гриби» [Вищенко, НБІН 3/92, 20].

ПІДПЕНЬКИ мн., бот. «Гриба-ми називали тільки —правдивки (білий гриб), решту видів —губами. —Губи мали ще й власні назви: мас-люки, бабки, козирки (червоноголов-ці), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови, **підпеньки**...» [Бор, 111, 114].

ПІДСМАЛЮВАТИ недок. «У цей день [на Стрітення], прийшовши з церкви, запалювали —громничну свічку й на стелі або на дверях робили хрест. Ввечері господар ставив під ним всю сім'ю і кожного по черзі —підсмалював, починаючи зі сходу навкруг голови» [Рижик, 269].

ПІДСТАВКА ж. «Чотирикутник під рукавом, званий у цій місцевості —підставками, або —циклями з'єднував по основі рукав зі стан-ком» [ІК-В, 179].

ПІДТОЧКА ж. «Сорочка з відрізним станом складалася з двох зшитих частин: верхньої з тонкого саморобного або фабричного матеріалу та нижньої (підточки) з грубого домотканого полотна, що було викликано практичними міркуваннями» [ІК-В, 179].

ПІДШТАННИКИ || **ПІДШТАННИКІ** мн. Частина одягу, яку чоловіки носили під штанами. [Паціор, НБІН, 5/2004, 28].

ПІВЕНЬ ч. «Програмні імітації та пісенні награвання для власної забави, один для одного та для гостей звучали й на більш простих звукових знаряддях. Серед них **півень** (назва походить від наслідування птаха — півня), **трава** — береться до губ, або перед тим натягається між великими пальцями обох рук шовкова трава; лісток (—з вульшини) <...>, —горієлочки» [Мац, 104–105].

ПІКЕР [п'ікер] -а, ч., етн. Дитяча гра пекар. [Арк, 120].

ПІЛЖИМКА [п'іл'іжумка] -и, ж., реліг. Церковна хода; хресний хід. «І л'уде там в'ір'ат', нисут' криж'і, ідут' п'іл'іжумкою» [Арк, 120].

ПІЛКА ж. Футбол. «Або як грають у пілку: я всьо одно за рускімі» [НБІН, 2/97, 16].

ПІЛЬНОВАТИ [п'іл'новат'і] -уйу, -уйеш, недок. Стерегти; охороня-ти. «Ну ї вун хот'ів йїехат'і з йім'і, ал'е воні сказал'і, што вун найстар-ш'і бив, — коб дому п'іл'новав; Йак будеш на станційі <...>, то п'іл'нуї добре, коб не... бо вірвут з рук, каже, и понесут, што будеш м'іти» [Арк, 120].

ПІПА ж., дит. «Піпа — вода» [Лабович, НБІН, 3/2012, 25].

ПІСЕМНИ -а, -е. Письмовий. «zda'iuom toї eg'zamyu pi'semny» [CzW, 148].

ПІСКА ж., обряд. Писанка. «Ну то єї тримают, тую піску, аж пуд Проводи» [Бід, 348]; **ПІСКІ** [п'іск'і] мн. [Арк, 120].

ПІСКОР ч., іхт. Прісноводна дрібна риба — піскар. «ryby by'li fs'e-laki // <...> у... men'tuzu / y pi'skory» [CzW, 91]; «pi'skor pi'skorz;

Misgurnus fossilis'» [Cz94, 214];
ПСКУР «*pis-kur*» [AGWB V, m. 77];
ПСКОШ «*nazva ryby / to tak / ščupak <...> / vengoš / piskoš*» [CzW, 49].

ПІСЛАНЕЦЬ ч., обряд. «Щоб не осоромити парубка несподіваною відмовою, спочатку посилали на розвідування посла, післанця, сваху, дружбу, кума» [Б, 286].

ПІСОЧОК [п'ісочок] -чку, ч. 1. пестл. Чистий жовтий пісок. 2. Неро-дючий піщаний ґрунт. «Так їй у нас солтис йе, то вс'о соб і забрав і йе, а тоб і то давав в п'ісочку» [Арк, 120].

ПІТИ ДО АПЕТИТУ фраз. «У нашуй мові не бракує тоже форм буольш метафоричних: з *хлібом не їсть, зуби прополоскав*, але тоже *н'є до апетиту* – а всьо то про *винівку*» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ПІХОТА ж., бот. «*pixota 'odmiana fasoli'*» [Janiak95, 93].

ПІХОТАМИ присл. Пішки. «*pixotaми id'ut*» [Kuraszkiewicz, 157].

ПІХОТКА [п'іхотка] -и, ж., бот. Сорт низькорослої квасолі. [Арк, 120].

ПІЦЮР ч., оказ. Дійка корови. «Цюр, цюр за піцюр / Молоко ліється» [Лабович, НБіН, 3/2015, 33].

ПІЙОНТКА ж. «*пійонтка*, -и поїзд, що їде о п'ятій годині» [Горбач, 474].

ПІЙОНТРО с. «*пійонтро*, -а поверх» [Горбач, 475].

ПІЙОРУНОХРОН ч. «*пійорунóхрон*, -ону громозвід» [Горбач, 475].

ПЛАНКА ж. «*плánка*, -и дошка: *одломáлас 'а плánка*» [Горбач, 475].

ПЛАСКУНКИ мн., бот. «*pl'askunki* (tylko w pl.) 'konopie męskie'» [Cz94, 211].

ПЛАТ ч. «До володавського ком-плексу вбрання входив —*плат*|| – най-давніший головний убір, що існував до кінця XIX ст. Це шматок тонкого лляного домотканого полотна зав-довжки 3,5 метри, а завширшки 80 см. Середину його жінка накладала на голову, одним кінцем обкручувала шию і спускала з правого боку майже до колін, другий кінець також вільно звисав» [ІК-В, 208].

ПЛАТВА ж., будів. «*pl'atv'a 'pl'atwa, górny bal położony na belkach'*» [Cz94, 211].

ПЛАТКИ [плátки] -ток, мн., кулін. Каша чи кисіль з пресованого зерна, що продають у магазинах. «Йак нарóbйат мук і із овса, тої к'і-с'їл був л'їтшиї. Дес' вун л'їп ії вк'і-сáв? Бо йак вк'існе, то дóbриї, а тепér с плáток рóbйат – не вк'ісáйе так» [Арк, 120].

ПЛАТОК ч. Жіноча хустка. [Па-ціор, НБіН, 5/2004, 27]; «А як єї брав як із рози цвєток / А тепер вона ста-ла як біленькі платок» [ТПУПП, 181].

ПЛАТОЧОК [платóчок] -чка, ч. 1. Невеличка хустинка. «[Голою рукою тримає вінця?] Н'є, н'є, платóчк'і так і бїл'і обрóbл'ани, тим платóч-ком» [Арк, 120]. 2. Носовичок. [Арк, 120].

ПЛАХА ж. «*pl'axa 'socha'*» [Tarn, m. 50].

ПЛАХТА [плáхта] -у, ж. 1. Витканий домашній килим застеляти підлогу. «Кол'іс' плахтóв в нас, бо кáжди, йак умрé, то кáжди даїé вже и плáхту до цérкви, такúйу

йакто в переборі, йакто ми звал'ї кол'їс', ружноцв'єтні ї гóжжї» [Арк, 120]; «*płaxta* 'płachta'» [Tarn, m. 45].

2. «*płaxta* 'samodziałowe płócienne nakrycie na łóżko'» [Cz Nosów, 152]; «Плáхта = рядно» [Бессараба, 310]; «плáхта, -и з узорами ряднина [рядно]: плáхта на лúжка» [Горбач, 475]; «*A tuii* [рядна] в стежкú то називáлися плáхтами – то булú плáхти» [Ігнатюк, 58]. **3.** «*płaxta* 'prześcieradło samodziałowe'» [AGWB VI, m. 107]; **ПЛАХТИ** мн. «*płaxty* 'bielizna ro-ścielowa'» [Janiak95, 89]. **4.** Скатерти-на. «Заходíмо, а там стуол застельо-ни червоною плахтою» [НБіН, 3/99, 16]. **5.** «*płaxta* 'derka (nakrycie na konia)'» [AGWB IX, m. 450]. **6.** «*płaxta* 'płachta (na trawę)'» [Cz Atlas, m. 126]; «*płachta* 'радюга для носіння трави'» [Пельцова, к. III].

ПЛАЧКА ж. «*К. Вуйціцький* у першій пол. XIX ст. писав, що в деяких околицях Підляшшя був звичай наймати професійну плачку, яка ішла попереду труни й голосно плакала» [Б, 303]; **ПЛАЧЬКА** [плáч'ка]. «То в Рос'її [на похоронах], ма́ма каза́л'ї, найма́ють пла́ч'ку, і вона́ пла́ч'є» [Арк, 120].

ПЛАША ж. «плáша, -і накаркова ярмова дошка [частина ярма]: плáша в йармо́ви» [Горбач, 475].

ПЛАЩ ч. «плащ, -á плащ: йе-с'єнни плащí (осінки); плащ од дошчú» [Горбач, 475].

ПЛЕСКАТА МОТИКА ж. «Сапали картоплю —плескатою мотикою, а копали —рогатою!» [Бор, 108].

ПЛЕТЕНІ РЯДНА мн., ткац. «Ткали також рядна —плетенí, на

яких у тканню виходили різнокольорові круги» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

ПЛЕТІНКА ж., ткац. «Серед тканин інтер'єрного призначення окрему групу складають підляські плахти, так зване рядно, виткане геометричними візерунками. Техніка ткання – —плетінка, —рядно плетене!» [К-В, 233].

ПЛЕТЯНИК ч. «плет'анúк, -а заплітаний пліт [огорожа, плетена з хворосту]» [Горбач, 475].

ПЛЄБАНІЯ ж. Будинок священника. «Викунчилося плєбанію, в церкви добудовано сходи з дашком, котори є муоцно потрібни як в дощ, так і в сонечну погоду» [НБіН, 2/2006, 15].

ПЛЄН [пл'єн] -у, ч. Полон. «Там приход'їл'ї з Рос'її, з пл'єну то, котóри постійáл'ї до́вго з'їмо́ю, простуд'їв'а і вз'єв тífус» [Арк, 120]; «*тїої хлор прышо́у с пл'єни*» [CzW, 171].

ПЛЄС ч. «Плєсь = глибоке мѣсто на болотѣ, гдѣ всегда находится вода» [Бессараба, 310].

ПЛЄСКОВАТИ -а, -є. «Плєско́ваты – плоскíй» [Бессараба, 310].

ПЛЄСКУХА ж. «*pleskuha* 'szczelina podłużna w płótnie po opuszczeniu nitki'» [AGWB IX, m. 443].

ПЛЄТЮХ ч. «*pletux* 'plotkarz'» [AGWB VII, m. 279].

ПЛЄТЮХА ч. і ж. «Плетюха́ = сплетникъ» [Бессараба, 310].

ПЛЄЦАК [пл'єца́к] -а, ч. Рюкзак. [Арк, 120]; **ПЛЦАК** «*пліца́к* – наплечник» [Ігнатюк, 102].

ПЛЄЧИ мн. «плєчи́ і плєчи – спина» [Ігнатюк, 103].

ПЛИВТИ [пливтú] -у́, -єш, недок. **1.** Плавати. **2.** Текти. «В нас же

рикá пливé і називáйец':а Орл'áнка» [Арк, 120].

ПЛИДКО присл. Мілко. «Було плидко і як приходив мороз то швидко замерзало, даючи розкош і радость ковзання на дерев'яних коньках» [Петручук, НБІН, 1/2003, 30]; **ПЛИТКО** «Там н'і плітко билó без Буге^х» [Арк, 121].

ПЛИСАК [плисáк || пл'ісáк] -á, ч. Той, хто сплавляв колоди Бугом. «Плисаки́ жив'іли там на дéрв'і» [Арк, 121].

ПЛИСИ [пліси] плис, мн. Те саме, що ПЛИСАК. «Тут йїхали пліси, т'аглі дéрво, мýсит', вгóру ду Гдáнс'ка» [Арк, 121].

ПЛИСКИ мн., бот. 1. «płysk^ly^e 'gaški'» [Tarn, m. 135]. 2. «Грибами називали тільки —правдивки» (білий гриб), решту видів — губами. — Губи мали ще й власні назви: масляки, бабки, козирки (червоноголовці), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови, підпеньки, голубки, синяки, рижки, козаки, гладьохы, **плиски...**» [Бор, 111, 114].

ПЛИСНИК ч., бот. Лепеха; айр. «Татарáк то плиснiк в нас називáли» [Ігнатюк, 87]; «**плиснiк** — татарське зілля» [Ігнатюк, 102]; **ПЛІСНИК** «**пліснiк**» [Ігнатюк, 102]; **ПЛІСЬ-НІК** [Cz94, 211; AGWB VIII, m. 381]; **ПЛІШНІК**. «Плишнiкъ = айръ обы-кновенный, татарское зелье» [Бессараба, 310]; **ПЛІШНИК** «**plisn'yk**» [Ja-niak95, 88].

ПЛИСУВАННЯ с. Створення складок на тканині. «Існували різні способи плисування. В селах Кривоверба, Загайки та інших — пліси» збирали нитками, зволожували

капустяним розсолом і запарювали в печі» [ІК-В, 208].

ПЛИТКИ -а, -е. 1. «**плітки** — мілкий» [Ігнатюк, 101]; «А водá така́я плітка, що мóжна булó бiгати» [Ігнатюк, 76]. 2. **ПЛИТКИЙ** -а, -е.

«**пліткий**, мілкий (при оранці) пливий, плитше, мілкіше» [Горбач, 475].

ПЛИТУН [плитун] -á, ч., знев. Базіка. [Арк, 121].

ПЛИТЮХ [плит'ух] -а, ч., знев. Те саме, що ПЛИТУН. [Арк, 121].

ПЛИЧКО с., анат. «**плічкó** — плече» [Ігнатюк, 103]; **ПЛІЧКО**. «...Бо йому боліт лі́ве плі́чко» [Григорук, НБІН, 5/2022, 21].

ПЛИВА ж. «пл'іва, -и шкірка (на звареному яйці під шкаралущею)» [Горбач, 475].

ПЛИМ'ЯНИК ч. «пл'ім'яник, -а племінник, братанок, сестрінок» [Горбач, 475].

ПЛИМ'ЯНИЦА ж. «пл'ім'яни́ца, -і племінниця, братанка, сестрінка» [Горбач, 475].

ПЛИСИ мн. «Передню пілку спідниці робили гладкою, три інші морицили в стійкі вузенькі зборочки (—пліси)» [ІК-В, 184]; «Існували різні способи плисування. В селах Кривоверба, Загайки та інших — пліси» збирали нитками, зволожували ка-пустяним розсолом і запарювали в печі» [ІК-В, 208].

ПЛИСКА [пл'іска] -и, ж., бот. «**пл'іски**, -сок лисички (Cantharellus abarius)» [Горбач, 475]; «**pliska** 'kurka; Cantharellus cibarius; grzyb o żółtym kapeluszu'» [Cz94, 211]; «Бáчу чер'ін' пл'ісók; В нас найбарз'ї́ по́пит то... ми називáйем пл'іскі́, а по-пóл'ску кúрка» [Арк, 121]; «Приємний, смачний гриб, який зростає найчастіше сім'ями, це

лисичка справжня, звана на Підляшші в обстежуваних селах передусім **пліска** <...> або **курка**» [Лабович, НБіН, 5/2017, 39]; **ПЛИСКИ** *мн.* [Бор, 111, 114].

ПЛИСКУХА *ж.* 1. «*pliskuxa* ‘znak po zagojonej ranie’» [Cz94, 211]. 2. *ткац.* ‘szczelina podłużna w płótnie’» [Cz94, 211]; «*pliskuxa*» [Janiak95, 88].

ПЛИСНА *ж.* «Плиснá = плесень» [Бессараба, 310].

ПЛИТА *ж.* «*plita* ‘kuchnia (piec kuchenny do gotowania)’» [AGWB VI, m. 158].

ПЛИТКА *ж.* «*plitka* ‘płyta (na kuchni)’» [Andrulewicz, 147].

ПЛИЦЯНИК *ч.* «*pliac’ańik* ‘płot plectiany’» [Janiak95, 88].

ПЛОМЕ *с.* «*plomé* ‘płomień’» [CzS, 124].

ПЛОСКА *ж., бот.* «*płoska*». Те саме, що **ПЛОСКІНЬ**. [Pastusiak, 82].

ПЛОСКУНКА [плóскунка] *-и, ж., бот.* Те саме, що **ПЛОСКІНЬ**. [Арк, 121]; «*płoskunka*» [Pastusiak, 82]; **ПЛУСКУНЬКА** «*płuskuńka*» [Pastusiak, 82]; **ПЛОСКҀНКА** «плоскҀнка» [Горбач, 475].

ПЛОСКУНЬ *ж., бот.* «*płoskuń* ‘osobniki o kwiatach męskich konop-rię’» [Pastusiak, 82]; **ПЛУСКУНИ** *мн.* «*płuskun*» [Janiak95, 89].

ПЛОСКУХА [плоскүха] *-и, ж., бот.* Півняче просо; плоскуха звичайна; *Echinochloa crus-galli* (L.) Beauv.; [плоскухá]; [плóскуха]. [Арк, 121]; **ПЛУСКУХА** «*płuskuxa*» [Pelcowa02, 66].

ПЛОТ *ч.* Огорожа, тин. «Найлені пуцу було б загородити високім плотом, разом з людьмима, і

зробити скансен» [НБіН, 4/2006, 23]; **ПЛУ^ОТ** «*płuoṭ* ‘płot’, – *płuoṭ pletónyŭ*» [Cz94, 211]; «*na płuoṭ rovíēsaje* [мотки пря-жі]» [Kuraszkiewicz, 155]; **ПЛҀТ** «плҀт, плóта тин» [Горбач, 475].

ПЛОТЯНИК *ч.* Хлів, стіни якого із жердин або виплетені з лозин. «А які там хлиvá булі – **плотяники**» [Гнатюк, 29].

ПЛОХА *ж.* «*płocha* ‘płocha, grzebień do przybijania wątku’, – *płocha tres ‘c’owa*» [Cz94, 211; AGWB IX, m. 429].

ПЛОХИЙ *-а, -е.* Поганий; неприйнятний. «Уха-уха-ха, чом ти **ди^евчина** **плоха?**!» [Лабович, НБіН, 3/2015, 34].

ПЛОХО [плóхо] *присл.* Погано; недобре. «Воні **ніч** розвал’іл’і, то шос’ воні сказáл’і: —Плóхо», – тійі, – —**бóде вам**» [Арк, 121].

ПЛУ^ОДЄ *с., іхт.* Те саме, що **ПЛУ^ОТКА**. [Лабович, НБіН, 3/2018, 27].

ПЛУ^ОТКА *ж., іхт.* 1. «На Підляшші цю рибу звали **плуотка**, **нижня плуотка**, **плуоть** або – **плуоде**» [Лабович, НБіН, 3/2018, 27]. 2. «Часто словами **плуотка**, **плуоде** підляські риболови окреслювали взагалі малу рибу (налапали всякого плуодя), а говоривши про плітку, уточнювали, що це **нижня плуотка**» [Лабович, НБіН, 3/2018, 27].

ПЛУ^ОТЬ *ж., іхт.* Те саме, що **ПЛУ^ОТКА**. [Лабович, НБіН, 3/2018, 27]; **ПЛОЦЬ**. «*nazwa ryby / to tak / śćupak <...> / ‘iazger / płoć*» [CzW, 49].

ПЛУЦА *ж., анат.* «плүца, -ц / л’óгк’и, -их легені» [Горбач, 475].

ПЛУШКУВАТИ [плуш*кувати] *-ійу, -ійеш, недок.* Обгортати підрослу

картоплю спеціальним плужком. «*Ми по'шл'ї картофл'ї плушкувати*» [Арк, 121].

ПЛЬОН ч. Збір, плоди, урожай. «*І тепер колі кобайн в'їжджає на поле то пережегнається, дай Господи, щоб щасливо тие жніва перейшли і коб добри пльон бив, добре видало*» [НБіН, 4/2000, 2]; «*Пльон несем, пльон / в єтомосці дом*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 48].

ПЛЬОНОВАТИ *недок.* «*пльон-овати* – плодоносити, приносити (давати) багатий урожай» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50].

ПЛЬОНТАТИСЯ *недок.* «*пл'б-нтатис'а* плутатися між ногами, заважати» [Горбач, 475]; **ПЛЬОНТАТИСЯ** [пл'онтат'іс'а]. Не знаходить по-стійного місця; часто переїжджати. «*А котóri пуз'н'ї поприїжж'ал'ї, то пл'онтал'іс'а там по Пол'шчи*» [Арк, 121].

ПЛЬОС ч., *іхт.* «*plos 'tarło ryb'*» [AGWB V, 192].

ПЛЬОТКАР ч. «*plotk'ar 'o mężczyźnie, który plotkuje'*» [Cz94, 211; AGWB VII, m. 279].

ПЛЬОТКАРКА ж. Та, що поширює плітки. «*А як хтось бив троху мондрі'їши і мі'єв одне або двоє діті, то пльоткаркі казали, што вона ви-сцяла на кропіву*» [НБіН, 4/2020, 23]; «*Але пльоткаркі билі і колісь, не оно нініка*» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9].

ПЛЬОТКІ *мн.* «Плётки = сплет-ни» [Бессараба, 310];

ПЛЬОТКИ *мн.* «*пл'отки, -и / спл'єтн'а, -і плітки*» [Горбач, 475].

ПЛЬОХАТИ *недок.* «*пл'охати* булькотіти: *пл'охайе ў болоті*» [Горбач, 475].

ПЛЮСКА ж., *ент.* «Плюска = клопъ» [Бессараба, 310]; «*pl'uska 'pluskwa'*» [Tarn, m. 178]; **ПЛЮСКВА**. «*pluskv'a 'pluskwa; Cimex lectula-rius'*» [Cz94, 211; AGWB V, m. 46].

ПЛЮХА ж. «*pluxa 1. 'długotrwały deszcz'; 2. 'deszcz ze śniegiem'*» [Cz94, 211].

ПЛЮХОТА ж. «*pluxota*». Те саме, що ПЛЮХА. [Cz94, 211].

ПЛЮЩИТИ [пл'ушчити] -ушчу, -ушчиш, *недок.* 1. Заплющувати очі, поки поховаються всі учасники хованок, щоб опісля їх шукати. «*Йак добиж'їт, де пл'ушчив, – зорá! зорá! И вже вун б'уде пл'ушчити, – трéба заст'укати*» [Арк, 121]. 2. Вдавати заплющені очі під час інших ігор. «*Ад'їн хтос' пл'ушчив, а др'угий раздава'в прис'т'ін'á б'уд'таби кáж-ному, ал'ї аставл'єв в кагос' аднóга*» [Арк, 121].

ПЛЯГА ж. «*пл'ага, -и / шл'?'-па, -и сніг з дощем, негода*» [Горбач, 475]; «*pl'aha 'słota'*» [Janiak95, 88]; **ПЛЯГА** «*pl'aga*» [Janiak95, 88].

ПЛЯН [пл'ан] -а, ч. Запланований податок. «*Мої от'єц уже сорок годóв од:айé пл'ани і не од:áv*» [Арк, 121].

ПЛЯТКУН ч. «*platkun 'plotkarz'*» [AGWB VII, m. 279].

ПЛЯЦ ч. 1. «*пляць = площадь*» [Михальчук, 554]; «*пляц – площа, майдан*» [Ігнатюк, 102]. 2. «*пл'ац, -у обійстя: забудова на пл'ацови*» [Горбач, 475]; «*пл'ац 'садиба'*» [АУМ, к. 276]. 3. Земельна ділянка. «*То бат'кова хата булá, а ту вже куп'їл'ї пл'ац [і побудували хату]*» [Арк, 121].

ПЛЯЦКІ *мн., кулін.* 1. «*p'lacki* 'placki z tartych kartofli'» [AGWB VI, m. 193]; «*p'lacki* 'placki ziemniaczanu'» [Janiak95, 88]; «*p'lack'i kartof-lanu*» [Cz Nosów, 155]. 3. Млинці. «*a hryčuxi / o / to vže bu'la pry'ruħa // ĩag h'rečanu p'lacki nas'tažat'*» [CzW, 29].

ПЛЯЦОК [пл'ацок] *-а, ж., кулін.* 1. «*пляцок – коржик*» [Ігнатюк, 103]; «*Пл'ацк'і некл'ос'о, рошчин'алос'о на др'ож:ах і-і на ол'її*» [Арк, 121]. 2. Дерун. [Арк, 121]; «*pla-c'ok* 'placki z tartych kartofli'» [Cz Atlas, m. 175]; **ПЛЯЦОК КАРТОХ-ЛЬОВИ** «[пл'ацок картохл'ови]» [Арк, 121].

ПЛЯЦУВКА *ж.* 1. Підмосток для танців. «*Koliš, za tołodych lit, wsio buli placiwki i zabawy*» [НБІН, 5–6/2002, 24]. 2. **ПЛЯЦУФКА** *ж.* Міс-цевість, територія. «*una 'tutaĭ / na tuĭ pla'cu'fke 'rožona*» [CzW, 203].

ПНІ *ч.* «*І старі вулики, і нової конструкції однаково називалися —пні*» [Бор, 111].

ПО [по] *прийм.* 1. Указує на місце дії. «*Топ'іру хожу по тих старіх стежках*» [Арк, 121]. 2. Після. «*По воїс'кови [після військової служби] йак прийшов, то тут будував хату; Проводнайа нед'їл'а по В'ел'і-кодн'у, а зарас за... друга М'ірон'сна нед'їл'а; А вже по воїн'і потрошк'і л'юд'і ст'аг'ал'іс'а назад'*» [Арк, 121–122]; «*a p'rovody / to 'perša ne'dila po ve'likud'ni*» [CzW, 170]. 3. Указівка на певну кількість, яка більша, ніж названа числівником. «*И мойа старша сестра по н'ім'і... н'ім'і л'ет била старша од мене*» [Арк, 122].

ПОБАБИТИСЯ *док.* «**поб'аби-тис'а* (шкіра на тілі) зморщитися» [Горбач, 475].

ПО-БЕЛОРУСКІ [по-б'елорус-к'і] *присл.* Те саме, що ПО-БЕЛОРУСКУ. «*У Б'елов'ежи там ужé зé-кайт, то там ужé б'ілоруси, ал'е вони там так'її слаб'її – вони вже по-пол'ск'і гов'орат, а не по-б'елорус-к'і*» [Арк, 122].

ПО-БЕЛОРУСКУ [по-б'елоруску] *присл.* По-білоруськи; по-білоруському. «*Не по-б'елоруску ми гов'оримо. Наша мова бу'ла украї́н-с'ка, вже ми украї́нс'койу мо́войу; [по-белоруску]. «Ал'е ни по-п'ол'ску, і ни по-белоруску – ми по-сво́йому [гов'оримо]*» [Арк, 122].

ПОБОГАТИТИ *док.* Розбагатити. «*А послі вже вун побогатів*» [Барто-шук, НБІН, 4/2017, 30].

ПОБОЙОВІСКО *с.* Місце боїв. «*Сухії дуби створают вигляд побойо-віска*» [НБІН, 4/2006, 23].

ПОБОРИ [поб'ори] *мн.* Вид якоїсь допомоги (?). «*Побрав орна́ри-йу – кол'іс" не" бу́ло р'єнти чи поб'ори*» [Арк, 122].

ПОБОРЦИ *мн.* Податківці. «*Приїжджают поборци – забірают, берут ровера мого*» [Сосна, НБІН, 2/2018, 16].

ПОБРАТИСЯ [побрат'іс'а] *док.* Одружитися. «*І так ми побрат'іс'а молодійе – вус'імн'ацит' л'їет, йому двацит'*» [Арк, 122].

ПОБРЕЗГАТИ *док.* Зневажити. «*Сталі хлопці ворчати на Ганну, що чужого захот'їла, а своїмі побрезгала*» [НБІН, 3/2010, 41].

ПОВАЖНИЙ СТАН *фраз.* Вагітність. «*Покінув свою бабу в поважним стане*» [Ігнатюк, 44].

ПОВАЛ¹ [пов'ал] *ч.* Те саме, що ВИВРОТЕНЬ. [Арк, 122].

ПОВАЛ² ч. Стеля хати. «*na strop |čyli po|valu ĩak nazu|vali dav|ńiēi / to toš h|lina iš|la*» [CzW, 89].

ПОВАЛА ж. «*powala 'sufit drewniany'*» [Pelcowa02, 72].

ПОВЕНДРОВАТИ док. Помандрувати. «*Повендровал через Жуки / Рекрут молоденький*» [ВЗФ, 367].

ПОВЕРТИТИ док. «*повертїти поверчу повиверчувати: повертїти дїрку*» [Горбач, 475].

ПОВЕЧЕРАВШИ дієприсл., док. «*Chodi mateńko, poweczerajeto s toboju. / Poweczeraũszy, zrobimo pod ĩeł s toboju*» [TG, 199].

ПОВЕСМО с. «*powesmo 'pęczek włókna lnianego po otrzepaniu złożony z kilku garści'*» [Cz94, 212].

ПОВЕТШЕ [пов'єтше] -а, с. Повітря. «*Отакó пискóм засїпїиш [рану]. Кон тупєр, то б заражє-н'їє... Мóже, пов'єтше билó ĩн:є...*» [Арк, 122].

ПОВИВАЧ¹ [повівач] -а, ч. 1. Шнурок, яким обв'язували поверх пелюшки сповиту дитину. **ПОВИВАЧ.** «*Колїсь повівач бив такїй. Дїтя мусїло битї звезане. Такїй з матеріалу, так як пасок, як три пальці, довгі, і маталї кругом дїтята. Коб ногї не кривїї билї*» [Лабович, НБІН, 1/2012, 15]. 2. Довга вузька тканина, якою заміжні жінки пов'язували голову; намітка. [Арк, 122].

ПОВИВАЧ² ч., орн. Мала сова. «*Сїту пташку звут пó разному: в сєлі Дубриводї —уткач-путькач, в Сухó-вільцях —повивач*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 32]; **ПОВИВАЧ** ч., орн. «*pow'i-vač 'sowa rójdźka'*» [AGWB V, m. 45].

ПОВИЙ ч., орн. «*повій, -а ви-вільга (Oriolus)*» [Горбач, 475].

ПОВИЛАЗИТИ док. «*повилá-зити / посхóдити посходити (картопля, збіжжя)*» [Горбач, 475].

ПОВИНЬОН прикм. Повинен. «*Старшїй сват старшїй сват не вмїє орати / Він повиньон старшу дружку ще ĩ поциловати*» [ТПУП, 152].

ПОВІВАТИ недок. Знімати віночка з голови молодої і пов'язувати хустку. «*To ũže znimajut toho winoczka, powiwajut nazuwajećcie*» [TG, 201].

ПОВІЙКА [пов'їйка] -и, ж., бот. Те саме, що ПОВИТУХА-2. «*Пов'їйка такá вонá дóвга, т'áгнец':а, цв'їтє б'їло*» [Арк, 122]; **ПОВОЙКА** || **ПОВІВКА.** «*pow'oika || pow'ivka 'powój polny'*» [AGWB VIII, m. 378].

ПОВІНШУВАНЄ с. «*повіншу-вáнє — вітання, поздоровлення*» [Ігна-тюк, 102].

ПОВІСМО с. «*pow'ismo || pow'es-то 'pęczek włókna lnianego po otrzepaniu złożony z kilku garści'*» [AGWB IX, m. 410]; **ПОВЕСМО; ПОВІСМО.** «*Повієсмо = пряжа на прялкѣ*» [Бессараба, 310]; **ПОВЕСМО** «*pow'esmo*» [Cz94, 212].

ПОВЛОКА ж. «*pow'łoka 'poszwa (powłoka na pierzynie)'*» [AGWB VI, m. 111].

ПОВНО присл. Дуже багато. «*χłórcиφ pud ok'nom 'rownno by'ło*» [CzW, 145].

ПОВНУЧИ присл. Темно; коли не видно. «*zaswyty 'lampi, bo pow'oińiçy fx'aty*» [Kuraszkiewicz, 149].

ПОВОДИ мн. «*пóводи, -уї ре-мінні віжки: пóводи з рамен'а*» [Горбач, 475].

ПОВОЗКА ж. Легкий візок. «*Дурна дівча била зразу послухалась*

/ Сієвши на повозці з їмі поїехала» [ТПУПП, 172].

ПОВРЕДИТИ док. Нашкодити. «Говорили і судили коб по пари не ходили / Бо ходити і любити можна повредити» [ТПУПП, 210].

ПОВРОЧИТИ [поврочити] -у, -иш, док. Те саме, що НАВРОЧИТИ; [пуўрочити]. «Гэта баба мо́же пуўрочити» [Арк, 122].

ПОВРУСЛО с. «*powrósto* ‘пере-весло для в’язання сно́пів’» [Пельцо-ва, к. II].

ПОВСТАНЄ с. Зародження, виникнення. «Помисл повстаня зесполу вийшов од нашого радного пана Вітка і нашого светлицового» [Лабович, НБіН, 5/2009, 14].

ПОВСТАТИ [повста́ти] док. З’явитися; зорганізувати; постати. «Пос’л’е йак вже, е, страж^м повста́ла, повикопувал’і такі́йі басáни» [Арк, 122].

ПОВСУКЕНОК ч. «*powśukienok* ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

ПОВУДЦІ мн. «повудц’і, -ўў поводи до вузди» [Горбач, 475].

ПОВУЙ ч., бот. «*powój* ‘rowój polny; Convolvulus arvensis L.’» [Pastusiak, 84].

ПОВХ ч. «поўх, -а / крот, -а кріт» [Горбач, 477]; «*powix* ‘kret’» [Tarn, m. 173]; «*powix* ‘kret’» [AGWB V, m. 37]; «Крота в селах тм. Чужі звуть **повхом** (з виразним ў нескладовим – поўх, поўхі)» [Лабович, НБіН, 1/2017, 28].

ПОВХОВІНА ж. «*powchovina* ‘kretowisko’» [AGWB V, m. 38].

ПОВХОРИЙ ч. «*powchorij* ‘kretowisko’» [AGWB V, m. 38].

ПОГАДУВАТИ [пога́дувати] -уйу, -уйеш, недок. Розповідати, пере-казувати. «У нас бу́ло п’і́йаков трóха – пога́дуйут, так пога́дуйут» [Арк, 122]; **ПОГАДУВАТИ**. «Тако́ говорілі, пога́дували, але жеб там штось та-ко́е билó, то не...» [Бід, 343].

ПОГАНИ -а, -е «Поганы = лихой, скверный» [Бессараба, 311].

ПОГАНКА ж., медиц. «Поганка = лихорадка» [Бессараба, 311].

ПОГАНЦИ мн. Погані люди. «поганцы» [Михальчук, 554].

ПОГЛЄДІТИ [погл’ед’іт’і] -жў, -д’іш, док. Подивитись. «А мойá тес’-ц’óва, баба вже йійé, ка́же: —Пойіду́ йа, погл’ежу!» [Арк, 122].

ПОГЛЯДІТИ док. «погл’ад’іти, -джў, -діш вибирати мед: погл’ад’іти пчóли» [Горбач, 475].

ПОГОВОРИЄНЯ с. Бесідування. «Сідят кількоро дубічлян, в буоль-шості охочих до поговорієня про подієі з-перед 60 літ» [Гаврилук, НБіН, 3/2001, 26].

ПОГОДІТИСЬ док. Помиритись. «За тоє хлопці з двох кунцюв’ нашого села тогди погоділись» [Плева, НБіН, 3/2021, 20].

ПОГОДНИ(Й) -а, -е. Про жито, зібране погідною порою. «*suхе 1zyto // po1hodne // to / 1kaže xlyb 1bude 1rekny1*

[CzW, 46]; **ПОГОДНИЙ** [погóдн’і́]. «Йак погóда така́йа дóбра, жн’іва погóдн’і, то по дéвет’ стáв ‘ілі [сно́пів жита в кладці]» [Арк, 122].

ПОГОН ч. Табун домашньої ху-доби. «*Koloniji ne bylo, a pasti treba. Pohonami chodili – i swini pohonom, i oweczki, i bylo chodilo*» [НБіН, 3/2003, 40]; «*poh1on* ‘trzoda’»

[AGWB V, m. 60]; **ПОГУН** [погун]. «О! добре ви згану́лі – не табу́н каза́лі, а погу́н; [по'гун]» [Арк, 123]; «Селяне наслі погонамі бидло і овечкі» [УнП, 76].

ПОГОНОМ [погоном] у зн. присл. Почергово випасаючи за усіх корів одного табуна. «Йак кору́в побу́л'шало, ста́ли пого́ном па́сти» [Арк, 123].

ПОГОРИЕЛЬЦІ мн. Ті, у кого згоріли хати і господарство. «Ну і што ж — пої́хали погори́ельці жебра́ті по сьолах» [УнП, 77].

ПОГРАБІТИ док. Дуже змерзнути. «*ruki pohra'beli // ne 'bulam z'dol-na zvia'zaty tei' vo'loki*» [CzW, 169].

ПОГРЕБ ч. «погреб, -а / пи́ўніца, -і льох» [Горбач, 475].

ПО-ГРЕЦКУ [по-грецку] присл., кулін. За грецьким рецептом. «Робі́ят д'іс' вже ти молоді́і то модн'ї́ – ти рі́би то по-гре́цку» [Арк, 123].

ПОТЯГТИСЯ док. Піти без мети. «В жовтий ко́жух одя́глася то й у сві́т потя́глася» [ТПУПП, 241].

ПОГУЛЯТИ [погуля́ти] -а́йу, -а́йеш, док. Потанцювати. «Попи́ють [на весі́ллі], пої́д'а́т, а тоді́ вже ї́дут на му́зику, погу́л'а́ют – і на ве́черу» [Арк, 123]; **ПОГУЛЯТІ**. «Все бив якійсь гра́йок – то свої́ робуоткі отклада́ют на буок і погу́ляють» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

ПОГАДАНКА ж. Бесідування. «То ще сусі́ди прихо́дили тако́ на погада́нку» [Ігнатюк, 56].

ПОГВЕЦЯТІ док. Помити як-небудь, більше забруднивши. «Не помив нуог, оно погве́цяв» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ПОГЕРГОТАТИ док. Поговорити по-німецьки. «Ні́мці што́сь там погерго́талі і госпо́диня дала кі́лішкі» [Плева, НБіН, 5/2021, 22].

ПОГЖЕБ ч. «погжеб, -у / по́хорон, -у похорон» [Горбач, 475].

ПОД ч. «*pod 'podklad pod stog z dragow'*» [AGWB VIII, m. 325].

ПО-ДАВНІШОМУ [по-давн'ішому] присл. Так, як говорили давніше, тобто по-українськи. «[Як вам легше говорити?] По-на́шому, по-давн'ішому ми́ні л'е́кше говори́ти» [Арк, 123].

ПОДАРОК [подарок] -рка, ч. 1. «*подарок – подарунок*» [Ігнатюк, 103]. 2. обряд. Тканина, на якій стояли молоді під час вінчання. «Пла́хту сла́лі і полотна́ так'і кусо́к – то назива́лі подаро́к» [Арк, 123].

ПОДАЧ ч. Податок. «І то́й подач безко́нечний, / Ге́й, ге́й, платимо́» [Ігнатюк, НБіН, 1/2008, 25].

ПОДБИВКА ж. «*podb'iu'ka 'podszewka'*» [AGWB IX, m. 475].

ПОДБОЙЧИК ч. «*podb'oic'uk 'drewniany klinik sluzacy do przymocowania kosy do kosiska'*» [Janiak95, 89].

ПОДБОРЇДІС с., анат. «*подбор'їд'е, -а підборіддя: йак чолові́к ма́є дві боро́ді*» [Горбач, 475].

ПОДБРУШНІК ч. «*подбру́ш-н'їк, -а деталь кінської упряжі у возі: така́йа гумо́ва кі́шка, сид'елко стис-ка́йеца по́дбру́ш'їком*» [Горбач, 475].

ПОДБУЯТИ док. Намовити. «*ie'don druho'ho pod'bu'iai'*» [CzW, 174].

ПОДВАЛА ж., буд. «*podw'ala* 'podwalina'» [Tarn, m. 8].

ПОДВАЛІНА ж. «*podv'alina* 'podwalina, najniższy bal w ścianie kładziony na fundamencie lub na kamieniach'» [Cz94, 211]; «*podwalina* 'pierwsza belka położona na fundamencie drewnianego budynku'» [Pelco-wa02, 72].

ПОДВЕЧОРОК ч. 1. «*podveč'orok* 'podwieczorek'» [Cz Atlas, m. 129]. 2. **ПОДВЕЧУРОК** ч., обряд. Весільна гостина перед вечерею. «*Передъ отъѣздомъ въ домъ молодо-го, садятся на подвѣчурокъ*» [Бессараба, 250].

ПОДВІВКА ж. «*podv'iŭka* 'podszevka'» [AGWB IX, m. 475].

ПОДВОРОК [подвóрок] -рка, ч. Подвір'я. **ПОДВУРОК** [подвúрок]. «*І в хат'і трóху, і на подвúрку тім'і банкám'і вісип'еш, о [на Трійцю]; Приїде, по подвúрку своїм похóд'ит; А вже потум стáл'і у бáт'ушки' на подвúрку коло колóдиц'а [святити воду]; Пуд рúк'і схватíл'і, на подвúрок вів'ел'і; ПУДВОРОК [пудвóрок]*» [Арк, 123]; **ПУДВУРОК** [пудвúрок]. «*В нас там н'екол'іс' на пудвúрку бирóза булá; [пудв'íрок]*» [Арк, 137]; **ПОДВУ⁰РОК**. «*Бо у його мусів биті порадок на пудву⁰рку — при хлівах і у клуні, і кругом його забудованя*» [УнП, 76]; **ПУДВОРОК**. «*Бидло било так научане, што саме заходіло на пудворок*» [УнП, 76].

ПОДВЇЙНИЙ ПОКЇС ч. «*подвўйний покўс* складний покіс» [Горбач, 475].

ПОДГОРЛЯНКА ж., анат. «*подгорл'ánка* підгорля, сало з-під горла» [Горбач, 475].

ПОДГУШКОВАТИ док. «*подгúшковати / подц'укóвати* нацьковувати, під'юджувати» [Горбач, 475].

ПОДГЖИБЕК [подгжібек] -бка, ч., бот. Гриб – гіропор синіючий; *Xerocomus badius* (Fr.); те саме, що **ПОЛЬСЬКІ ГРИБ**. «*Подгжібек – так'і подóбни до правд'івка, до правд'івка подóбни, тíл'ко так вже тійі спудспóду пáл'ц'ом – ву^н поси-н'ійе*» [Арк, 123]; **ПУДГЖИБОК**. «*Цей гарний їстівний гриб був збираним тільки деякими підляша-нами, тому й навіть найстаріші ін-форманти, яким уже понад 90 років, не знають його місцевих назв. Найчастіше його звать, використо-вуючи полонізми подгжібек, пуд-гжібок*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 39]; **ПУДГЖИПКИ** [пудгжіпки] [Арк, 137]; **ПУГЖИПКИ** [пугжіпк'і] [Арк, 137].

ПОДЕРТІСЬ док. Побитись, почубитись. «*Хлопці любілі [мене] і то не биле якія, а ґрунт, што хороши і умієлі гуляті, і притуліті навет, і подертісь за мене, сього не лгу*» [НБІН, 3/2017, 28].

ПОДЕСЬ ж. «*Подэсь = прялка*» [Бессараба, 311].

ПОДИВИВИШИСЯ [подивів-шис'а] дієприсл., док. Дивлячись, придивляючись. «*Подивівшис'а на теразн'ейшиїе [ікони], то на грéцк'і, не знайу, н'е на рúск'і, но на грéцк'і, то вже там трóха ње и-и крїтики'і*» [Арк, 123].

ПОДІ^ЕЛ ч. Ділення майна між особами. «*Сядай матулю повечераєм з тобою / Повечеравши возьмемо по-діел з тобою*» [ТПУП, 143].

ПОДІЛЄ с. «*поділє – придане*» [Ігнатюк, 102]; **ПОДІЛЛЄ**.

«поділле, -я – тут віно, виділене батьком для молодой» [Ігнатюк, НБІН, 4/2000, 37].

ПОДИТО *безос. дієсл.* Де поділи, використали. «Був коровай як віко, а де ж його подіто?» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/99, 30].

ПОДКУЛІТИ ХВУ^ОСТ *док.* «Подкулити хву^бст» [Бессараба, 311].

ПОДЛЕСЯКІ [подл'ес'ак'і] -о'в, *мн.* Православні жителі частини Підляшшя, що мешкають біля Біловезької пуші. «Нас тійе пудл'ес'ак'і зв'ялі матанам'і, а ми йїх коройедам'і» [Арк, 123]; **ПУДЛЕСЯКІ** [пудл'ес'ак'і] [Арк, 138].

ПОДЛИЙ -а, -е. Підлий, несправедливий. «p^odluj ty huncf^oto» [Kuraszkiewicz, 154].

ПОДЛЬОТОК *ч.* Підпарубок. «Як згадую, то ще як у ді^еда копалось, як подльотком бив, то неклі картохлі у вогніци» [НБІН, 5/2018, 6].

ПОДМЬОТОК *ч.* «подм'оток, -тка підметка, золівка» [Горбач, 478].

ПОДНЄБЄНЄ *с. 1.* «podn'ebēne 'sklepienie pieca chlebowego'» [Cz94, 211]; **ПУДНЄБЄ** «pudn'ebē 'sklepienie pieca chlebowego'» [AGWB VI, m. 152]; **ПУДНЄБЄНЄ** «pudn'ebēne» [AGWB VI, m. 152]; **ПУНІБ'Є** «pu-n'ibje» [Janiak95, 90]; **ПУНІБ'Є** «pu-n'ubje» [Cz Nosów, 155]; **ПУНІБ'Є** «pu-n'ibje» [Janiak95, 90]. **2. ПОНЕ-Б'Є** *анат.* «pon'ebje (tj. podniebie-nie)» [Kuraszkiewicz, 157].

ПОДНОЖОК *ч.* «podn^ożok 'pe- dał kołowrotka'» [AGWB IX, m. 418].

ПОДОБІДКОВАТИ *недок.* «подобідковати їсти перед-обід, підполуднувати» [Горбач, 478].

ПОДОБНОСЬ *вст. сл.* Очевидно; мабуть; ніби. «Смутна Марыся, смутна, / И въ окно поглядае: / Подо-бнось, вона госьци сподивае» [Бессараба, 242].

ПОДОВЖИСТИ(Й) [подовжїсти || подовжїстї] -а, -е. Продовгува-тий; прямокутної форми. «Подовжї-ста коп'ан'ка куп'али д'ї^мтєї» [Арк, 123].

ПОДОВІСКО *с.* «pod'ovisko 'podkład pod stóg rozkładany z gałęzi bądź słomy'» [Cz94, 211].

ПОДОКОНІЦІ [подокон'іц'і] -іц', *мн.* Звичка заглядати у вікна чужих хат. «А ми пуїд'ом (а кол'їс' м'о-да така біла – подокон'іц'і) х'од'ім за-гл'анут'і д'єкого до х'ату, о» [Арк, 123].

ПОДОРОЖНИК *ч., бот.* «podor^ożnyk || pudur^ożnyk 'babka; Plantago L.'» [Pastusiak, 79; AGWB VIII, m. 365]; **ПОДОРОЖНІК** «podor^ożnik» [AGWB VIII, m. 365].

ПОДОХТОРИТИ *док.* «подохторіти – полікувати» [Ігнатюк, 101].

ПОДПІТИ -а, -е. Такий, що трохи випив алкогольного напою. «Тут вже одін цвани полі^ез на стовп ладоваті тоє сві^етло, але був подпїти...» [Лабович, НБІН, 5/2012, 20].

ПОДПОЛЮ, ПОДПОЛЮ *виг.* Звуконаслідування голосу перепілки. «Як перепілка кричить у збіжжю – подполю, подполю – то буде дощ» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35].

ПОДПОЛЮКАЧ *ч., орн.* «Подполюкач – Przepiórka» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 35].

ПОД ПСЕНЬ (зїйти, з'їхати) *фраз.* Перетворитися на ніщо. «А

п'уз'н'єї тоїє пона́рц'є зї́хало под псен'» [Арк, 127].

ПОДРАПАТИСЬ

[подрáпатис'] док., перен. Почухатися, роздумуючи про щось, вирішуючи щось. «І то став Йаворóвск'ї, подрáпанв'... А назвú ту дитїну Н'їно́у» [Арк, 124].

ПОДРОСТОК ч. «подрóсток, -тка підліток, хлопець» [Горбач, 475].

ПОДРОЩАК ч. «podroszczak, zwykle w l. mn. podroszczak'i 'wyrosztki, młodzi chłopcy'» [CzD, 163].

ПОДСВИНЯК ч. «подсвин'áк, -а кабанчик: подсвин'áк невеликий, а вепру́к уже великий» [Горбач, 475]; **ПУТСВИНЯК** «putsvyn'áк» [Janiak95, 90].

ПОД СОВЕТОМ [под сов'этом]. Територія, яка відходила до СРСР за договором із гітлерівською Німеччиною. «С'ід'єл'ї в самохóдах [гіт-лерівці], караб'їни сто́йáл'ї і цук'єр-к'ї ту́л'к'ї д'єт'ом, л'уд'ом дава́л'ї, бо то он'ї зна́л'ї, же то бу́де под сов'этом» [Арк, 124].

ПОДСТАВОВА ШКОЛА [подставóва шко́ла] -óвойі -и. Восьми-класна школа з базовою освітою (після реформи 1961 року). «Ну йа б́увиши на за́ход'ї [Польщі], п'їшоў в шкóлу подставóву» [Арк, 124]; **ПУДСТАВОВА** [пудставóва шко́ла]. «Онó трéба билó три рóк'ї в читвэ́ртуї (до шкільної реформи), то вже л'їч'їло-с'а йагб́ито пудставóва [школа]» [Арк, 124].

ПОДТОЧКА мн. Низ сорочок доточений грубшим полотном. «Вони, тия доточкі, називалися подточкі» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13]; **ПУ^ОДТИЧКА**. «Пас з гру́бого

саморóбного полотна́, приши́того давній в низóви до сорóчки ба́бської то п'удтичка» [Ігнатюк, 70].

ПОДУМАЙ [подума́й] вст. сл. Як бачиш, як буває; порівняйте. «А шо ж – будінку^ов ни^е бу́ло, і там же то́же, подума́й...; Билá, билá цэ́рква [на Грабарці]. Перебилá... Подума́й – пól'ак спал'їв» [Арк, 124]; **ПОДУМАЙТЕ** [подума́йте] мн., вст. сл. «То ж бóси! А тепэ́р, подума́йте, до су-сїтки отó там и-и... и-и ві́бужиши бóса – ої! ої!» [Арк, 124].

ПОДУШКА ж. 1. «поду́шка, -и подушка» [Горбач, 475]; [пóдушка] «Мўсиши йїхати – вс'о. Бат'ко вз'ав йаку́с' пóдушку, йаку́с' не^нрїну, там то́го... і кусóк хл'є́ба...» [Арк, 124]. 2. «пóдушка, -и / насáд, -а скріпні дощини над віссю воза» [Горбач, 475]. 3. «пóдушка, -и підкладка-кишка в хомуті» [Горбач, 475].

ПОДЦЮКОВАТИ док. «под-ц'укóвати / подгўшкóвати нацькóувати, під'юджувати» [Горбач, 475].

ПОД'ЮДІТИ док. «Под'юдити = подговорить, подстрекнуть» [Бессараба, 311].

ПОЄДИНЧО присл. Окремо один від одного. «Як перед першим теплом, навесні, комарі летять збиваються в купки, як то кажуть —ступки б'ють!, то буде тепло, алі як летять поєдинчо то зараз не буде тепла» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

ПОЖАЛУСТА виг. «Проше бардзо, пожалуста, пудході́те [до маршалка за короваєм] і перепівайте» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 38].

ПОЖАР ч. Пожежа. «*tu 'pożar byu*» [CzW, 199].

ПОЖАРИСКО с. «пожаріско, -а згарище, місце, де згоріли будинки» [Горбач, 475].

ПОЖАЧКИ мн., бот. «пожачки білі, -чок / шкл'аниці, -ц порічки (*Ribes spicatum*)» [Горбач, 475].

ПОЖАЧКИ ЧОРНИ мн., бот. «пожачки чорні / сморó(ди)д'іни чорні порічки (*Ribes nigrum*)» [Горбач, 475].

ПОЖЕЖКА [пожежка] -і, ч. Будь-що гаряче. «*А дин такий чолов'як раз був – дл'а кáждого в долóн'у пожежки* (сміється), *в'ін ж'арт хотів зробити*» [Арк, 124].

ПОЖИЧКА [пóжичка] -и, ж. Позика; грошова позика. «*Пóжичку вз'ал'і в жóнду, заплатіл'і вус'імнá-цят' с половиноюу тис'ач*» [Арк, 124].

ПОЖНЯ ж. «*p'ožńa 'bruzda*'» [Tarn, m. 126].

ПОЗАВТРИ присл. «*poz'avtry 'pojutrze*'» [Janiak95, 91].

ПОЗАЗАВТРИКУ присл. «*poza-z'aŭtryku 'pojutrze*'» [Cz94, 212].

ПОЗАЛІТЮСЯ [позал'іт'ус'а] присл. Позаторік. [Арк, 124].

ПОЗАЛОНИ присл. 'позаминулого року, два роки тому'. «*Позалони груд'мима в'пала, то п'раве забита*» [Громик-2, 42; Арк, 124].

ПО-ЗАРЕЧАНСЬКУ присл. По-білоруськи. «*Ne chcesz czytati —Niwył bo wona po-zareczanśku napisana*» [НБіН, 6/95, 33].

ПОЗДОВЖНІЙ -я, -є. Пилка для розривання колоди на дошки.

«*vže 'hodyí tra'ča // toí ščo to 'pyłku 'taku 'maie / poz'dowžńa nazy'vaies':a*» [CzW, 58].

ПОЗЕРЕЇВАНІЄ [позерейіван'іє] -а, с. Підозра; (очевидно, перекручене рос. *подозревание*). «*Вс'ієм на рáз не мóжна* [втікати], *бо бóде позер... позерейіван'іє, шчо ми спец'іал'но втикайем*» [Арк, 124].

ПОЗИХИ мн. «позихи 'позіхан-ня'» [АУМ, к. 168].

ПОЗНІЙ присл. «поз'н'ій пізніше» [Горбач, 475].

ПОЗУБИТИ док. «позубіти, -бл'у́ наклепати зубці на серпі: *позубіти зóби серпа*» [Горбач, 475].

ПОЗЬОМ ч. Рівень. «*Разниця в позьомові научаня в пудставувці і лицейові була веліка*» [Оверчук, НБіН, 4/2006, 29].

ПОЗЬОМКИ мн., бот. «поз'ó(у)мки, -мок суниці (*Fragaria*)» [Горбач, 475]; **ПУЗЬОМКІ** «*puz'ot-ki*» [AGWB VIII, m. 355]; **ПУЗЮМКІ** «*puzumk'i* || *p'ożomk'i*» [Pastusiak, 84].

ПО-ІНАЧОМУ [по-іначому] присл. Інакше. «*Ну так шос' крóху по-іначому* [говорить], *ал'е ш вун так іа́бито по-нашому*» [Арк, 124].

ПОЇДАТИСЯ недок. «Пойидатися = ссориться, грызться» [Бессара-ба, 311].

ПОЇЛО с. «пóйіло, -а пійло» [Горбач, 475].

ПО-ЇХОМУ присл. По-їхньому. «*А вони, допиренька, як дóбре граються то дóбре а як шчо такóе не по-їхóму то діти на їх: —Ах ви програн-ці!*» [Ігнатюк, 35].

ПОЙДУНИ [пойдуні || пайдуні] -ів, мн. Прізвисько частини православних жителів Підляшшя, які твер-

до вимовляють звукосполюки [ли], [ди], [ти]. «[А як в Дуб'яжин говорять?] *Ході, пришов – по'їдуні назива́ють, паїдуні*» [Арк, 124].

ПОЙНЯТИ док. Спіймати. «Скоро снопа одняли, / Зараз брата пойняли» [Житецькій, 298].

ПОКА [пока́] спол. Поки. «Вони тійі по п'їдис'ат рубл'о'в вже прогул'алі, пока́ йе... дої'ехал'і» [Арк, 124].

ПОКАЛЯТИ док. «Покаляти = попачкати» [Бессараба, 311].

ПОКАМИСЬ присл. Поки. «Отро́ки і хлопці пудростки мусили водити коні на нучлі(з), напасати коні на облогах, покамись пійдут дньом в поле робити» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 29].

ПОКАРМ ч. Підгодівля. «...І дав по верха покарм з тіста. Купляється такій покарм з вітамінами, щоб вони [бджоли] засілювалися на весну» [Паб'ян, НБІН, 3/2020, 16].

ПОКАРМИ [пока́рми] мн., кулін. Страви. «Ну і д'їс'и' виче'райут'... То так по́сни так'ї в нас пока́рми [на Різдвяну вечерю]» [Арк, 124].

ПО-КАЦАПСКУ присл. Тут: по-українськи. «[Хто вас так (кацапами) називає?]. Всіє, полякі, і ми по-кацапску говорим» [НБІН, 6/95, 9].

ПОКАЯННИ -а, -е. «пока́янни, -их похоронні пісні при покійнику: спива́ють пока́янни при покой-никови йак навіж'ейут» [Горбач, 475].

ПОКЛАД ч. «по́клад, -а поклад, яйце залишене в гнізді, щоб там кур-ка неслася» [Горбач, 475];

ПОКЛАТ «p'oklat 'jajo zostawione w

gnieździe dla przywabienia kury» [Janiak95, 90].

ПОКЛАДАТИ недок. «pokładati 'kastrować» [AGWB V, m. 68]; **ПОКЛАДАТИ** «pokładaty» [AGWB V, 164].

ПОКЛОНЄНІЄ ВОСКРЕСЄНЄ ХРИСТОВОГО [поклон'єн'їє воскрес'єн'є христового]. Великдень. [Арк, 125].

ПОКЛОНИ мн., обряд. «В його [весільного молодого] хаті відбувався обряд благословенства званий поклонами» [Ігнатюк, НБІН, 3–4/98, 54].

ПОКЛЯКНУТИ док. «покл'а-кн'ути, -н'у, -нєш стати на коліна» [Горбач, 475].

ПОКОЇК [поко́йік] -а, ч. Кімнатка. «Ми прийїхали – тіко поко́йік і к'ухн'а. І то вже ж було ба́рзо до́бре нам, е, ту́тин'ка» [Арк, 125].

ПОКОЙНИК ч. «поко́йник, -а мерлець [небіжчик]» [Горбач, 476]; **ПОКОЇНІК** [поко́йн'ік]. «О так у нас поко́йн'ік помре́ – вед'ут його́ че'рес село́ і заво́д'ат' до тих криж'у́; На мо́г'їлках то йест капл'їц'а, де, значит, йак йест в:йо́с'ц'ї небошчик чїл'ї поко́йн'ік, в'єнц тудї його́ до-старча́йе» [Арк, 125].

ПО КОЛЕЇ у зн. присл. «по колє́ї – по черзі» [Ігнатюк, 102]; **ПО КО-ЛІЄ** [по кол'їє]. «На вєчур по кол'їє ход'їл'ї» [Арк, 125].

ПОКОМУРНИК ч. «Покомур-никъ = квартирантъ» [Бессараба, 311].

ПОКРАСІТІ док. Те саме, що НАКРАСИТІ. «Як напечут [огульни-ки], то вложат на вертяхи і покрасят олівою з цибулькою» [Лабович, НБІН, 2/2013, 35].

ПОКРИВА [покрíва] -и, ж., бот. Те саме, що ПРОКІВА. «*pokrywa* ‘*pokrzywa*; *Urtica*» [Cz94, 211]; «*А там не мóжна булó вíйти на тóго... тóго... Такáйа булá покрíва... Кропí-ва, шчо вже ни мóжна булó вíйти*» [Арк, 125]; **ПУКРИВА** «*pukr'yva* || *pruk'iva*» [Pastusiak, 84].

ПОКРИВЕНА РЕКА ж. «*pok-r'y'vena rek'a* ‘*zakole*» [Cz94, 211].

ПОКРИЖУВАТИ [покрижува́-т'і] -у́йу, -у́йеш, док. Перехрестити. «*Ну вже вíшов, пра́вда, покрижува́в, і вíшов ба́т'ушка*» [Арк, 125].

ПО КРИЙОМУ присл. Криючись, ховаючись; таємно. «*Колоті [свиней] не можна било, то кололі по крийому*» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 31].

ПОКРИТИ док. «покрíти покрити: *покрíти хату солóмою / бл'а-хо́йу*» [Горбач, 476].

ПОКРОВА ж., реліг. «*Pokrova* ‘w Kościele wschodnim święto Opieki Matki Bożej (14 X)’» [Dudek, 193].

ПОКУДЄЛЄ мн. «*pokud'ele* ‘*wspólne przedzenie wielu kobiet w jednej chacie*» [AGWB IX, m. 413].

ПОКУДЄЛЬНИЦЯ [покуд'іел'-н'іц'а] -і, ж. Учасниця колективних прядок. «*Вечéру рóб'иш' тим покуд'ел'н'іц'ам*» [Арк, 125];

ПОКУДЄЛЬ-НИЦІ мн. «*pokud'elnic'i*» [AGWB IX, m. 413].

ПОКУДИЛІ [покудíl'і] -іл', мн. Зібрання дівчат для прядіння. [Арк, 125].

ПОКУЙ ч. «пóкуй, -о́йу світлиця» [Горбач, 476].

ПОКУЛЬ¹ [поку́л'] спол. Те саме, що ПОКА. «*Ві́купатис', поку́л' ворóна ни купáйе свої́х дите́й*» [Арк,

125]; «*Працюва́в сполéчне там, бо присяга́в на тóе і ва́льчив поку́ль муз*» [Ігнатюк, 46]; **ПОКУОЛЬ**. «*А тії си-діли до спóлки аж поку́оль не розиш-ліся*» [Ігнатюк, 50]; «*Но вуон вже сидіть там, жде поку́оль вони́ вже прі́дуть ввечури*» [Ігнатюк, 34].

ПОКУЛЬ² присл. «по́кул' „доки, до якого часу“ та „до якого місця“ – по́кул' пан так'сுவке́йу до́йхав?» [Громик-1, 145; Громик-2, 46].

ПОКУОТ ч., буд. «*Хати крилі соломою, робілі сно́пкі із соломи і так прив'язували до латув, а на самий верх вкладали з соломи так звани покуот*» [НБіН, 6/2003, 29].

ПОКУПНИКИ мн. Покупці. «*Найліній можна тóе [підляське мовлення] учути в понеділок на ринкові (торговий день), коли з'їжджаються продавці і покупники з цілії гміни*» [УнП, 79].

ПОКУРЧИТИСЯ док. «поку́рчитис'а вскочити» [Горбач, 475].

ПОКУТЕ с. «*Парадний кут між чільною і причілковою стінами називали —покуте*» (почесне місце)» [Рад, 122]; **ПОКУТТЕ**. «пóкут'-т'е, -а місце під образами» [Горбач, 476].

ПОКУШАТИ док. Покуштувати. «*Коляда тату, коляда мамо – Хліб ячний. / Ой дайте, дайте хоч покушати / Чи смачний*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 27].

ПОКШИВИТИСЯ [покшиві́-тис'а] док. Покривитися. «*Вс'і двéри покшиві́л'іс'а і о́кна*» [Арк, 125].

ПОЛАГАТИСЯ [полагáтис'а], недок. Так, як повинно бути. «*О, гэто так, гэто так н'е полага́йеу:а*» [Арк, 125].

ПОЛАГАТИСЯ *недок.* Як велить звичай; так, як потрібно. «А пола-гаєця того, што їєлі [на Різдвяній вечері], то не ховаті, – оно так зостав'яті» [Бідношия, НБІН, 6/2005, 45]; **ПОЛАГАТИСЄ**. Дозволя-ється. «Оно што сам собіє смерть зробів, то не полагаєце на мógілках [хоронити]» [Бід, 346].

ПОЛАП *ч., будів.* «Пóлапъ = потолокъ» [Бессараба, 311]; «p^ołap 'rułap'» [Tarn, m. 9]; «пóлап, -у стеля» [Горбач, 476]; «пóлап – стеля» [Гна-тюк, 103]; «Коліишка булá завішуна до пóлапа на такóму крукови» [Ігнатюк, 49]; «Над житловими приміщеннями та коморою завжди влаштовували стелю (—полап»). Її виготовляли з до-щок, в давніших будівлях – обaполків» [Рад, 120]; «Ал'е то йак йа булá малá, то к'ідал'і [кутю] шче до пóлапа лóшк'ійу» [Арк, 125]; **ПУЛАП** «пулáп» [Горбач, 478]; «p^ułap – sufit» [Janiak95, 92].

ПОЛАПАТИ [полáпат'і] *-айу, -айеш. док.* Спіймати, зловити. «А нас до лág'ера полáпал'і, рýск'і полáпал'і» [Арк, 125].

ПОЛАПКА [пóлапка] *-и, ж.* Пастка для лову гризунів. «Пóлапка на шчурá; [полáпка]» [Арк, 125]; «p^ołapka 'rułapka na myszy'» [AGWB V, m. 35]; **ПУЛАПКА** «p^ułapka 'rułapka na myszy'» [Cz94, 213]; «Полапка, шкoп, шлоп – то сами робили і ставилось на куни, тхóрі, шурі, є в їй така засовня, як щось влізе, то западки западают і вже не вийде» [Бартошук, НБІН, 4/2017, 29].

ПОЛАПКИ *мн.* «пóлапки, -пок капкан» [Горбач, 476].

ПОЛАТКІ *мн.* Те саме, що ПОЛАТЬ. «...А Нікун з жуонкою спалі на полатках, значит на досках» [Григорук, НБІН, 5/2022, 21].

ПОЛАТЬ *ж.* «Між піччю і причілковою стіною знаходилась —полать|| (—полатка||) – дерев'яний поміст зі збитих дощок» [Рад, 122].

ПОЛЕНДВИЦА *ж.* «полен-двіца, -і полядвигця: полендвіца самóйе мйáсо без костей» [Горбач, 476].

ПОЛЄНА *мн.* «*polena* 'klocki'» [Andrulewicz, 147].

ПОЛЄПА *ж., будів.* «Часом дошки стелі встеляли кулями соломи, на яких йшла —полєпа|| (глина, ви-мішана з ячмінною половиою)» [Рад, 120].

ПОЛИВАТОНЬКИ *недок., нестл.* Поливати. «Не копай межи, / Не сади рожки, / Не буде кому полива-тоньки» [Ігнатюк, НБІН, 3/99, 33].

ПОЛИКИ *мн.* «Сорочки з поликами (уставкаві) так званого приплечевого крою були довгі, шиті з тонкого, добре вибіленого лляного полотна» [ІК-В, 178–179].

ПОЛИВАЧКА || **ПОЛЄВАЧКА** *ж.* «*poliv'ačka* || *polev'ačka* 'polewaczka'» [Cz Atlas, m. 131].

ПОЛІВКА *ж.* «*polivka* 'serwatka'» [CzS, 130].

ПОЛІЕТОК [пол'ієток] *-тка, ч.* Поле, поділене на частини. «Пол'ієток – то час'т' землі. Своїу зéмл'у под'іліли на пол'ієтки; Шо с'елó, то пол'ієток бив – йарина, картóхл'і рос'л'і» [Арк, 125]; **ПОЛІТОК**. «*pol'itok* 'poletko'» [Janiak95, 90].

ПО-ЛІТЕРАЦКУ [по-л'ітерац-ку] *присл.* По-літературному. «Там воні по-л'ітерацку говорат, по-б'елоруску» [Арк, 125].

ПОЛІТИКА *ж.* «політика – тут йдеться про дар, дарунок або подарунок на спомин» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50]; «Просим єгомосьці о політику, / О бочку пива, о музику» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 35];

ПОЛІХИ *мн.* «поліхи 'назва мешканців частини південного Підляшшя'» [Лесів, 422].

ПОЛІЦА *ж.* «polica 'odkładnica pługa'» [Pelcowa02, 71].

ПОЛІЦЯ *ж.* «pol'ic'a 'rółka'» [Cz Nosów, 152].

ПОЛНО *присл.* Дуже багато. «ryb były polno f's'udy // byli na tyx... bahnaх» [CzW, 90].

ПОЛОВА *ж.* 1. Відходи при віянні зерна. «vže tak kormlát iйх [сви-ней] / pu'łovoю / to śim / to tym» [CzW, 58]. 2. «połowa 'plewa z prosa otłuczo-nego'» [Cz Atlas, m. 98].

ПОЛОВЕНЬКІЙ *-ая, -еє.* Жовтуватого-сірий. «Ой воли моїе половень-кіє чом же ви не орете» [ТПУПІ, 221].

ПОЛОВИЙ *-а, -е* «Половій = сфриватой масти» [Бессараба, 311].

ПОЛОВИНА *ж.* «половіна, -и крило воріт: ворота на дві половіни» [Горбач, 476].

ПОЛОВИНЧИК *ч.* «połov'inc'uk 'dył'» [AGWB IX, m. 459].

ПОЛОВИЦЯ *ж.* Половина. «На Громницю маеш зими половицю» [Роценко, НБіН, 4/95, 28].

ПОЛОВІК *ч.* «połov'ik 'tkanina przeznaczona na chodnik'» [AGWB IX, m. 449].

ПОЛОВІНЧИК *ч.* «połov'inc'uk 'dył'», – s połov'inc'ukuf хата» [Cz94, 211].

ПОЛОВНИК *ч.* «полоб'їник, -а повітка, куди скидають половиу» [Гор-бач, 476].

ПОЛОЖІТІСЬ [полож'іт'іс'] *-ус', -ис'а, док.* Лягти. «И вйшов і на кал'ідор'і вже полож'івс'а» [Арк, 125].

ПОЛОЖНА *ж.* Акушерка. «Була в Чижуов положна, пока тата по йї добієг, то я вже бив на свієті» [НБіН, 6/2020, 23].

ПОЛОКАТИ [полокати] *-аїу, -аїеш, недок.* Прати білизну [Арк, 125]; **ПОЛОКАТИ** «połokatí 'prac bieliznę'» [AGWB VI, m. 124]; **ПОЛОСКАТИ** «połoskaty» [AGWB VI, 64].

ПОЛОКЦЬОВКА *ж., ткац.* Пристосування для намотування пряжі. «lon kot'ory spr'ażony mot'aje na połok'ciou'ku albo na talku» [Kurasz-kiewicz, 155].

ПОЛОМНЄ || **ПОЛАМНЄ** *с.* «полómнє і полámнє – полум'я» [Ігнатюк, 102].

ПОЛОНКА *ж.* «Полонка = полонья, прорубь» [Бессараба, 311].

ПОЛОНЧЕНЄ [полончєн'є] *-а, с.* Сполучення (залізничне). «Рано питайу зноу: буде йакійс' полончєн'є?, шоб йа могла до Парц'єва дустатис'а» [Арк, 126].

ПОЛОПАТИСЯ *док.* «полóпати-с'а потріскати: ск'їра» [Горбач, 476].

ПОЛОСА *ж.* «полосá, -и смуга (землі)» [Горбач, 476].

ПОЛОСОНЬКА *ж.* Смуга (різка) жита. «А тепер пришлося ще й

горовати / На чужої половонці жито жати» [ТПУПП, 193].

ПОЛОТНИЦЯ ж. «полóтниц'а, -і полільниця» [Горбач, 476].

ПОЛОТНІК ч. Той, кого наймають полоти бур'яни. «*їак хто ну таїе v 'domu s'veiї sy'mїi / to nai'taiїi ro'lotnїkiv*» [CzW, 103].

ПОЛОТНО ЧИНОВАТЕ с. «*polotn'o ĉynovate 'rłótno gorsze jakościowo*», – *ĉynovate na tuk'u*» [Cz94, 211].

ПОЛОЧКА [пóлочка] -и, ж. Одна з декількох частинок широкої спідниці. «*В менé дит'а з гóлойу сракоїу, – мýсила ба́ба ж:їта пóлочку звїазáла, коб хоч сраку завинúти*» [Арк, 126].

ПОЛУДЕННИЙ -а, -е. Південний. «*На полуденному кунцьові села розходяться в разни сторони піщаніє дорогі*» [Гаврилюк, НБІН, 3/2001, 26].

ПОЛУДЕНЬ ч. 1. «*полудень – обід*» [Ігнатюк, 103]; «*полуден', -дн'а / обід, -у полуденок*» [Горбач, 476]; «*Полудэнь = обѣдъ в будни*» [Бессараба, 311]; **ПУЛУДЕНЬ** ч. «*pułudeń 'obiad'*» [Cz Atlas, m. 106]. 2. Середи-на дня. «*Полудэнь = полдень*» [Бессараба, 311]. 3. «*Полудэнь = югъ*» [Бессараба, 311]; «*полудень – пів-день*» [Ігнатюк, 103]; «*połudeń*» [Cz94, 212]; «*Єжелі заgrimить пер-ший раз з полудня то літо буде добре, тепле*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 34].

ПОЛУДНОВАТИ недок. «*Полудноваты = обѣдаты въ будничный день*» [Бессараба, 311].

ПОЛУДНЬОВИ [полудн'ови] -а, -е. 1. Такий, що стосується середини дня. «*Полудн'ове молоко*» [Арк,

126]. 2. «*полудньюви – південний*» [Ігнатюк, 103].

ПОЛУДНЯТИ недок. «*полудня-ти – полуднати*» [Ігнатюк, 103].

ПОЛУЗ ч. «*полуз, -оза санка, копаниця саней*» [Горбач, 476].

ПОЛУЧИТИ док. «*получіти, -чу, -чиш отримати*» [Горбач, 476].

ПОЛЬЗА ж. «*пóльза – користь*» [Ігнатюк, 103]

ПОЛЬНИЙ -а, -е. Польовий. «*do'roha tyš 'taka bu'ła 'polna*» [CzW, 158].

ПОЛЬНИЙ ГРИБ ч. «*пóл'ний гриб моховик тріщилуватий (?) (Vole-tus badius)*» [Горбач, 476].

ПОЛЬОВАТИ недок. «*пол'овати палитися до барана: овéчка пол'уйе*» [Горбач, 476].

ПОЛЬОВИЙ ч., субст. «*polov'uj 'nadzorca*» [Cz94, 211].

ПОЛЬОВИК ч. Самоназва частини жителів Південного Підляшшя. «*Люде в Зáболотю називають себе польовиками, а люди, що живуть в сéлах Матяшівка і Межілисте – гимелями*» [Ігнатюк, 54].

ПОЛЬОНЕЗ ч. Автомобіль. «*Киньте Маньочці на спомаганє <...> / А ти дзядуню на —Польонеза!*» [ТПУПП, 148].

ПОЛЬСЬКИЙ ЗАМОК НА ОДИН ПАЛЕЦЬ ч., будів. «*Замок [для з'єднання вуглових брусів] з потайним зубом на Холмщині та Підляшші називався —польський замок на один палець!*» [Рад, 120].

ПОЛЬСЬКИЙ ПЕТРО ч., реліг. (за григоріанським календарем). «*Як зозуля докує до польського Петра то буде вчесьна осинь і зимна, а як докує до руського*

Петра, альбо ще його перекує, то довга осинь і тепла буде» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35].

ПОЛЬСЬКІ «[пól'с'к'і] -а, -е.

1. Такий, що стосується Польщі. «Пól'-с'к'і обиватéл'і» (всі н. пп.). 2. Поляк. «В нас і пól'с'к'і хóд'ат до'у цéркви; Їа йак кóго не зна́йу, то говорú до його... зачина́йу по-пól'с'к'і говорí-т'і, ал'е йак вун зм'íл'ít, йа ба́чу, шо вун не пól'с'к'і» [Арк, 126]. 3. Польсь-кий, що відповідає означенню *като-лицький*. «[Православні ходять у церкву?] В нас і пól'с'к'і хóд'ат до'у цéркви, хóд'ат от с тéйі хáти мужі́к пól'с'к'і; Син то вз'ав пól'с'ку жý'нку, синóва пól'с'ка» [Арк, 126].

ПОЛЮБОВНЄ присл. Мирно, дружно. «І Бóгу дікувати, живéмо всі полюбóвнє» [Ігнатюк, 45].

ПОЛЮВКА ж. «p^loluwka 'serwatka'» [Cz Atlas, m. 152].

ПО-ЛЮДОВОМУ [по-л'удовóму] присл. По-народному; як називає місцевий люд. «По-л'удовóму іна́чеї називáйец':а а тійі корчак'і, а по-польску то зус'ím іна́чеї» [Арк, 126].

ПОЛЮДЯНИ -а, -е «Полюдяны = похожій на добрых людей» [Бессараба, 311].

ПОЛЮЄ недок. 1. «p^lo^lu^e 'krowa okazuje poręđ r^lciowy'» [AGWB V, m. 57]; 'ruja u krowy' [Tarn, m. 167]; **ПУЛЮЄ** «p^lu^lu^e» [Cz Atlas, m. 132]. 2. «p^lo^lu^e 'ruja u klaczy'» [Tarn, m. 166].

ПОЛЯК ч. 1. Житель Польщі. 2. Католик. «ne 'buduť na 'zahut vyha'niety / <...> xto p'e'ride na pola'ka» [CzW, 173].

ПОМАГЕР ч. «Йому [пастухові] помагали, навчаючись, 2

підлітки-підмайстри — —поматери́л або —поче-рудникил» [Мац, 100].

ПОМАЗАТИ док. «помáзати, -áжу побілити, поліпити: помáзати хату білейу глінейу» [Горбач, 476].

ПОМАЛКІВАТИ [помáлк'іва-т'і] -айу, -айеш, недок. Мовчати; помовчувати. «О тут ми поживі́ом, о. А йа то помá-а-алк'івайу тихéн'-ко» [Арк, 126].

ПОМАНЮСЕНЬКО присл., пестл. Помалу. «Заразюсенько поманюсенько / Будем їсти і пити всьо теплюсеньке» [ТПУПП, 258].

ПОМАРАНЧОВИ [помаранчóви] -а, -е. Оранжевий. [Арк, 126].

ПОМАЦКУ присл. «пóмацку напотемки» [Горбач, 476].

ПОМЕЛО с. 1. «помелó, -а солом'яна мітелка на держаку вимітати попіл з пічної печі» [Горбач, 476]; «p^lomeł'o 'romiotł'o'» [AGWB VI, m. 157]; **ПОМИТЛО**. «p^lomytł'o 'narzędzie do wymiatania żaru i popiołu z pieca chlebowego'» [Cz Nosów, 155]; **ПУМЕЛО** «p^limeł'o» [Cz94, 213]. 2. Віник, мітла. «У вѣдьмы е хвѣдсть; вона лётае на помэлѣ» [Бессараба, 44].

ПОМЕНТИТИ док. «поменті́ти, -нчу, -нтиш зтягти косу манталькою [ментачкою]» [Горбач, 476].

ПОМЕРШИ -а, -е. Померлий. «Поментая, што колісь люде оставлялі мі'сце для померших, і теперка нектори так роб'ят, і ми так робим» [Яким'юк, НБІН, 1/2021, 4].

ПОМИНАЛНА СУБОТА [помина́лна субóта] -ойі -и, ж., реліг. Субота, коли поминають померлих родичів, приносячи хліб у церкву. [Арк, 126].

ПОМИНАЛНУХА [помина́л-нуха] -и, ж., реліг. Те саме, що ПОМИНАЛНА СУБОТА. [Арк, 126].

ПОМИС ч. Думка, ідея. «Трѣба якісь по́мис взіти, а́лі що старя́я голова́ ни ду́жо ни поду́має» [Ігнатюк, 46]; **ПОМИСЛ**. «Помисл повстаня зесполу вийшов од нашого рад-ного пана Вітка і нашого світлицо-вого» [Лабович, НБіН, 5/2009, 14].

ПОМИТИ [помі́ти] -і́йу, -і́йеш // -і́йиш, док. 1. Зняти бруд з твердої поверхні за допомогою води. 2. [помі́т'і]. Випрати. «Зн'ала́ ручн'ік'і, помі́ла» [Арк, 126].

ПОМІНКИ мн. «p'omínki 'rog-rzeb'» [AGWB VII, m. 284].

ПОМІНОВЕНІЄ с., реліг. Поминальна субота. «Сьоє [осінне] поміновеніє тіхе і спокуйне. Воно замикається тільки до стієн церкви» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 51].

ПОМІСКА ж. «[На Готуху]—циган! бив в поміску (металеву миску), петельню і талежик, виспівував свою жартівливу арію...» [Мац НБіН, 6/2000, 27].

ПОМІСТ ч. Підлога. «Тільки по-мити поміст і все вернеться до нор-ми» [НБіН, 4/2004, 3].

ПОМНИТИ недок. «пóмнити пам'ятати: по́мн'у коліс'а вс'о в го́рчихах варі́ли» [Горбач, 476].

ПОМНІК [пóмн'ік] -а, ч. Надмогильний пам'ятник. «То йак ма́ма вмерла́, йа ма́м'і зробі́ла, та́тов'і зробі́ла по́мн'іки!» [Арк, 126].

ПОМНЯТИ КАРТОФЛІ мн., кулін. «potn'aty kart'ofli 'tuczzone goto-wane ziemniaki'» [AGWB VI, m. 199]; **ПОМ'ЯТИ КАРТОФЛІ** «[пóмйати карто́фл'і]» [Арк, 126].

ПОМОГТИ док. «помогті́, помогу́, -о́жеш помогти» [Горбач, 476]; **ПОМОЖЧИ**. «...А може просто машиніст по-людські хотієв поможчи хлопцям» [Плева, НБіН, 1/2019, 32].

ПОМОРОК ч., проклін. «pomorok 'pomorek, przekleństwo'» [Cz94, 212]; «żep teb'e pomorok vz 'af» [Cz94, 228].

ПОМОСТИ мн. Мости; мощення дороги. «Положіте помости, положіте помости, / Бо вже ідуть гости» [Ігнатюк, НБіН, 1/99, 34].

ПОМОЧИТИ док. «помочі́ти, -чу́ звогчити» [Горбач, 476].

ПОМПА ж. Насос. «Chtoś robít budynok, maje i wodu w budynku, sobie ze studni dostawít jeżeli pompy je» [TG, 216].

ПОМУОСТ ч. 1. Підлога в кімнаті. «До Дмітра дієвка хітра, а по Дмітри хоч ти помуост єю витри» [Лабович, НБіН, 1/2020, 21]. 2. **ПОМОСТ**. Бічна дошка воза (?). «f tyx potmostax s'e'zeńa» [CzW, 85].

ПО-НАШОМУ [по-на́шому] присл. 1. Говорити рідною говіркою. «Приві́кли, шо ви говорі́те по-на́шому; Вже хóче говорі́т'і по-на́шому, а́л'і вун так'і кро́ху <...> не да́с'т' ра́ди так сказа́т'і, йак с'є́ти» [Арк, 126]. 2. Дотримуватися православної віри. «А не бу́ло ча́су, а́л'є задово́лна бу́ла, же то́йе [молитви] вм'і́у. І так вже... За́вше бу́ло б'і-жо́нцо, бо в'іру́у, йак-то ка́жут', по-на́шому» [Арк, 127].

ПОНДІЛОК [понд'і́лок] -лка, ч. Понеділок. [Арк, 127].

ПОНІЖ ч., ткац. Одна з чотирьох деталей ткацького верстата, на яку надавлюють ногою. «То зна́чить,

як на просто то тчѣться на два по-ножѣ, а як на чиновато то на штѣри» [Ігнатюк, 61–62].

ПОНІМАТИ [пон'імат'і] -а́йу, -а́йеш, недок. Розуміти; розумітися на чомусь. «Каже: —Гавно́ ти пон'іма́-йеш! 'нічого не розумієш'» [Арк, 127].

ПО-НОВОЧЕСНОМУ [по-новочесному] присл. По-новому, по-сучасному. «Д'ат'ко казали, а стрійко то топ'ірко по-новочесному» [Арк, 127].

ПОНСОВИ -а, -е. ? «Obuj czerewiczki ponsowy» [Jaroszewicz, НБІН, 5–6/93, 31].

ПОНЯТИ¹ [пон'ати] поїму́, поїмѣш, док. Зрозуміти. «То так, йак пон'ати, спеціал'но зроб'ане було, коб була така́йа канат'ел'» [Арк, 127];

ПОНЯТИ². Тут: перейняти, запа-м'ятати. «У Пиліпувку стивали рудвя-ниї тисні, котриї я поняв уси^е» [Пет-ручук, НБІН, 2/2009, 40].

ПОНЯТИ² [пон'ати] поїму́, поїмѣш, док. Спіймати. «Когдас' йа пон'ав за́йца» [Арк, 127].

ПООБАПУ^ОЛ присл. По обидва боки; обабіч. «Робімо ще такіє велікі свічї – називаємо їх братськімі. На велікій празнік, як служиться коло порога вечѣрня, тогди пообапуол ко-біѣти з тими свічамі стоять» [Савчук, НБІН, 1/2004, 24].

ПООБІВАТИ -а, -е, дієприк. Побитий. «Через тиждень, на всю-нучню, на велікоднюю службі, не одін хлопець і з нашого, і з сусіднього села стоялі пообівати з сіняками» [Плева, НБІН, 3/2021, 20].

ПООДПОРТОВЛЮВАТИ док. Виселити; відпровадити. «Взялі пови-кідали із гніздув із своїх, шо

там деди їх і прадеди їх, узялі поодпор-товлювали на Захуд...» [Бідн, 68].

ПООДРИКАТИСЯ [поодри'катис'а] док. Відмовитися. «А топ'іричка вс'о... Вс'і облуг'і – то ш гос-подарі' поодрикат'іс'а» [Арк, 127].

ПООПИТУВАТИСЄ док. Привітатися. «Najpersze z materoju roopu-tujićsie» [TG, 201].

ПООПРАВЛЯТИСЯ [пооправл'атис'а] -а́йус', -а́йес'а, док. Виконати всю роботу по господарству. [Арк, 127].

ПООЩЕНЬДЖУВАТИ [по:шчѣн'жуват'і] -уйу, -уйеш, док. Зеконмити; ошадити, не витрачаючи даремно, напр. гроші. «Привік жїт'і такó, коб^н шчен'... по:шчѣн'жуват'і шчо-н'їбу́т' тако́йе, коб в запáс'і билó все» [Арк, 127].

ПОПАДЯНКА ж., орн. Пліска. «То попадянкї по дерві скачут, а як но сяде, то зара маталає хвостом і бі-гає хутко по зѣмлі» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 32].

ПОПАНОВАТИ док. Пошастити. «Діѣд нічорта не знав, а тож попановало – так вона сказала» [Григорук, НБІН, 6/2017, 21].

ПОПАР ч. «pop^{ar} 'ugor'» [Tarn, m. 121].

ПОПАРЦЄ [попáрц'є] -а, с. Підтримка. «А пúз'н'єї то́йе попáрц'є зійхало под псен'» [Арк, 127].

ПОПАСАТИСЯ [попасáти'с'а] недок. Пастися, випасатися. «Кóни віпр'ігл'і, стáл'і попасáти'с'а» [Арк, 127].

ПОПЕЛ ч. «p^opeł 'poriół do ługu'» [AGWB IX, m. 424]; **ПОПОЛ** «ropuł 'poriół do ługu'» [Cz94, 212]; **ПОПЙОЛ** [попйóл]. «И гóршчики с

попійолом кїдал'ї, до халу́ни кїдал'ї» [Арк, 127].

ПОПЕЛІНА ж. Різновид ткани-ни. «Шїли теж сорочкі з тако́го матеріалу як те́пер назива́ється попелі́на» [Гнатюк, 58].

ПОПЕЛІТИ недок. «*popel'iti* 'wyparzać przęde w ługu z poroju'» [AGWB IX, m. 423].

ПОПЕРЕДЕНЬ ч. «пóпереден' передше, попереднього дня» [Горбач, 476].

ПОПЕРЕДИ [попереди] присл. Спереду; попереду. «Кол'іс' так ії́ бул'ї вс'о хатк'і, же, е, попереди так і́аг би і́акі́йс'а хл'іве́ц', був і такі́й даше́чок» [Арк, 127].

ПОПЕРЕК [поперек] -а, ч., анат. «Поперек – krzyż – поперек» [Г.Ю., 35]; «*popere'ek* 'dolna część kręgosłupa, krzyż'» [AGWB V, m. 30]; «Так болі́т' поперек, шо...» [Арк, 127];

ПОПЕРЕЧКА ж. «поперечка, -и поперечна сполука між чепігами» [Горбач, 476].

ПОПЕРЕЧНИК ч. «Попэрэчникъ = поперечная грядка» [Бессараба, 311].

ПОПЄЛЄЦ ч., реліг. «*Pop'elec* 'w Kościele rzymskokatolickim pierwszy dzień Wielkiego Postu, rozpoczynającego się w środę'» [Dudek, 193].

ПОПЄЛЬЦОВА СЕРЕДА ж., реліг. «*Popelc'owa Sereda*». Те саме, що ПОПЄЛЄЦ. [Dudek, 193].

ПОПИТИ [попїти] -пї́у, -пї́еш, док. Випити; напитися. «Вже і́ак попї́ут трóху і гул'а́йут...; Вчóра мóцно попї́в; Попї́ут [на весі́ллі], пої́д'а́т, а тоді́ вже і́дут на му́зику, погул'а́йут – і на вечéру» [Арк, 127].

ПОПИТИСЯ док. Напитися, впитися. «Десь мої коровайночки, / Чи вони попи́лися...» [Лабович, НБіН, 3/2018, 35]; «Чи они попи́лися / Чи они побили́ся» [ТПУПІ, 113].

ПОПІВАНЄ с. Випивання; споживання алкогольних напоїв. «А до- росли мї́лі барзо добре червоне віно, бо без по́піваня, то і і́дло не так смакує» [НБіН, 2/2019, 21].

ПОПІЙКА ж., кулін. Напій. «а *kar'toxle* і́ак *u's':idaí* // *to vže ta'kaía bu'la ro'píika*» [CzW, 30].

ПОПЛАВ [по́плав] -а, ч. «пó-плаў, -ву долина в низовині» [Горбач, 476]; «То трéба по́пот'а́гати ниді́л' три, а мóже, итї́ри по по́плави, коб вонó [полотно] вбил'і́ло́с'» [Арк, 127].

ПОПЛЮХАТИСЯ [попл'уха-т'іс'а] док. Польопатися; поплавати. «І́а попл'ухавс'а і пришо́в і́а коло ді́да с'ів» [Арк, 127].

ПОПОБІТИ док. «[Це слово] з оригінальним українським префіксом (приростком) *попо-* – *попобіти* (значиться, біти вельмі довго, з великім заангажованьом)» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

ПОПОВОЗИТИ [поповозїти] док. Довго і багато чого-небудь вози-ти. «І́ак жі́то – ку́л'ко то попово́з'ат...» [Арк, 128].

ПОПОГВАЛТОВАТИ док. Попокричати. [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

ПОПОДАВАТИ док. «У сьолах і́мїни Чижи́е *поподавати* значит не оно му́цно біти, але й и́тось у роді: біти словами, у сварці му́цно ля́ти. **О, вона то сусі́дці вчора поподавала!** Значиться, всьо ю́й викричала у злу́сті» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

ПОПОК ч. Піп. «Ходить попокъ по церковци, / У книжку читае...» [Бессараба, 258].

ПОПОКОСИТИ [попокосіти] док. Довго і багато косити ручною косою. «Робілл'і тул'ко гектарув – косо́йу то попоко́симо...» [Арк, 128].

ПОПОПОЛОТИ [попополоти] -л'у, -леш, недок. Багато разів полоти; довго виполювати бур'ян. «Треба по-посидіти в тум л'но́ви, попополоти його́» [Арк, 128].

ПОПОПРАСТИ [попопрасти] -ду́, -де́ш, док. Дуже довго прясти прядиво. «И то так попопраде́ш-попопраде́ш тих мо́чкуу, намата́йеш на тако́ матавіло» [Арк, 128].

ПОПОСИДИТИ [попосидіти] док. Довго сидіти, ополуючи льон від бур'янів. «Треба попосидіти в тум л'но́ви, попополоти його́» [Арк, 128].

ПОПОСТИДАТИБСЯ [попостидатипс'а] -а́йус'а, -а́йес'а, док. Осоромитися б. «И йа зробіла таку́ ду́же га́рну моги́лу, о, но йагбі́е при́йхала, то йа п не попопстида́лапс'а, о» [Арк, 128].

ПОПРАВИНИ мн., обряд. 1. «На Підляшші був і є звичай, що після весілля на другий день відбувається похмілля, в говірці **поправини**» [Ігна-тюк, НБіН, 3–4/98, 56]; **ПОПРАВИ-НИ.**

«...Влаштувалися на роботу і не могли брати участі у весільній забаві в понеділок. Цього дня відбувалися уже тільки **поправини** (**поправунок**) для найближчих родичів» [Лабович, НБіН, 5/2014, 33]. 2. Наступний день після свята, що супроводжувався гучними п'янками. «ale to buło rućas'ke świąto / popra'viny buły» [CzW, 17].

ПОПРАВУНОК ч., обряд. Те саме, що ПОПРАВИНИ-1. [Лабович, НБіН, 5/2014, 33; Арк, 128].

ПОПРАДИ мн. «p'oprady 'wspólne przedzenie kobiet'» [Janiak95, 90].

ПОПРАТАТИ док. «попратати прибрати: попратати хату» [Горбач, 476]; **ПОПРАТАТИ.** «У церкві тоже тялі друбно тия бабкі і сипалі, і лісце по помості розсипалі, і церкву вбіралі. Вже потум пересталі, бо то ж роботи – треба ж потум попра-таті» [Лабович, НБіН, 3/2020, 37]; **ПОПРЕТАТИ** [попр'етати]. «А іни'і то казál'і, шо все попр'етати [після Різдвяної вечері], то буде чістий горód» [Арк, 128].

ПОПРАТКІ мн. «p'opratkí 'spotkania kobiet w czasie zimy, kiedy wspólnie przedzono wełnę, len i konopie'» [Dudek, 193; AGWB IX, m. 413].

ПОПРАТУВАТИ недок. Навести лад; поприбирати. «Барзо інтерес-не Ваше часописмо [“Над Бугом і Нарвою”]. Ціли час читаю зам'яст попратувати в хаті» [НБіН, 3/2021, 3].

ПОПРИЩИТИ [попрішчити] 1. 3 ос. одн. попрішчит, док. З'явитися на тілі (про прищі) (у багатьох н. пп.). 2. -у, -ши, док. Те саме, що ВИПРИЩИТИ. «Тійі му́тки треба віпришчити, о, горончо́йу водо́йу по-прішчити, коб вони́ про́сти бул'і» [Арк, 128].

ПО-ПРОСТОМУ [по-просто-му] присл. Розмовляти українською підляською говіркою. «[Ви гетали?] Н'е-н'е, ми по-хахла́цк'і, по-про́стому в нас [говорять]» [Арк, 128].

ПОПРОСТУ [попрóсту] присл. Дійсно, справді. «Тáйя капл'їца вже билá попрóсту така́йя, би завáл'ана» [Арк, 128].

ПОПУВНОЧИ [попувнóчи] присл. Після опівночі. «Погул'áйут [весілляни] – ну і вже тогд́і їдут вже дес' попувнóчи на вечéру, – отáк звáл'і вже вечéра» [Арк, 128].

ПОРТЯК ч. «port^{ak} || porc^{ak} 'dawna spródnica w pasy'» [AGWB IX, m. 468].

ПОРАНОК [пóранок] -нка, ч. 1. Ранок до сходу сонця. «Вже пóранок – сóнце б́уде схóдити. А дóсв'іток – то ше нимá пóранка» [Арк, 128]; [порáнок]; «Колисала баба д́іеда / Од поранка до об́іеда» [ТПУПШ, 266]. 2. Ранок. 3. Перша половина дня. «Пóранком коров́і гон́ів» [Арк, 128].

ПОРАНЬЧЕ присл. Раніше. «Ой рано рано кури зап́или / А ще й пораньче й Ганночка встала» [ТПУПШ, 36].

ПОРИБИТИ док. «пор́убити клепаючи наробити на вістрі горбочків: пор́убити кóсу» [Горбач, 476].

ПОРОД ч. Народження дитини. «Т́ій баб́і зван́ій також в'язковою за послугу при пород́і н́ічого не платилося» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 28]; «Після порóду роб́или одв́ідки, які іщ́е дотеп́ер є» [Ігнатюк, 49].

ПОРОДИ мн. «по^{роди} 'пологи'» [АУМ, к. 365].

ПОРОДОВНЯ [породóвн'а] -і, ж. Пологовий будинок. «Йак тáто менé з мáмою в́їуз до пород... до породóвн'і в М'ел'н'ікóви аж двáцят' ди́йáтого <...> ст́ичн'а, морóз^с

кол́ис' бул'і і́нши морóзи, йак то-п'іри» [Арк, 128].

ПОРОЖНЬОВАТИ недок. «порожн'овáти безд́ільничити» [Горбач, 476].

ПОРОЖНЬОХОД ч. «порожн'охóд, -а безд́ільник» [Горбач, 476].

ПОРОЖОК ч. «por^{ozok} 'pedał kołowrotka'» [AGWB IX, m. 418].

ПОРОСЄ с. «порос'é, -éти / порос'áтко, -а порос́я» [Горбач, 476]; **ПОРОСЯ** «poros^a» [Cz94, 212].

ПОРОСЮК [порос'у́к] -á, ч. Чимале порос́я. «Порос'é малé, а порос'у́к подр́ус» [Арк, 129]; «Бува́ло Осип'у́в Іва́н ці́лого поросюка́ малóго закóле і тац́іть» [Ігнатюк, 32]; **ПУ-РУСЮК**. «йag zab'ie purus^uka / ku^{basku} z'robyt'» [CzW, 31].

ПОРОХНО с. «Порохнó = древесная труха» [Бессараба, 311]; «порохнó, -а порохняве дерево» [Горбач, 476].

ПОРСУК ч. Свиня. «ś^{vi}ń'a abo pors^{uk}» [Kuraszkiewicz, 156].

ПОРТЯГА ж. Те саме, що СУКМАН. «Булі ще такі корóтки сукман́і, і їх називáлі порт́ягами – то такі кабáти булі, в і́нших сéлах так їх називáлі» [Ігнатюк, 60].

ПОРТЯК ч. 1. Полотно; простий одяг з полотна. «То він взяв, як то називал́і кол́ись, порт́як сво́єї робо-ти» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

2. «port^{ak} || porc^{ak} 'wełniana spródnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

ПОРТЯНИЙ -а, -е. «порт'ан́ій з полотна» [Горбач, 476]; «порт́яні́й – греб́інний» [Ігнатюк, 103];

ПОРТЯНИК ч. «*portán'uk* || *portán'ik* 'dawna spódnica w pasy'» [AGWB IX, m. 468]; **ПОРТЯНИК** «*port'an'uk* || *port'an'ik*» [Karabowicz, 146].

ПОРУД [пóруд] -а, ч. Пологи. «*Булá така́йа ба́ба, шо по́руд одбира́ла*» [Арк, 129].

ПОРУ^ОСЬНА СВИНЯ ж. «*poriós'na s'víń'a* 'o świni, która ma mieć małe'» [Cz94, 212].

ПОРУ^ОЩИЦЯ ж. «*Поруощ-ниця (вагітна свиня)*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

ПО-РУСКУ [по-ру́ску] присл. По-російськи. «*Вже ма́ма то ум'ел'і ч'іта́т'і, вони́ то ум'ел'і по-слов-йáнс'ку, по-ру́ску і по-пóл'ску*» [Арк, 129].

ПО-РУСЬКИ [по-ру́с'ки] присл. Те саме, що ПО-РУСКУ. «*Йа до йóго по-ру́с'ки до́бре роска́зуйу, бо йа л'убл'у ба́рзо йазі́к ру́с'к'ї і попрóсту ум'ейу говорі́т'і ру́с'к'ім йазикóм; [по-ру́с'к'ї] А вона́ говорі́т по-ру́с'к'ї і ху́тко – йа то́же не розберу́, о што хóд'їт, не поїму́ што*» [Арк, 129].

ПОРХАВКА ж., бот. «пóр-хаўка, -и [кулястий гриб] (Bovista)» [Горбач, 476]; **ПУ^ОРХВАТКА**. Дощо-вик їстівний. [Лабович, НБіН, 5/2017, 39]; **ПУРХВАТКА** «*purchvatka*» [AGWB VIII, m. 361]; «Пúрхватка = гр. дождевикъ» [Бессараба, 311]; **ПУРХФАТКА** «*purchfatka*» [Cz94, 213].

ПОРШУК ч. «*Дамó корову, овечокъ съ четверо, поршука (поро-сенка)*» [Янчук86, 73]; «*porš'uk* 'wieprz'» [Tarn, m. 164]; **ПУРШУК** «*purs'uk – proše*» [Janiak95, 90].

ПОСАГ ч. 1. Почесне місце за столом. «*Літили гусоньки чириз сад, / Клікалі Маньочку на посаг: / – На посаг, Маньочка, на посаг, / На посаг, молода, на посаг*» [Лабович, НБіН, 5/2018, 28]. 2. Придане невістки. «*но-саг і по'саг* 'придане'» [АУМ, к. 363]; «*Взіев вуон за сю посаг немалий*» [ТПУПП, 43]; «*Посаг – це був найчас-тіше иматок землі, корова, овечка, кінь, гроші, інколи дерево на нову хату*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 38]; **ПОСАХ** ч. «*pos'ax* 'posag'» [Cz94, 212]. 3. «*посáг, -у* частина весільного обряду: *посáг одспіву́ють, йак і́дуть до шл'убу; йак одійж-джáють до шл'убу, спивáють пис'ен, да́ють молоду́й на спомага́н'н'е*» [Горбач, 476].

ПОСАГОНЬКО ч. Зменш. до ПОСАГ. «*Чого ж ти до нас чого ж ти до нас без посагоньку прийшла*» [ТПУПП, 226].

ПОСАД ч., обряд. 1. «...Санк-ціювали ритуали, які в українській традиції окреслюється назвою **посад**. Вони включали обряд викупу місця біля нареченої, обмін дарами між родинами молодого і молодої, розподіл короваю та обдарування молодих. Після посаду шлюб вважався нерозривним і визнаним громадою» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 36]. 2. «*посад, посаг – посад* (місце, де саджають молодих під час весілля)» [ТПУПП, 306].

ПОСАДИТИ док. «*посадити* підсипати [?] [посадити квочку на яйця]: *квоктúху са́д'ат у майóви пшева́жн'е*» [Горбач, 476].

ПОСВАВОЛИТИ [посваво́-лити] -о́л'у, -о́лиш, док. Пожартувати;

побешкетувати. «Хлѡнци на вечерках трѡха посавѡлат'» [Арк, 129].

ПО-СВОЙОМУ [по-свѡйому] присл. Те саме, що ПО-ПРОСТОМУ. «С'ид'ѡл'и ми на стѡнци'її такѡ по-свѡйому говорѡл'и; [по-свѡйому] А'л'е ни по-пѡл'ску, і ни по-белоруску – ми по-свѡйому [говоримо]; [по^у-свуйѡму]» [Арк, 129]; **ПО-СВОМУ** «[по-свѡму]. «По-свѡму то бѡло мушѡно [молитися], не бѡло по-пѡл'ску» [Арк, 129].

ПОСЕСИЯ ж. Маєток, господарство. «Друга справа – перейшов село з апаратом. Постановив собѡ^е здѡйняти кожду посесию» [Сосна, НБІН, 2/2018, 16].

ПОСЕЛЮХІ мн. Назва однієї із груп підляшуків. «...третьи извъстны подъ именемъ —поселуховъ» [Ян-чук86, 65].

ПОСИДИ^ЕЛКІ мн. Те саме, що ПОСИДІНЬКІ. «...Баби збираліся на якісь посиди^елкі» [Петручук, НБІН, 2/2009, 40].

ПОСИДІНКІ мн. Зібрання людей для спільного проведення часу. «du їй там на posy'dinki» [CzW, 16]; **ПОСІДІ^ЕНКІ**. «Вечорами люди з радістю ходили один до одного на вечуркі або посідієнки» [Лабович, НБІН, 6/2022, 16].

ПОСЛІ [пѡс'л'ї] присл. Те саме, що ПОСЛЯ. «Возѡл'ї дѡрво с тѡтом, пѡс'л'ї р'їзал'и» [Арк, 129]; **ПОСЬЛІ**. «Ale posli jakoś wony doznalisia, szczo to ja...» [УнП, 68].

ПОСЛІ^ЕД ч. «pos 'l'ed 'poślad, drobne gorsze ziarno oddzielające się przy czyszczeniu ziarna» [Cz94, 212]; **ПОСЬЛЄД** «pos 'l'ed 'poślad» [Там, м. 142].

ПО-СЛОВ'ЯНСЬКУ [по-слов'їанс'ку] присл. По-церковно-слов'ян-ському. «Вже мама то ум'ѡл'ї ч'їтѡ-т'ї, вѡнѡ то ум'ѡл'ї по-слов'їанс'ку, по-руску ї по-пѡл'ску; Мн'їє по-слов'їанс'ку л'ѡп'ѡї читѡт'ї [Святе Письмо], бо вже бул'ш чи'тѡїу; [по-слов'їанс'к'ї] По-слов'їанс'к'ї ѡє так'їє словѡ, што ѡа нѡвет не пон'їмѡїу» [Арк, 129].

ПОСЛУХОВУВАТИ [пѡслухѡ-вуват'ї] -ѡвуйу, -ѡвуйеш, недок. Вислуховувати. «І давѡї кл'їкати до свѡго каб'їнѡта і там нас пѡслухѡвуват'ї» [Арк, 129].

ПОСЛЯ [пѡс'л'ѡ] присл. Опісля. «І пѡс'л'ѡ давѡї перѡхѡдити до Черѡм-хи, бо тѡто с'ц'ул'» [Арк, 129]; **ПОСЬЛЯ**. «'пѡс'л'ѡ || 'пѡс'л'ѡ || 'пѡс'л'ѡ едь 'згодом, через деякий час'» [Громик-2, 40]; **ПОСЬЛЄ** «пѡс'л'ѡ е опісля» [Горбач, 476]; **ПРОСЛІ**. «Прѡслі кашѡ нема пошѡ» [Лабович, НБІН, 1/2012, 16].

ПОСОБІТІ док. Допомогти. «pos'obiti» [Kuraszkiewicz, 157].

ПОСОБЛЯТИ [пѡсѡбл'ѡт'ї] -ѡїу, -ѡїеш, недок. 1. Допомогати у якійсь справі. «Бат'к'ї пѡсѡбл'ѡл'ї все роб'їт'ї т'рѡхи'» [Арк, 129]. 2. Виліковувати від якоїсь хвороби. [Арк, 129].

ПОСОВГАТИСЯ док. Покататися, посковзатися. «Як хотѡлося пѡсовгатися по льѡді по Нарві то не давали» [Гаврилюк, НБІН, 5–6/2001, 3].

ПО СОРОЧКУ [по сорѡчку] незм., обряд. Етап весільного обряду, коли молодий у суботу ввечері перед недѡльним вінчанням іде до молодої викупляти собѡ сорочку. «І потѡм вже вѡчѡри вже прѡїїде, ѡак дѡвчи-на, то вже

прийіде тої хлóпец', йак називáють, по сорóчку викупл'áти» [Арк, 129–130].

ПОСОХНУТИ док. «посóхнути, -ну усохнути» [Горбач, 476].

ПОСПЕТИ ВРОДІТІСЯ [посп'ёт'і врод'іт'іс'а] док. Тільки що вродитися; щойно побачити цей світ. «Тепéра вже, зна́йте, так зроб'іл'і то род'іт'ел'і – закасóвуйут правослáвну в'і́еру. Не посп'е́йе врод'іт'іс'а и одра́зу – цо? уї, д'іт'ул'ко!» [Арк, 130].

ПОСПЕХА ж., знев. «поспéха – дівчина, яка хоче до хлопця» [Ігнатюк, 103].

ПОСПИВАТИ док. «поспівáти, -áйу встигати» [Горбач, 476].

ПОСПІЛИЙ -а, -е. «pos'péle '(do)jrzałe zboże'» [Cz Atlas, m. 27].

ПОСТАДНИЦЯ ж., обряд. «...На Підляшші кожного дня, коли починали жати, —постадниця» (старша жниця) зв'язувала снопок збіжжя, підносила його вгору і голосно промовляла <...>». [Рижик, 263, покликаючись на Голембйовського].

ПОСТАНОВИТИСЯ док. Зупинитися. «І ми з мамою обидві постановилися» [НБІН, 6/2003, 35].

ПОСТАТНИЦЯ || **ПОСТАДНИЦЯ** ж. «Господар (пан, дідич) визначував найкращу й найскорішу жницю, щоб вона жала на переді тобто на *постаті*, а решта жниць йшли за нею з роботою. Цю жінку називали *постатницею* <...> або *постадницею*» [Ігнатюк, НБІН, 4/2001, 35].

ПОСТЕЛЯ ж. «постéл'а, -і / лúжко, -а ліжко» [Горбач, 476].

ПОСТЕЛЬ ж. «pos't¹el 'dennica'» [Tarn, m. 102].

ПОСТИЛКА ж. «p¹ostylka || p¹os'c'ílka 'derka (nakrycie na konia)'» [AGWB IX, m. 450].

ПОСТИРУНОК [постиру́нок] -нка, ч. Місце при гміні для тимчасового тримання ув'язнених; [пусти^е-ру́нок]. «Забра́л'і нас, загна́л'і нас на пусти^еру́нок» [Арк, 130].

ПОСТІЛ ч. «пості́л і постуо́л – личак» [Ігнатюк, 102].

ПОСТОВИЙ -а, -е. Такий, що стосується посту. «То постовий день і як я хоті́ла навариті борщу з бурака червоного, то не могла бурака вирвати, бо на Головосі́ека не можна» [Лабович, НБІН, 6/2012, 28].

ПОСТОВОЄ прикм. Пісне. «Пришевши з церкви сядалі обі́дати, всьо постовоє» [Ніна Г. НБІН, 1/2021, 9].

ПОСТОЛИ [посто́лі] мн. «prosto¹ly 'chodaki'» [Tarn, m. 42]; «*postol¹ly* || *pasta¹lye* 'obuwie plecione z lipowego, wierzbowego lub brzozowego lúka'» [Karabowicz, 148]; «[Постоли плели?] Тут н'е, то там дес' пуд л'і́есом, ми називáл'і *постóл'н'ік'і*, а в нас тут н'е, а то там роб'іл'і *посто́лі*» [Арк, 130].

ПОСТОЛЬНІКІ [постóл'н'ік'і] -ів, мн., знев. Прізвисько частини жителів Підляшшя неподалік Біловезької пуці, які ходили в постолах з липової кори. «То там дес' пуд л'і́есом ми називáл'і *постóл'н'ік'і* <...>, а то там роб'іл'і *посто́лі*» [Арк, 130].

ПОСТОП'ЯНКА ж. «посто-п'янка – господиня» [ТПУПП, 306]; «Нам вечера не міла / Постоп'янка втоміла» [ТПУПП, 81].

ПОСТОЯТИ [постойа́ти] -о́йу, -о́йиш, док. 1. Стояти певний час. 2. перен., вж. як наказ. Почекати. «Посту́йте, йа спита́йу» [Арк, 130].

ПОСТРАДАТИ [пострада́ти] -а́йу, -а́йеш, док. Загубити, утратити. «Пошо́в до Га́нки – пострада́в ша́нки» [Арк, 130].

ПОСТРАХ ч. Задля страху; щоб налякати. «*vystryliła paru razy za namy / ale to było delikatne // może v horu / może na postrax*» [CzW, 148].

ПОСТРИХЧИ док. «*postrychćy ‘strzyc’*» [Cz94, 212].

ПОСТРОЇТИ [постро́їти] -о́йу, -о́йиш, док. Побудувати. «*Закупів [дід] тут гд’е-то, закупів і по... пострóїв там пара домики!*» [Арк, 130]; **ПОСТРОЇТИ**. «*Tam [у Києві] welmi czudno! Jak to tak i postrojiti takij velikij horod?!*» [Филимонюк, НБіН, 3/2004, 13].

ПОСТРОНОК ч. «*постро́нок, -нка мотузяний посторонок упряжі: пострóнки сукани не рамінні а, мóгут бути і з лан’цужкóу*» [Горбач, 476].

ПОСТУОЙ ч. «*post^uoĩ ‘miejsce postoiu bydła na pastwisku w czasie południa’, – zażeńi i ialoški na post^uoĩ*» [Cz94, 212].

ПОСТУПЛЯНКА ж. «*Postuplanka – kobieta lub dziewczyna, która idzie pierszym zagonem i nadaje tempo żniw*» [НБіН, 5/94, 23].

ПОСТЯНИ -а, -е. Такий, що стосується посту. «*Пéред Виліко́дньом у велі́ки піст дівча́та спива́ли пісе́нь, які́х назива́ли постя́німи*» [Ігнатюк, 54]; «*Було́ так, що на весні вихо́димо на доро́гу, сяда́єм на колода́х і спива́ємо постя́них пісе́нь*» [Ігнатюк, 43]; **ПОСТЯНИЙ**. Пісний. «*Кутя, яку звать також колівом*

[при поминанні предків], *це була варена постяна ячмінна каша*» [Лабович, НБіН, 6/2012, 30].

ПОСТЯНІЙ ПІСНІ мн., реліг., обряд. «*сва́ньки – веснянки, теж постя́ний пісні, велико́дні пісні і волода́рки*» [Ігнатюк, 105]; **ПОСТЯНІ ПІСНІ**. «*...На Південному Підляшші в Люблінському воєвідстві місцеве українське населення, що жи-ве над Бугом, весняні пісні називає: постяними піснями, великодними піс-нями або володарками*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 32].

ПОСУДА ж., збір. «*посу́да, -и посуд*» [Горбач, 476].

ПОСУНУТИСЬ [посу́нутис'] -нус', -нес'а, док. Піддатися на чийсь умовляння; поступитися. «*Йа то вже ї і то́йе... була́ посу́нулас'* [у ціні за хату], *пос'л'і діти не дал'іу*» [Арк, 130].

ПОСУПАЧ ч., знев. «*посу́пач, -а хмурливець*» [Горбач, 476].

ПОСЬВ'ЄНЦКИ -а, -е. «*пос'вйе́нцки* сорт картоплі: *пос'вйе́нцки карто́фли*» [Горбач, 476].

ПОСЬЦІЛКА ж. «*p^los 'c 'ilka*» 1. «*prześcieradło samodziałowe*» [AGWB VI, m. 107]. 2. «*samodziałowe płócienne nakrycie na łóżko*» [AGWB VI, m. 113].

ПОСЮЛЬ присл. «*пос'ул' „досі, до цього часу“ та „до цього місця“*» [Громик-1, 145; Громик-2, 46].

ПОСЮЛЬКА присл. Те саме, що ПОСЮЛЬ. «*пос'ул'ка – пос'ул'ка йа займа́йу*» [Громик-1, 146].

ПОСЮЛЬО присл. «пос'ул'о „ось до цього місяця“ – пос'ул'о било оздобл'ане» [Громик-1, 146].

ПОТАЄМНО [потайємно] присл. 1. Тайно. «Там бул'і [під час війни] потайємно шкóли дес' в Кáпл'іносах» [Арк, 130]. 2. Приховуючи таємницю від усіх. [Арк, 130].

ПОТАК ч., ткац. «пóтак, -а шпіляр, сукало для ниток на ціві» [Горбач, 476]; «p'otak 'rotak'» [Тарн, м. 68]; «p'otak 'kołowrotek do nawijania nici na sewing'» [Janiak95, 91; AGWB IX, м. 437].

ПО-ТАМТОМУ [по-тамтóму] присл. Розмовляти нерідною говіркою. «Йа кажу: —Ти вже забув по... по-сво́йому говоріти?» А вун каже: —Ну вже йа привік по-тамтóму» [Арк, 130].

ПОТАМТУЛЬ присл. «потам-тул', по'тамтол', по'тамтул'» [Громик-1, 146].

ПОТАНІЄТИ док. Подешевшати. «Ні горил'кі знати [не буде], бо уже всіє научились тоє робіти і вона зусієм потанієла» [Плева, НБіН, 5/2022, 41].

ПОТАТИ док. «пота́ти, -áну / потóнути пото[а]нути» [Горбач, 476].

ПОТЕНГА ж. «пoтéнга – могутність, міць» [Ігнатюк, 103].

ПОТЕРЄБИ мн. «Пóтэребы = мѣсто, гдѣ вырубленъ лѣс» [Бессараба, 311].

ПОТИГЄНТИ [потиг'єнти] мн. Обов'язкові поставки продуктів харчування для III Рейху під час другої світової війни; п. kontyngenty. «Йак йа но вишла зáмуш, то булó за кому́н ба́рзо т'ешко, – потиг'єнти так'йї накладáл'і, налóг'і» [Арк, 130].

ПОТІХУ присл. Розповідаючи лише окремим особам. «Одиходячи [найняті молотільники] насипали збуожа у талоши нагавіць і хваліліся по тіху, што як висипали удома, то било по пудові з одних нагавіць» [Григорук, НБіН, 4/2017, 23].

ПОТІШЕНЬКА ж., змени. По-тіха. «Як нас маті годовала / Поті-шенькі дожидала» [ТПУП, 92].

ПОТКА ж. Жіночий статевий орган. «Што вам бабочкі дати, / Што вмієсте співати? / Чи попелу коробку, / пересипати потку?» [Лабо-вич, НБіН, 2/2015, 38].

ПОТКЛАТ ч. «potklat 'jajo zostawione w gnieździe dla przywabienia kury'» [Cz94, 212].

ПОТКЛАТКА ж. potklatka 1. «'podkładka w chomacie umieszczona na szyi konia'» [Cz94, 212]. 2. «'podkład umieszczony pod kleszczami'» [Cz94, 212].

ПОТОВЧАНИ КАРТОФЛІ [потóвчани картофл'і] -их -фел', мн., кулін. Те саме, що ПОМ'ЯТИ КАРТОФЛІ. [Арк, 130]; «pot'oučany kart'ofli 'tłuczone gotowane ziemniaki'» [AGWB VI, м. 199].

ПО ТОЄ КОБ спол. Для того. «В день празника одбувається осятієне збуожа, зієля і квиток по тоє коб в пришлум рокови був урожай» [НБіН, 5/2006, 28].

ПОТОРОЧ ж. «Пóторочь = женщина дурного поведения» [Бессараба, 311].

ПОТОЧИТИ док. «пoтoчúти, -чу, -чиш гострити на точилі, камені» [Горбач, 477].

ПОТПОЛОНОК ч., кулін. «pot-polonok 'podpłomyk, placek z ciasta chlebowego pierwszy w piecu przed

wygaśnięciem żaru“» [Cz94, 212]; **ПУТПОЛОНОК** «*putpołonok*» [Tarn, m. 129; Janiak95, 89]; **ПУТПОЛОНИК** «*putp'olonyk*» [Cz Nosów, 155; AGWB VI, m. 171].

ПОТПУ^ОРКА ж., будів. «*pot-puorka* ‘boczna podpora krokwi, żerdka przybita jednym końcem do krokwi a drugim do belki“» [Cz94, 212].

ПОТРАВА [потра́ва] -и, ж., кулін. Те саме, що ПОКАРМИ. «*Ну бо так все, шоп було вус'ім потраві, кол'іс' сказал'і* [на Різдвяну вечерю]» [Арк, 130]; «*na koła'du // to hospo'dyńa 'muśi 'dužo pot'ravuv zru'biti*» [CzW, 70].

ПОТРАПИТИ док. Зуміти. «*Якогось будинка зобачу, я тоже потраплю його намальовати*» [НБіН, 3/2017, 30]; **ПОТРАФІТИ** [потра́ф'і-ті]. «*Ал'е кол'і в менé, там не хвал'вишич', душá така́йа і потраф'і сп'івáт'і...*» [Арк, 131]; «*un ny pot'raf'і ine vuv'ružyť*» [CzW, 214].

ПОТРЕБУВАТИ [потре́буват'і] -уйу, -уйеш, док. Вимагати. «*Їа йак од:авáла дочку́ [заміж], то ше на тійе грóш'і, на тійе тійшч'і, то дéсет тис'ач далá, – вун [молодий] так потре́бував*» [Арк, 131].

ПОТРЕ^БНО присл. «потре́бно (потре́ба)» [Янчук86, 67].

ПОТРОЇТИ док. «потро́їти, -йу отруїти» [Горбач, 477].

ПОТРУСИТИ док. «потрусі́ти припорошити: *потрусі́ти сн'іг потрусі́у*» [Горбач, 477].

ПОТРУЧАТИ док. «Потруча́ти = посбивать плоды съ дерева» [Бессараба, 311].

ПОТСУФІТКА ж., будів. «*pot-s'ufitka* ‘podsiębitka, deski sufitu przybite do belek od strony izby“» [Cz94, 212].

ПОТУЛЬ присл. «*потул'* ‘доти, до того часу“ та ‘до того місця“ – *потул' мен'іе там 'добре пла'тил'і*» [Громик-1, 145].

ПОТУЛЬКА присл. Те саме, що ПОТУЛЬ. «*потул'ка*» [Громик-1, 146].

ПОТУЛЬО присл. «*потул'о* ‘он до того місця“» [Громик-1, 146].

ПОТУМ [пóтум] присл. Опісля, потім. «*А вже пóтум стáл'і у ба́т'ушки' на подвурку коло колоди́ца [святити воду]*» [Арк, 131].

ПОТШЕФКА ж. «*p'otšefka* ‘podszewka“» [Cz94, 212].

ПОТЬКАЧ ч., орн. «*p'otkač* ‘sowa rójdzka’» [AGWB V, m. 45].

ПОТЮС ч. 1. Деталь коври́тка. «*Ну і потюс, на которум би́ла примоцьована досочка на зачеп'яне куделі*» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13]; «*Допіро в тим [патикові] що пійо́во дзюрка і вкладáється такі́й пóтюс, жеб кудéлю зробі́ти*» [Гнатюк, 62].

2. **ПОТЕСЬ** ч., ткац. «*p'otes* ‘przęslica’» [Tarn, m. 70]. 3. **ПОТУС** ч. «*p'otus* ‘podstawka do pręślicy’» [AGWB IX, m. 414].

ПОТЮСОК ч. «*potús'ok* ‘podstawka do pręślicy’» [AGWB IX, m. 414].

ПО-ХАМСЬКИ [по-ха́мс'ки] присл. Нахабно, без поваги. «*Тої украї́нец' так по-ха́мс'ки на то́го обз'у'вáv його каца́пом*» [Арк, 131].

ПО-ХАХЛАЦКУ [по-ха́хлацку] присл., нейтр. По-українському. «*Мув'іл'і по-ха́хлацку, о, по-ха́хлацку, ал'е то так'і подóбни*

йезік бил до украї́нск'е...
украї́нск'ого; Кс'онз мувів, же
гада́ц'е по-хахля́цку» [Арк, 131].

ПОХОВАТИ док. Похоронити.
«*potem matera pocho'vaφ*» [CzW, 75].

ПОХОРОНИ мн. «*p'oxorony*
‘*pogrzeb*’» [AGWB VII, m. 284].

ПО-ХОХОЛЬСЬКУ [по-хо-
хóл'с'ку] присл., нейтр. Те саме, що
ПО-ХАХЛЯЦКУ. «[По-якому ви гово-
рите?] А йа зна́йу, по-йако́му гово́-
рим? По-хохóл'с'ку дес'» [Арк, 131].

ПОХРИЩЕНИЙ [похри́ш-
чений] -а, -е. 1. Такий, над яким
здійснено обряд хрещення. [Арк,
131]. 2. Названий, поіменований. «В
нас корóви не^и похри́шчени [„без
кличок“]» [Арк, 131].

ПОЦВИЛИЙ -а, -е. «*поцві́лий*
запліснілий» [Горбач, 477].

ПОЦІХАЧУ присл. Тихенько,
таємно. «*Ву^ин поціхачу питається*
дівчини: — Чи тобі хусточка буде та-
кая і такая кольор?!» [Лабович,
НБіН, 2/2018, 37].

ПОЦЬОНГ [пóц'онг] -а, ч.
Потяг, поїзд. «*Пóнад два́цят' к'іло-*
метер трéба бу́ло до ста́ц'і́ї
йїхати, з ву́с^иім, а ну́з^ж'н'ї ше
поц^и'óнгом» [Арк, 131].

ПОЧЕРЕВИНА ж. «*почере́ви-*
на, -и сало з живота» [Горбач, 477].

ПОЧЕРУДНИК ч. «*Йому [пас-*
тухові] помагали, навчаючись, 2
підлітки-підмайстри — помагери
або —почерудники» [Мац, 100].

ПОЧЕСТКА ж. «*почестка, -и*
— тут якась посудина для пиття
горілки» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

ПОЧИНОК ч. «*Почи́нокъ = ве-*
ретено съ нитками» [Бессараба, 311].

ПОЧОНТЕК [почóнтек] -тка,
ч. Початок. «*І стул' берé почóнтек; А*
капл'ічка (не пóмн'у йа), а́л'е то дес',
зна́чи^і, у л'іта́х пуд конéц' два... два-

ц'áтого ро́ку пуд кунéц' — почóнтка
триц'áтих, таково́» [Арк, 131].

ПО-ЧОРТ-ЗНАЄ-ЯКОМУ
присл. «*Chichot Stalina nad orlańską*
gminą, czyli nazwy —trochu po-
naszomu, trochu po-czort-znaje-
jakomu» [НБіН, 6/2011, 24].

ПОЧТІ [почт'і] част. Майже.
«*Нáша мо́ва бу́ла украї́нск'ка, вже*
ми укрáїнск'койу мо́войу — то...
почт'і то́йе са́мо́йе; ПОШТІ
[пошт'і] ...*Пошт'і та́к, йак калóши*»
[Арк, 131]. (Див. ще ПОШЧИ).

ПОЧУДІТИ [почуд'іт'і] док.
Пожартувати; розвеселити весільних
гостей. «*Ну почуд'ілі там по то́йе,*
ну вже внóс'ат тої сунду́к, вже
душлі до згóди» [Арк, 131].

ПОШВА ч. «*p'ošva* ‘*poszwa*
(*rowłoka na pierzyne*)’» [AGWB VI,
m. 111]; ‘*poszewka na poduszkę*’»
[AGWB VI, m. 112]; **ПУ^оШВА** ж.
«*p'iuošva* ‘*poszwa*’» [Cz Nosów, 153];
ПУШВА «*p'iušva*» [Janiak95, 91].

ПОШИВАТИ недок. Вкривати
дах будови солом'яними сніпками.
«*А диду́льо пошивáльи клу́ню*»
[Ігнатюк, 47].

ПОШИВКА ж. Наволочка на
подушку. «*Також ткали простим*
сплетінням льняне полотно в сірі
клітини, в говіріці —в крати», з якого
шили простирала і пошивки, інакше
наволочки» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008,
29]; **ПУ^оШЕФКА** «*p'iuošefka*» [Cz
Nosów, 153].

ПОШИХУВАТИ док. Пощас-
тити. «*lon rus'te // йак ше 'добре пошу-*
хіє» [CzW, 102].

ПОШЛО ПУД ПАНЬСТВО
[пошлó пуд пán'ство] незмін. Стало
державною власністю. «*Йак пришлі*

вже рúск'ї в сóрок четвѣртум рокóви, в сóрок четвѣртому óсин':у, – ну і кол'óн'її, тáйя земл'á пошлá пуд пán'ство» [Арк, 131].

ПОШМАРОВАТИ [пошмаровáти] -у́у, -у́єш, док. Змастити коломазю колеса воза. «*Ї не пошмаровáв, то пишчїт тѣє кóл'есо*» [Арк, 131].

ПОШТО присл. Навіщо. «*Пошто будете там дерті обу́є – зараз скїдай, а ковзатїся то йдї босо*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3]; «*У сї́тому випадку не знаю пошто ми наймалї звукову апаратуру*» [НБіН, 5/2008, 26]; **ПОЩО** [пóшчо]. «*Ал'е думáйє: пóшчо мáйу д'їл'їтєс'а на трох, йак йа мóжу сам?*» [Арк, 132]; «*Вїлору́ско́го то ту учылісія не знаји рoszczо*» [НБіН, 3/2002, 14].

ПО-ШТОКМАНСЬКИ [по-штокмáн'с'ки] присл. Говорити так, як **СТОКМАНИ** (ШТОКМАНИ). «*Штокманї, бо по-штокмáн'с'ки гóвóрат' – што, што*» [Арк, 132].

ПОШТОКМАНСЬКИЙ [по-штокмáн'с'кї́] -а, -є. Підляські села, де живуть **СТОКМАНИ** (ШТОКМАНИ). «*Йє так'її д'єр'євн'ї – в нас називáйут поштокмáн'с'к'ї, і там називáйут вже хóд'їт'ї, рóб'їт'ї*» [Арк, 132].

ПОЩИ [пошчї́] част. Майже. «*Пойї́ хало пошчї́ ц'їле селó*» [Арк, 132].

ПО-ЯКОМУ [по-йакóму] присл. Як; якою мовою. «*Йа ни зна́йу, по-йакóму йа гóвору́*» [Арк, 132].

ПО-ЯКОМУСЬ [по-йакóмус'] присл. Якоюсь (мовою). «*Ми отакó по-йакóмус' такó, йак кол'їс' нáш'ї гóворїл'ї, так' і ми*» [Арк, 132].

ПОЯС ч. «*pojas*» 1. 'pas'' [Cz94, 211]. 2. 'pasek z nici''» [Cz94, 211]; «*pojas 'pasek tkany z nici''*» [AGWB IX, m. 479; [Karabowicz, 147]; **ПОВЯС** «*pov'as*» [Karabowicz, 147].

ПОЯСОК ч. «*pojas'ok* || *pov'as'ok* || *rov'es'ok*». Зменш. до **ПОЯС**-1. [Karabowicz, 147]. 2. «*pojas'ok 'rzemienny pasek''*» [Karabowicz, 147; AGWB IX, m. 478].

ПРАВДА¹ ж. «*pravda 'sznurek z ciężarkiem do wyznaczania pionu'*» [AGWB IX, m. 456].

ПРАВДА² вст. сл. Уживають, згадавши щось. «*Пошл'ї пороб'їл'ї. Агá! Прáвда, йак вже в'єз'л'ї, то шче питáйуц':а, чи вам трéба авáнс*» [Арк, 132].

ПРАВДИВИЙ 1. «[правдї́вий] -ого, ч., бот. Білий гриб; *Boletus edulis* Fr.» [Арк, 132]; **ПРАВДЗІВИ ГРИП** ч., бот. «*pravz'ivu hrup 'borowik; Boletus'*» [Cz94, 213]. 2. **ПРАВДІВИ** -а, -є. Справжній. «*Серце радосно забило, що може удасться пої́здити на правдівому конько-ві*» [Петручук, НБіН, 1/2003, 30].

ПРАВДИВКИ мн., бот. «*Гриба-ми називали тільки —правдивки*» (білий гриб), решту видів – —губа-ми» [Бор, 111].

ПРАВДІВОК [правд'івок] -вка, ч., бот. Те саме, що **ПРАВДИВИЙ**-1. «*Правд'івк'ї у нас називáйут'. То л'їтшого грибá ни́ма, йак правд'івок*» [Арк, 132].

ПРАВЄ присл. 1. «*п́равє – майже*» [Ігнатюк, 103]. 2. Справді; дійсно. «*Бабї́ й дивкї́ в нас п́равє одна́ково ходїли, тільки що бабї́ носїли каптурї́*» [Ігнатюк, 57]; «*žyv-*

nośc... 'taïa... tam da'vali ïi fšo p'ra've
'postnoïe» [CzW, 205].

ПРАВИЙ -а, -е. 1. Такий, що праворуч. 2. Лицевий бік тканини. «[полотно] ta'koïe bé'lusseńke z'robýt's'a / i p'pravuï i 'lïvuï bíh [бік] 'bude» [CzW, 107].

ПРАВИТИ недок. «п'равити – розказувати, оповідати» [Ігнатюк, 103]; «А бабу́ля по́том, як коли́сь я ще був мали́м, а були́ на пра́дках бабу́ і зачали́ одна́ одну́ой п'равити» [Ігнатюк, 68]; «О́дна баба мні правила, що по́ вуйні́ тико́ було во́вків, що з хати́ дитя́ мало́е вовк вкрав» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31]; **ПРАВИТІ** «Колі́сь стари́и люде́ то так прави́лі – в ра́зі яке́ї суши́, шо в коло́дях води́ забракне, а пуд вербо́ю завше знайде́ш воду́» [Лабович, НБіН, 3/2013, 29].

ПРАВНЮЧКА [правн'у́чка] -и, ж. Правнучка. «Вже вона́ па́ри ра́зи в мене́ билá, та́йя правн'у́чка» [Арк, 132].

ПРАВОСЛАВНИ [правосла́вни(і)] -а, -е. 1. Той, хто сповідує православну віру. «Ми правосла́вн'і, ми хо́д'ім до це́ркв'і – не до ко́с'ц'о́ла, онó до це́ркв'і» [Арк, 132]. 2. Українці (означення православни досить часто замінює визначення національності). «Не пол'а́к'і, і не хахлі́, а ми право-сла́вн'і; Ма́ти бу́ла пол'а́чка, а ба́т'ко правосла́вни» [Арк, 132].

ПРАДКА ж. «Прадка = пряха» [Бессараба, 311; Ігнатюк, 101; Горбач, 477]; **ПРІДКА** «п'рідка – пряха, прях-ля» [Ігнатюк, 101]; **ПРІЕТКА** ж. «p'rietka 'prządka, kobieta, która przędzie» [Cz94, 213].

ПРАДКИ мн. Зібрання жінок для колективного прядіння. «п'радкú, -до́к спільне прядіння» [Горбач, 477]; «А бабу́ля по́том, як коли́сь я ще був мали́м, а були́ на пра́дках бабу́ і зачали́ одна́ одну́ой п'равити» [Ігна-тюк, 68]; **ПРІТКІ**. «poś:as pra'diń:a ba'bu 'cału 'zuti zbe'raïuc':a na p'ritki / nazy'waietuï v... 'deńki» [CzW, 117].

ПРАЗНИК ч. 1. Всяке релігійне свято. «Перед пасхою є 7 тижнів Велико́го Посту, є Вербни́ця і Страсна седми́ця, котора́ особли́во приго-товля́є нас до встрі́чи з Празником всі́х празнику́в» [НБіН, 2/2006, 15]; **ПРАЗЬНІК** «п'раз'н'ік, -а свято» [Горбач, 477]. 2. Храмове свято. «п'разник – відпуст» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50]; «Викунчи́лося плеба́нню, в це́ркви добу́довано схо́ди з даш-ком, котори́ є муо́цно потрї́бни як в дощ, так і в сонечну погоду. Най-буо́льш прида́ється в де́нь празника́ Вшестя́» [НБіН, 2/2006, 15]; «То в нас на М'іроно́сну нед'і́лу то так йа́к п'разник» [Арк, 132]. (Див. ще ПРАЗ-НІЧНИ ПРАЗНИК).

ПРАЗНИКУВАТИ недок. Відзначати храмовий празник. «П'разникують в селі́ до пі́знього вечора́» [НБіН, 6/2003, 34].

ПРАЗНІЧНИ ПРАЗНИК [п'разн'ічни п'разник] -ого -а, ч., реліг. Храмове свято. [Арк, 132].

ПРАКІТАЛЬ || **ПРАТИКЕЛЬ** ч. «prak'ital || pratykel 'welniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

ПРАКОВЕЦЬ [п'рако́вец'] -ви́'а, ч. Обручка, перстень. **КРАКОВЕЦЬ** [крако́вец'] [Арк, 132]; **ПРАКУ°-ВЕЦЬ**. «Приноси́лі дівче́нцям гроши́, всякі́ праку́вці́ і платя́» [Плева,

НБІН, 3/2021, 22]; «*Давав юої гроши, коб собіє якогось пракуовця купіла*» [Плева, НБІН, 5/2022, 39].

ПРАЛЬКА [прал'ка] -і, ж. Пральна машина. «*Будете л'осоват'і, віл'осойете ал'бо л'одувку, прал'ку, тел'ев'ізор*» [Арк, 132].

ПРАНИК ч., кулін. «*пранни(н'і)к, -а / бубл'ік, -а / ц'астечко* солодкий коржик, [бублик]» [Горбач, 477]; **ПРАНИК**. «*zwykle w l. mn. pra-niki 'pierniki, drobne ozdobne ciasteczka'*» [CzD, 162].

ПРАСЛИЦА ж. «*pr^lastica 'deseczka przy kołowrotku, na której zawieszają się kądziel'*» [Janiak95, 91].

ПРАСЛО с. «*pr^lasto 'przesło płotu'*» [Janiak95, 91]; **ПШЕНСЛО** «*пшёнсло, -а частина паркану від стовпа до стовпа*» [Горбач, 478].

ПРАСНИЦА ж., ткац. «*pr^lasⁿ'-n'ica 'przėslica'*» [Tarn, m. 70].

ПРАТАНС с. Прибирання, наведення порядку. «*Жункі стараліся, штоб повитикати до Вербної неділі, бо в остатні тиждень посту бралися за пратане і біліне хатуов*» [Григо-рук, НБІН, 2/2019, 21].

ПРАТІ недок. «*pr^lati 'prać bieliznę'*» [AGWB VI, m. 124]; *m^lytu* [AGWB VI, 64].

ПРАТКИ [праткі^і] -ів, мн. Зібрання дівчат і заміжніх жінок для колективного прядіння. «*На праткі ми ходіли до Степана; Так називал'іс' праткі, ал'е хто с чим приходив: хто вишивав, хто робів рукавіці чи шкарпетк'і; [пратк'і]; [пратк'і]*» [Арк, 132–133]; «*pratk^y 'wieczorne spotkania kobiet w okresie zimowym, kiedy wspólnie przędzono wełnę, len i konopie'*» [CzD, 162];

ПРАТКИ мн. «*pratkⁱ || pr^letki*» [Cz94, 212; Dudek, 193; AGWB IX, m. 413].

ПРАЦОВНИ [прац'овни] -а, -е, субст. Найнятий робітник. «*Свіни годовал'і там дужо, а було кул'ко прац'овних затрудн'аних*» [Арк, 133].

ПРАЧ [прач] -а, ч. 1. Дерев'яне знаряддя для вибивання насіння льону з головок. «*Прачъ = валець*» [Бессараба, 311]; «*прач 'праник'*» [АУМ, к. 148]; «*л'он обивали прачом*» [Горбач, 477]; «*Треба рвати [льон], о, рукамі, тепер зорвав, вісохне – треба збирати, прачом біти, такім прачом, насін':а вібити...*» [Арк, 133]. 2. Це ж знаряддя використували під час прання білизни на річці. [Арк, 133]; «*prać 'drewniane narzędzie do bicia bielizny'*» [Cz Nosów, 153]; «*prać 'kijanka'*» [Cz94, 212; AGWB VI, m. 125]. 3. «*prać 'narzędzie do trzepania włókien lnianych'*» [AGWB IX, m. 407]. 4. «*prać 'zwinięta wiązka czesanego włókna lnianego'*» [AGWB IX, m. 411].

ПРАЧАТІ (п.ф. –?), недок. Прибирати, наводити порядок. «*Так як прачем наши хати, церкву, то прибираєм так само могилкі*» [Лабович, НБІН, 4/2013, 42].

ПРАЧИК ч., ент. 1. «*Прачикъ = головастикъ*» [Бессараба, 311]; «*Личинку безхвостих земноводних зуть на підляських селах (хоча б у Збучі або Видові) прачиком: вони такі маленькі пливает в воді*» [Лабович, НБІН, 3/2017, 35]. 2. Прізвисько жителів с. Чижі. «*Нас, з Чижуов, діти із Збуча і Раковіч прозивали —прачікї. – А чом? – Бо Чижіє в ямі огорожани, а в ямі*

прачки живуть, што з їх жаба виходит» [НБіН, 6/2020, 24].

ПРАЩА ж. «Праща – синкретичне звукове та металеве знаряддя, відоме під тією ж назвою ще воїнам Київської Русі і Волинського князівства <...>. Шнурок (довж. 100–200 см, діам. 0,5 см) складають удвоє і звивають так, що на місці згину з трьох смужок робився свого роду кошик (довж. до 15 см, ширина коливається залежно від розщеплення смужок), де вставляють плаский камінчик. Один кінець шнурка притримують за допомогою петельки на пальці однієї руки, другий – тримають вільною рукою. Розгойдавши кошик, різко викидають камінчик вперед відпустивши вільну руку. Слухають, “як співає і свистить камінь” в повітрі та при ударі об воду й стежать за точністю польо-ту» [Мац, 101–102].

ПРЕДСКАЗУВАТИ недок. Передбачати. «Пташка [сорока] тоже прѣдсказує погоду» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ПРЕЗ прийм. «презь – сквозь» [Янчук86, 68]; «Наказала юбї [дочці] бывати през сіем лїет у себе. / Дочка не втерпїєла, въ рочок прїлетїєла!» [Житецькій, 301]; **ПРОЗ.** «Привикай же моя донько привикай / Проз окєн-це до сусїєда утїкай» [ТПУПІ, 101].

ПРЕЗЕНТ ч. «прѣзент – подарунок» [Ігнатюк, 102]; «Тїлько так прѣзенти вручати для молодїх» [Ігнатюк, 43]; **ПРИЗЕНТ** [призѣнт]. «[На весїлї] погос'т'ац':а трόху і тóнде тоді вже дайут подарунки', тїїї призѣнти дайут» [Арк, 134].

ПРЕОБРАЖЕНЄ с., реліг. «Pre-obrazhenie || Preobrazhenie 'święto

Prze-mienienia Pańskiego (6 VIII / 19 VIII)» [Dudek, 193].

ПРЕСПЕЧИТИСЬ [преспѣчи-т'іс'] -чус', -чис'а, док. Обжитись; стати безпечним. «Йа тепѣра преспѣчивс'а, вже сам йо... воз'мў [їжу], а тоді стидавс'а все шче, ну то так 'іі' худїї бив» [Арк, 133].

ПРЕСПЕЧНІЄЙ присл. Безпечній. «Збіралїся у штири чи п'ять осуб, коб било преспечнїєй і'хатї» [Нїна Г. НБіН, 1/2021, 9].

ПРЕСТАВЛЕНІЄ с. Театральні сценки. «а х'торс'у 'bulše pryhotuv'laieť prestav'leñiie h'e'rody // š'tuka to ie h'arna» [CzW, 118].

ПРЕСТЬОНОК [прес'т'онок] -нка, ч., обряд. Шлюбний перстень. «Навет с так'їх монѣтув йа шл'уб брала, то, е, мужїк вікл'єнав прес'-т'онок'ї» [Арк, 133].

ПРЕТИРАНКА ж. «pretyr'anka 'cierlica» [Janiak95, 91].

ПРЕЧ¹ виг. «преч – геть» [Ігнатюк, 101].

ПРЕЧ² присл. Геть повністю. «Тогди нїємї його забїлі. Унав, обгорїєв преч» [НБіН, 5/2011, 13]; «Селó по с'єтих нур згор'їло преч» [Арк, 133].

ПРЕЧИСТА ж., реліг., субст. «пречїста, -ойї Рїздро Богоматерї» [Горбач, 477]; «Preczysta 'święto Narodzenia Najświętszej Marii Panny' (8/21 IX)» [CzD, 162; Dudek, 193].

ПРЕЖКА ж. «пр'єжка, -и спряжка пояса» [Горбач, 477].

ПРИ [при] прийм. 1. Уживаний замість прийменника З. «Живѣ при нив'іс'ц'ї, при сїнов'ї; А йа при бат'ках жилá» [Арк, 133]. 2. Біля, коло. «Тепер уже при самолютьї чуть не ціле село збїглось» [Плєва, НБіН, 2/2021, 22].

ПРИБИВКА ж. «*pr'ybyvka* 'łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)» [AGWB VI, m. 116].

ПРИБОРИ мн., ткац. «*Перебори* ткали на території, де проживали українці. Це підтверджується не лише назвою техніки (—*переборил*, —*заборил*, —*приборил*)...» [К-В, 233]; «*Традиційний декор надбужанських сорочок – це орнаментальні смуги ткацтва – перебори (рідше назви: —виборил, —заборил, —приборил)*» [ІК-В, 179].

ПРИБУДУВКА ж., будів. «*pry-b'uduika* 'przybudówka (przy stodo-le)» [Cz94, 213].

ПРИБУЙ ч. «*прибу́й, -о́йа* скобель у дверях» [Горбач, 477].

ПРИВАТНИ [прива́тни] -а, -е. Такий, що у приватній власності. «*Лісі́я то не ма́йут на́зви – то панствóви ліс, а то прива́тни*» [Арк, 133].

ПРИВЕСТИ док. 1. Приводити кого-небудь до когось. 2. Народити дитину. «*А рибáк ході́в ту́ю ри́бу ла́нав. А вона́ там в swéї ма́тера при-вела́ хлопчика, си́на*» [Ігнатюк, 34].

ПРИВИКШИ -а, -е. Такий, що привик. «*Молі́тви подобни [до католицьких], так само моля́ться до Бога, але... ми не привикши*» [НБіН, 5/95, 13]; **ПРИВИКШИЙ** «*Ой шчо то такóйе кóл'ец':а? То ш пудóшва не приві́кша, то́нен'ка; ПРИВИКШИЙ [прив'і́кшиї]. «Од:а́ла ш менé мойá ма́мон'ка, де йа жи́ти не прив'і́кша. (Народна пісня)» [Арк, 133]; «Я своі́х маю́ восьме́ро внукув, то вже́ приві́кша до ді́ті» [НБіН, 3/2008, 7].*

ПРИВІНЬОНИ -а, -е. Нерозумний. [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ПРИВ'ЯЗНУТИ док. «*прив-йáзнути* причепитися до когось» [Горбач, 477].

ПРИГАНУТИ -ну́, док. «*прига-ну́ти – пригадати*» [Ігнатюк, 101; [Арк, 133].

ПРИГАРА ж., кулін. «*прига́ра, -и* пінка на спареному молоці» [Горбач, 477].

ПРИГНАТИ док. «*пригна́ти* пригнати: *пригна́ти това́р*» [Горбач, 477].

ПРИГОРІТИ док. «*пригорі́ти* присмалитися на вогні: *пригорі́ла*» [Горбач, 477].

ПРИГОРОЧОК ч. Пагорбик. «*Спусти́лася із пригорочка в доли́ну / Там натрапи́ла на ойченькову моги́лу*» [ТПУПП, 143].

ПРИГОРЩИ мн. «*pr'yhoršcy* 'przygarść, tyle, ile zmieści się w garści» [Cz94, 213]; **ПРИГОРЧ** ж. «*при́горч, -и* пригорща» [Горбач, 477].

ПРИГРИБАТИ недок. «*при-гриба́ти, -а́йу / тішчити* сапати, підгортати: *пригриба́ти / тішчити залі́зними гра́бел'ками*» [Горбач, 477].

ПРИГРИБАХИ мн. «*pryhry-b'axu* 'zgrablone z pola resztki zżętego zboża» [Cz Atlas, m. 193].

ПРИГУМЕНЄ с. Місце біля гумна (стодоли, клуні). «*pryhut'eńe*» [Kuraszkiewicz, 153].

ПРИДАНЕ [прида́не] -их, збір., субст., обряд. 1. «*прида́не, -ого* віно, що отримує молода на весіллі» [Горбач, 477]. 2. «*[прида́ни] -а́н, мн.,*

обряд. Другий день весілля у молодого» [Арк, 133]. **3.** Молоді хлопці, учасники весілля, які везли віно молодой до молодого. «Село великое, / Дуб'є високоє, / Коники вороные, / Придане молодые» [Янчук86, 112]; «Странулися стіени / Як придане сіелі» [ТПУШ, 112]. **4.** Те саме, що ПЕРЕЗОВ. «А вже придане зби'ра-йуц':а – молодейі тійі гості, и йідут, курку зланают, і всі на скрін'у пос'а-дайт; [придан'е]. Ага, йіде вже тейе придан'е вже с фл'агом» [Арк, 133].

ПРИДАНКА ж. Курка, яку везуть придани до молодого. «Во то jede mati s kurkoju, kurku weze prydanke. Putchodiat opytuwatisie» [TG, 201].

ПРИДАНКИ мн., обряд. «Потім [у кінці жнив] жінки (—приданки) плетуть вінок у формі круга» [Рижик, 264].

ПРИДВИГАТИ недок. «придвигати притащити, [присунути]» [Горбач, 477].

ПРИДВО с. Волокно, що відстає від стебел льону; прядиво. «vín [вистелений льон] íag vže poležyt' / i toje prydv'vo udsta'je» [CzW, 104].

ПРИДОМОК ч. «pryd'otok 'przydomek'» [Janiak95, 92].

ПРИДУМАТИ док. «придумати собі передумати» [Горбач, 477].

ПРИДУМИ [придуми] -ум, мн. Вигадки. «То придуми бабс'к'і» [Арк, 133].

ПРИ^ЕСНИ ПЛЯЦОК ч., кулін. «pryēsny pl'acok 'placek niekwaśny z pszennej maki'» [Cz Nosów, 155].

ПРИЖИВІТИСЯ [прижив'іти-с'а] 3 ос. мин. ч. прижив'ітс'а, док. Прижитися; звикнути. [Арк, 134].

ПРИЖИДАТИ недок. Очікувати. «Коси розпустила ленту уплетала / Ще й свого мілого штодня прижи-дала» [ТПУШ, 252].

ПРИЗНАК [признак] -а, ч. Ознака. «То с'о, кáже, бúde прізнак пéриши вже [кінця світу]» [Арк, 134].

ПРИЗНАТІ [признат'і] док. Встановити, підтвердити. «І признá-л'і, шчо вун дурній, і його звóл'нил'і з воїс'ка» [Арк, 134].

ПРИЗЬБА ж. «прізь'ба загата; зробіти прізь'бу поставити на зиму загату довкола хати» [Горбач, 477].

ПРИЇДОБЛЮВАТИ недок. Оздоблювати, прикрашати. «Сукмані приїдóблювали червóними шнурéч-ками» [Ігнатюк, 64].

ПРИЙМАК ч. «прійма́к, -а зять що живе в домі тестя /*при-стúпа, -и приймак» [Горбач, 477]; **ПРИМАК** ч. «prym'ak 'zięc przybrany do domu rodziców żony'» [AGWB VII, m. 211].

ПРИЙМИ мн. «прійми: у приймах» [Горбач, 477].

ПРИЙОМИНОВЕНІЄ с., обряд. «прийоминовéніє, -а поминки: прийоминовéніє ў велік'ий піст» [Горбач, 477].

ПРИКІНУТИСЯ [прик'іну-т'іс'а] -ус'а, -ес'а, док. Забути якийсь обряд, не відзначати. «Такáйа йакáс' давн'ейша мо́да билá. Тепéр прик'іну-лос'а^е то́йе» [Арк, 134].

ПРИКЛЕЇТИ док., перен. «при-клéйти кому́ провчити, побити» [Горбач, 477].

ПРИКМІ^ЕТІТИСЯ док. «При-кмі^Етилося = причудилось, показалося» [Бессараба, 311].

ПРИКРИ -а, -е «Прикры = приторный» [Бессараба, 319].

ПРИКРОЇТИ док. «прикроїти – відрізати» [ТПУПП, 306].

ПРИЛІТІТИ [прил'іт'іт'і] 3 ос. одн. приліт'іт, док. 1. Летячи, прибути в якесь місце. 2. Прибігти. «Йак 'іс' нес прил'іт'іт'ів, то́же так 'і, певна, йак йа, заблу́жани» [Арк, 134].

ПРИЛЮДНИ -а, -е. Людяний, привітний. «Хлопець такій файни, прилюдни, учора зо мною так поговорив му^оцно» [НБіН, 3/96, 20]; «Є люде не прилюдни, то їх прозивают вовками» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

ПРИМАТКОБОЖИТИСЯ

док. «приматкобо́житис'а [підлестити-ся]» [Горбач, 477].

ПРИМОВИСКО с. Приказка; народні спостереження. «Як каже примовиско: —Як гуси на весну лётят низко, то весна близко, а як високо то далеко» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 29; Арк, 134].

ПРИМОСТИ мн. «pr'umosty 'rół'» [Tarn, m. 98].

ПРИМУСОВО [примусо́во] присл. Насильно, силою. «Мусит', бу-лі́ б ни то примусо́во вівезли» [Арк, 134].

ПРИМЯТИ док. «прим'ати, -айу бажати кому добра, бути прихильником кому» [Горбач, 477].

ПРИНАЙНЯТИ док. Найняти. «А хто ж тим серпом жаті буде? / Ой, треба буде принайняті...» [Ігнатюк, НБіН, 4/2000, 35].

ПРИНОШКІ мн. «prun^oški 're-dał kołowrotka'» [AGWB IX, m. 418].

ПРИНУМЕРОВАТИ [прину-меро́вати] -у́йу, -у́йеш, док. Передплатити (про пресу). «Тих кс"онжеск з б'ібл'ітеке и брав, пожі́чав, и при-

нумеро́вал йе́шче газе́ти —В'ел'ко-пол'ан'ел» [Арк, 134].

ПРИОРОВАТИ недок. «прио́ровати приорювати: прио́ровати гну́й» [Горбач, 477].

ПРИПАДОК ч., медиц. «prup^a-dok 'padaczka'» [Janiak95, 92; AGWB V, m. 89].

ПРИПАТКОВА ХВАРОБА ж., медиц. «prup^atkova xvar^oba 'padaczka'» [AGWB V, m. 89].

ПРИПЄВКА [прип'є́вка] -и, ж. 1. Приспівка (до колядки). «Йак малойе дит'а́ шче до ро́ку в с^м'і́ї хату, то п'ес'... прип'є́вка така́йа, йак хлопчик – то ін:а, а йак дівчунка – то ін:а» [Арк, 134]. 2. ПРИП'ЄВКІ мн. Невеликі пісеньки. «Každa robota, pry которuj možna було rota odkrytu to swoji prup^ewki mi'ła» [НБіН, 5/2003, 26].

ПРИПИХА ж. Смакота (?). «a hry'ci^uxi / o / to vže bu'ła prup^uxa // йаg h'rečanu p'lacki nas'tažat'» [CzW, 29].

ПРИПІН ч. «припін, -пону при-няття [прив'язання] худоби на паші на довгому ланцюгу до вбитого заліз-ного цвяха: на припін» [Горбач, 477].

ПРИПЛІЧКИ мн. Верх рукава біля плеча. «Давніша льняна сорочка ба́бська була́ прикра́шена перебо́рами: на коме́ри, на приплі́чках – верх рукава́» [Ігнатюк, 54].

ПРИПЛЮНЧИТИ док. «припл'у́нчити, -нчу́, -шеш прижмурити: припл'у́нчити о́ко» [Горбач, 477].

ПРИПОВЯСТКА -і, ж. «приповя́стка – приповідь» [Ігнатюк, 102].

ПРИПРАВА ж., перен. «припра́ва – мати з кимсь перепалку» [Ігнатюк, 101].

ПРИПРЕЖКА ж. Припряжений чужий кінь до свого для виконання важких робіт. «Ну, конечно, шукалі господаріє до свого коня припрежку, бо мало хто тримав пару коні» [Григорук, НБіН, 4/2017, 22].

ПРИПУСТИТИ док. «припустіти» почала при доєнні давати більше молока: *корова припустила молоко*» [Горбач, 477].

ПРИРУБЛИТИ док. «прирубліти, -л'у, -ліш прирублити [притис-нути] рублем» [Горбач, 477].

ПРИРУМНЯННЯ с. Порівняння, прирівнення. «Ча́стим з'явиськом в нашу культуру є прирумняння лю-дини, або більших громад люди, до звірини» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 29].

ПРИСВАХА ж., обряд. «Сваха і присваха (старостини молодого і молодої) мали на собі льняні сорочки приоздоблені переборами» [Ігнатюк, НБіН, 5/98, 42].

ПРИСВАШКА ж. «...и 1–4 “присвашки” – замужня женщины, соотвѣтствующія свашкамъ молодого» [Янчук86, 77].

ПРИСВАШКИ мн. Помічники свашок. «Въ понедѣльникъ свашки и присвашки надѣвають на молодую чепчикъ» [Бессараба, 254].

ПРИСКАВКИ мн., медиц. «pr'yskaŭki 'krosta, wyprysk na skórze z cieczą wewnątrz» [Cz94, 213].

ПРИСКРИНОК ч. «pryskr'ynok 'wąski schowek wewnątrz skrzyni» [Janiak95, 92]; «pr'yskrynok 'drewniany podłużny schowek przy ścianie kufra lub skrzyni» [AGWB VI, m. 137].

ПРИСЛОВІЦА [присл'ов'іца] -и, ж. Приказка; прислів'я. «То в нас така́йя присловіца, ка́же: кру́тит

розумним дѣрвом над дурне́йу голово́-йу [молотіння ціпом]» [Арк, 134].

ПРИСМИРИТИ док. «присмир'іти, -ру вговорити [приборкати, вмовити]» [Горбач, 477].

ПРИСНИК ч., кулін. «prysn'uk 'placek (na sodzie)'» [Cz Atlas, m. 124; CzS, 130].

ПРИСНЯК [прис'н'ак] -а, ч., ку-лін. Спечена на деці варена картопля з додаванням борошна. «Нава́рат' картохѣл'... Прис'нака́ ище і ма́ком мо́жна приси́пати не то ци́бул'-койу...» [Арк, 134].

ПРИСОК ч. «прісок, -ску / жар, -у грань» [Горбач, 477].

ПРИСПІХУВАТИ [присп'іхувати] 3 ос. мн. присп'іхуйут, недок. Жартувати. «Тако́ но чуд'ат, вже присп'іхуйут» [Арк, 134].

ПРИСПОРИТИ док. Додати, доточити. «Приспори Бо́же ночи на мо́є чорни очи / Проспори двіє годіни для молодуюй дівчини» [ТПУПП, 252].

ПРИСТАВКА ж., буд. Прибудова до основної споруди. «Хліва не́ було, оно́ приста́вляна приста́вка коло хати» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

ПРИСТАВЛЕНІЄ [приставл'єн'іє] -а, с. Різдяні сценки. «Роб'ілі́ йаг бі́ то комеді́йк'і так'і́є – назива́ліс'а приста́вл'єн'і́я, а́л'є на́чеї не роб'ілі́, оно́ на ру́ске Руздво́» [Арк, 134].

ПРИСТАВЛЯНИЙ -а, -е. Прибудований. «Хліва не́ було, оно́ приста́вляна приста́вка коло хати» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

ПРИСТАНОВЛЮВАТИСЯ [пристан'овл'уватис'а] недок. Призупинятися; їхати обережніше. «Тогді́

було напхане дит'ойу тейу ціле село, йак фура їде, то пристанов'уйец':а, коп не най'ехати» [Арк, 134].

ПРИСТІЕНОК ч. 1. Мала кімнатка. «Батькі спалі у пристієнку, то така невеличка комуорка од кухні» [Григоруk, НБіН, 5/2022, 21]. 2. Го-сподарська прибудова. «Хата, при-стієнок на картохлі, а за пристієнком уже хліє» [Лабович, НБіН, 2/2017, 27]; «Од гулиці то все бив пристієнок. То там ні помосту, ні окна не било. Коворотка туди виносілі, терніцю» [Максим'юк, НБіН, 6/2017, 25]; **ПРИСТІНОК** [НБіН, 1–2/2000, 29].

ПРИСТІНЬ [прис'т'ін'] -а, ч. Те саме, що ПЕРСТЬОНОК. «А дрўгий раздавав прис'т'ін'а бўд'таби кáж-ному, алї аставл'єв в кагос' аднога» [Арк, 135].

ПРИСТРУЙ ч. Складова частина будь-якого предмета. «Але на тїї шишкї то мусово так твердїй вигнетати, щоб вираб'яти тїї шишкї, пташкї, там такїї слимачкї, такїї рўжне, такїї но пташкї, такїї приструї до того коровая» [Ігнатюк, 77].

ПРИСТУП [прїступ] -у, ч. Доторк; коли не можна доторкнутися до чогось. «І Вáл'а помогла, а то ни прїступу нимá» [Арк, 135].

ПРИСТУПА [прїступа] -и, ч. «прїступа, -и / прїймак, -а присташ [прїймак]» [Горбач, 477]; «Прїступа – прїступїв жїти до жїнк'ї» [Арк, 135]; «prystupa 'zięc przybrany do do-mu rodziców żony'» [AGWB VII, m. 211].

ПРИСТУПИ [прїступи] -ўн, мн. Прїйми. «Був в прїступах

молодїм; А муї син пушов в прїступї, то ни... ни кєпс'ко – добре живє» [Арк, 135].

ПРИСТУПІТИ [прїступ'їт'ї] 3 ос. одн. прїступ'їв, док. Прїйти в прїймаки. «Д'áдек з Мўтнїї <...> був прїступ'їв с'удї» [Арк, 135]; **ПРИСТУПІТИ ЗА ЗЯТЯ**. «prystupiti za z'at'a 'o zięciu: być przybranym do domu rodziców żony', – prystup'iv za z'at'a» [Cz94, 213].

ПРИСТУПНІК ч. «prystupnik 'zięc przybrany do domu rodziców żony'» [AGWB VII, m. 211].

ПРИСЬВЯТОК [прїс'вїаток] -тка, ч., релїг. Те саме, що СВЄТ ЦИ. «Бул'ї там с'в'єтци, шо то йа-кїйс' прїс'вїаток» [Арк, 135].

ПРИТВУОРЕЦЬ ч. Передня частина будівлі. «Зобрани мужчини, а било їх буольш як двадцєтьох, одня-лі од цєрковкї прїтвуорєць» [Плева, НБіН, 6/2020, 32].

ПРИТОМНОСТЬ [прїтóm-нос'т'] -ї, ж. Свідомість. «И йа стрáтила прїтómнос'т' – ни знáла н:ичого» [Арк, 135].

ПРИТЯЖКА ж. «прит'áжка, -и капшальна шворка від дуги до споду хомута [частина хомута]: верїў-ка» [Горбач, 477].

ПРИУВАЖИТИ док. Зауважити; звернути на когось увагу. «Хутко його [Піліпа] приуважив куонськї дохтор» [Плева, НБіН, 1/2022, 31]; «Хоч то малиє жєвжикї, всьо приу-важилї» [Плева, НБіН, 5/2022, 39].

ПРИФАСТРИГОВАТИ док. «прїфастриговáти зчїпати тимчасово грубими нитками» [Горбач, 477].

ПРИХЕНТА || **ПШИХЕНТА** ж. Заохочєння. «І бáтюшка кўпє... кўпўє за своє грóши чєколядóвих

цукеркув <...>. Ну, такóе, зна́єте, жеб то дієті бу́льми ходілі до церкви, така́я прихѐнта така́я-о. Пшихѐн-та» [Бід, 348].

ПРИХОТСЬКІ [прихотс'к'і] -а, -е. Такий, що вказує на парафію (при-ход), належачи до місцевої церкви. «І то́же там [на старому місці] она́ би-ла́ вйóско́ю прихот'с'кóю – оно́ ёто́ билó ішчѐ за пáнишчини» [Арк, 135].

ПРИЦИДУРІЇ *мн.* «прициду́рїї, -ий процедура: при за́повід'і свйаишчѐн'н'ік три ра́зи ви́читує у цѐркви та́кійї прициду́рїї і йак не́ма́ жа́днейї одѐзви на тї́йї за́повід'і, то бу́де шл'уб» [Горбач, 477].

ПРИЧА *ж.* «*pruża* 'prucza z desek służąca dawniej do spania'» [Cz94, 213]; **ПРИЧИ** *мн.* «*pruży*» [AGWB VI, m. 105].

ПРИЧАВИТИ *док.* «причаву́ти, -ўл'у, -чавиш придавити, придушити тягарем» [Горбач, 477].

ПРИЧИНКА *ж.* «А тра козонці тальярка дати. / Іще в придатку – бубу лопатку, / Іще в причинку – ра-бую свинку» [Рижик, 268].

ПРИЧКИ-НИПРИЧКИ [прічкі-нипрічки] *незм.* Правда-неправда (?). «Там за гр'іх'ї^н, там прічкі-нипрічки, л'удїї, значит, о, та́йя цѐр-ков, значит, йа́г би то провал'ілас'а» [Арк, 135].

ПРИШЕВШИ *дієприсл., док.* Прийшовши. «А п'яниця недбайниця в корчме п'є / А пришевши додомоньку мене б'є» [ТПУПП, 101]; «Пришевши з церкви сядалі обієдати, всьо постовоє» [Ніна Г. НБІН, 1/2021, 9]; «Ну в'ідóмо, йак то пришевши на чу́жѐйе село́» [Арк, 135].

ПРИШЕДШИ [прише́дши]. Те саме, що ПРИШЕВШИ. «Ал'е прише́дши, говóрат <...>, ка́же: бу́де к'ѐнс'ко» [Арк, 135].

ПРИШЕРХНУТИ *док.* «прише́рхнути стинатися, почати замерзати: вода́ прише́рхла» [Горбач, 477].

ПРИШИКОВАНО *док.* Підготовлено. «Вже всьо било пришиковано» [Вишенко, НБІН 3/92, 20].

ПРИШИХОВАНИЙ -а, -е. Наготовлений. «*s'vaḡa* <...> *taĭe prušyḡovani teḡki put stu'lot*» [CzW, 121].

ПРИШИХУВАТИ *док.* «пришихувáти – пригото́вити» [Ігнатюк, 102]; **ПРИШИКОВАТИ**. «*des' s'e ĭexalo v 'hos'c'i / to treba bylo prušy-ko'vati na tom 'voz'i*» [CzW, 85].

ПРИШЛИЙ РОК *ч.* Наступний рік; майбутній рік. «В день празника одбувається освят'єне збуо́жа, зі́ля і квиток по тоє ко́б в пришлум рокови був уро́жай» [НБІН, 5/2006, 28].

ПРИШЛИПАТИ [пришлі́пати] -а́йу, -а́йеш, *док., знев.* Прийти. «А Карп, то йак Карп, – помалѐн'ку соб'ѐ пришли́пав» [Арк, 135].

ПРИШПШИТИ [пришп'ішціти] -у, еш, *док.* Пришвидшити (якусь подію). «Шче сказа́в: — То Бог, ка́же, мо́же пришп'іши́ти і од:ал'іт'і то́йе вс'ол» [Арк, 135].

ПРИЩІПИ *мн.* «прищі́пи – засті́бки, засті́жки» [Ігнатюк, 102].

ПРІДУРОВАТИЙ -а, -е. Нерозумний; дивакуватий. «А як хтось та́кі-о, то пріду́роватий трóхі – ота́к говорі́лі» [Бід, 345].

ПРІЙМАЧ *ч.* «Прійма́чь = зять, живу́щій у тестя» [Бессараба, 311].

ПРИКРАТИТИСЯ [пр'ікрат'іт'і-с'а] док. Припинитися; перестати існувати. «*Оно знов же вуїна, і н'ем'ець пришов, о, і тоїе вс'о* [шкільне навчання] *ї пр'ікрат'ілос'о*» [Арк, 135].

ПРИНАЙНЯТИ док. Найняти; наймати. «*Эй, хто-жъ же тымъ сэрномъ будэ жати? / Трэба до ёго принайняти, Щодэнь два злоты да ти*» [Бессараба, 252].

ПРИПАДОК ч., медиц. «*prigradok* 'radaczka, choroba'» [Cz94, 213].

ПРИПІК ч. «*пріпикъ* – виступь у хлѣбной печи съ передней стороны» [Янчук86, 73].

ПРИПІЧОК ч. «*пріпичокъ*». Те саме, що ПРИПІК. [Янчук86, 73].

ПРИСНА ДУША ж. «*прісна ду-ша = хрещена*» [Михальчук, 554].

ПРОВІНЄНІЄ [пров'ін'єн'іє] -їа, с. Провина; порушення закону. «*І вс'о ровнó пóс'л'і пров'ін'єн'іє достáв*» [Арк, 135].

ПРОВІД [прóвод] ч. Пологи. «*Такáїа бáба билá, шо прóвод одби-рáла*» [Арк, 135].

ПРОВІДИ [прóводи] мн., реліг. Свято, яке відзначають наступної неділі після Великодня поминанням померлих. «*прóводи, -уї провідна неділя: прóводи тїжден' посл'є пáски, пáл'ат свїєчи на гробáх*» [Горбач, 477]; «*А шче в нас бул'і Прóводи так'її, – о, знáч'їт, В'ел'їгден' перейде, Паска знáчит, їак у вас звáти, и тогдї за тїжден' недїл'а...*» [Арк, 136]; «*Pr'ovody* || *Provud'y*» [Du-dek, 194; CzD, 162]; «*še її* [освячена великоднa їжа] *на p'rovody žeb bu'lo zosta'loša*» [CzW, 14]; «*Ну то єї три-мають, тїю піску, аж нуд Проводи*» [Бід, 348].

ПРОВІДИР ч., орн. «*провідур, -а / бóц'ун* чорногуз» [Горбач, 477].

ПРОВІДНА НЕДІЛЯ ж., реліг. «*Prowodn'a Nedilia*». Те саме, що ПРОВІДИ. [CzD, 162]; **ПРОВІДНАЯ НЕДІЛЯ** [Прóводнайa нед'іє-л'а]. «*Прóводнайa нед'їл'а по В'ел'їкóдн'у*» [Арк, 136]; **ПРОВІДНЯ НЕДІЛЯ** «*Provodn'a Ned'ila* || *Provodn'aia Ned'ila*» [Dudek, 194].

ПРОВОЖАТИ недок. «*прово-жáти, -áйу відпроваджувати*» [Горбач, 477].

ПРОГОЛІНА ж. «*pr'oholina* 'miejsce wolne od śniegu, np. na pokrytym śniegiem polu'» [Cz94, 213].

ПРОГРАМ [прогрáм] -а, ч. Закон (?); доповнення до закону (?). «*Нарéшт'ї вїшов так'ї прогрáм... прогрáм, шчо їак не нїїдеш до робóти, то прóгул тоб'ї н'їшут і їед'ку-дї хоч тодї робóти шукáї*» [Арк, 136].

ПРОГРАНЦІ мн., знев. Ті, що програли все в карти. «*А вонї, допирéнька, як дóбре граються то дóбре а як що такóе не по-їхóму то дїти на їх: – Ах ви прогрáнци!*» [Ігнатюк, 35].

ПРОГРИШИТИ док. «*прогри-шїти, -шї провинитися*» [Горбач, 477].

ПРОГУМЕННЄ [прогумєн':є] -ого, с. Подвір'я біля клуні. [Арк, 136].

ПРОДАВЩИК ч. Зрадник. «*Як переконує Кендись, Калєник був шпїц-льом і продавщиком*» [Оверчук, НБІН, 1/2007, 27].

ПРОДАВЩИНЯ ж. Жінка-продавець у магазині. «*Wiw w takomu magazynie, znaczyt sklepi, i tak*

howoryw z prodawszczyńioju...»
[НБіН, 2/2003, 9].

ПРОДАНЄ с. Продаж. «*Ми при-шли до вас купіти тюолку, може є до проданя?»* [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 37].

ПРОДИХ ч. «*прóдих, -у* отвір для провітрювання» [Горбач, 477].

ПРОДОВЖАСТИЙ -а, -е. Продовгуватий. «*Бабка з продовжастими лістками*» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

ПРОДУГА ж. «*pr'oduha 'otwór w lodzie odpowiednio nakrywany, by woda nie zamarzła*»» [Cz94, 213];

ПРОДУХА «*pr'oduxa*» [AGWB V, m. 85].

ПРОЖИТИСЯ [прожі́тис'а] док. Те, що довелося прожити і пережити. «*Ой! То прожилóс'а то...*» [Арк, 136].

ПРОЙТИ НА ВІТЬОР фраз. Згинути, пропасти. «*І так подумалі, що в нас тóлько богатства про-йшло, всьо пройшло на вітьор*» [НБіН, 4/99, 15].

ПРОКІВА [прок'і́ва] -и, ж., бот. Кропива дводомна; *Urtica dioica* L. «*Їа вас прок'і́вою напечу́; [прок-і́ва]*» [Арк, 136; Tarn, m. 148].

ПРОКІСНУТИ [прок'і́снути] -у, -еш, док. 1. Зробитися щось кислим (про їжу). 2. Промочити ріди-ною. «*И-и набижі́т со́ку, йа тим со́ком хл'і́б прок'і́сну, бо вун солóтк'і́*» [Арк, 136].

ПРОКЛЬОНЛІВИ -а, -е. Такий, що кляне-проклинає. «*В тих часах билі барзо прокльонліви, клялі землі́ хватавши і то ніц дівного, бо у каждой сім'ї́ було по 6–8 діті́*» [Григорук, НБіН, 6/2017, 20].

ПРОКОВИЦЬ [проко́виц'] -а, ч. Обручка. [Арк, 136].

ПРОКРЕСАТИ док. Перебути, прожити. «*То ще й погуляєш то ще й прокресаєш рочок зо два у мене*» [ТПУШ, 229].

ПРОКУРАТОР [прокура́тор] -а, ч. Прокурор. «*Послу́хав вун менé, послу́хав, і шче п'іше нап'і́р до́ктор, ду́майу – ну до прокура́тора*» [Арк, 136].

ПРОЛІВНИЙ ДОЩ ч. «*про-л'і́ўний дошч ливень, злива*» [Горбач, 477].

ПРОЛУПКА ж. «*pr'olupka 'prze-rębla*»» [AGWB V, m. 84].

ПРОМИТИ док. «*prom'ity 'przemyć, np. oczy wodą*»» [Cz Nosów, 153].

ПРОПКА ж. «*прóпка, -и / кóрок, -рка* корок до пляшки» [Горбач, 477].

ПРОПУСК [про́пуск] -а, ч. Перепустка. «*І там відадут вам пропусká и ви свобóдно пойд'ім'е*» [Арк, 136].

ПРОРВАТИСЯ док. «*прорва́-тис'а* хмаролім [обі́рватися (про хма-ри)]: *прорва́лас'а хма́ра*» [Горбач, 477].

ПРОРУБ ч. «*прóруб, -а* ополонка» [Горбач, 477]; «*pr'orub 'przerębel*»» [Tarn, m. 180].

ПРОРУПКА ж. 1. «*pr'orupka 'przerębla*»» [AGWB V, m. 84]. 2. «*otwór w lodzie nakrywany, by woda nie zamarzała*»» [AGWB V, m. 85].

ПРОСВ'ЄТКОВАТИ док. «*просвйетковáти* провести, [від-святкувати]: *просвйетковáти нед'і-л'у*» [Горбач, 478].

ПРОСВИТИТИ [просвигі́ти] док. Обслідувати за допомогою рентгену. «*Ну ї зайшла до' до́ктора, о, просвигі́л'і...*» [Арк, 136].

ПРОСИСКО с. «*прóсиско*, -а / *прóсище*, [поле, з якого] зібрано просо» [Горбач, 478; Cz03, 379]; **ПРОСИСЬКО** «*про'сис'ко*» [АУМ, к. 154].

ПРОСКУРКА ж., реліг. «*прó-скурка*, -и просфора в церкві: *пос'л'а обідн'і – панахіда слúжицца, на бл'у-дечко прóскурку, тоді стаўл'ат кут'т'у – кут'т'а абó пенцак з йач-мэн'у, ол'івойу чи сáлом крас'ат, с'л'едз'іў насмажут*» [Горбач, 478; Dudek03, 141]; **ПРОСХОРКА** «*pro-sx'orka* 'chleb używany w Kościele wschodnim jako komunია'» [Dudek, 194].

ПРОСМІХАТИ недок. Висміювати, насміхатися. «*То ж то вельмі історична мова! – Ну, історична... Але што там історична, коли дієти стидаються єю говорити, бо їх про-сміхають?*» [Гаврилюк, НБіН, 6/2014, 29]; «*Ale szto tam historyczna, коли дієти wstydują'cia jeju* [своєю говіркою] *howoryti, bo jich prosmichajut*» [Гаврилюк, НБіН, 1/2002, II].

ПРОСПАТИСЯ док. «*проспа-тис'а*, -пл'ус'а пробудитися» [Горбач, 478].

ПРОСТИЙ -а, -е. 1. «*простій* простий, сільський» [Горбач, 478]. 2. **ПРОСТИ** [прості] -áйа, -éйе. Не прикрашений; не літературний (про мовлення підляшуків). «*Нáша мóва, вихóд'ит, ну такайа протáйа*» [Арк, 136].

ПРОСТИНЯ ж. «*простін'а*, -і / *пшесц'ерáдло*, -а простирало» [Горбач, 478]; **ПРОСТИНЬ** ж. «*pr'ostyń* 'prześcieradło samodzielowe'» [AGWB VI, m. 107].

ПРОСТО присл. 1. «*прóсто* / *прамо* прямо» [Горбач, 478]. 2. Май-

же; зовсім. *Ну ї менé приве"л'і* [в тюремну камеру] – *такій пубітій, та-кій закривáўл'аний, ниживій прóсто*» [Арк, 136].

ПРОСЦЯЦЬКИЙ -а, -е. «*про-с'ц'áц'кий* простенький, домороблений [самороблений]» [Горбач, 478].

ПРОСЯНИЙ -а, -е. «*прос'аний* пшоняний: *прос'ána каша*» [Горбач, 478].

ПРОСЯНКА ж. «*прос'ánка*, -и просяна солома» [Горбач, 478]; **ПРОСЬНЯНКА** «*pros'n'anka*» [Kura-szkiewicz, 153].

ПРОТИВИТИСЯ [протівитис'а] -ўйуса, -виса, недок. Сприймати щось негативно; див. ще **ЗАПРОТИВИТИСЯ**. «*Вже свáн'ка мойá росkáзує вже мойўі, шчо говóрит так вáша дочкá, а вонá кáже:—Йа не протіўйуса*», *говóрит*» [Арк, 136].

ПРОТКІ мн. «*pr'otki* 'podłużne listewki płochy'» [AGWB IX, m. 432].

ПРОХОЖАЮЩИ -а, -е. Мандрівний; той, хто в дорозі. «*І це ставляють запасову тарілку й ложку – то для прохожajúщого. Єсли прийде, то буде вечерати з нами*» [НБіН, 6/97, 12].

ПРОЦЕСОВАТИСЯ недок. «*процесовáтис'а* вести процес» [Горбач, 478].

ПРОЦІДИТИ док. «*процідіти*, -джú, -диш цідити молоко» [Горбач, 478].

ПРОЧКНУТИСЯ док. «*про-чкнутися* 'проснутися'» [Лесів, 423; Лесів97, 98]; **ПРОЧКНУТИСЯ**. «Прочкнúтися = проснуться» [Бессараба, 319]; **ПРОЧКНУТИСЄ**. «*Што, кáже, пришóв до мéне ку"нь і заговорів до менé – і я прочкнúласє*»

[Бід, 344]; «Колі прочкнувся, робилося вже ясно» [Гаврилук, НБіН, 3/2012, 43]; **ПРОЧНУТИСЯ** [прочн'ут'іс'а]. «Йа прочн'увс'а – лушко в'ернец'а» [Арк, 136].

ПРОШЕ виг. «прóше будь ласка, [прошу]» [Горбач, 478]; **ПРОШЕ ВАС** вст. сл. Виражає пошану до співрозмовника. «Disiaj, prosze was, wże je skazat' pidisiat procent budynkiw powuch» [TG, 216]; **ПРОШЕ ПАНА** виг. Вставна синтак-сична конструкція. «fčes'ńi ko... / s'erpańi žely // proše pana» [CzW, 45].

ПРОШЛЕ с., субст. Минуле. «Народ які свого прошого не знає, такі не існує» [НБіН, 2/2012, 11].

ПРР! виг. «прр! стій! (вигук на коня)» [Горбач, 478]; **ПР-Р** «prz 'okrzyk wydany przy zatrzymywaniu konia» [Cz94, 213].

ПРУГМЕНЄ с. Місце біля сто-доли. «Самольот уже стояв на пругмені, то і люде з села обачили» [Плева, НБіН, 2/2021, 22]; «Часто бивало, што у Януовських на пругмені било так мноуго люді, што мусілі вони цієли день ждаті на розговуор з Федьою, а бивало, што там пуд плотом ночовалі» [НБіН, 4/2016, 37–38].

ПРУДАК ч. Ледар; дармоїд. «Бачиш, халера, чоловік працює, аж пуот очи заливає, а якійсь прудак собіє по шосиє спацерує» [НБіН, 5/2006, 47].

ПРУЖЕНУВКА ж. «пруже-н'у́ка, -и культиватор, драпач» [Горбач, 478]; **СПРЕНЖИНЎВКА** [спренжин'у́ка] [Горбач, 478].

ПРУЗВІСКО [пру́зв'іско] -а, с. Прізвисько. «Мойє назв'іско пан'єн-ск'є билó Влас'у́к, а с'єйє Себас'-

т'ан'ук, а пр'узв'іско Коров'аї» [Арк, 136].

ПРУ^ОРВА ж. «Пру^Орва = про-пасть» [Бессараба, 311].

ПРУСАК ч., ент. «З-посеред тарганів, у підляських хатах найпо-ширенішими були прусаки. Це рід комах, які живуть у житлах людини, пошкоджують харчові продукти, книжки тощо» [Лабович, НБіН, 3/2019, 31]; «І блóхі, і прусаки, і всьо – всеютко пог'инуло» [Бід, 345].

ПРУСИ [пру́си] прус, мн. 1. Пруссія. «Н'імуці назив'ал'і нас трóха іна́чеї – назив'ал'і йак пол'áкув, бо нас з'араз опред'іл'іл'і до Прус; Я там на з'аход'і [?], на Пр'усах, вихóдила з'амуж» [Арк, 137]. 2. Мешканці Пруссії. [Арк, 137].

ПРУСІНКА «prus'inka» [Kura-szkiewicz, 149].

ПРУТ ч. 1. «prut 'pręt, grzbiet kosy, tępy brzeg przeciwległy ostrzu» [Cz94, 213; Cz Atlas, m. 137]. 2. «prut 'boczna krawędź płótna» [AGWB IX, m. 439].

ПРУТОК ч. 1. «pr'utok 'grzbiet kosy» [Cz Atlas, m. 137]. 2. Щабель драбини. [Арк, 137]; «пруто́к, -тка щабель возової драбини» [Горбач, 478]. 3. ткац. «prut'ok 'trzpionek» [Tarn, m. 69].

ПРУТЬКУ присл., дит. «Прутьку – іти на прогулянку, на двір» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ПРУТЬМОМ присл. «pr'utńom 'gęsto» [Janiak95, 92].

ПРУХ ч. «prux 'boczna krawędź płótna» [AGWB IX, m. 439].

ПРУЦЯТИ недок. Нести тяжкий вантаж. «Раптом у кінці села, де живе Полік з Ганною, показалися на гостинці дві жінки,

котрі у руках —пруцяли| важкі пакунки, у мішках» [НБіН, 5/2006, 47].

ПРУЧ спол. Крім. «Я ще пруч мальованя і писаня, в коріньови длубаю. Одкопую такіі покручани цудаки і пробую щось з їми зробити» [НБіН, 3/2017, 30].

ПРЯСТІ [пр'аст'і] недок. Прясти (нитки). «В нас прал'і – то б'іл'ізну прал'і, і то прал'і, то по-вашому прал'і, а по-нашому – п'р'і'ел'і» [Арк, 137].

ПСЕНІЦАНКА ж., збір. Пшенична солома. «pseńicańka» [Kuraszkiewicz, 156].

ПСИНЄ [псин'є] -єти, с. Собаченя. [Арк, 137].

ПСІ ГРОШІ [псі грóш'і] знев. Незначна сума грошей. [Арк, 137].

ПСОТИ [псóти] -иї, мн. Молодіжні розваги; збитки. «Такá кúрава... Так'є все но... Кú'дал'і [горщок із попелом]. Ої псóти! Ої мніго псó-тиї!» [Арк, 137].

ПСТРИЧКА ж. «pstr¹učka 'tryca (krażek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)» [AGWB IX, m. 415]; «Шпуолька прикруняна пстричкою [у коврїтку]» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13].

ПСТРИЧОК ч. «pstr¹uček». Те саме, що ПСТРИЧКА. [AGWB IX, m. 415].

ПСЯКРЕВ виг., незмін. Прокльон. «ої ¹tylko ska²zati p³sakref... ve⁴rešku plui» [CzW, 49].

ПСЯМАТЬКАТИ недок. «Псяматькати = ругать по матушкѣ» [Бессараба, 311].

ПСЯРКИ мн. «Спіральною або спірально-петельковою технікою

плели капелюхи з трави – —псярки!» [К-В, 245].

ПСЯЮХА прокльон. «Ой горіелко сівухо / Люблю тебе псяюхо» [ТПУПП, 266].

ПТАХА ж., орн. Птах. «птаха» [Михальчук, 553].

ПТАШИНЕ МОЛОКО с., кулін. «А ще било у моєї баби сі'ем'є з колопень, то било називане пташине молоко, його сушили і тоже валком вертілі, і тогди залівали перевараною водою і досолоділі сахариною» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

ПТАШИННИЙ ЯСТРАБ ч., орн. «Яструба малого зуть у різних підляських селах пташинніком (Збуч) або пташинним ястрабом (Малинники)» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34].

ПТАШИННИК ч., орн. «Яструба малого зуть у різних підляських селах пташинніком (Збуч) або пташинним ястрабом (Малинники)» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34].

ПТАШИСКО ж. і с., згруб. Пташка. «Пташиско» [Лабович, НБіН, 2/2016, 36].

ПТАШТА-ЧИРІТА мн., орн. «Загороди річку, малу, невеличку, <...> Щоб ни вилитали пташита-чиріта» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 33].

ПУВ ЛІТРА [пув л'їтра] -и, ж. 0,5 літра горїлки. «А-а йак на весїл':е їдут, несут хлóпці по пув л'їтра» [Арк, 137].

ПУВДАРОМ присл. Зі значною знижкою; дешевише. «А вони [євреї] мї'єлі моду такую – рано як хтось приходїт до склепу, то першу штуку

продадут за пувдаром» [Максим'юк, НБІН, 6/2017, 28].

ПУВІСМО мн. Зв'язка з декількох жмень очищеного волокна. «*vu-šuxajūt na 'čysto* [волокно] *i pu'wīażūt ta'kīī pu'vīsmā*» [CzW, 105].

ПУВКЛУНЬОК ч. Невелика клуня. «*Для Романа тесть розобрав якогось пувклунька і тожже поставілі хатку*» [Григорук, НБІН, 5/2022, 21].

ПУВЛІТРУВКА ж. Пляшка з горілкою, місткістю 0,5 літра. «*Того жито обуойдуть, того обуойдуть* [на свято Юрія], *а завше без пувлітрукі не обуойдеться*» [Лабович, НБІН, 4/2013, 45]; «*Там кілька винкі поставлять як така хур'юшиша дівка то з п'ять винкі щоб з п'ять тих пувлітрук за єї поставив молодій*» [Ігнатюк, 31].

ПУВМИСОК || **ПУВМІСОК** ч. Неглибока миска. «*І той пувмисок* [маршалок] *ставляє і викликає* [весільників]» [Филимонюк, НБІН, 2/2007, 38].

ПУВМИСОЧОК [пувмісочок] -чка, ч. Неглибока миска. [Арк, 137].

ПУВСКРИНОК ч. Невелике відділення у скрині з одягом. «*Зелёны барвинку / Трималамъ в пувскринку*» [Янчук86, 91; AGWB VI, м. 137].

ПУВУДЗЕНЄ [пувуз'єн'є] -а, с. Культура поведінки. «*А коліс' п'їд'ом на забаву – д'ївчина мала пувуз'єн'є*» [Арк, 137].

ПУВЧВІРТА числ. «*пуўчвірта півчверта*» [Горбач, 478].

ПУГАВИЦЯ ж. «*Пугавиця – пол'єс. = бечевка*» [Бессараба, 319].

ПУГАТИ недок. Подавати голос (про пугача). «*Стежкою йду далі, приглядаюсь на вогненні шарі і*

раптом чую, що на котрійсь з груш на Федоровому полі начав пугати пугач-сова —пу-гул, —пу-гул, —пу-гул» [Киризюк, НБІН, 1–2/2005, 48].

ПУГАЧ ч., орн. «*п'угач, -а / г'упач, -а пугач (Bubo)*» [Горбач, 478].

ПУ-ГУ виг. Наслідування голосу пугача. «*Стежкою йду далі, приглядаюсь на вогненні шарі і раптом чую, що на котрійсь з груш на Федоровому полі начав пугати пугач-сова —пу-гул, —пу-гул, —пу-гул*» [Киризюк, НБІН, 1–2/2005, 48].

ПУД¹ [пуд] прийм. **1.** Під. «*Тут н'є, то там дес' пуд л'їєсом*» [Арк, 138]; **ПОД.** «*То он'ї знал'ї, же то буде под сов'єтом*» [Арк, 124]. **2.** Біля, побіля. «*І такий в нас вігун був в Кіївці пуд рікою Кжноїю*» [Ігнатюк, 75]. **3.** Для. «*Он'ї хот'їл'ї забрат'ї тон плац і т'їу ц'єрков пуд^m кос'ц'ола*» [Арк, 137].

ПУД² ч. Міра ваги – 16 кг. «*i tak / po dva 'pudy 'žyta ut ku'rovu* [платити пастухові]» [CzW, 56].

ПУДАВАТИ [пудава́ти] док. Повіддавати; повернути. «*Нам пудава́ли на́ши зе́мл'ї так, йак ма́ли, так пудава́ли, верну́ли, і ста́ли на тих зе́мл'ах господáрити*» [Арк, 137].

ПУДБЕРУ⁰ЗНІК ж., бот. «*Дуже популярною беткою є на Підляшші пудберуознік (множина пудберуознікі), тобто підберезовик. Він росте виключно під березами, звідси й його назва*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 37].

ПУДБИЛИ -а, -е. Похилий; старий. «*Ну й син, Дмитро такі удався – хоч уже ві к пудбили, але порадо́к старається такі утримати*» [Григо-рук, 2/2018, 23].

ПУДБИРАТИ *недок.* «пудбира́ти порпати [картоплю] з-під корча: пудбира́ти карто́пл 'і» [Горбач, 478].

ПУДБІВКА *ж., кулін.* «pudbívka 'zakwas'» [AGWB VI, m. 169].

ПУДВАЙЛО *с.* «пудва́йло, -а грубка на попіл під кухонною піччю» [Горбач, 478].

ПУДВАЛІНА [пудва́л'іна] *-и, ж., буд.* Товста, переважно дубова де-ревина як основа хати; підвала. «...Бо то у́гла повр'їзувани, а пудва́л'іна на камен'ах до́вша вже ста́ла» [Арк, 137].

ПУДВАЛОК *ч.* «пудва́лок, -лка підвалинова балка уздовж хати» [Горбач, 478].

ПУДВАРОК [пудва́рок] *-рка, ч.* Подвір'я. [Арк, 137].

ПУДВОЛЄ *с.* «Пудво́ле = под-грудокъ» [Бессараба, 311].

ПУДВОР *ч.* Подвір'я. «На пудвору новий колодець і відро» [ТПУПІ, 143]; **ПОДВУОР**. «Виходжу на подвуор аж виходіт маті / Аж виходіт маті козака вітаті» [ТПУПІ, 189].

ПУДВУОР'Є *с.* Подвір'я. «Там на пудвор'ю коні туп-туп-туп» [ТПУПІ, 144].

ПУДДАШОК [пуд:ашо́к] *-шка, ч. 1.* Місце, де звисає частинка даху. «Биж 'і'мо пуд:ашо́к. Зачерпне́ш тих дров – ну вже несем до ха́ти» [Арк, 137]. **2.** «пудда́шок, -шку прибудівок, повітка для снасті» [Горбач, 478].

ПУД ДОСТАТКОМ *узн. присл.* Достатньо. «Найбуольш мусіла биті кішка (кашанка) і ковбаси пуд доста-тком» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

ПУДЕЛКО *с.* Коробочка, ящикок. «Писанки – щонайменше п'ять штук, середньої величини, гарної форми курячі яйця, зварені —на твердо|| або —видмушки||, добре запаковані <...> вкладіть до картон-ного пуделка» [НБіН, 1/97, 36].

ПУДЗЕЛЮОНКА *ж., бот.* «Часто разом із зелюонкою росте пудзелюонка <...>, тобто рядовка темно-сіра» [Лабович, НБіН, 5/2017, 37].

ПУДИТИ *недок.* «пудити, -джу, -диш гнати підтюпцем: хутко пудити корові» [Горбач, 478]; **ПУДІТІ** *недок.* «Пудити = гнать» [Бессараба, 311].

ПУДКАДИТИ [пудкадіти] *3 ос. одн.* пудкадіт, *док.* Підпалити зело біля дитини, щоб нічого не боялася. [Арк, 137].

ПУДКВАСКА [пудкваска] *-и, ж.* Залишки тіста в діжі для наступної розчини. [Арк, 137].

ПУДКИДАТИ *недок.* «пудкида́-ти, -а́йу орати стерню» [Горбач, 478].

ПУДКОВИРАТИ [пудковира́ти] *-а́йу, -а́йеш, док.* Підплести чи підши-ти взуття, насамперед постолі. «Йак до́бре на... пудковира́йе тим лі́ком те́йе, то нал'йе́ воді – і вода́ не би́жїт» [Арк, 137].

ПУДКЇПНИКИ *мн.* «пудкї́пники, -ї́в пізно виведені курчата» [Горбач, 478].

ПУДКУРИТИ [пудкура́ти] *-у́, -иш, док.* Те саме, що ПУДКАДИТИ. «Пудкура́т дитїну – то од грóму» [Арк, 137].

ПУДЛАПУВАТИ *недок.* Переймати, наслідувати. «...Зачалі українську справу і старалися тоє розвивати. З часом, як заложив сім'ю, зачалі тоє пудлапувати дівчині^е та [дочки]» [НБіН, 6/2011, 15].

ПУДЛ'ЄТУВАТИ [пудл'єтуват'і] -уйу, -уйеш, *недок.* Бути в компанії зі старшими хлопцями і їм підкорятися. «Бил так'ім же хлопчакóm <...> и вже пудл'єтував колó старших хлоп-ц'і» [Арк, 138].

ПУД ЛІ^ЕСОМ [пуд л'іесом] *обст. місця.* Жителі сіл неподалік Біловезької пуці. «[Постоли плели?] Тут н'е, то там дес' пуд л'іесом, ми називал'і постол'н'ік'і, а в нас тут н'е, а то там роб'іл'і постоли» [Арк, 138]; «Тие всі^е села пуд лі^есом, то там хоч гоже —гавораць|| по-білоруську» [Гаврилюк, НБіН, 6/2014, 29].

ПУДЛІЩКА *ж., бот.* «пудл'і-щка, -и печіночниця (Anemone hepatica)» [Горбач, 478].

ПУДЛОГА *ж.* «пудл'ога, -и підлога, долівка» [Горбач, 478].

ПУДЛ'ЮСОК *ч.* «пудл'юсок, -ска окутцева бляшка [для окуття]» [Горбач, 478].

ПУДЛЬОТЕК [пудл'отек] -тка, *ч.* Підліток; півпарубок; півдівка. «Йак йа булá такá пудл'откем, йуж розум'ела то» [Арк, 138].

ПУДЛЯГАТИ [пудл'агати] -а́йу, -а́йиш, *недок.* Належати; бути приписаним. «Ми тут л'ічимо, шо ми пудл'ага́йім под... и... ц'ого... под В'іл'-хі'вшчину» [Арк, 138].

ПУДЛЯШ *ч.* Житель Підляшся. «...Мова й правду —чорт знає якая|| (так ще перед вуйною назвав

свою говуорку якійсь —пудляш||, прос-ти селянін, запитани пуольськім мо-вознавцьом)» [Гаврилюк, НБіН, 3/2009, 25]; «Ale wiop chocz i nazywa-je sebe bilorusom, to ci^еły czas pudkres-laje, szczo —pudlasz|| i wojuje na tych —licwiniow||, jak to wiop każe» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2002, 26].

ПУДЛЯШАНЦІ *мн.* Жителі Підляшся. «Ой чи намов'ят хлопці пудляшанці...» [ТПУПП, 68].

ПУД МАТИЧКУ *в зн. присл.* Спосіб садіння картоплі, коли на неї мотичкою нагортали землю. «Вже сталі садіти по буольш [картоплі], а то всьо било ж пуд матичку» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9].

ПУД Н'ЄМЦОМ [пуд н'ємцом] *в зн. присл.* Бути на території, захопленій гітлерівцями. «Пуд н'ємцом б'іл'і, то йа помн'у. К'ул'к'і? Шес'т' л'ет, н'е, п'ят' л'ет м'ів тоді, то пам'ята́йу» [Арк, 138].

ПУДНІЖ *ч., ткац.* «пудну́жэ і пудні́жэ – підніжжя, прилад в ткаць-кому верстаті» [Ігнатюк, 103].

ПУДНЯТИСЯ *док.* «пудн'а́ти-с'а посходити, зазеленіти: *жіто пудн'а́лос'а, ўже земл'і не зна́ти*» [Горбач, 478].

ПУДНЯТИ НА КОГОСЬ РУКУ *фраз.* «Форм, котори називають бітє, у нас вельмі мн'уго, бо ж можна <...> *пудняті на когось руку*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

ПУДОЙНІК *ч.* «pud'oïńik 'dawny skorek do dojenja krów'» [AGWB VI, m. 181].

ПУДОШВА [пудошва] -и, *ж.* 1. Низ взуття. 2. Ступня. «Ой шчо то

такóйе кóл'ец':а? То ш пудóшва не приві́кша, тóнен'ка» [Арк, 138]. **3.** перен. Низ весільного короваю. «Низ кор^ова́йу то в нас назива́л'і пудóшва; [пудéшва]. Давали пудéшву дружба́нтам, там л'у́д'ам» [Арк, 138]; «to vše dla muzykántuf 'c'íla pu'došva 'taíа» [CzW, 33]; «...нижня же корка [короваю] (пудошва) вся достається “музыкѣ”» [Янчук86, 92]. **4.** «пудóш-ва, -и санка плуга» [Горбач, 478].

ПУДПОЛОНИК ч. «пудполóник / перепі́чка, -и перепі́чка, паляниця: пудполóник пéчаний перед огн'ом» [Горбач, 478; Арк, 138]; **ПУДПОЛОНІК.** «Пудполóникъ = коржъ испеч. подъ пламенемъ» [Бесараба, 319].

ПУДПОЛЮ виг. Наслідування голосу перепілки. «Пудпóлюкач в житі кричит пудполю» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ПУДПОЛЮКАЧ ч., орн. Перепілка. «Пудпóлюкач в житі кричит пудполю» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ПУДПЇРКА ж. «пудпї́рка, -и [деталь воза], під люшнею ковпак, що підпирає ручицю» [Горбач, 478].

ПУДРИС ч. «pudr¹ys 'żelazne okucie płozy'» [Janiak95, 89].

ПУДРОСТОК [пудрóсток] -стка, ч. Підліток. «В'ес'óло билó так'ім-о пудрóстком; [пóдросток]. А ми вже так'ї́е пóдростк'і росл'і, то шче бáрзо мáло што м'éл'і» [Арк, 138].

ПУДРУБИ мн., буд. Перші дерев'яні бруси, що лежать на каменях фундаменту. [Плева, НБіН, 1/2020, 18].

ПУД РУКУ [пуд рúку] незм. Спосіб садіння картоплі, коли лопатою викопували ямку, куди клали картоплину. [Арк, 138].

ПУДСМАЛЮВАТИСЯ [пудсма́л'уват'іс'а] -ус'а, -уйес'а, недок. Громничною свічкою трішки підпалювати волосся на голові дитини. «Пудсма́л'уйуц':а, о. [А нащо пудсма-люють?] Коб грóму не бойа́л'іс'а, ка-жут, штобі́ то тóго...» [Арк, 138].

ПУДСОЛНУШКО [по^удсóлнушко] -а, с., бот. Сонях. «Тут по^удсóлнушко віросло» [Арк, 138].

ПУДСОХНУТИ док. «пудсбх-нути протряхнути [підсохнути]» [Горбач, 478].

ПУДСТАВУВКА ж. Подставова школа. «Разниця в позьомові научаня в пудставувці і ліцейові була велика» [Оверчук, НБіН, 4/2006, 29].

ПУДХМЕЛІТЬСЬ док. «Як хтось випів троху буольш і в голові^е закрунулось, то скажут, што вуон пудхмелівся» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ПУДХОДИТИ недок. Бути подібним. «[А у вашому селі так говорять?] У нас ні, у нас пуд українську [мову] пудходить» [НБіН, 6/95, 9].

ПУДЧЕРЕЙНИК ч. «пудчерей-ник, -а поперечний спідний ремінь у шорах» [Горбач, 478].

ПУДЧИМАНЄ с. Підтримка, допомога. «Але на пánство бóду нарі-ка́ти, же ни далó ніц пудчима́ня» [Ігнатюк, 46].

ПУДЧИНЯТИ недок. «пудчин'áти / скрúжовати чинити в решеті зерно» [Горбач, 478].

ПУДШИКОВАТИСЯ док. Приготуватися. «*Ми пудшиковалися – взяли вози, сокіру, ридлюовку, овес, обруок – тоє, што на дорогу потрібне, позапрегали коні і давай іхати*» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 32].

ПУДШТАНИКИ мн. «пудштáники, -ўй підштанці» [Горбач, 478].

ПУЖАЛНО¹ с. «*p'uzatno 'kozi-ca'*» [Tarn, m. 76].

ПУЖАЛНО² с. «пужално, -а тичивно [пужално, ручка батога]» [Горбач, 478].

ПУЖНЯК [пужн'áк] -а, ч. Те, чим можна налякати та й вдарити. «*На стшéл'ц'а і рибáка то трéба дóброго пужн'áка*» [Арк, 138].

ПУЗИР ч., іхт. «*puz'ur 'recherz ryby'*» [AGWB V, m. 81]; **ПУЗЕР** «*puz'er*» [AGWB V, m. 71].

ПУЗНЕБУВАТИ [пузнебувати] -áйу, -áйеш, док. Позбувати; попродавати. «*Ми вже пузнебували говéчки*» [Арк, 138].

ПУЗНІЙ присл. вищ. ст. «пуз-н'ій пізніше» [Горбач, 478]; **ПУЗЬ-НІЙ** [пуз'н'ій]. «*А котóри пуз'н'ій поприйїжз'áл'і, то пл'óнтал'іс'а там по Пóл'шчи*» [Арк, 139]; **ПУЗЬНЕЙ** [пúз'н'ей]. «*Пúз'н'ей звáл'і попул'áрно вс'е – Тоф'іловце*» [Арк, 139].

ПУЙД ч. «пуйд, -у подення [?]: *пуд жíто з хворосту*» [Горбач, 478].

ПУЙЛО с. «*p'ui'lo 'parój dla cie-lat'*» [Janiak95, 90].

ПУК ч. Суцвіття верби. «*Колісь то пук брали, бо вони потрібни билі тия верби до всього [освячені на Вербницю]*» [Лабович, НБіН, 3/2013, 29].

ПУКАТИ [пúкати] недок. Стріляти. [Арк, 139].

ПУКНУТИ [пúкнути] -у, -иш.

1. Док. вид до ПУКАТИ (у багатьох н. пп.). 2. Спалахнути, обійняти полум'ям. «*Пудпал'ів одного <...>, і в клун'áх булó пóвно вс'о, вс'о в клун'áх булó вже, и вс'о пúкнуло*» [Арк, 139].

3. Лопнути, розірватися. «*То в його [вовкулаки] шкура пукне і вун одразу чоловік зробиться*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

ПУЛ ч. «*puł 'rół'*» [Tarn, m. 98].

ПУЛКА ж. 1. «*p'ulka 'fartuch'*» [Janiak95, 92; Cz94, 213; AGWB IX, m. 470]; **ПУ⁰ЛКА** «Публка = передникъ» [Бессараба, 311]. 2. **ПÛЛКА** «пÛлка, -и подолок» [Горбач, 478]. 3. **ПУЛКА** ж. «*p'ólka 'słomiane naczynie lub płachta do siania'*» [AGWB VIII, m. 306].

ПУЛКОПОК ч. «*pułkopok 'związka wiązka czesanego włókna lnianego'*» [Cz94, 213].

ПУЛНОЦОК ч. Опівночі. «*puł-nocok jak kuru ріéјут*» [Kuraszkiewicz, 156].

ПУЛОНИК ч. «*pułonyk 'duża drewniana łuzka'*» [Janiak95, 90].

ПУЛ ПОСТУ обряд. «*puł p'ostu 'dzień przypadający w połowie Wielkiego Postu'*» [Dudek, 193]; **ПУЛПО-СТУ** [пулпóсту]. Відзначення молоддю перші три з половиною тижні Великого посту. «*Ну то то ламáл'і пу^лст – пулпóсту, пулпóсту казáл'і; Пулпóсту казáл'і... О! ц'о кол'іс' то то к'éпс"ко опхóдил'і – д'іс' вже занихáјут*» [Арк, 139].

ПУЛТРЕТЯ числ. «*pułtret'a 'rółtrzecia, dwa i rół'*» [Cz94, 213].

ПУЛУЧКА ж. «*пулучка – запаска*» [Ігнатюк, 101]; «*Колісь називáлися пúлучки а не хвартушкі. Бо*

п'лущка бу́ла зо свѣї робо́ти на кро́снах тка́на» [Ігнатюк, 78].

ПУЛЬВЕР ч. «*pulver* 'hubka do rozniecania ognia za pomocą krzesiwa'» [AGWB VI, m. 167].

ПУЛЯРЕС ч. «*пул'арес* 'гаманець'» [АУМ, к. 297].

ПУМИВАЧ ч. «*pum'uvac* 'szmata do zdejmowania gorących garnków'» [CzS, 130; Cz Atlas, m. 171].

ПУМОЦ ж. Поміч. «*vže né potrebuje ču'jeiš pu'tosy*» [CzW, 198].

ПУМУХЧИ док. Помогти. «*treba jumi putixčy*» [Kuraszkiewicz, 154].

ПУНОЖИ мн. «*pin'ožy* 'pedały krosien'» [Janiak95, 90].

ПУ⁰ДПАСАНИ(Й) -а, -е. Підперезаний. «*Нагавіці біли і країкою пуодп'асане*» [Ігнатюк, 75].

ПУ⁰Л «*puol* 'połowa'» [Cz94, 213].

ПУ⁰П¹ ч. «*puop* 'duchowny prawosławny'» [Cz94, 213].

ПУП² ч. «*pur* 'kapturek u lampy'» [Tarn, m. 92].

ПУПОНОК [п'упинок] -нка, ч., бот. Пуп'янок квітки. [Арк, 139].

ПУПУХУДИТИ док. Довго ходити. «*i buło treba purixu'dyty puwto'ra kilo'metra pu'ki troxa to'ho žyta pu'si'aty*» [CzW, 158].

ПУПЧИК [п'упчик] -а, ч. Зав'язка біля куделі (?). «*Кудел'а обй'азана і там б'іл'і так'її т'її п'упчик'і, то п'упчик'і обр'езувал'і хл'опц'і, часом так'о ж'артам'і*» [Арк, 139].

ПУП'ЯХ -а, ч., бот. 1. «*п'уп'ях* – брунька верби» [Ігнатюк, 102]; «*Накп'ерш давали малім діт'юм т'її п'уп'яхі з вербі лігати* [освяченої на Вербницю]. *То на кашель ма́ло*

бу́ти» [Ігнатюк, 82]; «*Як принесли люди по-свячені вербові лози з церкви, то давали дітям ковтати цвіти верби, звані тут — пуп'яками*», *а в інших селах — котиками*», *бо мало це пома-гати на кашель*» [Ігнатюк, НБІН, 2/2008, 15]. 2. **ПУПИХ** [п'упих] -а, ч., бот. Те саме, що ПУПОНОК. [Арк, 139].

ПУРУДУФКА ж. Пологове від-ділення лікарні. «*vru'duyi'sa / 'ali v 'domu // tam ne bu'lo tyx žeby to do puru'dufki*» [CzW, 212].

ПУ САМУ ШИЮ фраз. Повністю; достатньо; дуже багато. «*a m'iasa bu'lo pu 'samy 'šuyi*» [CzW, 34].

ПУСТ ч., реліг. «*п'уст*, -а піст» [Горбач, 478].

ПУСТАКІ мн. Порожністі буді-вельні блоки. «*Рушила будова. І млі-на, і хату будовав Карп з пустакув*» [Плева, НБІН, 4/2018, 20].

ПУСТИ(Й) -а, -е, знев. Такий, що не може мати дітей; бездітний. «*Якщо подружж'я не мало нащадка, найчастіше звинувачували в тому жінку, яку називали зневажливо пустою чи пустогуоном*» [Лабович, НБІН, 1/2012, 14].

ПУСТИЙ ОВЕС ч., бот. «*пустий овес* вівсюг, дичок» [Горбач, 478].

ПУСТИСЕНЬКІ [п'ус'т'іс'ен'к'і] -а, -е. Порожній; незаселений, незаповнений. «*М'усит', з дв'ацит' хат'о'в пустіх стойт, пус'т'іс'ен'к'і'x*» [Арк, 139].

ПУСТО [п'усто] присл. Порожньо. «*До с'ул' п'усто бу́ло*» [Арк, 139].

ПУСТОВАТИ недок. «*пустовати* лежати облогом: *п'оле пусту́йе*» [Горбач, 478].

ПУСТОГУОН ч., знев. Бездітна жінка. «Якщо подружжя не мало нащадка, найчастіше звинувачували в тому жінку, яку називали зневажливо *пустою* чи *пустогуоном*» [Лабович, НБіН, 1/2012, 14].

ПУСТОШКА ж. «пустошка, -и пипка» [Горбач, 478].

ПУТАТИ недок. «пўтати путати, триножити: пўтати кон'а» [Горбач, 478].

ПУТІРКА ж., кулін. «put'irka 'zacierka'» [Cz Atlas, m. 191].

ПУТКАЧАНКА ж. «putkačanka 'podtaczanie na bindudze klocy drewna w wysokie stopy (reje)» [Janiak95, 89].

ПУТКАЧАНЧИК ч. «putkačančyk 'człowiek, który podtacza na bindudze kloce drewna układając je w wysokie stopy, tzw. reje'» [Janiak95, 89].

ПУТКОВЕРНУТИ [путковерну́ти] -у́, -éш, док. Насміятися з когось. «То се́бе л'ічат йак 'іміс' так 'імі, кон то́го... кон путковерну́ти когó» [Арк, 139].

ПУТКОМЕН ч. «putk¹omen 'wnęka pod piecem'» [AGWB VI, m. 154].

ПУТО с. 1. «Уплетяни шнурок, якім путалі ноги натурлівого коня або корови, што білася ногами чи витяга-ла припона» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30]. 2. перен. Дурень. [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ПУТПАЛОК ч. «putp¹alok 'rudrałek'» [Tarn, m. 51].

ПУТПАСАНИ -а, -е. Підпоясаний. «kraikič' čer'vonyju put'pasanu» [CzW, 160].

ПУТПЄЧ ч. «putp¹ec 'wnęka pod piecem'» [AGWB VI, m. 154].

ПУТПЄЧОК ч. «putp¹iečok 'wnęka pod piecem'» [AGWB VI, m. 154]; **ПУТПЄЧОК** «putp¹iečok 'wnęka pod piecem'» [Cz Nosów, 155].

ПУТЦІП ч. «putc¹ip || putc¹ipok 'rząd snopów rozkładanych na raz na klepisku do młócenia cerami'» [Janiak95, 89].

ПУТЧИРУТКА ч. і ж. «putč¹urutka 'pomocnik pasterza'» [Janiak95, 89].

ПУТШИХУВАТИСЯ [путшихувáтис'а] -у́йус'а, -у́йес'а, док. Підготуватися. «Трáбуло путшихувáтис'а до' жнив» [Арк, 139].

ПУТЬ [пут'] -і, ж. Коля; залізниця. «А туді́, пуд пут'...» [Арк, 139].

ПУ-УХ! виг. «пў-ух! вигук проганяти ворону» [Горбач, 478].

ПУХІЕР ч. 1. «пухієрь (воспалительный пузырь)» [Янчук86, 67]; «Пухієрь = пузырь» [Бессараба, 311]. 2. 'rybi rečerz'» [Cz94, 213].

ПУХКАТИ недок. Подавати голос (про пугача). «Пугач сидит в корчові і гуде – —пухкає». Од того назва» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ПУХЛЯТИНА ж. «пухлятіна – опух» [Ігнатюк, 103].

ПУХНЯК [пухн'áк] -á, ч., бот. Гриб подібний до красноголовця (?). «Пухн'акі то тійі так 'і, де ростут красн'укі – так 'і червони, а тійі б 'іли» [Арк, 139].

ПУЧЕ [пўче] -а, с., бот. Брунька. «Пўче одне, а мнўго – пўча» [Арк, 139]; **ПУЧ'Є** [пўчйе] збір. «То пўчйе з бирóзи» [Арк, 139].

ПУЧИТИСЬ [пўчитис'] з ос. одн. пўчиц'а, недок. Розпускатися (про листя на дереві). «Вже дэрво

пучиц'а – шукáй де ї́н:ого мiс'ц'а» [Арк, 139].

ПУЧКА ж., анат. «р'и́шка 'brzu-siec palca'» [Janiak95, 92]; «ри́шка 'opuszka palca'» [Cz94, 213].

ПУЧОК [пучо́к] -чка́, ч., бот. 1. Брунька. 2. Пуп'янок квітки. [Арк, 139].

ПУШКА¹ ж. «р'и́шка 'tylna część łódki'» [Tarn, m. 116].

ПУШКА² ж., бот. «р'и́шка 'pur-chawka chropowata'» [AGWB VIII, m. 361].

ПУШЛІ! виг. «пушл'і! геть (ви-гук проганяти овець, коней...)» [Гор-бач, 478].

ПУШОВ У ЦУГ фраз. Постійно пити горілку. «Тепер то пуд впливом пуольської мови скажуть, што пушов у цуг» [Лабович, НБіН, 3/2021, 28].

ПУЩИЙ [пу́шчий] -а, -е. Нічим не заповнений (про посуд); порожній. «Вз'ала́ мiсочку и по'шлá и прихóдит с пушчойу» [Арк, 139].

ПХЕЛКА ж. «пхелка, -и блішка» [Горбач, 478].

ПЧЕЛЯР ч. Бджоляр; пасічник. «Ишли́ над ополóнку над Буг і там бáтюшка святiв вóду а пчелярi йшли і старáлися набрáти водi, мéї свячó-ної водi, бо то покропiти пчóли» [Ігнатюк, 83]; **ПЩЕЛЯР**. [Лабович, НБіН, 2/2019, 30].

ПЧОЛА ж., ент. «пчóла і пщó-ла – бджола» [Ігнатюк, 103]; **ПЩО-ЛА** «пщчóлá, -и бджола» [Горбач, 478]; «пщчóла 'бджола'» [АУМ, к. 110]; «Я десь недавно читав, што коб повстало кiльо меду треба коб пщола одвiдала три мiльйони квіток» [Савчук, НБіН, 1/2004, 23]; **ПЩОЛІ** мн. «Pszczoly rozmnożaju-

ccie» [TG, 213]; **ПЩУЛА** «pšćula» [Kuraszkiewicz, 149].

ПЧЎЛНИК ч. «pšćilnyk (tj. ul)» [Kuraszkiewicz, 154].

ПШЕВАЖНЄ [пшевáжн'е] присл. Переважно. «То сц'ина, по-пол'ску кáжут', пшевáжн'е на бéрегах тих óзерах там» [Арк, 140]; «Ал'е пшевáжн'е м'ин'áйт [руки, тримаючи вінця над молодими]» [Арк, 140]; **ПШЕВАЖНІ** присл. «пшевáжн'і переважно» [Горбач, 478].

ПШЕВЯСЛО с. «przewiąsło 'пе-ревесло для в'язання снопів'» [Пель-цова, к. II].

ПШЕКРЕНЦІТИ [пшекрен-ціти] -це, -цеш, док. Перекрутити; сказати неправильно. «Мóже, трóхе пши'крéнце, бо йуж дáвно <...> тим йезiка н'е уживáл'ис'ми» [Арк, 140].

ПШЕНИЧНИСКО с. «pše'nyš-nysko „pole po pszenicy'» [Cz03, 379]; **ПШЕНИЧНИСЬКО** «[пшенiчнис'-ко]» [Арк, 140].

ПШЕННИЙ -а, -е. Пшеничний. «А якiї пироги – пшенниї, / Щоб були короньки клiйниї» [Рижик, 265].

ПШЕПРАШАМ [пшепрáшам] виг. Перепрошую; вибачте. «[А сундука від молодой коли везли?] Вс'о рáзом. Агá! Пшепрáшам, н'е. А вжé сундук – то вжé на дрúг'и ден' од молодóйї йiéде перезвá» [Арк, 140].

ПШЕПЮРЕЧКА ж., пестл., орн. Перепілка. «Ой дожалi ми житонько, дожалi / I з-под межи пшепюречку вигналi» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 49].

ПШЕРВА [пшérва] -и, ж. Пере-рва. «А бáт'ушка дав таку́йу стóн-шку і сказáв, коб вона́ булá бес пше́рви [при нiй]» [Арк, 140].

ПШЕСЦЄРАДЛО с. «пшесц'є-
ра́дло, -а / простѹн'а, -і
прости́рало» [Горбач, 478].

ПШЕЦЄЖ [пшэц'эж] част.
Адже. «Багáто курóв ни бу́ло, бо
пшэц'эж колхóзу⁶ в нас не^и бу́ло»
[Арк, 140].

ПШЕШЦІРАДЛО с. «*pšes'c'i-
radło* 'prześcieradło samodzielne do
nakrywania słomy lub siennika w łóž-
ku'» [Cz Nosów, 153].

ПШИЄНЬЦЄ [пши́ен'ц'е] -а,
с. Прийняття та частування гостей;
офіційний прийом. «Зна́чит, пооб'є-
да́ють (пши́ен'ц'е тако́йе)...» [Арк,
140].

ПШИКАТІ недок. Говорити по-
польськи. «*Jak to moja baba Dunia
kazala: —O, uže —przykajel, swojoho
jazyka ne znajel*» [Ко́сцiewicz, НБіН,
1/2022, 28].

ПШИНЦЄ с., пестл. Пшоно.
«Насипав пшинця і ще под колі́нця /
налів води́ці з бистро́й крини́ці»
[ТПУПІ, 166].

ПШИПАДАТІ [пшипада́т'і] 3
ос. одн. пшипада́йе, недок.
Визначена кількі́сть для виконання
плану (по-датку). «Збо́жа
пшипада́ло – ку́л'ко гекта́р, ту́л'ко
ме́три^і жи́та (здати)» [Арк, 140].

ПШИПОМІНАЦЬ [пшипом'і-
нац''] -ам, -аи, недок. Пригадувати.
«Тэ́раз му́ше пшипом'інац'» [Арк,
140].

ПШИСКРИНОК ч.
«*pšyskrynok* 'drewniany podłużny
schowek przy ścianie kufra lub
skrzyni'» [Cz94, 213].

ПШОДОВНІК ОХРОНИ ч.
Громадський агроном. «Бив ще
пшодовніком охрони, розвозів навози,
контрактовав збуоже, свіні, вюов

ці́лу контра́кцію в Геесі» [Макси-
м'юк, НБіН, 3/2018, 17].

ПШОНО с. Просо. «Сту́па та-
ка́я бу́ла – рука́ми тре́ба бу́ло гри́-
мати, бі́ти ка́шу з пшо́на» [Ігнатюк,
29].

ПЩОЛА ж., ент. «*пщо́ла*
'бджола'» [АУМ, к. 110]; «Я де́сь
неда́вно чита́в, што ко́б повста́ло
кі́льо ме́ду тре́ба ко́б пщо́ла
одві́дала три мі́льйони кві́ток»
[Савчук, НБіН, 1/2004, 23]; **ПЩОЛИ**
мн. «*Pszczoly rozmnożajucie*» [ТГ,
213]; **ПЩУЛА** «*pšćula*»
[Kuraszkiewicz, 149].

ПЩОЛОВОД ч. Бджоляр, па-
січник. «Купу́ємо воск у пщоловоду́в»
[Савчук, НБіН, 1/2004, 23]; **ПЩО-**
ЛОВУ⁰Д. Те саме, що ПЩЕЛЯР.
[Лабович, НБіН, 2/2019, 30].

ПЩОЛЯРСТВО с. Бджільниц-
тво. «Пщоля́рство то́ було
тради́цій-не зяна́ттє украї́нців,
то́же на Під-ля́шии» [Паб'ян,
НБіН, 3/2020, 16].

ПЩУЛКІ мн., ент. Бджілки.
«Ой гуду́ть пщу́лки, гуду́ть, / Вжэ́
Ма́рысю мы́сли ба́руть...» [Бесса-
раба, 252].

ПЬОЛУН ч., бот. «*rół'un* 'pio-
łun; *Artemisia absinthium*'» [Cz94,
214].

ПЬОН ч. «*róp* 'sznurek z
ciężarkiem do wyznaczania pionu'»
[AGWB IX, m. 456].

ПЬОНОВО присл. Вертикаль-
но. «А то є та́кій кій – назива́ється
по-про́сту – круже́лка. Ї́дьон па́тійк
про́сто а дру́ги пьоно́во та́ко
вткнью́-ни» [Ігнатюк, 62];

ПЙОНОВО «Допі́-ро в тим
[патикові] що пйонóво дзю́р-ка і
вкла́дається та́кій по́тјос, же́б
куде́лю зроби́ти» [Ігнатюк, 62].

ПЬОРУН ч. «*p'or'un* 'piorun'» [Cz94, 214].

П'ЮРКА [пйурка] *мн., бот.* Не-великі перетинки у деяких видів гри-бів під шапинкою. «*Л'іт'н'у'юу во'дó-йу зал'івáйу* [зелениці] *i-i тiмi пйур-ками зи спóду, а наверх чáпкоу*» [Арк, 140].

П'ЮРКО с. Пир'інка. «*Ой як на морі п'юрко й утоне, / А синій камень наверх випливе, / То тогди братик в гостину приде*» [ВЗФ, 367].

П'ЮРО с. «пйуро, -а перо, пір'-іна, пишок, шпiнь пташиного пера» [Горбач, 474]; **ПЮРА** *мн.* «*А у сокола молоді пюра*» [ВЗФ, 375]; «*Є й у сокола золоті п'юра а у павонькі коси*» [ТПУПІ, 228].

П'ЯВКА *ж.* 1. «*На Підляшші цю тварину звать найчастіше, як і в літературній мові – п'явкою*» [Лабович, НБiН, 2/2020, 29]. 2. «*У селах гміни Чижі словом п'явка окреслюють також шпильку для волосся у вигляді двозубчастой вилочки (польською – *wsówka*)*» [Лабович, НБiН, 2/2020, 30]. 3. *перен.* «*П'явкою назветься також людину, яка використовує інших, кровопивцю: впiвся як п'явка в скуору – скажуть на Підляшші*» [Лабович, НБiН, 2/2020, 29].

П'ЯДЬ *ж.* Віддаль між великим і середнім витягнутими пальцями руки. «*Сьвіняка годовалі 2 рокі і тогди, каже, солоніна на п'ядю*» [Григорук, НБiН, 6/2017, 20]; **П'ЯДЯ** *ж.* «*p'jad'a* 'piędź'» [Cz94, 210].

П'ЯНИ В ДОМІНО *фраз.* Дуже п'яний. [Лабович, НБiН, 3/2021, 27].

П'ЯНИЦЯ *ж.* Алкоголік. «*Wuon zaúsze мене застаúлаú, kob ja*

jomu samohonki pryniuos – pjanycia була straszna» [TG, 208].

П'ЯНИ ЯК БЕЙЛА *фраз.* Дуже п'яний. «*П'яни як бейла, напiвся як бейла – хоч што то той (тоє) бейла – так і не знаєм*» [Лабович, НБiН, 3/2021, 28].

П'ЯНЮГА ч. і *ж.*, згруб. «*пйан'уга, -и п'яниця*» [Горбач, 474].

П'ЯСКОВНИЦЯ *ж.* «*pjaskovnyca* „miejsce, gdzie kopią piasek“: *pjaskuvnyca de kup'ajut' pys'ok*» [Cz03, 381].

П'ЯСЬЦЬ *ж.* Кулак. «*p'asć cy kułak*» [Kuraszkiewicz, 156].

П'ЯТІДЕСЯТНИЦЯ *ж., реліг.* «*Patides'atnyc'a* 'Zesłanie Ducha Świętego; Zielone Świątki'» [Dudek, 193].

П'ЯТА *ж.* 1. П'ятá ноги. 2. «*p'at'a* 'pięta u pług'a'» [Tarn, m. 52]. 3. «*p'at'a* 'tylna część łódki'» [Tarn, m. 116]. 4. **П'ЯТА** *ж.* «*p'iat'a* 'ucho u kosy'» [Tarn, m. 59].

П'ЯТАК ч. Кладка з п'яти снопів. «*a ov'es, jačm'eń w p'atak'i stav'ajetće*» [Kuraszkiewicz, 156].

П'ЯТКА *ж.* «пйáтка, -и дозема штабка від заду плугового дишля сан-ки» [Горбач, 474].

П'ЯТЬ *ж.* «*p'iat'* 'piędź'» [Janiak95, 88].

П'ЯТЬОРКА *ж.* П'ятий день тижня – п'ятниця. «*tam* 'bude čet'verk / *čy tam* 'p'iatórka / *čy tam* sere'da» [CzW, 45].

П'ЯТЬЦАЛОВИЙ -а, -е. Такий, що завтовшки 5 цалів (1 цаль = 2,54 см). «*no i treba trača / žeby po'rizaú / na p'iatca'love* 'bali» [CzW, 46].

П'ЯТЯНКА ж., реліг.

«Богослу-жіння відбуваються тут на —П'я-тянку» (10 неділя після Великодня)» [НБіН, 6/2010, 27]; «У П'ятянку, тобто у 10-у п'ятницю після Велико-дня, коли на могилках службу за дідів-прадідів служать...» [Гаврилюк, НБіН, 4/2007, 41].

П'ЯЩИСТИ [пйашчісти] -а, -е. Про ґрунт зі значною домішкою піс-ку. «Навколо ґрунта так'її пйаш-чісти» [Арк, 140];

П'ЯСЧИСТИЙ [пйасчістий]. «У нас зимл'а пйасчіс-та» [Арк, 140].

Рр

РАБАЯ ж. Кличка кобили. «[Jak nazywają konie?] / to *iak* / *iak* *χto naz've* / *iak* *χto naz've* / *rozumajite ie* // *i łysa i ra'baia*» [CzW, 57].

РАБЕНЬКИЙ -а, -е. «рабѣн'кий зозулистий, сіменатий: *рабѣн'ка кúрица*» [Горбач, 479].

РАБИЙ -а, -е. 1. «рабúй білочервоний; білочорний ([про] масть тварини)» [Горбач, 479]; **РАБИ** «*raby* 'róžnobarwny'» [Pelcowa02, 71]. 2. «вісповатий: *на йомú чорт сім кúп горóху змолотúу*» [Горбач, 479].

РАБИНА ж., бот. «*rab'yna* 'jarzab pospolity zw. Jarzębina; Sorbus aucuparia L.'» [Pastusiak, 81].

РАБОТИНС с., збір. «Работине = веснушки на лицѣ» [Бессараба, 312]; **РАБУТИНС** «*Рабутіне бúде на тва-рóві*» [Бід, 345].

РАБУЛЯ ж. Кличка корови. «*ku'rovu... łysa / stru'kata / to ra'bulu*» [CzW, 57].

РАБУНКИ мн. Грабежі; грабування. «*Кілька літ тривалі всякі напади і рабункі*» [Плева, НБіН, 3/2017, 26].

РАГУЛЬКА ж. «*Kobiety i dziewczęta zebrawszy się na wybranym miejscu, biorą się za ręce i robią koło zwane —ogrodeml (horod), a jedną spomiędzy siebie wpuszczają we środek, której dają nazwisko Rahulka*» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 30].

РАДА ж. «Радá = совѣтъ» [Бессараба, 312].

РАДІ БОГА незмін. Уживають для співчутливого підсилення запита-ння. «*rad'i boha / rawlinka / šo s tu'boju s'taloša?*» [CzW, 161].

РАДНІНКА ж. «*radhinka* 'derka, nakrycie na konia'» [Cz94, 214].

РАДНО с. 1. «*radn'o* 'kołdra'» [AGWB VI, m. 109]; «раднó, -а ряднина» [Горбач, 479]; **РІДНА** *рідьон*, мн. «*рідна – рядна*» [Ігнатюк, 104]; «*рідна*» [Ігнатюк, 104]. 2. «*radn'o* 'prześcieradło samodziałowe'» [AGWB VI, m. 107]. 3. «*radn'o* 'derka (nakrycie na konia)'» [AGWB IX, m. 450]. 4. «*radn'o* 'płachta (na trawę)'» [Cz Atlas, m. 126]; «*radno* 'радюга для носіння трави'» [Пельцова, к. III; Pelcowa02, 71]. 5. «*radno* 'płachta do siania zbo-ža'» [Pelcowa02, 71].

РАДОК ч. «радо́к, -дка́ низка, разок коралів» [Горбач, 479].

РАДУГА ж. Райдуга. «*r'aduha, kruh takij, kazut ze z mora ścah'aje v'odu*» [Kuraszkiewicz, 156]; «*радуга* 'райдуга'» [АУМ, к. 355].

РАДЮГА ж. 1. «рад'ýга, -и дер-га накривати коня» [Горбач, 479]. 2. «*rad'uha* 'płachta (na trawę)'» [Cz Atlas, m. 126].

РАДЮШКА ж. 1. «*rad'uška* 'prześcieradło samodziałowe'» [AGWB VI, m. 107]. 2. «*rad'uška* || *red'uška* 'derka (nakrycie na konia)'» [AGWB IX, m. 450]. 3. «*rad'uška* 'płachta (na trawę)'» [Cz Atlas, m. 126]; **РАДУШ-КА** «*raduszka*» [Пельцова, к. III].

РАЗ¹ [раз°] числ. Один (під час рахування). [Арк, 141].

РАЗ² [раз°] спол. Якщо. «*Живé [сестра] при нив'іс'ц'і, при сінов'і, нив'істка добра, добра. Раз° г'лад'іт'... раз г'лад'іт', то добра, ше ї трúдно пошукáти такéйі.* [Арк, 141].

РАЗГАРАКІ [разгарак'і] -ák, мн. Дерево чи гілка з роздвоєнням. «Разгарак'і в короваї» [Арк, 141].

РАЗДВА [раздв́а] присл. Дуже швидко. «Зоста́вс'а без н'ічо́го, а́л'е раздв́а о́жен'івс'а і з́арас т́у́таї́ дом тако́ї ма́л'ен'к'і́ї до́м'ік поста́в'і́в» [Арк, 141]; «Приїжджіє, раз-два т́еплого хомут́а вно́сить до ха́ти» [Ігнатюк, 39].

РАЗІВКА ж., кулін. «разівка – разове борошно» [Ігнатюк, 103]; **РАЗУ^ОВКА** «разу́вка» [Ігнатюк, 103].

РАЗНИЦЯ ж. «разни́ця'а 'різни-ця'» [АУМ, к. 93]; **РУЗНИЦЯ** «руз-ни́ця'а» [АУМ, к. 93]; «Po jich widno, szczo jim bez raznyci – czy polak, czy bilorus, czy ukrajinec» [НБіН, 3/2002, 13].

РАЗНО присл. По-різному. «Ворожилі разно» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4].

РАЗОВАТИ недок. «razow'aty 'bronować'» [Tarn, m. 124].

РАЗОВЕЦЬ ч., кулін. Хліб із борошна грубого помолу. «риw bulki x'liēba / ra'zovca ta'koħo» [CzW, 149].

РАЗОВИ(Й) -а, -е. Грубого помолу (про борошно). «Давній хліб пеклі́ з разо́вої му́кі» [Ігнатюк, 69]; **РАЗОВИ** «raz'ovny 'o chlebie, mace'» [Cz Nosów, 155; Cz94, 214; Арк, 141].

РАЗ У РАЗ присл. «Разура́зь = постійно» [Бессараба, 312].

РАЙБАК ч., кулін. ? «Вони [учні] мусилі дові́датись як називаються колісьні страви, нп. каплун, галушкі, шупеня, кулі́ш, подполомикі, райбак, оладкі» [НБіН, 2/2009, 14].

РАЙКАЮТЬ недок. «райка́ют' 'кумкають' (про жаб)» [АУМ, к. 344].

РАЙКО [ра́йко] -а, ч., обряд. Старший боярин. «Ра́йко, бо на́ра́йав д'і́вкy» [Арк, 141]; «raik'o 'swat (staršy meżczyzna, który idzie w swaty z kawalerem)'» [AGWB VII, m. 293; Janiak95, 93].

РАЙКОТИТИ недок. «райко́ти-ти – квакати (про жаб)» [Ігнатюк, 103].

РАЙОК ч., обряд. «Відбувалася зустріч батьків наречених у присутності спеціального посередника. Це був одружений чоловік (подекуди два), який на Холмищині звався дружба, староста, сват, а на Підляшші – дивоснуб, райок, староста, сват» [Б, 286].

РАЙСКІЯ ДВЕРИ мн. «Райскія двэры = царскія врата, инопостась» [Бессараба, 312]; **РАЙСЬКІ ДВЕРІ** [ра́йс'к'і двэ́р'і. «Оно́ ст'іна́ та́йя [в капличці], так шо іко́ни, но так нимá, коп Ра́йс'к'і двэ́р'і бил'і, н'е, так кру́гл'ін'ко, йак то́го...» [Арк, 141].

РАКОМ присл. «Ра́комъ = на четверенькахъ» [Бессараба, 312]; «Від назви цієї тварини виникла цікава форма **раком**, яку вживається у значенні прислівника. Значить вона: низько нагнувшись, упершись руками в землю, на колінах. Почуємо в регі-оні: **лізті (лізти) раком, ставаті, стояті (ставати, стояти) раком** та більш грубе: **поставіті (поста-вити) когось раком**» [Лабович, НБіН, 2/2020, 30].

РАКУВКІ мн., бот. Давній сорт яблунь. «Билі всякі яблика і груши: димовкі, капаненкі, маранчукі, **ракув-кі...**» [НБіН, 2/2016, 7–8].

РАЛІТИ недок. «Ралити = перепахивать поле послѣ вспашки на зябь» [Бессараба, 312].

РАЛО с. «Рало = сукъ – толстая вѣтвь, удушая отъ ствола» [Бессараба, 312].

РАМЕНИК ч. «ра¹меник ‘кажан’» [АУМ, к. 336]; **РАМЕННИК** «ram¹eńnik ‘nietoperz’» [Tarn, m. 175]; **РАМСНИК** «ram¹eńnik» [AGWB V, m. 41]; **РАМІ^ЕНИК** [Лабович, НБіН, 6/2016, 36].

РАМЕНЬО с. «rameń'o ‘ramię’» [Cz94, 214].

РАМЕНЯ мн. Плечі до ліктів. «ram¹eńa» [Kuraszkiewicz, 156].

РАМСНЬ¹ ч. «ram¹eń ‘pasek rzemienny do spodni’» [AGWB IX, m. 478]; «ram¹eń ‘rzemienny pasek’» [Karabowicz, 147]; **РАМІНЬ** «рамін’, -ён’a ремінь» [Горбач, 479].

РАМІ^ЕНЬ² ч. «ram¹ień ‘krzemień’» [Cz Nosów, 155].

РАМСНЮХ ч. «ram¹eńux». Те саме, що РАМСНЬ¹. [Karabowicz, 147].

РАМІННИЙ -а, -е. «рамінний ремінний; рамінни п’аски ремінні посторонки» [Горбач, 479].

РАМІННИК ч. «ram¹innuk ‘pasek do spodni’» [Tarn, m. 36].

РАМІОНЧКА [рамійончка] вж. у спол. сл. НА РАМІОНЧКА [на рамійончка] незм. Спосіб крою сороч-ки. «Сорочки шили на рамійончка з свойого полотна» [Арк, 141].

РАНДАК ч. «Залежно від локальних особливостей, спідниці на Холмищині та Підляшші мають багато назв: хвартух, кратівка, бурка, пугуля, рандак тощо» [К-В, 179]; «А взагалі всі смугасті спідниці називали раніше —рандаками», вони мали бага-то спільного з аналогічними —анда-раками», —бурками», поширеними на Волині

та Поліссі» [К-В, 184]; «ран-дак – спідниця виткана з вовни в кольорові вузькі смуги або одного кольору, одностайна, не облямована» [Ігнатюк, 103].

РАНДАКА ж. Різновид спідниці. «Булi теж пугулі, інші називали рандака а інші пугуля, алі то така сама спудниця» [Ігнатюк, 59].

РАНИШНИЙ [rán'ishnij] -а, -е. Такий, що стосується ранку. «Рán'ish-не молоко» [Арк, 141].

РАНИЙ -а, -е. «ранний ранній: рán'ни ципен'ата у майови пше-важн'е» [Горбач, 479].

РАНЬО [rán'o] -а, ч. Ранок, досвіток. «Пос'ід'ат, може, год'іну там чи дв'і до рán'a і тоді вже над рán'ом молодуйу везут» [Арк, 141].

РАНИЮЛЬКО присл. Раненько. «Oj moja miła Rahulko, / Wstań barzo raniulko» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 31].

РАНИЮТКО присл. Те саме, що РАНИЮЛЬКО. «ońi rańutko // no tyko deń zrobyfse // iuš ran ie» [CzW, 215]; «Ранютко, як ще вонó ісходім [тоді сонце грає]» [Бід, 341].

РАПА ж. «r'apa || ч. rap ‘żwir’» [AGWB IX, m. 467].

РАПТОМ [раптом] част. Лише, тільки. «Рáптом двац'ат к'іломет-рув в одну стóрону; Повийіжж'ел'і, пувмірал'і – рáптом три господарі на ц'ілу гул'іцу» [Арк, 141].

РАПЧИК ч. «r'arčuk ‘pies pstrej maści’» [Cz Atlas, m. 141].

РАТА ж., будів. «Щоденно різали трачку на міру, на т.зв. —ратил. <...> Рата мала переважно триста метрів» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

РАТАЙ ч. 1. «Ратай = др. рускій = пахарь» [Бессараба, 312];

«**ра́тай**, -а орач» [Горбач, 479]; «**ра́тай** і **ратай** ‘орач’» [АУМ, к. 312]; «*Ба-чит же він далеко / Як Ратай в поле йдуть*» [Рижик, НБІН 2/92, 13]. **2.** Найнятий орач [Арк, 141]; «*Ой ра-таю ратаю / Чом так рано в поле йдеши*» [ТПУПП, 85].

РАЦУВАТИ *недок.* «*рацувати – говорити, обсуджувати*» [ТПУПП, 306]; «*Нехай говорат нехай рацують аж по цілому світу / Я тебе любів любіти буду як ружовую квітку...*» [ТПУПП, 227].

РАЦУХ *ч., кулін.* «*rac¹ux ‘placek z mąki pszennej (greczanej) smażony na oleju’*» [Cz Atlas, m. 43]; **РАЦУХИ** *мн.* «*рац¹ухи і гриц¹ухи – оладки*» [Ігнатюк, 103]; **РАЦУХІ** «*na¹ koładu¹ muśit¹ buty racu¹chi // hr¹by // <...> se¹lec¹:i /¹ryba*» [CzW, 70].

РАЦУШКІ *мн., кулін.* Зменш. до РАЦУХ. «*na¹ koladu¹ tylko pšy¹nučnyx¹ ra¹cuškiw¹ nas¹mažat¹*» [CzW, 29].

РАЧЕЙ [ра́чеї] *присл.* Правильніше. «*Почува́йу дуже добре, ра́чеї почувáйуц¹:а всі перева́жно правосла́вними, а́ле украї́нц¹ами*» [Арк, 141].

РАШКА *ж.* «*r¹aška ‘okrągłe niskie naczynie z drewnianych klepek z dwoma uchami używane w gospodarstwie, szaflik’*» [Cz Nosów, 155]; «*r¹aška ‘szaflik’*» [Janiak95, 93; AGWB VI, m. 179]; **РЯЖКА.** «*Ряжка = лохан-ка для помой*» [Бессараба, 312].

РАШОТНІК *ч., бот.* «*raš¹otník // reš¹otník ‘maślak sitarz’*» [AGWB VIII, m. 363].

РВАТИ *недок.* «*рва́ти, -рву микати [коноплі]: рва́ти матеркі́*» [Горбач, 479].

РДЗЕНЬ *ч.* «*rzeń ‘twardziel, wewnętrzne słoje drewna pod bielem’*» [Cz94, 214].

РЕБОВАТИ [ребова́ти] *3 ос. мн.* ребова́л·и, *недок.* Вербувати; агітува-ти їхати на заробітки. «*В сороковом рокóви¹ йа пої́ хав у ша́хти – так і́е то рéбова́ли йі́ехати*» [Арк, 141].

РЕВЕНДЮГА *ж.* «*rewenduha ‘wada płótna polegająca na tym, że jest ono rzadsze przy jednym boku’*» [Cz94, 215].

РЕВІЗІЯ *ж.* «*ревізі́я, -і обшук*» [Горбач, 479].

РЕВТИ *недок.* «*ревт¹у ревіти: коро́ва реве́ а́л’бо мучі́т*» [Горбач, 479].

РЕДНЯНКА *ж.* «*redńanka 1. ‘prześcieradło samodzielowe’; 2. ‘prześcieradło z płótna’*» [Cz94, 214].

РЕДЬКА *ж., бот.* «*r¹ed’ka // r¹et’ka ‘gorczyca polna; Sinapis arvensis L.’*» [Pastusiak, 81]; **РЕТЬКА** ‘ognicha; Sinapis arvensis’» [Cz Atlas, m. 112]; ‘chwast polny o żółtych kwiatach’» [Cz94, 214].

РЕДЬОХА *ж., бот.* «*red¹oħa ‘ognicha; Sinapis arvensis’*» [Cz Atlas, m. 112]; **РЕДЮХА** «*red¹uxa ‘chwast, gorczyca polna; Sinapis arvensis’*» [Pel-cowa02, 66]; *rediocha* [Pelcowa02, 71].

РЕДЯ *ж., бот.* «*r¹ed’a ‘ognicha; Sinapis arvensis’*» [Cz Atlas, m. 112].

РЕЗУХА *ж., бот.* «*rezux¹a // razu-x¹a ‘turzyca’*» [AGWB VIII, m. 382].

РЕЗЬНІК *ч.* «*reźń’ik ‘rzeźnik’*» [Cz94, 215].

РЕЙТКА *ж.* «*rejtka ‘w krosnach: drabinka używana przy nawijaniu osno-wy na nawój’*», – *oї v*

reŕtki nabŕwała, to bude dobre iŕło» [Cz94, 214].

РЕМІЗА ж. «У 1980 роках весільну забаву поступово почали переносити з хати до так званої ремізи, клубу, або до намету» [Лабович, НБІН, 5/2014, 33].

РЕМНЕНЬКО присл., пестл. Ревне. «Кинулася зазулею, на каліні сїела; / Почала ковати, ремненько плакати» [Житецькій, 301].

РЕМЬОНО с., анат. «*rem'ono* 'ramię'» [AGWB V, m. 27].

РЕНТА [рента] -и, ж. Пенсія. «Не було ренти» [Арк, 141]; «*Staryji szczeniwijszy jak molodyji — bo majut rentu, zapewniony byt, a molodyji szczo? Mni'ho bez roboty*» [УнП, 68].

РЕНЦИСТ ч. Пенсіонер. «12 господару^о в оно в нашум селі^е остало, а то всьо ренцисти» [УнП, 82]; «Був такий час, що село було переповнене людьми, а тепер просто пусте — самі ренцисти і кількох молодших господарів» [НБІН, 1–2/95, 3].

РЕНЧНЕ присл. Робота, виконана своїми руками. «І так возуле всьо робилося ренчне» [Ігнатюк, 41]; **РЕНЧНС** «*рѣнчнѣ* — *ручно*» [Ігнатюк, 104]; «Всьо ренчне, всьо ренчне, ни було жадної крайзегі, ниц» [Ігнатюк, 71]; «*рѣнчн'ѣ* ручно, руками: *матич-койу пригрибати картопл'и*» [Горбач, 479].

РЕПЕТА ж. «*repeta* — добавка» [Ігнатюк, 104]; «А як ми їхали, / Горя ми не знали, / Бо нам [тих, що виселяли на західні землі Польщі] по дорозі / Репету давали» [ВЗФ, 370].

РЕСКИ мн. «*r'eski* 'kablaki do noszenia siana'» [AGWB V, m. 56].

РЕТМАН ч. «*retman* 'starszy fli-sak odpowiedzialny za transport tratew'» [Janiak95, 93].

РЕХКАТІ недок. Подавати голос (про жаб-кумок). «Весною короту рехкают» [Лабович, НБІН, 3/2017, 35]; «*рехкают* 'кумкають' (про жаб)» [АУМ, к. 344].

РЕХОТАТИ недок. «*рехотати* шкрехтати, рахкати, [скрекотати]: *жаба рехоче*» [Горбач, 479].

РЕЧКА ж., бот. «*rečka* 'gryka; Fagopyrum Mill.'» [Pastusiak, 81; Pelcowa02, 71]; «Не завжди сядают [бджоли] на речку, бо як нема спадзі, то не сядают» [Паб'ян, НБІН, 3/2020, 16].

РЕШЕТО с. «*reŕeto* 'sito z duzy-mi otworami do przesiewania zboza, rzeszoto'» [Cz Nosów, 156; Cz94, 214].

РЕШКІ мн. (?). «Вийшла Маніч-ка за вороточка розсипала риешки» [ТПУПІ, 130].

РЕТ [р'ет] -а, ч. Ряд. «*П'ерви р'ет, напим'ер, роб'иш твйазду — об'ич'ейка одна*» [Арк, 141].

РЖА ж. «*rza* 'rdza'» [Cz94, 216]; **РЖЄ** «[рж'є]» [Арк, 141].

РЖИСЬКО [ржис'ко] -а, с. Вижате житне поле; поле з-під жита. [Арк, 141; АУМ, к. 319]; **РЖИСКО** с. «*rzyŕsko* 'ŕciernisko zytnie'» [AGWB VIII, m. 313]; **РЗИСКО**. Поле з-під жита і пшениці. «*z'itne i pseń'icne pole to rzyŕsko*» [Kuraszkiewicz, 156].

РЖИТ недок. «*rzyt* 'o koniu: rzy', — *kuoń rzyt*» [Cz94, 216].

РЖИЩЕ с. «*rzyŕŕe* (-sko) 'bruzda'» (?) [Tarn, m. 126].

РИБАК ч. «*rybak*, -а рибалка» [Горбач, 479].

РИБОЛОВ ч., орн. «Риболов то рибу, що в воді, ловит» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

РИГАТІ недок. «*ryhatí* ‘wymiotować’» [Cz94, 216; [AGWB V, m. 93].

РИГІ мн. «*ryhi* ‘wymiociny’» [Cz94, 216].

РИГОВІНИ мн. «*ryh'oviny* ‘wymiociny’» [AGWB V, m. 94]; **РИГУВИНИ** «*ryhuw'ynu* ‘wymiociny’» [Janiak95, 94].

РИД ч. «рид, -у шар укладених снопів» [Горбач, 479].

РИДЗ «[рідз] -а, ч., бот. Гриб рижик; *Lactarius deliciosus*» [Арк, 141; Горбач, 479; Лабович, НБіН, 5/2017, 38].

РИДЮГА ж., бот. «*ryduha* ‘chwast; *Sinapsis*’» [Janiak95, 93].

РИЕЗВИЙ -а, -е. Сміливий; безцеремонний; швидкий. «Як я була молодая, то я була риезва, / Не давалася просити, сама на х... лізла!» [Петручук, НБіН, 2/2009, 40].

РИЕПНІЦЯ ж., евф., анат. Сідниця. «Є й ще інакши синонім, котори приводіт нам на думку скрип'єне, видаване всякіх звукув. То – риепніця» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

РИЖИ -а, -е. «*rižji* – рудий» [Ігнатюк, 104]; «*rižij* рудий» [Горбач, 479].

РИЖКИ мн., бот. «Грибами називали тільки —правдивки» (білий гриб), решту видів – —губами». —Губи мали ще й власні назви: масляки, бабки, козирки (червоноголовці), сивульки (сироїжки), курячі ножки (лисички), баранячі голови,

підпеньки, голубки, синяки, рижки...» [Бор, 111, 114].

РИЗОХА ж., бот. «*ryzoza* ‘turzyca; *Carex acula*; ostra trawa rosnąca na bagnach’» [Cz94, 216].

РИЙ ч. «*ryj* ‘ryj świni’» [Cz94, 216].

РИКОВІСКО с. Пора парування оленів. «А у вересні то саме риковіско елені. Єлень склікає самиці» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 26].

РИЛІК ч. «*rylik* ‘daszek czapki’» [Cz94, 216].

РИЛО с. «*rylo* ‘ryj świni’» [AGWB V, m. 67].

РИЛЬ [рил'] -а, ч. Лопата для скопування грядки. [Арк, 141].

РИНКИ мн. «Існували різноманітної форми —ринки з однією чи двома ручками-держакими для смаження» [К-В, 224].

РИНОК ч. «*rynok* ‘targ’» [AGWB VII, m. 255].

РИНШТОК ч. «риншток – стік» [ТПУП, 306]; Ринва (?). «Пошов до ринштоку / В ринштоці умивсе / За маршалка впросівсе» [ТПУП, 114].

РИПАЧИНЄ с. «*rypaczyne* ‘pole, z którego zebrano rzepę’» [Cz03, 381].

РИПУХА ж. «*rypucha* || *ripucha* ‘ropucha’» [Janiak95, 93].

РИСКА [ріска] -и, ж. Менша частина земельної ділянки. «Ну і то все так ‘її булі назван’а [урочищ], кáжда, е, риска булі інáчеї названá» [Арк, 142]; **РІЕСКА** [p'ieska]. «Ріеска то йак по́ле [поділене] на три час'т'і, то одна – ріеска» [Арк, 142].

РИСОВАНКИ мн. «Лисанки за технікою виконання поділяються <...>. Існували також —рисованки: на природному тлі яйця малювали

кольоровими фарбами різноманітні орнаментальні мотиви» [К-В, К, 276].

РИХВА ж. «*ry'xva* 'pierścień żelazny na końcu piasty'» [Cz94, 216].

РИХТИК присл. Прямо; якраз. «...А вона чаїлась-чаїлась, а нарешті обома ногами як скочила на його, і рихтик однею ногою поза вовком, а пупом на вовка» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

РИЦ ч., бот. «*rys* 'rydz (gatunek grzyba)'» [Janiak95, 94; Cz94, 216].

РИЧ ч. «*ryč* 'ryj świni'» [AGWB V, m. 67].

РИЧКА ж. «*ричка*, -и потічок» [Горбач, 479].

РИШОТКА ж. «*ришотка*, -и рушта у кухонній печі» [Горбач, 479].

РИШТОВАНЄ с. 1. «*ryštovańe* 'podkład pod stóg z dragów'» [AGWB VIII, m. 325]. 2. «*ryštovańe* 'strych w stodole'» [AGWB VIII, m. 319].

РИЯК ч. «*ry'ak* 'ryj świni'» [AGWB V, m. 67].

РІВНЄ присл. «*рівне* – *ревно*» [Ігнатюк, 104].

РІЄДКО присл. «*рієдко*» [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5–6, 21].

РІЄЗКА ж. «Знає чом саме так називається *різка* (поле) – бо колись там, де тепер ліс, був лужок...» [НБіН, 5–6/2002, 52].

РІЄПУЛУСКА ж., орн. «*Рієпулуска* = пт. р'їполовь» [Бессараба, 312].

РІЄЧ ж. «*Рієчь* = *вєчь*» [Бессараба, 312].

РІЖКИ мн. «Дуже цікаве є також домашнє устаткування й умеблювання підляської хати: <...> столи на —*крижаках*» <...>»,

*дерев'яні відра, помийниці (так звані —*ріжки*)*» [К-В, 242; цитата з рукопису І. Ігнатюка].

РІЖНИЙ -а, -е. Різний. «Як збиралися дівчата в хаті [на вечорницях], то *ріжною* роботою займались...» [НБіН, 5/2000, 36].

РІЗДВЯНАЯ КОЛЯДА ж., реліг. «*Rīdzvān'aia Kolāda* 'wigilia Bożego Narodzenia (24 XII / 6 I)'» [Dudek, 194].

РІЗКА ж. «*різка* – *різка* (міра землі)» [ТПУПП, 306].

РІЗКА ж. Довга частина поля. «Що й вислала жати в нидилю святу / Заказала жати *різку широкую*» [ТПУПП, 183].

РІЗОХА ж., бот. «*Різеха* = *осока р'зунь*» [Бессараба, 312].

РІХВА ж. «У дорозу чоловіки вибиралися з палицею – —*кольбою*». Вона була загнутою вгорі. На нижній кінець набивали металеву обручку – —*ріхву*» [ІК-В, 204].

РОБАК¹ [робак] -а, ч. 1. ент. Личинка хруща. 2. «*Робакъ* = *червякъ*» [Бессараба, 312]; «*Дирк'і* [в картоплині] *й'аг* би *робакі* поробіли – *то пир'їй*» [Арк, 142]. 3. «'gąsienica, larwa motyla'» [Cz94, 215]. 4. «'dżdżownica; Lumbricus'» [Cz94, 215].

РОБАК² ч. «*rob'ak* 'wełniana spródnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

РОБАЧИЦЯ ж., ент. «*Робачиця* то муха, што сядала на м'ясо» [Лабович, НБіН, 4/2019, 31].

РОБАЧКІ мн., бот., перен. Бруньки. «З берози *робачкі* зривали <...> і тоже *красилі* [яйця]» [Лабович, НБіН, 3/2013, 31].

РОБАЧЛІВИЙ [робачл'івий] -а, -е. Червивий. «*Віскочн'і* [гриби] *пшеважн'е робачл'іви*» [Арк, 142].

РОБИТИ *недок.* «rob^{lyt} rub^{ye}-ty ‘robić (masło)’» [Cz Atlas, m. 144].

РОБОТНИК [робóтн'ік] -а, ч. 1. Робітник. «Ужé до нас даваї пудхó-дити тійї робóтн'ік'і йїхн'і; [рабóт-н'ік]. Отакійє бїл'і рабóтн'ік'і» [Арк, 142]. 2. «rob^{otnik} ‘dawny robotnik dworski otrzymujący zapłatę w naturze’» [AGWB VII, m. 232].

РОБОЧИ¹ [робóчи] -а, -е. 1. Працьовитий. 2. Призначений для виконання робіт. «Булó вóс'ем кон'éї робóчих, а четвéро молодїх» [Арк, 142].

РОБОЧИ² [робóчи || робóчїї] -ого, ч., субст. Робітник. «Тут робó-та така́а билá – там арт'éл' на Голов'éц'ку, і-і шїл'і так'їе мари-на́рк'і, то ш робóч'іх ту́л'ко билó» [Арк, 142]; **РАБОЧИЙ** «рабóчий, -ого робітник» [Горбач, 479].

РОБУ⁰ТНОЧКА *жс.* Працьовита дівчина (жінка). «Легунь ваш сынь, легунь, / Наша дочка робуот-ночка» [Янчук86, 113].

РОВЕР [рóвер] -а, ч. Велосипед. «Берé рóвер і йїде там над Бух» [Арк, 142]; «Бу⁰н барзо мну⁰го читав всякіх газет, му⁰г ровером поїхати до Бі^ельська по газету, як у Гайнувці не било» [УнП, 75]; **РОВІР**. «rowir – “rower”» [Гаврилюк, НБіН, 1/2002, II].

РОВЕРКО [ровéрко] -а, ч. Малий велосипед. «А́л'е дивл'ус'а – вун тим ровéрком пудїїж:áїе до мéне» [Арк, 142].

РОГ ч. «На відміну від труби рог (в південно-східній зоні – руг, риг) корови повсюдно уживали пастухи овець» [Мац, 99].

РОГАЛЬ ч., кулін. «рога́л', -а рогалик, бублик» [Горбач, 479].

РОГАТА МОТИКА *жс.* «Сапали картоплю —плескатою мотикою, а копали —рогатою» [Бор, 108].

РОГАТИ -а, -е. Сучкуватий. «То ще видурнюються. Полїна кусок рогатого всадят в постелю і кия положат, завінут у пелюху, якую латку» [Лабович, НБіН, 5/2018, 30].

РОГАТКА *жс.* «Наконець хозяинь, надѣвъ старинную четырехугольную шапку (рога́тку), беретъ свою жену и “розводитъ танецъ”» [Янчук86, 79].

РОГИ *мн.* 1. «r^{ohy} || r^{ohyi} ‘zęby wideł’» [Cz Atlas, m. 192]. 2. «ро́гї, -ўў ріжки, витесані на передніх кінцях полудрабків збіжжевих возових драбин: ро́гї на дручкóви драбї-ни» [Горбач, 479].

РОГОВИК ч. «рогові́к, -а пошивальний сніпок гузиром вниз [колоссям уверх]» [Горбач, 479].

РОГУЛЬКА [рогу́лка] -и, *жс.*, обряд. 1. Пісня-веснянка. «Бул'ї весновїїї так'їїї спец'їїя́л'ни пис'н'ї – вс'о, вс'о надворї вихóдил'ї спивáл'ї, рогу́л'к'ї так нáзва» [Арк, 142]; «На півночі Підляшшя пісні, які співали від Великодня до Провід, називали —рогульками, —гульками, —огулька-ми, очевидно, тому, що виконува-лися вони на розі села» [Рижик, 260]; «Рогульки співали протягом тижня, від Великодня до Провод» [Рижик, НБіН 1/93, 20]. 2. **РОГУЛЬКІ** *мн.*, кулін. Прикраси в коровай у вигляді прямих рогів; шишки для короваю. «Дубїни [учні цього н.п.] зробілі фільм про колїсьне весїле, а Вуорля [учні з цього н.п.] про випіканє коро-вая, такого нетипового, бо зо спецї-альніми

—рогулькаміл» [Лабовіч, НБІН, 1/2009, 4].

РОГОЖА [рогóжа] -і, ж. Мішкови́на. «Дошч пада́йце, а вони не ма́ут н'іц, онó мишкóм так'ім з рогóж 'і накрíйуц':а, о» [Арк, 142].

РОДЗАЙ «родзáй: в родзáйу офйáри ніби, щось ніби, в роді» [Горбач, 479].

РОДЗЕНСТВО [роз'ёнство] -а, с. Близькі родичі; родина. «Йіх бу́ло сéмеро в та́та роз'ёнства» [Арк, 142].

РОДИК ч., змениш. Невеликий рід. «Сто́лік низенькі родик ма́ленькі вся і́е родино́нька» [ТПУПП, 129].

РОДИНИ мн., обряд. «На дру́гий-тре́тій день бу́ли —одві́дки або —родини́. Одві́дували поро́діллю жі́нки-сусі́дки, родички́» [Б, 282].

РОДІЛЯ ж. 1. «род'і́л'а, -і поро́ділля, поліжи́ще» [Горбач, 479]. 2. «ро́діля – родити́лька» [Ігнатюк, 104].

РОДІННИЙ -а, -е. Рідний; там, де народився. «uže 'tóta pry'vezla me'ne do mi'iey ro'din:yї yu v'iosk'i» [CzW, 144].

РОДІТЕЛІ [род'і́т'ел'і] мн. Бать-ко і мати; батьки. «Тепéр в́же, зна́йце-те, так зроб'і́л'і род'і́т'ел'і – закасо́-вуйут правосла́вну в'і́еру» [Арк, 142].

РОДОВІТИЙ [родов'і́тиї] -а, -е. Народжений у цій місцевості; корінний. «Ну йа кно́р'і́д'с'ка родов'і́та – бат'к'і́ і та́то с Кно́р'і́д, ма́ма» [Арк, 142].

РОЖА ж., меди́ц. Почервоніння шкіри, переважно на нозі. «Ту́ю ро́жу спáлювали, возьму́ть льо́ну і кладу́ть на но́гу, і спáлють ту́ю ро́жу» [Ігнатюк, 70].

РОЖДЖЕСТВЕНСЬКИЙ -а, -е. Різдвяний. «...До́бре ба́бка вмíла співа́ті і знала мно́го пі́снюв ро́жджественські́х» [Гаврилюк, НБІН, 5–6/2001, 3].

РОЗБІРАТИ *недок.* 1. Готуватися до сну, знімаючи верхній одяг. «rozbiratí 'rozbierać się (do snu)» [Cz94, 215]. 2. **РОЗБИРАТИ** «ро́зби-ра́ти патро́шити: розби́рати свин'у́» [Горбач, 479].

РОЗБРОНТАТИ *док.* «ро́з-бро́нтати (ні́тка) розплутати» [Горбач, 479].

РОЗВАЛКОВАНИЙ -а, -е. Розкачати за допомогою валка. «Робі-мо кно́ти з ні́ток, беремо́ три ні́тки і со́чимо і́х до купи, воску́ємо і́х, вклада́ємо кну́от до розва́лкованого воску́, звíваємо́ його́, зно́в кача́ємо і вихо́дít свí'ча» [Савчук, НБІН, 1/2004, 23].

РОЗВАЛЮШКІ мн. Розвалені будівлі, зруйновані. «Жи́лі вони́ ча́сто в ха́тах-ро́звалюшка́х» [Плева, НБІН, 1/2019, 30].

РОЗВЕРНЯНИ [розвэ́рн'ани] -а, -е. Зруйнований. [Арк, 142].

РОЗВИДНЮЄ *недок.* «ро́звíd-н'у́йе / свíта́йе дні́е» [Горбач, 479].

РОЗВИНЧАТИ *док.* Анулювати шлюб. «Я во́люся тисьо́нц да́ти / Ни́ж тебе́ ро́звинчати́» [Ігнатюк, НБІН, 3/99, 32].

РОЗВИЯХИ мн. «ро́звйáхи, -у́й вія́шки [мотовило] на́кладати мі́тки» [Горбач, 479].

РОЗВІРКА ж. «rozwirka 'rozwora'» [Tarn, m. 100]; **РОЗВЎРКА** «ро́звў́рка – розво́ра» [Горбач, 479].

РОЗВІТНИЙ -а, -е. Розумний. [Лабовіч, НБІН, 5/2022, 38].

РОЗВОДИТЬ ТАНЕЦ *фраз.*

Розпочинати танці на весіллі дочки чи сина. «Наконець хозьяинь, надгъвъ старинную четырехугольную шапку (рогáтку), береть свою жену и —розводитъ танецъ» [Янчук86, 79].

РОЗВОРА *ж.* «rozvora 'rozwora, drąg łączący przednią część wozu i tylną» [Cz94, 215].

РОЗГЛЯДИ *мн., обряд.* «Якщо сватався хлопець з іншого села, родичі молодої їздили до нього в розгляди» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 37].

РОЗГОВІНИ *мн.* Великодне снідання. «Na rozhowiny śpieszyli się wszyscy do swych chałup. Wyposzczeni, bieglіśmy z cerkwi do domu» [Sawczuk, НБіН, 2/2010, 15].

РОЗГОВЛЯТИСЬ *недок.* Насам-перед з'їдати визначену страву. «[На великодній сніданок] rozhowlaliś tym jajciom» [НБіН, 2/97, 36]; «Rozhowla-tyś oczywiście jajkiem, potem była sól, chleb, kielbasa, szynka, paska» [Saw-czuk, НБіН, 2/2010, 15].

РОЗГОВОР [розговóр] *-у, ч.* Мовлення. В нас тута, йа знайу, так... так і мйáхк і н'їбито розговóр — слухал'і, пришл'і... о» [Арк, 142].

РОЗГОН *ч., кулін., жарт.* Те саме, що ВИШИБАЛА. [НБіН, 4/2022, 30].

РОЗГАРАКА *ч. і ж., знев. 1.* Той, що при ходьбі широко розставляє ноги. [Лабович, НБіН, 4/2022, 33]. **РОСКАРАКА** «roskar'aka 'słup pionowy żurawia studziennego» [AGWB VI, 111].

РОЗГАРАЧИТИ *док.* «Як хтось іде, широко розставивши ноги, — розгарачів ноги» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

РОЗДВО *с., реліг.* Різдво. «То кáжут, корóва отéлице, то як дієв... бáба пріде, ну то буде телушка. А як мужчіна, то бичóк... [Це на Різдво?]. То не на Роздвó, óно на Кóляду в нас» [Бід, 346]; **РІЗДВО** «Rizdv'o 'Boże Narodzenie (25 XII / 7 I)'» [Dudek, 194]; **РУЗДВО** «Ruzdv'o» [Dudek, 194; CzD, 163]; **РОЖЕСТВО** «Rož:e-stv'o || Rožžestv'o» [Dudek, 194].

РОЗДЗЯВА *ч. і ж.* «Роздзява = ротозьй» [Бессараба, 312]; **РОЗЬДЗЯВА** і «розьдзіава (ротозьй)» [Янчук86, 69].

РОЗДОБУТИ *док.* «роздобути постарати» [Горбач, 479].

РОЗЕХУДНИК [розехудник] *-а, ч., бот.* Розхідник плющовидний; Glechoma hederacea L. «Отепёр вже не покажý розехудник, бо тепёр вже йогó нимá. Вун цвитé тóже жóвтим цв'ітом, вун на зимл'і, вун так і нивил'ичин'к'і... Вун так, йáт би росхóдиц':а» [Арк, 142].

РОЗЖАРТИ *док.* «rozžartí 'roz-raic'', — rozžartí oh'oń» [Cz94, 215].

РОЗИЙТИСЯ [розийтис'а] *док.* Розлучитися. «А одна [дочка] тутай на вйóсци живé, розишлáс'а з мужи-кóм» [Арк, 143].

РОЗИХУДНИЧОК [розихудничок] *-чка, ч., бот.* Зменш. до РОЗЕ-ХУДНИК. [Арк, 143].

РОЗКАЗ *ч. 1.* «рóзказ — приказ» [Ігнатюк, 104]; «Прийшов рóзказ іті, мобілізація, всіх забира́ти до вўойсь-ка котóри здóльни булі служіти» [Ігнатюк, 49]; «Вудйсько наїхало, / Та-кий розказ дало, / Жеб за дві години / Всьо село вибралось» [ВЗФ, 369]. **2.** Відомості, повідомлення. «Во треба kob buli lude pokazanu —

jich życie, szczo wony roblat, jakijś rozkaz buw» [УнП, 70].

РОЗКАЗИ *мн.* Розповіді. «*Як приходів до мого діда на вечуркі, то нам, дітям по 6–7 літ, було барзо цікаво послухати його розказув*» [УнП, 75].

РОЗКАЛІЄ *с.* «розка́л'л'е, -а болото» [Горбач, 479].

РОЗКАПУСТІТИСЯ *док., оказ.* (?). «*Ти капусти моя розкапустилася / Ти дівчино чорнобрива та й розпусти-лася*» [ТПУПП, 262; Филімонюк, НБІН, 2/2007, 39].

РОЗКИДЬ *ж.* «ро́зкид': **орати на ро́зкид'** орати в розгін» [Горбач, 479].

РОЗКОБЛЯНИ || **РОЗКУМБЛЯНИ** *-а, -е.* Розкуйовджений, розпатланий. «*Русалка розкобляна з́араз говорілі, во́лоси розку́мбляни*» [Бід, 343].

РОЗКОВЗНАТИ *док.* «розкоў-зна́ти, -а́йу розгнуздати» [Горбач, 479].

РОЗКОШМАНІЙ *-а, -е.* «розко́шмані́й розку́дйовджений» [Горбач, 479].

РОЗКУВАТИ *док.* Розтати, розморозити. «*Як Михайло закує, то Микола розкує*» [Рощенко, НБІН, 4/95, 28].

РОЗКУДЛАТИ *док.* «розку́длати розку́дйовдити» [Горбач, 479].

РОЗЛАДОВУВАТИ *недок.* Розвантажувати. «*Розладовували вагони*» [Максим'юк, НБІН, 1/2018, 34].

РОЗЛІЧИТИСЬ *док.* Оплатити послуги. «*Ти ни думай моя мила і ни журися / Єсть у мене карболіни я й розлічуся*» [ТПУПП, 200];

«*Розліч'ів-с'а, здав пос'у'ел', ода́в то́йе обу́т':е*» [Арк, 143].

РОЗЛОЖИТИ *док.* Розвести (вогнище). «*Молодая молодицьо, / Вийди до нас на улицю, / Розложи купальницю*» [Рижик, 262].

РОЗМАЇТИЙ [розмаї́тиї] *-а, -е.* Різний, різноманітний. «*Розмаї́ти иту́к'і до́казувал'і; [рузмаї́тиї]. Ту жи́е, е-е, з рузмаї́тих сторо́н*» [Арк, 143]; «*Парували куждо́го хло́пця з дівчиною і спива́ли до дні ці́лу нуч розмаї́тих писе́нь*» [Ігнатюк, 31].

РОЗМАЇТО *присл.* Різноманітно. «*А в нас розмаї́то то бува́ло*» [Ігнатюк, 79].

РОЗМОВИСТИЙ *-ая, -еє.* Такий, що любить розмовляти; говіркий. «*Ой чия то капуста головистая / Ой чия то дивчинонька розмовистая*» [ТПУПП, 260].

РОЗМОЛЯНИ *-а, -е.* Такий, що молиться. «*Фанас притакував все комісарові, бів йому браво і дівівся в його як розмоляна баба в ікону в церкві*» [Плева, НБІН, 3/2018, 9].

РОЗМЯР *ч.* Розмір. «*Мусили і́хати в ліс, дёрва навозі́ти, розмя́ру мнє́й-вє́нцей тако́го, на який ро́змяр ма́ли будова́ти ха́ту*» [Ігнатюк, 42].

РОЗОБРАТИ [розобра́ти] *-беру́, -берє́ш, док.* Зрозуміти. «*А вона́ гово́рит по-ру́с'к'і і ху́тко – йа то́же не розберу́, о што хо́д'ит, не поїму́ што*» [Арк, 143].

РОЗОРА *ж.* «roz|ora 'rżysko'» (?) [Tarn, m. 127].

РОЗРИВКА *ж.* Розважальний відпочинок. «*І такую́ мілі ба́бі розри́вку на полі́*» [Ігнатюк, 51]; **РОЗРИВКИ** *мн.* «*Розривок нема, для того вся молодьож втикає до*

міста, а zostались недобітки, як то гово-ряться на вйосці» [Лабович, НБіН, 5/2009, 12].

РОЗРОБЛЯТИ *недок.* «розробл'яти гасити: розробл'яти вапно» [Горбач, 479].

РОЗРУШНИК *ч.* «Розрушник, значит досочка пуд ногою, котора ворошила цілого ковротка» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13].

РОЗСТАЙНИЙ *-а, -е.* Перехресний. «Кам'яний хрест на розстайних дорогах у селі Воскреничі-Великі» [НБіН, 2/2014, 33]; **РОСТАННІЙ** [ростан':ій]. «Шос' далá там <...> і сказáла на ростан':у дорóгу задоптáти» [Арк, 144].

РОЗСТАНЬ *ж.* Віддаль. «Вогні відкотились на розстань біля 400–500 метрів від мене» [Киризиук, НБіН, 1–2/2005, 48].

РОЗТОЛОПА *ч. і ж., знев.* «розтолопа, -и дурень, [телепень]» [Горбач, 479].

РОЗУМАК *ч.* Дуже розумний. [Лабович, НБіН, 5/2022, 38].

РОЗХОДИТИСЯ *док.* «розходітис'а розкричатися» [Горбач, 479].

РОЗЧИНА *ж.* «розчúна, -и замішане [розчинене] тісто, [закваска для тіста]» [Горбач, 479].

РОЗЧИНИТИ *док.* «розчиніти, -н'у, -ниш замісити тісто» [Горбач, 479].

РОЗШАБРОВАНІ *-а, -е.* Розкручений; розікрадений. «А і вуоз уже розшабровани, хтось одне колесо одкрунув, взяв і забрав» [Плева, НБіН, 1/2019, 19].

РОЗШАХРУВАТИ *док.* Роздати, не ошаджуючи. «Був коровай як віко, а де ж його подіто? / Друж-

бонько розшахрував, на родиноньку роздав» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 30].

РОЗЬДЗЯВІТІ ГУБУ *док.* «Розьдзявити губу = раскрыть ротъ» [Бессараба, 312].

РОКИТА *ж., бот.* «рокúта, -и / лозúна (верболіз) лозина на кошики» [Горбач, 479].

РОЛЬНИЦТВО [рол'ніцтво] *-а, с.* Сільське господарство. «На рол'ніцтв'і цілий час бив» [Арк, 143].

РОПА [ропá || рóпа] *-і і -и, ж.*
1. Сік з квашеної капусти. **2.** Кислува-тий напій із житнього хліба. **3.** Продукт перегонки нафти. «От з Б'еларус'і до нас же ш привóз'ат і сигарéти, і-і сп'ірт, і вóтку, і-і сол'á-ру – то значит рóпу, так йак ми називáйем» [Арк, 143].

РОПУХА *ж.* **1.** «ропúха, -и ропуха» [Горбач, 479]; «Безхвоста земневодна тварина з горбкуватою слизовою шкірою в селах ім. Чижі це ропуха. Вона в зілі живе, гідка така, сіва – характеризують її старші жителі села Збуч» [Лабович, НБіН, 3/2017, 36]. **2.** перен. «Ропуха – це та-кож зневажливе окреслення жінки. Старая ропуха – скажуть у Збучі про некрасиву, немолоду жінку» [Лабович, НБіН, 3/2017, 36].

РОСА [рóса] *-и, ж.* **1.** Краплі води, що осідають на поверхні землі та рослин, коли тепле повітря стикається з охолодженим. **2.** Випари на шибці вікна у теплій кімнаті. «Шос' то йа потрóху знáла шó то рóсу брál'і з о'кна... » [Арк, 143]; «росá нашлá на шібу» [Горбач, 479].

РОСЦЯ *ж., змени.* Роса. «Чи ти милий сніжком припав чи ти

росіцьою / Чом не ходіш коли любіш сія гуліцьою» [ТПУПП, 212].

РОСІЯ [рós'їа] -і, ж. 1. Росія (РФ). 2. Радянський Союз. 3. Україна як складова частина Радянського Союзу. «І то пої́їхав до Рóс'її... на Вкраї́ну... то там... Вї́бачте, шо так кажú – до Рóс'її... на Ук... на Украї́ну» [Арк, 143].

РОСКІДЧАНИ [роск'ідчани] -а, -е. Такий, шо не тримає свої речі в порядку. [Арк, 143].

РОСКОВИРАТИ док. «Росков'їрати = разбаловаться, испортиться» [Бессараба, 312].

РОСКОТОРХАНИ -а, -е «Роскотóрханы = сь растрепанними волосами» [Бессараба, 312].

РОСОЛОК ГРУШОВИЙ ч., кулін. «Господиня наварит росолку грушового, кісєлю, такое всьо посне» [Лабович, НБІН, 2/2013, 36].

РОСОХА ж. «ros'oxa 'słup pionowy żurawia studziennego'» [AGWB VI, m. 143]; **РУСОХА** || **РУШОХА** «rus'oxa || ruš'oxa 'słup pionowy żurawia studziennego (rozwidlony u góry)'» [Janiak95, 94].

РОСПАЛИТИ ОГОНЬ док. «*rospality oh'oń* 'rozpalić ogień'» [Cz Nosów, 156].

РОСПЕРЕНЬКІ мн., ткац. 1. «*rospereńki* (tylko w pl.) 'w warsztacie tkackim: nakładka na płótno do utrzymania jego stałej szerokości podczas tkania'» [Cz94, 215]. 2.

РОСПІРЕНЬ-КІ с. «*rospír'eńki* 'poziome beleczki łączące staciuw krosien'» [AGWB IX, m. 428].

РОСПІРКІ с. «*rospír'ki* 'poziome beleczki łączące staciuw krosien'» [AGWB IX, m. 428].

РОСПІРНЄ с. «*rospír'n'e*». Те саме, що РОСПІРКІ. [AGWB IX, m. 428].

РОСПЛУГА [рóсплуга] -и, ж. Відорана скиба землі; борозна. «Кол'іс' йак кúн'ми ора́л'і, то карто́хл'у в рóсплугу к'ідал'і» [Арк, 143]; **РОС-ПЛУГА** «*r'ospłuha* 'bruzda'» [AGWB VIII, m. 305]. (Пор.: «*r'ospłuha* 'rzysko'» (?) [Tarn, m. 127]).

РОСПОЛОЖЕНИ [росполóжени] -а, -е. Розташований. «*Éта вйóска, л'їет не в'їеду ку́л'ко – трїста чи штїриста – билá росполóжена над^т рикóйу Нáрвойу*» [Арк, 143].

РОСПОЛОЖИТИСЬ [росполóжїтис'] -у́с', -ес'а, док. Розташуватися, розміститися. «*И тут нїмец росполóжївс'а за рикóйу*» [Арк, 143].

РОСПУСТА [роспúста] -и, ж. Неслухняність; неповага до давніх звичаїв і старших людей. «*Тепér ус'út-ко недóбре – вел'їка роспúста пушлá*» [Арк, 143].

РОСТЕЧА ж. «Ростéча = ростепель, распутица» [Бессараба, 312].

РОСТИЦЯТИ док. «Ростї́цяти = пороспихивать, размѣстить» [Бессараба, 312].

РОСТЛУМАЧІТИ [ростлума́ч'їт'ї] -у, -иш, док. Пояснити. «*Йак запита́йус' бат'ушк'і, то бат'ушка ростлума́ч'їт, бо ѝе так'їїе слова́ [церковнослов'янські] і не пон'їма'їеш*» [Арк, 144].

РОСТЯТИ док. «ростїати (разрубить)» [Янчук86, 69].

РОСХОДІТИСЬ [росхóд'їт'їс'] недок. Мовити, визначаючи націо-

нальність. «Йежел'і росход'іц':е о народ'овос'ц'і україн'ску, ну то там ужé за Б'ел'ск до Черéмухи', то там ужé українц'і» [Арк, 144].

РОСХРІЄМЯНИ -а, -е «Росхрїє-мяны = съ растегнутымъ воротомъ рубашки или платья» [Бессараба, 312].

РОСЯНО присл. «Росяно́ = большая роса» [Бессараба, 312].

РОТСТВЄНІК [р'отств'ен'ік] -а, ч. Родич. «А вже тійі, котóри вже... ротств'ен'іки', йат би родина, то їде с тїм покоїн'іком', а вже тійі л'уде, так'її чужїїї, ворóчайуц':а додóму» [Арк, 144].

РОХКАТИ недок. «р'óхкати хрюкає: свін'а р'óхкає» [Горбач, 479].

РОХ-РОХ-РОХ виг. Звуконаслідування голосу коротів – кумок. «Я їх [коротів] не бачила, трудно їх обачи-ті, бо вони оно у воді^е все ввечери рох-рох-рох кричат» [Лабович, НБіН, 3/2017, 35].

РОЧНІК [р'óчн'ік] -а, ч. 1. Уродженець певного року. «Йа sóрок др'уг'і р'óчн'ік; Муї найстáршии син, е, sóрок четвэрти р'óчн'ік» [Арк, 144]. 2. Порядковий числівник, що указує на рік народження. «Йóго брат то бив с тїшчу див'яц':óтого р'óчн'іка» [Арк, 144].

РОЧНЯК ч. «Рочняк (річне жереб'я)» [Лабович, НБіН, 1/2017, 24]; «ročń'ak 'roczne źrebię'» [Cz94, 215; AGWB V, m. 50]; **РУЧНЯК** ч. «ručń'ak 'źrebię roczne'» [Janiak95, 93].

РОЧОК ч., змени. Рік. «А я руту й а скошу м'яту позжинаю / Я ще замуж не пуйду з рочок погуляю» [ТПУПШ, 263].

РОШТ [рошт] -а, ч. 1. Горище в хліві. «rošt 'wyszki'» [Tarn, m. 17]; «Подас'і солóму на рошт; [руш'т]» [Арк, 144]; «rošt 'strych w stodole'» [AGWB VIII, m. 319]. 2. «rošt 'żelazne pręty paleniska w kuchni'» [AGWB VI, m. 160]; **РУШТА** «ruš'ta 'żelazne pręty paleniska w kuchni'» [Cz94, 215].

РОЩИНА ж., кулін. «roščyna 'rozczyn, mąka zmieszana z wodą, z której tworzy się ciasto chlebowe'» [Cz Nosów, 156; Cz94, 215]; «r'oščyna 'zakwas'» [AGWB VI, m. 169; AGWB V, m. 2].

РОЩИНІТІ док. «roščyniti 'rozczynić (np. chleb)'» [Cz94, 215].

РУБАТЄ с. «rub'até 'ścierka'» [CzS, 130].

РУБАШКА ж. «рубáшка, -и / сорóчка, -и сорочка» [Горбач, 479]; «rub'aška – bluza» [Janiak95, 94]; «М'усила б'ути [молодому] рубáшка ну і б'іл'ійó сп'удн'е, о» [Арк, 144].

РУБЕЛЬ ч. 1. Грошова одиниця Росії. 2. «рубéл', -бл'á рубель притис-кати сіно, снопи на возі» [Горбач, 479]; «rub'el 'drag do przyciskania siana na wozie'» [Janiak95, 94; Cz94, 215; AGWB VIII, m. 332].

РУБЛИЩЕ ч. Рубль (карбованець). «Дали троячище, / він думав що рублице» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 36].

РУБОТНИЙ -а, -е. Працьовитий. «perš to by'ua takaia so'bie žy'vaia 'diēřyna // i ru'botna» [CzW, 204].

РУВНЯК ч. «руўн'ак, -а оберемок сіна» [Горбач, 480].

РУВНЯНКА ж., обряд. Букет із колосків для освячення. «Po przebraniu przepiórki ze zżętych snopków

zboża wybierano kilkadziesiąt najładniejszych kłosów, które miały stać się równianką, kwiatką do poświęcenia dniu Uspennia Bohorodycy w cerkwi» [НБіН, 4/2011, 29].

РҮГ ч. «рҮг, рогá / кҮл'ша, -и закривлене доверху переднє закінчення полудрабка збіжжевої драбини для притримування снопів» [Горбач, 479].

РУГАЛІ [ругал'і] -ів, мн. 1. Рога-чі для виймання горщиків з печі. 2. *обряд*. Гілка з відростками як прикраса у весільній коровай. [Арк, 144].

РУГАТИ *недок.* Сварити; лаяти. «Мати ругала дочку і просила, коб покінула пана» [НБіН, 3/2010, 41].

РУДИЙ -а, -е «Рудый = рыжий» [Бессараба, 312].

РУДОЄ с., *прикм.* «рудойе небілене (полотно): рудойе полотно» [Горбач, 479].

РУЖА ж. 1. *бот.* «рҮжа, -и мальва (Althaea rosea)» [Горбач, 479]; «r'uzha 'róza (roslina)» [Janiak95, 94]. 2. *медиц.* «r'uzha 'róza (choroba)» [Janiak95, 94; Cz94, 215].

РУЖАНЕЦЬ [ружáнец'] -а, ч., *реліг.* У католиків: шнур із кульками для підрахування кількості проказаних молитов. «ружáнець – чотки» [Ігнатюк, 104]; «Дол'удна и до тáнц'а и до ружáнц'а» [Арк, 144].

РУЖНЄ *присл.* «рҮжнє – різно» [Ігнатюк, 104].

РУЖНИ -а, -е. «рҮжни – різний» [Ігнатюк, 104]; **РУ^ОЖНИ** «рубҮжни» [Ігнатюк, 104].

РУЖНОЦВЄТНИ [ружноцв'єтни] -а, -е. Різнокольоровий. «Кáжди дайє в҆же и плáхту до

цѣркви, такҮйу йáктó в перебóри, йáк то ми звáлі кол'іс', ружноцв'єтни ї гóжи» [Арк, 144].

РУЗВ'ЯЗАТИ [рузв'язáти] - жу́, -áжеш, *док.* 1. Розв'язати те, що було зав'язане. 2. Ліквідувати. «Йáк руз-в'язáли пеге́р, то нам стáли... сказáли йїхати нам дудóму [із заходу та півночі Польщі]» [Арк, 144].

РУЗГА ж. «рузга – різка (зрізаний тонкий прутик)» [ТПУПП, 306]; **РУЗГІ** мн. «Она б'є їх рузгáми / Діти плачут сльозкáми» [ТПУПП, 85; Рижик, НБіН 2/92, 13].

РУЗДВЯНИЙ -а, -е «Рuzдвяный = рождественский» [Бессараба, 312]; **РУЗЬДЗЬВЯНИ** «рузьдзьвяны (рождественский от рuzдво)» [Янчук86, 69].

РУЗУРЕКЦИЯ ж. Дозвіл їсти великодні страви (?). «о // vže ропарукайúт / ропарукайúт i žduť ruzúrekcyú» [CzW, 12].

РУ^ИЗЬНИЙ -а, -е. Різний. «руы-зьныхъ мiстюхъ» [Михальчук, 553].

РУК [рук] рóку, ч. Рік. «В нас ц'іли рук збирáлис' д'івчáта» [Арк, 144]; **РУ^ЕК** «рҮэк» [Житецькій, 304]; **РУ^ОК** [р_у^ок]. «Кáжди ру^ок на Водокрешчѣн'ийе бóса йшла до цѣркви» [Арк, 144]; **РІ^ЕК** [р'_і^ек]. «...Áл'е йе такійї пѣршиї р'і^ек мáли вивести до Рóс'ийї» [Арк, 144].

РУКАВЕЦЬ [рукавѣц'] -вц'á, ч. 1. Малий рукав. 2. «рукавѣць – ворок, трикутна торбинка на сир» [Ігнатюк, 104; Арк, 144].

РУКАВІЦЯ ж. «rukavíca, częściej w pl. rukavíci 'rękawica z jednym palcem» [Cz94, 215].

РУКОЮ **ОДНЯТИ** *фраз.* Знищити погані вчинки; повернути

попередній стан. «Думає, що то таке. Кажут йому – то на певно д'ябол їздит на коньові в ночі. Порадили йому – заби сороку, повісь на стіні у хліві, то перестане. Повісив і як рукою одняло» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

РУЛЦА ж. Рілля. «Бо й на ранньої рулиці / Родить жито, пшениця, / А на пізньої рулиці / Росте куколь митліца» [ВЗФ, 376; ТПУП, 85; Рижик, НБіН, 2/92, 13].

РҮЛЛЯ ж. «рҮл'л'а, -і нива» [Горбач, 479].

РУМНИЙ -а, -е. «*румний* 'рівний'» [АУМ, к. 82].

РУМ-ТАЙ-ТУМ || **РУМ-ТАЙ-ТАМ** виг. Уж. у приспіві до пісні. «Комариха ціли тиждень хліб пекла. / Рум-тай-тум. / Комариха ціли тиждень хліб пекла. Ех, тупчик комар, / Рум-тай-тум, рум-тай-там» [Лабович, НБіН, 4/2019, 30].

РУМ'ЯНОК [румй'анок] -нка, ч., бот. 1. Ромашка. «*rumian'ok* 'rumianek; Matricaria'» [Cz94, 215]; «*румй'анок*, -нку ромашка (Matricaria chamomilla)» [Горбач, 479]; «*rum'ja-nok* || *rum'jenok*» [Pastusiak, 85]. 2. Ромашка лікарська; Chamomilla recutita (L.) Rauschert. «[Що святять?] Шчо несуть? З'іл':а несуть. От нисуть там йакóйе хто ма́йе, такóйе, йакóйе там – румй'анок (зна́йте, шó то румй'анок?)...» [Арк, 144–145].

РУМ'ЯНОК СОБАЧИ ч., бот. «Рум'янок собачи – це в говірі села Збуч назва квітки, яка має дуже неприємний запах (роман собачий)» [Лабович, НБіН, 2/2017, 30].

РУНА ж. «*руна́*, -і засів (перед цвітінням): *руна́* уже *руніт*» [Горбач, 479].

РУНИТИ недок. 1. «Рунити = цвѣсти (о хлѣбахъ)» [Бессараба, 312]; «*рунити* цвісти (про засіви): *жіто руніт*» [Горбач, 479]; «*руніт'* *жі'ето*» [Арк, 145]; «*ру'нит'* 'квітує (про жито)» [АУМ, к. 120]. 2. Виявляти статеву охоту. «Як вже Грумниці, то вовчиця має руно – рунит, то так як собаки коло суки є, то так само і вовкі коло вовчиці» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

РУНО с. 1. «Руно = овечья шерсть» [Бессараба, 312]. «*rup'o* 'wełna zdjęta z owcy', – *z owecki rup'o*» [Cz94, 215]; «*руно*, -а воўна з одн'ейі овечки; *руно́*: перше *руно́* перша вовна з ягниці» [Горбач, 479].

2. «Руно = цвѣтъ на хлѣбахъ» [Бессараба, 312]. 3. **РУНО** с. Подавати ознаки до парування (про вовчицю). «Як вже Грумниці, то вовчиця має руно – рунит, то так як собаки коло суки...» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

РУНТ ч. «Потім продовжують називати стан (або рунт) —*мужицький*||, —*поповський*||...» [Рижик, 254].

РУНЧИК ч. «*рунчык* 'ręcznik'» [Cz Nosów, 153].

РУОВНЯ ч. і ж. Одноліток. «За старим би́ла недоля моя / А за руовньою то й краса моя» [ТПУП, 166].

РУОЗНИ ВИДРІДУПЦІ мн., жарт. «...фривольныя пѣсенки, коломыйки и особенно польскія краковяки <...>, большинство изъ нихъ народъ даже не считаетъ пѣснями, а отзывается о нихъ, что

это такъ себѣ “руозны выдридупци”» [Янчук86, 94].

РУОЛЬКА ж. Рілля. «Не копай руольки, не сіей рутки, – / Нієть кому поливати» [Янчук86, 108].

РУОЧОК ч., змениш. Рік. «Дочка не стерпіла в руочок прилітіла» [ТПУПІ, 60].

РУСАВКА [русáвка] -и, ж., етн. Русалка. «Отó гул'áйт' русавкіє в такú póру» [Арк, 145].

РУСАКИ [русáки] -ив, мн. Православні жителі Підляшшя. [Арк, 145].

РУСАЛЬНИЙ ВЕЛИКДЕНЬ ч. «Особливу силу русалки мали на Зеленому тижні (після зелених свят), який ще називали Русальним Великоднем» [КК, 317].

РУСИНИ мн. Жителі Підляшшя. «Всі русини на Підляссі говорять дуже з протягом, неначе співають своєю мовою» [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5–6, 21]; «Вже надвечір ми приїхали до монастиря, чи намастиря, як звуть його яблочинські русини» [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №3, 25].

РУСІНИ мн. Самоназва однієї із груп підляшуків. «Одни въ отличіе отъ поляковъ называютъ себя просто —русинами» [Янчук86, 65]; «Називáлас'а [ця територія] б'іл'иш Рус'іна, то йа говорú, дл'а тóго така мóва рус'іни» [Арк, 145].

РУСКІЙ [рúск'іі] -а, -е. 1. Російський. 2. [рúс'кіі]. Православний. «А вже рúс'ке Рuzдвó прійде, вже тоді забáва, і комедійка, и вс'о» [Арк, 145]; «v 'ogule 'tutei s tyx te'renuf // teš rus'kíie vyiž'žiēli // z'načy pravos'úavnyii / vyiž'žiēli» [CzW, 205]; **РУСЬКІЙ.**

«'rus'ki x'lop'ci [православні] fše poš'li v 'rušku 'armíiu» [CzW, 174]. 3. Українець. «Кол'іс' бáрзо мн'іго булó рúс'к'іх. Скúл'ко вівиз'л'і...; Мáма то похóдил'і і нїби з рúс'коїи родіни» [Арк, 145]. 4. **РУСЬКА** (порода свиней). «На Підляшші вирощували спеціальну породу свиней —руську», з довгою щетиною, яку заготовляли і вивозили до Німеччини та Анг-лії» [Бор, 110].

РУСПУСТИТИ (вуза) док. «ruspust'ytu (vuz'a) 'wydłużyć wóz'» [Janiak95, 94].

РУСЬКА МОВА ж. Московська (російська) мова. «...Вбівалі їм до голови білоруську і руську (як у нас найчастієй звут – зусієм неправільно – московську мову)» [Лабович, НБіН, 4/2022, 26].

РУСЬКА МОДА ж. «Перебори ткали на території, де проживали українці. Це підтверджується не лише назвою техніки (—перебори», —забори», —прибори»), а й висловлюваннями поляків, які зазначають, що —білі костюми, оздоблені переборами – то руська мода» [К-В, 233].

РУСЬКЕ РУЗДВО [рúс'ке руздвó] -ого -á, с. Відзначення Різдва православними вірянами. «Роб 'іл'і йаг бі то комедійк'і так 'іє – називáл'іс'а приставл'én'ііа, áл'е náчеі не роб 'іл'і, онó на Рúс'ке Рuzдвó» [Арк, 145].

РУСЬКИЙ ПЕТРО ч., реліг. (за юліанським календарем). «Як зозуля докує до польського Петра то буде вчесьна осинь і зимна, а як докує до руського Петра, альбо ще його пере-кує, то довга осинь і тепла буде» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

РУТНЯНЕНЬКИЙ -а, -е, *пестл.* Такий, що з рути. «Як взяв мене за рученьку за винок рутняненький» [ТПУПП, 59].

РУХАЄТЬЦЯ *недок.* «Рухається = всходить, підймається тїсто» [Бессараба, 312].

РУЦЯ *ж.* «руц'а, -і / ручка, -и *дит.* рука» [Горбач, 479].

РУЧАЙКА *ж.* «ручайка, -и *починок, нарядене веретено пражі*» [Горбач, 480].

РУЧИ^ЕЙ *ч.* Струмок. «Почув ручи^ей плач Ганни і хоті^ев юой помогчи» [НБіН, 3/2010, 42].

РУЧИТИ *недок.* Ручатися, завіряти. «Той Бопсман ручив, што то не ми старосту забілі і так осталися живий» [НБіН, 3/99, 16].

РУЧИЩЕ *с., згруб.* «ручище» [Михальчук, 553].

РУЧКА *ж.* 1. «r¹učka 'kulka u kocy'» [Tarn, m. 61]. 2. «ручка чепіги: ручки плуга» [Горбач, 480]; **РУЧКІ** *мн.* «ručk¹i 'rączki u pługa'» [Tarn, m. 54].

РУЧКІ *мн.* «r¹učki || ručk¹i 'racholki'» [AGWB IX, m. 417].

РУЧНИК [ручн'ік] -а, *ч.* Рушник. (у багатьох н.п.); «ручн'ік, -а рушник до рук» [Горбач, 480]; **РЕЧНИК** [речн'ік]. *Марш'елок мав речника вішитий* [Арк, 145]; **РУЧНІК** [ручн'ік]. «ručn'ik 'ręcznik'» [Cz94, 215]; «Йак замуш їде, то все вже трéба билó ручн'ік'ї пов'ес'ит'ї, три ручн'ік'ї пов'ес'ит'ї» [Арк, 145].

РУЧНИЦЯ *ж.* «ручниця – ручка, частина воза, на якій держаться драбини (зкладається на них люшні)» [Ігнатюк, 104].

РУЧНИЩЕ [ручн'ишче] -а, *ч., згруб.* Рушник для витирання рук. «Ої дайте ручн'ишче, абї втёрти носішче. (Весільна пісня)» [Арк, 145].

РЮ^УД *ч.* Рід. «рюудь» [Михальчук, 554].

РЯДНА В СТОВПИ *мн., ткац.* «...І теж ткали рядна в —стовпи», тобто в паси» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 30].

РЯДНО ПЛЕТЕНЕ *с., ткац.* «Серед тканин інтер'єрного призначення окрему групу складають підляські плахти, так зване рядно, виткане геометричними візерунками. Техніка ткання — плетінка, —рядно плетенел» [К-В, 233].

С с

САБАТА *мн.* «*sabata* 'igliwie'» [AGWB VIII, m. 348].

САВЕТ [сав'ёт || сов'ёт] *-а, ч. 1.* Радянський Союз. **2.** Представник радянської влади. «*А йак'іс' сов'ёт кáже: —Мої от'еу ужé сóрок годóв од:айé пл'ани — і не од:ávл*» [Арк, 146]. **3.** Радянські воїни. «*І ослободіл'і його н'іму'і там чи, йа не знайу там... мóже, н'іму'і, мóже ї сав'ету*» [Арк, 146]. **4.** Росіянин. [Арк, 146]. (Див. ще **СОВЕТ, СОВЕТИ**).

САГАН *ч. 1.* «*sagan* 'duży, zwięzony u dołu żelazny garnek do gotowania'» [Cz Nosów, 156; AGWB VI, m. 188]; «*tuhdy nava'ryt / proše c'e / kartofel' sa'gan*» [CzW, 12]; **САГАН** «*sah'an*» [Cz Atlas, m. 150]; «*Były też —buńkil, podobne do —hladyszkił, tylko szersze na górze i miały dwa uszka, coś podobnego do —sahanał*» [НБІН, 5/2008, 14]. **2.** «*sagan* 'niewielki cylin-dryczny metalowy garnek do gotowania'» [AGWB VI, m. 189]. **3.** «*sagan* 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

САГАНІК *ч.* «*sag'ańik*». Те саме, що САГАН-2. [AGWB VI, m. 189].

САГАНОК *ч.* «*saganok* 'mały garnek'» [Cz94, 216].

САДЖАВКА *ж.* «*s'ažafka* 'sadzawka'» [Cz94, 216]; «*sa'žafka bu'ła / z řednej s'torony vo'da v'xodila / a / dru'hoj v'yxodila*» [CzW, 74]; **САЖАВ-КА** [сáжавка]. «*Мóже, шл'і, то бá-чил'і — такá сáжавка вікопана?*» [Арк, 146]; **САЖУВКА** [сáжувка] [Арк, 146].

САДИБА *ж.* «*сади́ба, -и* господарка, обійстя» [Горбач, 480].

САДОВИТИ *недок.* «*садові́ти, -ўл'у, -віш* садити на посаг: *молодуйу йак садовл'ат за стўл, то на кожўх, йек прийдут з винц'у*» [Горбач, 480].

САДОНЬКІ *мн.* «*На північному Підляшші деякі весняні пісні називають ще й досі —садонькіл. Їх співали, коли починали цвісти сади*» [Рижик, 260].

САЖА *ж. 1.* «*сáжа* сáджа» [Гор-бач, 480]; **САДЖА** «*са́жа* 'сажа'» [АУМ, к. 109]; **САДЗА** «*s'aza* 'sadza'» [Cz Nosów, 156]. **2.** «*сáжа, -и* снітий» [Горбач, 480].

САЖЕНЬ *ч.* Міра довжини (з XVIII ст. дорівнював 2,134 м). «*сáжен', -жн'а* сажень: *віс'ім сажон, два сáжні*» [Горбач, 480].

САЖОГОН *ч.* «*sažoh'on* 'kominiarz'» [AGWB VII, m. 243].

САЖОТЬОР *ч.* «*sažot'or* 'kominiarz'» [AGWB VII, m. 243].

САК *ч.* «*sak* 'cieple watowane okrycie dla kobiet, palto'» [AGWB IX, m. 471].

САЛАТОВИЙ [салáтовий] *-а, -е.* Кольору салату (рослини); ясно-зелений. [Арк, 146].

САЛО *с.* «Сáло = свиное внутреннее сало, сдоръ» [Бессараба, 312]; «*сáло — здір*» [Ігнатюк, 105]; «*сáло, -а* сало, солонина: *з кишóк дерте сало; боковóйе сáло, солонина*» [Гор-бач, 480].

САЛЬЦЕСОН *ч., кулін.* «*сал'цесон, -а* сальцесон» [Горбач, 480].

САЛЯ *ж.* Зал; велика кімната. «*Ідуть на сáлю і музикáнти і висільники і там вже бáвляться. Танцують*» [Ігнатюк, 80].

САМЕ ВАЖНИ присл. Найважливіше. «Хати билі маленькі, але саме важни, што нови і недорогіє» [Плева, НБіН, 2/2022, 27].

САМЕ ГЛАВНЕ [са́ме гла́вне] -а, -е, найвищ. ст. Найголовніше. «А са́ме гла́вне, е-е, пун' дав ба́т'ушка – ба́т'ушка втика́йе, а йак без ба́т'ушки жит'и? Дав ти́йклад'...» [Арк, 146].

САМИ БАГАТИ [са́ми бага́ти] -а -а, -е -е, найвищ. ст. Найбагатший. «Це́рква йест в сво́йей м'єйцово́с'т'і – то, мен'і здайе́ц':а, са́ма бага́та вйо́ска» [Арк, 146].

САМИ ЛЄПШИ [са́ми л'є́пши] -а -а, -е -е, найвищ. ст. Найкращий, найвищий (про нагороди). «Ми до-ставал'і са́м'і л'є́пши нагрóди» [Арк, 146].

САМИЙ НАЙСТАРШИЙ най-вищ. ст. «ja kaže je s'amyj najst'aršyj z'odyj» [Kuraszkiewicz, 152].

САМІШНІЄ -ая, -еє. «Покупі-те черевичкі, / Черевичкі самішніє» [Рижик, 267].

САМО присл. Саме в цей час. «Ja sato to'ody» [Jaroszewicz, НБіН, 5–6/93, 33].

САМОБУЙЦЯ ч. Той, хто сам заподіяв собі смерть. «Як утóнице, то топельнік, а як пові'сівсе – то ві'ша-льнік... Самобу́йця» [Бід, 346].

САМОГОНКА жс. Горілка до-машнього виробу. «Wiõñ zaýsze mene zastaùlaù, kob ja jomi samohonki pry-niuõs – pjanycia buła straszna» [TG, 208].

САМОЛЬОТ [самол'óт] -а, ч. Літак. «Аеропляни началі зваті само-льотами» [Плева, НБіН, 2/2021, 20]; «Вже вечор'їе, а тї'їе самол'óти анó ву-у-у» [Арк, 146]; «З сьола ви́халі, бо самолёти барзо летї'єлі,

все бручат і бручат» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 36].

САМОХОД ч. Легковий автомо-біль. «syn na svo'iuõm v'lasnom samo-χodovy dostaφ kraksu v v'ish'niçax» [CzW, 75].

САНКА жс. «sanka 'część pług, na której on sunie po ziemi'» [Pelcowa02, 71].

САП ч. «сап, -у носатина» [Гор-бач, 480].

САРВЕТА жс. «sarv'eta 'obrus odświętny'» [AGWB VI, m. 122]; «ser-v'eta» [AGWB VI, 60].

САРДЕЛЯ [сардél'а] -і, жс., бот. Кормова рослина для годування худоби (?). «Сардél'а тако́йе, ну, з'ел'ó-не, нас'їєн'е йест... Тако́йе, ну, паиш... пáша така́йа билá» [Арк, 146].

САРНА жс. «сáрна, -и серна» [Горбач, 480].

САХАР ч. «saxar 'cukier'» [Cz94, 216].

САХАРИНА жс. Штучний замі-нник цукру. «Цукор? — то сахарину ї'лі, солодили. Такая сахарина, што то по-просту як труцізна: носит по вйо́сці в ключці, закруняну і послі ставіт ключку і витресе, ку'олькі там зерняткув, полічит, ку'олькі їх там дав і циркльоєш, коб склянку засоло-дити тею сахариною» [УнП, 83]; «То посоло́димо (сахаріна кол'їс' бу́ла, сахаріно́йу солоди́л'ї), а тепер цу́кру посоло́димо» [Арк, 146].

САХРАНИ БОГ незм. Застере-ження. «saxra'ni boy 'žeby χto wżaw [молока під час посту] do 'huby / bo to hriχ ne otpruščonyi bude» [CzW, 30].

САЧИК ч. 1. «s^lačyk 'bluzka'» [AGWB IX, m. 469]. 2. «sačyk 'kurtka kobieca'» [Cz94, 216; Karabowicz, 147].

САЧОК ч. 1. «s^lačok 'bluzka'» [Karabowicz, 147]. 2. «У 20-их роках вони [кабати] виходять з ужитку. Їм на зміну приходять жакети (—сачки)» [ІК-В, 185]; «сáчок – назва жіночого піджака» [Ігнатюк, 105]; «Сáчки такі шілі. Сáчки були з рукавами так як чоловіча маринáрка» [Ігнатюк, 63]; «Сáчок ще був – то такé як нормáльна маринáрка» [Ігнатюк, 70].

САЯН ч. «saian 'wełniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146; AGWB IX, m. 468]; «Накладáл'и два абó три сайані, йак в 'інчáл'ис'а, то овечкі б'удут' шиховáти» [Арк, 146].

СВАВОЛЬНОЧКА ж. Яка робить те, що їй заманеться. «Моя дочка свавольночка / Не начує вдома» [Ла-бович, НБіН, 2/2015, 34].

СВАНЕЧКА ж., пестл. Сваха. «Випі сванечко випі / Килішок невеликий» [ТПУПП, 124].

СВАНЬКА¹ [свáн'ка] -и, ж., пестл. 1. Сваха (невістчина чи зятева мати). «То вже свáн'ка мойá роскá-зуйе мойуї...» [Арк, 146]. 2. мн., обряд. Обрані дівчата з родини молодого, для яких уже визначені певні види роботи. «Сван'кі в молодóго кáл'ат' хáту в четвéр» [Арк, 146]. 3. обряд. «Сваньки (всі неодружені дівчата на весіллі)» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 39]. 4. обряд. «sv^lańka 'meżatka na weselu'» [Janiak95, 98].

СВАНЬКА² [свáн'ка] -и, ж., обряд. Пісня-веснянка. [Арк, 146]; «свáньки – веснянки, теж *постянії*

пісні, великóдні пісні і володáрки» [Ігнатюк, 105].

СВАРИБАБА ж., бот. «Сварыбаба = плаунь аптекарській» [Бессара-ба, 312]; «svarybaba 'widlak; Lycoro-dium'» [Cz94, 219].

СВАРИПКА ж. ««Кропіва попуд плотом – такая жишка, друобна, зельоненька – о то був їх борщик, во-ни називалі —сварипка»» [Савчук, НБіН, 2/2016, 15].

СВАРИТИ недок. «Сварыти = журить, ругать» [Бессараба, 312].

СВАТ ч., обряд. «svat 'swat, starszy człowiek, który idzie w swaty z kawalerami'» [Cz94, 219]; «Відбувалася зустріч батьків наречених у присутності спеціального посередника. Це був одружений чоловік (подекуди два), який на Холмищині звався дружба, староста, сват, а на Підляшші – дивоснуб, райок, старос-та, сват» [Б, 286]; «сват, -а / стáрший дружбáнт, -а старший боярин: несé коровáй і пóс'л'и шл'убу пита́йе: Пан'е Ойче, пан'и Марципамборські чи л'уд'ом роздáти чи до с'вирóнка сховáти?» [Горбач, 480].

СВАТИ мн., обряд. 1. «Раніше дружбів на Підляшші називали сватами, а ще давніше боярами. Тепер сватами (свахами) титулюються взаїмно батьки, діти яких одружуються» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 27]. 2. Сватання. «Що ж ілі на сватах такого?» [Лабович, НБіН, 2/2018, 37].

СВАТІХА ж. «svat'ixa 'matka żony'» [AGWB VII, m. 218].

СВАТКОВЕ мн. Свати. «По-стуойте, сваткове, на згорочку, / Пу-йду до сусіеда по сорочку» [Янчук86, 81]; «Сваткове не стыйте, / Мура-воньку дупчіте» [Житецькій, 308].

СВАТОВЕ *мн.* «Співайте, сватове, / Од вина зельоненького» [Б, 296].

СВАТЬБА *жс., обряд.* «свát'ба, -и весілля: молодáйя з дружками хóдит і просит: прошу́ на свáд'бу!» [Горбач, 480].

СВАХА *жс.* «*svaxa* 'matka pana młodego w stosunku do matki panny młodej'» [Cz94, 219].

СВАШИТИ *недок., оказ.* Виконувати обов'язки старшої свахи на весіллі. «Було й не свашити, / Люди не смішити» [Ігнатюк, НБіН, 3/99, 32]; «Було свахо, не свашити, / Людей не смішити...» [Б, 297].

СВАШКА *жс., обряд.* «свáшка сваха, старостиха: свáшка у молодóго» [Горбач, 480].

СВЕКОР *ч.* «*sv'ekor* 'ojciec meża'» [AGWB VII, m. 217].

СВЕКРА *жс.* Свекруха. «Там за горою медведь брикає / Не йди Маньочко свекра ліхая» [ТПУПІ, 148].

СВЕКРУХА *жс.* 1. «све(и)к-рúха, -и свекруха (для невістки)» [Горбач, 480]; «*sv'ekr'uxa* 'matka meża'» [AGWB VII, m. 216]. 2. «*sv'ekr'uxa* 'matka żony'» [AGWB VII, m. 218]. 3. «*sv'ekruha* zob. *tes'c'ova*» [Cz94, 219].

СВЕРБІТЬ *недок.* «Свэрбítь = чешется, зудить» [Бессараба, 312].

СВЕРБ'ЯЧКА *жс., медиц.* «свер-рбйáчка, -и короста» [Горбач, 480].

СВЕРДЕЛЕЦ *ч., зменш.* «свер-дéлец, -лца свердлик» [Горбач, 480].

СВЕРДЛО *с.* «*swerdł'o* 'skręt u woza'» [Тарн, m. 101].

СВЕРДЬОЛОК *ч.* «Свэрдéлокъ = буравъ» [Бессараба, 312; Cz94, 219].

СВЕРСТУН *ч., ент.* «Свэр-стúнь = кузнечикъ» [Бессараба, 312].

СВЕРТОК *ч.* «*sv'ertok* 'zwinięta wiązka czesanego włókna lnianego'» [AGWB IX, m. 411].

СВЕТИНА *жс.* «*sv'etyna* 'cieple watowane okrycie dla kobiet, palto'» [AGWB IX, m. 471].

СВЕНЦОНИ(Й) *-а, -е.* Освячений. «Ну, там, мóже, сáмі посвятят тако-вó свенцоною водóю» [Бід, 342].

СВЕНЦОНКА *жс.* Продукти для великодного освячення. «От ще на свенцонку од часу до часу напишу кілька штук [писанок], щоб батюш-кові подарити» [НБіН, 2/99, 34].

СВЕТА ПРАВДА *фраз.* Чиста правда; дійсно правда. «То света правда. Мама все згадувала, як той учитель бїдни...» [Бідношия, НБіН, 6/2005, 46].

СВЕТЛИЦОВИ *-а, -е, субст.* Керівник світлиці – осередку культури. «Помисл повстаня зєсполу ви-йшов од нашого радного пана Вітка і нашого светлицового» [Лабович, НБіН, 5/2009, 14].

СВ'ЄЧА *жс.* «свйéча, -и свічка» [Горбач, 480].

СВИДИЙ *-айа, -оїе.* «свидій свидний, ще не дospelий: жúто свидóїе» [Горбач, 480].

СВИДУВИ *-а, -е* «*sv'ydivy* 'nie-dojrzały'» [Janiak95, 98].

СВИКОР *ч.* «свúкор, -кра свекор (для невістки)» [Горбач, 480].

СВИНЄ [свín'е] *-е, с.* Домашня свиня. «Такó закóл'е тóїе свín'е» [Арк, 146].

СВИНИНЕЦ *ч., буд.* «свинú-нец, -н'ца свинюшник» [Горбач, 480].

СВИНКА *жс.* «Дим з печі відво-дився через спеціальний канал

(—свин-кул) до —димникал, звідки виходив понад дах» [Рад, 119]; «До комина є домурована т.зв. —свинкал, з якої час від часу господиня вибирала сажу» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 19].

СВИНЮК ч. Напівдоросле поросля. «а *svuŋka de ja'koŋo zab'je*» [CzW, 30].

СВИНЯ ж. «свін'а, -і свиня» [Горбач, 480].

СВИНЯК ч. Вгодований кабан. «Так само як жито вродит, то і свиняк великі вродит» [Лабович, НБіН, 4/2013, 45]; **СВИНЯК** [св'і-н'ак]. «А штос' такоїе-о – заб'іт'і св'ін'акá, то вонé трéба билó здавá-т'і, здáт'і. Йедно́го здав, два, то дас'т' [німецький урядовець] зезво-л'ен'їе заб'іт'і» [Арк, 146–147]; **СВІНЯК**. «Свїняка годовалі 2 рокі і тогди, каже, солоніна на п'ядю» [Григорук, НБіН, 6/2017, 20].

СВИНЯЧІ ДОРОГИ мн. «На Холмицині та Підляшиші молодим господарям дарували писанки з візерунком —свинячі дороги, щоб —свині велися» [К-В, К, 276].

СВИРДЬОЛОК ч. «свир'д'олок 'сверло'» [АУМ, к. 159].

СВИСНУТИ док. «свіснути / хл'обснути / *цвікнути траснути: свіснути / хл'обснути бичом» [Горбач, 480].

СВИСТАК ч. Те саме, що СВИСТЬОЛ. [Мац, 103].

СВИСТІЛКА ж. «свистілка або свистю́лка – сопілка» [Ігнатюк, 104]; **СВИСТЬОЛКА** «свист'о́лка, -и свистало [свистун]» [Горбач, 480]; **СВИСТОЛКА** [Мац, 103].

СВИСТОК ч. «*svystok* 'gwizdek'» [Cz Nosów, 153]; «Свисток (*gwizdek*) – закрита флейта з кори

дерева. В ПДС [у південно-східній зоні Білосточчини], як і на Південному Підляшиші та широко – на українській етнічній території умілі пастухи і свистковий чопик (—пищикл, —устнік, —корок, —денкол) і замикаючи затичку робили з цілого (частково вичищаючи середину для звукового каналу) шматка того ж самого дерева (верби, калини, гороби-ни), з якого, попередньо вирізавши свистковий отвір, знімали кору» [Мац, 103]; **СВИСТОК** ч. «*svistok* 'gwizdek'» [AGWB VI, m. 120]; **СВІ-СТОК** ч. «*svistok* 'fujarka'» [AGWB VII, m. 301].

СВИСТЬОЛ || **СВИСТІЛ** ч. «Такі інструменти [як свистки] з типовими волинсько-поліськими назвами – свистьол (широко), свистіл (Кліщелі, Мельник, Черемха), свистьол одното́нний (Кленікі), свис-толка (Пілікі), свистьолік (гм. Заблудів), свистюлка (Мельник), свистак (гм. Константинов Біло-Підляського повіту)...» [Мац, 103]; **СВІСЬЦЬОЛ** «*svis'c'ol* 'gwizdek'» [AGWB VI, m. 120]; **СВІСЬЦЬОЛ** «*s'vis'c'ol* 'fujarka'» [AGWB VII, m. 301].

СВИСТЬОЛ ОДНОТОННИЙ ч. Див. СВИСТЬОЛ. [Мац, 103].

СВИСТЬОЛІК ч. 1. Сопілка. «Свистьолікі нови жалосенько йграют» [ТПУПІ, 60; Мац, 103]. 2. **СВІСЬЦЬОЛІК** ч. Дитячий свисток. «Свівісьцьолікі-аньолікі!» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30].

СВИСТЮЛКА ж. Те саме, що СВИСТЬОЛ. [Мац, 103]; **СВІСЬЦЬОЛКА** «*svis'c'olka* 'gwizdek'» [AGWB VI, m. 120]; **СВІСЬЦЬОЛКА** «*s'vis'c'olka*» [AGWB VII,

м. 301]; **СВІСЬЦЮ⁰ВКА** «s 'vis' - s 'uoiyka» [Cz94, 220].

СВИТИНА ж. «свѣтина, -и сукмана» [Горбач, 480].

СВИТЬОЛКА ж. Світлиця. «...Гості входили до ясної кімнати званої світлицею, або свитьолкою чи теж ванкіром» [Ігнатюк, НБіН, 2/98, 26]; «Вуйныці не звоюем, святѣлкі не збудуем» [Житецькій, 306]; **СВИТЬОЛКА**. «У багатого господаря була ще друга світла кімната, звана —ванкіром|| або —великою хатою||, а дуже давно звали її —свитьолкою||» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 19]

СВІ^ЕКОРКО ч., пестл. Свекор. «Свієкорко ходіт по нових сієнях невієстку розбуджає» [ТПУПІ, 221].

СВІ^ЕТОК ч. «Свѣтокъ = др. русск. видокъ = свидѣтель» [Бессара-ба, 312].

СВІЖИЙ -а, -е. «s 'vize 'słodkie (mleko)'» [Cz Atlas, m. 159].

СВІЙ займ. Властивий місцевому фольклору і виконуваний рідною говіркою. «Дієв у ній навіть невеликий колектив, в якому співало п'ятеро дівчат, виконуючи також —свої|| пісні» [Гаврилюк, НБіН, 6/2014, 29].

СВІНЬБОЙ ч. «s'vīnōb oī 'człowiek, który się trudni zabijaniem świń'» [Janiak95, 98].

СВІНЯЧІ ДОЩ ч., фраз. Дощ, коли світить сонце. «Ну, бо дощ і слоньце — і так називали свінячі дощ» [Бід, 343].

СВІРОНОК «с'в'іронок] -нка, ч. Будівля (комора) для зберігання зер-на. «Н'єкотори говорат' шпихѣр і с'в'іронок» [Арк, 147];

СВІРОНОК ч., будів. «с'віронок, -нка шпихлїр, комора» [Горбач, 483].

СВІТ ч. Світанок. «o s'viti i'da tam na pas'visko / z'łape to'ho ko'na» [CzW, 83].

СВИТАЄ недок. «свѣтає / розвѣдн'ує дніє» [Горбач, 480].

СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК ч., об-ряд. Великодний Понеділок. «Писан-ками обдаровували дітей та тих, хто приходив до оселі у Світлий Понеділок, обливаючи водою та складаючи господі великодні поба-жанья» [К-В, К, 276].

СВІТЛІК ч. Світанок. «А ще й до того дайте часнику / Нехай поплаче аж до світлік(у)» [ТПУПІ, 147].

СВІТЛІЦА ж. Будинок для товариських зібрань. «na s'ceie / v... f s'v it'licy lub f k'luibe» [CzW, 118].

СВИЦКА ж. «s'v'icka 'sopel lodu'» [AGWB VIII, m. 396].

СВОЄ [своїє] субст. Родичі. «I берут вин 'ivaiut votku tam — своєє сход'ац':а» [Арк, 147].

СВОЄ СЛОВО с. Слово, мовле-не рідною говіркою. «Проте я справ-ді здивувалася, коли прислухалася до розмов найстаріших людей, не вловля-ючи ні одного —своїого|| слова» [Лабович, НБіН, 5/2008, 25].

СВОЙСКО присл. По-домашньому, як серед рідні. «W czasie kilku robytów na Białorusi nigdy nie czulem się tak —swojskol» [як у Львові]» [НБіН, 1/2002, 36].

СВОЯ ПОТРЕБА евф. Фізіологічні потреби. «А їдн'я б'аба <...> не хтіла йти і сказ'ала [панові]: я пуод'у за своєю потребою» [Ігнатюк, 73].

СВОЯ РОБОТА [своїа робота], **СВОЄЇ РОБОТИ** [своїєї]

роботи], **СВЕЇ РОБОТИ** [свѣйї роботи] *не-змін.* Те, що виготовлене своїми руками. «*Ну ходіл'ї л'он сійал'ї, обробл'ал'ї – то ш то вс'о було свѣйї роботи; Йак котόри нагόло острї-жаниї чи сорόчка <...> була пудспό-дом купна, [німці] оставл'ал'ї [щоб розстріляти], а йакшчό свѣйї роботи – то пускάλ'ї*» [Арк, 147].

СВОЯК ч. «Своякъ = родственникъ» [Бессараба, 312]; «*to ka... naš s'voiak*» [CzW, 15].

СВУЙ [свуї] -ого, ч. **1.** Присвїйний займенник. **2.** Субстантивований займенник. «*Наступáйу на пál'ц'ух в калόшах – ни могу и' кажю свόму: —Ти подівис'а, шо то там рόбиц':a!*» [Арк, 147].

СВУЇСЬКИЙ -а, -е. Рідний; знайомий здавна. «*А пїєсні такїє свуїєскїє. Своїє пїєсні такїє-во*» [Бід, 353].

СВУЇСЬКА МОВА ж. Рідна говірка. «*Odkrywają także, że swuiojska mowa nie jest w niczym gorsza od urzędowej polskiej i że równie dobrze można posługiwać się nią w kontaktach z rówieśnikami, a nie tylko z rodzicami czy dziadkami*» [НБіН, 5/2008, 6].

СВУРІПА ж., бот. «*svur'ipa 'ognicha; Sinapis arvensis'*» [Cz Atlas, m. 112].

СВЯТА ГОРА ж., реліг. Грабар-ка. «*Вже за тиждень православні віруючі Підляшшя розпочинають рух на Святу Гору*» [НБіН, 6/2003, 34].

СВЯТІЯ ВЕЧОРІ^Е мн., реліг. «*Билі вечуркі до Рузда, бо там два тижні називалїсь Святїя вечорїє*» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13]; **СВЯТІІ ВЕЧОРИ.** «*švatyi večory* ||

švatyi večory 'wieczory w okresie od Bożego Narodzenia do Nowego Roku, kiedy po zmroku obowiązywał zakaz pracy w gospodarstwie i w domu'» [Du-dek, 194].

СВЯТОЧНЕ с., субст. «*В Мель-нику пастух нас 5 місяців (від квітня до серпня) — за 15 кг картофлі за корову і святочне (яйко, ковбасу, са-ло) на Пасху. Там гроші не давали!*» [Мац, 100].

СВЯЧЕНІК ч., кулін. «...в другихъ случаяхъ, даже и къ Пасхѣ, когда готовится хлѣбъ для освященїя (свячѣникъ), это [замішування тіста] дѣлается на “лáвахъ” (скамьяхъ)» [Янчук86, 76].

СВ'ЯЧОНІЙ -а, -е. «*свйачόний / свінцόвий свячений*» [Горбач, 480].

СВ'ЯЩЕННІК ч. «*свйашчѣн'н'їк* священник, парох» [Горбач, 480].

СЕ спол. (?). «*се – якщо*» [ТПУП, 306].

СЕГОДНЯ присл. Сьогодні. «*Бо не топили сегодня*» [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №1–2, 23].

СЕДИС ч. «*s'edyś || s'edes 'główny korzeń u sosny'*» [AGWB VIII, m. 347].

СЕДЛІСКО [седл'їско] -а, с. **1.** Сільський двір. **2.** Місце, де була хата. «*Казál'ї хátис'ко, а тепѣр седл'їс-ко*» [Арк, 147].

СЕДЯЧИ(Й) -а, -е Той, що сидить. «*То на тих вечурках сідїлі до годїни 24-ої — а так накурат, што нам, дітям седячим на печїє, не било чим дихатї*» [УНП, 75].

СЕЙ займ. Цей. «*От сим гостинцем под ліпами [ідїть]*» [Нечуй-Левицький. НБіН, 1999, №5–6, 22]; «*Ну то вже тáйя пѣрша пўїде зá-муйї; уже в с ум рокови, значїтка;*

До с'їх ну^{ор}; [с'н'єї]. С'н'ого не поментá-йу» [Арк, 147]; **СЬОЙ** [с'ої]. «Тут називáйут с'о́йе с'елó – то л'їтв'їні, л'їтв'їні» [Арк, 159]; **СЄЙ** [с'єї]. «Вун кáже тэс'ц'ови, кáже: —Видно, с'єї собáка в примака́х» [Арк, 159]; **СЬОЙ РУОК** «s'ої руо́к 'latoś (w tym roku)'» [AGWB IX, m. 500]; **СІЙ** «Пан сій походив з Берестійської землі» [УНП, 80].

СЕЛЕДЕЦЬ ч. Оселедець. «Чула, чула, иды до мэнэ – купы сэлэдэць, обаранки» [Бессараба, 68]; **СЕЛЄ-ДЕЦ** [сел'эдец]. «Капу́ста зáвше бу́ла, сел'эд^мци мусóво [на Рїздвяну вечерю]; [селэдец] *Ти, кáже, укра-їн'ц'ам до'вóзив селэ́дци*» [Арк, 147]; **СЕЛЄДЕЦЬ** «seledec 'śledź; Clupea harengus'» [Cz94, 216]; **СЕЛЄЦЦІ** мн. «na 'koładu 'mušit 'buty racu'xi // hri-'by // <...> se'lec':i / 'ryba» [CzW, 70].

СЕЛЕХ ч., орн. «селех 'качур'» [АУМ, к. 333].

СЕМАРАНКА [семарáнка] -и, ж., реліг. Свято, яке відзначають після Великодня (?). «Там слўжба отправл'áйец':а все на-а... на тэ́йе... на Семарáнку, знáчит, то котóрас' там нед'їл'а по В'ел'їкодну» [Арк, 147].

СЕНЬ мн. (?). «У ХІХ ст. на обстежуваній території побутувало трикамерне житло, до складу якого входили —хата́л, —сень (сіни) і —ко-мора́л» [Рад, 116].

СЕРВАТКА ж. «servatka 'płyn, który zostaje po wyciśnięciu sera'» [CzS, 124].

СЕРВЕТА ж. «сервэ́та, -и / настў́лник / обрў́сок скатертина» [Горбач, 480]; **СИРВЕТА** ж.

«syrv'eta 'obrus odświeży'» [Cz Nosów, 153].

СЕРДАК ч. 1. «serd'ak || s'erdak 'część ubrania męskiego, bez rękawów i kołnierza, noszonego pod marynarką'» [Karabowicz, 146]; «serdak 'kamizel-ka'» [Cz94, 216]; «сэ́рдак – безрукав-ка» [Ігнатюк, 105]. 2. Жіноча безру-кавка. «У прохолодні дні дівчата й жінки одягали ватяні безрукавки —сердаки́л, шиті з суконної домотка-но́ї, а пізніше куповано́ї матерії» [ІК-В, 185]. 3. Двополий верхній чоловічий одяг. «Сердакі́ шїлі» [Ігнатюк, 63].

СЕРДЕЛЯ ж., бот. «сер(а)дэ-л'а рід сідої кормової рослини» [Горбач, 480].

СЕРДЕЧНИК ч., бот. Соба́ча кропива звичайна. «Білі^е в дікі рум'янок, блищав сребром сердечнік, а —кура́ча слїпота́л покривала всьо золотом» [Саєвич, НБІН, 6/2003, 29].

СЕРДУШКО с., пестл. Серце. «Вилївали восок зо свї^ечки грумнічної на воду і пригледалися, што там вишло – чи сердушко, чи горло, а може плу́чка і тогди шукалі лікарства, вез-лі по бабах шептухах» [Григору́к, НБІН, 6/2017, 21].

СЕРЕБНИЙ -а, -е «serebnyj 'srebrny'» [Cz94, 216].

СЕРЕБРО с. Срібло. «Білі^е в дікі рум'янок, блищав сребром сердечнік, а —кура́ча слїпота́л покривала всьо золотом» [Саєвич, НБІН, 6/2003, 29; Cz94, 216].

СЕРЕДИНА ж. 1. «ser'edyna 'środkowa część kloca'» [AGWB IX, m. 455]. 2. **СЕРЕДИНА** ж. «ser'edina 'twardziel'» [AGWB VIII, m. 345; Cz94, 216].

СЕРЕДНИЦЯ ж. 1. «sered'nyc'a 'środkowa część kloca'» [AGWB IX,

м. 455]. **2.** Ширина середини дерева; діаметр. «З сусі́дом зрі́зували сосну метрової середниці» [НБіН, 4/2006, 22].

СЕРЕДОК ж. **1.** «*ser'edok* 'środkowa część kloca'» [AGWB IX, m. 455]. **2.** «*ser'edok* 'twardziel'» [AGWB VIII, m. 345]; **ОСЕРЕДОК** «*oser'edok*» [AGWB VIII, m. 345].

СЕРЕДОПОСТЄ [середопóс'-т'є] -а, с., обряд. Середина в половині Великого Посту. «Середопóс'т'є перєб івáл'і – пр'ідут, пр'ідут і стúка-йт в с'т'інú, а чáсом і очін'ат двєр'і то ї до с'ін'ув к'інут збанкá...» [Арк, 147]; **СЕРЕДОПУСЬТЄ** [середо-пúс'т'є]; **СИРИТЬПІСЬТЄ** [сирит'-п'іс'т'є]. «Сирит'н іс'т'є, ну, то дес' посередин'і пóm іж Пáскоїа а... йак-рác посередин'і поста» [Арк, 147]; **СЕРЕДОПУСЬЦЄ.** «*seredop us'c'e* || *seredop'os'c'e* 'dzień przypadający w połowie Wielkiego Postu'» [Dudek, 194].

СЕРЕДОХРИСТЄ с., обряд. «*seredochrystie* 'środa w czwartym tygodniu Wielkiego Postu'» [CzD, 163].

СЕРИК [сэ́рик] -а, ч., кулін. Висушений сир для тривалого зберігання. «Сэ́рики ї сушіл'і, а пúз'н'їй йогó йáкос' стругáл'і» [Арк, 147]; **СИРИК** [сúрик]. «І так вісохне [сир з коро-в'ячого молока] – ну такий нормáл'ний сúрик робіл'і» [Арк, 148].

СЕРНІК ч., кулін. «*sernik* 'placiek przekładany serem'» [CzS, 124].

СЕРПІК ч. «*serpyk* 'sierp księżycy'» [Janiak95, 95].

СЕРУФКА ж. Висушена на сонці цегла, але не випалена. «*cegła to serufka była*» [CzW, 47].

СЕРЦЕ с. **1.** анат. Центральний орган кровоносної системи людини і тварин. **2.** «*serce* || *serco* 'twardziel'» [AGWB VIII, m. 345]. **3.** «*serce* 'rdzeń'» [Tarn, m. 151]. **4.** «*serce* 'serce w sieci'» [Tarn, m. 85]. **5.** Розширене місце в ятері. «*dve serca v tyx jat'orax*» [CzW, 91]. **6.** «Деякі горсети мали спереду так зване серце – виразно-графічний елемент, виконаний стеб-нівкою, прикрашений намистинками, перлинками, барвистими гудзиками» [ІК-В, 185].

СЕРЦОВІНА ж. «*sercov'ina* 'twardziel'» [AGWB VIII, m. 345].

СЕР'ЯШКА || **СЕРВ'ЯШКА** ж., бот. «Сироїжку їстівну в підляських говірках зветься м.інш. *сер'яшка* (множина *сер'яшки*), *серв'яшка* (множина *серв'яшки*):

Чирвоненька така, як велика опенька» [Лабович, НБіН, 5/2017, 37].

СЕСТРАНКА ж. «*sestr'anka* 'córka brata'» [AGWB VII, m. 225].

СЕСТРАНОК ч. «*sestr'anok* || *sestr'onok* 'syn siostry'» [AGWB VII, m. 226].

СЕСТРЕНЕЦЬ ч. «Сэстрэ́нэць = племянникъ, сынъ сестры» [Бесараба, 312]; «*sestr'enec* || *systr'enyc* 'syn siostry'» [AGWB VII, m. 226]; **СЬОСТРЕНЄЦ** «*s'ostreńec* 'siostrzeniec, syn siostry'» [Cz94, 220].

СЕСТРИЧЕСТВО с. ? «*To także mieszkańcy wsi, —di'e d'ko Iwan —czyli Jan Markiewicz —sestriczestwo*, *sołtys, Szurka*» [Sawczuk, НБіН, 6/2009, 14].

СЕСТРОНКА [сестро́нка] -и, ж., пестл. Рідна сестра. «Бро́нка, бро́нка! Де твоїа сестро́нка?» [Арк, 147]; **СЕСТРУНКА** [сестру́нка];

СИСТРУНКА [систру́нка]. «Цибру́нка – ти мо́я систру́нка» [Арк, 147]; **СИСТРУНЬКА**. «*systruńka – s'oščučka*» [Janiak95, 95].

СЕСТРУНЬ ч., будів. «Зрідка, в давніших будівлях, траплялися комбі-нації з одного поздовжнього сволока (званого —сеструнь!) і трьох попе-речних, укладених на нього» [Рад, 120].

СЄ ТИ «се ты = если ты» [Михальчук, 553].

СЄВ ч. Сіяння (насамперед зернових). «Люди зачали займатися не тільки сєвом, оркою, а зачали думати теж про культуру» [Лабович, НБІН, 5/2009, 13].

СЄВНА ж., реліг. «*Śevna 'święto narodzin Najświętszej Marii Panny'*» [Dudek, 194].

СЄДАЛО [с'єдало] -а, с. 1. Місце в хліві, де ночують кури. [Арк, 147]. 2. «*s'edało 'nasadka na stołku kołowrotka'*» [AGWB IX, m. 416].

СЄДЛІСКО с. Площа землі, призначена для будівництва хати. «*toie śedlisko kuřiv zańews'kiï*» [CzW, 74].

СЄДУХА ж., орн. «*s'eduxa 'kura siedząca na jajach'*» [AGWB V, m. 74]; *s'iduxa* [AGWB V, 182].

СЄЙ [с'єї] с'а || с'а́йа, с'е || с'є́йе, с'і || с'і́йі, займ. Цей. «А вже ба́ба пита́йе: —То йак ти живе́ш ту́та? Йак тоб'є?|| Вона́ ка́же: —Ба́бо, так, йак с'є́йім качка́м!» [Арк, 148].

СЄЛЯНИНЕ [с'єл'анине] мн. Селяни. «А тійі ни ждуд, о, ре́шта с'єл'анине йє́дуд» [Арк, 148].

СЄМОЧКІ мн. «*Sietoczki – wysuszone ziarna dyni*» [НБІН, 4/2022, 30].

СЄМУШКО [с'ємушко] -а, с., бот. Насінина соняшника. «С'ємуш-

ки пудсо́лнушка, а одне́ – с'є́мушко» [Арк, 148].

СЄМУШОК [с'ємушок] -шка́, ч., бот. Те саме, що СЄМУШКО. [Арк, 148].

СЄРКА ж. «*s'erka 'mleko krowy zaraz po oscieleniu'*» [AGWB VI, m. 182].

СЄТИЙ [с'єтиї || с'єти] -а, -е, займ. Цей. «[Помагало?] Зна́йте, с'є́того на соб'і́е не м'і́ела... Господ' йогó в'іда́йе; То с'є́те то вже все; От так, йак над с'є́тим па́ном...; С'є́та весна́ була́, то по́пит на карто́хл'і був; [с'єти]» [Арк, 148]; **С'ЄТИ** «С'є́ти розкази билі на всі́ око́личні села́» [УнП, 77]; «Так зостався оде з батьками, побудовали с'є́тий дуом, бо хата била уже старая» [НБІН, 6/98, 38]; **С'ЄТОЙ** [с'єто́ї] «С'є́того ро́ку карто́хл'і ба́йк'і, с'р'є́дн'і» [Арк, 149]; **С'ЄТИ** [с'єти́] мн. «С'є́тих два шту́ки' йа зна́йу» [Арк, 149].

СЄТИ-О [с'єти-о] займ. Оцей. «Оту́та с'є́ти-о кусо́к од тамте́йї му́рванки черво́нойї до с'ул', то ніко́го не було́» [Арк, 148].

СЄТО [с'єто] займ. Це. «Тут в нас тако́йе с'є́то око́лице коло Га́йнув-к'і...» [Арк, 148].

СІВ -а, -е. Сивий. «Його кони-чок сив невелічок» [Ігнатюк, НБІН, 1/99, 34].

СІВА ХУСТКА || **СІВА ХУСТКА** ж. «с'іва хустка на дешч» [Паціор, НБІН, 5/2004, 27].

СІВБА ж. «си́ўба́, -и засів» [Горбач, 480].

СІВІЙ -а, -е. «сі́вий сивово-лосий; гливкий; сивий: сі́вий кун'» [Горбач, 480].

СІВУЛЬКИ мн., бот. «Гриба-ми називали тільки —правдивки|| (білий гриб), решту видів –

—губами||. —Губи|| мали ще й власні назви: мас-люки, бабки, козирки (червоноголов-ці), **сивульки** (сироїжки)...» [Бор, 111].

СИДИМУСЬЦЬ ж. «*sydymus 'c' 'posiadłość'*» [Kuraszkiewicz, 149].

СИДІТИ [сид'іти] -жу́, -ди́ш, недок. **1.** Сидіти на чому-небудь (всі н. пп.). **2.** Бездіяльно проводити час. **3.** Бути ув'язненим. **4.** Проживати в певному місці. «*И репатр'ійант з:а Буга сидіт'* [у їхній хаті] – *німа пра́-ва вігнати*» [Арк, 148]; «*Молодиї тогди всі на селі сиділи, по школах так не їздили як тепер*» [НБіН, 5/2000, 36].

СИДУН ч., бот. Невитка квасоля. «*kašy // š šačo'vičijy he // 'tylko s fa'solo // sy'dun // buφ 'take*» [CzW, 210; Арк, 148].

СИДУНКА [си'дунка] -и^е, ж., бот. Те саме, що СИДУН. «*Биб сидунка*» [Арк, 148].

СИДУНЧИК [сидунчик] -а, ч., бот. Те саме, що СИДУН. [Арк, 148].

СИДЬОЛКО с. «сид'олко, -а сидельце шорів: *в сид'елкови йе при кол'ц'і*» [Горбач, 480].

СИДЬОХА [сид'оха] -и, ж., орн. Курка, яка висиджує курчат. [Арк, 148].

СИКАТІ [сікат'і] -айу, -айеш, недок. Сичати від болю. «*Чо ти сікайеш тут коло мене?*» [Арк, 148].

СИЛДИНОВИ [сил'ідинови] -а, -е. Темно-зелений. [Арк, 148].

СИЛЬВЕСТЕР ч. «*Sylwester 'ostatni dzień starego roku'*» [Dudek, 194].

СИМНАНЦИТЬ [симнанцит'] -і, числ. Сімнадцять. «*В Аме́рици*

вже симнанцит' л'ет». **СИМНАЙЦИТЬ** [с'імнайцит']. [Арк, 148].

СИМНЯ [сумн'а] -мен'і, с., збір., бот. Насіння конопель; сім'я. «*И конопен' на... навертіш – и вже мо-локó воробійово звал'і ис конопен', с:імн'а, ну*» [Арк, 148].

СИМ'Я ж. «*симйá, -і / фаме́лійа, -і, сім'я, родина*» [Горбач, 480].

СИНИЙ -а, -е. «*суній синій; сорт картоплі: картофл'и суніи*» [Горбач, 480].

СИНИЦІ мн., бот. «*synyc'і || śin'ic'і 'borówka czarna'*» [AGWB VII, m. 353].

СИНІСКО ч. Син. «*Прієхаль сынсько з далекої дороги*» [Житецькій, 304].

СИНІЧКА ж., орн. «*син'ічка, -и синиця (Parus)*» [Горбач, 480].

СИНО с. Сіно. «*Виносит тоє сино [на якому сиділи на різдвяній вечері] коровам, коням й каже: —Будь здорове з празником, з Різдом Христовим, щоб на другий год щасливило!*» [НБіН, 6/97, 12].

СИНОВА ж., субст. Невістка. «*Выйли, батеньку, погляди, / Щосьмо сыно́ву привезли*» [Янчук86, 114]; «*синова, -ойі / невістка, -и невістка*» [Горбач, 480]; «*Син то вз'ав пол'с'ку жу́нку, синова пол'с'ка – в кос'ц'ел'і брав*» [Арк, 148].

СИНОВЕЦ ч. «*syn'ovec 'syn brata'*» [AGWB VII, m. 224].

СИНОКИС ч. «*synok'y's 'sianokosy'*» [Cz Atlas, m. 154]; **СИНОКОС** «*с'ино́кос 'косовиця (сіна)'*» [АУМ, к. 317]; **СИНОКОСИ** мн. «*synok'osy 'sianokosy'*» [Cz Atlas, m. 154].

СИНОКОС ч. «синокóс, -у скошена сіножать, костриця» [Горбач, 480].

СИНЯК ч., бот. 1. «син'ák, -а чортів гриб (Boletus satanus)» [Горбач, 480]. 2. «Грибами називали тільки —правдивки» (білий гриб), решту видів —губами». —Губи мали ще й власні назви: масляки, бабки, <...> **синяки**...» [Бор, 111, 114].

СИПАНКА ж. «У коморі стояли скриня, —боденьки», солом'яні —си-панки та інше. Тут зберігали одяг, полотно, сало, м'ясо, муку тощо» [Рад, 122].

СИР ч. 1. «*syr* 'ser'» [Cz Nosów, 156]. 2. обряд. Угощення запорожцям на весіллі. «Коли ті [весільні молоді] сідали за стіл, то жінки-запорожці (ті, що були за порогом, тобто не запрошені на весілля) відразу ж починали співати —сирал. <...> Дай нам, свахо, сира, / Дасть тобі Господь сина...» [Б, 297]; «Тоді виносили жінкам горілку, пироги, ковбасу, і все це пригощання звалось —сирл» [Б, 298].

СИРА СПИВАТИ фраз. Прикінцевий етап весілля. «Перепій той рóблять, а то вже нарéшти, —сiра там співають, там перепій і по тим всім закончéне» [Гнатюк, 32]; **СИРА СПИВАТИ**. «Дай нам, свахо, сира, / Дасть тобі Господь сина...» [Б, 297].

СИРДАЧОК ч. «*syrdačok*». Зменш. до СЕРДАК. [Karabowicz, 146].

СИРИЙ -а, -е. 1. «*syr'uj* 'surowy, nieugotowany, nieupieczony'» [Cz Nosów, 156]. 2. «*s'yre* || *syr'oie* 'słodkie (mleko)'» [Cz Atlas, m. 159].

СИРНА НЕДІЛЯ ж., реліг. «За два тижні до початку Великого посту починається М'ясопусна, а потім Сирна неділя» [Рижик, 269].

СИРНИК [сiрник] -а, ч. 1. Те саме, що РУКАВЕЦЬ-2. 2. кулін. Те саме, що СЕРИК. «И сiрник такий то на зiму — і дóбре, влáмиш кусóчок чи сокi'роу одобiєш, чи молоткóм, чи чим там попадé» [Арк, 149]. 3. «Запiкали сирну паску, яка на Холм-щинi називалася —пласкiркал, —плес-канкал, —паскал, а на Пiдляшшi —сирл, —сирникл. Спечений сир обо-в'язково несли —свiтитил (святити), що свiдчить про пережитки культу скотарства» [Борисенко, 220].

СИРНИЦЯ ж., кулін. «сiрниця а також гóмачка — роздрiбнений сир зi сметаною» [Гнатюк, 104].

СИРОВАТКА ж. «*syrovatka* 'serwatka'» [Cz Nosów, 156].

СИРОВЕЦ ч. «сировéц, -ўц'á сирiвець (м'який)» [Горбач, 480].

СИРОВИЙ -ая, -ее. Сирий. «Земльо моя сирова / Нашто взiла батька мого» [ТПУПП, 160].

СИРОПУСНА НЕДІЛЯ ж. «*syropusna niediła* 'ostatnia niedziela karnawału'» [Dudek, 194].

СИРОПУСНИЙ ТИЖДЕНЬ ч. «*syropusny t'yzdeń* 'ostatni tydzień karnawału'» [Dudek, 194].

СИРОТИНСЬКІЙ -а, -е. Такий, що стосується сироти; бідний, небагатий. «*zaručyny bu'li v' mene tak'i'i syro'tyns'k'i'i*» [CzW, 145].

СИРОТИТИ недок. Залишати сиротою. «Ой дитина моя мила що ти нарoбила / Як ти малую дитину навiк сиротила» [ТПУПП, 203].

СИРУ^ОСТЬ ж. «*syr'uōs'í* 'wil-goć'» [Cz94, 219].

СИСКА [сіска] -и, ж. 1. дит. Соска. (СК). 2. Те, чим колись підгодували дитину. «*Сіску зрóbйат – хл'їба нажуїє с цукром і в латочку, ніточкойу закруне, і вонó с:е*» [Арк, 149].

СИСУН ч. «*sys'un* 'zrebie jeszcze ssące'» [Janiak95, 98; Cz94, 219].

СИТ прикм. Ситий. «*Сит голод-ному не спогадає*» [НБіН, 4/2021, 39].

СИТНИК ч., бот. 1. «*sytn'yk* 'sitowie; Scirpus L.'» [Pastusiak, 85]; **СІТНИК** «*s'itn'yk*» [Pastusiak, 85]. 2. «*sytn'yk* 'maślak sitarz'» [AGWB VIII, m. 363].

СИТУВНИК ч., бот. «*sytuvn'yk* 'sitowie; Scirpus L.'» [Pastusiak, 85].

СИЧ'ЄТИ недок. «*сичйєти* сичати: *гус 'сичйит*» [Горбач, 480].

СІВЕНЬКА ж. «*s'iv'eńka* 'słomiane naczynie lub płachta do siania'» [AGWB VIII, m. 306].

СІВИ -а, -е. «*s'iwu* 'блакитний колір'» [Пельцова, к. IV].

СІВНИК ч. Посудина, з якої сія-ли зернові. «*Сіяли корóбкою, не сівни-ка́ми*» [Ігнатюк, 85].

СІВУЛЯ [с'іву́л'а] -і, ж., знев. 1. Стара дівка. 2. Дружина старіша за свого чоловіка. [Арк, 149].

СІВУХА ж. Неміцний і непрозорий самогон. «*Ти горіелко сівуха / Вип'ю тебе з-за уха*» [ТПУПІ, 263]; «*Хтось і сівуху приносів*» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

СІГОЛІТА присл. Нинішнього літа. «*Сіголіта, по-моєму, цікаво співали дієті з самих Дубіч Церковних*» [НБіН, 4/2001, 22].

СІДАЛО с. «*с'ідало*, -а банти курника, де кури на ніч сідають» [Горбач, 483; Арк, 149]; **СІ^ЕДАЛО** с. «*Сїдало = нашестье для курь*» [Бессараба, 313].

СІДАТИСЯ недок. «*с'ідатис'а* тріскати (шкіра)» [Горбач, 483].

СІДЕ док. «*сиде* 'сяде'» [Лесів, 423].

СІДЕЛКО с. «*s'idelko* 'nasadka na stołku kołowrotka'» [AGWB IX, m. 416].

СІДЛО с. «*s'idło* 'sidło na ptaki'» [Cz94, 220].

СІДУН ч., бот. «*Сиду́нь* = фасоль низкорослая» [Бессараба, 313].

СІ^ЕННИК ч. «*s'ien'nyk* 'sien'nik'» [Cz Nosów, 153].

СІ^ЕНОКІШОНКА ж. Силос. «*З паш мокрих найбуольшу популярность діся мають сїєнокішонкі*» [НБіН, 2/2006, 16].

СІ^ЕРКА ж. 1. «*s'ierka* 'mleko, które daje krowa przez kilka dni po ocieleniu'» [Cz94, 220]; **СІРКА** «*s'irka* || *s'ierka*» [Cz Atlas, m. 155]. 2. «*s'ierka* 'główka zapałki'» [AGWB VI, m. 165].

СІКІ мн. Сеча. «*А як заб'є самця одинця, кнура, то м'ясо сікама смір-дит, бо ж не чищаний*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 32].

СІЛЬОДОК ч. «*silodok* 'śledź'» [CzD, 163].

СІЛЬЦАКИ мн. Жителі сіл. «*Треба сказати, що сільцаки уміло ділят пташки на хатні, лісові, водяні і польові*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 29].

СІМЕНЄ ЖУВАТИ фраз. «*Якщо хтось зайшов через помилку до хати, в якій жінка лежала після поло-гів, то сміялися з нього на селі,*

що він ходив —сіменне жувати||» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 29].

СІМНЄ с., збірн. «*s'im'ne* 'sie-mię'» [Tarn, m. 144]; **СІМ'Я**. «*с'ім'я*, -а сім'я насіння конопель» [Горбач, 483].

СІМРИГА [с'імріга] -и, ч. і ж., знев. Той, хто не дивиться в очі співрозмовникові. «*С'імріга то в очі не гл'ане навіт'*» [Арк, 149].

СІН [с'ін] -а, ч. Син. «*С'ін оставс'а в Б'ілостоку р'об'ит'*» [Арк, 149].

СІНЕЧКО с., пестл. Сіно. «*І сіна принюс пуд рукою, тоє сінечко положів'*» [Ігнатюк, 79]; **СІ^ЕНЕЧКО**. «*На вечеру [Різдва] сінечко тру-сят по столі^е, прикривають обрус-ком*» [Бідношия, НБІН, 6/2005, 45].

СІНИ -а, -е. «*siny* 'niebieski'» [Pelcowa02, 71]; «*siny* 'блакитний колір'» [Пельцова, к. IV].

СІНКО с. Сіно. «*śinkom nakładu'*» [CzW, 57].

СІННИК ч. «*s'innyk* || *s'el'nik* 'siennik'» [Tarn, m. 43].

СІНЬЦІ в сіньцох, мн. Невеликі сіни. «*Жорна стояли в сіньцох і мол'іли, і такий хлібець їли*» [Ігнатюк, 29].

СІНЯК ч., бот. «*Це умовно їстівний гриб, з приємним смаком і запахом. Його підляська назва сіняк (множина сінякі, сінячки) від того, що коли його розрізати на повітрі, він синіє*» [Лабович, НБІН, 5/2017, 36].

СІРИК [с'ірик] -а, ч., анат. Пісюн хлопчика. [Арк, 149].

СІТАК ч., бот. 1. «*s'it'ak* 'sitarz; *Suillus bovinis; rodzaj grzyba'*» [Cz94, 220]. 2. «*s'it'ak* 'maślak sitarz'» [AGWB VIII, m. 363].

СІТАР ч., бот. 1. «*s'it'ar* 'gatu-nek grzyba; *Suillus bovinus'*» [Janiak95, 99]. 2. «*s'it'ar* 'maślak sitarz'» [AGWB VIII, m. 363].

СІТЕЦ ч. «*с'ітец*, -тцу перкаль [ситець]» [Горбач, 483].

СІЧКА ж. «*с'ічка / мішанка*, -и запарена з грисом коровам січка: *заміш'ейу коровам с'ічку*» [Горбач, 480]; «*с'ічка*, -и січка (посічена на корм солома)» [Горбач, 483].

СК... СИН (скурви син). «*To będzie film pod tytułem —Bohater — o —Buryml. Ja od razu: — To jak o tuom sk... synowy filmy krutyte, to ja na pewno ne budu mahnetofona styszaty*» [Гаврилюк, НБІН, 5–6/2002, 25].

СКАВРОНОК ч., орн. Жайворонок. «*Зустрічається також полонізви скавронок, сковронок*» [Лабович, НБІН, 4/2016, 32]; «*skavr'onok* 'skowronek'» [AGWB V, m. 44]; **СКОВРОНОК** «*skovron'ok*» [Cz94, 216].

СКАКАНКИ [скаканк'і] -нок, мн., етн. Перескакування через тичку, покладену на підпорах (дитяча гра). [Арк, 149].

СКАКАТИ недок. «*скакати — стрибати*» [Ігнатюк, 104].

СКАКУНКА [скакунка] -и, ж., етн. Гра, подібна до "класів". «*Скакунка... Ок'єнко, ок'єнко, ок'єнко, і такого черепка, йак то горшк'і бул'і, попадеш — віграв*» [Арк, 149].

СКАЛКА ж. 1. «*skalka* 'łuczyno'» [Cz Atlas, m. 91]; «*skalka* 'drewno żywiczne używane do rozpalania ognia'» [CzS, 124]. 2. «*skalka* 'krzemień'» [AGWB VI, m. 166].

СКАЛЯ ж. У великому масштабі. «*А є кількох таких, што займа-ються оно варивом на велику скалю й добре їм тоє удається — не*

оно на їміну, але й на повіт» [НБіН, 1/2019, 33].

СКВАРЕЦЬ ч., орн. Шпак. «На Підляшші популярні дві назви того птаха – шпак і скварець» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34].

СКВАРИТИ недок. «skv¹aryty ‘smażyć’» [Cz Atlas, m. 161].

СКВАРКА [скварка] -и, ж. Шматок спеченого сала; шкварка. [Арк, 149]; «ск¹варка ‘шкварка’» [АУМ, к. 107].

СКВОЗНЯК [сквоз'н'ак] -а, ч. Протяг. «На верху на шахти, мусит', мэтрув з дэсет' на верхови – в'ітер, сквоз'н'ак'ї, то йак на звоніц'ї в цэркв'ї» [Арк, 149].

СКЄЛЯСЬ присл. Звідкись, звідкілясь. «Скєлясь вода впливала, тут розширвалось. Тепер нема вже того зрудла, але студню побудували» [НБіН, 4/99, 15].

СКИБА ж. «sk¹y^eba ‘skiba’» [Tarn, m. 125]; **СКІБА** «sk¹iba ‘odkrojony z napoczętego bochenka kawałek chleba’» [AGWB VI, m. 174].

СКИБКА ж. 1. «скі́бка, -и [скибка] хліба; на цілу бұлку скі́бка велика байда» [Горбач, 480]; **СКІПКА** «sk¹ipka ‘pierwszy lub ostatni odkrojony z bochenka kawałek chleba’» [Cz Nosów, 15; AGWB VI, m. 173]. 2. «sk¹ipka ‘odkrojony z napoczętego bo-chenka kawałek chleba’» [AGWB VI, m. 174].

СКИДАЛЬНИК ч. «sk¹yⁱdalnyk ‘widły do ściągania gnoju’» [Cz Atlas, m. 53].

СКИДАТИСЯ док. «скі́дати-с'а, скі́нути поронити плід: корова скі́далас 'а» [Горбач, 480].

СКИРДА ж. «скирда, -и скирта» [Горбач, 480].

СКІБОЧКА ж. «sk¹ibočka». Зменш. до СКИБКА-2. [Cz94, 216].

СКІЛАВИТИ [ск'іла́в'іти] док. Не скластися в головку (про капусти-ну). «Мойа́ капу́ста ск'іла́в'іла» [Арк, 149].

СКІЛЬ займ. «скіль = відкиль» [Михальчук, 554]; «sk¹il – styl i stul» [Kuraszkiewicz, 150]; «скі́ль ‘звідки’» [Лесів, 423]; «Приходила до голови думка, ким ми є, скі́ль ми оде взяліся» [НБіН, 6/2011, 15]; **СКУЛЬ** «ску́ль (звідкі́ль)» [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №3, 27]; **СКУОЛЬ** «скі́ль і скуо́ль – звідки» [Ігнатюк, 105]; **СКЄЛЬ**. «Одного разу як виходили з церкви пудишов до нас старик і питає скєль ми» [НБіН, 6/95, 23]; «ot χ'ćalośa <...> // żep to šoś ub¹raty śa // a tu ny¹ma skel» [CzW, 174].

СКІЛЬКА займ. Декілька. «То ун взєв ниток скі́лька клупків і намочив їх у луєй» [Лесів97, 90].

СКІПКА ж. «ск'і́пка, -и / лучі́-на, -и тріска» [Горбач, 480].

СКЛАД ч., анат. «Склад – staw – суглоб. Пальці в складах попухлі. Не могу в складові пальця зогнуті. Вивіх-нув пальця в складові» [Г.Ю., 36]; **СКЛАДИ** мн. «Склади – nadgarstek (przegub) – зап'ясток, зап'ястя. А жеб тобіє руки в складах покрутіло. Як сперся на руку, то аж у складах трієснуло» [Г.Ю., 36].

СКЛАДАНКА ж. «sk¹lad¹anka ‘wełniana spódnica w pasy’» [Karabowicz, 146].

СКЛАДАНЧИК [складанчик] -а, ч. Кишеньковий складаний ніж. [Арк, 149].

СКЛЄП ч. 1. «Властїве значинє слова склєп у нас то муровани пудвал...» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9]. 2.

«...Алі послі польонізм увуйшов і крамніцю тоже сталі зваті **склепом**» [Григорук, НБіН, 3/2022, 9]; «У Вуорлі, Більську билі їхні [євреїв] склени» [Максим'юк, НБіН, 6/2017, 28]; «Понаб ірál'і [цукор і хліб] по скл'енáх, йак фронт йест... бил» [Арк, 149].

СКЛЄПОВИ ч., субст. «sklep-
vu 'sklepikarz'» [Cz94, 216].

СКЛОНЯТИСЯ [склон'át'ic'a] *недок.* Бути подібним до чогось або когось. «Йіхн'а гвара бул'и склон'áйе-ца до б'елорускої, о, – з'экайут, з'эка-йут» [Арк, 149].

СКОБЛИТИ [скобл'іти] -бл'у, -бл'іш, *недок.* Обчищати верхній шар з картоплини; чистити картоплю. «Скобл'у бул'бу на боршч'» [Арк, 149].

СКОВОРОДА ж. «skovoroda 'patelnia'» [AGWB VI, m. 190]; «сковорода бул'и поруску» [Горбач, 480].

СКОЖАН ч., фаун. «скóжан, -а / л'етуча миш кажан (Nyctalus Selysius Rhinolophus)» [Горбач, 480].

СКОЛЯ [скóл'а] *присл.* Звідки. «Ни в'эдайу, скóл'а йа тóйе шчáс'-т'йе м'эла» [Арк, 150].

СКОНЕЦЬ [сконéц'] *присл.* У кінець чогось. «То йдем аш до сконéц' [села] туді» [Арк, 150].

СКОПЧИК ч. *skopčik* 1. 'skopek, paczynie do dojenja krów'» [Cz94, 216]. 2. 'szaflik, okrągłe niskie paczynie z drewnianych klepek z dwoma uchami'» [Cz94, 216].

СКОРЛУПА ж. «skorłupa 'skorupka jajka'» [AGWB VI, m. 194].

СКОРОДИТИ *недок.* «skor'odyty 'bronować'» [Tarn, m. 124]; «скорóди-ти, -джу, -óдиш волочити:

скорóдити перед с'ід'бі» [Горбач, 481]; **СКО-РОДИТИ** *недок.* «Скорóдити = бороно-вать вспаханный парь» [Бессараба, 313].

СКОРОЛУП ч. «skorołup 'człowiek trudniący się ściąganiem skóry ze zwierząt'» [Janiak95, 95; Janiak, 134].

СКОРОЛУЩА ж. «skorołuszcza 'skorupka jajka'» [AGWB VI, m. 194].

СКОРОЛУЩИНА ж. «skorołuszcyna 'skorupka jajka'» [AGWB VI, m. 194].

СКОРОМНЕ субст. «Баба при-казувалі [їдучи на Грабарку], коб жадного м'яса, чи як то ще баба називалі по-давн'йшому – скоромного, не бралі» [НБіН, 4/2021, 11]; «Дітям у піст говорілося, що при-йшов Пиліп і всьо скорómне позами-кав у комóрі» [Ігнатюк, 53];

СКРОМ-НЕ «скрómне – журне» [Ігнатюк, 104].

СКОРОНЬКО *присл.* Швидень-ко. «скоронько» [Михальчук, 554].

СКОРСИ *мн.* «sk'orsy 'namorożenie'» [Tarn, m. 107].

СКОРУПА ж. 1. «'skorupka jajka'» [Cz94, 216; Cz Nosów, 156]; «Скору́па йіц'á» [Арк, 150]. 2. «'skorupa ślimaka'» [Cz94, 216].

СКОСИТИСЯ *док.* «скóситис'а викривитися: двéри скóсилис'а» [Горбач, 481].

СКОСЯКОМ *присл.* «скос'а-кóм скісно задовбувані вугла бальок стіни (щоб не гнили): скос'акóм запушчани дил'і» [Горбач, 481].

СКОТ ч., збірн. «skot 'rogacizna'» [Tarn, m. 156].

СКОТИНА ж., збір. «ско'тина 'худоба'» [АУМ, к. 334]; *От ми на корóву кáжем корóва, а воні кáжут скоті́на – отáк вже в йіх, вже náчеї*

вони» [Арк, 150]; «Четвероногі свійські сільськогосподарські тварини назвуть у залежності від села по-різному: **скотина** <...>, **живіна** <...>, **худоба**...» [Лабович, НБіН, 6/2016, 32]; **СКАТІНА** «**скатіна**» [Лабович, НБіН, 6/2016, 32].

СКОЧИТИ [скочіти] -у, -иш, док. 1. Стрибнути. 2. перен. Почати сваритися. «Так вун тоді, правда, скочив до матері: —Що ти зробила? (виправилася) Що ви-тє зробіл'ї?» [Арк, 150].

СКОЧНИЙ -а, -е. Веселий швидкий танець. «Знав [грати] пара танцюв вуольних і пара скочних» [НБіН, 4/2005, 19].

СКРАБАТИ недок. «**скрабати** шкребтати: так картóфл'а лєпій скрабайеца» [Горбач, 481].

СКРАБІТИ недок. «**скрабіти** – скрекотіти (про жаб)» [Ігнатюк, 104]; «Як вже має бути дощ то зельона жаба вже серед дні буде скрабіти, райкотіти на дощ» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

СКРАГА ж. «**скрага**, -и скупар» [Горбач, 481].

СКРАЙКА ж. «**skr'aika** 'pierwszy lub ostatni odkrojony z bochenka kawałek chleba'» [AGWB VI, m. 173; Cz94, 216].

СКРАЙКІ мн. Обрізані шматочки чого-небудь. «...А также сало скруняне або ізіште з кавалочками скрайок любівого м'яса (худого)» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

СКРАМЕТОК ч. Маленька долька, щипоток, крапелька. «Попел сиплют у горчок і води ліют, у піч уставлят і вуин там парує. Виліют, виміют, бо вже треба випарити,

коб нигде не було скраметка тлуцу» [Лабович, НБіН, 6/2010, 39].

СКРЕБТАТИ [скребтати] недок. Те саме, що СКРОБАТИ. [Арк, 150].

СКРЕЛІ мн. «**skreli** 'skrzela u ryby'» [Cz94, 217].

СКРЕНТ ч. «**skrent** 'w wozie: umocowane między progami i nasadem nad tylną osią i połączone na przodzie dwa drągi'» [Cz94, 217].

СКРИВАЙЩИНА ж., обряд. 1. Тканина, за допомогою якої приховують обличчя молодої. «Найшли, нало-жіли їй [молодусі] таку скривайщину, полотно» [Ігнатюк, 37]. 2. **СКРИВАЛЬЩИНА** «[скривал'шчи-на]. Полотнище, яким пов'язували голову молодіці; намітка» [Арк, 150]; **СКРИВАЙЩИНА** [скривайщина]. [Арк, 150].

СКРИВМАГМИ мн. Куски, шматки. «**ho'lowku ka'pusty sy'rei pry-ne'se / po'ry'e v 'duhu tu'u / o / ta'kimy skryw'mahmu**» [CzW, 12].

СКРИЛИК ч. «**скрілик** – кусок (шматок) цибулі, огірка, сала» [Ігнатюк, 105]; «**sk'rylik** 'kawałek'» [CzW, 12].

СКРИНКА ж. 1. Ящик. «Солонина соляна в дерев'яній скринці, штоби надмяр розсолу стікав...» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13]; **СКРИНЬКА** «[скрін'ка] І буде йіздити в скрін'ц'і, скл'аной скрін'ц'і» [Арк, 150]. 2. «**skr'yńka** 'doniczka do kwiatów'» [AGWB VI, 86].

СКРИНЯ ж. 1. «**skr'yńa** 'kufer'» [AGWB VI, m. 136]; 'skrzynia na odzież'» [Cz94, 217]; «**skryńa** 'skrzynia z płaskim wiekiem do przechowywania odzieży, bielizny'» [Cz Nosów,

153]. 2. «*skryńa* ‘drewniana obudowa żaren’» [AGWB VI, m. 178]. 3. «*skryńa* ‘drewniane ścianki studni’» [AGWB VI, m. 146]. 4. ‘skrzynia wkładana na sanie’ [Cz94, 217].

СКРИТИСЯ [скрѣтис’а] -йус’а, -йес’а, док. Сховатися. «*Тáйя зарáза поновáла, л’уди скрѣлис’а на туйу горú* [Грабарку]» [Арк, 150].

СКРОБАНКИ мн. «...Готували на Великодні свята яйця: крашанки, писанки і скробанки» [Ігнатюк, НБІН, 2/2008, 16]; «Писанки за технікою виконання поділяються <...> на —дряпанки, або —скробанки. Яйце фарбують у темний колір, а потім металевим вістрям зішкрябують верхній шар фарби, внаслідок чого утворюються білі ажурні орнаменти» [К-В, К, 276].

СКРОБАТИ недок. «скрѣбати шкребтати: *скрѣбати картѳл’и*» [Горбач, 481; Арк, 150].

СКРУЖОВАНИ мн. «скрúжовани, -н скружини вичинене в решеті й викидане лихе зерно та рештки полови» [Горбач, 481].

СКРУЖОВАТИ док. «скрúжовати / пудчин’áти чинити в решеті зерно» [Горбач, 481].

СКРУЗЬ присл. «скрузь — скрізь, теж скрізь, *скрузь*» [Ігнатюк, 104]; **СКРУЗЬ**. «Скрузъ = вездѣ» [Бессараба, 313]; **СКРУСЬ**. Скрізь; кругом. «*skruś tak biło*» [CzW, 174].

СКРУНУТИ док. 1. «скрунѣти, -нѣ, -неш скрутити» [Горбач, 481]. 2. Відкрутити, зламати шийні хребці. «*А въ кого будэ довги языкъ, то вѣдн ёму одріэже и скрунэ голову такому —гундцвотови*» [Бессараба, 63]. 3.

Повернути в інший бік. «*Йім’ прѳсто дорѳгойу до Соснѳвици — скрунѣш направо*» [Арк, 150].

СКРУНЯНИЙ -а, -е. Що-небудь скручене, згорнуте трубкою. «...А также сало скруняне або ізиште з кавалочками скрайок любівого м’яса (худого)» [Григорук, НБІН, 2/2010, 13].

СКРУТ ч. «*skrut* ‘skręć u woza’» [Тарн, м. 101]; «скрут, -а передня скрутова частина з ручницями воза: *на кругáх*» [Горбач, 481].

СКРУТЄЛІК ч. «*skrut’elik* ‘zwinęta wiązka czesanego włókna lnianego’» [AGWB IX, m. 411].

СКРУТЄЛЬ ч. 1. «*skrut’el* ‘zwinęta wiązka czesanego włókna lnianego’» [AGWB IX, m. 411]. 2. **СКРУТИЛЬ** «*skrutyl* || *skrutél* ‘skręć na nitce’» [AGWB IX, m. 444].

СКРУТИТИСЯ док. «скрутітися — збожеволити, зваріювати» [Ігнатюк, 104].

СКРУТКА ж. «*skrutka* ‘zwinęta wiązka czesanego włókna lnianego’» [AGWB IX, m. 411].

СКРУТОК ч. 1. «*skrutok* ‘skręć na nitce’» [AGWB IX, m. 444]. 2. «*skrutok* ‘pęczek włókna lnianego po otrzepaniu złożony z kilku garści’» [AGWB IX, m. 410].

СКУБАТИ недок. «скѣбати, -айу скубти пір’я: *скѣбати гус’, кáчку*» [Горбач, 481].

СКУДА присл. «скѣда звідки» [Горбач, 481].

СКУЛА ж., медиц. 1. «скѣла — чиряк» [Ігнатюк, 104]; «скѣла, -и чиряк» [Горбач, 481]; «*Може часом де в когось скула якась чи що зробиться, то колісні люде, старіши,*

вже їм, тим льном, випалювали» [Лабович, НБІН, 2/2013, 31]. **2.** «skūla 'wrzód'» [AGWB V, т. 96]. **3.** «Скўла = рожа» [Бессараба, 313].

СКЎЛЬ присл. «скўл' звідки» [Горбач, 481]; **СКЮЛЬ** [ск'ўл']. «[Звідки ви берете пісні для співу?] Ск'ўл' брál'і? Бо кол'іс' в нас так стивál'і» [Арк, 150]; **СКУЛЬ** «'iide deś tam z iānova čy skul deś» [CzW, 8]; **СКУ⁰ЛЬ**. «Скўоль? = откуда?» [Бес-сараба, 313]; «sku ol ty id'es» [Kurasz-kiewicz, 156].

СКУЛЬКА присл. «с'кул'ка „звідки“ – с'кул'ка при'їхав, то йа вже докладн'е не помен'тайу» [Громик-1, 144].

СКУЛЬНИК ч., бот. «скўл'-ник, -у жовтець (Ranunculus)» [Горбач, 481].

СКУЛЬСЬ присл. «скул'с' „звідкись, невідомо звідки“» [Громик-1, 145]; «skuls' bara'ny h'nały čyru'du» [CzW, 34].

СКУЛЬСЯ «с'кул'с'а». Звідкілясь. [Громик-1, 145].

СКУЛЯНИЙ -а, -е. Зігнутий, згорблений. «tera to u'na skulana // 'ale perš to by'ua ta'kaia so'biē žyvaia 'diēφčyna // i ru'botna» [CzW, 204].

СКУ⁰БЕЛЬ ч. **1.** «skuobel 'skobel, uszko z wygiętego drutu, na które nakłada się kłódkę» [Cz94, 217]. **2.** «żelazo z otworem, przez który przechodzi skobel» [Cz94, 217].

СКУПИНДЯКА [скупинд'ака] -и, ж., зруб. Жадібна людина. [Арк, 150].

СКУПИТИ КОСУ док., обряд. «Коли молодий заходив до хати, то боярин мав —скупити|| косу [молодої]» [Б, 295].

СКУРАННЯ с. Користь; зиск. «Бодай щастя не мієв ніяког' скуран-ня / Хто їєде далеко не бере з кохання» [ТПУПІ, 185].

СКУРКА ж. **1.** «скўрка, -и шкі-рочка на (молодїй) картоплині» [Горбач, 481]. **2.** кулін. «скўрка, -и шко-ринка в хлібі; спўдн'а скўрка підощва хліба» [Горбач, 481].

СКУРОДИТИ недок. Боронувати. «tur'er wu'ōcat' zel'iznuty b'orūnati a dawńij skur'odyhy dyruv'anuty» [Kuraszkiewicz, 154].

СКУРУЩИНА ж. «skur'uščyna 'skorupa'» [Janiak95, 95].

СКУСІТИ док. «Моя баба говорила, што Шатан [Сатана] яблико взяв, а Єва скусила [спокусила] Адама» [НБІН, 4/2021, 11].

СКУТОК [скўток] -тку, ч. **1.** Ре-зультат чогось; тут: те, що не можна виконати. «А в сов'єта, йак сов'єт, то отдайūt пл'ани [„запланований по-даток“] i nemá скўтку» [Арк, 150]. **2.** Кінець, загибель (?). «Podiwilisie, szto tut krutitsie ton wozduszny szar, to znaczył bude, wże kazali szto bude skutok świeta» [TG, 190].

СЛАБЕНЬКИЙ [слабен'кїї] -а, -е, пестл. Те саме, що СЛАБИЙ-4. «В нас слабен'ка земл'а» [Арк, 150].

СЛАБИЙ [слабії || слабіїї] -а, -е || -ойе. **1.** Хворий. «слабії – хворий» [Гнатюк, 105]; «slabyj 'chory'» [CzD, 163]; «zachor'wała // bu'ła sla'baia» [CzW, 145]. **2.** Бідовий, тяжкий. «Ал'і бо мойе д'ім'інство то було вєл'ми, вєл'ми слабійе» [Арк, 150]. **3.** Некалорійна їжа. «Ході-ході, синок, йа тоб'і розкажу, йакійе слабійе сн'ідан'е» [Арк, 150]. **4.** Малородючий (про ґрунт). «В нас

слабійї зéмл'ї, так; Бурако́в в нас
нимá, бо не^нма́ на чо́м сад'їт'ї, бо то
слабійї з'емл'ї» [Арк, 150]; «*pru-
końi to było... tásko utrymatí / bo
łonki byli słabyi*» [CzW, 86] **5.**
Маловодний (про річку). «Тé-раз,
знайїте, слабійїе р'їечки, бо дл'а
то́го, же нимá болото́в^ф» [Арк,
150]. **6.** Такий, що відмовляється від
рідної мови. «У Б'елов'éжи там
ужé зéка-йут, то там ужé
б'їлоруси, ал'е вони́ там так'її
слабійї – вони́ вже по-пóл'ск'ї
говóрат, а не по-б'елоруск'ї» [Арк,
150].

СЛАБО присл. Відсутність
будь-чого в достатній кількості. «За
н'éмц'а сла́бо, сла́бо ход'їл'ї, ал'е,
зна-йете, то іна́чєї... Сла́бо ход'їл'ї
од'áг-н'ан'ї» [Арк, 151].

СЛАБОВІКИЙ [слабов'їки] -
а, -е. Такий, що часто хворіє;
хвороб-ливий. [Арк, 151].

СЛАБУВАТИ недок. «слабува́-
ти – хворіти» [Ігнатюк, 105].

СЛЕСЬ спол. Якщо. «Слесь,
моє дітятко, / То прошу до хаті»
[Жи-тецькій, 305]; [Слесь – Если
(примітка П. Житецького)].

СЛЄДЗЬ [сл'єз'] -а, ч., кулін. Те
саме, що СЕЛЄДЕЦ. «Ну шче с'л'єз'а
кол'ї-не-кол'ї купл'у» [Арк, 151];
СЬЛЄДЗЬ ч. «с'л'єдз'» [Горбач,
483].

СЛЄПОТА **1.** ч. і ж., знев.
«*slepota* 'o człowieku: ślepy'» [Cz94,
217]. **2.** СЛІПУТА ж., бот. «*sliputa*
'jaskier; Ranunculus'» [Janiak95, 96].

СЛИВНЯ ж., бот. «*slywnia* ||
slivna 'śliwa; Prunus L.'» [Pastusiak,
85].

СЛИЗИНЕТА ж., згруб. «сли-
зинéта – ожеледиця, ожеледь»
[Ігнатюк, 105].

СЛИЗИТИ недок. «слиз'їти
ропіти, [гноїтися]: рана слиз'їт»
[Горбач, 481].

СЛИЗКИЙ -а, -е. «слі́зкий
ховзський» [Горбач, 481].

СЛИПАК ч., знев. **1.** «слипа́к,
-а сліпуга [сліпець (про людину)]»
[Горбач, 481]; Той, хто недобачає.
[Арк, 151]. **2.** СЛІПАК. «Слипакъ =
насѣк. слѣпень» [Бессараба, 313];
«З-посеред тедзів на підляських селах
розрізняли також сліпака або сліп-
ця» [Лабович, НБіН, 4/2019, 29]. **3.**
СЛІПАК. «*slipak* 'blaszany kapturek
z otworem na płomień w lampie'»
[AGWB VI, 92].

СЛИФКА ж., бот. «*slifka* ||
slifka 'śliwa; Prunus L.'» [Pastusiak,
85].

СЛИШНИЙ -а, -е. Такий, про
якого далеко чути. «Ой там на Вкра-
їни ой там слишна новина»
[ТПУШП, 240].

СЛИЗГАНКА ж. «*slizganka*
'śliz-gawka'» [Cz94, 217].

СЛИЗГАТИ СЯ недок. «*slizgati*
s'a 'ślizgać się', – *slizgalas'a* на
lod'ovi» [Cz94, 217].

СЛИМАК ч., ент. «сліма́к, -á
слимак» [Горбач, 481].

СЛІПА субст., етн. Гра на
вечорницях. «"*slipoiu*" *ta'kuju h'raut i*
s'ihuić:a» [CzW, 72].

СЛІПЕЦЬ ч., ент. Те саме, що
СЛИПАК-1. [Лабович, НБіН, 4/2019,
29].

СЛІПУОТКА ж., бот. «Сли-
пю́тка = раст. лютикъ» [Бессараба,
313].

СЛІПУХА ж. «*slipuxa* ‘jaskier, Ranunculus’» [Cz94, 217].

СЛІСКОУХИ [сл'іскоу́хи] -ив, мн. Прізвисько, яким православні Під-ляштя прозивали католиків. [Арк, 151].

СЛІЧНИ [сл'ічни] -а, -е. Чудовий. «*И вже тогді в'ешайут на ст'іну тійе макатк'і с'л'ічни, так і-їе розмайіти*» [Арк, 151].

СЛОЙ ч. «*stoī* || *stuoī* || *stui* ‘słoje drzewa’» [AGWB VIII, m. 346]; **СЛОЄ** мн. «*stoī'e* (tylko w pl.) ‘słoje drzewa’» [Cz94, 217].

СЛОЇК ч. «*слоїк* – банка» [Ігнатюк, 105]; «*слоїк*, -а слоїк» [Горбач, 481].

СЛОНЕЧКО с. Сонечко. «...*І їще вірно жать не буде / Но на слонечко зглядать буде*» [Ігнатюк, НБІН, 4/2000, 35].

СЛОНЕЧНИК ч., бот. «*slon'ečnyk* ‘słonecznik; Helianthus’» [Cz Atlas, m. 156]; «*slon'ečnik*» [Kuraszkie-wicz, 153]; «*styn'ečnyk*» [Kuraszkie-wicz, 154];

СЛУНЕЧНИК «*слунеч-ник*, -а соняшник» [Горбач, 481]; **СОЛОНЕЧНИК** [солонечник] [Арк, 152]; **СОНЕШНИК** «*со'нешник* ‘соняшник’» [АУМ, к. 99].

СЛОНЬЦЕ с. Сонце. «*Тяжко быті в чістудм полю без воды на слоньцю*» [Житецькій, 302]; «*Ну, бо дощ і слоньце – і так називалі свінячі дощ*» [Бід, 343].

СЛОТА [слотá] -и, ж. «*сло́та*, -и сльота» [Горбач, 481]; Дощова погода. [Арк, 151]; «*stota*» [Cz94, 217].

СЛОТЯНИЙ -а, -е. Такий, що зі сльотою. «*Як молодий місяць буде рогами догори то буде цілий місяць слотяний*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 33].

СЛУЖБА [служба] -и, ж. Церковна відправа. «*Ето пр'іхотскáйа цёрков – штір'і вйóск'і тут нал'е-жат до тóйі... до ётого пр'іхóда рíболовс'кого, і штон'ед'ёл'е одб'івá-їец':а служба*» [Арк, 186].

СЛУЖОНЦА [служонца] -ийі, ж. Служниця. «*А потóm пришл'і на другіи ден' до тейі вже служонциий і од:алá зóлото їім*» [Арк, 151].

СЛУ⁰ВКО с. Слівце, словечко. «*Цях їїé* [тополю] *третій раз – слудв-ко премувляе*» [Житецькій, 304].

СЛУП ч., будів. 1. «*З дуба виготовляли найбільш важливі елементи споруд: підвалини, стовпи каркаса (—слупи)...*» [Рад, 119]. 2. «*stup* ‘stúp w płócie’» [Cz94, 217].

СЛУХАЙТЕ [слухайте] вст. сл. Уживають для більш відвертого спілкування зі співрозмовником. «[А чому ви повернулися у село?] *И-и-и, слухайте! Ну чуго птáшечка летім' і виртáйїц':а!?*» [Арк, 151].

СЛУХНЯВИ -а, -е «Слухнявы = послушный» [Бессараба, 313].

СЛУШКА ж. «*st'uška* ‘osada kruhelki’» [AGWB IX, m. 422].

СЛЮЗКА [сл'у́з'ка] -и, ж., пестл. Одна сльозина. «*С'л'óзи, а одна сл'у́з'ка*» [Арк, 151];

СЛЬОЗКИ мн. «*Будут канчучки поза плечами а сльозки пуд очами*» [ТПУПІ, 130].

СЛЯЗЬ ж., анат. «Слязь = селезенка» [Бессараба, 313].

СМАГА ж. «Смага = изжога» [Бессараба, 313]; Спрага. «*Значить-ся, як когось допаде смага, то і скаже, што піті хочеться*» [Лабович, НБІН, 3/2021, 27].

СМАЖИТИ недок. «*sm'azyty* || *sm'aziti* ‘smażyć’» [Cz Atlas, m. 161].

СМАКОТА ж., збір. Усе, що смачне (про їжу). «А як до маку накришат пирога, ой, яка смакота» [Лабович, НБІН, 2/2013, 35].

СМАЛЄЦ ч., кулін. «*smalec* ‘smalec’» [CzS, 124]; **ШМАЛЄЦ** «*šmalec*» [CzS, 124]; **СМАЛЄЦЬ**. «*sm'alec* || *šm'alec* ‘smalec’» [Cz Atlas, m. 160].

СМАРКА ж. «*smárka* – сопля, сопля» [Ігнатюк, 105]; «Дружко коровай ріже, / Смарка з носа лізе, / Ручником обтирає / І в кишеню ховає» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/99, 30].

СМАЦЯК ч. «*smac'ak* ‘tkanina przeznaczona na chodnik’» [AGWB IX, m. 449].

СМАЧИТИ недок. «На Великий Піст готували переважно борошняно-овочеві страви і —смачилил, —красилил (засмажували) їх олією» [Борисенко, 219].

СМЕРТЕЛЬНИК [смертєл'ник] -а, ч., бот. Бліда поганка; *Amanita phalloides*. [Арк, 151].

СМЕКАЛКА [см'екáлка] -и, ж. Хитрість. «И вун такуйу, значит, см'екáлку бат'кувс'ку вз'ав» [Арк, 151].

СМИК ч. «*smuk* ‘ruchome ramię żurawia studziennego’» [AGWB VI, m. 144].

СМИКАТИ недок. «смíкати микати [висмикувати] зі стіжка: смíкайу с'іно» [Горбач, 481].

СМИЧКІ мн. Найменування однієї з груп підляшуків. «...четвертые носят название —штокаловъ», пятые — —смычковъ». Примітка М. Янчука: «...про-звище—смычковъ рѣдкое и неясное» [Янчук86, 65].

СМИЧОК ч. «*smučok* ‘kij z drewnianym krążkiem na końcu jako

narzędzie do zbijania śmietany na masło’» [AGWB VI, 214].

СМІТНИК ч. «*s'm'itnyk* ‘miejsce, gdzie wyrzucają śmiecie’»: *na s'm'itnyk vlyvez' tam / čy vlynes' / čy vlykuh'* [Cz03, 380].

СМОК ч. «*смок* – змій» [Ігнатюк, 104].

СМОЛА ж. «*смола́*, -ú живиця» [Горбач, 481]; **СМУЛА** «*smuła* ‘żywi-ca’» [AGWB VIII, m. 343]; **СМУЛА** ж. «*smuła* ‘smoła’; ‘żywica’» [Ja-niak95, 96].

СМОЛЄРНЯ [смол'єрн'а] -і, ж. Місце, де виготовляли смолу. «Там кол'іс' смолу гнал'і – то смол'єрн'а» [Арк, 151]; **СМУЛЯРНЯ** «*smuła'arńa* ‘pomieszczenie, gdzie smołę się topi’»: *de smuły toplyli / no to nazywaly smuła'arńa*» [Cz03, 381].

СМОЛЬНИЙ -а, -е. «смол'ній живичний [смоляний], з живицею: *смол'ноіе дєрево*» [Горбач, 481].

СМОЛЮХОВАТА «Смолюхова́та = темно-сфіра (корова)» [Бессараба, 313].

СМОЛЯНОЄ ЯЙЦЕ [смол'анó-іе йаїце] -ого -а, с. Скорлупа яйця, наповнена живицею, щоб вигравати крашанки у грі битки. [Арк, 151].

СМОРКАЧ ч. Те саме, що СМАРКА. «А наш сват піруог ріже / В його з носа сморкач лізе» [ТПУП, 117].

СМОРКЛЯВИ мн. «сморкл'аві, -к'ю шмарки» [Горбач, 481].

СМОРОДИНИ мн., бот. «сморо́ди(д'і)ни, -н / чо́рни пожа́чки чорні порічки (*Ribes nigrum*)» [Горбач, 481]; **СМОРОДИНА** ж., бот. «*smorodina* || мн. *smorodyny* ‘porzeczka czarna’» [AGWB VIII, m. 357].

СМОЧОК ч. Розжований хліб у шматині для підгодівлі немовлят. «Вже тоє дітя плаче, а вже там із-заду итось там тикают, смочка, квачика такого хліба жованого» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 39].

СМУГ ч. Низька місцина на лузі. «toje wołokn^o zawez^{ut} do liēsa abo na smuh post^{elut}» [Kuraszkiewicz, 155]; «I нєдалєко сєла смуг був, бо кажди нап^ротив свого города мів лонку» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 31].

СНОВАЛЬНИЦЯ ж., ткац. Пристосування снувати нитки з мотків у клубки. «pryn^ošit snov^{al}nič^u, snuje, osnov^{al}sy pryn^ošit kr^ošna» [Kuraszkiewicz, 156].

СНОВАТИ недок. «snovati ‘snuć, układać nici tak, by mogły tworzyć osnowę’» [Cz94, 217].

СНОВНИЦЯ ж. Пристосування снувати нитки. «ta^{ka} snovⁿyc^a tež bu^{la} z ^derva z^roblana i snuⁱet^{:a}» [CzW, 160]; **СНУВНИЦЯ** [снувніц'а] «snuvⁿyc^a ‘snowadło’» [Janiak95, 96]; «tu^piro wže snuⁱut [нитки] // zobr... z^roblona ta^{ka}ia snu^vnyca» [CzW, 106]; «Йак малá снувніц'а, то трєба губу на раднó» [Арк, 151]; **СНУЙНИЦЯ** [снуйніц'а]. «А тоді снуйніц'а такайа вел'іка – сновáти, сновáти, о, сновáти [напрядені нитки]» [Арк, 151].

СНОЗА ж., ткац. «snoz'a ‘część w warsztacie tkackim: poziome beleczki łączące staciu krosien’» [Cz94, 217].

СНОПОК ч. «snop'ok ‘snop’» [Cz94, 217].

СНОСКИ ж. 1. «sn^os^ki ‘poziome beleczki łączące staciu krosien’» [AGWB IX, m. 428]. 2. **СНУЗКИ** мн. «snózki ‘poprzeczne listwy łączące bel-

ki bron’» [Pelcowa02, 71]. 3. **СНУСКИ** «sn^uska ‘żerdź w płocie, do której przybija się sztachety’» [Janiak95, 96].

СНУ⁰ВЛЯ ж. «snu^ovla ‘snowad-ło, urządzenie do snucia’» [Cz94, 217]; «По біліньови на вєсні звивáли тії ниткі на клубкі, пуозній снуváли на сну^oвли» [Ігнатюк, 41]; **СЬНІВЛЯ** «a p^utom na z^roblonomi stan^kov^u / nazy^vaiet^u s^onivla / snuⁱut» [CzW, 117].

СНУХА ж. Невістка. «Снуха взяла на старого нарікати, як би то його позбутися» [ВЗФ, 365].

СО! «со! виг. на вола: праворуч!» [Горбач, 481].

СОБАРНІСКО ч. Великий собака. «Собарніско» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

СОБАЧЕРНО ч. Те саме, що СОБАРНІСКО. «Собачерно» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

СОБИРАТИ [собирáти] -ý, -éш, док. Зібрати – вдягнути, причепурити. «Ну ї вже тут собирут молодуйу» [Арк, 151].

СОБЛЮДАТИ [собл'удáти] -áйу, -áйиш, недок. Дотримуватися обітниці. «Коб йа ни йіла, е, ц'іли ден' на Благов'ишчин'е, ну і йа, знайіте, собл'удáйу тойе» [Арк, 151].

СОВА ж. «sov'a ‘sowarójdžka’» [Cz94, 218].

СОВІАЛКА ж. «s^ou^galka ‘ślizgawka’» [AGWB VIII, m. 392].

СОВІАНКА ж. «s^ou^ganka ‘ślizgawka’» [AGWB VIII, m. 392].

СОВЕНЄ с. «совен'є, -єти, -ати сич [маля сови]» [Горбач, 481].

СОВЄТ [сов'єт] -а, ч. 1. Те саме, що СОВЄТИ-1. «А в сов'єта, йак сов'єт, то отдайут пл'ани [„заплано-ваний податок“] і немá

скутку; Потом, е, н'їем'еу одишов – пришов сов'ет» [Арк, 152]. **2.** Росіянин. «А йак'їс' сов'ет каже: —Мої от'еу ужé сорок годów од:айé пл'ани і не од:ав» [Арк, 152]. (Див. ще САВЕТ).

СОВЕТИ [сов'ети] -ив, мн. **1.** Радянська влада та її представники (у багатьох н. пп.). **2.** Радянські солдати. «І дес' тута [на кордоні] сов'ети зл'анал'ї йогó; Тут н'емци шл'ї – гнал'ї тих сов'ету» [Арк, 152].

СОВЕСТОВАТИ недок. Радити. «Біел молодець тоє чує / Што вдовонька совіетує» [ТПУПП, 91].

СОВОЧКА ж. «s'ovoc̣ka 'szlaban, rodzaj łóžka'» [Cz94, 218].

СОГОДАТИ [согодати] **3** ос. одн. согодáйе, недок. Те саме, що ГОГОТАТИ. «Гоготала, согодала: —Гугу, дайте то́йе, шо на ругу!л» [Арк, 152]; **СОКОДАТИ** [сокодати]. «Оготала, сокодала – нігди кї'шки не до'стала» [Арк, 152].

СОДНІК ч., кулін. «soḍnik 'placek pieczony na sodzie'» [CzS, 124; Cz Atlas, m. 124].

СОДЯНИК ч., кулін. «sod'an uk 'placek (na sodzie)'» [Cz Atlas, m. 124].

СОЗНАТЄЛЬНИ [сознат'ел'ни] -а, -е. Свідомий; такий, що все розуміє. «Йак молоді так'ї сознат'ел'ни, то полóжит матери там н'їдис'ат злóтих» [Арк, 152].

СОЗРИТИ док. Дозріти, досягнути. «Як виросте, так созріє» [Житецкій, 308].

СОКИРА ж. «сокíра, -и (ц'е-с'ел'ска / стол'арска) сокира» [Горбач, 481]; **СОКІЕРА** «sokiera 'topor ciesielski'» [AGWB IX, m. 461].

СОКІР ч., бот. «сокíр, -ора / топóл'а, -і тополя біла (Populus alba)» [Горбач, 481]; **СОКОР** «[сокóр]. Дес' дорáд'іл'ї на вйóс'ц'ї, жéби посад'їт'ї сокóра» [Арк, 152]; **СОКУОР** «so-k'uor 'sokora, topola z wąską koroną (topola czarna); Populus'» [Cz94, 217].

СОКОЛІЙ прикм. Соколиний. «Коб я мї'ла орлі крила ще й соколи очи...» [Лабович, НБіН, 2/2011, 20].

СОКОРИНА ж., бот. «Соко-ры́на = осокорь» [Бессараба, 313].

СОКОРИТИ недок. «Наприклад у Збучі говорилося, що курка, яка видає звуки ко-ко, сокорит (сокорити), в інших підляських місцевостях вживалося слова сокоче (сокотати)» [Лабович, НБіН, 4/2016, 35].

СОКОТАТИ недок. «сокотати кокотати [сокотіти], кúрка соко́че» [Горбач, 481]; **СОКОТАТИ** «Наприклад у Збучі говорилося, що курка, яка видає звуки ко-ко, сокорит (сокорити), в інших підляських місцевостях вживалося слова сокоче (сокотати)» [Лабович, НБіН, 4/2016, 35]; «Чорна куриця чорна й а злетіла на жорна / Як стала сокотати не дала нуочки спати» [ТПУПП, 252].

СОЛНИКО с. Сонечко. «s'olny-ko s'viet'it'» [Kuraszkiewicz, 156].

СОЛО с. «sol'o 'wieś'» [Cz94, 217].

СОЛОВЕЙ ч. **1.** орн. Рід птахів ряду горобцеподібних. **2.** евф. Чоловічий статевий орган. «Напилися гориліці напилися меду / То за того солов'я що в кума спереду» [ТПУПП, 106].

СОЛОВІЙЧИК ч., змениш. Соловей. «А я... а я вийшла на гу... на

гулицю соловійчика слухати» [ТПУПП, 204].

СОЛОДЕНЬКИЙ -а, -е, пестл. «солóден'кий дуже солодкий» [Горбач, 481].

СОЛОДУХА [солоду́ха] -и, ж., кулін. Страва із заквасу – тіста, залишеного в діжі. [Арк, 152]; «*soloduha* ‘zupa z maki żytniej i gryczanej’» [Cz Atlas, m. 163]; «До давніх кисло-борошняних варених страв відноситься і —солодуха». Запарювали гречане або житньо-гречане борошно, воно прокисало на теплому місці, а тоді вже варили» [Борисенко, 216]; «*a to soloduha // baba nava'ryt // i tam ščoś do'daś*» [CzW, 70].

СОЛОДУША ж., кулін. «Солоду́ша = простокваша» [Бессараба, 313]; **СОЛОДУША** «*soloduša*» [Cz Atlas, m. 163].

СОЛОМ'ЯНИК ч. «У домашньому господарстві широко побутовували плетені місткості з солом (—солóм'яники). У великих зберігали збіжжя, продукти харчування, у менші збирали гриби, ягоди» [К-В, 245].

СОЛОНИНА [солоні́на] -и, ж., кулін. Сало. «Солоні́ни кусóк вз'алóс'а, то хл'їба кус'óк» [Арк, 152; Cz Nosów, 156]; **СОЛОНИНА** «Солоні́на = свиное наружное сало» [Бессараба, 313]; «*solonina* ‘słonina’» [Cz Atlas, m. 158].

СОЛОНИНКА [солоні́нка] -к'ї, ж., кулін. Зменш. до СОЛОНИНА. «Шче йак одне́й кол'ежа́нка <...> то шче отако́ принесé солоні́нк'ї, і куба-сі, і ййі́ц'е, пара ййі́ц', – отó вже найі́вс'а об'ї́т» [Арк, 152].

СОЛОПАТІ недок. Самохарактеристика говірки с. Курашево. «*Тие всіє села пуд лієсом, то там хоч гоже —гавораць*» по-білоруську. А ми солопаємо, шелекаємо Бог вієдає як» [Гаврилюк, НБіН, 6/2014, 29]; «...*to tam chocz hoze —haworać*» по-білоруські. А ты со́лораето, шелекаето Бог вієдає як» [Гаврилюк, НБіН, 1/2002, II].

СОЛОТА ж. «*solot'a* ‘słota’»: 1. ‘*długotrwały deszcz*’; 2. ‘*deszcz ze śniegiem*’» [Cz94, 218].

СОЛОТКІЙ -а, -е. «*solotke* ‘słodkie (mleko)’» [Cz Atlas, m. 159].

СОЛТИС ч. «сóлтис, -а сільський староста» [Горбач, 481].

СОЛЬНОЧКА ж. «*solnoczka* ‘solniczka’» [Andrulewicz, 148].

СОЛЯРА [сол'ára] -и, ж. Продукт перегонки нафти. «*От з Б'еларус'ї до нас же и привóз'ат і ситарéти, і-і сп'їрт, і вóтку, і-і сол'áру – то значит рóпу, так йак ми називáйем*» [Арк, 152].

СОЛЯРКА [сол'арка] -и, ж. Те саме, що СОЛЯРА. [Арк, 152].

СОНИК ч., зменш. Сон. «О муой батеньку руоднесеньки, / Сьнився мніє соникъ дивнесеньки» [Янчук86, 85].

СОНЦЕ ГРАЄ стійке словосп. «*Gdy gasną świece* [у церкві], *nastaje świt i wówczas to Słońce zaczyna radośne hraty*» [Sawczuk, НБіН, 2/2010, 15]; «*Кáжуть на Івана сонце грає. Вонó є веліке, червóне і кру́титься*» [Ігнатюк, 70].

СОПЕЛЬ [сопéл'] -пл'а, ч. 1. Слиз із носа. «*Вішмаркаї сопл'а*» [Арк, 152]. 2. Льодова бурулька з даху. [Арк, 152]; **СОПЕЛЬ** ч. «*sop'el* ‘sopel lodu’» [Cz94, 218; AGWB VIII,

м. 396]; «*Як довгі соплі (бурульки), урожай буде великі на всьо*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

СОПЛЮХ ч. «*sopl'ux 'skręť na nitce'*» [Cz94, 218].

СОПЛЯ ж. **1.** «*сопл'а, -і сопля з носа*» [Горбач, 481]. **2.** «*сосулька льоду: свічка л'од'анайа*» [Горбач, 481]; «*s'opla 'sopel lodu'*» [AGWB VIII, м. 396].

СОПЛЯК ч. «*sopl'ak 'sopel lodu'*» [AGWB VIII, м. 396].

СОПЛЯКІ мн. «*soplak'i 'szadz'*» [AGWB VIII, м. 394].

СОПОНЯ ж. «*sopońa 'rzemyk do wiązania kleszczy chomaťa'*» [Cz94, 218].

СОРВАТКА ж. «*s'orvatka 'serwatka'*» [Cz94, 218].

СОРОК ВІСІМ КЛИНЦІВ мн. «*На Холмицині дотепер зберігаються такі мотиви [писанок], як —сонцел, —спіраль <...>, на Підляшші —пан-ни кучері, —гребінці, —сорок вісім клинців та інші*» [К-В, К, 279].

СОРОК ПАРА ЛІТ [сорок пара літ] незм. Понад сорок років. [Арк, 152].

СОРОКОВИНИ мн., обряд. «*У деяких змішаних українсько-польських селах після похорон не поминали [померлого], а тільки на сороковини*» [Б, 304].

СОРОКУШ ч., орн. «*Сорокуш — Srokosz*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 35]; «*Сорокуш. "Подобний до сорокі, но дужо меньший, чирикає, виводиться на хвоях, зверху як шпак, при кінці біли крила має"*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32]; **СОРОКУШ** «*Сорокушъ = сорокопуть*» [Бессара-ба, 313]

СОРОМОЦЬКИЙ [соромоц'кїй] -а, -е. Примітивний, не придатний для житла. «*Ниц ни окна ни було, нічого ни було — то соромоц'-ке в 'і'з'ен'е*» [Арк, 152].

СОРОЧАНЕ ПОЛОТНО с. «*Святкові [штани] — з лляного, добре вибіленого —сорочаного полотна, тобто витканого простим переплетінням, як на сорочки*» [К-В, 188].

СОРОЧКІ мн. «*soročki 'bielizna'*» [AGWB VI, м. 123].

СОРОЧКУ ВИКУПЛЯТИ [сорочку викупл'ати] обряд. Етап передвесільного обряду, коли молодий з товаришем приїжджав до молодої забирати весільну сорочку. «*Вже прийіде той хлонец', йак називайут', по сорочку викупл'ати*» [Арк, 152].

СОСЕРЕД прийм. Посеред. «*Сосэрэдъ горба / Выросла вэрба — Устѣмъ очи дэрла*» [Бессараба, 248].

СОСКА ж. «*сбска* пипка, соска: *сбска з молоко́м*» [Горбач, 481].

СОСОНКА ж., бот. «*сосонка, -и / хвішчка, -и* хвощ (Equisetum)» [Горбач, 481].

СОСТРЕНЬКА ж. «*sostreńka zdrob. 'siostra'*» [Cz94, 218].

СОСУЛЬКА ж. «*sosulka 'sopel lodu'*» [AGWB VIII, м. 396].

СОСУНКА ж., бот. «*s'osunka 'skrzyzyp; Equisetum L.'*» [Pastusiak, 85].

СОФКА ж. «*s'ofka 'rodzaj łózka'*» [Cz Nosów, 153].

СОХА ж. соха **1.** Примітивний дерев'яний плуг. «*Горали такіми сохами дерев'яніми і зиліза на їх не було*» [Гнатюк, 29]; «*соха, -и* соха, давній дерев'яний плуг» [Горбач, 481]; «*socha, drewniany pług*» [Cz94, 217]; **СУХА.** «*dawn'ij hur'ały sux'oju*»

[Kuraszkiewicz, 154]. 2. «sox¹a ‘żuraw u studni’» [Tarn, m. 81]; «słup pionowy żurawia studziennego rozwidlony u góry» [Cz94, 217; Cz Atlas, m. 162; Cz Nosów, 156; AGWB VI, m. 143].

СОХАРИ *мн.* Ви́ла. «Де повх, то сидієлі і пільновалі. Но треба сприт мієті, бо вуон барзо слух має. І як поворушиться, то сохарамі його наверх викідалі» [Лабович, НБіН, 1/2017, 28]; **СОХАРІ** [сохар’і]. Залізни ви́ла до гною. «Йєс’а у нас назива́ють ві́лка, а н’єкторийє в сел’і сохар’і. Ну на ві́лка сохар’і» [Арк, 153].

СОЧИТИ *недок.* З’єднувати, скручувати нитки. «Робімо кноти з ніток, беремо три нітки і сочимо їх до купи, воскуємо їх, вкладаємо кнуот до розвалкованого воску, звіва-ємо його, знов качаємо і виходіт свієча» [Савчук, НБіН, 1/2004, 23].

СОША *ж.* «со́ша, -и битий шлях» [Горбач, 481].

СОШНИК *ч.* «сошні́к, -а ри-лець на кінці сохи, [леміш плуга]» [Горбач, 481]; **СОШНІКІ** *мн.* «soš-nik¹i ‘soszniki sochy’» [Tarn, m. 48].

СПА *дит.* «Спа – спати» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

СПАДЗЬ *ж.* Солодка спадь, яка іноді виступає на листях та хвої́ дерев; медяна роса. «Як робиться тепло, то пцоли починают вже вилітати. Збирают троху спадзь, пилоч з орішніка, цвіте ліщина, то збирают з бази, аж пока не почне цвісти садок, млєч» [Паб’ян, НБіН, 3/2020, 16].

СПАЛАХТІТИ *док.* «спалах-тіти спалахнути полум’ям» [Горбач, 481].

СПАЛЄНИСКО *с.* «spalen¹ysko „miejsce po spalonym budynku“: jak z¹horyt¹ x¹ata to k¹ažut¹ / na t¹omu spalen¹yskovy» [Cz03, 380].

СПАЛІНОВИ -а, -е. З механізмом внутрішнього згоряння. «Хоч то всьо ще било зусієм нове на селіє, задумав вуон одкриті спалінового мліна в Луцах» [Плева, НБіН, 4/2018, 19].

СПАЛІТИСЄ [спал’іт’іс’є] *док.* Бути спаленим. «Сем’інар’іум духовни бу́ло, і вонó спал’ілос’є х’іба тис’ача дев’яцот тр’іцат’ другом чи трет’ум рокóві» [Арк, 153].

СПАЛЯНИ [спал’ани] -а, -е. Спалений; згорілий. «Заразє питал’і (а вс’о знал’і): —А йак, е, Дубі́че? —Спал’ани!» [Арк, 153].

СПАНЦЕР *ч.* Верхній одяг (?). «Як ходіли в спанцєрах, сукманах то нам’ятаю» [Ігнатюк, 74].

СПАНЦІВІК *ч.* «spanc¹ivik ‘suk-mana’» [AGWB IX, m. 481].

СПАС [спас] -а, *ч., реліг.* Святе Преображення Господне (19 серпня). «Од Спаса бері рукаві́ці до паса, од Сплєн’:а – на нос’єн’:а» [Арк, 153]; «Spas». [Dudek, 194].

СПАСА *ч., реліг.* «Sp¹asa ‘święto Przemienienia Pańskiego (6 VIII / 19 VIII)’» [Dudek, 194].

СПАСІБО [спас’ібо] *виг.* Дякування; поширена форма подяки. «Приказувалі – спас’ібо, е, спас’ібо за... Спас’ібо вс’ім – корова́ї сама зійм, даруйу гро́ши, жеб бул’і д’іти хоро́ши» [Арк, 153]; «Боже помагай, – кажу. – Спасібо! – каже» [НБіН, 4–5/96, 35].

СПАСІВКА *ж., реліг.* «spas¹iv-ka ‘post przed świętem Przemienienia Pańskiego’» [Dudek, 194]; **СПАСУВКА** «spas¹ivka» [Dudek, 194].

СПАСОВА БОРОДА ж., обряд. «*Symbolem kultu ziarna – kultu płodności i urodzaju jest właśnie ten ostatni snop, który w jednym regionie był nazywany —perepełycial, w innym —spasowa boroda*». <...> *W niektórych wsiach wynoszono go jako —diducha* на Воже Народження» [Гаврилюк, НБІН, 5/2006, 5].

СПАСОВІ НА БОРОДУ фраз., обряд. Залишені незжаті стебла зернових. «*Дожинаючи ниву, жєнці залишають трохи недожатих стебел з колосками —Спасові на бороду*» [НБІН, 4/2000, 2].

СПАСОВКІ мн., бот. 1. Давній сорт яблунь. «*Білі всякі яблика і груши: димовкі, капанєнки, маранчуки, ракувкі, шнелкі, спасовкі...*» [НБІН, 2/2016, 7–8]. 2. **СПАСУВКИ** мн. Сорт груш. [НБІН, 4/2022, 28].

СПАСУ⁰ВЧАНІ -а, -е. Такий, що стосується свята Преображення Господнього (Спас, 19 серпня). «*Дві фаски масла спасуовчаныхъ*» [Янчук86, 76].

СПАСЬОН -а, -е. «*спасьон – спасенний, урятований*» [Ігнатюк, 105]; «*І так наш народ на Подляшю перетернів і не знати чи спасьон буде!*» [Ігнатюк, 60].

СПАЦЕР ч. «*спіацер – прогулян-ка*» [Ігнатюк, 104].

СПАЦЕРУВАТИ недок. Прогулюватися; нічого не робити. «*Бачиш, халєра, чоловік працює, аж пуот очи заліває, а якійсь прудає собі по шосі спацерує*» [НБІН, 5/2006, 47].

СПАЦЬОРИ мн. «*спас'ory 'skreť na nitce'*» [AGWB IX, m. 444].

СПЕКАНИЙ [спєканий] -а, -е. Спечений, запечений. «*Отакó міс'ац', друг'і нимá на рубáсци, а тод'і п'іде [кров] спєканами кускáми;*

Кубáс несúт і перу^{ох} спєканий» [Арк, 153]; **СПЕЧАНИЙ** [спєчаний]. «*Игú, агá. Боршч, пампушк'и, с'л'єз' спєчаний*» [Арк, 153].

СПЕРТИСЯ док. «*спєртис'а, зопрус'а, -єшс'а впертися, завзятися: жу́нка спєрлáс'а*» [Горбач, 481].

СПЕЧИ [спечі] -у́, -єш, док. Спекти. «*Коб бáба схот'іла хл'іб спечі, то немá д'іж^мк'і*» [Арк, 153].

СПЕШИТИСЯ недок. Поспішати. «*ої ко'лі т'reба спєш'уту́са*» [CzW, 173].

СПЄВНИК ч. Зібрання пісень в одному виданні. «*З ці'лої нашої т'їни зобралі [пісні] од старших люді і видалі альбум – спєвник*» [НБІН, 6/2013, 6].

СПИВАТИ недок. «*спи(і)вáти п'яти: півєн' спивáйє*» [Горбач, 481].

СПИНА ж. 1. «*спіна, -и плечі*» [Горбач, 481]. 2. «*спина*» [Горбач, 481].

СПИРИТУС ч. «*спиритус – спирт*» [Ігнатюк, 104]; «*Я то ще впилáся трóхи, бо далі спиритусу*» [Ігнатюк, 80].

СПІВАННЯ [сп'івáн':а] -а, с. Спів. «*В'ін хєтни до сп'івáн'а... хєтний*» [Арк, 153].

СПІВАТИ ВЄЧНАЯ ПÁМ'ЯТЬ [сп'івáти в'єчнáйá пáм'ят'] недок. Хоронити померлих. «*А молод'óжи што тогд'і билó! То ни тепєрка, же немá молод'óжи, анó В'єчнáйá пáм'ят' сп'івáйут у в'йóсках*» [Арк, 153].

СПІВАТИСЯ недок. Співати. «*Знайшло це відбиття хоча б у вєсільній пісні, яку співалося у понєділок під час обряду уповівáня молодóї*» [Лабович, НБІН, 1/2012, 14].

СПІВАЧИ [сп'іва́чи] -а, -е. Такий, де співають. «*Йа сп'іва́чи зé-спул залож'іла*» [Арк, 153].

СПІВАЧЛІВИ -а, -е. Такий, що гарно співає. «*Муой тато бив співач-ліви, мама тоже співала*» [НБіН, 4/2022, 19].

СПІДНИЦІ-ХВАРТУХИ мн. «*Спідниці-хвартухи були з ляних чи конопляних ниток, ткани у барвисті вертикальні смуги*» [ІК-В, 179–182].

СПІТКАТИ док. «*сп'ім'кати* 'зустріти'» [АУМ, к. 379].

СПЛЕННЯ [сплén':а] -а, с. Успіння Пресвятої Богородиці (Перша Пречиста, 28 серпня). «*Од Спáса бері рукави́ці до пáса, од Сплén':а – на нос'én':а*» [Арк, 153]; **СПЛЕНЄ**. «*Особліве місце серед 12 найважніших празникув у літургійнум кален-дарови займає свято Успі́ня Божої Матери <...>, яке звет у нас —Сплі́ньом*» [НБіН, 5/2006, 28]; **СПЛІННЄ**. «*Spłiń:e || Spłiń:a* 'w Kościele wschodnim święto Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (28 VIII)'» [Dudek, 194].

СПЛЕТНИК ч. «*spl'etnik* 'plotkarz'» [AGWB VII, m. 279].

СПЛЕТНЯ ж. «*спл'этн'а, -і / пл'ётки, -и плітки*» [Горбач, 481].

СПЛІЧОК ч., анат. «*Сплі́ечок* – bark – плече. Мучився над тою роботою аж спліечкі заболілі. Взяв мішок на спліечкі і понюос до хати» [Г.Ю., 36].

СПЛОШНАЯ «*сплошнáя*: **орáти на сплошнóу** орати до складу, [до середини]» [Горбач, 481].

СПЛЮХ ч. «*спл'ух, -а* соннюга, [сонлива людина; який любить багато спати]» [Горбач, 481].

СПОВНЯТИ недок. Виконувати. «*Таку роль [захисту] сповняв,*

між іншими, ритуальний плач молодой, батьківське благословення, кроплен-ня коней перед від'їздом до шлюбу свяченою водою...» [Лабович, НБіН, 5/2014, 32].

СПОВРОТЕМ [с поврóтем] у зн. присл. Повертаючись на те саме місце. «*Онó туді йшов [гітлерівці], а пóсл'і с поврóтем йшов, – і знов б'іда; [с поворóтом] І на об'ёт прихóдит, і на вечéру прихóдит – приведе с поворóтом*» [Арк, 153].

СПОВРОЧИТИ док. Зурочити. «*Бабка її [дитину] купала, одягала сорочку, часто навиворіт, коб не спо-вровичі*» [Лабович, НБіН, 1/2012, 15].

СПОГАДАТИ док. Повірити. «*Сит голодному не спогадає*» [НБіН, 4/2021, 39].

СПОГАНУТИ док. Споминути, згадати. «*Споганула своє дѣтя, нача-ла плакати*» [Житецькій, 301]; «*Дзисай якби споганути тоє жище, но то ви-давалосє, же то не до витшиманя було*» [Сосна, НБіН, 2/2018, 15].

СПОДАК ч. «*...Після зав'язання пупа дитині баба повитуха чим ско-ріше сповиває дитину – як це дівчина в підштанки, а як хлопець, то в ніжну спідницю, звану на Підляшші —сподаком*» [Ігнатюк, НБіН, 6/2000, 28].

СПОДИСКО с. Підкладка з гілля під сіно чи соломі. «*Всю соломі викідав з клуні, то ще в Грузкуй я жив, і при конці сподиско було у мене виробляне, з яловцю поклав*» [Барто-шук, НБіН, 5/2017, 26].

СПОДНІ мн. «*спóдн'і, -дén" / нагаві́ці, -ц штани*» [Горбач, 481];

«*Вс'о сáм 'і роб 'іл'і – спóдн'і трéбуло ткáт'і, на кал'сóни, на... на такóйе*» [Арк, 153].

СПОДНІЧКА [сподн'ічка] -и, ж. Спідниця. [Арк, 153].

СПОДОВКА ж. «*spod'ouka 'dennica'*» [Тарн, м. 102].

СПОКОЙНОТА ч. і ж. Дуже спокійна людина. «*Бо її чоловік був спокійно́та*» [Ігнатюк, 52].

СПОЛОКАТИ [сполока́ти] -шчú, -шчиш, док. Легко промити що-небудь. «*Йа, напри́м'ір, то тéплойу вудóйу пéрши рас сполушчú [зелениці]...*» [Арк, 154].

СПОМАГАНЄ с. «*спомагáн'н'е*, -а грошова допомога (і посаг на весілля)» [Горбач, 481]; «*Спомаганє, споможєня* – частина весільного обряду; допомога грішми молодим перед виїздом до шлюбу» [ТПУШП, 306]; «*Під час спомаганя до молодої (молодого) підходили по черзі – батько, мати, хрещені батьки та всі весільні гості і на тарілку, заслану хусточкою, клали невеликі гроші*» [Филимонюк, НБІН, 1/2007, 30]; **СПОМАГАННЄ** [спомагáн':є]. «*Ну с'адáйут за стул вже, о, с'адáйут, трóху попíют, пойд'áт, – ну вже спомагáн'е*» [Арк, 154]; **СПРОМА-ГАНЄ** [спромагáн'є]. «*Мáн'а йíде, ой йíде-йíде шче і одйíжзáйє, прóсит батéн'ка на спромагáн'є. (Весільна пісня)*» [Арк, 154].

СПОМАГАТИ [спомагáти] -áйу, -áйиш, недок. Дарувати гроші на весілля: у молодого – перед відходом до молодої, у молодої – перед вінчанням. «*Спомагáй, батéн'ку, сво́йóму дíт'ови кун'мі́, корóвами, чирвóними чирвúнц'ами*» [Арк, 154].

СПОМИНАЛЬНА ж.

«*Приходять з церкви і роблять споминальну: запалюють свічку і всі моляться на колінах*» [Рижик, 265].

СПОНґА ж. «*sp'ongá 'dyl'*» [AGWB IX, м. 459].

СПОР [спор] -у, ж. Суперечка; сварка. «*Йак йакáйа... йакáйас' спор чи шчо... йакóйес' шóто – кацáпув вигóн'иц'! Знáчиц'а – кацáп вигóн'иц'*» [Арк, 154].

СПОРИ [спóри] -а, -е. Чималий. «*Вже спóри ваш дит'у́к*» [Арк, 154].

СПОРИТИ недок. Сперечатися, доводячи свою правоту. «*У селі Збуч місцева назва леляк збереглася дякуючи прізвиську одного господаря, що спорив колись із сусідом, яку пташку чути*» [Лабович, НБІН, 4/2016, 32].

СПОРИШ ч. «*spor'yś*» 1. «*sporysz, grzybek wystający w kłosach żyta*» [Cz94, 218]. 2. «*rdest ptasi; Polygonum aviculare*» [Cz94, 218]. 3. «*spor'yś 'sporysz'*» [Тарн, м. 147].

СПОРО [спóро] присл. Багато, чимало. «*[А з-за Буга багато переселилось?] Ну, там же бу́ло трóха... бу́ло спóро*» [Арк, 154]; «*to še ě s'poro 'daĭbu i o'večka na'itlaša*» [CzW, 10]; «*Sporo narysaw pro Wu'rli*» [УнП, 68]; «*Їх там спóро тих хлопцю́в приходить*» [Ігнатюк, 37].

СПОРОВАТО присл. Багатенько. «*Споровато я того написав*» [Сосна, НБІН, 2/2018, 16]; «*А я маю споровато [написаного]. Я, коб так, то я там такі маю приготувити жечи цікави*» [Бідн, 64].

СПОСОБНИЙ -а, -е. «*способний здібний*» [Горбач, 481].

СПОТИКАТИСЯ недок. Зустрічатися. «*Треба того на селі, жеби*

вернулися давніши часи, жеби люди зишлися і могли поспивати, разом зінтегруватися і спотикатися хоч раз у рокови на такуй культуральнуу імпрези» [Лабович, НБІН, 5/2009, 14].

СПОТКАНІЯ *мн.* Зустрічі. «Організуймо товарискі спотканія» [НБІН, 2/2012, 11].

СПОТКАТИ *док.* Зустріти. «Всюди де поїдемо і споткаїмо, наприклад дівчат з Курашева <...> завжди переказуїм собі вітання» [НБІН, 1/2001, 5]; **СПОТКАТІ.** «Ішов Гунджер / Споткав Гапку» [Лабович, НБІН, 2/2015, 38].

СПОТКАТИСЯ [спотка́тися] -а́йус'а, -а́йіс'а, *док.* Зустрітися. [Арк, 154].

СПРАВЕДЛІВИ ГРИП *ч., бот.* «*spravedl'ivy hryp* 'borowik szlachetny'» [AGWB VIII, m. 358].

СПРАВИТИ [спра́вити] -вл'у, -виш, *док.* 1. Зробити що-небудь прямим, випрямити. 2. Відремонтувати. 3. Придбати (купити) що-небудь. «Прийїхали з:аходу, то тумов-ц'а [воза] спра́вили і йїздили» [Арк, 154]; Придбати якусь обновку. «Справ же мні ложе золотое» [ТПУШ, 138].

СПРАВІТІ ОГЛОБЛЬОВЕ *фраз.* «Форм, котори називають біте, у нас вельмі мнўго... Хто по-свойому ще говорить, то й певно знає, што можна тоже комусь **справіті оглобльове**» [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

СПРАВЛЯТИ *недок.* Відзнача-ти, проводити. «Весілля можна було справляти і влітку» [Лабович, НБІН, 5/2014, 30].

СПРАГАТИСЯ *недок.* «спрага́-тис'а, -а́йус'а бути супряжником

[запрягати свого коня] до одного двокінного запрягу» [Горбач, 482]; **СПРАГАТИСЯ.** Об'єднуватися кіньми під час тяжких робіт. «*odnym końowi sprahalis'a do orki*» [CzW, 86]; **СПРЕГАТИСЯ** «Господарі, які мали лише одного коня, часом запрягали його в запряг з чужими – спрегаліся до спуолкі ораті чи волочиті» [Лабович, НБІН, 1/2017, 24].

С ПРАДА ДІД [с пра́да д'ід] у *зн. присл.* Те саме, що СПРАЖДА-ВЄКУ. «Костомлоти назива́йец':а с пра́да д'ід» [Арк, 154].

СПРАЖДАВЄКУ [спраждав'е-ку] *присл.* Споконвіку. «А в нас такійї пис'н'ї, старожітні, спраж-дав'еку» [Арк, 154].

СПРАТАТИ *док.* 1. Сховати що-небудь. 2. Позвозити з поля збіжжя чи сіно з луки. «Я сі'но вже спратав» [НБІН, 4/2005, 20].

СПРЕНЖИМОВАТИ *недок.* «спренжимова́ти -нўўвойу розпушу-вати землю культиватором» [Горбач, 482]; **СПРУЖИНОВАТИ** «спружи-нова́ти драпачем спухувати ниву, міжряддя» [Горбач, 482].

СПРЕНЖИНЎВКА *ж.* «спренжинў́йка, -и / пружинў́йка драпач» [Горбач, 482].

СПРИТ [сприт] -у, *ч.* Уміння, спритність. «[Як цигани дурять людей?] Сприт злодийа!» [Арк, 154]; «Де повх, то сиді'елі і пільновалі. Но треба сприт мі'ті, бо вуон барзо слух має» [Лабович, НБІН, 1/2017, 28].

СПРИХА *ж.* «*sprux'a* 'szprycha w kole wozu'» [Cz94, 218].

СПРИЧОК ч. «*spr'učok* 'tryca (krażek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)» [AGWB IX, m. 415].

СПРОДУВАТИСЬ [спр'одува-т'іс'] -уїус', -уїес'а, недок. Розпродувати все. «*Й'ес'т'і тр'єба, грошій то немá – почина́йе вун вже спр'одувац':а потроху́*» [Арк, 154].

СПРУТНУТИ док. «Спру́тнути = погибнуть, умереть» [Бессараба, 313].

СПУД [спуд] -á, ч. Низ під чим-небудь. «*На спуд накрáйав бураку⁶, а на в'єрх чикол'адóвих цук'єрку⁶*» [Арк, 154]; **СПЇ́Д** «сп'ї́д, сп'ї́ду подення стіжка» [Горбач, 482].

СПУДАК ч. Трач (пильщик), що стояв внизу під колодою, коли її розрізали на дошки поздовжньою пилою. «*Пі́лка до рі́заня бу́ла р'єнчна. Ї́дон на вєрхóви був, вєрхні́к називáв-ся, пі́лку т'ьóгав а два спудакі́ бу́ло*» [Ігнатюк, 42].

СПУДНИЦА ж. «спудні́ца, -і спідниця» [Горбач, 482].

СПУДНІЙ [сп'удн'ї́] -н'а, -н'є. Спідній; нижній. «*Ну молодáйа м'ус'і-ла дáти [молодому] сп'удн'є вбрáн'є і сорóчку в'єрхн'у, ужé м'ус'іла дáт'і*» [Арк, 154].

СПЇ́ДНЯ СКЇ́РКА ж. «сп'ї́д-н'а ск'ї́рка підошва хліба» [Горбач, 482].

СПУЗЬНІТИСЯ [спуз'н'іт'іс'а] -ус'а, -іс'а, док. Запізнитися. «*Тр'єба билó ус'н'єт'і, коб н'є сп'уз'н'іт'іс'а, бо вже дв'єр'і замкн'óни*» [Арк, 154].

СПУЛКА ж. «сп'ї́лка, -и гурто-ва допомога при жнивах» [Горбач, 482].

СПУЛЧЕСНИ [спулч'єснї] -а, -є. Сучасний. «*У нарóд'і спулч'єсном є́та нáзва Антонóв'іч'і не пр'ін'алá-с'а*» [Арк, 155].

СПУЛЬГУВАТИ док. «спуль-гувати – спотурати, попускати» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50].

СПУЛЯКІВ [с пул'áк'ів] незм. Поляк за національністю. «*І туп'іро куліс' іу́го бáчив там, Тáдик Мáзур, Тáдик с пул'áк'ів, ка: —Е-е-е! Йуж запомн'áлем*» [говорити по-українськи]» [Арк, 155].

СПУ⁰ДАК -а, ч. 1. «сп'удак – нижня спідниця» [Ігнатюк, 104]; «*Як народі́лося ді́тя, но то найп'єри бáбка берé, хучі́й завівáє: як дівчина то в тáці, як хлóпець то в спудáк, то є в бáбську гáльку*» [Ігнатюк, 55].

2. «*Трач, який стояв на верхові [стольця], називається —вєрхні́й*», а трачі, що стояли на землі і пилку тягали називаються —сп'удоками» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

СПУРИШ ч. «*spir'yś* 'dwa kłosy na jednym źdźble'» [Janiak95, 97].

СПУСКАТИ [спускáти] -áйу, -áйеш, недок. Зменшувати вартість чого-небудь. «[А як за сорочку зацінять таку ціну?..] *Ну тоді́ вже йáкос' торг'ї́уц'а і спускáйт ну так ужé, коб дохóдил'і до... до лáду*» [Арк, 155].

СПУТКАТИСЯ [спуткáтис'а] -áйус'а, -áйіс'а, док. Зустрітися. «*Там напрóт'ів ц'єркви бáт'ушка йє, то з йім мóжна спуткáтис'а; [споткáти-с'а]*» [Арк, 155].

СПРАЙНО с. Збільш. до СРАКА. «*Цікавою і вживаною формою є й срайно [або срально – Ред.]*» [Лабович, НБіН, 2/2021, 28].

СРАКА [сра́ка] -и, ж. 1. Зад людини; сідниця. «В мене́ дит'а з го́лою сра́коюу, – му́сила ба́ба ж:і́та по́лочку зв'язала, коб хоч сра́ку завину́ти» [Арк, 155]; «Потом [після різдвяної вечері] ка́ждий витягає з-пуд —сраки|| сіно і дивиться, бо ка́ж-дий – яке́ сіно, такий на літо дождеш льон великі виросте й щесте́ буде» [НБіН, 6/97, 12]; «А як хтось спитає Куди ідеши?, то й наши люде в злуості одказати могут, што **В сраку носом по маліни**» [Лабович, НБіН, 2/2021, 28]; «Гоп-гоп, гоп-па-па, / Чорна срака у попа» [Лабович, НБіН, 3/2015, 33]. 2. «сра́ка, -и гузир снопа» [Горбач, 482]; «sr¹aka 'dolna częśc snopa'» [AGWB VIII, m. 311]. 3. Тупий кінець яйця. «Цікаво, што сра-кою у нашої мові зветься то́же круг-лі^ейши кунець і́ця (срака і дзюбак у і́цьові)» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

СРАКОПАД чол., ірон. Ожеледиця. «Тут найцікаві^ейшим прикладом є іронічне **сракопад** – тоє, з чим мі^елі ми всіє справу сі^етої зими, коли й нераз довелось поковзнутись на слізь-куй дорозі» [Лабович, НБіН, 2/2021, 29].

СРАЧ ч. Надвірний туалет. «Куолько било делов за тії срачи^е? <...> Поліція карала. То люде робілі на одчи^епне» [Лабович, НБіН, 3/2019, 30].

СРОГІЙ -а, -е. Холодний, суво-рий. «Як кроти крутять землю вельме то буде зима срога» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

СРОДНИК ч. «срѳдник, -а свояк» [Горбач, 482].

ССЮЛЬКА присл. «|с':ул'ка „звідси“ – забєри |с':ул'ка об'русок» [Громик-1, 144].

СТАВ ч. «stav 'staw palca u ręki, kłykieć'» [Cz94, 218].

СТАВАТИ недок. Вистачати. «Хліба не стає до нового [врожаю], а картоплі стає» [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №1–2, 23].

СТАВБУОН ч. Насінневий пагін цибулі. «Там ві^есіло мнуого вінкув цибулі, вона вендзілась на весну, коб не било ставбунуов» [Григорук, НБіН, 5/2022, 21].

СТАВИТИ недок. «ста́вити будувати: ста́ул'у хату» [Горбач, 482]; **СТАВІТИ**. «Дядько пушов хати ставіти – цєселькою почали займа-тіся» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

СТАВНИЦА ж. «стаўніца діжка: стаўніца на сáло» [Горбач, 482].

СТАВНЯ ж. 1. «staûn¹a 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127]. 2. «staûn¹a 'rodzaj beczki z klepek często rozszerzonej u góry, z dwoma uchami'» [AGWB VI, m. 180].

СТАГОВКА ж. 1. «Стагѳвка = кадка для капусты» [Бессараба, 313]; «stah¹oûka 'beczka (do kisenia kapusty)'» [Cz Atlas, m. 4]. 2. Невелика бочечка. «stahov¹ki // 'barzo p'rosta ro'бота» [CzW, 87]; **СТАГОЛКА** «sta-h¹oûka 'rodzaj beczki z klepek często rozszerzonej u góry, z dwoma uchami'» [AGWB VI, m. 180]; **СТАГОФКА** «stah¹ofka» [Cz Nosów, 156].

СТАДНИЦЯ ж., обряд. «Коли така ватага [женців] наближалася до двору, починали співати голосніше і наперед виходила —стадниця|| з він-ком» [Рижик, 264].

СТАДО *с.* 1. «*stado* ‘trzoda’» [Cz94, 218]. 2. «**ста́до** тічня [стая]: *ста́до воўкуў*» [Горбач, 482].

СТАЙНЯ *ж.* «**ста́йн’а**, -і стайня: *ста́йн’а — кўнський хл’їу*» [Горбач, 482]; «*stajna: dla kony to / to nazuv’a-loša stajna*» [Cz03, 381].

СТАЇ *мн.* «Стаї = перегонь – м’бра длины вспаханнаго поля» [Бессараба, 313].

СТАЛЄ [ста́л’е] *присл.* «**ста́лє** – *постійно*» [Ігнатюк, 105]; «*Повикóпу-вал’і такі’її басáни прот’івопо-жарóви, то там ста́л’е вода́ йе*» [Арк, 155].

СТАЛИЙ [ста́лій] -а, -е. Обов’язковий; постійний. «*Такі́й кис’л’ – то вже бу́ла така́йа ста́ла, ну, стра́ва*» [Арк, 155].

СТАЛКА *ж.* «*stalka* ‘ręczek włók-na lnianego po otrzepaniu złożony z kil-ku garści’» [AGWB IX, m. 410].

СТАЛЬОВЕ *с.* «*stal’ove* ‘płochა ze stalowymi szczebelkami’» [AGWB IX, m. 430].

СТАЛЬОВИЙ -а, -е. «**стал’óвий** сизий, сивосиній» [Горбач, 482].

СТАЛЬОВКА *ж.* «*stal’ouka* ‘płochა ze stalowymi szczebelkami’» [AGWB IX, m. 430].

СТАМСТУД [ста́мтуд] *присл.* Звідти. «*То ста́мтуд ході́л’і вс’е тута́й до’ Бру́са до’ шкóли*» [Арк, 155].

СТАМТИЛЬ [стамті́л’] *присл.* Звідтіля. «*Йакурáт там дес’ Буг ста́мті́л’ похóдит’*» [Арк, 155];

СТАМТІЛЬ «*стамті́ль* – *звідти*» [Ігнатюк, 104]; **СТАМТЕЛЬ** «*Так люде ста́мтель сказалі нашим*» [Бартошук, НБІН, 3/2016, 30];

СТАМТУОЛЬ «*Стамтуóль || стуóль = оттуда, отсюда*» [Бессараба, 313];

СТАМТУЛЬ «*стам’тул’* „аж звідти,

із місця більш віддаленого” – *ра́ний бат’ушко ста́м’тул’ і с’уда прихóдив*»; *ста́мтол’*, *ста́мтул’*, *стамту-л’о*, *стам’тул’і*» [Громик-1, 144]; «*прыї́зжа́іт ста́м’тул’*» [CzW, 32].

СТАМТУЛІ *присл.* Те саме, що **СТАМТИЛЬ**. «*прої́дут д’еревн’у ста́м’тул’і дотам’тул’і*» [Громик-1, 146].

СТАНОВИСКО *с.* Посада. «*Був прийняти на пув року на становиско кас’єра*» [Оверчук, НБІН, 4/2006, 32].

СТАРА ПОЛЬЩА *ж.* «[В. Курашкевич] *пісав ще перед Другою сві-товою вуйною (значитья — за старої Польщи)* – *што то певно вплив пуольської мови*» [НБІН, 4/2021, 27]; «*Колісь, за старої Пуольщи (Друга Річ Посполита), мнуого гроши за її^е [куницю] платілі*» [Лабович, НБІН, 1/2017, 29].

СТАРЕЦЬ *ч.* Жебрак. «*Мужик в осені – купець, а навесні – старець (жебрак)*» [Рощенко, НБІН, 4/95, 28].

СТАРОЖИТНИ [старожі́тні] -а, -е. Давній; древній. «*А́л’е то старожі́тна цє́рква [у селі]*» [Арк, 155].

СТАРОСВЕЦКІ [старосв’є́цк’і] -а, -е. Застарілий; колишній. «*Вихóд’іт вс’о новочєсне, ужє то́йє старó... старо́св’є́цк’є, йак то ка́жут, ужє зан’іка́йе*» [Арк, 155].

СТАРОСТА *ч.*, *обряд.* «*Відбува-лася зустріч батьків наречених у присутності спеціального посеред-ника. Це був одружений чоловік (подекуди два), який на Холмиціні звався дружба, староста, сват, а на Підляшші – дивоснуб, райок, старос-та, сват*» [Б, 286].

СТАРОСТИНА ж. «До весільної завійки прикріплювали банти з кольорових стрічок. Старостіна на-кладала на голову —чубл̄ зі штучних квітів, стрічок і пір'я пави» [К-В, 208].

СТАРУТКІ -а, -е. Дуже старий. «Колісь в Оришкови́ такий старуткі-старуткі бив, і коло його наше поле било» [Лабович, НБІН, 5/2012, 19].

СТАРУШКА ж. Стара жінка, бабуся. «Пам'ятаю, що одна старушка дала їм поїсти та запитала їх, чи вмієте косити» [НБІН, 1/98, 21].

СТАРУШОК ч. Старий чоловік, дід. «Нараз іде старушок» [ВЗФ, 362]; «Добре, що в'єн такий, то іди, старушку, додому» [Лесів97, 90].

СТАРЧИТИ док. «старчити – вистачати, вистачити» [Ігнатюк, НБІН, 5–6/2001, 50]; «*to tpīe s'tarčyło tuol̄ki fšo*» [CzW, 75].

СТАРША ДРУЖКА ж., обряд. «На другий день, вь п'ятницю, вечеромь кь невѣстѣ приходить на ночь избранная ею главная подруга, которая сь этого времени называется “старшая дружка”» [Янчук86, 76].

СТАРША КОРОВАЙНИЦЯ ж., обряд. «Головна роль того вечора належала **старшій коровайниці** <...>, якою була найчастіше хрещена мати» [Филимонюк, НБІН, 6/2006, 20].

СТАРШИ ДРУЖБАНТ [стár-ши дружбáнт] -ого -а, ч., обряд. Те саме, що **СТАРШИЙ СВАТ**. «В'інц'і над головáм'і [держать] стáрши дружбáнт муї і стáрши дружбáнт йогó» [Арк, 155]; **СТАРШИЙ**

ДРУЖБАНТ «стáрший дружбáнт, -а старший боярин» [Горбач, 482].

СТАРШИ МАРШАЛОК [стár-ши маршáлок] -ого -лка, ч., обряд. Товариш молодого. [Арк, 155].

СТАРШИЙ ДРУЖБА [стáршиї дрúжба] -ого -и, ч., обряд. Головний розпорядник на весіллі. [Арк, 155].

СТАРШИНА ж., збір. «Старшинá = офіцеры» [Бессараба, 313].

СТАТИ ДУБА фраз. «стáти дúба піднятися [на дві ноги]: кúн' стаў дúба» [Горбач, 482].

СТАТИВА ж., ткац. «statyva 'boczna rama krosien'» [Janiak95, 97];

СТАТИВА «stativa 'boczna rama warsztatu tkackiego'» [Cz94, 218].

СТАТИСЯ [стáтис'а] -нус', -нес'а, док. Залишитися (< остатись). «Ну то кáже – йїд'. Бáт'ко пришо́в. Так стáвс'а, стáвс'а і так стáвс'а – і: ни пуйїхав» [Арк, 155].

СТЕБЕЛІНА ж. Стебло. «З теї стебеліни / Буде миска пше́ниці» [ТПУШ, 48].

СТЕБНІВКА ж. «Найпоширено́ю технікою [оздоблення одягу] був прадавній шов – стебнівка або шов ланцюжком в основному червоною та чорною ниткою» [К-В, 236].

СТЕЖКА -и, ж. 1. Пішохідна доріжка. [Горбач, 482]. 2. перен. Поперечна кольорова смуга витканого рядна. «А тії [рядна] в стежкі то називáлися плáхтами – то булі плáхти» [Ігнатюк, 58]. 3. **СТЕЖКИ** мн. «Зборки [спідниці-хвартуха] за-прасовували так, щоб вузькі різнокольорові сині, зелені, жовті чи червоні смужки (—стовпчики!) укла-далися зверху, а широкі червоні,

чорні або білі смужки (—стежки||) хова-лись у складках» [ІК-В, 182].

СТЕКЛО с. «стекло́ цилиндр: стекло́ на лампу» [Горбач, 482].

СТЕЛЬМАХ ч. «стѣл'мах, -а колісник [майстер, що робить вози]» [Горбач, 482].

СТЕЛЯ присл. Звідти. «*on so-^ubie šukau̯ diēf̄cynu ta'kei̯ žeby stela pu'ti*» [CzW, 202].

СТЕРВО с. Залишки здохлої тварини. «Найгірїй було, як вовки їли стерво якесь, а він [вовкулак] не міг» [ВЗФ, 363].

СТЕРЕГТИ [стерегті] *недок.* Берегти, оберігати. «Тогд'ї бат'ку^о в так стерегл'ї, шчо бой'ал'іс'а» [Арк, 155].

СТЕРНИСКО с. «*stern'yisko* 'pole po owsie'» [Cz Atlas, m. 118]; **СЬЦЕРНІСКО** с. «*ścern'isko* 'pole po jęczmieniu'» [Cz Atlas, m. 58].

СТЕРНО с. «Стэрно́ = жнивье» [Бессараба, 313]; «*stern'o* 'ściernisko, pole po skoszonym ściernie'» [Cz94, 218].

СТЕРНЯ ж. «*stern'a* 'bruzda'» (?) [Tarn, m. 126]; **СТИРНЯ** [стирн'á]. Поле з-під жита. «По стирн'ї б'удут картохл'ї» [Арк, 156].

СТЕНА ж., ткац. 1. Міра витка-ного полотна. «Вона тобі по сто кїп нажинала / Вона тобі по сто стїен витикала» [ТПУШ, 130]. 2. **СЬЦЄ-НА** «*s'c'en'a* 'ściana, miara długości osnovy'» [Cz94, 219].

СТИГ ч. «*styh* || *stuoñ* 'stóg (siana)'» [Cz Atlas, m. 165]; **СТУ^оГ** «*stuoñ* 'stóg siana'» [Cz94, 219].

СТИДАТИСЯ [стидатис'а] -áyc'a, -áiic'a, *недок.* Соромитися. «Вдóма то б мác'm'ї [взяла] і змиvá-ти, а в чужуї хáти стидáлас'а; [всти-датис'а]. Он і в менé дочкá

пошлá, то вона там, е... мáтера [свекрусі] встидáйец':а сказáти мáмо» [Арк, 156]; «*ne przyzna'iuśa / bo sty'dalaśa*» [CzW, 161].

СТИНА ж. Суцільна хмара. «Як мав падати доц то сонце заходило за —стину||, за хмари» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 33].

СТИПР'Є с., збір., бот. «*styp'ir'ie* || *ščyp'ir'ie* 'szczyrior'» [Cz Atlas, m. 170]; **СЬЦІПРЕ** с., збір. «Сьци-пїрэ = листья лука, чеснока» [Бессараба, 314].

СТИХНУТИ [стіхнути] -ну, -неш, *док.* 1. Заспокоїтися. 2. Зменшитися (про полум'я). «Обїхав, і огón' одрáзу стих» [Арк, 156].

СТИЧНОШЬЦЬ [стічнош'ц'ч'] -і, ж. Контакт, контактування. «Вже заб'увс'а [українську мову], бо ни мáйє стичнош'ц'ч'ї гувурїти» [Арк, 156].

СТІЙКА ж. «Сорочки мали комір —стїйку||, до якого пришивали 2–3 гудзики, прикрашали тканими орнаментами переборів» [ІК-В, 188].

СТІЛЕЦЬ ч. «*ст'їлец'* 'ослін'» [АУМ, к. 288].

СТІЛЬ¹ || **СТЕЛЬ** ч. Стеля. «Не літай мотелю поїд білим стельом» [ТПУШ, 187].

СТІЛЬ² присл. Звідти. «Ни зтіль і ни зсіль охотнік-стрілець» [ТПУШ, 166]; «Чоловіку, я тебе стіль віпроваджу» [Ігнатюк, 44];

СТОЛЬ. «*їa i'o'ho* 'vyžynu stol' 'xutko'» [CzW, 162]; **СТУОЛЬ**. «*jiēde na koñiē stuoł do tuoł*» [Kuraszkiewicz, 155]; «*odvic'aje: stuoł i stuoł*» [Kuraszkiewicz, 156]. **СТУЛЬ** [стул'] «Тайа хáтка, о, то о такáйа с с'éтого л'їеса, то попереvез'ана стул'» [Арк, 157]; **СТИЛЬ** [стил'].

«Там стил', с мейї Нуплівки, перевезлі бат'ка до... в Брест» [Арк, 157]; «*skil – styl i stul*» [Kuraszkiewicz, 150].

СТІРКА ж. 1. Рушник; полотнина. [НБіН, 4/2022, 29]; **СТЕРКА** «ст'єрка, -и рушник до рук» [Горбач, 482]. 2. Шматок тканини для миття посуду. [Арк, 156]. 3. Рушник для ви-тирання посуду. [Арк, 156]; «платок до посуду» [Горбач, 482].

СТОВП ч. 1. ент. «*stoûp 'łatka*'» [Tarn, m. 10]. 2. будів. **СТОВБ** ч. «стоўб, -а стовп паркану; стовп будинникового зрубу: у *стоўбóви кáн 'і, шоби запусkáти дил 'і*» [Горбач, 482]. 3. будів. «стоўп, -а журавель, соха журавля» [Горбач, 482]; «*stoûp 'żuraw u studni*'» [Tarn, m. 81].

СТОВПЕЦ ч. «стоўпéц, -пца стовпчик, палик» [Горбач, 482].

СТОВПЧИК ч. «Напевно була вона на весіллю і хтось дав стовпчика. Так називали зачаровану горілку в келишкови» [Ігнатюк, НБіН, 3/2006, 37].

СТОВПЧИКИ мн. «Зборки [спідниці-хвартуха] *запрасовували так, щоб вузькі різнокольорові сині, зелені, жовті чи червоні смужки (—стовпчикил)* укладалися зверху, а широкі червоні, чорні або білі смужки (—стежкил) ховалися у складках» [ІК-В, 182].

СТОГАР ч. «*stógar – дрючок, кілок в стозі*» [Ігнатюк, 105]; «*stożar 'drag (w środku stogu)*'» [Cz Atlas, m. 30]; «*stóžar*» [AGWB VIII, m. 326].

СТОДОЛА ж. «стодóла, -и сто-дола» [Горбач, 482]; «*stod'ola*» [AGWB VIII, m. 318].

СТОЖАРЕ с. «*stóžare 'podkład pod stóg z dragów*'» [AGWB VIII, m. 325].

СТОЖАРИСКО с. 1. «*stóžarysko || stożar'yisko 'drag pionowy w środku stogu*'» [AGWB VIII, m. 326]; «*stożarysko*» [Cz94, 218]. 2. «*stóžarysko 'podkład pod stóg z dragów*'» [AGWB VIII, m. 325].

СТОЖОК [стожóк] -ж^мкá, ч. 1. Стіг сіна (більший за копицю). [Арк, 156]. 2. Дрова, складені у вигляді копиці. [Арк, 156].

СТОЙКА [стоїка] -и, ж. 1. Підпора у шахту. «*А што то за л'исогón? – Стоїк 'і пудвóз'ім в забóй*» [Арк, 156]. 2. перен. Незапрошені гості на весіллі. **СТУЙКА** [стуйка]. «*Стуйка стойім', де брама*» [Арк, 156]; «...—*stójkil, która brała udział w weselu stojąc pod oknami*» [НБіН, 6/2003, 33].

СТОЇМОСЬЦІ «стóймос'ц'і, -і ціна, вартість» [Горбач, 482].

СТОЇСКО с. Місце, де продають книги та часописи. «*Бачив, бо туолькі одне стоїско з часописом —Над Бугом і Нарвоюл і з книжками*» [НБіН, 4/2001, 22].

СТОКМАНИ [с^мтокмані] -ів, мн., знев. Ті, хто вимовляє што „що“. «*Воні с^мтокмані, бо кáжум' с^мто, а ми шчо*» [Арк, 156].

СТОЛОК ч. «*stólok 'podpórka, na której trzepie się włókno lniane*'» [AGWB IX, m. 408].

СТОЛЕК ч. «*stólek 'stołek (rodzaj krótkiej ławki)*'» [AGWB VI, m. 115].

СТОЛЕЦЬ ч. «*stołec' 'stołek*'» [Tarn, m. 96].

СТОЛИ НА КРИЖАКАХ мн. «*Дуже цікаве є також домашнє устаткування й умеблювання підля-*

ської хати: <...> столи на —крижак-ках» [К-В, 242].

СТОЛИК ч. Шухляда. «*w mi|omu stu|owy nym'a st'o|yka*» [Kuraszkiewicz, 154]; **СТОЛІК** ч. «*st'olik* 'szuflada w stole'» [Cz Nosów, 153; Janiak95, 97].

СТОЛЧОК ч. Стілець, табурет. «*I садовлять хутчій його [того, що зайшов на Коляду] на столічок, бо як хутко сяде, то курка-квоктуха добре яйця несті буде*» [Вищенко, НБіН 3/92, 20].

СТОЛОК ч. 1. «**стóлок** ослін» [Горбач, 482]; «*Посаділі на столку, / Стрігут єму головку*» [Житецькій, 298]. 2. Стілець. «*Один такій, Яконюк, сієв на стóлок і взяв свої дієвчинкі на колієна*» [Сосна, НБіН, 2/2018, 15]. 3. Лава, яку використовували і для снання. «*Вночіє колі каменьом заснув згорбившись на столкові за колишкою, приснився мніє сон*» [Петручук, НБіН, 1/2003, 30]. 4. «**стóлок**, -лка деталь верстата» [Горбач, 482]. 5. [стóлк"і] -ів, мн. Підставка для різання дров. [Арк, 156]. 6. Підставки різного призначення. «*Перше стóлки бул'і, тепер вже зробіл'і таку лаву*» [Арк, 156].

СТОЛУВКА [столу́вка] -и, ж. Їдальня; кафе; бар. «*А муї звон'ит шчотіжден' в четвєр (вун майє вол'ний од роботи) – в столу́вци робит*» [Арк, 156].

СТОЛЬЦЯ мн. «*Щоб різати дерево на бруси трачі клали його на —стольця*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

СТОЛЮГИ мн. «**стол'у́ги**, -г козел пиляти дрова» [Горбач, 482].

СТОЛЯРКА ж., збір. Столярні вироби потрібні для облаштування хати. «*Пузній давай ступньо́во*

робіти столярку: двєри, якіісь óкна там» [Ігнатюк, 42]; «*Wże dyli leżali przykryty, nawet stolarka była kuplana*» [НБіН, 5/2003, 26].

СТОЛЯРСЬКИЙ -а, -е. «**стол'арський** стол'арска сокіра» [Горбач, 482].

СТОНЖКА ж. Стрічка, смужка. «*to bui pa|pir rozma|ity // ston|żok nakraie // nat|ne*» [CzW, 10]; **СТОНШКА** [стóншка]. «*А бат'ушка дав таку́у стóнику і сказав, коб вона бу́ла бес пше́рви, бо то вона бойáлас'а вро́ку, – бес пше́рви при... при йуї*» [Арк, 156]; **СТОНЬШКА** «*stońška 'wstażka'*» [Cz94, 218].

СТОНКА ж., ент. «**стóнка**, -и картопляний жук, довгоносик, кольо-радо» [Горбач, 482]; «*То било на колхознум сході. Говорилі тогди про стонку, такую кузаку в жовто-чорни паскі, яка картофлі ієсть*» [Плева, НБіН, 1/2019, 31].

СТОРОЖИК ч. 1. «*storoż|yk 'boczny sznur nicielniczy'*» [AGWB IX, m. 427]. 2. «*storoż|yk 'gruba nitka z boku osnowy'*» [AGWB IX, m. 440].

СТОРОЖОВІК ч. «*storożov|ik 'boczny sznur nicielniczy'*» [AGWB IX, m. 427].

СТОРОНА ж. «**сторонá**, -и за-сторонок у клуні» [Горбач, 482]; «*storon'a 'miejsce w stodole, gdzie składa się snopy'*» [Cz94, 218].

СТОРЧАК ч., бот. «*storč|ak 'korzeń główny u sosny'*» [Tarn, m. 154; AGWB VIII, m. 347]

СТОРЧОВИЙ (корень) «*storčov|y| 'główny korzeń u sosny'*» [AGWB VIII, m. 347].

СТОРЧУОВКА ж. Святковий жіночий поясний одяг. «*Сторчуовка бо в стурч паскі*» [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

СТОЯН ч. «стойа́н, -а стійка-стільчик на коліщатках з отвором підтримувати дітей, що вчаться ходи-ти» [Горбач, 482].

СТОЯНКА ж. «*stoianka* ‘drażek służący do podtrzymywania drabiny wozu, jednym końcem osadzony na osi wozu, a drugim połączony z kłonicą’» [Cz94, 218].

СТОЯЧИЙ -а, -е. «стойа́чий: стойа́чий комі́р стоячок» [Горбач, 482].

СТРАВА ж. «Стра́ва = жидкое кушанье» [Бессараба, 313]; «стра́ва, -и варена їжа» [Горбач, 482]; «*strava* ‘potrawa gotowana’, – *stravi var'u*» [Cz94, 218; Cz Nosów, 156; AGWB VI, m. 200].

СТРАГТИ недок. Грузнути. «Лю-де, котори виносілі траву на груд, страгті в болоті по колієна» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

СТРАГАНІ [страга́ни] мн. Стіл-розкладка із дрібнооптовими предметами для продажу. «Йак купу́ють два на страга́нах гу́з'ікув хоче, то ми ка́жем: —Чи йе гуз'ік'і?!, вже по-но́л'с'к'і до страган'а́жа» [Арк, 156].

СТРАГАНЯЖ [страга́н'аж] -а, ч. Продавець із розкладки (із страганів). «...Ми ка́жем: —Чи йе гуз'ік'і?!, вже по-но́л'с'к'і до страган'а́жа» [Арк, 156].

СТРАЖ [страж^ш] -у, ч. Пожежна частина. «То то́ була́ кол'іс' крини́ця, і там до́бра вода́ ба́рзо, була́, ал'е по́сл'е йак вже, е, страж повста́ла, повико́пувал'і такі́йї баса́ни» [Арк, 156].

СТРАЖАК ч. «стража́к, -а пограничник» [Горбач, 482].

СТРАМА ж. «*strama* ‘w saniach: jeden z czterech pionowych

śłupków osadzonych w płozach’» [Cz94, 218].

СТРАНУТИ [страну́ти] -у, -эш, док. 1. Пильно шукати щось; перекидати. «Шука́л'і, страна́л'і – н'іц нима́» [Арк, 156]. 2. «*страну́ти* – *струси-ти*» [Ігнатюк, 104].

СТРАНУТИСЯ док. Затремити, захитатися. «Странулися стієни / Як придане сієлі» [ТПУПП, 112].

СТРАПКА ж. Шнурок; кусок тканини. «*Dla pokojnika use ż zwezujut nohi i każut, jak teju strapkoju, szto zwezowałoś nohi, jak chłopeć do di^ewczyyny chodit, ni to wże jak pryweżut jeju, to wże jijie ne rokine*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 38].

СТРАПКАЧІ мн. «Лудляські батькі білі діти – а то страпкачами (такімі звезанимі в мозоліє кунцямі ручнікув), а то паском» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

СТРАСНА П'ЯТНИЦЯ мн., реліг. П'ятниця перед Великоднем. «У Страсну п'ятницю до виносу плащаниці на середину церкви ніхто не мав права їсти» [Рижик, 253].

СТРАСНА СЕДМИЦЯ ж., реліг. «Перед пасхою є 7 тижднів Велико́го Посту, є Вербниця і Страсна седмиця, котора особліво приготвляє нас до встрієчи з Празником всієх празникув» [НБіН, 2/2006, 15].

СТРАСНИ ТИЖДЕНЬ ч., реліг. «*Strasny Tyżdeń* || *Strasny Tyżdeń* ‘ostatni tydzień Postu’» [Dudek, 194].

СТРАСНИ ЧЕТВЕР ч., реліг. «*Strasny Četv'er* ‘ostatni czwartek wielkiego Postu’» [Dudek, 194].

СТРАСТІ мн., реліг. Церковна служба у Чистий четвер. «Ввечері всі обов'язково йшли до церкви, де відправлялися Страсті. Вертаючися додому, кожний намагався донести

—*страсну свічку* так, щоб вона не погасла» [Рижик, 252].

СТРАХАТИ [страхати] -айу, -айеш, недок. Лякати. «Стра́хал'і: —*Не ід'іте, бо там русалк'і в жіт'і йел*» [Арк, 157]; «*Такó страхали малі діти: не йди в жіто, бо там ру-сáлка є, і буде лоскотати і заду-шить*» [Ігнатюк, 70]; **СТРАХАТІ**. «*Такъ нэчїстая сіла страхае цо-нубчъ, пукї хáты нэ осьвѣтятъ*» [Бессараба, 43].

СТРАХОПОЛОХ ч., бот. «*Страхополохъ = дурманъ*» [Бессараба, 313].

СТРАХОПУД ч., знев. «*страхо-пуд, -а боягуз*» [Горбач, 482].

СТРАШИЛО с. Лякало. «*Ставили у брамі страшило*» [Лабович, НБіН, 3/2007, 37]; «*Колопеннік: до колопнюв як унадяться, то страшила ставілі*» [Лабович, НБіН, 2/2016, 38].

СТРАШИТИ [страшіти] -у, -іши, недок. Те саме, що СТРАХАТИ. «*На Йáна зїл':ачко свѣт'ат – нарвáти козѣл'цу, то нас страшил'і, шчо русáлка в жітї...*» [Арк, 157]; **СТРАШИТІ** [страшіт'і]. «*То нас усѣ страшил'і, шчоб коб де русáлка...*» [Арк, 157]; «*...То так тую жуонку свою ходів і страшив*» [Филимонюк, НБіН, 2/2006, 46].

СТРАШНЕ присл. Дуже; надзвичайно. «*їеднак љумно бу'ло страшне*» [CzW, 149].

СТРАШНИЙ -а, -е. Дуже великий, сильний. «*og'iry try'maly strašnyї*» [CzW, 58].

СТРЕЛЬБА ж. 1. збір. Стрілянина. «*Десь по обієди стрельба втих-ла і люди вишлі з схрону, якії були за забудованями*» [Сосна, НБіН,

2/2018, 15]. 2. **СТРІЛЬБА** ж. «*Стрильба́ = ружье*» [Бессараба, 313]; «*Взявъ одъ хлопця стрильбу́ и бухъ въ бабу, и баба впáла нэживáя*» [Бессараба, 63].

СТРЕПТУХА ж., бот. Різновид гриба (?). «*З-поміж номенів грибів виділяється чимало спільних підляських і західньополіських говірок <...>. Однак є й такі назви, які відомі лише на Підляшші: пахнюк, пліска, правдівок, стрептуха, ухачі, коти та інші*» [НБіН, 4/2003, 42].

СТРИГЧИ недок. «*stryhčy 'strzyc'*» [Janiak95, 97]; **СТРИЖЧИ** недок. «*стріжчи, -жү стригти*» [Горбач, 482]; **СТРИХЧИ** «*стрих-чи*»₁ [АУМ, к. 234]; **СТРИЧИ** «*стри-чи*» [АУМ, к. 234].

СТРИЕЛЬБОНЬКА ж., пестл. Рушниця. «*Олень по бору ходім, / За їм Ясь коня водім, / Стриельбоньку набіває, / В оленя потрапляє*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 28].

СТРИЄНКА ж. «*stryjenka 'żona brata ojca'*» [AGWB VII, m. 222].

СТРИЄЧНИ -а, -е, субст. «*stryječny 'brat stryjeczny'*» [AGWB VII, m. 219; Janiak95, 97; Cz94, 219]; **СТРИЄЧНИЙ** [стрийєчний]. «*Стрийєчний брат*» [Арк, 157].

СТРИЖЕНЬ ч. «*stryżeń 'rdzeń'*» [Tarn, m. 151; Cz94, 219]; «*stryżeń 'twardziel'*» [AGWB VIII, m. 345]; **СТРИЖИНЬ** «*стрижін', -ен'á сер-цевина: стрижін 'у бѣзови*» [Горбач, 482].

СТРИЙ ч. 1. «*Стрый – др. русск. = дядя, братъ отца*» [Бессараба, 313]; «*стрий 'брат батька'*» [АУМ, к. 368]; «*stryї 'brat ojca'*» [Cz94, 219; AGWB VII, m. 220]. 2. «*brat matki*» [AGWB VII, m. 221].

СТРИЙКО [стрийко] -а, ч. Дядь-ко; батьків брат. «Д'ят'ко казали, а стрійко то топ'ірко по-новочес-ному» [Арк, 157; AGWB VII, м. 220]; **СТРИКО** «str¹yko 'brat ojca'» [AGWB VII, м. 220]

СТРИЙО ч. Дядько; батьків брат. «у... то їеšче s'tryjo pry ko'tory še zo's'tala» [CzW, 171].

СТРИКА [стрика] -і, ж. Стріха. «Ї то трóху молóт'ат л'удей [ціпа-ми], [як] трéба солóми на стріку чи шос'-то» [Арк, 157].

СТРИКОЗА ж., ент. «На Підляшші загальним окресленням коника є **стрикоза** (напр. Збуч, Чижі, Шос-таково)» [Лабович, НБІН, 5/2019, 32].

СТРИЛКІ [стрилк'і] -лók, мн., бот. Польовий бур'ян (?). «Хваст так і. Йак досп'їе, то чéпл'айеца, – кáжут **стрилк'і**» [Арк, 157].

СТРИНА || **СТРИЙНА** ж. 1. «str¹yna || str¹yina 'zona brata ojca'» [AGWB VII, м. 222]. 2. «str¹yna – stryienka» [Janiak95, 97].

СТРИНИ -а, -е. «str¹yini 'brat stryjeczny'» [AGWB VII, м. 219].

СТРИЧКА ж. «str¹yčka 'tryca (krążek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)» [AGWB IX, м. 415].

СТРИПІ мн. «стрипи (гртвеп в прическѣ)» [Янчук86, 69].

СТРИХА ж. 1. «Стрѣха = соло-менная крыша» [Бессараба, 313]; **СТРИХА** «стриха, -и дах із соломи» [Горбач, 482]. 2. Солома для покриття даху. «Chaty stri¹choju kryty...» [НБІН, 3/2003, 40]; «Церква била стрі¹хою крита, подлогі не било, всьо гліна била» [Лабович, НБІН, 5/2008, 24].

СТРИЙ ч. 1. Народний одяг. «В таких стрóях як в Зábолотю ходіли бабій й дивчáта ще в таких сéлах...» [Ігнатюк, 58]; **СТРОЇ**^Е мн. «стройіе (уборы)» [Янчук86, 67]; **СТРОЇ** «Лю-ди дивувались, звідки в нас такі гарні строї» [НБІН, 1/2013, 7]. 2. Крій (одягу). «Тій сорочкі з кúпчого мате-ріалу булі шіти на той сáмий стрій [що і з полотна]» [Ігнатюк, 58].

СТРИЛКА ж. «стрі(у)лка, -и п'ятка кінського копита» [Горбач, 482].

СТРИЛЯТИ недок. «Навесні, перед святом Юрія, пастух виходив на вигін і —стріляв (виляскував), розмахуючи батогом. Так він подавав знак, що пора виганяти худобу на пасовище» [Бор, 109].

СТРИМГОЛОВ присл. «стрім-голóў коміть головою» [Горбач, 482].

СТРИТЕНЯ с., реліг. «Str¹iteńa 'święto Oczyszczenia Najświęszej Marii Panny'» [Dudek, 194]; **СРЕТЕНІЄ**. «сретен'їе, -а / громн'їці Стритен-ня» [Горбач, 482].

СТРИХ [стр'іх] -а, ч. Дах будинку, покритий соломною. «Чáсом нерáс волокут санк'і господарá на стр'іх туді-о [перед Щедрим вечором]» [Арк, 157].

СТРОЇТИСЬ [стройітис'] -ус'а, -іс'а, недок. 1. Будуватися. 2. Готуватися. «Вéчором вже вси дивчáта стрóйац':а до хлóпц¹⁶» [Арк, 157].

СТРОМАЧЄ с., збір. «стром-ічє – купа поламаних і наскладаних гілячок (галузок)» [Ігнатюк, 105].

СТРОМИЙ -а, -е. «стрóмий стрімкий» [Горбач, 482].

СТРОМЛЯТИ [стрóмл'ати] -айу, -айеш, недок. Застромлювати,

засторчувати. «Баб'к'і [лепеху] кóл'іс' в стр'іху стрóмл'ал'і» [Арк, 157].

СТРОП ч. «strop 1. 'strop'; «na strop ¹čyli po¹valu ĩak nazy¹vali dav¹hiē / to toš h¹lina iš¹la» [CzW, 89]. 2. 'pod-sufitka'» [Cz94, 218].

СТРОСЬЦЬОВЕ БЕРДО с. «stros 'c'ove berdo 'płoch trzcinowa'» [Cz94, 219].

СТРУГАТИ недок. Робити, творити; вдавати. «Od kołyszki —cokajutł do dytiata, welikich polakuow strużut» [НБіН, 3/2002, 14].

СТРУЖИНИ [стружіни] -ин, мн. Стружка; відходи від стругання деревини. «Вже принесл'і стружін, насіпал'і в хат'і — шо то за маїстра вихóд'ім [заміж], о» [Арк, 157].

СТРУЖКИ мн. Посудини з соломи різного призначення. «Дуже цікаве є також домашнє устаткування й умеблювання підляської хати: <...> столи на —крижаках|| <...>, дерев'яні відра, помийниці (так звані —ріжки||), <...>, характерні —стружки|| різних розмірів, роблені з соломи і лозини, які служили для зберігання ягід і для переховування збіжжя, гороху тощо» [К-В, 242; цитата з рукопису І. Ігнатюка].

СТРУЖОК¹ ч. «strużok 'drağ (w środku stogu)'» [Cz Atlas, m. 30].

СТРУЖОК² ч. «стружók, -жкá вісний (?) ніж» [Горбач, 482].

СТРУЇТИ док. Отруїти. «Мої ма́ма булі в Ганнуї за свáху в ідно́го в весілі. Теж зробіли їм та́коє пже-жице на весілі. Не зна́ли, не відали, але ї́х струї́ли» [Ігнатюк, 38].

СТРУКАТА ж. Кличка корови. «ku'rovu... ¹łysa / stru'kata» [CzW, 57].

СТРУ°П ч. ? «Брат із хаты та й пуд струõн, / Накрыв ёго житні снуõн» [Житецькій, 298].

СТРҀП ч. 1. «striip 'strop — kalenica'» [Tarn, m. 4]. 2. «стрҀп, -опá нижній край стріхи; гребінка стріхи» [Горбач, 482].

СТРУХНЯВІТИ док. «струх-н'áвіти здогनावіти [спорохнявіти]» [Горбач, 482].

СТРУЧЬЄ [струч'їє] -а, с., збір., бот. Стручки бобових культур. «Струч'їє до́вг'і бо́ба» [Арк, 157].

СТУГАВКА ж. Писачок наносити візерунки на писанку. «Піска то зна́чи іце́. Зварáт іце́ — і тогді фарбу́ють у фарбу <...>. Зва́ране іце́ пішут піско́ю... тим сту́гавкою пішут» [Бід, 348].

СТУДЕНЕЦЬ ч., кулін. 1. «Студенэць = окрошка изъ квасу, огурцов и луку» [Бессараба, 313]. 2. **СТУДИНЕЦЬ** «study^en¹ec 'galareta'» [Cz Atlas, m. 36; CzS, 129].

СТУДЕНЬ ч., кулін. «студен', -і / хуткі, -то́к холодець» [Горбач, 482]; **СТУДИНЬ** «studyń 'galaretka z nó-żek'» [AGWB VI, m. 202]; **СТУДЗЕНЬ** «stuz'eń» [AGWB VI, 258].

СТУДЕНКА [студ'énка] -и, ж. Зменш. до СТУДНЯ. «Студ'énка т-пéрка морóвана вона́, фа́їно зрób-йане; Там, шо то студ'énка тепéрка» [Арк, 157].

СТУДНЯ [студн'а] -і, ж. Колодязь. «Йогó вéвел'і пуд студн'у і так н'імец'и́ йо'му́ оту́та йогó застрил'ів; Студн'а на два́цм' бан'» [Арк, 157]; «студню» [Михальчук, 554]; «studńa 'studnia'» [Cz Atlas, m. 167; AGWB VI, m. 140]; «її [воду] ne¹se do <...> do kołod'ca / no // studńa nazy¹vali po ¹našomi» [CzW, 191].

СТУЖИСКО ч. «*stu^ožysko* ‘drag (w środku stogu)’» [Cz Atlas, m. 30].

СТУЖІТИ док. «*стужіти* ствер-днути» [Горбач, 482].

СТУЖКА (мала) ж. 1. «*стужка* (мала) – рід посудини зробленої із соломи, яка служила до збирання ягід в лісі або до переховування яєць та чого іншого» [Ігнатюк, 105]. 2. «Стужка = плетенка із соломи в виді огромного кувшина для зерна, отрубей и т.п.» [Бессараба, 313]; «*стужка* – велика, виплетена із соломи і лози бочка, в якій давній пере-ховували збіжжя» [Ігнатюк, 104]; **СТУЖКІ** мн. «*Стужкі* пльуов вуон з солóми. В маліх стужка́х лю́де колісь збирáлі я́годи а в веліких пере́ховували збúо́же» [Ігнатюк, 53].

СТУЖОК ч. «*stužok* ‘stóg (siana)’» [Cz Atlas, m. 165].

СТУЙКА [стуйка] -и, ж. 1. При-стосування, за допомогою якого вчать дітей стояти. [Арк, 157]. 2. перен. Те саме, що СТОЙКА-2. [Арк, 157].

СТУЙЛО с. «*stuiło* ‘miejsce rotoju bydła na pastwisku w czasie połud-nia’» [Janiak95, 97].

СТУКНУТИ [стукнути] -у, -еш, док. 1. Створити стук. 2. Ударити. «*От шóпел'ку воз'мúт, кóтиц':а де йййце́, дрúга нýс'т'ím, йак стýкне, то вже йогó тóйе йййце́*» [Арк, 157].

СТУЛЕЦЬ ч. «*stulec* ‘stołek (rodzaj krótkiej ławki)’» [AGWB VI, m. 115; Janiak95, 97]; **СТУЛЄЦЬ** ч. «...а “дружкó” садитя передь столómь на “стульціе” (скамеєчкѣ)» [Ян-чук86, 74]; «Стулєць = короткая ска-мейка» [Бессараба, 313; Cz Nosów, 153; Cz94, 219].

СТУЛИНИ мн., кулін., обряд. «*Шлюбну постіль нареченим стелили в коморі на двох необмолочених снопах жита. Під подушки клали обрядову хлібінку — стулини!*» [Б, 298].

СТУЛЬКА присл. «*с'тул'ка* „звідти”» [Громик-1, 144].

СТУЛЬО [стул'ó] присл. Те саме, що СТУЛЬ. «*Кáже, шчо стул'ó рýск 'і їдут*» [Арк, 158].

СТУОГ ч. «*stuoñ* ‘stóg siana’» [Cz94, 219].

СТУОЖКИ мн. ? «[Поклонися] До билесенькихъ нуожокъ, / До друб-несенькихъ стуожокъ. / За коровай, за марцьпанъ» [Янчук86, 92].

СТУОЙКА ж., обряд. Те саме, що ЗАПОРОЖНІКІ. [Филимонюк, НБІН, 1/2007, 29].

СТУОЙОЧКА ж. «*стуйочка* – маленький стоячий комір у сорочці, застібаний на два гудзики» [Ігнатюк, 105]; «*Сорочкі булі вишівани, і булі без комєрів, тільки з такіми стуй-чками*» [Ігнатюк, 57]; **СТУЙОЧКА**. «*Сорóчка з перебóрами дáмська бу́ла: манкє́т в перебóри і тўтика нара-мє́нники в перебóри. <...>. А мє́нські – то бу́ла стўсчка в перебóри (стоя́чи комір)*» [Ігнатюк, 75].

СТУОК «[ст_у°к] поч. ф. – ?, недок. Перебував, жив; товкся (?). До питна́ццити л'ї́т, до вус'імна́ццити л'ї́т сту°к коло до́му» [Арк, 158].

СТУОЛ ч. «*stuoł* ‘stól’» [Cz Nosów, 153].

СТУОЛЬ виг. «*stuoł* || *stul* ‘okrzyk wydawany w celu odręczenia krowy’» [Cz94, 219].

СТУОЛЬЦІ мн. Підставки для колоди, щоб розрізати на дошки. «*stuołci staviat / włożyli kloca / i...*

treba było tuju pi'lu táh'nuti» [CzW, 87].

СТУ^ОЛЬЧИК ч. «*st'uołčyk* 'stołeczek'» [Cz Nosów, 153].

СТУПА ж. 1. «*stupa* 'podpórka, na której trzepie się włókno lnia-ne'» [AGWB IX, m. 408]. 2. «*stupa* 'stępa do tłuczenia рґсаку'» [Cz Nosów, 156].

СТУПИЦЯ ж. Пастка для лову гризунів. «*Часом в кождому силі іначий їх називали: ступиця, шкоп, шлоп, живолопка*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 29].

СТУПКИ БИТИ фраз. Літаючи, збиватися у купки (про комарів). «*Як перед першим теплом, навесні, комарі летять збиваються в купки, як то кажуть —ступки б'ють, то буде тепло, алі як летять поединчо то зараз не буде тепла*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35].

СТУПНЬОВО присл. Поступово; в певному порядку. «*Пузній давай ступньово робіти столярку: двѣри, якісь окна там*» [Ігнатюк, 42].

СТУЧКА ж. «*st'učka* 'zwój płótna'» [AGWB IX, m. 448].

СТУШКА ж. «*st'uška* 'naczynie drewniane lub plecione ze słomy do przechowywania zboża, mąki'» [Cz Nosów, 153].

СТШЕЛЄЦ [стшѣл'ец] -л'ца, ч. Стрілець, тобто мисливець. «*На стшѣл'ца і рибáка то трѣба дóброго пужн'áка*» [Арк, 158].

СТЬОЖКА ж. Стрічка як прикраса. «*Нашіте под спóдом полотнó на спудніці називáється підбїлкою, а нашіти на її верху ширóкі стьóжки називáються облямкі*» [Ігнатюк, 54].

СТЬОНГА -и, ж. Те саме, що СТЬОЖКА. «*На голові дівка мала давній стьонги*» [Ігнатюк, 64].

СТЯГАТИСЯ [ст'агáтис'а] -áйус'а, -áйес'а, недок. Повертатися на попереднє місце проживання. «*В М'ел'нікóви н'ікóго н'е билó <...>, а вже по воїн'і потрóшк'і л'юд'і ст'агáл'іс'а назáд*» [Арк, 158].

СТЯГИ мн. «*До —чїлка|| чїпляли різнокольорові стрічки (—стяги||, —китаї||)*» [ІК-В, 187].

СТЯГНУТИ док. Забрати; привезти. «*Постарався, би жуонку з Чижуов, тую, што покінув з дїтьміма, стягнуті до себе*» [НБіН, 6/2020, 23].

СТЯНЇВКА ж. «*ст'ан'їўка, -и пїч при стїні*» [Горбач, 482].

СТЯТИ [с'т'áти] стну, стнеш, док. Зжати; зрізати. «*С'т'ав комбáїном жїто*» [Арк, 158].

СУБАЧИНЄ с. «*subačyn'ie* 'szczenie'» [Cz Atlas, m. 169].

СУБУ^ОТНІК ч. 1. «*Субуóтникъ = помянникъ — книжка для вписыванія именъ умершихъ для поминанія въ поминальнѣя субботы*» [Бессараба, 313]. 2. [субóт'н'ік]. Член протестантської секти, що святкують суботи. [Арк, 158].

СУГРОП ч. «*suhrop* 'zaspa śnieżna'» [AGWB VIII, m. 389].

СУДИ [суді] мн. Кара; покарання. «*О! В'і-те бáчте, што за суді л'юд'ам...*» [Арк, 158].

СУДИТИ недок. Осуджувати чиїсь вчинки; говорити негативні речі. «*Єште, женчикі, єште, / Коб голодни не билі. / Коб голодни не билі / І мене не судили*» [ВЗФ, 377]; **СУДИТЬ**. «*А я жуонкі не б'ю будут люди судить*» [ТПУПІ, 237].

СУДОСИТИСЬ док. Зустрітись. «судосылысь» [Михальчук, 554]; **СПУДОСІТІСЯ**. «У Лядах спод-ткалася (як сказали б давнієй – спудо-сілася) з паньою Вальою Заброць-кою» [НБіН, 2/2017, 22].

СУЙКА ж., орн. «суйка, -и сойка (Farulus)» [Горбач, 482]; «Як хтось кошкаїтьєсь десь вибіраїтьєсь і не може вибратись, то кажут на його: —Вибераїтьєсь як суйка за море!» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

СУК [сук] соку, ч. Сік. «Сук берóзовий» [Арк, 158].

СУКАДЛО с., ткац. «Сука́дло = снарядь для навивки нитки на цѣвку» [Бессараба, 313]; «*suk'adło* 'kołowro-tek do nawijania nici na cewkę'» [AGWB IX, m. 437]; **СУКАЙЛО** «*su-kajło* 'potak'» [Tarn, m. 68].

СУКАЛЬ ч. «*suk'al* 'skręć na nitce'» [AGWB IX, m. 444].

СУКАЛЬНИК || **СУКАЛЬНИК**
ч. «*suk alnyk* || *suk alńik* 'kołowrotek do nawijania nici na cewkę'» [AGWB IX, m. 437].

СУКАЧ ч. Пристрій намотувати нитки на цівку. «Колісь був такий сукáч, що такó рукою крутіли – давній в руках сукáли» [Ігнатюк, 61].

СУКЕНКА ж. «сукéнка – плат-тя» [Ігнатюк, 105]; «Потóm як був хлопець то шіли йому нагавіці а дівчинці сукéнку» [Ігнатюк, 49].

СУКМАН ч. «Сукма́нь = верхня суконная одяжда вь крестьян» [Бессараба, 314]; «сукма́н – свитка, сирячина» [Ігнатюк, 104]; «А товді люде волами ора́ли, в постолах ході́ли, в сукмана́х ході́ли»

[Ігнатюк, 46]; «Бо у рудной мамі ходіш у сукмані» [ТПУПП, 172]; «Сукман шили з темно-коричневого, рідше бурого валяного сукна, також без підкладки. Він щільно облягав талію, а бічні поли розходились досить широко. Ззаду від пояса сукман мав розріз, а на талії сукно було зібране в шість складок» [ІК-В, 185].

СУКМАНА ж. «сукмана (свита)» [Нечуй-Левицький. НБіН, 2000, №3, 27]; «сукмана – сукман, сукмана, свита» [ТПУПП, 306; Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

СУКНЯНКА ж. «Сукня́нка = штаны изъ самодѣльнаго сукна» [Бессараба, 313].

СУКОРА ж., бот. «*suk'ora* 'topola biała, białodrzew; Populus alba L.'» [Pastusiak, 86].

СУКРАВИЦА ж. «*sukr'avica* 'ro-pa z krwią'» [Cz94, 219];

СУКРАТИ-ЦЯ «*sukratyća* 'ropa z krwią'» [Ja-niak95, 98];

СУКРОВИЦЯ «*sukrovyc'a*» [AGWB V, m. 97]; **ЦУКРОВИЦА** || **ЗУКРОВИЦЯ** «*z'ukrovica* || *z'ukrovic'a*» [AGWB V, m. 97].

СУКРУТОК ч. «сукру́ток, -тка гудзуватий скруток на прядільній нитці» [Горбач, 482]; «*s'ukrutok* 'skręć na nitce'» [AGWB IX, m. 444].

СУЛЯТІ недок. «Суля́ти = вилить, уклоняться, безцѣльно бродить» [Бессараба, 314].

СУМА ж. Торба; велика сумка. «Літом пролежиши, а зимою з сумою (торбою) побіжиши» [Роценко, НБіН, 4/95, 28].

СУМАТОХА ж. «сумато́ха, -и метушня» [Горбач, 482].

СУМІЖНИК ч. «суміжник, -а сусід щодо поля» [Горбач, 482].

СУМІТИ [сум'іти] -і́у, -і́еш, док. Зуміти, змогти. «А мойá сестра́ни сум'іла так говоріти, йак вони́» [Арк, 158].

СУМЛЕНЕ с. «Сумлене = со-вѣсть» [Бессараба, 314].

СУМРІЙ ч., знев. «сумрій – по-нурий чоловік» [Ігнатюк, 105].

СУНДУК [сунд'ук] -á, ч. 1. «сун-д'ук, -а / куф'ерок, -рка дерев'яна вал-іза» [Горбач, 482]. 2. Дерев'яний ку-фер для зберігання одягу. «Перша хура [приданого] йіде с:ундуком; На др'угий ден' вже йідут – така перезва́ вже – сундука́ везут ужé» [Арк, 158]; «sund'uk 'kufer'» [AGWB VI, m. 136].

СУОЛЬ ж. «suol' 'sól'» [Cz94, 219; Cz Nosów, 156].

СУПОНЯ ж. «супон'а, -і ремінець стягати хомут після запряжки: супон'а дл'а ст'агáн'н'а хамутá» [Горбач, 482]; «su'pońa była sput s'rodu [живота коня]» [CzW, 86].

СУПРАТКА ж. «s'upratka 'wspólne przędzenie wielu kobiet w jednej chacie'» [AGWB IX, m. 413].

СУРМУТЬ ж. «сурм'ут', -т'і си-ривець, сирівцева шкіра: сурм'ут' з кóжи» [Горбач, 482].

СУРОВЕЦ ч. «surovec 'skóra surowcowa wyprawiana na pasy'» [Cz94, 219].

СУРОВИ -а, -е. «сурóви – си-рий» [Ігнатюк, 104].

СУСАРНЯ ж. Приміщення для просушування льону. «a c'asom to w lieśi jest sus'arńi tak'i» [Kuraszkiewicz, 155].

СУТКІ¹ [с'утк'і] -ток, мн. Доба. «Дитіно! Ти дв'і с'утк'і була непри-

тómна; Все в с'утк'і йде [упродовж доби]» [Арк, 158].

СУТКІ² мн. «С'утки = узкій про-ходь между сараями» [Бессараба, 314]; «sutki 'wąskie przejście między dwoma blisko siebie stojącymi budynkami'» [Pelcowa02, 71].

СУХАР ч., кулін. «sux'ar 'placek suchy z mąki, wody i maku pieczony na oleju'» [Cz Atlas, m. 116].

СУХАЯ ЦИЦЬКА анатом. «сухайа: сухайа ціц'ка змамчена, що не доїться» [Горбач, 483].

СУХЕНІН [сухén'ін] -а, знев. Те саме, що СУХОРЕБРИК. [Арк, 158].

СУХОДОЛ [суходóл] -а, ж. Незаболочена земля. «Два с половиною орного і пивтора гектáра лóнки коло суходóла» [Арк, 158].

СУХОРЕБРИЙ [сухорéбриї] -а, -е. Худючий, що аж ребра повипи-рали. [Арк, 158].

СУХОРЕБРИК [сухорéбрик] -а, ч. Той, хто дуже худий. [Арк, 158].

СУХОРЕБРИЦЯ [сухорéбри-ця] -і, ж. Худа жінка. [Арк, 158].

СУХОСТОЙ [сухостóї] -óйа, ч. Сухе дерево, що стоїть у лісі серед тих, які ростуть. «Так'іх сухостóйув вс'о бáт'ко з мáт'інкойу навозіл'і» [Арк, 158]; **СУХОСТУЙ** [сухосту́ї]. [Арк, 158].

СУХОТА ж. «сухóта, -и лихо, горе» [Горбач, 483].

СУХОТИ мн., медиц. «sux'oty 'gruźlica'» [Janiak95, 98; Cz94, 219].

СУХОТИ-ЧИХОТКА ж., медиц. Туберкульоз. «Борсука билі і смаліць топили, бо бардзо помоцний од сухотув-чихоткі» [Бартошук, НБІН, 4/2017, 30].

СУХОТНИК ч. «*sux¹otnyk* ‘człowiek chory na suchoty’» [Janiak95, 97]; **СУХОТНІК** «*suxotník*» [Cz94, 219].

СУЧИ СИН прокльон. «*Як прийшла третя ще й з нової хати / Било било сучи сину нас трох не кохат(і)*» [ТПУПП, 238].

СУЧКА ж. 1. «назва самиці собаки» [Ігнатюк, 105]. 2. «*сучка* – назва малих санок» [Ігнатюк, 105]. 3. «*сучка*, -и підсанки при перевозі кльоців» [Горбач, 483]. 4. «*s¹učka* ‘deseczka łącząca pedał kołowrotka z kołem’» [AGWB IX, m. 419].

СУЧОК ч. 1. «*сучок*, -чка сук, гудз на дереві» [Горбач, 483]. 2. «*сучок*, -чка завіс-кулька на люшні» [Горбач, 483].

СУШ [суш] -і, ж., збір. 1. Сушені яблука і груші. «*Грушк’і та й’яблика сухійі – то то була суш*» [Арк, 158]; «*Варенія, сокі, суш разни то є перспектива, котора без пробле-му знашла б покупцюов*» [НБІН, 2/2016, 8]. 2. Вощина. «*Дядько приносів із сушею мі^ед. Суш то мі^ед в дирочках, яке то добре*» [Лабович, НБІН, 2/2019, 30].

СУША [сúша] -і, ж. Суха спекотна погода. [Арк, 158]; «*Каліна маліна чом не зеленієш / Чи суши боїшеш ти дугу жалієш*» [ТПУПП, 189].

СУШКА [сушка] -и, ж. Те саме, що СУХОСТОЙ. «*Пойіхав і нат’ав сúшки*» [Арк, 158].

СУШКА² ж. Невелика соха. «*süška obh¹oruvaty kart¹oxly*» [Kuraszkiewicz, 154]; **СЎШКА** ж. «*сўшка*, -и плужок плужкувати» [Горбач, 483].

СУШНИК ч. «*sušn’yk* ‘lemiesz, stalowy klin pługą krojący ziemię od spodu’» [Cz94, 219]; **СЎШНИК** ч. «*сў(у)шнік*, -а рильце плужка» [Горбач, 483].

СФАЖИБАБА ж., бот. «*sfażyb¹aba* ‘widłak goździsty; Lycopodium clavatum L.’» [Pastusiak, 86].

СФИНЮШКА ж., бот. «*sfyni¹uška* ‘łoboda; Atriplex L’» [Pastusiak, 83].

СХАБ ч., анат. 1. «*sxab* ‘zebra’, – *bol’it mene f sxabo’i*» [Cz94, 216]. 2. «*схаб*, -у свиняча хребчина з кісткою [м’ясо з ребрами]» [Горбач, 483].

СХВОСТАНИ -а, -е «Схвостаны – польск. schłostany = битый» [Бессараба, 319].

СХИБ ч. «*схиб*, -у згиб» [Горбач, 483].

СХОВАНКА ж. «*схованка*, -и сховок» [Горбач, 483].

СХОДИТИ недок. 1. «*сходити / вил’азити сходити*» [Горбач, 483]. 2. «*сходити* рости, кинути [про тісто]» [Горбач, 483].

СХОДИТИСЯ док. «*сходітис’а* (чóботи) подертися» [Горбач, 483].

СХОЛОНУТИ док. «*схолонуті* прохолонуті» [Горбач, 483].

СХОТИВШИ [схотівши] незм. Маючи бажання. «*Йак схотівши, то йак закручуйеш пізи, то мійсо йакоїе-небуд^т, а тоді шкварочкойу обл’їєц:а*» [Арк, 158–159]; **СХОТИВШИ** [схот’івши]. «*Схот’івши чи на кусочки пор’їзав [прісняка], пришов и вр’їзав вел’ікого куска*» [Арк, 159].

СХРОН [схрон] -у, ч. Місце схову. «*Кóжен звир майє свуй схрон*» [Арк, 159].

СХУ⁰Д ч. «*sxiuōd* ‘zebranie wiejskie’» [Cz94, 216].

СЦАЛЕНІЄ [сцал'ен'ііе] -а, с. Об'єднання розрізаних ділянок ґрунту. «*А вже трѣт'і криж^м то вже ми став'іл'і в с'емдис'ат чварт^м чи пїят^мом... пїят^мом рок^мови... вїоск^мови – сцал'ен'ііе ґрунту бил^о і на то^н Ches't' пост^аўйани*» [Арк, 159].

СЦЕРКАТІ недок. «*Кожен вид коників видає індивідуальні звуки: Вуон сцєрікає так хороше (Збуч)*» [Лабович, НБіН, 5/2019, 32].

СЦІЛЬ [с'ц'іл'] присл. Звідси. «*Тут з воїс'ка верн^увс'а с^ч'уді, а с'ц'іл' пуйїхав ше раз^с, там ду шк^оли пуйїхав*» [Арк, 159]; **СЬЦЮЛЬ** [с'ц'ул']. «*С'ц'ул' вже вїйїхало баг^ато л'уд^еї*» [Арк, 159]; **СЬСЮЛЬ** «с':ул'» [Громик-1, 143]; **ІСЬЦЮЛЬ** «іс'-ц'ул', стул'о, с':ул'о, іс':ул'о, с'ц'у-л'о» [Громик-1, 144].

СЬЦІНА ж. 1. «*s'c'in'a* ‘ściana’» [Cz94, 219]. 2. **СЦІНА** [сц'іна] -и, ж., бот. Очерет. «*То пуд стрїхоїу шче так^е-їу їак то сц'іна, по-п^ол'ску к^ажут', пшев^ажн'е на б^ерегах тих ^озерах там*» [Арк, 159]; «*to ny pošow bošy / bo to śc'ina // /mušif pliš'ci i posto'ly*» [CzW, 71]. Пор. коментар: «*śc'ina*, tj. *trośc'ina* ‘trzcina’» [CzW, 71].

СЦРАТІ недок. «*s'c'ir'atı* ‘prac bielizn^e’» [AGWB VI, m. 124]; **СЦРАТИ** *s'c'ir'aty* [AGWB VI, 64].

СЬВЕНТЕЙ АГАТИ ХЛЄБ див. АРТОС [НБіН, 2/97, 36].

СЬВЕРБА ж., медиц. «*s'v^erba* ‘świerzb’», – *maie s'v^erba*» [Cz94, 220; AGWB V, m. 95].

СЬВЕРК ч., бот. «*сьверк* – *сме-река*» [Ігнатюк, 104].

СЬВЕТЛЦОВА ж., субст. Керівниця світлицею. «*Тепер пуд керовництвом сьветлицової Касі Філі-монюк заложили Коло господинь*» [НБіН, 1/2019, 33].

СЬВЕТЦИ [с'в'етци] мн., реліг. Не дванадцять свято; не рокове. «*Бу-л'і там с'в'етци, шо то їакїїс' прїс'вїаток*» [Арк, 159].

СЬВЙОНТЕЧНИЙ -а, -е. «*с'вйонт^ечний* святковий: *с'вйонт^ечна хустїна*» [Горбач, 483].

СЬВІНЦОВИЙ -а, -е. «*с'вїнц^о-вий* свячений, *с'вїнц^ова вод^а* свяче-на вода» [Горбач, 483].

СЬВІНЮХА ж., бот. «*świniucha* ‘chwast – lebioda’» [Pelcowa02, 71–72]; **СФІНЮХА**. «*sfyn'uxa* ‘łobo-da; Atriplex L.’» [Pastusiak, 83]; **СФІ-НЮХА** «*śfīnuxa*» [Pelcowa02, 66].

СЬВІРЕНЬ ч. «*świreń* (dawniej, a dziś gwarowo: spichrz, lamus, magazyn)» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 38].

СЬВІСТИ мн. Парубоцькі гуляння. «*Вже тебе минають, молоды Ясюлю, / Кавалієрськіє сьвисты*» [Янчук86, 75].

СЬВІТА ж. «*s'v'ita* ‘sukmana’» [AGWB IX, m. 481].

СЬВІТКА ж. «*s'v'tka* ‘górna część męskiego garnituru’» [Karabowicz, 145].

СЬВЯТА ВЕЧЕРА ж. «*s'v'ata večera* ‘uroczysta wieczerza wigilijna’» [Dudek, 194].

СЬВЯТИЙ ВЕЧУР ж., реліг. «*S'vatyř V'ęcur* ‘wigilia Bożego Narodzenia (24 XII / 6 I)’» [Dudek, 194].

СЬВЯТИЙ КУТОК ч. Куток кімнати під іконами, де сім'я молилася. [Плева, НБіН, 1/2020, 20].

СЬВ'ЯТЛО с. «с'вй'ятло, -а світло, електрика: *ц'мол лит'аїе на с'вй'ятло*» [Горбач, 483].

СВЯЧОНА ВОДА ж., реліг. «*s'váčona voda* 'woda poświęcona w rzece lub jeziorze w dniu Objawienia Pańskiego'» [Dudek, 194].

СВЯЧОНЕ с., субст. «*s'váčone* || *s'váčene* 'pokarmy święcone w Wielką Sobotę'» [Dudek, 194].

СЬЛЄДЗІКОВАНЄ с., знев. Висміювання ужитих підляських слів у польській школі. «*Колі учень робів помилку в мові, то бив їмі [вчите-лями] висміювани за —сьледзіко-ванє*» [УнП, 77].

СЬЛЄДЗОНА ж. «*s'lezona* 'śledziona'» [Cz94, 220].

СЬЛЄПУХА ж., бот. «*ślepucha* 'kaczeniec' » [AGWB VIII, m. 380].

СЬЛПАКИ мн., бот. «с'ліпакі, -її первоцвіт (*Primula veris*)» [Горбач, 483].

СЬЛПОТА ж., бот. «*s'lipota* 'kaczeniec' » [AGWB VIII, m. 380].

СЬЛЬОНЗАЧКА ж. Жителька Сьльонська. «*Син з своєю сьльонзачкою приїхав, погосподарив пару літ*» [НБіН, 3/99, 16].

СЬМЕТНІСКО с. Смітник. «*Яблика висипав на сьметніско*» [НБіН, 1/99, 33].

СЬМІТЮХ ч., орн. «Сьмитіохъ = хохлатый жаворонокъ» [Бессараба, 313].

СЬНІВЛЯ ж. Пристосування снувати нитки. «*a pu'tom na z'roblo-pomu stan'kovy / nazy'vaїemyї s'nivla / sni'it'»* [CzW, 117].

СЬНЯДАННЄ с. «с'н'адан'н'є, -а сніданок» [Горбач, 483].

СЬО¹ [с'о] займ. Це. «*То с'о, кáже, буде прїзнак пєриши вже [кінця світу]*» [Арк, 159].

СЬО² [с'о] присл. Недавно. «*Ише с'о згáдувал'ї, йак в'інчáл'їс'а*» [Арк, 159].

СЬОГО ЛІТА в зн. присл. «*s'oho lita* 'latoś (w tym roku)'» [AGWB IX, m. 500].

СЬОГО РОКУ в зн. присл. «*s'oho roku* 'latoś (w tym roku)'» [AGWB IX, m. 500].

СЬОЛЮ || **СЮЛЮ** присл. «с'?- л'у || с'ул'у „цією дорогою“ – *дужо л'удий с'ул'у прошло*» [Громик-1, 147].

СЬОМУХА [с'омуха] -и, ж., реліг. Те саме, що ЗЕЛЕНИ СВЕТКИ. [Арк, 159].

СЬОРБАТІ недок. «Сєрбати = хлебать» [Бессараба, 313].

СЬРУТОВНІКІ мн. Пристрій подібний до жорен. «*to byli takii... tag z'vany tak йак 'tera s'rutov'niki // to byli dav'nїeї 'zorna*» [CzW, 84].

СЬФІРОК ч., бот. «*śfir'ok* 'świerk; Picea Dietr.'» [Pastusiak, 85].

СЬФІРК ч., бот. «*s'v'ierk* || *śfir'k* 'świerk; Picea Dietr.'» [Pastusiak, 85].

СЬЦІНА ж. «*s'c'in'a* 'ściana'» [Cz94, 219].

СЬЦІПІРЄ с., збір. «Сьципірє = листья лука, чеснока» [Бессараба, 314].

СЬЦЮОН ч. «Сьцюонъ – (отъ стянути) = тонкій ледь, по которому нельзя ходить» [Бессараба, 314].

СЮДА [с'удá] присл. Сюди. «*И там, значит, німец не пускáв йїх с'удá, в тóїе-о... до Кл'їшчél'; При-їїжзáїе с'удá, йак то мáїе вóл'нойе*» [Арк, 159]; «*to vže b'rali йак 'nemeć pry'souї s'uda z 'ros'її*» [CzW, 173].

СЮДИВО [с'удиво́] присл. Те саме, що СЮДА. «Трах! – упало мен'ї с'удиво́ ўгол'. <...> Мн'е шу́фла з рук вірвалас'а» [Арк, 159].

СЮДИМА [с'уді́ма] присл. Сюди. «Як я прийшла за мужем сюди́ма, то мене в селі питалися: —Но і як ти там між польські́ма?» [НБіН, 2/97, 16].

СЮДИ-ТУДИ [с'уді́-туді́] незм., евф. Замінник матюків. «Ал'е тої майо́р ка... у! – ка́же, заруга́вс'а – с'уді́-туді́» [Арк, 159].

СЮДОЮ [с'удо́йу] присл. Цим напрямком, цією дорогою. «Цар й'е́хав с'удо́йу, с'ім гост'ін'ц'ом до Б'елов'е́жа, му́с'іт'» [Арк, 159]; **СЮ-ДЕЮ**. «с'удо́йу, с'у́д ейу» [Громик-1, 147].

СЮЛЬ [с'ул'] присл. До цих пір. «Оту́та с'е́ти-о кусо́к од тамте́йї му́ро́ванки черво́нойї до с'ул', то ніко́го не було́» [Арк, 159].

СЮОЛКІ мн. Частини села, при-сілки. «Ленево – нетипове село, бо розкідане на трох с'юолках» [НБіН, 2/2017, 22].

СЮРИК [с'у́рик] -а, ч., анат. Пісюн хлопчика. [Арк, 159].

СЯГТІТІ недок. Сяяти; блищати. «В меї Маньочки черевички нови скрипілі / А в русуой косі ясни куснич-ки сягтілі» [ТПУШП, 40].

СЯДАТИ недок. «с'ада́ти (с'ада́йте) сідати» [Горбач, 483].

СЯКІ-ТАКІ займ. Який-небудь. «Господі, дай мні^е, коб сякі-такі [чоловік], аби бив» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

СЯКО-ТАКО присл. Будь-як; поруйновано. «Нлапиw на swuj plac: siako-tako wuhledaje» [НБіН, 4/2005, 17].

СЯРА ж. «s'ara 'mleko krowy zaraz po ocieleniu'» [AGWB VI, m. 182; Cz Nosów, 156].

СЯХНУТИ док. «с'а́хнути / блі́снути блиснути» [Горбач, 483].

Т т

ТАБАЧКОВИЙ *-а, -е.* «табачковий брунатний» [Горбач, 483].

ТАБУН *ч. 1.* «табун, -а / череда стадо корів, овечок, коней» [Горбач, 483]; «*tab'un* 'trzoda'» [Cz Atlas, m. 179; AGWB V, m. 60]. **2.** Зграя собак. **3.** Група дітей. «*И вже ж йак в жыто табун дитейі їде, то вс'о кричал'ї бат'ки'ї*» [Арк, 160].

ТАГБИ [таґби] *спол.* Те саме, що ТАЯК. «*В нас таґби тверд'їши вир'а-зи* [у мовленні]» [Арк, 160].

ТАГБИТО [таґбито] *спол.* Те саме, що ТАЯК. «*Правда, вже муї чо'лув'їк став таґбито...* [сердитися]; *Ну кроху таґбито кроху иначей зак'їдайец':а* [вимовляється]» [Арк, 160].

ТА ДЕ ТАМ [та де там!] *у зн. част.* Ні. «*Ви пол'аки? – Та де там!*» [Арк, 160].

ТА-ДРІНА-ОНА *виг.* Уж. у при-співі до пісні. «*У нашум селіє свадьба буде / Комар муху сватать буде / Та-дріна-она, та-ра-ра / Комар муху сва-татъ буде*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 30].

ТАЙСТРА *ж.* «*тайстра* 'торба'» [АУМ, к. 298].

ТАК¹ [так] **1.** *част.* Так, добре. «*Так, йа їду*» (всі н. пп.). **2.** Указує на відсутність чогось (у зн. „без“). «*Мотїчка з зубами, а пил'ачка так*» [Арк, 160].

ТАК² [так] *присл.* Ось так; будь-як. «*Можна було гуск'ї [прикраси з тіста для короваю] так положїти, йак н'е – то крижом клал'ї*» [Арк, 160].

ТАКБИ *спол.* Як, ніби. «*«Тїї беткі [вискочні] бїєленькі, тоненькі, так би опенька, но бридши, бо*

опень-ка гладка, а то з зубчиками» [Лабович, НБіН, 5/2017, 39].

ТАКИЙСЯ «[такїс'а] *займ.* Такий; якийсь. *Найшовс' тут такїс'а когдас'-то-когдас' так'її д'ет*» [Арк, 160].

ТАКИЙ ТО А ТАКИЙ *займ.* «*Зайшли там і мама плакала, розказала, що такий то а такий, як він себе повів, показала як я виглядаю, що ціла в пухирех, обірвана як циган-ка*» [Савчук, НБіН, 4/2006, 31].

ТАКІ І ТАКІ [так'і і так'ї] *-а -а, -е -е.* Те саме, що ТАК І ТАК. «*Пришов н'ем'ец – видайут н'емцев'ї, же вун так'і і так'ї*» [Арк, 160].

ТАКІЄ-ВО *мн.* Ось такі. «*Там кружк'а такїє-во сьола у нас*» [Бід, 337].

ТАК І ТАК [так" і та́к] *присл.* Слова, якими заміняють повідомлені раніше відомості, переважно довгі. «*Вун говорів на того собаку – так' і так, шчо вун в примака́х; Мел'дуйе на н'емц'а так' і так*» [Арк, 160].

ТАКО [такó] *присл.* Ось так. «*[Як у вас в селі говорять?] А такó, йак йа говору; А мой'а тес'ц'ова с'ї-д'їєла такó збоку*» [Арк, 160]; «*Добре такó було*» [Ігнатюк, 43].

ТАКОВО¹ [таковó] *присл.* Те саме, що ТАКО. «*Вун не м'ін'айе рук'ї [тримаючи вінець], а... ал'е таковó х'їтайе рука́*» [Арк, 160].

ТАКОВО² [таковó] *вст. сл.* Указує на приблизну кількість, – можливо, десь так. «*А капл'їчка (не помн'у йа), ал'е то дес', значї, у л'їтах пуд конец' два... двац'ятого року пуд кунец' – почóнтка триц'ятих, таково́*» [Арк, 160].

ТАКОЄ-ВО присл. Ось так. «Так трóхі мнякшей тут у нас [говорять], а там —ходила, любила». *Такое-во*» [Бід, 336].

ТАКРУОК присл. «Такруо́къ = прошлый годъ» [Бессараба, 314].

ТАКСАР ч. Власник таксі. «До нас підійшов таксар і запитався чи нас десь підвести» [НБІН, 5/2008, 37].

ТАКСУВКА [таксу́вка] -и, ж. Легковий автомобіль; таксі. «Па́ру о́суб самохо́дем і тим... ну... ну таксу́вкой» [Арк, 160]; «по́кул' пан таксу́вкейу доїхав?» [Громик-1, 146].

ТАК ШТО [так што] спол. Так що (указує на наслідок поведомленого). «Ну трóйе д'іт'е́ї вігодо-вала, так што, е, так што хва́йно билó» [Арк, 160].

ТАК ЯГ БИ [так йа́г би] спол. Ніби, наче. «Кол'іс' так'і́й бул'і вс'о хатк'і, же, е, поперéди так йа́г би йакі́йс'а хл'іве́ц; [так йак] Отакі́й ко́рин', так йак рука́» [Арк, 160].

ТАЛАМКАТИ [талáмкати] - айу, -айеш, недок. Повільно їхати. «Л'іт Карп помалéн'ку талáмкав-талáм-кав-талáмкав...» [Арк, 160].

ТАЛЄЖ ч. «та́л'еж, -а тарілка» [Горбач, 483]; **ТАЛЄШ** «taleš» [Cz94, 222]; **ТАЛІР** «tal'ir || tal'ier 'talerz'» [Cz Atlas, m. 174]; **ТАЛІР** «tal'ier» [Cz Nosów, 156]; «Подалі пируо́гъ: ксе́ндзы́ накинупи́ся и кубо́ж-ды взявъ собі́ѣ кусо́къ на талі́ръ и зачалі́ іэ́сти» [Бессараба, 64].

ТАЛІРОК ч. «tal'irok 'talerz'» [Cz Atlas, m. 174; Janiak95, 101]; «За-стилáє той талі́рок ручникóм зо свéі робóту» [Ігнатюк, 56]; «ta'kiĭ tal'irok 'masła» [CzW, 31].

ТАЛЬКА ж. 1. Пристосування для намотування напрядених ниток. «Як вéчором кончáла робóту, як пришлá із кудéлюю, ну то як шпúлька пóвна, то е́ї трéба ізвівáті на тáль-ку» [Бід, 342]; «t'alka 'motowidło'» [Janiak95, 101]; «lon kot'ory spr'ażony mo'taje na połokciou'ki albo na talki» [Kuraszkiewicz, 155]. 2. «та́л'ка, -и моток (фабричних) ниток» [Горбач, 483]; «t'alka 'motek'» [AGWB IX, m. 420].

ТАЛЯРОК ч. Таляр (талер) – срібна монета, яку давніше карбували в багатьох європейських країнах. «А тра, козонце, добре скакати. <...> А тра козонці талярка дати» [Рижик, 268].

ТАМ¹ [там] присл. Там. «Тúта-ки, мóже, мóже, там...» [Арк, 168].

ТАМ² [там] част. підсил. Уж. для підсилення іменника чи займенника. «Наналóжат и туді́ [в кендюх] напхáйут там вс'огó; Влáмиш кусóчок [сушеного сиру] чи сокі́ройу одобі́еш, чи молоткóм, чи чим там попадé; Шос' далá там – со́л'і чи чо́гó там, не^u зна́йу, чо́гó вонá далá...» [Арк, 161].

ТАМАКІ мн., прізвисько «t'ama-k'i 'przysłówek t'ama-ka używany na północ od Narwi'» [Sajewicz, 55].

ТАМО [тамó] присл. Ось там. «Тут кол'іс' тамó на́ше село́ Дубиче-Церкóвни...» [Арк, 161].

ТАМТАМТОЙ [тамтамтóй] -а, -е, займ. Той інший (найдальший), а не цей і не той. «В инші́х бу́ло, шо и́ще хаті́ стуйáли с тамтамтóго кон'ц'á [села]» [Арк, 161].

ТАМТОГО РОКУ в зн. присл. «*tamt'oho roku* 'toni (w zesłym roku)'» [AGWB IX, m. 502].

ТАМТОЙ [тамто́ї] займ. «*тамтої* 'вказує на віддалений предмет'» [АУМ, к. 212]; Той (дальший). «*То так до' кúхн'ї, йак до' тамти́х двирі'ї*» [Арк, 161]; «*Тамти́х коробо́к нема́, бо пе́рша робо́та завжди́ за плуот*» [Ігнатюк, 56]; «*тамто́й – той*» [Ігнатюк, 106]; «*їа 'kedyś 'meškaïem tam na tamtom okuń'covi* [села]» [CzW, 202]; **ТАМ-ТОН** «*tamt'on* 'tamten'» [Cz94, 222].

ТАНГА [танга] -і, ж. Танк. «*А шче стої́ала та́нга одо́, де тепе́р... коло то́го... коло кол'ї́є*» [Арк, 161].

ТАНСІЙ [тан'еї] присл. Дешевше. «*Ну шче с'л'ез'а кол'ї-не-кол'ї купл'у, цук'ерку посмокчу́ шче – то́йє билó та́н'еї*» [Арк, 161].

ТАНСІЙШИЙ [тан'еїшиї] -а, -е. Вищ. ст. до ТАНІЙ. «*Пошл'ї заказáл'ї та́н'еїше йезе́н'е*» [Арк, 161].

ТАНІЙ [тан'її] -н'а, -н'е. Дешевий. «*Їа пошóв куп'ів л'їтер гор'їлк'ї, бо гор'їлка то билá та́н'а, куп'ів к'їл'о кувбасі́*» [Арк, 161]; **ТАНІ.** «*i to byu* 'tańi ma'ter'iał'» [CzW, 90].

ТАНЦЕРКА ж. «*tanc'erka* 'tancerka'» [AGWB VII, m. 300].

ТАНЦЬОРА 1. ж. «*tanc'ora* 'tancerka'» [AGWB VII, m. 300]. 2. ч. «*tanc'ora* 'tancerz'» [AGWB VII, m. 299].

ТАНЦЮВАТИ ХМЕЛЯ обряд. «Сходилися весільні гості з родини молодої і починали —танцювати хмеля». <...> ...Молода перетанцювувала з кожним гостем (починаючи з своїх батьків), обернувшись у танці по разу» [Б, 299].

ТАНЬО [тан'о] присл. «*tańo* 'tanio'» [Cz94, 222]; «*Сведри́в пона-кúпл'уйеш та́н'о, і вже вс'о ул'їни́є-н'ї́є*» [Арк, 161].

ТАНЬЦОВАТИ недок. «*tańcov'aty* || *tancov'atí* 'tańczyć'» [AGWB VII, m. 298].

ТАПЕР присл. «*тапе́р* тепер» [Горбач, 483].

ТАПЧАН ч. «*tapčan* 'prycza z desek służąca dawniej do spania'» [Cz Nosów, 153]; «*тапча́н, -а* рід софи» [Горбач, 483].

ТАРАДАЙКА ж. «*тарада́йка, -и* давній дерев'яний віз: *тарада́йка на дерев'я́них кол'о́сах*» [Горбач, 483].

ТАРАКАВКА ж. Те саме, що ТАРАСКАВКА. [Мац, 97].

ТАРАКАН ч., ент. Тарган. «У Збучі цю комаху звать *таракан*. У Білках це каракан» [Лабович, НБІН, 3/2019, 31].

ТАРАН ч., ент. «Тарань = таракань» [Бессараба, 314].

ТА-РА-РА виг. Уж. у приспіві до пісні. «У нашум селі^е свадьба буде / Комар муху сватать буде / Та-дріна-она, та-ра-ра / Комар муху сватать буде» [Лабович, НБІН, 4/2019, 30].

ТАРАСКАВКА ж. «...Коли женуть звіря (вовків, зайців) на мисливському засідку, тріскають на *тараскавках* – дерев'яній (дуб, граб, ясінь, акація) рамці довжиною 40 см, шир. до 80 см, настромленій краєм на зубчастий стрижень з ручкою. Тріск відбувається за рахунок биття по зубцям під час обертання рамки навколо стрижня» [Мац, 97].

ТАРАСКОТКА ж. Те саме, що ТАРАСКАВКА. [Мац, 97].

ТАРАСКОТУХА ж. «*tarasko-tuxa* ‘pogardliwe określenie starych drewnianych przedmiotów’» [Janiak95, 101].

ТАРАТАЙКА ж. «Таратайка = двуколка, на которой возят соху» [Бессараба, 314].

ТАРАХ виг. Звуконаслідування пострілу. «*a to ta'raχ // 'paru 'razy 'vystrelili*» [CzW, 174].

ТАРАЦАТИ [тарашча́ти] -у́, -іи, недок. Стріляти. «*Самол'о́т леті́т и тарашчи́т ус'о́*» [Арк, 161].

ТАРЕЛКА ж. «тарелка, -и тарілка» [Горбач, 483].

ТАРЛО с., іхт. «*ta'arlo* ‘tarło ryb’» [AGWB V, m. 79].

ТАРТАК [тарта́к] -а́, ч. 1. Лісопильний завод. «*Трачі́ було́ найні́ти – тартаку́в не було́*» [Ігнатюк, 71]. 2. Пилорама. 3. Тирса від різання деревини; «[ти'рта́к]; [те́ртак]» [Арк, 161]; **ТЕРТАК** ч. «*tert'ak* ‘trocinu’» [AGWB IX, m. 452].

ТАСЕМКА ж. 1. «*тасемка* – вузька стрічка» [Ігнатюк, 106]; «*тас'емка*, -и стьожка» [Горбач, 483]. 2. «широка перев'язна стьожка на наміренневому хресті» [Горбач, 483].

ТАСЬ-ТАСЬ виг. «*тас'-тас'*! приманка качок» [Горбач, 483]; **ТАСЬ-ТАСЬ-ТАСЬ** «*tas' _tas' _tas'* ‘okrzyk wydawany w celu przywoływa-nia kaczek’» [Cz94, 222].

ТАТАРАК [тата́рак] -а, ч., бот. 1. Лепеха. [Арк, 161]; «*tatar'ak* ‘tatarak zwyczajny; Acorus calamus L.’» [Pastusiak, 85]; **ТАТАРОК** «*tatar'ok* ‘tatarak; Acorus (pachnący)’» [Cz94, 222]. 2. «*tatar'ak* ‘maślak sitarz’» [AGWB VIII, m. 363].

ТА-ТА-ТАЙ виг. Наслідування звуків “товарняка”. «*I тут як уже сі'лі в Пуольци в вагони пасажирські, казалось – ой, якоє жище ї'хати. Бо там тимі телячимі вагонами: та-та-тай, та-та-тай*» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ТАТО ч. «*та́то*, -а дит. батько; **та́ту!** батьку! (і до хресного батька)» [Горбач, 483].

ТАТУЛЬО ч., пестл. «татуле (тато)» [Янчук86, 69]; «*Не бидуйте татулю з дробненькімі дітками / Одьон пуойде з косонькою а другий з грабельками*» [ТПУПІ, 241].

ТАТУНЬО ч. «*тату́н'о*, -а батько» [Горбач, 483].

ТАФЧАНКІ мн., етн. Великод-на гра крашанками. «*albo χ'lop'ci z'be'ra'it i v taφ'čanki h'ra'it*» [CzW, 71]. (Пор. коментар: «*taφ'čanki* ‘taczanki, rodzaj gry w pisanki (kraszanki) polegający na uderzaniu jajek opuszczonych z taczki» [CzW, 71]); **ТАЧАНКА** ж. «...Грالی в —тачан-ки». Качаючи яйця, згори в діл, щоб одним яйцем поцілити в друге» [Ігнатюк, НБіН, 2/2008, 17].

ТАЧКИ мн., обряд. «*та́чки* або *тача́нки* – назва ігри в яйця під час Великодня» [Ігнатюк, 106].

ТАЩИТИ недок. Нести. «*А кум до куми / Гусака тащит*» [ТПУПІ, 258; Лабович, НБіН, 2/2015, 38]; «*Бу-ва́ло Осипу́ов Іва́н цілого поросюка́ малого зако́ле і тащитъ*» [Ігнатюк, 32].

ТАЩУХА ж. «*taščux'a* ‘szczelina podłużna w płótnie po opuszczeniu nit-ki’» [AGWB IX, m. 443].

ТАЯ *евф.* «*Ішов Гунджер / Споткав Ганку. / Обдер тую (потку) / Пошив шапку*» [Лабович, НБІН, 2/2015, 38].

ТАЯ ПОЛЬЩА [та́йа по́л'шча] *тэйі -и, ж.* Польща міжвоєнного періоду. «*Ма́ти му́сит да́ти кавало́к земл'і... тэйі було́... Йа́к то за тэйі Пóл'шчи... так мусóво...*» [Арк, 161].

ТАЯК [та́йак] *спол.* Ніби, наче. «*Пугжі́нк'і теш так'і грибу́, та́йак подóбни йак правз'івк'і*» [Арк, 161].

ТВАР *ч.* «*Люди вірили також, що вагітній жінці не вільно торкатися рукою свого обличчя (в говіріці твару) коли вона перелякається вогню (пожежі) бо дитина котра вродиться матиме на личку червону пляму (цятку)*» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 28]; «*het m'ni s'kuło 'sałoyo tva'ra*» [CzW, 161]; «*Рабу́тінє бу́де на тваро́ві*» [Бід, 345].

ТВАРИК *ч.* Личенько. «*Одна [дочка] була смуглява з чорними косами і білим твари́ком*» [НБІН, 3/2010, 41].

ТВАРОК *ч.* «*tvar'ok 'twaróg'*» [Cz94, 223]; **ТВАРУ^ОХ** [твару́ох] *-огу, ч., кулін.* Сир з коров'ячого молока. «*Ал'бо тварогу́ наро́бйат – вже вмоча́йут в тої твару́ох с:митано́у, о*» [Арк, 161]; **ТВАРУХ** «*tvar'ux 'twaróg'*» [Janiak95, 103].

ТВЕРДА ГОВІРКА [твэ́рда гов'ірка] *-ойі -и.* Тверда вимова передньоязикових приголосних перед *и. «*В нашо́му сил'і йе го́в'ірка твэ́рда – ході́ли, робі́ли, ході́ти, робі́ти*» [Арк, 161].

ТВЕРДЗЕЙ [твэ́рз'ей] *присл. вищ. ст.* Твердіше. «*Ма то так твэ́рз'ей говору́, а вони́ так тро́ху з'ека́йут вже*» [Арк, 161].

ТВЕРДИЙ [твэ́рдії] *-а, -е.* 1. Нем'який. 2. Мовлення з твердою вимо-вою приголосних звуків перед *и. «*Вона́ теш такó ход'і́т'і, роб'і́т'і, такó вс'о на то́йе. В нас так ни. У нас то твэ́рда мо́ва*» [Арк, 162]. 3. Морозний, лютий. «*Єжелі круот викручує ко́ці до гори, влазить глубоко в землю то буде земля твэ́рдая*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 35].

ТЕКУЧИЙ [теку́чії] *-а, -е.* 1. Такий, що тече, плине (про воду). «*Мо́жеш пі́ти – то вода́ теку́ча*» [Арк, 162]. 2. Такий, що протікає. «*Буді́нк'і булі́ с повибі́ваними о́кнами, теку́чими даха́ми*» [Арк, 162].

ТЕЛЄВІЗОР *ч., перен.* Рибальська снасть. «*На телевізор лапалі. Телевізор то така́я рамка. Берут кусок дерева – може пувтора на пувтора метра, і робля́т рамку. Там сі́тка і тую́ рамку ставля́ют посередині на ку́лкові. Так і колі́сь лапалі, но телевізор то новша назва́*» [Лабович, НБІН, 2/2018, 34].

ТЕЛЄФОНІЧНЕ [тел'ефон'іч-не] *присл.* Спілкуватися за допомогою телефонного зв'язку. «*Вун ни пі́ше, онó тел'ефон'ічне до сі́на говорі́т'*» [Арк, 162].

ТЕЛУШКА *ж.* «*телу́шка – ко-рова*» [Ігнатюк, 106]; **ТИЛУШКА** «*te'luška || ty'luška 'krowa'*» [Cz Atlas, т. 83]; «*Де ка́жут к'і́т, а в нас ку́т, телу́шка, ко́біла, бу́с'ол... отако-во́*» [Арк, 162]; «*Пасту́х, кото́ри нас че́реду бі́дла в ліси мусі́в на ка́жду ті́лушку тако́го винка́ за ро́ги влэ́с-ти і вчипі́ти то́го винка́*» [Ігнатюк, 82].

ТЕЛББУХ ч., знев. «тэл'бух, -а великий живіт (корови)» [Горбач, 483].

ТЕЛЮК ч. «te'luk 'cielę'» [Cz Atlas, m. 22].

ТЕМЕЖИТИ недок. Їсти. «Укра-їнська мова вельмі синонімічна. <...> В сьолах коло Гайновкі учуємо тоже буольш жартобливо: жомраті, те-межиті...» [НБіН, 4/2021, 27].

ТЕНГА ж. «тенга 'райдуга'» [АУМ, к. 355].

ТЕНГІ -а, -е. Тяжкий (?). «to vže 'tengi ty'lux'» [CzW, 57].

ТЕНГО присл. Сильно, страшно. «hrym'yt' tengo» [Kuraszkiewicz, 150].

ТЕНЧА ж. «тэнча і дуга – райдуга» [Ігнатюк, 106]; «tenča» [Cz94, 222]; «na n'ebi a mīēseć i zory, tenča» [Kuraszkiewicz, 155]; «Як тенча покажется, то вже перестане падати дощ» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 34].

ТЕНЧИВКА ж. «tenčivka 'wełniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146].

ТЕПЕР присл. Тепер. **ТОПІР** [топ'ір]. «Вже топ'ір старіх тих л'у-дэй <...> вс'о мєншайе; **ТИПІР** [тип'ір]» [Арк, 165]; **ТОПІР**. «топ'ір – тепер» [Ігнатюк, 106]; «топ'ір, туп'ір – тепер» [Ігнатюк, 105]; «Топ'ір кажуть клáстися в л'ужско і нигдє не ворохн'утися но лежіти» [Ігнатюк, 39]; **ТЕПІР** [Ігнатюк, 41]; **ТУПІР** [Ігнатюк, 41].

ТЕПЕРА присл. Тепер. «А вже ждємо тепєра щодр'і – а то пєред хрєщеньом воді» [Ігнатюк, 38]; **ТОПЄРА** [топ'єра]. [Арк, 165].

ТЕПЕРАКА присл. Те саме, що **ТЕПЕРА**. «Тепєрака вже одходимо од укна і йдємо до др'угого» [Ігнатюк, 38]; **ТЕПЕРИКА**. «te'peryka vže 'le-pi'» [CzW, 57]; **ТОПРИКА**. «Но то топ'ірика каже бáтькови закладáти кóні» [Ігнатюк, 39]; **ТОПРАКА** [Іг-натюк, 76].

ТЕПЕРЕЧКА [тепєречка] присл. Те саме, що **ТЕПЕРА**. «Ну то старóйє село – ужє тепєречка вес' л'іс...» [Арк, 162]; «to ne 'tak ĭak te'perečka» [CzW, 14]; **ТЕПЕРИЧКА** [тепєричка]. «Тепєричка ш нхтó ни прадє» [Арк, 162]; «te'peryčka» [CzW, 9]; **ТИПРИЧКА** [тип'іричка]. «Їák-то тип'іричка трах'торá ѝє, то воні бул'ш вуз'мєш, а кон'óm...» [Арк, 163]; **ТОПРИЧКА** «топ'іричка – тепер» [Ігнатюк, 106]; «А топ'іричка вс'о... Вс'і облуг'і – то ш господар'і поодрикáл'іс'а» [Арк, 165]; **ТОПИРИЧКА** [топ'іричка] [Арк, 162].

ТЕПЕРЕЧКІ [тепєречк'і] присл. Те саме, що **ТЕПЕРА**. «Тепєречк'і вс'о жондóве» [Арк, 162].

ТЕПЕРКА [тепєрка] присл. Те саме, що **ТЕПЕРА**. «А тепєрка то вже вун, вун жó'д'ім ус'імá» [Арк, 162]; **ТИПЕРКА** [типєрка]. «Х'ібá кол'іс' так булó, ѝак типєрка?» [Арк, 162]; **ТОПИРКА** [топ'ірка]. «Булó перш у нас тут бил'шóх, а топ'ірка но трох; **ТОПІРКА** [топ'ірка]. «Ал'і вже топ'ірка ни говóрат так» [Арк, 165]; **ТОПІРКА** присл. «топ'ірка, топ'ір, топ'ірака – тепер» [Ігнатюк, 106].

ТЕПЕРКА-ТУТКА присл. «Туди [в Тобольську область] виїхали у чотирнадцятому рокові, а приїхали назад в двадцять першом. Ну тепер-

ка-тутка не било нічого, трудно било...» [НБіН, 6/98, 38].

ТЕПЕР-О [тепéр-о] присл. Тепер. «Л'áтас^{ну} – то в с'ум рóку, ну тепéр-о» [Арк, 162]; **ТОПРО** «то-пíро – тепер» [Ігнатюк, 105]; «to|pí-ro» [CzW, 60]; «do|pero» [CzW, 60]; «Як було літо то спудніця була такая як ви купіли топíро – гориністик» [Ігнатюк, 74]; **ТОПРУ** «[топ'і-ру] «Топ'іру вже їду додóм» [Арк, 166].

ТЕПЕТАТИ недок. «тепета́ти, -ечу́, -éчеш трясти, телепати» [Горбач, 483].

ТЕПЛЄЙ присл. Тут: рідніше, ближче. «Серця до них [католиків] такого великого не маєш, як до нашого, з нашим теплей» [НБіН, 2/97, 16].

ТЕПЛЮСЕНЬКИЙ -а, -е, пестл. Теплий. «Зараюсенько помянюсенько / Будем їсти і пити всьо теплюсеньке» [ТПУПШ, 258].

ТЕРАЗ [тэраз] присл. Те саме, що ТЕПЕРА. «Тэраз, зна́йіте, слабійіе р'і́ечки, бо д'л'а то́го, же нема́ болото́в^ф; То тэраз менч робóти, ну, бо тэраз ужé онó так положи́в, пов'ес'ів, стер ку́ж і... і вс'о в порáтку» [Арк, 162]; **ТЕРАС** [тэрас]. «Ну то та́к, йак' і тэрас, встр'іча́йут [молодих] бат'к'і» [Арк, 162]; **ТЕРА**. «była wy|hoda // ne tak йак' tera» [CzW, 83].

ТЕРАЗНЄЙШИ [теразн'ейши] -а, -е. Теперішній, нинішній. «Подиві́вишис'а на тэразн'ейши́е [ікони], то на грéцк'і, не зна́йу, н'е на рúск'і, но на грéцк'і, то вже там трóха йе и-и крúтики!» [Арк, 162].

ТЕРАЙШИ РУОК ч. «teraі́шы ruoк 'bieżący rok'» [Cz94, 222].

ТЕРЕБІТІ недок. 1. «Тэрэбити = карчевать, вырублівать съ корнемъ деревья и кусты» [Бессараба, 314]; **ТЕРЕБИТИ** «теребу́ти, -бл'у́, -бу́ш висікати» [Горбач, 483]. 2. «теребу́ти – вибивати зерна з колосся» [Ігнатюк, 106].

ТЕРЕН [тэрен] -у і -а, ч. 1. Земля, ґрунт. «Тут низ'ку́й тэрен, то рóбл'ат пудшнурóвку» [Арк, 162]. 2. Визначена територія. «Ал'і тута-ó, йак Бахматі́, то вже Дуби́ц'ки́ тэрен» [Арк, 162]; «v 'ogule tutei s tyx te'renuf // teš rus'kiie vyiž'zieli // z'načy pravos'úavnyii / vyiž'zieli» [CzW, 205]. 3. Невизначена територія. «Вночі так йому́ тёмно було́, що вліз в таке́ багно́, же ни відає тих терéнуов, і не відає де тут ві́йти» [Ігнатюк, 44].

ТЕРНОСЛИВКИ мн., бот. «Багато виро́щували слив (місцеві назви: венгерки, терносливки...))» [Бор, 109].

ТЕРТАНИ мн., кулін. «tertani 'placki z tartych kartofli'» [AGWB VI, m. 193].

ТЕРТИ ПЛЯЦКІ мн., кулін. «terty plack'i». Те саме, що ТЕРТАНИ. [Cz Nosów, 155].

ТЕРТИЦЯ ж., будів. «Стіни зрубних жител (—на вугли) складали з протесаних півколод-брусів та дошкоподібних пластин (—тер-тиць»)» [Рад, 119]; **ТЕРТИЦЯ** ж. «Тэртиця = доска» [Бессараба, 314].

ТЕРТІ недок. 1. «terti 'wymiatć sadze'» [AGWB VI, m. 162]. 2. Непеститися. «načyna'éc:a 'terti... 'tarče 'rybu» [CzW, 72].

ТЕРТКА ж. 1. «tertka 'tarka'» [Cz Nosów, 156; Andrulowicz, 147]. 2.

«Тэртка = снарадь для перетирання льна и конопли» [Бессараба, 314].

ТЕРТУНИ *мн., кулін.* «*tertuny* ‘placki z tartych kartofli’» [Cz Atlas, m. 175].

ТЕРТУХИ *мн., кулін.* **1.** «*tertuxy* ‘placki z tartych kartofli’» [Cz Atlas, m. 175]. **2. ТЕРТУХІ.** Млинці, смажені на олії. «*to їах хтоś тав <...> олієі / to ту’ду їв р’лацкі // так / tertu’хі’туїї*» [CzW, 130].

ТЕСАК || **ТИСАК** *ч.* «*tes’ak* || *tys’ak* ‘topor ciesielski’» [AGWB IX, m. 461].

ТЕСАТІ *недок., перен.* «Форм, котори називають бітє, у нас вельмі мнўго... Можна тоже когось **тесати** (натесати) або товчи (натовчи)» [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

ТЕСЛІЦЯ *ж.* «*tes’lic’a* ‘topor ciesielski’» [AGWB IX, m. 461].

ТЕСТЕНЬКА *ж., пестл.* Теща. «Їого тесенька просить, / Гарцьом горілку носить» [Ігнатюк, НБІН, 1–2/2000, 26].

ТЕСТОНЬКО *ч., пестл.* «*тестонько*» [Михальчук, 553].

ТЕСТЬ *ч.* **1.** «*тес’ц’*, -а тесь» [Горбач, 483]. **2.** ‘ojciec mę́ża’» [Cz94, 222; AGWB VII, m. 217].

ТЕСЬЦЬОВА [тес’ц’ова] -оїі, *ж., субст.* **1.** «*тес’ц’ова*, -оїі теща» [Горбач, 483]; «Роскажу́ па́ра слув про тес’ц’ову» [Арк, 162]; «*tes’c’ova* ‘matka żony’» [Cz94, 222; AGWB VII, m. 218]. **2.** Свекруха. «Он і в менє доч-ка́ пошла́, то вона́ там, е... ма́тера встидáйец’! а сказа́ти ма́мо... вона́ мн’їго... тес’ц’ова, тес’ц’ова; А мойá тес’ц’ова с’ід’їєла такó збо́ку» [Арк, 162]; ‘matka mę́ża’» [Cz94, 222; AGWB VII, m. 216].

ТЕТРАДЬ *ч.* «тетра́д’, -і зошит» [Горбач, 483].

ТЕЧКА [тэчка] -і, *ж.* **1.** Портфель; папка. «Прийшо́в рас їак їс’пан – так’ї фа́їни, с тэ́чкойу і в капел’ушо́в’ї» [Арк, 162]. **2.** Торбина. «*s’vača <...> та́є прышу’ховану тэ́чку put stu’łom*» [CzW, 121].

ТЕЩА *ж.* **1.** «*tešča* ‘matka żony’» [AGWB VII, m. 218]; **ТЕСЬЦЯ** «[тэс’ц’а]» [Арк, 162]. **2.** «*tešča* ‘matka mę́ża’» [AGWB VII, m. 216].

ТЕНГО *присл.* «тенго (очень)» [Янчук86, 69].

ТИБЕЛЬ *ч., будів.* «*тібель*, -бл’а кілок в оборожині затримувати дах [дерев’яний цвях]» [Горбач, 483]; «*тібель* – дерев’яний цвях» [Ігнатюк, 106]; «Лáти бі́ле якї́ там з лі́са, то не то що пу́од даху́овку, кривї́ поприбивáв, на́віть то ще колї́сь то́збздьуов не бу́ло, то тї́блями привéрушувáв, бра́це» [Ігнатюк, 72]; «*tybel* ‘gwózdź drewniany wbity w ścianę służący do wieszania naczyń’» [Cz94, 223].

ТИДЕНЬ *ч.* «*тїдень* – тиж-день» [Ігнатюк, 106]; «Тї́лько диду́льо мні про па́ницину розка́зували як ходї́ли три дні робї́ти на тї́день в па́на а три дні вже в себе» [Ігнатюк, 30]; ‘*tydeń*, g.sg. *tygodn’a* ‘tydzień’, – *dwa tygodni*» [Cz94, 223].

ТИЄ ГРОШІ [тїє грош’і] *мн.* Польські злоти до грошової реформи. «Їа їак од:авáла дочку́ [замїж], то ше на тї́є грош’і, на тї́є тїшч’і, то дэ́сет тїс’ач дала́» [Арк, 163].

ТИЄ ТИЩІ [тїє тїшч’і] *мн.* Великі суми у зв’язку з високою ін-

фляцією і низьким курсом злогого (до грошової реформи). «*Їа ѡд:авала дочку [заміж], то ше на тійе грóш'і, на тійе тійшч'і, то дэсет тійс'ач далá*» [Арк, 163].

ТИКЛО с. «*tykło 'drag (w środku stogu)*» [Cz Atlas, m. 30; AGWB VIII, m. 326].

ТИКО [ті́ко] част. Тільки. *Ті́ко вонá бáчи^ла ѡіх; Уднá тійко систрá хо^ді́ла; Ті́ко вже ку^зáк [гриб] ма́йе чирво́ну... то́йе... го^лóвку...*» [Арк, 163]; «*tyko*» [CzW, 16]; «*alež na 'koladuž ne 'budeš 'iisty // 'tyko fšo s u'liiom*» [CzW, 10].

ТИЛЬО част. Тільки. «*tylo*» [CzW, 213].

ТИЛЮ присл. Ледь, чуть-чуть. «*a de ty 'toho tufka'ča pudne'seš / ѡak to 'tylu vy'syї z 'neho*» [CzW, 9].

ТИЛЮХ ч. Чимале теля; телюк. «*to vže 'tengї ty'lux*» [CzW, 57].

ТИМ [тим] спол. Тому; для того. «*Розихудничок – вун цв'іме то́же жóвтим цв'ітом, і вун на земл'і... вун так'і н'ев'ел'ічин'к'і, о, і вун так ѡáк' би рохóдиц':а, тим вун називáйец':а*» [Арк, 163].

ТИМ ШТО спол. Тому що. «*Якбї, да́йте, у яку^м мї^сцю вонá б не впáла, то там трéба єї вкопáті, тўю піску [писанку] – бо тим што здоров'є в хáті нáйдеця, як переки́неця*» [Бід, 348]; «*Не ѡід'áт', тим шчо ни дайўт'; Не вк'ісáйе к'іс'і'л', мо, тим, шчо в плáстикових тих-ó... комéд'їях все рошчин'áйут*» [Арк, 163].

ТИН ч. «*tyн 'drewniane ścianki studni*» [AGWB VI, m. 146].

ТИНК ч. Штукатурка. «*A w tuom rokowi, to tak w duszi^e maju, sztoб Hospod' dopomoh tyнки*

połóżyti, okna i dwery zrobiti...» [НБіН, 2/2004, 31].

ТИНКОВАНЄ с. Штукатурення. «*За тинкованє діли 32 мільони на старіє [за давнішими цінами]*» [НБіН, 4/99, 15]; **ТИНКОВАННЄ** «*тинковáн'н'е* витрава з вапном [штукатурення]» [Горбач, 483].

ТИНКОВАТИ недок. «*тинковáти* штукатурити, витравляти вапном» [Горбач, 483].

ТИНОВАНІЙ -а, -е, оказ. Такий, що огорожений тином. «*Є в полю корчуомка тином тинована / Тином тинована дерном дернована*» [ТПУПІ, 172].

ТИПЛІШИЙ [типл'ішиї] -а, -е. 1. вищ. ст. до теплий (у багатьох н. пп.). 2. перен. Ближчий родич; рідніший. «*Вс'іх на пережóвини вже ни прóсит – тинл'іших так'іх ужé*» [Арк, 163].

ТИСЛИЦЯ ж. Теслярська сокира. «*bu'la zah'iona ta'kiї... tak ѡag'by... / so'kira / 'tyko f s 'rodok / ta'ka // tys'lyca*» [CzW, 59]; **ТИСЛІЦЯ** «*tysl'ic'a 'narzędzie do wycinania koryta*» [Janiak95, 103; Арк, 163].

ТИСОВИЙ [тисóвий] -а, -е. Виготовлений з тису (?); тесаний (?). «*Сідит' Мán'ічка за тисóвим стóлом. (Весільна пісня)*» [Арк, 163].

ТИСТО [ті́сто] -а, с., кулін. Тісто. [Арк, 163].

ТИСЯЧНІК ч., бот. «*Тисячник пілі на апетит і од —тисячи хворобувл*» [Саєвич, НБіН, 6/2003, 29].

ТИФУС [ті́фус] -у, ч., медиц. Тиф. «*Котóри постойáл'і дóвго з'імо́йу, простуд'івс'а і вз'ев тійфус*» [Арк, 163]; «*tyfus 'tyfus, choroba*» [Cz94, 223]; **ТИФУС** [ті́фус]. «*Тої т'іфус на гóлову*» [Арк, 163].

ТИЦЯЄ *недок.* «Тыцяе = бредеть, тихо ходить» [Бессараба, 314].

ТИЧ *ч.* Тичка; довга палиця. «А я тую дороженьку тичом перетичу» [ТПУПП, 212].

ТИЧИТИСЬ *недок.* Стосуватись. «Що тичиться вєснового прильоту пташок, то на сєлі був він вельме зауважальний» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 29].

ТИЧКА *ж.* 1. «*tyczka* ‘ruchome ramię żurawia studziennego’» [AGWB VI, m. 144]. 2. «*tyczka* ‘drażek, do którego przyczepia się wiadro, przymocowany w górnym końcu do ramienia żurawia’» [AGWB VI, m. 145]. 3. «*tyczka* ‘drag pionowy w środku stogu’» [AGWB VIII, m. 326].

ТИЧКУН *ч., бот.* «Тычкунь = фасоль, вьющаяся на тычинках» [Бессараба, 314; Арк, 163].

ТИЧКУНИ *мн.* Прізвисько жителів Кліщель. «*Pomni, jak dr Mikołaj Roszczenko howoryw, szczo Kliszczeli to —Tyczkuny, bo sadili fasolu*» [Kościewicz, НБіН, 1/2022, 27].

ТИШКОМ *присл.* «тишкóм тихцем» [Горбач, 483].

ТИЩА [тúшча] *-и^і, ж.* Тисяча. «Йóго брат то бив с тúшчу дивйац:óтого рóчн'ика» [Арк, 163].

ТИ^ЕЛОЧКО *с., пестл.* Тут: статеві органи. «Вирвала лопушини / Тоє тї^елочко прикри...» [Лабович, НБіН, 3/2015, 31].

ТИ^ЕНЬ «*tięń* 1. ‘cień, miejsce za ciemnione’; 2. ‘cień przedmiotu oświat-lonego’» [Cz94, 223].

ТИЖИ *присл. вищ. ступ.* Тяжче, важче. «*alik sandra jest tizy v vypo'veci / a sańka to їedno s'iuovo*» [CzW, 203].

ТИКАТИ(СЯ) *недок.* «т'ікати-с'а) гонитися: сўка т'ікайе(цця)» [Горбач, 483].

ТИЛНА «т'ілна тільна, відпольована: корóва шчо одбидловáла» [Горбач, 483].

ТИЛЬКА *займ.* Стільки. «Но, й вже дружкó кїлько вїторгує тїлька постáвить їм [горїлки]» [Ігнатюк, 31].

ТИЛЬКО *част.* Тільки, лише. «Тїлько дидўльо мні про пáницину розкáзували» [Ігнатюк, 30]; **ТУ^ИЛЬКО** «*туцїлько*» [Михальчук, 554]; **ТУ^ОЛЬКО** «*туóлько* або *туўльки* і *тїлько* – тїльки, лише» [Ігнатюк, 106]; **ТЮЛЬКО.** «Не тюлько в Ключовичах робимо» [Лабович, НБіН, 5/2009, 14].

ТИЛ'ОНОК [т'іл'óнок] *-нка, ч.* Телятко. «Йакóгос' такóго ни т'іл'óнок, но вїпусток трóха бўл'шиї, прив'їв додóму за тóйе... за тўйу слўжбу» [Арк, 163].

ТИНЬ *ж.* «т'ін', -і затїнок» [Горбач, 483].

ТИСТО *с., кулін.* Тїстечко. «Тогди господар витягає тїсто, дає менї» [Плева, НБіН, 5/2021, 21].

ТИХКАТИСЯ [т'їхкат'їс'а] 3 *ос. мн.* т'їхкайуц':а, *недок.* Паруватися (про групу собак). [Арк, 163].

ТІ, ШТО НОСИ СИНІ *евф.* П'яниці. «...А у тих, што носи сїні, то їм нї холодно, нї жарко» [Григорук, НБіН, 2/2022, 3].

ТИШШІ [т'їш':ї] *-а, -е, вищ. ст.* Тихіший. «Муї чолов'їк, вун так'ї бол'ш так'ї спокоїн'їши так'ї, т'їш':ї» [Арк, 163].

ТИЩИТИ *недок.* «тїшчити, -у, -иш / пригрибáти сапати, підгортати: пригрибáти / тїшчити

залізними грабел'ками» [Горбач, 483].

ТКАНКА ж. «*tkanka* 'pasek tkany'» [Karabowicz, 147].

ТКАЧКА ж. «*tkáčka* – ткаля» [Ігнатюк, 106]; «*ткачка*» [Горбач, 483].

ТЛУК ч. Товкач. «*ta'kim* 'vałket / vałkom // no / 'taki tłuk / po 'našomu nazy'vali'» [CzW, 185].

ТЛУМАК ч. 1. «*тлумак* – клунок» [Ігнатюк, 106]; «клунок за плечима» [Горбач, 483]. 2. «*тлумак*, -а наплечник» [Горбач, 483].

ТЛУМАЧИТИСЯ [тлумач'іт'іс'а] -чус'а, -чис'а, недок. Пояснювати; виправдовуватися. «Коб н'є спуз'н'іт'іс'а, бо вже двер'і замкн'они, і потóm йак вйде, то вже треба їт'їє до шéфа тлумач'іт'іс'а, чом пуз'н'ей [з'явився]» [Арк, 164].

ТЛУМИТИ недок. Об'їдати. «Вони [шпаки] черешні, вішні тлум'ят, яблика паперуовкі» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34].

ТЛУСТИ ЧЕТВЕР ч. «*Tłusty* *Četv'er* 'ostatni czwartek karnawału'» [Dudek, 195].

ТЛУСТИ(Й) -а, -є. 1. «*тлүсти* – масний» [Ігнатюк, 106]. 2. «*тлүстий* масний, товстий» [Горбач, 483]. 3. Жирний. «Борсук бардзо сала має дужо, тлүстий» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30]. 4. субст. Їжа з тваринним жиром. «До Руоздва дамній шість неділь був пуост, не ілі ничóго тлүстого» [Ігнатюк, 30].

ТЛУСТУСЬЦЬ ж., кулін. «*tłustuśc* 'smalec'» [Cz Atlas, m. 160; CzS, 124].

ТЛУЧЕК ч. «*tłuczek* 'товкач для картоплі'» [Пельцова, к. І].

ТЛУЧКА ж. 1. «*тлүчка*, -и маслобійка» [Горбач, 483]; «*tłučka* 'drewniane naczynie do robienia masła'» [AGWB VI, m. 186]. 2. Палиця в маслобійці, на якій кріпиться кружечок з отворами. «Берé тлүчку і гвоздїт масло» [Арк, 164]; «товкач маснички» [Горбач, 483]. 3. «*tłučka* 'tłuczka-kierznia'» [Tarn, m. 86].

ТЛУЩ [тлушч] -у, ч. Тваринний жир. «Кїшкү начин'али и кáшойу йач'м'ін:ойу... гречáнойу кáшойу, картóфл'ами, ну. А крáсил'и тлүш-чом, ну» [Арк, 164]; «*tłušc* 'tłuszcz roztopiony'» [Cz94, 222]; «Як зачи-нався пуост то ма́ма зáвше мискі мїла, жéби то тлүщу не бу́ло в туй мїсці» [Ігнатюк, 84]; «Вилїот, вими-ют [горшки], бо вже треба випа-рити, коб нигде не було скраметка тлущу» [Лабович, НБіН, 6/2010, 39].

ТЛЮШКОМ присл. «*тл'үш-ком* підтюпцем» [Горбач, 483].

ТНУТИ недок. 1. Кусати. «[Як] тоди тзи (тедзі) тнулі – то теж ворожилося, що буде дош» [Ігнатюк, НБіН, 3/2007, 35]. 2. Стріляти. «А н'їмци почина́ют' тну́ти з авто-ма́та» [Арк, 164].

ТО Є част. Тобто. «Як народі-лося дітя, но то найперш ба́бка берé, хучій завіва́є: як дівчина то в га́ці, як хлопець то в спудо́ак, то є в ба́бськү гáлькү» [Ігнатюк, 55].

ТО СІМ, ТО ТИМ незмін., фраз. «*vže tak* 'kormíat' іх [свиней] / *pułovoju* / *to śim* / *to tym*» [CzW, 58]; пор. коментар: «*to śim* / *to tym* frazeol. 'to tym, to owym'» [CzW, 58].

ТО СЬО, ТО ТО [то с'о, то то] фраз. То це, то те; що-небудь. «А

тогді шче жунка вітче шос' тако́йе – нагавіц'і, то с'о, то то́» [Арк, 166]; **ТО СЬОЄ, ТО ТОЄ** «[то с'о́йе, то то́йе]. «То с'о́йе, то то́йе зйісі» [Арк, 164].

ТО част., дит. «То (хочу те, дай мені те)» [Лабович, НБІН, 3/2012, 24].

ТОВАЖИШИТИ [товажішит'і] 3 ос. одн. товажіши, недок. Супроводжувати; бути постійно з кимось. «І в менé мус'ім' біт'і рушн'ік, бо рушн'ік товажішии ч'елов'еков'і од нарозéн'а до смéрт'і» [Арк, 164].

ТОВАР ч. 1. «товáр, -у скот [худоба]» [Горбач, 483]. 2. «*товáр* – матеріал, матерія, полотно» [Ігнатюк, 106]; «То́й капту́р був шіти з кольоро́вого това́ру і обишва́-ни був встонжéчками і цекінами та-кіми і такéю зубко́ю» [Ігнатюк, 57]. 3. Купована тканина. «а за 'tuju ko'rovu / to 'bude <...> dva 'litry [горілки] // i ja'kohos' tova'ru šče 'bude / o... 'zo try 'metry / zo štyru» [CzW, 146].

ТОВДИ присл. «*товді і тогди* – тоді» [Ігнатюк, 106]; «А товді лю́де волáми ора́ли, в постолáх ході́ли, в сукманáх ході́ли» [Ігнатюк, 46]; **ТОВДІ** [товд'і]. [Арк, 164].

ТОВКАНИЦЯ ж., кулін. 1. «*toû-kan'y'e s'a 'kasza z kartofli'*» [Tarn, m. 130]; «*tovkan'y's'a 'zimniaki tuczno-ne'*» [Janiak95, 102]; **ТОВКАНИЦА** «*toûkań'ica*» [AGWB VI, m. 199]. 2. Товкачик розтовкувати зварену кар-топлю. [Арк, 164].

ТОВКАЧ ч. 1. «*тоўкач*, -а товкач ступи» [Горбач, 484]; *toúk'ač 'tuczek u stępy'*» [Cz94, 223; CzW, 84]; **ТУВКАЧ** «*tuvkač 'tuczek u stę-*

py'» [CzS, 130]; **ТОФКАЧ** «*tofkač 'tuczek stępy'*» [Cz Nosów, 156]; **ТУФКАЧ** «*a de ty 'toho tufkač'a pudne'seš / iak to 'tylu vyšy'i z 'neho*» [CzW, 9]; **ТУКАЧ** «*тукачъ*» [Михальчук, 554]. 2. Дерев'яний пристрій розтовкувати картоплю, зварену свиням. «*Так товк карто́пл'у, шо товкач трі́снув*» [Арк, 164]; **ТОЛКАЧ** «*tolkacz 'товкач для кар-топлі'*» [Пельцова, к. І]. 3. «*Дерев'ян-ни кулок, котрим убівали сі́чану капусту, товклі зерно в ступі або м'ялі товкани́цю*» [Лабович, НБІН, 6/2022, 30]. 4. перен. Нерозумний чоловік. [Лабович, НБІН, 6/2022, 30].

ТОВКЧИ недок., перен. «*тоўк-чú*, -кú, -чéш опихати: *тоўкчú прóсо*» [Горбач, 484]; «*Форм, котори назива-ют бітэ, у нас вельмі мнúго... Можна то́же когось тесати (натесати) або товчи (натовчи)*» [Лабович, НБІН, 1/2021, 27].

ТОВКЧИСЯ недок. «*тоўкчú-с'а*, -кúс'а, -чéшс'а пустувати» [Горбач, 484].

ТОВМАК ч. «*Про дурня скажу́т то́же толокно, товмак, трепло (як мну́ого дурного говорит)*» [Лабович, НБІН, 6/2022, 30].

ТОГДА присл. «*тогда́ – тоді*» [Ігнатюк, 106]; «*toh'da 'musy't mo'čy-tys'a [льон] try... od dev'iaty'x do d'vux ne'dil'*» [CzW, 116].

ТОГДИ [тогді] присл. «*тогді тоді*» [Горбач, 483]; «*А нас то́же тогді в́же билó сéмеро; Тогді то іна́кшеї час бил і́ак і́а шче, о, д'ім'іно́у [була]*» [Арк, 164]; **ТОГДІ**. «*тогді*» [Михальчук, 553]; «*Тогд'і бат'кú'в так стерегл'і, шчо бойáл'і-с'а*» [Арк, 164]; **ТУГДИ** «*tuh'dy*»

[CzW, 15]; «*То тугді всіяких казок говорілі і стивалі писєнь*» [Ігнатюк, 30]; **ТОГОДИ**. «*Оно вже перед Великодньом, у пуост, чомсь теляться [корови] і тогоди вже молозіво є*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 35]; **ТОДИ** [тоді]. «*Збирайє вс'і друшк'і тоді тайа молодайа, о; Тоді молод'ош інайа билá*» [Арк, 164].

ТОГО [то́го] сл.-паразит. Те саме, що ТОГО-ГО. «*То вун тутакаво с'уйу табл'ицу то́го...* [поставив]» [Арк, 164].

ТОГО-ГО [то́го-го́] част. Уживають для заміни слова, яке забули. «*А той солда́т усє стри́л'áв, а вони не могл'і знáти, скул' того-го́...*» [Арк, 164]; **ТОГО-ВО** «[того-во́]» [Арк, 164].

ТОЄ [то́йе] 1. сл.-паразит. Уживають, коли забули потрібну лексему. «*Ті́ко вже ку́зак [гриб] ма́йє чирво́ну... то́йє... го́ловку...*» [Арк, 164]. 2. евф. «*Ти іграй іграчу, / То я тобі заплачу / То я й тоє тобі дам, / Що й ти зроду не видав*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38].

ТОЄ-СТОЄ [то́йє-сто́йе] займ. Те-се. «*Прі́де н'емец и бу́де тут вас б'іт'і і баба́м цицк'і р'езат'і, і то́йє-сто́йє...*» [Арк, 164].

ТОЖ [тож^ш] част. «*тож – теж, також*» [Ігнатюк, 106]; «*І в нас в М'іронóсну н'ед'ел'у тож ба́т'ушка хо́д'іт*» [Арк, 165]; «*No j tož wezut skryniiu*» [TG, 201]; **ТОШ** «*na strop čyli po'valu iak nazy'vali dav'niē / to toš h'lina iš'la*» [CzW, 89]; **ТИШ** «*a do-roha tyš 'taka bu'la 'polna*» [CzW, 158].

ТОЖЕ [то́же] част. Те саме, що **ТОЖ**. «*то́же – також*»

[Ігнатюк, 106]; «*І вс'є д'єт'і то́же сп'іва́ют; А вун то́же укра́йінец'»* [Арк, 165]; «*to 'tože 'mili 'ralcu*» [CzW, 47]; «*Пас [корів] то́же гайовому і торовому*» [НБіН, 4–5/96, 25]; «*Ту́ко як вже свято пуднадає на бу́дніє, то вже то́же не пра́лі*» [Бід, 342].

ТОЖСАМОСТЬ ж. Ідентичність; національна специфіка. «*Задуматіся над тим, чого на правду нам треба, коб моглi ми заховати свою мову, пієсню, традицію і всю тожса-мость*» [Гаврилюк, НБіН, 3/2009, 23].

ТОЙ ЗАБОР [то́й забóр] то́го - у, ч. Час, коли територія Польщі була поділена між трьома державами (до 1919 року). «*По-ру́ску мо́лило́с'а, ну вте́ди, бо то бі́ло пуд тим забóрем*» [Арк, 165].

ТОЙ¹ [то́ї] -а || -áйа, -е || -éйє, указівний займ. 1. Той (дальший). [Арк, 165]. 2. Цей (ближчий). «Той, тамто́й = этот, тот» [Бессараба, 314]; «*І в то́й час за́грим 'іло...*» [Арк, 165]. 3. У ролі означеного артикля. «*Ну то прино́сил'і ку́рицу <...>, і вже ту́йу ку́рку ста́вил'і в се́редину [кола]; Йáк ста́ла та́йа ву́йна, то вс'а Чирéмха згор'іла; Йéйі до́чк'і захворі́ла та́йа дівчина*» [Арк, 165]. 4. Уживають, коли забули якесь слово або не закінчили висловлену думку. «*А йá род'ілас'а в два́цм' пéришум рокóв'і, о, то-о вже то́йє...*» [Арк, 165].

ТОЙ² [то́ї] -а || -áйа, -е || -éйє, субст. Вживають у значенні іменника. «*Ну то вже та́йа пéрша ну́де за́муш*» [Арк, 165].

ТОЙ³ [тої] «то й «той – тай (в багатьох випадках в піснях виступає той замість тай)» [Ігнатюк, 106].

ТОЙОВО [тойово] сл.-паразит. Уживають, коли забули потрібне слово або втратили тему розмови. «То ни на́ши, тойово́... а́кцент мо́ви» [Арк, 165].

ТОЙСЬ (?) – **ТОГОСЬ** займ. Якийсь. «*malí pretensyiu // že / —u 'tohos' ku'pyła // a v 'mene he!'*» [CzW, 210].

ТОК ч. 1. «*tok 'miejsce w ctodole gdzie sie młoci zboże'*» [Pelcowa93, m. 3]; **ТУ⁰К** «*tuok 'klepisko w stodole'*» [Cz94, 223]. 2. Долівка у хаті. «*А було, що в некоторых хатах то ще й подлоги не було – жили просто на токови*» [НБіН, 5/2000, 36].

ТОЛКОВАТИ [толковат'і] -ку́йу, -ку́йиш, недок. Визначати приналежність до певної мови. «*Йа говорю поруску, бо муї йазік так'її, шо там толковат'ї туді ї с'удії*» [Арк, 165].

ТОЛКОВИ(Й) -а, -е. 1. Той, хто дає добрий лад у своєму господарстві. «*Господар толкови то пільнує своїх свіні*» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29]. 2. Справжній та з великою кількістю. «*То вони [малоземельні] й нічого не мієлі, хліба толкового не мієлі, коб наїєстись*» [Максим'юк, НБіН, 6/2017, 25].

ТОЛОКА ж. 1. «*Для холмиан та підляшан широко відомий звичай взаємодопомоги в жнива, т. зв. —толоки*» [Бор, 107]. 2. «*toloka 'wspólne przędzenie wielu kobiet w jednej chacie'*» [AGWB IX, m. 413].

ТОЛОКНО ч. «*Про дурня скажуть тоже толокно, товмак, треп-*

ло (як мнуого дурного говорит)» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ТОЛУП ч. «*tolup 'drowniana obudowa żaren'*» [AGWB VI, 196]; *tolup* [AGWB VI, 196].

ТОЛЧОНИ «*t'olčony 'tłuczony, tłuczone ziemniaki', t'olčony kartofli*» [Cz94, 222].

ТОН [тон] займ. Те саме, що **ТОЙ**. «*ton 'ten'*» [Cz94, 222]; «*мон – цей*; в підляській говірці **той** це цей а **тамтой** це той» [Ігнатюк, 105]; «*Тон свойа́к був; Он'ї хот'їл'ї забра́т'ї тон пл'ац і туйу це́рков пуд^м кос'ц'о́ла*» [Арк, 165]; **ТУН** [тун]. «*Так остáлас'а в тун спóсуб*» [Арк, 165]; **ТОНЬ** «*тонь – цей*» [Ігнатюк, 105]; «*Но, тонь То́лек, як вони —розсі́паліся*|| з тих ля́геруов, повтика́лі то вуон тоді́ до нас прийшо́в» [Ігнатюк, 61]

ТОНДЕ [тóнде] присл. Тоді. «*Йак в нед'їл'у в мулуде́її і вже то́нде то в ниді́л'у, в ниді́л'у ді́л'ат [коро-вай]*» [Арк, 165].

ТОНКОПРАДУХА ж. «*Не всіє молодия умієлі прасті на тонкі ку-жель. Котори дівчата умієлі, то їх маті вихвалювала і казала – —Ой, у мене то моїє тонкопрадухи!*» [Григорук, НБіН, 6/2022, 13].

ТОПЄЛЄЦ ч., етн. Той, що топить людей. «*Той бієсь, що сидіть въ водіє и то́питъ людієї, назива-ецьця топе́лецъ*» [Бессараба, 42–43].

ТОПЄЛЬНИК ч. Той, хто втопився. «*Як уто́пице, то топе́льник, а як повієсі́все – то вієшальнік... Самобу́йця*» [Бід, 346].

ТОПРЕНЬКА присл. «*топі-рєнька – тепер*» [Ігнатюк, 106]; «*Топіре́нька хра́бля грав, грав, геть всі грóші що мав тут при собі програ́в*» [Ігнатюк, 35];

ДОПРЕНЬКА «Він допренька до свого жонци каже: — Перепрошію, жонца, може ми в карти загрємо?» [Ігнатюк, 35].

ТОПРИ [топ'іри] присл. Те саме, що ТОПІР. «Мороз коліс' бул'і ініши морози, йак топ'іри» [Арк, 165].

ТОПРИЧКО ««to'piryčko» [CzW, 60; CzW, 31].

ТОПРКО [топ'ірко] присл. Те саме, що ТОПІР. «Д'ят'ко казали, а стрійко то топ'ірко по-новочесному» [Арк, 166].

ТОПОЛІНА ж., бот. Тополя. «Не питайся сину про тую новину / Бери в руці топор зрубай тополіну» [ТПУПІ, 183].

ТОПОР || **ТОПУОР** ч. «top'or || top'uoŕ 'topor ciesielski'» [AGWB IX, m. 461].

ТОПОРІСКО с. «topor'yisko 'toporzysko'» [Tarn, m. 73].

ТОПОРІЩЕ с. «topor'yšče 'toporzysko'» [Tarn, m. 73].

ТОПТАНИ КАРТОПЛІ [топтани картоплі] мн., кулін. Те саме, що КАРТОХЛІ МНЯТИ. [Арк, 166].

ТОПТАТИ недок. «топтати, -пчу, -пчеш топтати: топтати лепчіц'у, шчоб у л'ону не було лепчіці» [Горбач, 483].

ТОПЧАН ч. «Часом лави замінювали — топчани!» [Рад, 122].

ТОРА [тóra] -и, ж. Залізнична колія. [Арк, 166]; **ТОРИ** мн. «Показав ще тие тори, што ідут з Черемухі на Гайнувку» [Плева, НБІН, 1/2019, 32].

ТОРБА ж. «торба, -и торбина на обрік, причіплювана коневі на голову» [Горбач, 483].

ТОРОВИ ч., субст. Працівник на залізниці. «Пас [корів] тоже гайовому і торовому» [НБІН, 4–5/96, 25].

ТОРОПЛИВИЙ -а, -е. «тороплівий поквапливий» [Горбач, 483].

ТОРОЧИТИ недок. «торочити, -чу, -чиш згід. розказувати» [Горбач, 484].

ТОРФОВІСКО с. «torfov'yisko _miejsce, gdzie kopią torf': de kup'ajut' torf to nazyv'ajut' torfov'yisko» [Cz03, 380].

ТОРХ ч. «torx 'targ'» [AGWB VII, m. 255].

ТОЧИТИ недок. 1. «точити, -чу, -чиш гострити на точилі, камені» [Горбач, 484]. 2. Збирати сік із надрізаного на березі місця. «І де в йаку бутел'ку там такó точил'і і пил'і тої сук» [Арк, 166]. 3. **ТОЧИТИ** перен. Їсти. «Українська мова вельмі синонімічна. <...> В сьолах коло Гайновкі учуємо тоже буольши жартобливо: жомраті, тежежиті, **точиті**...» [НБІН, 4/2021, 27].

ТОЧКА¹ ж. Проводове радіо. «[У Гайнівці] культурн'ей било, люде радіво — точку! мілі, світло за старої Пуольши ввели» [НБІН, 4/2014, 34].

ТОЧКА² ч. «točka 'kret'» [AGWB V, m. 37].

ТОЧ У ТОЧ присл. Бути дуже подібним. «Сінякі то билі точ у точ як гриб» [Лабович, НБІН, 5/2017, 36].

ТОШТО част. Тоцо. «Свіні дікі то поріют там такó: то поле, то картофлі там ріют тошто...» [Бід, 344].

ТРА модальне сл. Треба. «тра» [Михальчук, 553]; «*тра – треба*» [Ігнатюк, 106]; «*tra napeś'u x'liba*» [Kuraszkiewicz, 150]; «*А тра козонці талярка дати*» [Рижик, 268]; **ТРЕ** [тре]. «*Дв'іє п'аск'і тре полож'ім'і, два мазурк'і [у великодний кошик]*» [Арк, 166]; «*І всьо ж рукамі тре було пере-молотімі*» [Бід, 349].

ТРАБУЛО [трабуло] модальне сл. Треба було; потрібно. «*Трабуло путишхуватис'а до' жнив*» [Арк, 166]; **ТРЕБУЛО** [требуло]. «*За хл'і-бом трéбуло кол'éйку стойáт'і"; Вс'о сáм'і роб'іл'і – спóдн'і трéбуло ткá-т'і, на кал'сони, на... на тако́йе*» [Арк, 166].

ТРАВА ж. «Програмні імітації та пісенні награвання для власної забави, один для одного та для гостей звучали й на більш простих звукових знаряддях. Серед них пієвень (назва походить від наслідування птаха – півня), *трава* – береться до губ, або перед тим натягається між великими пальцями обох рук шовкова трава...» [Мац, 104–105].

ТРАДИНА ж. «*tradyna 'taśma żelazna na piaście przy szprychach'*» [Janiak95, 102].

ТРАЙДИНОК ч. «*traidyń'ok 'taśma żelazna na piaście przy szprychach'*» [Cz94, 223].

ТРАЙКОТ ч. Торохтіння, трайкотіння. «*na'rešty 'čuii traikot 'voziφ*» [CzW, 147].

ТРАМА ж., будів. 1. Балка, на якій держиться стеля. «*a druhi kun'eć [нитки] zaváz'at'i za tramu (= belka w suficie)*» [Kuraszkiewicz, 156]. 2. Полиця, прикріплена до балок у кухні. [Плева, НБІН, 1/2020, 19].

ТРАПАЧКА ж. «*trap'ačka 'narzędzie do trzepania włókien lnianych'*» [AGWB IX, m. 407].

ТРАПТЬЦЯ док. «Трапительця = случится» [Бессараба, 314].

ТРАСКОТКА ж. «*trask'otka 'grzechotka'*» [AGWB VI, m. 119].

ТРАСОТКА ж. Те саме, що ТАРАСКОТКА. [Мац, 97].

ТРАСЯНКА ж. Сіно впереміж з соломою. «*podaw'alem tr'as'an'ki jaloš-kat, a koń'ovi s'iena*» [Kuraszkiewicz, 153].

ТРАФІТІ [траф'іт'і] док. Сказати правду; вгадати. «*Н'іц не сказáв, анó ус'м'іхнóвс'а, – в'ідно, йа траф'іла йо'му*» [Арк, 166].

ТРАФ'ЯНИ -а, -е. Правильно обраний, слухний. «*Било то свого роду —новум, а одночасно ідея вельмі траф'яна*» [Лабовіч, НБІН, 1/2009, 4].

ТРАХ¹ [трах] виг. 1. Звуконаслідування впалого предмета. «*Трах! – упáло мен'і с'удивó у́гол'. <...> Мн'е шóфл'а з рук вірвалас'а*» [Арк, 166].

2. Звуконаслідування пострілу. «*Як ніц не варту то оно з пістолета трах у голов і кінув...*» [Гаврилюк, НБІН, 3/2001, 27].

ТРАХ² у зн. присл. Одрозу, швидко. «*Ще маршілок не ввинóвся а вонá трах на коні і їздить вéрхом*» [Ігнатюк, 32].

ТРАХІ мн. (?). «*Там шлі ляхі на три трахі*» [ТПУПП, 160].

ТРАХТОВИЙ [трахтóвий] -а, -е. Головний широкий шлях. «*Вже т'áшко наші Жі́рчичи то бáрзо дóжо тóго п'ерен'есл'і, так'і́е труднóс'ці... такóго, бо дл'а тóго, же то трахтóва дурóга*» [Арк, 166].

ТРАЧ *-á, ч.* Той, хто розрізав колоду на дошки. «Трачь = пилить-щикъ» [Бессараба, 314]; «*trač* ‘tracz’» [Cz94, 223]; «*budemo budovali* ‘χatu // no i treba trača» [CzW, 46]; «*vže hodyt trača* // *toї ščo to pyłku taku maїe / pozdowžna nazuvaїes’a*» [CzW, 58]; «*Альбо на мэтри люб на шніти брали тії трачі: згóду то значить як згодїлися рїзати*» [Ігнатюк, 42].

ТРАЧИНА [трачіна] *-и, ж.* Тирса від різання деревини. [Арк, 166].

ТРАЧОВЕННЄ [трачовен’е] *-а, с., збір.* Те саме, що ТРАЧИНА. [Арк, 166]; **ТРАЧОВЄНЄ** «*tračov’ene* ‘traciny’» [AGWB IX, m. 452]; **ТРАЧУВЕНЄ** «*tračuv’ine* ‘traciny’» [Janiak95, 102].

ТРАЧУВАТИ *недок.* Розрізати колоду на дошки. «*vže hodyt trača* <...> // *i vže tračuїe*» [CzW, 58].

ТРЕБЕЗА *ж. 1. бот.* «Трэбэза = густая поросль на болотѣ или рѣкѣ» [Бессараба, 314]. *2. збір.* Дрібне ло-маччя, суха трава та ін. «*До пубнóчи чортъ мае вэликую сїлу, но якъ піэвѣнь засьпивае вь пувнóчь, то вудонь втикае и ховаецьця вь трось-цину, вь трэбэзу дэ нэбúдь на болóти, абó на рицїэ*» [Бессараба, 42].

ТРЕМА *ж.* Страх, тремтіння, хвилювання. «Трема була велика. Я неколі не грав для такої великої публікі» [НБіН, 4/2005, 19]; «Спочатку було дуже тяжко співпрацювати, тому що була велика трема» [НБіН, 5/2009, 9].

ТРЕМЕЛІПА *ж., бот.* «Трэмэліпа = бересклетъ бородавчатый» [Бессараба, 314].

ТРЕП *ч. 1.* «*trep* ‘pedał kołowrotka’» [AGWB IX, m. 418]. *2.* «*trep* ‘urządzenie do wkładania kłóców na wóz’» [AGWB IX, m. 457].

ТРЕПАК *ч.* «*trepak* ‘podórka, na której trzepie się włókno lniane’» [AGWB IX, m. 408].

ТРЕПАЛЬНЯ *ж.* «*трепáлн’а*, -і сторчова дошка з визубиною витріпувати льняне клоччя: *дóшка л’он трепáти трепáчкойу*» [Горбач, 484].

ТРЕПАТИ *недок.* Витріпувати льон за допомогою трепачки. [Арк, 166]; «*трепáти*, -áйу тріпати» [Горбач, 484].

ТРЕПАЧ *ч.* «*trepáč* ‘kijanka (drewniane narzędzie do prania bieleziny)’» [AGWB VI, m. 125].

ТРЕПАЧКА [трепáчка] *-и, ж.* «Трэпáчка = лопатка для выбивания кострики» [Бессараба, 314]; «*трепáч-ка*, -и рід праца витріпувати льняне клоччя (*на трепáлн’і*)» [Горбач, 484]; «*Трeпáчка такаїа і кáлдуб, і бїу йогó, бїу л’он, шоб вїтрупати корóсту*» [Арк, 166]; «*пуламаїїс’a тої lon // а потом трeптыт’a // бїе такеїу трeпáч-кїїу*» [CzW, 159]; **ТРИПАЧКА** «*тры-пачка / їed’neї ru’koїу тры’маїт* [волок-но] / *žmeїu ‘voz’me / a d’ruhuїu бїе*» [CzW, 105].

ТРЕПИ *мн.* Взуття з дерев’яними підошвами. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

ТРЕПЛО *ч.* «Про дурня скажуть тоже толокно, товмак, *трепло* (як мнуого дурного говорит)» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30]; **ТРИПЛО** «*трыпło* ‘człowiek, który mówi szybko i niezbyt mądrze’» [Janiak95, 102].

ТРЕСКА ж. «*tr'eska* 'wióry spod siekiery'» [AGWB IX, m. 460].

ТРЕСЯ недок. «*tres* 'a 'o rybie: trze sieć', – *ryby truts* 'a'» [Cz94, 223].

ТРЕТІЙ ЗАСЯД ч., обряд. «*Весілля в молодого закінчується прощальною вечерєю (—третій засяд)*» [Ігнатюк, НБІН, 3–4/98, 56].

ТРЕТЯ ЧАСТИНА ДИВОСНУБІВ обряд. «*За тиждень від заручин здебільшого в неділю, відбувалася третя частина дивоснубів, яка була звана оглединами або огльондами*» [Ігнатюк, НБІН, 2/98, 26].

ТРЕТЯК ч. Одна частина сіво-зміни триполівки. [НБІН, 5/2021, 27].

ТРИБ ч. «*триб*, -у просіка в лісі» [Горбач, 484].

ТРИВАЛИ [тривали] -а, -е. Витривалий, загартований. «*Отакá-йа тривáла булá* [баба]; *Некотóри то так 'йе тривáли, то не м'ін'áют* [руки, держачи вінець над молодими]» [Арк, 167].

ТРИДЦЕТЬ ПАРА ЛІЕТ числ. Понад тридцять років. «*То ж Жоржикові тридцетъ пара ліет, значит молоди, дужи, буде з його добри колхозник до роботи*» [Плева, НБІН, 1/2019, 30].

ТРИЙЧІ присл. Тричі. «*трийчи*» [Михальчук, 553].

ТРИК ч. «*Трыкъ* = некастр. барань» [Бессараба, 314]; «*трык* 'bagan'» [Tarn, m. 162]; **ТРИК** || **ТРИЕК** [Cz Atlas, m. 2].

ТРИ КРУЛІ [три крулі] -ох -ув, мн., реліг. Католицька назва Водохре-ща. «*Ажé од Руздвá до Трох Крул'ув то вже бáрзо бул'і с'ватійе вечорá; На Три Крул'і вóду с'в'át'ім* [біля каплички]; *То вже йак то Три Крул'і вóду свéт'ат, то свéт'ат*

вóду, тоді берéш того трóшку з'іл'ечка, идéш пос'вéтиши хл'ів, клун'у, хáту» [Арк, 166]; «*то і ходыто* [з іродами] *аž до троҳ... так / до троҳ k'ruľuf*» [CzW, 11]; **ТШЕХ КРУЛІ** «*Tšech Kr'uli* || *Trech Kr'uli* 'w Kościele rzymskokatolickim święto Trzech Króli'» [Dudek, 195].

ТРИМАТИСЯ «[триматис'а] -áйус'а, -áйес'а, недок. 1. Держатися. 2. перен. Зберігатися. «*Ще йе тойе* [обряди] *на вйóсках, трóху тримá-йец':а*» [Арк, 167].

ТРИНДЮ евф. Статевий акт. «*Триндю баба, / Триндю дід, / Поскакалі на обід*» [Лабович, НБІН, 3/2015, 33].

ТРИНІГ ч. «*tryn'ih* 'potaczka'» [Tarn, m. 87].

ТРИНОЖОК ч. «*tryn'ożok* 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [AGWB VI, m. 127].

ТРИПЛИТИ [трипліти] недок., перен. Говорити безперестанку; базікати. «*Ти вже йазіком хоч ни трипл'і*» [Арк, 167].

ТРИПОЛЮВКА [трипол'увка] -и, ж. Поле, поділене на три частини для дотримання сіво-зміни. [Арк, 167]; **ТРОХПОЛЮВКА**. «*За старей Пуольци і ще по вуйніе всьо трох-полюовкі билі. <...> Сьой руок пареніна, то на другі руок там буде озімі-на, там де ярина, то вже кідалося, а там де озіміна, то буде ярина*» [Максим'юк, НБІН, 6/2017, 26].

ТРИСТА ВАШУ МАТЕРА незмін. Прокльон. «*Дидулю одпочні! Немá коли, бо трéба в пóлю горáти, трéба на жіто, трéба на хліб, тріста вáшу мáтера, хліба заробіти, нагорáти на хліб, що мéте їсти?*» [Ігнатюк, 30].

ТРИФЛЯТИ [трифл'ати] -áйу, -áйеш, недок. Потрапити зрозуміти; домовитися. «Ми трифл'áйем, договóримс'а, очив 'іс'ц'е [з приїжджими]» [Арк, 167].

ТРИФУС ч. «*tryfus* 'naczynie bezckowate na nóżkach, z otworem we dnie, służące da zaparzania bielizny'» [Pelcowa93, m. 1].

ТРИФУСЕК ч. «*tryfusek*». Те саме, що ТРИФУС. [Pelcowa93, m. 1].

ТРИЧКА ж. «*tryčka* 'tryca (krążek z rowkiem na obwodzie przy szpulce w kołowrotku)'»; **КРИЧКА** «*krýčka*» [AGWB IX, m. 415].

ТРИ ЧУБКИ мн. «*try čubky* 'wielkanocna gra jajkami, polegająca na uderzaniu jajkiem o jajko'» [Dudek, 195].

ТРИ-ЗІЛЄ с. Якась чарівна рослина. «*Котрый мнїе три-зіле достáне, / Тон зо мною до шлюбоньку стане*» [Житецкій, 303].

ТРИЙЦА || **ТРУЙЦА** ж., реліг. «*Trijca* || *Trujca* 'święto Zesłania Du-cha Świętego, obchodzone pięćdziesiąt dni po Wielkanocy'» [CzD, 163]; **ТРИЙЦЯ**. «*Tr'іц'а* || *Tr'уіц'а* 'Zesłanie Du-cha Świętego'» [Dudek, 195]; **ТРУЙ-ЦЯ** «*трүйц'а*, -і Зелені свята» [Горбач, 484].

ТРОЇТИ недок. «*тройіти*, -йу отруїти» [Горбач, 484].

ТРОЙОМ [тройóm] присл. Утрьох. «*Ми соб 'іе с чумаїданч 'ік 'ім за пл'ечіма и тройóm пошл'і*» [Арк, 167].

ТРОМБА ж. Повітряна труба; торнадо (?). «*Takoji tromby szcze tut ne było*» [НБіН, 4/2005, 17].

ТРОНОГ ч. «*тронóg*, -а триніжок під казан» [Горбач, 484].

ТРОНОК [трóнок] -нка, ч. 1. Ручка знарядь праці (ціпа, сапи, лопати і т. д.). «*Трóнок то муз б́ути з бил'-йакóго д́ерва – и л'іскóви, и бирóзови*» [Арк, 167]; «*tr'ónok* 'trzonek (wideł)'» [Cz Atlas, m. 180]; **ТШОНОК** [тшóнок]. «*И однім узукóм приўйáзуїеш до тиóнка*» [Арк, 167]. 2. «*tr'ónok* 'kij z drewnianym krążkiem na końcu jako narzędzie do zbijania śmietany na masło'» [AGWB VI, m. 187].

ТРОСТИНА ж. «*тростинá*, -ú троща» [Горбач, 484].

ТРОСТИНІ^Е с., бот. «*trostyń'ie* 'tatarak zwyczajny; *Acorus calamus* L.'» [Pastusiak, 85].

ТРОСТКА ж. *trostka* 1. «'szczebel płochy'» [Cz94, 223]. 2. «'otwór między dwoma szczebelkami płochy'» [Cz94, 223].

ТРОСЬЦИНА ж. «*Тросьцинá* = тростникъ, камышь» [Бессараба, 314]; **ТРОТИНА** «*troćina* 'trociný'» [AGWB IX, m. 452].

ТРОХА [трóха] присл. Трохи. «*Йак жыто п́ерше жнут', то вонóше трóха сирóйе; Йакóгос' такóго ни т'іл'óнок, но в́ипусток трóха б́ул'шиї, прив'ів додóму за тóйе... за т́уїу сл́ужбу*» [Арк, 167]; «*troxa toho żyta pu'siıaty*» [CzW, 158]; **ТРОХЕ** «*Там Мóкре то так, і Кнорі́ди гóвóрат, мóже, йак 'іс' ін:и тийé л'іт́ери штос' трóхе інáчеї...*» [Арк, 167]; **ТРОХЄ** [трóх'е]. «*То ї по-украї́н'с'ку то мóжна ж догадáт'іс'а шос' трóх'е, ну*» [Арк, 167]; **ТРОХУ** [трóху]. «*П́рав'е, шчо селó, то трóху ін:а мóва*» [Арк, 167].

ТРОЦИНА «[троц'іна] -и, ж., збір. Тирса від різання деревини. *Йак немá солóми – тертакóм,*

троціни, чим-не́бут' там висипа́лі, о» [Арк, 167].

ТРОЦЬ -я, ч. Деталь коврітка (?). «А то є троць, о такий, котóri я вам покажу́. Воно́ одкру́чується і за-кру́чується, і без то́го трі́ця то би не прéли б» [Ігнатюк, 62].

ТРОШКУ [тро́шку] присл. Те саме, що ТРОХА. «Там нуд гран'їце́йу са́мейу трóшку ни так [говорять]. Чим не так? Бо там гац'а́кайут» [Арк, 167]; **КРОШКУ** [крóшку]. «Ну йім крóшку бол'ш, а́л'е вс'о ру́вно пла́та [мала]» [Арк, 167].

ТРОЩИТИ недок., перен. Їсти. «Українська мова вельмі синонімічна. <...> В сьолах коло Гайновкі учуємо то́же буольш жартоблiво: жом-раті, темезиті, то́читі, тро́щиті» [НБіН, 4/2021, 27].

ТРОЮРИДНИ [тройу́ридни] -а, -е. Родичі у третьому коліні. [Арк, 167].

ТРОЯЧИЩЕ с. Три рублі (карбованці). «Дали троячище, / він думав що рублище» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 36].

ТРУБА [труба́] -і, ж. 1. Довгий порожнистий предмет кільцевого перерізу різного призначення (у всіх н. пп.). 2. Музичний духовий інструмент. «...В цілому краю для цього [для сигналу виганяти худобу] вживали розмаїті духові інструменти, об'єднані народом в єдине поняття **труба**» [Мац, 98]. 3. «*trub'a* 'cementowy krag w studni'» [AGWB VI, m. 147]; «Сім труб в колóдеці» [Арк, 167].

ТРУБАЧІ мн. «Не жалуй, пане, сивої клячі, / Посилай по музику і по трубачі» [Бор, 107].

ТРУЙНУ́ЖКА ж. Підставка для чавунів чи сковорід при

готуванні їжі. [Плева, НБіН, 1/2020, 19].

ТРУПКА ж. «*trupka* 'fujarka'» [AGWB VII, m. 301].

ТРУСКАВКА ж., бот. «**труска́йка**, -и полуниця» [Горбач, 484].

ТРУС-ТРУС виг. «*trus-trus* 'okrzyk wydawany w celu przywołania królika'» [Cz94, 223]; **ТРУСЬ-ТРУСЬ** виг. «**трус'-трус'**! приманка кроля» [Горбач, 484; Janiak95, 102; Лабович, НБіН, 1/2017, 29].

ТРУСЬ ч. Кролик. [Лабович, НБіН, 1/2017, 28].

ТРУСЯ ж. Кролик. [Лабович, НБіН, 1/2017, 28].

ТРУТЕНЬ ч. 1. ент. Самець бджоли. «Той трутень то оно заплодняв і м'єд виїдав» [Лабович, НБіН, 2/2019, 29]. 2. перен. Ледар. «Сидит без роботи як трутень в уліюви» [Лабович, НБіН, 2/2019, 29].

ТРУТИ́ЗНА [трут'ізна] -и, ж. Отрута. «Зйів горіелку, трут'ізни по-нал'іва́в» [Арк, 167].

ТРУТКА ж. «**трутка**, -и отрута» [Горбач, 484]; «*Największym woro-hom pszczołow jawlajuccia tyje nawozy, kotory wonie dajut, trutki tyje*» [TG, 214].

ТУ [ту] присл. Те саме, що ТУТА. «На марина́рку тут б́удут ка́зати ву́речок, а ту д'їжу́рок; Ту живé, е-е, з рузмай'їтих сторóн» [Арк, 168].

ТУД присл. Тут. «*a tud žeb lipš prydušyty*» [CzW, 7].

ТУДА [туда́] присл. Туди. «Йак нимá молока́, то во'д́и тудá [у сир] вл'їют кип'ячо́нойі в йóго» [Арк, 168].

ТУДАВО [тудаво́] присл. Ось туди. [Арк, 168].

ТУДИ Й СЮДИ [туді́ ї с'уді́] присл. Так і сяк. «*Їа говорю по-руську, бо муї йазік так'її, шо там толковат'ї туді́ ї с'уді́*» [Арк, 165].

ТУДИКАЙ присл. Тоді. «*tu'dykaï 'možna 'bude vo'žiti'ie*» [CzW, 45].

ТУДОЮ присл. Тією дорогою. «*ту'дойу, ту'дейу*» [Громик-1, 147].

ТУЖ присл. Відразу ж. «*А тут, туж по жнивах трошкі, бо вже мат-ка гороху трошкі зобрала і до сієни положила... вибух у сусієда пожар і ми чуть повтікалі туолько з хати*» [Савчук, НБІН, 2/2016, 17].

ТҀК¹ ч. 1. «*тҀк току тік сто-доли*» [Горбач, 484]; 2. «*глиняна до-лівка хати*» [Горбач, 484].

ТУК² ч., кулін. «*тук – розпалений гарячий жир*» [Ігнатюк, 106].

ТУКО-НО [туко-но] част. Тільки, лише. «*Ни молól'ї [сир] – туко-но валком крутіл'ї, бо то тупер мóжем без машинку*» [Арк, 168].

ТУЛУБ ч. «*тулуб 'дупло'*» [Лесів, 424].

ТУЛЬКІ [тул'к'і] част. Тільки. «*На с'в'áто З'ел'н'їка в четвєр в:єчери повечєрайє, то тул'к'ї на В'ел'їгден' на пєрши аш ден' посне-даїє*» [Арк, 168].

ТУЛЬКО [тул'ко] займ. Стільки. «*Робіл'ї тул'ко гектáрув – косóйу то попокóсимо...; Тул'ко, кáже, тоб'ї – там гєктор, дрúгому... і то вс'о бúde по тул'ко; Оз'мут такó позб'іраїут жїта тул'ко і звєжут*» [Арк, 168].

ТУЛЬКО-ТО [тул'ко-то] част. Те саме, що ТУЛЬКО; ось стільки. «*Л'он тул'ко-то нид'їл' трєба, коб*

вїл'їживс'а. Не моч'їл'ї, но слáл'ї» [Арк, 168].

ТУЛЬО займ. «*тульо 'стїльки'*» [Лесів, 423; Лесів97, 98].

ТУЛЮ присл. «*тул'у „тією до-рогою“ – тул'у без пол'а напрошчкі бúde бл'їжеї*» [Громик-1, 147].

ТУМАН ч. «*тумáн, -у імла*» [Горбач, 484].

ТУНКУВАТА «*tunkuv'ata 'dosyć cienka'*» [Janiak95, 101].

ТУ⁰КО част. Тільки. «*Ту⁰ко як вже свято пудпадає на бұдніє, то вже тóже не прáлі*» [Бід, 342].

ТУ⁰ЛЬ присл. До сюди; до цих пір. «*jiēde na koñiē stuol' do tuol'*» [Kuraszkiewicz, 155].

ТУ⁰ЛЬО част. «*ту⁰льо і ту⁰льо – стїльки*» [Ігнатюк, 106].

ТУПЄРЕНЬКАЙ присл. Те саме, що ТУПІРО. «*i tak mo'je 'žyté tupereñ'kaï*» [CzW, 75].

ТУПІРА [туп'їра] присл. Нещодавно. «*Ми туп'їра булі з бáт'уш-койу náру óсуб самохóдем [на Грабарці]*» [Арк, 168].

ТУПІРО присл. Тепер. «*tu'p'iro*» [CzW, 104].

ТУПІРОЖЕ присл. Те саме, що ТУПІРО. «*tup'irože sob'e podyvїēte s'a na j'oho*» [Kuraszkiewicz, 152].

ТУПІРУЧКА [туп'їручка] присл. Те саме, що ТУПІРО. «*Але їє молодїїї [православні], дес' повихó-дили зáмуш, і дл'а них це вже... Ни дұжо л'убл'ат' туп'їручка*» [Арк, 168].

ТУП-ТУП-ТУП виг. Звуконаслідування тупоту коней. «*Там на пудвуор'ю коні туп-туп-туп*» [ТПУПП, 144].

ТУПУ-ТУПУ виг. Звуконаслідування тупоту коней. «Коники тупу-тупу, / Веземо жорна й ступу» [Янчук86, 112].

ТУР'Я ж., збір. Група молоді. «Не било чим вельмі паліті, хату нагріті, а тута тур'я така, туолькі їх є – прохолодят хату» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ТУТА [ту́та] присл. Тут. «Можє, в огу́лних м'єста́х то то́го не думал'і, а так йак ту́та де-не-де́, то вже думал'і вже; А вже ба́ба пита́є: —То йак ти живе́ш ту́та?» [Арк, 168].

ТУТАЙ [ту́тай] присл. Те саме, що ТУТА. «... А́л'є раздва́ ожен'і́вс'а і за́рас ту́тай дом тако́ї ма́л'ен'к'і́ до́м'ік поста́в'і́в» [Арк, 168].

ТУТАЙ-ВО присл. Тут; ось тут. «У нас тутай-во́ за́раз бо́ця́н бив» [Бід, 345].

ТУТАКА [ту́така] присл. Те саме, що ТУТА. «Там бу́ла одна́ вйосоч-ка, а ту́така дру́га» [Арк, 168]; «а 'tutaka biw 'žopca» [CzW, 73]; «Не свариемося за тоє / Бо ми тутака обоє» [ТПУПП, 264].

ТУТАКАВО [ту́такаво́] присл. Ось тут. «То вун тутакаво́ с'у́йу табл'і́ц'у то́го... [поставив]» [Арк, 168].

ТУТАКАЙ [ту́такаї́] присл. Те саме, що ТУТА. «Тутакаї́ бив одін, з Сворув, што ожені́вся на Сьльонську» [НБіН, 3/99, 16].

ТУТАКИ [ту́таки] присл. Те саме, що ТУТА. «Ту́таки, мо́же, мо́же, там туди́, пуд Старі́ Корн'ін...» [Арк, 168].

ТУТА-О [ту́та-о || тута-о́] присл. Ось тут. «Шче мо́йє ма́ми то шче в'інчану [сорочку] тримал'і на

сме́рт', вішита́ і ту́та-о і тута-о́» [Арк, 168].

ТУТЕЙ присл. Тут. «v 'ogule 'tutei s tyx te'renuf // teš rus'kiie vyüž'zieli // z'naču pravos'ûavnyü / vyüž'zieli» [CzW, 205].

ТУТЕЙШИЙ [ту́теїши́й] -а, -е. Місцевий, тутешній. «Ці́ ты, дьєвчіно, із тутейшого краю?» [Житецькій, 300]; «Туте́йши́й за́йец' руді́й» [Арк, 168]; [ту́теїши]; «Ми б'і́л'ш пудхо́дит', йа ба́чу, по-украї́нськи... Нормá-ал'на на́ша розмо́ва, туте́йша мо́ва» [Арк, 168]; «Мо́ва тутейша́ то украї́нська гові́рка, якею́ говорат села́ Бересті́йщини в тепері́шній Білору́сі» [УнП, 80].

ТУТЕКАЙ присл. Тут. «'tutekai biw dnuor' razivila» [CzW, 73]; **ТУДЕКЕЙ** «'tudekei» [CzW, 73].

ТУТИКА [ту́тика] присл. Ось тут. «Ну тут те село́ бу́ло не ту́тика, ано́ версту́ од... одс'у́л'» [Арк, 169]; «Соро́чка з перебо́рами да́мська бу́ла: манке́т в перебо́ри і ту́тика на́рамє́нники в перебо́ри» [Ігнатюк, 75]; **ТУТАКА** «ту́така – тут» [Ігнатюк, 106].

ТУТИКА-О [ту́тика-о́] присл. Те саме, що ТУТА. «Ми бу́лі на ку́л'о-н'і́йі. Вже́ нам інжин'є́р дав ту́тика-о́ – так і ми пере́йшли́ с'уді́» [Арк, 169].

ТУТИНЬКА [ту́тин'ка] присл. Те саме, що ТУТА. «Ми при́йіхали – ті́ко покóйк і ку́хн'а, і то вже́ ж^{uu} бу́ло ба́рзо до́бре нам, е, ту́тин'ка» [Арк, 169]; «А ту́тинька́ і́ї чолові́к п'у́ойде в по́ле гора́ти вола́ми» [Ігнатюк, 51].

ТУТКА [т'утка] присл. Тут. «*І була т'утка чéрес до'рогу до'чка іейіна*» [Арк, 169].

ТУТО [тутó] присл. Тут. «*Тутó йак идучи' коло двóра*» [Арк, 169].

ТУЧА ж. Темна хмара. «*туча – сь теі тучи*» [Михальчук, 554]; «*Чом дуб не зильоний чи туча побила*» [ТПУШ, 171].

ТФУ виг. Імітація плювання. «—Плюнь на його! Дунь на його!|| і треба так: тфу! тфу! тфу! – фукнути так» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25].

ТФУ, ТФУ виг. «*Pytajessia мене, jaki uż wkusiw, ja howoru szto neba-czyw a wuon: tfu, tfu*» [TG, 192].

ТХҮР ч. «*тхүр, тхорá дхір*» [Горбач, 484].

ТЬМА для означення кількості. Дуже багато. «*ТЬма їх там біла*» [Лабович, НБіН, 5/2019, 33].

ТЬОГАТИСЬ [т'óгатис'] --га-йус', -гайіс'а, недок. **1.** Соватися, шкандибати. «*Йак шче т'óгайес'а на нога́х, то шче ба́йк'і, то шче т'óгайес'а*» [Арк, 169]. **2.** **ТЬОГАТИСЬ.** Тинятися; волочитися. «*Куди ж і по што тобі^e тьогатись?*» [Плева, НБіН, 5/2022, 41]; «*...А ти пув року десь тьогався*» [Плева, НБіН, 6/2021, 29]. **3.** знев. Таємно зустрічатися (про хлопця і дівчину). [Арк, 169].

ТЬОЛКА [т'óлка] -и, ж. **1.** Річна телиця. **2.** Молода корова. [Арк, 169]; **ТЮ^oЛКА.** «*Ми пришли до вас купіти тюолку, може є до проданя?*» [Фили-монюк, НБіН, 5/2006, 37].

ТЬОНЖА -и, ж. «*тьонжа і цьонжа – вагітність*» [Ігнатюк, 106].

ТЬОТА [т'óта] -и, ж. Те саме, що ТЬОТКА; [т'óт'а]» [Арк, 169].

ТЬОТА ж. **1.** Материна сестра. «*Там матери сестра жила –пуо-йдемо до тьоти*» [НБіН, 3/2005, 31]; «*Колісь ще виступала тьота Тамара Русінович...*» [НБіН, 5/2008, 26]. **2.** «*tota 'żona brata ojca'*» [AGWB VII, m. 222]. **3.** «*żona brata matki'*» [AGWB VII, m. 223]. **4.** **ТЬОТЯ.** «*т'óт'а, -і дит.* старша жінка» [Горбач, 484].

ТЬОТКА [т'óтка] -и, ж. «*т'óтка, -и тітка, батькова, материна сестра, дядькова жінка*» [Горбач, 484]; «*І шче мам'іна сестра́ біла – нібито т'óтка мойá*» [Арк, 169]; **ТЮТКА** «*т'ю́тка || т'ю́тка 'тітка'*» [АУМ, к. 157]; **ТЮ^oТКА** «*тюо́тка і тьо́тка – тітка*» [Ігнатюк, 106]; **ТЮ^иТКА** «*т'ю́итка 'тітка'*» [АУМ, к. 157].

ТЬОХКАНС с. Спів солов'я. «*Не óдна людина на білум світи любовалася, заслухавшись його [солов'я] чарівним тьохканьом*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

ТЮГАЙЛО ч. «*túh'ailo 'włóczęga'*» [Janiak95, 103].

ТЮРМА ж. «*túrm'a 'więzienie'*» [AGWB VII, m. 263].

ТЮТКА В ТЮТКУ фраз. Один в один. «*Сон сьой збувся – як досюоль видно – тютка в тютку*» [Петручук, НБіН, 1/2003, 30].

ТЮТЬКА ж., дит. «*Тютька – курка*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25; Лабович, НБіН, 4/2016, 34].

ТЮ-ТЮ виг. «*т'у-т'у!* приманка курей» [Горбач, 484]; «*tú, tú 'przywoływanie kur'*» [Janiak95, 103].

ТЮТЯ ж., орн. «*Тютя (дѣтск.) = курица*» [Бессараба, 314]; «*т'ю́т'а, -і дит.* качка, [курка]» [Горбач, 484].

ТЯГТИ [т'агті] -гну́, -гнеиш, не-
док. **1.** Сунучи, переміщати щось у
певному напрямку (у багатьох
н. пп.). **2.** Сплавляти щось річкою.
«Т'аглі́ дэ́рво, му́сит', вго́ру ду
Гда́нс'ка і тут зав'ісилис'а» [Арк,
169].

ТЯЖАРНА прикм. Вагітна.
«Калєник Хоматюк з сім'єю жив в
селі^е Орі^ешково. У червнюву нуоч
1944 року пришли з Білові^езької пуци
партизани, забилі його, тяжарну
жуонку і сина» [Оверчук, НБіН,
1/2007, 27].

ТЯЖЕЙ присл. вищ. ст. Тяжче.
«Спочатку було льогко, но з часом
щораз тяжей» [НБіН, 4/2005, 19].

ТЯМІТИ недок. «Тямити –
пол'ськ. = помнить» [Бессараба, 314].

ТЯНУТИ [т'ану́ти] З ос. одн.
т'áne, недок., перен. Відчувати потяг
до чогось; бажати щось. «Йе не
т'áne туді́, а менé т'áne на вйо́ску»
[Арк, 169].

ТЯТІ недок. «Тяти – др. русск.
= рубить» [Бессараба, 314]; «У
церкві тоже тялі друбно тия бабкі
і сипалі, і лісцє по помості розсипалі,
і церкву вбіралі» [Лабович, НБіН,
3/2020, 37]; **ТЯТИ** «t'aty 'сіа́с'»
[Janiak95, 103].

ТЯХ-ТЯХ виг. Наслідування
голосу солов'я. «Як соловейко тях-
тях, тях-тях, / Я й молоденька ох-
ох, ах-ах» [Лабович, НБіН, 5/2016,
33; ТПУПІ, 165].

ТЯХЧИ [т'ахчі] -гну́, -гнеиш,
недок. Тягти; тягнути. «На дах за-
т'а́гнут' [сани]. А коліс', зна́йіте,
да-хі́ булі́ со'лómн'ани – дóбре бу́ло
т'ах-чі́» [Арк, 169].

ТЯШКІ ВУНТРОБИ мн. «t'aški
vuntr^loby 'wątroba'» [Janiak95, 103].

Уу

У¹ прийм. «Ходить попокъ по церковци, / У книжку читае...» [Бессараба, 258].

У² виг. емоц. **1.** У-У! О, ой. «[Ваша церква давня?] У-у! Давно́, да́вна, му́сит, (нерозбірливо) сто [років], ну» [Арк, 171]; Виражає незадоволення. «Ой, не́катори то не хо́чут, у!» [Бід, 338].

УБІКАЦІЯ ж. Сільський туалет. «Всі [готушники] тягнули до себе, що тільки під руку попадало (повсюдно), **кралі брамку**, могли господарського воза або навіть **убікацію** зтягнути на клуню або на дах хати» [Мац НБіН, 6/2000, 27]; «Пуод хату ци кому́ на́вет принéсуть убіка́цію пуод двéри» [Ігнатюк, 79].

УБІТИСЬ У ШОС [уб'іт'іс' у шос]. Приєднатися до колони евакуйованих мешканців і відступаючих російських солдатів, які направилися у глиб Росії (1915 р.). «**І́акі́х итíури рóз'ін так'і́й моцн'і́ши убíл'іс' у шос, у вúско**» [Арк, 170].

УБОР [убóр] -у, ч. Те саме, що **ОБОРА**. «Хата бу́ла з убóру поста́вл'е...» [Арк, 170].

УБУРОЖОК ч. «*uburożok* 'mały bróg'» [Janiak95, 85].

УБЬОРИ мн. Прикраси на ялин-ку. «Хо́їнку то ще за дне поставят. Вдень її вберут. Але убьори бу́лі своєї роботи» [НБіН, 6/96, 34].

У ВАЛОЧКИ присл., ткац. Спо-сіб ткання. «Ткали полотно на бурки [різновид спідниць] одного кольору на примір коричневого, червоного, зеленого, синього та іншого. Це ткання полотна на

спідниці називали тканням —у валочки» [Ігнатюк, НБіН, 3/2008, 29].

УВАРОНИ(Й) -а, -е. Зварений. «Льон [насіння] сушили і верті́єлі у вертесі і посипали уварони картофлі» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

УВІНУТИСЬ док. Устигнути щось зробити. «Як увінувся, за мінут 15 розкінув усі́є копиці» [НБіН, 3/2010, 41].

УВОЙ ч., ткац. «*uv'oi* 'podłużne listewki płochy'» [AGWB IX, m. 432].

УВРОЧИТИ док. Поглядом на-кликати хворобу на кого-небудь. «Ка-за́ла ма́ти, же менé хтось на селі уврóчив» [Ігнатюк, 39].

УВСЕЄ займ. Усе. «Ма́ти вдо́ма нашиху́ють увсе́е» [Ігнатюк, 40].

УВСЯНИСКО с. «*uws'anysko*» [Kuraszkiewicz, 149]; **ИВСИСКО** «*u'wsysko*» [Kuraszkiewicz, 150].

УГАНУТИ док. Вгадати. «Як приходіла весна, то мужики, позиходівшися, пляновалі, як сі́яті ярину, старалісь уганути, в якій день — штоб уроділо всьо збуоже» [Григорук, НБіН, 2/2019, 20].

УГЛА мн., будів. «*угла*, -ўў вуглові зарізи-в'язання на схрещенні балок двох стін хліва» [Горбач, 484].

УГЛЄДИНИ мн., обряд. «*uhl'e-dynu* 'odwiedziny z rodzicami w domu konkurenta'» [Janiak95, 85].

УГЛО с., будів. «*угло́*, -а ріг (дерева́ного) будинку» [Горбач, 484]; «*uhl'o* 'węgiel, narożnik, w którym schodzą się dwie zewnętrzne ściany budynku'» [Cz94, 224].

УГОЛЬ -а, ч. 1. Кам'яне вугілля. «Трах! – упало мен'ї с'удиво ўгол'» [Арк, 170]. 2. **УГЕЛЬ** ч. «uh'el 'węgiel drzewny'» [Cz94, 224].

УГОР ч. 1. «'ugor 'ugór (pole nie uprawiane przez 1 rok dla odpoczynku ziemi)'» [AGWB VIII, m. 302]; **УГОР** [Арк, 170]; «'ugor» [Tarn, m. 121; Cz94, 224]; «'trava f'sudy / za 'nemća // 'ugur 'le'ziēi» [CzW, 171]. 2. Пасовище. [Арк, 170]. 3. «'uhor 'węgorz'» [Ja-niak95, 104]. 4. «'uγi'or 'kastrator'» [Cz Atlas, m. 67].

УГОРКІ мн. Місцини, де угорує земля (облогує цього року). «Начина-ють тогди льон рвати, привозят його, б'ють, сушат, тогди везут у поле і стелют на таких угорках, коб дощ не заняв» [Лабович, НБіН, 5/2012, 18].

УГУ¹ [угу] част. Так. «До цѣрки вже ход'їл'ї і в:ѣчори зб'їрал'їс'а, угу, ну так» [Арк, 170].

У-ГУ² виг. Уживають у початковому рядку пісні на Гоготуху. «У-гу, дайте того, що на рогу. Кишки, ковбаски, на пируг окраскі» [Рижик, 268].

УГОРУВАТИ [угорувати] 3 ос. одн. угоруѣе, недок. Облогувати. «Угоруѣе год поле, а тод'ї с'їют'» [Арк, 170].

УГУЛЬНИЙ -а, -е. Спільний. «dav'niī bu'ło u'gulne paso'wysko ta'ke v se'li» [CzW, 56].

УДАЛИЙ -а, -е. Добре випечений; смачний. «Удалиї наш ой короваї удалий / Бо удалий короваїничкі робилі» [НБіН, 6/2003, 14].

УДЗЯЛ ч. «'удзял – участь» [Ігнатюк, 106].

УДИРИТИ [удірити] -у, -иш, док. Ударити. «Поста́вив [крижа], бо дес' гром уді́рив у хату» [Арк, 170].

УДИРИТИСЬ [удіритис'] -рус', -рис'а, док. Ударитись. «Уді́ривс'а об ко́л'бу» [Арк, 170].

УДІЛЬНИК ч. Рибалка. «Чоловіка, який цим займався, звали, в залежності від села: рибак, риболов, удільник або ударк» [Лабович, НБіН, 2/2018, 33].

УДКАР ч. Риболов з вудкою. «Чоловіка, який цим [рибальством] займався, звали, в залежності від села: рибак, риболов, удільник або ударк» [Лабович, НБіН, 2/2018, 33].

УДОПТУВАТИ недок. «удоптувати (утаптывать)» [Янчук86, 70].

УДРАПАТИ док. Вичесати волокно дротяною щіткою від решток стебел льону. «k'le'paiūt toī lon // iī ud'rapaīe na d'rapc'ī» [CzW, 185].

У ДРЕБЕЗГІ присл. «У дребезгі – штось побіті на друобни кускі» [Лабович, НБіН, 4/2022, 33].

УДУБРЕНІЄ с. Добриво. «g'leba vuta'γaiū iā'koγoś udiub'reñiīa» [CzW, 198].

УЖ ч. «Цілий віз (в говірці також хвіру) оперізують мотузом, якого звать ужом» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 34].

УЖВА ж. «ужва́, -у ремінець між хомутом і оглоблею» [Горбач, 484]; «užva 'paski od chomąta krakowskiego'» [Cz94, 224].

УЖЕНІК [ужен'ік || уж'ен'ік] -а, ч. Урядовець; державний службовець. «А кол'їс' бїл'ї йак'їѣ уж'ѣ-н':ік'ї? – Панї, пом'ѣшч'ік'ї; [ужед-н'ік]» [Арк, 170].

УЖОВИНА ж. «ужовіна, -и ув'язь ціпа (поміж бияком і ціпилном)» [Горбач, 484].

УЖОВКА ж. «у'жоўка 'капиця'» [АУМ, к. 309]; «с'ір, сур'улко, бу'як, у'жоўка і два 'васу'кі» [Kuraszkiewicz, 154]; «у'жовка 'wiązanie skórzane służonce do połączenia bijaka z dzierzakiem u serów'» [Janiak95, 104]; «у'жовка 'gązwa (przy serpie)'» [Cz Atlas, m. 37]; **УЖОФКА** «'у'жовка» [Cz94, 224].

УЗДА ж. «uzda 'uździenica bez wędzidla, służąca do uwiązania konia w stajni lub na pastwisku'» [Cz94, 224].

УЗДЕЧКА ж. «uzdečka 'uzdeczka'» [Tarn, m. 110].

УЗЕРЄ с. Нижній кінець снопа. «snuop z'ita ma uzeriē sto znetce ud zemliē» [Kuraszkiewicz, 156]; «sno-p'ok, perev'asto, koloski, 'uz'era» [Kuraszkiewicz, 153]; **УЗИРА** ж. «'uzyra 'dolna część snopa'» [Janiak95, 87]; **УЗЕРИ** мн. «'uzery (tylko w pl.) 'kno-wie, końce słomy w snopie przeciwległe kłosom'» [Cz94, 224]; **УЗЬОРИ** мн. «uziory 'dolna część snopa'» [Pelco-wa02, 71].

УЗНАТИ [узнати] -аїу, -аїеш, док. Дізнатися. «А то брат муї узнав, шчо йа в його була...» [Арк, 170].

У ЗУБЧИКИ в зн. присл. Плетена смужка із жита як основа для пошиття бриля. «Гарним матеріалом є житня солома, яку викорис-товували для плетення літніх капелюхів (брилів). Різними варіан-тами техніки —кіски|| плетуть від 3 до 7 стрічок <...>. Цю техніку ус-кладнюють плетінням у —зубчики||» [К-В, 245]; «Пастухи виплітали солом'яні

смужки, а сільські умільці робили з них капелюхи. Плели кілька-ма способами: рівною широкою стрічкою, у зубчики, косичкою, в луску тощо» [К-В, 204].

УЗУК [узук] -а, ч. Кріплення біяка до ціпилна. «И однім узуком приўязуєш [біяк ціпа] до тионка» [Арк, 170].

УКЛЄЯ ж., бот. «ukl'eja 'ukleja; Alburnus, alburnus'» [Janiak95, 104].

УКЛОНИТИСЯ док. «укло-нітиса, -н'ус'а, -н'ис'с'а поклонити-ся» [Горбач, 484].

УКРАЇНСЬКИЙ [українс'кий] -а, -е. 1. Такий, що стосується України і українців. «Українс'ка мова; [українс'кий]» [Арк, 170]. 2. Про червоний борщ. [Арк, 170].

УКРОП ч., бот. «укроп, -у кріп; укрўп, -опу Pimpinella» [Горбач, 484].

УКРУГУВУЮ [укругувуйу] присл. Усім по черзі. «Одін к'іл'ішок укругувуйу був [на весіллі]: там йід'ат, а там шче пїут. Так не билó, йак тепér» [Арк, 170].

УЛЄПШОНІЙ -а, -е. Покрашчений. «Тепérішнім вже систéмом прáдемо на кувру́отках, і вже ма́єм дўжо улéпшоне, так же хорóши жечи вироблі́емо» [Ігнатюк, 41].

УЛИВА ж. Коломазь. «а 'taia vo'da / to aš 'čorna 'bude / te'peryčka / u'lyva 'taia šo vo'zy šta'ryiut'» [CzW, 9].

УЛИЙ ч. «улий і гулий — вулик» [Ігнатюк, 107].

УЛІЙ ч. Олія. «'alež na 'koladuž ne 'budeš 'iisty // 'tyko fšo s u'liiот» [CzW, 10].

УЛІПШЕНІЄ [ул'іпшén'іє] -а, с. Покрашення. «Типérічка нашо

нам? І вже вс'о ул'інієн'їє...» [Арк, 170].

УЛЬ ч. «ul'ul'» [Cz94, 224].

УЛЬОТКІ мн. Листівки. «Часом в ночі прилітали руські кукурузьнікі і кідали всякі ульоткі» [Плева, НБІН, 6/2021, 29].

УМАЄНИ -а, -е. Прикрашений зелом. «Повтикають і біліною [у стріху] – такіє жовтенькою так цвітє гóже... і березіною умаєна хата» [Бід, 344]; **УМАЯНИЙ** «Дуже рано, ще до сходу сонця [у день Яна Хрестителя], господар намагався вкласти у стріху хати листя лопуха й чорнобиля, —щоби умаяная була, як сонце почне іграти!» [Рижик, 261].

УН займ. Він. «Ун питається: – Де ж той третій подівся?» [Лесів97, 89].

УНИ займ. Вони. «Єк уні [сини] пудруслі, то вирадив на службу» [Лесів97, 89].

УНИСЯ [уніс'а] -і, ж., бот. Городній бур'ян (?). «І така йакас' такайа б'ілим цв'ітом цвиту́т... Йа зна́йу? У нас назива́ют уніс'а» [Арк, 170].

УНІАЦЬКІ [ун'іац'к'і] -а, -е. Греко-католицький. «[Зеленець – то православне чи католицьке свято?] Ун'іац'ке, ка́жут, ну. А ч'і то пра́вда, ч'і н'е – не зна́йу, а в нас то с'ват-ку́йут» [Арк, 170].

У⁰ВСІК ч., бот. «уовсикъ (черный овесъ)» [Янчук86, 68].

У⁰ЛЬХА ж. «uol̃xa 'olszyna, olcha; Alnus'» [Cz94, 224].

УПАРТЮХ ч. «upart'ux 'o człowieku: uparty» [Cz94, 224].

УПЕРУЧ [уперуч] присл. 1. Спершу. «Уперуч зробі тут, а не там» [Арк, 170]. 2. Давніше, колись.

«На пок¹лони у¹перуч при¹ходил'і зу¹с'уол'» [Громик-2, 39].

УПИРІ мн. «Ще небезпечнішими [за відьом] були упирі. Це самовбивці, засуджені після смерті на вічні муки, незвичайні покійники, які —за життя мали два серця або чорне, довге волосся під пахвами!» [КК, 317].

УПНАТІ недок. Прив'язувати. «Навет упіналі кури і надвурни сьвіні» [Григорук, НБІН, 6/2017, 20].

УПЦЯ ж. «uric'a 'burka'» [AGWB IX, т. 482].

УПОВІВАНЄ с., обряд. «Важливим актом весільної обрядовості в понеділок було **уповіванє** молодої, що символізувало остаточне прощання з дівочтвом і приєднання до сім'ї чоло-віка. Насамперед старша дружка знімала з молодої вельон» [Лабович, НБІН, 3/2007, 38]; «Знайшло це від-биття хоча б у весільній пісні, яку співалося у понеділок під час обряду уповівання молодої» [Лабович, НБІН, 1/2012, 14].

УПОЛУДЕНЬ [уполуден'] присл. Опівдні. «Уполуден' можна чути тійі звоні церкóвни» [Арк, 171].

УПОТРЕБЛЯТИ, недок. «употребляти – потребувати» [Ігнатюк, 107]; «употребл'ати вживати» [Гор-бач, 484].

У ПРОШЛУМ РОКОВИ в зн. присл. «u pr'oštum rok'ovy 'toni (w zesłym roku)» [AGWB IX, т. 502].

УПУВНОЧИ присл. Опівночі. «p'iwniç, u piwn'oçu» [Kuraszkiewicz, 150].

УПЩЕ [упщче] присл. Узагалі. «Упщче в нас так'іх хат'ів мал'єн'-

к'їх немаїе, йак в їїх. Нізін'к'ї...» [Арк, 171].

УРАДУВАТИ *недок.* Бесїдувати, розмовляти, розважатись (?). «То заїде вуон до дрўгої кўпи: там чоловіки, бабї сидїть, урадують» [Ігнатюк, 33].

УРВІС *ч.* Працьовита людина (?). «Кубаса для урвіса, а кішка для дурня» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

УРДИНАРИЯ *ж.* «urdyn'aŕyja 'zapłata w naturze'» [Janiak95, 86].

УРЕЛЬ *ч.* «ur'el 'robotnik pracujący przy spławie drzewa'» [Janiak95, 86].

УРЕЛЬКА *ж.* «ur'elka 'praca przy spławianiu drzewa'» [Janiak95, 86].

УРЛЬОП [урл'оп] *-у, ч.* Відпустка. «Йїшчó дас'т' вам урл'опу» [Арк, 171].

УРОДЖАЙ [урожаї] *-у, ч.* Урожай. [Арк, 171].

УРОДЛІВИ *-а, -е.* Гарний, хороший. «Той же Ян до 23 лі'т охристів 18 діти — його брали за кума, бо бив вельмі уродливи» [УнП, 77; Григоруk, 2/2018, 24].

УРОЗКИДЬ *присл.* «урозкид' 'орати від меж загону до середини'» [АУМ, к. 313].

У РОЗОРУ *в зн. присл.* «у ро'зору 'орати від меж загону до середини'» [АУМ, к. 313].

УРОК *ч.* «То било свято і вже всьо било зельоне, бо Клечане пшеважне в червцові припадало. То било так гоже, як уберут хліви, хату од гулиці. <...> То бив урок [чарівність – ЛЛ] того свята» [Лабович, НБіН, 3/2020, 37].

УРОКИ [уроки || врóки] *-у, мн.* Наслання поглядом хвороби кому-

небудь. «Мо'йї доц:ї, о, то кол'їс' вона такó, же бойáлас'а уроку; Бо то вона бойáлас'а врóку» [Арк, 171].

УРОЧИСЬКО [урочїс'ко] *-а, с.* Урочище. «Все урочїс'ко називáйец':а Ал'ександрўвка» [Арк, 171].

УСАТИЙ *-а, -е.* «усáтий з остюками (ячмінь, пшениця)» [Горбач, 484].

У СВІТИ *в зн. присл.* На світанку. «t'reba bu'lo u š'vity / 'sonyčko s'ħodyt' // a vže t'reba bu'lo fsta'vaty» [CzW, 157].

УСИ *мн.* «ўси, -ўў остяки колоска пшениці, ячменю» [Горбач, 484].

УСЛЯК [ус'їл'ák] *присл.* По-всякому. «А йак погорїл'ї, то ус'їл'ák булó» [Арк, 171].

У СКІБУ [у ск'їбу] *у зн. присл.* Спосїб садіння картоплї у борозну за плугом. [Арк, 171].

УСПЕНІЄ *с., реліг.* «успєнийє, -а Успіння Богоматері 28.VIII» [Горбач, 484]; **УСПЄНІЄ** «Uspienije 'święto przypadające 15 / 28 VIII'» [CzD, 163]; **УСПЄНЬЄ** «Us'-p'eńie 'w Kościele wschodnim święto Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (28 VIII)'» [Dudek, 195].

УСТАВА [устава] *-и, ж.* Звичай; традиція. «В нас короваїу нема, тоїї устави нема» [Арк, 171].

УСТАВКА *ж.* «ўстаўка, -и вишите плечко [вставка] жіночої сорочки» [Горбач, 484].

УСТЕМП [ўстемп] *-а, ч.* Сільський туалет; виходок. «[Про парубоцькі збитки:] Ўстемп то под жв'ї пшин'єс'е» [Арк, 171].

УСТНІК *ч. 1.* «Пищики (деркач, пискавка, пицалка, устнік) <...> їснують на Білосточчині у двох ос-

новних різновидах» [Мац, 98]. 2. Свистковий чопик. [Мац, 103].

УСТРИШАКІ *мн.* «ustryš¹aki ‘sporki dachu w najniższym rzędzie’» [Janiak95, 86].

УСТРИШКІ *мн.* Нижні частини снопа. «ustr¹iškii i hułwac¹i» [Kuraszkiewicz, 154].

УСТРОЄНИ [устро́йени] *-а, -е.* Такий, що має свою будову і конструкцію. «Такáйя л'áмец, такáйя подклáдка (так хаму́т устро́йени), там кл'ешч'í» [Арк, 171].

УСЬО *присл.* Увесь час; постійно. «Usio pracujem, pracujem do hrowowoji doski» [TG, 208].

УСЬПЄТІ [ус'п'єт'і] *-єйу, -єйеш, док.* Прийти вчасно; встигнути. «Трє-ба билó ус'н'єт'і, коб н'є спúz'н'им'ис'а, бо вже двєр'і замкн'óни» [Арк, 171].

УСЬТЄ *с.* «us¹t'e ‘czeluść’» [Tarn, m. 11].

УСЮТКІ *-а, -е, займ.* Увесь. «Usiutkie sęło słabo wyhledało» [НБіН, 3/2003, 40].

УСЮТКО [ус'ютко] *займ.* Геть усе. «Тєпєр ус'ютко недóбре – вел'іка роспұста пушлá» [Арк, 171].

УСЮ-УСЮ *виг.* «us¹u, us¹u ‘przywoływanie gęsi’» [Janiak95, 104].

УТКАЧ *ч., орн.* «Уткач – Sowa rójdzka» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 35].

УТКАЧ-ПУТКАЧ *ч., орн.* Мала сова. «Сіту пташку звут пó разному: в сєлі Дубриводі —уткач-путкач», в Суховільцях —повивач» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 32].

УТЛИ *-а, -е.* 1. Неміщний. «Повх барзо утли – раз стукнеш і всьо» [Лабович, НБіН, 1/2017, 28]. 2.

Хво-робливий, зі слабким здоров'ям. «—Дожидаети Покрову, забірай до хліва корову, коня тоже треба забрати, бо буде желізоваті, значиться простудит куонь горло і навет може насті од простуди, бо коні є барзо утли» [Лабович, НБіН, 6/2012, 29].

УТО [утó] *част.* Ото; ось те. «Утó тако́йе булá забáвка» [Арк, 171].

УТОРИ *мн.* «ut¹ory ‘wątór’» [Tarn, m. 88]; «утóри, -ўў утори, ривець у клєпках для дна» [Горбач, 484]; **УТЬОР** *ч.* «ut¹or ‘wątór’» [Janiak, 134].

УТСТУПНИЙ *обряд., субст.* Плата за звільнене місце молодій за столом. «časom na m¹is'c'u molo¹doj¹ s'ide ma¹la fa¹no ub¹rana d¹ifčynka / i mu¹dy¹ musy¹ daty utstup¹noho / cu¹kerkuf¹ albo h¹rošy» [CzW, 120].

УТЬОСОК *ч.* «ut¹osok ‘tyczka lub drut przyczepiony wzduż hołobli’» [Janiak95, 87].

У ТЯЖІ *у зн. присл.* «у т'а¹ж'і ‘вагітна’» [АУМ, к. 364].

УФУНДОВАТИ *док.* «уфундо-вáти (хáту) побудувати» [Горбач, 484].

УХАЖУВАТИ *недок.* Залицятися. «Котори вже ухажував до дівчини, то мусив забрати вербу і додому принести» [Лабович, НБіН, 3/2013, 28].

УХА-ХА! *виг.* «Як [хресна мати] несе коровай то підскакує і кричить: уха-ха!, уха-ха!, уха-ха!» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 30].

УХАЧ *ч.* «ухáч, -á (Helvella esculenta)» [Горбач, 484].

УХАЧІ *мн., бот.* Різновид гриба. «З-поміж номенів грибів виділя-

ється чимало спільних підляських і західнополіських говірок <...>. Однак є й такі назви, які відомі лише на Підляшші: пахнюк, пліска, правдівок, скрептуха, **ухачі**, *коти та інші*» [НБіН, 4/2003, 42].

УХНАЛЬ ч. «*uxn'al 'hufnal'*» [Ja-niak95, 104]; «*uxnal 'hufnal, gwózdź do przybijania podkowy'*» [Cz94, 224].

УХО [ухó] -а, с. 1. Вухо; у́хо. «*И н'іби приложіти там коло того крі́жа, на тум згóркови, ухó, то мóжна уполуден' мóжна чу́ти тійі звоні́ церкóвни*» [Арк, 171]. 2. Петлі постола. «*Взували ногу в личак та обв'язували її конопляними мотузками (—волоками), переплітаючи че-рез —уха|| личаків*» [ІК-В, 187].

У ХУТКУМ ЧАСЕ у зн. присл. Незабаром. «*Zara u chutkum czasie, jak ja poszoŭ u lies, to ustrietiŭsia z odnym lejtienantom*» [TG, 207].

УЧАСТЕК [учáстек] ч., заст. 1. «*Участек (jednostka pomiarowa ziemi stosowana w Rosji carskiej po zniesieniu pańszczyzny)*» [НБіН, 2/2008, 35]. 2. **УЧАСТОК** [учáсток] -стка, ч. Частина земельної ділянки. «*Шче поб 'ідн'ейшало, йак то (ни в 'еду, кол'і-то) дел'іл'і с'óла на учáстки'*» [Арк, 171].

УЧЕНИК ч. Учень. «*Лекції у школі для ученикуов*» [Лабовіч, НБіН, 1/2009, 4].

УЧЕП'ЯНИ [учéп'яни] -а, -е. Обставлений, обчіплений; прикраще-ний. «*Берéз'інойу ву^ос³ учéп'яни, йак на Кл'ечáн'ііе, на З'ел'óни свйóнтк'і*» [Арк, 171].

УЧІНКА ж. «*учі́нка, -и мотузка, якою колисано завішену до своло-ка колиску (у віроўка́х)*» [Горбач, 484].

УЧТА ж. «*у́чта — бенкет*» [Ігнатюк, 107].

УШАК ч., буд. «*уша́к, -а скринька вікон / дверей*» [Горбач, 484]; **УШАКІ** мн. Дерев'яні стовпи, до яких кріпляться вхідні двері в хату. [Плева, НБіН, 1/2020, 18].

УШЕЛЕПОК ч., бот. «*uszelepok 'kapusta nie rozwinieta w gówkę'*» [Pelcowa93, m. 4].

УШКА [у́шка] мн., кулін. Маленькі варенички; пельмені. «*У́шка з гриба́ми*» [Арк, 172].

УШКО [ушкó] -а, с. Ручка біля глечика. «*Гладі́шка без ушкá*» [Арк, 172].

Ф ф

Ф прийм. В. «*ŷaiŷa* [крашанки] *va'ryt' f tom ŷyty*» [CzW, 15]; «*f_pereŷlym roku 'w zeszytym roku*» [Cz94, 193].

ФАБЕРОК ч., бот. «**фабэрок**, -рку / **волошки**, -шок волошки (Cyanus)» [Горбач, 484]; **ФАМБЕРОК** «*famb'eroк*» [Janiak95, 68].

ФАВОРКИ мн., кулін., обряд. Традиційні хрумкі солодкі кулінарні вироби. «*Можна було також спробувати фаворки, шубу, буслові лапи, тобто містечка, які пекли колись до свята Благовіщення, бурсачики чи вареники*» [НБіН, 2/2010, 4]; **ФАВОРКИ** «*fav'orki* 'długie krusze ciast-ka, smażone na Tłusty Czwartek'» [Du-dek, 190].

ФАЄРКА ж. «**файэрка** перстень у кухонній плиті» [Горбач, 485]; «*fai'erka – kręzek*» [Janiak95, 68; AGWB VI, m. 163; Cz Nosów, 154]; **ФАЄРКИ** мн. «*fajerki* 'krężki'» [An-drulewicz, 147].

ФАЙКА ж. «*Так звану файку робілося, вставлялося в середину теї твязди, ззаду билі дверчики, коб мож-на било запаліти – двіє свічкі стояло на туой файці. І с тим ішли коля-довати*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ФАЙНС присл. «**файне** – гарно» [Ігнатюк, 107].

ФАЙНИ [файни] -а, -е. Краси-вий, гарний. «*Прийшов рас йак 'їс' пан – так 'і файни, с тэчкою і в капелушов 'і*» [Арк, 173]; «*До шлюбу вбирали: тóрсат, сорóчка такая біла, файна, алиганцька...*» [Ігнатюк, 74]; **ХВАЙНИ** [хвайни] [Арк, 175].

ФАЙНО [файно] присл. Гарно, добре. «*Йак прийжэв с'удá до бат'-*

к'ів на зиму, то с'н'їх ко́ло... ко́ло лішка, е, лежэв» [Арк, 173]; **ХВАЙНО** [хвайно]. «*Ну трóйе д'їт'її вігодовала, так што, е, так што хвайно билó*» [Арк, 173]; «*časom na 'mis 'c'u tolo'doi s'ide ma'la fajno ub'rana 'diščynka*» [CzW, 120].

ФАЛДА || **ХВАЛДА** ж. «**фáлда** і **хвáлда** – зборка» [Ігнатюк, 107].

ФАЛДОЧКА || **ХВАЛДОЧКА** ж. «**фáлдочка** і **хвáлдочка** – складка, зборочка, зморщечка (на одязі)» [Ігнатюк, 107].

ФАЛДУВАТИ недок. Складати одяг, переважно спідницю, у складки. «*Полотно на бúrки [різновид спідниці] ткалі з вóвни а осно́ва бу́ла льняна́я а тут бу́ла вóвна. І фалдува́лі тії бúrки*» [Ігнатюк, 64].

ФАЛЬБАНКОВИЙ -а, -е. «*Широ́кі рукави [сорочки] були вни́зу при́збирані (—фальбанкові́) і ви́шиті в чо́хли*» [ІК-В, 204].

ФАЛЬБОВАНИ -а, -е. «**фальбо́вани** – оборчасті у вигляді обор-ки» [Ігнатюк, 107].

ФАЛЬБОНИ мн. «**Фальбо́ны** = складки на юбкѣ» [Бессараба, 314].

ФАЛЬОВАТИ недок. «**фал'о-ва́ти**, -у́йу вибивати в спеціальній ступі сукно» [Горбач, 484].

ФАЛЮШ ч. «**Фалю́шь** = сукновальня» [Бессараба, 314].

ФАЛЯ ж. «**Фа́ля** – укр. хвыля = волна» [Бессараба, 319].

ФАМІЛІЯ ж. 1. «**Фамілія** = родня» [Бессараба, 314]. 2. «**фамілія** – прізвище» [Ігнатюк, 107].

ФАМІЛІЯНТ [фам'іл'їя́нт] -а, ч. Той, хто має те саме прізвище; однофамілець. «*І був со́лтис наш так'і, е-е-е, знако́ми, на́вит' фам'і-л'їя́нт наш*» [Арк, 173].

ФАНЬТЕ *с.*, збір. «Фаньте = бельє и платьє» [Бессараба, 314].

ФАРБА *ж.* «фáрба, -и / крáска, -и фарба» [Горбач, 484]; **ХВАРБА** «*xw'arba* 'farba'» [Там, м. 181].

ФАРТУХ *ч.* 1. «*fart'ux* || *xvart'ux* 'wełniana spódnica w pasy'» [Karabowicz, 146]. 2. **ХВАРТУХ** «*фарту́х* і *хварту́х* – літня спідниця» [Ігнатюк, 107]. 3. «*fart'ux* 'fartuch'» [Cz94, 193]; «*хварту́х* – назва спідниці пошитої з льняного домотканого полотна в широкі смуги» [Ігнатюк, 107]; «Залежно від локальних особливостей, спідниці на Холмищині та Підляшші мають багато назв: хвартух, кратівка, бурка, пугуля, рандак тощо» [ІК-В, 179].

ФАРТУШОК *ч.* «*fartuś'ok* 'fartuch (zawieszony na szyi)'» [Cz94, 193; AGWB IX, м. 470]; **ХВАРТУ-ШОК** «*хвартушо́к* – запаска» [Ігнатюк, 107]; «*хвартушо́к*, -шка запаска» [Горбач, 485]; «*Хвартухі мáлі обляму́вки, хвартушкі́ теж булі облямо́вани*» [Ігнатюк, 59].

ФАСКА *ж.* Дерев'яна посудина для зберігання масла. «Двіє фаски масла спасуовчаныхъ» [Янчук86, 76].

ФАСМЕТР *ч.* Кубометр (?). «*Колі пришли рускі в 1939 рокови, то мілі наказ вивезти 20 фасметри кльоца з пуци до Кліщель*» [НБіН, 4–5/96, 25].

ФАСОЛЮВКА *ж.*, кулін. Страва з квасолі. «*Баби фасолювкі наварилі*» [НБіН, 2/2003, 10].

ФАСОЛЯ *ж.*, бот. «*фа'сол'а* 'квасоля'» [АУМ, к. 84]; «*Фасолю то навіть як ішли косити бралі*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 35].

ФАСТРИГОВАТИ *недок.* «*фа-стриговáти* зчіпати тимчасово грубими нитками» [Горбач, 484].

ФАЦ'ЯТ *ч.* «*facjat* 'boczna część dachu'» [Pelcowa02, 72].

ФЕДЕР *ч.* «*фéдер*, -а паз для шибки у віконній рамі» [Горбач, 484].

ФІГА *ж.*, бот. 1. «*Фйга* = инжиръ» [Бессараба, 314]. 2. «*Ку-кишъ*» [Бессараба, 314].

ФІРКАТИ *недок.* «*фúркати*, брикати ногами» [Горбач, 485].

ФИЩКА *ж.*, бот. «*f'yščka* 'skrzyp; Equisetum'» [Janiak95, 68].

ФІАРКА *ж.* «*fig'arka* 'część ubrania męskiego, bez rękawów i kołnierza, noszonego pod marynarką'» [Karabowicz, 146].

ФІЛТОВІНЬКИЙ [ф'іл'ітó-в'ін'кії] -а, -е. Фіолетовий. «*Чебрéц' так ім ф'іл'ітóв'ін'ким цв'ітé*» [Арк, 173].

ФІРА *ж.* «*ф'іра*» [АУМ, к. 83]; **ХВІРА** «*хв'іра*» [АУМ, к. 83]; «*хвіра / фúра* віз з сіном тощо» [Горбач, 485]; «*і'ho* [обмолочені стебла льону] *vytáhnúť na χ'viru / deś na ob'lix* [везуть]» [CzW, 104]; **ХВУ⁰РА** «*хву⁰-ра* – хура, підвода» [Ігнатюк, 107]; **ХВУРА**. «*Пóтом вже сядáють* [жен-ці] *на хвúри і їх поодвóзять*» [Ігнатюк, 40].

ФІРАНКА [ф'іра́нка] -и, *ж.* Прикраса з якоїсь тканини на ікони. [Арк, 173].

ФІРАНОЧКА [ф'іра́ночка] -и, *ж.* 1. Зменш. до ФІРАНКА. 2. Те саме, що ФІРАНКА. «*То и по тих ф'іра́ночках почéпл'увани в'іно́чки*» [Арк, 173]; **ФІРАНЕЧКА** [ф'іра́нечка]. «*Лу́з'н'її зн'áти туйу ф'іра́нечку, ві́мити*» [Арк, 173].

ФІТІЛЬ *ч.* «*фітіл'*, -á гніт» [Горбач, 484].

ФІТЬ-ФІТЬ *виг.* «*ф'ім'-ф'ім'* 'вигук, яким кличуть овець'» [АУМ, к. 348].

ФЛІРТИ [фл'ірти] *мн.* Гра на вечорницях. «*Фл'ірти біл'і так'їе*

спеціал'н'е – ї́дне дру́гому дава́ло прочита́т'ї» [Арк, 173].

ФЛІРТОВАТИ [фл'іртова́т'ї] - у́йу, -у́йеш, недок. **1.** Грати ФЛІРТИ. **2.** Залицятися. «*Їак шче кавал'єром бив, ход'ів до д'івчин'ат, зб'іра́л'іс'е, фл'іртова́л'ї*» [Арк, 173].

ФЛІСАК ч., бот. «*фл'ісак, -а сорт картоплі*» [Горбач, 484].

ФЛІСАЦЬКИЙ -а, -е. Такий, що стосується ПЛІСАКІВ. «*Ориль-ський значить те саме, що флі-сацький*» [НБіН, 4/2006, 2].

ФЛОГОВАТИ недок. «*флогова́ти, -у́йу ледарювати*» [Горбач, 484].

ФЛЯГ [фл'аг] -а, ч., обряд. Корогва; прапор. «*Ага́, йі́де вже те́йе прида́н'е вже с фл'а́гом [червоним]*» [Арк, 173].

ФЛЯШКА ж. Пляшка. «*Люб-лят мене ляшки, / Дают бо мні́є го-ріє́лоньку / З зеленої фляшкі*» [Житецькій, 300].

ФОКСТРОТИ [фокстрóти] -ив, мн. Крій чобіт (?). «*Завина́л'ув на-гав'іци гал'афе́, чобутк'і фокстрóти, кос'у'у́мчик*» [Арк, 173].

ФОКСТРОТІКІ [фокстрóт'ік'і] мн. Зменш. до ФОКСТРОТИ. «*Ка́же на йóго, на то́го майóра, шо в фокс-трóт'іках, угу́, і в нагав'іц'ах вина́л'іум*» [Арк, 173].

ФОКУС [фо́кус] -а, ч., перен. Смішні сценки на другий день весілля. «*І так'і́ї фо́куси робі́л'ї, і шче ї́з'іс'у нас рóб'їат, розмайі́ти – от тириб'їра́йуц':а дру́га па́ра за молоді́х вже встричати то́йе прида́н'е...*» [Арк, 173].

ФОЛЬК ч. Народна творчість; фольклор. «*Крім того намагає́мось презентувати український фольк*» [НБіН, 4/2003, 6].

ФОЛЮШНЯ ж. «*Сукман шили з сукна, валяного в спеціальних сукно-вальнях, званих фолюшнями*» [К-В, 202].

ФОНАР ч. Ліхтар. «*Мужики починалі молоті́ти збу́жа, навет вечора́мі – запали́вши фона́ра*» [Григорук, НБіН, 1/2022, 26].

ФОР [фор] -у, ч. Відрахування (податок) із збагачення (?). «*То вже не то́ подáток накладáл'ї, а на́вет фор (шос' тако́йе йак збога́цен'е), то фор накладáл'ї, і ба́т'ко, паментáйу, ку́л'ко то́го мйáса трéба бу́ло зда-ва́т'ї...*» [Арк, 173].

ФОРМОЧКА ж. «*f^oformočka 'doniczka do kwiatów'*» [AGWB VI, 86].

ФОРНАЛЬ ч. «*fornal 'dawny robotnik dworski otrzymujący zapłatę w naturze'*» [AGWB VII, m. 232].

ФОТОГРАФ ч. «*f^o fotogr^oaf 'fotograf'*» [Cz Nosów, 152].

ФОТОГРАФІЯ ч. «*f^o fotogr^oaf^oija 'zdjęcie fotograficzne'*» [Cz Nosów, 152].

Ф ПЕРЕШЛИМ РОКУ у зн. присл. Минулого року. «*f^o perešlym roku 'w zeszłym roku'*» [Cz94, 193].

ФПРАЖИТИ док. Підсмажити. «*їак fp^oražyt [rypak] tak їак t^oreba / o // i vysy^opaїe*» [CzW, 7].

ФРАНОК ч. «*f^oranok 'kastrator'*» [AGWB V, m. 69].

ФРАНЦИ мн., медиц. «*Францы = сифились*» [Бессараба, 314].

ФРАНЦОВАТИ -а, -е «*Францоваты = сифилитикъ*» [Бессараба, 314].

ФРАС ч. «*f^oras 'żelazko do prasowania'*» [AGWB VI, m. 130; Cz94, 193].

ФРАСОВАТИ недок. «*f^orasov^oati 'prasować'*» [AGWB VI, m. 129]; **ПРАСОВАТИ** «*prasov^oati*» [AGWB VI, m. 129].

ФРЕНЗЕЛЬ [фрэнзел'] ч. Китиця як прикраса біля хустки. «*Давшанал'івку с фрэнз'л'ами*» [Арк, 174].

ФРОНТ ч., перен. Сварка, колотнеча. «*Закохався у мні^е Мітя, але ж, як узнала його мама, зачався фронт...*» [НБіН, 3/2017, 28].

ФСЬО займ. Усе, все. «*alež na koladuž ne budeš iisty // tyko fšo s u'liiот*» [CzW, 10].

Ф ТУ^ОМ РОКУ у зн. присл. «*f tuom roku 'w tym roku'*» [Cz94, 193].

ФУГА ж. «*fuga 'rowek wzduż krawędzi gontu'*» [Janiak95, 68].

ФУЗИЯ ж. «*Фузія = ружье*» [Бессараба, 314].

ФУЛЬВАРОК ч. «*Фульварокъ = помѣщичья усадьба*» [Бессараба, 315].

ФУНДАМЕНТ ч. «*фундамент, - у підмурівок хати: фундамент цементовий*» [Горбач, 485].

ФУНДУВАТИ недок. Запрошувати кого-небудь і платити за частування. «*Той ворожбій конче хотів, жеб тиї, то значить, той господар йому зафундував. А вун не фундував*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2006, 37].

ФУРА [фúра] -и, ж. Підвода; віз. «*Осталас'а но наша фúра одна – Кáрнова*» [Арк, 174]; «*Примáк íс тés'ц'ом, кáже, йíдут фúрийу...*» [Арк, 174]; **ХУРА** [хúра]. «*Пéрша хúра [приданого] йíде с:ундукóм*» [Арк, 174];

ФУ^ОРА ж. «*Фуóра = возь*» [Бессараба, 315]; «*fuoṛa s'iēna*» [Kuraszkiewicz, 157]; «*Люде йшли з одпусту, а нас везлі фуорами*» [НБіН, 1/2010, 17]; «*zd'ujme joh'o [льон] s-fuoṛy na klep'sko*» [Kuraszkiewicz, 155];

ХВІРА «*хвіра* віз (з вантажем; снопами)» [Горбач, 485];

ХВУРА «*хвурá – віз, підвода, хура*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50].

ФУРМАН ч. «*Фúрман = возниця*» [Бессараба, 315]; «*I dopír булá такá биседа, поченстúнок для фурмануóв*» [Ігнатюк, 73].

ФУРМАНКА ж. «*Фурманка = подвода*» [Бессараба, 315]; «*То шче нам дал'í дв'ї^е фурманк'í [як виселяли]*» [Арк, 174] «*їак vyiž'žiēli stela / to furmankaṛi*» [CzW, 204]; «*Як хтось хтíв перевéзти будúнок то збирáв фурманк'í*» [Ігнатюк, 73].

ФУРМАНОВАТИ недок. «*Фурмановати = займаться извозомъ*» [Бессараба, 315].

ФУРТКА ж. 1. «*фúртка, -и / ворóточка, -чок хвiртка*» [Горбач, 485]; «*furka 'furka'*» [Cz94, 193]. 2. «*фúртка, -и / фúрточка квартира у вікні*» [Горбач, 485].

ФУТРИНА ж. «*футрúна, -и обшальовання віконної скриньки*» [Горбач, 485].

ФУТУГРАФЧИК ч. «*futugrafčyk – futografista*» [Janiak95, 68].

ФУЧИТИ недок. Показувати незадоволення. «*Не подобається дiвчинi [кавалiр], штось там ще фучит, то накричит, нагучит матi*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 37].

ФУЯЛКОВИ(Й) -а, -е «*fuial-k'ovuy(i) 'fioletowy'*» [Janiak95, 68].

ФУЯРКА ж. «*fuiarka 'fujarka'*» [AGWB VII, m. 301].

ФЧЕСНІЙ присл. Давніше. «*fčes'niї ko... / s'erpaṛi žely // proše pana*» [CzW, 45].

ФЧОРАЙ присл. «*fčoraї 'wczoraj'*» [Cz94, 193].

ФШИСКО присл. Скрізь. «*fšysko žydy buṛy*» [CzW, 8].

Хх

Х... ч., анат. «Як я була молодая, то я була ри^езва, / Не давалася просити, сама на х... лі^езла!» [Петручук, НБіН, 2/2009, 40].

ХАБЕР ч., бот. «*x'aber* 'chaber bławatek; Centaurea cyanus L.'» [Pastusiak, 80; AGWB VIII, m. 368]; **ХАБОР** «*xab'or*» [Cz Atlas, m. 20].

ХАБЕРОК ч., бот. «*xab'erok* 'chaber'» [Tarn, m. 149]; **ФАБЕРОК** «*fab'erok* 'chaber bławatek'» [AGWB VIII, m. 368].

ХАБРОВИЙ -а, -е. Голубий, небеський. «Так што зельоне кладу до червоної фарби, а червоне до хабрової» [Лабович, НБіН, 3/2013, 32].

ХАВКАНУТИ док. «*хаўканути*, -ну жадібно проковтнути» [Горбач, 485].

ХАЗЯЙ ч. «*chazi'aj* 'gospodarz'» [CzD, 161].

ХАЗЯЙСТВО с. Господарство. «*Wże syn wsio maje — chaziazstwo prerypysaw na joho*» [УнП, 67].

ХАЗЯЙСТВОВАТИ

[хаз'айство-вати] -айу, -айеш, недок. Хазяювати, господарювати. «*На прўсах хаз'ай-ствовали, але ни об ч'ім ни дбали — все хот'іли назад*» [Арк, 175].

ХАЙ! виг. «хай! хвать!» [Горбач, 485].

ХАЛАМІД ч. «Жидь, жидь, / Халамидь / Продавь жуонку / За кишуонку» [Янчук86, 106].

ХАЛАТ ч. «*xat'at* 'górna część męskiego garnituru'» [Karabowicz, 145].

ХАЛАЦІК ч. «*xat'ac'ik*». Те саме, що ХАЛАТ. [Karabowicz, 145].

ХАЛЄРА ж. 1. *медиц.* Небезпечна інфекційна хвороба. 2. *перен.*

Той, хто має поганий характер. «*Тая Оля то добра халєра*» [Лабович, НБіН, 1/2022, 34]. 3. Прокльон. «*Бачиш, халєра, чоловік працює, аж пуот очи заліває, а якійсь прудак собіє по шосиє спацєрує*» [НБіН, 5/2006, 47].

ХАЛУПА ж., *нейтр.* Хата. «*халупа*» [Михальчук, 553]; «*И гóрички с понійóлом кїдал'ї, до халу́пи кїдал'ї*» [Арк, 175].

ХАЛЬО [хал'о] виг. Алло. «*И звóнит: — Хал'о! Хал'о! — нихтó не обзивáйец':а*» [Арк, 175].

ХАМ ч. «Хамъ = невѣжа, грубіянь» [Бессараба, 315].

ХАМКА ж. Непорядна жінка. «*Бач, хамко! Ти віновата, бо тобіє виперло кішку*» [Григорук, НБіН, 5/2022, 21].

ХАМСЬКА ПОТИЛЦА лайл. «Хамська потылицца = невѣжа, грубіянь» [Бессараба, 315].

ХАМУЛА ч. і ж. «Хамула = невѣжа, грубіянь» [Бессараба, 315].

ХАМУТ ч. «*хамут*, -а хомут» [Горбач, 485].

ХАМУТИ *мн.* «*xamut'y* 'tradynki'» [Tarn, m. 105].

ХАПАТИ *недок.* «*xap'ati* — *краси (рідко)*» [Ігнатюк, 107].

ХАПУН ч. «*xapun* (рідко) — *злодій*» [Ігнатюк, 107].

ХАРАКТЕРНИК ч. «*характерныкь*» [Михальчук, 554].

ХАРАШАЙНИК ч. «*xarash'ainyk* 'kastrator'» [Cz Atlas, m. 67].

ХАРАШАТИ *недок.* «*xarash'aty* 'kastrowanie'» [Tarn, m. 170; AGWB V, m. 68]; **ХАРАШАТИ** «*xarash'ati* 'kas-trowac (zwierzeta)'» [Cz Atlas, m. 68]; **ХАРАШЛЯТИ** «*to xud'yly z:a buha / to ma'c'ory xarash'laty*» [CzW,

58]; **ХАРАШНЄТИ** «харашн'єти, -єйу каструвати» [Горбач, 485].

ХАРАШЕЙ ч. «*χaras'ei* 'kastrator'» [Cz Atlas, m. 67].

ХАРАШЕННИК ч. «*χaras'en-nyk*». Те саме, що ХАРАШЕЙ. [Cz Atlas, m. 67].

ХАРАШУН ч. «*χaras'un*». Те саме, що ХАРАШЕЙ. [Cz Atlas, m. 67; Cz94, 196].

ХАТА ж. 1. «хата, -и дім, хата» [Горбач, 485]. 2. Квартира. «*Був оженівс'а и достав хату з Дому з'єцка. Так и зостаєс'а в:аршави*» [Арк, 175]. 3. «хата, -и світлиця» [Горбач, 485].

ХАТИСЬКО [хатис'ко] -а, с. Місце, де давніше була хата. [Арк, 175].

ХАХЛАЦЬКИЙ [хахл'ац'киї] -а, -е. 1. нейтр. Український. «*Тенер з'ат'а майу сп'ід Гайновки. <...> В них мова така сама (їак їа зайїхав там), то н'ичім не одр'ізніц'а в'ід нашоїї мови, то їе така, то називаїют' – мова хахл'ац'ка*» [Арк, 175]; «*Наша хахл'ац'ка мова*» [Арк, 175]; «*ostruowki byli niż'u uńij'ac'kimi s'elańi czyli lud'ni, i dla toho tu howor'yli jaz'ykom xaxl'ac'kim, a bu-lis'to nar'odom katol'ickim*» [Kuraszkiewicz, 153]. 2. евф. Цим означенням часто замінюють прикметник український» [Арк, 175].

ХАХЛИ [хахлі] -ув і -ів, мн. 1. Із царських часів так неофіційно позначали українців. «*Нас кол'іс' називал'і хахлами. А хто то так'і?; Наша мова, то кажут, же вона невидомо йакаїа... Хахла... нас називаїют хахлами; Нас називаїют хахлами. А шó то значит слово*

хахлі? То їа не знаїу» [Арк, 175]. 2. евф. Замінник лексеми українці» [Арк, 175].

ХАХЛИСЬКИЙ [хахліс'киї] -а, -е. Те саме, що ХАХЛАЦЬКИЙ. «*То вона, кажут, ни українс'ка, ни белорус'ка. <...> Никтури кажут: отó ххліс'ка мова*» [Арк, 175].

ХАХЛЯЧИЙ [хахл'ачий] -а, -е. Те саме, що ХАХЛАЦЬКИЙ. «*[До якої мови ваша мова ближча?] Мусит', до ххл'ачойі*» [Арк, 175].

ХВАЛЄБНИ -а, -е. Славний; радісний. «*Поздоровляєм вас з тим дньом хвалєбним, штоб у щасцю провєлі, Нового року дождалі, а по Новум рокови Трох Королюв, а по Трох Королях – што Пан Бог позволит*» [Яким'юк, НБІН, 1/2021, 5].

ХВАЛІБУРСА ч. і ж. «*xvalib'ursa 'samochwalca'*» [AGWB VII, m. 271].

ХВАЛІВОЙТЕК ч., знев. «*xvalivoitek 'samochwalca'*» [Cz94, 196].

ХВАЛІВШИСЬ [хвал'івшис'] дієприсл. Вихваляючись. «*Ал'е кол'і в менє, там не хвал'івшис', душ'а такаїа і потр'аф'і сп'іват'і...*» [Арк, 175].

ХВАЛІДУПА ч. і ж., знев. «*xvalidupa 'chwalipięta'*» [Janiak95, 72].

ХВАЛЬБУН ч. «*xvalb'un 'samochwalca'*» [AGWB VII, m. 271].

ХВАЛЬКО ч. «*xwalk'o 'samochwalca'*» [AGWB VII, m. 271].

ХВАЛЯ ж. «хваля (волна)» [Ян-чук86, 69]; «*хв'яля – хвиля*» [Ігнатюк, 107].

ХВАСТ [хваст] -у, ч., збір., бот. Бур'ян. «*Хваст так'і. Йак досп'їє, то чєпл'айец'а, – кажут стрилк'і*» [Арк, 175].

ХВАТ ч. «Хвать = молодець» [Бессараба, 315].

ХВАТАТИ *недок.* «*хватути* – *вистачати*» [Ігнатюк, 107].

ХВАЦЬКІ -а, -е «Хвацьки = молодецькій» [Бессараба, 315].

ХВІЛЬКА ж. «*xv'ilka* 'chwila'» [AGWB IX, m. 504].

ХВОЇНА ж., бот. 1. «*хво(й)іна*, -и сосна (*Pinus*)» [Горбач, 485]; «*хвоїна* 'sosna; *Pinus L.*'» [Pastusiak, 85]. 2. «Хвоїна = сосновая поросль, молодой сосновый лѣсь» [Бессараба, 315]. 3. «*хвоїна* 'choina, las sosnowy'» [Cz94, 196]. 4. *Місце, де ростуть сосни.* [Арк, 175]; «*xvojina* „miejsce, gdzie rośnie dużo sosen'» [Cz03, 381]; **ФОЇНА** [фойіна]. «*Тó ѓе н'іби каз'он.иї* [ліс], а с ц'ого боку то бул'і, е, то с'іл'с'к'і фойіни, о; А тут-о, вже с'уді, л'ішии ґрунта, а туді, зара за фойінойу, шче л'єпиши» [Арк, 173]. 5. «*хвоїна*, -и чатиня» [Горбач, 485].

ХВОЙОВИ [хвойови] -а, -е. *Сосновий.* «*Хвойови ліс*» [Арк, 175].

ХВОРИ -а, -е «*xvory* 'chory', – *xvory čoloŋiek*» [Cz94, 196].

ХВОРОБА ж., *вж.* як неозначений займ. Хто його знає. «*Хвороба його знає, що то за мова!*» [НБіН, 5/2003, 39].

ХВОРОВІКУВАТИ [хворов'ікувати] -а, -е. *Такий, що часто хворіє; хворобливий.* [Арк, 175]; **ФОРОВІКУВАТИ** [форов'ікувати]. [Арк, 174].

ХВОРОМБА ж., *реліг.* «*хворомба*, -и хоругва церковна» [Горбач, 485].

ХВОРОСТ ч. 1. «*хворост*, -стú ріща» [Горбач, 485]; «*хворост* і

х'ворост 'хмиз'» [АУМ, к. 359]. 2. «*Хворость* = лозняк, изъ котораго деруть лыка для лаптей и дѣлають плетень» [Бессараба, 315]; Молода кора верби. «*Постоли плив вун з ліка вербі званої хворостом*» [Ігнатюк, 53].

ХВОСТАТІ *недок.* «*Форм, котори називают біте, у нас вельмі мнұго, бо ж можна когось: <...> хвостаті* (нахвостаті, попохвостаті)...» [Лабович, НБіН, 1/2021, 27].

ХВОСТАЧІ *мн., будів.* «*Ті перші снопочки, що довкола хати обшивалося, називаються —хвостачі, а тіі другіі —головачі*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

ХВОЩКА ж., бот. «*xv'oščka* 'skrzyzyp'» [Janiak95, 72]; **ХВУЩКА** «*xvuoščka* 'skrzyzyp; *Equisetum*'» [Cz94, 196]; **ХВУЩКА** [хвущ'ка]. «*Хвущ'ку йак росте, то вірвут, то хвущ'ку приймайт – купл'айут, та-ак*» [Арк, 176]; **ХВІЩКА** «*хвіщка / сосонка*, -и (*Equisetum*)» [Горбач, 485]; **ХФЩКА** || **ХФОЩКА** «*xfiščka* || *xfoščka* 'skrzyzyp; *Equisetum L.*'» [Pastusiak, 85].

ХВОЯ ж., бот. «*xv'oja* 'sosna; *Pinus L.*'» [Pastusiak, 85]; «*хвоя*» [Ігнатюк, 107]; «*Різали сосони (в говірці – —хвої) більш-менш такого розміру, якого розміру мала бути хата*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

ХВУЙКА [хвуйка] ж., бот. 1. Молоденька сосна. «*xvuijka*» [CzW, 71]. 2. Сосна; *Pinus sylvestris L.* [Арк, 175]; **ХВУЙКА** «*xvuijka* 'sosna'» [Cz94, 196]; **ХФУЙКА** «*xfuijka*» [Pastusiak, 85].

ХВУСТ ч. «*хвуст*, -остá хвіст» [Горбач, 485].

ХЕНТНЄ присл. Охоче. «Женяться-мішаються [православні з католиками], але батьки не хентнє. Лепей, як за свою віру» [НБіН, 5/95, 13].

ХЕНЦЬ ж. Бажання. «Тую роботу я люблю, але тепер на старі літа вже не маю хенці» [Ігнатюк, 56]; **ХЕНЦІ** мн. «хенці – охота» [Ігнатюк, 107]; «Но дядя не гнівавсь. Шановав мої хенці» [НБіН, 4/2005, 19].

ХЕРОДИ мн., обряд. «*xerody* || *xer'ody* || *h'erody* 1. 'kolędnicy odwiedzający domy w okresie od Bożego Narodzenia do Trzech Króli, przedstawiający sceny zbrodni króla Heroda'. 2. 'widowisko kolędnicze przedstawiające sceny zbrodni króla Heroda'» [Dudek, 190]; **ХЄРОДИ** «*to xudylu x'erody*» [CzW, 10]; «*x'erody* 'widowisko nawiązujące do scen biblijnych, organizowane w okresie Bożego Narodzenia'» [CzW, 10]; **ХИРОДИ** «*to znówu koladníki xodili // s'p'e'vali // z g'vazdoio / s ko'zo / a 'teras y... 'navet xurody xudili*» [CzW, 190].

ХЕТНИЙ [хэтній || хэтни] -а, -е. Охочий, удатний. «В'ін хетни до сп'іван'а... хетний» [Арк, 176].

ХІБА [х'іба] вж. для припущення висловленого. Може; так чи так. «Тайа р'їечка називаїец':а Ор-л'анка х'іба; І вонó спал'їлос'е х'іба тїс'ача девїацот тр'їцат' друком чи трет'ум роковї» [Арк, 176]; «Я тоди мїлем девять хїба лїт» [НБіН, 3/99, 15].

ХІБКІЙ -а, -е. «хїбкїй – хиткий, хисткий» [Ігнатюк, 107].

ХІБНУТИСЯ док. «хїбнутися – хитнутися» [Ігнатюк, 107].

ХІРУСНИ -а, -е «Хирусны = жалкій, бѣдненькій» [Бессараба, 315].

ХІРУЩИЙ -а, -е. Поганющий (?). «о / x'irušce / x'irušce / 'čaru / 'taru» [CzW, 162].

ХЛИНУТИ недок. Кинутись бігти; ринути. «*jak toje xlynuło iz miška...*» [Kuraszkiewicz, 154; Ігнатюк, 107].

ХЛІБ [хл'іб] -а, ч. кулін. Хліб (печений). **ХЛИБ** «Житн'ї хліб гó-жуї» [Арк, 176]; **ХЛИП** «*i 'budeš rekla xlyp*» [CzW, 46]; **ХЛІБ** «хліб» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 21]; **ХЛ'ЕБ** || **ХЛ'ЕП** [хл'і'єб || хл'і'єп]; **ХЛ'ЕБ** [хл'є'б]; **ХЛ'ЕБ** [хл'єб]. «Пїет' булок хл'єба маїу» [Арк, 176].

ХЛІБЕЦЬ [хл'ібец'] -бц'а, ч., кулін. 1. Паляниця. 2. Зменш. до ХЛІБ. «Наварїши картóхлу, отц'їдиши, а тайа картохл'анка, вода, то вже в мїску и накрїиши хл'ібц'а – и каплунец' и'єл'ї, каплун такїй, ну» [Арк, 176]. 3. Хліб з борошна, змеленого жорнами. «Жор-на стояли в сїньцòх і молóли, і такїй хлїбець іїи» [Ігнатюк, 29].

ХЛІБОВА ПІЧ ж. «хл'ібóва піч пічна [хлібна] піч» [Горбач, 485].

ХЛІВОК ч. Малий хлівець. «Хлівок при хлівковї» [Григорук, НБіН, 5/2022, 21].

ХЛІВЧИК ч. «хл'іўчик, -а хлівець» [Горбач, 485].

ХЛОНУТИ недок. Вбирати в себе; тут: читати із запалом, бажанням. «*Ro-naszotu to jim słabeńko ide, ale artykuły po-puolsku to wony chlonut*» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2002, 25].

ХЛОП ч. Чоловік, муж. «*тиої xlor pryšou s pl'enu*» [CzW, 171].

ХЛОПАК ч. Хлопець. «*a lude be'rut' [...] ɣoʎu'by // to tak try'maiu't ta'kii' ɣɔpa'ki malen'kii'*» [CzW, 191]; *ɣ'ɔpak* [CzW, 203].

ХЛОПЕЦЬ [хл'опец'] -*нц'а*, ч. Неодружений хлопець. «*Хл'опец' до жин'ін':а*» [Арк, 176]; **ХЛОПЦИ** [хлопці] *мн.* «*Хлопці х'од'ат йак вдовці* [не одружуються]» [Арк, 176].

ХЛОПЧУЦЬКИЙ -*а*. -*е*. Такий, що належить хлопцеві. «*...Як дівчина, то дала дівоцьке, а як хлопець, то дала хлопчуцьке ім'я*» [НБІН, 6/2003, 35].

ХЛЬОСНУТИ *док.* «*хл'оснути / св'иснути / цв'ікнути* *траснути: св'иснути / хл'оснути бичом*» [Горбач, 485].

ХЛЮБ [хл'уб] -*а*, ч. **1.** Гілка дерева, товста палиця. **2.** Стовбур дерева. [Арк, 176].

ХЛЮБА *ж.* **1.** «*xl'uba 'przywoja'*» [Tarn, m. 114]. **2.** *збірн.* «*хл'уба*, -*и* гнучке пруття, яке можна скручувати на гужви (виклина, берізка)» [Горбач, 485]; **ХЛЮБИ** *мн.* Прути, з яких робили кошики. «*ɣ'luby*» [CzW, 59]. **3.** «*xl'uba 'część uprzęży łącząca sochę z jarmem'*» [Janiak95, 71].

ХЛЮБЕНЬ [хл'убен'] -*бн'а*, ч. Лозовий прут як основа для плетіння коробки зі соломи. [Арк, 176].

ХМАКИ *мн.* «*хмаки* 'назва мешканців частини південного Підляшшя'» [Лесів, 425]; Носії говірок, що вживають дієслівні форми *буліхмо*, *носіліхмо* і т.д. «*Мешканців сіл <...> прозивають —хмаками, а їхню говірку —хмацькою мовою*» [Лесів97, 92].

ХМАРОЦКА *ж.*, *змениш.* Хмарочка, хмаринка. «*хмароцка*» [Михальчук, 554].

ХМАЦЬКИЙ КОМПЛЕКС ОДЯГУ ч. «*У селах Русили, Бояри, Красівка, де сформувався тип —хмацького комплексу як варіант володавського, візерунки ажурніші, розрі-джені вільним білим тлом полотна*» [ІК-В, 206].

ХМЕРЕТЕЧА *ж.*, *збір.* Гілля. [Лесів97, 98].

ХМЄЛІНА *ж.*, *бот.* «*chmielina 'nać — zielona część krzaka ziemniaków'*» [Pelcowa02, 71].

ХМЄЛЬ -*я*, ч. **1.** *бот.* «*хміель*» [Нечуй-Левицький, НБІН, 1999, №5-6, 21]. **2.** *обряд., застар.* Те саме, що **ПЕРЕПІЙ**. «*Ще й тепер неkotopii в нас р'облять хмель. То називається перепій*» [Ігнатюк, 43].

ХМИЛИННЄ *с.*, *збір.* **1.** «*ɣту^e-łuyńne 'nać z kartofli'*» [Cz Atlas, m. 63]; **ХМИЛИНЯ** «*хми'лин'а* 'огірчиння'» [АУМ, к. 325].

ХМУРА *ж.* «*Хмура = туча*» [Бессараба, 315]; «*ɣtura 'chmura'*» [Cz94, 196].

ХМУРНИЙ -*а*, -*е*. «*хмурний* хмарний» [Горбач, 485].

ХМУРНО *присл.* «*Хмурно = пасмурно*» [Бессараба, 315]; «*[хмурно]*. Похмуро; хмарно» [Арк, 176].

ХМУРОНЬКА *ж.* Хмаронька. «*Ани хмуроньки, ни оболоньки / На мою росу косу...*» [Янчук86, 81].

ХНАЦЬКА ГОВІРКА [хнац'ка гов'ірка] -*ойі* -*и*. Говірка, у якій вживають дієслівні форми на -*хмо*. «*То вже буде хнац'ка го'в'ірка: вони говорат' —ходіл'іхмо, бул'іхмо, ро'біл'іхмо*» [Арк, 176]. **ХМАЦЬКА ГОВІРКА (МОВА)**. «*Мешканців сіл <...> прозивають —хмаками, а їхню*

говірку — хмацькою мовою» [Лесів97, 92].

ХНЯВАТИ *недок.* «Хнявати = упрашивать, канючить» [Бессараба, 315].

ХОБУРСКИЙ *-а, -е* «Хобурскій = вспыльчивый» [Бессараба, 319].

ХОВАНІЙ [хóваниї] *-ого, ч., субст., дит.* Хованка. «Хóваного іграл'і, так йак корч'і, пасвіс'ко... Йак когó кол'і хто наїде» [Арк, 176]; [хóвани]. «В хóвани грали» [Арк, 176].

ХОВАТИ *недок.* 1. Переховувати. **ХОВАТИ.** «Хова́ти = прятать» [Бессараба, 315]. 2. Зберігати. «В стужка́х [плетені зі соломи посудини] давній ка́шу хова́ли, горóх, ша́блі-квасо́лю, яйця...» [Ігнатюк, 56]. 3. Годувати; доглядати. «Валя і Вацек то́же хова́ют мну́ого молуочних ко-руов» [НБіН, 1/2019, 33]. 4. «**chowaty** ‘o zmarłym: grzebać’» [CzD, 161]; «Хова́ти = хоронить» [Бессараба, 315].

ХОВАТИСЯ *недок.* Виховатися (?). «П'ють, спива́ють і благословліть [на одвідках породіллі], жеб вонó [дитя] росло́ до́бре, хова́лося — і на дру́ги рік дай Бо́же дру́го́е» [Ігнатюк, 47].

ХОДА В КУТОК *фраз.* Утекти і сховатися. «*łap toho p'lascka i v 'hubu / 'χoda f'ku'tok*» [CzW, 130].

ХОДАК *ч.* 1. **ХОДАКІ** «*xodak'i* ‘dawne łapcie z łyka’» [AGWB IX, m. 485]; «*xod'aki* || *xydak'y^e* ‘obuwie plectone z lipowego, wierzbowego’ lub brzozowego łyka’» [Karabowicz, 148].

2. Саморобне взуття, яке прив'язували до ноги волокою. «Хода́къ = кожаний лапотъ» [Бессараба, 315]; «Ході́ліхмо в ходака́х з воло́ками»

[Ігнатюк, 38]; «*А то діти ходили в ходаках, бо не було в що вбутися*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2001, 34]. 3. «**хода́къ**, -а старий чобіт, шкарбан: *ходакі старійи*» [Горбач, 485]. 4. «*xodaki* ‘szczudła’» [Tarn, m. 118].

ХОДИТИ [ході́ти || ході́т'і || ход'і́т'і] *недок.* 1. Переміщатися, ступаючи ногами. «Ході́ліхмо в ходака́х з воло́ками» [Ігнатюк, 38]. 2. Починати дружити (між хлопцем і дівчиною); залицятися. «*Тут в с'ум сел'і каза́лі, же на Готу́ху соло́му рост'ага́лі, йак хло́пець' ході́т' до д'івчини*» [Арк, 176]; «*...szcze i solomu stelili, jak chłopeć do d'iwczyny chodyt'*» [Dudek03, 145]. 3. Вдягатися, прибиратися, ідучи куди-небудь. «*Ба-бі́ й дивкі́ в нас пра́ве одна́ково хо-ді́ли, тільки́ що бабі́ носі́ли кап-турі́*» [Ігнатюк, 57]; «*Тепер ход'ат' шче л'єнеї́, йак кол'іс' на Гра́барку*» [Арк, 176].

ХОДИТИ ГОГОТАТИ *фраз.* Вітати зі святом, співаючи щедрівки. «*В селі́ За́болотю́ на Новій́ Рік ході́ли ді́ти по хата́х і спива́ли пісе́нь, які́х не назива́ли тут щодрі́вками, а говорі́лося, що ді́ти ходя́ть гоготати́*» [Ігнатюк, 54].

ХОДИТИ З ГВЯЗДОЮ *обряд.* «*xodyty z gwiazdoiu* || *xudyty zy z'izdoiu* ‘kolędować z gwiazdą’» [Dudek, 190].

ХОДИТИ С КОЗОЮ (КОЗЛОМ) *обряд.* «*xodyty s kozoïu (kozłom)* ‘kolędować z maskarą w kształcie głowy kozy (kozła)’» [Dudek, 190].

ХОДИТИ С ХЕРОДАМИ *обряд.* «*xodyty s xerodamy* || *xoditi s xerodamy* ‘kolędować; przedstawiać sceny zbrodni króla Heroda’» [Dudek, 190].

ХОДІТИ ДО ДІВЧИНИ *фраз.*

Залицятися; дружити. «*Dla pokojnika use z zwezujut nohi i kazut, jak teju strapkoju, szto zwezualoś nohi, jak chłopeć do di°wczyny chodit, nu to wże jak pryweżut jeju, to wże jijie ne pokine*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 38].

ХОДІТИ ЗА ЦИГАНКІ *обряд.*

«*У нас традиция была такая, што —ходілі за циганкі. То вже по Рuzдві°. Передягняни жид, чорт, циганка. То вже не ді°ти, но кавалі°ри ходілі, коб хто што дав — ковбасу, яйця*» [Лабович, НБіН, 3/2012, 29].

ХОДНІК [хóд'н'ік] -а, ч. Витканий килим з поперечними кольоровими смугами для застилання підлоги. «*[У церкві] хоод'н'ік і і нема ітх де слат'і*» [Арк, 176]; «*хóднік, -а вереня, доріжка [на підлогу]*» [Горбач, 485].

ХОДУЛІ *мн.* «*ходул'і, -л'° дуби*» [Горбач, 485].

ХОДУН *ч., кулін., обряд.* «*Мати дитини ходила з хлібом три рази до бабулі (баби повитухи): на Великдень, Різдво <...>. Той білий пшеничний довгий пиріг, з яким ходили до бабулі називався —ходун*» [Ігнатюк, НБіН, 1/2001, 25].

ХОДУНИ *мн.* «*xodun'у 'tkanina przeznaczona na chodnik'*» [AGWB IX, m. 449].

ХОДЬ *спол.* Хоч. «*А ходь же він далеко / Як про мене споміне*» [Рижик, НБіН 2/92, 12].

ХОЇНКА *ж., бот.* Ялинка. «*А ми топірака вбираємо коляду. Бо хóїнка стоїть, йóлка як її називають*» [Ігнатюк, 79].

ХОЛЄРА [хол'єра] **1.** -и, *ж., м-диц.* Гостра інфекційна хвороба

людей. **2.** *зруб.* Погана людина. «*а тої ка // —'musy' cho'leru za'byu'*» [CzW, 16]. **3.** *незмін.* Прокльон. «*Коб сказав, што Украйіна одійде од Рос'її, — хол'єра, вкарал'і би*» [Арк, 176]; «*Ja dawaj natiahati, prawda, cholera, dob-re szło...*» [TG, 191].

ХОЛОДЕЦЬ [холодєць] -дц'у, *ч., кулін.* Страва з хлібного квасу з доданими покришеними свіжими огірками, зеленою цибулею та ін.; окрошка. «*Холодєц'... Ну с чо́го? Бурачкі вже такі <...>, ет'і ботві трóшки, до квасу шчавуху <...>, ну ї там окрóпчик, листóк лаврóвий...*» [Арк, 177].

ХОЛОДОК [холодóк] -дка і -тка, *зрідка -тку, ч.* **1.** Затінок від дерева чи якоїсь будівлі. «*cholodok 'miejsca osienione'*» [AGWB VIII, m. 400]; **ХУЛУДОК** «*xulud'ok*» [AGWB VIII, m. 400]. **2.** *кулін.* Те саме, що ХОЛОДЕЦЬ. «*Ну то шо? Квасу, цибул'ка і посол'іти, гурóчок іє молодєн'к'і — ростєрти, посол'іти — и холодóк*» [Арк, 177].

ХОЛЯВА *ж.* «*chol'awa 'cholewa'*» [Tarn, m. 38].

ХОМИК *ч.* «*Хомик то такій звірок по норах, вун тлустий, має вєліку голову і за щокі, найбарзо як є горох, то понапихає, то послі цілій тиждєнь там їсць*» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 27].

ХОМУТ РУСЬКІ *ч.* Різновид хомута в кінській упряжі. «*nakladalos'a ko'novi 'xomut ton 'rus'ki i do hlobel du'hu*» [CzW, 85].

ХОНОРОВИ [хонорóви] -а, -е. Гордий, чванливий. «*[Чи можна міняти руку, тримаючи вінця над молодими?] Мóжна, м'ін'айут. Н'є-котори, знайете, хонорóви вже сто-*

йім', то вун не м'ін'аїе рук'і, а... ал'е тако-во х'ітаїе рука» [Арк, 177].

ХОРИ¹ [хóри] -а, -е. Хворий. «Такáйа хóра бíла...» [Арк, 177]; «**хориї** 'хворий'» [АУМ, к. 85].

ХОРИ² *мн.* «*chory* 'chór, miejsce w kościele, gdzie są organy'» [Cz94, 196].

ХОРИШЕНЬКО *присл.* Хороше, гарно. «*хорышенько*» [Михальчук, 554].

ХОРИ^Е**ТИ** *недок.* «Хоріэти = болѣть, хворать» [Бессараба, 315].

ХОРОБА *ж., медиц.* «Хороба = болѣзнь» [Бессараба, 315]; «*choroba* 'choroba'» [Cz94, 196]; «**хороба** 'хвороба'» [АУМ, к. 85].

ХОРОВИТИЙ -а, -е. Те саме, що СЛАБОВІКИЙ. [Арк, 177].

ХОРОВІКОВАТИЙ -а, -е. «**хоровіковатий** слабовитий» [Горбач, 485].

ХОРОВІТИ -а, -е «*chorovity* 'chorowity'» [Cz94, 196].

ХОРОВОДИ *мн.* «...Співуючи [веснянки] танцювали повільних танців, званих хороводами» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 32].

ХОРОЛЕНЬКІ -а, -е «Хороленьки = красивенькій» [Бессараба, 315].

ХОРОМИНА *ж.* «*хороміна* – хата» [Ігнатюк, 107].

ХОРОНГВА [хорóнгва] *и, ж., реліг.* Церковна хоругва. «*І хорóнгви, і рíзи в нас ужé їе – вже свойé вс'о бат'ушка* [постарався]» [Арк, 177].

ХОРОНІТИ *недок.* Зберігати, охороняти. «*Хороніти* наши традиційни сади» [НБІН, 2/2016, 7].

ХОРОСТВО *с.* Краса. «*Сі^е в на вербу над рикою і любовався хороством дівчини*» [НБІН, 3/2010, 41].

ХОРОШЕ *присл.* «Хорóше = красиво, хорошо» [Бессараба, 315].

ХОРОШИ [хорóши] -а, -е. Гарний; добірний. «*Кладé, знаїете, парасól'ку такуїу в'ел'їку, і кладé-е, е, чаїн'їк так'ї ел'ектр'їчни, хорóши, нóвиї, і нож'é*» [Арк, 177]; **ХОРОШИЙ** [хорóший]» [Арк, 177]; **ХОРОШИ** «Хорóши = красивый» [Бессараба, 315].

ХОРОШИЙ *присл., вищ. ст.* Краще. «*Такою* [говорити мовою], як у —*Нивіі, то хорошиї*» [НБІН, 6/95, 10].

ХОРОШО [хорóшó] *присл. 1.* Добре; гаразд. «*Так ви буд'їт'е кр'їп'їл'шчиком. Ну ї і хорошó*» [Арк, 177]. **2.** Гарно, без хмар (про погідне небо). «*Як сонце заходить чисто, хорошо то на другий день буде погода*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2007, 33].

ХОРОШУТКО *присл., змени.* Хорошенько. «*Не буде вона нічого гутко робити / Но буде вона хорошутко ходити*» [ТПУШ, 89].

ХОРУЙ [хорóї] *присл. вищ. ст.* Краще, гарніше. «*По-б'елорúск'ї, їак їа слúхайу рáд'їо —Б'елостóк, то хорóї говорат*» [Арк, 177].

ХОРУЙШИЙ -а, -е. Кращий. «*žer to хор'руїше з'буоже бу'ло*» [CzW, 129]; **ХОРУШШИ** -а, -е «хоруошши (ср. ст.)» [Янчук86, 68].

ХОРУСТВО *с.* «Хорóствó = добро, красивыя вещи» [Бессараба, 315].

ХОРУЩ *присл. вищ. ст.* Краще, чемніше. «*То на певно є переробляне українська приказка, котора звучит троху хоруц: —До Дмитра дівка хитра, а по Дмитрі хоч комин витруї*» [Филимонюк, НБІН, 5–6/2001, 51].

ХОТЯ¹ [хот'á] спол. Хоч. «По-діл тейі зе^мл'і, хот'á вонá пйаи-чїста, то нас кїнул'і тудї, тейе село, дал'е-еко» [Арк, 177].

ХОТЯ² част. Хоч. «vže i'ce z' i'dat' хотá» [CzW, 31]; **ХОТЬ**. «to хот' ne ро^мerznut» [CzW, 46]; **ХОЦЯ** [хоц'á] «...Хоц'á громн'áста то вйóска билá – тр'і к'іл'óметри» [Арк, 177].

ХРАБЯ -і, ч. Пан (?). «Алі він почу́в, що хра́бля хо́че щодéнь свіжо́ї рїби» [Ігнатюк, 34].

ХРАПАКІ мн. «xrapak'i 'wumio-ciny'» [AGWB V, 222].

ХРАПИ мн., анат. «хра́пи, -ўў нїздрї [у коня]» [Горбач, 485].

ХРЕБЕТ ч., анат. «Хребет – grzbiet – хребет» [Г.Ю., 36].

ХРЕБРА ж., медич. «xr'eбра 'febra'» [AGWB V, т. 88]; **ХРИБРА** «xr'ybra – lixuratka» [Janiak95, 72].

ХРЕДТИНИ мн., обряд. «хрéd-тини, -н христини» [Горбач, 485].

ХРЕНА ЙОГО ЗНАВ [хрeна йогó знав] прокльон. Не знав. «Наза-рабо́тайїш то́л'ко вс'огó! На ша́хту! На ша́хту! – А хрeна йогó знав, шо то ша́хти!» [Арк, 177].

ХРЕСНА [хрeсна] -ойі, ж., субст. Жінка, яка під час охрещення тримала немовля. «Там дўже л'удeї на́ших бу́ло на Во́лін'і, наприклад, м'їй хрeсник, хрeсна бу́ла в Лу́ц'ку» [Арк, 177]; «Ja od chresnojі od swojej тату паисзулаś [пісень]» [НБІН, 6/2004, 16]; **ХРОСНА** [хрoсна]. «Д'ївчáта пекл'ї [коровай], хрoсна тїл'ко замина́ла, а тїйї вс'ї то́йе... пикл'ї» [Арк, 177].

ХРЕСНИЙ [хрeсний] -а, -е. Перехресний (про дороги). «I ска-за́ла, шо йе йáмочку відопти на

хрeс-ний дорóзи [і] задоптáти» [Арк, 177].

ХРЕСНИЙ СИН ч. Похресник. «i'ak i'a 'maiу x'resnoho 'syna // to 'muše zañes'ti i'e'mu volo'čebne» [CzW, 72].

ХРЕСНИЙ ХОД [хрeсний ход] -ого -у, ч., реліг. Піший хід вірян із церковними атрибутами. «Не проїтї бу́ло, йак хрeсним хо́дом кругóм цeркви йти» [Арк, 177].

ХРЕСНИК [хрeсник] -а, ч. Той, кого охрестили; похресник. «хрeсник – хрещеник» [Ігнатюк, 107; Ігнатюк, НБІН, 1/2001, 24]; «хрeсник, -а по-хресник: м'їй хрeсник» [Горбач, 485]; «Там дўже л'удeї на́ших бу́ло на Во́лін'і, наприклад, м'їй хрeсник, хрeсна бу́ла в Лу́ц'ку» [Арк, 178]; **ХРЕСНИК** [хрeс'н'ік] [Арк, 178].

ХРЕСТ З ВОДИ ч. «На Підляш-ші баба [повитуха] відразу ж давала і —хрест з води», тобто ім'я немов-ляті, бо вважали, що дитина не може бути нехрещеною. —Хрест з води є, звичайно, більш первісною традицією, ніж релігійне хрещення» [Б, 282].

ХРЕСТНЯК -а, ч. Той, кого охрестили. «I бив такїй звїчай, що дава́лі волочeбне для хрестнякуoв» [Ігнатюк, 88].

ХРЕСЬНИЦА [хрeс'н'їца] -і, ж., обряд. Жін. до ХРЕСНИК. [Арк, 178].

ХРЕЩЕНЄ [хрeщeн'є] -а, с., реліг. Те саме, що ВОДОКРЕЩЕНІЄ. [Арк, 178]; **ХРИЩЕНІЄ** «Chrysz-czenije 'święto Trzech Króli (6/19 I)'» [CzD, 161]; **ХРИЩЕНЬЄ** «Kryš-č'eñie || Kryšč'eñie 'w Kościele wschodnim święto Objawienia Pańskiego (19 I)'» [Dudek, 190].

ХРЕЩЕНЄ ВОДИ *реліг.* Водохреще (19 січня). «А вже ждемо тепера щодруі – а то перед хрещеньом води» [Ігнатюк, 38].

ХРЕЩІНКА *ж.*, обряд. «Брали вони [куми] участь у гостині під час заручин їх хрещениці (в гов. Хрещінки)» [Ігнатюк, НБІН, 1/2001, 24]; **ХРИЩІНКА**. «Кума ма́ла свою, та́кі, назива́ли хрищі́нку» [Ігнатюк, 48]

ХРИСТЄ ПАНЄ! [хріс'т'е па́н'є] *виг.* Емоційне ставлення до якоїсь події. «Набиру́т' по́пи́лу в го́рши́чик та́к'ї́, кі́нут', і то́ї го́рши́чик розоб'ї́єц':а, на ца́лу ха́ту п'ї́де [попіл], же Хрі́с'т'е Па́н'е!» [Арк, 178].

ХРИСТКИ *мн.* «На Водохреще, даруючи господарям **христкі** (штучні квіточки), дівчата співали акапельні колядки» [Мац, НБІН, 6/2000, 27].

ХРИСЬЦІНИ *мн.* «*chrzyciny*» [Cz94, 196].

ХРИСЬЦІНЦЯ *ж.* «*chr'ys'c'i-nic'a 'chrzcielnica*» [Cz94, 196].

ХРИЩОНА [хришчо́на] *-ойі, ж.*, *реліг., субст.* Те саме, що ХРЕСНА. «В нас корова́й пиклі́, пшева́жн'е хришчо́на, хришчо́на те́йе робі́ла» [Арк, 178]; «Аналогічно зветься й хрещеників (хрещеника і хрещеницю): хрищони (хрищони і хрищона)» [Лабович, НБІН, 1/2012, 16].

ХРИЩОНА МАТИ *ж.* Жінка, яка брала участь у хрещенні дитини. [Ігнатюк, 68]; **ХРИЩОНА МАТИ** «Хресних батьків на Підляшші зветь хрищонимі (хрищони батько і хрищона-мати)» [Лабович, НБІН, 1/2012, 16].

ХРИЩОНИ [хришчо́ни] *-ого, ч., реліг., субст.* 1. Той, хто хрестив немовля. 2. Похресник. «Муї хришчо́-ни» [Арк, 178].

ХРИЩОНИ БАТЬКО *ч.* Чоловік, який брав участь у хрещенні дитини. «Сироті ріднього ба́тька заступа́є [на весіллі] хришчо́ни ба́тько як є і хришчо́на ма́ти заступа́є рідню ма́тир» [Ігнатюк, 68]; «Хресних батьків на Підляшші зветь хрищонимі (хрищони батько і хрищона маті)» [Лабович, НБІН, 1/2012, 16].

ХРИЩОНИ¹ *ч., обряд., субст.* 1. «Аналогічно зветься й хрещеників (хрещеника і хрещеницю): хрищони (хрищони і хрищона)» [Лабович, НБІН, 1/2012, 16].

ХРИЩОНИЙ² *-а, -е.* «хришчо́ний хресний [хрещений]; хришчо́ний ба́т'ко хрещений батько, хришчо́на ма́ма хрещена мама» [Горбач, 485].

ХРИЩУОНКА *ж.*, обряд. «Кума несла хрищуонку. То кусок матерії бив. Як батюшка христіт, хрищуон-ка мусіла биті, пудкладали єї» [Лабович, НБІН, 1/2012, 16].

ХРИБЕТ *ч.* «Хрибэ́тъ = спина» [Бессараба, 315].

ХРІЕН ЗНАТІ *фраз.* Не знати. «Оно люлька десь втопорив і хрі́ен знає, де її́ тепер шукати» [Гаврилук, НБІН, 3/2012, 43].

ХРІН || **ХРІЕН** || **ХРЕН** *ч., бот.* «*хр'ін* || *хр'іен* || *хрен* 'хрін'» [АУМ, к. 7].

ХРОМАЛІНА [хромал'і́на] *-и, ж.* Крем для взуття. [Арк, 178].

ХРОПТИ *недок.* «хропті, -п'у, -п'еш хропти: к'ун' хронé» [Горбач, 485].

ХТО [хто] *займ.* 1. *пит.-відн.* Хто. 2. *неознач.* Хто-небудь. «Коп хто спивáв, то п спивáла за йім» [Арк, 178]; Дехто. «Хто звав шуляк, а хто ястреб» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34].

ХТОЛЕНЬКА [хтол'ен'ка] *займ., пестл.* Хто-небудь, хтось. «Хтол'ен'ка, мóже, і роб'іл'і п'ісáнк'і» [Арк, 178].

ХТОСЯ [хтос'а] *займ.* Хтось. «А хтос'а с хлóпц'ув стукнув йогó; За к'ім'с'а то б'уду спивáти, ал'і самá то вже н'і» [Арк, 178].

ХТО-ТО [хто-то] *займ.* Те саме, що ХТОСЯ. «І не знайу, хтó-то чи вйів, чи вонá захвор'їела от:óго, чи што» [Арк, 178].

ХУДКІ *мн., кулін.* «*chudki* 'galaretka, zimne nogi'» [Andrulewicz, 148].

ХУДОБА *ж.* 1. *збір.* «Худóба – пол'с. = скотъ» [Бессараба, 315]; «*chudoba* 'bydło, inwentarz'» [CzD, 161]; «*xud'oba* 'rogacizna'» [Tarn, m. 156]. 2. «*chudoba* 'zwierzęta domowe'» [Pelcowa02, 71]; «Четвероногі свййські сільськогосподарські тварини назвуть у залежності від села по-різному: *скотина* || *скатіна* <...>, *живіна* <...>, *худоба*...» [Лабович, НБіН, 6/2016, 32]. 3. *знев.* Худа людина [Арк, 178]; «Цікаво, що напр. у селі Збуч слово *худоба* має зовсім інше значення – так скажуть про дуже худу людину» [Лабович, НБіН, 6/2016, 32].

ХУДОЄ МЯСО *с., кулін.* «*xi-d'oie* *m'aso* 'chude mięso'» [AGWB VI, m. 198].

ХУЇНКА *ж., бот.* «*xuińka* 'świerk; Picea Dietr.'» [Pastusiak, 85].

ХУРУШШИЙ *-а, -е, вищ. ст.* Краший. «хурушша || хурюшша» [Ми-хальчук, 553].

ХУСТА *ж., збір.* 1. «*x'usta* 'bielizna' – *pr'aty x'usta*» [Cz Nosów, 152]; **ХУСТИ** *мн.* «*x'usty* 'bielizna'» [AGWB VI, m. 123]. 2. «Хўста = грязное белье» [Бессараба, 315]; **ХУСТИ** *мн.* «*chusty* 'brudna bielizna przeznaczona do prania'» [Pelcowa02, 71]; 'bielizna brudna' – *xusteї treba popratiї*» [Cz94, 196].

ХУСТКИ З ТРЕПКАМИ *мн.* Хустини з китицями. [Паціор, НБіН, 5/2004, 27].

ХУТКИ [хуткі || хуткі'] *-док, мн., кулін.* 1. М'ясний холодець. «Ми наваріли худóк» [Арк, 178]; **ХУД'КІ** [худ'кі] [Арк, 178]; **ХУТКІ** [хутк'і] [Арк, 178]; «*xutk'i* 'galaretka z nózek'» [AGWB VI, m. 202]; «*Tenér tal'a-réta, a kol'ic' xutk'í*» [Арк, 178]; **ХУТКІ^Е** [хутк'і^е] [Арк, 178]. 2. **ХУТКІ^Е** [хутк'і^е]. Те саме, що ХОЛО-ДЕЦЬ. [Арк, 178]; «хутк'у, -ók холо-дець» [Горбач, 485]; «А кобети неслі хуткі, капуста, куньпу солону...» [Григорук, НБіН, 2/2010, 13].

ХУТКО *присл.* 1. «Хўтко = скоро, быстро» [Бессараба, 315]; «*x'utko* *le'it xlopec' biēškom*» [Kuraszkiewicz, 155]; «хўтко швидко» [Горбач, 485]; «хутко 'скоро' (бігти)» [АУМ, к. 375]; «*xutko* 'prędko'» [Cz94, 196]; «А вонá говорит по-р'ус'к'і і хўтко – йа тóже не розберу, о што хód'ит, не поїму што» [Арк, 178]; «Ой мати мати й утко / Чом не виходиш хутко» [ТПУПП, 123]. 2. Незабаром; невдов-зі. «йа йó'ho 'vyžynu stol' xutko» [CzW, 162].

ХУТНІЙ [хутн'її] присл. вищ. ст. 1. *Скоріше. «хутній»* [Михальчук, 553]. 2. *Швидше (раніше) за інших. «Хустк'їє палали в нучовках. Чийа вілїтит', таїа д'ївчина пуйде хутн'її замуш»* [Арк, 178].

ХУХАТІ недок. «Хухати = дуть вь руки вь морозь» [Бессараба, 315].

ХУЧЕ присл. вищ. ст. «¹хуче швидше (бігти)» [АУМ, к. 375].

ХУЧЕЙ присл. «хис'ей 'předzej'» [Cz94, 196]; «nabe'ry vi'dy i ne'se χu'čei di dom» [CzW, 161]; **ХУЧІЙ** «Моло-даїа т'агне тої подарок, коб ус'ї^e кол'ежанк'ї хуч'її замуш ішл'ї» [Арк, 178]; **ХУЧЕЙ** [хуч'ей]. «Йак доросте до л'їета, коб хуч'ей лапнул'ї [взяли заміж]» [Арк, 178]; **ХУЧЧЕЙ** [ху-ч':ей]. «Треба біло жат'ї. Пуз'н'ей вже косойу – то вже біло хуч':ей, а посл'а там жн'ївйаркойу» [Арк, 178]; «Ідї хучій – каже на маминого брата» [Ігнатюк, 38]; **ХУЧЧІЕЙ** «Хуччіей до української по... походит вонá, сїта мова» [Бід, 336].

ХФУЙКА ж., бот. «χfui'ka 'sosna; Pinus L.'» [Pastusiak, 85].

Ц ц

ЦАЛИ -а, -е. 1. «цáли – цілий» [Ігнатюк, 107]. 2. Увесь. «iš'li ruho'toju 'cału do'rohu» [CzW, 144].

ЦАЛКОМ присл. Цілком; зовсім. «А я міла нажичоного цалком іншого» [Ігнатюк, 78].

ЦАЛЬ ч. 1. «cal 'jednostka miary'» [Janiak95, 64] (2,54 см). 2. «cal 'tylna część tratwy'» [Janiak95, 64]. 3. «Цаль – останній глень [при сплаву дерева по Нарві]» [НБіН, 4/2006, 3].

ЦАЦКА ж. «Цацка = игрушка» [Бессараба, 315]; «c'acka 'zabawka'» [Janiak95, 64]; «c'acka 'grzechotka'» [AGWB VI, 52].

ЦАЦКАТИСЯ недок. «Цацкати-ся = забавляться чѣмъ-нибудь» [Бессараба, 315].

ЦВАНИ -а, -е. Чванливий, зарозумілий. «Тут вже одін цвани полієз на стовп ладоваті тоє світло, але був подніти...» [Лабович, НБіН, 5/2012, 20].

ЦВЕК ч. «Цвэкъ = гвоздикъ» [Бессараба, 315].

ЦВИКЛІ мн. «Чотирикутник під рукавом, званий у цій місцевості —підставками, або —цвиклями з'єднував по основі рукав зі станком» [ІК-В, 179]; **ЦВІКЛІ** мн. «cw'ikl'i 'ćwikle'» [Tarn, m. 32]; **ЦЬВІКЛИ** «c'v'ikly» [Janiak95, 64]; **ЦЬВІКЛІ** «c'v'ikli» [Cz94, 190].

ЦВИКЛОВИЙ -а, -е «цвикло-вий борщовий: цвикло́вий бурáк» [Горбач, 485].

ЦВИКНУТИ док. «цві́кнути / хл'обнути / сві́снути шмагнути: цві́кнути / хл'обнути бичо́м» [Горбач, 485].

ЦВИРКОТИТИ недок. «цвир-кот'іти цвиркотіти: цвирку́н цвирко́че» [Горбач, 485].

ЦВИРКУН ч., ент. «цвирку́н, -а свершок [цвиркун]» [Горбач, 485].

ЦВІНТАР ч. 1. «Kruhóm cerkwy to nazywajet'sia cwintar. I na cwintary^e batiuszku chowali, jak umer» [Лабович, НБіН, 6/2020, 42];

ЦЬВІНТАР «Цьвинта́ръ = церковный погостъ» [Бессараба, 315]. 2. «Cwintar to scho-dy tyja, szto do cerkwi wchodit'sia. „O, na cwintary^e stojali!» [Лабович, НБіН, 6/2020, 42]. 3. **ЦВИНТАР** ч. «цвин-та́р 'кладовище'» [АУМ, к. 370].

ЦВІТЕ ХЛІ^ЕП недок. «c'vite xli^eep 'o chlebie: ma pleśń'» [Cz94, 190].

ЦВ'ЯРТОЧКА ж. Четверточка. «З одного стебелочка буде жита цв'ярточка» [Филимонюк, НБіН, 5–6/2001, 4].

ЦЕБЕР ч. 1. «c'eber 'szaflik'» [AGWB VI, m. 179]. 2. «c'eber 'rodzaj beczki z klepek często rozszerzonej u góry, z dwoma uchami'» [AGWB VI, m. 180].

ЦЕБРИК ч. «цѣбрик 'малий цебер'» [АУМ, к. 160]; «cebryk 'rodzaj naczynia z drewnianych klepek'» [Cz94, 190]; **ЦИБРИК** «c'ybryk» [Cz Nosów, 154]; «cybryk 'naczynie do moczenia bielizny w ługu'» [Cz Nosów, 152].

ЦЕБРИНА ж. «cebryna 'cementowy krąg w studni'» [Cz94, 190];

ЦЕГЛОВИЙ [цегло́вий] -а, -е. 1. Збудований з цегли. 2. Кольору випаленої цегли; темно-оранжевий. [Арк, 179].

ЦЕГЛОВКА ж. Цукор у формі цеглини. «І приходит з ринку, тоє продав і приносить може з 6–7 кильо

картохель і, помню, двіє такіх цегловкі цукру принюос» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16]; **ЦЕГЛУВКА** «І, помню, двіє такіє цеглувкі цукру принюос» [НБіН, 3/2005, 31].

ЦЕДЗІЛОК ч. «*cedziłok* ‘szmatka dla cedzenia’» [Andrulewicz, 147]; **ЦЕДЗІЛЕК** «*cedzilek*» [Pelcowa02, 71].

ЦЕДИЛКО || **ЦЕДІЛКО** с. «*cedylko* || *cedilko* ‘szmatka do przecedzenia mleka’» [CzS, 123]; «*cez’itko*» [Cz94, 190]; «*cedzilko*» [Pelcowa02, 71]; **ЦИДИЛКО** «*cydylko*» [Cz Nosów, 154].

ЦЕКІНИ мн. Металеві блискучі прикраси для одягу. «Тої каптур був шіти з кольорового товару і обшива-ни був встонжэчками і цекінами та-кіми і такэю зубкою» [Ігнатюк, 57].

ЦЕМБРИ мн. «*cembry* ‘sembrowina’» [Janiak95, 64].

ЦЕНТРОФУГА ж. «центрофуга, -и млинок до молока» [Горбач, 485].

ЦЕПИЛКО с. «*cepylko* ‘rękojeść sera’» [Cz Atlas, m. 19]; **ЦИПИЛКО** «*c’ip, cypylko, byjak, użoŭka i dva ŭazuk’i*» [Kuraszkiewicz, 154].

ЦЕПИСКО с. «*cepysko* ‘rękojeść sera’» [Cz Atlas, m. 19]; **ЦЕПІСКО** «*cepisko* ‘dzierżak serów’» [Cz94, 190].

ЦЕПІЛЬНО с. «*cepilno* ‘część serów, którą trzyma się w ręku’» [Pelcowa02, 71]; «*cepilno*» [Cz Atlas, m. 19]; **ЦІПІЛНА** «ціпілна» [Горбач, 485]; **ЦІПІЛЬНЕ** с. «Ціпільне = палка цѣпа» [Бессараба, 316]; **ЦІПІЛЬНЕ** «*c’ipilne*» [Kuraszkiewicz,

157]; **ЦИПИЛЬНО** «*cypylno*» [Janiak95, 64].

ЦЕРКЄВКА [церк’эвка] -и, ж. Невелика церква. «Поста́вили криж і там на тій горі поста́вили но́вуйу церк’эвку» [Арк, 179].

ЦЕРКОВ ж. «цёркоў, -рки церква» [Горбач, 485]; [цёрков] «І йі-дут, прійіжа́йут в́же в церков, звин-ча́йуц’а» [Арк, 179].

ЦЕНЖАР ч. «ц’енжа́р, -у тягар» [Горбач, 486].

ЦЕПРУКІ мн., знев. Прізвисько жителів Підляшшя, у мовленні яких сильне цекання (вимова [т’] як [ц’]). «*Tak więc mieszkańcy sąsiedniej wsi dziękającej mogą być określani dziekałami lub cieprukami (por. ciapier „teraz»), ci zaś swoich sąsiadów nie znających dziekania określają dekałami*» [УнП, 87].

ЦЕРЕБАЧИТІ недок. Характеристика білоруського мовлення. «*Tam tyji, jak jich nazywajut —licwinył, to j naprawdę ro-biłorúskomu howorat – w nas u Kuzawi kazali, szczo cierebaczat*» [НБіН, 2/2003, 9].

ЦЕСЄЛЬКА ж. Теслярство. «Дядько пушов хати ставімі – цеселькою почалі займатіся» [Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ЦЕСЄЛЬСКИЙ -а, -е. «ц’е-с’ел’ський / стол’арський столярський: ц’ес’ел’ска / стол’арска сокі-ра» [Горбач, 485].

ЦЕСЬЛЯ ч. Тесляр. «*i ftu’dy pšy’hoz’it’ c’es’la // b’raŭs’a za bu’dovu*» [CzW, 88].

ЦЕСЬ-ЦЕСЬ-ЦЕСЬ виг. «*c’es’ c’es’ c’es’* ‘okrzyk wydawany przy przywoływaniu konia’» [Cz94, 190].

ЦЄЦЯ ж., дит. «Цєця – цу-керка» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ЦИ¹ [ци] спол. Чи. «Там і хлѳнци ци там в кол'єйци пѳсли, то хлѳнци робіли так» [Арк, 179]; «Пуод хѳту ци кому нѳвет принѳсуть убѳкѳцію пуод двѳри» [Ігнатюк, 79]; «ци – чи» [Ігнатюк, 107]; «ци 'чи'» [Лесів, 425].

ЦИ² [ци] част. пит. Чи. «Ци загнѳла шо? Шо там такѳйе?» [Арк, 179]; **ЦІ** «Ци будѳ свѳкорко, як руд-ны батѳнько?» [Бессараба, 254]; «Ці ты, дѳєвчѳно, із тугейшого краю?» [Житецкѳй, 300].

ЦИБАНТ ч. «цибѳнт, -а скріп-лювальний перстень насаду з віссю воза [деталь воза]» [Горбач, 485]; «cybant 'w wozie: pas żelazny łączący oś z progiem i nasadem'» [Cz94, 190].

ЦИБАНТИ мн. 1. «cyb¹anty 'tradynki'» [Tarn, m. 105]. 2. «cyb¹anty 'rodzaj nakrętek'» [Janiak95, 64].

ЦИБИ [цѳби] мн., бот. Молоде листя зеленої цибулі. «На цѳби вѳже посадила цибул'у» [Арк, 179].

ЦИБИРУШКА ||

ЦИБРУШКА [цибирѳшка || цибрѳшка] -и, ж., ент. Те саме, що БЕДРОНКА. «Цибрѳш-ка, цибрѳшка, дошч чи погѳда? Йѳк погѳда, то л'ѳтѳ, а ѳк дошч, то си-дѳ» [Арк, 179].

ЦИБРУНКА [цибрѳнка] -и, ж., ент. Те саме, що БЕДРОНКА. **ЦИБИРУНКА** [цибирѳнка]. «Циб^урѳнка, цибирѳнка, дошч чи погѳда? Циб-рѳнка – ти мойѳ систрѳнка» [Арк, 179].

ЦИБУЛИНЬ ч. «cybul yń 'wywar z łupin cebuli, używany do farbowania jajek wielkanocnych'» [CzD, 161].

ЦИБУЛІСКО с. «cybulisko „pole, na którym rosła cebula”» [Cz03, 379].

ЦИБУЛЬКА [цибул'ка] -і, ж. 1. бот. Маленька цибулина (всі н. пп.) [Арк, 179]. 2. бот. Нарцис; Narcissus [Арк, 179]. 3. етн. Гра на вечорницях на вгадування. «Сид'ѳт хлѳнци ї дивчин'ѳта, і дайѳт цибул'ку однѳму, а ти вгадѳй» [Арк, 179].

ЦИБУЛЬКИ мн., ткац. «Орнамент їх [тканих виробів] утворювався з дрібних прямокутників синьо-го, зеленого, червоного, сірого, корич-невого та інших кольорів. У середині цѳього орнаменту знаходився голов-ний елемент, який мав назву —цибуль-ки, або —кружечки» [К-В, 235].

ЦИБУЛЬНИК [цибул'ник] -а, ч. Те саме, що ЦИБУЛИНЬ. [Арк, 179]; **ЦЕБУЛЬНИК** «ceb^ułńik» [Dudek, 190]; «cybulnyk 'łuski z cebuli'» [Cz Atlas, m. 16]; «a f cybulnykuvy to tak 'same / ot cybuli f tyx lu'rynaх [фар-бують крашанки]» [CzW, 15].

ЦИВІЛЬ [цив'їл'] -а, ч. Цивіль-ний, а не військовий. «Нѳмци цив'їл'а гнѳл'ї. Сказѳл'ї розбирѳтис'а. Йѳк со-рѳчка кѳпна, то оставл'ѳл'ї [щоб роз-стріляти]» [Арк, 179].

ЦИГАНИ мн. 1. Представники ромської національності. 2. «cyg¹any 'przebierańcy; kołędnicy odwiedzający domu w ostatni wieczór starego roku'» [Dudek, 190].

ЦИГАНКА [цигѳнка] -і, ж. 1. Представниця народності індійського походження (всі н. пп.). [Арк, 179]. 2. ткац. Деталь коврѳтка. [Арк, 179]; «cyh¹anka 'deseczka łącząca pedał kołowrotka z kołem'» [Janiak95, 64; AGWB IX, m. 419];

ЦИГАНКА ж. «*cyganka* ‘część kołowrotka» [Cz94, 190].

ЦИГАНЧИК [цигáнчик] -а, ч.

1. Молодий циган (у багатьох н. пп.).
2. «Цыганчикъ = складной ножикъ съ деревяннымъ черенкомъ» [Бессараба, 316; Арк, 179; Лесів97, 98].

ЦИГЕЛЬНЯ ж. «*cyhelnia* „miejsce, gdzie przygotowują segły”» [Cz03, 381].

ЦИГЛЯНИ [цигл'ан'і] -н'á, -н'é. Кольору цегли; темно-оранжевий. [Арк, 179].

ЦИГАНКИ мн., етн. «*cygan-ku*». Те саме, що ЦИГАНИ-1, 2. [Dudek, 190].

ЦИК! [цик] виг. Звуконаслідування колотої рани. «Воні йогó – цик! Вдавiл'і...» [Арк, 179].

ЦИЛІ спол. Чи; або. «Ци буде што с того, ци-лі нїє» [Житецькій, 302].

ЦИМБРИНИ мн. «*cybriny* ‘drewniane ścianki studni’» [Cz Nosów, 154].

ЦИНЬКА ж. «цiн'ка, -и дит. овечка» [Горбач, 485].

ЦИНЯ ж. «Цiня (дiтск.) = сви-нья» [Бессараба, 316].

ЦИПЕНЯ с. «ципен'á, -áти курчатко, курча: iе ципен'áта ран'ни i пудкiпники» [Горбач, 485].

ЦИПЕНЯТКО с. «ципен'áтко курча» [Горбач, 485].

ЦИТЬ виг. «Цыть, цытьтэ! = молчи, молчите, молчать!» [Бессараба, 316]; **ЦИТЬТЕ** «Цытьте дiтки цытьте дiтки ни гомоните / Молодеi матуленьки ни розбудите» [ТПУПШ, 200].

ЦИФКА ж., ткац. «*cyfka* ‘cewka w warsztacie tkackim: rurka do

nawijania nici w czólenku”» [Cz94, 190; Janiak95, 64].

ЦИЦЬКА [цiцька] -и, ж. 1. анат. Жiноча груди. «[А чому почав лiвою рукою все робити?] Бо, кáжут, шо л'iву цiц'ку далá пiрше – то наi-зручн'iї давáти, йак прáву, л'iва» [Арк, 179]; **ЦИЦЬКА** «цiцька i цiць-ка – груди, перса» [Гнатюк, 107]. 2. «цiц'ка, -и дiйка; *сухайа цiц'ка* змамчена, що не доiться» [Горбач, 485]; **ЦИЦЬКІ** «сус'кi ‘wumię’» [Cz94, 190]. 3. кулiн. Виросток (гуля) з паляници, печеноi на черенi» [Арк, 179].

ЦИБУК ч. «Цибiк – татар. = чу-бук» [Бессараба, 316].

ЦИВЕЧНИК ч. «*ciwecznik* ‘kołowrotek do nawijania nici na cewkę’» [AGWB IX, m. 437]; **ЦИВОЧНИК** «*ciwočnyk*» [AGWB IX, m. 437].

ЦИВКА ж. «цiв'ка, -и цiвочка човника» [Горбач, 485].

ЦИДИЛО с. «цiдiло, -а цiдилко» [Горбач, 485].

ЦИДІЛКО с. «Цидiлко = ситечко для процiживання молока» [Бессараба, 316].

ЦИЕЛИ ЧАС в зн. присл. Увесь час; постiйно. «*Ale wiوں choc i nazuwaje sebe bitorusom, to ci'ly czas pudkreslaje, szczo —pudlaszł i wojuje na tych —lićwinuowł, jak to wiوں każe*» [Гаврилiюк, НБiН, 5–6/2002, 26]; «У нас било трое конi цi'ли час» [Лабович, НБiН, 1/2017, 24]; «Цi'ли час говоримо, што ми на базi чогось мусiмо розвiватись» [НБiН, 2/2016, 10].

ЦИЕТИ -а, -е. Цей. «цi'ета ко-б'iета одтам'тул'са'ма» [Громик-2, 43].

ЦІКАВІЙ [ц'ікав'ї] присл. вищ. ст. Цікавіше. «Коліс' було ц'ікав'ї» [Арк, 180].

ЦІКІРАЧ ч., ент. «Цвіркун добре відомий перш за все своїм скрекот-ливим співом. Від його голосу в говірці села Пасічники-Стебки в Гайнівсько-му повіті зветь цю комаху **цікірач**» [Лабович, НБіН, 5/2019, 32].

ЦІЛИ [ц'іли] -а, -е, у зн. займ. Увесь. «Пойї́хало пошчі́ ц'іле село́; [Могилки в селі?] Н'е, н'е, в Кл'єй'н'і-ках. Тут с'ело́ нев'ел'ік'е, ал'е в нас там с ц'ілої парáф'її мóg'ілк'і» [Арк, 180]; «с'іла hospod'arka» [Kuraszkiewicz, 154].

ЦІЛИЙ ЧАС [ц'ілий час] в зн. присл. Постійно. «Ц'ілий час в ц'ім сил'і ни жив'іла; На рол'ніцтв'і ц'ілий час бив» [Арк, 180].

ЦІЛЮТКИ(Й) -а, -е. Увесь, цілий. «ve [вже] с'іlutka ni'о'с' // ve bal / руt'е і hu'lanка» [CzW, 11]; «Цілютки тиждень, день у день» [Лабович, НБіН, 4/2013, 42].

ЦІНКА ж., дит. Свиня; порося. [Лабович, НБіН, 2/2017, 29]; «Цінька – свиня» [Лабович, НБіН, 3/2012, 25].

ЦІПА-ЦІПА! виг. «ц'іпа-ц'іпа! приманка курчат» [Горбач, 486].

ЦІПІНЯ с., орн. «ц'іпи¹н'а 'курча'» [АУМ, к. 332].

ЦІПКОВАТИСЯ недок. Обмолочувати снопи за допомогою ціпа. «а їак ¹vysoxło [жито в снопах] / to do k'luńi / i ćip'kom // dva ¹kii było i... / ćipko¹valośa» [CzW, 129].

ЦІПОВКА [ц'іпóвка] -и, ж. Сільськогосподарська машина молотити збіжжя. «Була така́йа ц'іпóвка називáлас'а маш'іна, їаг би то всá-

д'іт те жіто, обёрне од'ёл'но, – там збóже сїплец':а» [Арк, 180].

ЦІПОК ч. Пристосування обмолочувати зернові. «а їак ¹vysoxło [жито в снопах] / to do k'luńi / i ćip'kom // dva ¹kii było i... / ćipko¹valośa» [CzW, 129].

ЦІПУК ч. «с'іp'uk 'kurczę'» [Janiak95, 64].

ЦІП-ЦІП виг. «с'іp, с'іp 'przywoływanie kurcząt'» [Janiak95, 64].

ЦІП-ЦІП-ЦІП виг. «с'іp_с'іp_с'іp. 1. 'okrzyk wydawany dla przywoływania kur'» [Cz94, 190]. 2. «okrzyk wydawany dla przywoływania kurcząt'» [Cz94, 190].

ЦІП'Я с., орн. «ц'іп'я 'курча'» [АУМ, к. 332].

ЦІР-ЦІР-ЦІР виг. Звуконаслідування голосу цвіркуна. «Як влі́зе де пуд помюст, то ввечери тре тими ногами і церікає, церікає. Дном ніє, а приде вечур, то церікає цір-цір-цір» [Лабович, НБіН, 5/2019, 32].

ЦІСЬНИЦА ж. «с'is'ńica 'jedno-stka obliczeniowa (obejmująca 3 nitki) będąca podstawą do liczenia nitek przędzy'» [Cz94, 190].

ЦІХО присл. Уживають в наказі заспокоїтись, не галасувати. «Ой ціхо дитоньки ни йдіте служити / Бо я ще не вмерла з вами буду жити» [ТПУПП, 190].

ЦІХО-ША присл. Бути тихим, спокійним (контамінація наказів “ціхо! ‘тихо’ ” і “ша!”). «Тішина, муха тоже не бзичит, сидит на полапови ціхо-ша» [НБіН, 1/2010, 16].

ЦІЦІ мн., анат. Жіночі груди. «А у тої далекої пухови подушкі / А у тої біленької цїці як горнушкі» [ТПУПП, 257].

ЦІЦЬКА ж., анат. «Ціцька = соска, грудь» [Бессараба, 316];
ЦІЦЬКІ мн., «Ой іграйте музиці – / В мене ціцькі великі» [Лабович, НБіН, 3/2015, 29].

ЦІЦЯТИЙ -а, -е. З великими грудьми. «Ціцятій наш коровай, ціцятій / Бо ціцятії коровайночки робили» [НБіН, 6/2003, 14; ТПУПІ, 145].

ЦЛЕК ч. Чоловік. «*star'omu c'e-kov'i*» [Kuraszkiewicz, 157].

ЦМЕНТАЖ ч. «*цментаж – цвинтар*» [Ігнатюк, 107].

ЦНІЄТИ недок. «Цнієти = чахнуть» [Бессараба, 316].

ЦО займ. Що. «Цо я наваріла, то вона не хтієла» [Житецькій, 304].

ЦОКАТИ недок. Говорити польськи. «*Szcze nawet dytia ukrajinskie czy biloruskie lezyt w kołyszci, a wże maty do joho —cokajell, choc wopo niczoho szcze ne ronimaje*» [НБіН, 3/2002, 14].

ЦОСЬ [цос'] займ. Чомусь. «*Н'ектурéго н'е л'уб'іл'і цос' бáрзо*» [Арк, 180].

ЦОХНУТИ [цохнут'і] док. Повернути назад, перевести до попереднього стану. «*За Пóл'шчи до трéт'ійі кл'áси ход'іла – пéрша, дрúга ї трéт'а, ну а йак пришл'і вже са-в'éти, то цóхнул'і до... до дрúгойі*» [Арк, 180].

ЦУДОВНЄ присл. Гарно, чудово. «*Як вони співали, то цудовне било*» [НБіН, 1/2006, 23].

ЦУДОВНИ [цудóвни] -а, е. Чудовий. «*А м'есц'іна!, коб ви знáл'і, йакáйа! Цудóвна!*; *Ставо́к* [назва села] *коло Трис'тáнк'і – там кол'іс' було цудóвне м'éйсце*» [Арк, 180].

ЦУКЕРНИКИ мн. Ті, що “виросли” на цукерках. «*Якщо хтось*

скаже, що вісімдесятилітній дідусь рубає дрова, це робить враження, особливо на молодшому поколінні міщан—цукерників, яке не вміє вже тримати сокиру в руках. <...> Але тут треба замітити, що він є сліпий (!)» [НБіН, 6/98, 38].

ЦУКЄРОК [цук'єрок] -рка, ч., кулін. Цукерка. «*Л'ізак – то цук'єрок на патикóви*» [Арк, 180].

ЦУКЖИЦА ж., медиц. Цукровий діабет. «*А цукор був? Боже, жеб був, так-о, як то тепер солодят, солодке пудліває де якими компонентами, ще ложка або двіє цукру. І тогди вже каже — ой хвори, бо то цукжица, бо то штось. Бо то з розкоши*» [УнП, 83].

ЦУКРІВКИ мн., бот. «*Селяни плекали яблуні — антонівку, — жабки, — папіровки, груші — цукрівки...*» [Бор, 109].

ЦУКРОВНЯ [цукрóвн'а] -і, ж. Цукровий завод. «*Ми зайіхал'і до К'інчін'а на цукрóвн'у*» [Арк, 180].

ЦУПИНЄ [цупин'є] -єти, с., орн. Курчєня; [ц'упин'є]. [Арк, 180].

ЦУРКА ж. Дочка. «*tóta mo'ja bu'ła... s svo'їту cur'katy*» [CzW, 144].

ЦУРУЛЯ ж., пестл. Дочка. «*Ой оддай же ти свою цурулю замуж*» [ТПУПІ, 89].

ЦВЄК ч. «*c'vek || c'vak 'gwózdź*» [AGWB IX, m. 466].

ЦВІКНУТИ док. Ударити. «*Біє-галі [діти] по сіельській гуліці з освечаними вербами і догнавши колежанку чи колегу старались — цвікнути іх тоненькою гуолькою*» [Савич, НБіН, 2/2004, 42].

ЦВІР ч. «*c'wir 'nieuzytek*» [Tarn, m. 120].

ЦЬКЛО с. «с *kło* ‘szkło’» [Cz94, 190].

ЦЬКЛЯНИ -а, -е «с *klany* ‘szklany’» [Cz94, 190].

ЦЬКОВАТИ недок. «Цьковати = травить собаками» [Бессараба, 315].

ЦЬМА ж. «ц’ма, -и / т’ма нетля» [Горбач, 486].

ЦЬО [ц’о] присл. Тепер; зараз. «Ц’о, ц’о в нас одна такайа баба була в:й’ос’ц’і, же, значит, кажди ру^ок на Водокрешчєн’ийе б’оса йшла до цєрки» [Арк, 180].

ЦЬОВ-ЦЬОВ виг. «ц’оў-ц’оў ‘вигук, яким кличуть коней’» [АУМ, к. 345].

ЦЬОЙ [ц’ої] займ. Те саме, що СЬОЙ. [Арк, 180].

ЦЬОНГЛЄ присл. Постійно. «Сохну-чахну я без тебе, цєngle уміраю» [Житецькій, 302];

ЦЬОНГЛЄ «Цєngle = постійно» [Бессараба, 315]; «*ja s’ongl’e hożu*» [Kuraszkie-wicz, 155].

ЦЬОПАТИ недок. «Цєпати = сечь зельє, картофель для свиней» [Бессараба, 315]; «цєпати (рубить)» [Янчук86, 68].

ЦЬОПІ мн. «ц’опі, -ўў дит. черевички, чобітки» [Горбач, 486].

ЦЬОСЬ-ЦЬОСЬ виг. «ц’ос’-ц’ос’ ‘вигук, яким кличуть коней’» [АУМ, к. 345].

ЦЬОСЯ ж. «Цєся (д’тск.) = лошадь» [Бессараба, 315].

ЦЬОТЕЧНИЙ [ц’отєчний] -а, -е. Двоюрідний; син тітки – батькової чи матеріної сестри. [Арк, 180]; «с *otєcny* ‘brat stryjeczny’» [AGWB VII, m. 219].

ЦЬОТКА ж. «ц’отка ‘тітка’» [АУМ, к. 157]; «с *otka* ‘ciotka, siostra ojca albo matki’» [Cz94, 190].

ЦЮДИ [ц’уді] присл. Те саме, що СЮДА. «*I перет’агли бат’ка* [пораненого] *вже ц’уді*» [Арк, 180].

ЦЮПИНЯТКО || **ЦЮПИНІТКО** с. «цюпинятко, цюпинітко – курчатко» [Гнатюк, 107]; **ЦУПИНІТКО** [цупин’єтко]. [Арк, 180].

ЦЮР виг. Звуконаслідування струменів молока під час доїння у металічну посудину. «Цюр цюр за піцюр / Молоко ліється» [Лабович, НБІН, 3/2012, 30].

ЦЮРКОМ присл. «ц’урк’ом струмком: *течє кроў ц’урк’ом*» [Горбач, 486]; **ЦЮРКОМОМ ТЕЧЕ** у зн. присл. «Цюрк’омомъ тєче = струей течеть» [Бессараба, 316].

ЦЮРУТКУ присл. Раненько (?). «*З самого рана, у нас колісь цюрутку ганялі корови, вигнали корови, брали корова і йшли на поле* [на свято Юрія]» [Лабович, НБІН, 4/2013, 45].

ЦЮХ ч. «Цюхъ = пєсь» [Бессараба, 316].

ЦЮЦЬКА ж. Іграшка, цяцька. «*vza’la so’bi zla’pała ĩak ras’ taka’ ciu’cka* // *żu’cok byf*» [CzW, 214].

ЦЮ-ЦЮ виг. «ц’у-ц’у ‘вигук, яким кличуть свиней’» [АУМ, к. 350].

ЦЮЦЮК ч. «*ciu’uk* ‘szczenie’» [Cz Atlas, m. 169].

ЦЮЦЮНС с. «*ciu’iñe* ‘szczenie’» [Cz Atlas, m. 169].

ЦЮЦЯ¹ ж. «ц’ўц’а, -і дит. собака» [Горбач, 486]; **ЦЮСЯ**. «Цюся (д’тск.) = собака» [Бессараба, 316].

ЦЮЦЯ² ж. «ц’ўц’а, -і дит. цу-кор» [Горбач, 486].

ЦЯВКОТИТИ недок. «ц’аўкот’іти ціпати: *ц’інен’єта ц’аўкот’єт*» [Горбач, 486].

ЦЯКНУТИ док. Рубонуту сокирою. «Взял сынок сокїєрку і цякнул їїє [тополю] раз» [Житецкій, 304].

ЦЯНЬОК ч. «с'а¹нок 'miejsca oscienione'» [AGWB VIII, m. 400].

ЦЯПРУКІ мн., прізвисько. «*ciapruki* (por. *s'ap'ler* 'teraz' – | *s'ap'ler* | *s'ap'ler* | *ny skaże* *řak řořov'ek* | *ter'ler*)» [Sajewicz, 55].

ЦЯСТЕЧКО с., кулін. «ц'астєч-ко, -а солодкий коржик» [Горбач, 485].

ЦЯСТКА [ц'астка] -сток, мн., кулін. «ц¹астка – тісточка» [Ігнатюк, 107]; «І с'ід'єл'ї он'ї на тїї пудв¹ал'ін'є і тїїї ц'астка (їа дал¹а по два ц'астка, к¹аже, тим д'єт'ам) [і їли]» [Арк, 180].

ЦЯТКА ж. «Люди вірили також, що вагітній жінці не вільно торкатися рукою свого обличчя (в говірі твару) коли вона перелякається вогню (пожежі) бо дитина котра вродиться матиме на личку червону пляму (цятку)» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 28].

ЦЯХ виг. Наслідування удару сокирою. «Цях їїє [тополю] третій раз – слубвко премувляє» [Житецкій, 304].

ЦЯЦЯ ж. «ц'¹ац'а дит. щось гарне» [Горбач, 486].

ЦЯШКАЯ ПЕЧЕНЬ ж., анат. «с'а¹шкаїа ре¹єєñ 'wątroba'» [Cz94, 190].

ЦЯШКІЙ -а, -е «с'а¹шк'її 'ciężki'» [Cz94, 190].

Ч ч

ЧАБАН ч. «*čab'an 'samiec owcy (nie kastrowany)*» [AGWB V, m. 64].

ЧАД ч. «Чадъ = угарь» [Бессараба, 319].

ЧАДИТИ *недок.* «*чаду́ти чадити: піч чаду́т*» [Горбач, 486].

ЧАЙЧИК ч. ? «*А я свому миленькому причинила чайчик, / А він ходить бразкотить, думає начальник*» [Ігнатюк, НБіН, 3/2000, 38].

ЧАМЕРКИ *мн.* «*У північно-східних районах [Надбужжя] міщани, заможні верстви селянства носили —чамерки, свого роду бекеші*» [ІК-В, 185].

ЧАП^ЕТИ *недок.* «*Чап^Ети = стоять безъ дѣла, торчать*» [Бессараба, 316].

ЧАПКА [ча́пка] *-и, ж.* Шапінка гриба. «*[Кладуть гриби зеленки] тими пйурками зи споду, а навэрх ча́пко'йу*» [Арк, 181].

ЧАПОЧНИК ч. «*čaroc'nik 'czarnik'*» [Cz94, 190].

ЧАРІНЬ ч. 1. «*чарі́н', -і дно пікної [хлібної] печі*» [Горбач, 486];

ЧАРИ^ЕН ч. «*čary'en 'дно рієса chlebowego'*» [Cz Nosów, 154];

ЧЕРЕН «*čer'en*» [AGWB VI, m. 151].

2. **ЧЕРІНЬ** [чер'ін'] ч. Грибне місце. «*Чер'ін' пл'ісók; Чер'ін' грибу́в*» [Арк, 182].

ЧАРОДІЙ ч. Чарівник. [Ігнатюк, НБіН, 3/2006, 37]; «*Мóже, такіє билі люде, котóри вони^е штось там знáлі... <...> Ну тіє што... якієсь чароді^еї*» [Бід, 343];

ЧАРОДІ^ЕЙ «*Mnie samotni słuczalosisie z tymi czarodiejami*» [TG, 190].

ЧАСАМИ [часáми] *присл.* Іноді. «*Часáми прійдут хлóпц'і, де гармóн'а булá в однóго*» [Арк, 181];

ЧАСАМІ [часáм'і]. «*Ал'е такó*

часáм'і шос' го-вóрит в рáд'ів'і – не пон'імáйу» [Арк, 181]; «*Часáмі пташкі [вироблені на короваї] дзюбкáмі так до сéбе [один до одного] – бо то вже молодіє так до сéбе*» [Бід, 338].

ЧАСИ [часú] *мн., реліг.* Богослужебна книга Часослов. «*Тул'ко што йа ну Апóстола но прочи'тáйу, то Часú*» [Арк, 181].

ЧАСНИЙ *-а, -е.* «*časne '(do-)jrzałe zboże'*» [Cz Atlas, m. 27].

ЧАСОВО [часóво] *присл.* Упродовж певного часу. «*Детéї мн'іго устáлос'а булó – пужн'її часóво вийіхали, пувийіжáли прáв'і вс'и*» [Арк, 181].

ЧАСОМ [чáсом] *присл.* Іноді, інколи. «*Кудéл'а обйáзана і там бйл'і так'її тійї пўпчик'і, то пўпчик'і обр'езувал'і хлóпц'і, чáсом такó жáртáм'і; Р'іже тóйє мйáсо по кусóчку, о, обр'ізує – нихтó, но стáршии сват áл'бо маршáлок чáсом*» [Арк, 181]; «*časom na 'mis'c'u molo'doi 's'ide ma'la fajno ub'rana 'd'ifčynka*» [CzW, 120]; «*А заробляємо часом у намастурі, а часом то у панув'і*» [Нечуй-Левицький, НБіН, 2000, №3, 26].

ЧАСОСЛОВ [часослóв] *-а, ч., реліг.* Богослужебна книга з текстами релігійних пісень і молитов, призначена для щоденних церковних відправ. «*По-б'елоруску йе так'їє Часослóви, то чи'тáйу, бо йа по-словйáнску [вмію]*» [Арк, 181].

ЧАСТУВАТИСЬ [частувáтис'] *3 ос. мн.* часту́йуц':а, *недок.* Вгощатися. «*С'адáйут за стул і часту́йуц':а – пйут і йід'áт*» [Арк, 181].

ЧАСТЬ *-і, ж.* «*часть – частина*» [Ігнатюк, 108]; **ЧИСТЬ** «*ч'іс'т'*»

[Ігнатюк, 108]; **ЧІЄСТЬ** «*чієсть* – частина» [Ігнатюк, 108]; **ЧЕНСТЬ** «Ганна [назва села] була ченсть спальона» [Ігнатюк, 50].

ЧАХ [чах^т!] виг. Те саме, що ЧИК. «Тому́ далá, а тому́ – чах^т! – голóвку» [Арк, 181].

ЧАХНУТИ недок. Гинути, помирати. «Сохну-чахну я без тебе, цєнгле уміраю» [Житецькій, 302].

ЧВАРТИ [чварті] числ. Четвертий. «А вже трéт'і криж^м то вже ми стáв 'іл'і в с'émдис'ат чвартóм чи пйáтом... пйáтом рокóви...» [Арк, 181].

ЧВЕРТКА ж. 1. 25 кг зерна. «Розплачувалися за випас корів з пастухом найбільше зерном. На прикінці ХІХ – на початку ХХ ст. платили чвертку жита за кожну корову (чвертка – спеціальна дерев'яна мірка з ручкою для відмірювання 25 кілограмів збіжжя). Чотири чвертки становили —метр^л – 100 кг зерна» [Бор, 110]; «Зайшов до брата позичити чвэ́ртку» [Ігнатюк, 52]; 2. **ЧВІЕРТКА** ж. «*čv'iertka* 'rodzaj beczki z klepek często rozszerzonej u góry, z dwoma uchami'» [AGWB VI, 200]; «*č'viertka* to 'była potrzebna do z'buoža 'każdomu gospodaróvi'» [CzW, 87]. 3. **ЧВІЕРТ-КА**. Четверта частина літра (250 г). «А як ще чві́ртка гори́лочкі до того [до страви] була, просто смакота» [Плева, НБІН, 1/2019, 16].

ЧВІРКИ мн. Постоли для літньої пори. «Літні постолі́ булі плет'ю́ни в шті́ри лі́ка і звáліся вони́ чві́рками» [Ігнатюк, 53].

ЧВОРАК ч. «*čvor'ak* 'dawny robotnik dworski otrzymujący zapłatę w naturze'» [AGWB VII, m. 232].

ЧВОРИТИ [чвóрит'і] -ру, -риш, недок. Бешкетувати (про дітей). «О! кол'іс' вс'ої то так'і́е чвóрил'і» [Арк, 181]; **ЧВОРИТИ** [чвóр'іт'і]. [Арк, 181].

ЧВОРО числ. Четверо. «*črys'tyny* to... / *čvoro bra'i*... *tych 'kumif*» [CzW, 212].

ЧЕБРЕЦЬ ч. 1. ент. Сонечко семикрапкове. «Невеличко́го круглого жу́чка, який має червонувате або жовтувате з чорними плямами забарвлення, зветь на Підляшші по-різному, напр. <...> у Пасічниках-Стебках можна почути чебрець» [Лабович, НБІН, 2/2019, 30]. 2. бот. «В інших селах слово чебрець означає кві́тку паху́щу» [Лабович, НБІН, 2/2019, 30].

ЧЕКУЛЯДОВИЙ -а, -е. Шоколадний. «І ба́тюшка кúпе... купу́є за своє гро́ши чеколядо́вих цукеркув» [Бід, 348]; **ЧИКОЛЯДОВИЙ** [чиколядо́вий]. «Вже дру́ж'кам цук'э́рку привйу́ос, а́ле на спуд накра́йав бураку́⁸, а на véрх чикол'адо́вих цукéрку⁸» [Арк, 182].

ЧЕЛЕК ч. 1. Людина. **ЧЛЕК**. «Члек до того доживає» [НБІН, 3/96, 20]. 2. Чоловік, мужчина. «Што не-нормáльни челéк?» [Бід, 345].

ЧЕЛЮСЬТЕ с. «чел'ус'т'е, -а челюста пікної печі [черінь хлібно́ї печі]» [Горбач, 486]; «*čelus't'e* 'czeluść'» [Tarn, m. 11]; **ЧЕЛЮСТІ** мн. «*čelust'i*» [Cz94, 190]; **ЧЕЛЮСЬЦІ** «*čeluści*» [Janiak95, 65; AGWB VI, m. 150]; **ЧЕЛЮСЬЦЬ** ж. «*čelus'c'*» [Cz Nosów, 154; AGWB VI, m. 150].

ЧЕЛЯДИНА -и, збірн. Жіноцтво, жінки. «*І я пуошла жети. Жели, жели. Всьо пеперід я йду а за мною та челядіна йде, бо мніго бабів*» [Ігнатюк, 31; Ігнатюк, НБІН, 4/2001, 34].

ЧЕЛЯДОНЬКА ж., збір. Жінки і дівчата. «*Засьцилай, господине, об-русы, обрussy, / Бо йде челядонька, якъ гуси, якъ гуси*» [Бессараба, 257]; «*Челядонько до дорóги то пуойдемо на пирóги*» [Ігнатюк, 39].

ЧЕЛЯДЬ [чел'ад'] -і, ж., збір. 1. Усі члени сім'ї. «*Вс'а чел'ад' йде в пол'е*» [Арк, 181]; «*czelad' 'tutaj: rodzi-na'*» [CzD, 161]. 2. «*чел'ад'* 'наймити'» [АУМ, к. 385]. 3. Узагалі група істот. «*Чел'ад' йде дитейі; [чел'ад']*. *Чел'ад' л'удейі*» [Арк, 181]. 4. «*В інших селах на Підляшші непрошених [на весілля] гостей звали челяддю*» [Ігнатюк, НБІН, 3–4/98, 55].

ЧЕЛЯНІЄТІ недок. «Челянієти = упрашивать, канючить» [Бессараба, 316].

ЧЕМЕР [чэмер] -у, ч. 1. бот. Чемериця; *Veratrum lobelianum* Bernh. 2. перен. Щось солоне і гірке. «*Віймут з мишкá [м'ясо] – воно солоне, йак чэмер*» [Арк, 181].

ЧЕПЕЦ [чепец] -нца, ч. 1. Головний убір заміжніх жінок. [Арк, 181]. **ЦЕПЕЦ** [цепец] [Арк, 181]. 2. **ЧИПЕЦ** ч., обряд. Етап весілля, коли учасники обдаровують молодих, пританцьовуючи. «*to iuš... bu'la ta naiš'tarša d'ruħna // i vy'vodyt' f'taneć // i spy'vaiut' <...> i tam pu'ložy [по-дарунок] <...> i tak po ku'eji i taki byl' čures*» [CzW, 213].

ЧЕПКОВИНИ мн., обряд. Пов'язування чепця весільній молодусі. «*Вже кончалос'а вес'іл'іе то робили чепковини*» [Паціор, НБІН, 5/2004, 27].

ЧЕПЛЯТИ [чэпл'ати] -айу, -айиш, недок. Вішати, чіпляти. «*Йейі [стóншки], мýсит', булó так двох мётра, то та́йак' би на ст'інах йейі чéпл'ал'і*» [Арк, 181].

ЧЕПЧИК ч. Шапочка особливого крою для заміжніх жінок. «*Въ понедѣльникъ свашки и прісвашки надѣвають на молодую чепчикъ*» [Бессараба, 254]; **ЧІПЧИК** «чіпчикъ (ум. отъ чепецъ, чаще чипецъ)» [Янчук86, 67].

ЧЕР ч., бот. «*čer 'gąbka 'narośl na brzozie'*» [Tarn, m. 155]; **ЧИЕР** «*čyēr 'hubka do rozniecania ognia za pomocą krzesiwa'*» [AGWB VI, m. 167].

ЧЕРВА ж., збір. 1. «Черва = червяки, гусениці» [Бессараба, 316]. 2. перен. Низина; западина (?). «*Там така́йа чэрва в сил'і і там сáжжавка – то то булá кол'іс' крини́ца'а*» [Арк, 181].

ЧЕРВЄЦ [ч'эrv'ец] -вца, ч. Червень. «*Нас вівезли в чэрвц'ови. Н'е? В чэрвц'ови ми пуйіхали, то вс'о зас'ійане і засáжане, і вс'о так зостáлос'а*» [Арк, 182].

ЧЕРВОНА ЯГОДА бот. 1. [червóна йáгода] ж. «*červona iahoda 'brusznica, Vaccinium vitis-idaea'*» [Cz94, 190]. 2. **ЧЕРВОНИ ЯГОДИ**. «[червóни йáгоди] мн. Суниці; *Fragaria vesca* L.» [Арк, 182]; **ЧИРВОНИ ЯГОДИ**. «*čyrvony i'ahody 'poziomka pospolita'*» [AGWB VIII, m. 355].

ЧЕРВОНИЙ -а, -е. «червóний гнідий, каштан: червóний кўн', корóва» [Горбач, 486].

ЧЕРВОНОАРМІСТИ мн. Червоноарміїці. «Червоноармісти вуйш-лі до Курашева од сходу» [Плева, НБІН, 1/2018, 27].

ЧЕРВОНОГОЛОВЕЦЬ [червоноголовець'] -вц'а, ч., бот. Те саме, що КРАСНЯЧОК. «Йак йест л'іс, то ї грибі рстўт <...>, і тійї червоно-голоўц'і (крас'н'áчки називáйут)» [Арк, 182].

ЧЕРЕВ'Є [черéўйе] -а, с., анат., збір. Свиняче сало з живота. «То складáл'і в кén'д'ух... тóйе черéўйе вс'о тóйе...» [Арк, 182].

ЧЕРЕВАЧ ч. «Черэвáчь = брюхачь» [Бессараба, 316].

ЧЕРЕВИКІ мн. «čerevíki 'kamasz, obuwie z cholewkami powyżej kostek'» [Cz94, 190].

ЧЕРЕВКИ мн., бот. «черéўки, -вок конянка, поватиця (Cuscuta [Convolvulus])» [Горбач, 486]; **ЧЕРЕВКА** ж. «čer eўka 'przytulia czepna'» [AGWB VIII, m. 371].

ЧЕРЕВО с., анат. «Чэрэво = брюхо» [Бессараба, 316]; «čerevo 'brzuch zwierzęci'» [AGWB V, m. 52].

ЧЕРЕДА ж. «черéда, -и / табўн, -а от пара овечок, череда корів, стадо коней; чередá, -ў товар (корови й коні)» [Горбач, 486]; «czereda 'stado bydła'» [Pelcowa02, 71]; **ЧИРИДА** «čyryd'a 'trzoda'» [Janiak95, 65]; «čyryd'a 'trzoda'» [Cz Atlas, m. 179].

ЧЕРЕДНИК ч. «čeredn'yk || čeredn'ik 'pastuch ogólny'» [AGWB VII, m. 228].

ЧЕРЕЗ прийм. 1. «Хороша пого-да, котора стояла через цієли день <...> зникла і почало падати»

[НБІН, 5/2008, 13]. 2. Конструкції з прийм. ЧЕРЕЗ ужиті замість О.в. «На кунець показано всіє фільми приготовани че-рез ученікуов» [Лабовіч, НБІН, 1/2009, 5]. 3. Діалектні приймен-никові конструкції, що відповідають літературним безприйменниковим. «Він був так любляний через нашу молодь...» [НБІН, 1/98, 22]; «Робів у німецького господара три лієта до визволення через руську армію» [Максим'юк, НБІН, 1/2018, 31].

ЧЕРЕЗСІДЬОЛНІК ч. «через-с'ід'óлн'ік, -а поперечний верхній ремінь у шорах, що тримає бокові ремені» [Горбач, 486].

ЧЕРЕНОК ч. 1. Держак багатьох знарядь праці. «myt'la i čeren'ok» [Kuraszkiewicz, 154]; **ЧИРИНОК** «čyryn'ok 'trzonek'» [Janiak95, 65]. 2. «čeren'ok || čyryn'ok 'trzonek (wideł)'» [Cz Atlas, m. 180]. 3. «čeren'ok 'grabis-ko'» [Cz Atlas, m. 42]. 4. «čeren'ok 'trzonek motyki'» [Tarn, m. 56]. 5. «če-ren'ok 'trzonek, np. do siekiery'» [Cz94, 190]. 6. «čeren'ok 'kij z drewnianym krążkiem na końcu jako narzędzie do zbijania śmietany na masło'» [AGWB VI, m. 187].

ЧЕРЕП ч. «čerep 'doniczka do kwiatów'» [AGWB VI, m. 132].

ЧЕРЕПАХА [черепа́ха] -и, ж. 1. Повільний плазун, покритий роговим панцирем. 2. перен. Стара повільна жінка. «А ми кáжем: — Ої ми так 'її черепáх'і! Ми старійї, а бўдемо ро-бўти... В'іте бўдете нам з'д'їен'ц'а робўти?» [Арк, 182].

ЧЕРЕПИЦА ж. «черепа́ца рід дахівки: черепі́ца цементóва» [Горбач, 486].

ЧЕРЕШНЯ ж., бот. «*čerešňa* ‘czereśnia: 1. drzewo; 2. owoc’» [Cz94, 190].

ЧЕРИГНУТИ [черігнути] -ігну, -ігнеи, док. Різнути. «*Ножом черігнув по шийі...*» [Арк, 182].

ЧЕРКОТАТИ недок. Подавати голос (про зозулю). «*Два голуби гуде зозулька черкоче*» [ТПУП, 170].

ЧЕРПАК ч. «*черпак, -а кохля*» [Горбач, 486].

ЧЕСАРНЯ ж. Підприємство, де вичісували вовну. «*Але то вже було добре, бо одін став валянки робіти, у Чижах одкрив одін чесарню вовни*» [Григоруk, НБІН, 3/2022, 9].

ЧЕСАТИ недок. «*чесати, -шү, -шеш* чіхрати стрижену вовну» [Горбач, 486].

ЧЕСНИЙ [чєсній] -ого, ч., субст., реліг. Воздвиження Чесного і Животворчого Хреста Господнього (27 вересня). «*А то йакрєс перед Чєсним...*» [Арк, 182].

ЧЕСОТКА ж., медиц. «*čes'otka* ‘świerzb’» [AGWB V, m. 95].

ЧЕТВЕРТИНА ж. «*Четвєртїна* = четверть волоки» [Бессараба, 316].

ЧЕТВЕРТУХА [четвєртүха] -и, ж. 1. Міра площі – четверта частина десятини. 2. Міра площі – близько 4 га. [Арк, 182].

ЧЕХОЛ ч. «*čex'ol* ‘poszwa (powłoka na pierzynie)’» [AGWB VI, m. 111].

ЧЕХУТ [чєхут] -у, ч., збір. Опалі соснові голки. [Арк, 182].

ЧЕЧОТА ж., бот. «*čeč'ota* ‘gałka ‘narośl na brzozie’» [Tarn, m. 155].

ЧИ [чи] спол. Те саме, що БИТО. «*Йак йогó не од'агнеи, вун*

їес'т' чи тáйа св'ін'á побрүд'иц:а» [Арк, 182].

ЧИГУН ч. 1. «*čyh'un* ‘żelazo lane’» [Cz94, 191]. 2. «*čyh'un* ‘duży, zwięzony u dołu żelazny garnek do gotowania’» [AGWB VI, m. 188]; «*čyh'un* ‘naczynie do gotowania potraw’» [Cz Atlas, m. 150]; «*чигун, -а* залізний горщик, казан: *у чигунáх вáрим*» [Горбач, 486]. 3. «*čyh'un* ‘naczynie do moczenia bielizny w ługu’» [AGWB VI, m. 127].

ЧИГУНОЧНИК ч. Працівник залізниці. «*Знав Володька, што поїзди через границю їздят. Значит тре-ба з чигуночниками говорити*» [Плева, НБІН, 1/2019, 31].

ЧИЖИК ч. 1. орн. «*Чїжикъ* = пт. чижъ» [Бессараба, 316]. 2. орн. «*чїжик, -а* вівсянка (Pinicola)» [Горбач, 486]. 3. «*Чїжикъ* = игр. волчокъ» [Бессараба, 316].

ЧИЖМЫ мн. «*Чїжмы* = високі башмаки» [Бессараба, 316].

ЧИЖПАК «*Чижпáкъ?* = развѣ?» [Бессараба, 316].

ЧИК [чик] виг. Звуконаслідування утворення різаної рани. [Арк, 182].

ЧИК, ЧИК виг. «*Чик, чик черевик, а у йому дирка...*» [Ігнатюк, НБІН, 3/2000, 38].

ЧИКОЛОДОК ч., анат. «*чїколлодок, -а* чиколодок [суглоб]» [Горбач, 486]; «*čykolodok* ‘kłykieć’» [AGWB V, m. 23].

ЧИКОТАТИ недок. «*чикотати* стрикотати: *сорóка чикóче*» [Горбач, 486].

ЧИЛІ [чїл'ї] спол. Або. «*Йóго брат то бив с тїшчу дивїац:óтого рóчн'їка, а он вчес'н'єї рóжани чїл'ї два-три л'єт, мóже, вже вчес'н'єї бил*» [Арк, 182]. 2. «*чїлі* – тобто» [Ігнатюк, 108]; «*На мóг'їлках то*

їест капл'їц'а, де, значит, їак їест в:їос'ц'ї небóшчик чїл'ї покóйн'їк, в'енц тудї їогó достарчáйе» [Арк, 182]; «tr'eba lon t'ert'i čyli lom'at'i» [Kuraszkiewicz, 153].

ЧИН ч. Достоїнства. «Який твѣей син знає чин?» [Лесів97, 90].

ЧИННИ мн., ткац. 1. «чїни – реміза, прилад з ниток до ткання у верстаті полотна, загально говорять нїчалниці» [Ігнатюк, 108]. 2. «čyn'у 'skrzyżowanie nici w osnowie'» [Janiak95, 65]. 3. 'kołeczki w górze i dole warsztatu tkackiego'. 4. 'otwór w osnowie do przesuwania czótenka'» [Cz94, 191].

ЧИНОВАТИНА ж. «чиновá-тини, -н чиноватка, валовина: ткани ў ўóлку» [Горбач, 486].

ЧИНУВАТЕ ПОЛОТНО с. «Полотно для спідниць ткалося на верстаті діагональним сплетінням —на поворотку», або —чинувател, —в ялинку» [К-В, 206].

ЧИНУВАТИ(Ї) -а, -е., ткац. Полотно складнішого ткання. «На два поножé тчétься прóсте полотнó як на сорóчку. Як в штіри поножé то мóжна накідати, що бóдуть такі радóчки на полотнóви: такó бóде їдьóн кавáлочок радóчків іті в той бїк, а дрóги в той – то тóє звétься в чинувáте чїл'ї поворóткію» [Ігнатюк, 62]; «З появою багато-ремїзного верстата виникає чину-вате, або ремїзничовникове ткац-тво. Тут нанесення малюнка на тканину відбувалося не вручну, а механізованим способом, за допомогою човника й ремізок, з'єднаних з під-ніжками верстата» [К-В, 233].

ЧИПОЧОК ч., обряд. 1. Головний убір заміжньої жінки у вигляді шапочки. «Биленьки платочокъ, вышиты чипочокъ / На мою головоньку» [Янчук86, 81]. 2. **ЧИПЕЧОК**. Музика, яку виконують під час очепин. «na d'ruhomu za's'adovy / pry kun'c'i muzykanty h'raiut' čy'rečka» [CzW, 121].

ЧИРАНКА ж., орн. «Чирáнка = утка чирокъ» [Бессараба, 316].

ЧИРИКАТИ недок. «чирі́кати цвірінькати: воробїй чирі́кайе» [Горбач, 486].

ЧИРУНОЧОК [чируно́чок] -чка, ч. Ручка в маслобїйці. «В б'їя́нц'ї їе чируно́чок» [Арк, 182].

ЧИСТЕ (їцє) с. «čyste (їїč'e) 'jajo nie zalęgnięte z powodu niezapłod-nienia'» [Janiak95, 65].

ЧИСТИТИ недок. «čystyty 'kastrować (zwierzeta)'» [Cz Atlas, m. 68; AGWB V, 164]; **ЧИСТИТИ** «čystítí» [AGWB V, 164]; **ЧИСЬЦЬ** «čys'-c'ic' 'kastrować'» [AGWB V, m. 68].

ЧИСТЮХУНІ [чис'т'уху́н'ї] -н'а, -н'е. Прозорий, чистенький. «І ву́н [квас] так'ї чис'т'уху́н'ї, так'ї дóбри» [Арк, 182].

ЧИСЬЛІНА ж. «čys'lina 'otwór między dwoma szczelkami płochy'» [AGWB IX, m. 433].

ЧИСЬЛЯНКА ж. «čys'lan'ka 'otwór między dwoma szczelkami płochy'» [AGWB IX, m. 433].

ЧИСЬНИЦА ж., ткац. 1. «čys'-ńica 'trzy nitki jako jednostka rachunkowa przy liczeniu nitek przędzy'» [Janiak95, 65]. 2. **ЧИСЬНИЦЯ** «čys'-ńic'a 'otwór między dwoma szczelkami płochy'» [AGWB IX, m. 433].

ЧИХАТИ недок. «чихáти, -áйу чхати» [Горбач, 486].

ЧИХОТКА [чихо́тка] -і, ж., медиц. Туберкульоз. «Сам слабі́й на чіхотку, то ше ї нас позара́жує» [Арк, 182].

ЧИЩАНИЙ -а, -е. Кастрований. «А як заб'є самця одинця, кнура, то м'ясо сікама смирдит, бо ж не чищаний» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 32].

ЧИГАФКА ж. «č'ihafka 'kicha-nie'» [Cz94, 191].

ЧІЛКО с., обряд. «Дівчата заплітали волосся в одну косу зі стрічкою. Коли йшли до церкви чи в гостину, то накладали на голову —чілко, краї якого були обшиті тюлем у зборки» [К-В, 187]; «Коли закінчилися перепойни, тоді з голови молоді скидали вінок (чілко), ознаку дівоцтва» [Ігнатюк, НБіН, 3–4/98, 56]; «На ту кимбáлку витягáли кóсу, рóзчисували на кимбáлку і накладáли такóе чілко з дзю́бом» [Ігнатюк, 36].

ЧІПОК ч. Головний убір заміжньої жінки; очіпок. [Паціор, НБіН, 5/2004, 27].

ЧІС ч. «чís, чíис, час – час» [Ігнатюк, 108]; «чис, -у час» [Горбач, 486].

ЧКІ^Е-ЧКІ^Е-ЧКІ^Е-ЧКІ^Е-ЧКІ^Е виг. «У Збучі свиней кликали чкі^е-чкі^е-чкі^е-чкі^е, проганяли – гужа» [Лабович, НБіН, 2/2017, 29].

ЧЛОВЕЧЕК ч., анат. «człowieczek 'żrenica oka'» [Pelcowa02, 71].

ЧМИЛИНА ж., бот. «čmylina 'trzymielina zwyczajna; Euonymus europaea'» [Pastusiak, 86]; **ЧМЕЛІНА** «čmelina» [Pastusiak, 86].

ЧМИХАТИ недок. «чмихáти пхикати: кўт чмихáйе на собáку» [Горбач, 486].

ЧМІЛЬ ч., ент. «чміл', -á джміль» [Горбач, 486]; **ЧМІЕЛЬ**

«čmiel 'trzymiel, Bombus'» [Cz94, 191; Лабович, НБіН, 2/2019, 30].

ЧО [чо] займ. 1. Чому. «Ти шчо ти там? Кáже: —Чо ти йóго?..» [Арк, 183]. 2. Чого. «Чо ти сїкаєш тут коло мéне?» [Арк, 183].

ЧОБОТЬОЛ ч. «чоботéль (при чоботаль)» [Янчук86, 68].

ЧОБУТ ч. 1. «Гумова обувка з високіми холявами...» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30]; **ЧОБОТИ** мн. «čoboty 'buty'» [Tarn, m. 37]. 2. перен. «...але тоже нерозумни чоловік» [Лабович, НБіН, 6/2022, 30].

ЧОВНИК ч., ткац. «чóўник, -а ткацький човник» [Горбач, 486]; «čovn'uk 'czólenko tkackie'» [Janiak95, 65]; **ЧУВНИК** «čivn'uk 'czólenko w warsztacie tkackim'» [Cz94, 191].

ЧОВНО с. «чoўно́, -á човен» [Горбач, 486]; «čow'no» [CzW, 72]; **ЧУВНО** «čivn'o 'czólno wydłubane w drzewie'» [Cz94, 191].

ЧОГОСЬ БРАКОВАТИ фраз. Бути нерозумним. «Byw takij chłopeć, szto wiop nic kiepskoho ne robiw, ale byw takij, szto zajde do kohoś pud okno i stojit – czohoś jomu brakowało» [Лабович, НБіН, 6/2020, 43].

ЧОЛГІ мн. Танки. «В 1939 рокові совети билі у нас двіє чи три недієлі. Вуо́сько не так виглядало як пузнієй, било бієдне вуїсько. Але билі чолгі, всьо било» [НБіН, 3/99, 15]; «Знов німецькі е солдати наї халі. Зара і чолгі приї халі і поворочалися тие што вперуч пошлі вже» [Гаврилук, НБіН, 3/2001, 27]; «Ідьом, ребята, на другую сторону, бо здесь – каже – ідут самоходи, чолгі ідут шосою» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 33].

ЧОЛОВЕК [чолов'ék] -а, ч. 1. Представник чоловічої статі (всі

н. пп.) 2. Той, з ким одружена жінка. **ЧОЛОВІК**. «чоловік, -а муж, [чоловік]» [Горбач, 486; CzD, 161]. 3. **ЧОЛОВІЄК**. Людина. «Мáма то так'ї бол'ш спокóйни чолов'їєк, так'ї богобóйнийе» [Арк, 183]; **ЧЄЛОВЄК** [ч'елов'єк]. «Тїл'ко з'єл'ско рослó такóйе – воїд'ош, то... то н'є в'їдно ч'елов'єка, е-є, бїло» [Арк, 183].

ЧОЛОВІЧОК ч., анат. «чоловічок, -чка зіниця» [Горбач, 486]; **ЧУЛУВІЧОК** «*čuhv'ičok 'žrenica'*» [Janiak95, 65]; **ЧОЛОВІЄЧКИ** мн. «Чоловієчки = зрачки» [Бессараба, 316].

ЧОМСЯ присл. Чомусь. «Бо чомся богати і колїсь то мїлі двоє або трое дітї, а у бїднїєйших сїм-вуосїм» [Григорук, НБІН, 4/2017, 22].

ЧОМ-ТО [чóм-то] присл. Чомусь. «Никóторе не казáла, же то чóм-то тóмно» [Арк, 183].

ЧОРНА ПИРИЧКА ж., бот. «*čorna pur'učka 'porzeczka czarna; Ribes nigrum L.'*» [Pastusiak, 84]; **ЧОРНА ПУРИЧКА** «*čorna pur'učka 'porzeczka czarna'*» [AGWB VIII, m. 357].

ЧОРНА ЯГОДА ж., бот. «*čorna jahoda 'czarna jagoda; Vaccinium myrtillus'*» [Cz94, 191].

ЧОРНЕ ЖИТО с., бот. «*čorne žyto 'sporysz'*» [Tarn, m. 147].

ЧОРНЕНЬКИЙ ГРИБ [чóр-нен'кїї гриб] -ого -á, ч., бот. Різновид їстівного гриба (?). [Арк, 183].

ЧОРНИ ЯГОДИ мн., бот. «*čorny jahody 'borówka czarna'*» [AGWB VIII, m. 353].

ЧОРНИЦІ мн., бот. «чорніці, -ц борівки [чорниця (*Vaccinium myrtillus*)]» [Горбач, 486]; «*čornyc'ı*

'bo-rówka czarna'» [AGWB VIII, m. 353].

ЧОРНУХА [чорнóха] -и, ж. 1. Поле, на якому сїятимуть жито. «Тодї вже їде чорнóху орати. То пól'є пуд жїто» [Арк, 183]; «чорнóха: орати чорнóху орати восени під жито» [Горбач, 486]; «Мужчини браліся оратї чорнуху, значит готовї-лїсь до сїєня озїмого збуожа» [Григорук, НБІН, 4/2017, 22]. 2. бот. «*čorn'ıxa '(zbože) ozime'*» [Janiak95, 65].

ЧОРСТВИЙ -а, -є. «чорствїй (хл'їб) твердий, черствий» [Горбач, 486].

ЧОРТ [чорт] -а, ч. 1. Лихий, нечистий. 2. перен. Непосидюча людина. «Муї чолов'їєк, вун так'ї бол'ш так'ї спокóйн'єши так'ї, т'їш':ї, а йа то так'ї-ї... так'ї чорт... Так-тáк, такáйа бул'ш енерг'їчна» [Арк, 183].

ЧОРТ ЗНАЄ ЯКАЯ. Невідомо яка (про мову і мовлення). «...Мова й правду —чорт знає якая» (так ще перед вуйною назвав свою говуорку якїсь —пудляш, прости селянїн, запитани пуольськїм мовознавцьом)» [Гаврилюк, НБІН, 3/2009, 25].

ЧОРТ ЙОГО МАВ незмін. Не мати чого-небудь. «А деж тудї, чорт йогó мав, тóго перогá» [Ігнатюк, 72].

ЧОРТ-ВІДЬ присл. Невідомо куди. «Перед Новим роком то тоже така пакость. У нас уже бруночки – брами, то уже як не прив'язани, не приспавани – по-ойдут! Чорт-відь куди занесут» [Бідношия, НБІН, 6/2005, 45].

ЧОРТОВЕ ВЕСІЛ'Є с. Вихор, що крутить. «Ой, то каже, чорт віхор крутіт – чортове весіле» [Бід, 343].

ЧОРТОПОЛОХ [чортополóх] -а, ч., бот. 1. Будяк кучерявий; *Carduus crispus* L. 2. «чортополóх, -у татарник (*Cirsium eriophorum*)» [Горбач, 486]. 3. Всякий бур'ян. «Ми тут куп'їл'ї – тоно чортополóх ужé ру^ос» [Арк, 183].

ЧОРТЬ ЙОГО ВІДАЄ [чорт' йогó в'їдає] незм. Не знати чого-небудь. «Ск'їл' вонї булі – чорт' йогó в'їдає» [Арк, 183].

ЧОСАНКИ [чóсанки] -ив, мн. Різновид валянок. [Арк, 183]; **ЧО-САНКІ**. «[Підляшуки з приходом зими] витягали теплі пухнасті перини, валянки (звані в нас також *чосанками*) і кожухи» [Лабович, НБіН, 6/2022, 14]; **ЧОСОНКІ**. «Ну але вже ді^одко, бабка, мама чи тато казали: – Бері^оте мої^о чосонкі, бері^оте мої^о чобути і йді^оте колядоваті» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3]; «Чо-сонкі – вовняна обувка і кальоши на їх. З чесаної вовни» [НБіН, 6/2020, 24].

ЧОСЬ займ. Щось. «tam ¹maješ čoš dla ¹mene / čy ¹ne» [CzW, 72].

ЧОХАТИСЯ недок. «Чóхатися = чесаться» [Бессараба, 316].

ЧТЕРНАСТКА ж. Гатунок тон-кого полотна. «a ¹troxa ¹če"še [полот-но] / čter¹nastka / to ¹była na ko¹šuli» [CzW, 187].

ЧУБ ч. 1. «Чубъ = хохоль, вихоръ» [Бессараба, 316]. 2. обряд. «У північній частині Підляшшя одягали —чубл, який складався з —чілка, приоздобоного штучними квітами й стрічками» [ІК-В, 187]; «До весільної завійки прикріплювали банти з кольорових стрічок. Старостіна

на-кладала на голову —чубл зі штучних квітів, стрічок і пір'я пави» [ІК-В, 208]; «[В селах,] розташованих над Бугом, замість чілка накладали на голову чуб, тобто високий вінець з живих квітів (троянд) і штучних квітів та стрічок» [Ігнатюк, НБіН, 5/98, 42].

ЧУБАРИ [чубáри] -ив, мн., знев. Прізвисько православних Підляшшя, отримане від католиків [Арк, 183]; **ЦУБАРИ** [цубáри]. [Арк, 183].

ЧУБАРИКИ [чубáрики] -ив, мн., знев. Те саме, що ЧУБАРИ. [Арк, 183].

ЧУБАТИ -а, -е. Повний з верхом. «Tohdy беру try czubaty łóžku mi-ku» [НБіН, 4/2022, 29].

ЧУБАТКА ж., орн. «Чубатка – Kaczka czubatka» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 33].

ЧУБАТКИ [чубаткі¹] -тóк, мн., бот. Чорнобривці; *Tagetes*. [Арк, 183].

ЧУБРИНА ж. «Чубрына = в.-рус. чупрунь, вихоръ» [Бессараба, 316].

ЧУВЕК ч. Чоловік. «u¹na ¹iš'če ču¹veka naya¹níi¹a do ro¹boty» [CzW, 204].

ЧУГАЙ ч. «čuh¹a¹ 'burka'» [AGWB IX, т. 482].

ЧУД [чуд] -а, ч. Чудо. «Дес' хтос' там йак'їс' н'їби чуд бив» [Арк, 183].

ЧУДИТИ [чудіти] недок. Жартувати; показувати щось смішне. «Ну дес' і-ї тирибиру¹ц':а то за цигáнк'ї і... то за тóго, то такó такійї-о комéдийї, і так чуд'ат [на весіллі]; Вихóд'ат встричáти тейе придáne, а там знов чуд'ат» [Арк, 183].

ЧУДНИ -а, -е. Чудовий. «В чаровному місці, яким є наш орленський — Садл, коли перестало падати, розно-стерлася на небі чудна дуга» [НБіН, 5/2008, 13].

ЧУДНО присл. Гарно, чудово. «Там [у Києві] *welmi czudno! Jak to tak postrojiti takij welikij horod?!*» [Филимонюк, НБіН, 3/2004, 13].

ЧУЄТЕ [чуйете] вст. сл. Вживають для переконання співрозмовника. «От и так, чуйете?, до питнацити л'їт, до вус'їмнацити л'їт стуок коло дому» [Арк, 183].

ЧУЖАНИН ч. Чужинець. «Ой муої батеньку рудненький, / Ой звин-чав же ти мене / Из чужим чужани-ном» [Ігнатюк, НБіН, 3/99, 32].

ЧУЖБИНА ж. «чужбинá – чужина» [Ігнатюк, 108].

ЧУЙКА ж. 1. «сїйка 'sukmana'» [AGWB IX, т. 481]. 2. «чуйка, -и футерко» [Горбач, 486].

ЧУКІ, РУКІ, РУМ, БУМ, БУМ евф. «Їлі хлопці, умачалі. / Чуки, руки, рум, бум, бум». Пор. коментар: «Виявляється, що такі приспіву, як от —рум, бум, бум у згаданій пісні чи популярне в українському фольклорі —тринди-ринди, теж мають своє приховане значення – це ж просто пристойні мовні еквіваленти непри-стойних дій» [Лабович, НБіН, 2/2015, 34].

ЧУЛУВІЧИЙ -а, -е. «чулувіча» [Михальчук, 553].

ЧУОП ч. «чуопь (затычка)» [Янчук86, 68].

ЧУПРИНА ж. Волосся на голові жінки. «...То одна другуй зорвала хустку і нарвала чуприни» [Григорук, НБіН, 2/2022, 3].

ЧУСТРИЙ -а, -е. «чустрий 'жвавий'» [Лесів, 425].

ЧУТІСЬ [чут'іс'] -уйус', -уйес'а, недок. Почуватися; відчувати. «Йа вже чуйус' здоров, кажу, хочу до роботи» [Арк, 183].

ЧУТКА ж. «Чутка = слухъ, молва» [Бессараба, 316].

ЧУТЬ част. Майже. «Тепер уже при самолёті чуть не ціле село збіглось» [Плева, НБіН, 2/2021, 22].

ЧУТЬ-ЧУТЬ [чут'-чут'] присл. Ледь-ледь. «Скла не накладал'ї [на газову лампу], онó тейе... така шапочка, і вона чут'-чут' [світить]» [Арк, 183].

ЧУХРАТІ недок. «Чухрати = чесать ленъ, шерсть» [Бессараба, 316].

ЧУЧАЛО с. Лякало. «Старие говорили між собою, што вона як якоесь чучало виглядає» [Плева, НБіН, 2/2022, 27].

ЧУЯ с. «сїя 'sukmana'» [AGWB IX, т. 481].

Ш ш

ША виг. «*śa* ‘okrzyk wydawany dla odpędzenia kur’» [Cz94, 220];

ША-ША «*śa, śa* ‘odpędzanie kur’» [Ja-niak95, 99].

ШАБЕР ч. 1. «*šaber* ‘zwir’» [Ja-niak95, 99; AGWB IX, m. 467]. 2. «—*Шабер*|| виробляли з найгіршого каміння, яке роздробляли на дрібний мак. Дерев’яними носилками носили на покладену бруківку та засипали простір між камінням» [НБіН, 6/97, 31].

ШАБЕР-БОБ ч., бот. ? «Насієяла дієвчинонька / Шаберь-бобу надь водою» [Янчук86, 103].

ШАБЛІ [шабл’і] -ів, мн., бот., перен. «*шаблі* – квасоля» [Ігнатюк, 93; Арк, 184]; «*шаблі* ‘фасоля’» [Лесів, 425].

ШАБЛІ-КВАСОЛЯ. Великозерниста квасоля. «В стужках [плетений зі соломи посуд] давній кашу ховали, горох, шаблі-квасолю, яйця...» [Ігнатюк, 56].

ШАВОЧКА ж. «*šavočka* ‘łyżnik’» [Cz94, 220].

ШАГАСТ [шагаст] -а, ч. Молодий хлопець. «*Але іде три такіх шагастуф, іде три хлопцув*» [Арк, 184].

ШАД ч. «Шадъ = иней» [Бессараба, 316]; **ШАДЬ** ч. «*šad* || *šat* || *šac* ‘szadz’» [AGWB VIII, m. 394]; **ШАТЬ** «*šat* ‘szadz’» [Cz94, 220]; **ШАЦЬ** «*šac* ‘śnieg zamarznięty na przedmiotach’» [Janiak95, 99].

ШАЙНА ж. Письмовий дозвіл від німців. «Оно десь раз на руок, як хтось німцям всьо оддав [всі податки], дуставав од німецького агронома *шайну*, де було написано,

што може паршука заколоті» [Плева, НБіН, 4/2022, 23].

ШАЙТАН ч. Чорт. «*Но часто шайтанъ ошукје людѣй*» [Бессараба, 43]; **ШАТАН** ч. «*шатан* – сатана» [Ігнатюк, 108]; «*А єжєлі котóri чоловік грѣшни, когось там забів чи спалів чи когось обокрав то вже до того чоловіка мають шатані, ша-тан*» [Ігнатюк, 65]; «*Моя баба гово-рила, што Шатан [Сатана] яблуко взяв, а Єва скусила [спокусила] Адама*» [НБіН, 4/2021, 11].

ШАЛ ч. Нервування, страх. «*Вже люде шалу досталі, не знають, що робіти*» [НБіН, 2/2003, 10].

ШАЛАТА ж., бот. «Шалата = салатъ» [Бессараба, 316]; «На городи шалата, / Роди Боже дивчіата» [Янчук86, 93].

ШАЛІ^ЕТІ недок. «Шалїѣти = съ ума сходить, бѣситься» [Бессараба, 316].

ШАЛІНОВКА ж. «*Батьки немовляти дарували бабі і кумам подарунки, найчастіше жінкам хустки—шаліновки*||, а чоловікам – сорочки» [Б, 282].

ШАЛОН ч. Ешелон. «*Поїздом доїхали до Буга і як шалон приримався, нас парох стамтуоль утекло і пушли знов додому*» [НБіН, 4–5/96, 25].

ШАЛЬОНИ -а, -е «Шалєны = сумашедшій» [Бессараба, 316].

ШАЛЮФКА ж. Зимова жіноча хустка. «*шал’уфка*» [Паціор, НБіН, 5/2004, 27].

ШАЛЯНІВКА ж. «*На півночі Надбужжя нашивали ще нас фабричної матерії з малюнком троянд, як на хустці —шалянівка*» [ІК-В, 183]; «*Найширше побутували тонкі*

вовняні хустки з різнокольоровими квітами на червоному, зеленому, оранжевому, чорному й білому тлі, звані —*шалянівками*» [К-В, 187]; **ШАЛЯНЇВКА**. «шал'анюўка, -и святкова хустина на голову: шал'анюўка – с'вйонтéчна хустíна» [Горбач, 486]; **ШАЛЯНУЇВКА** «шалянуўка – квітчаста, вовняна хустка» [Ігнатюк, 108]; «І тóе [каптур] накладáли на спід а на тóе накладáли хусткі – шалянуўкí» [Ігнатюк, 57]; **ШАЛЯНУВКА** [Ігнатюк, 60]. **ШАНАЛІВКА** [шанал'івка] -и, ж. Хустка червоного кольору. «Дав шанал'івку с фрэнз'л'ами» [Арк, 184].

ШАНЬГА ж., кулін. «*śańga* 'ciasto przekładane serem'» [CzS, 130].

ШАПКА ж. 1. «шáпка, -и кепка [кашкет]» [Горбач, 486]; **ШИПКА** «*šurka* || *šipka* || *šerka* 'czarka'» [Cz Atlas, m. 23]; **ШШКА** «В нас казáли шáпка, а в сус'ідн'их сéлах ш'ипка» [Арк, 185]. 2. «шáпка, -и накриваль-ний сніп: вéрхн'ий снүп – мідл'і накривáють шапкáми» [Горбач, 486]; «*žyeli* // v dešat'ki poskła'dali // *šar'ki* ponakła'dali na *tyi* dešat'ki» [CzW, 129]; **ШИПКА** «*šurka* || *šipka* || *šerka* 'czarka; snop pokrywajúcy kopkę zboża'» [Cz Atlas, m. 23]. 3. «*šarka* 'blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie'» [AGWB VI, m. 135]. 4. «*šarka* 'okar nad kuchnią'» [AGWB VI, m. 159].

ШАПКОВАТИ недок. «Шапковáти = упрашивать» [Бессараба, 316].

ШАПНИК ч. «*šarn'uk* 'człowiek zajmujący się szyciem czapek'» [Janiak95, 99].

ШАПОЧКА [шáпочка] -и, ж. 1. Невеликий головний убір. 2. бот. Верхня частина гриба. 3. Деталь гасової лампи, через яку проходить гніт. «Скла не накладáл'і [на гасову лампу], онó тéе... такá шáпочка, і вонá чут'-чут' [світить]» [Арк, 184; AGWB VI, m. 135; Tarn, m. 92]; «шáпочка, -и пищик-капелюшок над фітілем лямпí» [Горбач, 486].

ШАР ч. Куля. «Стежкою йду далі, приглядаюсь на вогненні шарі» [Киризиук, НБіН, 1–2/2005, 48].

ШАРА ГОДИНА [шáра годíна] -ойі -и, ж. Смеркання. [Арк, 184].

ШАРАК ч. Заєць-сіряк. «Шарак то зайц» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ШАРВАРОК ч. Безоплатна обов'язкова повинність. «Билі ще всякі шарваркі – а то робіті на дорогах, а то копаті рови» [Плева, НБіН, 5/2018, 21]; «Німецький уряд вимагав, щоб по селах були літні садочки, щоб матері мали змогу працювати в полі, а батьків німці забирали на —шарварки» [НБіН, 1–2/96, 36].

ШАРИ(Й) -а, -е. 1. Сірий; темнуватий. «по і vz'ou h'linu šaru» [CzW, 47]; «Рано день умивав росою, а вечором падав шарою годіною на змучони плечи» [Саєвіч, НБіН, 2/2008, 45]. 2. Невибілений (про полотно). «Вітчииш [полотно], а вонó шáре» [Арк, 184].

ШАРИНКА ж. ? «І так їхали й їхали, помню, по дорозі – права сторона – обоз беженцюв, а лева – солдати. Шаринка іде, а конця не видно» [Савчук, НБіН, 2/2016, 14].

ШАРПАК ч. «*šar'pak* 'widły do ściągania gnoju'» [Cz Atlas, m. 53].

ШАРПАНИЙ -а, -е. Тут: струнний. «А шарпани інструменти, на яких я грав, то мандоліна-самодієлка, яку швагор зробів» [НБіН, 6/98, 39].

ШАФАРКА ж. «шафарка» [Михальчук, 554].

ШАФАРНЯ ж. «szafarnia 'skrzynia na ziarno lub makę'» [Pelcowa02, 72].

ШАФКА ж. 1. «ш^аф(к)а шафа» [Горбач, 486]. 2. «š^аafka 'szafka na naczynia wisząca na ścianie'» [Cz Nosów, 153]. 3. «š^аafka 'łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)'» [AGWB VI, m. 116].

ШАФЛИ [ш^афли] мн. Перекручене ХАХЛИ. «А ми йак 'іс' ш^афли, м^оже, йак 'іє чи хахлі» [Арк, 184].

ШАФЛІК ч. «š^аfl^іk 'ceber, naczynie z klepek służące do przygotowywania karmy świniom'» [Cz Atlas, m. 15; Cz94, 220].

ШАХЛАК ч. «š^аxl^аk 'szakłak'» [Janiak95, 99].

ШАХОВКА ж. 1. Шафа. «Били там л^ужко, шаховка і столік» [Плева, НБіН, 5/2021, 23]. 2. «š^аxo^у-ka 'łyżnik (półka z wcięciami do umieszczenia łyżek)'» [AGWB VI, m. 116].

ШАХОВНИЦЯ [шаховніц'а] -і, ж. Поля, розділені між хазяями. [Арк, 184]; **ШАХОВНИЦА** [шаховн'і-ца]. [Арк, 184]; **ШАХУВНИЦЯ** «ša-xivn^уs'a 'o polu podzielonym na zagony'» [Janiak95, 99].

ШАЦУВАТИСЯ недок. Вважати. «Шацується, што з пудляських православних сюол виїхало за остатніх 70 літ од 200 до 300 тисяч люди» [Плева, НБіН, 3/2017, 27].

ШАЦУНОК ч. Пошана. «...То прибіраєм так само могілки. То показує шацунок для тих, хто котори билі перед нами» [Лабович, НБіН, 4/2013, 42].

ШАШЛИКИ [шашликі] -ів, мн. Перекручене ХАХЛАКІ. «Інши к^ажут, же ми шашликі, чи йак назива^йут...» [Арк, 184].

ШВАГЕР ч. «š^va^ger 'brat meža'» [Cz94, 221]; **ШВАГОР** «Шва^горъ = шуринъ» [Бессараба, 317]; «ш^ва^гор, -гра швагер, шурин» [Горбач, 486]; «š^vagor». Сестрин чоловік. «А м'ї ш^ва^гор, нех^аї мн'ї т^іко пос'їє, аб^у ти р^ід^мко пос'їяв, йа зн^ай^у, шо мн'ї вр^одит'» [Арк, 184].

ШВАГЕРКА ж. «š^va^gerka 'siostra meža'» [AGWB VII, m. 213]; «ш^ва^г'^єрка, -и / *з^ов^іца, -і / *з^ол^оў-ка, -и, -и ш^ва^грова, братова» [Горбач, 486]; **ШВАГЕРКА** [ш^ва^г'^єрка]. Чолові-кова сестра. [Арк, 184].

ШВАЙКА ж. 1. Загострений металевий чи дерев'яний прут. «Беруть кавалок кия і роблять з нього швайку, котра навзгрубша і наздовж повинна бути, як —книботь, себто: з півліктя вздовш...» [ВЗФ, 357]. 2. «š^vai^кa 'szwajka, zaostzony pręt do uboju świń'» [Cz94, 221].

ШВАЧКА ж. «š^va^čka 'szwaczka'» [AGWB VII, m. 235].

ШВЕД [швед] -а, ч., ент. 1. Шашіль; Fnobiidac. [Арк, 184]. 2. «Проте в селах іміни Чижі шведом назвуть не так короїда, як іншого шкідника, що пошкоджує деревину (шведи влазят у деревину і точат дерево, а корнік точит пуд корою)» [Лабович, НБіН, 6/2019, 12].

ШВОРЕНЬ ч. «*šv¹oreń* ‘pionowy czop, na którym osadzona jest paprzyca w żarnach’» [AGWB VI, m. 175].

ШВОРНИЙ -а, -е. «шворний проворий, спритний» [Горбач, 486].

ШЕ част. Ще. «*lon rus¹te // iak še¹ dobre pošu¹chi¹e*» [CzW, 102].

ШЕЛЕПАТИ недок, знев. Базикати. «*А з його сміялися, що вин дурний, шелéпає не вядóмо що*» [Ігнатюк, 33].

ШЕЛЕСТИ мн. «*Дзвеніли дзвін-ки і шелестуни (або шелести – круглі металеві gragolse з кульками всередині)*» [Мац НБіН, 6/2000, 27].

ШЕЛЕСТИТИ недок. «шелест-т’іти шелестіти: *ліс т’е шелестит*» [Горбач, 486].

ШЕЛЕСТУНИ мн. «*Дзвеніли дзвінки і шелестуни (або шелести – круглі металеві gragolse з кульками всередині)*» [Мац НБіН, 6/2000, 27]; «*На коня вішали металевий, наближений до конічної форми звонок, а при весільних або святкових санних походах до нього додавали й шелестуни <...> – металеві кулясті порожнини з дірочками-отворами та бляшаними кульками всередині*» [Мац, 100–101].

ШЕЛЄКАТИ недок. Самохарактеристика говірки с. Курашево. «*Тие всіє села пуд лієсом, то там хоч гоже —гавораць*» по-білоруську. *А ми солопаємо, шелекаємо Бог вієдає як*» [Гаврилюк, НБіН, 6/2014, 29]; «*...to tam chocz hoże —haworać*» по-білоруськи. *А ты со́лорајето, шелекајето Boh wiєdaje jak*» [Гаврилюк, НБіН, 1/2002, II].

ШЕЛЄПОВКА ж. «*šel¹epovka* ‘grzechotka’» [AGWB VI, 52].

ШЕЛЄСТУН [шел’есту́н] -á, ч. Прикраса з навоскованого кольорового паперу. «*Молодуйу везу́т páру ко́н’і – ел’етáнцко в шел’естуни́ вбра́ни*» [Арк, 184].

ШЕЛЄСТУНКА ж. «*šelest¹unka* ‘grzechotka’» [AGWB VI, m. 119].

ШЕЛПАК ч., бот. «*szelipak* ‘kapusta nie rozwinieta w główkę’» [Pelcowa93, m. 4]; **ШЕЛЄПКИ** мн. «*szelieпки* ‘kapusta nie rozwinieta w główkę’» [Pelcowa93, m. 4].

ШЕМЕЛЮ⁰ВКА ж. Момент на вечорницях, коли дозволялося хлопцеві обняти і поцілувати дівчину. «*Господарові стане шкода газу, што вигоріт за мнуого, то погасіт на 10 чи 15 минут тазьніка і кричит – —Хлопці, шемелюовка!! То як хто має собіє пару, то притуліт і поцілує*» [Григоруk, НБіН, 1/2022, 26].

ШЕНТУ-БРЕНТУ виг., оказ. Брязь-брязь (?). «*Молодая пані з ренки в ренку / Ключикамі шенту-бренту*» [ТПУПП, 50].

ШЕПТУН ч. Знахор, який лікує молитвами. «*i kaži¹ / že ot toho šer¹tu¹na rota¹ha¹e*» [CzW, 170]; «*Як вже тії ковтуні заведуться, но то йдуть до такіх, о, шептуну́ов*» [Ігнатюк, 70]; «*Намагання протидіяти всім цим напастям сприяло появи різних —незвичайних людей – знахарів, во-рожбитів, —шептунів*» [КК, 316].

ШЕРШЕНЬ ч., ент. «*шёршен’*, -а шершень (Vespa crabro)» [Горбач, 486].

ШЕРЧЯНКА ж. Спідниця з вовни шита в клини. «*шершч’анка*» [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

ШЕСТЬОРКИ мн. Постоли для зимової пори. «*Літні постолі булі*

плетьони в штіри ліка і звáліся воні чвірками а зимови в шість ліка звáли-ся воні шестьорки» [Ігнатюк, 53]; **ШЕСТІРКИ** [Ігнатюк, 53].

ШЕХУТ [шэхут] -у, ч., збір. Те саме, що ЧЕХУТ. [Арк, 184].

ШИБА ж. «шúба, -и шибка вікна (з рямкою)» [Горбач, 486].

ШИБОР ч. «šybor 'zasuwa do замыkania przewodu kominowego, szyber'» [Cz Nosów, 156]; **ШИБЕР** «šyber 'szyber'» [Cz94, 221; AGWB VI, m. 161]; **ШУБЕР** «шúбер, -а засувка до димопроводу» [Горбач, 487]; «ut'sunow šybra du 'котуна» [CzW, 161].

ШИВЧИЦЯ ж., ткац. Куповані нитки чорного кольору. «Вузенькі кúпчи ниткі, звáни тóринь червони і шивчúця чóрни кóльор» [Ігнатюк, 71]; «До ткання спідниць на літо, т.зв. —хвартухів», на вуток вживали куп-чих бавовняних ниток червоного ко-льору, які звали гориньом, і чорних ниток, яких звали шивчицьою або нímкою» [Ігнатюк, НБІН, 3/2008, 30].

ШИДЕЛКО с. Гачок, за допомо-гою якого виготовляли рукавиці чи шарпетки. «З куолками не ходілі [на вечорниці], оно чи на дротах робілі, чи шиделком» [Лабович, НБІН, 6/2012, 31]; **ШІДЕЛКО** [ш'ідéлко]. «Хусточк'і обробл'ал'і ш'ідéлкам'і» [Арк, 185].

ШИДІТИ недок. «Шідити = на-смѣхаться» [Бессараба, 316].

ШИ^ЕСТЬ числ. «шиес'т' 'шість'» [АУМ, к. 28].

ШИЙКА ж. «шийка, -и заріз на рублі збіжового воза» [Горбач, 486].

ШИКОВАНИЙ -а, -е. Припасо-ваний. «А в його сьоделко добре ши-коване» [ТПУПП, 42].

ШИКОВАТИСЯ недок. «шико-вáтис'а -ўйує'а готуватися» [Горбач, 486]; «І пóтом вже до весіля збирáлися, шикувáлися» [Ігнатюк, 83]; «В молодóго шику́йуц':а до придáн'а – придáне везу́т» [Арк, 184]; **ШИКУВАТИСЬ** «Повечéрают – ну, і там ужé шику́юцє зну^ов до цéркві» [Бід, 340]; «wže ber'uts'a [бджоли] za rob'otu i zarób'ajut sob'iē miēd i šyкујut śа na z'imu» [Kuraszkiewicz, 154].

ШИКУТ ч., збір. «шúкут, -у опале чатиння (лт. siukstes сміття; suke черепок, осколок, вищерблина; -etas вищерблений)» [Горбач, 486]; **ШИКУТЬ** «šyкут' 'igliwie'» [AGWB VIII, m. 348].

ШИЛЄП ч., бот. «szylep 'kapus-ta nie rozwinieta w główkę'» [Pelco-wa93, m. 4].

ШИЛО с. «шúло швайка: шúло кривóйе» [Горбач, 486].

ШИМШЕВИЙ -а, -е. Замше-вий. «Приїхали заручники, / Привезли черевичкі, / Черевичкі шимшевиі» [Б, 288].

ШИНА ж. «šyna 'obręcz na kole'» [Tarn, m. 106]; «шúна, -и колесовий обруч [у колесі]» [Горбач, 486].

ШИПИ мн. «šyпу 'igliwie'» [AGWB VIII, m. 348].

ШИПІТИ недок. «шипіти сьвкати: кáчур шипіт» [Горбач, 486].

ШИПКО присл. Швидко. «šур-ко ku'porlí rus'tuít» [CzW, 107].

ШИРИНИ [ширині] у зн. присл. Завширшки. «Д'ўйуєса –

стойт така-йа-о бочка вишині і такайа ширині» [Арк, 184].

ШИРИНЬ ж. «šyruń – šyrokosc» [Janiak95, 101].

ШИРОКІ ПАСИ мн., ткац. «Найбільш розповсюдженим полотном на зимові спідниці було полотно ткане в різнокольорові паси, які ткалі звали смугами (широкі паси) і —стов-пчиками (вузькі паси)» [Ігнатюк, НБІН, 3/2008, 29].

ШИРОКОМОЛОТКА ж. Машина для обмолочування зернових. «Одін у Курашеві мієв тз. широкомолотку» [Григорук, НБІН, 4/2017, 23].

ШИРОКОСТЬ [широкос'т'] -і, ж. Ширина; завширшки. Мόже, п'ітсот широкос'т'і л'іс був, мόже, і бул'и» [Арк, 184].

ШИТИК ч. «šyetyk 'pasek do spodni'» [Tarn, m. 36]; **ШИЦІК** «šyćik 'rzemienny pasek'» [Karabowicz, 147; AGWB IX, m. 478].

ШИТКІ мн. Різновид невеликих саней; бричка. «Муой дієд зробілі собіє шиткі, бо бив майстер, а шлях-тіч, як іх не било, забрав собіє» [Сав-чук, НБІН, 2/2016, 16].

ШИХОВАТИ¹ [шиховати || шиховат'і] -у́йу, -у́йиш, недок. Готувати щось. «Што-н'ібуд' на тої шл'уб там... там шиху́йе» [Арк, 184]; **ШИ-ХУВАТИ**. «І так зачинáli топирень-ка тóє дéрево на хату шихувати» [Ігнатюк, 42]; «Дилі шихував, іщє му-сив мати бэльки дерев'яніі» [Ігна-тюк, 71].

ШИХОВАТИ² [шиховати] -у́йу, -у́йиш, недок. «шиховати ведеться, щастить [щастити]: йому́ шиху́йе» [Горбач, 486]; «Накладáл'і два абó три сайані, йак в'інчáл'іс'а, то овечкі б́удут' шиховати» [Арк, 184].

ШИШКА ж. 1. бот. Орган голонасінних рослин, зокрема хвойних. 2. бот. Суцвіття хвойних рослин, вкрите лусочками. 3. «šyška 'owoce łorjanu'» [AGWB VIII, m. 367]. 4. кулін. Прикраса з тіста для короваю. «І вонó [тісто] мýсить б́ути такóє тверд́ийше на т́ії шишкі» [Ігнатюк, 77]; «На патик'і нав'івали кв'іткі, казáli шишкі» [Арк, 185].

ШІПКА БАРАШКОВА ж. Висока вовняна шапка. [Паціор, НБІН, 5/2004, 27].

ШКАПЛІЕРИ мн. «шкапліеры 'два кусочка освященной матерії вь честь Богородицы, сь ч́ьмь неразрывно связань об́ьть не употреблять мясной пици в субботу, какь день посвященный Богородиц́ь'» [Янчук86, 72].

ШКАРПЕТА ж. Шкарпетка. «Шкарпети, светри з вовни робілі» [Лабович, НБІН, 2/2017, 27].

ШКЄЛКО с. «škelko 'szkło do lampy'» [Cz94, 221].

ШКІЛКА ж. «Були й спеціальні шкілки (розсадники), де вирощували деревця під наглядом садівників» [Бор, 109]; **ШКУОЛКА**. «Зачалі шукаті шкуолкі, де ведуть стария сорти» [НБІН, 2/2016, 7].

ШКІЛЬОНДА ж., кулін. «škilonda 'kiszka nadziewana masa z tartych kartofli'» [AGWB VI, 240].

ШКІРТА ж. «А хто мав багато збіжжя і не містилося воно в стодо-лі то складав збіжжя в скирту (в говірці шкірту)» [Ігнатюк, НБІН, 4/2001, 35].

ШКЛЕНКА ж. «šklenka 'szklanka'» [Cz94, 221].

ШКЛО с. «škło 'szkło u lampy'» [Tarn, m. 91]; «škło 'szkło do lampy'»

[Cz Nosów, 153]; **СКЛО** «*skło*» [Tarn, m. 91].

ШКЛЯНИЦІ *мн., бот.* «шкл'а-ніці, -ї / **пожачки біли** порічки (*Ribes*)» [Горбач, 486].

ШКЛЯНКА *ж.* «шклянка» [Михальчук, 553]; «Будемо пити червоне вино шклянками» [ТПУП, 97].

ШКОДИТИ *недок.* Завдавати збитків. «Од гóни [пластикової пляш-ки] отóй обрї^ежут і свї^ечку влóжат – і тогди мóжеш собі^е йті, о. І ві^етьор не шкóдїт» [Бід, 340].

ШКОДНЯ *ж.* Шкода, збитки. «Щоб стримати їхню [гризунів] шкодню в гóсподарці, люде придумалі полапки» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 29].

ШКОЛІ^ЕНС *с.* Навчальне занят-тя; попереднє ознайомлення. «У червньові в Гайнувці одбилося перше школї^енс для вчителюов, на котрому обговорано концепцію ці^елого про-єкту і одбилися перши лекції на тему пудляської гісторії і мови» [Лабовіч, НБіН, 1/2009, 4].

ШКОЛІТИ *недок.* «Там нас школїлі, показувалі, як стріяліті» [Максим'юк, НБіН, 1/2018, 34].

ШКОЛЬНІК *ч.* Школяр. «*pastu-¹xi / a pše¹vážně bu¹to školníki*» [CzW, 56].

ШКОП *ч.* Пастка для лову гризунів. «Полапка, шкоп, шлоп – то сами робили і ставилось на куни, тхóрі, щурі...» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 29].

ШКОПЕК *ч.* «*škopek* ‘naczyinie do dojenia krów’» [Janiak95, 100];

ШКОПОК *ч.* «*škopok*» [AGWB VI, m. 181].

ШКОПЕЦЬ *ч.* «*škopěc*». Те саме, що ШКОПЕК. [AGWB VI, m. 181].

ШКОПОК *ч.* «*škopok* ‘szaflik’» [AGWB VI, m. 179].

ШКОРОЛЮЩА *ж.* «шкоро-л'ўшча, -и шкаралупа яйця» [Горбач, 487].

ШКЎП *ч., фаун.* «шкўп, -опá викастрований баран» [Горбач, 487].

ШЛАПАК *ч., бот.* Крупнозерниста квасоля. «Шлапáк = большіе бобы» [Бессараба, 316]; «То шче и дайўт мен'ї роб'їт'ї, може, на горóд'ї шлапáк сад'їт'ї, то йак сáд'ат, то мен'ї покáже мáт'ї» [Арк, 185].

ШЛІХТОВКА [шл'їхтóвка] *-и, ж.* Сільськогосподарська машина для молотьби та одночасного віяння збіжжя. «Називáлас'а шл'їхтóвка – йак такó молóт'їт', то рáзом збóже тóйе...» [Арк, 185].

ШЛОП *ч.* Те саме, що ШКОП. «Полапка, шкоп, шлоп – то сами робили і ставилось на куни, тхóрі, щурі...» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 29].

ШЛЬОПА *ж.* 1. «шл'опá, -ú дощова погода» [Горбач, 487]. 2. «шл'óпа, -и / пл'áга, -и сніг з дощем, негода» [Горбач, 487].

ШЛЮБ *ч., обряд.* «шл'уб, -у вінчання» [Горбач, 487].

ШЛЮБ ЦИВІЛЬНИЙ [шл'уб цив'їл'ній] *-у -ого.* Засвідчення шлюбу в державній установі. «То йа кажу: зна́йеш шчо? Давáї шл'уб вóз^{тж} мемо цив'їл'ній» [Арк, 185].

ШЛЮБІНКА *ж.* Щілінка. «...Дівішся, такая шлюбінка-окно» [НБіН, 3/2005, 30; Савчук, НБіН, 2/2016, 16].

ШЛЯБАНОК *ч.* Лава зі спинкою. [Плева, НБіН, 1/2020, 20].

ШЛЯК ч. «*шляк* – облямівка, кайма» [Ігнатюк, 108].

ШЛЯХ ч. 1. Широка вимощена дорога. «*А уніат додав, що в їх шляхом зветься великий тракт, а гостинцем або дорогою менша дорога*» [Нечуй-Левицький, НБіН, 1999, №5-6, 20]. 2. перен. «*шл'ах, -у́ / шл'а-шб́к, -шка́ іншопольоровий тканий пасок полотна*» [Горбач, 487]; «*Пасамáni то шлях, що є на хвар-тухóви*» [Ігнатюк, 64].

ШЛЯХТА ж. «—Шляхта» – народне окреслення території проживання на захід від Більська етнічно польського сільського народу, складеного великою мірою з —дрібної мазовецької шляхти» [Савчук, НБіН, 2/2016, 17]; «*В Городниках ці терени [на захід Дорогичина] називають —Шляхта, що має означати, що живуть там самі католики-поляки*» [НБіН, 1–2/2005, 53].

ШМАЛЄЦЬ ч., кулін. «*šm'alec* 'tuszcz roztopiony'» [Cz Nosów, 156].

ШМАЛЬНУТИ док. «шмал'ну́ти, -ну́ міцно вдарити п'ястуком» [Горбач, 487].

ШМАРУВАТИ недок. Змащувати коломаззю колеса воза. «*a taia vo'da / to aš 'čorna bude / te'peryčka / u'lyva taia šo vo'zy šma'ryiut'*» [CzW, 9].

ШМАРУВАТИСЯ недок. Маститися. «*no ia'kims' zy'lot šmaru-va'lyša*» [CzW, 160–161].

ШМАТ в зн. присл. Багато. «*шмат дерева повсіхало = много деревьевъ высохло*» [Михальчук, 554].

ШМАТА [шма́та] -и, ж. 1. «шма́та, -и ганчірка» [Горбач, 487]; «*Тут йе бóл'і вз'ал'і. Там йакáс' пр'ішлá пр'ін'ám'і* [народжене дитя],

у то пр'ін'алá, што билó, і кáже: пр'ін'алá в брúдну шма́ту» [Арк, 185]; «*šm'ata 'szmata (do chwywania goran-cych garnków)*'» [Cz Atlas, m. 171]. 2. «*šm'ata 'zweglona szmatka używana dawniej zamiast hubki do rozniecania ognia za pomocą krzesiwa*'» [Cz Nosów, 156].

ШМАТЄ с., збір. «*шма́те – білизна*» [Ігнатюк, 108]; «*На горици господиня тримала непотрібні речі і під час сльоти вішала випрану білизну, звану в говірці —шматьом*» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 19]; «*pr'st'a pr'aty zam'urane šmat'e*» [Kuraszkiwicz, 149].

ШМАТИ [шма́ти] -ив, мн. Ганчір'я. «*А тэраз ус'ó [давній одяг] в шма́ти пошлó*» [Арк, 185].

ШМАТКА [шма́тка] -и, ж. Клапоть тканини, який використовували при митті посуду. [Арк, 185].

ШМАТНИК ч. 1. Збирач ганчір'я. «*Але їде шматник, кричить: —Шматки, шматки!!*» [ВЗФ, 365]; **ШМАТНІК** «*Було два жиди шматнікі – одьон називався Шолом, а другі Хаїм*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30]. 2. «*šm'atník 'derka (nakrycie na konia)*'» [AGWB IX, m. 450].

ШМАТОЧНІК ч. Порваний одяг. «*Обірвалася я за той час – один шматочнік був*» [Савчук, НБіН, 4/2006, 31].

ШМЕРИ мн. «*Вурленські вудка-рі як популярну наживку використо-вували: земляниє робакі, водяниє робакі, шмери (білі черв'яки, тобто личинки синьої м'ясної мухи)*» [Лабович, НБіН, 2/2018, 33].

ШМИДКІ -а, -е. «*шмідкі – швидкий*» [Ігнатюк, 108].

ШМІЄЛЬ ч. «шмієль (р. шмеліа)» [Янчук86, 67].

ШМОРГОТУН ч., бот. «шморготу́н, -а порхавка (Lycoperdon)» [Горбач, 487].

ШМУЛЯТИ недок. «шму́ляти – терти, пацькати» [Гнатюк, 108].

ШМУЛЯТИ ГОЧИМА фраз. «шмуляє гочима – тут в перенесенні водити за кимось або чимось очима» [Гнатюк, НБіН, 4/2000, 37].

ШНЕЛКІ мн., бот. Давній сорт яблунь. «Билі всякі яблика і груши: димовкі, капанєнки, маранчукі, ракувкі, шнелкі, спасовкі, коштелі, паперуовкі, зелюнкi, зімувкі» [НБіН, 2/2016, 7–8].

ШНІТИ мн., будів. «Трачі теж годилися різати на метри або на —шніти|| (отвір вирізаний пилкою)» [Гнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

ШНУР ч. «Як об'єднаємо кілька глені, тоді виходить шнур. Кілька шнурів становило пліт (плуот)» [НБіН, 4/2006, 2].

ШНУРОК ч. «*šnur¹ok* 'rzemienny pasek'» [Karabowicz, 147].

ШНЮР ч. «*šňur* 'sznurek z ciężarkiem do wyznaczania pionu'» [AGWB IX, m. 456].

ШНЮРОК ч. Мотузка, шнурок. «...Друот вигладився і я його замоцьовав до виструганого конька, примоцьовав кусок шнюрка...» [Пет-ручук, НБіН, 1/2003, 30].

ШО [шо] займ., сполучне слово, спол. «Кáже на його, на того майора, шо в фокстрот'іках» [Арк, 186]; «*ka / —šo / šo ty ta¹kaïa dur¹naïa*» [CzW, 16]; **ШШО** «*ny¹ta / š:o ko¹liš by¹ta*» [CzW, 131]; **ЩО** [шчо]. «Скажі вдóма, шчо нех ждуть дв'ї нид'їл'ї – по дв'ї нид'їл'ах вёрнуц':а»

[Арк, 186]; «В нас шчо – там што, виз'м 'їте, вс'о инáчеї гóворат» [Арк, 186]; **ШТО** *što* [Kuraszkiewicz, 153]. (Див. ще ШТО).

ШОВЧИЦЯ ж. Кольорові нитки для ткання в перебори. «Шовчіця то такїї ниткії як тkáлі перебóри, на тих пасамáнах» [Гнатюк, 64].

ШОЛОМ [шоло́м] у виразі **ЗАЙШОВ ШОЛОМ У ГОЛОВУ** [зайшов шоло́м у го́лову] фраз. Зробив або сказав якусь дурницю. [Арк, 185].

ШОЛОМОК ч. «*šo¹om¹ok* 'blaszany kapturek z otworem na płomień w lampie'» [AGWB VI, 92].

ШОПЕЛЬКА [шопел'ка] -и, ж. 1. Зменш. до ШОПЛЯ-2. [Арк, 185]; «шопел'ка, -и шуфля» [Горбач, 487]. 2. обряд. Жолобок для великодньої гри. «От⁰ голубⁿка ігрáл'ї. От шопел'-ку воз'мút, кóтиц':а де йїцє, дрúга нýс'т'їт'. Йак стýкне, то вже його тóйе йїцє» [Арк, 185].

ШОПКА ж., будів. «шопка, -и дривітня» [Горбач, 487].

ШОПЛІК ч. «шопл'їк, -а круглий цебер кормити свиней» [Горбач, 487].

ШОПЛЯ «[шопл'а] -ї, ж. 1. Дерев'яний совок набирати зерно. «*š¹opla* 'szufla'» [Tarn, m. 65]; «шопл'а, -ї дерев'яна лопата віяти зерно» [Горбач, 487]. 2. Те саме, що ШОПЕЛЬКА-2» [Арк, 185].

ШОП'ЯТИЙ [шопйáтиї] -а, -е. Такий, що раз у п'ять років. «А Вил'їден' шопйáтиї ру⁰к рáзом [святкуємо з католиками]» [Арк, 185].

ШОРИ мн. «шóри, -ўў ремінна тяглова упряж» [Горбач, 487].

ШОРОВАТИ недок. «шорováти мити піском» [Горбач, 487].

ШОРЦ ч. «*šorc 'žerdka'*» [Janiak95, 100].

ШОС [шос] -у, ч. Те саме, що ШОСА. «*Не було шóсу, йак то тепér до Кл'ишчел', онó такайа дорóга*» [Арк, 185]; «*А тут де шос идé, булá тiлькó такá стéжка*» [Ігнатюк, 50].

ШОСА [шосá] -í, ж. «*šos'a 'szo-sa'*» [Cz94, 221]; «*Вже дев'ятого вжес'н'а н'емци бiл'и в Брeс'т'е. Отé-йу шосóйу й'éхал'и; Он'í одевó ос'éd-л'ил'и за шосóйу*» [Арк, 185]; «*ny 'tak íag díis' 'šosy*» [CzW, 158].

ШОСТУХА [шосту́ха] -i, ж. Давня міра площі поля (?). [Арк, 186].

ШО-ТО [шó-то] займ. Щось. «*Йак снiц':а кров, то шó-то с крeвних бóде; Йак йакáйа... йакáйас' спор чи шчо... йакóйес' шóто – кацá-нув вигóн'иц'!*» [Арк, 186].

ШПАГАТ ч. «*шпáгат, -у шну-рок, шпагат*» [Горбач, 487].

ШПАДЕЛЬ [шпáдел'] ч. «*шпá-дель – заступ*» [Ігнатюк, 108; Арк, 186]; «*Пам'ятаю досi, як шпадлями копали землю під картоплю*» [НБiН, 3/2007, 10]; **ШПАДЛІ** мн. «*Ми ладiлi тие шпадлi, што робóтнiкi, часом i спец'яльно, поломалi*» [Плева, НБiН, 6/2021, 28].

ШПАКОВАТИ -а, -е «*Шпако-вáты = пестрий, сь просéдью*» [Бессараба, 316].

ШПАНЦЕ^ЕРОК ч. «*Шпанцiэ-рокъ = куртка*» [Бессараба, 317].

ШПАНЦІР ч. 1. Верхній короткий одяг; куртка. «*Шпанцiр то був такiй пошiти з сукнá. То булó такé пошiте якбi куртки називáли*» [Ігнатюк, 57]. 2. Безрукавка. «*Безрукавeць пошiти з бóрого сукнá*

то називáвся шпанцiр» [Ігнатюк, 59]; **ШПАНЦЕР** «*шпанцeр – рiзновид кабата тобто кабат без рукавiв, безрукавeць iз сукна*» [Ігнатюк, 108]; **ШПАНЦИР** «*Поширенi були також безрукавки (—шпанцирил). Шили iх з темно-коричневого валяного сукна без пiдклад-ки*» [ІК-В, 185].

ШПАРА ж. «*шпáра, -и щiлина*» [Горбач, 487]; «*špara 'szpara między deskami w podłódze'*» [Cz94, 221].

ШПАРАГУС ч., бот. «*szparagus 'asparagus'*» [CzD, 163]; «*шпара-гус, -а рiд вазонковоi квiтки, [аспарагус]*» [Горбач, 487].

ШПАРИТІ недок. «*Форм, кото-ри називають бiте, у нас вельми мнóго, бо ж можна когось: <...> шпаритi (вишпаритi, нашпаритi)...*» [Лабo-вич, НБiН, 1/2021, 27].

ШПЕНЬ ч. 1. «*špeń 'pionowy czop, na którym osadzona jest paprzyca w żarnach'*» [AGWB VI, m. 175]; **ШПЕНЬ** «*šp'ień 'w żarnach, pionowy czop, w którym osadzona jest pap-rzyca'*» [Cz Nosów, 156]. 2. Деталь коврітка (?). «*А тепér на коврітках сукáють, шпéня о сюди в ковріток вложу́ i так сучу́*» [Ігнатюк, 61]. 3. **ШПЕНЬ** ч., ткац. «*šp'eń 'trzpionek'*» [Tarn, m. 69].

ШПИКУЛЯНТ [шпикул'áнт] -а, ч. Той, хто перепродує дефіцитний товар. «*А бл'узочк'i знов такó де шпи-кул'áнти чáсом йак'ейес' знашл'ис'а, што м'éл'и, пр'инóс'ил'и крóшку дéйа-куйу бл'узочку*» [Арк, 186].

ШПИЛЬКИ мн. «*špylky 'igłowie'*» [AGWB VIII, m. 348].

ШПИРИТУС ч. Спирт. «*А горілка то така була: шпиритус, такі бочки були маленьки*» [Ігнатюк, 37].

ШПИРКА ж. «*шпірка – сало*» [Ігнатюк, 108]; «*špʲurka || spʲurka ‘słonina’*» [Cz Atlas, m. 158; CzS, 124]; «*А také було весіле: шпірки накрáють, гóмачки нарóблять, мáсла і те да-ють ї́сти*» [Ігнатюк, 36–37].

ШПИХЕРИК ч., будів. «*шпихе́-рик – амбар*» [Ігнатюк, 108]; **ШПИ-ХЄРЕК** «*špʲixerek ‘spichlerz’*» [Cz94, 221; AGWB VIII, m. 323].

ШПИХІР [шпих’ір] ч., будів. «*шпихі́р – амбар*» [Ігнатюк, 108]. «*Розка́зували, що пан прихóдив до двора́ і вибира́в найхорóшими баб́и і воді́в їх до шпихі́ре віяти збу́рже*» [Ігнатюк, 73]; «*А́льбо яко кр́ижикі на Кóляду. Кр́ижикі на по́лапі, в клу́ні і в шпихі́рі*» [Бід, 339]; **ШПИХІ́Р** «*Шпихі́р = амбар*» [Бессараба, 317]; **ШПИХЛІР** «*шпихл’ір, -а амбар, шпихлір*» [Горбач, 487]; **ШПИХЕР.** «*С’в’іро́нок то назива́йеца ш..., и н’е́котори говорат’ шпихе́р і с’в’іро́нок*» [Арк, 186]; **ШПИХЄР** ч. «*špʲix’er ‘szpichlerz’*» [AGWB VIII, m. 323].

ШПИ́ ч. «*Шпиг = мозгъ въ костяхъ*» [Бессараба, 317].

ШПИ́ГА ж. «*špʲiga ‘sopel lodu’*» [AGWB VIII, m. 396].

ШПІ́ЛЬКІ мн., бот. «*špilkʲi ‘igły u sosny’*» [Tarn, m. 153].

ШПІ́Н ч. 1. «*шпін, -а залі́зний довгий цвях припинати корову на довгому ланцюгу на пасовищі: шпін всади́ли в зе́мл’у*» [Горбач, 487]. 2. **ШПІ́НЬ** ч. «*špʲin ‘drag pionowy w środku stogu’*» [AGWB VIII, m. 326].

3. «*шпін, -а (дерев’яна) ві́сця в ткацькому човнику*» [Горбач, 487].

ШПІ́ТАЛЬ [шп’італ’] -а, ч. Лікарня. «*Кол’іс’ і́а л’еж’ела в шп’італ’у*» [Арк, 186].

ШПІ́ЦЕЛЬ ч. Шпигун. «*Як переконує Ке́ндись, Каленик був шпі́ц-льо́м і прода́вщиком*» [Оверчук, НБіН, 1/2007, 27].

ШПІ́ЦОНОГІ́Й -а, -е. З тонкими ногами. «*Дівчину козою називали, бо вона як коза, а ще як така шпі́цонога – тонкі ноги і хутко бігає як коза*» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 25].

ШПРИ́ХА ж. «*шпрі́ха, -и спи́ця в колесі*» [Горбач, 487].

ШПУ́ДНІ НАГА́ВИЦІ мн. Одяг, який чоловіки носили під штанами. [Паціор, НБіН, 5/2004, 28].

ШПУ́ЛЬКА ч., ткац. «*špʲulka ‘kruhelka’*» [AGWB IX, m. 421]; «*Як ве́чором конча́ла робо́ту, як пришла́ із куде́льою, ну то як шпу́лька по́вна, то є́ї тре́ба ізвіва́ти на та́льку*» [Бід, 342].

ШПУ́ЛЯ ж., ткац. «*шпу́л’а, -і велика ткацька ціва*» [Горбач, 487].

ШПУ́ЛЯР ч., ткац. «*špʲular ‘kruhelka’*» [AGWB IX, m. 421]; «*špʲular || špʲular ‘kołowrotek do nawijania nici na cewkę’*» [AGWB IX, m. 437].

ШПУ́О́НКА ж., анат. Кадик; Адамове яблуко. «*Одни люб’ят наі́стися по́ саму шпу́онку (значить-ся по тардюолку)*» [НБіН, 4/2021, 27].

ШРЕ́К ч. «*На дру́гому глені за́монтовано га́льмо, в ори́льській терми́нології зване шре́ком*» [НБіН, 4/2006, 3].

ШРО́НЬ ч. «*šronʲ || šron ‘szadz’*» [AGWB VIII, m. 394].

ШРУБА ж. Деталь для регулювання коврітка. «Тут є така шруба, що можна прикрунути тисній чи люзній, бо вона має такі шруби пурод сподом» [Ігнатюк, 62].

ШРУТОВНИК [шрутóвн'ік] -а, ч. Пристрій розмелювати зерно. «Шрутóвн'ік шрутува́ти óсипку» [Арк, 186].

ШРУТУВАТИ [шрутува́ти] -у́йу, -у́йиш, недок. Розмелювати зерно, готуючи його для домашніх тварин. [Арк, 186].

ШТАБЛІ мн. Куча складених зрізаних дерев. «Як возак не позбирає нарізаного дерва по лісцї, не вивезе на дорогу і зложит в штаблі, то жадьон самоход не вивезе його з ліса» [НБіН, 4/2006, 22].

ШТАХЕТА ж. «*štacheta* ‘w płocie: deseczka przybita pionowo do żerdzi’» [Cz94, 221].

ШТЕЛЬВАГА ж. 1. «*štelvaga* ‘sztelwaga w saniach’» [Cz94, 221]. 2.

ШТИЛЬВАГА ж. «штил'ва́га, -и штельвага, поперечна жердка до дишля» [Горбач, 487].

ШТИБЕЛЬ ч. «*štybel* ‘kołeczki łączące dzwonu’» [Cz94, 221].

ШТИБНИЙ [штíбнїй] -а, -е. Спритний, зграбний. «Три ра́зи напо-с'ада́вс'а кíнути – ни кíнув, и ни кíнув. Штíбнїй б́увем» [Арк, 186].

ШТИВНИ -а, -е. «*штíвни* – тугий» [Ігнатюк, 108].

ШТИРИ [штíри] числ. «штíри чотири» [Горбач, 487]; «Прит'агнóл'и штíри возі́, сто́ят', постáвил'и од'óн ко́ло дрúгого» [Арк, 186]; «*dvé ta'kix / štyry / 'duročok zro'była* [в тісті]» [CzW, 21]; «*toš ja 'maju še štyry ub'ruski na st'ib*» [CzW, 107].

ШТИРИКЛЯСОВИЙ [штирик'л'асóвїй] -а, -е. Довоєнна польська школа з чотирма відділами (класами). «Пéред во́йнóйу то в нас бу́ла нíбито штирик'л'асóва шкóла, а́л'е во'на́ прихóдила йáко с'імокл'асóва – бу́ло два ро́ки трéт'їйї кл'áси, а три ро́ки читвэ́ртийї кл'áси» [Арк, 186].

ШТИРИСТА [штíриста] числ. Чотириста. «Éта вйóска, л'їет не в'ї́еду ку́л'ко – тріста чи штíриста – билá росполóжена над^м рикóйу Нарвóйу» [Арк, 186].

ШТИРОХРАДНИЙ ЯЧМІНЬ ч., бот. «штирóхрáднїй йáчмін' ячмінь з чотиригранковим колосом» [Горбач, 487].

ШТО [што] займ. пит.-відн. Що. «І не зна́йу, хтó-то чи́ вйів, чи вона́ захвор'їела от:óго, чи́ што; В нас шчо – там што, виз'м'їте, вс'о инáчеї говóрат; [Що давали батьки за дочкою?] Йá зна́йу, што дава́л'и? Корóву обовйонскóво – то вже корóву да́т'и» [Арк, 186]. (Див. ще статтю ШО).

ШТО І РАЗ присл. Щоразу. «Як оно забава в селі́, то што і раз за Сеньку б'ю́ться» [Плева, НБіН, 1/2022, 33].

ШТО КУОТ НАПЛАКАВ фраз. «Што куот наплакав (коли чогось дуже мало)» [Лабович, НБіН, 1/2017, 27].

ШТОБ [штоб] спол. Щоб. «Ой штоб я віедав што то правдонька / Написав би я три паперонькі» [ТПУПП, 37]; «Штоб ти й мила була й нехороша / Оддав би тебе без одно-го гроша» [ТПУПП, 163];

ШТОБИ [што́би]. «[А нащо пудсмалюють?] Коб грóму не

бойáл'ic'a, кáжут, што-бу́ то то́го...» [Арк, 186].

ШТОДНЯ присл. Щодень. «Коси розпустила ленту улетала / Ще й свого мілого штодня прижидала» [ТПУШ, 252].

ШТОДЮО́ННИ(Й) -а, -е. Щоденний. «...Пудляшукі зачалі одходіті од вживаня говуоркі в штодюонних контактах, передусі^ем з дітьмима» [Лабовіч, НБіН, 1/2009, 3].

ШТОКАЛИ мн. Назва однієї з груп підляшуків. «...четвертые носять названіе —штокаловъ, пятые —смычковъ». Примітка М. Янчука: «Штокалы —штокоюють т.е. говорять што вм. що» [Янчук86, 65].

ШТОКМАНИ [штокмані] -іве, мн. Те саме, що ШТОКАЛИ. «А вже там називáйем штокмані — то вже ход'ім'і, роб'ім'і; Штокмані, бо по-штокман'с'ки говóрат' — што, што» [Арк, 187]; «sztokmany (por. što 'co') — tudý χłopc'i ny id'ete na zab'awu — tam štokman'y» [Sajewicz, 55].

ШТОКМАНИСЬКА мн., знев., прізвисько «štokman'ys'ka». Згруб. до ШТОКМАНИ. [Sajewicz, 55].

ШТО-ЛЕНЬ займ. Що-небудь; будь-що. «Ті^ем і ждеться того Великодня, коб разом з близькімі погостіті і што-лень доброго випіті» [Лабовіч, НБіН, 3/2021, 27].

ШТОНЕКТОРИ займ. Дехто; деякі. «Штонекотори люде в селі^е то любілі коб йому заспівалі тую, а не іншу пі^есню» [Гаврилюк, НБіН, 5–6/2001, 3].

ШТО-НІБУДЬ [што-н'ібуд'] займ. Що-небудь. «Што-н'ібуд' на

тої шл'уб там... там шиху́йе; [што-небут']» [Арк, 187].

ШТОНІДЕСЛІ [штон'ід'ел'і || штон'ед'ел'е] присл. Кожної неділі. «Ета цёрков то штон'ід'ел'і [правиться]. Ето пр'іхотскáйя цёрков — штір'і вйóск'і тут нал'эжат до то́йі... до ётого пр'іхóда рíболовс'кого, і штон'ед'ел'е одб'івáйец':а слúжба» [Арк, 187].

ШТОРПАК ч. «шторпáк, -á пеньок» [Горбач, 487].

ШТОСЬ [штос'] займ. Щось. «А штос' такóйе-о заб'ім'і св'ін'áка, то вонé трéба билó здавát'і... то дас'т' [німець] зезвол'én'ійе заб'ім'і» [Арк, 187]; **ШОСЬ** [шось]. То і тійі с'óла вс'о равнó шос' іе такóйе шос' не так, йак тут» [Арк, 187].

ШТО-ТО [штó-то] займ. Те саме, що ШТОСЬ. «То дрóва принос'ім, то штó-то такóйе, то...» [Арк, 187].

ШТОФ ч. «štof 'dwulitrowe naczynie na piwo'» [CzW, 8]; «to dał no štof 'pywa» [CzW, 8].

ШТРАФЛЯГЕР [штрафл'áгер] -а, ч. Табір для тих, хто порушував накази гітлерівців. «То жóрна йак на́йде давн'і́ш'і то молóлі, — то шрафл'áгер» [Арк, 187].

ШТУКА¹ ж. «штúка — одне зрізане соснове дерево» [Ігнатюк, 108]; «štika 'kloc'» [AGWB IX, т. 453]; «Зрізану сосону, і обрубану з галуззя, називають —штукою» [Ігнатюк, НБіН, 4/2009, 18].

ШТУКА² ж. «штúка — мис-тецтво» [Ігнатюк, 108].

ШТУКИ мн. Кількість осіб під час рахування. «to йіх бу'ло 'мое т'ру́с:ат' štuk» [CzW, 17].

ШУБА ж., кулін. Оселедець під шубою. «Можна було також спробувати фаворки, шубу, буслові лапи, тобто тістечка, які пекли колись до свята Благовіщення, бурсачики чи вареники» [НБіН, 2/2010, 4].

ШУБАЛЬОВИЙ -а, -е, оказ. «Єсть удома пан господар, / Єсть удома господині. / Вони сидять коло стола, / На них шуба шубальова» [Рижик, 268].

ШУБЕНИЦЯ ж. «Шубэниця = высѣлица» [Бессараба, 317]; **ШУБИ-НИЦЯ** ж. «шубиниця – шибиниця» [Ігнатюк, 108].

ШУВАР ч., бот. Рослина, що росте в заболочених місцях. «у... fsta'valos'a ton 'iatúr / a z 'boku v ruov napu'xalos'a v'az'ki šuva'ruov» [CzW, 91].

ШУГ [шу:г!] виг. Передає швидко кидання чого-небудь. [Арк, 187].

ШУГАТИ недок. «шугати 'колисати'» [Лесів, 425; Лесів97, 98].

ШУГІ [шут'і!] виг. Те саме, що ШУГ. [Арк, 187].

ШУЛИК ч., оказ. Рештки стебел льону після витріпування волокна. «a te šulyki sput 'toho 'lonu... // to u'no nazy'valoša ta'ka ku'rosta» [CzW, 159].

ШУЛО [шúло] ч. «šulo 'słup pionowy w ścianie wpuszczony dolnym końcem w podwalinę» [Cz94, 221]; «š'ulo 'łatka» [Tarn, m. 10].

ШУЛЬГАН ч. 1. «šulh'an 'człowiek leworęczny» [AGWB VII, m. 265]. 2. бот. «szulhan 'kapusta nie rozwinieta w główkę» [Pelcowa93, m. 4].

ШУЛЯК [шул'ак] -а, ч. 1. орн. Хижий птах – шуліка. **ШУЛЄК** [шул'ек] Арк, 187]; «шúли(е)к, -а шуліка, ястріб» [Горбач, 487]; **ШУЛІК**. «шулік – яструб» [Ігнатюк, 108]; «Шуляк і ястреб то тоє саме. Хто звав шуляк, а хто ястреб» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34]. 2. бот., перен. «szulak 'kapusta nie rozwinieta w główkę» [Pelcowa93, m. 4]; «Одні но шул'акі – капúсти нимá; **ШУЛЄК** [шул'ек]» [Арк, 187].

ШУМ ч. Гамір, крик. «šumi narobiat' / po 'xaty / o // s'kašit'» [CzW, 11].

ШУМУРОДЕК ч., бот. «szumurodek 'kapusta nie rozwinieta w główkę» [Pelcowa93, m. 4].

ШУНЬКА ж. «шúн'ка, -и дит. овечка» [Горбач, 487].

ШУ⁰ПКА ж. «šiuorka 'szopa gospodarska» [Cz94, 221].

ШУ⁰ФЛЯ ж. «šiuofla 'szufla» [Cz94, 221].

ШУПЕНЯ ж., кулін. «Szupenia to kasza, kutia – najbulsza. Do jiji dajet'sia fasolu, cybulku» [Kościewicz, НБіН, 1/2022, 27]; «Вони [учні] мусили довідатись як називаються колієсні страви, нп. каплун, галушкі, шупеня...» [НБіН, 2/2009, 14].

ШУРА-БУРА ж. Сильна буря. «Пудняласє шура-бура / Бура лієса виломіла» [ТПУПП, 96].

ШУРПАТИ(Й) -а, -е. ? «Zaprehaje bat'ko konia kobyłu szurpatu / Ja j poj'edu na Wkrajinu po žuonku bohату» [НБіН, 4/2011, 33; ТПУПП, 254].

ШУСТКА ж. «шúстка, -и поїзд, що їде о шостій годині» [Горбач, 487].

ШУСЬ-ШУСЬ виг. «*šus' šus'* 'okrzyk wydawany przy przywoływaniu owiec'» [Cz94, 221].

ШУТ-ШУТ виг. «*шут-шут* 'вигук, яким кличуть овець'» [АУМ, к. 348].

ШУФЕЛЬКА [шүфэл'ка] -и, ж. «*шүфэл'ка*, -и шүфля на сміття» [Горбач, 487]; «*В і'йал'і рука́м'і* [зерно], *шүфэл'ка така́йа* зроби́ана, *кл'акне́ тут то́й – і збо́же с поло́войу і к'іда́йе*» [Арк, 187].

ШУФЛЬОВАТИ недок. Накидати шүфлею що-небудь. «*Мусів вуон ці'лу доро́гу угі'ле в паровозі шүфльовати*» [Плева, НБіН, 5/2018, 19].

ШУФЛЯ [шүфл'а] -і, ж. «*шүфл'а*, -і / [шопл'а, -і] дерев'яна лопата» [Горбач, 487]; «*Йа шүфл'ойу нава́л'уйу на та́с'ма у́гол'; Трах! – упало́ мен'і с'удиво́ у́гол'. <...> Мн'е шүфл'а з рук вірвалас'а*» [Арк, 187].

ШУХНА ж. «Шүхна = самка овца» [Бессараба, 317].

ШУШВАЛОК [шүшва́лок] -лка, ч., знев. Худий, невисокий хлопець. «*Хло́пц'і так'і здо́рови, то ж ни так'і, йак йа, шүшва́лок, – му'лу'де́н'к'і був*» [Арк, 187].

ШУ-ШУ виг. «*шү-шү* 'вигук, яким кличуть овець'» [АУМ, к. 348]; «*шү-шү!* приманка овечок» [Горбач, 487]; «*šи, šи*» [Janiak95, 100].

ШУЩ ч., орн. «*Добрі або злі новини віщував сич (шүщ)*» [КК, 319].

ШША! «*шша!* вигук проганяти курей» [Горбач, 487].

ШЬМІГА ж. «*Шьміга (šmiga) – тонка пласка платівка (типу лінійки довж. 30–40 см), прив'язана до шнур-ка довж. 70–100 см. При різних колових рухах шнурком платівка під певним кутом*

урізається в повітря і збуджує звукові коливання. Екс-пресивне виття шьміги (відомої в інструментознавстві під назвою чурінга) ще в первісному суспільстві було засобом магічного захисту від злих сил. Підляські діти-підпаски користувалися шьмігою для своїх музичних забав і розвитку спритності» [Мац, 102].

Щ щ

ЩАБЕЛЬ ч. 1. «шчабѣл', -бл'а сполучна дощечка між полудрабками возової драбини» [Горбач, 487]; **ЩЕБЕЛЬ** ч. «ščeb'el 'okrągły szczebel w drabinie'; 'płaski szczebel w drabinie'» [Cz94, 220]. 2. «Щабэль = ступенька лѣстницы» [Бессараба, 317].

ЩАБЕЛЬКІ мн. «ščabelki 'żelazne pręty paleniska w kuchni'» [AGWB VI, m. 160].

ЩАВ ч., бот. «шчаў, -ву щавель (Rumex)» [Горбач, 487]; «ščav» [Cz Atlas, m. 168].

ЩАВІН ч., бот. «ščav'in 'szczaw zwyczajny; Rumex acetosa L.'» [Pastusiak, 85].

ЩАВЙОВИЙ [шчаўйовий] -а, -е. Зварений зі щавлю. «Шчаўйовий боршч» [Арк, 188].

ЩАВУХ [шчавух] -а, ч., бот. «Щавухъ = щавель» [Бессараба, 317]; [Арк, 188]; «ščav'ux» [Pastusiak, 85; Cz Atlas, m. 168].

ЩАВУХ КІНСЬКІ ч., бот. «ščav'ux k'insk'i || k'onsk'i ščav 'szczaw kędzierzawy; Rumex crispus L.'» [Pastusiak, 85; Cz94, 220].

ЩАГА ж. «ščah'a 'otwór między dwoma szczebelkami płochy'» [AGWB IX, m. 433].

ЩАСЛИВИТИ недок. Щасти-ти. «Виносит тоє сино [на якому сиділи на різдвяній вечері] коровам, коням й каже: —Будь здорове з праз-ником, з Різдом Христовим, щоб на другий год щасливило!» [НБІН, 6/97, 12].

ЩАЯ ж. «šč'aia 'szczelina podłużna w płotnie'» [Janiak95, 99].

ЩЕ [шче || ше || ши] част. Вже. «Кол'іс' так то робіл'і, а д'іс' того нимá шче» [Арк, 188]; **ЇЩЕ** «іа bulat iis'če 'dijčyna <...>» [CzW, 188].

ЩЕБЕРЕЦЬ ч., бот. Чебрець. «Привезе виночок з лілії. <...> А другого з чеберцю» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 33].

ЩЕБРЕЦЬ [шчебрѣц'] -а, ч., ент. Те саме, що БЕДРОНКА. «Шчебрѣц', шчебрѣц', де муї моло-дѣц'?» [Арк, 188].

ЩЕГУЛЬНЄ «щегульнє – зокрема» [Ігнатюк, 108].

ЩЕДРІВКА || **ЩОДРІВКА** ж., обряд. «ščedr'ivka || ščodr'ivka 'piesń spiewana przez kołędników odwiedzających domy w wigilię Nowego Roku'» [Dudek, 195].

ЩЕДРІЄ с. Водохреще. [Рижик, 268].

ЩЕКАЄ недок. «ščekaie 'o psie: szczekać'» [Cz94, 220].

ЩЕЛЮБА ж. «Щелюба = щель» [Бессараба, 317; Янчук86, 67]; «ščeluba» [Cz94, 220].

ЩЕНЄ с. «ščeń'e || ščeń'ie 'szczenię'» [Cz Atlas, m. 169].

ЩЕНКА ж., анат. «ščeńka 'szczeka'» [AGWB V, m. 17].

ЩЕНЮК ч. «шчен'ук, -а ще-ня» [Горбач, 487]; «ščeń'uk 'szczenię'» [Cz Atlas, m. 169].

ЩЕПАНА реліг. «Ščer'ana 'dru-gi dzień świąt Bożego Narodzenia'» [Dudek, 195].

ЩЕПКА ж. «ščeńka 'wióry spod siekiery'» [AGWB IX, m. 460].

ЩЕТИНЯР ч. «Щетинярьский промысел найбільш розвинений був на Більщині з осередком у Межиріччі. Продавців цього виробу звали —щетиняри!» [Бор, 110].

ЩИ [шчи] незмін., кулін. Перша страва з капусти; капусняк. «Заказав то котл'ѣти, то б'іточк'і, то кубасу, шчи... (тихіше) Бóрич – то шчи» [Арк, 188].

ЩИБРУНКА [шчибру́нка] -и, ж., ент. Те саме, що БЕДРОНКА. «Шчибру́нка, шчибру́нка, де мойá жу́нка?» [Арк, 188].

ЩИГОЛ ч., орн. «шчу́гол, -гла зяблик (Fringilla)» [Горбач, 487].

ЩИКАВКА [шчика́вка] -и, ж. Ікання. «То шчика́вка, йак дити́на шчи́кайе» [Арк, 188].

ЩИКАТИ [шчика́ти] 3 ос. одн. шчика́йе, недок. Ікати. [Арк, 188].

ЩИЛЮБИНА ж. «ščyl'ubyna 'szczelina'» [Janiak95, 99]; «Коли жінка була вагітна, <...> то було її заборонено дивитися через —щилюбину» (щилину), бо вірили, що дитина, яка вродиться буде косоока» [Ігнатюк, НБІН, 6/2000, 28]; «Як ба́ба хо-діла —гру́ба» то ни во́льно було́ її ди-ві́тися че́рез щилю́бину» [Ігнатюк, 48].

ЩИНІТИ док. Відділити зерно від половини. «c'ipom zmołotiti // metlu zrobiti // ščyn'it'i toje žyto» [CzW, 45]; пор. коментар: «ščyn'it'i 'oddzielić ziarno od plew podrzucając je szufłą (łopata)'» [CzW, 45].

ЩИНОК ч. «шчу́нок, -нка / ру́н'ак, -а оберемок (сіна)» [Горбач, 487].

ЩИПА ж. «šč'upa 'drzewko owocowe do sadzenia'» [Janiak95, 99].

ЩИПАВКА ж., ент. «Щипавка, тобто характерна комаха з придатками у вигляді кліщів на задній частині, це тепло- і волого-любива тварина, яка веде прихований нічний спосіб життя. <...> На Підляшші цю комаху найчастіше звуть щипавкою. У Збучі кажуть про неї не надто гарно: той, што в сраці рогі» [Лабович, НБІН, 5/2019, 33].

ЩИПЕЧКА -і, ж. «щипечка — полінце крупно колотих дров» [Ігнатюк, 108].

ЩИПЬОР ч., бот. «ščip'or 'szczypior, liście cebuli'» [Cz94, 221];

ЩИПЬОР «šč'uror 'szczypior'» [Cz Atlas, m. 170].

ЩИРБАК ч. «шчирба́к, -у Sinchus paluster» [Горбач, 487].

ЩИРИЙ -а, -е. 1. Такий, що з дотриманням усіх вимог і заборон. «bo mulu'ka broń 'bože // ščyryi rúst buw» [CzW, 30]. 2. ЩІ^ЕРИ «Щіє́ры = сердечный, искренний» [Бессараба, 317].

ЩИРИЙ ПІСТ ч., реліг. «Пере-важно стариі —постя́ться», середа і п'ятниця —щирим постом» [НБІН, 6/97, 12].

ЩИТ ч. 1. «ščyt 'część szczytowa łóżka'» [Cz Nosów, 153; AGWB VI, m. 106]. 2. будів. «шчит, -а причілок» [Горбач, 487]; «ščyt 'przedłużenie w gureę ponad zrab poprzecznej ściany budynku'» [Janiak95, 99]; «ščyt 'szczyt domu'» [Cz94, 221].

ЩИТОВАЯ СТИНА ж., будів. «шчитова́йа ст'іна причілкова стіна дому» [Горбач, 487].

ЩИТОК ч. 1. «ščytok 'część szczytowa łóżka'» [AGWB VI, m. 106]. 2. «шчито́к, -тка поперечні дощинки на санкових корсах» [Горбач, 487].

ЩИ^ЕЛЬНИ -а, -е «Щіє́льны = плотный» [Бессараба, 317]; «щієльны (плотно прилегающей)» [Янчук86, 67].

ЩИ^ЕП ч. «щієпъ (привитое дерево)» [Янчук86, 67]; «ščier 'drzewko owocowe do sadzenia'» [Cz94, 221].

ЩИ^ЕРЕЦЬ ч. «Щіє́рэць = крупный р'чной песокъ» [Бессараба, 317]; «щієрець (красный или желтый песокъ)» [Янчук86, 67].

ЩІР ч. «Щур, щір, щуор – *szczur*» [Бартошук, НБіН, 5/2017, 27].

ЩІТКА ж. «Поширеними були також однотонні спідниці з домо-тканої вовняної тканини, низ яких обшивали кольоровою —китайкою‖ та вузьенькою стрічкою, що мала назву —*щітка*‖» [К-В, 184].

ЩО Й НУ [шчо ї ну] част. підсил. Виражає вищий ступінь оцінювання. «*И холодок и так 'її був дóbри – шчо ї ну*» [Арк, 188].

ЩО ТО ЗА ХАЛЄРА? виг. «*Коли хтось здівовани або незадово-ляни, то може сказати а што / що то за холєра?*» [Лабович, НБіН, 1/2022, 34].

ЩОВЕЧУР присл. «Щовéчуръ = каждый вечеръ» [Бессараба, 317].

ЩОДРА ж., субст., реліг. «Богоявлення званим поточно православними —*щодрою*‖» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 26]; «*Ščodra* ‘*wigilia święta Objawienia Pańskiego*’» [Dudek, 195]; «*А вже ждéмо тепéра щодру́ї – а то пéред хрéщеньом водіи*» [Ігна-тюк, 38].

ЩОДРИ ВЕЧУР ч., обряд. «*ščodry v'ečur* ‘*wieczur w wigilię Nowego Roku*’» [Dudek, 195].

ЩОДРУГИЙ [шчодру́гий] -а, -е. Такий, що постійно через одного. «*Приїїжáв кс'онз з Слова́тич шчодру́га нед'їл'а, шчотрéт'а*» [Арк, 188].

ЩОКАТІ недок. Характерис-тика говірок, у яких вживають *що*, а не *што*. «*Ну, Вуорля чи тие села, то вже там файно говорат по-українському: —бувкают‖, —щока-ют‖. А в нас тут так невідь-як...*» [Гаврилюк, НБіН, 6/2014, 29; Гаври-люк, НБіН, 1/2002, II].

ЩОКМАНІ мн., прізвисько «*szczokmany* (por. *ščo* ‘*co*’))» [Saje-wicz, 55].

ЩОЛОК [шчóлок] *шчóлку*, ч. 1. Приготовлений з попелу розчин для прання білизни. «*То'д'ї робіли шчóлок с пóпелу*» [Арк, 188]. 2. кулін. Узвар із сухофруктів. «*Шчóлок з грушóк; Мóже, шчóлку дáти вам?*» [Арк, 188]; «*Яблика сушани билі, щолок (узвар) варили*» [Лабович, НБіН, 2/2013, 32].

ЩО-НІБУТЬ [шчо-н'їбу́т'] займ. Що-небудь. «*Привік жі́т'ї та-кó, коб'н шчен'... по:шчéн'жуват'ї шчо-н'їбу́т' тако́йе*» [Арк, 188].

ЩОРУ́К [шчорóк] присл. Що-річно. «*На Петра́ і Павла́ шчору́к в нас вес', знáчит, о, в'ел'їк'ї прáзник*» [Арк, 188].

ЩОТИНА ж. «*шчотинá, -ї щітина свині*» [Горбач, 487].

ЩОТРЕТІЙ [шчотрéт'її] -а, -е. Через два на третій (раз). «*Приїїжáв кс'онз з Слова́тич шчодру́га нед'їл'а, шчотрéт'а*» [Арк, 188].

ЩУДЛАТИСЯ недок. Ощупу-ватися. «*Як боця́н щудлається, або ходит по дорозі, то буде дощ*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 30].

ЩУПАК ч., іхт. «Щупáкъ = большая щука» [Бессараба, 317]; «*ššcip'ak*» [Tarn, m. 177; Горбач, 487; Cz94, 221; CzW, 49].

ЩУПАТИ недок. «*щупати, -айу мацати [щупати] курку за яйцем*» [Горбач, 487].

ЩУПЛИЙ -а, -е. Худий, невеликий. «*Не так, як теперка [вибирали дівчину], коб уже така, ой, щупла ді'вчина*» [Филимонюк, НБіН, 5/2006, 37].

ЩУХА ж. «*ššch'a* ‘*szczelina podłużna w płótnie po opuszczeniu nitki*’» [AGWB IX, m. 443].

ЩУЯ ж. «*ššci'a*». Те саме, що ЩУХА. [AGWB IX, m. 443].

Ю ю

ЮДІТІСЯ *недок.* «Юдитися = дразнить» [Бессараба, 317]; «На Глухови коло рикі закóпаны грóши, но нхтó йххь нэ мóжэ знайтí, бо чортъ йххь дóбрэ стэрэжэ и ховае въ зэмлю и тудлько юдицьця зь людьмі» [Бессараба, 45].

ЮЖ [йуж^м] *част.* Уже, вже. [Арк, 188].

ЮН *ч., іхт.* «йип ‘piskorz’» [AGWB V, т. 77]; «У селах іміни Чижі і Вуорлі цю рибу [в’юна] звать юн» [Лабович, НБіН, 2/2018, 35].

ЮНАКИ *мн. ?* «Ой то не зезуля но рідняя мати / Проважає сина в юнаки страдати» [Ігнатюк, НБіН, 1/2008, 25]. Примітка І. Ігнатюка: «“Пісня, яку співали хлопці пуод час немецької окупації, що їх німці забирали до юнакуов” – сказав Владислав Ігнатюк» [Ігнатюк, НБіН, 1/2008, 25].

ЮНКЛВИ *-а, -е* «йи^нкл’иву ‘jaka-ła’» [Janiak95, 73].

Ю^оЛОНЬКА *ж.* Вуличка. «Вийду я на юолоньку, / Стану я на грудонь-ку...» [Лабович, НБіН, 3/2018, 33]; «Вийду я на юолоньку / Гукну на сусидонькі...» [НБіН, 6/2003, 13].

ЮРІЯ *реліг.* «*Ĵurĳa* || *Ĵurĳa* ‘dzień św. Jerzego (23 IV / 6 V)’» [Dudek, 191].

ЮРІЯШ *ч., реліг.* Те саме, що ЮРІЯ. «Юріяшу, жені воли на пашу» [Лабович, НБіН, 1/2020, 21].

ЮРКА *реліг.* «*Ĵurka*». Те саме, що ЮРІЯ. [Dudek, 191].

ЮРКО *ч. 1.* Варіант імені Юрій. **2.** *реліг.* Те саме, що ЮРІЯ. «Треба добре дбати, аби не купувати: сіна – до Юрка, хліба – до Ілька» [Рощенко, НБіН, 4/95, 28]. **3.** *обряд.* Спеціально печена паляниця. «На Петра́ і Павла то ходілы в поле з Юрком. Юрка́

тако́го робілы, бра́лы бо́хен хліба, як то деякого ме́ду чи горілки і за́куси. Збиралося кілько́х і ходілы в по́ле і на межі сиділы і гостілы» [Ігнатюк, 81].

ЮРОК *ч., кулін., обряд.* «*Ĵur’ok* ‘ciasto pieczone przed dniem św. Jerzego’» [Dudek, 191].

ЮТКА *ж.* Качка (?). «Ютко, матюнко, ютко, / Чом не виходиш хутко» [Филимонюк, НБіН, 2/2007, 36]; «Ой мати, мати ютко, / Чом ни виходиш хутко?» [Лабович, НБіН, 5/2018, 29].

ЮТРЕДНЯ *ж.* «Ютрэдня = утренья» [Бессараба, 317].

ЮФКО *с., ткац.* «*Ĵufko* ‘drewienko z dwoma otworkami, przez które przeciąga się nitkę podczas wicia’» [Janiak95, 73].

ЮХА *ж.* «Ю́ха = кровь гада» [Бессараба, 317].

ЮХОВЕЦ [йуховец] *-вца, ч.* Член секти свідків Єгови. «*Ĵухóвци в нас ѱе, а ми правосла́вни*» [Арк, 188].

ЮХТ *ч.* «йухт, -у рід грубої шкіри на узду» [Горбач, 487].

ЮШИТИ *недок.* «йу́шити текти цюрком: кроу́ йу́шит» [Горбач, 487].

ЮШКА [йу́шка] *-и, ж., кулін. 1.* «Ю́шка = уха» [Бессараба, 317]. **2.** Рідина в перших стравах. «Ю́шка = жидкость въ кушаньѣ» [Бессараба, 317]. **3.** Вода з-під вареної картоплі. [Арк, 188]. **4.** Напій. «*ю́шка – компот*» [Ігнатюк, 108]; «*Компóт з грушо́к – то грушо́вн’ік, с крив’і – то йу́шка*» [Арк, 188]; «...*Компóт з сушених фруктів (яблук, сливок і грушок) званий юшкою*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/99, 26]. **5.** *обряд.* «*Ĵuška* ‘obrzędowy napój wigilijny z suszonych gruszek lub jabłek’» [Dudek, 191].

Яя

ЯБЛИКО с. 1. бот. «*йаблiко* ‘яблуко’» [АУМ, к. 67]. 2. **ЯБЛЕКО** анат. «*й'ableko* ‘grdyka, jabłko Adama’» [Cz94, 196].

ЯБЛИЧКО с., анат. «*Ябличко* – kość w kolanie – колінна чашечка» [Г.Ю., 36].

ЯБЛОВЕЦ [йабловéц] -вцá, ч., бот. Ялівець. [Арк, 189].

ЯБЛОНЬ ж., бот. «*йаблон'* || *йаблин'* ‘яблуня’» [АУМ, к. 161].

ЯБЛУШКО с., пестл. Яблучко. «*Яблушко зроджу червонобоке...*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 33].

ЯВИСКО с. З'явисько, явище. «*На селі погоду знали по пташкам і природним явискам*» [Бартошук, НБіН, 3/2016, 28].

ЯВОР ч., бот. «*йavor* ‘jemiola pospolita’» [AGWB VIII, m. 349].

ЯВ'ЮРКА ж. Вивірка, білка. «*Яв'юркі скачут з дерва на дерево зо два метри*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30].

ЯГЛИ мн. «Яглі = пшено» [Бессараба, 317].

ЯГЛЯНИЙ -а, -е. «*На поминальний обід готували горох, —ягляну|| (пшоняну) кашу, капуста-няк...*» [Б, 304]; «*...Давній на весіллі подавали ягляну кашу з молоком, яку мати солодила цукром*» [Ігнатюк, НБіН, 3/99, 33].

ЯГНЮК ч. «*йahnuk* ‘jagnię’» [Janiak95, 72].

ЯГНЮЧОК ч. «*йahnucok* ‘jagniątko’» [Janiak95, 72].

ЯГНЯТКО с. «*йáгн'атко*, -а ягня» [Горбач, 487]; «*йahnatko* 1. ‘jagniątko; 2. ‘samica jagnięcia’» [Cz94, 196].

ЯГОДА ж., бот. «*йahoda*» 1. ‘owoc wielu roślin, np. borówki,

jarzębiny» [Cz94, 196]; **ЯГУДА** [йáгу-да] [Арк, 189]. 2. «‘czarna jagoda’, – *pošov na їahody*» [Cz94, 196]; «*їahody* || *čornu їahody* ‘borówka czarna; Vaccinium myrtillus L.’» [Pastusiak, 80]; **ЄГОДИ** «*їehody* ‘borówka czar-na’» [AGWB VIII, m. 353]. 3. анат. Пучка пальця. «*Йáгуду вр'ізав*» [Арк, 189]; «*їahuda* ‘brzusiec palca’» [AGWB V, m. 22].

ЯГОДНИК [йагоднік] -á, ч. Місце, де ростуть чорниці. [Арк, 189]; «*їahodnyk* || *їahudnyk* ‘krzewy czarnych jagód’» [Pastusiak, 80]; **ЯГОДНИК** «*їahodník*» [Cz94, 197]; **ЯГУДНИК** «[hde] *xodyli l'ude їahody zbyr'aty / to nazyv'ajut' їahudnyk*» [Cz03, 380].

ЯГРЕСТ ч., бот. «Ягрэсть = крыжовникъ» [Бессараба, 317]; **ЯГРЕСТ**. «*йagrest* || *йagryst* ‘agrest; Ribes grossularia L.’» [Cz Atlas, m. 1].

ЯГУТКА [йáгутка] -и, ж. 1. Зменш до ЯГУДА-1. [Арк, 189]. 2. анат. Пучка пальця. «*Йáгутку серпом розрізала*» [Арк, 189].

ЯГ БИ [йáг би] спол. Те саме, що ТАЯК. «*Пир'ї – дирк'ї* [в картопли-ні], *йáг би робакі поробіли... То пир'її*» [Арк, 189].

ЯГБИТО [йагбіто] спол. Те саме, що ЯКО. «*Онó трéба билó три рók'ї в читвэртуї, то вже л'їч'їлос'а їагбіто пудставóва* [школа]; *Ну так шос' крóху по-їначому* [говорить], *áл'е ш вун так їагбито по-нашому*» [Арк, 189].

ЯГЛЄЯ ж., бот. Хвойне дерево (?). «*яagleja tak jak i xfojina to odd'elne drewo*» [Kuraszkiewicz, 156].

ЯДАЛЬНИ [йадáл'ни] -а, -е. Їстівний. «*Зел'ункі сівви, и' коті*

сiви, *áл'е котi то не йадáл'ни*» [Арк, 189].

ЯДЛИЙ -а, -е. «йáдлий смачний: с'íно» [Горбач, 487].

ЯДЛУВЦЬОВИ [йадлúвц'ови] -а, -е. Ялівцевий, з ялівцю. «Уч'íл'іс'а кóш'ік'і пл'ес'т'і так'і́е, дерém ко-р'én'е йадлúвц'ове» [Арк, 189]; **ЯЛОВЦОВИЙ** «йалоуцóвий ялів-цевий: гал'івéта з йалоуцóвого корi-н'н'а» [Горбач, 487].

ЯДРИНИ [йадринú] -ая, -оє. Урожайний. «Ядринóе збу́же = пол-нозерный хлѣбъ» [Бессараба, 317]; «Йáдринé жiто – то дорúдне; Врод-ли́ве жiто – то йáдринé» [Арк, 189].

ЯДРО [йáдрó] -á, с., бот. 1. Кiсточка сливи, вишнi та iн. «Йáдрó з ви́шн'і»; [йáдрó]» [Арк, 189; AGWB VIII, м. 334]. 2. Насiнина соняшника, гарбуза. «Ядрó = ядро, сѣмя тыквы» [Бессараба, 317]; «Йáдра слонéчничови, йáдра дiн'і; Дин' víрос, і з дiн'а йáдра» [Арк, 189]; «...по горсти гóс-тинцевъ: орѣхи, тыквенныя сѣмена (ядра), кусочки сыра, коровайныя шишки и т. п.» [Янчук86, 93].

ЯДУХА ж., медиц. «Ядуха = удушливый кашель» [Бессараба, 317]; «йáдуха, -и астма» [Горбач, 487]; «йáдуха» [Janiak95, 72; AGWB V, м. 86]; «виоn та́е йáдухи» [Cz94, 196].

ЯДУШЛИВИ -а, -е «Ядушливы = страдающий удушливым кашлемъ» [Бессараба, 317]; **ЯДУШЛИВИЙ** «йáдушливий асма́тичний» [Горбач, 487].

ЯЄЧНИЦЯ ж., кулiн. «jaječ-n'ус'а 'jajecznicza z dodatkiem'» [Cz

Nosów, 154]; **ЯЄЧНИЦЯ** «йáй'е́шні́са» [Cz94, 197].

ЯЄЧНЯ ж., кулiн. Те саме, що ЯЄЧНИЦЯ. [Cz Nosów, 154]; **ЯЄШ-НЯ**. «На родини та хрестини тради-цiйно готували пироги з кашею, запi-кали —бабку» з яйцями, яку називали —яєшня» (бiльшi первiсна назва – —каша»)» [Борисенко, 220].

ЯЗГЕР ч., iхт. Прiсноводна риба (?). «'nazva 'ryby / to tak / š'čirak <...> / 'jazger / ploč'» [CzW, 49].

ЯЗИК ч., анат. 1. «йаз'ук 'język'» [Cz94, 197]. 2. перен. **ЯЗИКИ** мн. «Зiсподу пiдшивали [горсет] лянним домотканим полот-ном, знизу обводили довкруги —лист-ками» (мiсцева назва – —язики» або —баскини»)» [К-В, 185].

ЯЗИРНО ч., збiльш., знев. Люд-ський язик. «В Інтернетi розсiватi всякi дурнiцi й iдiотизми – пiшучи на форумах, бльотах i перед камеркою язирном хляпаючи – може практично кáжди шкуоднiк» [НБiН, 3/2020, 6].

ЯЗИЧЛИВИ -а, -е. «йаз'у́чливы 'plotkarz'» [AGWB VII, м. 279].

ЯЗИЧОК ч. 1. «йáзiчóк, -чка дит. язик» [Горбач, 487]. 2. бот. «йаз'у́чóк 'powój polny'» [AGWB VIII, м. 378].

Я ЗНАЮ [йа знáйу] у запереч. Я не знаю. «[По-якому у вас говорять?] По-йáкому? Йа знáйу... То и ни рúске, и ни пóл'ске, йáкóйес' тákóйе... мишá-не; Вже в Жукáх тиеш так [говорять], áл'і трóху ни так, йáк у нас. [Що не так?] Ну йа знáйу? Там йáкос' ну ни так» [Арк, 189].

ЯЗЬ ч., iхт. В'язь. «Пiдляськi риболови, якщо мають щастя, мо-

жуть зловити також язя» [Лабович, НБіН, 2/2018, 35].

ЯЗЬГАР ч. «*ʔaz'gar ʔjazgarz; Aserina cernua*» [Janiak95, 73].

ЯЗЮК ч., іхт. Прісноводна риба (?). «*ʔnazva ʔryby / to tak / ščirak <...> / ʔaz'uk*» [CzW, 49].

ЯЇЧКО с. 1. Яйце пташки. 2. обряд. Великодна писанка чи крашанка. «*ʔid'nut ʔa'ʔičkom ʔcala ro'dyna še ʔdelit* [на Великодньому сніданні]» [CzW, 170]. 3. обряд. Великодна гра крашанками. «*Зрóbл'at дерев'яни жолоб'ец', ʔa'ʔičkó klál'i i stúkne. ʔak u moyé stúkne, to od mené zaberé.* [Великодна гра крашанками]» [Арк, 189].

ЯЙКО [йáiko] -а, с. 1. пестл. Те саме, що ЯЇЧКО-1, 2. «*По кусóчку вс'óго [святять]: ʔáika, кувбасі, жиберка вáрани...*» [Арк, 189]. 2. перен., реліг. Великдень. «*Вже ни до Кут'і, ано до ʔáika*» [Арк, 189].

ЯЙЦЕ с. «*ʔáic'e ʔajko*» [Cz94, 197; Cz Nosów, 154].

ЯЙЦІЛЬНИК ч. Скуповувач курячих яєць. «*А ʔa'ʔičelnik ʔzdiv, to vže v Vel'ikij Pust, ʔak кури н'есуться*» [Бартошук, НБіН, 4/2017, 30].

ЯЙЦЯ мн., анат. Чоловічі статеві органи. «*...Potrapiv vuiti do vodi i porozri'zuvatі перев'ясла, a na гуліці хвалівся, што хоч ʔa'ʔičja замочив, ає перев'ясла порі'зав*» [Григорук, НБіН, 2/2019, 20]; «*Я тобі Зую заколядую / На кухни, / Щоб в тебе ʔa'ʔičja ʔak у баранця / Упухли*» [Гнатюк, НБіН, 5–6/99, 27]; «*Дожалі жито, / Злапали зайця. / А в нашого господаря / Уже сиви ʔa'ʔičja*» [НБіН, 5/2000, 25]; «*Возьми курку за питуху, / Комара за ʔa'ʔičja*» [Лабович, НБіН, 2/2015, 38].

ЯК ВУОЛ ПОСЦЯВ фраз. «*Як вуол посцяв (про щось криве, напр. криву стежку на голові зачесаної дівчинки); так піше, як вуол посцяв; орав, так би вуол посцяв*» [Лабович, НБіН, 6/2016, 34].

ЯК РУКАМІ ОДНЯЛО фраз. Коли раптово пропала якась хвороба. «*I potohlo, tak ʔak rukami odniało, perestaw bojatiš*» [Лабович, НБіН, 1/2021, 39].

ЯК СОБАЦІ МУХА фраз. «*Коли чоґось дуже мало, недостатньо, переважно їжі, скажуть у селах тміни Чижі: Но ʔ дала пої'сті ʔak собаці муха*» [Лабович, НБіН, 4/2019, 31].

ЯКБИ || **ЯК БИ** спол. Ніби. «*І бачу, що то не вуойсько. А в ʔх кожушкі пуд сподом, такіє безрукавкі, шинелі зельони, ʔкби антельські*» [НБіН, 2/2003, 10]; «*Священік читає Євангеліє. І ʔкби час затримується*» [Саєвич, НБіН, 2/2004, 42].

ЯКИЙ [йакій] займ. 1. пит.-відносн. Який. «*Жит'н'ого чи шишинного – ʔакóго хл'їба л'убиш?*; *Бáчте, ʔа ʔакáйа – вже ж животом*» [Арк, 189]. 2. неозн. Якийсь. «*Бáт'кова [хáта] там, там булá дáл'ї – то ʔакіх п'ідис'áт мэтро; ʔаку'їу бумáшку дав, мн'їє ниц ни казáв, но бумáшку дав*» [Арк, 189]; «*des' tam ʔi'ho* [вилежений льон] *so'bi z'ložať pod ʔa'kim daš'kom*» [CzW, 104].

ЯКИЙСЬ [йакуїс'] займ. неозн. 1. Якийсь. **ЯКІЙСЬ** «*ʔak'їis' ʔak'їis'*» [Cz94, 197]; **ЯКІЙСЯ** [йак'їїс'а]. «*Дивітес'а, шо в Хартин'учки' на ко́минови вісит' ʔакóйес'...*» [Арк, 190]; **ЯКИЙСЯ**. «*ʔакуїс'а хлóпиц' казáв*» [Арк, 190]. 2. Котрийсь.

«Тес'т' то був у двáцят' йакóмс' вернóвс'а» [Арк, 190].

ЯКИЙСЬ-ТО [йакійс'-то] займ. неозн. Те саме, що ЯКИЙ-2. «Булó йакійс' ч'ес, мýсит', р'ок укрáйїнс'койі [школи], дес' з Гал'іциї був научіц'ел' йакійс'-то» [Арк, 190]; **ЯКІ-ТО** [йак'і-то] «Йак'і-то цар, скул' вун йі́ехав?» [Арк, 190].

ЯКІЙ-ЛЕНЬ займ. Який-небудь. «—Господі, дай мні^е, коб сякі-такі [чоловік], аби бивл. Так хутко-хутко христіться, коб якій-лень, аби бив» [Лабович, НБІН, 2/2013, 32].

ЯКІ-ТАКІ [йак'і-так'і] займ. Який-небудь; сякі-такі. «А вже клун'а булá новáйа, ну і хл'ів йак'і-так'і був» [Арк, 190].

ЯКНАЙБАРДЗЕЙ [йакнайбарз'ей] присл. вищ. ст. Якнайшвидше. «Тóже катóл'ічка [дружина] йогó, ал'е... тої... пушлá до' цёркви... Йакнайбарз'ей в цёркв'і» [Арк, 190].

ЯКНАЙПРЕНДЗИЙ присл. найвищ. ст. Якнайшвидше. «*ta rańi... ny maie spu'koju / tylko źeby jak naĩ... p'renzyĩ to'ho / tuĩ... to'ho 'persteńa znaĩty*» [CzW, 214].

ЯКО [йáко] прийм. Указівка на статус людини. «До мáтер'і н'іц н'і м'іли, бо мáти, знáчит', булá йáко пóл'ка» [Арк, 190]; **ЯКО МУЖ** [йáко муж]. У статусі одруженого чоловіка. «Йа йогó мáйу йáко муж» [Арк, 190].

ЯКРАЗ присл. Саме так; саме у цей час. «*a un ĩak 'ras // d'ruhi na'ĩf* [чарку горілки]» [CzW, 214].

ЯКУРАТ [йакурáт] присл. «*якурáт* – якуратно, якраз, саме» [Ігнатюк, 108]; «Йакурáт там дес' Буґ^х стамтіл' похóдит'» [Арк, 190].

ЯКШТО спол. Якщо. «Час іде хутко якшто збіжаються свята» [Гаврилюк, НБІН, 5–6/2001, 3].

ЯЛИНА ж., бот. «йалі́на, -и смерека (Picea)» [Горбач, 487].

ЯЛОВАЯ КОРОВА ж. «Яловая корова = корова не імфіющая телен-ка» [Бессараба, 317]; **ЯЛОВА** субст. «*ĩalova 'krowa, która od dawna jest niecielna*» [Cz94, 197].

ЯЛОВЕЦЬ ч., бот. «Яловéць = можжевельникъ» [Бессараба, 317]; «йаловéц, -у́ц'у ялівець (Juniperus)» [Горбач, 487; Cz94, 197].

ЯЛОВИЙ -а, -е. «йáловий заяловілий: йáлова корóва» [Горбач, 487]; *Нáша корóва знов йáлова*» [Арк, 190].

ЯЛОВКА [йáловка] -и, ж. Молода корова; **ЯЛУВКА** [йалóвкa]. [Арк, 190].

ЯЛОНЬКА ж., пестл. Юлонька, вуличка. «Вони стали, подумали, що не жартовлива. / Зайшли на ялоньку і радять радоньку» [Ігнатюк, НБІН, 2/99, 33].

ЯЛОХА [йалóха] -и, ж. 1. Моло-да корова, яка ще ні разу не отелю-валася. 2. Корова, яка цього року не має теляти. [Арк, 190]; «йалóха, -и ялова корова» [Горбач, 487].

ЯЛОШЕНЬКА ж. «Зокрема на Підляшші поширеним було таке звер-тання [під час сватання]: —Захотів наш бичок до вашої ялошеньки, якби ласкаві були, того бичка й ялошеньку поблагословили!» [Б, 286].

ЯЛОШЕЧКА ж., пестл. «йалóш(еч)ка, -и теличка, ялівка» [Горбач, 487].

ЯЛОШКА [йалóшка] -и, ж. «Ялóшка = телка» [Бессараба, 317];

«*jałoška 'krowa'*» [Cz94, 197; CzW, 47; Арк, 190].

ЯЛУВЕЦ ч., бот. «*jałuwec 'jałowiec pospolity; Juniperus communis L.'*» [Pastusiak, 81].

ЯЛУВНИК [йалувнік] -а, ч., збір. Телята та бички до двох років. «*Годувала йалувнік. И було продати де...*» [Арк, 190].

ЯМА ж. 1. Заглиблення на поверхні землі. 2. «*jata 'riwnica poza domem'*» [Pelcowa02, 71]. 3. *ixm*. «*jata 'tarło ryb'*» [AGWB V, 192].

ЯМКА ж. «*йамка, -и / копец, -пца кагат на картоплю*» [Горбач, 487].

ЯНА ХРЕСТИТЕЛЯ *реліг.* «*Яна Хрестителя (Свято Купали)*» [Рижик, 261].

ЯНА ч., *реліг.* «*święto Jana Chrzcziciela (24 VI / 7 VII)*» [Dudek, 191]; «*До Яна ярина п'яна*» [Лабович, НБіН, 1/2020, 21]; «*На Йана зіл':ачко свѣт'ат – нарвати козѣл'у, то нас страшили, шчо русалка в жити'; На Йана сонце стало печі мн'е, сталі ног'і терпнути і пѣн'кати, і кров брїскайе*» [Арк, 190].

ЯНГОЛ ч. Ангел. «*Після смерті Оксани янгол забрав її душу до неба...*» [НБіН, 3/2003, 34].

ЯНОВА КРОВ [йанова кров] -ойі -и, ч., бот. Те саме, що БОЖЕ ДРЕВКО. [Арк, 190].

ЯНЧИТИ *недок.* «*йанчіти, -чу стогнати, плакати*» [Горбач, 487]; **ЯНЧ'ЄТИ** «*йанчієти скавуліти, скімлити: собака йанчіт*» [Горбач, 487].

ЯРАБ ч., бот. «*jarab 'jarzębiná; Sorbus aucuparia'*» [Cz94, 197].

ЯРИЙ -а, -е. «*йарий* *весняний: йара пиєніца*» [Горбач, 488]; «*йара*

(вовна) з молодих ягнят: *йара воўна*» [Горбач, 488]; «*Перекинуся я ярею мишкою, / Ой, побигу я тиснею норкою – / Я за його [старого] не пу'йду*» [Ігнатюк, НБіН, 2/99, 32].

ЯРИНА ж., збір. «*йарина яре збіжжя*» [Горбач, 488]; «*jarun'a 'jare (zboże)'*» [Cz Atlas, m. 57].

ЯРИНИЦЯ ж. Солома ярих зернових. «*jarun'us'a (два наголо-си?)*» [Kuraszkiewicz, 149].

ЯРИЦЯ ж., збір. «*jarus'a 'jare (zboże)'*» [Cz Atlas, m. 57].

ЯРКА ж., бот. 1. «*ярка – ярина*» [Ігнатюк, НБіН, 5–6/2001, 50]. 2. «*Ярка = шерсть ягненка*» [Бесса-раба, 317].

ЯРМАРК ч. *jarmark* «*'targ'*» [Cz94, 197]; **ЯРМАРОК** «*jarmarok 'targ'*» [AGWB VII, m. 255].

ЯРМО ж. 1. «*jarmo 'nosidła do noszenia dwu wiader wody'*» [AGWB VI, m. 149]. 2. «*jarmo 'jarzmo'*» [Cz94, 197].

ЯРОВОЄ с., *субст.* «*йаровоє яре збіжжя*» [Горбач, 488].

ЯС ч. «*jas 'przegroda w poprzek rzeki z plecionego płotu z umieszczonymi w jego otworach narzędziami do łowienia ryb'*» [CzW, 49].

ЯСІК ч. «*йас'ік, -а* *заголовок, подушинка*» [Горбач, 488].

ЯСКУЛКА ж. «*jaszulka 'jaskółka'*» [Cz94, 197].

ЯСЛА *мн., анат.* «*Ясла – dziaśła – ясна. Удирився аж кров з яслув пошла. Чогось ясла попухлі*» [Г.Ю., 36].

ЯСЛІ *мн.* «*jas'li 'miejsce w kącie stajni (obory), gdzie kładzie się siano' (звідки їдять тварини)*» [AGWB V, m. 55].

ЯСМІН ч., бот. «*jasmin 'jaśminowiec wonny; Philadel-*

phus coronarius L.» [Pastusiak, 81]; **ЯСЬМІН** «*ias'm'in* 'jasmin; Jasminum» [Cz94, 197].

ЯСНА *мн.* «*iasna* 'dziąsło»» [Cz94, 197].

ЯСОН *ч.* «*ias'on* 'jesion; Fraxinus» [Cz94, 197]; **ЯСЬОН** «*й'ас'он*, -а ясень (Fraxinus)» [Горбач, 488].

ЯСТРАБ *ч., орн.* «*iastrab* 'jast-rzab; Accipiter» [Cz94, 197]; «**й'аст-ра(у)б**, -а шуліка, ястріб» [Горбач, 488]; **ЯСТРЕБ** «*Шуляк і ястреб то тоє саме. Хто звав шуляк, а хто ястреб*» [Лабович, НБіН, 5/2016, 34].

ЯСЬ [й'ас'] -і, *ж.*, *бот.* Витка квасоля. [Арк, 190].

ЯТКА *ж.* «Ятка = мясная лавка» [Бессараба, 317].

ЯТРОХА [й'атр'оха] -і, *ж.* Те саме, що ЯТРОШКА. «*Й'атр'оха й'ат-р'ох'і не бой'іц':а і тр'ох'і*» [Арк, 190].

ЯТРОШКА [й'атр'ошка] -і, *ж.* Дві невістки замужем за рідними братами; «*й'atr'oška* 'zona brata meža» [AGWB VII, m. 215]; «*Й'атр'ошка й'атр'ошк'і не бой'іц':а и тр'ошк'і*» [Арк, 191].

ЯТЮР *ч.* Рибальська снасть – ятір. «*у... fsta'valos'a ton 'iatir / a z 'boku v ruov' paru'xalos'a v'iaz'ki šuva'ruov'*» [CzW, 91].

ЯЧАНІЙ [й'ачаній] -а, -е. Виготовлений із ячменю; ячмінний. «[Яка каша для куті?] *Ну ч'асом пшениц'а, ч'асом й'ачна, такá груба*» [Арк, 191].

ЯЧИСКО [й'ачиско] -а, *с.* Поле з-під ячменю. [Арк, 191].

ЯЧМ'ЯНКА [й'ачм'янка] -и, *ж.* Ячмінна солома. [Арк, 191].

ЯЧМЕНИСКО *с.* «*й'ac't'enysko* 'pole po jeczmienu» [Cz Atlas,

m. 58];

ЯЧМІНІСЬКО

«[й'ачм'ін'іс'ко]» [Арк, 191].

ЯЧМІНЬ ДВОХРАДНИЙ *ч., бот.* «*й'ачмін' двохрадний / штир'охрадний* ячмін з дво-, чотиригранковим колосом» [Горбач, 488].

ЯЧНИСКО *с.* «*й'ачниско*, -а ячмінісько; поле, де зжато ячмін» [Горбач, 488]; «*й'ac'nysko*» [Kuraszkiewicz, 149; Cz Atlas, m. 58; Cz03, 379]; **ЯЧНІСКО** «*й'ac'nisko*» [Cz Atlas, m. 58].

ЯЧНИЦА *ж., збір.* «*й'ачница*, -і ячмінна солома, ячмінка» [Горбач, 488]; **ЯЧНИЦЯ** [й'ачниц'а] [Арк, 191]; «*й'ac'nyc'a*» [Kuraszkiewicz, 149].

ЯЩИК *ч.* «*й'ашчик*, -а скринька (на картоплю); кормова скринька коням» [Горбач, 488].

ЯЩУРКА *ж.* «*й'ашчурка*, -и ящірка (Lacerta)» [Горбач, 488].

ПІСЛЯМОВА

До сімдесятих-вісімдесятих років минулого століття нам в Україні зрідка траплялася література про Підляшшя (як Північне, так і Південне), особливо щодо характеристики місцевих говірок. Таке становище поступово змінювалося з початку дев'яностих.

Перше особисте знайомство з Підляшшям відбулося у вересні 1997 року, коли на запрошення керівника Закладу української філології UMCS проф. Ф. Чижевського взяли участь у спільній експедиції люблінських і луцьких студентів-україністів у селах гміни Дубичі Церковні. Це був початок наших записів підляського усного мовлення місцевих мешканців. Упродовж наступних десяти років зафіксували розповіді підляшуків із 35 населених пунктів (7 з Південного та 28 з Північного Підляшшя, причому у деяких н.п. побували двічі). Ці тексти пізніше помістили у збірник “Голоси з Підляшшя” (Луцьк, 2007). На основі цього видання та додавши відповіді на анкету для виявлення лексико-словотвірних одмін видали “Матеріали до Словника українських говірок Підляшшя” (Луцьк, 2022).

Використавши всі доступні нам джерела, 2023 року підготували зведений “Словник українських говірок Підляшшя” (рукопис), у якому понад 10 000 словникових статей. А на основі текстів антології “Країна свого слова” (Більськ на Підляшші, 2023) наступного року видрукували “Підляські слова в художній літературі” (Луцьк, 2024).

...Така коротка передісторія нашого зацікавлення Підляшшям.

*

* *

Студіюючи говіркове мовлення, зрозуміли одну просту істину: записати *всі* діалектні слова окремого регіону чи навіть одного населеного пункту *неможливо*, бо для цього потрібно побесідувати з *кожним* мешканцем, виявляючи не тільки сучасні загальноновживані лексеми, а й давні професіоналізми та ті слова, що перебувають у пасивному запасі. А ще ж потрібно врахувати мовотворчість кожного діалектоносія!.. І одній особі це майже неможливо...

Подібна історія трапилася з нашим підготовленим “Словником українських говірок Підляшшя” (СУГП). Це зведена лексикографічна праця, у якій понад десять тисяч словникових статей, що фіксують і тлумачать діалектизми, записані в останній чверті XIX, у всьому XX та на поч. XXI ст. (К. Михальчук, І. Нечуй-Левицький, І. Бессараба, В. Курашкевич, Ю. Тарнацький, О. Горбач, М. Лесів, Ф. Чижевський, А. Дудек-Шумігай, Ю. Громик та ін.).

Своєрідним доповненням до цього словника стало видання “Підляські слова в художній літературі” (ПСХЛ). Зауважимо, що в українській діалектографії традиційним став напрям, коли з одного регіону видають по два словники: 1) зібрання діалектизмів, записаних безпосередньо з вуст народу, і 2) словник діалектизмів, ужитих письменниками у своїх художніх творах, напр.: *гуцульські словники та словнички різних авторів* і “*Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові*” (2020), “*Словник західнополіських діалектизмів*” (2000, 2016) і “*Словник західнополіських діалектизмів у художній літературі*” (2018) і т.ін. Такий поділ діалектних слів цілком виправданий, оскільки безпосередні записи від діалектоносіїв якнайповніше передають семантику кожної лексеми, а письменники народне слово сприймають по-особливому, кожен по-своєму, привносячи в нього *своє світобачення*, тобто пропускаючи через *свій внутрішній світ*.

В обох лексикографічних працях – СУГП і ПСХЛ – уміщені найбільш характерні підляські лексеми, напр., такі: *жéжкі(й)* ‘гарячий’, *ба́йкі* ‘посередній’, *бу́жйско* ‘рукав Буга; старе русло Буга’, *Гоготу́ха* ‘Багатий вечір’, *сва́нька* ‘мати невістки чи зятя; сваха’, *вйо́ска* ‘село’, *отрок*, *дівченята* та ін. Спільними є багато росізмів, але найбільше, зрозуміло, – полонізмів.

І хоч у виданні “Підляські слова в художній літературі” вміщено всього 1374 словникові статті, тобто у десять разів менше ніж у “Словнику українських говірок Підляшшя”, однак у ньому наявні 227 лексем, які відсутні у реєстрі цього зведеного словника, що становить 16,5 % від загальної кількості. (Тут мусимо зауважити, що, на жаль, не завжди вдається чітко розмежувати народне словотворення від письменницького).

Якщо аналізувати за частиномовною належністю цих «нових» слів, тобто раніше не фіксованих діалектологами в підляських говірках, то виявиться явна перевага іменників та прислівників, дещо менше дієслів та прикметників і зовсім небагато службових частин мови.

Значне поповнення отримали такі тематичні групи лексики:

- назви осіб за родом заняття чи місцем проживання: *помірчий* ‘землемір’, *шептуха* ‘ворожка’, *зьомки* ‘земляки’, *надбужжане* ‘жителі сіл побіля Бугу’, *рейпак* ‘житель с. Рейпичі’, *посиділець* ‘той, що бесідує з сусідами на лавочці’;

- найменування осіб за переважно негативною рисою: *вахляр* ‘той, хто обманює’, *обібока* ‘ледар’, *лотр* ‘недобрий чоловік’, *приволака* ‘той, хто прибув з чужої місцевості’, *знайдко* ‘знайдена дитина’, *ляфіринда* ‘жінка легкої поведінки’, *тягушка* ‘те саме’, *шельма* ‘те саме’, *піцюр* ‘недоросток’, *серун* ‘те саме’, *злом* ‘той, хто «зломив» православну віру, перейшовши на іншу (католицьку)’, *людек* ‘зневажлива назва жителів Підляшшя’, *вікраїнці* ‘слово-насмішка зі свідомих українців’;

- релігійна лексика: *Ардань* ‘Водохреще’, *Радуніця* ‘день, коли вітають померлих родичів із Великоднем’ (?), *Янове свято* ‘Купала’, *посилкок* ‘скоромна їжа’, *посилкувати* ‘їсти скоромне після посту; те, що послане Богом’, *скоромитись* ‘те саме’, *решиій* ‘грішний’, *рожанець* ‘чотки’, *христосуватись* ‘вітатись зі святом Воскресіння Сина Божого’;

- сільськогосподарська лексика: *сота* ‘міра площі землі – 10 м x 10 м’, *сноп’яга* ‘великий сніп’, *торфяніця* ‘удобрення на основі торфу’, *орачка* ‘оранка’, *шиткі* ‘святкові сани («ліпші, помальовані»)', *оселка* ‘пристрій гострити косу’, *шолуха* ‘відходи від видавленого винограду’; пор. ще: *горбовати* ‘працювати на землі, низько схилившись і наживши горба на спині’;

- назви страв і напоїв: *напиток* ‘напій’, *гара* ‘самогон’, *сивуха* ‘гіршого гатунку самогон’, *сирець* ‘сирий, а не варений напій для корови після отелення’; пор. ще *покост* ‘рідина з льняного насіння, якою просочували стіни хати’;

- назви одягу та головних уборів: *хусти* ‘полотняний одяг’, *опінанка* ‘велика тепла хустка, якою жінки вкривали плечі і спину’, *хустка-коноплянка*, *шліейка* ‘підтяжка через плече для підтримування дитячих штанів’; пор. ще: *закрунуті* ‘пов’язати хустку’, *зашиляни* ‘застебнутий’;

- анатомічні назви: *пуколь* ‘пасмо волосся’, *цір* ‘статевий орган хлопчика, пісюн’; пор. *нацимболити* ‘не втримати сечі’;

- ентомологічна лексика: *морошкі* ‘мурашки’, *жаляха* ‘комаха, що жалить’, *стрикоза* ‘комаха коник’;

- локативні назви: *Підлясь* ‘Підляшшя’, *пуцанський* ‘такий, що побіля пуці (Біловезької)’, *надбужанський* ‘такий, що побіля Бугу’, *наднаровські* ‘такий, що побіля Нарви’, *задуп’є* ‘віддалена від центрів місцевість’, *заколо* ‘кругле незамерзле місце на ріці’;

- абстрактні назви: *літость* ‘жаль, співчуття’, *миловане* ‘любовання’, *понагленя* ‘вимоги для пришивдення якоїсь роботи’, *тулачка* ‘тиняння, скитання’, *цьос* ‘удар, біда’, *чмути* ‘чари’;

- у вище поданих прикладах було наведено зразки оригінального підляського словотворення (*задуп’є*, *заколо*, *жаляха*, *літость*, *сноп’яга*, *торфяніця* і т.д.), пор. ще інші: *велізаризни*, *тихутенько*, *пещота* ‘пестливість, ніжність’, *теплиня* ‘теплота’, *спекота*

‘спека’, *одвечірок* ‘надвечір’я’, *піскотень* ‘пищання, верещання’, *скуп* ‘де скуповують продукти від населення’, *справунки* ‘погані вчинки’, *дівченята* та ін.;

- дієслівна лексика: *балагурити* 1. ‘говорити, бесідувати’, 2. ‘підмовляти’, *вчідати* ‘нарікати’, *дженджури́тися* ‘величатися, гонорувати’, *збаршишувати* ‘втоварювати’, *началитися* ‘наблизитися, підійти’, *ошоломити* ‘ошелешити’, *пенкати* ‘виявляти надмірну цікавість’, *поштивнієті* ‘стати твердим, жорстким’, *розбазиритись* ‘розбагатіти’, *розбазироний* ‘розпаньканий, розбещений’, *скривати* ‘приховувати’, *цвічиті* ‘виховувати, дресирувати’, *шолудіті* ‘базікати, говорити дурниці’;

- прислівникова лексика: *впорумень* ‘поруч’, *іди* ‘коли’, *скель* ‘звідки’, *за пув дармо* ‘дуже дешево’, *мовкліво* ‘мовчки, мовчазно’, *нініка* ‘сьогодні’, *шпарко* ‘швидко’; *пор. ни зсюоль, ни стуоль*;

- прикметники: *ниценський* ‘ніякий (без посади)’, *порадочни* ‘досить великий’, *понімецькі* (землі), *пуляризний* ‘найкращий, найсмачніший (про м’ясо)’, *роковий* ‘такий, що відзначається раз у рік’, *сконфундований* ‘здивований’, *смуйльоватий* ‘кольору смоли’, *спасьоний* ‘вгодований, впасений’, *сракатий* ‘з великими сідницями’;

- поодинокі службові слова: част. *аде-аде* ‘так-так’, прийм. *ік* ‘до’, *во* ‘у’.

Можливо, когось може здивувати, що деякі широко знані слова не вживані на Підляшші, лише відомі з художньої літератури, однак це мовиться насамперед про фіксації, а не про використання їх у живому мовленні, напр. такі: *гара* ‘самогон’, *сивуха* ‘гіршого гатунку самогон’, *милованє* ‘любовання’, *мовкліво* ‘мовчки, мовчазно’, *нініка* ‘сьогодні’, *нужник* ‘сільський талет’, *опінанка* ‘велика тепла хустка, якою жінки вкривали плечі і спину’, *пенкати* ‘виявляти надмірну цікавість’, *роковий* ‘такий, що відзначається раз у рік (про свято)’, *спекота* ‘спека’, *теплиня* ‘дуже тепла погода’, *шептуха* ‘ворожка’, *шлієйка* ‘підтяжка через плече для підтримування дитячих штанів’, *шпарко* ‘швидко’ та ін. Але у цьому немає ніякого дива, бо, повторимо ще раз, записати *всі* діалектні слова окремого регіону чи навіть одного населеного пункту – *неможливо!*

Ось саме цим праця говіркознавця у виявленні діалектизмів споріднена з працею археолога над розкопками артефактів... І не тільки...

Наукове видання

Аркушин Григорій Львович (Левкович)

Словник українських говірок Підляшшя

Підписано до друку 17.02.2025. Формат 60×84 ¹/₁₆
Ум. друк. арк. 36,75. Замовлення № 18. Наклад 30.
Папір офсетний Гарнітура Times. Друк офсетний.

Друк ФОП Іванюк В. П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65.
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.

